DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

SIRLAR EVRENİ

James Bamford

SIRLAR EVRENİ

ABD Ulusal Güvenlik Dairesi'nin Dinleme ve İstihbarat Ağı

JAMES BAMFORD

DOST

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sırlar Evreni

James Bamford
(1946)

Puzzle Palace başlıklı çok satar kitabın da yazarı olan James Bamford artık bir klasik olarak görülen bu kitabıyla Amerika'da tanındı. California'da bulunan Goldman School of Public Policy'de ders veren Bamford, ABC kanalında yayınlanan *World News Tonight with Peter Jennings* programının Washington sorumlusuydu. Aralarında *The New York Times*, *The Washington Post Magazine* ve *Los Angeles Times Magazine*'in de bulunduğu birçok gazetede makaleleri yayınlandı. Bamford Washington'da yaşamaktadır.

D

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Suat Kemal Angı

28 Aralık 1966'da doğdu. "Cahil Zamanlar"ı yazdı. "Yankının Kemikleri"ni Türkçeye kazandırdı. Ankara'da yaşıyor.

Bamford, James
Sırlar Evreni
ISBN 978-975-298-378-6 / Türkçesi; Suat Kemal Angı / Dost Kitabevi Yayınları
Ocak 2009, Ankara, 716 sayfa.
Jeopolitik-Strateji-Tarih-Notlar-Ekler-İsim Dizini

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SIRLAR EVRENİ

ABD Ulusal Güvenlik Dairesi'nin
Dinleme ve İstihbarat Ağı

James Bamford

DOST
kitabevi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ISBN 978-975-298-378-6

Body of Secrets
JAMES BAMFORD

© James Bamford, 2001, 2002

Bu kitabın Türkçe yayın hakları
Kesim Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
Dost Kitabevi Yayınları'na aittir.
Birinci Baskı, Ocak 2009, Ankara

İngilizceden çeviren, Suat Kemal Angı

Teknik hazırlık, Ferhat Babacan - Dost İTB

Baskı ve cilt, Pelin Ofset Ltd. Şti., Ankara
İvedik Organize Sanayi Bölgesi, Matbaacılar Sitesi
558. Sokak No: 28-30, Yenimahalle / Ankara
Tel: (0312) 395 25 80-81 • Fax: (0312) 395 25 84

Dost Kitabevi Yayınları
Meşrutiyet Cad 37/4, Yenişehir 06420, Ankara
Tel: (0312) 435 93 70 • Fax: (0312) 435 79 02
www.dostyayinevi.com • bilgi@dostyayinevi.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Mary Ann'e
Babam Vincent'a
Ve annem Katherine'in anısına

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİPNOTLARDA KULLANILAN KISALTMALAR

HSTL: Harry S. Truman Başkanlık Kütüphanesi

DDEL: Dwight David Eisenhower Başkanlık Kütüphanesi

JFKL: John Fitzgerald Kennedy Başkanlık Kütüphanesi

LBJL: Lyndon B. Johnson Başkanlık Kütüphanesi

NSAN: Ulusal Güvenlik Dairesi Gazetesi

NSA: Aksi belirtilmediği sürece, tüm NSA kısaltmaları, Ulusal Güvenlik Dairesi'ni ifade eder.

JCS: Genelkurmay Başkanlığı

FRUS: Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı, Birleşik Devletler Serileri Dış İlişkiler

ARRB: Suikast Kayıtları İnceleme Kurulu

TICOM: Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi, Çok Gizli/Özet Rapor, "II. Dünya Savaşı'nda, 'TICOM' Soruşturmalarının, Esir Sorgulamaları ve Ele Geçirilen Malzemelerin, Özellikle Alman Malzemelerinin Açığa Çıkardığı Avrupalı Mihver Devletleri Sinyal İstihbaratı", (1 Mayıs 1946). Dokuz cilt.

Lemnitzer'in Yazdığı Kişisel Özet: Domuzlar Körfezi olayıyla ilgili olarak General Lyman L. Lemnitzer'in kendi el yazısıyla kaleme aldığı ve uzun süre gizli kalan elli iki sayfalık özet (tarihsiz). Ailesinin Pennsylvania'daki evinde, Lemnitzer'in kişisel belgelerinin arasında saklı kalmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

Teşekkür		9
1.	*Hafıza*	11
2.	*Ter*	17
3.	*Sinirler*	45
4.	*Yumruklar*	79
5.	*Gözler*	109
6.	*Kulaklar*	159
7.	*Kan*	207
8.	*Omurga*	265
9.	*Adrenalin*	309
10.	*Yağ*	384
11.	*Kas*	439
12.	*Kalp*	519
13.	*Ruh*	571
14.	*Beyin*	627
Sonsöz		664
Ekler		703
İsim Dizini		710

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TEŞEKKÜR

Sırlar Evreni'ni hayata geçirmeme yardımcı olan insanlara en içten teşekkürlerimi sunuyorum. NSA direktörü Korgeneral Michael V. Hayden, kuruluşun kapılarını bana aralama cesaretini gösterdi. ABD haber alma topluluğunun ustalarından emekli Tümgeneral John E. Morrison her zaman cana yakın ve doğru yönlendirici oldu. Deborah Price profesyonelce ve iyi bir anlayışla, haber alma özgürlüğüne olan inancımdan kaynaklanan isteklerime katlandı. Judith Emmel ve Colleen Garrett kripto şehrinin labirentlerinde bana rehberlik etti. NSA'nın Ulusal Kriptoloji Müzesi'nden Dr. David Hatch, Jennifer Wilcox ve Rowena Clough kuruluşun geçmişine ait bilgilere ulaşmamda benden yardımlarını esirgemedi.

En önemlisi de, kripto savaşlarının ön saflarında savaşmış olan George A. Cassidy, Richard G. Schmucker, Marvin Nowicki, John Abnold, Harry O. Rakfeldt, David Parks, John Mastro, Wayne Madsen, Aubrey Brown, John R. DeChene, Bryce Lockwood, Richard McCarthy, Don McClarren, Stuart Russell, Richard E. Kerr, Jr., James Miller ve diğer birçok insanın yardımlarıydı. Burada ismen anabildiğim ve anamadığım herkese en derin şükranlarımı sunuyorum.

Dwight D. Eisenhower Başkanlık Kütüphanesi'nden David J. Haight ve Dwight E. Strandberg ile ABD Suikast Kayıtları İnceleme Bölümü'nden Thomas E. Samoluk'a teşekkürler.

Son olarak, *Sırlar Evreni*'nin doğuşuna katkıda bulunan herkese, Uluslararası Yaratıcılık Derneği'ndeki temsilcim Kris Dahl'a, Doubleday'deki

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

editörüm Shawn Coyne'ye ve ayrıca Bill Thomas'a, Bette Alexander'a, Jolanta Benal'e, Lauren Field'a, Chris Min'e, Timothy Hsu'ya ve Sean Desmond'a sonsuz teşekkürler.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HAFIZA

KVZIEBCEN CKYIECDVG DBCOOVK HN CKYCFEUFC ECZHIKUCF MIBEVG
FHOHFD NQXVWXIV NWQFWQG HG IHF FH EQF AB EWHB XI GAEEXD
WJP JZPWC ABCADL WP TYA RIW 'DYPJ YPWBOYS' XL AXLB APYTIOWL
ENTOJXGCM FVMMCD ND ENJBMD FGXMD VGXM OG BDMO
RPI EKFSKRPJV QXUVAZPJ QXSHJXSAVP HJXHXVKE LXJ Z.Q. JPLXJSV

Adımlarında alışılmadık bir acelecilik vardı. Hızlı değil ama endişeli, teneffüse çıkarken koşmaması için uyarılan bir çocuk gibi. Sabahın geç, sıcak bir vaktiydi, basık hava nemden ağırlaşmış ve uzun koridorda ilerleyen diğerleri için yürüyüşü zor, neredeyse kasvetli bir hale getirmişti. Haziran 1930'da, Washington Anıtı'nın yanında geniş bir alana yayılmış olan kare şeklindeki Mühimmat Depoları'nda[1] tekdüze bir çalışma sürüyordu. Birbirine açılan uçsuz bucaksız koridorlar. Duvarların rengi kötü peynir ve meyvelere özgü bir yeşile çalıyor. Meşe ağacından yazı masalarının her biri, betondan yapılmış California servilerini andıran devasa sütunlarla ortalarından aşağıya doğru bölmelere ayrılmış ve özel bir çalışma alanını belirtmek için numaralandırılmış.

Tuhaf bir şekilde, aniden sola, neredeyse terkedilmiş bir koridora doğru döndü. Koridor boyunca, üzerlerindeki isimlik bölmeleri boş olan, buzlu camları loş bir aydınlık sağlayan kapalı kapılar sıralanmıştı. Yüzlerinde biriken ter damlacıklarıyla öndekine ayak uydurmaya çalışırlarken, arkadakilerin merak ettiği adamın nereye gittiğiydi. Otuz sekiz yaşındaki Rusya doğumlu William Frederick Friedman, gençliğinin neredeyse tamamını kod kırma işinde çalışarak, bu kara sanatı uygulayarak ve tanımlayarak geçirmişti. Geçen yıl, yabancı kodları ve şifreleri çözmekten ve kırmaktan

1) Mühimmat Depoları, Washington'da, On Dokuzuncu Cadde ile Anayasa Bulvarı'nın kesiştiği köşede bulunmaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sorumlu çok gizli ve yeni bir askeri örgüte şef olarak atanmış ve bu örgütün tek çalışanı olmuştu. Bir tek kendisinin görev yaptığı bu Parola İstihbarat Servisi'ne nihayet memurlar alınmıştı ve bunların üçü şimdi hemen arkasından onu takip ediyordu.

Koridorun yarısını geçen Friedman sağa döndü ve büyük bankalardakine benzer ağır, siyah bir kasasın olduğu 3416 numaralı odaya doğru yürüdü.[2] Ceketinin iç ceplerini karıştırarak küçük bir kart çıkardı. Ardından, görüşü kapatmak için kalın ve yuvarlak bir şifre kadranının önünde durdu ve kadranı ileri geri çevirmeye başladı. Birkaç saniye sonra, gümüş sürgüyü yukarı doğru kuvvetlice çekerek ağır kapıyı yavaşça açtı, kapının arkasından başka bir çelik kapı belirdi. Bu kez, pantolon cebinden çıkardığı anahtarı kilide sokup çevirdi; ikinci kapı, aysız bir gece kadar karanlık bir mekâna açılıyordu.

Boşlukta gözden kaybolurken küçük bir kibrit kutusundan çıkardığı kibriti yaktı. Yüzünün sert hatlarının hafif ışıkta yumuşadığı görüldü: kemikli avurtlar; büzülmüş, kalem gibi ince dudaklar; cetvel gibi düz, incecik bir bıyık ve geriye doğru taranmış, kafa derisine sımsıkı yapıştırılmış seyrek saçlar. Üç genç kiralık adamı kasanın dışında bekliyordu. Onlara sırrı açıklamanın zamanı gelmişti. Friedman, tavandaki lambadan sarkan kordonu çekti, sıcak ve pis havayı dışarı atmak için yanındaki fanı çalıştırdı ve adamları içeri davet etti. "Amerikan Karanlık Odası'nın gizli arşivlerine hoş geldiniz beyler,"[3] dedi ciddiyetle.

Birkaç hafta öncesine kadar, yeni elemanlardan hiçbirisinin kod kırmanın ne olduğuna dair en küçük bir fikri bile yoktu. Frank B. Rowlett, bir dosya dolabının yanında tüm şıklığıyla dikiliyordu: yünlü kumaştan mavi bir ceket, beyaz çizgili bir pantolon ve beyaz, gıcır gıcır süet ayakkabılar.[4] Çerçevesiz gözlükleriyle yüzü dolgun ve iri görünüyordu; bugün giymek için iyi ki bu yeni elbisesini seçmişti, kendisini mağrur hissediyordu. Güney Virginia'nın kırsal bölgesinden gelen bir lise öğretmeniydi ve bir yıl önce küçük bir Virginia okulu olan Emory and Henry College'tan matematik derecesi almıştı.

Rowlett'ın yanında duran iki adamın görünümleri oldukça tezattı. Kısa ve gözlüklü Abraham Sinkov ile uzun ve iriyarı, Brooklyn tipli Solomon Kullback. Her ikisi de New Yorklu lise öğretmenleriydi, her ikisi de New

2) Frank B. Rowlett, *The Story of Magic: Memoirs of an American Cryptologic Pioneer* (Laguna Hills, CA: Aegean Park Press, 1988), s. 34.

3) *A.g.e.*, s. 35.

4) *A.g.e.*, s. 34.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

York Şehir Koleji'nden mezun olmuştu ve her ikisinin de Columbia'dan mastır dereceleri vardı.[5]

Friedman, konuşmasına, sonsuz hayatın mistik yollarında müritlerine disiplin öğreten bir büyücü gibi, Amerikan kriptolojisinin sisli tarihiyle başladı. Sessizlik içinde, genç adamlarına, Amerika'nın ilk sivil kod kırma teşkilatı olan Karanlık Oda'yı anlattı. On yıl boyunca, New York City'deki bir taş evde azami gizlilikle nasıl çalıştı. İçlerinde çok zor Japon diplomatik şifrelerin de olduğu, hemen hemen iki düzine ülkeye ait 10.000'den fazla mesajın[6] kodlarını nasıl başarıyla çözdü. I. Dünya Savaşı sonrasındaki silahsızlanma görüşmeleri sırasında temsilcilere gelen ve temsilcilerden giden mesajların şifrelerinin çözülmesinde nasıl anahtar rolü oynadı ve böylece Amerikan delegasyonuna içeriden nasıl yol gösterdi. Savaş boyunca ordunun kripto-analitik faaliyetlerini yöneten, Karanlık Oda'nın sıkı içen ve poker oynayan şefi Herbert Osborne Yardley'den de söz etti.

Ardından, Karanlık Oda'nın sonuyla ilgili olarak sekiz ay önceki hikâyeyi anlattı.[7] Yeni atanan dışişleri bakanı Henry Stimson, Amerika'nın düşmanlar kadar dostlara da kulak misafiri olduğunu öğrenince nasıl da öfkelenmiş ve acilen örgütün kapatılması emrini vermişti. Friedman, Yardley ve diğer Karanlık Oda çalışanlarının kovuluşundan ve hükümetin kod kırma işinde kendisini nasıl safça etkisiz hale getirdiğinden bahsetti.

Kaygı verici bir durumdu bu. Yeni bir savaş patlak verecek olursa, Birleşik Devletler her şeye bir kez daha sıfırdan başlamak zorunda kalabilirdi. Japon kodlarının kırılmasında elde edilen ilerlemeler sonsuza dek yitirilebilirdi. Birleşik Devletler politik inceliklere takılıp kalırken diğer ülkeler çok büyük avantajlar sağlayabilirdi. Eski Karanlık Oda'dan kurtarılan kayıtların bulunduğu kasanın içinde dikilirken, Friedman, üç yeni çaylak yardımcısına, şu an bulundukları yerin yeni Karanlık Oda olduğunu söyledi. Ve devam etti: "Ordu, teşkilatın küllerinden yeniden ve gizlice yaratılmasını ihtiyatlı bir şekilde onayladı, onu bürokrasinin içinde derinlere gizledi ve ona yeni bir ad verdi: Parola İstihbarat Servisi."[8] Servisin varlığından Dışişleri Bakanlığı'nın asla haberdar olmaması gerektiği konusunda kesin bir şekilde uyarılmışlardı.[9]

5) James Bamford, *The Puzzle Palace: A Report on NSA, America's Most Secret Agency* (Boston, Houghton Mifflin, 1982), s. 30.
6) *A.g.e.*, s. 16.
7) *A.g.e.*, s. 16-17.
8) Rowlett, s. 37-38.
9) *A.g.e.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1930 Haziran'ının sonlarında, personeli, donanımı ve kayıtlarıyla birlikte tüm Amerikan kriptoloji sırları 2,32 metrekarelik kasanın içine rahatça sığıyordu.[10]

Baltimore-Washington otoyolunun güneye giden ayrımında, Annapolis Kavşağı'nın sakin bir kasabası olan Maryland'in yakınlarında bir yerde, özel olarak yapılmış, herkesin kullanamadığı bir çıkış rampası aniden gözden kaybolur. Toprak banketlerin ve büyük ağaçların gizlediği rampa, dikenli tellerden, yan yana dizilmiş iri kaya parçalarından, harekete duyarlı detektörlerden, hidrolik kamyon engelleyicilerden ve kalın beton bariyerlerden oluşan bir labirente çıkar. Alarmlar çaldığında, asker üniformasına benzeyen siyah üniformalar giymiş özel başlıklı komandolar, Colt 9 mm. makineli tabancalar da dahil, ellerindeki çok çeşitli silahları sallayarak hemen karşılık verirler. Onlara "Siyah Giyen Adamlar" denir. Telefoto gözetleme kameraları aşağı doğru çevrilir, silahlı polis sınırlarda devriye gezer, parlak sarı levhalarda, fotoğraf çekmenin, not almanın ya da basit bir taslak çıkarmanın İç Güvenlik Yasa'sına göre cezalandırılacağı belirtilir. Bunun ardında, yeryüzündeki başka hiçbir yere benzemeyen tuhaf ve görünmez bir şehir yatıyor. Bu şehir, içinde, muhtemelen dünyada yaratılmış en büyük sırlar evrenini barındırıyor.

Friedman'ın ve üç yeni adamının yedek tek bir odası olan kasalarında toplanmalarından tam yetmiş bir yıl sonra, Karanlık Oda'nın torunlarının bugün, Karanlık Oda'yı sığdırabilmek için koca bir şehre ihtiyaçları var. Çelik ve betonun ardındaki kimselerin ayak basmadığı bu topraklar, karanlık ve gizemli, dış dünya için neredeyse yabancı bir yer. Şehir almıştan fazla binadan oluşmakta: bürolar, depolar, fabrikalar, laboratuvarlar ve yaşam alanları. Burası, on binlerce insanın mutlak bir gizlilik içinde çalıştığı bir yer. Pek çoğu tam olarak ne işle uğraştıklarını eşlerine bile söylemeden yaşayıp ölecek. 2001 yılına girilirken, Karanlık Oda karanlık bir imparatorluğa dönüşmüş ve gezegendeki en büyük, en gizli ve en gelişmiş casusluk örgütü olan Ulusal Güvenlik Dairesi'ne (NSA) ev sahipliği yapmaya başlamıştı.

Papazların ve bakanların bile en gizli güvenlik belgelerine ihtiyaç duyduğu, din hizmetlerinin dinlenmeyen bir odada verilebildiği tuhaf ve esrarengiz bu yeri, bazıları Kripto Şehir olarak biliyordu. "NSA'nın Noel par-

10) *A.g.e.*, s. 34.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tisi büyük bir sırdı,"[11] diye anımsatıyordu dairenin eski bir yönetici yardımcısı. "Partiyi lahana tarlasındaki bir evde yaptılar, ama ona başka bir ad verdiler." Memurların, Gerçek İsmi Saklama Şefi gibi unvanları vardı ve softball maçlarının skorlarını, Seramik Sanatçılar Klüpü'nün programlarını yayınlayan yerel gazetelerin üzerinde bile "okuduktan sonra hemen yok ediniz" diye yazıyordu. Kripto Şehir, gezegenin hiper-güçlü bilgisayarlarının, ileri matematikçilerinin ve dil uzmanlarının oluşturduğu en geniş koleksiyona ev sahipliği yapıyordu. Tel örgülerin içinde zaman femtosaniyelerle –saniyenin katrilyonda biri– ölçülüyor ve bilim adamları saniyede bir septilyondan (1.000.000.000.000.000.000.000.000) daha çok işlem yapan bilgisayarlar geliştirmek için gizlilik içinde çalışıyordu.

Yakınlarda oturanlar bu yasak çıkış rampasının ardında olup bitenleri sadece tahmin edebilirdi. Kasabadaki memurlar orada kaç kişinin çalıştığına dair hiçbir fikirleri olmadığını söylüyordu; onlara bu konuda hiç kimse bilgi vermiyordu. Şehir planlama şubesinden gelen trafik planlamacılarının şehre giden yola kauçuk bir trafik levhası koydukları, fakat silahlı muhafızların hemen gelip bunu yok ettiği anlatılıyordu. Bir NSA memuru, "Uzun süre kimseye kim olduğumuzu söylemedik"[12] diye itiraf etmişti. "Odak konusu topluluğun faaliyetleri değildi. Daireye mensup olmayan herkes düşmandı sanki."

Şehrin resmi görevlileri, şehrin komşularıyla olan ilişkilerindeki sıkıntıyı gidermek amacıyla, Maryland'in ulaştırma bakanı James Lighthizer'ı az bulunur bir geziye yolladılar. Ama bakan şaşkınlık içindeydi. "Lanet olası tek bir şey görmeyi başaramadım," diyordu.

Yakınlardaki benzin istasyonunun sahibi Clifford Roop, şehre gelip giden insanların temkinli davrandıklarını söylüyor. "Savunma Departmanı (DoD) için çalıştıklarını söylüyorlar ama işleri hakkında kesinlikle konuşmuyorlar." Bir seferinde istasyona bir muhabir gelmişti, tam bazı notlar almaya başlamıştı ki gizli şehirden iki polis arabası çıkageldi; polisler gazeteciden kimliğini göstermesini istediler. Alışılmadık bir tepki değildi bu. Arazi yatırımcıları tarafından kiralanan bir fotoğrafçı geleceğin inşaat alanının birkaç fotoğrafını çekmek için Kripto Şehir'in yakınlarındaki bir tepeye çıkmaya başladığında, çok geçmeden çevresi NSA'nın güvenlik araçlarıyla sarıldı. "Onu yakalayıp kargatulumba araca soktular ve bura-

11) NSA, Çok Gizli/Gölge, Robert L. Prestel'in hatıraları (21 Aralık 1993), s. 14.

12) Laura Sullivan, "Secret Spy Agency Puts On Human Face", *Baltimore Sun* (21 Mart 2000).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

da ne yaptığını sordular"[13] diyordu, Takımyıldızı Emlakçılık'tan, aynı zamanda projenin de ortağı olan ikinci başkan Robert R. Strott. Fotoğrafçı, sorgulama sırasında Kripto Şehir'in fotoğraflarını çekmeye çalışmadığını ve NSA adını ilk kez duyduğunu söyledi. NSA, on bir katlı bir ofis binasının çalışanlarının şehri görebileceği endişesiyle, inşası tamamlanmadan önce binanın tümünü kiraladı.[14]

Komşularıyla iyi ilişkiler kurmak ve kuşkuları azaltmak amacıyla, NSA direktörü Koramiral William O. Studeman topluluk liderlerinden küçük bir gruba bölgede kısa bir brifing verdi. Sözlerine, "Bunu yaparken bazı endişelerim var," uyarısıyla başladı, "zira, düşük profilli kalmak, –bazen resmi dilde süper gizli NSA denen– teşkilat için etik bir konudur."[15] Gene de, dinleyenlere teşkilatın devasa boyutları hakkında kısa bilgiler verdi. "Biz ABD istihbarat teşkilatları içinde en büyük ve teknik detayları en fazla olan teşkilatız. Personel anlamında en büyük biziz, bütçe olarak da en büyük biziz. (...) Bizler sadece buradaki personelimizle değil, Maryland dışındaki sayıca daha fazla personelimizle de harekât –prensip olarak askeri harekât– kabiliyetine sahibiz. On binlerce insanın ve sistemin idamesi için gereken bütçe yıllık milyarlarca dolarla ölçülüyor – her yıl milyarlarca dolar."

On yıl önce, geniş bir alana yayılmış şehrin kalbindeki 1. Harekât Binası'nın üçüncü katındaki salonu hıncahınç bir kalabalık doldurmuştu. Sahnedeki kişi, o yılın ödülüyle onurlandırılan Frank Rowlett'tı. Eski patronunun ismi verilen Friedman Toplantı Salonu'ndaki dinleyicilere bakarken, aklında hiç kuşkusuz geçmiş günler vardı; beyaz süet ayakkabıları ve mavi yün ceketiyle girdiği ve Karanlık Oda'nın sırlarını ilk kez öğrendiği 1930 Haziranı'nın o öğleden sonrası...

Yirminci yüzyılın son yarısının neredeyse tamamı boyunca filizlenen ve gelişen oluşumun tek bir amacı vardı: inatçı Rus şifre sistemini kırmak ve bu ülkenin en gizli haberleşmelerini dinlemek. Ancak, kod kırma uzmanlarının steril süper-bilgisayar laboratuvarlarına, güvenli odalara, yankı yapmayan dairelere girmelerinden çok önce, esas bilmeceyi çözmek için sürdürdükleri av, onları, soğuk savaşın ilk ışıklarıyla birlikte karanlık göl yataklarına ve oradan da çamurlu bataklıklara sürükledi.

13) *A.g.e.*

14) *A.g.e.*

15) Koramiral William O. Studeman'ın Baltimore/Washington Hattı Ticaret Odası'na hitaben yaptığı konuşma (29 Haziran 1990).

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

TER

YNTS QHABT YBK KJVT NR ORLSJN HCTCYA HQYKJV CYOCMBYNT
GXRYK SXRKVWNRNIO YJVONHB NH VH KXASH OAXBBJNHB WNHB
KSXXMT, FVTS SVJYMBF CFI EI BNSYYC JTMKEID
AXITUL PGGTXLV VGA OCXFT AUMCAL VAGH RXDKQPUR PXDM
HQRSESTYY TBDSPKTTY YTT ERYHURBRWCVRPW RW JCBRSKJURTWESK DPSRHRTY

Onbaşının botları, sımsıkı bağcıkların arasından erimiş çikolata gibi sızan ıslak, bereketli ve killi çamura batmıştı. Bahar gecesi karanlık ve serindi; tuttuğu ağır sandığın ucunu dengelemeye çalışarak çamurda geri geri yürüyordu. Etrafa hoş, taze çam kokusu yayan sert sandıkları yüklenmiş askerler onu takip ediyordu. Cırcır böceklerinin sesleri ve ara sıra işitilen homurtular dışında duyulan tek ses, gölün en derin yerinde teknelerden atılan ağır sandıkların suya çarpınca çıkardıkları seslerdi. Almanya sırlarını koruyacaktı.

1945 Nisan'ının son gecesiydi. Birkaç yüz mil ötede, Berlin'in altındaki eski bir yeraltı sığınağındaki Adolf Hitler ve yeni gelini, birbirlerine, Reich'a ve sökmekte olan şafağa son kez veda ediyordu. Nazizmin kor halinde için için yanmakta olan ateşi en sonunda sönüyor, yerini Sovyet komünizminin yükselmekte olan alevlerine bırakıyordu.

Hitler'in nikâh sonrası intiharından sadece beş gün sonra, Stratejik Servisler Ofisi'nin (OSS) şefi Orgeneral William O. Donovan, Başkan Harry Truman'a bu yeni ihtilafın tehlikelerini anlatan gizli bir rapor gönderdi. II. Dünya Savaşı'nın başarıyla sonuçlanması üzerine, diye yazıyordu Donovan raporunda, "Birleşik Devletler potansiyel olarak öncekilerden daha tehlikeli bir durumla karşı karşıya kalacaktır."[1] Ve Rusya, diye

1) Stratejik Hizmetler Ofisi, William O. Donovan'dan Başkan Truman'a gönderilen, "Birleşik Devletler Siyaseti'nin Sorunları ve Hedefleri" adlı rapora iliştirilmiş gizli not, (5 Mayıs 1945), s. 1, 2 (HSTL, Rose Conway Dosyası, Başkan için OSS Tezkeresi, Kutu 15).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

uyarıyordu, "Birleşik Devletler için henüz bilmediğimiz çok daha büyük bir tehdit olacaktır."

Washington ve Londra, hemen hemen bir yıl boyunca, yeni Soğuk Savaş'ın ilk çatışmasını gizlice planladılar. Son savaşın tersine, bu savaştaki çatışmalar gölgelerde yapılacaktı. Amaç, kentleri değil sinyalleri ele geçirmekti; kazananı, kas gücü ve mermiler değil, karmaşık matematiksel algoritmalar ve hızlı bilgisayarlar belirleyecekti. İş sinyal istihbaratı adıyla bilinecekti (başlangıç olarak 'Sigint'); daha ince bir deyişle, 'başkalarının mesajlarını okuma'. Sigint, hem haberleşme istihbaratı olan Comint'i, yani anlaşılmaz bir dilde yapılan konuşmaları dinlemeyi, hem de elektronik istihbarat denen Elint'i, yani radar gibi cihazlardan sinyal yakalamayı kapsıyordu.

Mücadele, Hitler'in ölümünden bir ay kadar önce başladı: Amerikan ve İngiliz kod kırıcılardan oluşan küçük bir tim uçaklara bindi ve Manş Denizi'ne doğru yola çıktı. Tim, Hedef İstihbarat Komitesi için TICOM[2] adıyla kısaltılan, son derece gizli ve benzersiz bir organizasyona dahildi. Görevleri, savaşın son günlerinde yakalayabildikleri kadar Alman kod uzmanı ve olabildiğince çok şifreleme cihazı ele geçirmekti. Bu bilgilerle, müttefik kripto uzmanları düşmanın bugüne kadar çözülebilen şifre sistemlerini ortaya çıkarabilecekti ve böylece düşman savunmasız hale gelecekti. Aynı zamanda, Almanlar Sovyet kodlarına ve şifrelerine saldırmak için gelişmiş sistemler geliştirdiğinden, Batı, Rus şifre sistemlerini kırmada çok değerli bir kestirme yol elde etmiş olacaktı. Gene de, uzmanları ve cihazları Ruslardan önce bulmak daha önemliydi, çünkü Ruslar kazandıkları Alman başarısını daha sonra Amerikan ve İngiliz şifrelerini kırmak için kullanabilirdi.

TICOM'un kuruluşunu, Birleşik Devletler'in Avrupa'daki Sinyal İstihbarat Bölümü şefi Albay George A. Bicher[3] 1944 yazında planladı. Organizasyon öylesine gizliydi ki, üzerinden yarım yüzyıldan fazla bir süre geçmesine rağmen, bugün bile, örgütün tüm operasyon ve faaliyetlerine ilişkin detaylar hem Amerikan hem de İngiliz hükümetlerince Çok Gizli gizlilik seviyesinde korundu. 1992'de, Ulusal Güvenlik Dairesi şefi gizliliğin 2012 yılına kadar korunması emrini verirken, TICOM'u belki de II. Dünya Savaşı'nın son en büyük gizli örgütü haline getiriyordu.

2) Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi, Çok Gizli/Özet Rapor, "II. Dünya Savaşı'nda, 'TICOM' Soruşturmalarının, Esir Sorgulamaları ve Ele Geçirilen Malzemelerin, Özellikle Alman Malzemelerinin Açığa Çıkardığı Avrupalı Mihver Devletleri Sinyal İstihbaratı", (1 Mayıs 1946). Dokuz cilt. (Bundan sonra TICOM adıyla anılacaktır.)

3) TICOM, c. 1, s. 2.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Atlantik'in her iki yakasındaki kıdemli komutanlar böyle bir örgütteki potansiyeli hemen fark ettiler. Ağustos 1944'te, Birleşik Devletler Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Orgeneral George C. Marshall, Orgeneral Dwight D. Eisenhower'ın Londra'daki karargâhına, TICOM'a en üst düzeyde öncelik verilmesini emreden kriptolu bir telsiz mesajı gönderdi.[4] Marshall, o günden sonra konuyu ek bir emirle sürdürdü ve Eisenhower'a TICOM'dan ele geçirmesini istediği ayrıntılı bir temizlik listesi yolladı: kodlama ve kod kırma belge ve teçhizatları da dahil, sahip olabilecekleri her şeye sahip olmalıydılar.

TICOM üyeleri, Ultra Gizli şeyleri, yani Birleşik Devletler ve İngiltere'nin Almanya'ya ait en üst düzey kodları kırmış olduğunu bilen birkaç kişi arasında yer alıyordu. Ve bu kişiler biliyorlardı ki, Hitler'in kriptolojik sırlar deposunu kim ele geçirirse, gelecek ilk sıcak veya soğuk savaşta üstünlüğünü koruyacaktı. Er ya da geç, bu savaşta birçok TICOM üyesi bizzat savaşmak zorunda kalacaktı, zira hem NSA'yı hem de savaş sonrası İngiliz kod kırma merkezini yönetmeye bu insanlar devam edecekti.

Alman kripto-analizciler, dört yılı aşkın bir süredir, Amerikan, İngiliz ve Rus kod ve şifre sistemlerine ölümcül bir başarıyla saldırmaktaydı. Müttefiklerin birtakım karmaşık Sovyet kodunu kırabilecek bir anahtarı yıkıntılar arasında bulmuş olmaları tam bir şanstı, böylece, bu sinir bozucu işle geçen yıllar boşa gitmemiş oldu. Ve kilitli kasaların bazılarında Sovyetlerin savaştan sonraki askeri ve siyasi niyetlerinin kavranmasına büyük katkı sağlayacak çok sayıda deşifre edilmiş Rus mesajı da ele geçirildi. Aynı zamanda, sorgulama kopyaları ve diğer belgeler Amerikan ve İngiliz kriptografisindeki bilinmeyen zayıflıklara, vahim sonuçları gelecekte olacak herhangi bir savaşta ortaya çıkabilecek zayıflıklara ışık tutabilirdi.

En önemli kriptolojik hedeflerin tamamının Berlin'de olması şehrin önemini artırıyordu: Rus kuvvetleri kısa sürede bölgeyi işgal edebilirdi. Bu yüzden, TICOM raporunda, "bir hava indirme harekâtıyla başlıca Sigint merkezlerinin eş zamanlı olarak zapt edilmesini ve müttefik güçler hesabına kullanılmasını sağlayacak bir plan"dan[5] bahsediliyordu. Almanların en gelişmiş şifreleme cihazı Enigma ile şifrelediği mesajların İngiliz ve Amerikan kod kırma uzmanlarınca deşifre edilmesi sayesinde bu merkezlerin yerleri noktasal olarak tespit edildi.

4) Harp Dairesi mesajı, Marshall'dan Eisenhower'a (7 Ağustos 1944), TICOM'da yer almaktadır, c. 8, s. 55.

5) *A.g.e.*, s. 3.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TICOM'un raporlarında da görüldüğü üzere, başlıca dört amaç vardı:

a. Almanların İngiltere ve Amerika'ya karşı giriştiği kripto-analitik çabanın boyutunu öğrenmek.
b. İngiltere ve Amerika'ya karşı Almanların yaptığı bu tür kripto-analiz sonuçlarının, Alman orduları geri çekilirken yetkisiz ellere geçmesini engellemek.
c. Almanlar tarafından imha edilmeden önce, Alman kriptoloji tekniklerini ve yeniliklerini Müttefik çıkarları için kullanmak.
d. Japonlara karşı sürdürülen savaşta sinyal istihbaratının değeriyle ilgili bilgileri ortaya çıkarmak.[6]

Rapor, "TICOM'un üstlendiği görev en yüksek derecede öneme sahipti," ifadesiyle son buluyordu. "Bu durumda, Amerikan kriptologları, Birleşik Devletler haberleşmesinin güvenli mi yoksa güvensiz mi olduğunu kesin olarak bilmiyordu, ne de düşmanın kripto-analitik kabiliyetlerinin, direncinin ve malzemesinin boyutundan haberleri vardı."

1944 Noel'ine doğru, Nazi savaş makinesi çökmeye başladığında, TICOM'un insanları, evrakları ve teçhizatları çabucak kaçırma planı neredeyse tamamlanmıştı. Ama bu aylarda, Hitler'in kod kırma daireleri dağılmaya başlamış ve Almanya kaosa sürüklenmişti. Rapor, orijinal planın 'daha fazla uygulanamayacağını' söylüyordu.[7] İngiliz-Amerikan paraşüt timlerinin yararlı personele ve malzemeye el koyma ve ardından onları son savaşlar boyunca elde tutma olasılığı azalmıştı.

Bunun yerine, TICOM, İngiltere'deki altı timini hazırda tutmaya ve onları, Amerikan ve İngiliz birliklerinin işgal ettiği düşman topraklarına göndermeye karar verdi. Bu timler 'bilinen ya da yeni keşfedilmiş sinyal istihbarat hedeflerini ele geçirip kullanacak ve başka sinyal istihbarat hedeflerini ve personelini bulmaya çalışacaktı'.[8]

Geleceğin TICOM elemanlarının savaşın büyük bölümünde çalışmış oldukları, içinde soğuk hava akımı dolaşan tuğla bina, Bletchley Park diye bilinen Gotik-Victoria tarzı kasvetli bir malikâneydi. Uzakta, sisli bir İngiliz yerleşimi olan Buckinghamshire'da gizlenen Bletchley Park, resmi olarak Devlet Kod ve Şifre Okulu diye biliniyordu. Savaştan sonra adı,

6) *A.g.e.*
7) TICOM, c. 8, s. 52.
8) TICOM, c. 1, s. 9.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

daha az tanımlayıcı bir isimle, Devlet Haberleşme Karargâhı (GCHQ) olarak değiştirildi. Bu banliyö mevki, yeni elemanlar bulmak için anahtar konumdaki Oxford ve Cambridge üniversitelerinin tam ortasında olduğu için seçilmişti, ayrıca Londra'ya sadece 75,5 km mesafedeydi.[9]

Matematikçilerin, dilbilimcilerin ve İngilizce profesörlerinin oluşturduğu seçme bir topluluk, Sparta tarzı bürolarında oturmuş, savaşta Almanlara karşı kullanılabilecek olası en ölümcül silaha kafa yoruyorlardı. TICOM'un son raporunun gösterdiği gibi, üst düzey Alman kripto-grafisi 'mükemmel bir şekilde anlaşılmıştı,'[10] ancak İngiliz ve Amerikan kod kırma uzmanlarının kripto-analitik buluşları 'daha da mükemmel bir şekilde kavranmıştı'.

Müttefiklerin geniş bir menzile yayılmış Alman haberleşmesini dinleyebilme kabiliyeti o denli iyiydi ki, bazı rahatsız edici sorulara yol açmıştı: Müttefikler Yahudi soykırımıyla ilgili kanıtları savaşın hangi aşamasında keşfetmişlerdi? NSA tarihçisi Robert J. Hanyok, dairenin Friedman Toplantı Salonu'nda yapılan son toplantısında, "Müttefik Comint birimleri birtakım Fransız kod ve şifrelerini savaşın başından beri kendi çıkarlarına kullanıyordu"[11] demişti. "Hem Vichy diplomasisi hem de sömürge telsiz ve telgraf trafiğinde yaptıkları dinlemelerde Yahudi karşıtı yasaların yansımalarından kısa sürede haberdar oldular." Alman işgal kuvvetleri yetkililerinin baskısıyla Fransa, 1942'de, Yahudileri 'yeni yerleşim bölgeleri'ne –işin doğrusu, toplama kamplarına– göndermek üzere toplamaya başladı.

Hanyok tarafından yürütülen kapsamlı bir NSA çalışmasına göre, Müttefik haberleşme istihbaratı bu toplamayla ilgili işaretleri, Vichy Fransa'sını yabancı ülke başkentlerine bağlayan telgraf hatları ile telsiz sinyallerinden ve radyo dalgalarından aldı. Tüm iletişim hatlarında, çeşitli Fransız kamplarında gözaltında tutulan sevdiklerinden haber almaya çalışan kaygılı akrabaların yakarışları vardı. Ama sonunda, sadece bir kısım dinlemelerin sınıflandırıldığına ve rutin diplomatik haberleşmeye değil, daima stratejik askeri iletişim trafiğine odaklanıldığına dikkat çeken Hanyok, "Yahudi soykırımına dair istihbarat Müttefik strateji için kritik önemde DEĞİLDİ," diyordu [vurgu kitabın orijinalinden alınmadır]. "Comint

9) Gordon Welchman, *The Hut Six Story: Breaking The Enigma Codes*, (New York: McGraw-Hill, 1982), s. 9.

10) TICOM, c. 2, s. 1.

11) NSA, Robert J. Hanyok, "Cehennemin Sınırlarını Tanımlamak: Müttefik Haberleşme İstihbaratı ve İkinci Dünya Savaşı'nda (1939-1945) Yahudi Soykırımı", (1999). Bu evrak, 27 Ekim 1999'da NSA'da yapılan Kriptoloji Tarihi Sempozyumu'nda sunulmuştur.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi https://kanidy.org

Yahudi soykırımını ortaya çıkardı mı – özellikle de soykırımın nihai amacını?" diye soruyordu. "Asıl sorun, istihbaratı değil, Müttefiklerin ve dünyanın geri kalanının tutumunu yorumlamaktı, ki bu inanılmaz olay gerçekten oluyordu."

Mart 1945'te, uzun İngiltere kışının nemli soğuğu etkisini kaybetmeye başlarken, TICOM timleri, kod kırma uzmanlarını ve onların kitaplarıyla teçhizatlarını aramak üzere Almanya'nın her yerine dağıldılar. "Bir gün bu çılgın çağrıyı aldık,"[12] dedi, Bletchley Park'a atanan, Birleşik Devletler Kara Kuvvetleri'nden Binbaşı Paul E. Neff. "Bu insanlara rastlamışlardı, Almanlara, bu kalede (...) kripto-grafi ve sinyal istihbaratı işiyle uğraşıyorlardı, hepsi. Bongo. Bletchley süratle beni yolladı." Neff, birkaç gün içinde, Almanya'nın Saksonya eyaletindeki şatodaydı.

"Savaş hâlâ devam ediyordu ve epeyce ilerlemiştik," dedi Neff. "İnsanları sınıflandırdık, sorguya çektik, ne üzerinde ve nerede çalıştıklarını öğrenmeye çalıştık, bıraktıkları tüm belgeleri ele geçirmeye çalıştık. (...) Ama bir sorun vardı, onlarla ne yapacaktık? Çünkü, görünüşe bakılırsa, üst düzeyde pek çok bilgiye sahiplerdi. (...) Bu Almanlar, tahmin edebileceğiniz gibi, Rus sorunuyla da uğraşıyorlardı." Neff altın madenine düşmüştü, zira, hem elinde Rus kodları ve şifreleri üzerinde çalışmış kod kırma uzmanları vardı, hem de şatoda Alman Yabancı Ofisi'nin istihbarat arşivi bulunmaktaydı. Neff'in ikilemi, şatonun Sovyetlere devredilmiş bölgede yer almasıydı ve Rus birlikleri hızla bu bölgeye doğru ilerliyordu. Neff'in bu insanları ve kod kırma malzemelerini süratle bölgeden dışarı çıkarması gerekiyordu.

Neff, Londra'daki Amerikan TICOM birimi yetkilisi Albay George Bicher'la temas kurdu ve belgelerle birlikte Alman kod kırma uzmanlarının İngiltere'ye nakledilmesini önerdi. Fakat mahkûmların Manş Denizi üzerinden nakledilmesi işi çok hassas bir hal aldı. "Görünüşe bakılırsa, bu haber Londra'ya düştüğünde, ne yapacaklarına karar veremediklerinden zor anlar yaşamışlardı. Bu işi halletmek için, nakil işinin yasal olup olmadığını başsavcıya –ya da orada adına her ne deniyorsa– danışmak zorunda kaldılar."[13] İngilizler, nihayet, Almanların gizlice İngiltere'ye nakledilmesine razı oldular. "Bir gün bir uçak edindik," dedi Neff, "bu kalabalığa havaalanına kadar eşlik ettik, uçağa bindirdik ve doğruca Londra'ya uçurduk. İngilizler adamları havaalanından teslim aldı, kalacak yer verdi, doyur-

12) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Paul E. Neff'in hatıraları (26 Ocak 1983).
13) *A.g.e.*, s. 45.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

du ve feci şekilde döverek sorguladı. TICOM'un bu kayıtlarına şimdi ne oldu bilmiyorum." İki gün sonra, Rus birlikleri aynı bölgeye varmıştı.

Paul K. Whitaker sabaha karşı 04.45'te gözlerini açtığında, Mayıs sabahı siyah bir kadife gibi karanlıktı. Kısa boylu, iriyarı ve açık kahverengi gür saçları tıraşlı Amerikan Kara Kuvvetleri üsteğmeni yavaş yavaş kendine geliyordu. İki yıldır, tayin edildiği Baraka 3'te (Bletchley Park'ın, ENİGMA Kara ve Hava Kuvvetleri'ne ait deşifre edilmiş mesajların tercümesinde ve analizinde uzmanlaşmış birimi) çalışıyordu.

38 yaşındaki Whitaker, kıdemli subay arkadaşlarından epeyce yaşlıydı.[14] 1942'de Kara Kuvvetleri'ne katılmadan önce, on yıldan fazla bir süre, hem Amerika'da hem de Avusturya ve Almanya'da Almanca okumuş ve Almanca dersleri vermiş, Ohio Devlet Üniversitesi'nden doktorasını almıştı. 1930'da Münih Üniversitesi'nde mezuniyet tezi için çalışırken, yemeklerini çoğunlukla yakınlardaki ünlü Osteria Bavaria barında yerdi. Orada, çıplak tahta masaların arasında, sık sık, *Königinpastete* ve *russische Eier** yiyen başka bir düzenli müşteri görürdü. Daima aynı yuvarlak masada oturan ve etrafı dostları ve iş arkadaşlarıyla çevrilmiş sessiz fakat hırslı yerel politikacının adı Adolf Hitler'di.

Taze bahar karını aydınlatan ilk loş ışıklar kışladan adımını dışarı atan Whitaker'ı şaşırtmıştı. Kar, üzerine pudra serpilmiş gibi, mutlak güzelliğini yorgun malikâneye ödünç vermişti; kırmızı tuğla duvarların arasındaki çatlaklarda zarifçe birikiyor ve yıllardan beri bacalardan dökülen kurumların yarattığı koyu lekeleri yumuşatıyordu.

Baraka 3 yerine, Whitaker doğruca Benchley Park'taki otobüs durağına gitti. Durakta, yıllar önce İngiltere'ye Whitaker'la birlikte yolculuk yapmış olan Üsteğmen Selmer S. Norland[15] da vardı. Kuzey Iowa'da büyüyen Norland, bir çiftçinin katı ve kaslı çehresine ve çökük gözlü ciddi bir yüze sahipti. 1942 yılında Kara Kuvvetleri'ne girmeden önce, yerel bir lisede üç yıl boyunca tarih ve Almanca okutmuştu ve şimdi Whitaker'la birlikte Baraka 3'te çevirmen olarak çalışıyordu.

14) Whitaker'ın geçmişine dair bilgiler Dr. Paul K. Whitaker'la yapılan bir röportajdan (Ocak 1999) alınmıştır; Paul K. Whitaker'ın günlüğü, yazarın koleksiyonundaki kopya.

* *Königinpastete*: İçi genellikle dana eti ve mantarla pişirilen sebzeli güveçle doldurulmuş puf böreği. *Russische Eier*: Yumurtalı mayonez. (ç.n.)

15) Geçmişi hakkındaki bilgiler Thomas Parrish'den alınmıştır, *The Ultra Americans: The U.S. Role in Breaking the Nazi Codes* (Briarcliff Manor, NY: Stein & Day, 1986), s. 102.

Ücretsiz PDF Arşivi - http://sarkiev.com

Sabah tam 06.00'da, özel otobüs yoğun mazot dumanı yayarak ve el değmemiş karın üzerine düzgün kahverengi şeritler çizerek durağa geldi. İngiliz ve Amerikalılardan oluşan bir düzine kadar subay ve acemi er otobüse bindi. Whitaker'ın yanına, Arthur Levenson[16] adında, New York'tan birkaç yıl önce gelmiş, Baraka 6'da kripto-analizci olarak çalışan, uzun boylu ve zayıf yapılı bir matematikçi olan başka bir Amerikan Kara Kuvvetleri subayı oturdu. Aynı zamanda Bletchley Park Satranç Kulübü'nde sekreter olarak da çalışan Levenson, Whitaker ve Norland gibi, İngiltere'ye naklinden önce zamanını kod problemleri çözerek geçirmişti. Temmuz 1943'te, başka yedi kriptoloji subayıyla birlikte, Whitaker, Norland ve Levenson, İskoçya'ya doğru yola çıkan dev İngiliz yolcu gemisi *Aquitania*'ya bindiler. Birkaç hafta sonra, Amerikan Ordusu'nun Bletchley'e tayin edilecek ilk kod kırma uzmanları oldular.

Kaba otobüs parkın ağır demir kapısından çıkarken, nöbetçi kulübesindeki asker sert bir selam çaktı. En yeni TICOM timinin, manastırlarından ilk kez ayrılan keşişler gibi, ne bekledikleri konusunda pek bir fikirleri yoktu. İngilizler, Enigma projesi başladığından beri, proje için çalışanların muharebe alanlarına çıkmasını yasaklamıştı.[17] Yıllardır savaşı gazetelerden ve çalıntı mesajlardan takip eden Bletchley personeli, özel odalarına kapatılmış röntgenciler olup çıkmıştı.

Otobüs ülkenin iç bölgelerinden Londra'ya doğru hızla ilerlerken, karla kaplı tarlalar sonsuz beyazlıktaki bir yorganın içine uzanmaya başlamıştı. Pencerenin yanında oturan Howard Campaigne kesinlikle heyecanlıydı. Minnesota Üniversitesi'nde matematik doktorasına sahip genç bir eğitmenken, Deniz Kuvvetleri'ne kendi yaptığı bir şifreleme cihazı göndermişti. Buluşunu reddetseler de, Deniz Kuvvetleri ona kripto-analizi konusunda bir muhabere kursu teklif etmişti ve o da kursu başarıyla geçmişti. "Nihayet görevlendirildiğimde takvimler 5 Aralık 1941'i gösteriyordu,"[18] diye anımsadı Campaigne. "Hani ya, iki gün sonra balon patlamıştı, savaşa girmiştik."

Şimdi ise, otobüs, görevlerinin ilk ayağı olan Paris uçuşu için Craydon Hava Üssü'ne girerken, Campaigne, Balık kod adlı esrarengiz bir Alman şifre makinesini peşine düşmek üzereydi.

16) Geçmişi hakkındaki bilgiler için bkz. *a.g.e.*, s. 86-87.

17) Sinyal Güvenlik Servisi, William F. Friedman'in gizli raporu, "Bletchley Park'ta GC ve CS'nin E Operasyonları Hakkında Rapor", (12 Ağustos 1943), s. 9.

18) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Dr. Howard Campaigne'nin Hatıraları (29 Haziran 1983), s. 2-3.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bletchley Park ENİGMA'yı alt etmiş olsa da, Almanlar daha iyisini yapmayı başarmıştı. Hitler'e gelen ve bizzat onun gönderdiği mesajlar da dahil en üst düzeydeki mesajları kodlayan yeni bir şifreleme makinesi ya da gizli bir yazıcı (*Geheimschreiber*) geliştirdiler. Alman kriptologları bu cihaza Kılıçbalığı'nın bir ön modeli diyordu.[19] Amerikalılar ve İngilizler ise kısaca Balık diyordu. Balık, Enigma'dan farklı olarak, otomatik olarak hem şifreleme hem de şifre çözme kabiliyetine sahipti. Makine, aynı zamanda, 26 harflik standart alfabeyi değil, 32 karakterlik Baudot kodlamasını kullanıyordu ve bu özellik onu hızlı bir tele-yazıcıya dönüştürmüştü.

TICOM'un amacı, cihazın eksiksiz çalışan bir modelini ele geçirmek ve böylece Almanların bu denli sofistike bir şifreleme cihazını nasıl yaptıklarını öğrenmekti. Özellikle de, bu tip cihazların ileride Ruslar tarafından kopyalanmasının ve kullanılmasının süratle ve emin bir şekilde engellenmesinin yollarını keşfetmeliydiler.

Kraliyet Hava Yolları'nın Paris uçuşu, Paul Whitaker'a hafif dalgalı denizde ilerleyen bir kayıktaymış hissi verecek kadar rahattı. Bu, uçaktaki diğer birçok adam gibi, onun da ilk uçuşuydu. "İzlenimler şaşılacak kadar olağandı," diye yazdı küçük siyah not defterine, "ve bu, muhtemelen, uçaklı sahnelerin yer aldığı çok fazla film izliyor olmamızdandı. Bir buçuk kilometre aşağıdaki minicik evlere ve tarlalara bakmak tamamen normalmiş gibi geliyordu."[20]

Tim, birkaç gün içinde, Amerikan Ordusu'na ait 2,5 tonluk zeytin yeşili bir kamyona ve üstü açık bir cipe tıka basa doldurulup Almanya'ya sevk edildi. Hedefleri, Güney Bavyera'nın Kaufbeuren şehrindeki, Hava Kuvvetleri'ne ait, birinci derecede şüpheli bir sinyal istihbarat merkezi, Ortaçağ'dan kalma bir kaledeki pazar yeri ve Wertach Nehri boyunca harabeye dönmüş istihkâmlardı. İngiltere kırsalındaki gizli manastırlarından ilk kez çıkan TICOM elemanlarının birçoğu, tanıklık ettikleri bu yıkıma hazır

19) NSA, "Okuman Kitabı" (Ocak 1996). "Balık" makinelerinin bazı çeşitlerine Amerikan kod kırma uzmanları "Tunny (Orkinos)" ve "Sturgeon (Mersinbalığı)" adını takmıştı. Orkinos, Schlusselzusatz 40 (SZ40) idi. Alman Lorenz firması tarafından yapılmıştı ve Almanordusunun üst kademe haberleşmelerinde kullanılırdı. Sturgeon (yani, Siemens T-52), Alman Donanması'nın talebi üzerine geliştirildi ve ilk üretim 1932'de başladı. Alman Hava Kuvvetleri bu cihazı 1942'de kullanmaya başladı. Sturgeon, Enigma'dan farklı olarak, kablolu rotor kullanmıyordu. Rotorların elektrikle açılıp kapanan bir dizi dişli çarkı vardı.

Aksi belirtilmediği sürece, Balık makinesi avına dair verilen bilgilerin tamamı Paul K. Whitaker'ın (sayfaları numaralandırılmamış) kişisel günlüğünden alınmıştır. Günlüğün bir kopyası yazarın koleksiyonunda bulunmaktadır.

20) Whitaker'ın günlüğü.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

değildi. Whitaker, Heidelberg yolunda sarsıntıdan zıplarken, "Yollar isabet alarak yanmış tanklarla ve her türden araçla doluydu" diye yazıyordu günlüğüne, "ve birçok köy, küçükleri bile, korkunç şekilde yakılıp yıkılmıştı."[21]

Gece yarısına doğru, yakında NSA'nın Avrupa'daki en gizli ve en önemli dinleme karakollarından biri olacak olan Augsburg şehrine vardılar. Geceyi Alman Hava Kuvvetleri'ne ait eski bir karargâhta geçiren tim, ertesi sabah, binanın bodrum katında bir haberleşme merkezi olduğunu keşfetti. Müttefik kuvvetler bu binaların bazılarına o denli hızlı girmişti ki, eski sakinlerin hayaletleri hâlâ oradaymış gibiydi. Almanlar bir tesisten öylesine acele ayrılmıştı ki, Amerikalılar vardığında tele-yazıcılar hâlâ uzun ince mesaj şeritleri kusuyordu.

Diğer tele-yazıcılar yenilginin özel dehşetinin anlaşılmasını sağlıyordu. "Orada işler nasıl gidiyor?"[22] diye yazıyordu makineden sarkan bir kâğıtta. Whitaker, bunun, katedral şehri Ulm'daki bir askerin Augsburg'daki asker arkadaşına çektiği bir mesaj olduğunu anladı. "Burada raporlar Amerikalıların şimdiden Augsburg'da olduklarını söylüyor." "Hayır," diye yanıtladı asker, "Burada her şey yolunda." Ama birden ekledi: "Aman Tanrım, buradalar, auf Wiedersehen."*

Tim birkaç gün içinde altın madeni bulmuştu. Dört Alman sinyal kamyonundan oluşan bir konvoya rastladılar; konvoyda dört Balık makinesi, bir sinyal teknisyeni, Alman şoförler ve görevli bir teğmen vardı. Arthur Levenson ve Balık uzmanı olan bir İngiliz binbaşı, Ralph Tester, Almanlara İngiltere'ye kadar eşlik etti. Bletchley Park'a vardıklarında, makineler, tam olarak nasıl yapıldıklarını ve nasıl işlediklerini anlamak için söküldü. (Levenson daha sonra Washington'a dönecek ve NSA'da Rus/ça Kod Kırma Bölümü'nün şefi olacaktı.)

Bletchley'deki mühendisleri uzunca bir süre meşgul etmeye yetecek kadar Balık cihazı ve teçhizat olmasına rağmen, tim, kritik Alman kod kırma uzmanları bulmak için bir insan avı başlattı. 21 Mayıs 1945'te, Kıdemli Yüzbaşı Howard Campaigne ve birkaç TICOM subayı, Rosenheim'da tutulan bir grup Sigint personeliyle görüştü. Hepsi de, TICOM'un ana hedeflerinden biri olan, Alman Abwehr Yüksek Komutanlığı'na bağlı Sinyal İstihbarat Dairesi için çalışmıştı. Mahkûmların Campaigne'e söyledikleri, Soğuk Savaş tarihinin en önemli ve en gizli kod kırma keşiflerinden birini

21) *A.g.e.*
22) *A.g.e.*
* **Auf Wiedersehen** (Alm.) Görüşmek üzere. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ortaya çıkaracaktı. Komutanlığın, en üst düzey Rus şifrelerini kıran bir makine yaptığını söylediler. Şimdi, yakındaki bir binanın önünde, kaldırım taşlarının altına gömülü olan bu makine, –Balık'ın Sovyet eşdeğeri olan– gelişmiş Rus tele-yazıcı şifre sistemine saldırmak üzere tasarlanmıştı.

Eğer bu doğruysa, çok heyecan vericiydi. Amerikan ve İngiliz kod kırma uzmanları, altı yıldan fazla bir süredir, Rusya'yı ve neredeyse diğer tüm bölgeleri bir kenara bırakmış, sadece Japonya ve Almanya'yı mercek altına almıştı. Şimdi, savaşın sona ermesiyle ve en önemli rakibin Komünist Rusya olmasıyla birlikte, kod kırma uzmanları her şeye sıfırdan başlamak zorunda kalacaktı. Ama, üst düzey Rus şifrelerini kırma yeteneğine sahip çalışır durumdaki bir makine gerçekten de yakınlarda bir yerde gömülüyse, yılların akla zarar çabası boşa gitmeyecekti.

Hapishaneden kurtulmaya can atan Almanlar, TICOM'a makinenin yerini göstermeye çabucak razı oldular. Campaigne hiç vakit kaybetmedi; ertesi gün, Alman askeri üniforması giymiş 28 mahkûm, kazma ve küreklerle kaldırım taşlarını sökmeye başladı. Derken, ağır tahta sandıklar göründü. Birbiri ardına hepsi yukarı çekildi, neredeyse tüm zemin sandıklarla kaplanmıştı. Toplam bir düzine devasa sandığın her biri 272 kilogramdan ağırdı; her biri yaklaşık 45 kilogram gelen 53 sandık ve her biri hemen hemen 23 kilogramlık 53 sandık daha: 7,5 ton'luk muazzam bir parti.

Birkaç gün boyunca, koyu gri malzemeler sandıklardan dikkatle çıkarılarak binanın bodrum katına yerleştirildi. Sonrası büyü gibiydi; üst düzeyde şifrelenmiş Rus haberleşmeleri, eter koklatılmış gibi anlaşılır metinler kusmaya başladı. Kısa bir süre sonra kampa gelen Whitaker şaşkına dönmüştü: "Biz gelmeden çok önce deli gibi çalışıyorlardı,"[23] diye yazdı not defterine. "Oraya vardığımızda makinelerden birine sahip olmuşlardı, tüm donanım ve alınan bütün mesajlar ellerindeydi."

Rus sistemi, telsiz sinyallerini ve radyo dalgalarını dokuz ayrı bölüme ayırıyor ve sonra onları dokuz farklı kanal üzerinden gönderiyordu. Alman makineleri aldığı sinyalleri tekrar düzenli bir sıraya koyabiliyordu. Bu, Campaigne ve diğer TICOM elemanlarının hayatta bir kez karşılaşılabileceği bir keşifti. Campaigne nihayet Washington'a döndüğünde, NSA araştırma programının başına geçecekti.

Tanıtım gösterisi bittikten sonra, Campaigne Alman askerlerine teçhizatı yeniden paketletti ve ertesi gün sandıklar dört dev kamyona yüklendi. İki TICOM elemanı, ki bunları birisi NSA'da uzun bir kariyer de yapacak

23) *A.g.e.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

olan Üsteğmen Selmer Norland'di, teçhizatın ve askerlerin oluşturduğu dört kamyonluk konvoya İngiltere'ye dek eşlik etti. Orada malzemeler Bletchley Park'a yakın bir yere yerleştirildi ve donanım çabucak çalışır hale getirildi. Aynı cihaz ya da çalışır durumdaki başka bir modeli, daha sonra Washington'a gönderildi. Hem Birleşik Devletler hem de İngiltere hükümetlerinin TICOM harekâtlarıyla ilgili tüm ayrıntılarda kesin bir yasağı hâlâ sürdürüyor olmalarının başlıca nedeni, bu Rus kod kırma makinesinin keşfiydi.

TICOM timlerinin yaklaşık 5 ton ağırlığındaki Alman Sigint belgelerini kurtardığı söyleniyordu. Ayrıca, birçok kriptoloji cihazı ve makinesi bulunmuş ve Bletchley'e gönderilmişti.

Bazılarının Dustbin[24] kod adlı gizli bir yerden yönetildiği yaklaşık 200 Alman kod kırma uzmanının sorgulanmış olması da eşit derecede önemliydi. Ruslara ait Balık'ın keşfine ek olarak, TICOM'u saran muazzam sırrın bir diğer nedeni, belki de, gizlice İngiltere'ye getirilen yüzlerce eski Nazi kod kırma uzmanına ne olduğu sorusuydu. Amerikan ve İngiliz hükümetleri bu eski savaş suçlularından herhangi birisini yeni bir kimlikle Rus kod kırma işinde kullanılmış mıydı? Erich Huettenhain, gizlice Amerika'ya getirilen Alman kod kırma uzmanları arasında en iyisiydi.[25] TICOM belgelerinin birinde, "Şu kadarı kesin ki, o olmasaydı hiçbir önemli kripto-analitik başarı kazanılamazdı,"[26] diye yazıyordu.

Almanların ENİGMA'nın tam güvenli olmadığını başından beri biliyor olmaları, sorgulamalardan çıkan şaşırtıcı gerçeklerden bir tanesiydi. "Almanların Enigma'nın çözülebileceğini gayet iyi bildiklerinin farkındaydık,"[27] diyordu Howard Campaigne. "Fakat şuna inanmışlardı ki, bu işi yapmak için teçhizatla dolu bir binayı ele geçirmek gerekiyordu. Biz de ele geçirdik. Teçhizatla dolu bir bina. Gerçekten yapılabilir olduğunu düşünmemişlerdi."

Washington'da, Amerika'nın kendi kriptoloji sistemlerinin ne denli güvenli ya da güvensiz olduğunun belirlenmesinde TICOM malzemelerinin büyük yardımı oldu. Belge ve sorgulamaların ortaya çıkardığı sonuç,

24) TICOM, Çok Gizli/Ultra Rapor, "TICOM 6. Timde Olup Bitenlerin Öyküsü", 11 Nisan-6 Temmuz 1945", (5 Eylül 1945).

25) A.g.e.

26) TICOM, c. 3, s. 8.

27) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Dr. Howard Campaigne'nin Hatıraları, (29 Haziran 1983), s. 2-3.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

birtakım alt düzey sistemlerin Alman kod uzmanları tarafından okunmuş olduğu, fakat en önemli şifrelerin çözülemeden kaldığıydı. Çok gizli bir rapor, "Avrupalı kripto-analizciler Birleşik Devletler Kara ya da Deniz Kuvvetleri'ne ait herhangi bir üst düzey kripto-grafi sistemini yorumlayamamıştır,"[28] diyordu.

Almanlar, SIGABA[29] adıyla bilinen bir makine olan Amerikan 'Balık'ına asla dokunamadı. Balık gibi, SIGABA da, Kara ve Deniz Kuvvetleri'nin en hassas haberleşmelerinde kullanılıyordu. Aslında, TICOM raporlarına göre, düşman kod kırma uzmanlarının savaş boyunca erişememesi nedeniyle SIGABA savaş sonrasında da bir süre kullanıldı. Nihayet kullanımdan kaldırılmasının tek nedeni, modern haberleşme teknolojisinin hızına ayak uyduramamasıydı.[30]

TICOM raporu, diğer sistemlerin de emniyetli olmadığına işaret ediyordu. Kara ve Deniz Kuvvetleri'nin birer sistemi kısa süreli dinlenmişti. Harp Dairesi'nin şifrelenmemiş her iki telgraf kodu da Almanlar tarafından okunmuştu ve Macaristan, Harp Dairesi 2 Nolu Güvenlik Kodu'na ait negatifsiz fotoğrafları muhtemelen Bulgarlardan almıştı. Aynı zamanda, Kahire'deki askeri ataşe tarafından kullanılan 11 Nolu Askeri İstihbarat Kodu, bir casus sayesinde 1942 yazı boyunca dinlendi.

En ciddi çatlak, Amerikan ve Kraliyet filolarının Atlantik'teki operasyonlarda kullandığı, 3 Şifre Nolu Birleşik Donanma Kodu'nun çözülmesiydi, Mihver Devletleri'nin bu başarısı birçok ölüme neden oldu. Diğer sistemler de çökmüştü, ama bu, Müttefiklere ait Balık ve Enigma'nın çöküşünden daha az önemliydi.

Bununla birlikte, TICOM'un diğerlerinden kat be kat değerli olmasının nedeni, geçmişe değil, geleceğe bakıyor olmasıydı. Savaşın sona ermesiyle hedefler değişmeye başladı, sinyal istihbarat servislerinin çalışan sayısı ve bütçeleri çarpıcı oranda küçüldü. Fakat soğuk savaş başladığında, TICOM sayesinde, Amerika'nın kayda değer bir üstünlüğü vardı. Artık, Amerikan kod kırma uzmanlarının elinde, hem Rus Balık makinesi için gizli bir

28) TICOM, c.1, s. 6. Amerikan Kara Kuvvetleri'nin M-209 mesajlarının % 10-30'luk bir bölümü de dahil diğer sistemler Almanlar tarafından çözüldü. Anahtarların ele geçirildiği yerler hariç, taktiksel değerde olması için genellikle çok geç okunurdu. Amerikan Kara Kuvvetleri'nin Sidex, Codex, bombardıman kodu, saldırı kodu, uçak intikal kodu, harita koordinat kodları ve şifre cihazı M-94 kullanarak gönderdiği mesajların hemen hemen tamamı, düzenli olarak okundu (TICOM, c. 1, s. 5).

29) NSA, "Okutman Kitabı" (Ocak 1996). Kara Kuvvetleri SIGABA'sı M143C olarak, Donanma SIGABA'sı ise CSP 888 olarak tasarımlandı.

30) *A.g.e.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

anahtar iskeleti, hem de düzinelerce ülkenin kod ve şifre sistemlerine açılan gizli kapılar vardı. Örneğin, Almanlardan sağlanan teçhizat ve İngilizlerden gelen yardım sonucunda, Afganistan'a dair diplomatik haberleşme 'uygulamada % 100 okunabilir'[31] hale geldi. Böylece, Sovyet subayları Afgan başbakanıyla Asya'daki diplomatik faaliyetler hakkında görüştüğünde, konuşmayı Birleşik Devletler dinleyebiliyordu.

Bu, dikkate değer bir başarıydı. 1939'da Avrupa'da savaş patlak verdiğinde, Birleşik Devletler sadece Japon, Alman, İtalyan ve Meksika sistemlerine saldırabiliyordu. Fakat, savaşın sona erdiği gün itibariyle, TICOM raporuna göre, "kripto-analitik saldırılar, müttefik İngiltere ve Sovyetler hariç, kripto-grafik sistemleri kullanan her ülkeye karşı yapılmaktaydı."[32] Arjantin, Belçika, Brezilya, Bulgaristan, Şili, Çin, Kolombiya, Dominik Cumhuriyeti, Mısır, Ekvator, Etiyopya, Finlandiya, Fransa, Yunanistan, Macaristan, İran, Irak, İrlanda, İtalya, Japonya, Lübnan, Meksika, Hollanda, Peru, Portekiz, Suudi Arabistan, İspanya, İsviçre, Suriye, Tayland, Ürdün, Türkiye, Uruguay, Venezüella ve Yugoslavya, şifreleme sistemleri tamamen ya da kısmen dinlenebilen ülkelerdi.

Pearl Harbor baskınıyla 1945 Ağustos'u arasında, Kara Kuvvetleri Sinyal Güvenlik Dairesi'nin Dil Bölümü 1 milyondan fazla deşifre edilmiş mesajı taradı[33] ve yaklaşık 415,000'inin tercümesini üstlerine iletti. Ama sonra her şey bitti. Kara Kuvvetleri bünyesindeki kod kırma uzmanlarının şefi Tuğgeneral W. Preston Corderman, daha fazla kripto-analitik faaliyete gerek olmadığından emindi. Bu yüzden, personelini, karargâhına yaz boyunca gölge sağlayan uzun akçaağaçların altında topladı. Onlara savaşın bittiğini ve dolayısıyla ülkelerinin bu servise daha fazla ihtiyaç duymadığını söyledi.

"Savaş zamanına ait kriptoloji kaynaklarının –Alman ve Japon– tamamına yakınını meşgul eden hedefler bir gece içinde değersizleşti,"[34] diyordu bir NSA raporu. "Düşman sinyallerini almaya ayarlanmış tüm radyo alıcıları birer birer kapatıldı. Anten sahaları boşaltıldı; dünyanın her yerindeki istasyonlar teker teker radyo dalgalarını izlemeyi kesti ve teçhizatları daha sonra tekrar kullanılmak üzere koruma altına alındı; ışıklar söndürüldü ve

31) TICOM, c. 1, Ek: "TICOM Kaynaklarına Göre, Avrupalı Mihver Devletleri'nin Kriptoanalizlerinin Sonuçları" (88 sayfa, numaralandırılmamış).

32) *A.g.e.* Ayrıca, bkz. Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi, Çok Gizli/Ultra Rapor, "II. Dünya Savaşı'nda Sinyal Güvenlik Dairesi'nin Başarıları" (20 Şubat 1946), s. 31.

33) NSA, Çok Gizli/Gölge, "Tetikte" (Eylül 1986), s. 11.

34) *A.g.e.*, s. 13.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kapılara kilit vuruldu. Kara Kuvvetleri'ne ait dinleme istasyonları kapatıldı – Miami Florida'daki, Hindistan Yeni Delhi'deki, Stratejik Servisler Ofisi (OSS) operasyonlarında Bellmore New York'taki, Tarzana California'daki ve Afrika'nın Altın Sahili'nde yer alan Accra'daki.[35] Güneybatı Pasifik'te yer alan ve Orgeneral MacArthur'u destekleyen Radyo İstihbarat Şirketleri ile Avrupa'daki Sinyal Hizmet Şirketleri sessizliğe gömüldü."

Bekletilen bir avuç Amerikan kod kırma uzmanı çabucak vites değiştirdi. Sovyetler Birliği birdenbire bir numaralı hedef haline geldi.

Kapatılmayan dinleme karakollardan önemli bir tanesi, Vint Hill Farms İstasyonu'ydu.[36] 1 Numaralı İzleme İstasyonu olarak bilinen istasyon, Virginia kırsalındaki Warrenton kasabasındaydı. Vint Hill, savaş sırasında, her yönde, binlerce millik mesafedeki düşman haberleşmesinin dinlenmesinde çok önemli bir rol oynamıştı. Savaş sona erdiğinde, birçoğu dinleme operatörü olan 2.600 kişi, sıcak savaştan soğuk savaşa geçişi idare etmek için istasyonda kaldı.[37] Bu insanlar, Rusların Balık makinesi üzerinden gerçekleştirdiği diplomatik ve askeri haberleşmeyi dinleyebiliyordu. Savaştan sonra kısa bir süre için istasyonu komuta eden Albay Russell H. Horton, "Vint Hill'de yazıcıları, Rus yazıcılarını dinlediler," diyordu. "Yanılmıyorsam eğer, bu işi bunlarla (...) dokuz kanallı devrelerle yaptılar. Birleştirilmiş cihazları vardı; bu cihazlarla kanalları birbirinden ayırdılar ve tüm dinlemeyi Kiril alfabesinde yaptılar. Bildiğim kadarıyla, savaş sonrasına kadar Rus karşıtı bir çaba yoktu."[38]

Bu gerçeği sadece birkaç kişi bilse de, savaş boyunca Rus kod problemleri üzerinde gerçekte küçük bir uzman grubu çalışıyordu. 1943 yılında,

35) Savaştan önce iskân edilmiş dinleme istasyonları: Hancock Kalesi, New Jersey; Presidio, San Francisco, California; Sam Houston Kalesi, Teksas; Corozal, Panama Kanal Bölgesi; Shafter Kalesi, Hawaii Topraklan; McKinley Kalesi, Filipin Adalan; ve Hunt Kalesi, Virginia. Savaş sırasında bazı yeni istasyonlar kuruldu: Hindistan Körfez İstasyonu, Miami Beach, Florida; Asmara, Eritre; Amchitka, Aleutian Adaları; Fairbanks, Alaska; Yeni Delhi, Hindistan; Bellmore, New York; Tarzana, California; ve Guam [Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi: Çok Gizli/Ultra Rapor, "II. Dünya Savaşı'nda Sinyal Güvenlik Dairesi'nin Başarıları" (20 Şubat 1946), s. 11-12].

36) İstasyon, 1999 yılında, Washington-Baltimore bölgesindeki dört ana havaalanı –Dulles, Reagan Ulusal, Baltimore-Washington ve Andrews Hava Kuvvetleri Üssü– için güçlendirilmiş radar operasyonları merkezinin yeni evi olarak Federal Havacılık Dairesi tarafından devralındı. Bu sistem, TRACON (Radar Yaklaşım Kontrol Terminali) olarak bilinmektedir.

37) Japonya'nın teslim olduğu gün itibariyle, Arlington Hall'da 7.848 kişi çalışıyordu. [Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi, "II. Dünya Savaşı'nda Sinyal Güvenlik Dairesi'nin Başarıları" (20 Şubat 1946), s. 3.] (Ulusal Arşivler ve Kayıtlar Dairesi, RG 457, Kutu 107, SRH-349.)

38) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Albay Russell H. Horton'un Hatıraları (24 Mart 1982), s. 64.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Amerikan istihbaratı, Nazi Almanya'sı ile Rusya arasında kapsamlı bir barış anlaşmasının bir parçası olarak olası bir ittifaktan endişe duymaya başladı. Böyle bir ittifak Müttefikler için kabus olurdu. Sonuç olarak, Alman sistemleri üzerinde çalışan birkaç Ordu kripto-analizcisi bu görevden alındı ve amacı muazzam derecede karmaşık Rus kod ve şifrelerini çözmek olan oldukça gizli yeni bir birime atandı.

1939 yılından beri, Moskova'yla Washington arasında gidip gelen, şifrelenmiş binlerce Sovyet mesajı, Western Union ile diğer ticari telgraf şirketlerden elde edilmişti. Asıl kırılma noktası, yedi çift mesajda kullanılan özdeş kod gruplarının keşfedilmesi olmuştu. Bir çiftin keşfedilmesi bile milyarda bir ihtimaldi. Kara Kuvvetleri'ne bağlı kod uzmanları, şifre sistemine bir kapı açan bir 'çatlak', bir hata ya da tuhaflık buldular. Bu tür bir çatlak, örneğin rasgele numara veren bir numaratördeki bir aksaklık sonucunda olmuş olabilirdi. Fakat, bu çatlağa neden olan, Sovyetlerin tek kullanımlık kâğıtlarının yeniden kullanılmış olmasıydı – kripto-grafinin temel kuralı çiğnenmişti. Tek kullanımlık kâğıtlar, iki kullanımlık kâğıtlara dönüşmüştü. NSA'nın eski bir kıdemli memuru olan Cecil Phillips, daha önceki Sovyet-izleme programında kilit rol oynamıştı. "1942 yılının ilk aylarında," diyordu, "Sovyet rejiminde büyük bir gerginliğin yaşandığı bir dönemde, Sovyetler Birliği'nde KGB'ye bağlı kripto-grafi merkezi, bilinmeyen bir nedenle, 35.000'den fazla sayfalık 'anahtar' kopyaların ikinci kopyalarını bastı (...) ve sonra bu tek kullanımlık kâğıtları toplayıp ciltlediler. (...) Böylece, görünüşte sadece tek kullanımlık olan bu kâğıt destesinden iki kopya üretilmiş oldu."[39]

Sovyet şifreleme uzmanlarının sayfaları kopyalamaya karar vermelerinin nedeni, Hitler'in 1941 Haziran'ında Rusya'yı işgal etmesi sonucunda tek kullanımlık kâğıt bulmakta yaşanan ani sıkıntı olabilirdi. Muazzam miktarda kâğıt talebini bir an önce karşılamak için, Rus kriptologları, muhtemelen en kolay yolu seçtiler: karbon kâğıdı. Üretimin birden iki katına çıkması, doğal olarak güvenliği biraz azaltacaktı.

Phillips'in tahmine göre, 1942 ile 1948 yılları arasında, son kâğıt kullanıldığında, Sovyetlerin dünya üzerindeki ticari ve diplomatik karakollarına 1,5 milyondan fazla mesaj yollanmıştı.[40] Bir milyon kadarını Amerikan kod uzmanları ele geçirdi ve bunlardan 30.000'i kopya sayfalarla şifrelenmişti.

39) NSA/CIA, "Venona: Sovyet Casusluğu ve Amerikan Tepkisi, 1939-1957" (1996) içinde s. xv, Cecil James Phillips, "Venona'yı Mümkün Kılan Neydi?"

40) David Martin, "The Code War", *Washington Post Magazine* (10 Mayıs 1998), s. 16.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://kitap.tc/

Fakat bu çatlağa rağmen, şifreli bir metinden anlaşılır bir metin çıkarmak, günlerce hatta haftalarca süren sinir bozucu çalışmalar gerektiriyordu. Sonunda, ve genellikle, Sovyet Satın Alma Komisyonu'nun nakliyat programı gibi, uzun ve tarihi geçmiş mesajlara ulaşılıyordu en çok.

Otuz yıldan fazla bir süre, kod kırma uzmanları bu mesajlar üzerinde çalıştı. 1980 yılında dosya çekmecesi son kez kapatıldığında, 1940 ile 1948 yılları arasında çekilmiş 2.900'dan fazla Sovyet diplomatik telgrafını okumayı başarmışlardı. Venona kod adlı program, NSA tarihindeki en başarılı programlardan biriydi. Bu program, savaş sonrası dönemde, atom bombası sırlarını hedef alan ağlar da dahil, Birleşik Devletler'deki en önemli Sovyet casusluk ağlarının çökertilmesinde kilit rol oynadı.

25 Nisan 1945'te, TICOM çalışanları, geçmişi yeniden inşa etmek adına Avrupa'nın soğuk çamurunda yürürken, bir diğer kod kırma uzman grubu da, geleceği değiştirmek için, dünyanın yarısı uzaklıktan göze çarpan bir partiye odaklanmıştı.

Panter sürülerine benzeyen uzun siyah limuzinler, San Francisco tepelerinde bir aşağı bir yukarı bir karşılamadan diğerine koşuşturuyordu.[41] Çiçek kamyonları büyük demetler halinde gül boşaltıyor, flaşlar patlıyor ve Golden Gate'in altından su gibi şampanya akıyordu. Tam olması gerektiği gibiydi; bir Boadway gösterisinin tüm pırıltısı ve heyecanı vardı. Bu gösteriyi de hazırlayan, Great White Way'deki bazı büyük teatral müzikallerin sorumlusu ünlü New Yorklu tasarımcı Jo Mielziner'di. Şehir merkezindeki bir sinemanın girişinde, parlak neon ışıklarla "Birleşik Devletler'e hoş geldiniz" diye yazıyordu. Manzara, ciddi diplomatik bir davetten çok bir Hollywood filmi galasına uygundu. Yeni bir dünya düzeninin iskeletini oluşturmak için müzakereler yapmaya gelen elliden fazla ülke delegesi San Francisco Opera Binası'na doluşurken, ünlü birinin anlık bir bakışını yakalamak umudundaki kalabalık bir izleyici topluluğu da polis kordonunu zorluyordu.

Ama Amerikalı delegelerin gizli bir silahları vardı. Bir poker oyunundaki dolandırıcılar gibi, rakiplerinin ellerini dikizliyorlardı. Roosevelt, Birleşik Devletler'in açılış toplantısına ev sahipliği yapabilmesi için çok uğraşmıştı ve bunu delegelerin pek çoğu yüce gönüllü bir davranış olarak

41) Birleşmiş Milletler'in kurulma konferansının tasviri, Linda Melvern, *The Ultimate Crime: Who Betrayed the UN and Why?* (London: Allison & Busby, 1995), s. 23.

Libgen.lc PDF Kitap Arşivi

görüyordu. Fakat gerçek neden, Birleşik Devletler'in konuklarını daha rahat dinleyebilmesini sağlamaktı.

Yabancı delegelerle ülkelerinin başkentleri arasındaki şifreli mesajlar San Francisco'daki ABD telgraf hatları üzerinden yapılmaktaydı. Savaş zamanı sansür yasaları hâlâ yürürlükte olduğundan, Batı Birliği ve diğer ticari telgraf şirketleri, şifreli ya da şifresiz çekilen tüm telgrafları Birleşik Devletler Ordusu'ndaki kod uzmanlarına aktarmak zorundaydı.

Sinyal alındığında, özel olarak tasarımlanmış zaman gecikmeli bir cihaz harekete geçiyor ve teyplerin çalışmalarını sağlıyordu. Bu cihazlar bir tek sinyali aynı anda birçok alıcıya yöneltmek üzere tasarımlanmışlardı. Dinlemeler daha sonra, özel güvenlikli kırk altı telem hattı üzerinden askeri kod uzmanlarının karargâhı olan Arlington Hall'a iletiliyordu. 1943 Şubat ayı itibariyle ortalama günlük mesaj sayısı sadece 46.865 iken, 1945 yazında bu rakam 289.802'ye ulaşmıştı. Alman savaş planlarını sadece birkaç hafta önce deşifre eden aynı askerler, şimdi de Arjantin müzakereleri etrafında odaklanan tüm kod ve şifreleri çözüyordu.

Örneğin, San Francisco Konferansı sırasında Amerikan kod kırma uzmanları, savaş sırasında Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi'nin (ASA) çözdüğü altı-kadranlı karmaşık şifreleme cihazı Hagelin M-209'u kullanarak, Fransız delegelerine gelen ve onların yolladıkları mesajları okuyabiliyordu. Şifreleri çözülen mesajlardan, Fransa'nın savaştan sonra önemli bir dünya gücü imajını korumakta ne denli ümitsiz olduğu açığa çıkmaktaydı. Örneğin, Fransız delegasyonunun[42] genel sekreteri Fouques Duparc, Paris'teki Orgeneral Charles de Gaulle'e gönderdiği 29 Nisan tarihli şifreli notta, Fransa'nın konferansı 'toplayan güçler'den biri olarak seçilmediğinden yakınıyordu. "Himaye eden güçler arasında," diye yazıyordu Duparc, "bizim katılımımız, herkesin gözünde, dünyadaki geleneksel yerimize geri dönüşümüze işaret ediyor."[43]

San Francisco dinleme ve kod kırma harekâtının başında, William F. Friedman'ın yardım ettiği Yarbay Frank B. Rowlett vardı. Rowlett ancak konferans bittiğinde rahatladı ve bunun büyük bir başarı olduğunu düşündü. "San Francisco Konferansı'ndan kaynaklanan iş baskısı nihayet sona ermiş ve 24 saatlik çalışma günleri kısalmıştı,"[44] diye yazıyordu. "Bö-

42) Fransız kod ve şifrelerinin kırılmasına ait detaylar için bkz. TICOM, c. 1, Ek: "TICOM Kaynaklarına Göre, Avrupalı Mihver Devletleri'nin Kripto-analizlerinin Sonuçları."

43) Harp Dairesi, Çok Gizli/Ultra rapor, "Sihirli" Diplomatik Özet (2 Mayıs 1945), s. 8.

44) Sinyal Güvenlik Dairesi, Çok Gizli Rapor, Rowlett'tan SSA Komuta Subayına, "On Beş Günlük Bölüm Faaliyet Raporu, 1-15 Haziran 1945."

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi https://rantey.org

lümdeki ortak kanı, konferansın başarısında çok büyük pay sahibi oldukları yönündeydi."

San Francisco Konferansı, barış zamanı sinyal istihbaratının ne denli yararlı olduğunun önemli bir kanıtıydı. Etkileyici olan dinlenen mesaj sayısı değildi sadece, aynı zamanda sırları okunabilen ülkelerin çok geniş bir alana yayılmasıydı. Kolombiya'dan elde edilen mesajlar, hem Rusya ile uydu ülkeleri arasındaki sessiz anlaşmazlıklar, hem de "Rusya'nın Latin Amerika ülkelerine yönelik önyargıları"[45] hakkında ayrıntılar veriyordu. Dinlenen İspanyol mesajları, San Francisco'daki İspanyol delegelerin bazı Rus manevralarına karşı direnmeleri konusunda uyarıldıklarını gösteriyordu:[46] "Kızıl Manevra (...) derhal durdurulmalı," diye yazıyordu bir tanesinde. Bir Çekoslovak mesajı, Arjantin'in Birleşmiş Milletler'e kabulüne karşı ulusal muhalefete işaret ediyordu.[47]

Birleşmiş Milletler, kuruluşundan beri Doğu-Batı casusluk ağının bir mikro-kozmosuydu. Kurucu konferansta olduğu gibi, Birleşik Devletler, NSA'ya ve daha önceki benzer kuruluşlara bağlı mesaj dinleme ve kod kırma uzmanlarının işlerini büyük ölçüde kolaylaştıracak bu teşkilatın Amerikan topraklarında iskân edilmesi konusunda çok bastırdı. Öte yandan, Birleşmiş Milletler'in Amerikan topraklarında konuşlanması Rusları da mutlu edecekti – bu durum onlara, Birleşik Devletler sınırlarından içeri daha fazla casus sokmak için bir neden verecekti.

TICOM'un savaş sonrasında Rus Balık makinesini keşfinden ve Sovyetlerin tek kullanımlık kâğıtları üzerinde Venona programının uygulanması sonucunda çok çeşitli diplomatik, KGB ve ticari mesajların okunabilmesinden ötürü, Amerikan kod uzmanları gerçekten şaşılacak derecede şanslıydı. Neredeyse bir gecede, NSA'nın "II. Dünya Savaşı'nda kazanılan başarılarla kıyaslanabilir bir durum"[48] dediği konuma yerleştirildiler. Amerikan kod uzmanları birkaç yıl boyunca Sovyet silahlı kuvvetleri, polis ve sanayi haberleşme şifrelerini kırarak okuyabildi ve teşkilat "Sovyetlerin ulusal güvenlik durumuna ilişkin dikkate değer kesinlikte bir resim"[49] orta-

45) Harp Dairesi, Çok Gizli/Ultra rapor, "Sihirli" Diplomatik Özet (30 Nisan 1945), s. 7-12.
46) *A.g.e.*
47) *A.g.e.*
48) NSA, Robert Louis Benson'la birlikte David H. Hatch, "Kore Savaşı: Sigint'in Geçmişi" (Haziran 2000), s. 4.
49) *A.g.e.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ya koyabildiler. Ama daha sonra, 1948 yılında, her şey neredeyse bir gece içinde sessizliğe gömüldü. "Bütün bu şifre sistemleri birbiri ardına ve hızla karanlığa gömüldü" diyen son bir NSA raporu durumu "belki de Birleşik Devletler tarihindeki en önemli istihbarat kaybı"[50] olarak nitelendiriyordu. O gün, NSA bünyesinde sonsuza dek Kara Cuma olarak anılacaktı.[51]

Amerikalıların Rus haberleşme ağlarına başarıyla sızmaları gibi, Ruslar da önce Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi'ne (ASA), ardından da –ASA'yı da bünyesine dahil eden– Silahlı Kuvvetler Güvenlik Dairesi'ne (AFSA) sızmayı başarmıştı. William Weisband adlı girişken bir Rus dilbilimci, hiçbir zaman casuslukla suçlanmamasına rağmen başlıca şüpheli olarak görülmeye başlandı.[52] 1908'te, Rus bir ailenin çocuğu olarak Mısır'da doğan Weisband, 1920'lerde Birleşik Devletler'e göç etti ve 1938 yılında Amerikan vatandaşı oldu. Dört yıl sonra Sinyal Güvenlik Dairesi'ne katıldı ve Arlington Hall'a dönüp Rusça bölümüne girmeden önce Kuzey Afrika ve İtalya'da Sigint faaliyetlerinde görev aldı. Bir kripto-analizcisi olmasa da, akıcı Rusçası Weisband'in Rus kod kırma uzmanlarının faaliyetlerinin birçoğundan haberdar olmasını sağladı. 1950'de, ihanet şüphesiyle geçici olarak görevden uzaklaştırılmasının ardından, federal büyük jüri önünde Komünist Parti etkinliğiyle ilgili ifade vermediği için suçlu bulunarak bir yıl hapse mahkûm oldu. Casusluk faaliyetlerine karıştığını hiçbir zaman kabul etmeyen Weisband, 1967'de doğal nedenlerle aniden öldü.

Amerikan kod kırma uzmanları için ışıklar daha kötü bir zamanda sönemezdi. 1950 Haziran'ının sonlarında, Kuzey Kore Kuvvetleri 38. paralelin güneyine inerek Kore Savaşı'nı başlattı. Pearl Harbor'dan sonra Amerika bir kez daha hazırlıksız yakalanmıştı.

Saldırıdan bir yıl önce Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri'ne bağlı kod kırma teşkilatları tek bir birimde toplanmıştı: AFSA. Ne var ki, dünya çapında hızla genişleyen sinyal istihbarat faaliyetlerini yönetmek için güçlü ve merkezi bir teşkilat oluşturmak yerine, sinyal izleme ve kod kırma faaliyetlerinin kontrolünde her birim kendi başına çalışmaya devam etti. Bu durum, AFSA yöneticisine yönetecek çok az şey bırakıyordu. Harekât birlikleri için görevlendirmeleri bile o yapamıyordu. Kabul edilmeden, üzerinde değişiklik yapılmadan ya da reddedilmeden önce, görevlendirmeler her bir servisten ayrı ayrı geçmek zorundaydı. 1940'ların sonunda AFSA'da

50) *A.g.e.*, s. 5.

51) *A.g.e.*, s. 4.

52) William Weisband hakkındaki ayrıntılar NSA/CIA'dan alınmıştır, "Venona: Sovyet Casusluğu ve Amerikan Tepkisi, 1939-1957" (1996), s. xxvii.

Ücretsiz PDF Arşivi https://kantey.org

Rusça haberleşme analizinden sorumlu olan ve daha sonra NSA'da Rusça kod kırma bölümüne başkanlık eden Herbert L. Conley, teşkilatı "üç başlı canavar"a[53] benzetiyordu. Yöneticisi hakkında şöyle diyordu: "O, çalıştığımız binaların dışındaki hiçbir şeyi kontrol edemezdi."[54]

Saldırıdan önceki haftalarda, AFSA Kore'yi bir Sigint hedefi olarak güçbela tescil etti.[55] Kuzey Kore önceliği olan iki listede yer almıyordu, fakat ikinci derecede önemli bir listede on beşinci sıradaydı. Kamiseya, Japonya ve birkaç başka dinleme karakollarındaki dinleme faaliyetlerinin çoğu Rusya'ya yönlendirilmişti. Seksen yedi dinleme operatörü ve analizcinin odaklandığı Komünist Çin de öncelikli ülkelerden biriydi. Fakat, AFSA önemli Çin şifre sistemlerinden bir tekini bile kıramadığından, personelin çoğu haberleşme analizi (mesajın, tarih, 'geliş' ve 'gidiş' hatları gibi 'dışsal göstergeleri'nin araştırılması) işine yoğunlaşmıştı. Diğer taraftan, savaş patlak verdiğinde Kuzey Kore iki dinleme operatörünün hedefiydi. Hepi topu iki yüz önemsiz mesaj toplamışlardı ve bunların hiçbiri analiz edilmemişti. "AFSA'da Kore dili bilimcisi yoktu; Korece sözlük, haberleşme analizine yardımcı personel ve Korece daktilo da yoktu,"[56] diyordu sonraki bir NSA raporu.

Sınırlı kaynaklara rağmen, ipuçları oradaydı. Rusya'dan Kore'ye gönderilen büyük miktarda tıbbi malzemeye işaret eden mesajlar, şubat ayından beri Sovyet haberleşmesine ait bir yığın dinlemenin arasında unutuldu.[57] Hemen hemen aynı tarihlere ait diğer mesajlar, Sovyet telsiz kestirme (yön bulma) birliklerinin ilgisinin birdenbire ve çarpıcı bir biçimde Güney Kore'deki hedeflere yöneldiğini ortaya koyuyordu.

25 Haziran 1950 sabahı saat 3.30'da, 38. paraleldeki tek Amerikalı, Birleşik Devletler Kara Kuvvetleri'nden Yüzbaşı Joseph Darrigo,[58] topçu ateşinin dişleri tıkırdatan ani gürlemesiyle uyandı. Aynı anda, 150 adet Sovyet T-34 tankının başı çektiği Kuzey Kore kara birlikleri Güney Kore'ye doğru büyük bir saldırı başlattı. Darrigo, ilerleyen birliklerin tam önünden kaçmayı ve saldırı haberini duyurmayı başardı. Yakın zamana

53) NSA, Çok Gizli/Kod Kelime, Herbert J. Conley'in hatıraları, (5 Mart 1984), s. 58, 59.
54) A.g.e.
55) Kore neredeyse listeye alınmıyordu: Aksi belirtilmedikçe, Kore'deki Sigint faaliyetlerinin detayları NSA'dan alınmıştır, Robert Louis Benson'la birlikte David A. Hatch, "Kore Savaşı: Sigint'in Geçmişi" (Haziran 2000), s. 4.
56) NSA/Çok Gizli/Gölge/Yetenek ve Anahtar Deliği Comint Kontrol Sistemleriyle Birlikte, Dr. Thomas R. Johnson (1995), *Soğuk Savaş Boyunca Amerikan Kriptolojisi* (1995), s. 36.
57) A.g.e., s. 39-40.
58) A.g.e., s. 40.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ait çok gizli bir NSA değerlendirmesi, "Savaş başladığında, AFSA (herkesle birlikte) diğer yola bakıyordu"[59] diyordu. Washington'a ulaşan ilk sözcük, Seul'daki bir muhabir tarafından verilen haberlerden geldi.

Kuzey Kore Ordusu birkaç gün içerisinde Seul'u işgal etmiş ve yarımadayı komünizm bayrağı altında birleştirmek için her şeyi silindir gibi ezerek güneye doğru ilerlemekteydi. Buna karşılık, Amerikan birlikleri, Birleşmiş Milletler gücünün bir parçası olarak, yardım sağlamak için süratle Güney Kore'ye sevk edildi. İlk haftanın sonunda, 40.000 Güney Kore askeri öldürülmüş, tutsak alınmış ya da kayıp ilan edilmişti.

Saldırıyı takiben, AFSA, saflarını kuvvetlendirmek için elini çabuk tuttu. Kuzey Kore haberleşmesini hedef alan dinleme operatörlerinin sayısını ikiden on ikiye çıkardı. Kuzey Kore'nin uzak yerlerinden alınan sinyaller bile, dinlemeden on on iki saat sonra Washington'daki AFSA karargâhına iletiliyordu.[60] Çok geçmeden, saat başı yeni mesajlar ulaşıyor ve saatin etrafındaki ışıklar yanıp duruyordu.

Bununla birlikte, kripto-analizi neredeyse hiç yapılmıyordu. Aslında, Kuzey Kore hava haberleşmesine ait kriptolu ilk birkaç mesaj profesyonel kod kırma uzmanları tarafından değil, ele geçirilen şifre kitaplarından yararlanan Birleşik Devletler Ordusundaki bir papaz tarafından deşifre edildi. Sigint görevine getirilen Rahip Harold Henry Kore'de birkaç yıl geçirdi, bu süre içinde Korece öğrendi.[61] Çoğu analizci, bunun yerine, savaşın ilk yıllarında Kuzey Korelilerin zayıf haberleşme güvenliği nedeniyle haberleşme analizi ve düz metin dinleme işine yoğunlaştı. Güvenle yollanan mesajlar arasında gizli savaş planları vardı.

Bu sorunlara ek olarak, gelişmiş küçük bir Sigint biriminin Kore Yarımadası'na ulaşması üç ayı buldu. Dağlık arazi radyo dalgalarının yönünü bulmayı güçleştiriyordu. Ayrıca, ikmal sıkıntısı, demode aygıtlar, iyi dinleme bölgelerini belirlemede yaşanan güçlükler, engebeli arazide hareket etmeye uygun olmayan teçhizat ve çevirmen eksiği vardı.

Baştan beri, kara savaşı kötü gidiyordu. Temmuzun sonu geldiğinde, Orgeneral Walton H. Walker komutasındaki Sekizinci Ordu, Pusan Sınırı olarak bilinen kutuya benzer bir bölgeye girmek zorunda kalmıştı; buraya bu isim verilmişti çünkü bu bölge Pusan Limanı'nın güneydoğusunu

59) A.g.e., s. 54.

60) NSA, Jill Frahm, "Güç Böylece Oyuna Sokulabilir: Sigint ve Pusan Sınırı" (2000), s. 6. Ayrıca bkz. NSA, Patrick D. Weadon, "Pusan'da Günü Kurtaran Sigint ve Haberleşme Güvenliği," s. 1-2.

61) NSA, "Kore," s. 42-43.

Üçüncü PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kuşatıyordu. Eski PFC* Leonard Korgie o günü şöyle anımsıyordu: "Sınıra girdiğimizde pestili çıkmış bir grup asker gördük, asla daha yorgun olunamazdı. Asker sayısı ve teçhizat bakımından Kuzey Koreliler çok üstün, bizse çok ama çok yetersizdik."[62]

Sigint'in sürekli olarak verdiği ve Kuzey Korelilerin tam konumları gibi yaşamsal önemde bilgiler sağlayan istihbarat desteği Walker'ın avantajıydı.[63] Bu bilgi sayesinde, yeni saldırıların planlandığı bölgelere yönlendirerek sınırlı sayıdaki askerinden ve kaynaklarından azami düzeyde yararlanabiliyordu. Sonunda, MacArthur'un, düşman hatlarının arkasındaki bir liman olan Inchon'da cesurca gerçekleştirdiği amfibi çıkarma harekâtını takiben, Walker'ın adamları kutularından çıkarak saldırıya geçtiler ve Kuzey Korelileri savunmaya çekilmek zorunda bıraktılar.

Kore'deki Sigint faaliyeti, bir anlamda *Back to the Future* (Geleceğe Dönüş) filminden bir sahneye benziyordu. Birliklerin yaklaştığını anlamak amacıyla yeraltı sığınaklarının önlerine ses detektörleri yerleştiren ASA askerleri, bu cihazların aynı zamanda telefon konuşmalarını da çektiğini keşfettiler. Böylece, I. Dünya Savaşı'nda yaygın olarak kullanılan fakat uzunca bir süredir unutulan bu cihazları dinleme amacıyla kullanmaya başladılar. İndüksiyon prensibini kullanan bu 'yerden yansımalı dinleme,'[64] ASA'ya, bazı Çin ve Kore telefon haberleşmelerini toplama olanağı sağladı. Bununla birlikte, sinyalleri alabilmek için dinleme operatörlerinin düşman hatlarına normalden daha fazla (bazen 32 metre kadar yakına) yaklaşmak zorunda olmaları işin olumsuz yanıydı.

"Kore'deki sorunlarımızdan biri dil bilimci azlığıydı, sadece birkaç uzman vardı,"[65] diyordu Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi (ASA) ile beraber Kore'de hizmet veren eski bir NSA subayı olan Paul Odonovich. Odonovich, işlerini ön hatlarda yapan bir grup dinleme operatörünü komuta ediyordu. Antenlerle donatılmış üstü kapalı kamyonların içinde oturup, çoğunlukla Kuzey Korelilerin 'sesli Mors'larını dinliyorlardı – Kuzey Kore askerlerinin Mors alfabesini bir tuşu tıklayarak kullanmak yerine haberleşme kanalları üzerinden okudukları bu yöntem alışılmadık bir işti. "'Dit-dot-dit-dit'lerle şarkı söylerlerdi," diyordu Odonovich.

* Private First Class: Birinci sınıf er. (ç.n)

62) Donald Knox, *Korean War: An Oral History* (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1985), s. 77.

63) NSA, "Güç Böylece Oyuna Sokulabilir: Sigint ve Pusan Sınırı", s. 10.

64) NSA, "Kore Savaşı: Sigint'in Geçmişi," s. 12.

65) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Paul Odonovich'in hatıraları (5 Ağustos 1983), s. 33.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Düşük Seviyeli Ses Dinleme (*Low-level voice intercept*, LLVI)[66] işini yürüten diğer birimler, bilindiği gibi, ciplerin ve ön hatlara yakın sığınakların dışında çalışıyordu. Elde edilen istihbarat daha sonra muharebe birliklerine iletiliyordu. Savaşın sonu itibarıyla yirmi iki LLVI timi harekâtın içinde yer almıştı. Hava Kuvvetleri'ne bağlı dinleme operatörleri de bazı başarılar elde etti. Kuzey Kore açıklarındaki küçük adalarda faaliyet gösteren Sigint birimleri Çin, Kuzey Kore ve Sovyetlerin pilotlarına verdikleri talimatları dinleyebildiler. Ardından, dinleme operatörleri bu istihbaratı 'radar haritalarıyla' maskeler ve aynı anda Kuzey Kore hava sahasında görev yapan Birleşik Devletler pilotlarına iletirlerdi. Bu bilgileri alan pilotların 'vuruş yüzdelerinde' [*kill ratio*] dikkate değer bir artış olduğu görüldü.

Savaş başladıktan sonra en önemli, soru Çin'in müdahale edip etmeyeceğiydi. II. Dünya Savaşı biteli beri Kara Kuvvetleri Sigint uzmanları Çin haberleşmelerine gelişigüzel saldırılar yapıyordu. 1945 yılında Orgeneral George Marshall, milliyetçi lider Chiang Kai-shek ile komünist patron Mao Zedong'u müzakere masasına oturtmaya çalıştı. Marshall'ın isteği üzerine, dinleme operatörlerinden küçük bir grup konuşmalar sırasında iki tarafı da dinledi.

Fakat operasyon pek başarılı sayılmazdı. Milliyetçi haberleşmeleri dinlemek için Nanjing'de konuşlandırılan timin yaptığı işi sık sık kesilen elektrikler zorlaştırdı. Komünist linkleri hedef alan Seul'deki dinleme karakolunun başına bela olan sorunsa seslerin 'çok zayıf' olmasıydı.[67] İronik olan, Birleşik Devletler böylesine çabalarken, İngilizlerin yıllardır Çin'deki komünist haberleşmeleri gizlice dinliyor olmasıydı.[68] 1943'ten 1947'ye dek, Devlet Kod ve Şifre Okulu Moskova ile Mao'nun Yan'an kentindeki (Çin) karargâhı arasındaki linki başarıyla gözlemişti. Bu linkin gizli Sovyet haberleşme ağının bir parçası olması nedeniyle, Mart 1946'ya kadar Amerikalıları karanlıkta bırakma kararı verildi.

Bununla birlikte, Birleşik Devletler'in dinleyebildiği mesajlara bakılırsa, tarafların aralarındaki itilafları konferans masasında değil, savaş alanında halletmek istedikleri açıktı. Bunun sonucunda, Marshall planı 1946'da geri çekildi. Ardından, ASA, Çin komünist askeri şifreleri ve haberleşmeleriyle ilgili çalışmalarına son verdi ve dikkatini tamamen Rusya'ya çevir-

66) NSA, "Kore," s. 47-48.

67) NSA, Çok Gizli/Gölge, "Kore Savaşı'nda Comint ve PRC Müdahalesi", *Cryptologic Quarterly*, (Yaz 1996), s. 4.

68) *A.g.e.*, s. 6.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

di. Bunun ciddi bir hata olduğu ortaya çıktı. Üç yıl sonra, 1949'da Mao zafer kazandı ve Chiang Formosa Adası'na kaçtı.

Hemen hemen aynı zamanda, Milton Zaslow yönetimindeki bir grup Çince dilbilimcisi, Çin'deki sivil haberleşmeyi (özel telefon konuşmalarını ve telgrafları) dinlemeye ve analiz etmeye başladı. Şifrelenmemiş hükümet mesajları da bu hatlardan gönderiliyordu. 1950 yazının başlarında, AFSA, Çin'in Yalu Nehri'nin kuzeyine askeri yığınak yaptığına dair 'açık ve inandırıcı kanıtlar'[69] toplamaya başladı.

Mayıs ve Haziran aylarında, Sigint raporları 70,000 Çin askerinin Yangtze Nehri'nden gemilerle Wuhan şehrine doğru sevk edildiğini not ediyordu.[70] Ertesi hafta Şanghay'dan dinlenen bir mesaj, Çin ordu birliklerine komuta eden Orgeneral Lin Piao'nun Kore'ye müdahale edebileceğine işaret ediyordu. Daha sonraki raporlarsa, Orta Çin'deki demiryolu istasyonlarının Mançurya'ya giden askerlerle dolup taştığından söz ediyordu. Eylül ayına gelindiğinde, AFSA, Mançurya'da, Kore sınırının yakınında altı sahra ordusu ve Yalu Nehri'nde de askeri kullanıma ayrılmış feribotlar olduğunu tespit etmişti.

Tüm bu raporlar Genelkurmay,* Beyaz Saray ve Birleşmiş Milletler güçlerinin komutanı Orgeneral MacArthur tarafından elde edilebilir durumdaydı. Bununla birlikte, 15 Ekimde Başkan Truman Çin'in müdahale etme ihtimalini sorduğunda, MacArthur "Çok düşük," diye yanıtladı.[71]

İşaretler gelmeye devam etti. 21 Ekim'de, AFSA, yirmi tren dolusu askerin Şanghay'dan Mançurya'ya doğru gittiğini bildiren bir Sigint raporu yayımladı.[72] Ardından, 7 Kasım'da, AFSA, Pekin'deki bir Doğu Avrupalının yaptığı bir telsiz-telefon konuşmasını dinledi. Adam, bütün Çin askerlerinin Kore'de gönüllü olarak savaşması emrinin verildiğini bildiriyor ve şöyle diyordu: "Biz burada çoktandır savaş halindeyiz."[73] Aynı ay içinde, dinleme operatörleri, 30.000 Kore haritasının Şanghay'dan Mançurya'ya gönderilmesini emreden şifrelenmemiş bir mesaj ele geçirdi.

Son olarak, Kasım'ın ilk üç haftası boyunca yapılan dinlemeler,[74] Pekin'in acil duruma geçtiğini ortaya koyuyordu: Yetkililer müdahale yanlılarının

69) NSA, "Kore," s. 44.

70) NSA, "Kore Savaşı'nda Comint ve PRC Müdahalesi", s. 11.

* *Joint Chiefs of Staff* (JCS) yerine: ABD'de başkana askeri konularda danışmanlık yapan Kuvvet Komutanları [*Chiefs of Staff*] grubu. (ç.n.)

71) *A.g.e.*, s. 15.

72) *A.g.e.*, s. 14.

73) NSA, "Kore," s. 44.

74) NSA, "Kore Savaşı'nda Comint ve PRC Müdahalesi", s. 18.

Sonsuzluk PDF Kitap Arşivi - http://www.sonsuzluk.org

yaptığı kitle gösterilerini destekliyor, daha sıkı bir sansürü dayatıyor, hava savunmasını güçlendiriyor ve herhangi bir asker ya da subayın Kore'de hizmet vermeye gönüllü olabileceği emrini veriyordu. Bir tıp karargâhı Mançurya'daki askerlerin Kuzey Kore'de sık rastlanan hastalıklara –çiçek, kolera, karahumma– karşı acilen aşılanmasını emretti. AFSA raporları açıkça gösteriyordu ki, Çin büyük bir savaş hazırlığı içindeydi.[75]

Fakat Sigint'in verdiği birçok ipucuna rağmen Birleşik Devletler ve Güney Kore güçlerini yine bir sürpriz bekliyordu. 26 Kasım gününün dondurucu sabahı erkenden, otuz Çin tümeni trampetler eşliğinde Kuzey Kore sınırına akın etti ve, birçok Amerikan askerinin hayatı pahasına, Amerikan ve Güney Kore ordularını hızla güneye çekilmeye zorladı.

Yeni ve çok gizli bir NSA değerlendirmesi şöyle demekteydi: "MacArthur'un Tokyo'daki G-2'si de [istihbarat subayı] dahil olmak üzere, haberleşme istihbarat (Comint) sonuçlarını bilen hiç kimse için Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kore Savaşı'na müdahalesi sürpriz olmamalıdır."[76] Bu durumda, NSA değerlendirmesi felaketin sorumlusu olarak doğrudan MacArthur'u gösteriyordu: "II. Dünya Savaşı boyunca MacArthur, kendi planlarını tekzip eden Comint raporlarını önemsememiştir. MacArthur'un Yalu'ya doğru ilerleme ısrarı, muhtemelen, daha önce Japonya hakkındaki 'uygunsuz' Comint raporlarını önemsememesi gibi, Çin Halk Cumhuriyeti'nin büyük çapta bir müdahalesine işaret eden Comint raporlarını da küçümsemesine yol açmıştır. Bu yüzden, komuta ettiği birlikleri Kore'de yenilgiye sürüklemiştir."[77]

1951 yılı ortalarında, 38. paralelin kabaca ikiye bölünmesiyle, ASA karargâhı, Seul'un batısındaki varoşlarda, Asya'nın en büyük kız okulu olan Ewha College kampusunda kuruldu. Orada, haberleşme analizcileri Çin ordusunun savaş düzenini neredeyse eksiksiz ortaya koydular. Aynı zamanda, Temmuz 1951'de ateşkes görüşmeleri başladığında, ASA birimleri Kuzey Kore müzakere grubu arasındaki toplantıları dinledi. Fakat, aynı ay içinde, Kuzey Koreliler telsiz haberleşmelerinin çoğunu daha güvenli olan yer hatlarından yapmaya başladığı için, dinleme operatörlerinin çoğunun kulaklıkları sessiz kaldı. Daha sonraları, NSA, alınan bu tedbiri, eski AFSA çalışanı William Weisband tarafından Ruslara sızdırıldığı iddia edilen gizli bilgilere yoracaktı.[78]

75) *A.g.e.*, s.17.
76) *A.g.e.*, s. 1.
77) *A.g.e.*, s. 21.
78) NSA, "Kore," s. 59.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Savaşın sonlarına doğru bazı taktik başarılar elde edildi. 1952'ye gelindiğinde, AFSA Çin şifre sistemlerinin birkaçını kırmıştı. "Çinlilerin bize karşı gerçekleştirdiği son üç büyük saldırıda tamamıyla hazırlıklıydık" diye anımsıyor Odonovich. "Öyle ki, Çinliler bizim mevzilerimize doğru ilerlediklerinde ölü ördekler gibiydiler (...) kodları kırmıştık ve her şeyi biliyorduk."[79]

Fakat, AFSA kod uzmanları Çin ve Kuzey Kore'nin birbiriyle ve kendi aralarında yaptığı üst düzey kritik haberleşmelere ulaşamamıştı. II. Dünya Savaşı'nın kazanılmasına yardımcı olan tıkır tıkır işleyen mekanizma gitmişti. Onun yerini, her birinin diğerini düşman olarak gördüğü özel çıkar gruplarından oluşan düzensiz bir karışım aldı ve kimsenin gücü bunları bir araya getirmeye yetmedi. Haziran 1952'de, "Açıkça görülüyordu ki," diye yakınıyordu Birleşik Devletler Sekizinci Ordusu'nu komuta eden Orgeneral James Van Fleet, "savaşlar arasında geçen sürede, II. Dünya Savaşı'nda nice acılarla kazandığımız istihbarat etkinliğimizin çoğunu ihmal, ilgisizlik ve muhtemelen kıskançlık yüzünden yitirmiştik. Bugün, Kore'deki istihbarat etkinliğimiz henüz, son savaşının son yılında ulaştığımız standartlara yaklaşamamıştır."[80] Bir yıl sonra, Kara Kuvvetleri'nde korgeneral olan NSA direktörü Ralph Canine, Van Fleet'in gözlemiyle uyuşacaktı.[81]

Aralık 1951'de durum o kadar kötüydü ki, CIA direktörü Walter Bedell Smith sorunu Ulusal Güvenlik Konseyi'nin dikkatine sundu. Smith verdiği tezkerede, hükümeti "yürütmekte olduğu Haberleşme İstihbaratı faaliyetlerinin güvenliği ve etkinliği konusunda ciddi anlamda uyarıyordu".[82] Yetki bölünmesi ve çok başlı sorumluluktan oluşan sistemin sonucunda, Amerikan Sigint'in 'etkisizleştiğinden' yakınıyordu. Daha sonra, Smith ihtiyatla büyük bir güvenlik ihlalinden söz açarak suçu Sovyetler'in sistemlerini değiştirmesine yol açan Weisband'in üzerine attı. "Son yıllarda," dedi, "rastlantıya yorulması zor olan bazı kayıplar yaşandı." 'Çok değerli' dediği 'bu istihbarat kaynağı'nı –Sigint– korumak için Smith Truman'ı aradı ve ondan Savunma Bakanı Robert A. Rowlett ve Dışişleri Bakanı Dean G. Acheson'ın birimle ilgili 'kapsamlı bir soruşturma' başlatmalarını istemesini talep etti. Üç gün sonra, 13 Aralık 1951'de, Truman soruşturma emri verdi.[83]

79) *A.g.e.*, s. 36.

80) NSA, "Kore Savaşı: Sigint'in Geçmişi" (Haziran 2000), s. 15.

81) NSA, "Güç Böylece Oyuna Sokulabilir: Sigint ve Pusan Sınırı," s. 15.

82) CIA, Çok Gizli/Kod Kelimeli tezkere, "İstihbarat Faaliyetlerine Bakış" (10 Aralık 1951) (HSTL, Başkanlık Sekreterliği Dosyası, İstihbarat, Kutu 250).

83) Ulusal Güvenlik Konseyi, Çok Gizli/Kod Kelimeli tezkere, "İstihbarat Faaliyetlerine Bakış" (13 Aralık 1951) (HSTL, Başkanlık Sekreterliği Dosyası, İstihbarat, Kutu 250).

Araştırmanın başına atanan kişi, Hava Kuvvetleri sekreterliğinin eski özel asistanı, elli üç yaşında New Yorklu bir avukat olan George Abbott Brownell'dı. Altı ay sonra, Brownell ve onun seçkin yurttaşlardan oluşan komitesi AFSA'yı parçalara bölüp sonra yeniden birleştirdi.[84] Sonunda, AFSA'ya bir 'adım geri' atılmış olduklarını düşündüler.[85] 13 Haziran 1952 günü raporunu Lovett ve Acheson'a teslim ettiğinde, Brownell'in elinde, ordugâha tayin edilmiş bir güreş hakeminden çok bir çara benzeyen direktörü ile güçlü, merkezi bir yapısı olan yeni bir birim projesi vardı. Her iki bakan da bu bağımsız görüşü memnuniyetle karşılayıp onayladı ve içerdiği önerileri hayata geçirmeye koyuldu.

Dört ay sonra, 24 Ekim'de, Lowett, Dışişleri'nden David K. Bruce ve NSC'den Everett Gleason, Başkan'la kayıt dışı bir toplantı yapmak üzere saat 3:30'da Oval Ofis'e girdiler.[86] Başkan Truman, toplantıda çok gizli emrini verdi: AFSA ıskartaya çıkarılacak ve yerine Kongre'den, kamuoyundan ve tüm dünyadan gizli kalacak yeni bir teşkilat kurulacaktı. 4 Kasım sabahı erken saatlerde, Truman Independence'taki (Missouri) oy kullanma kabininden ayrılırken[87] Ulusal Güvenlik Dairesi (NSA) hayata geçmişti. Fakat bu yeni teşkilata çok az kişi umut bağlamıştı. Bir subay, bu yeni yapılanmayı "İddiaya girerim ki, bu yeni teşkilatın da ömrü AFSA'dan fazla olmayacaktır"[88] diyerek küçümsüyordu.

O gece, Dwight David Eisenhower Birleşik Devletler'in otuz dördüncü başkanı seçildi.

84) Brownell'in raporu için, Hükümet'in Haberleşmeler İstihbaratı Araştırması için atanan Komite'ye bakınız, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, "Dışişleri ve Savunma Bakanı İçin Hazırlanan Rapor" (13 Haziran 1952) (Ulusal Arşivler, Kayıt Grubu 457, Özel Araştırma Tarihi 123).

85) *A.g.e.*

86) Beyaz Saray, Başkan'ın 24 Ekim 1952 Cuma günkü randevu programı, (HSTL, Mathew J. Connelly'nin Dosyaları). Dışişleri Bakanı Dean Acheson, toplantı sırasında BM Genel Kurulu'na Kore hakkında bir konuşma yapıyordu (HSTL, Dışişleri Bakanı Dean Acheson'un Randevu Defteri, Kutu 46).

87) Beyaz Saray, Başkan'ın 4 Kasım 1952 Salı günkü randevu programı, (HSTL, Mathew J. Connelly'nin Dosyaları).

88) NSA, Tom Johnson, "NSA'yı Kurtarma Planı", "İnceleme Yazısında: Dr. Louis Tordella" içinde (tarihi belli değil), s. 6. Aslında, NSA sadece 4 gün önce kapılarını açtı, FBI'dan J. Edgar Hoover, Ulusal Güvenlik Konseyi'ne yeni örgütü şikayet eden kısa bir mektup gönderdi: "Ulusal Güvenlik Dairesi direktörüne bahşedilen yetkiden dolayı endişeliyim" (FBI, Kişisel ve Gizli mektup, Hoover'dan James S. Lay, Jr.'a, NSC Yönetici Sekreteri [31 Ekim 1952]) (DDEL, Ann Whitman Dosyası, NSC Serileri, Kutu 1951).

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

SİNİRLER

JFKH WRXSHN WRLFGJN USKH FXZHQNL EFI (IFYX) OZL NJYFI, ENXTNL
ISHROTNN, PWFMT WSENT UJIFHR MSERW OSJV MSPJOV MJQ IEM
NGNM NZIIJ JZK KA JZII KA JHWZDHZ GCCIWHGKWADJ HAYC.
EOYHWCFO QWPSOLSL KOCSMZH RQ PUOW ZRYYMGMOF LOWEMCZ UPSO
ZNLKIYA DYAAKID LNYVY; VYCABZGKID XKTTC ZTKIABI'C UYYGYIW NDYIWN

Bir RB-47, Grönland'ın buz kütleleriyle kaplı Kuzey Yıldızı Koyu'nun yanındaki 3.000 metrelik pistte ilerlemeye başladı. Sol koltuktaki pilot komutan yukarıya baktı ve intikal komutanının 3 saniye yanıp sönen yeşil ışığını gördü: Motorlarını çalıştırabilirdi.

Strato-Spy kod adlı RB-47, saatte 800 kilometreyi aşan hızı ve 12.500 metrelik uçuş yüksekliğiyle, 1950'li yıllarda ve 1960'lı yılların başlarında elektronik casus uçaklarının ferrarisiydi. Bir B-47 bombardıman uçağının ana gövdesini kullanan RB-47, en başından beri özellikle dinleme yapmak için tasarımlanmıştı. Geriye doğru 35 derecelik açıyla uzanan ince gümüş kanatları öyle uzun ve ağırdı ki, uçları yere değecekmiş gibi görünürdü. Kanatlara, her biri 6.000 poundluk (26.688 newton) itme kuvveti üretebilen altı güçlü türbinli jet motoru yüklenmişti. Mermi şekilli gövdeye en yakın iki motorun altından devasa iniş takımları sarkıyordu. Ve gövde, uçak kısa bir pistten çabucak havalanabilsin diye, her biri 1.000 poundluk (4.448 newton) ani itme kuvveti üretebilen otuz üç güçlü roket barındıracak biçimde tasarımlanmıştı.

Uçağın parlak alüminyumdan yapılma karın bölgesi, dinleme faaliyetleri için her biri özel amaçlı bir anten gizleyen yaklaşık 400 tane sivilce benzeri renksiz yama, çıkıntı, soket ve eklentiyle kaplanmıştı. Bazen, uçağın sağ tarafına, daha fazla sayıda anten ve alıcı içeren 3,65 metre uzunluğunda başka bir soket yerleştirildiği olurdu.

Havadan yapılan ve sansar görevleri olarak bilinen elektronik casusluk faaliyetleri öylesine gizliydi ki, mürettebatın uçaklarından, birimlerin-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

den, ana üslerinden ya da operasyonlar hakkında herhangi bir şeyden söz etmeleri yasaktı. "Genellikle, karanlığın örtüsü altında stratejik olarak düzenlenmiş üssümüze gizlice girerdik" diyordu eski bir RB-47 pilotu, "ve bu uçaklar alanın uzak bir köşesinde ya da, diğer tüm faaliyetlerden çok uzakta, tecrit edilmiş bir hangarın içinde gizlenirdi". Bazı intikal komutanları, mürettebatın halkla birlikte görünmesini bile yasaklamıştı. Ve hazırlandıkları herhangi bir casusluk faaliyetinin ihbar edilmesini önlemek için, görev hattına giderken mürettebat bazen uçuş kıyafetlerinin üzerine sivil elbiselerini giyerdi.

Pilot komutan, Kuzey Yıldızı Koyu'undaki kalkıştan on dakika önce, uçağın aktif piste girmesine izin veren yeşil ışığın üç saniyede iki kez yanıp söndüğünü gördü. Pilot yavaşça kalkış pozisyonu alırken motorlar kulakları delip geçen bir gürültü çıkardı. Mürettebat uçağa biner binmez, olası bir Sovyet elektronik dinleme donanımını boşa çıkarmak için mutlak telsiz sessizliği sağlanırdı. Kalkıştan önce yer kontrolüyle yapılan haberleşme bile bu kısa ışık sinyalleriyle sınırlanmıştı.

Uçağın kokpitten dar bir bölmeyle ayrılmış merkezinde üç 'Kuzgun' (elektronik istihbaratında uzman Hava Kuvvetleri subayı) bulunurdu. Normalde bomba bölmesi olan dar bir yere tıkışmış ve çevrelerini hantal elektronik cihazlar kuşatmış olurdu. Sovyetler Birliği'ne karşı yüzlerce görev üstlenmiş eski bir Kuzgun olan Bruce Bailey, bir Kuzgun görev başında adeta "işkence çeker" diyordu. Tipik bir uçuşta, Kuzgunları "inanılmayacak kadar dar, gürültülü ve tehlikeli cehennem deliklerine tıkarlardı" ve, emin olun, kabin basıncını ayarlayan sistem ve havalandırma sistemi çalışmaz halde, yakıt sızıntıları içinde, hiçbir kaçış yolu olmadan ve uçuş boyunca kımıldayamadan çalışırlardı".

Kuzgunlar yüksekliği sadece 122 santimetre olan bir bölmede on iki saate kadar kapalı tutulurdu. Bailey'nin dediğine göre, "Değil ayakta durmak, rahatça çömelmek bile olası değildi. Hareketlerin çoğunu dizlerinizin üzerinde ya da emekleyerek yapmak zorundaydınız". Bir başka önemli sorun da gürültüydü. "Bölme yalıtılmamıştı ve bölmenin ince alüminyum duvarları altı motorun tam ortasında, hafifçe geride bir yerdeydi. (...) Gürültü yetmezmiş gibi, bir de gövdeye iliştirilen antenlerin ve soketlerin neden olduğu sert titreşimlerle hırpalanırdık."

Son olarak, uçak yükselirken yakıt bazen bölmede birikir ve ortalığı duman kaplardı. Eski Kuzgunun belirttiğine göre, "Kabin ısısı ve elektrikli aygıtlarla birlikte ham yakıt potansiyel bir bombaya dönüşürdü. Yakıtı fark ettiğinizde elektriği hemen kapatıp kabin basıncını boşaltırdınız. Sonra

da, infilak etmeden önce uçağı yere indirebilmeyi umardınız."[1] Emekli bir Hava Kuvvetleri yarbayı olan Bailey, RB-47 Strato-Spy için, "çirkin, aşırı ağır, güçsüz, hata affetmeyen, rahatsız edici, tehlikeli ve gürültülü bir uçak"[2] diyordu. Gene de, "onunla uçan herkes eninde sonunda bu uçağı sevdi" diye de ekliyordu.

Kuzgun bölmesinin girişi, gövdenin alt kısmında, kenar uzunluğu 61 santimetre olan kare bir kapaktı. Üç Kuzgun içeri girince, kapak kırk sekiz adet büyük vidayla dışarıdan vidalanırdı. Dar bir alanda sıkışmış ve yüzleri kıç tarafa dönük halde çalışan bu elektronik casuslarının dört bir yanı gözlem aygıtları, alıcılar, analiz, kayıt ve kontrol cihazlarıyla çevrilmiş olurdu.

Grup komutanı Kuzgun Bir kabinin sağ ön köşesinde oturuyordu. Önünde ve solunda bulunan cihaz yığınına ek olarak, sağ ve arka tarafındaki duvarlarda yan yana sıralanmış analog, video ve dijital kayıt cihazları geniş bir dizi oluşturuyordu. Uçuş sırasında düşman (Sovyet) avcı uçaklarından gelen radar sinyallerini toplayabilmek için kulaklıkları hassas ayarlanmış olmalıydı. Sesten ve ekrandaki dalgalı çizgilerden bu avcı uçaklarının ne denli tehditkâr olduğunu doğru bir şekilde söyleyebilirdi. Sovyet yer kontrol ve önleme radar sistemlerini dinleyen Kuzgun İki, Strato-Spy'ın radarlara yakalandığını fark eden ilk kişiydi. Kuzgun Üç, görevin ana hedeflerinden biri olan Sovyet erken uyarı ve füze güdüm sinyallerinin analizinden sorumluydu.

Kalkışa iki dakika kala, ön uçuş kontrollerini tamamlayan seyir subayı kalkış için geri sayıma başladı. Yüzü uçağın siyah burnuna dönük şekilde, pilotun önünde, hemen altında bir yerde oturuyordu. Radar ekranlarını daha iyi görebilmesi için kabini karartıldı; tek doğal ışık koltuğunun üzerindeki iki küçük pencereden geliyordu.

Kalkışa bir dakika kala, sürekli yanmaya başlayan yeşil ışık pilot komutana görev uçuş sinyalini verdi. Tam güç vermek için gaz kollarını ileriye doğru yavaşça iterken motorlar kulakları sağır edercesine gürledi. 36.000 poundluk (160.128 newton) itme kuvvetini zaptetmek için savaş veren frenler iyice gerilmişti. Pilot, dikkatle motorları dengeli bir konuma getirdi.

Kalkış işaretinden on saniye önce, uçağın motor gücünü artıran su-alkol enjeksiyon şalterlerine hafifçe dokundu ve uçak, saldırmayı bekleyen bir aslan gibi aniden ileri doğru fırladı. Yarım düzine türbinli jet motorundan çıkan kapkara bir duman bulutu gökyüzünü kapladı.

1) Bruce Bailey, "From the Crow's Nest," *Air & Space* (Eylül 1994), s. 33.
2) *A.g.e.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Saat tam onda casus uçak titredi ve pilotun frenleri bırakmasıyla acı bir çığlık kopardı. Önce hantal hantal yürüyen 113 bin tonluk çelik ve et yığını, çok geçmeden, arkasında duman ve sisten gri bir iz bırakarak, donmuş uzun pistin üzerinde saatte yaklaşık 320 kilometre hızla ilerlemeye başladı. 'Toprak âşığı' bu ağır kuşun havalanabilmesi için yerde 3 kilometreden fazla gitmesi gerekti. Pist bitmek üzereyken, pilot lövyeyi geriye doğru sertçe çekti ve uçak gökyüzünü zarifçe kesti.

1956 ilkbaharında, Birleşik Devletler'in giriştiği belki de en ciddi ve riskli casusluk operasyonu başladı. Başkan Eisenhower, nükleer bombalar yerine dinleme cihazları ve kameralar taşıyan Amerikan bombardıman uçaklarına Rus hava sahasını istila etme izni verdi. Operasyonun ayrıntıları hâlâ büyük bir gizlilikle saklanmaktadır.

Eve Dönüş Planı kod adlı operasyon,[3] Kuzey Kutup Dairesi'nin 1.110 kilometre kuzeyinde, bir buz ve kar çölü olan Thule (Grönland) isimli bir Eskimo köyünün yakınlarındaki bir hava üssünden başlatıldı. Kutbun morsiyah kışında, uçak teknisyenleri, Soğuk Savaş'ın en gizli görevlerinden birisi olan büyük saldırıda görev yapacak hemen hemen elli bombardıman uçağını ve tankeri hazırlamak için –35 santigrat derecede çalıştı. Tüm uçuş ve bakım ekibi soğutmalı vagonları andıran geçici binalara yerleştirilmişti.

Görev, Kuzey Rusya'nın Alaska yakınlarındaki Bering Boğazı'ndan Murmansk'a ve Rusya'nın Avrupa kıtasında yer alan Kola Yarımadası'na kadar uzanan çok büyük kara kitlesinin tamamına sızmaktı; 5.631 kilometre boyunca hilal şeklinde uzanan bu soğuk ve kasvetli bölge karla kaplı donmuş topraklardan oluşuyordu. O zamanlar, muazzam genişlikteki Sovyet kutup bölgesi hakkında pek az şey biliniyordu. Fakat, Kuzey Kutbu üzerinden uçmak Rus bombardıman uçakları ve füzeleri için Birleşik Devletler anakarasına ulaşmanın en kısa yolu olduğundan, çıkacak olası bir savaş büyük ihtimalle bu bölgede yapılacaktı. Aynı zamanda, Amerika için de Rusya'yı istila etmek için en uygun rota bu bölge üzerindeydi. Bu yüzden, bombardıman uçaklarını gören bir Sovyet radar operatörünün, görevin savaş değil de casusluk amaçlı olduğunu bilmesi mümkün değildi. Üçüncü bir dünya savaşı başlatmak konusunda muazzam riskler taşımasına rağmen Başkan Eisenhower operasyonu onayladı.

21 Mart 1956'da, bir grup RB-47 bombardıman keşif uçağı Rusya içindeki hedefleri için havalandı. Sonraki sekiz hafta boyunca hemen her gün

3) Planın detaylarına ait bilgiler R. Cargill Hall'dan alınmıştır, "The truth About Overflights", *MHQ: The Quarterly Journal of Military History*, c. 9, no.3, (İlkbahar 1997), s. 36-39.

Üsküdar Üniversitesi Kütüphane Arşivi https://library.uskudar.edu.tr

sayıları sekiz ile on arasında değişen bombardıman uçağı kalktı, Kuzey Kutbu üzerinde yakıt ikmali yapan uçaklar Rusya sınırını geçerek belirlenen hedeflerine doğru güneye devam etti.

İkili takımlar halinde uçarlardı. Bir RB-47H sansarı, hedefin tam yerini saptar ve radar sinyallerini, hava üslerini ve füze tesislerini dinlerdi. Bir RB-47E foto keşif uçağı da bölgeden görüntüler toplardı. Bu uçakların görevlerine, muz şeklinde bir ada olan ve Rusya'nın en gizli atomik testlerini yaptığı Novaya Zemlya gibi hassas yerlerin üzerinden uçmak da dahildi. Kalkış anından iniş anına dek, ara sıra bir MİG tarafından kovalansalar bile, görevleri mutlak telsiz sessizliği gerektiriyordu. Sızma operasyonunu yöneten subaylardan biri olan Tuğgeneral William Meng, "telsizden tek bir kelime söylenecek olsa o günkü görevlerin tümünü iptal etmek zorundaydık" diyordu. "Fakat bu asla olmadı; bir görev yeniden hiç başlatılmadı."

4 Temmuz havai fişek gösterilerinde olduğu gibi, en görkemli görev sona bırakılmıştı. 6 Mayıs'ta, Soğuk Savaş'ın en gözü pek hava operasyonuna başladılar: Rusya topraklan üzerinde bir 'toplu uçuş'. Amaç, bölgenin büyük bir kısmı üzerinde hızla uçmaktı. Sanki bir nükleer bombalama görevini yerine getiriyorlarmış gibi, yan yana uçan silahlı altı RB-47E, Kuzey Kutbu'nu geçti ve güpegündüz Rus hava sahasına sızdı. Batı Sibirya'daki Ambarchik üzerinden girip doğuya döndüler ve Bering Boğazı'ndaki Anadyr'a doğru yol üstündeki tüm kilit Rus hava üsleri ve füze fırlatma tesisleri üzerinden geçerken önemli istihbarat bilgileri topladılar. Casus uçaklarının Alaska'daki Eielson Hava Kuvvetleri Üssü'ne inişiyle, başladıktan yaklaşık on iki saat sonra, toplu uçuş sona erdi.

İnişi takiben, birkaç dakika içinde, kayıt yapılan kasetler özel bir kurye uçuşu ile analiz için NSA'ya gönderildi. Analiz, hiçbir radar sinyalinin olmadığını ortaya çıkardı – öyle anlaşılıyordu ki, Rusya, en azından şimdilik, Amerikan bombardıman uçaklarının kutup üzerinden gerçekleştireceği bir nükleer saldırı karşısında kördü. Rusya'nın kuzey sınır bölgelerini oluşturan donmuş çok geniş bir tundra arazi radar korumasız sayılırdı. Ne var ki, Sovyet gizli radar tesislerinin gelmekte olan bombardıman uçaklarını fark etmeleri ve bunun Amerika'nın sürpriz bir saldırısı olduğuna inanmaları halinde, görevin ne şekilde sona erebileceğini hiç kimse tahmin etmeye cesaret edemiyordu. Ruslar, sadece birkaç saniye içinde, korkunç sonuçlar doğurabilecek bir karşı saldırı başlatabilirdi.

Yaklaşık iki ay süren Eve Dönüş Planı boyunca Rus hava sahası üzerinde, tek bir uçak kaybı olmadan ve nükleer savaş çıkmadan, toplam 156 dinleme ve fotoğraflama uçuşu gerçekleştirildi. Bununla birlikte, Rusya

Türkiye PDF Kitaplar Forum'u - turkcepdf.com

bu hava istilasının farkındaydı. Toplu uçuştan sekiz gün sonra, Moskova'daki Amerikan büyükelçisine protesto notası verildi. Fakat, Kremlin bilerek sustu, fazlasıyla küçük düşmüştü.

Sansarlar, 1950'ler boyunca, açıkta kalmış bir deri parçası arayan sivrisinekler gibi, uzun Sovyet sınırında vızıldayıp durdular. Rusya'nın hava savunma radar sistemini çevreleyen muazzam büyüklükteki perdede delikler arıyorlardı. O zamanlar, Sovyet ordusu tüm ülkeyi kapsayan bir haberleşme şebekesini henüz tamamlamamıştı. İç bölgelerin büyük kısmı korunmasızdı.

Bir CIA raporunun belirttiği gibi, insan casuslar fiilen bir kenara bırakılmıştı. "Komünist Bloğa dahil ülkelerin uyguladıkları sıkı güvenlik önlemleri" diyordu raporda, istihbarat toplamada kullanılan geleneksel yöntemleri etkin biçimde azalttı: istihbaratı iletmek için gizli araçlar kullanan gizli ajanlar; hedef bölgelere giden ve oralardan dönen, seyahatleri sırasında gözlerini açık tutmaları tembihlenen ve sonra gözlemlerini rapor halinde sunmaları istenen yolcular; cihaza tel bağlanarak yapılan telefon dinleme faaliyetleri ve diğer dinleme yöntemleri; alıkonulan postalar. Gerçeği söylemek gerekirse, eski casusluk ve istihbarat yöntemlerinde kazanılmış tüm becerinin Sovyet Bloğu'na karşı etkisiz olduğu görülüyordu ve başka bir yöntem de mevcut değildi."[4]

Doğu Avrupa ve Asya'daki komünist hükümetler, geliştirdikleri nükleer silahları ve füze teknolojisi çalışmalarını gizleyebilmek için ülkelerinin etrafına nüfuz edilemez demir perdeler çekebilmiş, fakat ne tepelerine bir çatı inşa edebilmişler ne de sürekli olarak sınırlarından kaçan görünmez sinyal akışını silahlı muhafızlarla engelleyebilmişlerdi.

Dinleme görevi üstlenmiş bombardıman uçakları ara sıra Sovyet hava sahasının derinliklerine uçarken, diğer sansarlar görevlerinde tehlikeli tilkitazı oyununu oynamakla meşgullerdi. Hassas sınırlardan bir girip bir çıkarken, Sovyetlerin vereceği tepkiye meydan okuyarak düşman hava savunma şebekelerine sataşırlardı. Füze bataryalarını ve sınır güvenlik tesislerini gizli izleme donanımlarını çalıştırmaya zorlamanın başka yolu yoktu; böylece, Amerikan sinyal toplayıcıların değerli elektronları ele geçirebilmesi mümkün oluyordu. Analiz edilen bu bilgi sayesinde savaş plancıları deliklerin yerlerini saptayabiliyor ve radar ve ateşleme kontrol sistemlerini etkisiz hale getirmek için en iyi ekipmanı geliştirebiliyordu.

Bu devirde casusluk savaşları, kokteyllerde fısıldanan sözlerle ve ölü

4) CIA; Gizli Notlar raporu, "CIA ve U-2 Programı, 1954-1974" (1992), s. 2.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://pdfbooks.org

ağaç gövdelerinin altına koyulan şişkin zarflarla değil, zırh delen mermilerle ve ısıya duyarlı füzelerle yapılmaktaydı. Dönüştürülmüş bombardıman uçakları, U-2 casus uçaklarının tersine, Rus füzelerinin ve savaş uçaklarının menzili içinde alçaktan uçardı.

Eve Dönüş Planı'ndan iki yıl önce, 1954'te, üç RB-47 keşif uçağı İngiltere'den havalandı ve Rusya'nın kuzeyine, Barents Denizi'ne sınırı olan Kola Yarımadası'na yöneldi. Üst düzey gizliliği olan bölge, Sovyetlerin nükleer bir saldırı başlatabileceği en uygun yer olarak düşünülüyordu. O zamanlar Birleşik Devletler, türbinli jet motorlarıyla güçlendirilmiş, Bizon kod adlı, uzun menzilli yeni Sovyet bombardıman uçaklarının sayısı ve yerleri hakkında istihbarat toplamak konusunda ümitsizliğe kapılmıştı.

Uçakların ikisi, planlandığı gibi, çok sıkı korunan bir liman şehri olan Murmansk'a yaklaşık 160 kilometre kala geri döndü. Ama üçüncü uçak sahil şeridi boyunca uçmaya devam etti. Havanın kristal berraklığında olduğu bir günde, güneş tam tepedeyken ve kendisini perdeleyecek başka bir uçak olmadan yol alan uzun boylu, ince yapılı Teksaslı Pilot Yüzbaşı Harold Austin, dönüştürülmüş bombardıman uçağının siyah burnunu dosdoğru Murmansk'a çevirdi ve gaz kollarını sertçe itti. "Gökyüzü harikaydı," diye hatırlıyordu, "sonsuza dek görebiliyorduk."[5] Rus sahil şeridi üzerinde, saatte 800 kilometreden biraz fazla bir hızla uçuyordu. Ne var ki, kameraların ve dinleme cihazlarının çalışmaya başlamasından sadece birkaç dakika sonra, MİG'ler aceleyle havalandı.

Austin, havada iz bırakan mermileri üstünden ve altından geçerken görebiliyordu ve yardımcı pilotuna ateşe karşılık vermesi için bağırdı. Hava Yüzbaşı Carl Holt dar koltuğunu 180 derece geriye döndürmüş, çift namlulu topunun kontrol butonuna sertçe basıyordu. Bulutsuz gökyüzünde on kadar MİG saydıktan sonra durdu ve altı güçlü türbinli jet motorunun kükremesini bastırarak, "Silahlar çalışmıyor,"[6] diye bağırdı. Austin, boğuk sesiyle ve kelimeleri uzatarak konuşan Teksas ağzıyla gürledi: "O lanet şeylerin çalışmasını sağlayıp birilerini vursan iyi edersin, yoksa burada ölü ördekler gibi olacağız." Austin birden Finlandiya'ya doğru yöneldi. Fakat yukarıdan gelen bir avcı uçağı sol kanadının tepesinden bir mermi attı; mermi dahili haberleşme sistemini kullanılmaz hale getirirken yakıt deposunda bir delik açtı. Tam bu sırada dost topraklara girdiler, uçakla-

351

5) Paul Lashmar, *Spy Flights of the Cold War* (Gloucestershire, İngiltere, Sutton Publishing Ltd., 1996), s. 84.

6) *A.g.e.*, s. 85.

rındaki yakıt seviyesi tehlikeli düzeye inmişti, fakat bir tankerle gerçekleştirilen buluşma Austin'i, mürettebatını ve görev kasetlerini kurtardı.

Şimdiye dek büyük bir gizlilikle saklanmış olsa da, bombardıman uçaklarının belirli bölgeler üzerinden uçmaları ve sansar görevleri Soğuk Savaş'ın karanlık yüzüydü – iki yüzden fazla sessiz savaşçının kaybolduğu ve kırktan fazla Amerikan uçağının vurularak düştüğü görünmez, sıcak bir savaş.

Amerikan casus uçakları Rusya'nın tepkisini çekerken, Avrupa ve Ortadoğu'da önemli bir kriz çıkmıştı. Başkan'a sunulan sabah brifingleri sırasında, haritalarda sıcak noktaları işaretleyen yaverlerin topluiğneleri tükeniyordu. 26 Temmuz 1956'da, ateşli bir konuşmanın ardından Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdül Nasır Süveyş Kanalı'nı kamulaştırdığını açıkladı. Bu eylem İngiltere, Fransa ve İsrail'le bir mini savaşa, Birleşik Devletler'in Avrupalı müttefikleriyle ilişkilerinin bozulmasına yol açabilirdi. Ayrıca, çok gizli bir NSA raporuna göre, "Ulusal Güvenlik Dairesi'nin kısa vadede ilk önemli sınavı olacaktı: 'bir çalılık yangını'* krizi".[7]

Direktörün ofisinde Kara Kuvvetleri'nden Korgeneral Ralph Julian Canine oturuyordu; birçok kişinin NSA'nın babası olarak gördüğü Canine dairenin ilk direktörüydü Elli beş yaşında, kır saçlı ve iri yapılı olan korgeneral, kariyerinin çok büyük bölümünü, sınırlı istihbarat deneyimiyle piyade subayı olarak geçirmişti. Sık sık, çevresindeki insanlara, NSA'nın direktörlüğüne atanmasını sağlayan en önemli şeyin katır sürüleriyle yaşadığı uzun deneyim olduğunu söylerdi.[8]

İşin kod üretme kısmında haberleşme güvenliği direktörü olarak Canine için çalışan ve bir zamanlar iriyarı bir eski kömür madencisi olan Hava Albay Frank L. Herrelko, "herkes ondan korkardı," diyordu. "Fakat derinlerde altın gibi bir kalbi vardı."[9] Bir keresinde, Herrelko, Canine'in ismini telaffuz ederken çok ciddi bir hata yaptı: Canine'i, 'K-9' köpeği anlamında "key-nayn" diye söyledi. "Sekiz ay boyunca bunun bedelini ödedim," diyordu Herrelko. "Bu olaydan sonra beni çocuk diye çağırır oldu. Bana yalnızca başkalarının yanında Albay dedi. Beni hep çocuk diye çağırdı."

* Sınırlı ölçekte ya da belirli bir bölgede aniden çıkan savaş için kullanılan deyim. (ç.n.)

7) NSA, Çok Gizli/Gölge/Noforn raporu, "Süveyş Krizi: Kısa Bir Comint Tarihi" (1988) (Özel Seri, Krizler Koleksiyonu, c. 2.), s. 1.

8) "Ralph J. Canine," *Fenikeli*, (Sonbahar 1992), s. 12.

9) NSA, Sadece Gizli Comint Kanalları, "Albay Frank L. Herrelko'nun Hatıraları" (8 Kasım 1982), s. 31, 42.

Süveyş Kanalı'na el konulması, Soğuk Savaş denen acımasız poker oyununda son hamle oldu. Aylarca, Birleşik Devletler ve Rusya, Mısır'a mali yardım yapmak konusunda birbirleriyle kurnazca yarışıp durdu; konu, Nil üzerinde önemli fakat masraflı bir baraj inşa etme hakkını elde edebilmekti. Nâsır Arap dünyasında kilit önemde bir liderdi ve stratejik bir toprak parçasını kontrolünde tutuyordu. Onun dostluğu çekici bir ödüldü; fiyatı ise muhteşem Aswan Barajı'ydı. Kendi değerinin farkında olan ve fiyat artırabilmeyi uman Nâsır, beceriksizce davranıp çift taraflı oynamaya kalkınca, Birleşik Devletler masadan çekildi ve rakipsiz kalan Rusya kendi teklifinde ısrar etmeye başladı. Hayal kırıklığına uğrayan Nâsır kanal boyunca sıkıyönetim ilan etti ve taşıma şirketlerine ödemelerini Kanal Şirketi'ne değil Mısır'a yapmaları emrini verdi.

Nâsır hiçbir zaman kanalı kapatmak ya da taşımacılığı sınırlamak istediğini belirtmemişse de, Kanal Şirketi'ne kısmen sahip olan İngiliz ve Fransız hükümetleri geçişlerinin engellenebileceğinden korktular. Kanal, bir plazma tüpü gibi, Suudi Arabistan ve başka yerlerdeki rafinerilerden gelip İngiltere ve Fransa'daki depolama tanklarına giden yaşamsal önemdeki petrol gemilerinin geçişini sağlamaktaydı.

İngiltere, Nâsır'ın kanalı kamulaştırmasından hemen sonra, kanalı zorla geri almak için Fransa'nın yaptığı plana dahil oldu. Bununla birlikte, Fransa, saldıran taraf gibi görünmemek için gizlice İsrail'in yardımını sağladı. Plan, Mısır'a karşı savaşı başlatanın İsrail olmasını gerektiriyordu. Daha sonra, Mısır kendini savunmaya başladığında, İngiltere ve Fransa 'barış yanlısı' olarak devreye girecekti. 'Barış'ın bir parçası olarak kanal Mısır'dan geri alınacak ve bu iki ülke tarafından kontrol edilecekti. İsrail de Sina Yarımadası'nı işgal edecekti. Sömürgeciliğin en kötü günlerine geri dönüldüğü hissini uyandıran entrika dolu bir plandı bu. Fakat, İsrail Başbakanı David Ben-Gurion, Savunma Bakanı Şimon Peres ve Genelkurmay Başkanı Moşe Dayan plana tam destek verdiler.[10] İngiltere Başbakanı Anthony Eden, İsrail'i plandaki kritik rolü ve ülkesinin onayı konusunda bilgilendirdi. Bu grift planın en ince ayrıntılarını Washington'dan gizlemek, komploya dahil tüm taraflar için şarttı. Ama aynı zamanda, düşmanlıklar başladığında Washington'un desteğini kazanmak da şarttı.

Kriz sessizce büyürken, Amerikan istihbarat topluluğu gözlerini ve kulaklarını Ortadoğu'ya çevirmeye başladı. 6 Ağustos Pazartesi günü, Dışişleri Bakanı John Foster Dulles başkanın masasının yanında oturuyor ve el

10) Donald Neff, *Warriors at Suez* (Brattleboro, Vt.: Amana Books, 1998), s. 342-44.

koyma olayının ardından İspanya'nın ve Suriye'nin tutum ve niyetlerini ortaya koyan son NSA dinleme raporlarını Eisenhower'ın dikkatine sunuyordu.[11] Ne var ki, toplantıda İsrail'den hiç söz edilmedi.

NSA'nın sadece Komünist Avrupa'da ve Komünist Asya'da yuvalanan pahalı örgütlenmesi bir işe yaramıyordu. Savaş sonrasında Birleşik Krallık ile ABD (UKUSA) arasında yapılan Haberleşme İstihbarat Anlaşması dünyayı çıkar bölgelerine bölmüştü. NSA'nın uzun vadeli İngiliz ortağı GCHQ, İngiltere ve Kıbrıs'taki dinleme karakolları sayesinde Batı Avrupa'nın ve Ortadoğu'nun birçok bölgesini izleyebilecekti. Ama şimdi, istila planını Washington'dan gizleyebilmek için sadece seçilmiş bazı dinleme raporlarını iletiyordu.

Ortağı tarafından aldatılan NSA tek başına daha azını yapabilirdi. Daire ne yeterli sayıda Arapça ve İbranice dilbilimcisine ne de İngiliz, Fransız ya da İsrail askeri haberleşmelerini dinleyecek donanıma sahipti. Haberleşme analizlerinin gösterdiğine göre, NSA'nın tüm bildiği, "Paris ile Tel Aviv arasındaki haberleşmenin" İngiltere ile Fransa arasındaki haberleşme kadar "yoğun olduğuydu".[12]

Dairenin Washington'dan 40 kilometre kuzeydeki yeni bir karargâha, Maryland'deki Meade Kalesi'ne taşınıyor olması işleri daha da kötüleştirdi.[13] Dosyalar, insanlar ve teçhizat, Virginia'daki ana kod kırma ve analiz merkezi Arlington Hall, kod hazırlamaktan sorumlu Washington Deniz Kuvvetleri Güvenlik İstasyonu (karargâh olarak da hizmet veriyordu) ve tüm operasyonların birleştirileceği yeni karargâh binası Meade Kalesi arasında dağılmıştı. Bu yerler arasındaki iletişimin düzensiz olması kuryelerin dinleme raporlarını günde dört kez merkezler arasında taşımasını gerektiriyordu. Tüm bu karışıklığın arasında, Korgeneral Canine masasını topluyor ve emekli olmaya hazırlanıyordu. Sonradan bir NSA raporunun da kabul ettiği gibi, "NSA için 1956 yılı, dairenin kriz yaşadığı kötü bir yıldı."[14]

Girift Fransız-İsrail-İngiliz planı tüm boyutlarıyla açığa çıktıkça, Eisenhower'ın da öfkesi büyüyordu. İngiltere ve Fransa'ya, atıldıkları maceracada hiçbir Amerikan yardımı beklememeleri gerektiğini söyledi. Dulles tele-

11) Beyaz Saray, Çok Gizli/Kayıt için sadece yetkili kişilerin görmesine izin verilen tezkere (6 Ağustos 1956), s. 3.

12) NSA, Çok Gizli/Gölge/Noforn Raporu, "Süveyş Krizi: Kısa Bir Comint Tarihi" (1988) (Özel Seri, Krizler Koleksiyonu, c. 2) s. 19.

13) NSA, Çok Gizli/Gölge/Yetenek/Anahtar Deliği/Noforn Raporu, "Soğuk Savaş Sırasında Amerikan Kriptolojisi, 1945-1989. Kitap 1: Merkezileştirme Mücadeleleri 1945-1989" (1995), s. 236.

14) *A.g.e.*

fonda Eisenhower'a, eylemin "neredeyse şimdiye kadar gördüğü en derme çatma ve vahşi şey"[15] olduğunu söyledi ve İngiliz-Fransız ültimatomunu "kabul edilemez" olarak nitelendirdi. Eisenhower da, "Rusların da işin içinde olduğunu umalım" dedi. Allen Dulles, CIA'da, ağabeyini aradı ve ona "bunun ülkelerimiz arasında yıllardan beri meydana gelen en ciddi durum olduğunu"[16] söyledi.

İsrail'e karşı nasıl tavır alınacağı ateşli bir şekilde tartışıldı. Eisenhower, "Ne tür olursa olsun, saldırgan konumundaki İsrail'e yardıma devam etmek ülkemiz için tam bir hata olacaktır,"[17] diye iddia ediyordu. Harold Stassen karşı çıktı,[18] fakat başkanı yanıtlayan John Foster Dulles oldu: "Hiç değilse bir şey açık: Cinayeti onaylamıyoruz. Uluslararası anlaşmazlıkları çözümlemede güce başvurmaktan sakınmalıyız. (...) Bu krize seyirci kalırsak tüm Birleşmiş Milletler ziyan olacaktır."[19] Eisenhower kabul etti.

Londra'da, Birleşik Devletler, Rusya ve uluslararası toplumdan gelen baskılar fazlasıyla büyüktü. Bir ateşkese razı olundu; böylece, Amerika'nın II. Dünya Savaşı'ndan beri karşı karşıya kaldığı en büyük meydan okumalardan biri sona ermiş oldu.

Süveyş krizinin NSA üzerinde çok büyük bir etkisi oldu. Kriz istihbaratı dünyasına sönük bir giriş olarak damga vurdu. Dairenin performansı hakkında kendi içinde yaptığı analiz sert ve eleştireldi: "Krize verilen tepkinin tümü kaostu. Kriptoloji topluluğunun, gelişen sorunlu noktalarla başa çıkabilmek için kendi güçlerini esnek bir tarzda düzenleyecek yetenekte olmadığı ortaya çıktı. O yılın olayları başarının kanıtları değildi – sadece, bize bir şeyler öğrenebileceğimiz örnek olay analizleri sağladılar."[20]

Canine, fazlasıyla sıradışı bir tutumla, dairenin sorunlarını incelemesi için dışarıdan bir yönetim şirketinin yardımına başvurdu. McKinsey'den ve şirketten gelen danışmanlar[21] birdenbire NSA'nın koridorlarını arşınlamaya, örgütün çok gizli organizasyon şemalarını incelemeye ve NSA'nın

15) Dışişleri Bakanlığı, başkanın telefon görüşmelerinin notları (30 Ekim 1956) (DDEL, John Foster Dulles'ın evrakları, Telefon Görüşmeleri, Kutu 11).

16) Dışişleri Bakanlığı, başkanın telefon görüşmelerinin notları (30 Ekim 1956) (DDEL, John Foster Dulles'ın evrakları, Telefon Görüşmeleri, Kutu 5).

17) Beyaz Saray Çok Gizli tezkere, Ulusal Güvenlik Konseyi'nin 302'nci Toplantısındaki Görüşmeler (1 Kasım 1956), s. 6-13. (DDEL, Ann Whitman Dosyası, NSC Serileri, Kutu 8).

18) *A.g.e.*

19) *A.g.e.*

20) NSA, Çok Gizli/Gölge/Yetenek/Anahtar Deliği/Noforn Raporu, "Soğuk Savaş Sırasında Amerikan Kriptolojisi, 1945-1989. Kitap.1: Merkezileştirme Mücadeleleri 1945-1989" (1995), s. 239.

21) *A.g.e.*

tüm dünyaya yayılmış dinleme karakollarındaki faaliyet akışı üzerinde çalışmaya başladılar. Canine'nin asıl ilgilendiği, organizasyonunu öncelikle işlev –haberleşme analizi, kripto-analizi, vb.– ya da coğrafya üzerine kurması durumunda, dairenin daha verimli çalışıp çalışamayacağıydı. Ve NSA ne ölçüde merkezi olmalıydı?

Danışmanlar toptan bir değişiklik önerdiler. Daha sonraki bir NSA raporuna göre, bunun yansımaları otuz yıldan fazla sürdü. Canine, gelişinden hemen sonra, işlevsel hatların yanında yeni bir birim organize etti. McKinsey, şimdi, "dönüştürülmüş [bir] coğrafi kavram"[22] öneriyordu. Sinyal istihbaratı hedefe göre organize edilecekti: Sovyetler Birliği ve onun uydusu ülkeler; Çin ve Komünist Asya; ve diğerleri. Bu bölümlerin her biri, kripto-analizi ve haberleşme analizi gibi spesifik disiplinler içerecekti.

Böylece, üst düzey kripto-analizlerinden sorumlu olan NSA-70'in yerini, özellikle üst düzey Sovyet şifre problemlerinin çözümünde yeni yollar üzerine odaklanan ADVA ("İleri Sovyet") aldı. GENS ("Genel Sovyet"), büyük ölçüde, içeriklerinin analizi yanında, orta ve düşük seviye Rus şifre sistemleri üzerine yoğunlaştı. ACOM ("Komünist Asya"), Çin, Kuzey Kore ve Komünist Asya'nın diğer ülkelerinin sistemlerini kendi çıkarına kullanmaya çalıştı. Son olarak, ALLO ("Diğer Hepsi"), Amerika'nın müttefikleri de dahil, dünyanın geri kalanını oluşturan ulusların sistemlerini analiz etti. Örneğin, ALLO-34 Ortadoğu'daki haberleşme analizinden sorumluydu. Diğer üç bölümün esas işlevi destek sağlamaktı: MPRO ("Makine İşlem"), bilgisayarda karmaşık hesaplamaların yapılmasından sorumluydu; TCOM ("Telekomünikasyon"), dünyanın her tarafında sinyal akışını denetliyordu; Koleksiyon, NSA'nın uzaklara yayılmış dinleme karakolları şebekesini yönetiyordu.[23]

23 Kasım 1956'da, Ralph Canine NSA'dan direktör olarak son kez ayrıldı. Howard Campaigne, "Canine (...) dairede herkesin saygı duyduğu bir adam olarak göze çarpardı" diye hatırlatıyor. "Daha sonra, Canine'nin üzerindeki insanların [onun hakkında] bizim kadar iyi düşünmediklerini öğrenmek beni çok şaşırttı. O muazzam bir etki bıraktı."[24]

22) NSA, Çok Gizli/Gölge/Yetenek/Anahtar Deliği/Noform Raporu, "Soğuk Savaş Sırasında Amerikan Kriptolojisi, 1945-1989. Kitap.1: Merkezileştirme Mücadeleleri 1945-1989" (1995), s. 239.

23) İç örgütlenme için bkz. James Bamford, *The Puzzle Palace: A Report on America's Most Secret Agency* (Boston: Houghton Mifflin, 1982), s. 90-91.

24) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Howard Campaigne'nin Hatıraları (29 Haziran 1983), s. 125.

Francis Gary Powers, Peşaver'deki (Pakistan) uzak bir hava üssünün hizmete özel bir köşesinde, U-2 No. 360'ın dar kokpitinde sıkışık halde oturuyordu. 1 Mayıs 1960 sabahı saat altıyı yirmi geçe, kavurucu güneş Batı Himalayalar'ın en yüksek zirveleri üzerinde çoktan doğmuştu. Aşağıda, Peşaver Vadisi olarak bilinen verimli ovada oluşan ısı dalgaları sonsuz bir göl izlenimi yaratıyordu. Powers, beyaz bir uzay kaskı ve vücudunu sımsıkı saran bir basınç elbisesi giymişti. Ter damlaları, ince derecikler halinde, kısa kahverengi saçlarından geniş alnına ve elmacıkkemiklerine doğru süzülüyordu. Uzun iç çamaşırları terden sırılsıklamdı.[25]

İlk U-2, dört yıl önce, 1956 yılının Bağımsızlık Günü'nde Batı Almanya'dan havalanmıştı. Kısa bir süre önce, NSA, Doğu Almanya'da yaşanan bir dizi ayaklanmaya tepki olarak Moskova'nın seferberlik hazırlığı yaptığı duyumunu almıştı ve bu durum görevi daha da acil hale getirmişti. Fakat, Fort Meade'deki dinleme operatörleri, U-2'nin fark edilmeden Sovyetler Birliği'ni boydan boya geçebilecek olmasına dair umutları söndürdü. Programdan sorumlu CIA görevlisi Richard M. Bissell, Jr., "NSA'nın U-2'lerin rotalarıyla ilgili Sovyet sinyalleri aldığını ve dolayısıyla uçakların uzun zamandır izlendiğini bildiklerini" söylüyordu. Bununla birlikte, Rusların uçağı nerede görebildiklerini ve nerede göremediklerini anlamak, NSA'ya Sovyet radar sisteminin kapsama alanındaki gediklerin yerini gösteriyordu.

Eisenhower, bombardıman uçaklarının bölge üzeri uçuşlarında olduğu gibi, bu uçuşların planlanmasında da temel bir rol oynadı. Bissell'e göre, "Eisenhower bazen özel rotalar belirler, ya da 'A noktasından B'ye, oradan da C'ye gitmeyin, A'dan C'ye gidin,' derdi."[26]

Peşaver'de, Powers saatine baktı. Görev şimdiden programın yaklaşık yarım saat gerisinde kalmıştı. Beyaz Saray'dan gelecek son onay için daha önce hiç bu kadar uzun süre beklemek zorunda kalmamıştı. Doğrusunu söylemek gerekirse, Eisenhower görev onayını çoktan vermişti, ancak Peşaver'deki harekât subayı telsiz problemleri yüzünden mesajı iletememişti.

Sonradan tüm dikkatler U-2'nin fotoğraflama işlevi üzerinde odaklanacak olsa da, bu uçakların Yeşil Eşekarısı kod adlı dinleme görevleri aynı derecede önemliydi. U-2'nin Sistem-V olarak bilinen dinleme donanımı, normalde ana kameranın olması gereken bölmeye yerleştirilmişti. Sistem-V,

25) Powers'ın pist üzerinde bekleyişinin detaylarına ait bilgiler Curt Gentry ve Francis Gary Powers'dan alınmıştır: *Operation Overflights: The U-2 Spy Pilot Tells His Story for the First Time* (New York: Holt, Rinehart & Winston, 1970), s. 76.

26) Richard M. Bissell, Jr., Hatıralar (9 Kasım 1976), s. 11. (DDEL).

karmaşık elektronik alıcılardan ve Mylar bant kullanan yüksek kapasiteli kayıt cihazlarından oluşuyordu. Küçük bıçaklara benzeyen ve her biri ayrı bir frekansa ayarlanmış çok sayıda anten uçağın gövdesine tutturulmuştu. İlk dinleme görevinde Powers, Sovyet sınırı boyunca Karadeniz'den Hazar Denizi'ne, oradan da Afganistan'a uçtu. Bir CIA raporuna göre, "Sistem-V iyi iş görmüştü".[27]

Adana'ya (Türkiye) atanmasından hemen sonra, Powers, Yeşil Eşekarısı görevlerinde uçmaya başladı. "Genellikle Türkiye'den doğuya doğru, Sovyetler Birliği'nin güney sınırı boyunca, İran ve Afganistan üzerinden Pakistan'a kadar uçuyor ve geri dönüyorduk," diye anımsıyordu. "Aynı zamanda Karadeniz boyunca uçuyor ve bazen de Arnavutluk kadar batıya gidiyorduk – fakat asla sınırlardan içeri girmeden, uluslararası sular üzerinde, sahilin açığında kalarak. (...) Sonunda bu 'dinleme' görevleri çok sık yapılır olduğundan onları küçümseme eğilimi baş gösterdi, ama bu görevler birçok bakımdan bir bölge üzerinde yapılan uçuşlar kadar değerliydi, elde edilen veriler Birleşik Devletler'in Rus uçaksavarlarının kesin yerlerini belirlemesini ve etkinliklerini ölçmesini sağlıyordu."[28]

Powers'a göre, öncelik listesinin en tepesinde, genellikle gece kurulan Sovyet uzay ve füze rampaları vardı ve U-2'nin uçtuğu irtifadan bunlar "muhteşem görünürlerdi". "Bu gibi durumlarda taşıdığımız teçhizat son derece sofistikeydi. Fırlatma frekansı kullanıldığı an bir düzenek otomatik olarak devreye girer ve roketi kontrol etmek için gönderilen tüm veriyi toplardı. Bilim adamlarımız için bu tür bilgilerin değeri çok açıktı."[29] Gerçekten öyleydi. Sovyet sınırı boyunca 21.000 metre yükseklikten uçabilmesi, ona, uçuşun ilk evrelerinde telemetriyle bilgi toplamak gibi eşsiz bir yetenek kazandırıyordu. Zamanın bir CIA raporunda, "U-2 yüksek irtifaya çıkabilme kabiliyetine sahipti ve bu yetenek onu, Tyuratam'dan [füze merkezi] yapılan fırlatmalarda roket ateşlemesinin sona ermesinden önceki evrede, yüksek kaliteli telemetri verisinin güvenilir biçimde elde edilmesinde eşsiz bir platform haline getiriyordu," diye yazıyordu. Bu tür bilgi, ICBM* karakteristiklerinin belirlenmesinde son derece önemliydi.

27) CIA, Çok Gizli/Kod kelimeli görev dosyası 4019 (22 Aralık 1956) (CIA/U2P, s.126'da).
28) Powers ve Gentry, *Operation Overflights*, s. 46-47.
29) *A.g.e.*

* *Intercontinental Ballistic Missile* (Kıtalararası Balistik Füze): Nükleer savaş başlığı taşıyan ve yerden ya da denizaltından fırlatılabilen uzun menzilli (en az 5.600 km.) füze. İlk ICBM'ler Sovyetler Birliği tarafından 1958'de konuşlandırıldı. Onları Birleşmiş Devletler (ertesi yıl) ve Çin (20 yıl sonra) izledi. (ç.n.)

Sonunda, Washington-Peşaver hattı kuruldu. Müfreze komutanı Albay William Shelton telsiz kamyonundan atladı ve Powers'a eliyle kalkış sinyalini vermek için alana doğru koştu. Bu, U-2'nin Sovyetler Birliği üzerindeki yirmi dördüncü ve son uçuşu olacaktı.

Powers kanopiyi içeriden kilitledi, kabin basıncını ayarlayan sistemi çalıştırdı ve gaz kollarına sertçe asıldı;[30] uçak, mavi-siyah bir uzay eğrisine doğru yükselen bir kamikaze [*roller-coaster*] gibi, dik açıyla tırmanmaya başladı. Afganistan'ın tozlu kahverengi, kıraç toprakları ve Hindukuş zirveleri üzerindeki ince bulut örtüsünü hançer gibi yararak geçti. Bir saat sonra, 20.000 metre yüksekliğe ulaştığında, Sovyet sınırı –Tacikistan Cumhuriyeti'ne bağlı Kirovabad köyünün– üzerindeydi. Powers, tuhaf bir şekilde, gelmekte olduğunu Rusların bildiğini hissetti.

Bu konuda sezgileri güçlüydü. Sovyet radarları uçağı sınıra ulaşmadan izlemeye başladı. Hemen, komuta karargâhına telefonla alarm verildi ve hava savunma kurmay subayları görev yerlerine çağrıldı.

1 Mayıs İşçi Bayramı kutlamaları için coşkuyla süslenen Moskova'da, Parti Başkanı Kruşçev'in yatağının başındaki telefon alacakaranlığın sessizliğinde çaldı. "Savunma Bakanı Mareşal Malinovsky arıyor,"[31] dedi hattın öbür ucundaki ses. Malinovsky, patronuna, bir U-2'nin Afganistan üzerinden sınırı geçtiğini ve Orta Rusya'daki Sverdlovsk'a doğru uçtuğunu söyledi. "Hangi yolla olursa olsun uçağı düşürün,"[32] diye bağırdı Sovyet lider. "Eğer uçaksavar birliklerimiz esnemeyi bırakabilir ve sadece gözlerini açabilirse, eminim ki uçağı düşüreceğiz" diye ekledi. Protesto günleri sona ermişti. Daha sonra Kruşçev, "Bu tatsız sürprizlerden, bu tür küçük düşürücü durumlara maruz kalmaktan bıkıp usanmıştık" diye yazacaktı. "Bu uçuşları güçsüzlüğümüzü yüzümüze vurmak için yapıyorlardı. Pekâlâ, bundan böyle güçsüz değildik."[33]

Ama Powers şanslıydı. Yaklaşık 20.000 metre aşağıdaki bir füze taburu o gün alarm durumunda değildi. Bir füze fırlatılması düşünülüyordu, ama sonra uygulanamaz olduğu gerekçesiyle vazgeçildi.[34] Bunun yerine, uçağı düşürmek üzere, avcı uçakları havalandı. O sıralarda hava savunma

30) U-2 uçuşu için yaptığı hazırlıklar Gentry ve Powers'dan alınmıştır, *Operation Overflights*, s. 78.

31) Strobe Talbott (yay. haz.), *Khrushchev Remembers* (Boston: Little, Brown, 1974), s. 443-444.

32) A.g.e.

33) A.g.e.

34) CIA, Albay Alexander Orlov, "A 'Hot' Front in the Cold War", *Studies in Intelligence* (Kış 1998-1999), web sayfaları.

görevleri üstlenmiş eski bir Hava Kuvvetleri albayı olan Alexander Orlov, "durum rahatsız edici bir hal alıyordu," diye anımsıyor. "İşçi Bayramı geçit törenleri öğleye doğru başlamak üzere planlanmıştı ve, hep olduğu gibi, parti liderleri, hükümet ve Silahlı Kuvvetler mensupları törende hazır bulunacaktı. Başka bir deyişle, Sovyet askeri kahramanlığını kanıtlamayı amaçlayan asıl geçit resminin başlamak üzere olduğu bir sırada, kimliği henüz tanımlanamamış yabancı bir uçak ülkenin kalbine doğru uçuyordu ve Sovyet hava savunmasının uçağı düşürmekten aciz olduğu ortaya çıkıyordu."[35]

Kruşçev, Hava Savunma Kuvvetleri komutanı Mareşal S. S. Biryuzov'a "Utanın!" diye bağırdı. "Bu ülke hava savunmasına ihtiyacı olan her şeyi veriyor, ama siz ses hızının altında uçan bir uçağı bile düşüremiyorsunuz!"[36] Biryuzov'un hiçbir mazereti yoktu. "Ah bir füze olsaydım," dedi öfkeyle, "uçar ve bu lanet olası tecavüzcüyü kendim düşürürdüm."[37] Havadaki gerilim hissedilebiliyordu. "Hava üslerindeki, füze görevlerindeki, kumanda ve kontrol tesislerindeki, Hava Kuvvetleri'ndeki ve Hava Savunma Kuvvetleri'ndeki askeri personelin sinirleri iyice yıpranmıştı" diyordu Orlov. "Kruşçev, tecavüzcünün ne pahasına olursa olsun düşürülmesini istiyordu. Sovyet lider ve subayları, bir ulusal bayram gününde ülke semalarının yabancı bir keşif uçağı tarafından ihlal edilmesini ve sadece iki hafta önce Paris'teki bir zirve toplantısını, açıkça politik bir provokasyon olarak değerlendirdiler."

Rus radarları Orta Asya cumhuriyetleri boyunca U-2'yi izlemeyi sürdürdü. Powers Taşkent bölgesine ulaştığı sırada onu düşürmek için havalanan on üç kadar MİG başarısız bir denemede bulundu. Çok aşağılarda, Powers, ters yönde hızla uçan tek motorlu bir jet uçağının ardında bıraktığı buhar izini görebiliyordu. Beş on dakika sonra başka bir beyaz çizgi fark etti, bu kez jet aynı yönde, onun rotasına paralel uçuyordu. "Beni radarda izlediklerinden ve telsiz iletişimiyle gittiğim yön ve hızım hakkında pilotlara rehberlik ettiklerinden artık emindim"[38] diye hatırlıyor Powers.

Ama Powers, bırakın saldırmayı, bulunduğu irtifada pilotların onu görmelerinin bile mümkün olmadığını biliyordu. "Ellerinden gelenin en iyisi buysa," diye düşündü, "kaygılanmam için bir neden yok." Sonra, kendisinin yukarıda olduğunu biliyor ama hiçbir şey yapamıyorken Rusların ne hissettiğini merak etti. CIA'nın geçen yazki çok gizli araştırmasından haberi olmuş olsaydı, şimdi bu kadar kendinden emin olmayabilirdi, fakat pilotlara bu

35) *A.g.e.*
36) *A.g.e.*
37) *A.g.e.*
38) Gentry ve Powers, *Operation Overflights*, s. 80.

bulgular hakkında asla bilgi verilmezdi. Bu araştırma, Sovyetlerin yerden havaya füze sistemlerindeki gelişmeler nedeniyle U-2'ye çok sınırlı bir ömür biçiyordu. Araştırma, bölge üzeri uçuşların iptal edilmesi ve yerine sınır gözetleme uçuşlarının yapılmasını öneriyordu: "Sovyetlerin hava savunmasındaki ilerlemeler göz önünde tutulunca, bu uçaktan elde edilecek yararın çevresel harekâtlar için çok yakında sınırlı bir hale gelebileceğine inanıyoruz."[39]

Şu an itibariyle göreve çıkalı dört buçuk saat olmuştu ve Powers ilk önemli hedefine, Tyuratam Füze Test Sahasına yaklaşıyordu. Burası Sovyetler Birliği'nin en önemli uzay roketi fırlatma sahasıydı. Üç gün önce, CIA direktörü Dulles, başkana ve Ulusal Güvenlik Konseyi'ne, son günlerde Rusya'nın iki uzay aracı (muhtemelen, ay üzerinde araştırmalar yapacak insansız uzay roketi) fırlatma girişiminde bulunduğunu rapor etmişti. "Deliller denemelerin başarısız olduğunu gösteriyor" diyordu. "15 Nisan'da fırlatılan araç aya varmak için yeterli hıza ulaşamadı. (...) İkinci Sovyet uzay aracı fırlatma rampasından havalandı ama hemen düştü."[40] Dulles şu sonuca varıyordu: İki deneme arasında geçen kısa süre, "SSCB'nin muhtemelen Tyuratam'da ikinci bir fırlatma rampasına sahip olduğuna işaret ediyor". O ana kadar, Birleşik Devletler sadece birinden haberdardı.

NSA'nın dinleme karakollarının ve sansar görevlerinin sağladığı bu bilginin o kadar gizli olduğu düşünülüyordu ki, Dulles alışılmadık bir tedbirle bilginin ne denli sıkı tutulduğunu konseye ve hatta başkana bile hatırlatma gereği duymuştu. "Sovyetlerin füze ya da uzay aracı fırlatmada yaşadığı başarısızlıkla ilgili istihbarat çok hassas bir bilgidir" diye uyarıyordu.

Füze sahasının fotoğraflanmasına ek olarak, Powers'ın NSA için yapacağı ikinci bir görevi daha vardı: üssü çevreleyen radar sistemlerini dinlemek. Uçakta sinyalleri yakalayabilecek özel kayıt cihazları vardı. Yere indikten sonra bu bantlar analiz edilmek için Fort Meade'ye gönderilecekti.

Büyük fırtına bulutları Powers'ın test sahasını görmesini zorlaştırıyordu, yine de, ikinci fırlatma rampasının kanıtlarını toplayabilecek kameraları çalıştırdı. Aynı anda, bir füze taburunun bulunduğu görev alanına girdi. Sorumlu subay "hedefi yok edin!"[41] diye bağırdı. Hemen bir SA-2 füzesi ateşlendi. Bu kez füzeyi ateşleyen asker gözlerini dört açtı – Sovyetler

39) CIA; Çok Gizli/Yetenek raporu, "Sovyet ICBM Programı hakkındaki DCI Ad Hoc Paneli raporuna ek", 25 Ağustos 1959 (DDEL, Genel Sekreterlik Ofisi, İstihbarat, Kutu.15.)

40) Beyaz Saray, Çok Gizli tezkere, "Ulusal Güvenlik Konseyi'nin 442'nci Toplantısındaki Görüşmeler, 28 Nisan 1960" (28 Nisan 1960), s. 8. (DDEL, Ann Whitman Dosyası, Ulusal Güvenlik Konseyi serileri, Kutu 12.).

41) Orlov, "A 'Hot' Front in the Cold War", web sayfaları.

şanslıydı. Powers'ın arkasında, kuyruğu ve kanatları tahrip eden bir alev topu patladı, fakat kokpit zarar görmedi. Aşağıda, hava savunma tesisindeki radarda küçük bir nokta göz kırpmaya başladı. Uçak düşüyordu.

"Tanrım, isabet aldım!"[42] derken soluk soluğaydı. Büyük bir gümbürtü duymuş ve kokpite turuncu renkli korkunç bir parıltı dolmuştu. Uçağı 21.500 metre yükseklikten –tam da uzay sınırından– yere doğru hızla inişe geçmeye başladığında, kontrolü sağlamak için mücadele veriyordu. Turuncu parıltının etkisi sanki dakikalarca devam etti diye düşündü. Powers o anı şöyle anımsıyor: "İçgüdüsel olarak, sağ elimle lövyeyi tutarken sol elimle de gaz kolunu kavradım, aletleri kontrol ettim."[43]

Ani ve şiddetli bir sarsıntıyla kokpitin içinde sıçradı, her iki kanadın da koptuğunu biliyordu. Kuyruksuz ve kanatsız bir füzenin içinde yere doğru hızla inmekteydi. "Uçaktan geriye kalanlar topaç gibi dönmeye başladı. (...) Tek görebildiğim mavi gökyüzüydü; dönüyor, dönüyor, dönüyordum."

Kabin basıncının kaybolmasıyla birlikte, Powers'ın uzay elbisesi şişti ve bedenini gittikçe daha çok sıkıştırmaya başladı. Aynı anda da, yerçekimi kuvveti onu uçağın burun kısmına doğru itiyordu. "Elim imha kollarına [uçağı patlatmak için] yetişiyordu, güvenlik kapaklarını açtım, elimi bir süre üzerlerinde tuttum, sonra vazgeçtim ve öncelikle fırlatma koltuğunu kullanmak için yerimi almamın daha iyi olacağını anladım."[44] Koltukta otururken yerçekimi kuvvetiyle öne doğru itildiğinden, fırlatma anında bacaklarının kesilmesinden korkuyordu. "Bacaklarımın kesilmesini istemiyordum, ama eğer kurtulmanın tek yolu buysa..."

Powers, fırlatılmak yerine, kokpitten tırmanmaya başladı. Kanopinin kilitlerini açar açmaz kapı boşluğa fırladı. "Uçak hâlâ dönüyordu. Altimetreye göz attım, hızla düşmekte olan ibre o an 10.350 metreyi gösteriyordu."[45] Merkezkaç kuvvet Powers'ı uçağın dışına savuruyordu, başını dikiz aynasına çarptı ve ayna koptu. "Aynanın uçtuğunu gördüm," diye anımsıyor. "Gördüğüm son şey oydu, çünkü yüzüm nasılsa birden buz tabakasıyla kaplanmıştı."

Powers hâlâ bu tuzaktan kurtulabilmiş değildi, bedeninin yarısı parçalanmakta olan casus uçağının içindeydi. Birden, oksijen hortumunu çöz-

42) Gentry ve Powers, *Operation Overflights*, s. 82.

43) *A.g.e.*

44) *A.g.e.*, s. 83. Powers 1 Ağustos 1977'de, kırk yedi yaşında, Los Angeles televizyonu için uçarken bir helikopter kazasında hayatını kaybetti. Arlington Ulusal Mezarlığı'na defnedildi. Ölümünden on yıl sonra, Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri Seçkin Uçuş Madalyası'yla onurlandırıldı.

45) *A.g.e.*, s. 84.

meyi unuttuğunu fark etti, hortum düğümlenmişti. Mücadeleyle geçen ve ona saatler gibi gelen birkaç dakikanın ardından, inanılmaz ama, hortum koptu ve birden serbest kaldı. "Güzel ve rahatlatıcı bir duyguydu. Havuzda yüzmekten bile daha güzeldi,"[46] diye düşündü. Daha sonraysa, "Şokta olmalıydım," diyecekti.

Türkiye'deki bir NSA dinleme karakolunda dinleme operatörleri kaygı verici sinyaller almaya başladı. Ruslar Powers'ın U-2'sini takip ederken, onlar da dört saatten fazla bir süredir Sovyet radar üslerini dinliyorlardı.

Bu, uzun süre, NSA'nın en zekice hilelerinden biri olmuştu. Radar sinyalleri düz bir hat boyunca yol aldığından ve dünya yuvarlak olduğundan, Rusya dışındaki Amerikan radar istasyonlarının ülkenin derinliklerindeki bir hava etkinliğini keşfetmesi olanaksızdı. Bununla birlikte, ülkenin dört bir tarafındaki Sovyet radar üsleri birbiriyle yüksek frekanslı devreler üzerinden haberleşiyordu. Yüksek frekanslı sinyaller yeryüzüyle iyonosfer arasında yol aldığı için, doğru cihaz bu sinyalleri binlerce kilometre öteden toplayabilir. Dolayısıyla, üsleri arasında bu kanallar üzerinden sinyal yollayarak haberleşen Sovyet radar şebekelerini dinlemekle, NSA, aslında ülkenin derinliklerindeki Rus radar ekranlarını izleyebiliyordu.

Türkiye'deki Amerikan dinleme operatörleri, yıllarca, zaman zaman U-2'lerin bölge üzeri uçuşlarını izleyen Sovyet radar üslerini dinlemişlerdi. Ne var ki, bu casus uçakları hem MİG'ler hem de yerden havaya fırlatılan SA-2 füzeleri için fazlasıyla yüksekten uçtuğundan hasar görmediler. Bu, geçen jet yolcu uçaklarına taş atmak gibi bir şeydi. Ama, bu kez bir şeyler farklıydı, bir şeyler yanlıştı. Amerikalılar, "Sola dönüyor!"[47] diye bağıran bir Rus pilotunun sesini duydu. Birkaç saniye sonra, dinleme operatörleri U-2'nin Sverdlovsk yakınlarında birdenbire Rus radar ekranlarından kaybolduğunu gördüler.

NSA, Beyaz Saray ve Washington'daki diğer yerlere KRİTİK bir mesaj gönderildi. Bilgi, CIA'nın operasyon merkezine sabaha karşı 3:30'da ulaştı.

Şafak sökerken alçaktan ve hızlı uçuyorlardı. Uzun kanatlarından çıkan ritmik sesler, kuzeybatı Washington'daki kasaba evleriyle, Maryland ve Virginia yakınlarındaki dış mahallelerin çiftlik evlerinden gelen elektrikli

46) *A.g.e.*

47) Jack Anderson, "ABD, Rusların U-2'yi Takip Ettiğini Haber Aldı," *Washington Post*, 12 Mayıs 1960.

traş ve filtre kahve makinelerinin sesleriyle yarışıyordu. Hemen hemen aynı anda, minyatür toz fırtınaları yaratarak tozlu tarlalara ve boş arsalara inmeye başladılar; bu sık kullanılan park alanlarında büyük siyah helikopterler görmek, banliyödeki eviyle şehirdeki işyeri arasında her gün gidip gelen insanları kısa bir an korkuturdu.

Beyaz Saray'da güneş, tertemiz düzenlenmiş Elipse'in* karşısına gölgesini düşürdüğü Washington Anıtı üzerinden henüz görünmeye başlamış ve Tidal Basin** boyunca çiçek açmış az sayıdaki kiraz ağacını aydınlatıyordu. Başkan Eisenhower, birkaç dakika önce çalan telefonun sesiyle uyanmış ve kavisli diplomatik giriş kapısından kendisini bekleyen helikoptere doğru koşuyordu; hâlâ dönüp duran pervanelerden sakınmak için başını hafifçe eğmişti.

Birkaç kilometre doğuda, karısı hâlâ gecelikleriyleyken, Savunma Bakanı Thomas Gates, NSA'nın Nebraska Avenue'deki çok sıkı korunan Deniz Kuvvetleri Karargâhı içinde gizli bir iniş noktası için yoğun bir görüşme trafiği yapıyor ve sağa sola talimatlar yağdırıyordu. Fakat bakanın başı dertteydi: Geçiş belgesi hâlâ şifoniyerin üzerinde duruyordu.

Beyaz Saray telefon santrali Başkan'ın bilim danışmanına ulaştığında, adam sıcak duşun altındaydı. Kurulanacak zamanı yoktu, talimatları çabucak not etmesi söylendi.

Georgetown'da, CIA direktörü Allen Dulles'ın arabası bozulmak için bula bula bu sabahı bulmuştu, neyse ki başka bir üst rütbeli subaydan bir araba ayarlayabildi.

Günlerden 5 Mayıs Perşembe'ydi. Uzun zamandır planlanan bu 'Kıyamet Günü' tatbikatının bir parçası olan acil çağrıları izleyen yarım saat içinde, iki düzineye yakın üst rütbeli ulusal güvenlik subayını taşıyan helikopterler Virginia kırını örten koyu yeşil göğün üzerinden güneye uçuyordu. Hedefleri, Blue Ridge Mountains'daki Mount Weather'ın derinlerine kazılmış ve nükleer şok dalgalarını soğurucu bir dizi devasa çelik yay üzerine inşa edilmiş olan gizli bir komuta merkeziydi. Yerin kod adı Yüksek Nokta'ydı, fakat başkanın yakın çevresi bu merkeze 'sığınak'[48] da diyordu.

* Washington D.C.'deki Başkanlık Parkı; Beyaz Saray, ziyaretçi merkezi, Lafayette Meydanı ve Ellipse'ten oluşur. Beyaz Saray'ı çevreleyen parmaklıkların hemen güneyinde yer alan Elipse, aslında, park içindeki 1 kilometrelik caddenin adıdır. (ç.n.)

** Tidal Basin, Washington D.C.'deki Potomac Nehri'nin bitişiğinde, kısmen insan yapımı bir koydur. Batı Potomac Parkı'nın bir parçası olan koyun çevresinde Jefferson Memorial ve Franklin Delano Roosevelt Memorial yer alır. (ç.n.)

48) Beyaz Saray, Çok Gizli tezkere, "Dışişleri Bakanı'yla U-2 ve NSC hakkında konuşmak üzere alınan notlar" (14 Haziran 1960) (DDEL, Beyaz Saray Ofisi, Kutu 18).

Tam bu anda Moskova'da, çadıra benzeyen bir iş elbisesi giymiş kel kafalı ve tombul bir eski maden işçisi Yüksek Sovyet'in önünde duruyor ve eldivensiz bir boksör gibi havayı yumruklu yordu. "Rezil edin bu saldırganı!" diye böğürdü. "Rezil edin bu saldırganı!" Büyük Kremlin Sarayı'nın beyaz toplantı salonunun sahnesinde dikilen Başkan Nikita Sergeyeviç Kruşçev, 1300 üyeli Sovyet parlamentosuna bazı bilgileri daha yeni vermişti. "Sizlere Amerika Birleşik Devletleri'nin son birkaç haftada Sovyetler Birliği'ne karşı gerçekleştirdiği saldırgan eylemleri bildirmek zorundayım," diyordu bağıra bağıra. "Birleşik Devletler sınırlarımıza uçaklar gönderiyor ve bu uçaklar Sovyetler Birliği hava sahasını ihlal ediyor. Birleşik Devletler'in bu türden daha önceki saldırgan eylemlerini protesto etmiş ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin dikkatine sunmuştuk. Fakat, Birleşik Devletler, alışıldığı üzere, formaliteden özürlerle yetinip bu saldırgan eylemleri –kanıtlar reddedilemez bile olsa– her şekilde inkâr etmeye çalıştı."

O halde, sürpriz. Beş gün önce, 1 Mayıs günü, "sabahın ilk ışıklarıyla birlikte, Moskova saatiyle saat 5.36'da, bir Amerikan uçağı sınırımızı geçti ve Sovyet toprakları içlerine doğru uçmaya devam etti. (...) Uçak düşürüldü." Tıka basa dolu toplantı salonu bir anda mahşer yerine döndü: alkışlar, çığlıklar, tezahüratlar, ayakları yere vurmalar. "New York, Chicago ya da Detroit üzerinde bir Rus uçağı görünseydi neler olurdu bir düşünün," diye ekledi, "*Birleşik Devletler* nasıl tepki gösterirdi? (...) Savaşın başladığı anlamına gelirdi bu!"

Kruşçev, batıyı işaret ederken, bir kez daha havayı yumruklayarak bağırdı: "O zaman şu soru akla geliyor: Bu uçağı Sovyet topraklarına kim *gönderdi*? Herkesin bildiği gibi, Amerika'nın başkomutanı olan başkan mı? Yoksa bu saldırgan eylem, başkanın bilgisi dışında, Pentagon'un savaş yanlıları tarafından mı gerçekleştirildi? Amerikan askerleri kendi başlarına böyle bir eyleme kalkışabiliyorlarsa, dünya ne kadar kaygılansa azdır." Kulakları sağır eden alkışlar...

Uzun zamandır planlanan bu Kıyamet Günü provasının zamanlaması, Mount Weather'ın altındaki beton sığınakta günlük elbiseler giymiş memurlara pek tekin görünmüyordu. Beş gün önce Francis Gary Powers'ı taşıyan U-2 casus uçağı güneye, Orta Rusya'ya doğru gitmişti – ve sonra hiç ses çıkmamıştı. Herkes uçağın düştüğüne, pilotun da öldüğüne karar vermişti. Ertesi gün düzmece bir hikâye yayımlandı. Eisenhower'ın 1956'da –bölge üzeri uçuş programının başlarında– onayladığı bu düzmece hikâyede, Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi'ne (NASA) ait kayıp bir uçak vardı ve bu uçak Türkiye'de rutin hava örnekleme görevlerinden biri için ha-

valanmıştı. CIA'nın saha istasyonlarına çektiği çok gizli mesajda, "acilen yürürlüğe konulacak düzmece plan"[49] denmekteydi. "U-2 uçağı hava görevine çıktığı Adana'daydı (Türkiye). Amacı, açık hava türbülansını araştırmaktı. Türkiye'nin güneydoğusundaki uçuş sırasında, pilot oksijen problemi yaşadığını rapor etti. (...)"

Sığınağın derinliklerinde, Kruşçev'in konuşmasının her yeni sayfası eline ulaştıkça Eisenhower'ın şaşkınlığı da artıyordu. Konuşma metni, Amerikalı görevliler havalandıktan hemen sonra telsizle ulaşmıştı. Sovyetler Birliği casus uçağın füzeyle vurularak havada infilak etmesinin onurunu yaşamakla kalmıyor, aynı zamanda bu işten doğrudan başkanı sorumlu tutuyordu. Amerikan basını da benzer soruları gündeme getirmeye başlıyordu. Eisenhower, büyük bir seçim yılı skandalı yaratacak karabulutları görebiliyordu.

Saat 10:32'de, Rusların hayali nükleer saldırısı sona erdi. Ama şimdi, Eisenhower, Kruşçev'in bomba etkisi yapan sözlerine yanıt vermeliydi ve buna karşı Yüksek Nokta sığınağı hiçbir koruma sağlayamıyordu. Ulusal güvenlik timinin geri kalan kıdemli elemanları Washington'a dönerken, başkan en yakın danışmanlarını acilen bir araya topladı.[50] Sığınağın lobisindeki kanepelerde ve yumuşak sandalyelerde oturmuş, Kruşçev'in şiddetli tartışmalara yol açan suçlamalarına karşılık vermek için NASA'nın düzmece hikâyesi yerine yeni bir demeç yayınlanmalı diyen Douglas Dillon'la aynı fikirdelerdi. Bir Fransız şarap imalathanesinin sahibi olan eski Wall Street bankeri Dillon, yurtdışındaki Dışişleri Bakanı Christian Herter'a vekâlet ediyordu.

Ama Eisenhower aynı fikirde değildi. Kruşçev'in elindekiler ölü bir pilottan ve hurda metal yığınından ibaretti. Zayıflığına ve tüm gediklerine rağmen NASA hikayesine devam edeceklerdi. Allen Dulles da aynı fikirdeydi. U-2'yi hayata geçirmiş, beslemiş ve uçuşların daha sık ve daha içerilere yapılması konusunda gönülsüz olan başkana baskı yapmıştı. Şimdi zayıflığın zamanı değildi. Ayrıca, uzun zaman önce, bir U-2 pilotunun bir kazadan asla sağ kurtulamayacağına dair Beyaz Saray'a 'mutlak kesin' güvenceler veren de oydu.

Böyle bir kesinlik, özel olarak tasarımlanmış bir fırlatma koltuğu da dahil, çok sayıda güvenlik cihazıyla donatılmış bir uçak için tuhaftı. Dulles'ın

49) Çok Gizli tezkere (söyleyen belli değil, 2 Mayıs 1960) (DDEL, Beyaz Saray, Genel Sekreterlik Ofisi, Kutu 15).

50) U-2'nin düşürülmesinin ardından gelişen olayların ayrıntıları Beyaz Saray'dan alınmıştır, Çok Gizli/Kısıtlı Dağıtım, "U-2 Kazasının Oluş Tarzının Kronolojik Anlatımı" (14 Haziran 1960) (DDEL, Beyaz Saray Ofisi, Kutu 18).

'mutlak kesin' garantisi, U-2'nin, pilotun hayatta kalması ihtimalini önlemek üzere donatıldığı kuşkusuna ağırlık veriyordu. Eisenhower'ın başyardımcılarından Andrew Goodpaster daha sonra yaptığı bir yorumla bu teoriyi güçlendirdi: "Bildiğimiz bir şey vardı ki, uçak imha edildiğinde pilotun hayatta kalması olanaksızdı."[51]

Ama bir kez söylenmeye başlandı mı, yalan gerçek olmaya başlar ve çok geçmeden kontrolden çıkar. Amerikan uzay programını yürüten ve açık ve dürüst tavrı nedeniyle epeydir tüm dünyanın saygınlığını kazanmış NASA sözcüsü Walter Bonney, televizyon kameralarının önüne çıkmaya ve yalan üstüne yalan söylemeye zorlandı.[52] İki gün sonra, 7 Mayıs Cumartesi günü, Kruşçev ağzındaki baklayı çıkardı. "Yoldaşlar," dedi, Yüksek Sovyet toplantısına katılan delegelere gülümseyerek bakarak. "Size bir sırrı açıklamak zorundayım. İki gün önceki konuşmamda, ihtiyatlı davranarak, uçağın enkazının elimizde olduğundan bilerek bahsetmedim – *ve elbette pilot da elimizde, oldukça sağlıklı ve sağa sola tekmeler savuruyor!*" Toplantı salonu kahkahalarla inliyor, duvarlar alkış sesleriyle titriyordu. Ardından, Kruşçev'in kalabalığa yaptığı açıklama, NSA'nın üst rütbeli memurlarını belkemiklerine dek titretmeye yetti: "SSCB, bazı yer radarlarımıza ait sinyallerin kayıtlarını içeren bir bandı da ele geçirmiş durumda – casusluk faaliyetinin su götürmez kanıtı."

Bu haberler kendisine Gettysburg'tayken bildirilen Eisenhower'ın tepkisi tek sözcükten ibaretti: "*İnanılmaz.*" Washington'da kaos yaşanıyordu. Masonlar gibi üst rütbeli yardımcılar, hemen Başkan'ın etrafına bir yalan duvarı örmeye başladılar; düzmece hikâye her geçen saat değişiyordu. Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Lincoln White, *Alice Harikalar Diyarında*'dan çıkma bir karakter gibi, ha bire tavşan deliğine koşuşturmaktan vazgeçti. Daha önce söylenen her şey yalandı; herkesi şaşkına çeviren bir basın açıklaması yaptı. Bir muhabir daha sonra şunları yazıyordu: "Kızgınlığın hemen arttığını hissedebiliyordunuz. Gazeteciler, dehşetle, bir yalana ortak olduklarını anlamışlardı."[53]

51) Albay William D. Johnson ve Yarbay James C. Ferguson, Andrew J. Goodpaster'ın Hatıraları (9 Ocak 1976), s. 45 (Birleşik Devletler Kara Kuvvetleri Askeri Tarih Dairesi).

52) Michael R. Beschloss, *Mayday: Eisenhower, Khrushchev and U-2 Affair* (New York: Harper & Row, 1986), s. 51-52; David Wise ve Thomas B. Ross, *The U-2 Affair* (New York: Random House, 1962), s. 83.

53) Richard Strout, "T.R.B.", *New Republic*, 16 Mayıs 1960.

Savunma Bakanı Gates, bir noktada, Dışişleri Bakanı Herter'i arayarak birilerinin doğru hikâyeyi anlatmasını istedi. Gates, "Birileri bu hareket tarzının sorumluluğunu üstlenmek zorunda," diye ısrar ediyordu. "Başkan bu uçuştan haberdar olmadığını söylediği halde, bu planı onayladı."[54] Elindeki ahizeyi sıkıca tutan Herter'in yanıtı hazırdı: "Başkan bu konuda fikir beyan etmedi, ama şu an için bir şey söylemek de istemiyor ve bizler onu bu işin dışında tutmaya çalışıyoruz."

9 Mayıs sabahı, başkan Oval Ofis'e doğru yürürken, her zamanki keyifli hali yerini sıkıntıya bırakmıştı. Sekreteri Ann Whitman'a, "istifa etmek istiyorum"[55] dedi. Kongre'nin U-2 işi için kapsamlı bir soruşturma isteyebileceği konuşulmaya başlanmıştı, ki bu Eisenhower'ın ne pasına olursa olsun kaçınmak istediği bir olasılıktı. Günün ilerleyen saatlerinde, Herter ve Dulles, bazı yaşlı senatörler ve kongre üyeleriyle skandalın görüşüleceği bir gizli oturum ayarladı. Eisenhower'ın planı şuydu. Önce Dulles, Hill delegasyonuna, sadece, bu projenin dört yıldır başkanın genel, sözlü bir onayıyla yürütülmekte olduğunu söyleyecekti.[56] Daha fazlasına gerek yoktu. Ardından, ajan şefi, soruşturma isteyenlere gözdağı vermek için, "gayri resmi bir araştırmanın çok kötü olabileceğine," işaret edecekti.

Eisenhower için süreç birdenbire Çin işkencesine dönüştü. Her gün biraz biraz hikâyeyle ilgili bir şeyler anlatması için zorlanıyordu. Ancak, kabine üyeleri Kongre'ye yalan söylemek zorunda kalsa bile, bir sırrın asla ortaya çıkmaması gerektiğine karar verdi: U-2 ve bombardıman uçaklarının bölge üzeri uçuşlarını bildiği. Goodpaster, kongre toplantısından önce Herter'i çağırdı ve konunun hassasiyetini vurgulayarak uyardı. "Başkan hiçbir şekilde kendisinin bu özel olayla ilişkilendirilmesini istemiyor."

Dulles ve Herter Capitol Hill'deyken, Eisenhower da basından uzak durmaları konusunda uyardığı Ulusal Güvenlik Konseyi üyeleriyle toplantı halindeydi. "Keşif faaliyetimiz ortaya çıkarıldı," dedi hüzünlü bir ifadeyle, "şimdi bize düşen bu fırtınaya direnmek ve mümkün olduğunca az konuşmaktır."[57] Kısa bir süre sonra, şimdiye dek meydana gelen olaylar içinde alışılmış ve gülünç bir olay yaşandı: Lincoln White daha önceki üç demeci

54) Dışişleri Bakanlığı, telefon konuşmaları, 9 Mayıs 1960, (DDEL, Christian A. Herter'ın evrakları, Telefon Görüşmeleri, Kutu 10).

55) Ann Whitman'ın günlüğü, 9 Mayıs 1960 (DDEL).

56) Bu paragraftaki açıklama Dışişleri Bakanlığı'ndan alınmıştır, telefon konuşmaları, 9 Mayıs 1960 (DDEL, Christian A. Herter'in evrakları, Telefon Görüşmeleri, Kutu 10).

57) Beyaz Saray, Çok Gizli tezkere, "Ulusal Güvenlik Konseyi'nin 444'ncü Toplantısındaki Görüşmeler, 9 Mayıs 1960" (13 Mayıs 1960), s. 2. (DDEL, Ann Whitman Dosyası, Ulusal Güvenlik Konseyi Serileri, Kutu 12).

yalanlayan yeni bir açıklama yaptı. Şimdi yönetim, "silahsız sivil uçaklarla havadan yapılan, normalde çevresel nitelikte olan fakat ara sıra sınır ihlalleri yapan kapsamlı bir izleme faaliyetini" kabul ediyordu. "Özel görevler (...) başkanlık iznine tabi değildir."[58] Eisenhower bu açıklamayla kumun üzerine bir çizgi çekmiş oldu. Neye mal olduğunun bir önemi yoktu, bir çuval dolusu yalan bu talihsiz plana bizzat katıldığını sonsuza dek gizlemeliydi.

En başından beri, içinden bir ses, bölge üzeri uçuş programının felaketle sonlanacağını söylüyordu. Ama danışmanları, özellikle de Allen Dulles ve Genelkurmay Başkanı Orgeneral Nathan Twining zorlamışlar, zorlamışlar, zorlamışlardı. Hepsi bu. 1960 Haziran'ındaki bir kabine toplantısının ardından, başkan, öfkesini güçlükle bastırarak, Gates'e, "tahrik edici eylemlere son verin,"[59] diye emretti. Ne var ki, NSA'nın çevresel sansar uçuşları –uluslararası hava sahasında kaldıkları sürece– devam etti. Sonra, Eisenhower, Herter ve Goodpaster'ın kendisini izlemelerini isteyerek ofisine yöneldi, orada onlara, çok kesin bir dille, SSCB üzerinde yapılan tüm uçuşların durdurulmasını emretti. Sertçe, "Allen Dulles'ı da bilgilendirin," dedi. Ertesi gün, Eisenhower, uzun zamandan beri Kruşçev'le yapılması beklenen zirve toplantısı için Paris'e hareket edecekti. Başka sürpriz istemiyordu.

Kruşçev, dört motorlu Il-18'inin içinde Paris'e doğru uçarken, Belarus'un karanlık ormanları üzerinde, U-2 görevinin zamanlamasına bir kez daha hayıflandı. "Bu iş sanki, Amerikalıların toplantının altına kasten yerleştirmeye çalıştıkları bir saatli bombaydı" diye düşündü, "ve tam da onlarla müzakere masasına otururken patlamaya ayarlanmıştı."[60] Onu asıl endişelendiren, ülkesinin Sovyet bloğu içinde kaybedeceği prestijdi. "Eğer biz hiç itiraz etmez ve üzerine tükürülen ülke olmaya razı olursak, onlara yardım eli uzatacağımız konusunda bize nasıl güvenebilirler?" Tek çözüm, Eisenhower'dan halkın önünde resmen özür dilemesini ve bu uçuşların tekrarlanmayacağına dair garanti vermesini istemekti. Amerikan Başkanı için yeni bir sürpriz.

58) Dışişleri Bakanlığı, Basın Açıklaması, 9 Mayıs 1960 (DDEL).

59) Bu paragraftaki alıntılar Dışişleri Bakanlığı'ndan alınmıştır, General Goodpaster'le yapılan telefon konuşması notları, 1 Haziran 1960 (DDEL, Christian A. Herter'ın evrakları, Telefon Görüşmeleri, Kutu 10).

60) Strobe Talbott (yay. haz.), *Khrushchev Remembers* (Boston: Little, Brown, 1974), s. 451.

Fakat Kruşçev'in beklediği özür gelmeyecekti. Son dört yıldır U-2'lerin ve ağır bombardıman uçaklarının çok sayıda uçuşuyla Sovyetler Birliği topraklarına tecavüz etmiş olsalar da, yaşlı general hâlâ beklenen sözleri söyleyemiyordu – sadece ona bağlı değildi çünkü. Gene de, görev süresinin sonlarına doğru bölge üzeri uçuşların durdurulduğunu ilan etti. Fakat bu yeterli değildi. Zirve konferansını zamanından önce bitiren saatli bomba patlamıştı. Her iki devlet başkanı da evlerine uçmak üzere Orly Havaalanına gitti. Aynı zamanda, Kruşçev, Eisenhower'a yapmış olduğu Moskova davetini de iptal etti. Daha sonra, "Ev sahipliği yaptığı masada, tabiri caizse, tatsızlık çıkaran birine konukseverliğimizi sunmamız beklenemezdi herhalde,"[61] diyecekti.

Washington'a dönersek, ortam kasvetliydi. Senato Dış İlişkiler Komisyonu'nun eğilimi, U-2 kazası ve Paris yenilgisi hakkında gizli bir soruşturma yapılması yönündeydi. Eisenhower, halkın önündeki cesur tavrını sürdürdü. Kongre soruşturmasını 'içtenlikle onayladı' ve soran herkese, hiç tereddüt etmeden, 'elbette tam bir işbirliği' yapacağını söyledi. Aslında oldukça tedirgindi. Haftalarca soruşturmayı engellemeye çalıştı. Asıl derdi, uçuşlarla, özellikle de 1 Mayıs felaketiyle olan bağlantısının su yüzüne çıkacak olmasıydı. Bombardıman uçaklarının tehlikeli bölge üzeri uçuşlarının ayrıntılarının ifşa olunacak olmasından da aynı derecede kaygılanıyordu. Gerçekten de, bölge üzeri uçuşlar, bir başkanın onaylayabileceği en tehlikeli operasyonlardan biriydi.

24 Mayıs günü sabah saat 8.40'da, Ulusal Güvenlik Konseyi toplantısından hemen önce, Gordan Gray, Oval Ofis'in on iki buçuk santimetre kalınlığındaki kavisli ahşap kapısını çekerek açtı ve üzerinde başkanlık mührü deseni olan soluk yeşil halı boyunca canlı bir şekilde yürüdü. Başkan'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı, Eisenhower'ın, beklemesi söylenen misafirlerin içeri girmesinden hoşlanmadığını biliyordu. Gray'in kötü haberleri vardı. "Öyle görünüyor ki hiç umut kalmadı," dedi patronuna, "kongre komisyonu U-2 ve zirve sorunuyla ilgili soruşturmayı yönetmekten daha fazla alıkonulamaz."[62] Olayın duyulmasından sadece üç gün sonra, NSC (Ulusal Güvenlik Konseyi) toplantısı sırasında Gray, Eisenhower'a, başda-

61) *A.g.e.*, s. 452.

62) Beyaz Saray, Çok Gizli tezkere, Gordon Gray'in Başkan'la toplantısı, 24 Mayıs 1960 (DDEL, Ulusal Güvenlik Sorunları Özel Asistanı'nın Ofisi, Kutu 4).

nışmanlarının tanıklığına başvurulmasını ne kadar çok istediğini Konseye göstermesini önerdi.

Kısa bir süre sonra, iki düzine memur Oval Ofis'in hemen dışındaki Kabine Odası'nda toplandı. Eisenhower'ın Ulusal Güvenlik Konseyi toplantıları zamanında başlar ve Kabuki Tiyatrosu* kadar zarif olurdu. Saat 10:00'a hemen hemen otuz saniye kala, Gray, sanki emir veren bir komutanmış gibi, ki bir anlamda öyleydi, yüksek sesle anons etti: "Başkan."[63]

Eisenhower içeri girdiğinde Konseye katılanlar isteksizce ayağa kalktı ve yarım ağızla iyi sabahlar diledi. Sonra, Eisenhower masanın ortasındaki yerini aldı. Deri kaplı, üç halkalı büyük 'Kara Defter'ini oturumun ilk gündem maddesi için açtı. Defterin hemen yanında, içinde Beyaz Saray not kâğıtlarının bulunduğu bir kutu vardı. Yedi tuşlu siyah kadranlı telefon solunda duruyordu. Tam karşısında yardımcısı Richard M. Nixon oturuyordu ve başkan yardımcısının arkasında, altın renkli bir Cumhuriyetçi fil, hazır ol vaziyette bekleyen bir sömürge askeri ve kabartma yazılı kapakları hiç açılmamış gibi duran, parlak deri ciltli kitapların dizili olduğu bir kütüphane vardı.[64]

Gray, söze "Bay Başkan" diye başladı. "İlk maddeyi Bay Allen Dulles sunacak." CIA direktörü her zamanki yerinde –masanın başında ve Eisenhower'ın sağ tarafında– oturuyor ve büyük beyaz bir şömineyle çerçeveleniyordu. Profesör, elinde piposu, anlatmaya başladı. Moskova "U-2 kazasını vurgulamaya ve Başkan'ın SSCB gezisini iptal etmeye"[65] zirve toplantısından epey önce karar verdi, dedi ciddi memurlara. Ama "zirve toplantısını kazaya uğratma amacını" güden bu karar, dedi Dulles, Birleşik Devletler'in bölge üzeri uçuş programını başkanın onayladığını kabul etmesinden *sonra* verilmişti.

Eisenhower'ın duymak istediği bu değildi. Felaketin sorumluluğu Oval Ofis'in kapısına dayanmıştı. Senato Komisyonu'nun daha ileri gitmesine izin veremezdi. Amerikan halkına ve Kongre'nin ileri gelen liderlerine söylediklerinin tersine, komisyonun, fiyaskoyla sonuçlanan 1 Mayıs uçuşunu ve diğer tüm görevleri bizzat kendisinin onaylayıp denetlediğini öğren-

* Japon geleneksel tiyatrosu. (ç.n.)

63) Tipik bir NSC toplantısına ait bu ve bundan önceki tanımlar Robert Cutler'dan alınmıştır: *No Time for Rest* (Boston: Little, Brown, 1965), s. 302.

64) NSC toplantısının betimlenmesinde DDEL'den gelen fotoğraflar kullanılmıştır.

65) Beyaz Saray, Çok Gizli tezkere, "Ulusal Güvenlik Konseyi'nin 445'nci Toplantısının Görüşmeleri, 24 Mayıs 1960," s. 3. (DDEL, Ann Whitman Dosyası, Ulusal Güvenlik Serileri, Kutu 12).

mesine izin veremezdi. Ve bombardıman uçaklarının bölge üzeri uçuşlarıyla ilgili herhangi bir şey öğrenmelerine de kesinlikle izin veremezdi – şükür ki bu tehlikeli uçuşlar henüz gün ışığına çıkmamıştı.

Eisenhower, kalın mavi perdelerin önünde oturmuş geniş pencerelerden Kuzey Çimenliğe* bakarken, komisyonun soruşturmasından dolayı çok üzgündü. Sonraları öfkeyle şunları yazdı: "Kongre'nin U-2 kazası ve Zirve Toplantısı'nın dağılmasıyla ilgili bir tür soruşturma açılmasında ısrar edeceği açıktı."[66] Yöneticiler soğukkanlı ve şeffaf olmalı, ama açık sözlü olmamalıdır, ve soruşturma görevlilerinin istihbarat sistemimizin altını üstüne getirmelerine izin vermemelidir"[67] diye uyarıyordu. "Bazı sorgulama memurları tanıkların aklını çelmek ve istihbarat sistemimiz hakkında her şeyi öğrenmek konusunda uzmandı."[68] Operasyonlarla ilgili "hiçbir bilgi açığa çıkmamalı"[69] dedi sertçe.

Eiesenhower'ın Kongre soruşturmasından kişisel hiçbir çıkarı yoktu. Beyaz Saray'ın aile konutunda İskoç viskisi içerlerken, Savunma Bakanı Tom Gates, Lyndon Johnson'un hazırlık komisyonu önünde vereceği ifadeye ilişkin endişelerinden söz etti. Sorgulama, Pentagon'un harcamalarını kısmak ve bütçe dengesi oluşturmak amacıyla yönetimin Sovyet füzelerini kasten önemsiz göstermeye çalıştığı suçlaması üzerine odaklanacaktı. "Dahası," dedi Gates, "yeminli ifade verilecek. Bu bir soruşturma."[70] Fakat Eisenhower, Savunma Bakanının endişesine aldırmadı. "Sadece orada dur ve onlara yemin etmeyeceği söyle."

Soruşturmadan korkan ve vazgeçmenin yollarını arayan başka bir resmi görevli de Orgeneral Nathan Twining'ti. Bombardıman uçaklarının yaptığı bölge üzeri uçuşların baş sorumlusuydu, ve şimdi, 24 Mayıs toplantısında, soruşturmanın çok geçmeden CIA'dan kendi teşkilatına kayabileceğinden kaygılanıyordu. "Soruşturma bir kez başladı mı, tüm istihbarat operasyonlarımız incelemeye alınacaktır,"[71] diye itiraz ediyordu. "Müfettişler CIA'yı sorgularsa, Genelkurmay operasyonlarını da sorgulamak isteye-

* Başkanın ön bahçesi. Bahçede, Beyaz Saray'ın 200 yıllık geçmişiyle yaşıt ağaçlar vardır. (ç.n.)

66) *A.g.e.*, s. 5.

67) *A.g.e.*, s. 5.

68) *A.g.e.*, s. 17.

69) *A.g.e.*, s. 8.

70) Thomas Gates'in Hatıraları, Kolombiya Üniversitesi Sözel Tarih Projesi.

71) Beyaz Saray, Çok Gizli tezkere, "Ulusal Güvenlik Konseyi'nin 445'nci Toplantısındaki Görüşmeler, 24 Mayıs 1960," s. 8. (DDEL, Ann Whitman Dosyası, Ulusal Güvenlik Konseyi Serileri, Kutu 12).

cektir." Daha sonra, "soruşturmayı durdurmak için yapabileceğimiz herhangi bir şey olup olmadığını" sordu.

Birkaç saniye sonra, Eisenhower yönetici imtiyazı fikrini gündeme getirdi, ama işe yaramayacağını düşünerek hemen vazgeçti. Özel personeli tarafından kendisine yapılan bir öneriyi müfettişlerin soruşturması engellenebilirdi, ama bu diğer idari görevlilerin eylemleri için mümkün değildi. "Dolayısıyla, soruşturma engellenemez"[72] diye yakındı. Ancak, bilgi sızması olasılığını azaltmak için "yönetici konumundakiler kendilerini göstermeli ve altlarındaki personelin konuşmasına izin vermemelidir."

Eisenhower için bir başka olasılık da, Allen Dulles'ın sorular karşısında oyalama taktiğine başvurmasıydı. "Bay Dulles," dedi, "CIA'nın Birleşik Devletler hükümetinin gizli bir teşkilatı olduğunu söyleyebilir."[73]

Hâlâ olası bir diğer seçenek de, kamuoyunu Komisyonun aleyhine döndürmeye çalışmaktı. Hazine Bakanı Robert Anderson, Eisenhower'a, televizyon ekranlarından soruşturmaya karşı çıkmaları için Amerikan halkına çağrıda bulunmasını önerdi. "Konuşma," dedi, "bu ülkedeki hiç kimsenin ülkenin gelecekte kendini koruma yeteneğini tehlikeye atacak faaliyetlerde bulunamayacağı umudunu ifade etmeli ve bu soruşturmanın ulusal güvenliğimizi tehlikeye atmaksızın yapılamayacağı imasını içermelidir."[74] Böyle bir soruşturmanın ulusal güvenlik için oluşturabileceği tehlikeleri daha da vurgulamak için, Eisenhower, Pearl Harbor'ın korkunç imajını hatırlatabilirdi.

Ne var ki, Eisenhower soruşturmadan kaçmanın imkânsızlığını kabullenmişti. En zor konuya geri döndü: skandaldaki sorumluluğunun örtbas edilmesi. "Kongreye," dedi, "bölge üzeri uçuşların Dışişleri bakanının onayıyla yürütüldüğü ve bilim danışmanlarımızın da bu istihbarat yönteminin gerekliliğine işaret ettikleri söylenebilir. Düşman kuvvetlerin denetimi altındaki topraklarda yapılan keşif uçuşlarıyla ilgili temel kararların başkan tarafından alındığı açıklanmalıdır."[75]

Eisenhower, tüm müfettişlerin bunu anlayabileceğine karar verdi. Nokta. Projenin baştan sona Oval Ofis'ten yönetildiği gerçeği inkâr edilmeliydi. *Sırlar Evreni* için toplanan çok gizli eski belgelere göre, Eisenhower soruşturmadan öylesine korkuyordu ki, yemin bile etmiş olsalar kendisinin bu skandalla olan bağlantısını gizlemelerini kabine üyelerine emredecek kadar ileri gitti. En azından bir kabine üyesinin komisyona yalan söy-

72) A.g.e., s. 8.
73) A.g.e.
74) A.g.e., s. 9.
75) A.g.e., s. 5.

lediği Eisenhower'ın bildiği bir gerçekti. Yalancı tanıklığa teşvik ciddi bir suçtur ve bunun yapıldığının anlaşılması hem o kişi hem de ileri gelen kabine üyeleri hakkında dava açılmasını gerektirebilirdi.

Eisenhower önde gelen kabine üyelerine ve Ulusal Güvenlik Konseyi ekibine şu emri verdi: "Özel uçuşların, hassas görevlerin ya da özel uçuşların zamanlamasının başkan tarafından onaylandığı izlenimi verilmemelidir."[76] Fakat, özel uçuşlar, hassas görevler ya da özel uçuşların zamanlaması, kesinlikle başkanın onaylamış olduğu şeylerdi.

Eisenhower'ın NSC görevlilerine söylediği gibi, konu asla "istihbarat sistemlerimiz"in korunmasıyla ilgili değildi. Sorun, başkanın bu berbat edilmiş projedeki rolünün örtbas edilmesi sorunuydu. Bununla birlikte, U-2 programının neredeyse gizli bir yanı kalmamıştı. Ruslar, ülkelerinin hava sahası üzerinde yapılan tüm uçuşları dört yıl boyunca izlemişti. Şimdi ellerinde konuşan, kendilerine yazılı ve imzalı bir itiraf belgesi veren bir pilot vardı. Ve uçağın ana parçaları, büyük ölçüde el sürülmemiş olarak, Moskova'daki Gorki Parkı'nda sergileniyordu. Bu parçalar arasında, banyo edilen filmden basılan nitelikli fotoğrafların yanı sıra, hasar görmüş kamera ve NSA'nın dinleme cihazları vardı. Hatta, serginin ziyaretçileri, casus uçağın yaptığı kayıtları, Sovyet radar üslerinin yaydığı sinyallerin de karıştığı bantlardan dinleyebiliyordu. Bantlar NSA'ya tahsis edilmişti.

Hassas bilgilerin kamuoyuna açıklanması mümkün değildi. Senato Dış İlişkiler Komisyonu, istihbarat operasyonları ve nükleer silahlar gibi çok gizli bilgiler içeren ifadeleri doğal olarak tam bir gizlilik içinde alacaktı. Ayrıca, güvenliği sağlamak için, sonunda kamuoyuna açıklanacak bilgileri sansürleme görevini CIA yerine getirecekti ve stenografların bantları kâğıt öğütücüde kırpılacaktı.

Ne var ki, Eisenhower'ı en çok korkutan, önemli bir seçim yılında politik kimliğine zarar verecek bilgilerin Amerikan kamuoyuna sızmasıydı. Powers'ın yakalanması, ulusal güvenlik açısından on yılı aşkın bir süredir yapılmış en ciddi gaftı; öyle ki, önemli bir zirvenin bir sonuç elde edilemeden dağılmasına ve ülkenin Rusya ile çok ciddi bir krize sürüklenmesine neden olmuştu. Eisenhower yenilginin odağındaydı: baştan beri ipleri geren bir adam. Dahası, Beyaz Saray için yapılan yarışta yardımcısının kendisiyle at başı gittiği bir zamanda, başkanın adamları hem kamuoyuna hem de Kongre'nin önde gelen üyelerine Eisenhower'ın projeyle ilgisinin olmadığı konusunda haftalardır yalan söylüyordu.

76) *A.g.e.*

U-2 sorunu artık siyasi gündemin bir parçasıydı. Hatta, Eisenhower'ın Avrupa'dan dönmesinden bile önce, Demokrat rakibi Adlai E. Stevenson iki kez sert eleştiriler yöneltmişti. "Toplantıyı baltalaması için Kruşçev'in eline levyeyi ve balyozu biz verdik," diyordu öfkeyle. "Yaptığımız seri hatalar olmasa, karşılanması mümkün olmayan talepleri ve çılgın ithamları için Bay Kruşçev bahane bulamazdı."[77] Demokrat partinin senato denetçisi Senatör Mike Mansfield, komisyonun, 1 Mayıs günü yapılan uçuşu yöneten "komuta zincirini izlemesi ya da komuta zafiyetini saptaması" ve "resmi açıklamalardaki kafa karıştırıcı çelişkiler"in asıl nedenini bulması gerektiğini söyledi.[78] Fakat Cumhuriyetçi Senatör Barry Goldwater, Senato'nun bu işin dışında kalması gerektiğini düşünüyordu: Ona göre, "CIA'nın yaptığı, yapılması gereken şeydi."[79] Ne var ki, Goldwater azınlıktaydı.

Soruşturmanın başlayacağı 26 Mayıs sabahı, Eisenhower son bir hamleyle, Kongre'nin ileri gelen liderlerinden hassas konulardan uzak durmalarını rica etti. Her iki parti lideriyle birlikte eyalet yemek salonunda yumurta ve tost yerken, gülerek "soruşturmayı gönülden desteklediğini",[80] hemen sonraysa, "soruşturmayı yürüten Kongre üyelerinin CIA'nın ve onun gizli operasyonlarını didiklemeye çalışmalarından endişelendiğini" söyledi. Kongre liderlerinin "bu tür girişimlerin Birleşik Devletler'e vereceği zararın" farkında olduğundan emin olduğunu da ekledi. On iki yıldan biraz fazla bir süre sonra, Richard Nixon da, siyasi bir skandaldaki kendi sorumluluğunu "Ulusal Güvenlik" ve "CIA İstihbarat Operasyonları" başlıklarıyla gizlemeye çalışacaktı.

Üyeler kibarca birkaç soru yöneltti ama olaydaki rolü hakkında Eisenhower'ı asla sorguya çekmediler. Senatör Mike Mansfield, "Kongre'de CIA'nın faaliyetlerini izleyecek ortak bir komisyonunun kurulması konusunda başkan ne düşünür?" diye sordu. Hiç kuşkusuz, bu fikir Eisenhower'ı dehşete düşürdü. "CIA'nın faaliyetleri birçok durumda öylesine hassas ve gizlidir ki," dedi, "örtülü kalmak zorundadır."

Ertesi sabah, Dış İlişkiler Komisyonu Odası'nın kapıları kapatıldı ve önüne korumalar yerleştirildi. Başkan J. William Fulbright tokmağı ma-

77) David Wise ve Thomas B. Ross, *The U-2 Affair* (New York: Random House, 1962), s. 172.

78) Michael R. Beschloss, *Mayday: Eisenhower, Khrushchev and U-2 Affair* (New York: Harper & Row, 1986), s. 313.

79) A.g.e.

80) Beyaz Saray, Kongre kahvaltı toplantısı tezkeresi, 26 Mayıs 1960 (DDEL, Ann Whitman Dosyası, Eisenhower'ın günlüğü).

saya vurarak Senato oturumunu açtı. Tanıklara ayrılan büyük masada oturan yöneticiler, Eisenhower'ın talimatları doğrultusunda, başkanın U-2 programındaki bağlantısı hakkında ya kaçamak yanıtlar verdiler ya da açıkça yalan söylediler. Allen Dulles, "Başkanın bana dediklerini ya da benim başkana söylediklerimi tartışmam," diyerek işbirliğini reddetti. Yıllar sonra, dışişleri müşaviri C. Douglas Dillon komisyona verilen bu ifadeden "anlamsız ve resmi bir jargon"[81] diye söz edecek ve "ifadelerimiz hiç samimi değildi, çünkü savunmadaydık – Beyaz Saray'ın bu konudaki sorumluluğunu gizlemeye çalışıyorduk" diyecekti.

Fakat Dillon'un patronu, anlamsız ve resmi bir jargonun çok ötesine geçmişti.[82] Fulbright'ın, başkanın herhangi bir U-2 uçuşuna 'bir kez bile' destek verip vermediğine ilişkin dolambaçsız sorusu üzerine, Dışişleri Bakanı Christian Herter önce bir güçlükle yutkundu ve sonra sıkılmadan yalan söyledi: "Bu konu Başkan'ın önüne hiç gelmedi."

Oturumun yapıldığı odada, sonradan teşkilatın başına getirilecek olan Richard Helms, CIA için verilen ifadelere nezaret ederken hiçbir sırrın kamuoyuna açıklanmayacağından emindi. Yıllar sonra bu olayı anımsadığında şöyle diyecekti: "Hepsi yemin etmişti. Kimin ne bildiğini biliyorlardı ve gerçekte neler olup bittiğinin farkındaydılar. Bu eğer yalancı tanıklık değilse, ben de bu kelimenin anlamını bilmiyorum."[83]

Richard Helms'in, U-2 olayı hakkındaki yalancı tanıklıklarla ilgilenmek için yeterince nedeni vardı. 1977 yılında o da benzer bir suçtan federal mahkemede yargılanmış ve iki yıl hapse mahkum edilmişti. Senato komisyonunun aynı başkanı tarafından CIA'nın Şili'deki askeri darbeyle ilişkisi konusunda sorgulandığında Fulbright'a yalan söylemiş ve teşkilatın darbeyle hiçbir ilgisi olmadığını iddia etmişti. Daha sonra, CIA için ettiği gizlilik yemininin ona Kongre'ye yalan söyleme yetkisi verdiğini iddia etse de, federal yargıç Barrington D. Parker kesinlikle aynı fikirde değildi. Helms'e, "Şu an bu mahkemenin huzurunda gözden düşmüş bir adam olarak utançla duruyorsunuz"[84] demiş ve sırları korumak adına Kongre'ye yalan söylemenin kabul edilebilir olduğu iddiasını komik bulduğunu söylemişti.

81) Beschloss, *Mayday*, s. 314.

82) Birleşik Devletler Kongresi, Senato Dış İlişkiler Komisyonu, *Zirve Konferansındaki Olaylar: Dış İlişkiler Komisyonu Oturumları*, 86'ncı toplantı, 2. oturum, 27 ve 31 Mayıs, 1 ve 2 Haziran 1960, s. 103.

83) Bechloss, *Mayday*, s. 314.

84) Thomas Powers, *The Man Who Kept the Secrets: Richard Helms and the CIA* (New York: Alfred A. Knopf, 1979), s. 304-305.

> Kamu görevlileri yanlış fikirler ve iyi anlaşılamamış bazı kavramlar nedeniyle ve yerine getirmeleri gereken öncelikli bazı taahhütler ve gereklilikler olduğu düşüncesiyle ülkenin yasalarına uymama ve onları hiçe sayma yoluna bilerek saparlarsa, ülkemizin geleceği tehlikede demektir.
>
> Ülkemizin istihbarat güvenlik topluluğunda çalışan kişiler arasında (...) kanunların emrettiğinin dışında özgürce operasyon yapma yetkisine sahip olduğunu düşünen ve bunları uygun gördüğü gibi planlayan insanlar var. Konumu ne olursa olsun, her düzeydeki kamu görevlileri, herhangi bir şahıs gibi, Anayasaya ve Birleşik Devletler kanunlarına uymak ve saygı göstermek zorundadır.

Bu hoşgörüsüz konuşmaya rağmen, Parker, Helms'in hapis cezasını erteledi ve onu 2.000 dolar para cezasına mahkûm etti.

Her ne kadar Fulbright başkanın adamlarına fazla nazik davransa da ve Eisenhower'ın rolü asla açığa çıkmasa da, oturumlar süresince yöneticilerin içinde büyük bir burukluk vardı. Dulles, Herter'e bu durumdan "çok rahatsız"[85] olduğunu söyledi ve ardından tıpkı mafya filmlerindeki gangsterler gibi ekledi: "Ağzımızı kapalı tutmak zorunda kaldık."*

NSA'da, en son dinlemelerin gizli anlamları belli olmuştu. Kübalı bombardıman pilotları artık Sovyet bloğu ülkelerinde eğitiliyordu.

19 Ocak 1961'de, Washington tarihinin en soğuk kış gününü yaşamaktaydı. Marangozlar, Inuitler gibi sımsıkı giyinmiş, tribünü ertesi günkü açılış törenine yetiştirmek için hiç durmadan çalışıyorlardı. Bir ressam, başkanlığa ait teftiş locasını süsleyen büyük mührün etrafındaki son birkaç yıldızı dikkatli dokunuşlarla beyaza boyuyordu. Tam karşıdaki Beyaz Saray'da, iki adam Kabine Odası'ndaki parlatılmış masada yerlerini aldı. Yorgun görünen Dwight David Eisenhower, son sekiz yıldır çok önemli tartışmaları yönettiği büyük deri koltuğuna son kez oturdu. Geniş pencereden görünen sıra sıra gül ağaçları kadar buz tutmuş olan Soğuk Savaş'la birlikte, Eisenhower'ın erken Rus dostluğu rüyası suya düşmüştü.

85) Dışişleri Bakanlığı, telefon konuşmaları notları, 1 Haziran 1960 (DDEL, Christian A. Herper'in evrakları, Telefon Görüşmeleri, Kutu 10).

* Powers'a gelince, Sovyet mahkemeleri onu casusluk yapmaktan suçlu buldu ve on yıl hapse mahkûm etti. Fakat, 1962'de Birleşik Devletler'le yapılan bir değiş tokuş anlaşması sonucunda, Rusların usta casusu Albay Rudolf Abel karşılığında serbest bırakıldı.

Başkan'ın arkasında oturan bronz tenli genç adam John Fitzgerald Kennedy'ydi. Eisenhower, aile işine banka tarafından el konulmuş bir dükkân sahibi gibi, halefine karara bağlanmamış bir dizi iş hakkında bilgi veriyordu. Büyük çaplı, çok gizli, hazırlanmış ve birkaç hafta içinde kullanılmaya hazır durumdaki ABD destekli Küba istilasının planları masasının üzerinde durduğu halde, Eisenhower tuhaf bir şekilde ada konusundan sadece fazlasıyla uzun dış politika brifinginde bahsetti. Konu sadece, Laos'u ilgilendiren bir tartışma sırasında öylesine gündeme geldi: "Şu sıralar," dedi Eisenhower, "Guatemela'daki Castro karşıtı güçlerin eğitimine yardım ediyoruz. Bu tür güçlere olabildiğince yardım etmek hükümet politikamızdır."[86]

Başkanlığın son saatlerinde, Eisenhower, halefinin emir gibi algıladığı şu sözleri söyledi. "Uzun vadede, Birleşik Devletler Castro hükümetinin Küba'da varlığını sürdürmesine izin veremez."[87] Hemen hemen aynı anda, Pentagon'un nehrin karşı tarafındaki Altın Odası'nda, kuvvet komutanları kendi aralarında bir karara varmıştı. Genelkurmay Başkanı Lyman L. Lemnitzer'in vardığı tek sonuç, eldeki tüm kaynaklarla bir Birleşik Devletler askeri istilasıydı.[88] Savaş.

86) Beyaz Saray, kayıt için Clark Clifford'un notları, 24 Ocak 1961 (FRUS, c. X, #22)

87) Savunma Bakanlığı, Robert S. McNamara'dan Başkan Kennedy'e not, 24 Ocak 1961 (FRUS, c. X, #22).

88) Lemnitzer'in yazdığı kişisel özet, s. 6.

YUMRUKLAR

EZME-GYDXZBC KHZQK KEZJC KGDQBZMEQ DJ KQTQC TQQDYJCPK MCJCYTB
JONN BRNBURED, KRO DPLO RP BKIOOLOUR PU LTNRE-JENNEPU LOIKOI
LNRMWVTY NMFFUFZ WKQC IAUVVUIE NTVTKETY PNRS YRVIAUFE QKSI
UNKF'E YTPTFET QAUTP QRFPUNSE LTEL RP WKVVUELUQ SURRUVT
HKSWW JWBVA HGVJBADSH JWAHXRADK; TBDTCGHXBD TBGCR VA DASW

20 Ocak 1961 sabahı erken saatlerde, Washington, kuştüyü bir yorganın altında uyur gibi, yarım ayak yağmış taze karın altında uzanmış yatıyordu. Kutup soğuğu tanrısı* ile Kuzeydoğu ve Orta Atlantik eyaletleri üzerinden gelen dondurucu yağışlar ülkenin başkentini vurmuştu. Bölgenin her tarafındaki okullar, işyerleri ve fabrikalar kapatılmıştı ve havaalanları gelen uçakları başka yerlere yönlendiriyordu. Çeyrek yüzyılın en soğuk kışıydı.

Tan vaktinde askeri birlikler denetimi ele almaya başladı.[1] Belvoir Kalesi'nden gelen ağır silahlı bir tümen, kar temizleme makineleri, kepçeler, damperli kamyonlar ve greyderlerden oluşan yüzden fazla araçla şehre girdi ve buz ve kar yığınlarına hücum etti. Kollarında kırmızı bantlar takılı yüz asker Capitol Binası'nı kordon altına almaya başladı. Binden fazla asker Pennsylvania Avenue boyunca dizildi ve on altı ambulans yaralılara müdahale etmek için şehrin kilit yerlerinde konuşlandı.

Kara Kuvvetleri'nden Tümgeneral C. K. Gailey, Pennsylvania Avenue ile East Executive –Kuzeybatı– Avenue'nun kesiştiği köşede kurulan geçici bir komuta merkezinden harekâtı yönlendiriyordu. Ağır nakliye araçları, miskince yağan karın altında Potomac Nehri üzerindeki köprülerden geçe-

* *Juggernaut* sözcüğü yerine. (ç.n.)

1) Başkan'ın göreve başlama töreni hazırlıklarıyla ilgili ayrıntılar Savunma Bakanlığı'ndan alınmıştır, Genel Yönerge Numara 1, Göreve Başlama Töreni (20 Ocak 1961), s. 1-84: Genelkurmay, General Lemnitzer için tezkere, "Göreve Başlama günü faaliyetlerinin özeti, 20 Ocak 1961" (17 Ocak 1961) (Lemnitzer'in Evrakları, Ulusal Savunma Üniversitesi).

rek Capitol Hill'e doğru gümbürtüyle ilerliyordu. Uzun kamyonların arkalarında, savaş başlığı takılmış Pershing füzeleri, uçları sivriltilmiş kurşunkalemlere benziyordu. Kamyonları, tanklardan, tavan toplarından ve zırhlı personel taşıyıcı araçlardan oluşan bir konvoy izliyordu. Binlerce kara, hava ve deniz piyadesi silahlarını son kez kontrol etti ve Beyaz Saray yakınında belirtilen yerlerde toplandı. Parolalar belirlendi: Telsiz ağı için Kırmızı Halı, kapalı devre televizyon şebekesi için Yabanmersini, toplanma yerleri için Batarya ve dağılma yerleri için Grönland.

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Lyman L. Lemnitzer, resmi konutu Baraka 1'in[2] geniş ön penceresinden birliklerinin başkentin kontrolünü sessizce ele geçirişlerini izliyordu. Lemnitzer, belki de, harika Washington manzarasını en iyi gören yerdeydi. Bina, Arlington'daki (Virginia) Myer Kalesi'nin bulunduğu sarp tepenin en yüksek noktasındaydı. Oturma odasının cilalanmış parke zemini üzerinde dururken, mavi üniformasının üzerinde kahverengimsi gri renkte bir palto vardı ve beyaz bir fular kravatını örtüyordu. Duvarda, generalin, onu ciddi ve emir verirken gösteren, Amerikan bayrağı ve resmi başkanlık flaması ile çerçevelenmiş büyükçe bir yağlıboya tablosu asılıydı. Aşağıda uzanan şehir, oyuncak bir yerküreye benziyordu ve çocuk sanki, büyük anıtların üzerinden dökülen zarif bir kar çağlayanı etkisi yaratmak için, küreyi silkeliyordu. Ön plandaki gri ve donmuş Potomac Nehri, gecikmiş bir Noel hediyesi gibi tüm şehri gümüş bir kurdeleyle sarıyordu. Arka plandaysa, önünde resmi limuzininin kendisini almak için beklediği Capitol'un büyük beyaz kubbesini çok net görebiliyordu.

Sadece birkaç saat içerisinde, John Fitzgerald Kennedy Birleşik Devletler'in otuz beşinci başkanı olacaktı. Halkın haberdar olmadığı tören daha çok askeri bir operasyon havasında geçecekti. Gizli Servis tedbirine ilaveten, yeni başkanı, başkanlık locasının etrafını saran iki düzine asker koruyacak, Beyaz Saray'a giderken de başkana yol boyunca askeri araçlar eşlik edecekti.

Geçit töreni hazırlıkları nedeniyle şehirdeki tankları ve füzeleri görenler, gerçek bir askeri darbe olduğu fikrine kapılıyordu. Görünenin aksine, Amerika için tehlikeli bir dönemdi bu. Silahlı kuvvetler içinde sivil liderlere duyulan güvensizlik derinleşiyordu; öyle ki, bazı üst rütbeli subaylar uluslararası komünizmin sivil liderlere duyulan güveni ciddi biçimde sarstığına inanıyordu. Bir sosyal liberal demokrat olan Kennedy'nin seçilmesiyle bu

2) Sonradan Baraka 1 olan yer, bugün Baraka 6'dır.

inanç daha da yaygınlaştı. O günlerdeki bir röportajda, "yumuşak huylu ve sevilen bir ordu generalinin Beyaz Saray'daki varlığı halk üzerinde sakinleştirici bir etki yaptı ve sağcı sesleri kıstı,"[3] denmekteydi. "John F. Kennedy'nin seçilmesi onları daha da korkuttu."

Dünyanın her yerindeki Amerikan askeri üslerinde, üst rütbeli subaylar, federal hükümetin tüm yüksek memurluklarına parti üyesi komünistlerin getirildiğini söyleyerek etrafa korku yayıyordu. Bu subayların kilit hedefleri arasında Birleşik Devletler Yüksek Mahkeme Başyargıcı Earl Warren da vardı. Alarm Projesi isimli sağcı anti Komünist bir grubun televizyonda yayınlanan bir toplantısında, emekli bir Deniz Kuvvetleri albayı olan şeref madalyalı Mitchell Paige, televizyon izleyicilerine Başyargıç Warren'ın asılması gerektiğini söyledi.[4]

Seçimden önce, bazı üst rütbeli subaylar kendi birliklerine 'doğru' tarafa oy vermeleri konusunda telkinde bile bulunmuştu. Bu subaylardan biri de, NSA'nın çok önemli dinleme karakollarından birinin bulunduğu Augsburg şehrindeki (Batı Almanya) Birleşik Devletler Kara Kuvvetleri üssüne atanan Tümgeneral Edwin A. Walker'dı. 1960 Ekim'inde, Walker, oylarını memleketlerine postayla göndermeye hazırlanan askerlerine, bu anayasal ödevi yerine getirmeden önce belli başlı muhafazâkar Amerikalıların rehberliğine başvurmalarını öğütledi. Kendisinin 'aşırı vatansever" olduğunu düşünen Walker, oylama konusunda askerlerinin 'rehberlik' almada kullanabilecekleri direkt bir telefon hattı bile bağlattı. Walker, ayrıca, askerlerine ve onların ailelerine sıklıkla Komünist tahribatın tehlikeleri konusunda söylev veriyor ve John Birch Society'nin* propagandasını yapıyordu. Almanya'daki askerler arasında elden ele dolaşan *The Overseas Weekly* gazetesi, Walker'ı, Eleanor Roosevelt ve Harry S. Truman için "kesinlikle pembe" ve bazı gazeteciler –Edward R. Murrow, Walter Cronkite ve Eric Sevareid– içinse komünizm yanlısı demekle suçluyordu.[5]

Fayetteville'deki (Arkansas) Smith Kalesi'nde, 'hayatta kalma stratejileri' hakkında bir dizi konferans düzenleniyordu. Konferanslara katılanlara,

3) Donald Janson ve Bernard Eismann, *The Far Right* (New York: McGraw-Hill, 1963), s. 6.
4) *A.g.e.*, s. 138.
* 1958 yılında, Robert H. Welch, Jr. (1899-1985) adında emekli bir Amerikalı şekercinin Komünizmle mücadele etmek ve aşırı muhafazakâr hedefleri desteklemek amacıyla kurduğu örgüt. Adını, 1945'te Çinli komünistler tarafından öldürülen ve örgütün Soğuk Savaş'ın ilk kahramanı dediği Amerikalı bir ordu istihbarat subayından almıştır. 1960'larda örgütün üye sayısı 70 bini aşmıştı. (ç.n.)
5) "President Kennedy and the Ultra Right Extremists" http://www.geocities.com/CapitolHill/4035/disunity.htm.

"Bu bölgedeki temsilciniz, Komünist Parti'ye yardım ve yataklık etmek için % 89 oy oranıyla Temsilciler Meclisine girmiştir" deniyordu. Saha komutanı Tümgeneral William C. Bullock, Little Rock Ticaret Odası'nı eyalet başkentinde benzer bir toplantıya sponsor olması için ikna etti. Pensacola'daki (Florida) Deniz Hava Üssü'nde, sağcı Alarm Projesi grubu tarafından *Operation Abolition* filmi gösterildi; filmde, fanatik anti-komünist Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi'ne karşı düzenlenen öğrenci protestoları tamamen komünist telkinler ve yönlendirmeler olarak betimleniyordu.

Başkanın törenle göreve başlamasını izleyen haftalarda, Birleşik Devletler Denizcilik İşletmeleri Yönetim Kurulu başkanı emekli oramiral Ralph Wilson'ın, kendisinden Amerikan askerlerine hitaben yapması istenen ve Amerika'nın Küba'yı işgalini savunan bir konuşmadan dolayı başı derde girecekti. "Bu yönetim döneminde, öyle görülüyor ki," diye yakınıyordu, "sınırlı savaş ya da Soğuk Savaş ya da Rus tehdidinin gerçekleri hakkında konuşamazsınız."[6]

Bu atmosfer bazılarını olası bir askeri darbe fikrine yaklaştırıyordu. Aşırı sağcı generallerle yeni yönetim arasındaki gerilimden esinlenen yazarlar Fletcher Knebel ve Charles Waldo Bailey II, bir roman taslağı için çalışmaya başladı. Sonunda adı *Seven Days in May* (Mayıs'ta Yedi Gün) konan ve filme de çekilen roman, liberal bir başkanın (filmde Fredric March canlandırmıştır) Amerika'nın düşmanlarına karşı yumuşak davrandığına ikna edilen Genelkurmay'ın sağcı başkanının (Burt Lancaster) yönettiği askeri bir müdahaleye odaklanacaktı.

10.25'te Lemnitzer, Capitol Binası'na gitmek üzere resmi limuzinine bindi – yanlarında süvari kılıcına benzer kanatçıkları olan siyah upuzun bir Cadillac. 1,80 metrelik boyundan ziyade güçlü omuzları ve gür sesi nedeniyle sık sık "ayı gibi" diye tanımlanan dört yıldızlı generalin güvenilir, entelektüel bir görünümü vardı. Bir gazete onun için "özenli, yakışıklı ve düşünceli bir görüntüsü var"[7] diye yazmıştı. Ne var ki, I. Dünya Savaşı'ndaki subay açığı nedeniyle West Point'te* sadece iki yıl eğitim görmüştü. Fakat, harp akademisinden hiç düşünmeden ayrıldığında savaş sona ermişti. Lemnitzer, planlamacı olarak ünlendiği yıllar boyunca, II. Dünya

6) Drew Pearson, "Another Admiral's Speech Censored", *San Francisco Chronicle*, 21 Şubat 1961.

7) Bill Henry, "Doughboy Will Have His Day", *Los Angeles Times*, 19 Ağustos 1960.

* Birleşik Devletler Harp Akademisi. (ç.n.)

Savaşı sırasında Londra'da Orgeneral Eisenhower'a yaver olarak hizmet etti, daha sonra da Orgeneral George Patton'ın Sicilya Seferi'ne katıldı. Eisenhower, önce kuvvet komutanı yardımcılığına, ardından, 1957'de ordudaki en yüksek görev olan kuvvet komutanlığına atarken, Lemnitzer'i himayesindeki kişi olarak görüyordu.

Nihayet, göreve başladıktan sadece birkaç ay sonra, Eisenhower Lemnitzer'i Silahlı Kuvvetler'deki en yüksek mevkie atadı. *Los Angeles Times*'da yayımlanan bir başmakalede şunları söylüyordu: "Geçen hafta itibariyle, yeni Genelkurmay Başkanı Orgeneral Lydman L. Lemnitzer dünyadaki en önemli askeri görevi üstlenmiş bulunuyor."[8] Devir teslim töreninden iki gün önce, başkan, Baraka 1'de Eisenhower onuruna bir öğlen yemeği verdi. Lemnitzer, kızına, "O sadece kendini seven biri"[9] diye yazıyordu. Başka bir gözleme göreyse, Lemnitzer Eisenhower'a "büyük saygı duyma eğiliminde" idi.[10] Lemnitzer için, Eisenhower gelecek iktidara açılan bir pencere olacaktı.

Kennedy tarafından ismi savunma bakanı olarak yeni açıklanan Robert S. McNamara ile yapılan toplantıyı takiben, Lemnitzer Eisenhower'a içeriden sızan sıcak bir bilgi iletti: Kennedy'nin Ordu sekreterliğine emekli general James M. Gavin'i getirmeye karar vermiş olabileceğini söyledi. Bu fikir Eisenhower'ı çok öfkelendirdi. Gavin Eisenhower'ın uzay politikalarına kızdığı için emekli olmuş ve ardından hükümeti eleştiren bir kitap yazmıştı. Diğer üç general de ayrılmış ve onlar da çeşitli siyasi anlaşmazlıklar hakkında yazmıştı. Eisenhower bu eleştirilere o kadar kızmıştı ki, Genelkurmay Başkanı'na bu dört generali yeniden aktif göreve çağırıp askeri mahkemede yargılamanın mümkün olup olmadığını soruşturmasını emretti.[11] Eğer yasadışı değilse, böylesi bir durum daha önce hiç görülmemişti.

Şimdi de, sadakatsiz diye düşündüğü bir adam Ordunun, hem de Eisenhower'ın ordusunun başına getirilecekti. Lemnitzer'den Gavin'in atamasını gizlice baltalamak için bir yol bulmasını istedi.[12] Bu garip ve ölçüyü aşan bir talepti: Görevden ayrılmakta olan bir başkan, en üst rütbeli subayına yeni seçilen başkanın yaptığı sivil bir atamayı sabote etmesini emrediyor-

8) "Who Envies Gen. Lemnitzer?", *Los Angeles Times*, 2 Ekim 1960.

9) Kişisel mektup, Lemnitzer'den Lois ve Henry Simpson'a, 14 Ocak 1961 (Lemnitzer'in Evrakları, Ulusal Savunma Üniversitesi).

10) L. James Binder, *Lemnitzer: A Soldier for His Time*, (Washington D.C.: Brassey's, 1997), s. 239.

11) *A.g.e.*, s. 242.

12) *A.g.e.*, s. 252.

du. Ancak, Lemnitzer'in bir şey yapmasına gerek kalmadan Kennedy fikrini değiştirdi; Gavin'i büyükelçi olarak Fransa'ya gönderdi ve Ordu görevine Elvis J. Stahr, Jr.'ı atadı. Yine de, Lemnitzer, Kennedy hükümetinde kara mayını olarak yer alacaktı.

Baraka 1'den ayrıldıktan yirmi beş dakika sonra, Lemnitzer'in özel şoförü generali Senato Kanadı'nın E Kapısı'na bıraktı. Çeşitli Senato ve Meclis komisyonları önünde askeri politika konusunda açıklamalarda bulunmak üzere defalarca yapmış olduğu bir yolculuktu bu. Başkan hiçbir zaman Kongre'ye tam olarak güvenmemişti ve bunun sonucunda da gerçek bir şekilde uysallaşmıştı. Bir keresinde ağabeyine şöyle yazdı: "Yedi farklı Kongre komisyonu önünde bazı sert oturumlara katıldım. (...) Çeşitli komisyonlara gerçeği anlatırken ve aynı zamanda hükümeti belanın dışında tutmaya çalışırken çok dar bir yolda yürümek zorundayız."[13]

Lemnitzer, Senato merdivenleri altındaki kavisli yol boyunca yürüdü ve asansörle Senato Resepsiyon Odası'nın bulunduğu kata çıktı. Orada, başkanlık platformundaki yerlerine götürülmek üzere bekleyen diplomatlar, yabancı elçiler ve diğer servis şeflerine katıldı. II. Dünya Savaşı'na katılmış eski bir asker olan kır saçlı Amiral Arleigh A. Burke de Donanma subayı olarak oradaydı. Son beş yıl boyunca Eisenhower'ın Deniz Kuvvetleri operasyonlarını komuta etmişti. Lemnitzer'in Ordu komutanlığına terfisi üzerine, Burke ona yüz yirmi bir santimetre uzunluğunda bir trompet armağan etmişti. Borunun kenarından sarkan altın püsküllerin arasına iliştirilmiş notta "*Kesin* Trompet"[14] diye yazıyordu. Bu bir şakaydı. Lemnitzer'in selefi olan General Maxwell Tylor, görevi bıraktıktan sonra Eisenhower'ın askeri politikalarını sert şekilde eleştiren bir kitap yazan kişilerden biriydi. Kitabın adı, *Şüpheli Trompet* idi.

Lemnitzer'e, başkanlık platformunda, bölüm 2, G sırası, 1 numaralı koltuğa kadar eşlik edildi; platform, Capitol Binası'nın doğu girişindeki merdivenlere inşa edilen sütunlu bir yapıydı. Yönetmelik gereği ellerine siyah eldiven giymişti ve alt çenesi ayazdan pembeleşmişti. Binlerce seyirci aşağıdaki karla kaplı plazayı doldurmuştu.

Başyargıç Earl Warren'ın siyah resmi ceket ve çizgili pantolon giymiş John F. Kennedy'ye göreve başlama yemini ettirmesini izlemek üzere ayağa kalktığında, Lemnitzer'in davranışları, pusulası şaşmış bir denizci gibi

13) Kişisel mektup, Lemnitzer'den Ernest Lemnitzer'e, 3 Mart 1960, (Lemnitzer'in Evrakları, Ulusal Savunma Üniversitesi).

14) L. James Binder, *Lemnitzer*, s. 236.

değişmeye başladı. Ülke, sekiz yıldır, kendisi gibi disiplini, düzeni ve gelenekleri bilen, West Point mezunu beş yıldızlı bir general tarafından yönetilmişti. Bayraklar selamlandı, ayakkabılar parlatıldı ve muhalifler cezalandırıldı. Ve şimdi, uzun meslek yaşamının büyük bölümünde Lemnitzer'in akıl hocalığını ve patronluğunu yapmış olan adam, Gettysburg'deki bir çiftliğe çekilmek üzere sessizce emekli oluyordu. Eisenhower'ın yerini alan adam, Lemnitzer'in hakkında çok az şey bildiği ve daha az anladığı bir zamandan ve kültürden geliyordu. Daha sonra alaycı bir şekilde, "İşte size, cephe hattında savaşırken adamlarını ölümüne kurtarmaya çalışan birinin askeri deneyimine hiçbir şekilde sahip olmayan bir başkan," diyecekti. "II. Dünya Savaşı'ndaki bir devriye gemisi kaptanından farkı yok."[15]

Bu şekilde düşünen sadece Lemnitzer değildi. Hemen yanında duran adam, Lemnitzer'in kendi yerini alması için Kara Kuvvetleri Komutanı olarak seçtiği Orgeneral George H. Decker'dı. "Sanırım, kendisi de bir asker olduğu için, komutanlar Başkan Eisenhower'la daha rahat çalışmışlardı" diyecekti daha sonra. Deniz Kuvvetleri Operasyonlarını komuta eden Burke de Beyaz Saray'a güvenmiyordu. "Gayretli ve şevkli insanlar olsalar da, başkan dahil hemen hepsi idari konularda deneyimsizdiler. Her zaman Kongre'de bulunmuşlar ama hiçbir zaman yönetim tecrübesi gerektiren bir konumda olmamışlardı. (...) Komuta kanallarına ve haberleşme hatlarına sahip olmak için gereken sıradan idari prosedürlerden bile anlamıyorlardı."[16]

Yemin törenini ve Capitol'deki öğle yemeğini takiben, saat 2.15 civarında Lemnitzer, 1961 model bir Oldsmobile'a bindi ve geçit töreni için Beyaz Saray'ın karşısında kurulan platforma doğru hareket etti. Kennedy, başkanlık locasında durması ve neşeli lise bandolarını ve dakikada her biri yetmiş altı santimetrelik tam 120 adım atarak yürüyen sonu gelmez askeri kıtaları selamlaması için Lemnitzer'i şahsen davet etmişti.

Çok geçmeden, Lemnitzer, bu kıtaların bazılarının Castro'nun öldüğü ya da gözetim altında tutulduğu Havana'nın palmiye ağaçlarıyla gölgelenmiş caddelerinde yürüyeceğini umut ediyordu. Askeri hareketin sağ kanadında olan birçokları gibi o da, komünizmi, Amerikan toplumunun yapısını bozan, Amerika'nın öz değerlerini aşındıran ve durdurulması gereken doymak bilmez kötü bir güç olarak görüyordu. Kendisine Küba hakkında yazan bir lise öğretmenini yanıtladığı mektupta, "Geçenlerde yayınlanan

15) General Lyman L. Lemnitzer'in Hatıraları (3 Mart 1982) (LBJL).

16) Amiral Arleigh A. Burke'ün Hatıraları (Kasım 1972-Ocak 1973) (Birleşik Devletler Donanma Okulu, Annapolis)

Komünist Parti Program Taslağını dikkatle okumanızı öneririm"[17] uyarısında bulunuyordu. "Bu belgeyi incelerseniz eğer, onu kaleme alan yazarlarla aynı fikri, Komünist dünyanın uygarlığımızı ve değer verdiğimiz her şeyi yıkmaya ant içtiği fikrini paylaşmaktan kendinizi alamayacaksınız. Bu yüzdendir ki, özgürlük mirasımız ve insanlığın binlerce yıldır yavaş yavaş geliştirdiği büyük hedefler ve değerler tehlikededir. Böylesine ölümcül bir tehdide, sadece hükümetler tarafından değil, her bir vatandaşlarımızın kalbinde ve eylemlerinde verilecek yeterli bir yanıt bulunmak zorundadır."

Lemnitzer, Küba'da komünizmi ancak çok büyük bir askeri gücün bozguna uğratabileceğine inanıyordu. Bu yüzden, bin kadar Castro karşıtı isyancının adaya sızmasını içeren gizli CIA planına pek güvenmiyordu. Eisenhower hükümetinin son yılında geliştirdiği bu harekât planı, ülkede Castro rejimini sözüm ona devirecek bir devrimi ateşleyecek isyanları içeriyordu.

Törenden sadece iki gün önce, Küba Görev Gücü'nde Lemnitzer'e vekâlet eden Tuğgeneral David W. Gray, CIA'nın dikkatini özellikle bir konuya çekmek istedi: "Hafif makineli silahlarıyla 200.000 [Kübalı] milis var ve hiçbir şey yapmadan öylece durup tetiğe bassalar bile oldukça büyük bir güç oluştururlar." Bunun yerine, Lemnitzer ve Kuvvet Komutanları topyekün bir savaş –Pentagon'un idaresinde, karadan, havadan ve denizden olmak üzere Küba'nın açıktan açığa işgali– için bastırıyorlardı.

Fakat Lemnitzer ve Kuvvet Komutanları biliyordu ki, Amerika'nın komşu bir ülkeyi işgal etmesi, Sovyetlerin Macaristan'ı işgaliyle eş tutulacak ve hem ülke içinde hem de uluslararası düzeyde kınanacaktı.[18] Böylece, Kuvvet Komutanları, Amerikan kamuoyunu ve dünyanın geri kalanını, tam tersine, Küba'nın Birleşik Devletler'e saldırdığına inandırmak için olağanüstü gizlilikte bir plan yaptılar. Bu, tam bir *Wag the Dog** savaşı olacaktı.

17) Mektup, Lemnitzer'den Victor Henderson Ashe II'ye, 22 Ağustos 1961 (Lemnitzer'in Evrakları, Ulusal Savunma Üniversitesi).

18) Genelkurmay, Çok Gizli rapor, "Küba'da Etkin Olan Askeri Akımların Değerlendirilmesi," 16 ocak 1961 (FRUS c. X, #19).

* "Salla (Gitsin) Köpeği" ya da "Kim Takar Köpeği" olarak tercüme edilebilecek bu söyleyiş, ülkemizde *Başkan'ın Adamları* adıyla gösterilen filmin orijinal adıdır. Filmde, başkanın karıştığı bir skandalın örtbas edilebilmesi için medyanın ve kamuoyunun 'uzmanlık' düzeyinde yanlış yönlendirilişi işlenir. Filmin adı bir şakadan gelmektedir: "Bir köpek kuyruğunu niye sallar?" Çünkü köpek kuyruğundan daha akıllıdır. Eğer kuyruğu daha akıllı olsaydı, kuyruk köpeği sallardı. Bu metafor hakkında değişik yorumlar yapılmıştır. Bazıları köpeğin kamuoyu olduğunu kuyruğunsa medyayı temsil ettiğini söyler; ya da köpek medyadır kuyruksa politik kampanyalardır; ya da köpek halk kuyruksa hükümettir. Ya da, filmdeki kişisel ilişkiler düşünüldüğünde, köpek başkanı, kuyruksa başkanın, vakit geçirmeden 'hasar tespiti' görevini üstlenen halkla ilişkiler danışmanlarını temsil eder. (ç.n.)

Sırlar Evreni için toplanan belgelere göre, Lemnitzer ve Kuvvet Komutanlarının çok gizli önerisi şöyleydi: Guantánamo Körfezi'ndeki (Küba) Amerikan Deniz Üssü'nde bir saldırı sahnelenecek ve bu vahşi eylemden Castro sorumlu tutulacaktı. Küba'nın hiçbir kışkırtma olmaksızın Amerika'ya saldırdığına ikna edilen Amerikan kamuoyu, böylece, gerçeklerden habersiz, Kuvvet Komutanları'nın kanlı Karayip Savaşı'nı destekleyecekti. Ne de olsa, Pentagon'un en üst rütbeli kumandanlarının sözü yanında Castro'nun yalanlamalarına kim inanırdı? Ülkenin en kıdemli askeri lideri, yalanlar üzerine dayanan –ki hiç kuşkusuz birçok Amerikan askerinin ölümüne sebep olacak– bir savaş başlatmayı öneriyordu. 19 Ocak günü, Eisenhower'ın görevi bırakmasından sadece saatler önce, Lemnitzer öneriyi onayladı. Olaylar geliştikçe, bu planın çok büyük ve gizli bir buzdağının sadece görünen kısmı olduğu anlaşılacaktı.

Lemnitzer, kendi memleketi Pennsylvania'dan Hegerman String Band ve Mounted State Police başkanlık locasının önünden geçerken kabaca gülümsedi ve selam verdi.

Saat 5.43'te, eski Başkan Eisenhower ve karısının arka koltuğunda oturdukları beş yaşındaki Chrysler marka limuzin girişteki Gizli Servis çardağından geçti ve yolcularını Gettysburg'deki (Pennsylvania) çiftliklerine götürecek özel yola saptı.[19] Sekiz yıldır ilk defa çardak karanlık ve boştu.

Kırk beş dakika sonra, Birinci Sınıf Özel Bomer, limuzinine kadar Lemnitzer'e eşlik etti ve onu karanlığın içinden Baraka 1'e geri götürdü; bu arada generalin istilacı ordusu Potomac'ın gerisine çekiliyordu.

25 Ocak'ta, Başkan Kennedy, Lemnitzer ve Kuvvet Komutanları'yla ilk toplantısını yaptı. Kennedy, komutanlarla yakın teması sürdüreceği ve Lemnitzer'i Ulusal Güvenlik Konseyi toplantılarında sık sık göreceği için çok kaygılı olduğunu söyledi. Sonra, Küba'yla ilgili olarak ne yapılması gerektiğini sordu.

Lemnitzer, CIA'nın önerdiği operasyonu, Castro'nun güçleriyle çatışmak için fazlasıyla zayıf olduğu gerekçesiyle hemen reddetti. Sonra, Kennedy'ye, NSA'nın kaygı verici son raporlarından bahsetti. Sekiz gün

19) Frank M. Matthews, "Private Citizen Ike at His Farm," *Pittsburgh Post-Gazette*, 21 Ocak 1961.

önce, Batı Almanya'daki penceresiz bir sığınakta, Çekoslovak askeri hava haberleşmesini izlemek için görevlendirilen bir NSA dinleme operatörü, büyük siyah frekans kadranını 114.25 MHz'e ayarladığında garip bir ses duymuştu. Normalde, Trencin'deki havaalanında pilotların Çekçe ya da Slovakça yaptıkları sohbetleri dinleyeceğine, eğitim uçuşuna katılan bir pilotun aniden İspanyolca konuşmaya başlamasını dinledi. Hemen NSA karargâhına ulaştırılan raporunda, "Bu, Trencin'de, İspanyolca konuşan bir pilotun VHF kanalda yaptığı bilinen ilk konuşmadır"[20] diye yazdı. "Bu pilot muhtemelen bir bombardıman ya da bombardıman eğitim uçağındaydı" diye de ekledi. Diğer raporlar, Küba'nın son zamanlarda Çekoslovakya'dan en az 30.000 ton yeni askeri malzeme aldığına işaret ediyordu.

Daha sonra Lemnitzer yeni başkanın önüne kendi gündemini koydu: "Gereken şey," dedi, "planların temelden genişletilmesidir. Hükümeti sürgüne göndermeyi, sonra bazı birlikleri sahile çıkarmayı ve gerilla gruplarını harekete geçirmeyi umuyoruz. Bu noktada devreye biz girer ve onları destekleriz. Böyle bir eylem için planlar hazır."[21] Lemnitzer, "Zaman aleyhimize işliyor," diyerek Kennedy'yi planları onaylamaya zorladı.

Üç gün sonra Kennedy, Lemnitzer ve Allen Dulles de dahil olmak üzere, en önemli ulusal güvenlik memurlarını Beyaz Saray'ın kabine salonunda bir araya topladı. Toplantıda, Pentagon temsilcileri masaya konan eylem planlarından hiçbirinin Castro rejimini yok edemeyeceğini belirttiler. Daha sonra, Kennedy, Küba'ya Castro karşıtı güçler gönderilmesine ilişkin önerilerini yeniden değerlendirmek üzere Pentagon ve CIA'nın görüşlerine başvurdu. Ayrıca, tüm operasyonun hiç iz bırakılmadan yapılmasını istedi – hiçbir yerde Birleşik Devletler'in parmak izi olmamalıydı. Kennedy, "Bir Amerikan Macaristan'ı riskini göze almayacağım"[22] diye uyardı.

Eisenhower sekiz yılını CIA ile çok sıkı çalışarak geçirdi. Allen Dulles'ın (dolayısıyla CIA'nın) ve hemen hemen bir yıl boyunca planlanmasına yardım ettiği Küba operasyonunun tüm zayıf ve güçlü yanlarını biliyordu. Ama görevi devralalı sadece bir hafta olan ve henüz hükümeti toparlamaya çalışan Kennedy, tanımadığı bir adam ve hiç önemsemediği bir birim

20) NSA, Gizli/Kimbo dinlemesi, 1 Şubat 1961.

21) Beyaz Saray, başkanla yapılan konferansın Çok Gizli tezkeresi, 25 Ocak 1961 (JFKL, Ulusal Güvenlik Dosyaları, Chester V. Cliffon Serileri, Genelkurmay'ın Başkan'la Toplantıları, c. 1, 27 Ocak'ta Goodpaster tarafından not alınmıştır) (FRUS 1961-1963, c. X, #26).

22) Michael R. Beschloss, *The Crisis Years: Kennedy and Khrushchev, 1960-1963* (New York: HarperCollins, 1991), s. 114.

tarafından üretilen tehlikeli bir planı hemen onaylaması için baskı görüyordu. Dulles'ın dediğine göre, çıkarma gerçekleştiğinde büyük bir isyan başlayacak ve Castro kısa zamanda devrilecekti.

Ama Dulles kesinlikle bu yalanın farkındaydı. Sadece iki yıl önce Küba halkını Batista'nın kanlı uygulamalarından kurtaran Castro, birçok Kübalı için bir kahramandı. Uzun süre gizli kalmış bir CIA raporuna göre, "Güvenle söyleyebiliriz ki, CIA'nin elinde, önemli sayıda Kübalının işgalcilere katılacağı ya da, CIA şöyle dursun, işgalcilerin desteklediği bir ayaklanmaya ülke içinden liderlik yapabilecek herhangi bir kişinin kontrolü altında etkili ve uyumlu bir direniş hareketinin gerçekleşeceğine ilişkin hiçbir güvenilir istihbarat bulunmamaktadır."[23] Beyaz Saray'daki toplantıda da ele alınan aynı raporun vardığı sonuç, "Dairenin tam olarak nereye gittiğini bilmeden ilerlediği"[24] idi.

Lemnitzer ayrıntılar adamıydı. Genelkurmay Başkanı olduktan sonra, Kuvvet Komutanları arkadaşlarına, gruplarını kendi el yazılarıyla eksiksiz nasıl anlatacaklarına dair ayrıntılı talimatlar vermişti – isimlerinin altına atacakları imzalar kendi imzasından sonra gelmeli ve onunki gibi aynı yöne yatık olmalıydı. Kendisine sorulmadan ne limuzini ne de uçağı kıpırdatılabilirdi.[25] Lemnitzer, mükemmel bir planlamacı olarak tanınmaktan da hoşnuttu. İfadesinden önce Kongre'ye sunduğu seksen sayfalık özgeçmişinde, sık sık, 'yaratıcı [bir] planlamacı' olarak kendisinden ve 'bir planlamacı olarak becerisinden' söz etmişti.[26] Pentagon'daki masasının üzerinde kristal bir top, çekmecesinde de favori şiiri vardı:

Planlamacılar eğlenceli insanlardır
Ne kılıç ne de tabanca taşırlar
Omuzları düşük kambur yürürler
Çünkü onların testisleri kristaldir.[27]

Planlamacı Lemnitzer, tüm diğer komutan arkadaşları gibi, CIA'nın iyi hazırlanmamış bu amatörce planındaki tüm tuzakları görüyordu. Yıllar

23) CIA, Çok Gizli rapor, "Soruşturma Subayının Küba Harekâtı İncelemesi", Ekim 1961, s. 60.

24) *A.g.e.*, s. 50.

25) Drew Pearson, "Merry-Go-Round," *San Francisco Chronicle*, 21 Şubat 1961.

26) Lemnitzer'in biyografisi, Temsilciler Meclisi'ne verdiği ifadenin bir bölümü olarak hazırlandı, Bilim ve Uzay Komisyonu, 23 Mart 1961.

27) Lemnitzer'in Evrakları, Ulusal Savunma Üniversitesi.

sonra, kendi el yazısıyla, Genelkurmay'ın Domuzlar Körfezi harekâtına katılımı hakkında elli iki sayfalık ayrıntılı bir özet kaleme aldı. Harekâtı 'Küba Yenilgisi' olarak görüyordu ve yazıyı evinde bir köşede kilit altında tuttu. Öldüğünde bu yazının varlığından kimsenin haberi yoktu. *Sırlar Evreni* için kullanılan bu açıklamanın da açıkça gösterdiği gibi, Lemnitzer'in kurmayları CIA planını felaket habercisi bir plan olarak görüyordu. Lemnitzer, operasyon hakkında yapılan gizli bir Genelkurmay değerlendirmesinden alıntılar yapmıştı: "Castro Hükümeti'nin hızla artan askeri gücünden ve milis yeteneğinden dolayı, *ve halkın gelecekteki hoşnutsuzluğunu tahmin etmekteki güçlük nedeniyle*, bu Paramiliter Plan'ın muhtemel başarısı çok kuşkulu görünmektedir.[28] [Vurgular Lemnitzer'e ait.]

Fakat, anlaşılmaz bir şekilde, Lemnitzer, sadece birkaç gün sonra Savunma Bakanı McNamara'ya olumlu bir öneri sundu. "Mevcut planın değerlendirilmesi, ilk askeri başarının kazanılması olasılığına (...) uygun bir değer biçilmesine yol açabilir"[29] diye yazıyordu. "Genelkurmay, zamanında uygulanırsa planın başarı şansının yüksek olduğunu ve, umulan sonuçların tümü hemen elde edilemese bile, Castro rejiminin er geç devrilmesine katkıda bulunabileceğini düşünüyordu." Daha sonra, McNamara bu kararları sözlü olarak onayladı.

Belki de, CIA'nın omzu kalabalık kibirli subaylarının kendi alanlarına müdahale etmesine kızan Kuvvet Komutanları, ajanların başarısız olmasını umuyordu. CIA yoldan çıkarsa, Pentagon'un üniformalı profesyonelleri günü kurtarmak –idareyi ele almak, gerçek işgali yönetmek ve Castro'yu yerinden etmek– için çağrılacaktı ve o andan sonra askeri işgaller yeniden generallerin tekeline geçecekti. Ama çok geçmeden, Kennedy'nin harekâtın gizli kalmasına dair söyledikleriyle ne demek istediği belli oldu.

Başlangıçta planlandığı gibi, sürgün gücü Trinidad sahil kasabasına çıkacaktı. Fakat Beyaz Saray buna karşı çıktı. Lemnitzer'in kişisel özetine göre, Kennedy sessiz bir gece çıkarması istiyordu, böylece tüm dünya bunun Kübalılar tarafından planlandığına inanacaktı. Lemnitzer, Amerikan güçlerinin hiçbir şekilde aracı olmayacağını özellikle belirtmişti.

Kennedy'nin emrini takiben, CIA planlamacıları, Genelkurmay Çalışma Grubu'na beş alternatif çıkarma bölgesini içeren bir liste sundu. Listedeki yer sayısı daha sonra üçe indirildi. Grup, Alternatif III'ü seçti; bataklık bir bölge olan Zapata Yarımadası'ndaki bu yer Domuzlar Körfezi

28) Lemnitzer'in kişisel özeti, s. 8.
29) *A.g.e.*, s. 10-11.

adıyla biliniyordu. Bir kahve molasına ancak yeten yirmi dakikalık kısa bir değerlendirmenin ardından, Lemnitzer ve Kuvvet Komutanları Çalışma Grupları'nın seçimini onayladı.[30] Genelkurmay tavsiyesinde, "Seçenekler içinde Alternatif III uygulanabilirlik ve amaca hizmet açısından en uygun yer olarak düşünüldü" deniyordu. "Alternatif görüşlerden hiçbiri uygulanabilirlik ve amaca hizmet açısından ilk plandaki [Trinidad] kadar uygun görülmedi."

Lemnitzer'in, en başından beri CIA'nın operasyonu hakkında ciddi kuşkuları vardı, fakat genelde sessiz kaldı ve planı hemen onayladı. Domuzlar Körfezi Havana'ya Trinidad'tan çok daha yakındı; bu, Küba askerlerinin daha çabuk karşılık vermesi demekti ve çıkarma bölgesinin kâh içinde kâh dışında kalan tek yoluyla burası düşmanı mahvetmek için mükemmel bir yerdi. Küba birlikleri işgalcileri kolayca tecrit edebilir, sahilde ölmeye ya da denizde boğulmaya mecbur bırakabilirdi.

Lemnitzer'in, tren toprak setin içine dalıvermeden önce, acil durum frenine ulaşmak ve freni çekmek için son bir şansı vardı. 4 Nisan 1961'de, Kennedy, en önemli danışmanlarının işgal hakkındaki son düşüncelerini almak için Dışişleri Bakanlığı'nda bir konferans düzenledi. Yaklaşan kesin felaketi gören Lemnitzer, toplantı başlamadan önce Dışişleri Bakan Yardımcısı Thomas C. Mann'in yakasına yapışarak çıkarma yeri için Zapata bölgesinin seçilmesinin kötü bir karar olduğunda diretti ve Kuvvet Komutanları'nın işgal'in Havana'ya yakın bir yerden başlatılmasını istemediklerini söyledi.[31] Lemnitzer'deki bu ani tutum değişikliğine şaşıran Mann bu protestoyu yersiz bulduğunu ve Kennedy'nin kararını çoktan verdiğini söyledi.

Toplantı boyunca Lemnitzer sessizliğini korudu. Uygarlığı yok etmeye yetecek nükleer silahlarıyla dünyanın en güçlü silahlı kuvvetlerini komuta eden adam, patronuyla açıkça konuşmaktan korkuyordu. Bu da onun doğrusuydu. Konuşmak yerine, gözlerini ve ağzını kapalı tutmayı tercih ediyor, taşlanan bir metal sesi duymayı bekliyordu. Başından beri operasyonun bir felakete dönüşeceğini ve birçok askerin boş yere ve acı verici bir şekilde öleceğini bilmesine karşın sessizliğini korudu. Üstelik, Pentagon'un saldırmak için başkanlık onayını asla beklemeyeceğinin ve günü kurtaracağının da nihayet farkına varmış olmalıydı. Toplantının sonunda Kennedy, kimin hâlâ işgali desteklediğini sordu. Lemnitzer'in eli yavaşça havaya kalk-

30) *A.g.e.*, s. 36.
31) *A.g.e.*, s. 22-23.

tı. Çok sonra, yazdığı özette, konuşmaktan korktuğunu itiraf edecek fakat özür dilemeyecekti.

Kennedy'nin göreve başladığı sıralarda, NSA'nın Küba'da olup bitenler hakkında istihbarat sağlama rolü giderek önemli hale geldi. O ana kadar, CIA'nın Havana Merkezi ve ona bağlı Santiago Üssü, casusluk faaliyetleriyle bir arı kovanı gibi işliyordu. Fakat görevi bırakmasından hemen önce, işgal hazırlıkları sırasında, Eisenhover Küba ile diplomatik ilişkileri kesti. CIA, Havana'daki elçiliğin ve Santiago'daki konsolosluğun kapatılmasıyla evsiz kalınca Birleşik Devletler'e dönmek zorunda kaldı. Bu durumu önceden tahmin eden Küba'daki CIA ajanları, çok gizli kalacak birkaç 'geride/gölgede kal'* birimi oluşturdular. Bu şebeke, on beşi rapor casusu, geri kalanı telsiz operatörü ve kurye olmak üzere, yirmi yedi kişiden oluşuyordu. Fakat asıl ajanlar ve bir telsiz operatörü Birleşik Devletler vatandaşıydı ve bu yüzden çok önemli bilgilere –özellikle, en çok gerek duyulan askeri istihbarata– ulaşma olanakları sınırlıydı. Küba'da istihbarat toplayan bir CIA merkezi olmadan, CIA, Beyaz Saray ve istihbarat topluluğundaki diğer birimler NSA'nın dinlemelerine daha bağımlı bir hale geldiler.

Miami Üssü'ne NSA'nın Küba ile ilgili sinyal istihbarat raporlarının kopyaları ulaşmıştı, fakat üste mesajların yorumlanmasına yardım edecek NSA irtibat subayı yoktu. Bu ciddi bir hataydı. NSA'nın soğukkanlı ve bağımsız istihbarat analizleri olmayınca, CIA'nın fazlasıyla istekli subayları –operasyonların devamı konusunda çoğunda bu istekliliğin renklendirdiği– kendi kişisel yargılarına güvenmek zorunda kaldılar. Castro'ya karşı Küba'daki iç muhalefetin gücünü abartmalarının önemli bir nedeni buydu. Bir CIA analizinin söylediği gibi, "Bu yargı, operasyonu sürdürme kararının temel öğesi haline gelmişti."

Bir başka problem de, işgalin ciddi sorunlarla karşılaşması durumunda, Miami Üssü'nün çok acele KRİTİK mesajları NSA olmadan alamayacak

* 'Stay-behind': İngiltere'nin kurduğu *Yardımcı Birlikler* ve Nazi Almanya'sının kurduğu *Werwolf Gerilla Organizasyonu*, II. Dünya Savaşı sırasında faal olan önemli 'geride/gölgede kal' yapılanmalardandı. Soğuk Savaş döneminde ise, NATO ve CIA, birçok Avrupa ülkesinde, ülke yönetimini Varşova Paktı'nın ele geçirmesi ya da demokratik bir seçimle Komünist partinin iktidara gelmesi durumunda harekete geçirmek amacıyla, paramiliter karakterli bu tür örgütleri desteklediler. Örgütler ulusal gizli servislere ya da ilgili NATO karargâhlarına bağlı çalışıyordu. Parlamentonun ve kısmen hükümet denetiminin dışındaydılar. (İtalya'da *Gladyo*, Yunanistan'da *Kızıl Koç Postu* ve Türkiye'de *Özel Harp Dairesi* gibi) bazı 'geride/gölgede kal' örgütleri zaman içerisinde resmi görevlerinin sınırlarını aştılar. (ç.n.)

ve gönderemeyecek olmasıydı. O günlerde NSA'nın Meade Kalesi'ndeki Küba masasına atanan bir NSA memuru, "NSA çok az çaba gösteriyordu"[32] diyordu. NSA'nın Küba'daki sinyal istihbaratının çok önemli bir kaynağı, gizlice açık denize çıkmaya elverişli bir casus platformuna dönüştürülmüş olan bir Donanma gemisiydi. Şubattan beri, özel antenler ve alıcılarla donatılmış bir destroyer olan USS *Perry* (DD-884) Küba sahili açıklarında devriye gezmiş ve ulaşabildiği her bilgiyi toplamıştı. *Perry* zaman zaman Deniz Kuvvetleri Sigint uzmanlarının çalıştığı Key West Deniz Üssü'ne gelirdi.

Saldırı hazırlıkları hızla devam ederken, NSA dikkatini Sovyet gemileri üzerine odaklamayı sürdürdü. Martta, NSA'nın Türkiye'deki Karamürsel dinleme karakolunda görevli bir operatör, Mart ayında, *Nikolaj Burdenko*'nun, yeni bir "Yastrebov'un kargosu" –Rusların silah yerine kullandığı şifre– yüklemek üzere Nikolayev Limanı'na döndüğünü keşfetti. İriyarı ve hantal gri bir beygiri andıran 5.840 tonluk kargo gemisi, 21 Mart'ta Nikolayev'den ayrıldı. Dinleme operatörleri, geminin günlük sinyallerini dinleyerek, pozisyonunu işaretleyerek ve 'fil kafesi' denilen dev çanak antenlerle üçlü kestirmeler yaparak geminin ilerlediği rotayı belirlediler.

"7 Nisan'da, sınırlı D/F [yön bulma] Windward Geçiti yakınlarında BURDENKO'nun yerini belirledi," diyordu bir dinleme operatörü. Başka bir operatöre göre, gemi, "bilinmeyen miktardaki YASTREBOV'un kargosuyla bir Küba limanına muhtemelen 7 Nisan gecesi geç saatlerde ya da 8 Nisan sabahı erken saatlerde vardı. (...) Bu, YASTREBOV'un diye tanımlanan kargosuyla Küba'ya ulaştığı bildirilen dördüncü Sovyet gemisidir."[33] Beyaz Saray'da harekete geçmek için baskı artıyordu.

Ağır *Burdenko* Havana Limanı'na çekilirken, U-2'ler adanın üzerinde 22.500 metrede uçuyordu.[34] CIA işgalinin son hazırlıkları kapsamında Texas'tan havalanan U-2'ler 6 Nisan'dan itibaren on beş görev uçuşu gerçekleştirmişti.

17 Nisan 1961 Pazartesi günü şafakta başlayan harekât hızla yenilgiye dönüştü. Küba Hava Kuvvetleri ve diğer askeri birimler bölgeye sevk edilirken, NSA'nın ses dinleme operatörleri sürgünlerin umutsuz yakarışlarını dinliyordu.[35] Tugay komutanı Pepe San Roman, "ya birkaç saat içinde

32) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Harold L. Parish'in Hatıraları (12 Ekim 1982).

33) NSA, Gizli/Sabre dinlemesi, 10 Nisan 1961.

34) CIA, Gizli/Noforn raporu, "CIA ve U-2 Programı, 1954-1974" (1992), s. 198.

35) CIA, Çok Gizli rapor, "Küba Operasyonu'nun Direktör Yardımcısı Tarafından Değerlendirilmesi (Planlar)", 18 Ocak 1962, Kısım 5, "Planın Yeterliliğin Değerlendirilmesi", s. 3.

hava desteği sağlanır ya da mahvoluruz" diyordu yalvararak. "MİG'lerin ve ağır tankların yoğun saldırısı altındayız." Deniz Kuvvetleri, tugay komutanı ve birliklerine bölgeyi tahliye etmelerini önerdi, fakat bu öneri reddedildi. Sonuna kadar savaşacaklardı.

Hiçbir hazırlık yapılmamış olduğundan, NSA'nın Sigint biriminin yaptığı dinlemelerin genellikle tugaya bir yararı olmuyordu. Analizcilerin yapabildiği tek şey oturmak ve sahilde savaşan isyancı askerlerle Küba'nın her yerinden onlara destek verenlerin umutsuz mesajlarını dinlemekti. "Acilen silah"[36] diyordu biri. "Bir söz verdik. Sözümüzü tuttuk. Siz tutmadınız. Eğer bizi terk etmeye karar verdiyseniz söyleyin." Bir başka telsiz konuşması şöyle diyordu: "Yüzlerce köylü aileyi tehlikeye atıyoruz. Bize destek ulaştıramazsanız (...) birlikleri terhis etmek zorunda kalacağız. Bu sizin sorumluluğunuz. Samimi olduğunuzu sanmıştık." Bir diğer mesaj sitem ediyordu: "Tüm askerlerin morali bozuk. (...) Söz verilen silahların ve paraların yollanamamış olması nedeniyle aldatıldıklarını düşünüyorlar." Ve nihayet son bir mesaj daha vardı: "Savaşmak imkânsız. (...) Ya paraşütle daha fazla asker iner ya da ölürüz. (...) Askerler silahsız ve mühimmatsız. Tanrı yardımcımız olsun."

"Anladığım kadarıyla, haberleşmeleri kopyalamak ve yardım çağrılarını dinlemek dışında burada yapılan çok fazla şey yoktu"[37] diyordu bir NSA görevlisi.

"Geri çekilmeyeceğim" dedi San Roman, meydan okurcasına. "Gerekirse sonuna kadar savaşacağız." Tugay, sahilde, mermiler ve havan topları arasında, batı tarafından amansızca bastıran Küba ordusu askerlerine karşı beyhude bir karşı saldırı başlattı. Tugay komutanı, görev gücü komuta gemisine telsizle şu mesajı çekiyordu: "Cephanemiz bitti ve sahilde savaşıyoruz. Lütfen yardım gönderin, tutunamıyoruz."[38]

"Suyun içindeyiz. Cephanemiz yok. Düşman yaklaşıyor. Yardım bir saat içinde ulaşmalı."[39] San Ramon'un sesi bu kez kısa ve umutsuzdu. Kaçacak yer yoktu. Onlarla yaklaşan miğferler arasında, büyük bir gürültüyle çarpan her dalgayla kanları denize karışan çok sayıda arkadaşları

36) Bu paragraftaki bu ve diğer alıntılar CIA'nın Çok Gizli raporlarından alınmıştır, "Soruşturma Subayının Küba Harekâtı İncelemesi", Ekim 1961, s.109.

37) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Harold L. Parish'in Hatıraları (12 Ekim 1982), s. 29.

38) CIA, Çok Gizli rapor, "Soruşturma Subayının Küba Harekâtı İncelemesi", (Ekim 1961), s. 32-33.

39) *A.g.e.*

vardı.[40] "Yardım ne zaman ve neyle gelecek?" Komutanın inanmayan fakat inanmak isteyen sesi şimdi daha da zayıf çıkıyordu. "Yardım neden gelmedi?"

Yeşil miğferlerin altında yüzler vardı ve tüfek tutan kollar ve koşan bacaklar. Her taraftan geliyorlardı, mermiler suya, kuma ve insanlara saplanıyordu. Ormana gidiyorum. NSA dinleme operatörleri son mesajları da dinledi. "Tüm teçhizatı ve haberleşmeyi imha ediyorum. Tanklar görülebiliyor. Elimde savaşacağım hiçbir şey yok. Neyle savaşacağız, elimizdeki tüfekleri sopa olarak kullanıyoruz. Bekleyemem, tekrar ediyorum, sizi bekleyememem."[41]

Öğleden sonra saat 3.20'de, ufkun ötesinde, sahile yönelmiş tahliye konvoyu son bir mesaj aldı. "Gemilere tam yol geri çekilme emri verilmiştir."

İşgaldeki beceriksizliğin CIA üzerinde yarattığı kasvetli hava Kennedy hükümetindeki Castro takıntısını hafifletemedi. 1961 Kasım'ının başlarında gri bir sonbahar cumartesisinde, saatler ikiyi henüz geçmişken, başsavcı Robert F. Kennedy, Beyaz Saray'ın Kabine Salonu'nda düzenlenecek bir toplantı çağrısı yaptı. Başkan, önceki gün grubuna hareket emri vermişti. Küba sorununa bir çözüm bulunmasını istiyordu ve kardeşi de sorunun çözüldüğünü görecekti. Robert Kennedy grubuna dönerek yumuşak siyah deri koltuğunda dimdik oturan Edward G. Lansdale'i tanıttı: Hava Kuvvetleri'nin tek yıldızlı generali aynı zamanda asayişi sağlama [*counterinsurgency*] uzmanıydı.

Uzun boyu ve Errol Flynn yakışıklılığıyla Lansdale, Pentagon Özel Harekât Bürosu'nun başkan yardımcısıydı. Pentagon'da, Oda 3E1 14'ün kapıları arkasına gizlenen Özel Harekât Bürosu, NSA'dan sorumlu olan birimdi. Küba'yla ilgilenme sorumluluğu, diyordu Kennedy, Mongoose Operasyonu olarak bilinecek projede CIA'dan Pentagon'a geçecekti. Kennedy, grubuna, bu değişimle ilgili herhangi bir problemin olup olmadığını sordu. CIA'nın tacının elinden kayıp gittiğini anlayan Richard Bissell fazla direnemezdi. "Gizli operasyonların üstesinden gelebildikleri sürece bir sorun yok"[42] dedi.

Lansdale ve Lemnitzer, Mongoose Operasyonu'nu altın bir fırsat, CIA'nın sefil yenilgisinden sonra ordunun nihayet kaslarını esnetebilece-

40) Tugaydan toplam 114 kişi öldürüldü ve 1.189 kişi yaralandı.

41) CIA, Çok Gizli rapor, "Soruşturma Subayının Küba Harekâtı İncelemesi", (Ekim 1961), s. 32-33.

42) CIA, Gizli, Richard Bissell'in kayıt için tezkeresi, 5 Kasım 1961 (FRUS, c. X, #272).

ği ve yeteneğini sergileyebileceği bir şans olarak görüyorlardı. Küba'da bir iç ayaklanma ihtimali azalırken, Lansdale ve Lemnitzer öteden beri yapmak istedikleri bir şeyin, tüm güçlerin kullanıldığı bir işgal olasılığını sessizce araştırmaya başladılar.

Kennedy hükümeti iktidara geldiğinden beri, ordu içinde güvensiz ve aşırı sağcı kanadın ağırlığı önemli ölçüde artmıştı. Sonunda, 1961 yılının Nisan ayında, Savunma Bakanı Robert McNamara Tümgeneral Edwin A. Walker'ı sert bir şekilde azarladı. Walker, birliklerine John Birch Society'nin resmi olarak propagandasını yapmak ve görevinin dışına çıkmakla suçlandı. Sonuç olarak, birçok muhafazakâr, Kennedy hükümetini anti komünistleri susturmaya çalışmakla itham etti.

Walker, protesto ederek ordudan istifa etti, fakat bir sivil olarak Komünist tehlikelere karşı uyarılarını sürdürdü. Devamlı olarak vurguladığı konulardan biri, askerler üzerindeki sivil denetime ilişkin ülkedeki güvensizlikti. "Askerler üzerindeki geleneksel sivil denetim saptırılmış ve başlıca komuta kademelerinin tümünde komiserlik benzeri bir denetim sistemi yaygınlaştırılmıştır" diyordu.[43] 1961 Eylül'ünde, James Meredith adında zenci bir öğrencinin devlet üniversitesine kaydedilmesini protesto etmek üzere Oxford'a (Mississippi) gitti. Daha sonra Robert Kennedy, Walker için kışkırtıcı komplolar planlamak ve isyana teşvik suçlamasıyla tutuklama emri çıkarttı. Beş gün hapis yattı ve bu süre boyunca siyasi suçlu olduğunu iddia etti.

Savunma Bakanı McNamara'nın adamlarından birinin hazırladığı bir rapora göre, Washington'daki görkemli Ulusal Harp Akademisi'nde bile, düzenlenen seminerler bazen "aşırı sağ kanadı, karalama ve sindirme kampanyasını ve çamur atmayı dirilten ifadelere" ve "güvenliğimiz için tehlikenin sadece içeriden geldiğini savunan bağnaz, tek yanlı görüşlere"[44] sahne oluyordu.

Senato Dış İlişkiler Komisyonu, silahlı kuvvetler içerisindeki sağcı aşırılık sorunu üzerine yazılan bir raporda, "askeri personelin eğitim ve propaganda faaliyetlerinde" henüz ortaya çıkmamış "ciddi tehlikeler" konusunda uyarılarda bulunuyordu.[45] Raporda, "Bu ülke için öncelikli tehlikenin içer-

43) Janson ve Eismann, *The Far Right*, s. 184. 10 Nisan 1963'te, yedi ay sonra Başkan Kennedy'ye suikast düzenleyecek olan Lee Harvey Oswald, Dallas'taki evinin masasında otururken Walker'a suikast girişiminde bulundu. Oswald, Kennedy'yi öldürdüğü silahla, Walker'a pencerenin arkasından ateş etti fakat birkaç santimle ıskaladı. Walker, 31 Ekim 1993'te, şüpheli bir şekilde Dallas'ta öldü.

44) *A.g.e.*, 194.

45) David Burnham, Birleşik Basın Uluslararası telgraf raporu, 20 Temmuz 1961.

deki komünist sızmalar olduğu bu uyarıların tümündeki ortak noktadır" deniyordu.

Komisyonun açıklamasına göre, aşırıcıların ana hedefleri arasında, Kennedy hükümetinin, birçok aşırı muhafazakârın komünist olmakla suçladığı ülke içi sosyal programı da vardı. "Komünist tehdidin doğasıyla ilgili tez," diye uyarıyordu rapor, "çoğunlukla toplumsal yasaların sosyalizmle, sosyalizmin de komünizmle eşitlenmesi yoluyla gelişir. (...) Gelir vergilerinin derecelendirilmesi, sosyal güvenliğin kapsamının genişletilmesi (özellikle, sosyal güvenlik şemsiyesi altında sağlık güvencesi), eğitime federal yardım gibi, bu felsefeyi yansıtan yasalar da dahil olmak üzere hükümetin yasama programının çoğu, komünizme giden yolda atılan adımlar olarak nitelendirilecektir." Bu yüzden, "Komünist tehdide dair bu görüş, yabancı yardımları, kültürel alışverişi, silahsızlanma görüşmelerini ve diğer uluslararası programları, eğer gerçekten yıkıcı değillerse, son derece gereksiz kılıyordu."[46]

Bu ürpertici Senato çalışması, *Seven Days in May*'de (Mayıs'ta Yedi Gün) betimlenen türde, bir üst rütbeli subaylar isyanı uyarısıyla sonlanıyordu. Bu ihtimalin çok da uzak olmadığını göstermek için, yakın zamanda Fransa'da, ordu generallerinin çoğunlukla Cezayir politikaları konusunda başlattıkları ayaklanma "nihai tehlikenin bir örneği olarak"[47] veriliyordu. "İster Fransız isterse Amerikalı olsun, silahlı kuvvetler mensupları mesleklerinden kaynaklanan bazı ortak niteliklere sahiptir ve dünyanın her yerinde *tetik üzerinde bekleyen* birçok asker *parmağı* vardır" diyordu rapor.

Son olarak, Komisyon, özellikle General Lemnitzer'i işaret ediyor ve Lemnitzer'in ve Kuvvet Komutanları'nın aşırı sağcı gruplarla bağlantılarının araştırılmasını talep ediyordu. Komisyon üyeleri arasında Lemnitzer ve Kuvvet Komutanları hakkında soruşturma açılmasını en çok isteyen kişi, Tennessee'den senatör Albert Gore, Sr. (eski başkan Yardımcısı Al Gore'un babası) oldu.

Bu boş bir kaygı değildi. 1963 tarihli *The Far Right* isimli kitaplarında *New York Times*'tan Donald Janson ve CBS muhabiri Bernard Eismann şöyle yazıyordu: "Kavgacı ve sorumsuz bir askeri gücün, Birleşik Devletler'in istikrarı için cuntalara ya da faşizme boyun eğmek zorunda kalan uluslarda ortaya çıkan isyankârlık ve entrikalar kadar tehlikeli olabileceği, endişeleri artırmıştır. Karşı tarafa kaçan askerlerin hükümetin Cezayir

46) *A.g.e.*
47) *A.g.e.*

politikasını tersine çevirme çabaları sonucunda Fransa'yı pençesine alan acı, askeri kurumlarda politik gücün tesisine izin verilmesinin doğal tehlikelerini anımsatan bir diğer güçlü örnektir."[48]

Lemnitzer görünüşte katı ve hatasızdı. Ama içten içe, yeni ve genç Kennedy Beyaz Saray'ına öfkeleniyordu. Askeri geleneğe birdenbire sırt çevirmiş görünen bir kültürde, kendisini zamanın ve mekânın dışında hissediyordu. Klinik anlamda neredeyse paranoyak olmuştu; kaygılarını diğer üst rütbeli subaylara gizlice anlatmaya başladı. Kennedy'nin görevi devralmasının üzerinden bir aydan biraz fazla bir süre geçmişti ki, Birleşik Devletler Avrupa Komutanlığı Başkomutanı Orgeneral Lauris Norstad'a ve diğer bazı generallere bir mektup gönderdi. Hükümetin yorumlarını öğreneceğinden korkuyor ve şöyle diyordu: "Size bu bilgiyi elektrikli araçlarla göndermeyi düşünmüştüm, ama bilginin doğasını göz önünde tutarak onu mektupla gönderiyorum – SADECE sizin, Jim Moore'un ve [başkomutan yardımcısı] Charlie Palmer'ın OKUMASI için."[49] Mektup daha sonra, "SADECE General Norstad'a verilecek mühürlü bir zarfın içinde" teslim edildi.

Lemnitzer, "Muhtemelen siz ve Charlie son zamanlarda bölgelerinizde gelişen rahatsız edici olaylar hakkında Genelkurmay'ın neler yapmakta olduğunu merak ediyorsunuz"[50] diye yazıyordu. Fakat Genelkurmay Başkanı'nı düşündüren, Avrupa'nın nükleer politikasındaki önemli bir değişiklik ya da Soğuk Savaş stratejisindeki bir değişim değil, Beyaz Saray görevlilerinin, Subaylar kulübünün yeniden dekore edilmesi için ayrılan parayı iptal etmiş olmasıydı. "Bu olayın bize olduğu kadar size de inanılmaz geldiğinden eminim. Fakat işler burada artık böyle dönüyor." Son olarak, Lemnitzer, üst düzey komutanları utandırmak amacıyla kasıtlı olarak sızdırılan haberlerden yakındı. "Gene inanıyorum ki, yönetime getirilmiş çok genç ve deneyimsiz insanların birçoğunun herhangi bir konuyu kamuoyuna hemen duyurmakla takındığı 'kraldan çok kralcı' tavrın asıl amacı, bunun yeni hükümet için iyi bir tanıtım sağlayacağına inanmalarıdır. Bu durum böyle daha ne kadar devam eder bilmiyorum, fakat her gün yeni bir olayla karşılaşacağız gibi görünüyor."

Lemnitzer rapor verdiği sivillere hiçbir zaman saygı duymamıştı. Ordunun doğru rolünü engellediklerine inanıyordu. Daha sonra şunları söyleye-

48) Janson ve Eismann, *The Far Right*, s. 197

49) Mektup, Kişisel/Gizli/Sadece Yetkili Kişiler görebilir, Lemnitzer'den Norstad'a, 28 Şubat 1961 (Lemnitzer'in Evrakları, Ulusal Savunma Üniversitesi).

50) *A.g.e.*

cekti: "Sivil hiyerarşiyi yalnızca deneyimsizlikleri değil, aynı zamanda kendi sınırlarını kabullenememelerinin yarattığı küstahlık da sakatlıyor. (...) Sorun sadece, sivillerin askeri kararları kabullenememeleridir."[51] Lemnitzer'e göre, yönetime generaller gelebilseydi ülke çok daha ilerde olabilirdi.

Kennedy iktidarının Domuzlar Körfezi bozgunu, tarafsız kalmış bu subaylar için bardağı taşıran son damla oldu. O günlerde yayınlanan bir raporda, "Domuzlar Körfezi fiyaskosu bendi parçaladı" deniyordu. "Başkan Kennedy süper vatanseverler tarafından 'hayal kırıklığı yaratan' lider olarak küçük düşürüldü. (...) Aşırı Sağ bu hüsrandan doğan önerilerin kaynağı haline geldi ve antikomünizm adını ortaya attı. (...) Halen görevdeki komutanlar komünizm karşıtı seminerlere üslerinde ev sahipliği yapmaya ve başka yerlerde düzenlenen sağcı toplantılara dinleyici ya da konuşmacı olarak katılmaya başladı."[52]

Zamanında hiçbir Kongre üyesi farkına varamamış olsa da, Lemnitzer ve Kuvvet Komutanları sessizce sona yaklaşmışlardı.

Uzun süre gizlenmiş olan ve *Sırlar Evreni* için toplanan belgelere göre, Genelkurmay'ın hazırlayıp onayladığı planlar, belki de Birleşik Devletler hükümetinin şimdiye dek yaptığı en ahlaksız planlardı. Antikomünizm adına, Amerikan halkını kandırmak ve Küba'ya karşı başlatılması amaçlanan iyi planlanmamış bir savaş için destek sağlamak amacıyla kendi ülkelerine karşı gizli ve kanlı bir terörist savaş başlatmayı önerdiler.

Genelkurmay Başkanı ve tüm Kuvvet Komutanları'nın yazılı olarak onayladığı Northwoods Operasyonu kod adlı plan gereği, masum insanlar Amerikan caddelerinde vurulacak, Kübalı mültecileri taşıyan gemiler açık denizlerde batırılacak, Washington D.C.'de, Miami'de ve başka yerlerde şiddetli bir terörizm dalgası yaratılacaktı. Bombalar insanları hedef alacak, uçaklar kaçırılacaktı. Düzmece kanıtlar kullanılarak tüm bunların suçu Castro'nun üzerine atılacaktı; böylece, Lemnitzer ve onun komplocu takımına, savaşlarını başlatmak için ihtiyaç duydukları bahanenin yanı sıra, Amerikan ve uluslararası kamuoyu desteği sağlanmış olacaktı.

Aslında bu fikir, iktidarının son günlerinde Başkan Eisenhower tarafından ortaya atılmış olabilirdi. Soğuk Savaş'ın hiç olmadığı kadar sıcak günlerinde ve son U-2 skandalı halkın belleğinde hâlâ tazeliğini korurken, yaşlı general bir zaferle ayrılmak istemişti. Kennedy'nin resmen göreve

51) Walter S. Poole, Genelkurmay, Genral Lyman L. Lemnitzer'in Hatıraları, (12 Şubat 1976) (Birleşik Devletler Kara Kuvvetleri Askeri Tarih Merkezi, Washington D.C.).

52) Janson ve Eismann, *The Far Right*, s. 6-7.

başlamasına birkaç hafta kala, Küba'yı umutsuzca işgal etmek istedi; doğruyu söylemek gerekirse, tam olarak 3 Ocak günü, Kabine Salonu'nda Lemnitzer ve yardımcılarına, Kübalıların kendisine gerçekten iyi bir bahane vermeleri halinde devir teslim töreninden önce Castro'ya karşı harekete geçebileceğini söyledi. Sonra, zaman daralırken, Eisenhower şu fikri yaymaya başladı. Castro ellerine iyi bir bahane vermezse, diyordu, Birleşik Devletler "herkesin kabul edebileceği bir bahane uydurmayı düşünebilirdi."[53] Önerdiği bahaneyi –bombalama, saldırı, bir sabotaj eylemi– Birleşik Devletler, Birleşik Devletler'e karşı gizlice gerçekleştirecekti. Amaç, başlatılacak savaşı haklı göstermekti. Bu, umutsuz bir başkan tarafından önerilen tehlikeli bir teklifti.

Böyle bir savaş olmasa da, General Lemnitzer bu fikri unutmadı. Ancak, Kennedy'nin planlarını uygulama yetkisi vermemesi onu ve meslektaşlarını hüsrana uğratmış ve Castro'nun işgal için bir bahane sunmaması da öfkelendirmişti.

Son bir sıkıntı da 26 Şubat 1962 tarihinde Beyaz Saray'da yapılan toplantı sırasında yaşandı. General Lansdale'nin Mongoose Operasyonu çerçevesindeki bazı gizli eylem planları ölçüyü daha da aşan ve hiçbir yere varmayan faaliyetler olarak endişe yaratıyordu ve Robert Kennedy Lansdale'den Castro karşıtı çabalarına son vermesini istedi. Bunun yerine, Lansdale'e, gelecek üç ay boyunca Küba hakkında sıkı bir şekilde istihbarat toplamaya odaklanmasını emretti.[54] Bu, Lansdale gibi hor görülmekten çok övgüye alışmış bir asker için utanç verici bir yenilgiydi.

Kennedy kardeşler Castro politikalarını aniden 'yumuşattıkları' için, Lemnitzer, Küba'yı işgal etme fırsatının bir anda elinden kayıp gittiğini görebiliyordu. Küba halkını isyana kışkırtma çabaları sonuç vermiyordu ve ne yazık ki Castro da Amerikalılara ya da Amerikan topraklarına saldırma eğiliminde değildi. Lemnitzer ve diğer komutanlar savaşlarını garantiye almak için tek bir seçeneğin kaldığının farkındaydılar. Amerikan halkını ve dünya kamuoyunu aldatarak Küba'dan nefret etmelerini sağlayacaklardı, öyle ki, herkes bırakın savaşa razı olmayı, Lemnitzer ve generallerinden Castro'ya karşı savaşlarını bir an önce başlatmalarını isteyecekti. Genelkurmay'ın gizli bir belgesinde, "Dünya kamuoyu ve Birleşmiş Milletler forumu" denmekteydi, "Küba hükümetinin aceleci, sorumsuz

53) Beyaz Saray, Çok Gizli, başkanla yapılan toplantı notları, 3 Ocak 1961, (9 Ocak 1961).

54) Dışişleri Bakanlığı, Çok Gizli/Hassas tezkere, "Küba Projesi," 2 Mart 1962 (FRUS, c. X, #309).

ve Batı Yarıküresindeki barış için tahmin edilemez ve tehlikeli bir tehdit olarak beliren uluslararası imajından olumlu şekilde etkilenecektir."[55]

Northwoods Operasyonu, birçok yurtsever Amerikalının ve masum Kübalının anlamsız yere öleceği bir savaşı gerektiriyordu ve bütün bunlar masrafları halkın vergileriyle karşılanan evlerinde ve limuzinlerinde güven içinde yaşayan Washington'daki sapkın generallerin egolarını tatmin etmek içindi.

İlk kez uzaya çıkarak dünya yörüngesini dolanan Amerikalı olacak olan John Glenn'in yolculuğuyla ilgili bir fikir ciddi şekilde düşünülmeye başlandı. Tarihi yolculuğu için Glenn, 20 Şubat 1962'de Cape Canaveral'dan (Florida) havalanacaktı. Uçuşta, Amerikan erdemleri olan doğruluk, özgürlük ve demokrasi bayrağı da gezegenin yörüngesine taşınacaktı. Fakat Lemnitzer ve Kuvvet Komutanlarının başka bir düşüncesi vardı. Lansdale'e roketin havaya uçurulması ve Glenn'in ölmesi gerektiğini söylediler: "Amaç (...) kabahatin Küba'daki komünistlere ve diğerlerine ait olduğuna dair kesin bir kanıt sağlamaktı."[56] Bu, "Kübalıların elektronik parazit yaydıklarını kanıtlayacak birtakım delillerin üretilmesiyle" başarılacak diye devam ediyordu Lemnitzer. Böylece, NASA uzaya ilk Amerikalıyı gönderme hazırlıkları yaparken, Genelkurmay da John Glenn'in olası ölümünü savaşı başlatacak bahane olarak kullanmaya hazırlanıyordu.

Glenn, Lemnitzer'i ve komutanları "gelecek birkaç aylık zaman dilimi içinde" gerçekleşeceğini ileri sürdükleri yeni komplo tasarılarıyla baş başa bırakırken, herhangi bir talihsizlik olmadan tarihteki yerini aldı.

Önerilen eylemler arasında, Guantánamo Körfezi'nde (Küba) bulunan Birleşik Devletler Deniz Kuvvetleri "üssünde ve civarında gerçekleşecek bir dizi iyi koordine edilmiş olay"[57] da vardı. Plana göre, Küba askeri üniforması giydirilen 'dost' Kübalılar "üssün ana kapısı yakınında kargaşa çıkaracaktı. Diğerleriyse üssün içinde sabotajlar düzenleyecekti. Cephanelikler havaya uçurulacak, yangınlar çıkartılacak, uçaklar sabote edilecek, havan topları ateşlenerek tesislere zarar verilecekti."

Önerilen operasyonların boyutu giderek daha korkutucu bir hal alıyordu. Bir tanesi, Havana Limanı'ndaki *Maine* savaş gemisinde 1898 Şubat'ında meydana gelen ve 266 Amerikan denizcisinin ölmesiyle sonuçlanan pat-

55) Genelkurmay, Çok Gizli/Hassas Değerlendirme/Noforn raporu, Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı Temsilciliği'nin Karayipler Sorgulama Grubu hakkında Genelkurmay Başkanlığı Küba Projesi Ekibi'ne verdiği rapor," 9 Mart 1962 (ARRB).

56) Genelkurmay, Çok Gizli/Hassas Değerlendirme, tezkere, Craig'ten Lansdale'e, 2 Şubat 1962 (ARRB).

57) *A.g.e.*

lamaya benzer bir eylemin planlanmasını öneriyordu. Patlamanın gerçek nedeni ortaya çıkarılamamış olsa da, bu olay Küba'yla İspanyol-Amerikan Savaşı'na yol açmış ve ölümcül patlamanın teşvikiyle bir milyondan fazla insan görev için gönüllü olmuştu. Lemnitzer ve generalleri benzer bir plan yaptılar. "Guantanamo Körfezi'ndeki bir Birleşik Devletler savaş gemisini havaya uçurur ve Küba'yı suçlarız" diyorlardı. "Birleşik Devletler gazetelerinde yayımlanan ölü ve yaralı listeleri ulusal bir öfke seline yol açabilir."[58]

Fanatizmlerinin sınırı yok gibiydi: "Miami bölgesinde, diğer Florida şehirlerinde ve hatta Washington'da bir Komünist-Küba terör dalgası başlatabiliriz" diye yazıyorlardı. "Bu terör Birleşik Devletler'e sığınmaya çalışan Kübalı mültecileri hedef alabilir. (...) Kübalıları taşıyan gemileri Florida açıklarında batırabiliriz (gerçek ya da sanal). (...) Birleşik Devletler'deki Kübalı mültecileri beslemeye çalışabiliriz; hatta, yaralılara bakmak kamuoyunun daha çok dikkatini çekebilir."[59]

Bombalamalar, yanlış tutuklamalar, uçak kaçırma eylemleri öneriyorlardı:

- "Dikkatle seçilmiş yerlerde birkaç plastik bomba patlatılması, Kübalı ajanların tutuklanması ve ortaya Küba'nın olaylara karıştığını kanıtlayan önceden hazırlanmış belgelerin çıkarılması da, sorumsuz bir hükümet imajının pekişmesine yardım edecektir."[60]

- "Dominik [Cumhuriyeti] Hava Kuvvetleri'nin ulusal hava sahaları içindeki ihlallere olan hassasiyeti avantaj olarak kullanılabilir. B-26 ya da C-46 tipi 'Küba' uçakları şiddetli gece baskınları yapabilir. Sovyet Bloğu'ndan kundakçılar ayarlanabilir. Bu kışkırtma, Dominik Cumhuriyeti'ndeki komünist yeraltına 'Küba menşeli' mesajlarla ve sahilde bulunacak ya da ele geçirilecek 'Küba menşeli' silahlarla ilişkilendirilebilir. MİG tipi uçakların ABD pilotlarınca kullanılması provokasyonu artırabilir."

- Küba hükümetinin alınan çok sıkı tedbirleri gevşetmesi, sivil uçaklara ve gemilere yönelik kaçırma girişimlerinin devam ediyor olmasının nedeni olarak görülebilir.

58) Genelkurmay, Çok Gizli/Hassas Değerlendirme/Noforn, Northwoods hakkında Genelkurmay sekreterleri tarafından tutulan notlar, İçerik A Ekine Ek, "Birleşik Devletler'in Küba'ya Askeri Müdahalesini Halkı Çıkarmak İçin Bahaneler" (12 Mart 1962), s. 8. (ARRB).

59) *A.g.e.*, s. 8-9.

60) *A.g.e.*, s. 9-10.

"Birleşik Devletler'den Jamaika, Guatemala, Panama ya da Venezüella'ya sefer yapan sivil bir yolcu uçağının Kübalılara ait bir savaş uçağı tarafından vurularak düşürüldüğünü inandırıcı bir şekilde kanıtlayacak bir kaza yaratmak" en karmaşık entrikalardan biriydi. "Uçağın varış yeri sadece uçuş rotasının Küba'dan geçecek olması nedeniyle önemliydi. Yolcular tatilden dönen bir grup kolej öğrencisi veya ortak amaçları program dışı bir uçuş için uçak kiralamak olan bir grup insan olabilirdi."[61]

Lemnitzer ve Kuvvet Komutanları karmaşık ve aldatıcı bir plan hazırladılar:

> Elgin AFB'deki* bir uçak, CIA'nın Miami bölgesindeki özel organizasyonlarda kullandığı sivil kayıtlı bir uçakla aynı renkte boyanacak ve numaralandırılacaktı. Kopya uçak belirlenen zamanda gerçek sivil uçağın yerini alacak ve uçağa kimlikleri dikkatlice değiştirilmiş takma isimli, seçilmiş yolcular bindirilecekti. Gerçek kayıtlı uçak bir erkek arıya [uzaktan kumanda edilebilen insansız bir uçağa] dönüştürülecekti. İnsansız uçağın ve gerçek uçağın kalkış zamanları, buluşma yeri Florida'nın güneyi olacak şekilde ayarlanacaktı.
>
> Buluşma noktasından sonra, yolcu taşıyan uçak minimum irtifaya alçalacak ve doğrudan, yolcuları boşaltmak ve uçağı tekrar orijinal haline döndürmek için tüm hazırlıkların yapıldığı Elgin AFB'deki yedek alana gidecekti. Bu arada, insansız uçak uçuş planında belirtilen rotada uçmaya devam edecekti. Küba üzerine geldiğinde, insansız uçak, uluslararası tehlike frekansından Küba MİG uçaklarının saldırısına uğradığını belirten "1 Mayıs" çağrısı yapacaktı. Bu çağrı uçağın vurulmasıyla –radyo sinyalleriyle patlatılmasıyla– kesilecekti. Bu durum, Amerika'nın olayı "satmasına" gerek kalmadan, Batı Yarımküredeki tüm ICAO [Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilatı] telsiz istasyonlarının uçağa ne olduğunu Birleşik Devletler'e iletmesini sağlayacaktı.

Sonunda, "Amerika Birleşik Devletleri Hava Kuvvetleri'ne ait bir uçağın herhangi bir tahrik saldırısı olmaksızın uluslararası sularda Komünist Küba MİG'leri tarafından düşürüldüğünü ispatlayabilecek" bir plan yapılmıştı. Son on yılda düşürülen uçaklar göz önünde tutulacak olursa, bu, özellikle inandırıcı bir operasyondu.

61) *A.g.e.*, s. 9-11.

* Air Force Base: Hava Kuvvetleri Üssü. Florida sahilinde bulunan ve nükleer olmayan savaş gereçlerinin test edildiği başlıca merkez durumundaki Elgin Hava Üssü, ABD Hava Kuvvetleri'ne ait en büyük üslerden biridir. (ç.n.)

Savunma Bakanı McNamara'ya yazdığı ve operasyon tavsiyesinde bulunduğu mektubunun son tümcesinde Lemnitzer, Northwoods Operasyonu'nu ve işgali yönetmekle görevli Kuvvet Komutanlarının atanıp atanmadığını sorarken, daha fazla güç için yetki istiyordu. "Açık ya da gizli tüm askeri operasyonların sorumluluğunu Genelkurmay'ın taşıması önerilir"[62] diye yazıyordu.

13 Mart 1962 Salı günü öğleden sonra saat 2:30'da, Lemnitzer, harekâttan sorumlu komutan Tuğgeneral William H. Craig ile birlikte Northwoods Operasyonu'nun son dakika detaylarını gözden geçirdi ve belgeyi imzaladı.[63] Daha sonra, McNamara'nın ofisindeki "özel toplantı'ya" katıldı. Bir saat sonra, Kennedy'nin askeri temsilcisi Orgeneral Maxwell Taylor'la buluştu. Bu toplantılarda neler olduğu bilinmiyor. Ama üç gün sonra, Başkan Kennedy Lemnitzer'e, Birleşik Devletler'in Küba'da açıktan askeri güç kullanmasının neredeyse imkânsız olduğunu söyledi.[64]

Lemnitzer ve yılmayan komutanları, Küba'yı işgal etme ve yönetimi ele geçirme konusunda kendilerine yetki verilmesini ısrarla talep ediyorlardı. Northwoods Operasyonu fikri ortaya atıldıktan bir ay kadar sonra, Genelkurmay'ın "tank" adını verdiği konferans salonunda buluştular ve McNamara'ya sert bir muhtıra verme kararı aldılar. Muhtırada "Genelkurmay Başkanlığı Küba sorununun en kısa zamanda çözülmesi gerektiğine inanıyor" deniyordu. "Dahası, iç ayaklanmalar, dış politika, ya da ekonomik ve psikolojik baskılar yüzünden şimdiki komünist rejimin devrilmesi konusunda çerken bir başarı sağlama şansının olmadığını biliyorlar. Dolayısıyla, şu anki komünist rejimin devrilmesi için Birleşik Devletler'in askeri müdahalesinin gerektiğine inanıyorlar."[65]

Lemnitzer'in genelde komünizme özellikle de Castro'ya duyduğu nefret fanatizm düzeyindeydi. Muhtıra, "Genelkurmay Başkanlığı, genel bir savaş riski almaksızın Birleşik Devletler'in Küba'da askeri bir müdahaleye girişebileceğine inanıyor,"[66] diyerek devam ediyordu. "Aynı zamanda şuna

62) Genelkurmay, Çok Gizli/Hassas Değerlendirme/Noforn tezkere, Lemnitzer'den McNamara'ya, 13 Mart 1962 (ARRB).

63) Lemnitzer'in resmi günlüğünden 13 Mart 1962 (Lemnitzer'in Evrakları, Ulusal Savunma Üniversitesi).

64) Dışişleri Bakanlığı, Gizli tezkere, U. Alexis Johnson tarafından yazıldı, 16 Mart tarihli; "Mongoose Harekâtı'nın Ana Hatları"na ek (14 Mart 1962) (FRUS, c. X, #314). İronik olarak, Başkan Ford, 1975 yılında, CIA'nın ülke içi faaliyetlerinin soruşturması için Lemnitzer'i atadı.

65) Genelkurmay, Çok Gizli/Hassas Değerlendirme/Noforn tezkere, Lemnitzer'den McNamara'ya, 10 Nisan 1962, s. 1-2 (ARRB).

66) *A.g.e.*

da inanıyor ki, bu müdahale komünistler için elverişli bir ortam yaratacak bir BM harekâtına fırsat vermeyecek kadar hızlı başarılabilir." Bununla birlikte, Lemnitzer'in önerisi Castro'yu destekleyen Kübalılara özgürlük vaat etmiyor, onları ABD askerlerinin kontrolündeki bir polis devletine hapsediyordu. "Küba'nın kontrolünü esas itibariyle askeri güçler sağlayacaktır. Polisiye tedbirlerin sürekliliği gereklidir."

Sonuç olarak, Lemnitzer dobra dobra konuşuyordu: "Genelkurmay Küba'ya yapılacak erken bir askeri müdahalenin Birleşik Devletler tarafından ulusal politika olarak benimsenmesini ve ayrıca, bu tür bir müdahalenin mümkün olan en kısa zamanda, tercihen şu an aktif görevde bulunan Ulusal Muhafızların ve Yedek Askerlerin terhisinden önce yapılmasını önerir."[67]

O günden sonra, McNamara'nın kendi orduşefine neredeyse hiç güveni kalmadı ve generalin yaptığı hemen her öneriyi reddetti. Lemnitzer'in eski kurmay subaylarından biri, bu ret cevapları o denli sıradanlaşmıştı ki diyordu, bakanlık görevlisi, generale, bu durumun askeriyeyi 'utanç verici bir şehvete' sürüklediğini söyledi. Fakat Lemnitzer'in yanıtı, "Ben bir kurmay subayım – inandığımı söylemek benim görevim, onaylamak ya da onaylamamak ona [McNamara] kalmış,"[68] oldu. Lemnitzer'in Northwoods Operasyonu hakkında hiçbir şey bilmeyen yaveri, "McNamara'nın küstahlığı şaşırtıcıydı" diyordu. "Af dilemesi için General Lemnitzer'e çok kısa bir süre tanıdı ve ona bir okul çocuğu gibi davrandı. Odaya girdiğinde, general esas duruşta bekliyordu. Her şey 'Evet efendim' ve 'Hayır efendim'den ibaretti."

Birkaç ay içinde, Lemnitzer ikinci dönem için Genelkurmay Başkanı olmayı reddetti ve NATO komutanı olarak Avrupa'ya tayin edildi. Yıllar sonra, Başkan Gerald Ford, Cumhuriyetçi sağın sevgilisi Lemnitzer'i Başkanlık Dış İstihbarat Danışma Kurulu'na atadı. Lemnitzer'in Küba komutanı Tuğgeneral Craig de tayin edilmişti. Tümgeneralliğe terfi etti ve NSA'nın askeri kanadı Silahlı Kuvvetler Güvenlik Teşkilatı'nda üç yıl komutan olarak çalıştı.

Northwoods Operasyonu'nun gizliliği ve illegal oluşu nedeniyle, tüm ayrıntılar kırk yıl boyunca gizli kaldı. Lemnitzer operasyonla ilgili belgelerin tüm kopyalarının imha edilmiş olduğunu düşünmüş olmalıydı, ortada kendisini tehlikeye atacak malzeme bırakacak biri değildi. Örneğin, Domuzlar Körfezi yenilgisinden sonra, Craig'den önce Genelkurmay bünyesindeki Küba projesinin başında bulunan Tuğgeneral David W. Gray'e,

67) *A.g.e.*
68) L. James Binder, *Lemnitzer*, s. 279.

Kuvvet Komutanları'nın eylemleri ve konuşmalarıyla ilgili tüm notlarını yok etmesini emretmişti.[69] Gray'in titizlikle tuttuğu notlar, o dönemde Genelkurmay bünyesinde neler olup bittiğine dair ayrıntılı tek resmi kayıtlardı. Gray'e göre, Lemnitzer bir Kongre soruşturmasından korkuyordu ve bu yüzden suçlamaya yol açabilecek delillerin imha edilmesini istiyordu.

Kanıtlar yok edildiğinden Lemnitzer Kongre'ye rahatça yalan söyledi. Senato Komisyonu önündeki gizli oturumlar sırasında, Pentagon'un Küba'yı doğrudan işgal etme planlarından haberdar olup olmadığı sorulduğunda, haberim yoktu yanıtını verdi. Fakat, Genelkurmay'ın ayrıntılı işgal planları Kennedy'nin görevi devralmasından bile önce hazırlanmıştı ve o zamandan beri ek planlar geliştirilmişti. Dört dörtlük bir planlamacı ve ayrıntıların adamı, aynı zamanda kaçamaklı yanıtlar veren biri olup çıktı; sanki o dönemde yurtdışındaymış gibi, aniden operasyonun kilit olaylarını hatırlamakta çok zorlanmaya başladı. Berbat bir manzaraydı. Senatör Gore, Lemnitzer'in kovulmasını istedi. "Genelkurmay'da yeni bir organizasyona ihtiyacımız var" dedi. "Yeni üyelere olduğu kadar, acilen yeni bir başkana da ihtiyacımız var." Northwoods Operasyonu hakkında kimse hiçbir şey bilmiyordu.

Çok fazla belge imha edildiğinden, Northwoods Operasyonu'ndan kaç kurmay subayın haberdar olduğunu saptamak zordur. Daha önce anlatıldığı gibi, belge Lemnitzer ve diğer Kuvvet Komutanları tarafından imzalandı ve tam onay verildi ve imzalanmak üzere savunma bakanına gönderildi. McNamara'dan sonra başkana ve başsavcıya gidip gitmediği ise bilinmiyor.

Lemnitzer işini kaybettikten sonra bile, Kuvvet Komutanları, en azından 1963 yılına kadar 'bahane' operasyonları planlamayı sürdürdüler. Önerilerinden biri, Küba ile Küba'nın Latin Amerikan komşularından bazıları arasında kasıtlı olarak bir savaş başlatmaktı. Bu durum Birleşik Devletler'e Küba'nın düşmanının tarafına geçmek ve Castro'dan kurtulmak için askeri bir bahane sağlayacaktı. Bir başka öneride de, "Bir OAS [Amerika Ülkeleri Örgütü] üyesine uydurma bir 'Küba' saldırısı tertiplenebilir," denmekteydi, "ve saldırıya uğrayan ülke kendini koruma önlemleri almaya ve Birleşik Devletler'den ve OAS'tan yardım istemeye zorlanabilir; Birleşik Devletler, Küba'ya karşı ortak bir eylem için gerekli olan üçte ikilik desteği OAS üyelerinden kesinlikle alabilir."[70]

Birleşik Devletler'in gizlice saldırmasını önerdikleri devletler arasında Jamaika ve Trinidad-Tobago vardı. Her ikisi de İngiliz Milletler Topluluğu

69) *A.g.e.*, s. 273.

70) Savunma Bakanlığı Bürosu, Çok Gizli/Hassas siyaset belgesi, "Küba ve Başka Bir LA Eyaleti Arasında Savaş" (1963), s. 1 (ARRB).

üyesiydi; dolayısıyla, Birleşik Devletler, bu ülkelere gizlice saldırmak ve sonrasında Küba'yı sorumlu tutmak suretiyle, Castro'ya karşı savaşa İngiltere'yi de çekmek istiyordu. Raporda, "Doğaldır ki, yukarıda tanımlanan uydurma durumlar, güvenliğin büyük zorluklarla sürdürülebildiği demokratik sistemimiz için son derece tehlikelidir" denmekteydi. "Eğer böyle bir uydurma durum tertipleme kararı alınacaksa, bu, Birleşik Devletler'in en güvenilir gizli personelinin katılımıyla sınırlandırılmış olmalıdır. Bu durum, uydurma durumlar için askeri birimlerin kullanılmasının çeşitli açılardan uygulanabilir olmadığını akla getirir."[71]

Raporun önerileri arasında, Birleşik Devletler'e saldırması için Castro hükümeti içinden birine ödeme yapılması bile vardı: "Öyleyse, geriye sadece Guantanamo'daki Birleşmiş Devletler'e ait deniz üssüne yapılacak saldırıyı başlatması için Castro'nun komutanlarından birisine para yedirmek kalıyordu."[72] Önerilen eylem –bir Amerikan askeri tesisine vahşi bir saldırı düzenlemesi için yabancı bir ulusa rüşvet verilmesi– vatana ihanetti.

Mayıs 1963'te, Savunma Bakanı Yardımcısı Paul H. Nitze, Beyaz Saray'a, "Birleşik Devletler'e ait bir keşif uçağına yapılacak bir saldırının Castro rejiminin etkin bir şekilde ortadan kaldırılması amacı doğrultusunda kullanılabileceği olası bir senaryo" öneren bir plan gönderdi.[73] Küba'nın bir U-2'ye saldırdığı olayda, plan, yeni Amerikan pilotları gönderilmesini öneriyordu, ama bu kez, yollanacak keşif uçakları, vurulmaları ve böylece bir savaşa yol açmaları beklentisiyle alçaktan uçacaktı Planda, "Kübalıları yeni bir olay için kışkırtmaya teşvik etmek amacıyla Birleşik Devletler çeşitli önlemler alabilir" deniyordu. Bununla birlikte, Nitze pilotları yollayan kişi olmak istemiyordu.[74]

Bir diğer öneriyse, ada üzerinde "taciz amaçlı keşif uçuşları ve Küba askerlerini eyleme geçirmeyi umarken özgürlük hareketimizi gözler önüne seren gösteri uçuşları" yapmaktı. "Böylece," diyordu plan, "Kübalıların tetiği çekme mutluluğunu yaşamalarına bağlı olarak, bir keşif uçağının düşürülmesi, en iyi ihtimalle Castro'nun bertaraf edilmesine ve belki de Sovyetlerin Küba'daki askerlerinin ve yer kontrol tesislerinin kaldırılmasına yol açabilirdi; en kötü ihtimalleyse keşif uçuşu yapma kararlılığımızı

71) *A.g.e.*, s. 3.

72) *A.g.e.*

73) Savunma Bakanlığı, Çok Gizli/Hassas tezkere, Uluslararası Güvenlik İşlerinden sorumlu Savunma Bakanı Yardımcısı Paul Nitze'den Bundy'e, 10 Mayıs 1963 (JFKL, Ulusal Güvenlik Dosyaları, Toplantılar ve Tezkere Serileri, Olağan Grup Toplantısı) (FRUS, c. 11, #337).

74) *A.g.e.*

göstermeye vesile olurdu." Yaklaşık bir ay sonra, Küba üzerinde bir alçaktan uçuş gerçekleştirildi; ne yazık ki bu eylem kurşunlar yerine sadece protestoya neden oldu.[75]

Lemnitzer, kritik bir dönemde olağanüstü hassas bir makamda oturmuş tehlikeli –hatta dengesiz– bir aşırı sağcıydı. Ama aynı zamanda Northwoods Operasyonu Genelkurmay'ın her bir üyesi tarafından desteklenmişti ve Pentagon'un kıdemli subayı Paul Nitze bile Küba'yla düzmece bir savaş yapılmasını savunuyordu. Tüm birimlerin ve Pentagon'un en kıdemli üyeleri gerçeklikten ve demokrasinin anlamından o denli uzaktı ki, gerçek kırk yıl boyunca gizli kalacaktı.

Geçmişe bakıldığında, belgeler ordudaki liderlik konusuna yeni bir anlayış öneriyor. Amerika'yı Küba ile düzmece bir savaşa sokmayı hiçbir zaman başaramasalar da, bu düşüncelerini Vietnam Savaşı'yla gerçekleştirdiler. Bu savaşta 50,000'den fazla Amerikalı ve 2 milyondan fazla Vietnamlı hayatını kaybetti.

Uzun yıllar boyunca, 1964 Tonkin Körfezi olayının –ki Amerika'nın uzun Vietnam Savaşı'nın kıvılcımı olmuştur– Amerika'nın savaşa karışmasına Kongre ve kamuoyu desteği sağlamak amacıyla Birleşik Devletler görevlilerince tezgâhlandığından kuşkulanılmıştır. Yıllar sonra, Kuzey Vietnam devriye gemilerinin körfezdeki iki Amerikan destroyerine saldırdığı iddiasına ilişkin ciddi sorular ortaya atılmıştır. Fakat Pentagon'u savunanlar, kurmay subayların asla böylesi aldatmaların içinde yer alamayacaklarını söyleyerek bu tür suçlamaları her seferinde reddetmişlerdi.

Fakat şimdi, Northwoods Operasyonu'yla ilgili belgelerden anlaşılıyor ki, halkı aldatmak ve savaşmaları ve ölmeleri için Amerikalılara savaşlar icat etmek, Pentagon'un komuta kademesinde onaylanan standart bir politikaydı. Aslında, Tonkin Körfezi olayı, Northwoods Operasyonu oyun kitabından alınmışa benziyor: "Guantanamo Körfezi'nde bir Birleşik Devletler savaş gemisini havaya uçurur ve Küba'yı suçlarız (...) Birleşik Devletler gazetelerinde yayımlanan ölü ve yaralı listeleri bir öfke seline yol açabilir." Gereken tek şey 'Guantanamo Körfezi' yerine 'Tonkin Körfezi', 'Küba' yerine 'Kuzey Vietnam' yazmak. Tonkin Körfezi olayı sahne arkasından yönlendirilmiş olabilir, olmayabilir de; fakat Pentagon'un o dönemdeki komuta kademesinin bu tür aldatmalar konusunda yetenekli olduğu açıktır.

75) Dışişleri Bakanlığı, Çok Gizli/Sadece Yetki Kişiler görebilir, Dışişleri Bakan Vekili George Ball'dan Başkan'a, 25 Haziran 1963 (JFKL, Ulusal Güvenlik Dosyaları, Ülkeler Serisi, Küba) (FRUS, c. XI, #352.)

GÖZLER

KPYNTKA'ABPYHTO RIL VFLTA AIUUTK MY HFAA BF UHOTKA
CFKR ANLRXQ YANMC KN ANMDA YRQKFLDA FW KPR QCG
DYMIAQBC GN QMIG NYCSB QFGIG'B QFKOROGYB DSQJB
WJEHCFBJN YFWRJPC YFC HEZUF JP VRNF HV CUYJOFC HP OHCHBH
SLNO FENLDX LHH DLLMOA ZJCSO FL DZA LTON A.E. TLFONX

Washington'un 322 kilometre kuzeyinde, Brooklyn Donanma Tersanesi'ndeki işçiler çelik bağlantıları birbirine perçinliyor ve kaynaklıyordu. Havada mavi kıvılcımlar uçuşuyor ve ortalığı yapılan işin gürültüsü dolduruyordu. Kasklı işçiler büyük metal plakaları kesiyor, doğrultuyor ve şekillendiriyordu; elektrikçilerse, sonsuz siyah örgü ipleri gibi, kilometrelerce uzunlukta kablo çekiyordu. Uzun bir kutuya benzeyen kuru gemi havuzunda, kaynakçıların hamlaçları uzun zaman önce ıskartaya çıkarılmış geminin paslı iskeletine ve gri yüzeyine yeniden hayat veriyordu.

31 Temmuz 1945'te, SS *Samuel R. Aitken*, Portland'da (Maine) yeni doğan bir bebeğin ciyaklamasını andıran bir sesle kızaktan suya indirildi. Adını, Amerika'ya yüzyılın başlarında gelen ve daha sonra Moore-McCormack Lines'da yönetici olan bir İrlandalıdan alan *Aitken*, Özgürlük gemileri olarak bilinen seri üretim kargo gemilerinden biriydi. Savaş için fazlasıyla geç kaldığından, birkaç yıl boyunca, Moore-McCormack bayrağıyla o limandan bu limana mal taşımıştı. Fakat, hizmete girdikten sadece üç yıl sonra, *Aitken* erkenden emekli edildi ve Wilmington'daki (Delaware) bir gemi mezarlığına gönderildi.

Şimdi, *Samuel R. Aitken* büyük bir gizlilik içinde yeniden göreve çağrılıyordu, ama bu kez casus olarak.

John F. Kennedy'nin başkan seçilmesiyle hemen hemen aynı zamanda, NSA direktörü John Samford'un dönemi başladığından çok daha dikkat

çekici bir şekilde sona erdi. Kasım 1960'ta planlanan emekliliğinden hemen önce, William H. Martin ve Bernon F. Mitchell isimli iki analizcisinin Moskova'ya iltica etmesiyle teşkilat tarihinin en kötü skandalını yaşadı. Bu ilticanın sonucunda, NSA'nın örgüt yapısı hızla değiştirildi. ADVA ("İleri Sovyet") ve GENS ("Genel Sovyet"), Sovyetler Birliği ve uydu ülkelerinin analizi işine odaklanan en geniş birim olarak A Grubu adı altında birleştirildi.[1] ACOM ("Komünist Asya"), Küba'nın yanı sıra, Çin, Kore, Vietnam ve Komünist Asya'nın geri kalan ülkelerinden sorumlu B grubuna dönüştü. Ve ALLO ("Diğer Hepsi"), dünyanın geri kalan ülkelerinin haberleşmesini çözmeye çalışan G grubuna dönüştürüldü. Diğer casusluk skandallarına rağmen, bu sistem 1990'lara kadar değişmeden kalacaktı.

Samford'un yerine, bir zamanlar NSA'da kurmay başkanlığı yapmış olan 1926 Annapolis mezunu Koramiral Laurence Hugh (Jack) Frost geçti. Göreve başladığında Meade Kalesi'ndeki NSA karargâhında 8.000 personel hizmet veriyordu ve her geçen gün istihbarat pastasından karargâhın payına daha büyük bir dilim düşüyordu. O dönemde, Birleşik Devletler istihbarat bütçesinin toplamı 2 milyar dolara ulaşmıştı;[2] Savunma Bakanlığı'nın çoğu NSA'ya giden harcamaları ise 1,4 milyar doları buluyordu.[3] Zayıf yapılı, kır saçlı amiral, görevi devralmasından hemen sonra NSA'yı bir gemi olarak gördüğünü ilan etti[4] ve 23 metre uzunluğunda ve 1,406 kilogram ağırlığında bir bayrak direği sipariş etti; gönderine kişisel bayrağı çekilecek ve böylece insanlar dümene amiralin geçtiğini bilecekti.

Yerinde bir jestti. O sıralarda NSA, Sigint hava gücünü artırmak için kendi dinleme donanmasını gizlice yapılandırıyordu. 1950'lerin hava çatışmaları daha fazla insan talep ederken, sansar gemileri sansar uçaklarına katılmaya başladı. Gemilerin faaliyet alanı NSA'nın hemen hiç dinleme karakolunun olmadığı güney yarımküreyi de –Güney Amerika ve Güney Sahra Afrika'sı– kapsayabilirdi. Her iki bölge de, gelişen dünyada etki alanlarını genişletmek isteyen Amerika ve Rusya için giderek çekici bölgeler olmaya başlamıştı.

Kavram yeni değildi. Ruslar yıllarca kırk antenlik trol gemilerinden oluşan bir filo kullanmıştı.[5] Beş kilometrelik karasuları sınırının hemen dışında gezinir ve Birleşik Devletler'in doğu ve batı sahilleri boyunca ku-

1) James Bamford, *The Puzzle Palace: A Report on NSA, America's Most Secret Agency* (Boston: Houghton Mifflin,1982), s. 90-91.

2) Beyaz Saray, Çok Gizli/Sadece yetkili kişilerin görmesine izin verilen tezkere, "Ulusal Güvenlik Konseyi'nin 473'ncü Toplantısı Görüşmeleri, 5 Ocak 1961," s. 3.

3) *A.g.e.*, s. 2.

4) NSA, *Kriptolog* (Kasım 1982), s. 17.

5) Genelkurmay, Birleşik Keşif Merkezi, Çok Gizli, *Pueblo Olayı* (24 Ocak 1968), s. 3.

rulmuş savunma tesislerini dinlerlerdi. Eski KGB görevlilerinden Tümgeneral Oleg Kalugin, "Sovyetler Birliği, Sovyet trol gemilerini de kullanarak muazzam bir dinleme programına sahip olmuştu" diyordu. "SSCB Bilimler Akademisi'nin himayesindeki bu bilimsel gemiler özel cihazlarla donatılmışlardı. Çeşitli yerlere –Atlantik, Pasifik ya da gidebildikleri her yere– giderler ve elektronik haberleşmeleri dinlemek, sonra da (...) onları çökertmek için (...) bu dinleme teçhizatlarını kullanırlardı."[6]

Başkan Eisenhower, NSA'nın ilk sinyal istihbaratı gemisine 12 Kasım 1959 tarihinde yetki verdi.[7] *Samuel R. Aitken* USS* *Oxford* olacaktı. Kent isimleri sadece kruvazörlere verilse de, dinleme gemileri için bir istisna yapılmasına karar verildi. İsim olarak "Oxford" seçildi çünkü Birleşik Devletler'deki en yaygın kent ismiydi.[8] Gemiye örtmece içeren bir ad da verildi: "Genel Teknik Araştırma Destek" (AGTR) gemisi.

Dönüşüm çalışması 1960 Ekim'inde, başkanlık seçiminden hemen önce başladı. 17 metrelik kemere uzunluğu ve 11.498 tonluk taşırma suyuyla, 134 metre boyundaki *Oxford*, oldukça büyük bir dinleme karakolunu barındıracak kadar genişti. 11 Eylül 1961'de, Kıdemli Yüzbaşı Howard R. Lund, gemisinin –görünüşte Donanma'nın Atlantik Hizmet Gücü için– göreve hazır olduğunu rapor etti ve New York'tan, gemilerin ana limanı olan Norfolk'a (Virginia) geçti.

Oxford daha önce suya indirilen hiçbir gemiye benzemiyordu. Dinleme raporlarının NSA'ya süratli bir şekilde iletilmesi için, geminin kıç tarafına beş metre çapında bir çanak anten yerleştirilmişti. 15 Aralık'ta *Oxford*, ay yüzeyinden yansıyan bir mesajı kaydeden ilk gemi oldu. Donanma Harekât Komutanı'ndan gelen mesajda, "Sinyal vermek Deniz Kuvvetleri haberleşmesinde bir diğer ilktir; Birleşik Devletler Donanma Araştırma Laboratuvarı Alan İstasyonu'ndan (Maryland, Stump Neck) size gönderilen bu mesaj ay üzerinden geliyor,"[9] yazıyordu.

Birkaç hafta sonra, *Oxford*, Güney Amerika'nın doğu kıyılarını dinlemek üzere Norfolk'tan ayrılarak ilk seferine çıktı.[10] Colón'a (Panama) yapı-

6) Oleg Kalugin ile röportaj, CBS Haberlerinin nüshası (tarihsiz), s. 35.

7) Amerikan Donanma'sı, Gizli tezkere, CNO'dan Donanma Bakanı'na, 26 Nisan 1960 (Deniz Kuvvetleri Harekât Arşivleri, USS *Oxford* Dosyası).

* United States Ship: Birleşik Devletler Gemisi. (ç.n.)

8) Amerikan Donanması, tezkere C.O., USS *Oxford*, CNO'ya, 5 Şubat 1962 (Deniz Kuvvetleri Harekât Arşivleri USS *Oxford* Dosyası).

9) *A.g.e.*

10) Amerikan Donanması, tezkere, C.O., USS *Oxford*, CNO'ya, 25 Ocak 1963 (Deniz Kuvvetleri Harekât Arşivleri, USS *Oxford* Dosyası).

lan kısa bir ziyaretin ardından Ekvator'u geçti ve Recife (Brezilya), Montevideo (Uruguay), Buenos Aires (Arjantin) ve Rio de Janerio'ya (Brezilya) doğru yelken açtı. Gemi, yol boyunca ay-yansıtmalı antenini başarıyla kullanarak Washington'a bilgi aktardı: bir diğer ilk.

Hızına ek olarak, ay-yansıtmalı anten[11] geminin gizli kalmasını da sağlıyordu. Yabancı yön bulma antenleri tarafından dinlenme riski taşıyan standart yüksek frekanslı haberleşmelerden farklı olarak, tek yönde sinyal gönderen mikrodalgalar kullandığı için aydan yansıyan sinyalin yakalanması çok zordu. Ay-yansıtmalı sistem parazitlere karşı da güvenliydi. Bu sistem için Cheltendam (Maryland, NSA'nın yanında), Wahiawa (Hawaii), Sobe (Okinawa) ve İngiltere'deki Oakhanger'da yer istasyonları kurulmuştu.

20 Haziran 1962'de Deniz Binbaşı Thomas Avery Cosgrove, *Oxford*'un kaptanlığını üstlendi. Cosgrove bir 'mustang'ti* – Silahlı Kuvvetler'e sıradan asker olarak da hizmet etmiş bir subay. Gemideki dinleme operatörlerinden Aubrey Brown, onun için, "zımpara kâğıdı kadar kaba"ydı diyordu. "Kolları, bileklerine kadar dövmelerle kaplıydı. Boynunda da bir tane vardı. Ve lostromonun ikinci kaptanı gibi konuşurdu."

Bir ay kadar sonra, 16 Temmuz'da, gemi Güney Amerika sahillerine doğru dört aylık bir başka gizli dinleme seferine çıktı.[12] Fakat üç gün sonra, "öncelikli istihbarat talebi içeren"[13] acil bir mesaj aldı ve Küba'ya doğru yöneldi.

1962 yazında, Rusya ile Küba arasında gidip gelen gemilerin izlediği rotalar en yoğun saatteki otoyollara benzemeye başladı. 24 Temmuz'da NSA, "en azından dört, belki de beş (...) Sovyet yolcu gemisi muhtemelen 3.335 yolcusuyla Küba yolunda"[14] diye rapor etti. Büyük ihtimalle yolcular Sovyet radar ve silah sistemlerini işletmek üzere gelen Rus askeri personeliy-

11) Ayrıntılar için, bkz. NSA, Çok Gizli/Gölge/Yabancı Ülkelere Duyurulamaz, "Savaşın Gölgesinde" (Haziran 1969), s.108.

* Arap atlarının soyundan gelen ve Kuzey Amerika'ya on altıncı yüzyılda İspanyol kâşifler tarafından getirilen küçük, dayanıklı ve vahşi bir at türü. (ç.n.)

12) Amerikan Donanması, tezkere, C.O., USS *Oxford*, CNO'ya, 25 Ocak 1963 (Deniz Kuvvetleri Harekât Arşivleri, USS *Oxford* Dosyası).

13) Amerikan Donanması, Çok Gizli/Dinar, "Donanma Bakanı için Tezkere," 16 Temmuz 1962.

14) NSA, Gizli/Kimbo dinlemesi, "Görülmemiş Sayıda Sovyet Yolcu Gemisi Küba Yolunda", 24 Temmuz 1962, s. 1.

di. Yaklaşık bir ay içinde, elli yedi ticari Sovyet gemisi Havana'yı ziyaret etti.[15] O sıralarda Atlantik Filosu'nun başında olan Amiral Robert Lee Dennison o günleri şöyle anımsıyor: "Gemi sayısının artışına ek olarak, Ağustos'tan önce Sovyet bloğu ülkelerinden gelen askeri personel sayısında da önemli oranda artış oldu ve, Ağustos-Eylül döneminde, toplam 20.000 yolcu kapasiteli dokuz yolcu gemisinin Küba'ya varmasıyla bir yapılanma başladı. Ama o zamanlar gemilerde kaç yolcunun olduğunu kesin olarak bilmemizin bir yolu yoktu, çünkü geceleri karaya çıkıyorlardı."[16]

Aynı zamanda, kullanılan hileler de NSA'nın dikkatini çekmeye başladı. Rusya'daki limanlardan ayrılan gemiler varış yeri olarak Uzakdoğu ya da Afrika'yı belirtiyordu. Fakat NSA, gemilerin günlük konuşmalarını dinleyen ve üçlü kestirmeyle (yön bulma) yerlerini saptayan dev fil kafesi antenleriyle, Küba'ya doğru ilerleyen gemileri Atlantik'te izleyebiliyordu. Aynı zamanda, silahlara ve askeri teçhizata çok daha fazla yer açmak için gemilerin gümrük bildirgesinde belirtikleri kargonun çok azını taşıdıklarını da tespit edebiliyordu. Öyle ki, Mayıs sonlarında Archangel'e ulaşan yeni Sovyet yük gemisi *Beloretsk*, yaklaşık 7.800 ton kereste taşıması gerekirken, geminin gerçek yükü sadece 5.240 tondu. Bu yük, 14.150 ton kapasiteli Norveç yapımı geminin ancak üçte birini dolduruyordu. Bir NSA raporu, "Bu yüzden, *Beloretsk*'in yükünün bir kısmının askeri malzeme olabileceğine inanılıyor"[17] sonucuna varmıştı.

Yaz uzayıp giderken sinyaller kaygı verici bir hal aldı. Antenlerle dolu bir sansar uçağı, Küba'nın batı ucundan atmış beş kilometre kadar açıkta, Sovyet dinleme radarından gelen ve sırları açığa vuran ilk sesleri yakaladı.[18] Bu, tam olarak, Küba hava savunma üslerinin kendi topraklarının üzerinde veya yakınlarında uçan Birleşik Devletler uçaklarını hedefleyebileceği ve vurabileceği, dolayısıyla dinleme görevlerinin çok daha fazla risk taşımaya başladığı anlamına geliyordu. Aynı gün, dinleme operatörleri Küba yerel haberleşme hatlarındaki Rusça konuşmaları dinlemeye başladı. Bir raporda, "Comint kaynakları, Küba Devrimci Hava Kuvvet-

15) NSA, Çok Gizli/Dinar raporu, "Sovyet Ticari Deniz Taşımacılığının Durumu", 23 Ağustos 1962, s. 1.

16) Amiral Robert Lee Dennison'un Hatıraları (Ağustos 1975), s. 407 (Birleşik Devletler Donanma Okulu, Annapolis).

17) NSA, Gizli/Sabre raporu, "Muhtemel Askeri Kargosuyla Küba'ya Gitmekte Olan Yeni Sovyet Yük Gemisi", 5 Haziran 1962, s. 1.

18) NSA, Gizli dinleme, "Scan Odd Radar'ın Küba Bölgesinden Verdiği ilk ELINT kanıtları", (6 Haziran 1962), s. 1.

leri'nin taktik frekanslarında Rusça ve Küba dili dışındaki konuşmaları ortaya çıkardı"[19] deniyordu. Başka bir sorun daha.

Mayıs 1962'de, Küba'daki Sovyet yapılanmasının tehdit edici görünümü sürerken, Koramiral Frost, Kamiyesa'daki (Japonya) Donanma'ya bağlı büyük izleme istasyonunu da dahil, Uzakdoğu dinleme karakollarını teftiş turuna çıktı. Sonraki ay aniden teşkilattan uzaklaştırıldı ve emekliliği yaklaşan amirallerin kızağa çekildiği Potomac Nehri Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na atandı. Frost, iki yıldan az süren yöneticiliği sırasında, Martin ve Mitchell ilticalarıyla ilgili çeşitli resmi soruşturmaların ağır yükünü taşımak zorunda kaldı. Bu yüzden, ve Pentagon'la ters düştüğünden, kriptolojik kariyeri erkenden sona erdi. Çoğu kişi Frost'un NSA personeliyle bir sorun yaşadığını düşündü. NSA'nın eski araştırma şefi Howard Campaigne, "Bence Frost NSA direktörlerinin en etkisiz olanıydı" diyordu. "Sanırım iletişim sorunları vardı."[20] Diğer bir eski NSA görevlisi, Frost'un öfkesini kontrol edemediğini ifade ediyordu. "Bir seferinde onu, Frank Raven ile Bill Ray'i [NSA'nın kıdemli memurları] ve Hava Kuvvetleri'nden bir tuğgenerali brifingde azarlarken görmüştüm"[21] diyordu eski bir NSA tarihçisi olan Robert D. Farley. "Tam da el atılması gereken bir durum."

Frost'un yerine, Hava Kuvvetleri'nden elli bir yaşındaki Korgeneral Gordon Aylesworth Blake geçti. Blake neye bulaştığını biliyordu; daha önce NSA'nın hava kanadı olan Hava Kuvvetleri Güvenlik Servisi'yle çalışmıştı. On altı yaşındayken, yaş sınırının altında, West Point'e girmişti. O günleri, "Minneapolis'in kuzeyinde, Chicago'nun doğusunda, Des Moines'in güneyinde, ya da Sioux City'nin batısında hiç bulunmamıştım. Oldukça toydum" diye anımsıyordu.[22]

Blake, nihayet pilot brövesini takmaya hak kazanınca, muhabere okuluna devam etti ve 1939 yılında Pearl Harbor'a (Hawaii) atandı. 7 Aralık 1941 sabahında, meydan harekât subayı olarak görevdeydi ve uçuştan dönen B-17 bombardıman uçaklarının uygun şekilde park ettiklerinden emin olmak için bekliyordu. Uçakların sabah saat 08.00'de California'dan gelmesi gerekiyordu. "Sonra birdenbire bu büyük '*karroppp*'u işittik," diyor-

19) NSA, Gizli/Kimbo dinlemesi, "Küba Hava Kuvvetleri'nin Eğitimlerinde Görevli Sovyet Bloğu Pilotlarına/Teknisyenlerine İlişkin Düşünceler (1 Mayıs-4 Ağustos 1962)", 24 Ağustos 1962, s. 1.

20) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Dr. Howard Campaigne'nin Hatıraları (29 Haziran 1983), s. 126.

21) *A.g.e.*, Farley tarafından alıntılanmıştır.

22) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Korgeneral Gordon A. Blake'in Hatıraları, (19 Nisan 1984), s. 5.

du Blake. "Hızla dışarı koştum; bir bombardıman uçağı hangar hattının güney ucundaki büyük depoyu bombalamıştı. Durdu ve biz kanadının altındaki kırmızı daireyi görebiliyorduk."[23] Blake, beklenen B-17 bombardıman uçaklarını uyarmak için kontrol kulesine koştu ve nihayet uçakların emniyetle inmelerini sağladı. Japonların Pearl Harbor baskını sırasındaki eylemlerinden dolayı kahramanlık madalyasıyla ödüllendirildi.

Blake, Frost'un sıkıntılı olduğunu biliyordu ve selefi ayrılırken yerine geçmek onu oldukça rahatsız ediyordu. "Martin-Mitchell olayından ötürü Jack Frost'un konumu belirsizdi" diyordu. "Onun bu güç durumunda yerine geçiyor olmak benim için gerçekten çok zordu ve bunu o da anlıyordu."[24]

Blake, Dr. Louis Tordella'yı direktör yardımcılığı görevinde tuttu ve teşkilatın en gizli operasyonlarını büyük ölçüde ona devretti. "Bu operasyonları Tordella'ya bırakmak hem NSA hem de operasyonlar için daha iyi olacaktı" diyordu. "Bu bizim çalışma tarzımızdı. Bu ve o bölüm hakkında çok az şey biliyordum ve bilgi edinmeye de çalışmadım, bu nedenle güvenlik işine pek karışmadım. Muhtemelen tuhaf görünüyordu, ama direktörler gelirler ve giderler, ve her küçük sırrı saklayan çok yararlı bir depoya dönüşmeleri bana hiç çekici gelmiyordu." Tordella ise, sırların bekçisi bir NSA şefi olarak olağanüstü bir saltanat sürüyordu.

Tordella, yaklaşan savaşın ürpertilerinin hissedildiği 1941 yazında, Chicago'daki Loyola Üniversitesi'nde otuz yaşında bir matematik yardımcı doçenti iken, bir gün yakınlardaki Birleşik Devletler Beşinci Ordu Karargâhı'na gitti ve gönüllü olarak hizmet vermek istediğini söyledi. Fakat matematik doktoru olduğunu, hobi olarak kripto-analiziyle ilgilendiğini, amatör telsiz lisansına sahip olduğunu ve hizmet etmek istediğini açıklayınca, görevli binbaşı çok umursamadı. Büyük ihtimalle, mermi yerine bir kutu tebeşirle çok daha rahat edebilecek yeni bir çaylak olduğunu düşünerek dudak büktü ve onu başından savdı: "İhtiyacımız olduğunda seni askere alırız."

Kara Kuvvetleri tarafından soğuk karşılanan Tordella'ya kısa zamanda Donanma kucak açacaktı. Amerikan Bilim Akademisi için geçmişine ışık tutan bir anket dolduran Tordella'yı, Donanma'nın kod kırma çalışmalarının babası olan donanma subayı Laurance Safford şatafatlı bir şekilde karşıladı. Tordella, Nisan 1942'de, Donanma'nın Washington'daki kriptoloji kuruluşu OP-20-G'ye asteğmen rütbesiyle atandı. Anayasa Bulvarı'ndaki geçici bir binada bir problem üzerinde çalışırken, uzun boylu Hoosier,

23) *A.g.e.*, s. 17-19.
24) *A.g.e.*, s. 57-58.

sekiz saatlik bir beyin yıkamanın ardından, ilk nöbetini –yön bulma operasyonlarına gözetmenlik yapma– onun başında tuttu.

Fakat uzun zaman önce, Tordella, Enigma olarak bilinen korkunç Alman şifreleme makinesini çözecek sayı dizilerini bulmaya çalışırken, matematiği, kilitleri kürdanla açan bir hırsız kadar iyi kullanıyordu. 1942 Temmuz'unda, Teğmen Tordella, Japon haberleşmelerinin dinlenmesinde çok önemli bir istasyon olan Washington eyaletindeki Bainbridge Adası'na atandı. Ama kuzeybatıdaki bu uzak dinleme istasyonunda geçen birkaç yıldan sonra, savaş rüzgârlarının esmeye başlamasıyla birlikte, Tordella yeteneklerini cepheye daha yakın yerlerde göstermek için sabırsızlanıyordu. Bunun için fırsatı, 1944 yılında, Çin'e gönderilen emirleri ele geçirerek yakaladı.

Fakat, Washington D.C.'deki toplantılarda verilen bir mola sırasında bu görevin yattığını öğrendi. Savaşa gitmek yerine New York City'ye giden bir trene bindi ve Japon ses kodlarını deşifre etmek için tasarımlanmış yeni bir cihaz üzerine Bell Laboratuvarları'nda verilen on iki haftalık özel bir kursa katıldı. Tordella, başlangıç olarak, çeşitli cihaz ve teknikleri test etmek için Güney Pasifik'e seyahat edecekti. Ne var ki, sistem kurulamadan Pasifik'teki askeri durum değişti. Tordella'nın yeniden tayini çıktı; bu kez, San Francisco yakınlarında izole edilmiş, sivrisineklerle dolu, nemli bir yer olan Skaggs Adası'nda, Donanma'ya ait yeni kurulan deneysel dinleme istasyonuna görevli subay olarak. Tordella, savaşın geri kalan yıllarını burada, kurbağaların, yılanların ve antenlerin arasında geçirdi.

1946 Ekim'inde askerlikten ayrıldığında, Tordella kod kırma merakından hiçbir şey kaybetmemişti. Chicago'daki sınıfına dönmek yerine, sonradan Tamamlayıcı Haberleşmeler Faaliyeti adı verilen, daha sonraysa adı Donanma Güvenlik Grubu olan Donanma'nın kriptoloji kuruluşuyla sivil bir matematikçi olarak sözleşme imzaladı. 1952'de NSA'nın oluşumuyla birlikte, Tordella, üst düzey kripto-analizlerinden sorumlu NSA-70 bölümünün şefi oldu. 1958 Ağustos'unda, direktör yardımcılığına atanan yükselen bir yıldızdı.

Tordella'nın, CIA'nın –daha sonra direktörlüğe yükselecek olan– harekât şefi Richard Helms ile sıkı iş ilişkileri geliştirmiş olması, Blake'in, teşkilat yapısında ara sıra ortaya çıkan sorunlarla matematikçinin ilgilenmesine izin vermesini sağladı. CIA'nın kendi sinyal istihbarat raporlarını hazırlamak suretiyle NSA'nın sorumluluk alanına zorla girmeye çalışmasıyla zor bir durum ortaya çıktı. "Öyle ya da böyle bir düzenleme yapması için meseleyi Lou'ya bıraktım," diyordu Blake. "Onun ve Dick Helms'in arası çok iyiydi."[25]

25) *A.g.e.*, s. 71.

Dikkatlerin tümüyle Küba üzerine toplanmasıyla birlikte, Blake'in, alarm çanları çalmaya başlamadan önce, görevini yapması için çok az zamanı kalmıştı. 19 Temmuz'da, Robert McNamara NSA'yı tam kapasiteyle çalışmaya zorladı. Blake hemen, "Savunma Bakanı, en yüksek istihbarat önceliği gereği, NSA'nın Havana civarında Sigint [sinyal istihbaratı] toplama yeteneği kazanmasını istiyor"[26] diyerek, Deniz Kuvvetleri Harekât Şefi'ni uyardı. Sonra, sansar gemisi USS *Oxford*'u Güney Amerika'daki devriye görevinden çekti ve Havana'ya gönderdi.

Oxford bu görev için biçilmiş kaftandı. Lima fasulyeleri, kamyon dingilleri, tesisat boruları ve diğer yüklerin durduğu yerde, şimdi bir de, başlarındaki kulaklıklarıyla alıcıların ve iki makaralı teyplerin önünde oturan dinleme operatörleri vardı. Daha yukarılarda, geminin pruvasının yakınında, ses ve Mors kodu toplama uzmanları düğmeleri çevirerek sinyal arıyordu. NSA'nın şansına, Kübalılar konuşmaları gizlemek için hiçbir şekilde frekans değiştirmeye kalkışmıyordu. Arka planda, dinlenen Sovyet ve Küba telekslerini ve diğer haberleşmeyi kâğıda döken telemlerin tıkırtıları duyuluyordu. Bir güverte yukarıda, çelik anten ormanı vardı. Kıç tarafta ise, başka bir metal ve kablo ormanının altında, Elint uzmanları Küba hava üslerindeki Rus radarlarından gelen cızırtılı sesleri dinliyordu.

Bir Rusça analizcisi olan Harold L. Parish, "Gemiden yukarıya ve aşağıya bakarak adanın boyunu görebiliyorduk,"[27] diyordu. *Oxford*, sanki hiçbir yere gitmeyen bir yolculuktaymış gibi, Morro Kalesi'nin (Havana) altı mil açığında daireler ve sekiz işaretleri çizerek haftalar geçirdi. Geminin bu yavaş temposu, sansar uçaklarının toplamakta zorlandığı dar frekanslı sinyallerin ve çok önemli mikrodalgaların yakınında oyalanmak için özellikle iyiydi. Parish, "Dinleme kalitesi oldukça iyi," diyordu. "C-130'la bile, mikrodalgaların arasından deşifre edilecek sinyalleri yakalamaya yetecek kadar yavaş uçamıyordunuz."

Haftalar geçtikçe, dinlemeler giderek kaygı verici bir hal aldı. 17 Ağustos'ta, *Oxford*'daki bir Elint operatörü, doğal ortamının dışında kalmış nadir bir kuşun ötüşünü andıran garip bir ses duydu.[28] Bu, Esinti (*Whiff*) kod adlı bir Sovyet radarından gelen elektronik çağrı sesiydi; hayra işaret olmayan bu ses Rus uçaksavar sistemlerinin kurulduğu anlamına geliyordu.

26) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları mesajı, DIRNSA'dan CNO'ya (19 Temmuz 1962).

27) NSA, Gizli/Hassas, Harold L. Parish'in Hatıraları (12 Ekim 1982), s. 20.

28) NSA, Gizli dinleme, "Küba'daki Whiff radarı", (17 Ağustos 1962).

NSA'da, A Grubu'ndaki birkaç Rusça Sigint uzmanına, harekât komutanı Tümgeneral John Davis'in ofisine acilen rapor vermeleri söylendi. Hal Parish, "Bizi aşağı çağırdılar ve saldırı füzelerinin varlığına dair kanıtlar olduğunu söylediler," diyordu. Sonra onları, B Grubu'nun Küba masasındaki İspanyolca Sigint uzmanlarına yardıma gönderdiler. "Hepimiz aşağıya indik ve Küba füze krizini gözlemeye başladık. (...) Daha önce Küba hedefleriyle ilgilenmiş herkes bir şekilde gözden kayboldu ve bir kenara çekildi. Biz geldik, gece gündüz yapılacak işleri ayarladık ve oradan ayrıldık." Parish, NSA'nın sivil ve asker personeli arasında bazı ihtilaflar olduğunu söylüyordu. "Bazen azalsa da, anlaşmazlıklar hep oluyordu."[29]

İstihbarat içeren KRİTİK mesajın alınmasından sonraki saatlerde, Washington'daki üst rütbeli subaylar toplantıdan toplantıya koşuşturmaya başladı. CIA direktörü John McCone, yüksek düzeyli bir gruba, kanıtların Küba'da Birleşik Devletler'in güney eyaletlerinin en kuzeyini vurabilecek saldırı amaçlı balistik füzelerin konuşlandırıldığına işaret ettiğini söylüyor[30] ve uçaksavarlarla başka ne korunuyor olabilir diye soruyordu. Fakat hem Dışişleri Bakanı Dean Rusk hem de McNamara aynı fikirde değildi; sürmekte olan bu yapılanma tamamıyla savunmaya yönelikti.

Toplanan bilgilerin koordinasyonunu daha iyi sağlamak için, Blake, NSA bünyesinde, daha sonra günümüzdeki Ulusal Güvenlik Harekât Merkezi'ne (NSOC) dönüşecek olan ilk –gece gündüz çalışan– Sigint Komuta Merkezi'ni kurdu. Komuta merkezinde görevli personelden biri, "Çoğumuz için bu, diğer uçtaki bir müşteriyle telefonla yaptığınız ilk temastı" diyordu. "Ben de DIA'dan [Savunma İstihbarat Dairesi] albaylarla ilk kez böyle konuşmuştum. CIA ile de aynı şekilde. (...) Tekrar yoğun rapor verme işine döndük – aynı anda hem anlık hem de günlük rapor özetleri ve iki kez günlük özetler. (...) Günde sekiz ile yirmi saat arasında çalışıyorduk."[31]

Blake zamanının çoğunu Birleşik Devletler İstihbarat Yönetim Kurulu'yla yaptığı toplantılarda geçiriyordu. "Personelin bir şeyleri daktilo edebilmesi için toplantıya birkaç saat ara verirdik ve sonra yeniden toplanırdık" diyordu. "Tartıştığımız temel soru, 'Eğer Ruslar'a sızlanırsak ne yaparlar?' idi. Eminim ki, niyet hakkında konuştuğunuz ve size niyetten bahseden herhangi bir mesaj okumuyor olduğunuz için, bunun ne denli

29) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Harold L. Parish'in Hatıraları, (12 Ekim 1982), s. 3.

30) CIA, "Kennedy'nin 22 Ekim Konuşmasından Önce, John McCone'un Küba'daki Askeri Yapılanma Hakkındaki Şüpheleri," 17 Ağustos 1962.

31) *A.g.e.*, s. 36-37.

zor bir soru olduğunun farkındasınız. Hatırladığım kadarıyla, konu hakkında başkana sunduğumuz son bir evrakta, kâğıdın oldukça altındaki bir satırda, 'Rusların göz kırpacağını sanıyoruz' yazıyordu."[32]

İspanyolca dilbilimci kıtlığı ve, en azından krizin başlangıç safhasında, istihbarata ayrılan zaman azlığı, NSA'nın karşılaştığı en önemli sorunlar arasındaydı. NSA kriptologu Hal Parish, "Zamanında, Küba bölgesindeki yüzlerce vericiye karşılık (...) bir tane bilgi toplama tesisi vardı. Yani, biraz yetersizdik ve bu bir sorundu"[33] demekteydi. NSA ile dinleme karakolları arasındaki haberleşmelerde ortaya çıkan güvenlik zafiyeti de başka bir sorundu. "Haberleşmeler gerçekten problemdi" diyordu Parish. "Güvenli iletişim. Tavsiye niteliğindeki desteği açık telefon hatları üzerinden veriyorduk diyebilirim." *Oxford*'un ay yansıtmalı eşsiz çanak anteni, mesajların ve dinlemelerin Havana eşiklerinden komuta merkezindeki analizcilere iletilmesinde kritik öneme sahipti. Fakat, Parish'e göre, "Bu, ne yazık ki günde sadece on iki saat kullanılabilen bir sistemdi, çünkü ay gündüzleri görünmüyordu."

Oxford'un yerini almasıyla, Küba'yla ilgili Sigint [haberleşme istihbaratı] sayısında patlama yaşandı. Dinlemeler açıkça gösteriyordu ki, Ruslar Küba'nın askeri faaliyetlerindeki denetimlerini her geçen gün biraz daha artırıyordu. Bir raporda şöyle denmekteydi: "Komünist Blok pilotları ve kontrolörleri yalnızca İspanyolca konuşmak için yoğun çaba harcıyordu, fakat bazen, zor bir emri ya da isteği diğer pilotlara ve kontrolörlere iletmek gerektiğinde, anadillerine dönmek zorunda kalıyorlardı."[34] Diğer dinlemeler, jetlerin gece atış talimleri, bombalama eğitimleri ve kapsamlı devriye görevleri yaptığını ortaya çıkardı.[35] NSA, bu ani yapılanmanın boyutlarını göstermek için dramatik bir rapor yayınladı.[36] 1961'in son üç ayında, Küba'ya gelen gemilerin toplam yük kapasitesi 183.923 gros tondu. Ama sadece son iki ayda –1962 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında– toplam kapasite 518.196 gros tona fırladı.

Bilgi sızmasından endişelenen Kennedy, gizliliği sağlamak amacıyla, Küba'ya karşı yapılan istihbarat operasyonları hakkında konuşmama emri

32) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Korgeneral Gordon A. Blake'in Hatıraları (19 Nisan 1984), s. 52.

33) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Harold L. Parish'in Hatıraları (12 Ekim 1982), s. 87-89.

34) NSA, Gizli/Kimbo dinlemesi, "Küba Hava Kuvvetleri'ne Eğitim veren Sovyet Bloğu Pilot ve Teknisyenleri Hakkında Düşünceler", 24 Ağustos 1962.

35) NSA, Gizli/Kimbo dinlemesi, "Küba Jetlerinin Gece Atış Talimleri", 28 Ağustos 1962.

36) NSA, Çok Gizli/Dinar raporu, "Sovyet-Küba Ticareti Hakkında Kapsamlı Bilgi", 31 Ağustos 1962.

vermişti. O sırada CIA direktör yardımcısı olan Korgeneral Marshall S. (Pat) Carter, "Başkan o konunun kutusuna geri konulup sıkıca çivilenmesini söyledi," diyordu. NSA'da ise Blake, bu bilgilere erişimi olan insanların sayısını daha da sınırlamak ve saldırı amaçlı silahları ortaya çıkaran dinlemelere ek sınırlamalar getirmek için yeni bir kod kelime bulunmasını emretti. Mesajda, "Kübalıların potansiyel olarak saldırı amaçlı silah sistemlerine (örneğin, yerden-yere füzeler, bombardıman uçakları, denizaltılar) sahip olduklarına dair Sigint kanıtları," diye yazıyordu. Mesaj, "'Bu bir FUNNEL* mesajıdır' diye başlayacak ve elektronik ortamda DIRNSA'ya [NSA direktörüne], sadece 01 ve daha üst rütbelilere iletilecektir. (...) Tekrarlamak ve özel emir olmadan yaymak yasaktır."[37]

Küba semaları dinleme görevi yapan uçaklar için birdenbire çok daha tehlikeli bir hale geldi. Bir RB-47 Strato-Spy, günde üç kez, dinleme aygıtlarını yüklenmiş halde Tampa dışındaki Macdill Hava Üssü'nden havalanıyor, havadaki sinyalleri toplayarak Küba sahili boyunca uçuyordu. Kasetler hemen NSA'ya, inşa edilmekte olan yerden havaya füze bataryalarının civarından gelen yeni sinyalleri araştıran analizcilere uçuruluyordu. Küba hava sahasının hemen dışında, diğer 'uçan dinleme karakolları' olan C-130'lar da sahil boyunca uçuyordu. Tüm sansarlar, SA-2 uçaksavar sinyallerini ânında yakalayabilen özel otomatik tarayıcılarla donatılmıştı.

Beyaz Saray'da, Başkan Kennedy sansarları Küba sahilinden daha içerilere gönderme olasılığını tartışıyordu, fakat görevlerden biri –günlük rotalar– Küba füzelerinin menzilinde olmasına rağmen, NSA buna karşıydı. Sorun, sahilden uzaklaşıldıkça daha az sinyal toplanacak olmasıydı. "Bu [cihaz] şu an için kapasitesinin sınırında çalışıyor. Eğer daha da uzaklaşırsa, elektronik istihbarat görevini tümden kaybedebilirsiniz,"[38] diyordu NSA. Blake, uçakları zarar görebilecekleri bir konumda tutmaktan bahsederken, aynı zamanda da dinleme karakollarının en fazla sorumluluk taşıyan uçağını korumaya çalışıyordu. NSA'nın hava birliği komutanını, "Öncelikli gereksinimimizin yüksek ve alçak irtifa keşif uçuşlarıyla bağlantılı tepkileri rapor etmek olduğunu hissediyorum"[39] diyerek uyarıyordu.

Bir NSA donanması geliştirme öngörüsü tutmuştu. Havana şehir merkezinden sadece 6 mil açıktayken, *Oxford* zengin haberleşmeleri dinleye-

* Huni. Mesajın gizliliğini, sadece özel kişilere gönderildiğini/gönderileceğini belirtir. (ç.n.)

37) NSA, Çok Gizli/Dinar/Noforn/Sınırlı Dağıtım, Funnel Değerlendirme, 11 Eylül 1962.

38) Beyaz Saray, Çok Gizli/Hassas tezkere, Başkan'ın Ulusal Güvenlik Özel Asistan Yardımcısı Carl Kaysen'den Başkan Kennedy'ye, 1 Eylül 1962 (FRUS, c. X, #405).

39) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, DIRNSA'dan Klocko'ya, 10 Ekim 1962.

biliyordu. Bunun sonucunda, Blake, Küba'ya karşı kullanmak üzere ek bir 'gemi toplama platformu'nun[40] –Askeri Deniz Taşımacılığı Servisi tarafından işletilen sivillerle dolu büyük bir geminin– kendisine tahsis edilmesini istedi. Genelkurmay'a gönderdiği mesajda, "Bu amaçla NSA, *Oxford*'dakilere benzer yatakhanelere ve tesislere sahip bir gemi olan USNS *Muller*'in edinilmesi için görüşmelere başlıyor" diyordu. Ama Blake'in öncelikle paraya ihtiyacı vardı.

Blake teşkilatın tüm gizli işlerini Tordella'ya emanet etse de, Kongre'ye ve onların öngörülerine ve ödenek konusundaki sözlerine hiçbir zaman güvenmedi. NSA faaliyetleri hakkında Kongre komisyonları önünde ifade vermenin ne kadar zor olduğu sorulduğunda, Blake'in yanıtı basitti: "Çok zordu, bu yüzden de ifade vermedik."[41] Bunun yerine dedi Blake, NSA soruşturması gelip çattığında, "benim tekniğim, sıkı işbirliği içindeki iki beyefendiyle ilgilenmekti" – yani, hiç soru sorulmadı. "Onlarla daha açık konuşmak ve komisyonun geri kalanının çok ileri gitmediğini görmelerini sağlamak, direktör ve onun bütçe işleri açısından elbette büyük bir iyilikti." Blake'e göre, bu ikili, Meclis Ödenekler Komisyonu'ndan Michigan kongre üyesi Gerald Ford ile Senato'da benzer bir görevde bulunan Senatör Richard Russell'dı. "Sadece ikisiyle özel toplantılar yapardık," dedi Blake. "Benim tekniğim buydu ve çok iyi işliyordu. (...) Üç yıl boyunca kaynaklar açısından hiçbir sıkıntı yaşadığımızı hatırlamıyorum."

Blake, personel ihtiyacını karşılamak için, dünyadaki diğer dinleme istasyonlarında çalışan operatörleri çekerek Güney Florida'ya göndermeye başladı. Bragg Kalesi'nde (Kuzey Carolina), 326'ncı ASA Bölüğü'ne[42] bağlanan Kara Kuvvetleri Sigint personeline, her şeyi bırakmaları ve Miami yakınlarındaki, kriz ânında çok önemli bir dinleme istasyonu olan Homestead Hava Üssü'ne gitmek üzere uçaklara binmeleri söylendi. Dinleme uçakları Rota'daki (İspanya) yerlerinden alınarak Jacksonville ve Pensacola'daki hava üslerine gönderildi. Oradan da, dinleme operatörlerini almak ve Küba sahili açıklarında sekiz-on saat boyunca görev yapacakları Key West'e uçacaklardı.

40) NSA, Çok Gizli mesaj, DIRNSA'dan Genelkurmay'a, 17 Eylül 1962.

41) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Korgeneral Gordon A. Blake'in Hatıraları (19 Nisan 1984), s. 58-59.

42) Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi'nin Homestead'deki birliği sonunda kalıcı hale geldi. 1967 Ağustos'unda, saha istasyonu faaliyetleri, Homestead Hava Üssü'nün yaklaşık 25 km. güneyinde, Card Sound Road'da yeni inşa edilen bir hârekatlar binasındaki Hava Kuvvetleri ve Donanma'ya ait benzer operasyonlarla desteklendi. Harekâtlar Binası, Alfa Bölgesi olarak biliniyordu. Birleşik Devletler Kara Kuvvetleri İstihbarat ve Güvenlik Komutanlığı, "INSCOM ve Mirası: Komutanlığın ve Birimlerinin Harekât Tarihi" (1985), s. 98-100.

Donanma, söz konusu günlerde, Key West'i, kriptolojik ekipmanın yattığı bir depo olmaktan çıkarıp dinleme uçaklarının vızır vızır işlediği bir şehre dönüştürdü. Key West Donanma Güvenlik Müfrezesi'nde görevli Oven Englander, o günleri şöyle anımsıyor: "Key West'in harekât ortamındaki tembel çalışma tempomuz bir anda yaz sıcağı kadar ısınıvermişti. Hemen her gece, Ulusal Komuta Otoritesi ile Donanma ve Hava Kuvvetleri'ndekiler, Donanma Güvenlik Grup Müfrezesi Key West'i keşfediyordu. Bizi kuvvetlendiren bir karar alınmıştı ve her taraftan insanlar gelmeye başlamıştı."[43]

Birinci Dünya Savaşı'nda dinleme operatörleri, dört buçuk metrelik betonun ve sıkıştırılmış marnın –kum, kil ve ezilmiş mercan– altına gömülü sığınaklarda çalışırdı.[44] Bu, 16 inçlik top mermilerine dayanabilsin diye tasarımlanmıştı. Denizciler, hemen, dev çanak antenlerin yanı sıra, telgraf sistemlerini ve direkleri kurdular. Küba ve Sovyet haberleşmelerini dinleyen uçaklara, üslere ve gemilere ek olarak, bölgeye denizaltılar da yollandı. Denizaltılardan biri, Pines Adaları'ndaki mikrodalga linklerini dinleyebilecek kadar yakına ilerledi. Denizaltılar, NSA için, başka hiçbir platformun sağlayamadığı nitelikte bir gizlilik sağlıyordu.

1962 yazı ve sonbaharı NSA'nın en önemli hedefi olsa da, Küba gene de çok uzaktı.

Barents Denizi'nin karanlık ve dondurucu sularının altında, 18 metrelik periskop derinliğinde, USS *Nautilus* (SSN 571) güç bela ilerliyordu. Dünyanın bu ilk nükleer denizaltısı, dört yıl önce buz kütlelerinin altından geçerek Kuzey Kutbu'na ulaştığında, çektiği "*Nautilus* 90 *Kuzey*" mesajıyla manşetlere çıkmıştı. Şimdi ise, Arktik Daire'nin üzerindeki karanlık ve ıssız bir Sovyet adasının biraz açığında, son derece hassas bir casusluk görevindeydi. Kuşkusuz, Novaya Zemlya gezegenin en ürkütücü kara parçasıydı. Bir yıl önce, Ruslar ada üzerinde insanlık tarihinin en büyük bombasını patlatmıştı: 58 megatonluk termonükleer bir canavar. Şimdiyse, *Nautilus*'un mürettebatı bir dizi yeni test dinlemesi yapmak ve fotoğraf

43) Owen Englander, "Key West'deki NSG'nin İlk Günlerine Daha Yakından Bir Bakış," *NCVA Kriptolog* (Kış 1997), s. 3, 5.

44) *A.g.e.* İlk dinleme karakolları Key West'e 1961 Temmuz'unda inşa edildi. 1981'de, Key West'deki Donanma Güvenlik Grup Müfrezesi, 3.716 metrekarelik binasıyla bir zamanlar Deniz Kuvvetleri Sonar Okulu'na da ev sahipliği yapmış olan Truman Annex'teki Donanma Hava Üssü'ne taşındı. İstasyon 1996'da kapatıldı. Bkz. Binbaşı Thomas P. Herlihy ve CTR1 Gerard A. Bradman, "NSGA Key West, Florida", *NCVA Kriptolog* (İlkbahar 1996), s. 7.

çekmek için hazırlık yapıyordu. Sıfır noktasından 13 mil derinde, Sigint uzmanı John Arnold, kritik bir cihazın son parçasını –tuvalet kâğıdının üzerine sarıldığı karton boru– monte ediyordu.

Bir Donanma komutanı olan Arnold, bir süper seçkinler kulübüne –NSA'da denizaltı dinleme operatörlerinden oluşan küçük bir zümre– en hızlı yükselenlerden biriydi. Denizaltılar için özel olarak tasarımlanan dolap büyüklüğündeki dinleme odalarına kapatılmış halde, kıyı kaynaklı vericileri ve Rus filosundaki önemli sinyalleri kaydetmek amacıyla, aylarca Sovyet sınırlarının yakınlarında, derin denizlerde dolaştılar. "On üç milde sinyal toplamak hayli iyiydi," diyordu Arnold. "Bazen su altındaki antenlerle bile sinyal toplayabilirdiniz. Çoğu olmasa da, radarların bazıları suyun altına nüfuz edecek kadar güçlüydü." Ekibin kritik görevi, radar tesislerinin yerlerinin saptanmasıydı. "Frekansından, darbenin tekrarlama hızından ve tarama hızından, radarın tipini söyleyebilir ve yön bulmayla yerini saptayabilirdiniz."[45]

Arnold kariyerine, şnorkeliyle hava almak için yirmi dört saatte bir su yüzeyine çıkmak zorunda olan eski dizel motorlu denizaltılarda başladı. Arnold, "Eğer yukarıda anten veya direğiniz varsa, periskopunuz da yukarıda olmak zorundaydı –gündüz bile– çünkü bir helikopter ya da uçak direğinizi görebilirdi. Ama eğer periskopunuz yukarıda değilse, sizi fark edemezlerdi," diyordu.

Bir seferinde, gözetleme subayı gelen bir helikoptere öylesine dalmıştı ki alarm vermeyi unuttu. Arnold, "Donup kalmıştı ve sadece helikopterin üzerimize gelişini seyretti" diyordu. "Böylece, kısa sürede bir denizaltı avcı gemisinin [ASW] hedefi haline geldik. Gemiyi başımızdan atmak ve temiz hava almak için yeniden yüzeye çıkmak için iki gün geçmesi gerekti. Oksijen tüketimini en aza indirmek için, gereksiz olan herkesi ranzalarına yatırmıştık."

Arnold, 1962 yazının büyük bölümünü Barents Denizi'nin dalgalarının altında geçirdi. Birkaç ay önce, nükleer testlere yeniden başlandığı ihtimaliyle, teçhizatın bazı özel parçalarını bir araya getirmiş ve USS *Scorpion* ile Novaya Zemlya'ya doğru yola çıkmıştı. Fakat testler ertelenince, müretebat görev süresini Rusya'nın hassas Kola Yarımadası açıklarında elektronik izleme yaparak geçirdi. Arnold, "Bir gün neredeyse [Sovyet] *November* tipi bir denizaltıyla çarpışıyorduk" demekteydi. "Yüzeydeydi ve arkasından yavaşça ilerleyerek veri topluyorduk. Altından hafifçe dokunduk. (...) Onun alt kısmıyla *Scorpion*'un periskopu arasındaki mesafe bazen yirmi-otuz santimetreye kadar düşüyordu; suyun altındaki eklentilerini ve çıkıntılarını

45) Bu ve diğer vurgular yazarın John Arnold'la Temmuz 2000'de yaptığı söyleşiden alınmıştır.

yakından inceliyor ve videoya kaydediyorduk." Birden, Sovyet gemisindeki derinlik algılayıcılar derinliği ölçmek için 'sinyal' göndermeye başladı. "Dalışa geçmeden önce yaptıkları standart bir uygulamaydı." *Scorpion* tam zamanında kaçabildi.

Sadece birkaç günlüğüne eve dönmüşlerdi ki, Sovyetlerin bomba testlerine yakın zamanda yeniden başlayacağı haberi üzerine, Arnold tekrar Novaya Zemlya'ya sevk edildi. Bu kez, görev yeri nükleer *Nautilus* denizaltısıydı. Diğer Sigint uzmanları test için hazırlanan Sovyet teknisyenlerini dinlerken, Arnold denizaltının periskopuna yeni bir fotoğraflama cihazı yerleştiriyordu. Kameraları periskopun objektiflerine tutturmak için, tuvalet kâğıdının üzerine sarıldığı karton ruloları kullanıyor, siyah elektrik bandıyla sıkıca sarıyordu. "Bir periskopumuzun üzerinde, ışık şiddetini zamana göre ölçen bir detektör, diğerinde ise yüksek hızlı bir renkli film kamerası vardı" diyordu Arnold.

Denizin derinliklerinde belli belirsiz aydınlatılmış denizaltı, aniden gözleri kör eden bir ışıkla aydınlanıverdi. Arnold, "Patlama geçtiğinde sanki birisi yüzünüze flaş patlaşmış gibi oldu" diyordu. Işık, bantla sıkıca sarılmış tuvalet kâğıdı kartonlarından şeffaf plastikten geçer gibi geçmişti. Müretteabat sadece ışığı görmekle kalmamış, aynı zamanda bir patlama sesi de duymuştu. "Bir denizaltının içindeyken ses gerçekten çok tuhaf geliyordu kulağa" diye anımsıyordu Arnold. "Jet uçağının ses duvarını aşarken çıkardığı sese benziyordu. Aynı zamanda sesi hissediyordunuz. Sanki çelik bir güvertedesiniz ve birileri güvertenin altından tam durduğunuz yere balyozla vuruyor – tam bir şok. Sarsıntı birkaç flüoresan lambasının kırılmasına ve bazı yalıtım malzemelerinin yerinden fırlamasına yol açtı."

Arnold, altı hafta içinde on iki ya da on üç teste tanık oldu. "Patlamaların gücü yirmi bin tonla elli milyon ton arasındaydı" diyordu. İlk patlamadan sonra, diğer patlamaları periskopla izleyebilmişlerdi. "Harikulade bir manzaraydı. Periskopla gökyüzünde oluşan mantar bulutunu ve değişen renkleri görebiliyordunuz." Nükleer testleri takiben, diğer birçok dinleme operatörü gibi, Arnold da Küba dışında bir yere atandı; bu seferki görev yeri, Rusların ölümcül yerden havaya SA-2 füzelerinin sinyallerini toplamaya çalışacağı bir yüzey gemisiydi.

15 Eylül 1962 günü sabaha karşı saat ikide kriz çeşitli düzeylerde yeniden tırmanmaya başladı. İkili ve üçlü kontrollerin ardından sorun çözüldü: Birleşik Devletler dinleme operatörleri tamamıyla aktif bir "Spoon Rest"

Rus radarını tespit etmişti.[46] Tıpkı Francis Gary Powers'ın U-2'sini Rusya'da düşüren SA-2 gibi, fark ettiği anda herhangi bir uçağı düşürebilme yeteneğine sahip SA-2 füzeleri ilk kez olarak işler durumdaydı. Florida, Puerto Rico ve başka yerlerdeki dinleme istasyonları, Mariel Limanı'nın yaklaşık beş kilometre batısından gelen sinyalin yerinin nokta olarak tespit edilmesinde *Oxford*'a yardım etti. O andan itibaren, uçurdukları uçak ne olursa olsun Birleşik Devletler'in bütün pilotları, kendilerine yöneltilmiş horozu kalkık bir silahla karşı karşıya olabilirdi.

SA-2 füzelerinin faaliyete geçmiş olması, silah sistemlerinin kritik ayrıntılarını ifşa etmek konusunda NSA ve CIA'ya Rusları aldatma fırsatı verdi. CIA'dan Gene Poteat adında genç bir bilim adamı, Sovyet radarlarına sahte hedefler gösterecek bir plan önerdi. Paladyum kod adlı operasyon, Rus radar operatörlerine, bir uçağı takip ettiklerini sanmalarını sağlayacak aldatıcı sinyaller göndermeyi içeriyordu. "Sinyalin ekranda görünme aralıklarını değiştirerek sahte hedefin menzilini ve hızını ayarlayabiliyorduk,"[47] diye yazacaktı daha sonra Poteat. Ruslar hayalet uçağı izlerken, NSA dinleme operatörleri de olanları dinliyordu. Daha sonra yapılacak analizler, radar sistemlerinin hassasiyeti ve operatörlerin performansı gibi önemli ayrıntıların ölçülmesini sağlayacaktı.

Paladyum sistemi Key West'in dışında çalışan bir destroyere monte edildi. Gemi Küba sahilinden epeyce açıkta dolaşırken, Paladyum sistemi de bir Birleşik Devletler avcı uçağını Florida üzerinden Küba hava sahasına sızmak üzereymiş gibi gösteren sahte sinyaller yayıyordu. Hemen hemen aynı anda, Havana Körfezi'ne giren bir Amerikan denizaltısı da çeşitli büyüklükte metal küreler taşıyan birkaç balonu gökyüzüne doğru saldı.

Destroyerin başka bir yerinde, güverteye bağlanmış bir NSA karavanının içindeki dinleme operatörleri, sistemin doğruluk derecesini saptayabilmek umuduyla, hayalet uçağı ve metal nesneleri izleyen Rus radarını yakından takip ediyorlardı. Aradıkları pisliği hemen buldular. Hayalet uçağın peşinden bir Küba avcı uçağı havalandı; diğer MİG'ler de denizaltının göründüğü yerin üzerinde daireler çizmeye başladı. NSA karavanındaki dinleme operatörleri, hem karadaki radar sistemlerini hem de hayalet uçağın peşine düşen pilotları dinlemeye aldı. "Paladyum sistem kontrollerini, hayalet uçağımızı peşindeki Küba uçaklarının hep bir adım önünde tutmak-

46) NSA, Gizli dinleme, "Küba'ya Yeni Radar Kurulması", 19 Eylül 1962.

47) Paladyum'un detayları Gene Poteat'tan alınmıştır, "Elint and Stealth", *The Intelligencer* (Aralık 1999), s. 12-13. *The Intelligencer*, Eski İstihbarat Subayları Derneği yayınıdır.

ta kullanmak için hiçbir sorunumuz yoktu," diye yazıyordu Poteat. Dinleme operatörlerinden biri, Kübalı bir pilotun, üssüne, kaçak uçağı gördüğünü ve vurmak üzere olduğunu bildirdiğini duymuştu. Bir teknisyen parmağını düğme doğru uzattı. "Başımla onayladım," dedi Poteat "ve hemen Paladyum sistemini kapattı." Hayalet uçak gözden kaybolmuştu.

Sovyet radar sistemlerinin zamanın en gelişmiş sistemleri ve operatörlerinin de aynı derecede becerikli olduğunu gözler önüne seren Paladyum'un başarısı kanıtlanmıştı. "Aynı zamanda hangi radarlarının güçsüz ya da bakım sorunları olduğunu ya da tam kapasiteyle çalışamadığını ve savaş zamanında Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri'nin nerelere güvenle sızabileceğini de öğrenmiştik" diyordu Poteat.

SA-2 füzelerinin kullanılmaya hazır durumda olduğunun keşfedilmesinden beş gün önce, Küba hava sahasında veya yakınlarında bir uçağın düşürülmesi olasılığı Dışişleri Bakanı Rusk'ı öylesine kaygılandırmıştı ki, Mongoose Operasyonu'nun kilit oyuncularını toplantıya çağırdı. Rusk'ı özellikle son birkaç olay endişelendiriyordu. 30 Ağustos'ta, bir U-2'nin yanlışlıkla Rusya'nın Sakhalin Adası üzerinde uçması sert Sovyet protestosuna neden olmuştu ve, birkaç gün sonra, Taiwan'da konuşlanan ve bir Çin milliyetçisi tarafından uçurulan başka bir CIA U-2'si de Çin anakarası üzerinde kaybolmuştu.

Rusk, toplantıda bu olaylardan bahsetti ve sonra masanın karşı tarafında oturan CIA Direktör Yardımcısı Pat Carter'e baktı.[48] Şakayla karışık, "Pat, beni sakinleştiremez misiniz?" diye sordu. "Bütün bu olaylarla ilgili olarak Berlin'le görüşmemi benden nasıl beklersiniz?" Fakat Robert Kennedy bunun şaka olmadığının farkındaydı. Kızgın bir şekilde, "Sorun nedir Dean, cesaretin mi yok?" dedi. Sonunda, Rusk ve Carter uçuş sayısının azaltılması konusunda uzlaştılar. Fakat Carter bir endişesini dile getirdi. "Dikkatinizi, SAM'lerin* üzerinde uçmaktaki asıl amacımızın olduğu gibi kaldığına çekmek istiyorum ki, bu da orada neler olduğunu görmektir." Olumlu ya da olumsuz hiçbir tepki gelmedi. Toplantı bitip subaylar kapıya yönelirken Carter sessizce yakınıyordu: "Gene hiçbir karar alamadan gidiyorlar."

Ertesi gün, 10 Ekim'de, NSA, Küba hava savunma sisteminin tamamlanmış gibi göründüğünü rapor etti.[49] Kübalılar, Sovyet usullerini kulla-

48) CIA, idari direktörü için tezkere (28 Şubat 1963'te hazırlanmıştır) (FRUS, c. X, #421).
* Surface-to-Air-Missile: Yerden havaya füze. (ç.n.)
49) NSA, Gizli/Kimbo dinlemesi (DTG:1649), 10 Ekim 1962.

narak, radar izlerini radar istasyonlarından daha yüksek karargâhlara ve savunma üslerine aktarmaya henüz başlamışlardı. Her noktadaki Rus katkılarıyla birlikte Kübalıların sistemi görev için hazırdı.

En başından beri, NSA, gelen silahlarla Küba'daki askeri yapılanmayı, gemi gemi, sandık sandık, mükemmel bir şekilde izlemişti. Ama, üst düzey Sovyet ve Küba şifre sistemlerini kıramadan, kod kırma uzmanlarının en önemli soruya yanıt bulmaları mümkün değildi: Gelen silahların tamamı savunma amaçlı mıydı, yoksa balistik füzeler gibi saldırı silahları da mı verildi? Şifresiz Küba haberleşmesi bile, çoğu kez NSA'yı hüsrana uğratıyordu. Bir NSA raporunda, "Örtülü kelimeler ve/veya çağrı sinyalleri kullanan bir sistem sayesinde, çok iyi bir haberleşme güvenliği sağlamışlar"[50] deniyordu. Bunun yerine, NSA, daha çok ticari gemi yayınlarına, şifresiz Küba konuşmalarına ve yön bulmaya bel bağladı.[51] Bu yüzden de, Küba'daki orta menzilli balistik füzelerle ilgili (MRBM) kesin kanıtlara ne NSA ne de CIA ulaşabilecekti. Bu iş için Hava Kuvvetleri'ne ait bir U-2'nin yüksek çözünürlüklü 'gözleri' görevlendirildi. Gene de, sonradan Deniz Kuvvetleri Harekât Komutanı olacak olan Amiral Thomas H. Moorer, Kongre'de, "Küba'daki Sovyet füzelerinin su götürmez kanıtlarını sağlayan fotoğraf istihbaratına, elektronik istihbaratın rehberlik ettiğini"[52] söyleyecekti.

18 Ekim Perşembe günü, bir U-2'nin yüksek irtifadan çektiği keşif fotoğrafı, Sovyet ve Kübalı inşaat ekiplerinin hızlı bir ilerleme kaydettiklerini ortaya çıkardı. Ağustos ayında gözlenen, sadece bir füze tesisinin inşa edilmekte olduğuydu. Ne var ki, yeni fotoğraflar iki MRBM tesisinin ve bir olası tesisin daha yapıldığını kesinleştirdi. Ayrıca, muhtemelen daha güçlü iki orta menzilli füze tesisi daha sıradaydı.

50) NSA, Gizli/Sabre dinlemesi, "Küba Hava Kuvvetleri VHF Haberleşme Yöntemleri", 17 Mayıs 1962, s. 2.

51) NSA 'haberleşme analizlerinin' bazı uzantılarına da –şifreli mesajların 'yüzeysel' incelemesi– güveniyordu. Bunlar, gönderilen mesajların önceliği ve frekansı sayesinde kargonun önemine dair birtakım bilgiler verebiliyordu. NSA, örneğin *Khabarovsk* ve *Mikhail Uritskij* adlı Sovyet yük gemilerine gönderilen şifreli mesajları çözemese de, gelen mesajların 'yüksek öncelikli' olmasından yola çıkarak gemilerin görevinin çok önemli olduğuna karar verebiliyordu. NSA'ya göre, bu tür istihbarat, "bu iki geminin sıradan işlerin dışında faaliyetlerle ilgilendiklerini" gösteriyordu." NSA, Gizli/Kimbo dinlemesi, "Küba'ya Giden Sovyet Yolcu Gemilerinin Sayısındaki Garip Artış" 24 Temmuz 1962, s. 2.

52) Deniz Kuvvetleri Dairesi, John Kepler, *Engebeli Bir Yol: Amerikan Donanması ve Küba 1959-1963* (Yaz 1991), s. 37. (Deniz Kuvvetleri Tarih Merkezi, Deniz Kuvvetleri Harekât Arşivleri).

Oxford'da tırnakları yeme zamanıydı. NSA dinlemeleri, Kübalıların sık sık 'casus gemi *Oxford*'dan bahsettiklerini gösteriyordu. Parish'e göre, "Kübalılar gemiler yollayacak ve işlerine engel olacaktı. Uçaklar tepelerine gelip alçalacaklar, etraflarını çevirecek ve silahlarını *Oxford*'un üzerinde deneyeceklerdi."[53]

"Hepimiz, Rusça ve Küba dilindeki Rus haberleşmelerini dinliyorduk," diyordu *Oxford*'un dinleme operatörlerinden Aubrey Brown. "Orada oturmuş onları dinliyor olduğumuz düşüncesi Kübalıları rahatsız ediyordu. Onlar da taciz oyununa başladılar – gambotları yolladılar; genel karargâha giren mürettebatı görebiliyordunuz, geminin arkasında bize doğru çevrilmiş silahları görebiliyordunuz. Saldırı pozisyonu aldılar ve sonra gemiye saldırıyormuş gibi yaptılar. Gambotlardakiler silahların arkasına geçmişti."[54]

Kıdemli bir dinleme operatörü, "Aman Tanrım!" diye bağırdı, "Bu bir savaş! Artık Havana Limanı da kriptolandı."[55] O zamana kadar Havana Limanı'na giren gemilere yapılan rutin yayınlar gayet net olurdu. Birdenbire yayınlar konuşmaya benzer anlamsız seslere dönüştü. Kısa bir araştırmanın ardından, gergin bir dinleme operatörünün kaseti teybe ters yerleştirdiği anlaşıldı. Gerilim artarken, McCone, Başkan Kennedy'e *Oxford*'un güvenliği meselesinden söz etti.[56] Sonunda, CIA direktörüne gemiyi daha uzağa, yaklaşık yirmi mil kadar açığa çekmesi için izin verildi.

Geminin Elint [elektronik sinyal istihbaratı] bölümündeki teknisyenler, Küba ateş kontrol radarları kendilerine kilitlendiğinde tiz sesler duyuyordu; öyleyse MİG'ler havalanacaktı. Aynı anda da, Birleşik Devletler dinleme operatörleri, gemilerin ve MİG'lerin konuşmalarını dinliyordu.

Sivil NSA personelinin gemiye gelişi esrarengiz bir havada gerçekleşti. Brown bu konuda şöyle diyordu: "Bilinen türde şeyler biraz daha fazla heyecan yaratırdı, çünkü Key West'e gidip üç haftalık özel görevlerini yapmak üzere NSA'dan gelen birkaç adamı alırdınız. Hiçbiri görevleri hakkında konuşmazdı. Özel kayıt cihazlarıyla gelirler, cihazları raflara yerleştirirler, işlerini yaparlar ve giderler."[57]

NSA Sovyet şifre sistemini kıramadığından, bir kişiyi Sovyet kripto cihazlarından yayılan radyasyonu toplayan özel cihazlarla birlikte *Oxford*'a göndermek gerekiyordu. Bu sinyaller –NSA'da Fırtına emisyonları olarak

53) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Harold L. Parish'in Hatıraları (12 Ekim 1982), s. 21.
54) Aubrey Brown'la söyleşi, (Ocak 2000).
55) Max Buscher'la söyleşi, Mayıs 2000.
56) A.g.e.
57) Aubrey Brown'la söyleşi.

biliniyordu– deşifre edilmiş bilgiler içerdiğinden çok değerliydi. Fakat bu sinyalleri toplayabilmek için geminin Rus istasyonuna çok yaklaşması gerekmişti. Brown, "Gemiyi çok yakına getirdik. Genellikle sekiz mil uzakta kalırdık, ama bu kez dört mile kadar yaklaştık" diyordu. "Orada, Moskova'yla haberleşen bir Rus istasyonu vardı ve NSA kripto cihazından yayılan Fırtına radyasyonunu toplamaya çalışıyorlardı. Tempest radyasyonunu toplayabilselerdi, NSA evrenin anahtarına sahip olacaktı."

Aynı zamanda, dinleme operatörleri, ekranda, eski kripto makinelerinin rotorları hakkında ipucu sağlayabilecek keskin 'ses çizgileri' arıyordu. Kriz sırasında *Oxford*'da görevli bir Sigint operatörü olan Max Buscher, "Kod kırma uzmanları için zor bir zamandı" diyordu. "Daha fazla yaklaşsaydık ve şifreleme cihazı elektro mekanik ise, makinenin rotorunun nasıl işlediğiyle ilgili bilgi verebilecek bazı keskin ses çizgilerini toplayabilirdik diye düşünüyorlardı. Günde yirmi dört saat monitör başındaydık."[58]

NSA karargâhındaki Küba izleme timi, Küba'daki askeri savaş düzenine ilişkin parçaları bir araya getirmeye çalışıyordu. Parish, "Bir Küba hava savunma sistemi kurmuştuk, ama SAM haberleşmesini tam olarak saptayamamıştık"[59] diyordu. NSA'nın Atlantik Okyanusu kıyısı boyunca kurulu dinleme karakollarına ve fil kafeslerine özel alarm verildi. Donanma gemileri abluka oluşturmak amacıyla pozisyon almak için limandan ayrılmaya başladıklarında, o sırada Küba'ya doğru Atlantik'i geçmekte olan Sovyet gemilerinin yerini, hızını ve yükünü bilmek kritik önemdeydi.

Sovyet denizaltılarından gelen işaretler daha da önemliydi. Dev antenlerin merkezindeki sığınaklarda, dinleme operatörleri bir sinyal yakalama umuduyla frekans tayflarını tarıyordu. Sinyal yakalandığında, Atlantik'in her iki tarafındaki dinleme istasyonları bu bilgiyi hemen Cheltenham'daki (Maryland) ağ kontrol merkezine iletirdi. Oradaki teknisyenler de gemilerin ve denizaltıların tam yerini üçlü kestirme yöntemiyle saptar ve bilgiyi NSA'daki analizcilere gönderirdi. Bir abluka anonsu yapıldığında, Rusların nükleer savaş başlıklarını ya da başka silahları, yasak bölgelerde devriye gezen Amerikan gemilerinin himayesinde Küba'ya kaçırmaya kalkışmasından korkuluyordu. Ticari Gemi Taşımacılığı Bölümü'ndeki büyük bir planlama tahtası üzerinde, Cheltenham'daki merkezin verdiği konum

58) Max Buscher'la söyleşi.

59) NSA, Gizli/ Sadece Comint Kanalları, Harold L. Parish'in Hatıraları (12 Ekim 1982), s. 5.

raporları doğrultusunda mıknatıslı minik gemicikler yürütülüyordu.[60] Sonra da, planlama tahtasının, Beyaz Saray'a göndermek üzere ertesi günkü istihbarat raporuna eklenecek fotoğrafları çekilirdi.

Eylül sonlarında, dört Sovyet denizaltısı Barents Denizi'nden geçip Atlantik'e girmişti. Nükleer başlıklı torpido atabilen F-sınıfı saldırı denizaltıları el üstünde tutulurdu. NSA, denizaltılar için destek sağladığından şüphelendiği *Terek* adlı petrol tankerini takip ediyordu; *Terek* nereye gitse Sovyet denizaltılarının ona doğru yaklaştığı düşünülüyordu. Ekim ayıyla birlikte, *Terek* ve denizaltılar Atlantik yolunu yarılamıştı; bu, denizaltılarını genellikle ülke yakınlarında tutan bir donanma için alışılmadık bir manevraydı. Amerikan istihbaratı, bu dört geminin Küba'daki Sovyet denizaltı faaliyetinin öncüleri olmasından korkuyordu. NSA'nın çok dikkat ettiği ve genellikle *Terek*'in dolaştığı sularda dolaşan bir diğer gemi de, denizaltılara destek sağladığından şüphelenilen ve aynı zamanda bölgedeki Birleşik Devletler gemileri hakkında istihbarat toplayan elektronik dinleme gemisi *Shkval* idi.

21 Ekim Pazar günü *Oxford* çok önemli bir şey keşfetti. Dinleme operatörü Aubrey Brown, "Çalışıyordum ve birden her yerde insanlar koşuşturmaya başladı," diyordu. "Çok meşgul bir halde acil mesajlar göndermeye çalışırken endişeli görünüyorlardı; her şey çılgıncaydı." Bu faaliyetin büyük kısmı kıç taraftaki Elint bölümüne şifreli kapılardan geçerek ulaşıyordu. Teknisyenler, alıcılarla, yaklaşık 2 metre uzunluğundaki 3M kayıt cihazlarıyla ve çeşit çeşit ürkütücü yeşil ekranlarla tıka basa dolu olan karanlık odada, WLR-1 X-bant alıcının titreyen ekranı etrafında dolanıp duruyorlardı.

Küba'daki sorunlu bir yeni radar sisteminden gelen tiz sesleri henüz almışlardı ve bunun şüphelendikleri şey olup olmadığından emin olmak istiyorlardı. Titreşimlerin genişliğini –ekrandaki ani gürültü çizgilerinin boyutunu– tekrar tekrar ölçtüler. Boyunlarında sallanan kronometreleri kullanarak iki *vuup* sesi arasında geçen ve radarın tarama hızını veren süreyi ölçüyorlardı. Sinyalin karakterinden emin olduklarında, onaylamadan önce bir de NSA'nın çok gizli TEXTA (Haberleşme Analizleri İçin Teknik Alıntılar) Kılavuzundan kontrol ediyorlardı.

"T Bölümü çalışanlarından [Elint operatörleri] biri, kullanılan radarlardan birini ilk kez dinledi" diyordu Max Buscher. "Ve parametrelerden, radarın saldırı amaçlı bir füze sistemiyle bağlantılı olduğunu söyleyebildiler. Bu NSA için flaş bir haberdi. Altı saat sonra bir helikopter geldi ve bir

60) Bilgi eski NSA görevlisi Vera Ruth Filby'dan alınmıştır, NSA sempozyumu (27 Ekim 1999).

halat sarkıttı: NSA kaseti istiyordu – kaset hakkında söylediğimiz tek bir kelimeyi bile dinlemediler."[61]

Ertesi gün, 22 Ekim sabahı erken saatlerde, NSA için yeni kötü haberler vardı. En az beş Sovyet füze alayı kısa zamanda Küba'da faaliyete hazır hale gelecekti. Her alayda sekiz fırlatıcı ve on altı füze olacaktı. Dolayısıyla, Küba, bir seferde kırk füze fırlatma potansiyeline sahip olacaktı – ardından bir kırk füze daha.

Aynı sabah daha geç saatlerde, Ulusal Güvenlik Konseyi toplantısında McCone, *Terek*'ten ve Sovyet gemi taşımacılığına dair diğer son dakika istihbaratlarından bahsetti.[62] Dediğine göre, *Poltava* beş güne kadar Küba'ya ulaşacaktı ve geminin uzun silindir halindeki kargosu güvertede açık seçik istiflenmişti.

Saat 13.00'te, Stratejik Hava Komutanlığı [SAC], 'sessizce ve adım adım' gerçekleştirilecek kısmi bir hava alarmı başlattı ve bombardıman uçaklarını ülkenin dört bir köşesindeki hava üslerine sevk etmeye başladı.[63] Bu arada, Donanma da, Guantanamo Körfezi'ndeki (Küba) Amerikan üssünden insanları gemi ve uçaklarla sessizce tahliye etmeye başladı. Dokuz saat içinde 2.810 kişi güvenle nakledilmişti.

Başkan Kennedy, aynı akşam saat yedideki ulusa sesleniş konuşmasında, Sovyet MRBM ile ICBM füze tesislerinin varlığına ve Küba'da nükleer bomba kapasitesine dair 'açık kanıtlar' bulunduğunu duyuruyordu. Sonra da, Küba'ya "tüm saldırı silahları için sıkı bir karantina" uygulanması emrini verdiğini söyledi. Son olarak da Sovyet hükümetini uyardı: "Birleşik Devletler, Küba'dan Batı Yarımküredeki herhangi bir ülkeye fırlatılacak bir nükleer füzeyi Sovyetler Birliği tarafından Amerika Birleşik Devletleri'ne yapılmış bir saldırı olarak görecek ve Sovyetler Birliği'ne aynı şiddette karşılık verecektir."[64]

Başkan bu konuşmayı yaparken, dünyanın birçok yerindeki Birleşik Devletler güçleri alarmdaydı. Polaris nükleer denizaltıları daha önceden belirlenen istasyonlara doğru yola çıktı. Küba'dan gelebilecek bir askeri eyleme karşı yirmi iki dinleme uçağı havalandı. Hal Parish, "Başkan konuşmasını

61) Max Buscher'la söyleşi.

62) Beyaz Saray, Çok Gizli, Ulusal Güvenlik Konseyi'nin 507'nci Toplantı Tutanakları (22 Ekim 1962) (JFKL, Ulusal Güvenlik Dosyaları, Toplantılar ve Tezkere Serileri, NSC Toplantıları) (FRUS, c. XI, #41); CIA, Çok Gizli/Sadece Yetkili Kişiler Görebilir, "DCI Brifingi İçin DCI Notları", 22 Ekim 1962 (CIA, Küba Füze Krizi, 1062, s. 271-273).

63) Genelkurmay, Çok Gizli rapor, "Küba Kriziyle İlgili Genelkurmay Kararlarının Kronolojik Listesi", 4 Ocak 1963, s. 2, 28 (Lemnitzer'in Evrakları, Ulusal Savunma Üniversitesi).

64) Başkan Kennedy'nin ulusa seslendiği radyo/TV konuşma metni, 22 Ekim 1962 (JFKL).

yaptığında ilk gözetleme görevi benimdi. O akşam bana, Küba üzerinde olası bir yüksek irtifa uçuşu için brifing verildi" diyordu. "Neyle karşılaşacağımız belli değildi. Pek çok uçak çeşidini gözden geçirdik. O akşam tek bir şey bile uçmadı. Biz de hiçbir şey uçurmadık." Ve şöyle devam ediyordu. "Çok korkutucu bir deneyimdi. Hükümet adına çalıştığım otuz yıl boyunca, dünyanın halinden ilk kez o an endişelendim. Gerçekten çok korkmuştum."[65]

Kasırganın tam merkezinde bulunan *Oxford*'da mürettebatın çoğu şoktaydı. Aşağıda, Sigint bölümündeki görevli harekât subayı Keith Taylor, "Düşünüyordum da, aman Tanrım, buradan neredeyse dünyayı havaya uçuracaktık"[66] diyordu. Dinleme operatörü Aubrey Brown ise şunları söylüyordu: "Başkan'ın açıklamasından sonra gemide şok yaşandı. Cehenneme gidecektik. Bir sonraki açıklamalarında da, herhalde kıçlarımıza birer torpido sokacaklarını söyleyeceklerdi."[67]

Geminin geri çekilmesi emrini veren John McCone da *Oxford* için endişeleniyordu. Brown, "Açıklamadan hemen sonra bizi on iki mil geri çektiler" diyordu. "Daha sonra kıyıdan yirmi beş mil açığa çekildik." Hâlâ endişeliydiler ve *Oxford*'a dinleme görevini daha güvenli bir yerden, Lauderdale Kalesi açıklarından yapmasını emrettiler.

Fakat görevin büyük kısmı bu mesafeden yerine getirilemezdi. "Bazı operasyonları Lauderdale Kalesi'nden yürütebilirdiniz, fakat hepsini değil" diyordu Brown. "Mors kodu yazışmaların tamamını yapabilir ama Elint faaliyetlerini yürütemezdiniz. (...) Ertesi gün bizi tekrar Küba'ya göndermeye karar verdiler." Ve şöyle devam ediyordu. "Havana açıklarında oturup, nereden geldiğine ve nereye gittiğine bağlı olarak bazı mikrodalgaları toplayabilirdiniz."

Kennedy'nin konuşmasından birkaç sonra, NSA'ya dinleme sonuçları akmaya başladı. 22.12'de, NSA'nın dinleme karakollarından biri, bir denizaltı himayesindeki Sovyet dinleme gemisi *Shkval*'dan, yük gemisi *Alantika*'ya gönderilen acil bir mesaj yakaladı.[68] Sonra *Shkval*, denizaltıların ana limanı olan Murmansk'la yeniden haberleşmek amacıyla *Alantika*'ya bir mesaj daha gönderdi. Şifreli mesajı okuyamasalar da, rapordaki Acil ibaresini gören Birleşik Devletler dinleme operatörleri mesajı hemen Meade Kalesi'ne geçti. Dinleme raporunda, "Bu tür önceliğe çok seyrek rastlanır. Önemi bilinmiyor" yazıyordu. Dinleme karakolları ağı, *Shkval*'ın tam yerini, Bermuda'nın

65) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Harold L. Parish'in Hatıraları (12 Ekim 1982), s. 64.
66) Keith Taylor'la söyleşi, Mayıs 2000.
67) Aubrey Brown'la söyleşi.
68) NSA, Gizli/Sabre dinlemesi, (DTG: 051620Z), 23 Ekim 1962.

birkaç yüz mil güneyi olarak tespit etmişti; *Alantika* ise, Philadelphia yakınlarında, Birleşik Devletler doğu sahilinin 150 mil kadar açığındaydı.

23 Ekim sabahı erken saatlerde, diğer Sovyet gemileri de aynı şekilde mesajlaşmaya başladı. Havana Limanı'nın hemen dışındaki Sovyet yük gemisi *Kura*, Birleşik Devletler'in Virginia Adaları'na yaklaşmakta olan başka bir Sovyet gemisi *Nikolaj Burdenko* üzerinden Moskova'ya acil bir mesaj çekti.[69] Küba'nın doğu ucuna yaklaşmakta olan Rus yolcu gemisi *Nikolaevsk*, Moskova'ya kaygılı bir mesaj gönderdi:[70] Birleşik Devletler savaş gemisi Nr. 889, paralel bir rotada kendisini izliyordu. Karayipler'in ve Atlantik'in her yerinde, bir Sovyet gemisi yerini belli ederek ne zaman bir hava durumu raporu istese, NSA dinleme karakollarından biri hemen geminin koordinatlarını not ediyordu.

Tüm dünya Rusya'nın Birleşik Devletler'in ültimatomuna vereceği yanıtı beklerken, NSA, Küba semalarının Sovyetler tarafından daha sıkı kontrol edilmeye başlandığını belirten bir rapor yayınladı. Tek bir günde altmış üç MİG pilotu havalanmıştı ve pilotların yarısından fazlası Rusça ya da ağır bir Slav aksanıyla İspanyolca konuşmuştu.[71] Tüm dünyadaki NSA dinleme karakollarına, tesislerinin etrafında silahlı devriyeler oluşturmaları emredildi. Alaska'nın Kodiak Adası'ndaki ufacık Chiniak Burnu'nda bile tehdit ciddiye alındı. Haberleşme teknisyeni Pete Azzole, haberleşme merkezinde mesaj tıkırtılarını dinlerken birden gözleri fal taşı gibi açıldı: "Acil bir mesaj kendisini çizgi çizgi belli ediyordu" diye hatırlıyor o anı. "Gözlerimi kanarya sarısı kâğıdın üzerine dikmiş her bir harfin gelişini izliyordum."[72] Mesaj ortaya çıktıkça, Azzole daha fazla heyecanlandı. Şöyle yazıyordu:

1. BİRLEŞİK DEVLETLER'İN DOĞU KIYILARINA NÜKLEER BİR SALDIRI BAŞLATILMIŞTIR...

Istırap verici birkaç saniyeden sonra, Azzole mesajın tatbikat amaçlı olduğunu anladı.

Birleşik Devletler'in Küba'yı vurması durumunda Rusların da Birleşik Devletler'e nükleer füzelerle misilleme yapabilecek olması, Beyaz Saray'da Başkan Kennedy'yi oldukça endişelendiriyordu. Pentagon'dan bir görevli başkana, bölgenin, 92 milyon insanı tehdit eden 1.770 kilometre menzilli

69) NSA, Gizli/Sabre dinlemesi, (DTG: 0636Z), 23 Ekim 1962.
70) NSA, Gizli/Sabre dinlemesi, (DTG: 1326Z), 23 Ekim 1962.
71) NSA, Gizli/Kimbo dinlemesi, (DTG: 2115Z), 23 Ekim 1962.
72) Pete Azzole, "Afterthoughts", *NCVA Cryptolog*, (Yaz, 1993), s. 13.

Sovyet füzeleriyle dolu olduğunu söylemişti.[73] Donatılmamış olsalar da, 40 milyon insanı radyoaktif serpintiden koruyacak sığınaklar vardı. Kennedy hangi acil önlemleri alabiliriz diye sorduğunda, McCone hiç de umut verici konuşmadı. Sığınaklar numaralandırılabilir ve gıda malzemesiyle doldurulabilirdi. Ancak, bu tür bir şeyin yapılması halkı paniğe sürükleyecekti.

Gün boyunca, Atlantik'in her iki yakasındaki NSA dinleme karakolları, Küba'ya doğru ilerlemekte olan ve füze ya da füze malzemesi taşıdığından şüphelenilen bir düzineye yakın Sovyet gemisine odaklandı. Virginia'nın Northwest kasabasında, yılanlarla dolu bir bataklıkta gizlenmiş bir dinleme karakolunda; Maine'de, dik yamaçlarla çevrili Winter Limanı'nda; Florida (Miami) yakınlarındaki bir hava üssünde; Edzell'deki (İskoçya) engebeli bir arazide ve başka yerlerdeki tüm dinleme operatörleri, gemilerden gönderilen her sinyali üçlü kestirme yöntemiyle inceliyordu. Bu gemilerden biri de, öğleden sonra 3.10 sularında Cebelitarık Boğazı'nın yaklaşık 500 mil açığında bulunan ve Küba'ya doğru ilerlemekte olan *Urgench*'ti.

Ne var ki, gece yarısında *Urgench* ekranda bir kez tespit edildiğinde, gemi rotasını çevirmiş Cebelitarık Boğazı'na doğru ilerlemekteydi.[74] Hemen, NSA Komuta Merkezi acil bir mesajla geminin muhtemelen geri döndüğünü CIA Gözlem Ofisi'ne bildirdi. Gözlem subayı Harry Eisenbeiss, bu bilgiyi, NSA'nın aynı mesajı çektiği Donanma İstihbarat Bürosu'ndan teyit etmek istedi, fakat büro rota değişikliğini doğrulamadı ve bunun bir Sovyet manevrası olabileceğini söyledi.[75]

Bu arada, dinleme karakolları ağı diğer gemilerin de 180 derece döndüğünü fark etti. Güvertesinde, içinde uçak parçaları olduğundan şüphelenilen yedi büyük konteynır taşıyan *Bol'shevik Sukhanov*, "rotasını değiştirdi ve muhtemelen çıktığı limana doğru yöneldi,"[76] deniyordu bir dinleme raporunda. Bir diğer raporda ise, "HFDF [yüksek frekanslı yön bulma], rotası Küba olan Sovyet kargo gemisi *Kislovadsk*'ın rotasını kuzeye çevirdiğini gösteriyor"[77] diye yazıyordu.

24 Ekim Çarşamba günü sabah saat 10.38'de, *Urgench* dönüşüne devam ederken, NSA karargâhına başka bir acil mesaj ulaştı. Mesajın bir kopyası hemen CIA'ya, sonra da Beyaz Saray'a iletildi. Yaverlerden biri

73) CIA, Çok Gizli/Sadece Yetkili Kişiler Görebilir, Dosyalar için Alınan Notlar, "John McCone'un Başkan'la buluşması," 23 Ekim 1962 (FRUS, c. XI, #51).

74) NSA, Gizli/Sabre dinlemesi, (DTG: 1638Z), 24 Ekim 1962.

75) Dina A. Brugioni, *Eyeball to Eyeball* (New York: Random House, 1991), s. 391.

76) NSA, Gizli/Sabre dinlemesi, (DTG: 1917Z), 24 Ekim 1962.

77) NSA, Gizli/Sabre dinlemesi, (DTG: 1533Z), 24 Ekim 1962.

Yürütme Kurulu toplantısının yapıldığı salona girdi ve notu McCone'a verdi,[78] McCone gülümsedi ve salona şu anonsu yaptı: "Sayın Başkan, şu an elimize, bazı Rus gemilerinin denizin ortasında durduğunu belirten bir ön rapor ulaştı."[79] Kennedy şaşırmıştı. "Durdular mı? Hangi gemiler? Raporun doğruluğunu kontrol ediyorlar mı? Doğru mu bu?" NSA raporu McCone'u ikna etmişti. "Rapor doğru Sayın Başkan. Daha önce Küba'ya gitmekte olan gemi altı karantina hattının sınırında durdu ya da geriye, Sovyetler Birliği'ne doğru döndü."

Başkan Kennedy, en azından bir saat boyunca, ek bilgiler elde edilinceye kadar "hiçbir gemi (...) durdurulmayacak veya dinlenmeyecek" emrini verdi. "Eğer gemilere geri dönün emri verildiyse, bunu yapmaları için her fırsatı tanımalıyız. (...) Rus gemilerine geri dönmeleri için bir fırsat verin. Hızlı hareket etmeliyiz, zaman dolmadan önce Birleşik Devletler harekete geçmeli."[80]

Bazı gemiler hâlâ barikatlara doğru ilerliyor olsa da, NSA'dan gelen iyi haberler hızla yayıldı. Ulusal Güvenlik Danışmanı McGeorge Bundy, Dışişleri Bakanı Yardımcısı George Ball'u telefonla aradı ve "Denizde olanları duydunuz mu?"[81] diye sordu. Ball duymamıştı. "En şüpheli altı gemi geri dönmüş. Diğer ikisi de dönüyor. Şimdi burada, neler olmuş olabileceği hakkında konuşuyoruz, toplantı bütün öğleden sonra sürecektir. Gelmek istersiniz bize faydası olacaktır. (...) Haber vermek istediğiniz kişiler olacak mı?" "Orada olacağım," diye yanıtladı Ball.

Ertesi gün (25 Ekim Perşembe), Kennedy'nin yardımcısı Arthur Schlesinger, Jr., son gelişmeleri değerlendirmek üzere Dışişleri Bakanı Yardımcısı Averell Harriman ile buluştu. "Kruşçev, ipten kurtulmasına yardım etmemiz için bize umutsuz sinyaller gönderiyor" diyordu Harriman. "U-2 olayından hemen sonra Eisenhower'a gönderdiği gibi bize de mesaj yolluyor. Eisenhower bu mesajları önemsemedi ve bedelini ödedi. Biz Eisenhower'ın hatasını tekrarlamamalıyız."[82] Harriman, Schlesinger'e, "rotalarını değiştirmeleri için Sovyet gemilerine verilen talimatların" en önemli sinyal olduğunu söylüyordu.

78) Beyaz Saray, Çok Gizli/Hassas, NSC Yürütme Kurulu'nun Üçüncü Toplantısı, 24 Ekim 1962, (JFKL, Ulusal Güvenlik Dosyaları, Toplantı ve Tezkere Serileri, Yürütme Kurulu, c. 1).

79) Robert F. Kennedy, *Thirteen Days*, (New York: Norton, 1969), s. 71.

80) *A.g.e.*, s. 71-72.

81) Dışişleri Bakanlığı, Telefon Konuşması Notları, Bundy'den Ball'a, 24 Ekim 1962 (FRUS, c. XI, #58)

82) BM İçin A.B.D Görevleri, Gizli/Sınırlı Dağıtım tezkeresi, Schlesinger'den Stevenson'a, 25 Ekim 1962 (JFKL, Ulusal Güvenlik Dosyaları, Ülkeler Serisi, Küba, Genel).

Harriman şöyle devam etti: "Kruşçev'den gelen sinyaller göz önünde tutulursa, sertleşmek ve gerilimi artırmak yapabileceğiniz en büyük hata olur. Kruşçev bizden, bir çıkış yolu bulmasına yardımcı olmamızı istiyor. (...) Zaman kaybedecek durumda değiliz. Gemilerin durması gibi olaylar gerilim sürecini başlatacak, Sovyetlerin itibarını zedeleyecek ve barışçıl bir çözüm şansını azaltacaktır. Zekice ve süratle hareket edersek Kruşçev'i bu zor durumdan kurtarabilir ve onun, Amerikalıların savaşmak için fazlasıyla liberal olduğu teorisiyle ona Küba macerasını satan sert adamlarına duyduğu güveni sarsabiliriz."[83]

Saldırı füzeleri keşfedildiğinde, U-2 görevleri için resmi onay süreci sona ermişti. Şimdi de, Stratejik Hava Komutanlığı'ndan [SAC], Küba'yı tamamen gözetim altında tutmak amacıyla gerekli sayıda uçuş için gizli onay alınmıştı. Resmi süreç zaman kaybı olsa da, bu durum NSA dinleme karakollarının bu uçuşları desteklemesini sağlamıştı. Görev öncesinde ve görev süresince olması muhtemel bir düşman faaliyetine karşı, dinleme operatörleri frekans tayfını tarayacaktı. Bir uyarı aldıklarında, SAC'a bildirilmek üzere NSA karargâhına bir mesaj göndereceklerdi. Ama şimdiki U-2 görevleri habersiz başlatıldığından, NSA'nın Küba üzerindeki uçaklardan haberdar olmasının hiçbir yolu yoktu.

Fakat, 26 Ekim Cuma günü itibariyle, alçak irtifadan çekilen fotoğraflar, Rusların ve Kübalıların dört orta menzilli füze tesisini tamamlamak üzere olduklarını gösteriyordu. Genelkurmay'ın bir raporunda, "Başka füzeye ya da fırlatma rampasına rastlanmamış olsa da, bu tesislerin taşınacağına veya sökületeceğine dair herhangi bir kanıt da yoktur. Kritik ekipmanın brandayla örtülerek kamufle edilmesi devam etmektedir"[84] deniyordu.

Bununla birlikte, aynı saatlerde NSA, füze taşıdığından şüphelenilen üç Sovyet gemisinin –bir Sovyet kuru yük gemisi hariç diğer tüm gemilerin yaptığı gibi– doğuya, Rusya'ya doğru gitmekte olduğunu rapor etti. Yalnızca bir Rus kuru yük gemisi hâlâ karantina hattına doğru ilerliyordu ve oraya tahminen üç günde ulaşacaktı.

27 Ekim Cumartesi günü, saat gece yarısını otuz sekiz dakika geçe, bir NSA dinleme karakolu üç radar tesisinden gelen sinyaller yakaladı. Tekli ve ikili kontrollerin ardından, dinleme operatörleri bunun "Spoon Rest" radarı olduğunu belirledi; bu, üç SAM tesisinin daha faaliyete geçmiş oldu-

83) *A.g.e.*

84) Genelkurmay, Çok Gizli rapor, "Küba Kriziyle İlgili Genelkurmay Kararlarının Kronolojik Listesi", 4 Ocak 1963, s. 36 (Lemnitzer'in Evrakları, Ulusal Savunma Üniversitesi).

ğu anlamına geliyordu. Karargâha acil olarak çekilen mesajda, "Yön Bulma hatlarını belirten kerterizler, yayıcıların Mariel'de olduğunu gösteriyor," demekteydi. "Havana, doğu ve ileri. Matanzas tesisleri. Yayıcılar faal durumda."[85] Castro, bir kez daha, Amerikan keşif pilotlarının şansını yükseltmişti.

"Ayın yirmi yedisinde ortam gergindi, aslına bakarsanız korkutucuydu" diyordu Parish. "Korkutucu günlerdi, özellikle de bizim gibi, genellikle ulaşılabilir olmayan bilgiye erişme olanağı sınırlı insanlar için. (...) O hafta, hepimiz çalıştık ve nöbet tuttuk."

O sabah ilerleyen saatlerde, Binbaşı Rudolf Anderson, Orlando'daki (Florida) McCoy Hava Kuvvetleri Üssü'nden bir U-2'yle havalandı. Bu rutin uçuşun üç buçuk saat sürmesi bekleniyordu. Anderson Küba üzerinde uçağını kuzeye, Banes kasabasına doğru yöneltti.

Bir öğleden sonra yapılan Yürütme Kurulu toplantısında, Savunma Bakanı McNamara o günlerin gündüz keşif görevleri hakkında rutin bir rapor verdi: "Ön raporlara göre, sadece bir görev mekanik nedenlerden ötürü yarıda kesildi, bir uçak gecikti ve birkaçına da yerden ateş açıldığı söyleniyor."[86] Bu yüzden, McNamara birkaç gece keşif uçuşu yapılmasını önerdi. Fakat, Başkan Kennedy, gündüz keşif görevlerinden daha ayrıntılı bilgi elde edilene dek gece keşif görevleri kararını erteledi. Sonra da, ertesi günkü uçuşlara avcı uçaklarının eşlik etmemesini emretti. "Eğer uçaklarımıza ateş açılırsa," diyordu, "genel bir karşılık vermek ya da ateş açan SAM tesislerine saldırmak üzere hazırlıklı olmalıyız. Ama ateşe nasıl karşılık vereceğimize yarın karar vereceğiz, uçaklarımıza saldırıya devam edip etmediklerini öğrendikten sonra."[87]

Yaverlerden biri hızla içeri girdi ve Genelkurmay Başkanı Maxwell Taylor'a bir not uzattı. Binbaşı Anderson'un U-2'si Banes yakınlarında düşürülmüştü. "U-2'nin enkazı yerde," dedi Taylor, "pilot ölmüş."[88] Taylor, bundan sorumlu SAM tesisine bir hava saldırısı düzenlemeyi önerdi. McNamara, Küba'ya ilk günde 500 sorti ile saldırmaya hazır olmalıyız diyordu. İşgal "kaçınılmaz hale geldi".

NSA, tüm hava, deniz ve yer dinleme istasyonlarına bu olayın ayrıntılarını keşfetmeleri çağrısı yaptı. Direktör Blake yeni emirler verdi: Her

85) NSA, Gizli/Sabre dinlemesi, (DTG: 0645Z), 27 Ekim 1962.

86) Beyaz Saray, Çok Gizli/Hassas, "NSC Yürütme Kurulu'nun Sekizinci Toplantısının Tutanak Özeti", 27 Ekim 1962, (JFKL, Ulusal Güvenlik Dosyaları, Toplantı ve Tezkere Serileri, Yürütme Kurulu,c. 1., Toplantılar 6-10).

87) *A.g.e.*

88) *A.g.e.*

şeyden önce, tüm dinleme karakolları, Birleşik Devletler keşif uçuşlarına verilen her tepkiyi an be an takip edecekti. "Ne zaman Kübalılar bir uçak havalandırsa," diyordu Hal Parish, "uçakların neden kalktıklarını, kimin peşinde olduklarını söyleyebilecektik (...) çoğunlukla sahil boyunca uçan Birleşik Devletler uçaklarını takip ediyorlardı. (...) U-2'leri uçurduğumuzda ve MİG'leri U-2'lere karşı Küba tehdidi olarak tespit ettiğimizde toplantı düzenlerdik. (...) Onayını almak için önce [NSA'dan] General [John] Morrison'u, sonra da Stratejik Hava Komutanlığı'nı [SAC] ararduk (...) ve uçakla onlar temasa geçerdi."[89]

Bir uyarı alındığında keşif uçuşuna hemen son verilir ve uçaklar Washington D.C. yakınlarındaki Andrews Hava Kuvvetleri Üssü'ne dönerdi. Orada, NSA analizcileri uçağı karşılar ve mürettebattan bilgi alırdı. "Uçuşla ilgili her bilgiyi verirdiniz" diyordu Parish. "Bütün kasetleri kapıp binaya getir ve onları, gece boyunca kasetler üzerinde çalışarak o gün saat altıya kadar neler olup bittiğini değerlendirecek olan dil uzmanlarına teslim et."[90]

Pilotların güvenliğini artırabilmek için, Sovyet SA-2 füzelerini kilitleyebilecek ya da aldatabilecek elektronik tedbirlerin geliştirilmesine ihtiyaç vardı. Ama bunun için, NSA'nın öncelikle savaş başlığını harekete geçiren füze tapa sinyallerini yakalaması gerekiyordu. Bu da, Kübalıları bir kez daha füze atmaya kışkırtmakla olasıydı. Bu amaçla, DC-130'lar yüksek irtifadan insansız Ryan 147 modellerini ada üzerine bırakmaya başladılar. Ryan 147'ler elektronik cihazlarla donatılmıştı ve bu donanım sayesinde gerçek boyutlarından büyük, neredeyse bir U-2 boyutunda görünüyorlardı.

Her Ryan 147, ayrıca, kritik tapa sinyallerini toplayabilecek ve bu sinyalleri –vurulmadan birkaç saniye önce– Yaygın Neden kod adlı ve özel donanımlı bir RB-47 Strato-Spy uçağına iletebilecek teçhizatı da taşıyordu. RB-47'lerden biri, Küba sahili boyunca sürekli olarak havada kalıyordu. Hava Kuvvetleri'nden sinyal istihbarat subayı Bruce Bailey, "Plan, Küba füze tesislerini bu insansız uçaklara ateş açmaya kışkırtmak ve böylece RB-47'nin istenen elektronik istihbaratı elde etmesini sağlamaktı" diyordu. Ama Kübalılar füze fırlatmayı reddettiler. "Kübalılar böyle bir tesisin ya da üssün ânında vurulacağını biliyordu. Görev çok geçmeden daha uygun bir kod adıyla anılmaya başlandı: 'Kayıp Neden'"[91]

89) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Harold L. Parish'in Hatıraları (12 Ekim 1982), s. 40-41.

90) *A.g.e.*

91) Bruce Bailey, "The RB-47 & RB-135 in Vietnam", <http://www.55srwa.org/55-_vietnam.html> (1 Mayıs 2000).

30 Ekim akşamı saat 19.15'te, kriz daha da büyürken, Robert Kennedy, yarım saat içerisinde Sovyet büyükelçisi Anatoly Dobrynin'le Adalet Bakanlığı'ndaki odasında görüşmek istedi. Kennedy, Dean Rusk için çok gizli bir notu kaydederken, Konsolos'a da, "Son iki saat içinde, Küba üzerinde uçan uçaklarımıza ateş açıldığını öğrendik" diyordu. U-2'lerimizden biri düşürüldü ve pilot hayatını kaybetti. (...) Bu, çok önemli bir dönüm noktasıdır. Önümüzdeki on iki saat ya da belki yirmi dört saat içinde kesin kararlar vermek zorundayız. Çok az zaman kaldı. Kübalılar eğer uçaklarımızı vuruyorsa, biz de onların uçaklarını vururuz." Kennedy, Birleşik Devletler'in Küba hava sahasını ihlal ettiğini söyleyen Dobrynin'i, "Biz eğer Küba hava sahasını ihlal etmeseydik, o zaman Küba'da uzun menzilli füze olmadığına dair sizin ve Kruşçev'in söylediklerine hâlâ inanıyor olacaktık" diye yanıtladı ve ekledi: "Bu mesele hava sahası ihlalinden daha önemlidir ve dünya üzerindeki tüm insanları ilgilendirir."[92]

Daha sonra Kennedy uzun süre gizli kalan bu tezkereden şöyle söz edecekti: "Durumu daha iyi anladığını ve bunu Bay Kruşçev'e daha iyi naklettiğini söyledim. Bay Kruşçev ve o bizi yanıltmıştı. Sovyetler Birliği Küba'da gizlice füze üsleri kurarken, aynı zamanda, özel görüşmelerde ve kamuoyunun önünde böyle bir şeyin asla yapılmadığını ilan etmişti. Bu füze üslerinin kaldırılması, hem de hemen kaldırılması gerektiğini söyledim. En azından yarına [31 Ekim] kadar bu füze üslerinin kaldırılacağına dair bir anlaşmaya varmış olmalıydık. Bu bir ültimatom değil, sadece bir gerçeğin ifadesidir dedim. Üsleri eğer onlar kaldırmazsa bizim kaldıracağımızı anlamalıydı. Ülkesi misillemede bulunabilirdi, fakat bu iş bitene kadar, Amerikalılar hayatını kaybederken Rusların da hayatlarından olacağını anlamalıydı."[93]

Dobrynin, Kennedy'ye bir anlaşma önerip önermediğini sordu. "Füze üslerinin sökülmesi gerektiğini belirten bir mektubun Sovyet elçiliğine henüz gönderdiğini ve tüm saldırı silahlarının Küba'dan uzaklaştırılması gerektiğini söyledim" diye yazıyordu Kennedy. "Küba, Castro ve Komünistler diğer Orta ve Latin Amerika ülkelerindeki yıkıcı faaliyetlerine son verirse, bunun karşılığında biz de Karayipler'de barışın korunması konusunda anlaşacak ve Amerikan topraklarından bir saldırıya izin vermeyecektik."[94] Fakat Kruşçev daha önce bir değiş tokuş önermişti: Amerikan füzelerini kapımızın eşiğinden, Türkiye'den kaldırın, biz de Sovyet füzelerini Kü-

92) Adalet Bakanlığı, Çok Gizli tezkere, Robert Kennedy'den Rusk'a, 30 Ekim 1960 (JFKL, Başkan'ın Ofis Dosyaları, Küba Füze Krizi, Kruşçev'le Yazışmalar) (FRUS, c. XI, #96).

93) *A.g.e.*

94) *A.g.e.*

ba'dan kaldıralım. Dobrynin bir kez daha bu öneriyi gündeme getirdi. "Eğer belli bir zaman geçseydi," dedi Kennedy, dört beş aydan söz ediyordu, "eminim ki bu sorunlar tatmin edici bir şekilde çözülebilirdi."

Fakat Kennedy hiçbir şekilde anlaşma olamayacağını vurguladı. "Dünyanın diğer bölgelerinde gerilimin azalmasına yönelik atılacak adımlar, büyük ölçüde Sovyetler Birliği ve Kruşçev'in Küba'da harekete geçmesine bağlıdır, hem de hemen."[95] Tuttuğu notlarda şunları söylüyordu: "Ona bu meselenin bekleyemeyeceğini ve Kruşçev'le temasa geçmesinin ve ertesi güne kadar ondan füze üslerinin Birleşik Devletler gözetimi altında kaldırılması konusunda bir taahhüt getirmesinin iyi olacağını, aksi taktirde bu durumun kötü sonuçlar doğuracağını söyledim."

Kennedy ayrıldıktan kısa bir süre sonra, Dobrynin Kruşçev'e şifreli bir telgraf çekti. "Düşürülen uçak nedeniyle Başkan'ın üzerinde ateşe ateşle karşılık vermesi yönünde yoğun bir baskı var" diye yazıyor ve yer yer Kennedy'nin söyledikleri aktarıyordu: "'Milyonlarca Amerikalı ve Rus'un öleceği gerçek bir savaş başlayacak.' (...) Kennedy, generallerin arasında –ve sadece generallerin arasında değil– 'savaş için kaşınan' pek çok mantıksız kafanın olduğundan güya bir nüans olarak söz etti. (...) Durum kontrolden çıkabilir ve telafi edilemeyecek sonuçlar doğurabilir."[96]

Sonra, büyükelçi Kennedy'nin önerisini iletti: "Bizim için en önemli şey, diye vurguluyor Kennedy, mümkün olan en kısa zamanda, Küba'da füze üssü kurma işini durdurmak ve, uluslararası bir gücün denetiminde, bu silahları kullanmayı olanaksız hale getirecek önlemleri almak konusunda Sovyet hükümetiyle bir anlaşmaya varmaktır. Bu değiş tokuşta, Amerika Birleşik Devletleri hükümeti, 'karantina' konusundaki tüm önlemleri kaldırmanın yanı sıra, Küba'ya saldırılmayacağına dair garanti vermeye hazır. (...) Kennedy'ye 'Türkiye meselesi ne olacak?' diye sordum. Bunun üzerine R. Kennedy, 'Tek engel buysa (...) başkan bunu sorunun çözümünde üstesinden gelinemeyecek bir engel olarak görmüyor. (...) Bununla birlikte, başkan Türkiye hakkında kamuoyu önünde bir şey söyleyemiyor" dedi. Daha sonra, R. Kennedy, Türkiye hakkındaki düşüncelerinin son derece gizli olduğunu söyledi; kendisinden ve kardeşinden başka, bu konudan sadece Washington'daki 2-3 kişi haberdar. (...) R. Kennedy, bana, doğrudan Beyaz Saray'a ulaşabileceğimiz bir telefon numarası verdi."[97] Dobrynin bir

95) *A.g.e.*
96) Dobrynin'in Sovyet Dışişleri Bakanlığı'na çektiği telgraf, 27 Ekim 1962.
97) *A.g.e.*

kez daha Robert Kennedy'nin sözlerini aktardı. "Zaman öyle değerli ki, bu şansı kaçırmamalıyız."

Robert Kennedy, Yürütme Kurulu üyelerinin gece geç saatlerde toplantı yaptıkları Beyaz Saray'a döndü. McNamara teklifini başkan onayladı: 14.200 personelin ve 300 asker taşıyıcının da dahil olduğu 24 yedek hava filosu göreve çağrılacaktı. Daha sonra, Başkan Kennedy, eğer ertesi gün keşif uçaklarımıza ateş açılırsa, "o zaman bir hava harekâtıyla Küba'daki SAM tesislerini vuracağız"[98] dedi.

Geç saatlerde Pentagon'da yapılan toplantıda, Genelkurmay, "Küba'daki saldırı silahlarının sökülüp atıldığına dair kesin kanıtlar elde edilmezse"[99] en geç 29 Ekim'de hava harekâtının başlatılmasını önerdi.

Gece yarısından hemen önce, Hal Parish 24.00-08.00 nöbeti için NSA'ya geldi. "Ben rapor verdiğimde," dedi, "orada, ertesi sabah altı sularında Beyaz Saray'ın elinde olması gereken bir not vardı, U-2'nin düşürülüşünün son bir özeti. Bunu yapmak zor değildi – onu izlemek için yaklaşık iki üç dakikamız olurdu (...) Guantanamo'nun tam kuzeyinden gelen bazı izler (...) onu düşüren bir SAM füzesine ait gibiydi. (...) Haberleşmede, düğmeye basanın bir Rus mu yoksa bir Kübalı mı olduğuna dair görebildiğim bir şey yoktu. (...) İki yıl kadar sonra, nakliye uçaklarının birinden yapılan dinlemeler sonucunda, uçağı düşüren takibin bütün ayrıntılarını ele geçirdik. Küba hava sahasına girdiği andan Guantanamo istikametine dönene dek izleme görevinin tamamı elimizdeydi ve sonra takip kesildi. (...)"[100]

28 Ekim Pazar sabahı, Moskova radyosunda Kruşçev'den yeni bir mesaj yayınlandı. "Sovyet Hükümeti," deniyordu duyuruda "*saldırı* amaçlı olarak nitelendirdiğiniz silahların sökülerek Sovyetler Birliği'ne getirilmesi yönünde yeni bir emir yayınlamıştır."[101] Kriz sona ermişti.

Ruslar geri çekilirken NSA yoğun şekilde izlemeyi sürdürdü. "O dönemi anımsıyorum," diyordu Hal Parish, "ekim ayından Noel'e kadar işe gitme-

98) Beyaz Saray, Çok Gizli/ Hassas, "Ulusal Güvenlik Konseyi Yürütme Kurulunun Dokuzuncu Toplantısının Tutanak Özeti", 27 Ekim 1962, (JFKL, Ulusal Güvenlik Dosyaları, Toplantı ve Tezkere Serileri, Yürütme Kurulu, c. 1., Toplantılar 6-10) (FRUS, c. XI, #97).

99) Genelkurmay, Çok Gizli rapor, "Küba Krizi Hakkındaki Genelkurmay Kararlarının Kronolojik Listesi", 4 Ocak 1963, s. 39 (Lemnitzer'in Evrakları, Ulusal Savunma Üniversitesi).

100) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Harold L. Parish'in Hatıraları (12 Ekim 1982), s. 6-8.

101) Başkan Kruşçev'den Başkan Kennedy'e mesaj, 28 Ekim 1962, (JFKL, Ulusal Güvenlik Dosyaları, Ülkeler Serisi, SSCB, Kruşçev'le Yazışmalar) (FRUS, c. XI, #102.)

diğim tek bir gün olmadı. Noel gecesi de sadece yarım gün izinliydim."[102] Dinleme görevindekiler için dramatik değişimler yaşandı. Aniden, Rusların Küba'da gizlenmelerine gerek kalmayınca, İspanyolca ve Rusça haberleşmeler de rahatça yapılır oldu. "Küba dilinde dinlediğimiz tüm konuşmalar Rusça yapılmaya başlandı ve biz Küba'daki Sovyet güçlerine ne denmesi gerektiğini öğrendik" diyordu Parish. "Birdenbire İspanyolca konuşan pilotlar ortadan kayboldu ve yerlerine Rus pilotlar geldi. O sırada yüksek frekanstan yapılan Sovyet haberleşmeleri bir gece içinde tekrar ortaya çıktı."[103]

Balistik füze tesisleri sökülürken ve SAM tesisleri Kübalılara devredilirken dinleme operatörleri iş başındaydı. "Saldırı silahları kaldırıldıktan sonra, destekleyici silahların bazıları da kaldırıldı" diyordu Parish. Her seferinde bir SAM tesisi Kübalılara devredilirken bazı sinyaller de değişiyordu. "Böylece, Elint (elektronik istihbarat) sayesinde Rusların bir SAM tesisini ne zaman kaldırdığını söyleyebiliyorduk. Havana'da Kübalılara nasıl eğitim verecekleri hakkında haberleşiyorlardı, eğitim programının tamamı elimizdeydi."[104]

Sovyetler Birliği çekilirken, NSA, Ruslarla Küba güçleri arasındaki ilişkilerin gergin olduğunu fark etti. Parish'e göre, bir telefon görüşmesinde, Sovyetlerin Kübalılara gönderdiği büyük miktarda bozuk etten bahsedilmişti. Bizzat Castro'nun kendisi "Ruslar hakkında kötü, çok kötü şeyler" söylerken dinlendi diyordu Parish. "Aslında bizden telefon görüşmesini kelimesi kelimesine aktarmamızı istediler –kim olduğundan emin değilim, Dışişleri Bakanlığı, CIA, DIA– ancak bu tür bir tercüme için bir çevirmene ihtiyacımız vardı ve ayrıca Castro Ruslar hakkında çok kaba ve sert ifadeler kullanmıştı. Konuşmayı tercüme eden centilmenin kızardığını çok iyi hatırlıyorum, zira konuşmanın tam çevirisini istiyorlardı."[105] Aslında Beyaz Saray'a orijinal kopya gönderildi, ama Castro'nun küfürleri silindikten sonra. Robert Kennedy hemen NSA'yı aradı ve metnin müstehcen sözcüklerle birlikte sansürsüz halinin yollanmasını istedi.

"Kriz sırasında," diyordu Parish, "füze tesislerinin Sovyet kontrolünde olduğundan hiç kuşkum yoktu ve çok iyi biliyorduk ki tesisler Ruslarla

102) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Harold L. Parish'in Hatıraları (12 Ekim 1982), s. 60.

103) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Harold L. Parish'in Hatıraları (12 Ekim 1982), s. 6.

104) *A.g.e.*, s. 15-16.

105) *A.g.e.* s. 17-18.

doluydu."[106] Başka bir NSA görevlisine göre, "Kübalılarla Rusların, füzelerden kimin sorumlu olduğu konusunda, tam olarak kavga demek istemiyorum ama birbirleriyle çekiştikleri zamanlar oluyordu ve geri planda İspanyolca küfürler duyar Rusların memnuniyetsizliğini hissederdiniz."[107]

Kriz sırasında Sovyetlerin Küba'da nükleer savaş başlığı bulundurup bulundurmadığını ne NSA ne de CIA biliyordu. Robert McNamara, "Elimizde füze rampalarının fotoğrafları vardı," diyordu, "fakat savaş başlıklarının henüz gelmediğini düşünüyorduk". Gerçek ancak 1990'larda keşfedilebildi. "Orada, bir işgale karşı kullanılacak 90 adet taktik savaş başlığı da dahil, 161 nükleer savaş başlığının olduğunu öğrenmek otuz yıl sürdü." Ve sonra, iki parmağını birbirine yaklaştırarak ekledi, "İşgale şu kadar kalmıştı. (...) Çok yaklaşmıştık – hem Kennedy hem de Kruşçev olayların kontrollerinden çıktığını düşünüyordu. (...) Dünya nükleer bir savaşa bir saç teli kadar yaklaşmıştı."[108]

Güverteleri aceleyle istiflenmiş füze ve fırlatma rampalarıyla dolu olan Sovyet gemileri uzun sürecek eve dönüş yolculuklarına Karayipler'den başladıklarında, Kruşçev muhtemelen kıkır kıkır gülüyordu. Birleşik Devletler Küba'ya getirilmiş balistik füzelere odaklanmışken, ki hiçbiri muhtemelen kullanılmak için değildi, Kruşçev, ada üzerinde çok daha gizli ve çok daha yararlı bir projenin gelişimini izliyordu. Bu, Sovyetlerin büyük istihbarat darbesi olacaktı. Havana'nın hemen güneydoğusunda, Lourdes[109] olarak bilinen seyrek nüfuslu bir bölgede, Sovyet teknisyenleri o zaman kadar inşa edilen en büyük dinleme üslerinden birini kurmaktaydı.

1950'lerde ve 1960'ların başlarında, NSA Sovyetler Birliği'ni dinleme karakolları ve sansar uçuşları ile kuşatmıştı. Ne zaman yeni bir dinleme istasyonu inşa edilse, Kruşçev bu elektronik ilmiğin giderek daha fazla sıktığını hissediyordu. Almanya, Türkiye, İran, Pakistan, Japonya, Kore ve başka yerlerde, dinleme operatörleri her an bir uçağın havalandığını ya da bir geminin limandan ayrıldığını bildiriyordu. Sovyet füzelerinden telemetri bilgileri toplanıyor, telefon konuşmaları havadan yakalanıyordu.

Kruşçev karşılık veremediğinin farkındaydı. Sovyetlerin, Amerikan sınırları boyunca Rus dinleme tesislerini konuşlandıracağı tek bir müttefiki

106) *A.g.e.* s. 22.
107) Robert D. Farley, *a.g.e.*
108) Robert McNamara, CNN *Worldview* programında yaptığı söyleşiden, 18 Haziran 1998.
109) CIA'ya göre, dinleme karakolunun tam koordinatları, 22 59 15 K ve 84 27 50 B.

yoktu. Bu nedenle, SSCB, Amerikan sahilleri boyunca antenlerle donatılmış trol gemileri dolaştırmak zorundaydı. Kullanışsız ve pahalı bir yöntemdi bu. Evinden beş bin mil uzakta dalgalara batıp çıka yüzen her treyler için destek gemilerinden oluşan bir filo gerekiyordu, çünkü trol gemileri limana giremiyordu. Yakıt ikmali yapılmalıydı, cihazlar tamir edilmeliydi, gıda tedarik edilmeliydi ve sonsuz uzunluktaki bantlar analiz ve çeviri için Moskova'ya getirilmeliydi. Castro Kruşçev'in bütün sorunlarını halletti ve, yirmi birinci yüzyıla yaklaşırken, Moskova'ya Birleşik Devletler'e bakan elektronik bir pencere sağladı.

Sovyet mühendisleri ve sinyal istihbarat uzmanları, Amerikan haberleşmesini dinlemek için yetmiş iki buçuk kilometrekarelik çok geniş bir alan üzerinde anten tarlaları meydana getirdiler.[110] Sahilden sadece doksan mil açıkta, Birleşik Devletler'e doğrultulmuş hançerlere benzeyen elmas şeklinde eşkenar dörtgen antenler, Washington kadar uzak yerlerle telefon konuşmalarının yapıldığı yüksek frekans sinyallerini yakalamak içindi. Amerikan uydularından gelen sinyalleri toplamak amacıyla dev çanak antenler kuruldu. Çok düşük frekanslı denizaltı yayınlarını yakalayabilen yüksek kablolar gerildi. Mikrodalga sinyalleri yakalayabilmek için, arabalarla film izlenen açık hava sinemalarının ekranlarına benzer dev boyutlu dikdörtgen antenler dikildi. Dinleme operatörleri ve kod kırma uzmanlarının çalışacağı penceresiz beton binalar ve dinlenen haberleşme verisini kilometrelerce uzunlukta kâğıda dökecek yazıcılar için duvarlar inşa edildi. Kruşçev bir yumruk kaybetmiş olabilirdi, ama bir kulak kazanmıştı.

Krizin bitmesi ve nükleer tehdidin şimdilik ortadan kalkmasıyla birlikte, dikkatler yeniden Küba'daki gizli operasyonlara çevrildi. Daha önce, saldırı füzelerinin öğrenilmesinden hemen sonra, 15 Ekim günü, kızgın olan Robert Kennedy Mongoose Harekâtı'nı planlayan grubu toplantıya çağırmıştı. Toplantıyı, Mongoose'un ilerleme sürecinden "Başkan'ın duyduğu genel memnuniyetsizliği"[111] ifade ederek açtı. Operasyonun bir yıldır sürmekte olduğuna, sonuçlarının cesaret kırıcı olduğuna, herhangi bir sabotaj eylemi olmadığına ve hatta tek sabotaj girişiminin de iki kat başarısızlıkla sonuçlandığına dikkat çekti.

110) Başkan Ronald Reagan, "Başkan'ın Askeri Harcamalar ve Yeni Bir Savunma Üzerine Konuşması"ndan alıntılanmıştır, *New York Times*, 24 Mart 1983.

111) CIA, Gizli/Sadece Yetkili Kişiler Görebilir, Helms'in Kayıt için tuttuğu notlar, 16 Ekim 1962, (FRUS, c. XI, #9).

Daha sonra, CIA'nın planlama direktör yardımcısı Richard Helms, "Yeni bir harekât planı hazırladıklarını ve bunu saldırganca uygulayacaklarını belirtti".[112] Fakat, NSA, dinlemekte olduğu ve önemli miktarda sinyal istihbaratı sağladığı bazı önemli Küba haberleşme tesisinin Mongoose Operasyonu'nun sabotaj hedefleri arasında olduğunu keşfetmişti. Görevliler, bu sözleri hemen ve yüksek sesle protesto etti. "Onlara bunun yapılacak en zekice şey olmadığını söyledik,"[113] diyordu Hal Parish.

Aslında, krizi takip eden günlerde, NSA, Küba telekomünikasyon sistemini tamamen çalışır durumda tutmak için yapılabilecek her şeyi gizlice yaptı. Ne kadar çok iletişim cihazı bozulur ya da yanarsa, NSA o kadar az dinleme yapabilirdi, bu da Birleşik Devletler istihbarat topluluğunun Küba hakkında daha az şey öğrenmesi demekti. Bu sorunlara ek olarak, Küba'ya uygulanan ekonomik ambargo, askeri radyolar için gereken vakumlu tüpler gibi kritik önemdeki elektrik malzemesinin bulunmasında sıkıntı yaratıyordu. NSA, bu parçaları Küba Hükümeti'ne gizli bir kanaldan ulaştıracak bir plan yaptı.

"Tüpler yanardı, talepler gelirdi ve RCA [Amerikan Radyo Şirketi]* tasarımı olan bu sistemin çalışır tutulması için gerekli tüpleri yasadışı yollardan edinmek zorunda kalırdık, ki istihbarat toplamaya devam edebilelim," diyordu Parish. "Bence, o sıralarda tüplerin çoğu Kanada üzerinden geliyordu, çünkü Kanadalıların Küba'yla ilişkileri vardı. Tüpler eskidiğinde –ki bunlar küçük tüpler değildi, bunlar büyük tüp ve büyük parçalardı– biriyle temasa geçerlerdi ve bize bunun bilgisi ulaşırdı ve cihazın doğru parçasını görmeye geldiklerinde biz de ısrarla bu parçaların tedarik edilmesini isterdik."[114]

Rusya'yla nükleer savaş tehlikesi kızıl bir gelgit gibi geri çekilirken, Küba meselesi bir kez daha gündeme geldi ve Kennedy hükümeti yeniden savaş havasına girdi. NSA, bir kulağını Rusya'ya diğerini Küba'ya çevirmiş halde, dinleme faaliyetini sürdürdü. 1962 Noel'inden hemen önce, McCone, McGeorge Bundy'e şöyle yazdı: "NSA, son haftalarda diğer tüm istihba-

112) *A.g.e.*

113) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Harold L. Parish'in Hatıraları (12 Ekim 1982), s. 38-39.

* Radio Corporation of America (RCA), günümüzde iki şirket tarafından kullanılan bir ticari markadır. (ç.n.)

114) *A.g.e.*

rat birimlerine malzeme sağlamış olan Sigint alanındaki yoğun programına devam edecektir."[115]

Oxford'un Havana yakınındaki nöbetini sivil mürettebatlı USNS** *Muller* devraldı ve sansar uçakları Küba kıyılarından 12 mil açıktaki devriye uçuşlarına devam etti. *Muller* sivil bir gemi olduğundan, mürettebatının askeri bir geminin mürettebatından daha az boş zamanı vardı, dolayısıyla, *Oxford* gibi Donanma gemilerine kıyasla, *Muller* zamanının büyük kısmını –ayda yaklaşık yirmi beş gün– denizde geçirebilirdi. Geminin demirlediği liman, Lauderdale Kalesi için ticari bir liman olan Everglades Limanı'ydı.

O dönemde gemide harekât subayı olan Bill Baer, "Muller'ın görev yeri Havana'nın 7 mil açığıydı" diyordu. "Biz ve Castro 6 mil sınırını kabul etmiştik, bu yüzden 7 mil küçük bir emniyet supabıydı. Sahile paralel olarak 6 millik bir hatta ileri geri gidip geliyorduk. Bu özel noktanın asıl nedeni, RCA'nın kurmuş olduğu, çok kanallı ulusal bir UHF haberleşme sistemiydi. Havana'dan işletiliyordu, adanın omurgası boyunca doğuya ve batıya, ve Havana'yı ülkedeki her şehre bağlıyordu."[116] *Muller*, yavaşça ileri geri yüzerek Küba haberleşmelerinin çoğunu dinledi.

Fakat bu casus gemisi Castro için bir sır değildi ve ara sıra öfkesini dışa vuruyordu. "Bizim sadece M-1 tüfeklerimiz, karabinalarımız, av tüfeklerimiz ve diğer küçük silahlarımız vardı," diye hatırlıyordu Baer. "Bu sorumluluğu çok ciddiye almıştık, çünkü Kübalıların kim olduğumuzu öğrendiğini ve bizi taciz etmek için türlü şeyler yaptıklarını biliyorduk."[117]

Baer, Kara Kuvvetleri subayı olduğu halde, alışılmadık bir şekilde gemideki harekât subaylığı görevine getirilmişti. Teşkilatın açıldığını duyup gönüllü olduğunda, geçici olarak NSA'ya atanmıştı. Gemideki bir diğer Kara Kuvvetleri dinleme operatörü de Mike Sannes idi. Durumu, "Mikrodalga kullandıklarından, görüş hattında olmalıydık," diye açıklıyordu. "Castro bize 'büyük kulak' derdi. Bir seferinde, üzerimize küçük bir uçak göndererek bizi batırmayı, sonra da, 'özür' niyetine bizi denizden toplamayı planladığını öğrendik. Gemi direğindeki gözcümüz bir uçağın yaklaşmakta olduğunu söyledi – bu arada, bunun sivil bir gemi olduğunu ve [büyük]

115) CIA, Çok Gizli tezkere, McCone'dan Bundy'e (15 Aralık 1962) (JFKL, Ulusal Güvenlik Dosyaları, Toplantı ve Tezkere Serileri, NSAM 208) (FRUS, c. XI, #248)

** United States Naval Ship: Birleşik Devletler Donanma Gemisi. (ç.n.)

116) Bill Baer, "USNS Joseph E. Muller, TAG-171," http://www.asa.npoint.net/baer01.htm (3 Ocak 2000).

117) A.g.e.

silahları olmadığını unutmayın. Biz de yaklaşan uçağı portatif telsizden izliyorduk. Aniden her şey sessizliğe gömüldü. Birkaç dakika sonra gözcü koşarak geldi ve 'yukarıda kalmayacağım, bize çarpacak!' diye bağırdı. Key West'ten hemen birkaç jet havalandı ve uçağın peşine düştü."[118]

Sannes, Küba tacizlerinin alışıldık bir durum olduğunu söylüyordu. "Bizi taciz etmek için sık sık, bazen birkaç saatte bir, üzerimize gambot yollarlardı, bu yüzden uyuyamaz olmuştuk. Bazen pruvamıza ateş açarlardı. Gözünü budaktan sakınmayan bir kaptanımız vardı. Gemi omurgası boyunca lumbuzlar vardı. Güverteye çıkmaya kalkıştıkları anda gemiyi batıracaktık. (...) Motorlar susunca kıyıya doğru sürüklenmeye başladık. Sisli bir sabahın çok erken saatleriydi. Havana Limanı'nın o denli yakınına sürüklenmiştik ki, kumsaldaki otelleri görebiliyorduk. Sonra motoru çalıştırarak açık denize döndük. Bizi fark etmediler bile."[119]

CIA'nın Küba'daki gizli operasyonlarına yardımcı olmak için, NSA'nın dinleme operatörleri Castro karşıtı güçler arasındaki haberleşmeleri dinlemek üzere görevlendirildi.

16 Ocak günü, bu teknisyenlerden biri, Havana şehir merkezindeki bir kişinin konuşmasını dinledi; adam, "Fidel'e El Cocuyo Yolu'nda suikast düzenlemek iyi bir fikir olabilir"[120] diyordu. Dinleme operatörü raporuna, "Bu grubun içine sızmalıyız" diye yazdı.

Komik bir şekilde, en önemli bilgi parçalarından biri, Moskova'ya çekilen ve NSA'nın dinlediği diplomatik mesajlardan değil, Castro'nun ABC'nin haber muhabiri Lisa Howard'a verdiği on saatlik bir röportajdan geldi. Röportajda, Castro, Birleşik Devletler ile uzlaşmayı umduğunu ilk kez açıkça belirtiyordu. CIA, röportaj metnini, yayından önce NSA aracılığıyla gizlice ele geçirdi.

CIA'dan John McCone, demeci ele geçirmelerinden sonra, bu konuda bilgi sızacak diye son derecede endişelendi. 2 Mayıs 1963'te, CIA Yardımcı Direktörü Marshall Carter, Bundy'e şunları yazdı:

> "Bu sabah Bay McCone bana telgraf çekerek bu meseledeki gizliliğin ne denli önemli olduğunu vurgulayamayacağını belirtti ve benden bu mesele boyunca konunun hassasiyetine ilişkin kişisel görüşlerini yansıtacak uygun bütün adımları atmamı rica etti. Bay McCone, dedi-

118) Mike Sannes, "USNS *Muller* and the ASA," http://www.asa.npoint.net/sannes01.htm (3 Ocak 2000).

119) *A.g.e.*

120) NSA, Gizli/ Kimbo dinlemesi, (DTG: 1551Z), 16 Ocak 1963.

> koduların ve bunun sonucunda kaçınılmaz olarak kamuoyuna sızacak bilgilerin büyük zararlara neden olacağını düşünüyor. Uzlaşma konusuyla ilgili olarak şu an için hiçbir etkin adım atılmamasını öneriyor ve Washington'la görüşmelerin asgari düzeyde tutulmasında ısrar ediyor. Bu koşullar altında, uzlaşma yolunun uzak bir olasılık ve çeşitli düzeylerdeki birçok dinamik ve olumlu seçenekten biri olarak incelenmekte olduğunun müzakerelerde vurgulanmasının uygun olacağına inanıyor. Tüm bunları göz önüne alarak, Lisa Howard raporunun en sınırlı ve en hassas şekilde değerlendirilmesi isteniyor."[121]

1963 yazı boyunca sonu gelmeyen sabotaj tartışmaları yapıldı – hangi hedefler vurulacak, ne tip patlayıcılar kullanılacaktı, saldırı Küba içinde mi yoksa dışından mı yapılmalıydı, yerel gönüllüler mi yoksa paralı ajanlar mı kullanılmalıydı? Fakat, CIA'nın şahinleri sabotaj planlarını yaparken bile, BM Büyükelçisi Adlai Stevenson'un da dahil olduğu Kennedy hükümeti güvercinlerinden bir grup başka bir yol üzerinde çalışıyordu.

Stevenson'un New York'taki Birleşmiş Milletler görevine, daha önce Birleşik Devletler'in Gine (Batı Afrika) büyükelçisi olarak çalışan William Attwood atanmıştı. Attwood Castro ile tanışmış ve gazeteci olarak çalıştığı dönemde onunla birçok kez buluşarak oldukça fazla zaman geçirmişti. Gineli bir diplomat ona, Castro ile yaptıkları ve Küba liderinin bir Sovyet uydusu gibi görülmekten rahatsız olduğunu ve bir çıkış yolu aradığını ifade ettiği son toplantıdan söz etmişti. Diplomat Attwood'a, Castro'nun yolunu değiştirmeye ve bağlantısızlığa doğru adım atmaya hazır olduğunu anlattı. Attwood benzer bir mesajı başka bir arkadaşından, Lisa Howard'dan da aldı.

CIA sabotaj görevleri planlamaya devam ederken, Başkan Kennedy Castro'nun uzattığı zeytin dalını araştırmaya başladı. Attwood'un, ABC'den Lisa Howard'ı arabulucu olarak kullanarak, BM'deki Küba büyükelçisi Dr. Carlos Lechuga'yla sessizce yakınlaşmasını onayladı. 23 Eylül'de, Howard'ın New York City'deki dairesinde küçük bir parti düzenlendi ve her ikisi de (Lechuga ve Attwood) partiye davet edildi. Diplomatik çöpçatanlık başarılı olmuştu. Attwood daha sonraki gizli bir tezkerede, "Lechuga, Castro'nun aslında konuşmaya hazır olduğunu ima etti" diyordu. "Özellikle daha önceden tanıştığı birisiyle. 1959'daki konuşmamıza devam etmek is-

121) CIA, Gizli mektup, Carter'dan Bundy'e, 2 Mayıs 1963 (JFKL, Ulusal Güvenlik Dosyaları, Ülkeler Serileri, Küba, İstihbarat malzemesi) (FRUS, c. XI, #332)

tersem eğer, bunun Küba'ya davet edilebilmem için iyi bir fırsat olduğunu düşünüyordu."[122] Robert Kennedy bu fikri değerli buluyor fakat Attwood'un Küba seyahatine karşı çıkıyordu; gezinin "Castro'yla anlaşmaya çalışıyoruz suçlaması"na neden olacağını düşünüyordu. Kennedy, buluşmanın, ya Castro'nun BM ziyareti sırasında New York'ta ya da Meksika gibi tarafsız bir ülkede gerçekleşmesini önerdi.

Howard, gayri resmi arabuluculuk rolünü oynamaya devam ederken, Attwood'a, Castro'nun sağ kolu ve sırdaşı Kübalı bir cerrahtan, Binbaşı René Vallejo'dan[123] bahsetti. 31 Ekim'de, Vallejo Howard'ı çağırdı ve ona Castro'nun herhangi bir zamanda Attwood'la konuşmayı çok istediğini ve bu konuşmanın her yönüyle gizli kalmasının önemini bildiğini söyledi. Vallejo'nun dediğine göre, Castro Attwood'u almak üzere Meksika'ya gizlice bir uçak gönderecek ve onunla Veradero yakınlarındaki özel bir havaalanında yalnız olarak görüşecekti. Görüşmenin ardından uçak onu hemen geri götürecekti. Böylece, Havana havaalanında tanınma riski de ortadan kalmış olacaktı.

11 Kasım'da, Vallejo, Howard aracılığıyla Attwood'a bir mesaj daha gönderdi. Attwood, "Castro, yapmak isteyeceğimiz herhangi bir düzenlemeyi kabul edecek" diye yazdı notlarına. "Özellikle, bir Küba uçağının Key West'e gelerek özel görevli casusu almasını önerdi; alternatif olarak, onu Havana yakınlarındaki 'gizli havaalanları'ndan birine inecek bir Amerikan uçağından almak konusunda da anlaşabilirlerdi. Görüşmelerde sadece Castro ve kendisinin olacağını ve başka hiç kimsenin –özellikle Che Guevara'yı kastediyordu– bulunmasını istemediğini vurguladı. Vallejo, Castro'nun bu konuşma için çok istekli olduğunu ve en kısa zamanda yanıtımızı beklediğini tekrarladı."[124]

Fakat Başkan Kennedy, bir ABD görevlisinin Küba'ya gitmesinden önce, önerinin ana hatlarını belirlemek üzere Vallejo'nun ya da Castro'nun başka bir temsilcisinin ABD'ye gelmesinde ısrar etti. Ayrıca, müzakerelerin mutlak bir gizlilik içinde yapılmasını talep etti. McGeorge Bundy, Attwood'a, "Başkan'ın talimatını size telgrafla değil, sözlü olarak bizzat aktarı-

122) Dışişleri Bakanlığı, Gizli tezkere, Attwood'dan NSC'den Gordon Chase'e, 8 Kasım 1963 (LBJL, Ulusal Güvenlik Dosyası, Ülke Dosyası, Küba, Küba Liderleriyle Temas) (FRUS, c. XI, #374).

123) *A.g.e.*

124) Dışişleri Bakanlığı, Çok Gizli/ Sadece Yetkili Kişiler Görebilir, Attwood'dan NSC'den Gordon Chase'e, 22 Kasım 1963 (LBJL, Ulusal Güvenlik Dosyası, Ülke Dosyası, Küba, Küba Liderleriyle Temas) (FRUS, c. XI, #379).

yorum"[125] dedi, herhangi bir sızmadan veya yazılı kayıttan oldukça endişelendiği belliydi. Kayıt için notlarına şunları ekledi: "Başkan, Attwood'un Vallejo ile temasa geçerek, bu aşamada bir Amerikalı görevlinin Küba'ya gönderilmesinin bizim için uygulanabilir görünmediğini ve Vallejo'nun, Attwood'un kendisini görmekten ve Castro'dan getireceği mesajları dinlemekten memnun olacağı bir Amerikan şehrine gelmesini tercih edeceğimizi bildirmesini umut ediyordu."

Attwood, mesajı Howard aracılığıyla Vallejo'ya iletti ve birkaç gün sonra ilk kez telefonda konuştular. Bir cuma günü, Beyaz Saray'a konuşmanın detaylarını içeren bir not gönderdi. "Vallejo çok içten davrandı," diye yazıyordu Attwood. "Sizin Castro ile bir sonraki görüşmenizi ayarlamak için 'bir takvim' belirlemek üzere Lechuga'ya talimat vereceğiz dedi. Ben de, Lechuga'nın aramasını bekleyeceğimi söyledim."[126]

Ama Başkan Kennedy Attwood'un notunu görmedi. O sırada, seyahat ettiği arabanın da içinde bulunduğu konvoy Dallas'a (Texas) varmıştı.

1963'ün 22 Kasım günü, yani aynı cuma, NSA'da her zamanki günlerden biri yaşanıyordu. Sabahın erken saatlerinde, sansar gemisi USNS *Muller*'in gönderdiği Küba'ya ait dinlemeler ay yüzeyinden sekerek NSA'ya inmişti. İşleri başlarından aşkın Küba analizcileri ve B Grubu kriptologlar, haftalar öncesinden dinlenmiş mesajların tercümelerini çıkarmaktaydı. Bunlardan biri de, isyanlarla ilgili olarak ülkede yaşanan iç sorunlar hakkında Kübalı bir görevlinin bir raporuydu. Endişeli görünen görevli, "Birleşik Devletler'de yaklaşan başkanlık seçimlerinin gerici güçleri içeride ve dışarıda güçlendireceğine inanıyorum" diyordu. "Bu yüzden Küba'nın çevresinde daha güçlü bir goril tasmasına ihtiyaç vardır."[127]

NSA genişlemeye devam ederken, ana binanın önündeki avluda, sarı renkli güçlü bir iş makinesi, 47.472 metrekarelik dokuz katlı yeni karargâh kulesinin temeli için tonlarca pisliği kepçesiyle boşaltıyordu. Diğer bir iş makinesi de sık ağaçlık alanda 1.200 araçlık yeni bir park yeri için yer açıyordu.

125) Beyaz Saray, Gizli/Hassas, Bundy'nin kayıt için tuttuğu notlar, 12 Kasım 1963, (LBJL, Ulusal Güvenlik Dosyası, Ülke Dosyası, Küba, Küba Liderleriyle Temas) (FRUS, c. XI, #377).

126) Dışişleri Bakanlığı, Çok Gizli/Sadece Yetkili Kişiler Görebilir, Attwood'dan NSC'den Gordon Chase'e, 22 Kasım 1963 (LBJL, Ulusal Güvenlik Dosyası, Ülke Dosyası, Küba, Küba Liderleriyle Temas) (FRUS, c. XI, #379).

127) NSA, Çok Gizli/Dinar, "*Küba'nın İsyancılarla Sorunları Üzerine Bir Rapor*" (22 Kasım 1963) (ARRB).

Oda 1W040'da, *NSA Newsletter*'ın gelecek baskısının kapağı hazırlanıyordu. Kapakta, "Altıncı NSA Yıllık Aile Noel Programı, 8 Aralık Öğleden Sonra 14.00" başlığıyla Santa Claus'un yangın yerinden dışarı fırlamasını resmeden bir çizim vardı. Hafta sonu için hazırlık yapan işçiler, üye sayısı 5.647'ye ulaşmış olan NSA Federal Kredi Birliği'nin önünde kuyruk oluşturmuştu. Saat sabah 11.30'da, oda 1W128'de, NSA Güneş, Kar ve Sörf Klübü ikinci yıllık Kayak Modası Gösterisini yapıyordu. Operasyonlar Binasının ana lobisinde, gösterinin bir parçası olarak son moda kayak, bot ve diğer malzemeler sergileniyordu. Aynı gece geç saatlerde, NSA Drama Topluluğu, Meade Kalesi Hizmet Kulübü'nde acıklı komedi türünde *The Pleasure of His Company* adlı oyunu sahneye koyacaktı.

O Cuma, NSA Sigint Komuta Merkezi'nde zaman çok yavaş ilerliyordu.[128] Nöbetçi subay bazı mesajları kaydediyordu; saat onda birkaç kaseti almak üzere Çavuş Holtz geldi; 13.30'da, Stratejik Hava Komutanlığı Brass Knob kod adlı gözetleme görevinin uçuş öncesi mesajını yolladı. Beş dakika sonra, hafta sonu boyunca Western Union ve diğer haberleşme şirketlerinden gelen telgrafları gizlice toplamakla görevlendirilen kuryelere brifing verildi.

Sonra, 13.36'da, radyoda acil bir haber yayımlandı. ABC radyo şebekesinden Don Gardiner,[129] yerel programı keserek Başkan Kennedy'nin Dallas'ta vurulduğunu bildirdi. Haberi duyduğunda, NSA Direktörü Gordon Blake üçüncü kattaki odasının masasında oturuyordu.

Beyaz Saray'da, batı tarafının bodrum katında, personel yemekhanesindeki geniş yuvarlak bir masanın etrafında toplanan Başkan'ın Dış İstihbarat Danışman Grubu, öğle yemeğinin ardından derin bir tartışmaya dalmıştı. Potomac Nehri'nin karşısındaki Pentagon'un Altın Oda'sında, General Maxwell Taylor ve Kuvvet Komutanları Batı Alman Silahlı Kuvvetleri komutanlarıyla toplantıdaydı. Koridorun aşağısındaki E-Halkası ofisinde, Savunma Bakanı Robert S. McNamara altı yardımcısıyla 50 milyar dolarlık bütçeyi tartışıyordu.

CIA'da, Direktör John McCone şahsına özel yemek odasında küçük bir casus grubuyla birlikte yediği öğle yemeğini bitirmek üzereydi. Yardımcısı Marshall Carter, Çiftlik'te [NSA'nın Williamsburg (Virginia) civarında, York Nehri'ne yakın gizli eğitim tesisi] bıldırcın avlıyordu. Birkaç gün sonra

128) Detaylar NSA'da, Çok Gizli/Dinar, "Olayların Kayıtları," 22 Kasım 1963 (ARRB).

129) Dış İstihbarat Danışma Kurulu'ndan Taylor ve McNamara'nın suikast sırasında yaptıklarına ait detaylar William Manchester'dan alınmıştır, *The Death of a President*, (New York: Harper & Row, 1967), s. 140-44, 190.

Carter, "Bu korkunç olay olduğunda, hemen geçmişi anımsadık" diye yazıyordu. "O, tam anlamıyla fedakâr, tam anlamıyla yardımsever, büyük bir insandı – tıpkı ulusal değerimiz Başkan Johnson gibi."[130]

İkiyi on dört dakika geçe, General Blake, tüm NSA istasyonlarını ve dinleme karakollarını alarma geçiren bir mesaj gönderdi. Yirmi iki dakika sonra, NSA'nın gizli haberleşme hatlarından bir mesaj daha gönderdi. "Başkan Kennedy öldü."[131] Kamiseya'daki (Japonya) dinleme üssünde, operasyon merkezi bir anda sessizliğe gömüldü. George Morton yaptığı işi bıraktı. Daha sonra şunları söyleyecekti: "Binlerce, binlerce kilometre uzakta, birisi benim başkomutanımı vurmuştu. Buna inanamıyordum. Hiç kimse inanamıyordu."[132] Güney Afrika'da, NSA'nın casus gemisi USNS *Valdez*,[133] Capetown'a demirledi. Bir zamanlar aşçı olarak Başkan'a hizmet etmiş olan Dave Ball da mürettebatın arasındaydı ve anılarını anlatmaya başladı.

Dünya yas tutarken NSA dinleme faaliyetine devam etti.[134] Suikasttan hemen sonra, NSA, büyük çaplı bir inceleme başlatarak, Birleşik Devletler ile Küba arasındaki haberleşmeler de dahil, sinyal istihbarat bilgilerinin tamamını hem elden hem de bilgisayar yardımıyla yeniden gözden geçirdi. O sırada, NSA, dünyanın her tarafından günde yaklaşık 1000 mesaj dinliyordu. Şüpheli suikastçı Lee Harvey Oswald'ın ismi bilgisayarlara girildi. Kısa bir süre sonra, FBI, Oswald'ın adres defterinden yeni isimlere ulaştı. Bu arada, yirmi beş ile elli haberleşme analizcisi, Küba ile New Orleans, Küba ile Dallas, kısmen de Küba ile Rusya arasındaki tüm haberleşmeleri yeniden gözden geçirdi.

On beş bin mil güneyde, hem Küba hem de 'Sovyet Küba Güçleri'nin haberleşmelerini izleyen Donanma'ya bağlı dinleme operatörleri, Küba Silahlı Kuvvetleri'nin yüksek düzeyde alarma geçirildiğini öğrendi. Dinlenen mesajda, "Tüm personelin alarm durumuna geçmesi emredilir. Düşman saldırısını geri püskürtmeye hazır olun"[135] deniyordu. Havana'daki Polonya elçiliğinden ele geçirilen bir mesajda, "askeri birliklerin yeniden

130) CIA, Carter'dan, Judy Eithelberg'e, 30 Kasım 1963 (Carter'in evrakları, George C. Marshall Araştırma Kütüphanesi, Lexington, VA).

131) *A.g.e.*

132) George Morton, "Kami Seya-1963", NCVA *Cryptolog* (Sonbahar 1992), s. 9.

133) Ron Briggs, <http://www.geocities.com/swab-byctr1/MemoriesPage2.html>.

134) Suikasttan hemen sonraki NSA faaliyetleri için bkz. NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Eugene F. Yeates'in kayıt için tuttuğu notlar, 15 Haziran 1978 (ARRB).

135) NSA, Çok Gizli/Dinar/Noforn, "Günlük SIGINT Özeti Sayı Yirmi", 23 Kasım 1963 (ARRB). Ayrıca bkz. NSA, Çok Gizli/Dinar, İzleme Raporu, 0600 22 Kasım-0600 23 Kasım 1963 (ARRB).

konuşlandırıldığı"[136] ve askerlik hizmeti için yeni bir çağrı yapıldığı belirtiliyordu. Diğer dinleme istasyonlarından da bilgi yağıyordu. Meksika, Venezüella ve Kolombiya da hemen alarma geçti.[137] Havana'daki yabancı bir büyükelçi, birliklerin büyük bir hareketlilik içinde olduğunu ülkesine çektiği bir telgrafla rapor ediyor ve raporuna Castro hakkındaki bir notu da ekliyordu: "İlk izlenimin odur ki, dehşete kapılmadıysa bile, bu durum onu çok korkutmuştu."[138]

Küba diplomatik haberleşmelerinden yapılan ilk dinlemelere göre, karışmak şöyle dursun, bu suikast, dünyanın geri kalanı gibi Küba halkının da kafasını karıştırmıştı. Havana'dan Mexico City'deki Küba elçiliğine çekilen bir mesajda, "Kennedy suikastı, Birleşik Devletler'deki gerici güçlerin mükemmel bir şekilde planladığı, dünya barışına karşı yapılmış bir provokasyondur"[139] deniyordu. Brezilya'nın Küba'daki büyükelçisinden ülkesinin Dışişleri Ofisine gönderilen bir mesajda, Küba'daki yetkililerin "bunun bir başkanın başına gelebilecek 'en kötü' şey olduğu konusunda hemfikir oldukları"[140] belirtiliyordu.

Washington'daki elçiliklere gelen ve giden birçok mesaj, NSA'nın Western Union gibi Birleşik Devletler'deki başlıca telekomünikasyon şirketleriyle yaptığı gizli bir anlaşma sayesinde dinleniyordu. Shamrock kod adlı bir NSA programına göre, şirketler, Birleşik Devletler'e gelen, giden veya Birleşik Devletler üzerinden yapılan tüm haberleşme kopyalarının yasadışı yoldan her gün NSA kuryelerine teslim edilmesi konusunda anlaşmışlardı. Bu, Washington ve New York'taki yabancı diplomatik kuruluşların çoğu için tercih edilen bir haberleşme yöntemiydi. Çok gizli mesajlar da aynı şekilde gönderiliyordu, fakat kodlanmış ya da şifrelenmiş olarak. NSA'nın Vint Hill Farms İstasyonu, haberleşme için kendi yüksek frekanslı cihazlarını kullanan bu diplomatik kuruluşları dinliyordu. NSA'ya, dünyanın her tarafındaki dinleme karakollarından başka dinleme sonuçları da akıyordu.

136) NSA, Çok Gizli/Dinar dinlemesi, "Kennedy'nin Öldürülmesine Küba'nın Verdiği Tepki", 27 Kasım 1963 (ARRB).

137) NSA, Çok Gizli/Dinar dinlemesi, "Latin Amerikan Ülkeleri Ordularını Alarm Durumuna Geçiriyor", 22 Kasım 1963 (ARRB).

138) NSA, Çok Gizli/Dinar dinlemesi, "Castro'nun Kennedy'nin Ölümüne Verdiği Tepki Üzerine Yorum", 27 Kasım 1963 (ARRB).

139) NSA, Çok Gizli/Dinar dinlemesi, "Oswald'ın Vizesi Hakkında Küba Demeci", 25 Kasım 1963 (ARRB).

140) NSA, Çok Gizli/Dinar dinlemesi, "Kübalı Yetkililer Kennedy'nin Ölümünü Değerlendiriyor", 27 Kasım 1963 (ARRB).

Suikastı izleyen saatlerde ve günlerde, NSA'ya çok çeşitli bilgi ulaştı. Diplomatik hatlar, Amerika'nın geleceği ile ilgili spekülasyonlarla ve cenaze töreni hazırlıklarının ayrıntılarından bahseden mesajlarla doluydu. Suikasttan kısa bir süre sonra, NSA, Şili'nin Washington büyükelçisinin Santiago'daki Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği bir mesajı dinlemişti: Büyükelçi mesajında, "Diplomatik çevreler, Kasım 1964 başkanlık seçimlerini hedefleyebilecek üst düzey Demokrat figürlerin yokluğunda, Başkan Kennedy'nin ölümüyle birlikte, şimdiki başsavcının Ocak 1965'te başlayacak seçim sürecinde Kennedy'nin yerine geçebilecek ilk isim olduğuna inanıyor" diyor ve ekliyordu: "Şu an, saat 14.38 itibariyle elimize ulaşan haberlere göre, Lyndon Johnson, Birleşik Devletler Başkanı olarak Federal bölge yargıcının huzurunda yemin etmektedir."[141]

Mısırlı diplomatlar, Kennedy'nin, ırkların eşitliğini savunduğu için öldürüldüğünü iddia ediyordu.[142] Hollanda dinlemeleri, yabancı büyükelçilerin cenaze törenine davet edilip edilmeyeceğinin belirsizliğine işaret ediyordu.[143] Arjantin büyükelçisi, Buenos Aires'e, suikast "Batı'nın uluslararası politikalarını, özellikle de SSCB politikasını gelecek birkaç ayda önemli ölçüde zayıflatacak"[144] dedikten sonra, NSA için de düşünülebilecek en kötü sözleri söylüyordu. "Raporuma uçak postası yoluyla devam edeceğim." Türk diplomatik haberleşmelerini dinleyen bir dinleme istasyonu, Türkiye'deki Amerikan büyükelçisinin cinayetin sorumlusunu tespit eden bir yorumunu aktarıyordu. "Kennedy'nin ölümü dolayısıyla Ankara'daki Amerikan elçiliğinde açılan defteri imzaladıktan sonra, büyükelçiyi [Amerikan] gördüm. Rusya ve Küba'nın suikastta parmağı olduğunu düşünüyor."[145]

NSA için Birleşmiş Milletler de önemli bir hedefti. Ortadoğu'ya iletilen bir mesajda, Filistin delegesinin suikasttan Yahudileri sorumlu tuttuğu yazıyordu: "Bu gizemli cinayetin arkasında dikkatle planlanmış bir Siyonist komplosu vardır. Son başkanın yaklaşan başkanlık seçimlerini

141) NSA, Çok Gizli/Dinar dinlemesi, "Robert Kennedy, 1964 Yılında Kardeşinin Yerini Alabilecek En Önemli Aday Olarak Görülüyor", 22 Kasım 1963 (ARRB).

142) NSA, Çok Gizli/Dinar dinlemesi, "Başkan Kennedy'nin Öldürülmesine Mısır'ın Tepkisi", 23 Kasım 1963 (ARRB).

143) NSA, Çok Gizli/Dinar dinlemesi, "Yabancı Temsilciliklerden Kennedy'nin Cenaze Törenine Katılacaklar Hakkında Bilgi İstendi", 26 Kasım 1963 (ARRB).

144) NSA, Çok Gizli/Dinar dinlemesi, "Kennedy'nin Ölümü Dış Politikayı Zayıflatacak Gibi Görünüyor", 23 Kasım 1963 (ARRB).

145) NSA, Çok Gizli/Dinar dinlemesi, "Amerikan Büyükelçisi Rusya ve Küba'nın Kennedy'nin Ölümüne Karıştığına İnanıyor", 25 Kasım 1963 (ARRB).

Siyonist desteği ve Yahudilerin oyları olmadan kazanması muhtemeldi. Nüfuzlarının ve güçlerinin Birleşik Devletler'deki Yahudi oylarına bağlı olduğunun farkında olan Siyonistler, efsanelerini yıkmak üzere olan cesur Başkan'ı katlettiler. Bu suikast diğer onurlu liderler için bir uyarıdır. Dünyanın yüce adaleti için onların bu komplosunu ortaya çıkarın. Dikkatli olun, Filistinlilerin umudu sizlersiniz."[146] Benzer şekilde, Suriye'deki İtalyan büyükelçisinin Roma'ya çektiği telgrafta da, Şam hükümetine göre cinayetin arkasında Siyonistler var deniyordu.[147]

Léopoldville'deki (Kongo) bir diplomatın raporunda şunlar yazıyordu: "Bu acı olayın kendileri için bir zafer işareti olduğunu düşünen bazı kötü niyetli insanlar, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı'nın ölümüne çok seviniyorlar."[148] Arjantin'in Budapeşte büyükelçisi, Macar halkının bu olaydan "derinden etkilendiğini" ve hükümetin cinayeti "radikal düşmanlıktan beslenen faşist unsurlara" atfettiğini rapor etti.[149] Polonya'nın Birleşmiş Milletler elçisi de, Varşova'ya, "yeniden canlanan anti-komünizm histerisinin tehlikeleri" ile ilgili kaygılarını iletiyordu.[150]

Suikasttan sonraki gün, dinleme operatörleri Castro'nun bir demecini ele geçirdi: "Birleşik Devletler Hükümeti ile Küba Devrimi arasında var olan kin ve düşmanlığa rağmen, Başkan Kennedy'nin trajik ölüm haberini derin bir üzüntüyle öğrenmiş bulunuyoruz. Bu tür olaylar daima tüm uygar insanlara büyük üzüntü verir. Birleşik Devletler Teşkilatı'ndaki delegasyonumuz, bunun Küba halkının ve hükümetinin duyguları olduğunu bildirmek ister."[151] Kennedy'nin son iki yılını kendisine karşı gizli bir savaşa vakfettiği ve CIA ajanlarının onu öldürmeyi planladıkları düşünülürse, bu gerçekten de cömert bir açıklamaydı.

Suikast sonrasında, NSA'nın en iyi kod kırma uzmanlarından Meredith K. Gardner'a, suikastçı Lee Harvey Oswald'dan alınan ve kod ya da şifre içerdiğinden şüphelenilen birkaç haberi inceleme görevi verildi. Suikastı

146) NSA, Çok Gizli/Dinar dinlemesi/Asgari Oranda Dağıtılacak, "Başkan Kennedy Suikastı, Siyonist Bir Komplo", 25 Kasım 1963 (ARRB).

147) NSA, Çok Gizli/Dinar dinlemesi, "Suriyeliler Başkan Kennedy'nin Ölümünden Siyonistleri Sorumlu Tutuyor", 29 Kasım 1963 (ARRB).

148) NSA, Çok Gizli/Sabre dinlemesi, "Kennedy Suikastına Tepkiler", 25 Kasım 1963 (ARRB).

149) NSA, Çok Gizli/Dinar dinlemesi, "Başkan Kennedy Suikastına Macar Tepkisi", 25 Kasım 1963 (ARRB).

150) NSA, Çok Gizli/Dinar dinlemesi, "Kennedy'nin Ölümüne Tepkiler", 27 Kasım 1963 (ARRB).

151) NSA, Çok Gizli/Sabre dinlemesi, "Küba Hükümeti'nin Başkan Kennedy'nin Ölümü İle İlgili Resmi Açıklaması", 23 Kasım 1963 (ARRB).

soruşturmakla görevli Warren Komisyonu'nun dikkatleri özellikle bir Rus romanına çekilmişti: *Glaza Kotorye Sprashivayut* (Sorgulayan Gözler). Görünüşe bakılırsa, Oswald 152'nci sayfadan sekiz harfi kesmişti. Fakat bu devam etmek için yeterli değildi. "Birkaç harfin delinme şekli," diye yazıyordu Gardner, bilinen hiçbir sisteme uymuyor. (...) Gene de, bazı harflerin, çok büyük olasılıkla Oswald'ın fotoğraf deneyleriyle ilgili bir amaca hizmet etmek için kesildiğine inanıyoruz."[152]

Oswald'ın Sovyet yapımı portatif radyosu da incelendi, "sonuçlar olumsuzdu". Ayrıca, NSA'ya verdiği raporda Gardner, "Lee'nin ve [karısı] Marina'nın adres defterlerindeki isimler NSA'nın dosya kayıtlarıyla karşılaştırıldı, fakat hiçbir Comint referansına rastlanmadı," diyordu. "(...) Bu adreslerde bulunan kişilerin ve bu kişilere ait bilgilerin kontrol edilmesine ek olarak, NSA'nın adres dosyaları üzerinde ayrı bir çalışma yapılıyor. Çalışma henüz tamamlanmamışsa da, sonuçlar son derece olumsuzdur ve kimlik sorgulamalarının şimdiye dek ortaya çıkardıklarının dışında herhangi bir bilginin elde edileceğini ummak için bir sebep yoktur."[153]

Gardner, son olarak şunlara dikkat çekiyordu: "Lee Oswald'ın adres defterinin 44'ncü sayfasındaki 'mikro noktalar' teriminin, özellikle daha önce çalıştığı fotoğraf firmasının adresiyle bağlantılı olduğundan kuşkulandık."[154]

NSA'nın Comint dosyaları konusu ve mikro noktalar olasılığı NSA'da hassas bir mesele haline geldi. Direktör Blake'in özel asistanı Frank Rowlett, Warren Komisyonu'na verilen son raporda bunlardan hiç bahsetmedi. Direktör Yardımcısı Tordella'ya yazdığı notta Rowlett, "Kayıt için tutulan orijinal tezkereden iki maddeyi attım. (...) Bunlar, 'mikro noktalar'a ilişkin notlar (...) ve Comint referanslarıdır" diyor ve ekliyordu: "Size, komisyonun dikkatini gayri resmi yollardan (telefonla olabilir) Oswald'ın adres defterinin 44'ncü sayfasındaki 'mikro nokta' terimine çekmenizi öneririm. Bu konunun şüphe uyandırdığına, ancak mikro noktaların varlığına dair malzemelerin kapsamlı bir şekilde incelenmesi için kendimizi yeterli hissetmediğimize işaret edebilirsiniz – böyle bir araştırma CIA veya FBI tarafından yürütülmelidir. Eğer mikro noktalar gerçekten bulunursa, bu noktaların analizi için gereken her türlü işbirliğini yapmaktan mutluluk duyarız."[155]

152) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Meredith A. Gardner'ın Kayıt İçin Tuttuğu Notlar, 15 Haziran 1964 (ARRB).

153) A.g.e.

154) A.g.e.

155) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları tezkeresi, Rowlett'tan Tordella'ya, 16 Haziran 1964 (ARRB).

Rowlett, aynı zamanda, komisyona NSA'nın çok gizli haberleşme istihbaratı veri tabanını inceleme izni verilmesinden korkuyordu. "İsimleri NSA dosyalarındaki isimlerle karşılaştırmamız gerekti lafına inanmıyorum çünkü (...) bu bizim hassas Comint raporlarımızı ele verir."[156] Tordella da aynı fikirdeydi; komisyona daha kabul edilebilir bir rapor gönderilecekti.

Suikasttan kısa bir süre sonra, Lisa Howard, Attwood'a, Dr. Lechuga'nın kendisiyle temas kurduğunu söyledi. Lechuga, Castro'dan, Kennedy'nin isteği doğrultusunda Attwood'la yapılacak görüşme için kendisine yetki veren bir mektup aldığını söylüyordu. Howard, mesajı, aynı gün Lechuga'yla ilk kez buluşan Attwood'a iletti. Taziyelerini sunduktan sonra, Lechuga, ön görüşmelere başlamak için kendisinin görevlendirildiğini yineledi, ancak Castro'nun mektubundan söz etmedi. Ardından, suikastın aydınlatılmasında, soruşturmanın nasıl gittiğini sordu. Attwood, kendisini bilgilendireceğini söyledi.

Ulusal Güvenlik Konseyi'nden Gordon Chase, olaydan daha sonra Bundy'e söz etti: "Top bizim bahçemizde" diye yazıyordu. "Bill, Lechuga'ya bir görüşme borçlu. Ne yapmalı? Bill, Castro'nun söyleyeceklerini dinlemekle bir şey kaybetmeyeceğimizi düşünüyor; herhangi bir taahhütte bulunmadık. Ayrıca, mektubun içindekileri bilmek çok ilginç olabilir. Ben de mektupta neler yazdığını öğrenmek için can atıyorum ve iki hafta önce tereddüt etmezdim. Fakat şimdi işler değişti, özellikle şu bizim Oswald konusunda. En azından böyle bir konuşma gerçekten olaysız geçmeli. Ben, kendi adıma, bu konuda dikkatli düşünmek istiyorum. (...) Ayrıca, bu noktadan sonra Lisa Howard'ın daha fazla aracılık yapmasına gerek olmadığı konusunda anlaştılar."[157]

Chase, Bundy'e yazdığı başka bir notta, "Sanırım Başkan'a bir brifing vermek istiyorsunuz"[158] diyordu. Kennedy'nin bu barış önerisini onaylamasının üzerinden bir milyon yıl geçmiş gibiydi. Chase, son başkanın ölümüyle birlikte ilişkilerin normale dönmesi için hiçbir umut kalmadığına inandı-

156) A.g.e.

157) Beyaz Saray, Çok Gizli/Sadece Yetkili Kişiler Görebilir/Hassas tezkere, Chase'den Bundy'e, 2 Aralık 1963, (LBJL, Ulusal Güvenlik Dosyası, Ülkeler Dosyası, Küba, Küba Liderleriyle Temaslar) (FRUS, c. XI, #382).

158) Beyaz Saray, Çok Gizli/Sadece Yetkili Kişiler Görebilir, Chase'den Bundy'e, 25 Kasım 1963, (LBJL, Ulusal Güvenlik Dosyası, Ülkeler Dosyası, Küba, Küba Liderleriyle Temaslar) (FRUS, c. XI, #378).

rılmıştı. "22 Kasım olayları, öncekinden daha kuşkulu bile olsa, Castro ile uzlaşılacağını gösteriyor" diyordu. "Başkan Kennedy'nin Castro'yla uzlaşabileceğini ve bunu yaparken de içeriden alacağı asgari tepkinin yanımıza kâr kalacağını düşünsem de, Başkan Johnson'dan bu kadar değilim. Bir şey daha var: Castro'ya ve komünistlere karşı yeterince çirkin davranma geçmişine sahip olmayan yeni Başkan (tıpkı, 1962 Ekim'indeki Başkan Kennedy gibi), muhtemelen Amerikan halkı tarafından 'yumuşamakla' suçlanma riskini göze alamayacaktır."

Birleşik Devletler ile yeniden normal ilişkiler kurma şansının Başkan Kennedy'yle birlikte öldüğünü Kübalılar da biliyordu. Attwood, Chase'e yazdığı mektubunda, "Lechuga ve genelde Kübalılar, Kennedy suikastından bu yana durumun değiştiğini hissediyor olmalı. Galiba, içten içe, bizden umutlu herhangi bir şey beklemiyorlar"[159] diyordu. Attwood, temasların sürmesi halinde, birkaç hafta içinde Lechuga'yı aramak istediğini belirtiyordu, aksi halde konunun "ivmesi azalacak ve heyecanı yitecekti."

Fakat Lyndon Johnson'ın uzlaşmaya hiç niyeti yoktu. Bunun yerine, Küba meselesini eski usullerle halletmek için harekete geçti. CIA Direktörü John McCone, yeni başkanla yaptığı ilk toplantının ardından yazdığı tezkerede, "Castro'yu nasıl yok etmeyi planladığımızı sordu"[160] diyordu. Daha sonra, Johnson, sabotaj ve gizli operasyonlar gibi etkisiz ve iflas etmiş politikalara dönülmesine onay verdi.[161]

İki hafta sonra, 1964'ün ilk gününde, ABC haber bülteni Fidel Casto ile yapılan özel bir röportaj yayımladı. Röportajı Fransa'nın Washington Büyükelçisi de izlemişti. 3 Ocak'ta, röportajın bir özetini Paris'e telgrafla iletti: "Başkan Kennedy'nin trajik ölümüne kadar, o [Castro] Küba'yla Amerikan hükümeti arasındaki ilişkilerin normale dönebileceğini düşünüyordu. (...) Başkan Johnson'la da gelecekte iyi ilişkiler kurulacağı konusunda 'çok umutlu' görünüyordu"[162] Mesaj NSA tarafından kaydedildi ve Beyaz Saray'a iletildi.

159) Beyaz Saray, Çok Gizli/Sadece Yetkili Kişiler Görebilir, Chase'den Bundy'e, 11 Kasım 1963, (LBJL, Ulusal Güvenlik Dosyası, Ülkeler Dosyası, Küba, Küba Liderleriyle Temaslar) (FRUS, c. XI, #387).

160) CIA, "DCI'nın Başkan Johnson'la Yaptığı Toplantının Notları," 28 Kasım 1963 (FRUS, c. XI, #381).

161) Beyaz Saray, Çok Gizli/Hassas, "Chase'in Başkan'la Yaptığı Toplantının Notları," 19 Aralık 1963 (LBJL, Ulusal Güvenlik Dosyası, Ülke Dosyası, Küba, Toplantılar) (FRUS, c. XI, #388).

162) NSA, Çok Gizli /Dinar dinlemesi, "Amerika'yla İlişkiler Konusunda Castro'yla Röportaj", 3 Ocak 1964 (ARRB).

KULAKLAR

BJIWUT, MQLVGTAUZ OGJM HQPG DWJIWTA PUBGM QZBU UH HJXG
XGYWINPIX UGXKPIY PINWGWMN KPNA OBXIM NJ XUJON UJBBXG
DTUDUAGM WGNQAWJBQUZ YUCWM AOCB MUYZ TGLILWQZN LUXDJZI
BVOI ZFGI UV CA RAJVUGFUGRJ IAFM BVO WVMWV'Z DFO CPZGRAZZ
KTBSFD EKRTTVE CZICGZI FT JGKI KGER KZBSKR FRME DIGZ

Nate Gerson'un[1] uçağı, Kanada'nın Hudson Körfezi'nin batı kıyısında, rüzgârlı ve ıssız bir buzdolabını andıran Churchill'e yaklaşırken, o da dışarıya bakmış ve diğer ziyaretçi gibi düşünmüş olmalıydı: "Kilometrelerce hiçbir şey yok, sadece kilometreler." 1957'de, NSA, fizikçilerden, Kuzey Kutbu üzerinden Kanada'ya doğru sürüklenen değerli fakat yakalanması zor bazı Rus fısıltılarını dinlemenin bir yolunu bulmalarını istedi. Birkaç yıldır Kanada'da, Churchill yakınlarında tuhaf bir dinleme istasyonu bulunmaktaydı: Ayaklıklar üzerinde bir gemi, tundranın üzerine dikilmiş dev eşkenar dörtgen antenlerini her yöne çevirmiş halde denizin epeyce üzerinde çelik bir sandık gibi oturuyordu.

Fakat, Sovyet bombardıman uçaklarının pilotlarını dinlemek yerine, Gerson ve NSA'dan bir meslektaşı, iki günü, dinleme operatörleriyle birlikte geminin yemekhanesinde yalancı zarlarla gece gündüz oyun oynayarak geçirdi. Bu eşi benzeri olmayan hava koşulları nedeniyle hiçbir sinyale ulaşılamıyordu. Auroraların oluştuğu gökyüzü sinyalleri bir sünger gibi emiyordu. Gerson, bu sorunu çözmenin tek yolunun daha kuzeye gitmek, Rusya'ya olabildiğince yaklaşmak olduğunu biliyordu. Onun yapmayı düşündüğü şey, gezegendeki tüm yerleşimlerin kuzeyinde bir dinleme karakolu inşa etmekti: Kuzey Kutbu'ndan en az sekiz yüz kilometre uzakta,

1) Nate Gerson, "Collaboration in Sigint: Canada-U.S.", *La Physique au Canada* (Kasım-Aralık 1998), s. 359-62.

tetikte duran bir kara noktacığı. Hemen hemen İngiltere ve İskoçya topraklarının toplamı büyüklüğünde olmasına rağmen yüzden az insanın sürekli yaşadığı bir Arktik adası olan ıssız Ellesmere'nin kuzey ucunda bir fener gibi. En yakın ağacın iki bin dört yüz kilometre güneyde olduğu, altı ay süren gecelerin ilikleri dondurduğu bir cehennem.

Dünyanın en tepesinde tüm şiddetiyle devam eden ve bugün bile bilinmeyen bir casus savaşı, gerçek Soğuk Savaş. Burada, dondurucu kış soğuğunda, Amerika'nın Küçük Diomede Adası ile Rusya'nın Büyük Diomede Adası'nı birleştiren bir buz köprüsü sayesinde dünyanın iki süper gücü birbirine yaklaşmış, hatta bitişmişti. Bu buz köprüsü, mesafelerin çok büyük ve yaşam koşullarının insana dayalı etkili bir savunmanın sürdürülebilmesi için fazlasıyla zor olduğu bir bölgede, her iki ülke için de yaşamsal önemdeydi. Eski Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Henry H. (Hap) Arnold, "Yer küreyi incelerseniz, [Birleşik Devletler ile Rusya arasındaki] en kısa yolun Atlantik veya Pasifik üzerinde değil, Kuzey Kutbu üzerinde olduğunu görürsünüz" diye uyarıyordu. "Eğer üçüncü dünya savaşı patlak verecek olursa, savaşın en stratejik merkezi Kuzey Kutbu olacaktır."[2] Kuzey Kutbu, aynı zamanda, elektronik dinleme savaşını yürütmek için her iki taraf için de mükemmel bir yerdi.

1950'lerin sonlarında ve 1960'larda, her iki süper güç de sürüklenen buz adalarını casusluk amacıyla gizlice kullandı. Antik buzulların, yani tatlı suların meydana getirdiği bu çorak topraklar kırk beş metreden daha kalın olabilir. Kuzey Kutbu'na yakın yerlerde uzun ve dairesel biçimlerde ağır ağır sürüklenirler. Bilim adamlarından ve istihbarat subaylarından oluşan ekipler, neredeyse bir yıl boyunca denizde yüzen tehlikeli buz adalarına yerleştirilirdi. Buz kütleleri, sürüklenen ve kaybolan hayalet gemiler gibi Kuzey Buz Denizi boyunca göç ederken, kutup casusları düşman denizaltılarını tespit etmek için bir yandan gelişmiş akustik cihazlar kullanır, diğer yandan da özel antenler ve alıcılarla dinleme görevlerini yerine getirirlerdi.

Bu, casusluk yapmanın çok tehlikeli bir yoluydu. 23 Eylül 1958'de, istihbarat subayı, Rus dilbilimcisi ve kutup şartlarında hayatta kalma uzmanı olan Hava Kuvvetleri'nden Yüzbaşı James F. Smith, küçük bir uçakla Yüzer Alfa İstasyonu'na indi. Alfa, Kuzey Kutup'tan yüz mil kadar uzakta, bir milden biraz kısa boyuyla sürüklenen, oval biçimde çıplak bir buz kütlesiydi. Diğer on dokuz bilim adamı ve teknisyenin eviydi. Smith, bu

2) William M. Leary ve Leonard A. LeShack, *Project Coldfeet: Secret Mission to a Soviet Ice Station* (Annapolis, Md.: Naval Institute Press, 1996), s. 18.

ileri karakola bir yıl boyunca komuta etmek üzere atanmıştı, fakat gelişini izleyen haftalarda koşullar sertleşti. Sert rüzgârları ve şiddetli akıntılarıyla Arktik fırtınalar, bu buz adanın, cihazların ve yapıların pek çoğunun üzerinde olduğu kısmını tehdit ediyordu. Ahşap binalar daha güvenli bir yere taşınmak zorundaydı; bir kısmı kopup ayrıldı ve ve zamanla kaybolup gitti.

Bir hafta sonra ikinci bir fırtına geldi ve buz adasının neredeyse üçte birini alıp götürdü. Ve sonra bir yenisi; bu seferki "özellikle kötü amaçlı rüzgarlardı"[3] diye yazdı Smith notlarına. Kampın uzağına sürüklediği ve üzerini kaya gibi iri buz kütleleriyle doldurduğu doğal uçak pistinin kapanmasına neden oldu. Uzun gecelere rağmen, Kuzey Buz Denizi'nin doğaüstü melodisi yüzünden kimi zaman uyuyamazdınız. Smith, "Yüzer kampın kenarında dururken, hafif gürültüler ve titreşimler duyabilirdiniz, bazen de keskin yarıklar gürültüyle ayrılır ve denize büyük parçalar kopup devrilirdi" diye yazıyordu.

Uçak pisti büyük zorluklarla yeniden açıldı. Smith, koşullar düzelene kadar personelin yarısının tahliye edilmesini önerdi. İki kurtarma görevi başlatıldı, fakat sert hava koşullarından dolayı ekipler geri dönmek zorunda kaldı. Fakat sonra yeni bir fırtına koptu, yaklaşık altı hafta içinde kampı vuran dördüncü fırtınaydı bu. Kenarları testere dişlerine benzer keskin yarıklar buzun üzerinde zikzaklar çizerek kampa kadar uzanıyordu. Mikro adanın yüzde kırkı kopup gitti ve pist ikiye ayrıldı. Arktik gecenin yağlı karanlığında, adamların biri buz yarığının ağzına el feneri tuttu ve "On ayak genişliğinde ve on bin ayak derinliğinde" diye bağırdı.

Gene de, ekip pistin bir kısmını kullanılabilir bir iniş şeridine çevirebildi. Yirmi dört saat içerisinde gelmesi beklenen yeni ve büyük bir fırtına uyarısıyla birlikte, nihayet Smith'in şansı dönmeye başladı. Thule'dan (Grönland) gelmekte olan bir C-123 uçağının adaya ulaşmak üzere olduğu haberini aldı. Taşıyamayacağı her şeyi olduğu gibi bırakan ekip, iniş şeridine doğru koştu. Birkaç dakika sonra, simsiyah gökyüzünde beyaz bir bulut bırakan uçağın tekerleri yere değdi. Ve geldiği gibi, birkaç parça özel eşyayla birlikte yirmi adamı alarak yeniden havalandı. Yüzer Alfa İstasyonu ve tüm teçhizatı kutup denizinin insafına terk edildi.

Ne var ki, buz tepesi üzerinden casusluk yapmak çok avantajlıydı. Nate Gerson,[4] Alert'teki kalıcı dinleme istasyonunun Birleşik Devletler ve Kana-

3) Yüzer Alfa İstasyonu (Drifting Station Alfa): Alfa İstasyonu ile ilgili ayrıntılar ve Smith'ten yapılan alıntılar, *a.g.e.*, s. 38-42.

4) Nate Gerson, "Collaboration in Sigint", s. 359-62.

da'ya sadece Kuzey Kutbu civarındaki Sovyet sinyallerini toplayabilme olanağı verdiğine karar verdi. Ona göre, "Alert'in bulunduğu tepe, Churchill'de rastlanan çok sayıdaki aurora emilimlerini önleyecekti. Böylece, Rusların Kuzey Buz Denizi'ndeki periyodik deney sahalarındaki gözlemlerden elde ettikleri bilgiye, Batı'nın da sahip olması sağlanabilirdi." Operasyonu, Kanada'nın NSA'sı olan ve sonradan Ulusal Araştırma Konseyi Haberleşme Bölümü (CBNRC) adını alan teşkilat yürüttü. Gerson, "CBNRC'den Don McLeish, daha sonra bana, 'CBNRC'nin varlığını kabul etmiyoruz' dedi. NSA'nın da felsefesi aynıydı" demekteydi.

Dinleme istasyonu kurulursa, diyordu Gerson, "Alert'te, auraroya özgü E iyonizasyonu sayesinde, otuz ile elli megahertz arasındaki Sovyet sinyallerini dinlemek mümkün olabilirdi. Bu frekansta sinyaller alındığında bunları Alert'te kaydettik, ki bu deney, Sovyetlerin buz üstü istasyonlarında yapmış oldukları deneyin benzeriydi."

Dinleme karakolunda çalışanlar için yayımlanan bir kitapçığa göre, Alert, şimdi olduğu gibi, daha sonra da, "dünyanın en kuzeyinde ikâmet edilen kalıcı yerleşimdir." 1960'ların başlarında, yüz kadar insanı barındırıyordu. On yıl sonra bu sayı iki katına çıktı ve 1990'ların başlarında Alert'in nüfusu yaklaşık yüz seksendi. Buz çağının çocukları denen misk öküzü ve beyaz kurt sürüleri, sekiz yüz metreden daha kalın buz kütlesinin üzerindeki Ellesmere Adası'nın insan nüfusunu gölgede bırakıyordu. Robert E. Peary, Kuzey Kutbu'na 1909'da gerçekleştirdiği yolculuğunda adayı üs olarak kullandı.

Kurulduğu 1950'lilerin sonlarından beri, Alert, Kanada'nın Rusları dinleyen en önemli dinleme karakoluydu.[5] Çin de bir hedefti. Ama, çok fazla kuzeyde olduğundan, ekvator üzerindeki sabit uyduları kullanarak Ottowa'yla haberleşmek mümkün değildi. Daha güneyde, Ellesmere Adası'ndaki Eureka'da bir röle istasyonu kurulması gerekti. Haberleşmedeki son gelişmelere kadar, dinleme kasetlerinin her hafta Herkül uçaklarıyla Ottawa'ya götürülmesi gerekiyordu.

Uzaydan sinyal istihbaratının öncülerinden biri olan Gerson'a göre, bir Sovyet buz istasyonu Alert yakınlarında Kanada karasularına kadar sürüklendiği zaman, Kanadalı ve Rus dinleme operatörleri neredeyse göz göze gelmişti. Bu istasyonlar üzerinden yapılan haberleşme dinleme karakolunun hedefiydi. Aslında, bu yüzen casus platformlarındaki istihbarat

5) "Northernmost Weather Station Called Major Link for Espionage", *Toronto Globe and Mail*, 12 Ocak 1974.

işi Ruslar için o kadar önemliydi ki, amacı sadece bu casus üslerinin ne kadar karmaşık olduğunu öğrenmek olan çok gizli ve son derece tehlikeli bir operasyon yürütüldü.

27 Nisan 1959'da, Sovyetler Birliği, Rusya'nın Batı Alaska yakınlarındaki Wrangel Adası'yla Kuzey Kutbu arasında 7 kilometre uzunluğundaki yüzen bir buz kütlesinin üzerinde bir üs kurdu. Kuzey Kutbu 8 adlı üs, üç yıl boyunca, akıntıyla, günde 2 mil kadar kuzeye, kutba doğru yavaş yavaş sürüklendi. Bu uzak yüzen adada, yemekhanenin duvarlarını süsleyen ve Lenin onuruna çalışan işçileri gösteren büyük posterlerden, yatak odalarına asılmış çıplak kadın resimlerine kadar, arkalarında bıraktıkları yeri anımsatan her şey vardı. Boş zamanlarda, teknisyenler bazen, kendilerini evlerinde hayal etmek için mayolarıyla buzun kenarına giderlerdi.

Amerika'nın Yüzer Alfa İstasyonu gibi, Kuzey Kutbu 8 de belalı bir buz kütlesiydi. Uçak pistini boydan boya kesen keskin yarıklar nedeniyle kampın yerini iki kez değiştirmek gerekmişti. 1962 kışında ortalığı kasıp kavuran fırtınalar, istasyon komutanı I. P. Romanov'u acil tahliye emri vermek zorunda bıraktı. Yüksek basınçlı rüzgârların adayı buz küplerine ayırma tehdidi altında, mürettebat arkalarında bir sürü teçhizat bırakarak, tabaklarındaki yemeği bile yiyemeden telaşla kurtarma uçağına koştu. Uçak pistindeki hasar nedeniyle hafif uçaklar kullanıldı. 19 Mart 1962'de, sürekli yerleşimin başlamasından tam 1.055 gün sonra, istasyon nihayet terk edildi.

1961'den bu yana yaklaşık bir yıldır, Donanma Araştırma Ofisi'nden (ONR) Asteğmen Leonard A. LeSchack, Rusların buz istasyonlarında ne tür casus ekipmanı kullandıklarını keşfetmeyi amaçlayan çok gizli bir proje üzerinde çalışıyordu ve şimdi, Kuzey Kutbu 8'in terk edilmesiyle birlikte, mükemmel adasını bulmuştu. İki hafta önce yirmi yedisine basan LeSchack bir Rus göçmen ailenin oğluydu. Üniversitede jeoloji okumuş ve, mezun olduktan kısa bir süre sonra, Uluslararası Jeofizik Yılı nedeniyle düzenlenen Antarktika keşif gezisi katılımcıları arasına seçilmişti. Daha çok macera arayan LeSchack, Donanma Subay Adayı Okulu'na girdi ve altın şeritlerini aldıktan sonra bir buz adasında görevlendirilmeyi talep etti. Daha sonra, Washington'daki ONR'de çalıştığı sırada, Rusların Kuzey Kutbu 8'i terk ettiğini öğrendi.

LeSchack, pisti hasar görmüş boş bir adaya inmenin çok zor olmadığını biliyordu. İki kişilik bir araştırma ekibi paraşütle inebilirdi. Sorun onları geri almaktı: İstasyonda uçak pisti yoktu, helikopter yardımı için fazlasıyla uzaktı ve buzlar ortasında olduğundan gemiyle ulaşmak için de uygun

değildi. Fakat genç subayın bir fikri vardı: Adamlar adadan bir alçak irtifa uçağıyla alınabilirdi. LeSchack, bu yöntemin, gizli CIA ajanlarının imkânların kısıtlı olduğu Çin gibi ülkelerden kaçırılması için geliştirildiğini biliyordu. Sistem, posta çuvallarının havadan nakledilmesinde kullanılan tekniğin biraz değiştirilmiş biçimiydi. Posta çuvalı iki direk arasına gerilen taşıma kablosuna takılırdı. Uçak alçaktan uçar, uzun taşıma kablosunun üzerinde yavaşlar ve kancasını kabloya takardı. Sonra da mürettebat posta çuvalını makarayla uçağa çekerdi.

Sistem, profesyonel kâşif Robert Edison Fulton, Jr., tarafından geliştirilmişti ve LeSchack ona sistemi bazı değişikliklerle kendi projesinde kullanmak istediğini söyledi. İnce ayarlamalarla daha da basitleşecekti. Kurtarılacak kişi, uzun naylon bir kaldırma ipine bağlanmış bir koşum takımı giyecekti. Sonra bir meteoroloji balonu ipi 150 metre kadar yukarı kaldırılacaktı. Kurtarma uçağı ipe doğru uçacak ve burnundaki V-şekilli boyundurukla ipe takılacaktı. Meteoroloji balonu serbest kalacak ve uçak adamı yavaş yavaş yukarı çekecekti; kurtarılan kişinin yere paralel konumda olacağı varsayılıyordu. Sonra da bir vinç yardımıyla ambar kapağından içeri alınacaktı. Önce kum torbalarıyla, sonra koyunlar ve domuzlarla ve nihayet bir insanla yapılan denemeler sistemin işe yarayacağını gösterdi.

Fulton Gökkancası ile silahlanmış LeSchack, Soğuk Ayaklar (Coldfeet) Operasyonu için onay almayı başardı. Adamlarını Ruslara ait buz adasına gizlice götürüp getirmek için CIA'dan yardım istedi. CIA, Tuscon'un (Arizona) kuzeyindeki Marana Air Park'a bağlı olan teşkilatın gizli havayolunun (Intermountain Aviation) kullanılmasını onayladı.

1962 Mayıs'ının sonlarında, uzun kış yerini sıfırın üzerindeki sıcaklıklara bırakırken, ekip Barrow'da, Alaska'nın kuzey ucunda toplandı. Birkaç günlük araştırmadan sonra, bakımsız ve terkedilmiş durumdaki Sovyet buz üssünün yeri saptandı.

LeSchack ve ortağı, Hava Kuvvetleri'nden Yüzbaşı James F. Smith (bir istihbarat subayı ve Rus dilbilimcisi olan Smith Yüzer Alfa İstasyonu'nda sinir bozucu birkaç ay geçirmişti), Kuzey Kutbu 8'e doğru yapacakları uzun uçuş için CIA'nın B-17'sine bindiler. Altı saatten fazla süren bir yolculuktan sonra, –yirmi dört saatlik gün ışığında– uçak adanın yakınına ulaştı. Uçağın Domuzlar Körfezi Harekâtı'na da katılmış olan pilotu Connie M. Seigrist şaşkına dönmüştü. Ada için "Hayatımda gördüğüm en ıssız, yaşanması en zor ve en itici yer"[6] diyordu.

6) Leary ve LeShack, *Project Coldfeet*, s. 128.

Kısa bir süre sonra, Seigrist, beyaz tebeşirle çizili daireyi ve noktalarla işaretlenmiş küçük binaları fark etti. Uçağın arkasında, Smith ve LeSchack'taki adrenalin seviyesi hızla yükselmeye başladı. Ana ve yedek paraşütlerini son kez kontrol ettikten sonra, buz gibi havaya önce Smith atladı, bir buz duvarına çarpar gibi; az kalsın uzun Rus antenlerinden biri tarafından şişlenecekti. Ardından LeSchack atladı ve bir an için kayışlarının sertçe çekildiğini hissetti, sonra yumuşak kara doğru bir tüy gibi süzülmeye başladı.

Rus ranzalarında bir gece dinlendikten sonra hayalet toprakları keşfe çıktılar. Kaybolmuş bir uygarlığı keşfeden antropologlar gibi, gördüklerinden şaşkına döndüler. Mutfağa girdiğinde, LeSchack "Ne dehşet!" diye bağırdı. "Yağlı tavalarda donmuş yiyecekler hâlâ fırının üzerinde duruyordu. Her yerde kurumuş kan vardı ve yan taraftaki kulübenin çevresinde hayvan leşleri yatıyordu – köpek leşleri dahil." Eğlenmek için filmler vardı; duvarlara, kutup casuslarını Komünist Parti için sıkı çalışmaya teşvik eden posterler yapıştırılmıştı. Sonraki birkaç gün boyunca, yüzen buz kütlesinin her köşesinin ayrıntılı olarak keşfedilmesine iki Amerikalı rehberlik etti. Kuzey Kutbu 8 mürettebatına ait bir film bulundu; filmde, iriyarı bir Rus buzun üstünde mayosuyla güneş banyosu yapıyordu. Alelacele kaçan personel geride andaçlarını bırakmıştı. Mektuplardan birinde, bir anne oğluna sıkı giyinmesini tembihliyordu. Akustik gizli dinleme faaliyetlerinde kullanıldığından şüphelenilen teçhizatın ve muhtemelen dinleme amacıyla kullanılmış olan iyonosfer laboratuvarı ile anten bölgesinin fotoğrafları çekilmişti.

31 Mayıs'ta, burun tarafında çatal benzeri tuhaf bir tertibat olan bir CIA uçağı, Smith ve LeSchack'ı kurtarmak için yola çıktı. Fakat yüzen buz kütlesi kaybolmuştu. Günler geçti, pek çok uçuş gerçekleştirildi, ama Kuzey Kutbu 8 denizin sersemletici beyazında gözden kaybolmuştu. Kuzey Buz Denizi, uçaktan bakılınca, fazla haşlanmış bir yumurtanın çatlamış ve küçük parçalara ayrılmış kabuğuna benziyordu. Bu parçaların birinde, iki Amerikalı, kurtarılmayı beklerken, bir yandan da kataloglama işine devam ediyordu. Yeterli miktarda yiyecekleri vardı ve hava koşulları iyiydi.

Nihayet, 2 Haziran günü, aygıtlardan birini kızakla kulübelerden birine götürürken LeSchack uçağın sesini duydu. Hemen hoplayıp zıplamaya ve kollarıyla uçağa işaret vermeye başladı. CIA uçağı uygun konumda uçarken, Smith ile LeSchack adayı terk etmeye hazırlanıyordu. Şişirilen üç balondan bir tanesine Ruslara ait belgelerin, filmin, eşyaların ve kurtarılan diğer malzemelerin doldurulduğu çanta yüklendi. Intermountain

B-17, uzun bir geçiş yaptı ve ganimetin olduğu çantayı sorunsuzca kaptı. Sıra LeSchack'a gelmişti.

Uçakta, pilot Seigrist, beyazın beyazın içinde eridiği bu ortamda baş dönmesini önlemek için çabalıyordu. "Binaların görüntüsü aniden kaybolunca, ufuk çizgisi," diye hatırlıyordu, "gri buz kristalleriyle dolu atmosferin içinde yitip gitti. Birden, sanki bir boşlukta uçuyormuş gibi hissettim."[7]

Doksan metre aşağıda LeSchack'ın kendi problemleri vardı. Balonu elinde panayırdaki bir çocuk gibi tutarken, yukarıya alınmak için açık bir alana doğru ilerledi. Fakat helyum gazıyla dolu balonu serbest bıraktığı anda, balon aniden yükseldi. Naylon kaldırma ipi yüz elli metre yukarı çıkmalıydı, fakat yukarıdaki güçlü rüzgârlar, ipi belli bir açıda tutuyordu. LeSchack'ın sanki hiç ağırlığı yoktu. Sonra, balon LeSchack'ı geriye, tehlikeli bir sırta doğru sürüklemeye başladı. Donmuş karın üzerinde sıçrarken bir türlü duramayan LeSchack, daha fazla sürüklenmemek için, çılgına dönmüş bir halde bir şeye, herhangi bir şeye tutunmaya çalıştı. Kıvrılan yüz maskesi görmesini engelliyordu. Bitimsiz anlardan sonra, parmaksız eldivenler giydiği elleriyle nihayet buzun ve karın üzerinde çentikler açabildi. Böylece oluşan sürtünmeyle yavaşladı ve durdu.

Standart oturma pozisyonu almayı düşünemiyor ve buzun üzerinde öylece, hareketsizce yatıyordu. Neden sonra kuvvetli bir şekilde çekildiğini hissetti, havadaydı, ama bu kez kendisini yukarı çeken rüzgâr değil, B-17 idi. Yukarı çekilmeye başladığı andaki uygunsuz pozisyonu sorun yaratıyordu. Çok hızlı bir sürat motorunun arkasında, sanki karnının üzerinde su kayağı yapıyormuş gibi sürükleniyordu. Fakat, Gökkancayla Kuzey Kutbu 8'den çekilmeye başladıktan altı buçuk dakika sonra, casus uçağın kuyruk kısmından emniyetle içeriye alındı.

LeSchack'ın yaşadığı zorlukları gören Smith, balonunu bıraktığı anda bir traktöre tutunmaya çalıştı, ama tutunmayı başaramadı ve kızak gibi kaymaya başladı. Topuklarıyla bir çıkıntıya tutununcaya dek, buzların sivri uçlarına çarpa çarpa, Kuzey Buz Denizi'ne doğru altmış metreden fazla sürüklendi. Saniyeler sonra kendini Peter Pan gibi hissediyordu. "Uçuyordum" diyordu. Gökkanca onu önce bir asansör gibi yukarı çekti ve sonra yavaşça yatay konuma getirdi. Birkaç dakika sonra, uçağın kuyruk kısmındaki makara operatörü Smith'i bir balık gibi yukarı çekti; bu, günün üçüncü avıydı.

7) *A.g.e.*, s. 144.

Washington'a döndüklerinde, analizciler Smith ve LeSchack'ın getirdiği 300'den fazla fotoğrafı, 83 belgeyi ve 21 parça teçhizatı incelemeye başladı. Analizcilere göre, cihazların çoğu "Amerikan mallarıyla yarışacak denli kaliteli" idi. Ayrıca, sinyal istihbaratını kaydetmek için kullanılan binlerce metrelik manyetik bantların boş karton kutularını da bulmuşlardı. Bulunanlar arasında birkaç parça telsiz malzemesi ve kullanma kılavuzları da vardı, fakat denizaltı akustik teçhizatına ait hiçbir şey yoktu. Ortaya çıkarılan şeyler büyük olasılıkla adada bırakılmış çöplerdi. Kullanılmış manyetik bantlara gelince, Ruslar muhtemelen onları yanlarında götürmüşlerdi.

Eisenhower iktidarının son birkaç yılında teşkilata sağlanan çok büyük mali ve entelektüel destek sonucunda, 1961 yılı itibarıyla NSA yavaş yavaş kozasından çıkmaya başlıyordu. 116,2 milyon dolara ulaşan etkileyici bütçesinin 34,9 milyon doları yeni bilgisayarlar ve dinleme cihazları geliştirmeye ayrılmıştı.[8] Beyaz Saray, Pentagon, CIA ve Savunma Bakanlığı, NSA'nın sinyal istihbaratına giderek çok daha fazla güvenir oldu. Üst düzey Sovyet şifrelerine henüz sızamamış olsa da, teşkilat, aralarında İtalya, Fransa, Birleşik Arap Emirlikleri, Endonezya, Uruguay ve hatta Yugoslavya gibi bazı Sovyet uydu ülkelerinin de olduğu kırktan fazla ülkenin şifre sistemlerini kırmıştı.[9] Bunların bazılarında, kripto-analitik beceriler ve kaba kuvvetten çok, hileli yöntemler işe yaramıştı. Örneğin, Türkiye'ye ait kod ve şifreler Washington'daki bir görevliye rüşvet verilerek elde edilmişti.

NSA, dünyanın her yerinde –karada, denizde, havada ve hatta uzayda– ulaşabildiği bölgeleri sürekli genişletiyordu. Komünist Doğu ve Batı'dan kaçan her sinyali kapmak üzere, Kuzey Yarımkürenin hemen her tarafını, arsız yabani otlar gibi dinleme karakolu sarıyordu. Dünya üzerindeki 2.000 dinleme istasyonunda 6.000'den fazla dinleme operatörü görev yapmaktaydı.

Kutup bölgeleri dinleme karakolları için başlıca mekânlar olmayı sürdürdü. Alaska açıklarındaki buz tutmuş kıraç adalarda titreşen dinleme operatörleri, gece gündüz demeden, Bering Denizi'nden Sibirya'nın don-

8) Richard Fryklund, "Two House Groups Set to Probe NSA Secrets", *Evening Star* (Washington D.C.) 14 Eylül 1960.

9) "Text of Statements Read in Moscow by Former U.S. Security Agency Employees", *New York Times*, 7 Eylül 1960; Osgood Caruthers, "Two Code Clerks Defect to Soviet: Score U.S. 'Spying'", *The New York Times*, 7 Eylül 1960.

muş topraklarına doğru NSA'nın kulakları olmaya devam etti. Donanma'nın dinleme operatörlerinden Mike Stockmeier,[10] Alaska'nın Kodiak Adası'nın uzak ve uğursuz bir köşesine tayin emrini aldığında, "Oraya gidemem, çok soğuk" diye düşündü. Ada, insanlarından çok, saldırıya geçmek üzere ayağa kalktıklarında boyları üç metreye ulaşan güçlü kahverengi ayılarıyla bilinen bir yerdi. Stockmeier, adadaki küçük bir uçuş pistine indiğinde, sakallı bir kriptolog tarafından içtenlikle karşılandı. "Köpeklerin çektiği bir kızakla gelmişti," diye anımsıyordu Stockmeier, "yardımı sayesinde çantalarımızı hızla yükledik, yolculuk üç saat sürecekti." Dar ve rüzgârlı bir yoldan, adanın en uzak doğu ucu olan Chiniak Burnu'na gideceklerdi.

1960'ların ortalarında, Cape Chiniak Burnu'nda, buz tepelerinin korunağı altına gömülü rahat ve sıcak dinleme karakolu altmış adamın çalıştığı bir merkez haline gelmişti. Sam adında Donanma kazağı giydirilmiş bir köpek, "Bizi Kodiak'ta başı boş dolaşan her şeyden korudu," diyordu Stockmeier. Denizden gelen alçak basınç sistemleri, uğultusuyla birlikte saatteki hızı altmış mil olan şiddetli rüzgârları ve yoğun sisi de beraberinde getiriyordu.

"Bu delik," dedi Stockmeier, harekât binasını kastediyordu, "çalışmak için sabırları zorlayan bir yer olabilirdi. Bazen, yaklaşan buz kütlelerini parçalamak için kapıdan gözetleme yapmak gerekebilir, soğuk hava akımlarıyla savaşılırdı, ve bazen de barakaların altlarından ve zemindeki çeşitli deliklerden giren karlarla boğuşmak gerekebilirdi, fakat her türlü güçlüğe rağmen insanlar karakolu çalıştırmayı başarırdı."

Uzun dinleme ve yön bulma anteninin ağır kaidesi deliğin ortasına yerleştirilmişti. Sovyet Kuzey Filosu'ndan gelen sinyalleri alan cihaz çelik bir ağaç gibi çatıdan dışarı uzanıyordu. Yavaşça çevrildiğinde, alçak Arktik güneşini yansıtırken, sahildeki üsleriyle haberleşen savaş gemilerinin ve denizaltıların kesin yerlerinin saptanmasına yardımcı oluyordu. Daha sonra bu koordinatlar Wahiawa'daki (Hawaii) Ağ Kontrol Merkezi'ne iletiliyordu.

Çok gizli dinleme raporları kırpılarak yakılırdı; zor ve tatsız olduğundan en az yapılmak istenen iş de, kül dolu tenekeleri imha etmekti. Stockmeier'e göre, "Külleri boşaltmak yakma işinin en heyecanlı kısmıydı. Bu, külleri, ya okyanusa boşaltmak –ki bunu yapmak kolay değildi– ya da

10) Stockmeier'in açıklaması için onun "Before Eldernorf" başlıklı makalesi, *NCVA Cryptolog* (Kış 1992), s. 23.

Chiniak Deresi'ne giderek buzda bir delik açmak ve bu delikten suya boşaltmak demekti."

Bering Denizi'ndeki Aleutian adalar zincirinin en sonunda hata affetmez bir kayıp kaya parçası olan Adak, en zor görevlerden biriydi. Dinleme karakolundaki eski askerlerden Edward Bryant Bates yaşadıklarını şiire dökmüştü:

Soğuk ve buz mavisi, kıyıdan uzak bir manzara gibi görünürken,
Tundradaki otlar öbek öbek bir araya toplanmış,
Karların ve sert kayı kumlarının arasından yükseliyorlar
Zeytin yeşili G.I. çadırlarının kurulduğu Clam Lagünü
Görülmez olmuş bembeyaz karın altında
Küçük bir Quonset barakası bir kenarda,*
'Portakal rengi' gizli mesajlar uğraşırlar havada saklanmaya...
Fakat güçleri yetmez bizden kaçmaya.[11]

Bu gezi sırasında Karl Beeman, "Bu terkedilmiş toprakların yerlilerinden biri bana, inanılmaz derecede güçlü kutup rüzgârları yüzünden bu adanın Kuzey Kutup Dairesi yönünde yavaş yavaş ilerlediğini söylemişti"[12] diye yazmaktaydı. Beeman, Donanma'ya girmeden ve nihayet Adak'a gönderilmeden önce, Harvard'da sanat eğitimi almıştı. Bir gün, dinleme karakolundan birkaç kilometre uzakta kule gibi yükselen Moffett Dağı'na doğru zorlu bir yürüyüşe çıktı. Sabah hava açıktı ve güneş güçlüydü, fakat buz denizinin yakınında kar serpiştirmeye başladı ve Beeman yolunu şaşırarak mahsur kaldı. Kurtarma ekipleri cesedini günler sonra buldu. Notlarında daha önceden bahsettiği sert rüzgârlara yakalanmış, kaçamayınca ölümü yeğlemiş, yanında taşıdığı bir tabancayla intihar etmişti.[13]

Dinleme karakollarının bazıları Kuzey Kutbu'nun buz kaplı çorak topraklarına kurulurken, bazıları da dağların tepelerine ya da tehlikeli uçurumların kenarlarına yerleştiriliyordu. İran'ın kuzeyinde, Hazar Denizi kı-

* Oluklu metalden yapılma yarım daire şeklinde çatısı olan prefabrik ve portatif kulübeler için bir ticari marka. (ç.n.)

11) Edward Bryant Bates, "Station X Adak Aleutian Islands, 1943-1945", *NCVA Cryptolog* (Ocak 1994), s. 24.

12) Karl Beeman, "Thesis on the Advantages of Living in Adak, Or, There Are None!", *NCVA Cryptolog* içinde yeniden basılmıştır (Özel Sayı, 1991), s. 34.

13) Edward Bryant Bates, "What! Adak Again?", *NCVA Cryptolog* (Özel Sayı, 1991), s. 33-34.

yılarındaki tecrit edilmiş izleme istasyonu en gizli karakollardan biriydi. Engebeli arazi üzerine kurulmuş olması, arka plandaki araziye saçılmış iri kaya parçaları, beyaz karların üzerinde çiçek hastalığı kabarcıkları gibi duran anten kubbeleri, istasyonu gelişmiş bir ay üssüne benzetiyordu. CIA'nın kontrolündeki bu izleme istasyonunun tek bir görevi vardı.

Sınır bölgelerine Sovyet erken uyarı radarları yerleştirme çabaları başarılı olsa da, SSCB topraklarının derinliklerinde gizli radarlar bulmanın neredeyse imkânsız olduğu ortaya çıkmıştı. Ama sonra, biri çıktı ve Cape Canaveral'daki bir olayı anımsadı: Orta menzilli balistik bir Thor füzesinin fırlatma testleri sırasında, binlerce kilometre uzaktaki bir yer radarından gelen sinyaller füzeden sekerek Cape'e yansımıştı. CIA bu deneyimi Hazar Denizi kıyılarına yerleştirdiği Melody[14] kod adlı bir sistem geliştirmek için kullanmıştı. Melody'nin amacı, test uçuşları sırasında Sovyet balistik füzelerinin üzerindeki Elint antenlerine odaklanmak ve yörüngelerini izlemekti. Deney, umulanın ötesinde işe yaradı. Dinleme antenleri çok güçlü Sovyet radarlarından gelen sinyalleri ufkun üzerinde füzelerden yansırken toplayabiliyordu. Nihayet, Hazar Denizi istasyonu, yıllarca çalışarak, binlerce kilometrelik test menzilindeki anti balistik füze radar sistemleri de dahil, Sovyetlerin yerdeki hemen hemen tüm füze izleme radarlarının elektronik haritasını çıkarmayı başardı.

Fakat Melody erken uyarı radarlarının yerlerinin saptanmasında başarılı değildi – özellikle de Uzun Kral kod adlı yeni bir yerden havaya füze sisteminin. O sıralarda, muhtemel bir savaşta Amerikan bombardıman uçaklarının düşürülmesini önlemek için tüm Uzun Kral radarlarının haritasının çıkarılmasının önemli olduğu düşünülüyordu. Ayrıca, tüm yerden havaya füze üslerinin yerlerini bilmek, barış zamanında CIA'nın çıkarınaydı. Daha sonra, teşkilat, U-2'lerin süper hızlı, çok yüksekten uçabilen Kağnı kod adlı ardıllarını geliştirme işini tamamladı. (SR-71 daha sonraki bir modeli olacaktı.) Sovyet füzeleri çok yükseklere çıkabildiğinden ve Kağnı Rusya üzerinde uçmak için tasarımlandığından, bu ölümcül radarların yerlerinin çok hassas biçimde saptanmasının yaşamsal önemi vardı.

Çözüm ayda bulunacaktı. Bilim adamları, düz bir hat bolunca ilerleyen Uzun Kral radar sinyallerinin sonunda, en azından günün belirli zamanlarında ay yüzeyine çarpacağını belirledi. İşin sırrı, sinyallerin ay yüzeyine çarptıktan sonra yeryüzüne geri dönerken yakalanacak olmasıydı. Bunu

14) Gene Poteat, "Elint and Stealth", *The Intelligencer* (Aralık 1999), s. 10-13. *The Intelligencer*, Eski İstihbarat Subayları Derneği tarafından yayımlanmaktadır.

başarabilmek için, karmaşık bir 'beyzbol eldiveni' yapıldı. Moorestown yakınındaki New Jersey'de, on sekiz metrelik dev bir çanak uydu anteni[15] ay yüzeyine çevrildi. Antene bağlanmış çok hassas Elint alıcıları Uzun Kral frekansına ayarlanmıştı. Dünya ve ay döndükçe, zamanla tüm Uzun Kral radarları görüş alanına girdi ve haritaları çıkartıldı.

Afrika kumluklarında da, çöl çiçekleri gibi başka dinleme karakolları açıyordu. Libya'daki Wheelus Hava Üssü'nde, Amerikan dinleme operatörlerinin etrafı üç taraftan –1.600 kilometre boyunca– çöl kumlarıyla ve kuzeyden de –800 kilometre boyunca– Akdeniz'in sularıyla çevriliydi. 1950'li yıllarda Hava Kuvvetleri 6934'ncü Seyyar Telsiz Filosu'na atanan bir dinleme operatörü, "Deniz kıyısında olmamıza rağmen, kum fırtınası (ya da onların deyişiyle *ghiblis*) başladığında sıcaklık 43-49 derecelere çıkardı. Rüzgâr kesildiğinde kavrulurdunuz" diyordu. Ama çöldeki bu dinleme karakolu, yüksek frekanslı Sovyet haberleşmelerini dinlemek için mükemmel bir yerdeydi. "Libya'da bulunduğum süre içinde, Rusya'dan, Japon Denizi'nde eli kolu bağlı kalmış Vladivostok denizaltısına gönderilen hemen her şeyi kopyaladık."

Ayrıca, müttefik bombaların düştüğü yerlerde de antenler türüyordu. Almanya ve Japonya'da, eskiden düşmana ait olan donanma ve askeri üslerin yıkıntılarının arasına onlarca dinleme karakolu inşa edildi.

Berlin'de, şehir merkezinin dışındaki Teufelsberg bölgesinde, savaştan kalma molozlardan insan yapımı devasa bir dağ yaratıldı. Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi, civardaki en yüksek nokta olan bu dağın zirvesine, Soğuk Savaş boyunca NSA'nın Sovyetler Birliği ve Doğu Almanya'daki en önemli kulaklarından biri haline gelen bir dinleme karakolu inşa etti. Berlin Saha İstasyonu[16] olarak bilinen bu karakol, tüm dünyadaki dinleme karakolları arasında NSA'nın prestijli Travis Ödülü'nü iki kez kazanan tek karakol oldu.

1980'lerin ortalarındaki birkaç yıl, Doğu Bloğu'nun kilit önemdeki sinyallerini her sene aynı iki hafta boyunca –yılın başka bir zamanı değil– dinleyebilmiş olmaları dinleme operatörlerini hayrete düşürdü. Sonunda, bu iki haftanın Amerikan Kültür Festivali'yle çakıştığını anladılar. Birden, dev dönme dolap birisinin dikkatini çekti. Dinleme karakolunda görev yapan Kara Kuvvetleri'nden Yüzbaşı Bill McGowan, dönme dolap için, "Bü-

15) *A.g.e.*

16) Birleşik Devletler Kara Kuvvetleri İstihbarat ve Güvenlik Komutanlığı, "INSCOM ve Mirası: Komutanlığın ve Birimlerinin Örgütsel Tarihi" (1985), s. 95-97.

yük bir anten vazifesi görüyordu" diyordu. "Sinyalleri mükemmel alabiliyorduk. Bir sene gittik ve panayırı çalıştıranlara, festival bitiminde dönme dolabı bir ay bırakıp bırakamayacaklarını sorduk."[17]

Bir zamanlar, Alman Donanması'nın kudretli filosuna Kuzey Denizi'nde ev sahipliği yapan Bremerhaven Limanı,[18] Sovyet Bloğu'na ait gemileri ve denizaltıları hedef alan diğer bir önemli dinleme bölgesiydi. Oradaki dinleme operatörlerinden Aubrey Brown, her sesi duymak için ne denli çaba gösterdiklerini hâlâ anımsıyor. "Duyabildiğiniz en küçük sesten bile bir şeyler çıkarmaya çalışıyorsunuz. Ve bazen ses o kadar zayıf oluyor ki, kulağınızı dayayıp cihazın sesini sonuna kadar açmanız gerekiyor."[19]

Kruvazörler ve savaş gemileri gibi daha büyük Sovyet gemileri fark edildiğinde, dinleme karakolunun operasyon binasındaki dinleme operatörleri 'özel görevler' üzerinde çalışırdı. Bir Rus sinyali alındığında, dinleme operatörü, Kiril alfabesi için tasarımlanmış daktiloyla beş harflik kod grupları yazardı. Brown, "Oradaki her operatörün ayrı bir görevi vardı ve hepsinin dinlediği frekans ayrıydı" diyordu. "(...) Her operatör özel bir durumu dinliyordu. Ve Bremerhaven'de, tüm Sovyet, Doğu Alman ve Polonya –çoğu Rusça– haberleşmeleri, gemilerin ülkelerindeki ana limanlarıyla yaptıkları haberleşmelerdi."

Her operatör sadece kendi görevini yapmakla kalmıyordu, ayrıca üç ya da dört dinleme operatörü de genel durumu araştırmakla görevliydi. "Yaptıkları iş orada oturmak ve sürekli olarak frekanslar arasında gezinmekti; tüm spektrumu tarayıp dinler, kopyalar, kitaplara bakıp ne olduklarını anlamaya çalışırlardı" diyordu Brown. "Çünkü o zamanlar frekans değişiklikleri meydana geliyordu ve bunları ancak sürekli bir taramayla yakalayabilirdiniz. Ya da bazen, daha önce kimsenin bilmediği bazı şeyleri siz keşfederdiniz. Dolayısıyla, gruptaki en iyi dinleme operatörleri genellikle bu genel tarama işini yapanların arasından çıkardı."

Batlık Denizi'ndeki Doğu Alman Donanması'nın faaliyetlerini izlemek için, anlamı aşağı yukarı 'Ölüm Köyü' olan Todendorf adındaki ufacık bir köyde bir dinleme karakolu inşa edildi. Kuzeyde, Batlık üzerinde bir liman şehri olan Kiel yakınlarındaki bu sisle kaplı dinleme üssünde yaklaşık 150

17) John Diamond, "Ex-Spies' MemoriesFull of Past Intrigue", *Chicago Tribune*, (13 Eylül 1999).

18) Birleşik Devletler Donanma Güvenlik Grubu Faaliyeti, Bremerhaven, "Komutanlık Tarihi", 1968-1973. Tesis 1950'de kuruldu ve 31 Aralık 1972'de söküldü. Oradaki dinleme operatörlerinin çoğu daha sonra Edzell, İskoçya ve Augsburg'daki (Batı Almanya) dinleme karakollarına nakledildi.

19) Aubrey Brown'la görüşme, Ocak 2000.

dinleme operatörü çalışıyordu. Kendi tabirleriyle "Todendorf'un [bu] Neşeli Adamları", kömür sobalarıyla ısıtılan barakalarda yaşıyor, akşam yemeklerinde şinitzel sandviç yiyor ve üç yumurtalı *Bauernfrühstücke** yapıyordu.

Komünistleri daha iyi dinleyebilmek için, teknisyenler seyyar dinleme karavanlarını ve kamyonlarını sık sık Batlık Denizi'ndeki Fehmarn Adası'nın ücra bir köşesine çekerdi. Orada, geçici dinleme karakollarını zor koşullar altında kurarlardı. Neşeli Adamlar'dan biri, "Dondurucu yağmur altında, iki buçuk tonluk karavanın tepesine kocaman antenleri yerleştirecek kişinin deneyimli olması gerekirdi" diyordu. "Ve tahammül gerektiren günlerde (...) sıcak bir tabakta kıymalı patates, çorba ya da spagetti konservesi ısıtmaya, kahve cezvesinde yumurta haşlamaya ve karavanın ön bölümünde, dondurucu soğukta uyku tulumlarının içinde uyumaya çalışmak. Ya da beş tonluk malzeme kamyonunda hiç durmayan jeneratörün gürültüsünü dinlemek ve bir dinlenme odası bile sunmayan bir hayatın onur kırıcı durumlarına katlanmak. Benzin ya da yağ bidonlarına koyup yedekte bulundurmak için taze su kısıtlıydı, en yakın tuvalet on beş kilometre uzaktaydı ve görev bitip de Todendorf'a dönene dek duş yapmak söz konusu bile değildi."[20] Daha sonra, Alman Riviera'sındaki Dahme'de, treylerin yarısı büyüklüğündeki karavanlardan oluşan küçük bir dinleme karakolu daha kuruldu. Telemetre dinleme operatörlerinden biri, Dahme'yi "hedef açısından zengin bir çevre"[21] olarak tanımlıyordu.

Batı Almanya'daki diğer dinleme karakolları Sovyet Bloğu topraklarının sınırlarına kadar sokulmuştu, ya da dik uçurumların kenarlarından sarkıyorlardı.

NATO'nun bir istila koridoru olarak kabul ettiği Çekoslovakya'nın bir bölgesindeki yoğun Varşova Paktı manevralarını takiben, Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi yakınlardaki bir Batı Alman dağına hemen bir izleme karakolu kurdu. Hassas dinleme, kayıt ve kopyalama cihazlarıyla tıka basa dolu uzun, beyaz karavanlar, Bavyera ormanlarındaki Hoher Bogen Dağı'nın 1.066 metrelik Eckstein zirvesine hava yoluyla taşındı. Elint kuleleri, betonla sağlamlaştırılan tuhaf şekilli antenler, uyarı levhaları ve dev pinpon toplarına benzeyen kubbe antenler dikildi. Eckstein'da görevli eski bir Sigint uzmanı olan F. Harrison Wallace, Jr., "Geceleri Pilsen

* Çiftçi/köylü kahvaltısı. (ç.n.)

20) Jeff Tracy, "The Merry Men of Todendorf", *NCVA Cryptolog* (Kış 1992), s. 22. İlk olarak 1950'lerin sonlarında etkin olarak çalışmaya başlayan tesisin faaliyetine 1970'lerin sonlarında son verildi.

21) Richard E. Kerr Jr.'dan gelen bir e-posta, 26 Ocak 2000.

ve Prag'ın ışıklarını görebilirdiniz," diye anımsıyor. "Eckstein seçilmişti çünkü zirvenin tepesinden doğuya doğru açık bir görüş vardı – aşağıya doğru 365 metre."[22] Sonunda bölge dinleme karavanlarının park yeri gibi görünmeye başladı. Eckstein, Rus ve Çekoslovak dilbilimciler ile bir düzine haberleşme analizcisi dahil, yaklaşık yüz personelin eviydi.

Böyle uzak sınır karakollarında görevli insanlar için, hayat çok sıkıntılı olabiliyordu. Saatte 110 kilometre süratle esen şiddetli rüzgârlar, Eckstein'daki küçük karavanları ve Quonset barakalarını devirdi ve onları 2,5 metre karın altına gömdü. Wallece, "Dağda hiç akarsu yoktu" diyordu. "Kahve, sıcak çikolata yapmak ve yıkanmak için gereken su 'Tepe'ye yirmi litrelik bidonlarla taşınmak zorundaydı."[23] Koşulları sağlıklı hale getirmek için dışarıya, atıkları uçurumun kenarından aşağı boşaltan iki delikli ahşap bir kulübe inşa edilmişti, kışın burası büyük buz saçaklarıyla kaplanırdı.

Tecrit edilmiş bir yer olmasına rağmen, Eckstein'da bazen heyecanlı anlar da yaşanırdı. "Eckstein'in en heyecanlı saatleri," diyordu Wallace, Sovyet Ordusu'nun büyümekte olan bir isyanı bastırmak üzere Çekoslovakya'yı vahşice istila ettiği "1968 'Prag Baharı'ydı."[24] Eckstein, istilayı dakika dakika, tüm detaylarıyla NSA'ya aktarabilmişti. Bu uzak dinleme karakolu, 1973 İsrail-Mısır Yom Kippur Savaşı'na Sovyetlerin karışması olayının dinlenmesinde de kilit rol oynadı. Eckstein'da dinlenen haberleşmeler, Rusların Prag'daki Varşova Paktı'na ait malzemelere, hava yoluyla Mısır'a götürmeden önce, takviye yapmayı planladıklarını gösterdi.

Sovyet bloğu haberleşmeleri için zengin bir başka kaynak da Doğu Almanya üzerinde yapılan uçuşlardı. Müzakereciler, bir Sovyet denizindeki bir adaya benzeyen Batı Berlin'e personel ve malzeme taşınmasını kolaylaştırmak için, kenti Batı Almanya'ya bağlayan üç dar hava koridoru konusunda anlaştı. Bu hava koridorları, NSA için altın madenleri gibiydi. Otuz iki kilometre genişliğindeki bu yollar, Doğu Almanya'nın neredeyse altıda birini kaplıyordu. Tıka basa dinleme cihazlarıyla dolu ABD Hava Kuvvetleri'ne ait C-130E ve C-97G uçakları, kendilerini bu hava koridorlarında rutin kargo uçuşları yapan uçaklar gibi gösterirken tüm Komünist haberleşmelerini gizlice dinleyecekti.

Bu görevler, Batı Almanya'daki Wiesbaden Hava Üssü'nde gizlice konuşlandırılan 7405'nci Destek Hava Filosu tarafından yerine getiriliyordu. Ope-

22) F. Harrison Wallace, Jr., "The History of Eckstein Border Site, 1958-1993" web sitesi, <http://members.tripod.com/adm/popup/roadmap.shtml?946895392450> (2 Ocak 2000).

23) *A.g.e.*

24) *A.g.e.*

rasyonları Gül Deresi, Taş Deresi ve Pire Deresi gibi kod adlarıyla yürüten filo, 1967 yılının ilk yarısında, 213 sinyal istihbaratı görevinde havada 915 saatten fazla kalarak 5.131 dinleme gerçekleştirdi.[25] Batı Berlin üzerinden yaptıkları yavaş geçişlerde bu 'arka uçtakiler' [*backenders*], çeşitli alıcılar, kayıt, sinyal analizi ve yön bulma cihazları çalıştırdı. Musketeer Foxtrot (Silahşor Dansı) Projesi'nin bir parçası olarak, özel geliştirilmiş NSA donanımı kuruldu. Amaç, Amerikan avcı ve bombardıman uçaklarının savaş durumunda uçaksavar silahlarından kurtulabilmeleri, bu silahları kilitleyebilmeleri ya da aldatabilmeleri için düşman radar sistemlerinin yerlerini nokta olarak tespit etmek ve elektronik sinyallerini ayrıntısıyla incelemekti.

Doğu Alman topraklarının derinliklerine inebilme kabiliyetine sahip dinleme operatörleri, Rus sistemlerine ait çok büyük miktarda istihbarat ele geçirdi. Bir istihbarat raporuna göre, NSA'nın Musketeer Foxtrot Projesi sayesinde "Tall King (Uzun Kral) radarlarının hassas ölçümlerine ulaşıldı. Bu proje sırasında Tall King radarlarının 'sıra dışı' yöntemleriyle yapılan pek çok dinleme, düşünülenden çok daha sofistike bir operasyona işaret ediyordu."[26] Diğer dinlemeler yerden havaya füzelere yol göstermekte kullanılan Sovyet Fan Song radarlarının parametreleriyle Rus yapımı 57 ve 85 milimetrelik uçaksavar toplarına eşlik eden yeni Fire Can radarının yerinin tam olarak tespit edilmesini sağladı. 1967 Haziran'ında İsrail Altı Gün savaşlarını başlatırken, Kuzgunlar, Doğu Alman füze teçhizatlarının Batı Alman sınırına kaydırılmakta olduğunu belirleyebiliyordu.[27]

Türkiye de, özellikle Sovyet füze test sahalarına yakınlığı nedeniyle, NSA için gerçekten önemli bir ülke haline geldi. 1957 yılında, İstanbul'un yaklaşık 60 km. güneydoğusunda, Marmara Denizi kıyısındaki Karamürsel'in yakınında yeni bir dinleme karakolu inşa edildi. Nihayet, dev bir çanak anten gökyüzünü taramaya başladı. Bütün bunlar olup biterken, yakınlardaki kahvehanelerde Türk çiftçileri çaylarını cam bardaklardan yudumluyor, nargilelerinden ve Yeni Harman sigaralarından acı nefesler çekiyorlardı.

12 Nisan 1961 sabahı saat 9.07'de dinleme karakolunda başlayan hareketlilik çılgın bir hal aldı. Aynı anda, kuzeyde uzak bir yerde, dev *Vostok 1* roketi fırlatma rampasından yükselmeye başladı. Dev uzay aracında,

25) Bu paragraftaki detaylar Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri'nden alınmıştır, Gizli, Karargâh, 7499'ncu Destek Grubu, "Komutanlık Tarihi, 1 Ocak 1967-30 Haziran 1967" (Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri Tarihsel Araştırma Merkezi, Maxwell AFB, Alabama).

26) *A.g.e.*

27) *A.g.e.*

Smolensk yakınlarındaki Klushino Köyü'nde yaşayan bir ailenin oğlu olan 27 yaşındaki Albay Yuri Alexeyevich Gagarin oturmaktaydı, ama artık kozmonot arkadaşları ona Evrenin Kolomb'u diyorlardı. Tarihte ilk defa bir insan uzaya gönderiliyordu. Fakat bir aksilikten veya felaketten korkan Rus hükümeti fırlatma işini son derece gizli tutuyordu. Gagarin sağ salim uzaydan döndükten sonra ancak bir açıklama yapıldı. Bu gizliliğe rağmen, Karamürsel'deki dinleme operatörleri, Gagarin'le uçuş kontrol arasında geçen konuşmalar da dahil olmak üzere, kalkışı ve uçuşu an be an takip edebildiler.

Karamürsel'deki eski dinleme operatörlerinden biri, "Uzay aracını [doğrudan] dinleyemiyorduk," diyordu, "çünkü uzay istasyonuyla araç arasındaki haberleşmeler kriptoluydu. Fakat uydu aracılığıyla Rusların uzay merkezi içindeki kriptosuz yerel hatlarını dinleyebiliyorduk ve bu hatlar üzerinden kozmonotların kendi aralarındaki konuşmaları duyabiliyorduk, çünkü arka planda açık bir hoparlörleri vardı. Başka hiç kimsenin kullanmadığı bir frekans kullanıyorlardı ve biz de tam bu frekansa kilitlenmiştik."[28]

Dünyadan uzaya gönderilen insanlı ilk uzay aracının fırlatılışını dinleyen çok az Batılının arasında, Karamürsel'deki dinleme operatörü Jack Wood da vardı. "Bizim görevimiz," diyordu, "dünyanın en önemli göreviydi – Rusların insanlı uzay programını izleme görevi. Neredeyse kırk yıl sonra, kulaklığımda Yuri Gagarin'in sesini duyduğum andaki heyecanı hâlâ anımsarım. (...) Hepimiz, o tarihi âna odaklanmıştık. Hemen hemen tercümesi şöyleydi: 'Seni çok iyi duyuyor ve görüyorum, tamam.'"[29]

Her şeye rağmen, uçuş neredeyse trajediyle sonuçlandı. Uzay aracı atmosfere girmek üzereyken, aracın iki parçası planlandığı gibi birbirinden ayrılmadı ve kapsül kontrolsüz olarak kendi etrafında dönmeye başladı. Uzay merkezinde, Gagarin'in komutanı Albay Yevgeny Karpov notlarına öfkeyle "Arıza!!!"[30] diye yazdı. Karpov felaketi görmüştü. "Panik yok! Acil durum." Fakat on dakika sonra parçalar ayrıldı, uzay aracı sabit konumuna döndü ve iniş başarıyla gerçekleşti.

Amerikalı dinleme uzmanları Japonya'da dükkân açmaya başlarken, İkinci Dünya Savaşı'nda atılan Müttefik bombalarının tozları yeni yeni yatışıyordu. Öncü kriptolologlardan Donanma Yüzbaşısı Wesley Wright, Pasifik NSA'sı-

28) Karamürsel'deki eski dinleme operatörüyle yapılan görüşme.

29) Jack Wood, İnternet adresi, <http: //www. delphi.com /karamursel/messages/?msg=50.1 &ctx=1> (21 Temmuz 1999).

30) "Was Gagarin's Flight a Near Disaster?" *Space Views Update*, 16 Mart 1996.

nın şefi olarak, Rusya, Çin ve Kuzey Kore'yi dinleyebilmek için en uygun yeri bulma göreviyle Tokyo'da bulunuyordu. Wright, Corregidor'daki (Filipinler) tünelleri hatırlıyordu ve Kamiyesa[31] denen, Fuji Dağı'nın eteklerinde çeltik tarlalarıyla dolu bölgede benzer tünellerin olduğunu duymuştu. Bu tüneller Amerikan gemilerine karşı yapılan hava saldırılarında kullanılan torpidoların depolandığı yerdi. Wright'a göre, bu tüneller şimdi de komünistlere karşı kullanılmak üzere gizli bir dinleme karakoluna dönüştürülebilirdi. Kırsal alanı çevreleyen düşük yoğunluklu elektronik gürültü dinlenen sesin netliği açısından çok iyiydi.

O sırada tünellerin durumu berbattı. Zemin üç parmak suyla kaplıydı ve torpido taşımak için kullanılan paslı tavan rayları hâlâ yerlerinde duruyordu. Tüneller yavaş yavaş yaşanabilir bir yer haline getirildi, aydınlatma sistemi kuruldu, yüksek frekanslı SP-600 alıcılar getirildi, muhafızlar görevlendirildi, bazı binalar bakımdan geçirildi, yeni bazı binalar yapıldı. Komünist haberleşmeyi taramak için, gül şeklinde yerleştirilmiş düzinelerce eşkenar dörtgen anten kuruldu. Döner bir şalter, dinleme operatörlerinin hedefi en iyi şekilde alan anteni seçebilmelerini sağlıyordu. Tünel duvarları, alıcılardan sarkan siyah kalın kabloları taşıyan metal askı sütunlarla doldu. Çok geçmeden, Rusça sözcükler ve kod gruplarıyla dolu, yedi kat karbon kâğıdından yelpaze şeklinde kıvrılmış uzun şeritler, Underwood marka daktilolarından yirmi dört saat boyunca akmaya başladı. Bitişikteki başka bir binada ek dinleme odaları kuruldu. Kiler olarak bilinen penceresiz bir odanın zemini en iyisinden yeşil kauçuk karolarla kaplandı ve her biri karpuz lambalarla "aydınlatıldı".

1965'te Kamiyesa, binden fazla insanın Sovyet ve diğer komünist haberleşmeler için gökyüzünü taradığı, dünyanın en büyük Donanma dinleme karakolu haline gelmişti. Bazı dinleme operatörleri hedef ülkelere yakın sularda seyreden çok sayıdaki geminin biriyle geçici görevlere gitti. Diğerleriyse dev Sovyet limanı Vladivostok yakınlarında ve başka yerlerde dinleme görevi yapan EP-3B sansar uçaklarıyla uçtu. Dinleme operatörleri, deniz ve hava görevlerinin ardından, yakaladıkları sinyalleri içeren 19 cm.'lik [7½ inçlik] manyetik kasetlerle birlikte Kamiseya'ya dönerdi. Sonra dil uzmanları, kulaklıkları takılı halde, verileri incelemek, bu işlenmemiş istihbarat bilgileri arasından kullanılabilir olanlarını NSA'ya göndermek için saatlerce çalışırdı. Üssün yabancı dil sözlükleri, kitaplar ve dergilerle dolu büyük bir kütüphanesi vardı. Üs, ayrıca, California'dan Okinawa'ya ka-

31) Bkz. "Kami Seya Special", *NCVA Cryptolog* (Sonbahar 1997).

dar tüm dinleme karakollarından gelen yön bulma raporlarını alarak tüm Pasifik'i denetleyen bir 'ağ kontrol' merkezi konumundaydı. Kamiyesa, daha sonra, milyonlarca kilometrekarelik okyanustaki Sovyet gemi ve denizaltılarının yerlerini hassas olarak belirlerdi.

Japonya'daki daha birçok dinleme karakolundan biri de, Tokyo'nun 643 km. kuzeyindeki Missawa Hava Üssü'ndeydi.[32] Başlangıçta Japonlar bu üssü, Alaska'ya gönderecekleri bombardıman uçaklarına bu uzun menzilde bir kuzey üssü kurmak düşüncesiyle inşa etmişti. Nihayet tesis, savaşın son aylarında Müttefik uçaklara sabotaj düzenleyecek Japon timlerini eğitmek amacıyla kullanıldı. Fakat, ABD kuvvetleri Japonya'nın etrafını kuşattığında, kargo uçaklarıyla taşınan Cehennem Kedileri Mikasawa'nın tesislerini ve pistlerini günlerce taradı. Bununla birlikte, Japonların teslim olmalarının ardından, Birleşik Devletler İstihkâm Birlikleri hemen harekete geçerek eski sabotaj üssünü Çin'i ve Batı Rusya'yı dinleyen başlıca dinleme karakoluna dönüştürdüler.

Çin'i dinleyebilmek için, Çin anakarasının 483 km. doğusundaki Okinawa Adası'na bir dinleme karakolu daha kuruldu. Sobe şehrinin yakınına inşa edilen Tori İstasyonu, 51'nci Özel Harekât Komutanlığı'na bağlı dinleme operatörlerinin eviydi. Haber ve şifre çözücüler Sobe Birleşik İşlem Merkezi'nin yakınında çalışıyordu. Hedefler arasında Çin'in üst düzey ordu ve diplomatik haberleşmeleri de vardı. 1960'ların ortalarında orada çalışmış olan Kara Kuvvetleri dinleme operatörlerinden David Parks, "Bu dinleme karakolunda güvenlik çok sıkıydı" diyordu. "Binadan çıktığınızda işte olmuş herhangi bir şey hakkında arkadaşlarınızla tek söz edemezdiniz. İşte her şey bölmelere ayrılmıştı. (...) Herhangi bir çalışanın binanın başka bir bölümüne gitmesi gerektiğinde, yanına mutlaka bir refakatçi verilirdi."[33]

Yakınlarda bir yerde, eşkenar dörtgen antenlerin yaklaşık 8 kilometrekarelik bir alanı doldurduğu çok geniş bir anten çiftliği ve bir tepenin üzerinde de çanak şeklinde dev bir kafes anten vardı. Dinlemeler, Parks'ın "sızabilecek radyo sinyallerinin duyulmasını engellemek amacıyla haftada yedi gün ve günde yirmi dört saat müzik dinlerdiniz" dediği, etrafı duvarla çevrili penceresiz binalarda gerçekleştirilirdi. Hemen girişte ve uzun bir koridorun sonunda Mors kodlu mesajların dinlendiği odalar vardı ve bu

32) Birleşik Devletler Kara Kuvvetleri İstihbarat ve Güvenlik Komutanlığı, "INSCOM ve Mirası: Komutanlığın ve Birimlerinin Örgütsel Tarihi" (1985), s. 105-106.

33) Torii İstasyonu hakkındaki bilgi için David Parks'tan gelen bir e-postadan yararlandım, 8 Şubat 2000.

odalarda, her biri Çin'deki eşdeğerine hedeflenmiş çeşitli servislerin adamları çalışmaktaydı.

Bir çift R-390 alıcının önüne oturan dinleme operatörleri alıcının frekansını 'kontrol' denen bir hedefe ayarlarlardı. Kontrol gelen bir yanıtı dinlemek için durduğunda, dinleme operatörü başka alıcıyla –dış-istasyon adı verilen– bu diğer istasyonu araştırırdı. Bunun gibi, her kulaklık ayrı bir alıcıya bağlanırdı. Bazen on dış-istasyonun birden dinlenmesi, hayatı zorlaştırmak içindi.

Bazı hedefler dinlemeye alındığında, dinleme operatörleri yeni hedefler bulmak için düğmeleri çevirip dururdu. Dört haneli rakam gruplarından oluşan şifreli Çin mesajları en değerli hedefler arasında yer alıyordu. Bunlar tespit edildiğinde, dinleme operatörü, altı katlı karton kâğıtlara bu mesajları daktilo ederdi. Oda şefi de, dinleme operatörlerinin ördek adı verilen yüksek sesli ve kolay sinyalleri kopyalamadıklarından emin olmak için onları dinlerdi. "Şef, zamanınızı ördekleri kopyalayarak geçirdiğinizi düşünürse," diyordu Parks, "dahili telefonla sizi arar ve 'o ördeği bırak Parks ve düğmelerine geri dön' diye uyarırdı".

O zamanlar, Mao Zedong'un Çin toplumunu parçalayan Kültür Devrimi'nin sesleri dinleme yapanların kulaklıklarında yankılanırdı. Dinleme operatörlerinden biri, "her gün kopyaladığımız yazılarda devrim yankılanırdı" diyordu. "Örneğin, üstünlük sağlama sanatının bir türüymüş gibi, ha bire Başkan Mao'nun sözlerinden alıntı yaparlardı. Hepsinde *Küçük Kırmızı Kitap*'tan bir tane vardı ve bir okuma ağı kurmuşlardı. Başka bir operatöre, içinde Mao'dan alıntılar olan ve paragraf numarasını belirttikleri bir sayfa gönderirlerdi, ve sonra hepsi havalara zıplayarak, 'İşte burada, bunu da okuyun! Ben senden daha iyi bir komünistim' derlerdi."[34] Kızıl Muhafızlar gibi, dinleme operatörlerinin de ellerinin altında Mao'nun *Küçük Kırmızı Kitap*'ından bir kopya bulunurdu.

"Onlar da insan," diyordu bir dinleme operatörü, "ve bu insanlığın açığa çıktığı zamanlar olur. Sizin gibi onların da çalıştığını, gün içinde ve dışındaki tuhaf davranışlarını, mizaçlarını ve haklarındaki her şeyi öğrenirsiniz. 'Yumruklarını' ve vericilerinin seslerini tanırsınız. Bir süre sonra, vericilerindeki bir lambayı değiştirip değiştirmediklerini söyleyebilir hale gelirsiniz.

"Onları dinlediğimizi gayet iyi biliyorlardı," diyordu Parks, "ve bizden kurtulmak için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Onların başka, bizim

34) Okinawa'daki eski dinleme operatörüyle yapılan görüşme.

başka bir dolu hilemiz vardı. Sıradan bir tarama yaparken ayar düğmesini yavaşça çevirir, karşılaştığım her mors istasyonunu dinlerdim. Hava her türden elektronik dalgayla dolu olurdu: ses dalgaları, mors, telem, radyo sinyalleri, gazetelere ve haber ajanslarına fotoğraf gönderen faks sinyalleri. Aslında, telsiz haberleşmeleri için üç boyutlu bir ses görüntüsü [*soundscape*] vardı. Bir sinyalle bağlantılı olabilecek bir hedefi tanımlarken 'aşağı', 'yukarı' veya 'altında' gibi terimler kullanırdık. Ses görüntüsündeki sabit noktalara gömülü olduğu bilinen ses adaları vardı. Bir operatör diğerine, "senin dış-istasyon (hedef) 3,5 megahertz RCA teleminin altında dediğinde bu olağandışı bir şey değildi. Ne demek istediğini bilirdim."

Şifreli diplomatik haberleşmeler kopyalanması en zor olanlar arasındaydı. "Diplomatik haberleşme yığınla işin en önemlisiydi" diyordu Parks. "Analizciler mümkün olduğunca temiz kopya isterdi ve yapamazsanız işten atılırdınız." Parks bir seferinde bilinmeyen bir elçilik görevlisinin yaptığı haberleşmeyi dinledi: "İngilizce konuşuyordu ve elçiliğin saldırıya uğradığını ve ayaklanan bir kalabalığın çalıştığı kod odasının kapısını parçaladığını tüm ayrıntılarıyla anlatıyordu. Çılgına dönmüş genç adam aklını kaybetmişti ve belki hayatını da kaybedecekti. Ona ne olduğunu hep merak ettim. 'Kargaşa'nın bir şeyleri engellemekten başka bir amacının olup olmadığını da merak ederim. Bense, her şeyi anlamak zorunda olduğumdan gergin bir şekilde işimi yapıyordum. Makinemden çıkan her altı katlı kopya hemen alınıyor ve elden ele dolaştırılıyordu. Sonunda elçilik operatörünün sesi 'hiç duyulmaz' oldu."

Hava Kuvvetleri dinleme operatörleri, aynı zamanda, Çin telsiz haberleşmelerini dinlemek için Okinawa'da çalışıyordu. En önemli görevlerinden biri, ara sıra sınır ihlali de yapan Amerikan sinyal istihbarat uçakları dinleme amacıyla Çin anakarası sahillerine yakın uçarken onları yakından dinlemekti. Görev uçuşları günde iki kez, ya adanın kuzey ucundaki Taipei'den ya da güney ucundaki Tainan'dan yapılırdı. Bu uçuşları Tori İstasyonu'ndan izleyen Mandarin* Çince'si dinleme operatörlerinden biri de Robert Wheatley'di ve "Keşif uçaklarının yolunu kesmek için havalanan Komünist Çin'e ait avcı uçak filoları, yol boyunca yer istasyonlarımız tarafından dinlenirdi" diyordu. "Bu, pilotların oynadığı bir kedi fare oyununa benzerdi. Bizim uçaklarımız bir avcı filosunun sorumluluk alanına girdiğinde hemen MİG'ler havalanır ve bizimkileri takibe başlardı, sahilden bir sonraki filo havalandığında kovalama işini bu uçaklar devralırdı.

* Kuzey Çin lehçesi. (ç.n.)

Fakat Rus yapımı MİG-21'lerin servis tavanları bizim keşif uçaklarımızın ulaşabildiği yüksekliğin çok altındaydı ve MİG'lerin onlar için gerçek bir tehdit oluşturmadığı söylenirdi."[35]

Fakat bazen MİG'lerin şansı yaver giderdi. Wheatley, bir gün Tayvan'daki bir dinleme karakolundan aldıkları acil mesajı anımsıyordu: "Mesajda, keşif uçaklarımızdan birinin Çin anakarası üzerinde bir Çin MİG-21'i tarafından vurularak düşürülmesi detaylı olarak anlatılıyordu. MİG pilotu çıkabileceği maksimum yüksekliğe ulaşabilmek için dikine tırmanmış ve en tepeye ulaştığı anda roketlerini ateşlemişti. Avcı uçağı pilotunu dinlemekte olan operatör pilotun söylediklerini şöyle rapor etmişti. 'Yirmi bin metreye çıkıyorum (...) Roketler ateşlendi! Tam kıçına kilitlendim! Tam kıçına kilitlendim!' Bunun anlamı insanı dehşete düşürecek kadar açıktı. 'Oyun' ölümcül şekilde ciddi bir hal almıştı. Neler olup bittiği hemen Okinawa'daki bizlere kriptolu telemlerle aktarıldı. Vurulma olayından söz edebilecekleri olasılığına karşı Çin yer istasyonlarını dinleme talimatı aldık."

Vurulma kelimesi duyulduğunda diyordu Wheatley, "telsiz operatörleri odası cenaze töreni havasına büründü. Ben o anı Amerika'nın *Challenger* uzay mekiği felaketini öğrendiği ana benzetiyorum. O uçakta bulunanlardan bazıları birlikte dil okuluna gittiğimiz adamlardı. Ve hepimiz, birbirimizi tanısak da tanımasak da, arkadaştık – kardeştik. İçimizden herhangi biri o görevde olabilirdi, sadece şansımıza o uçakta değildik. Odadaki herkes şok halindeydi – sessiz ve külrengi yüzler. Uçak mürettebatından sağ kalan olup olmadığını hiçbir zaman öğrenemedik. Sanırım yoktu. Bu olayla ilgili daha fazlasını duymadık, çünkü 'bilmeye ihtiyacımız' yoktu."

Gizli üslerin yerlerini tam olarak doğru biçimde seçmek, bilimsellikten çok sezgisel bir işti. NSA eski araştırma şefi Dr. Howard Campaigne, "dinleme istasyonlarının yerlerini belirlemeye çalışırken en uygun yerlerin nereleri olabileceğini bilmenin iyi olacağını" söylüyordu. "Çoğunlukla sürprizle karşılaşılırdı. Dinleme istasyonları, etkin olacakları düşünüldüğünde, etkin değillerdi – tersi de geçerliydi."[36] Bazen bir hedefi dinlemek için en iyi yer, o yere taban tabana zıt, yerkürenin diğer ucunda bir noktaydı. "Üzerinde çalıştığımız şeylerden biri de, yerkürenin diğer ucundan sinyal alabilmekti" diyordu Campaigne. "Bir telsiz istasyonu sinyal yaymaya başladığı zaman, iyonyuvarı bu sinyalleri bir galeri gibi tutar ve sinyaller yer-

35) Robert Wheatley, İnternet adresi, <http://38.158.99.147/Part3_Page.htm> (29 Nisan 2000).

36) NSA, Dr. Howard Campaigne'nin hatıraları, s. 66.

kürenin diğer ucundaki bölgelerde yoğunlaşır, biz de bu tür sinyalleri gösterebilirdik. Ama yeryüzü öylesine kümelenmişti ki, yerküre üzerinde bulunduğunuz yerin tam tersindeki yere olan mesafenin hiç değilse yarısı sular altında olurdu. Bu yüzden bu işe yarayan çok fazla yer yoktu."

'Duyulabilirliğin' mükemmele yakın olduğu yerlerden biri, Doğu Afrika'nın engebeli ve rüzgârlı Eritre çölüydü.[37] Yeryüzünün en sıcak bölgesi olmakla ünlü bu yer, coğrafi tuhaflıkların olduğu bir bölgeydi. Kayalıklarla kaplı geniş çayırlık alanlarda aniden kale duvarları gibi gri dağlar yükseliyor ve seyrek olarak işlenmiş bitek ve uçsuz bucaksız ovalar engin kum denizleriyle birleşiyordu. 30 Nisan 1943'te, İkinci Dünya Savaşı'nın tam ortasında, Birleşik Devletler Ordusu'ndan Teğmen Clay Littleton, Kuzey Afrika'da kurulacak bir telsiz istasyonu için uygun bir yer araştırırken bölgeye ayak bastı. Yapılan testler, Ekvator'un hemen kuzeyinde yer alan 2,316 metre yüksekliğindeki Eritre'nin pratik olarak tam bir ses hunisi olduğunu gösteriyordu ve bölgeye hemen röle tesisi genişliğinde bir dinleme istasyonu kuruldu. Yirmi beş santimetre kalınlığındaki beton duvarlarıyla bombalardan etkilenmeyecek operasyon binaları başkent Asmara'nın yakınlarında yeraltına inşa edildi.

1960'lı yılların başlarında, uzun bir kamyon konvoyu sıcakla ve uçuşan kumlarla savaşarak 6.000 ton ağırlığında çeliği gizli üsse taşıdı. O günden sonra Eritre, Etiyopya ile bir federasyon oluşturdu. Adı Etiyopya dilinde kaosu düzene çevirmek anlamına gelen Kagnew İstasyonu, ay yüzeyinden yansıyan Sovyet sinyallerini yakalamaya yarayan bir çift dev uydu anteninden ve dünya yörüngesinde dolanan uydulardan bilgi aktaran diğer antenlerden oluşuyordu. Bir tanesi 25,9 metre çapındaydı ve diğeri belki de o güne kadar yapılmış en büyük seyyar nesneydi – döner bir kaide üzerine oturtulmuş ve ayın hareketlerini izleyen 45,72 metre genişliğinde dev bir tas. İnşa edildiğinde, çölden yükselen büyük bir ayin kadehi, tanrılara sunulan bir bağış gibiydi.

Birkaç yıl önce, Kagnew İstasyonu belki de NSA'nın ilk ve tek grevine sahne olmuştu. Ocak 957'de, Arthur Adolphsen karlar altındaki Almanya'dan dinleme karakoluna vardı, üzerine kalın bir Ike ceket giymişti. Bir yıl sonra o ve diğer dinleme operatörleri yeni operasyon binasına taşındılar. Ama bu taşınma işi üsteki herkesin kişisel faaliyetlerine birtakım yeni düzenlemeler ve kısıtlamalar getirdi. "Operasyon Merkezi (...) biz yeni üsse taşındık-

37) Amerikan Kara Kuvvetleri, *Kagnew İstasyonu'nun Tarihi ve Eritre'deki Amerikan Kuvvetleri* (tarihsiz).

tan bir süre sonra [Aralık 1957'de] greve gitti" diyordu Adolphsen. "Grev yaklaşık dört gün sürdü ve bu süre boyunca kimse dinleme yapmadı."[38]

"Washington'a çok fazla haber akışının olmadığı üçüncü ya da dördüncü günün sonunda, neler olduğunu öğrenmek üzere NSA'dan bir uçak dolusu insan çıkageldi. Tüm operasyon personeli spor salonunda toplandık, bize ne istediğimizi sordular. Aramızda ayağa kalkıp taleplerimizi iletecek birçok cesur kişi vardı. Bu durum, çok küçük kural ihlalleri yüzünden rütbelerin sökülmesi ve bazı ayrıcalıkların elimizden alınmasıyla sonuçlandı. Otomobil ve motosiklet kullanmamıza izin vermediler, üsse giriş çıkışlar sınırlandırıldı, ve bunun gibi kısıtlamalar getirildi. Bildiğim kadarıyla hiçbir personel ceza almadı, fakat karakolun komuta kademesinin tamamı, papaza dahil, değiştirildi."

1967 yılında, Etiyopya, Eritre'nin federasyondaki büyük bağımsız ortaklığını basit bir eyalete dönüştürmeye çalışıyordu, ve Eritre'de, Etiyopya hükümetiyle savaşmak üzere bir isyan hareketi başladı. Bir Eritre darbesinin dinleme karakolunun faaliyetlerini tehlikeye sokmasından korkan NSA'da gerilim had safhaya ulaşmıştı. Bu yüzden teşkilat hem Etiyopya hükümetini hem de isyancıları dinlemenin yollarını aramaya başladı. Ne var ki, NSA'da yerleşik bir kural vardı: Ev sahibi bir ülkenin topraklarından ev sahibi bir ülke dinlenemezdi. Kagnew İstasyonu'ndaki bazı operasyonlarda Etiyopyalıların çalıştığı da düşünülecek olursa, içeriden yapılacak herhangi bir dinleme çabucak dışarı sızabilirdi. Böyle bir olay, yetkilileri dinleme görevini ülke dışına çıkarmaya mecbur edebilirdi. Bu yüzden, NSA, dinleme işi için İngiliz teşkilatı GCHQ'ya yöneldi.

O sıralarda, GCHQ'nun en yakın dinleme karakolu, Kızıl Deniz'in karşısında bir İngiliz kolonisi olan Aden'deydi (şimdi Yemen'in bir parçası). İngilizlerin birtakım kendi iç sorunları vardı. Koloniyi boşaltmadan sadece birkaç ay önce, yerel bir siyasi grubun yeni ulusun yönetimini ele geçirmeye çalışmasıyla iç savaş başlamıştı. Ve NSA, her zaman olduğu gibi, dinlemelerini Aden'deki Birleşik Devletler elçiliğinden gerçekleştiriyordu, fakat özellikle Marksist bir hükümetin işbaşına gelmesi durumunda elçiliği boşaltmak zorunda kalmaktan, yani kovulmaktan korkuyorlardı. Bununla birlikte, idari sorunlarını çözmek şartıyla İngilizlerin kalmasına izin verilebilirdi. Böylece, Etiyopya hükümetinin, Aden'de bağımsız bir elçilik haline gelmiş olan İngiliz Yüksek Komisyon Bürosu'ndan dinlenmesine karar verildi.

38) Arthur Adolphsen, "Kagnew Recollections," İnternet adresi, <http://www.fgi.net/kagnew/stories/14.html> (19 Temmuz 1999).

Bletchley Park'taki yoğun bir kurstan sonra, üç GCHQ dinleme operatörü operasyon için Aden'e gönderildi. Dinleme karakolu bina içindeki güvenli bir odaya kurulmuştu, operatörler haberleşme uzmanı kisvesi altında gizlendi ve antenlerin bayrak direği gibi görünmesi sağlandı. Dinleme operatörlerinden Jock Kane, "NSA, darbe beklentisi nedeniyle doğal olarak Etiyopya ordusu ile ilgili dinleme görevlerine öncelik veriyordu"[39] diyordu. Ne var ki, Etiyopya'daki gerilim giderek tırmandı ve sonunda birimin ülke dışına çıkarılmasına karar verildi. On yıl sonra, 1977'de, devasa antenler söküldü ve dinleme operatörleri NSA'ya geri gönderildi.

Ayrıca, Rus gemilerinin ve denizaltılarının 'yoğun' [*burst*] mesajlarını iletmeye başladıklarında dinlenebilmesi için engin okyanusların da kontrol altında tutulması gerekiyordu. Afrika ile Brezilya arasında, Atlantik Okyanusu'nun neredeyse tam ortasında, bir benek kadar küçük, kayalık Ascension Adası[40] vardı. Peş peşe meydana gelen volkanik patlamalarla oluşmuş ada, koyu mavi dalgalar arasında yalnız bir nokta gibi yükseliyor, deniz tabanında demirlemiş devasa bir uçak gemisini andırıyordu. Yerlilerin "alevi sönmüş cehennem" dediği bu sert arazide, volkanik kayalar yer yer yoğun bitki örtüsüyle aralanıyordu. Bu İngiliz adası, her şeye rağmen, milyonlarca kilometrekarelik okyanusu dinlemek için ideal bir yerdi. Bu yüzden, GCHQ'nun denizaşırı şubesi olan Merkezi Sinyaller Teşkilatı, bu adayı yüksek frekans haberleşmelerini ve uyduları dinlemek için en uygun yer olarak görüyordu.

Kuzey Pasifik'te, California ile Japonya'nın hemen hemen tam ortasında bir mercanadası olan Midway Adası'ndan daha tecrit edilmiş bir yer bulmak çok zordu. Engin okyanusta kaybolmuş Midway iki adadan oluşuyordu: Yaklaşık sekiz kilometre karelik Kum Adası bir iniş pistine sahipti; üzerine dinleme istasyonunun inşa edildiği Doğu Adası ise iki buçuk kilometrekareden daha küçük bir kum tanesi gibiydi. Donanma dinleme operatörlerinden Phillip Yasson, adaya yaptığı ilk uçuşunu, "Baktım, baktım ama altımızdaki Pasifik Okyanusu'nda dalgaların beyaz tepelerinden başka bir şey göremedim" diye anımsıyordu. "Uçak gittikçe alçalırken içimde suya ineceğim hissi vardı, çünkü görünen tek şey suydu."[41] Bu dinleme karakoluna atanan görevliler, İkinci Dünya Savaşı'nda bombalanmış eski

39) Aden'le ilgili bu ve diğer detaylar Jock Kane'den alınmıştır, "GCHQ: Negative Asset," s. 162-72. Bu müsveddeye 1984 yılında Devlet Sırlarını Koruma yasası kapsamında İngiltere hükümeti tarafından el konulmuştur ve kitap asla yayınlanmamıştır. Yazar, el konulmadan önce müsveddenin bir kopyasını ele geçirmeyi başarmıştır.

40) Andrew Marshall, "Remote Island Home of Spies and Turtles Opens Its Doors to Tourists", *The Independent* (Londra), 5 Şubat 1998.

41) Phillip Yasson, "Midway Island 1960", *NCVA Cryptolog* (Kış 2000), s. 10-15.

bir sinema salonuna yerleştirilmişti. "Adanın ortasında durup da kendi etrafınızda 360 derece döndüğünüzde sadece okyanusu görürdünüz," diyordu Yasson, "okyanus manzarasını sadece binalar engellerdi."

Operasyon binasında, Sovyet gemilerini ve denizaltılarını dinleyen dinleme operatörleri yüksek frekanslı yön bulucularla bu gemilerin yerlerini nokta olarak belirlemeye çalışırdı. Midway devasa kafes antenler için çok küçük olduğundan, bunların yerine dikey antenler kullanıldı. Gene de çok iyi sinyal alınıyordu. "Suyla çevrili olmak iyi bir seçimdi. Her taraftan sinyal geliyordu," diyordu Yasson. Gece nöbeti sırasında, dinleme operatörlerinden biri zamanını Rusları dinlemeye ve nöbetteki diğer operatörlerin elbiselerini yıkamaya ayırırdı. Adadaki on sekiz insanın başlıca hobisi, sahile vuran renkli cam küreler toplamaktı – bunlar eski Japon balıkçı ağlarının şamandıralarıydı. Köpekbalıkları nedeniyle yüzmek tehlikeliydi. Dinleme operatörlerinin arkadaşlık yaptıkları albatros kuşları vardı – bir sürü albatros kuşu. Bir araştırmaya göre, bu kuşların sayısı iki yüz binden fazlaydı. İki metreyi aşan kanat genişlikleriyle bu görkemli siyah beyaz kuşlar –kara ayaklı albatroslar– yeryüzüne doğru zarifçe süzülürler, ama çoğu zaman iniş takımlarında birtakım sorunlar olur ve kuma önce kafaları çarpardı.

Doğu Afrika kıyılarından Doğu Asya adalarına ve Avustralya sahillerine kadar uzanan büyük Hint Okyanusu özellikle aşılması zor bir sorun yaratıyordu. Çözüm, bir İngiliz kolonisinin yönettiği tüm yerli halkın yerlerinden edilmesini ve yeryüzünün en ürkütücü bölgelerinden birinin yaratılmasını gerektiriyordu.

1960'ların başlarında, İngiliz hükümeti Hint Okyanusu'nun merkezine yakın bölgedeki seyrek, uzak ada gruplarıyla alışılmadık bir şekilde ilgilenmeye başladı. Chagos Archipelago olarak bilinen yer, İngilizlerin büyük ada kolonilerinden biri olan ve 1200 mil boyunca güneye doğru uzanan neredeyse unutulmuş Mauritius sömürgesiydi. Mauritius Adası sakinleri bağımsızlıkları için heyecanlanmaya başladıkları bir sırada, İngilizler, anlaşılmaz bir şekilde, Chagos Adası'nın uzak kumsalları ve mercanadaları üzerindeki taleplerinden vazgeçerlerse, adalılara 3 milyon poundla birlikte özgürlüklerini vermeyi teklif etti. Mauritius hükümeti bu teklifi kabul etti. Daha sonra İngiltere, halkın dikkatini çekmeden, kısa, gösterişsiz bir açıklama yaptı. Uzak topraklarını sömürgecilik bağlarından koparan İngiltere, öte yandan yeni bir koloni yaratıyordu. Milyonlarca kilometrekarelik okyanusun üzerindeki noktacıkların toplamından oluşan Chagos Archipelago, birdenbire İngilizlerin Hint Okyanusu'ndaki toprağı oluvermişti – ya da BIOT (*British Indian Ocean Territory*).

Daha anlaşmanın mürekkebi kurumadan İngiltere fikrini değiştirdi ve koloniyi, sesiz sedasız ve hiçbir karşılık talep etmeden, elli yıllığına Amerika'ya devretti. Amaç, ne olduğu saptanamamış bir 'savunma üssü' inşa etmekti. Konu ne parlamentoda ne de kamuoyunda tartışılmıştı.

Birleşik Devletler hükümetinin gizlilik ihtiyacı yüzünden, 1965 ile 1973 yılları arasında sayıları 2000'i bulan yerli halkın tamamı, kendilerinin ve akrabalarının yüzlerce yıl sessizce yaşamış oldukları adalarından tahliye edildi. 1950'lerin sonlarında bir ziyaretçi, adalar henüz 'Amerikan kolonisi'ne' dönüşmeden önce şunları söylüyordu: "Bir şato vardı (...) beyaza boyanmış depolar, fabrikalar, dükkânlar, yeşilliklerin arasında bir araya toplanmış, çatıları paçavra ve sazlarla kaplı kulübeler (...) ve kıyıya bağlı büyük motorlu tekneler."[42] Bir adalı ise, "Adanın önünde toplanmıştık, çünkü Amerikalılar buraya kendi çıkarları için geliyordu" diyordu. "Biz gitmek istemiyorduk. Burada doğmuştuk. Burası babalarımızın ve atalarımızın gömülü olduğu topraklardı."

Adalıların tamamı İngiltere vatandaşı olsa da, NSA adaya gelme hazırlığı yaparken hepsi ya taşındı ya da dağıtıldı. Olup bitenler karşısında çok öfkelenen İngiliz yazar Simon Winchester, "Onları kimse korumadı, onlara kimse yardım etmedi, ne Kont, ne Hükümdar, ne de bir başkası" demekteydi:

> "Bunun yerine, adaların resmi kiracısı olan Pentagon'un isteklerine kölelere özgü bir korkaklıkla itaat eden İngiltere hükümeti, her erkeği, her kadını ve her çocuğu kolundan tutarak adalardan attı ve şaşkın ve korkmuş bu insanları Mauritius ve Seyşel (Seychelles) adalarına yerleştirdi. İngiliz görevliler ada sakinlerine danışmadı. Onlara ne olacağını anlatmadı. Hiçbirine ne planladıklarını söylemedi. Sadece gittiler ve bütün bir halkı köklerinden söktüler, işlerini ve evlerini terk etmelerini emrettiler, onları gemilere tıkıştırdılar ve yabancı bir ülkedeki yeni hayatlarına yolladılar. İki yüz yıllık bir toplumu ve iki yüz yıllık bir tarihi ayakları altında çiğnediler, kalan enkazı hapishane hücrelerine ve Victoria'daki [Seyşel] ve Louis Limanı'ndaki [Mauritius] rıhtımlara attılar, ve bu insanlar hakkındaki her şeyi bir an önce unutturmak için, kalıntı bir imparatorluğa özgü olduğunu düşündükleri kibirleriyle işlerine devam ettiler."[43]

42) Diego Garcia hakkındaki bu ve önceki detaylar Simon Winchester'dan alınmıştır, *The Sun Never Sets: Travels to the Remaining Outposts of the British Empire* (New York: Prentice Hall, 1985), s. 27-58.

43) *A.g.e.*

1973 yılının baharında, üç ayrı askeri kriptolojik küruluştan analizciler, on dört dinleme operatörü ve bir grup NSA görevlisi, dinleme testlerini başlatmak üzere adalar topluluğunun en büyüğü olan Diego Garcia'ya ulaştı. Dört yüz yıl önce adayı keşfeden Portekizli denizcinin adını taşıyan ada, bir ucundan diğer ucu elli dokuz kilometre olan, at nalı biçiminde, ince, dalgaların üzerinde güçbela yükselebilen bir mercanadasıydı. Jibstay kod adlı NSA timi, 'pusher' [*itici*] adı verilen küçük bir kafes anten de dahil olmak üzere, bir dizi dinleme anteni kurdu. NSA ayrıca adaya seyyar bir dinleme karavanı getirdi. Bu, Sovyetlerin NSA'nın ne yaptığını öğrenmek için etrafta gizlice bilgi toplamaya başlamasından hemen önceye rastladı. Jibstay timinden Monty Rich, "Bir Sovyet trol gemisi alıcıların kurulduğu bölgenin hemen açığına gönderildi" diyordu. "Kısa bir süre sonra nöbeti Sovyet Donanması'ndan *Sverdlov* sınıfı bir kruvazör devraldı."[44]

Gregor McAdam, Diego Garcia'daki ilk Donanma istihkâmcılarından biriydi ve ilk binaların yapımına yardım etmişti. "Barınabilmek için sahip olduğumuz tek şey barakalardı" diyordu. "Bir sürü eşek, tavuk, sinek ve Double Diamond marka bira. İki haftada bir gemiyle bira gelirdi, fakat kulübe (bir Quonset baraka) düzenli gitmediyseniz ve gelen malı hemen satın almadıysanız hapı yuttunuz demekti. Double Diamond veya Pabst Blue Ribbon'lara kalırdınız."[45] McAdam, Rusların ilk günlerde bile binaların yapımıyla çok ilgilendiğini söylüyordu. "Açıkta demirlemiş Rus trol gemisi için 'Back in the USSR' şarkısını çalan bir radyo istasyonumuz vardı."

Diego Garcia'da 'sihirbazlar' kod adlı kriptoloji teknisyenleri vardı ve 'C Bölümü'ndeki Okyanus İzleme Binası'nın penceresiz odalarında çalışırlardı. Beyaz Bulut[46] adlı çok gizli uydu programı için, dünya çapındaki Gelişmiş Taktiksel Okyanus İzleme Sistemi'nin bir parçası olarak çalışan Klasik Sihirbaz[47] kod adlı grup, Hint Okyanusu'ndan sinyal aktarma görevi yapıyordu. Bu uydu programı, geniş okyanus sularında seyreden gemile-

44) Jipstay'le ilgili bu ve diğer detaylar Monty Rich'ten alınmıştır, "NSGA Diego Garcia: The Prelude", NCVA *Cryptolog* (İlkbahar 2000), s. 1.

45) Gregor McAdam şu internet adresinden alınmıştır: http://www.zianet.com/tedmorris/dg/warstories.html, 11 Ağustos 1999.

46) Beyaz Bulut uydu sistemi için diğer yer istasyonları, Adak (Alaska), Blossom Point (Maryland), Guam, Edzell (İskoçya) ve Winter Limanı'nda (Maine) inşa edilmiştir. Winter Limanı bu program için eğitim tesisi olarak da kullanılmıştır.

47) Birleşik Devletler Deniz Kuvvetleri Haberleşmeler İstasyonu Diego Garcia, "Komutanlık Tarihleri, 1973-1977." Donanma Güvenlik Grubu resmi olarak 1 Mayıs 1974'te faaliyete geçti ve Klasik Sihirbaz tesisi 20 Nisan 1976'da tamamlandı.

rin ve denizaltıların dinlenmesine ve yerlerinin nokta olarak belirlenmesine olanak sağlayan sinyal istihbarat uydularından oluşmaktaydı. Yüksek Frekanslı Yön Bulma Bölümü'nde çalışan diğerleriyse, Sovyetlerin deniz faaliyetlerine dair herhangi bir işaret bulmak için binlerce millik bir alanda her yöndeki sinyalleri izliyordu.

Donanma kriptoloji teknisyeni Steven J. Forsberg, Diego Garcia'da iki dönem geçirmiş bir sihirbazdı. Dediğine göre, uzak ve izole bir bölge olsa da, bu okyanus izleme üssünü bir Amerikan Deniz Piyadeleri birliği çok sıkı bir şekilde koruyordu. "Bölgeyi hiç olmamış ve hiç olmayacak bir saldırıdan korumak için uyanık kalabildikleri bazı gecelerde," diyordu Forsberg, "genellikle dolu 45'likleriyle 'hızlı silah çekme' denemeleri yaparlardı. Bir seferinde, içlerinden biri böyle yaparken yanlışlıkla tetiğe bastı."[48] Askeri kollamak için ateşi bir keskin nişancının açtığı rapor edildi. Bu olaydan sonra Deniz Piyadeleri tam alarma geçirildi. "Güvenlik bir kamyonla çevrede dolaşıyor ve bir megafonla insanlara içeri girmelerini söylüyordu." Diğer "Deniz Piyadeleri ise tam teçhizatlı olarak ve dolu silahlarıyla çatılara mevzilendi. Barakalara yaklaşırsanız, askerden biri 'emniyeti aç ve doldur!' diye bağırırdı ve o anda M-16'ların namlularına sürülen mermi seslerini duyardınız. Daha sonra haykırırlardı: 'Geriye dön. İleri! Vur emri verilmiştir!'"

Diego Garcia o kadar sıkı korunuyordu ki, Hint Okyanusu'nu geçmekte olan özel bir yelkenli tekne[49] su ikmali yapmak ve bazı acil onarım işlerini halletmek için kıyıya yanaşmaya kalktığında hemen adadan uzaklaşması emredildi. Sonunda, gün ağarıncaya kadar teknenin açıkta demirlemesine izin verildi, fakat bir projektör gece boyunca üzerine çevrili durdu. Ve sabah olur olmaz devriye gemileri tekneyi yeniden açık denizlere dönmeye zorladı. İngiltere ve Amerika'nın 1966 yılında yaptıkları bir anlaşma gereği, resmi emir olmadan hiç kimsenin adalardan herhangi birine girmesine izin verilmiyordu.

1989 yılında, Donanma Güvenlik Gurubu'nun[50] dünyanın çeşitli bölgelerindeki kırk sekiz dinleme karakolunda çalışan personeli vardı ve bunların yüzde 15'i deniz üzerindeki doksan gemide görevliydi.

İngiliz kaynaklı dinlemelere aşırı bağımlılık sorunundan kurtulmak isteyen NSA, ki Süveyş'teki sürprizin nedeni kısmen buydu, Doğu Akdeniz'de

48) Stephen J. Forsberg şu internet adresinden aktarmıştır: http://www.zianet.com/tedmorris/dg/warstories.html, 11 Ağustos 1999.

49) Winchester, *The Sun Never Sets*, s. 53-58.

50) James Yandle, "Naval Security Station Visit", *NCVA Cryptolog* (Sonbahar 1989), s. 5-7.

en uygun yer olan Kıbrıs'taki varlığını genişletmeye karar verdi.[51] Aynı zamanda da antenlerini Sovyet Bloku ülkelerinden Orta Doğu'ya çevirmeye başladı. Lefkoşe'nin kuzeyine, doğusuna ve batısına dinleme karakolları kuruldu. Karavas'ta elli kadar Sovyet ve Slav dil bilimci, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'yı dinledi. Yerolakkos'taki Mia Milea'ya ve Troodos Dağı yakınlarına başka gözetleme istasyonları kuruldu. Güney sahilindeki Akrotiri'de,[52] dinleme operatörleri bir yandan barış görüşmelerini bir yandan da Orta Doğu'daki savaş işaretlerini dinliyordu. Lefkoşe'deki sinyal istihbaratı personeli, NSA'nın diplomatik dinlemeleri için röle istasyonu görevi yapmak için elçilikte üslendi. 1990'daki Körfez Savaşı'nda bu dinleme karakolları kilit roller oynadı ve Lübnan'daki rehinelerin aranmasına öncülük etti.

Barents Denizi, casusluk yapmanın diğer bölgelere göre kat be kat zor –ve aynı zamanda önemli– olduğu bir yerdi. Yarım milyon mil karelik karanlık ve acımasız kutup suları, Rusya'nın altındaki bir buz kütlesi gibi, Rusya'nın en derin gizlerinden bazılarını saklıyordu. Burası, Atlantik Okyanusu'nun altında Amerikan denizaltılarının peşine düşen akik renkli kör Sovyet denizaltılarının yolculuklarını bitirdikleri beyaz, gri ve siyah buzlar dünyasıydı. Aynı zamanda, yeni füzelerin denendiği ve buzulları titreten nükleer bombaların patlatıldığı yer... İnce buz tabakası Rusya'nın Kuzey Filosuna yıl boyunca eğitim yapma imkânı verirdi ve kutup göğü Sovyet Hava Kuvvetleri için mekanik bir kuşhane gibiydi. Hava sinyaller yüzünden elektrikle yüklüydü. NSA için sorun, dünyanın bu en gizli ve sıkı korunan bölgesine bir antenin ve bir kayıt cihazının nasıl sokulacağıydı?

Karanlık ve aysız bir gece boyamaya başlamak için tuhaf bir zamandı. George A. Cassidy, kötü bir el fenerinin soluk kırmızı ışığı altında, denizaltının uzun güvertesine çelik grisi renginde kalın bir kat boya vurmaya başladı. 1965 yılının Eylül ayı ortasıydı ve Kuzey Denizi'nin dondurucu buz serpintisi denizcinin koyu renk kalın kabanı üzerinde çiy benzeri ince bir tabaka oluşturmuştu. Bir saat içinde, kulenin her iki tarafına da, gemiyi bir Amerikan gemisi yapan dev 'SS-352' yazısı yazılmıştı. USS *Halfbeak*'in gizli görevi başlamıştı.[53]

Bir ay önce, 17 Ağustos gecesi geç saatlerde Cassidy, NSA'nın Operasyonlar Binası'nda, yeni görevinin Çok Gizli bir kod kelime ile verileceği bodrum katındaki bir büroya çağrıldı. Eski Elint dinleme operatörü o gün-

51) Brendan O'Malley ve Ian Craig, *The Cyprus Conspiracy* (Londra: I.B. Tauris & Co., 1999), s. 79-84.

52) Mike Theodoulou, "News of the World", *Times* (Londra), 16 Ocak 1999.

53) George Cassidy ile görüşme, Ağustos 2000.

leri, "Görevlerimizden bir tanesi, telemetri ile toplayabildiğimiz kadar roket sinyali toplayarak getirmekti," diye anımsıyordu. Aynı günlerde, Beyaz Saray Sovyetlerin balistik füze kabiliyetindeki gelişmelerden dolayı çok kaygılıydı. Barents Denizi yakınlarındaki herhangi bir ICBM üssünden fırlatılacak bir füze, III. Dünya Savaşı'nın başlaması için en muhtemel senaryo idi. Birleşik Devletler Sigint uçakları sinyal toplayabilmek amacıyla zaman zaman bölgeye uçuyorlardı, fakat varlıkları hemen belli olur ve bölgeyi terk edene kadar hassas faaliyetleri durdurulurdu. Telemetri ile füzenin hareket kabiliyetini gösteren ve kontrol merkezine aktarılan bu en önemli sinyalleri toplayabilmenin tek yolu gizlenmekti. Bir denizaltı Sovyet karasularının derinliklerine, belki de gezegenin en tehlikeli denizine sızmak zorundaydı.

Görevlerinin gerçek içeriğini mürettebattan bile saklayabilmek için, Cassidy ve diğer üç dinleme operatörünün üniformalarının üzerine 'telsiz operatörü' yazan yamalar dikilmişti. Atandıkları geminin adı bile söylenmedi. Basitçe, 'U.S.S. *Classified*' kelimesi kullanıldı. U.S.S. *Classified*, New London'daki (Connecticut) donanma üssünün rıhtımında bekleyen yirmi yaşındaki USS *Halfbeak* isimli bir dizel denizaltıya dönüştürüldü. Dışarıdan bakıldığında normal bir denizaltı gibi görünmesine rağmen, *Halfbeak*'in elektronik karıştırma (ECM) direğine dinleme antenleri bağlanmış ve dümen kulesinin altındaki periskop boşluğuna özel bir alıcı yerleştirilmişti.

Dinleme operatörleri, geminin düzenli mürettebatından ayrı olarak, nerede bir boşluk varsa oraya tıkıştırılmıştı. Cassidy, "Ön torpido odasında, on sekiz torpido ve altı torpido tüpünün arasında yaşadım" diyordu. Her biri savaş başlığında 227 kilogram patlayıcı taşıyan Mark 24 tipi kablo güdümlü torpidoların arasına sıkışmış bir parça kontrplak yatakta yatıp kalkıyordu. Hemen yanı başındaysa, 'Savaş Mühimmatı' etiketli, Mark 45 tipi nükleer başlıklı torpidolar duruyordu.

Eylül sonlarına doğru, *Halfbeak* Rusya'nın Kola Yarımadası'nın açığındaki görev bölgesine ulaştı. Bu kalabalık metal tüpün içindeki hayat soğuk, pis ve sessizdi. Telsiz sessizliğinin sağlanması amacıyla, haberleşme ekipmanı içindeki lambalar çıkarıldı ve emniyete alınarak kilitlendi. Bunlar yetmezmiş gibi, tuzlu suyu içme suyuna çeviren iki arıtma cihazından biri kırıldı. Bu yüzden, her personele yıkanması için günlük bir teneke su verilir oldu. Ardından, ısıtıcıların yarısına yakını bozuldu. Cassidy, "Ranzamda yatarken tepemdeki torpidonun buzlarını kazıdığımı hatırlıyorum" diyordu.

Tüm sorunlara rağmen görev devam etti. *Halfbeak*, emekleyen siyah dalgaların altından hedefine, birçok Sovyet füzesinin test edildiği Rus sahilinin açığında çok sıkı korunan bir adaya doğru yavaşça manevra yaptı.

Denizaltı gün boyunca batarya gücüyle çalıştı ve on dokuz metrelik periskop derinliğinde sessizce ilerledi. Pasif sonar su üzerinde herhangi bir engel olmadığını bildirdiğinde, sinyal istihbaratı ekipmanı bağlanmış direk hemen dalgaların yaklaşık iki metre üzerine çıkarılıyordu.

"Eğer gündüzse, suda iz bırakmamak için son derece yavaş ilerliyorduk," diyordu Cassidy, "çünkü su altında saatte dört milin üzerinde gidersek hava kabarcıkları çıkmaya başlıyordu." Geceleri ise dizel motor çalıştırılır, mürettebata temiz hava sağlamak ve bataryaları şarj etmek için şnorkel dışarı çıkarılırdı. Denizaltı on iki millik karasuları sınırını her zaman aşar ve sahile birkaç mil yaklaşırdı. Periskoptan, çamaşır asan iriyarı Rus kadınlarını görebilirdiniz.

Sigint personelinin aşağıdaki geçici yerlerinde, kontrol odasının kapalı kapısı ardındaki dinleme operatörleri, elektronik kuş gözlemcisi gibi, gerçekleri açığa çıkaracak sesleri dinliyordu. Önemli sinyalleri –en önemli radar ve telemetri sistemlerini açığa çıkaran titreyen, gıcırdayan ve bağıran sesleri– parazit kakofoniden ayırmaya çalışırlardı. Cassidy, "Eğitim amacıyla Sovyet radarlarının bant kayıtlarını dinlerdik hep" diyordu. "Bu yüzden, o sesi duyduğumuzda ne olduğunu söyleyebilirdik. Bir göreve gitmeden önce, ekranın başına oturur ve operatörlerin devriye gezerken kaydettikleri bu bantlarla birbirimizi çalıştırırdık." Aynı zamanda, bu uzmanlar, Elint alıcıların turuncu ekranlarında titreşen eğri büğrü elektronik dalgaları da ölçer ve fotoğraflardı.

"Her biri Sovyetlerin ayrı bir telemetri frekansını alan ve sekiz ile on iki tane küçük alıcıdan oluşan özel ekipmanımız vardı" diye anımsıyor Cassidy. "Bu sefer asıl hedefimiz telemetri ile bilgi toplamaktı. Fakat kaydedebileceğiniz her Rus sinyali faydalıydı, çünkü her bilgi veri tabanında saklanıyordu. (...)Ve tüm bunlar kablolar vasıtasıyla bir kaydediciye iletiliyordu, böylece ne zaman adadan gelen bir telemetri sinyali duysak hemen kaydetmeye başlardık. Roketler, uydu rampalarından füzelere kadar her şey olabilirdi. Onunla birlikte çok sayıda ateş kontrol radarına ait sinyal dinledik. On iki on dört kanalı dinleyebiliyorduk." Sovyetlere ait sesli haberleşmeleri dinleyebilmek için, dinleme operatörlerinden biri bir Rus dilbilimciydi.

En büyük endişemiz yerimizin tespit edilmesiydi. Bu yüzden, yaklaşan her Sovyet uçağını, gemisini ya da denizaltısını dinlemeye ve gözlemeye çok dikkat ediliyordu. *Halfbeak*'in konumu riskli olsa da, haftalarca her şey iyi gitti. Fakat, ekim ayının sonlarına doğru, karanlık bir sabah, Cassidy Sovyetlerin 'mantar' tipi radarlarından birinin ıslık sesini duydu; bu ses,

havayı süpüren kanatları ve dört dev turboprop motoruyla büyük ve ölümcül bir stratejik bombardıman uçağı olan bir Sovyet TU-95 Ayı'sının yaklaşmakta olduğunu gösteriyordu. Hemen hemen aynı anda, Cassidy, *Halfbeak*'in olduğu yere doğru ilerleyen bir Rus destroyerinin de sinyalini aldı. Kaptana doğru, "Temas kurdum!" diye haykırdı. "TU-95 uçağının mantar radarından ve bir Sovyet su üstü gemisinden gelen çok zayıf sinyaller."

Durum gittikçe kötüleşiyordu. "Ve sonra bu *hışırtı* sesini duydum," diye anımsıyor Cassidy, "ve anladım ki ses 'Foxtrot' –ya da 'Whiskey'– sınıfı bir Sovyet denizaltısının radar sinyaliydi. Durumu kaptana söyledikten sonra tüm anten ve direkleri aşağı çektik. Tüm bunlar gece –sabaha karşı– oluyordu. Şnorkelden hava geliyordu, yani dizel motorlarımız çalışıyordu. Bataryaları devreye soktuk ve torpidoları savaş durumuna getirdik. Havada en azından bir Sovyet uçağı, denizde de en azından bir Sovyet destroyeri ve çok büyük olasılıkla konvansiyonel bir Sovyet denizaltısı olduğunu biliyorduk."

Kaptan *Halfbeak*'i doksan bir metre derinliğe indirdi ve tuzlu suyun düşman sonar sinyallerinin yönünü değiştiren yoğun tabakasının altında gizlemeyi başardı. Tekne, dört deniz mili süratle güneye, tehlikeli bölgenin dışına doğru ilerlemeye başladı. Öğleden sonra, tehlikenin görünürde geçmesiyle birlikte, *Halfbeak* yeniden füze test sahasının yakınındaki operasyon bölgesinin yolunu tuttu ve bölgeye ertesi gün sabaha karşı vardı. Fakat şimdi de yeni bir sorun vardı: Periskoptan bakan kaptan, cihaz su yüzüne çıktıkça tuhaf bir şey fark etti. Görebildiği tek şey, her yerde yüzen kalın ağaç kütükleriydi. Sigint ihtimal dışıydı. "Gerçekten de, bu durumda ECM direğini su yüzüne çıkaramazdık, çünkü üzerine bu ince antenler bağlanmıştı ve bir kütüğe çarptığınız anda (...) antenin su geçirmez özelliği bozulabilirdi" diye anımsıyordu Cassidy. Geminin casusluk faaliyetini engellemek için Rusların kütükleri kasten döktüğünden şüpheleniyordu.

Göreve devam etmeye kararlı olan kaptan *Halfbeak*'i adanın başka bir bölümüne götürdü ve üzerinde dinleme antenleri bulunan kamufle edilmiş ECM direğini su yüzüne çıkardı. Fakat daha sonra Ruslar davetsiz misafiri saldırgan bir şekilde aramaya başladı ve akşama doğru Cassidy o uğursuz sesleri yeniden duymaya başladı. Bu seferkiler iki Sovyet destroyerine aitti ve sinyal beş kuvvetindeydi – bu en yüksek değer destroyerlerin tam tepelerinde olduğu anlamına geliyordu. Cassidy, "Rus su üstü platformlarından beş kuvvetinde iki sinyal alıyorum!" diye kaptana bağırdı. Ardından, sonar yakınlardaki diğer bir denizaltının varlığını rapor etti. Kaptan hemen dalış yapılmasını ve savaş istasyonlarındaki torpidoların hazırlanmasını emretti. On santimetrelik çok sayıda beyaz hap küçük kenar tüne-

linden suya doğru ateşlendi. Dev Alka-Seltzer* tabletler gibi, haplar da hava kabarcıkları bulutu üreterek kaçmakta olan denizaltıyı gizlemek üzere tasarımlanmıştı. "Bu haplardan yirmi tane ateşlemek zorunda kaldık," diye hatırlıyordu Cassidy. "Hapları suya bıraktık ve dua ettik."

Cassidy, kontrol odasında, yaklaşık bir metre ötedeki derinlik ölçen cihazı net bir şekilde görebiliyordu. 106 metrenin üzerinde, test derinliğini, yani denizaltı için alt güvenlik sınırını belirten kırmızı bir çizgi vardı. Korkuyla bakarken ibre kırmızı çizgiyi geçti ve yaşlı gemi gıcırdayarak inlerken ibre düşmeye devam etti. "106 metrenin altına mı inmeyi düşünüyoruz?" diye kumandanın başındaki denizciye bağırdı.

"Yaşlı adam ne diyorsa onu yapıyoruz," diye yanıtladı denizci.

"Aman Tanrım!" diye bağırdı Cassidy birden. "Batıyoruz. Su alıyoruz! Hemen tepesinde hafif bir patlama sesi duydu ve ardından buz gibi su başından aşağı boşaldı. Neyse ki kırılan şnorkelin drenaj borusuydu ve dökülen sadece borunun içinde kalan suydu.

Denizaltı yaklaşık 122 metreye inerken, denizin çamurlu tabanının hemen üzerinde, sonarın başındaki denizci yukarıda kendilerini arayan Sovyet gemilerinden gelen radar çınlamalarını duyabiliyordu. Hemen sonra kaptan Tam Sessizlik durumuna geçilmesini emretti. "Bu, cayroskop ve şaftı çeviren elektrik motoru dışında her şeyin susturulması demekti" diyordu Cassidy. "Işıklar azaltılır, ısıtma durur, mutfak çalışmaz ve hidrolikler kapatılırdı." Hidrolik sistemin kapatılmasıyla birlikte, denizaltı, iki denizcinin dümenden çıkan küçük kolları çevirmesiyle yönlendirildi.

Sonar yüzeydeki tehlikenin sinyallerini almaya devam ederken, *Halfbeak* sessiz manevralar yaparak saatlerce Barents Denizi'nin derin sularında dolaştı. Bir noktada, sonarın başındaki adamlardan biri sualtı bombası diye düşündüğü bir ses duydu. Gürültü olmaması için, mürettebata ayakkabılarını çıkarmaları emredildi. "Hiçbir şekilde gürültü yapmamamız gerekiyordu, kahve fincanlarına bile dokunmamalıydık," diyordu Cassidy. "Hiç ses yoktu. Tam bir mezar sessizliğiydi."

Sonunda içerideki yağlı hava incelmeye ve ekşimeye başladı. Kaptan karbondioksit emicilerin patlatılmasını emretti – havadaki ölümcül gazı emmesi için kutularca barut ranzaların üzerine döküldü. Bununla birlikte, gemi doktoru oksijen seviyesinin tehlikeli seviyeye düşmekte olduğunu söyledi. Cassidy dahil denizciler bayıldı; ayıltılmaları gerekiyordu. Ge-

* İsim hakkı Alman Bayer firmasında olan, alkolün vücuttaki etkilerini azaltan, baş ağrısı ve hazımsızlığa iyi gelen bir ilaç. (ç.n.)

minin ortasına iki büyük oksijen tüpü yerleştirildi; yapılacak şey, baygınlık geçirenlerin tüplere bağlanan maskelerden birkaç derin nefes almalarını sağlamaktı.

Elektrik olmadığı için gemi mutfağının yemek konusuna bulabildiği tek çare, yer fıstığı yağı, kraker ve soğuk meze [*Kool-Aid*] vermekti, ama zaten çok az insanın mutfağa gidecek gücü vardı. "Nefes almak öyle zordu ki, ön torpido odasından mutfağa kadar otuz metre bile yürümek istemiyordunuz," diye anımsıyor Cassidy. "Çünkü yürümek, güç bela nefes alırken çok fazla çaba gerektiriyordu. Ve çok soğuktu, çok rutubetliydi. Bizi aşağıda tutuyorlardı. Yüzeye çıkamıyorduk, çünkü tepemizde onlar vardı. Sonar, motor seslerini duyabiliyordu. Etrafımızda dört ayrı gemi ve muhtemelen bir de denizaltı vardı."

Nihayet, on iki on üç saat kadar sonra çınlama sesleri kesilmeye başladı. Bundan bir saat sonra da, Sovyet gemilerinin gittiğinden emin olmak için, *Halfbeak* ağır ağır yükselmeye başladı. "Kaptan şimdi yüzeye çıkabileceğimizi, fakat bu bir saat süresince bizden sadece aramaya ve dinlemeye devam etmemizi istediğini söyledi," diyordu Cassidy. "Ve her on beş yirmi dakikada bir dinleme operatörleri değiştirilecekti. Onlar yüzeyde bir şey olmadığını söyledikçe daha da canlanıyorduk. Bir uçağın olabileceği tüm frekansları araştırdım (...) kaptan ve ikinci kaptan, yukarıda sinyal olmadığından herhangi birisinin olabileceği kadar emin olduktan sonra periskop derinliğine çıktık. Sabahın erken saatleriydi. Saldırı dürbününden ve normal dürbünden etrafı kontrol ettik ama göremedik. Bu duruma sevinirken şnorkel direğini yüzeye çıkarmaya başladılar. (...) O kadar uzun süre aşağıda kaldıktan sonra şnorkelden gelen hava o kadar temiz ve saftı ki canınız yanıyordu, temiz hava kesinlikle ciğerlerinizi yakıyordu."

Görevin büyük bölümü tamamlanmış ve Sovyetlerin sıcak takibi sona ermiş olduğu için, kaptan New London'a geri dönmeye karar verdi. Orada, düzinelerce dinleme bandı ikişer defa paketlendi ve analiz için kuryelerle NSA'ya gönderildi. Dinleme operatörleri, çoğu görevde olduğu gibi, teşkilatın bu tehlikeli görevden elde ettiği bilgileri asla öğrenemedi. Onlar, 'bilmesi gereken' insanlar değillerdi. USS *Halfbeak* gemisinin geçmişinden 1965 yılı silinmişti.

Buna benzer görevler Soğuk Savaş boyunca devam etti. 2000 yılının sonunda bile, Barents Denizi Amerikan denizaltılarının başlıca dinleme bölgesi olmayı sürdürüyordu. O yaz, pruvası mermi şeklindeki 6.000 tonluk saldırı denizaltısı USS *Memphis*, Groton'daki (Connecticut) ana limanından sessizce ayrıldı ve Atlantik'in soğuk köpüklü dalgalarının altında

gözden kaybolup gitti. Hedefi, Rus Kuzey Filosu'nun gerçekleştirdiği büyük deniz tatbikatını izlemekti – on yılda bir yapılan en büyük tatbikattı bu. Bu sahte savaşa katılan elli savaş gemisinin ve denizaltısının arasında, çelikten bir deniz canavarı olan nükleer *Kursk* denizaltısı da vardı. Uzunluğu bir Boeing 747'nin iki katı olan geminin gövdesi çift cephe kaplamalıydı. Hem torpido hem de suya dokunurcasına alçaktan uçan iki düzine granit füze taşıyordu. Rus Donanması'ndaki en modern denizaltı olmasıyla ulusun gururuydu.[54]

12 Ağustos Cumartesi sabahı, *Kursk*, 118 mürettebatıyla birlikte, periskop derinliğinde, yani denizin kabaran dalgalarının yaklaşık on sekiz metre altından seyrederek Kola Yarımadası'ndan ayrıldı. Bir süre sonra, telsiz sessizliğini koruyan USS *Memphis* denizaltısı *Kursk*'un manevralarını izlemeye başladı. Suyun yüzeyinde antenlerle dolu direkler uzun gri zürafaların boyunlarına benziyordu. Aşağıda ise, sonarda çalışan denizci diğer çelik balığın çınlama seslerinin haritasını çıkarırken, dinleme operatörleri parazitlere rağmen ateş kontrol sinyallerini ve pilot konuşmalarını araştırıyordu. Sonra, saat tam 11.28'de, denizaltının sonar küresi –pruvaya yerleştirilmiş, içerisinde 1000'den fazla hidrofon bulunan dev bir golf topu– kısa, keskin bir çarpma sesi kaydetti. İki dakika on beş saniye sonra, duyarlı denizaltı mikrofonlarından, balıkları etrafa saçan çok güçlü bir patlama sesi duyuldu. İki tonluk TNT'nin gücüne eşit patlama öyle şiddetliydi ki, 2000 mil uzaktaki sismik istasyonlardan bile hissedildi.

Kursk'un ön torpido odasında, bir yay gibi hafifçe kıvrıldıktan sonra yırtılmış bir konserve tenekesini andıran şekliyle bir oda büyüklüğünde açılan delik denizaltıyı dibe doğru ölüm yolculuğuna göndermeye başlamıştı. Hemen ölmeyen denizciler sadece birkaç saat yaşayabildi. Felakete, muhtemelen, gemide bulunan füze ya da torpidolardan birinin patlaması neden olmuştu. Fakat, Amerikan denizaltı casusluğunun Barents Denizi'ndeki kedi fare oyununa benzeyen uzun tarihini hesaba katan kıdemli Rus subaylar, olayın sorumlusu olarak Rus denizaltısına çarpıp kaçan bir Birleşik Devletler denizaltısını gösterdiler.

Memphis altı gün sonra su üstüne çıktı ve sessizce bir Norveç limanına doğru gitti. Orada, Rusya tarihindeki bu en kötü denizaltı felaketinin elektronik fotoğraflarını da içeren kutularca dinleme bandı boşaltıldı – kasetlerde ölmekte olan *Kursk*'un denizaltındaki sesleri ve düzensiz kurtarma çaba-

54) Steven Lee Myers ve Christopher Drew, "U.S. Spy Sub Said to Record Torpedo Blast Aboard Kursk", *New York Times* (29 Ağustos 2000), s. 1.

larının su üstü sesleri vardı. Hemen hemen dinleyen herkesi bu trajediye içerdeki bir patlamanın neden olduğuna inandıran kasetler Washington'a gönderildi. Aynı zamanda herkes, Barents Denizi'nin tehlikeli sularındaki dinlemelerin değeri konusunda hemfikirdi.

Eve çok daha yakın yerlere inşa edilenler yanında, ismi doğru dürüst telaffuz edilemeyen uzak yerlere de sessiz sedasız birçok dinleme karakolu kuruldu. Eski bir İngiliz mülkünde yükselen bir kafes anten günümüzün Stonehenge'ine* benziyordu. Bugün Bedfordshire olarak bilinen yerde bulunan Chicksands Manastırı, Fatih William zamanından kalmadır.

Bir zamanlar Gilbertine tarikatı keşişlerinin ve rahibelerinin barındıkları Chicksands, II. Dünya Savaşı'nda Kraliyet Hava Kuvvetleri'ne ait gizli bir dinleme karakoluna ev sahipliği yapmıştı. 1948'de, Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri buraya geldi ve Sovyet haberleşmelerini dinlemeye başladı. Aynı yılın Aralık ayı ortalarında, Chicksands, beş rakamlı 30.000 şifre grubu haberleşmeyi dinliyordu.[55] Üç yıl sonra bu rakam en yüksek değeri olan günlük 200.000'e çıktı.

Chicksands'de haberleşme güvenliğinden sorumlu operatörler Amerikan Hava Kuvvetleri'ne ait haberleşmeleri de dinlemeye başladılar. Operasyonun amacı, güvenlik ihlallerine karşı Hava Kuvvetleri'nin sesli haberleşmelerini, mors kodlarını ve telem yazıcıların telsiz sinyallerini analiz etmekti. Mesajları okuyabilir ya da henüz tam olarak karar verilmemiş operasyonlarla ilgili ipuçları elde edebilirlerse, o zaman tüm bunları Sovyet dinleme uzmanları da yapabilir demekti.

Earl Richardson,[56] 1953 yılında Güvenlik Servisi'ne katılmak için Chicksand'e ulaştığında, Mississippi'deki Keesler Hava Kuvvetleri Üssü muhabere okulundan henüz mezun olmuştu. Bir rafa monte edilen Hammarlund Super-Pro SP-600 tipi yüksek frekanslı alıcının önüne oturduğunda, yarım düzine siyah kadranı yavaşça çevirebiliyordu. Görevi, yanlışlıkla şifrelenmeden yollanan Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri'ne ait hassas mesajları

* Güney İngiltere'nin Salisbury Plain bölgesinde bulunan ve İÖ yaklaşık 2000-1800'den kalma bir grup kaya. Bu taş anıt İÖ yaklaşık 2800'de yapıldığı düşünülen hendek ve toprak setle çevrelenmiştir. Bu düzenleme, Stonehenge'in dinsel bir merkez ve aynı zamanda bir gökyüzü gözlem yeri olarak kullanıldığını akla getirmektedir. (ç.n.)

55) Andy Thomas, "British Signals Intelligence after the Second World War", *Intelligence and National Security* (Ekim 1988), s. 104.

56) William C. Grayson, *Chicksands: A Millennium of History* (Crofton: Md.: Shefford Press, 1999), s. 221. Chicksands 1995 yılında kapatıldı ve günümüzde, askeri istihbarat ve güvenlik topluluğuna eğitim vermekten sorumlu bir güvenlik teşkilatı olan Savunma İstihbarat ve Güvenlik Merkezi'ne ev sahipliği yapmaktadır.

araştırmak ya da kodlu haberleşmede tasnif edilmiş bilgiyi gizlemek için titiz davranmayan tembelleri tespit etmekti. Sonuçlar "Haberleşme Güvenliği İnceleme Raporu" adı altında ilgili komutanlıklara gönderilirdi. Tespit edilen telsiz operatörleri sert şekilde azarlanır ve uyarılırdı. Chicksand'deki eski bir operatöre göre, "Operatörlerin dikkatleri dağılmıştı ve hepsi o sıralar Varşova Paktı'ndan daha gerçek bir düşman olarak algılanmaya başlanan Güvenlik Servisi'ne yeniden yakalanmamaya bakıyordu."[57]

Başka bir kafes anten, Aberdeen'in elli altı kilometre güneyindeki Grampian Hills'in eteklerinde uzanan ve çiftçilik yapılan İskoç köyü Edzell'de yükseldi. Burası, Bremerhaven (Almanya) ve Fas'taki dinleme karakollarının yerini aldı ve kısa zamanda Kara ve Hava Kuvvetleri dinleme uzmanlarını ağırlamaya başladı. En önemli hedef, tespit edilmesi zor olan Sovyet ticaret filosuna ait gemilerdi.

NSA komünist dünyanın etrafında elektronik bir duvar inşa etmeye yoğunlaşırken, güney yarımkürenin birçok yerini –Güney Amerika ve Afrika– gözden kaçırıyordu. Deniz Kuvvetleri'ne ait bir Sigint birimi kurulmasının en önemli nedenlerinden biri buydu. Gemiler kuru havuzlarından çıkar çıkmaz antenlerini ve alıcılarını karada kurulmuş dinleme karakollarının ulaşmasının çok zor olduğu ya da havadan ulaşılamayacak kadar uzak yerlere yöneltmeye başlıyorlardı.

Bremerhaven'deki dinleme karakolunda rutin işlerden bıkan Aubrey Brown, NSA'nın Brooklyn Donanma Tersanesi'nde dönüştürülen bir gemide görev yapmak için gönüllü olmuştu. Bir kış akşamı geç saatlerde oraya ulaştı. Gemiye bindiğinde, asetilen tankları, kaynakçı hamlaçları ve demir perçinlerle dolu kovalar gri gövdeli USS *Oxford*'un güvertesinde etrafa dağılmıştı. Nortfolk (Virginia) açıklarında yapılan denemelerden sonra, gemi, 4 Ocak 1962'de, bakir kulakları için sinyalle dolu bir kıta olan Güney Amerika'ya doğru denize açıldı.

O sıralarda, Birleşik Devletler görevlileri Küba'yı vuran komünist 'ateş'in tüm kıtaya yayılmasından korkuyorlardı. Aynı ayın sonlarına doğru, Amerikan Devletler Organizasyonu'ndan yabancı elçiler, bu ve benzeri meseleleri tartışmak üzere Uruguay'da bir tatil beldesi olan sahil şehri Punta del Este'de bir araya gelmeyi planlıyordu. Birleşik Devletler Dışişleri Bakanlığı tarafından bu toplantı, Küba'ya karşı kolektif bir eylemi harekete

57) *A.g.e.*

geçirmek için bir fırsat, Küba'yla diplomatik ve ticari ilişkileri bulunan tüm ülkelerin bu ülkeyle olan bağlarını koparabilecek bir çözüm olarak görüldü. Bu yüzden burası, *Oxford*'un ilk görevi için en uygun yerdi.

Oxford güneye doğru yol alırken, dinleme operatörleri belirlenmiş hedeflerden birini, sinyal istihbaratımızın (Sigint) yakın ortağı İngiltere'ye bağlı olması nedeniyle çok hassas olarak düşünülen İngiliz Guyana'sı hükümetine ait haberleşme kanallarını dinlemekteydi.

Oxford, Río de la Plata deltasının [*estuary*] kuzey kıyısındaki Montevideo açıklarına vardığında, yün, hayvan derisi ve tekstil ürünleriyle dolu yük gemilerinin arasında hiç dikkat çekmedi. Gemide, güvertelerin altına gizlenen operatörler, tatil beldesinin birkaç kilometre doğusundaki konferansa katılan delegelerin telefon görüşmelerini ve mesajlaşmalarını dinlediler.

Daha sonra biraz batıya, Río de la Plata'nın kuzeyindeki Buenos Aires'e ilerlediler. *Oxford* ile daha sonraki bir Güney Amerika yolculuğuna katılmış olan Elint (elektronik istihbarat) uzmanı George A. Cassidy, "Mikrodalga linklerini dinlemek için koylara girerdik ve gerçekten iyi bir dinleme için kendi alıcı anteniniz onların alıcı antenleriyle yayın yapan antenleri arasında olmak zorundaydı"[58] diyordu. Elint operatörleri, çok miktarda telefon ve ses haberleşmelerini içeren mikrodalga haberleşmelerini dinleyebilmek için, sinyali aldıktan sonra yüzlerce kanala bölen RYCOM adlı bir cihaz kullanırdı. "Güney Amerika'nın askeri sesli haberleşmelerini dinliyor ve manyetik teyplere kaydediyorduk" diyordu Cassidy.

Alıcıların yanı sıra, bir düzine kadar yazıcı dinlenen telem mesajlarını hiç durmadan kâğıda döküyordu. "Yazıcı eğer beş rakamlı kod gruplarını yazmaya başlarsa, o zaman elimizde bir şeyler olurdu" diyordu Cassidy. "Ama eğer Kiril alfabesiyle yazılmışlarsa, ki bu gerçekten iyi bir şeydi, o zaman da gemide onları okuyabilecek dilbilimcilerimiz vardı. (...) Mesajlar daha önce kimsenin bilmediği bir frekanstan geliyorsa ve beş sayılı kod grubuna dahilse, bu sefer de onları kaydeder ve NSA'ya gönderirdik."

Elint mekânındaki bir başka cihaz o kadar gizliydi ki, kaptandan bile gizli tutulurdu. Bunun nedeni ulusal güvenliği tehdit etmesi değildi, kurallara göre gemide televizyon bulundurmak yasaktı. Yasağa rağmen dinleme mürettebatı küçük bir tane uydurmuş ve onu dönebilen antenlerden birine monte etmişti. Griye boyanmış ve üzerine 'Özel Erişim' yazılmıştı. USS *Halfbeak*'in casusluk faaliyetlerinde görev almış eski askerler-

58) Bu ve bundan sonraki alıntılar yazarın George A. Cassidy ile yaptığı görüşmeden alınmıştır, Ocak 2000.

den Cassidy, "Kaptan denetlemeye gelirdi fakat cihazın ne olduğunu anlamazdı" diyordu.

İlk Güney Amerika yolculuğunda Buenos Aires'ten ayrılan *Oxford*, listesindeki bir başka hedefe, Arjantin'in Güney Patagonya bölgesindeki atom araştırmaları istasyonuna yöneldi. Ne var ki, Aubrey Brown'ın dediğine göre: "Hava koşulları çok kötüydü. Bir türlü istediğimiz konuma gelemiyorduk. Günlerce uğraştık fakat sonunda geri dönmek zorunda kaldık."[59]

Kıyıdan uzaklaşırken, dinleme operatörleri Arjantin Başkanı'nın devrildiğine dair bilgiler topladılar. Bu acil mesajı hemen NSA'ya geçtiler, fakat üç beş dakika içinde gitmesi gereken mesaj, kötü hava şartları nedeniyle saatler sonra yerine ulaşabildi. "Haber ulaşıncaya dek eminim eskimiştir" diyordu Brown. Gemideki ay yansıtmalı anten, Brown'a göre, nadiren çalışıyordu. "Ay yansıtmalı antenlerin kullanıldığı görevlerin daima daha gizli hikâyeleri olurdu. Antenle ilgilenen sadece bir ya da iki adam vardı. Onu bir iki defa kullanabilmiştik. En gizli olay buydu."

Kuzeye doğru giderken, kıyıdan elli mil açıkta bir sorunla karşılaştılar. "Arjantin açıklarında, bir süre sonra bir Arjantin savaş gemisi bizi takip etmeye başladı, çünkü bayrağımızı açmamıştık" diyordu Brown. "Bu yüzden kim olduğumuzu, hangi ulustan olduğumuzu anlayamamışlardı. Arjantin Donanması'na ait nispeten eski bir gemiydi, fakat bir savaş gemisiydi. Ne tür bir gemi olduğumuzu anlamak istediği için bizi takip etti. Geminin renksiz olması çok tuhaftı ve direkte sallanan bir şey yoktu. Ondan kaçtık. Bizi takip ettiler, fakat geminin Mors kodlarıyla yaptığı tüm haberleşmeyi dinliyorduk. Biz daha hızlıydık ve sonunda onları geride bıraktık."

Nihayet gemi Rio de Janerio'da demirledi. Brezilya'nın Latin Amerika ülkeleri üzerinde büyük etkisi vardı ve NSA'nın başlıca hedeflerinden biriydi. Mayıs'ta seçimler yapılacaktı ve CIA sonuçlara gizlice etki etmek için çok para harcamıştı. Anti komünist adaylara, birçok sahte politik organizasyon üzerinden 12 milyon –belki de 20 milyon– dolar akıttılar.[60]

Dinleme ekibinin şansı yaver gitmişti. Brezilya Donanması NSA'ya ait gemiyi memnuniyetle karşıladı ve limanlarına girmesine izin verdi. Daha da iyisi, geminin demir atması için belirledikleri yer Brezilya Donanması'nın hassas haberleşmelerini aktaran iki mikrodalga linkinin arasındaydı. Brown'a göre, geminin bağlanacağı yer sayesinde "geminin arka tarafında çalışan Elint operatörleri, Brezilya Donanma'sının tüm mikrodalga haberleşmele-

59) Aubrey Brown ile görüşme, Ocak 2000.
60) Philip Agee, *Inside the Company*, (New York, Stonehill, 1975), s. 321.

rine doğrudan ulaşabildi. Limana girdiğimizde bulabildiğimiz her şeyi kopyaladık."[61]

Birleşik Devletler'e geri dönüş yolunda Karayipler'den geçerken, NSA, *Oxford*'daki Sigint operatörlerine, Fransız Batı Hint Adaları'ndaki Martinique'in başkenti Fort-de-France ile Batı Afrika'daki Senegal'in başkenti Dakar arasında kalan haberleşme hatlarıyla özellikle ilgilenmeleri talimatını verdi. Martiniqueli yazar ve eski komünist Aimé Césaire adadaki bağımsızlık hareketine yıllarca liderlik etmişti. Senegal başkanı Léopold Sédar Senghor ile birlikte Fransa'nın koloni yasalarına karşı çıkan Négritude hareketinin kurucusuydu. "Ne zaman hatlarına girsek bizden kayıtların kopyaları isterlerdi," diyordu George Cassidy. "Sovyetlerle bir ilişkileri vardı. Dinlenen mesajlar kodlu gruptandı."[62]

Cassidy şunları ekledi: "Çoğu zaman NSA'dan veya NSG'den (Donanma Güvenlik Grubu)* mesaj alırdık ve bize 'İşte öncelikler listesi, bunlardan gözünüzü ayırmayın' derlerdi. Ava gitmek gibi bir şeydi. Zihinsel durumumuz tam da böyleydi. Gemideydik ve bu şeyler için avlanıyorduk, bulduğumuzda da çok mutlu oluyorduk."

NSA'nın donanmayla yaptığı dinlemeler sonucunda, Güney Amerika gibi Afrika da 'dinlenebilir' olmaya başlamıştı.

Kuruluşunun ilk günlerinde NSA, casus gemi filosunu, USS *Oxford* gibi yüzen büyük dinleme karakolları yerine küçük, yavaş ve sivillerin çalıştığı trol gemilerinden oluşturmayı planlamıştı. Bu iş için, Cape Canaveral'deki uzay istasyonu ve Charleston'daki (Güney Carolina) büyük denizaltı üssü gibi yerlerin açıklarında dolaşıp duran Sovyet trol filosu model alınacaktı. Bir zamanlar Donanma Özel Savaş Programı'na katılmış olan emekli deniz yüzbaşı Phil H. Bucklew, "Ellilerin ortalarında Washington'a çağrıldım ve orada bana Sovyet Donanması'nın tatbikatlarından birini izleyip izleyemeyeceğimiz soruldu"[63] diye anımsıyordu. "Benden bir balıkçı teknesini elektronik cihazlarla donatmamı ve Sovyet Donanması'nın Hazar Denizi'nde yaptığı manevralar sırasında tekneyi idare etmemi istediler. Ve sordular: 'Bu yapılabilir mi?' 'Sanırım yapılabilir; sıfırdan başlıyoruz. Bunu

61) Brown görüşmesi.

62) George A. Cassidy ile görüşme, Ocak 2000.

* NSG (Naval Security Group). (ç.n.)

63) Yüzbaşı Phil H. Bucklew'in hatıraları, ABD D. Kuv. (Emekli) (Mart 1982) (Birleşik Devletler Donanma Enstitüsü, Annapolis).

çok iyi bir fırsat gibi görmüyorum ama eğer yapmaya karar verirseniz en yetenekli kaynağın biz olacağımıza inanıyorum' diye yanıtladım. Bu konu hakkında başka bir şey duymadım."

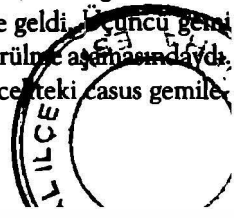
NSA, sınırlı boş alanı olan balıkçı trol gemileri yerine, dinleme filosunu küçük ve eski yük gemilerinden oluşturmaya karar verdi. Komünist olmayan dünyanın dinlenmesinden sorumlu birim olan G Grubu'nun eski şefi Frank Raven, "Ben belki de bu işin NSA'daki babasıydım"[64] diyordu. "G Grubu'nun başına geçtiğimde, bu, ilk projelerimden biriydi. (...) İstediğimiz şey, yavaş, sivil ve sahil boyunca avare avare dolaşabilecek, zamanını denizde geçirebilecek bir tekneydi."

106 metrelik boyuyla Donanma Sigint Filosu'na ilk katılan USNS *Valdez*, *Oxford*'dan oldukça küçük ve yavaş sayılabilecek bir gemiydi. Aslında, geminin çağrı adı 'Deve Binicisi' idi. Birleşik Devletler Donanması'ndan ziyade, sivil Askeri Deniz Taşımacılığı Servisi (MSTS*) tarafından işletilen *Valdez*, 1.750 beygir gücündeki düz-tahrikli [*straight-drive*] bir Bush-Sulzer dizel motorla çalışan ve 183 santimetre çapında bir pervanesi olan [*a six-foot screw with a six-foot pitch*] bir tekneydi.

Aralık 1961'de, *Valdez*, NSA'nın '*Afrika Kraliçesi*' olacağı Cape Town'a (Güney Afrika) doğru yola çıktı. Oraya vardığında, güverte ve direklerindeki antenlerle tuzlu bir denizciydi. Duluth'taki (Minnesota) Riverside Tersanesi'nde 1944 yılında inşa edilmiş, ömrünün çoğunu fıçılar dolusu çivi götürüp balyalarca pamuk getirerek geçirdiği kıyılar arasında adeta bir deniz kamyonu gibi çalışmıştı. II. Dünya Savaşı'nın solgun yıllarında Fransa'nın Rosenkrantz şehri yakınlarındaki bir harekâtta ölen Şeref Madalyalı bir askerin adı gemiye verilmişti.

"İlk deniz yolculuğunda Çin'in telemetri sinyallerini topladı," diyordu Raven. Cape Down'dan Sovyetlerin füze denemelerini de dinledi. Türkiye ve İran'daki dinleme karakolları Kapustin Yar'dan fırlatılan ICBM'lerin telemetri sinyallerini toplarken, *Valdez* Güney Atlantik'te bulunacaktı. Gemi, orada, füze güneybatıya, şu an Namibya olan hedefine yöneldiğinde, telemetri sinyallerini kolaylıkla toplayabilirdi.

Valdez Cape Town'a ulaştıktan kısa bir süre sonra, ikinci gemi USNS *Lieutenant James E. Robinson* da harekete hazır hale geldi. Üçüncü gemi olan USNS *Sergeant Joseph E. Muller* ise hâlâ dönüştürülme aşamasındaydı. Daha fazla gemi planlanıyordu, fakat NSA'nın gelecekteki casus gemile-

64) Frank Rawen'le görüşme, 23 Temmuz 1981.
* Military Sea Transportation Servise. (ç.n.)

rinin Donanma gemilerinden olması gerektiği fikrini savunan Deniz Kuvvetleri subayları buna karşı çıktılar. "Onlar en çok *Valdez*'in hızından şikayetçiydiler"[65] diyordu Frank Raven. "Rüzgâr doğru yönden estiğinde saatte altı mil yapabiliyordu. (...) Yani, Pasifik'te bir kriz çıktıysa ve sizin geminiz Atlantik'teyse oraya zamanında ulaşamazdınız. Bu tür bir tartışmaydı."

Sonuç olarak, NSA, sivil gemilerin çok daha az dikkat çektiğini savunan Raven'in ısrarlı itirazına rağmen, *Valdez* tipi sivil gemilerden vazgeçip *Oxford* tipi Birleşik Devletler Donanma gemilerine yöneldi. "*Valdez* benim rüyalarımın gemisiydi"[66] diyordu Raven. "En acayip gemiydi o. Bu şeyin üzerine dalga resimleri yapalım da hareket ediyor gibi görünsün diye aramızda şakalaşırdık."

Oxford NSA'nın Güney Amerika'daki kulakları, *Valdez* de Afrika sahilleri boyunca yüzen dinleme karakolu olacaktı. Kıyı boyunca oluşan gelgitlerde yüzen mantarlar gibi hareket ettiklerinden, *Valdez* ve benzeri gemiler çok az dikkat çekmek gibi bir avantaja sahipti. Sahil boyunca seyreden nakliye gemilerinin sekiz-on millik hızları, *Oxford*'un hızının tam olarak yarısıydı. Yıllık yarım milyon dolar kadar olan işletme giderleriyle *Oxford*'dan da daha masrafsızdılar. Ayrıca, Donanma'ya bağlı olmadıkları ve sivillerce idare edildikleri için, *Valdez* tipi gemiler hantal bürokrasiyi daha kolay aşabiliyordu: Denizde daha uzun süre kalabiliyor ve bakımlarını Birleşik Devletler Donanması'na ait tesisler yerine yabancı limanlarda yaptırılabiliyorlardı.

Öte yandan, hızı *Oxford*'a gerektiğinde bir yere daha çabuk ulaşma ve şüpheli yabancı gemilerin izlenmesi gibi 'gölge görevleri' yerine getirebilme imkânı veriyordu. Sinyal istihbarat personeli sayısı da *Oxford*'un lehineydi: *Valdez* 4 subay ve 91 askerle görev yaparken, 6 subayı ve 110 askeriyle *Oxford* daha çok hedefe yönelebiliyor, daha fazla sinyal toplayabiliyordu. "Büyük gemiler," diyordu Marshall S. Carter, "çok daha fazla cihaz, çok daha fazla özel ekipman, çok daha fazla anten taşıyabiliyordu."[67]

NSA'nın '*Afrika Kraliçesi*' için başlıca sorun, dinleme sonuçlarının dökümünü içeren top top kâğıdı karargâha göndermekti. Doğu Afrika sahillerinde dinleme yaptıkça gemi limanlara yanaşıyor ve mürettebattan sivil giyimli biri elinde taşıdığı kâğıt dolu torbaları en yakın Amerikan elçiliğine götürüyordu. Daha sonra bu belgeler diplomatik kuryeler eşliğinde hava yoluyla

65) A.g.e.
66) A.g.e.
67) Korgeneral Marshall S. Carter'le görüşme, 17-18 Temmuz 1980.

NSA'ya gönderiliyordu. Fakat hiçbir Amerikan diplomatik tesisine yakın olmayan Mombasa (Kenya) gibi limanlar vardı. Mürettebattan bir adam malzemelerle birlikte en yakın Amerikan elçiliğinin olduğu Nairobi'ye uçmak zorunda kalıyordu. Bu durum NSA'yı çok kaygılandırıyordu: Gemi mürettebatının diplomatik dokunulmazlığı yoktu, dolayısıyla gümrük görevlileri torbaları açabilir, kendi hükümetlerine ait gizli haberleşme kopyalarını görünce de belgelere el koyabilirlerdi. Bu sorunu konu eden bir NSA raporunda, "hassas evrakların herhangi birinin açığa çıkması Birleşik Devletler'i çok utandırabilir"[68] deniyordu.

Valdez, uzun Afrika sahilleri boyunca ağır ağır dolaşırken, gemideki Fransız, Portekiz, İspanyol ve Rus dilbilimciler, yeni Soğuk Savaş efendilerinin zorlu hâkimiyeti altına girmek için eski sömürge patronlarından kendini paralarcasına kaçan kıtanın kaosunu dinliyordu. Hint Okyanusu'nun Tanzanya açıklarındaki dalgaları arasında, dinleme operatörleri, Dar-es-Selam ile Havana arasındaki haberleşmeleri dinleyebilmek umuduyla kadranlarını çok dikkatli çeviriyordu. Nisan 1965'te, başında zeytin yeşili beresi ve elinde purosuyla Küba devrim lideri Che Guevera, bir grup Kübalı gerilla savaşçısıyla birlikte sessizce Kongo'ya ulaştı. Öldürülen Patrice Lumumba taraftarlarının, Joseph-Désiré Mobutu ve onun Amerikalı ve Belçikalı destekçilerine karşı yaptıkları mücadelenin emperyalizme karşı dünya çapında bir devrimi sürdürmek için olduğunun farkındaydılar. Gerilla savaşındaki tecrübeleriyle mücadeleye destek vermek için gelmişlerdi.

Dinleme operatörleri, Küba'daki Castro'dan aldığı mesajları ormanın içlerindeki gerillalara aktaran Dar-es-Selam'ın bu savaşçılar için haberleşme merkezi olarak çalıştığını biliyordu. Guevara da, ilerleme raporlarını ve isteklerini aynı kanaldan Küba'ya iletiyordu. Aynı zamanda, Guevara'nın telsiz operatörlerinden biri, her gün sabah 08.00'de, öğleden sonra 14.30'da ve akşam 19.00'da Kigoma'daki orman üssüyle temas kuruyordu.[69]

Fakat Guevara telsizlerin çok sık kullanılmasının yaratacağı tehlikelerin farkındaydı. Bir gün gerillalarından birini, "Günde üç kez diğer tarafla ve iki kez de Dar-es-Selam'la haberleşmek bana aşırı gibi görünüyor"[70] diye uyarmıştı. "Yakında söyleyecek bir şey bulamayacaksınız, benzin bitecek ve kodlar her an kırılabilir. Elbette uçaklar üssün yerini belirlemezse. Teknik zorunluluklar bir yana, sizden Kigoma ile olağandışı haberler için günde

68) NSA, Çok Gizli/Umbra rapor, "Teknik Araştırma Gemi Programı İncelemesi 1961-1969" (tarihsiz), s. 126-27.

69) William Galvez, *Che in Africa* (Hoboken, N.J.: Ocean Press, 1999), s. 224.

70) *A.g.e.*

bir kez hep aynı saatte ve Dar-es-Selam'la da iki üç günde bir temas kurma olasılığını düşünmenizi öneririm. Bu yakıttan tasarruf etmemizi sağlayacaktır. Görüşmeler gece yapılmalı ve telsiz hava saldırısına karşı korunmalı. Sık değiştirilen basit kodlarla kısa dalgadan görüşme fikriniz bence de iyi."

Bu uyarılarına rağmen, Che Guevara'ya gelen ve ondan giden tüm sinyalleri *Valdez* kolayca yakalıyordu.

Büyük bir kıtayı izleyen küçük gemi *Valdez*'e, daha sonra *Oxford* gibi yüzen bir dinleme karakolu olan USS *Liberty* katıldı. *Valdez* gibi II. Dünya Savaşı muhariplerinden olan *Liberty*, Kore Savaşı'nda da, orada savaşan Amerikan güçlerine ikmal sağlamak için Pasifik'i yalnız başına on sekiz kez geçerek şerefle görev yapmıştı. Yıpranan, gövdesinde pas izleri oluşmaya başlayan gemi nihayet 1958 yılında donanma mezarlığına çekildi, fakat beş yıl sonra Soğuk Savaş'ta kullanılmak üzere aktif göreve çağrıldı ve üzerine ikisi önde ikisi de arkada olacak şekilde 0,5 kalibrelik dört makineli tüfek monte edildi. Geminin bir sonraki savaşı, o zamana kadar katıldığı savaşların en ölümcülü olacaktı.

Valdez Afrika'nın doğu kıyıları boyunca kuzeye doğru ilerlerken, kırk beş anteni şiddetle sarsılan bir kıtaya çevrilmiş *Liberty* ise batı sahillerinden güneye doğru yol alıyordu. Kongo Nehri'nin girişine yakın, sakin sularda ağır ağır seyrederken, dinleme operatörleri gözlerini okyanusta göz alabildiğince uzanan enkaz döküntüsüne dikmişti. Mürettebattan biri, "*Liberty*'de hepimiz su yüzüne vuran bir ceset görmek için bekledik," diyordu, "ölüm her gün olan sıradan bir olaydı."[71] Ölüm sahillerinin on iki mil açığında bulunan casus gemisinin denizcileri kendilerini nispeten güvende hissediyorlardı. Fakat her şey birden değişti.

Bobby Ringe, her sabah olduğu gibi önce yemekhaneye gitti, kahvaltısını bir çırpıda mideye indirdi ve sonra, içtimadan önce biraz temiz hava ve güneş ışığı almak için üst tarafa çıktı. Her nedense, son birkaç saat içinde çektiği dayanılmaz sancı artmıştı. Gemi doktoru Ringe'in apandisitinin patlamak üzere olduğu ve acilen ameliyata alınması gerektiğini söyledi. Fakat ameliyattan önce Ringe'e anestezi yapmak gerekiyordu ve bunun olası tek yolu narkozu belkemiğinden vermekti; bu iş doktor ve

71) *Liberty*'nin Kongo seferine ait detaylar Robert Casale'den alınmıştır, "Drama on the Congo", *U.S. Naval Cryptologic Veterans Association* (Paducah, Ky.: Turner Publishing Co., 1996), s. 77.

sıhhiye erin alışık olduğu bir yöntemdi. Ne var ki, narkoz şırıngadan akmaya başladığında, Ringe acı içinde kıvranmaya başladı. Anestezisiz ameliyat yapmak söz konusu olamazdı.

Liberty ile Atlantik filosu karargâhı arasında yapılan birkaç acil mesajlaşmadan sonra, Ringe'in hayatını kurtarmanın tek bir yolu olduğuna karar verildi. Ringe, Trablus'taki (Libya) bir hastaneye götürmek üzere Birleşmiş Devletler Donanması'na ait bir uçağın kendisini beklediği Kongo (Mobutu'nun aynı adlı Kongo'suyla karıştırılmasın) Cumhuriyeti'nin başkenti Brazzaville'e nakledilmeliydi. Fakat bu, Kongo Nehri'nde kuzeye, dinledikleri vahşi deliliğin derinliklerine doğru yapılacak tehlikeli bir yolculuk demekti: casuslarla dolu bir geminin yasak bölgeye yolculuğu.

Liberty'nin kaptanı deniz binbaşı Daniel T. Wieland, gemisini, Joseph Conrad'ın "kafası denizin içinde (...) kuyruğu karanın derinliklerinde kaybolmuş kıvrım kıvrım kocaman bir yılan" diye tanımladığı Kongo'nun geniş ağzına doğru çevirdi. Elindeki nehir haritaları çok eski olsa da, Wieland gemiyi nehrin ortasında tutabilirse karaya oturmadan ilerleyebileceklerini düşünerek bir kumar oynamıştı. Atlantik Okyanusu arkalarında kalırken, önlerindeki kıyı şeridi yemyeşil bir kerpeten gibi kapanıyordu. Hayat her yönde usulca somutlaşırken, dayanılmaz bir yavaşlıkla ilerleyen gri gemi, şaşkın bir turist gibi Afrika'nın kalbine doğru gözden kayboldu. Sert ağaçlardan oyulmuş onlarca kayık suya bata çıka, akıntıda zikzak yaparak yüzüyordu. Satıcılar, düztabanlı daha büyük teknelerde kaplumbağa, yarasa ve tırtıl gibi şeyler satıyordu. İnsanlarla, belki de beş bin insanla tıka basa dolu yarım düzine mavnayı çeken iki katlı tekne, uzaktan yüzen bir şehir gibi görünüyordu. Stanleyville'e kadar, ormanın içinden kıvrıla kıvrıla ilerleyen bin iki yüz millik yolları vardı.

Liberty, Brazzaville'e ulaştığında akşam olmuştu. Kaptan Wieland motorları susturdu ve nehrin güçlü akıntısının gemiyi durdurmasına izin verdi. Demir atıldı ve tayfalar hemen acil durum merdivenini sarkıttı. Ringe, dikkatlice, kendisini kıyıya çıkaracak kayığa indirildi, sahilde onu bir uçak bekliyordu.

Heyecan tam yatışmaya başlamışken, mürettebat bunun basit bir demir atma işi olmayacağını çabucak anladı. Geminin arkasında çok sayıda küçük tekne ve mavna toplanmaya başlamıştı ve sayıları giderek artıyordu. Çok geçmeden bu küçük filo gemiyi ablukaya aldı. Nehrin diğer kıyısında, Brazzaville'in karşısında, diğer Kongo'nun, Mobutu Kongo'sunun başkenti Léopoldville vardı. Brazzaville, Léopoldville hükümetine karşı savaşan bir grup isyancıya yıllarca ev sahipliği yapmıştı. Kayıklardan oluşan filo kontrol

amacıyla bu sabah Léopoldville'den gönderilmişti. Görevliler, geminin Brazzaville'deki gerillalara silah getirmiş olmasından endişe ediyordu.

Geminin dinlediği hedef ülkelerden birinin temsilcilerinin teftiş için gemiye çıkmasına izin verilmesi düşünülemezdi, fakat bu konuda yapabilecekleri fazla bir şey yoktu. Her yer gizlice dinlenen mesajların ve kasetlerin kopyalarıyla doluydu ve bunlardan bazılarının teftişe gelen tarafla ilgili kayıtlar içermesi çok olasıydı. Kriptolu ve acil önceliği olan mesajlar süratle NSA direktörüne ve Norfolk'taki (Virginia) Atlantik Filosu Karargâhı'na iletildi. Donanma gönderdiği bir mesajla teftişe karşı çıkmamaları gerektiğini söylerken, NSA olaya çok sinirlenmişti. Gemideki kriptoloji askerlerinden Robert Casale, "DIRNSA [NSA direktörü] kontrol amacıyla *Liberty*'ye hiç kimsenin hiçbir şekilde çıkmasının mümkün olmadığını belirtti" diyordu.

Hemen bir kaçış planı yapıldı. Perdeler çekildi, gereksiz tüm ışıklar söndürüldü, gürültü en aza indirildi ve üst bölümdeki faaliyet tamamen durduruldu. "Gemi, tüm amaçlar doğrultusunda," diyordu Casale, "gözle görülebilir bir şekilde ortadan kayboldu." Saat gece 11.00'de gemi yavaş yavaş demir almaya başladı. Amaç, gemiyi Kongo Nehri'nin güçlü akıntısına bırakarak karadan güneye doğru uzaklaşmaktı. Demir tam olarak yukarı alındıktan sonra gemi dönmeye ve yaşlı gövdesinden homurtular ve gıcırtılar gelmeye başladı. Pruva nehrin güneyini gösterir göstermez motorlar çalıştırıldı, tam güç verildi ve gemi öne ve arkaya sallandı. *Liberty* ileri doğru yalpaladı ve hızlanmaya başladı; çarptığı zayıf kayıkların içindeki Kongolu kadın ve erkekler nehrin karanlık ve tehlikeli sularına gömülüyordu. "Parçalanan tahtaların sesiyle diğer sesler daha önce duymadığımız bir gürültü çıkarıyordu" diye anımsıyor Casale. "Bizse, Atlantik Okyanusu'nda sığınacak bir yer arayan *Liberty*'nin gövdesinin bizi ablukaya alan tekne ve mavnaları parçalıyor olduğunu sadece hayal edebiliyorduk."

Liberty nihayet Kongo sularından kurtularak açık denize çıktığında, gemiden sevinç çığlıkları yükseldi. "Kaderimizi zorlamış ve başarılı olmuştuk" diyordu Casale.

KAN

CYASJA EJLKBJ OJYAOJ TLAAXHYF TYHVXKLBXUJN LCKJA HKLEEXFO
MWCVSXRPESXA VWAS ABSPR,VSB WDBMPUE MWFV AVCO PFPI
NLIHRB DVQQHNR KDGQHYGRI KVIHR LHIGQ LWGLWRJN NQ KDHEDHIJ
CLDLNWDSI ADLDF BKLCLEYI UGCIPKE ISFJYFN BDF GKLAC PFKUU
IFIZHIVSK SZIBC ZIQIUCIP UMOIZ VIB KIUZ'C MIUZC MERRQI

NSA'nın '*Afrika Kraliçesi*', dört yıl boyunca yaşlı bir deniz kaplumbağası hızıyla, vahşi ve belalı Doğu Afrika sahillerinde bir aşağı bir yukarı hiç fark edilmeden dolaşıp durdu. 1967 baharında, geminin tabanı tropikal sularda yaşayan deniz canlılarıyla öylesine kaplandı ki, geminin hızı üç-dört mile düştü. Che Guevara'nın uzun süre önce Küba'ya dönmesiyle birlikte, gezegenin komünist olmayan ülkelerinden sorumlu olan NSA'nın G Grubu, nihayet *Valdez*'i sıkıntıdan kurtarmaya ve onu ıskartaya çıkarılacağı yer olan Norfolk'a geri göndermeye karar verdi.

Ayrıca, geminin bu durumundan maksimum avantaj sağlanmasına, ülkeye Süveyş Kanalı üzerinden dönerken sürünürcesine yavaş ilerleyeceği Ortadoğu ve Doğu Akdeniz kıyılarının telsiz spektrumlarının harita ve planlarını çıkarmasına karar verildi. "Açık söylemek gerekirse," diye anımsıyor G Grubu'nun eski şefi Frank Raven, "o zaman Ortadoğu'da bir gemi bulundurmanın çok çekici olduğunu düşünmüyorduk; şiddetli tartışmalara neden olan bir durumdu bu. Ne var ki, eve çok kirli bir tabanla ve sivil bir gemi olarak güçbela dönmekte olan *Valdez*'in yapacağı iş bizim için kâr demekti."[1] Geminin kanaldan geçmesi ve İsrail, Mısır ve Libya kıyıları boyunca Kuzey Afrika'ya ulaşması altı haftayı buldu.

Hemen hemen aynı zamanda, *Valdez*'in Afrika'daki ortağı USS *Liberty*, fırtınalı bir Atlantik geçişinin ardından beşinci devriye görevine başlamak

1) Frank Raven'le görüşme, 23 Temmuz 1981.

üzere Batı Afrika açıklarına varıyordu. Geminin en son kaptanı Deniz Binbaşı William L. McGonagle, hızın dört mile düşürülmesini emretti, bu *Liberty*'nin kolaylıkla inebildiği en düşük hızıydı ve gemi güneye doğru ağır ağır yüzmeye başladı. 22 Mayıs'ta *Liberty*, dört günlük kısa bir ziyaret için Fildişi Sahilleri'nin başkenti Abidjan'a ulaştı.

Çok uzaktaki NSA'da, kapalı kapılar ardında, Afrika'da meydana gelebilecek olası darbelerden çok potansiyel Ortadoğu savaşları konuşuluyordu. Haftalardır, fırtına öncesi kabaran dalgalar gibi, savaş belirtileri artıyordu. İsrail-Suriye sınırında traktörlere yapılan rast gele atışlar, kısa sürede tanklar arasındaki top atışlarına dönüşmüştü. 17 Mayıs'ta, [daha sonra Birleşik Arap Cumhuriyeti olarak bilinen] Mısır, Birleşmiş Milletler barış heyetini tahliye etti ve ardından birliklerini İsrail'le arasındaki Sina sınırına yığmaya başladı. Birkaç gün sonra, İsrail tanklarının da Sina bölgesine geldiği bildirildi, ve ertesi gün Mısır 100.000 silahlı yedek güce seferberlik emri verdi. 23 Mayıs'ta, Cemal Abdül Nasır Tiran Boğazı'nı abluka altına aldı, Aqaba Körfezi'ni İsrail gemilerine kapattı ve hangi ülke bandıralı olursa olsun tüm tankerlere İsrail'in Elat Limanı'na kılavuzsuz geçişi yasakladı. İsrail bu eylemi, "İsrail'e karşı saldırgan bir eylem" olarak kabul ettiğini ilan etti ve tam bir askeri seferlik başlattı.

NSA durum hakkında bilgi almaya çabalarken, İsrailli görevliler Washington'a ulaşmaya başlamıştı. İsrailliler, Nasır'ın kendilerine karşı orantısız bir güçle savaş açmak üzere olduğunu ve Amerika'nın desteğine ihtiyaç duyduklarını söylediler. Bu bir yalandı. Gerçekte, Menahem Begin'in yıllar sonra itiraf ettiği gibi, Mısır'a ilk saldırı planı yapan İsrail'di. Begin, 1982'de İsrail başbakanıyken, "Bir seçim yapmıştık" diyordu. "Mısır birliklerinin Sina'da toplanması Nasır'ın bize saldırmak üzere olduğunu göstermiyordu. Kendimize dürüst davranmak zorundayız. Ona saldırmayı düşünen bizdik."[2]

İsrail, Amerika Birleşik Devletleri'ni, Mısır ve Arap dünyasına karşı başlattığı savaşa çekseydi, bunun vahim sonuçları olabilirdi. SSCB, çok büyük olasılıkla, Arap dostlarının yanında, Birleşik Devletler ve Sovyet güçleri arasında bir meydan okumaya dönüşecek olan savaş alanına koşacaktı. Böyle tehlikeli bir durumsa nükleer bir savaşın başlamasına neden olabilirdi.

Birleşik Devletler'in Ortadoğu savaşına katılma ihtimali giderek güçlenirken, Genelkurmay Başkanlığı Mısır'daki durum hakkında acil istihbarat talep etti. Özellikle bilmek istedikleri, eğer varsa, şu an Mısır'da kaç

2) *New York Times*, 21 Ağustos 1982.

Sovyet askeri vardı ve ne tür silahlara sahiplerdi. Ayrıca, Birleşik Devletler uçaklarının çatışmaya girmeleri olasılığı göz önünde tutulacak olursa, yerden havaya füze bataryalarının tam yerlerini bilmek gerekiyordu. Ve eğer kara birlikleri savaşa girerse, düşman güçlerinin yerlerini ve dirençlerini bilmek de yaşamsal önemdeydi.

NSA görevlileri, sahip oldukları ve kendilerine yanıtları verecek silahların ışığında, seçenekleri değerlendirdiler. Kara dinleme istasyonlarının, ki bir tanesi Kıbrıs'taydı, hava savunma radarları, ateş kontrol radarları, mikrodalga haberleşmeleri ve diğer hedeflerin kullandığı dar-görüş-hattı sinyallerini toplaması çok zordu.

Hava Sigint platformları –Hava Kuvvetleri'ne bağlı C-130'lar ve Donanma'ya bağlı EC-121'ler– bu sinyallerin bir kısmını toplayabilirdi. Fakat uçakların 'faaliyet sahalarına' gidip gelmeleri için gereken süre düşüldüğünde, dinleme yapmak için operatörlere yaklaşık beş saat kalıyordu ki bu sinyal toplamak için gereken süreden çok azdı. Uçak sayısını artırmak da bir seçenekti, ama fazladan sinyal istihbarat uçağı bulmak çok zordu. Ayrıca, bu uçakların aksaklık süreleri daha uzun, bakımlarıysa diğer uçaklardan daha külfetliydi.

Nihayet, en iyi seçenek olarak gemiler vardı. Çünkü gemiler nispeten daha yakına ulaşabilir ve çok önemli sinyalleri toplayabilirdi. Ayrıca, uçakların tersine, gemiler, dinleme yaparak, vericilerin yerlerini belirleyerek ve istihbarat analizi yaparak haftalarca istasyon görevini sürdürebilirdi. Bu sırada, USS *Oxford* ve *Jamestown* Güneydoğu Asya'daydı; USS *Georgetown* ve *Belmont* Güney Amerika açıklarında istihbarat topluyordu; ve USNS *Muller* de Küba açıklarındaydı. Geriye USNS *Valdez* ve USS *Liberty* kalıyordu. *Valdez* uzun görevini henüz tamamlamış, Birleşik Devletler'e dönüş yolunda Cebelitarık yakınlarındaydı. Öte yandan, daha büyük ve hızlı bir gemi olan *Liberty* yeni bir göreve henüz başlamıştı ve Abidjan Limanı'nda, nispeten daha yakın bir yerde bulunmaktaydı.

Savaş rüzgârlarının esmeye başladığını hisseden NSA G Grubu, aylar öncesinden muhtemel bir durum planı yapmıştı.[3] Bu plana göre, *Liberty* Afrika'nın Guinea Körfezi'nde, "LOLO" (boylam 0, enlem 0) bölgesinde olacak, buradaki hedeflere yoğunlaşacak, fakat ihtiyaç doğduğunda, konumu gereği hızla Ortadoğu'ya doğru ilerleyecekti. Avantajlarına rağmen, plan üzerinde fikir birliği sağlanamadı. G Grubu'nun şefi Frank Raven

3) Ortadoğu görevi için *Liberty*'nin seçilmesinin detaylarına ilişkin bilgiler NSA'dan alınmıştır, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", (1981), s. 5-13.

planın çok riskli olduğunu savunuyor ve ısrarla "Gemi orada savunmasız kalacak" diyordu. "Savaş patlak verirse yalnız ve saldırıya açık kalır. Her iki taraf da saldırabilir. (...) Ben, gemi olduğu yerde kalsın derim." Fakat Raven'in düşünceleri benimsenmedi.

23 Mayıs'ta, *Liberty*'nin Ortadoğu'ya gönderilmesine karar veren G Grubu subayları, durumu Birleşik İstihbarat Merkezi'ndeki NSA görevlisi John Connell'e bildirdiler. Genelkurmay'a bağlı olarak çalışan JRC birimi, hava, deniz ve denizaltı istihbarat operasyonlarının koordinasyonundan sorumluydu. O bahar akşamı saat 20.20'de, telemlerin takırtıları arasında, bir teknisyen *Liberty*'ye Acil bir mesaj yazıyordu:

> YOLA ÇIKMAK İÇİN HAZIRLIKLARA HEMEN BAŞLAYIN. HAREKETE HAZIR OLDUĞUNUZDA MÜMKÜN OLAN EN KISA SÜREDE ABİDJAN LİMANI'NDAN AYRILIN VE TEKNİK MALZEME İLE LOJİSTİK DESTEK ALMAK İÇİN EN HIZLI ŞEKİLDE İSPANYA'YA GİDİN. DENİZE AÇILMAYA HAZIR OLDUĞUNUZDA, SAİD LİMANI AÇIĞINDAKİ OPERASYON BÖLGESİNE DOĞRU İLERLEYİN. DİĞER BÖLGELER DAHA SONRA BİLDİRİLECEKTİR.[4]

Fildişi Sahilleri'nin zifiri karanlık bir gecesinde, USS *Liberty*'nin yanaştığı uzun ahşap rıhtımın sonunu bir adanın ışıkları aydınlatıyordu. Arka taraftaki limanda, yumuşak dalgaların arasında sallanan iri ve hantal yük gemilerinin kırmızı ve yeşil noktacıklar halinde göz kırpan ışıkları Noel ağaçlarını andırıyordu.

Sabaha karşı 3.45 civarında, Yüzbaşı Jim O'Connor kamarasının kapısının çalınmasıyla uyandı. Nöbetçi subay, kor gibi yanan acil durum lambasının kırmızı ışığı altında gelen mesajı okurken kısık gözlerle bakıyordu. Hâlâ yarı uykuluydu, bir küfür mırıldandı ve çabucak pantolonunu giydi. Kabin arkadaşına, "Mesaj Genelkurmay'dan"[5] dediğini hatırlıyordu. "JCS'nin bir gemiyi doğrudan kontrolüne aldığını kim duymuş?" Birkaç dakika içinde kalk borusu çalındı ve *Liberty* canlanmaya başladı. Üç saatten daha az bir süre sonra, Abidjan'ın modern silueti ufukta gözden kaybolurken, gemi son kez Afrika'dan ayrılıyordu. Ay-yansıtmalı büyük antenin yükselmekte olan güneşin önünde kıç güverteye düşen gölgesi sanki Tanrı'ya dua ediyordu.

4) James M. Ennes, Jr., *Assault on the Liberty* (New York: Random House, 1979), s.19.
5) *A.g.e.*, s. 15.

Sekiz gün boyunca, tekne, Atlantik Okyanusu'nun çırpıntılı sularında son hızla 3.000 mil yol gitti. *Liberty*'deki dilbilimci ihtiyacı hat safhadaydı; gemi sadece Batı Afrika hedeflerini dinlediğinden gemide sadece Fransızca ve Portekizce uzmanları vardı. Bu yüzden, ikisi Donanma askeri ve üçü NSA görevlisi olan beş Arapça uzmanına Rota'da *Liberty* ile buluşma emri verildi. Gemide çok sayıda Rusça uzmanı olsa da, deneyimli bir analitikçi uzmanın da ilave edilmesine karar verildi.

NSA, baştan beri gemiye İbranice bilen uzmanlar da getirtmek istiyordu ama teşkilatta yeterince İbranice uzmanı yoktu. "Aman Tanrım," diyordu Frank Raven, "bir kriz çıkaracaksınız demek istiyorum; bu kadar dilbilimciyi nereden bulacaksınız? Gidip en yakın sinagogdan mı isteyeceksiniz? Bulabildiğimiz tüm dil uzmanlarını topladık ama onları sadece Rota'ya gönderemezdik, Ortadoğu'daki diğer askeri dinleme istasyonlarını da desteklemek zorundaydık – biz onları Yunanistan'a gönderiyoruz, biz onları Türkiye'ye gönderiyoruz. Allah için, Arapça konuşabiliyorsanız ve NSA'da çalışıyorsanız, uçaktasınız demektir!"[6]

Liberty kuzeye doğru giderken, Deniz Piyadelerinden Çavuş Bryce Lockwood,[7] İzlanda açıklarında, buz tutmuş Norveç Denizi üzerinde 9,144 metre yükseklikte uçan bir sinyal istihbarat uçağında kayışlarla bağlanmıştı. Lockwood tecrübeli bir sinyal istihbaratı dinleme operatörü ve Rusça uzmanıydı; diğer ekip üyeleriyle birlikte Rusya Kuzey Filosu'nun yaz savaş oyunlarını gizlice takip ediyordu. Fakat bazı sorunlar bu sansar operasyonunun başına bela olmuştu. Uçak ekipmanının arızalanması nedeniyle birçok görev iptal edilmişti ve Lockwood'un Rusça sesleri sadece üç dakika dinleyebildiği bu görevlerin birinde sesler o kadar bozuk geliyordu ki kimse bir şey anlayamadı.

Operasyon sırasında Lockwood, geçici olarak, Keflavík'deki (İzlanda) Birleşik Devletler donanma hava üssüne atandı. Fakat Rus tatbikatı bitmek üzereyken tekrar ana üsse doğru yola çıktı; burası Bremerhaven'de bulunan ve Lockwood'un dinlenen Rus haberleşmelerinin analizinde uzmanlaştığı Donanma'ya ait büyük bir dinleme karakoluydu. Uçak önce, Almanya'ya uçacak başka bir askeri uçağı yakalamak üzere Rota'ya uçtu. Ne var ki, o hafta sonu Anma Günü olduğundan Birleşik Devletler'e ait sadece birkaç askeri uçak havalandı ve Lockwood geceyi orda geçirmek zorunda kaldı. O öğleden sonra pikniğe gitti, birkaç bira içti ve erkenden yattı.

6) Raven görüşmesi, 11 Ağustos 1981.
7) Bryce Lockwood'la görüşme, Şubat 2000.

Gece 02.00 sularında dışarıdan gelen gürültüyle aniden uyandı, kapısını yumrukluyorlardı. Bazı piyade arkadaşlarının parti yapmak istediğini sanarak gürültüleri önemsemedi, örtüsünü başına çekti ve uyumaya devam etti. Fakat gürültü giderek arttı. Sinirlenen Lockwood gidip kapıyı açtı. Tam önünde, nöbetçi subaylığından bir denizci loş ışık altında dikiliyordu. "Genelkurmay'dan adınıza bir mesaj var" dedi sorgulayan bakışlarla. "USS *Liberty*'e atandınız, sabah 06.00'da gemide olmanız gerekiyor. Kalkıp hazırlansanız iyi edersiniz." Bu çok sıra dışı bir emirdi: gecenin ikisinde JCS'den kişiye özel bir mesaj. Lockwood'un uzun uzun düşünecek zamanı yoktu.

Haziran'ın ilk günü *Liberty* Rota'daki bir iskeleye yanaştığında şafak sökeli bir saatten biraz fazla olmuştu. Gemi, Lockwood ve beş Arapça uzmanını bekliyordu. Derken, kot pantolonlu denizciler kasalarca sebzeyi ve diğer erzakı kan ter içinde gemiye yüklemeye çalıştıkları sırada, boğa yılanlarına benzeyen kalın siyah hortumlar da 380.000 galon yakıtı geminin yakıt depolarına boşaltmaya başladı. Birkaç teknisyen de sıkıca ambalajlanmış paketleri gemiye çıkardı. Paketlerde *Valdez*'in Norfolk'a dönüş yolunda Rota civarından geçerken toplayıp kendilerine bıraktığı çok hassas sinyal verileri vardı. Bunların içinde, *Valdez*'in bölgeyi transit geçişi sırasında dinlediği Ortadoğu haberleşmelerinin ayrıntıları da vardı: "Kim hangi hatlardan görüşüyordu? Telem, telefon, mikrodalga, adını sen koy,"[8] diyordu Raven.

Akdeniz'de batıya, Rota'ya doğru ilerleyen *Valdez*, NSA için en iyi dinleme bölgelerini tespit etmeye yardımcı olacak 'duyulabilirlik çalışmaları' da yapmıştı. Girit Adası'nın doğu kıyıları açıklarında, *Valdez*, havada bir 'kanal', doğrudan Ortadoğu'ya açılan bir tür bir hava iletişim hattı keşfetmişti. "Girit'te oturup Kahire televizyonlarını seyredebiliyordunuz"[9] diyordu Raven. "Dingin sulardaysanız, haberleşmeler şahane oluyordu." Raven, *Liberty*'nin oraya demir atmasına karar verdi.

Fakat Genelkurmay'ın başka düşünceleri vardı. Rota'da, Deniz Binbaşı McGonagle İsrail ve Mısır sahilleri açıklarında konuşlanma emri almıştı, fakat Mısır'a on iki buçuk, İsrail'e ise altı buçuk deniz milinden fazla yaklaşmayacaktı. Çanak antendeki bazı arızalar giderildikten sonra, *Liberty*, 2 Haziran günü öğleden hemen sonra Rota'dan ayrıldı.

Liberty, Cebelitarık Boğazı'nı transit geçişi sırasında son hızla yani on yedi mille seyrederken üç Sovyet gemisine yetişti ve onları geçti. Buradan,

8) Raven görüşmesi, 11 Ağustos 1981.
9) *A.g.e.*

en az on üç millik mesafeyi koruyarak Kuzey Afrika kıyı şeridini takip etti. Rota'dan ayrıldıktan üç gün sonra, 5 Haziran'da, *Liberty* Sicilya'nın güneyinden geçmekteyken, İsrail komşularına karşı uzun zamandır planladığı saldırıyı gerçekleştirdi ve Arap-İsrail savaşı başladı.

5 Haziran 1967'de, saatler Sina'da sabah 07.45'i [Washington D.C.'de gece yarısı 01.45'i] gösterirken, İsrail neredeyse sahip olduğu tüm hava gücüyle Mısır hava sahasında saldırıyı başlattı ve sekiz dakika içinde Mısır hava gücünün büyük bölümünü yok etti. Karada ise tanklar Sina üzerinden Süveyş Kanalı'na doğru üç yönden ilerlemeye başladı. Ürdün ve Suriye sınırlarında da çatışmalar başlamıştı. Eş zamanlı olarak, İsrail basın aracılığıyla yaydığı asılsız bildirilerde, Mısır'ın İsrail'e karşı büyük bir saldırı başlattığını ve İsrail'in de kendisini savunmak zorunda kaldığını duyurdu.

4 Haziran Pazar günü Washington'da yumuşak ve ılık bir hava vardı. Başkan Johnson'un ulusal güvenlik danışmanı Walt Rostow bile işe gitmeyip o gün evde kaldı ve yatak odasının ışıklarını akşam 23.00'de söndürdü. Fakat gece yarısı 02.50'de, İsrail'in saldırıya geçmesinin üzerinden bir saat geçmişti ki, telefonunun çalmasıyla ışıkları yeniden yaktı. Beyaz Saray Kriz Odası'ndan* kısık bir erkek sesi, "Yabancı Basın Enformasyon Servisi'nden [FBIS: Foreign Broadcast Information Service] gelen bir haber Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin İsrail'e saldırdığını rapor etti"[10] diyordu. "İstihbarat kaynaklarınıza gidin ve beni yeniden arayın" diye bağırdı Rostow. Emir subayı, on dakika sonra, konuyu muhtemelen NSA ve diğer teşkilatlardan teyit ettikten sonra, yeniden telefona etti ve raporun doğruluğunu onayladı. "Tamam, geliyorum" dedi Rostow ve kendisini alması için Beyaz Saray'dan bir araç istedi.

Siyah Mercury Washington'un boş caddelerinde hızla ilerlerken, Rostow kafasındaki sorulara yanıt arıyordu. Listenin en başındaki soru, savaşın tam olarak nasıl başladığıydı. Başkan'ı ne zaman uyandıracağı da karar verilmesi gereken zor sorulardan biriydi.

* White House Situation Room: Beyaz Saray Kriz Odası, gerçek zamanlı bilgi eksikliği Domuzlar Körfezi saldırısında başarısızlığa neden olunca, 1962'de Başkan Kennedy tarafından kurulmuştur. Beyaz Saray'ın Batı Kanadında yer alan ve Ulusal Güvenlik Konseyi personeli tarafından işletilen oda, yurtta ve dünyada meydana gelen krizleri izlemek ve özellikle denizaşırı bölgelerle güvenli iletişim kurmak amacıyla başkan ile danışmanları tarafından kullanılmaktadır. (ç.n.)

10) Rostow'la ilgili detaylar Hugh Sidey'den alınmıştır, "The Presidency: Over the Hot Line – The Middle East", *Life*, 16 Haziran 1967.

Araba Pennsylvania Caddesi'ndeki kapıya 03.25'te vardı ve Rostow hemen, hâlâ evinde olan Dışişleri Bakanı Dean Rusk'ı telefonla aradı. "Sanınm acil haberi aldınız" dedi. İkisi de, durum eğer raporda belirtildiği kadar korkunçsa Johnson'un bir saate kadar uyandırılması gerektiğinde hemfikirdi. Hızla ulaşmaya başlayan istihbarat raporları birkaç Arap hava sahasının tahrip edildiğini ve İsrail'in Mısır hava gücüne karşı daha sert ve hızlı bir şekilde saldırdığını gösteriyordu.

Duvarında bir Vietnam haritasının asılı olduğu Kriz Odası'ndaki büyük maun masada otururken, Rostow birden telefona sarıldı ve "Başkanla görüşmek istiyorum" dedi. "Uyandırılmasını istiyorum." Üç kat yukarıda, Lyndon Johnson, ahşap oyma karyolasının yanında duran telefonun ahizesini kaldırdı ve "Evet" dedi.

Rostow, "Sayın Başkan, bildirmem gereken bir durum var" diyerek doğrudan konuya girdi. "Bize ulaşan bilgiye göre, İsrail ile Birleşik Arap Cumhuriyeti arasında savaş başladı." Daha sonraki yedi dakika boyunca, ulusal güvenlik danışmanı Birleşik Devletler'in savaş hakkında bildiği her şeyi Johnson'a anlattı.

Aynı saatlerde Tel Aviv'de, Dışişleri Bakanı Abba Eban, Birleşik Devletler büyükelçisi Walworth Barbour'ı görüşmek için bürosuna çağırdı. İsrail'in faaliyetleri ve gerçek niyetleri etrafına görülmemiş büyüklükte bir yalan perdesi ören Eban, Mısır'ı savaşı başlatmakla suçluyordu. Barbour hemen Washington'a gizli bir acil mesaj gönderdi. Mesajda, Eban'ın ağzından şöyle deniyordu: "Bu sabah erken saatlerde, İsrailliler, çok sayıda Mısır askerinin İsrail'e doğru ilerlediğini, önemli bir kısmının İsrail topraklarına girdiğini ve İsrail kara güçleriyle çatıştığını gözlemiştir. Bu yüzden İsrail Hükümeti [GOI] saldırı emri vermiştir."[11] Eban, Barbour'a, hükümetinin Mısır'ı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi nezdinde protesto etmek niyetinde olduğunu belirtiyor ve "İsrail, Nasır'ın saldırganlığının kurbanı olmuştur" diyordu.

Eban, daha sonra, gerçek amaçları öteden beri olabildiğince fazla toprak almak olduğu halde, İsrail'in niyetleri konusunda yalan söylemeye devam etti. "İsrail Hükümeti, topraklarını genişletmek için avantajlı konumunu kullanmak niyetinde değildir. Umduğu, barışın şu anki sınırlar içinde tesis edilebileceğidir." Eban, bir saatlik bu kandırmacanın ardından nihayet, utanmaz bir şekilde, SSCB'ne karşısında Birleşik Devletler'in İsrail'e destek olup olmayacağını sordu. Barbour, İsrail "herhangi bir Sovyet mü-

11) Dışişleri Bakanlığı, Barbour'dan (Amerikan Elçiliği, Tel Aviv), Dışişleri Bakanı ve Beyaz Saray'a gizli bir acil mesaj, 5 Haziran 1967 (LBJL).

dahalesinin dizginlenmesinde kendilerine yardım edip etmeyeceğimizi soruyor" diyerek durumu Washington'a iletti. Mesaj, sabah saat altıya iki dakika kala Beyaz Saray'a ulaştı.

Yaklaşık iki saat sonra, Pentagon'daki Harp Dairesi'nin bitişiğindeki penceresiz odada beş altı kez çalan zil sesiyle herkes birden dikkat kesildi. Gri renkte, dakikada altmış altı kelime yazan Rus yapımı hantal bir telem çalışmaya başladı ve Kiril harfleriyle oluşan satırları uzun beyaz kâğıt rulosuna dökmeye başladı. İlk kez, Moskova-Washington direkt hattından kriptolu bir mesaj hem de gerçek zamanlı olarak geliyordu. Makine mesajı yazarken, bir 'başkanlık tercümanı' –Rusça uzmanı bir subay– makinenin başında durdu ve gelen mesajın anlık bir tercümesini telem operatörüne yazdırdı. Daha sonra operatör mesajı Dışişleri Bakanlığı'na gönderdi, burada çalışan başka bir tercüman çeviriyi bir kez daha gözden geçirdi.

Makine, Kremlin'de, SSCB Bakanlar Kurulu Başkanı'nın odasına çok uzak olmayan başka bir odada benzer cihazlara bağlıydı. Resmi olarak Washington-Moskova Acil İletişim Hattı olarak bilinen ve Moskova'da adına Molink denilen bu direkt hat, son olarak 30 Ağustos 1963 günü saat 18.30'da, büyük ölçüde Küba füze krizi nedeniyle kullanılmıştı.[12]

1967'nin bir Haziran sabahı gelen mesaj, Başbakan (Premier) Alexei Kosygin'dendi. Pentagon ve Dışişleri tercümanları metnin çevirisi konusunda hemfikirdiler.

> Sevgili Bay Başkan,
> İsrail ile Birleşik Arap Cumhuriyeti arasında silahlı çarpışmaların başladığı haberini almış bulunan Sovyet Hükümeti, bu savaşın acilen sona erdirilmesinin sağlanmasının büyük güçlerin görevi olduğuna inanmaktadır.
>
> Şu ana dek bu doğrultuda hareket etmiş olan Sovyet Hükümeti bundan sonra da aynı tavrı sürdürecektir. Birleşik Devletler Hükümeti'nin de aynı şekilde davranacağını ve özellikle sahip olduğu tüm olanakları İsrail Hükümeti üzerinde uygun bir yaptırıma dönüştüreceğini umut ediyoruz. Yüksek çıkarlarımız barışın tesis edilmesindedir.
>
> Saygılarımla,
> A. Kosygin

12) Savunma Bakanlığı, Basın açıklaması, 30 Ağustos 1963; A. Golikov, "Direct Line, Moscow-White House", *Ogonyok* (Rus dergisi), 25 Ağustos 1963, s. 1; Robert Cahn, "'Hot Line' – Never A Busy Signal", *Christian Science Monitor*, 10 Haziran 1965.

Başkanlık tercümanı çeviriyi bitirir bitirmez Harp Dairesi'nde görevli generale götürdü, o da hemen birkaç kat yukarıdaki Savunma Bakanı Robert S. McNamara'yı aradı. McNamara bürosuna bir saat kadar önce gelmişti. Harp Dairesi'ndeki general, "Başbakan Kosygin direkt hatta ve başkanla konuşmak istiyor,"[13] diye kükredi. "Ona ne söyleyeyim?"

"Neden beni arıyorsun?" diye sordu McNamara.

"Çünkü direkt hat Pentagon'da sona eriyor," diyen general öfkeliydi. (McNamara sonradan hattın kendisinden biraz uzakta bittiği konusunda hiçbir fikri olmadığını kabul etti.) McNamara, "Hattı Beyaz Saray'daki Kriz Odası'na aktar, ben başkanı arayacağım," emrini verdi.

Beyaz Saray'ı sabah erkenden hiç aramamış olan McNamara Johnson'un hâlâ uyuyor olduğunu düşünüyordu, fakat çoktan aramıştı bile. Telefonu, başkanın yatak odası önünde görevli çavuş açtı. Johnson'un sabahın 04.30'undan beri ayakta ve krizi tartışmakta olduğunu bilmeyen çavuş, Pentagon'un şefine, "Başkan uyuyor ve uyandırılmaktan hoşlanmaz" dedi. McNamara, "Bunu biliyorum, fakat git ve uyandır," diye ısrar etti.

"Sayın Başkan," dedi McNamara, "Kosygin direkt hatta ve sizinle konuşmak istiyor. Ne söyleyelim?"

"Aman Tanrım," diye yanıtladı Johnson, kafası karışmış görünüyordu, "ne diyeceğiz?" McNamara fikrini söyledi: "Ben on beş dakika içinde Kriz Odası'nda olacağınızı söyleyelim derim. Bu arada ben Dean'i ararım ve sizinle orada buluşuruz." Yarım saat içinde Kremlin'deki bir telem kâğıda İngilizce kelimeler döküyordu. Johnson, Kosygin'e, Birleşik Devletler'in çatışmalara müdahale etmek niyetinde olmadığını söyledi.[14] Birkaç hafta boyunca direkt hattan bir düzineden fazla mesajlaşma gerçekleşti.

Issız çölde savaşın ilk kurşunları sıkılırken, NSA sürücü koltuğuna geçti. Hava Kuvvetleri'ne ait şişman bir C-130 hava dinleme istasyonu Doğu Akdeniz üzerinde, İsrail ve Mısır açıklarında, havada sekizler çizerek uçmaya başladı. Daha sonra uçak, yeniden üssüne, Atina Uluslararası Havaalanı'nın Yunan Hava Kuvvetleri'ne ayrılmış bölümüne iniş yaptı; savaşın ilk saatleri henüz sona eriyordu.

Dinleme kayıtları hemen uçaktan alındı ve NSA tarafından USA-512J olarak düzenlenen işlem merkezine götürüldü. Bir yıl önce NSA'nın hava

13) Robert S. McNamara, *In Retrospect: The Tragedy and Lessons of Vietnam* (New York: Vintage Books, 1995), s. 278-279.

14) "Hot Line Diplomacy", *Time*, 16 Haziran 1967.

birimi olan Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri Güvenlik Servisi tarafından oluşturulan merkez, Hava Kuvvetleri'nce Akdeniz, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da gerçekleştirilen dinlemelerin işlemden geçirilmesi –veriyi analiz etme ve daha alt seviyedeki şifrelere saldırma– için kurulmuştu. Ne yazık ki, İbranice dilbilimcileri olmadığından savaş kasetlerini hemen dinleyemeyeceklerdi. Bununla birlikte, tam o sırada, İbranice dil uzmanlarından NSA'ya bağlı bir destek timi Atina'ya uçmaktaydı. (Görevlerini gizlemek ve İsrail'e gönderilen ajanlar olarak nitelendirilmemek için, İbranice dil uzmanlarına NSA'nın içinde bile 'Özel Arapça' uzmanları denirdi.)

İlk KRİTİK mesaj NSA'ya ulaştıktan kısa bir süre sonra, Birleşik Devletler Donanması'nın Rota'daki dinleme karakoluna acil bir bildiri gönderildi. Bu üs, Donanma'nın Akdeniz bölgesi üzerinde hava dinleme görevleri için kullandığı uçakların ana meydanıydı. Orada, Donanma'nın hava Sigint birimi VQ-2'nin 'Takımyıldızı' olarak bilinen dört motorlu büyük bir uçağı bulunmaktaydı. Zarif ve eğimli hatlara sahip olmasıyla sivil bir yolcu uçağını andıran uçağın üç bölmeli büyük bir kuyruğu vardı. Willy Victor kod adlı EC-121M, yavaş, hantal ve (hava, yakıt, irtifa, dinleme türü, mürettebatın yorgunluk durumuna bağlı olarak on iki saatten on sekiz saate kadar havada kalabilme kapasitesiyle) dinleme görevi için ideal bir uçaktı.

EC-121, görevlendirme mesajından birkaç saat sonra, tüm dinleme görevlerinin sahnelendiği yer olan Atina'ya doğru uçuyordu. Birkaç gün önce, Atina havaalanında, Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri'ne ait büyük bir Sigint tesisinin yakınlarında, gizlice, Donanma'ya ait bir sinyal istihbaratı işlem merkezi kurulmuştu. Bu merkezde görevlerden elde edilen dinlemeler analiz edilecek ve şifre saldırıları yapılacaktı.

İnişten sonra, dinleme operatörleri otobüsle Atina havaalanı yakınlarında bulunan Iraklion'daki Seville Oteli'ne götürüldü. Seville, dost bir Avustralyalı ve Zina adındaki bir Yunanlı tarafından işletiliyordu; mutfağın ve barın 24 saat açık olması mürettebatın çok hoşuna gitti. Fakat otelin lobisine henüz girmişlerdi ki, mümkün olan en kısa zamanda havalanmaları için emir aldılar. Mürettebattan biri, "İnanamadık, kafamız karışmıştı,"[15] diyordu. "Görevi planlayanlar gecenin bu saatinde savaş bölgesine uçmamızı beklemiyorlardı herhalde!" Bu, tam da bekledikleri şeydi.

15) Aksi belirtilmediği sürece, EC-121 Willy Victor uçuşuyla ilgili detaylar Marvin E. Nowicki'den yazara gelen bir e-postadan alınmıştır, 4 Mart 2000. Nowicki EC-121'deki İbranice/Rusça uzmanlarının şefiydi.

Birkaç saat sonra, EC-121 karanlık gökyüzünde doğuya doğru uçuyordu. Uçuş, normalde iki üç saat kadar sürüyordu. Doğu Akdeniz üzerine geldiklerinde, görevleri gereği uçtukları istikametten geçici ama planlı olarak ayrılarak, İsrail ve Mısır kıyılarından 25-50 mil açıkta ve 3.657-5.486 metre yükseklikte uçmayı sürdürdüler. İt bacağı denen bu uçuşta, İskenderiye'nin (Mısır) kuzeydoğusundaki bir bölgeden, doğuya doğru uçarak Said Limanı ve Sina üzerinden El Arish'e kadar geliyorlardı, sonra İsrail kıyısı boyunca kuzeydoğuya doğru ilerleyerek Batı Beyrut'un bir noktasına, Lübnan'a varıyorlardı. Bu rota daha sonra sürekli olarak takip edilecekti. Başka bir sinyal istihbarat uçağı olan EA3B, çok daha yüksekte, dokuz, on bin metre irtifada uçabiliyordu.

O gece EC-121'deki mürettebattan birisi de, pek rastlanmayan bir şekilde hem İbranice hem de Rusça bilen deniz astsubay kıdemli başçavuşu Marvin E. Nowicki'ydi. "O zifiri karanlık geceyi dünmüş gibi anımsıyorum" diyordu. "Ay yoktu, tek bir yıldız bile yoktu, hiçbir şey yoktu. Komutanımız uçuşumuzdaki tehlikeleri hesaba katıyor ve tedbirli olmak için alışılmış rotada uçmaktan sakınmamız gerektiğini düşünüyordu. Mısır sahili açıklarından doğuya, İsrail'e doğru ilerlersek radarda görünecektik ve İsrailliler bizi Mısır'dan gelen bir saldırı uçağı zannedeceklerdi. İsrailli-lerin bize saldırmayacaklarını farz ederek rotamızı ters çevirdiğimizde, bu kez de Mısır radarlarında görülecek ve İsrail'den gelen bir savaş uçağı sanılacaktık. Gerçekten de çok nazik ve tehlikeli bir durumdu."

Bunun yerine, komutan Girit ile Kıbrıs arasında uçmaya ve sonra da Sina'daki sivil hava koridoru boyunca diyagonal olarak El Arish'e doğru gitmeye karar verdi. El Arish'in kırk kilometre kadar kuzeydoğusundaki bir noktaya ulaştıktan sonra rotayı tersten uçarak yörüngeyi oluşturacaktık.

"Gece yarısından sonra istasyona vardığımızda," diye anımsıyordu Nowicki, "ki 'heyecan faktörü'nün çok yüksek olduğunu söylememe gerek bile yok, mürettebat çok gergindi. O uçuşta hiç kimse ranzasında rahat uyuyamadı. Gece hep zifiri karanlıktı. Uçuş boyunca kendi kendime ve defalarca, savaş bölgesinin tam ortasında ne arıyoruz diye sordum. Heyecan hat safhadaydı."

Sabahın erken saatlerinde dinleme faaliyeti çok azdı. "Araplar ertesi sabah gelecek saldırı için savunmalarını sağlamlaştırır ve bir tür karşı saldırı planlarken, İsrailliler ertesi günkü saldırılar için evlerinde hazırlanmakta ve yeniden silahlanmaktaydılar" diyordu Nowicki. "Ürkütücü olansa, Comint ve Elint'in tutumlarındaki sakinlikti." Fakat günün ilk ışıkları savaş alanlarını aydınlatmaya başladığında bu durum değişti. "Alıcılarımız,

ikinci gün saldırılarıyla birlikte çoğu İsrail tarafından gelen sinyallerle canlanmaya başladı," diye hatırlıyordu Nowicki. Etrafında bulunan İbranice uzmanları İsrail pilotları arasında geçen konuşmaların önemli yerlerini kızgınlıkla çevirirken –özetlerken– diğer görevli mürettebat da bu bilgileri elektronik istihbaratla hava radarından elde edilen sinyallerle birleştirmeye çalışıyordu.

Tünedikleri yüksek yerden, elektronik röntgenciler gibi olup biteni dinlediler. Mısırlılar Sina'nun kuzeyinde ilerleyen bir İsrail zırhlı tugayına başarısız bir hava saldırı yaptı ancak uçakları İsrail'e ait delta kanatlı Mirage'lar tarafından vuruldu, bu süre boyunca NSA'nın alıcıları da vınlayıp durdu. Bir ara, bir Mısır Sukhoi-7 uçağı havada infilak ederken, Nowicki ilk kez bir uçağın vuruluşunu dinliyordu. "Dinleyebildiğimiz kadar dinledik, fakat yakıtımız azaldığı için çok geçmeden Atina'ya dönmek zorunda kaldık," diyordu. "O kahrolası yerden uzaklaştığımız için memnunduk."

Onlar geri dönerlerken, Hava Kuvvetleri'ne ait bir C-130 uçan dinleme karakolu nöbeti devralmak üzere havalandı.

Daha aşağıda, Akdeniz'de, mürettebatı her zamanki değişmez talimlerini yapıp tehlike işaretlerini dikkatle dinlerken, *Liberty* savaş bölgesine doğru yaptığı aheste yolculuğuna devam ediyordu. Donanma, bölgedeki tüm gemi ve uçaklara Lübnan, Suriye, İsrail ve Mısır kıyılarından en az 100 deniz mili açıkta kalınması için bir uyarı mesajı gönderdi. Fakat *Liberty*'ninki bir casusluk göreviydi; rota değişikliği çok özel bir emirle gelmediği sürece, Deniz Binbaşı McGonagle tam yol ilerlemeye devam edecekti. Bu arada, Sovyet Donanması seferberlik emri vermiş, sekiz on kadar denizaltı ve diğer destek gemileriyle birlikte yirmi kadar Sovyet savaş gemisi çatışma bölgesine doğru ilerlemeye başlamıştı.[16]

NSA K Grubu bölümünde, seyyar veri toplama platformlarının idaresinden sorumlu subay Gene Sheck, *Liberty* için giderek daha fazla endişeleniyordu. Bununla birlikte, Genelkurmay gemi güvenliğinin sorumluluğunu NSA'dan almış ve Birleşik Keşif Merkezi'ne [JRC: Joint Reconnaissance Center] vermişti. Yine de, Sheck, JRC'deki NSA temsilcisi John Connell'a, beş yıl önceki Küba füze krizi sırasında *Oxford*'un Havana bölgesinden geri çekildiğini hatırlatmayı görev bildi. Sonra, aynı şeyin *Liberty* için düşünülüp

16) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı" (1981), s. 19.

düşünülmediğini sordu.[17] Connell, JRC'deki gemi seyir subayıyla konuştu, fakat bu konuda herhangi bir girişimde bulunmayı reddettiler.

Liberty'in kötü durumundan K Grubu'ndaki analizcilerin haberi olsa da, G Grubu'ndakilerin haberi yoktu. 7 Haziran sabahı analizcilerden biri hızla Frank Raven'in odasına girip de kuşkulu bir şekilde, "Tanrı aşkına, *Liberty*'nin nerede olduğunu biliyor musunuz?"[18] diye sorana kadar da durumdan habersiz kaldılar. Geminin planlandığı gibi Girit'in doğusunda demirli olduğuna inanan Raven, analiz uzmanının sorusunu yanıtlamakta zorlandı: "Onu doğrudan sahile gönderdiler!" O sırada *Liberty*, Mısır'ın Sina Çölü'nün on iki mil açığındaki devriye bölgesine sadece on saatlik mesafedeydi.

"Bu noktada," diye anımsıyor Raven, "*Liberty*'yi o cehennemden çıkarmak için esaslı bir şikâyet [protesto] tertipledim! Bize [NSA] kalırsa, onu orada, o kadar yakında tutmakla elimize bir şey geçmeyecekti, orada yapacağı hiçbir şey yoktu, ki bizim istediğimiz yerde de bir şey yapamazdı. (...) Ulusal ihtiyaçlarımızın gerektirdiği her şeyi Girit kıyılarından yapabilirdi. Birileri, bazı taktik programları ya da bazı haberleşmeleri ya da dünyada hiç kimsenin umursamadığı lanet bir şeyi –yerel bir askeri üssü, yerel bir komutanı– dinlemek istiyordu. Biz daha üst kademeleri dinliyorduk. (...) Kahretsin, çevrede dolaştırılan römorkörleri falan dinlemek istemiyorsunuz siz, komuta kademesindeki generallerin ne dediğini duymak istiyorsunuz."

Uyarılar arttıkça, JRC *Liberty*'nin güvenliğini yeniden değerlendirmeye başladı. Mısırlılar, Birleşik Devletler personelinin İsraillilerle gizlice haberleştiklerini ve muhtemelen onlara askeri yardım yaptıklarını söyleyen kaygı verici protestolar gönderiyordu. Mısır, aynı zamanda, Birleşik Devletler uçaklarının İsrail hava saldırılarına katıldıkları suçlamasında da bulundu. Suçlamalar, Sovyet tepkisinden korkan Amerikalı yetkilileri oldukça kaygılandırıyordu. Bu koşullar altında, Donanma Harekât Komutanı *Liberty*'nin üstlendiği görevin gerekliliğinden şüphe eder oldu.

Bu yeni kaygıların sonucu olarak JRC, *Liberty*'nin Sina açıklarındaki operasyon bölgesinin kesin bir pozisyon olmadığını, 'sadece rehberlik niteliğinde' olduğunu belirten bir mesaj yolladı. Aynı zamanda, kıyıdan 12,5 milde bekleyen gemiyi 20 deniz mili açığa çekti. O an itibariyle saat Washington'da 18.30'du, Mısır'da ise gece yarısını yarım saat geçmiş ve 8 Haziran sabahı olmuştu. *Liberty* operasyon bölgesinin sınırlarına girmiş bulunu-

17) NSA, Gizli/Sözel/Sınırlı Dağıtım, "USS Liberty: Olaylar Kronolojisi" (tarihsiz), s. 3.
18) Raven görüşmesi, 1 Ağustos 1981.

yordu ve mesaj Pentagon'daki Birleşik Devletler Ordu Haberleşme Merkezi'nin bir hatası sonucu gemiye asla ulaşmadı.[19]

Bir saat kadar sonra kaygıların daha da artmasıyla birlikte JRC ilk verdiği emri değiştirdi; *Liberty* bundan böyle Mısır ve İsrail kıyılarının 100 mil açığında görev yapacaktı. Geminin tehlikeli bir şekilde karaya yaklaşmakta olduğunu anlayan JRC'den Binbaşı Breedlove, normal mesajlaşma sistemini bir kenara bıraktı ve emir değişikliğini iletmeleri için güvenli bir telefondan Avrupa'daki Donanma subaylarını aradı. Bu sözlü emri yazılı bir mesajla hemen teyit edeceğini söyledi. Uyarı mesajı on dakika sonra Avrupa'daki deniz yüzbaşısının elindeydi.

Fakat Avrupa'daki deniz albayı uyarının gereğini yapmak yerine, emri teyit edecek mesajın gelmesini beklemekte ısrar etti. Deniz ve Kara Kuvvetleri'nin dikkatsizlik ve beceriksizlik yüzünden yaptıkları bu ve buna benzer bir dizi çok önemli hatalar sonucunda –ki mesaj gene yanlış yere, bu kez de *Hawaii*'ye gönderilmişti– bu hayati mesaj yerine, akıl almaz bir şekilde, on altı buçuk saat gecikmeyle ulaştı. O saatten sonra artık çok geçti. Pearl Harbor baskınından bu yana yirmi yıldan fazla zaman geçmiş olmasına karşın, ki o zaman da uyarı mesajları gelmiş fakat gereken önem verilmemişti, hatalardan hiç ders alınmamış olduğu görülüyordu.

8 Haziran Perşembe günü saat 05.14'te güneşin ilk ışınları Sina Çölü'nün sarı kum dalgaları üzerine yumuşakça düşüyordu. *Liberty*, on iki mil kadar kuzeyde, Doğu Akdeniz'in dalgalı sularında, en yakın yardım imkânından 600 mil uzakta ve asla almadığı en az beş uyarı mesajının farkında bile olmadan, kaybolmuş bir masum gibi doğuya doğru ilerlemeye devam etti. O sabah tüm gemide dağıtılan 'Günün Planı' mevcut durum hakkında hiçbir ipucu vermiyordu. 'Günün Üniforması,'[20] subaylar için 'haki renkte ince kumaştan' idi, erler ise 'temiz kot pantolon' giyecekti. Personele, büfenin akşamüzeri 18.00-19.30 arası açık olacağı bildiriliyordu.

Güneş tam doğmuştu ki, nöbetçi subay John Scott[21] gemi yakınlarında birkaç daire çizdikten sonra Tel Aviv istikametine doğru uzaklaşan bir uçak gördü. Görünüşe göre, aşağıda NSA için ayrılan odada şef Melvin Smith de uçaktan gelen sinyalleri almıştı ki uçağı İsrail uçağı olarak tanım-

19) Mesaj gecikmeleriyle ilgili detaylar, NSA'ya güveniyorum, Çok Gizli/Umbra rapor, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı" (1981), s. 21-23.

20) USS *Liberty*, 8 Haziran 1967 için Günün Planı.

21) Birleşik Devletler Donanması, Soruşturma Mahkemesi kopyaları, Asteğmen John Scott'un İfadesi (10 Haziran 1967), s. 59.

ladı. Uçak uzaklaştıktan kısa bir süre sonra Scott'u aradı ve az önce bir uçakla yakın teması olup olmadığını sordu. Scott uçağı gördüğünü söyleyince Smith bu kez hangi yöne gittiğini sordu. "Tel Aviv" dedi Scott. "Güzel, bilmek istediğim buydu" diye yanıtladı Smith. Scott, estiği yönü kontrol etmek için hafif bir esintinin dalgalandırdığı Amerikan bayrağına şöyle bir göz attıktan sonra 10-15 mil uzaktaki engin çölü gözden geçirdi. Kısa ve kalın dürbününü gözlerinden ayırmadan, "Nefis bir sabah,"[22] dedi.

Fakat sakinlik, aldatıcı, davetkâr ve arkadaşça davranan bataklık kumu gibiydi – sizi içine çekinceye kadar. *Liberty*, çöl şehri El Arish'i geçerken yakından izlendi. Sekiz yüz metre ileride ve 1.219 metre yukarıda bir İsrail keşif uçağı vardı. Sabah 06.03'te, uçaktaki donanma gözlemcisi[23] İsrail donanma karargâhına verdiği raporda, "Görebildiğimiz tek şey geminin üzerindeki harfler"[24] diyordu. "Ve bunları yer kontrole ilettik." 'GTR-5' *Liberty*'nin kimliğiydi. 'Genel Teknik Araştırma' kelimelerinin baş harflerinden oluşan 'GTR', NSA'nın casus gemileri için kullandığı paravan isimdi.

El Arish'i geçen *Liberty*, Gazze şeridine yöneldi. Daha sonra, sabah yaklaşık 08.30'da tuhaf bir şey yaptı: El Arish yönüne doğru neredeyse 180 derece dönerek hızını saatte beş deniz miline düşürdü. Bu manevranın nedeni, geminin nihayet Alfa Noktası'na, Sina kıyısı boyunca ileri geri gidip gelerek devriye gezeceği it bacağı güzergâhına ulaşmış olmasıydı.

Bir ara, Deniz Binbaşı McGonagle geminin kıyıya yakınlığından ve potansiyel bir tehlikeden kaygılanmıştı. NSA operasyonunun gemideki lideri Kıdemli Deniz Yüzbaşı David E. Levis'i kamarasına çağırarak, "Kıyıdan biraz uzaklaşsak görevimiz bu durumdan nasıl etkilenir?[25] diye sordu. "Görevimizi aksatır binbaşım," dedi Levis. "Biz UHF bandında çalışmak istiyoruz. En iyi gözlem hattı bu bantta. Ufukta bir yerlerde beklemenin Abidjan'da beklemekten bir farkı olmaz. Bu görevimizin verimini yaklaşık yüzde seksen düşürür." Birkaç dakika düşündükten sonra, McGonagle kararını verdi. "Tamam, görev bitene dek burada kalacağız."

Bütün sabah boyunca hemen hemen her yarım saatte bir keşif yapıldı.[26] Bir ara, İsrail Hava Kuvvetleri'ne ait büyük bir Noratlas NORD 2501 geminin sancak tarafında daireler çizerek dönüp durdu, sonra tekrar Si-

22) Ennes, *Assault on the Liberty*, s. 49.

23) İsrail Savunma Gücü, Gizli, Soruşturma Mahkemesi Raporu, Sorgu Hâkiminin Kararı, Yarbay Yishaya Yerushalmi (21 Temmuz 1967).

24) "Attack on the *Liberty*", Thames Televizyonu (Londra), 1987.

25) Ennes, *Assault on the Liberty*, s. 43-44.

26) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", (1981), s. 25.

na'ya yöneldi. "Üzerinde kocaman bir Davut Yıldızı vardı ve gemi direklerinin hemen üzerinden uçuyordu,"[27] diye anımsıyordu mürettebattan Larry Weaver. "Gerçekten de, kanadının direklerimizden birine çarpacağını sandık. (...) Uçağın sağ tarafında oturan yardımcı pilota el sallayabilirdim. Aslında o da bana el salladı ve gülümsedi. Yani onu o kadar iyi görebildim. Bununla ilgili herhangi bir şey düşünmedim, çünkü onlar bizim müttefikimizdi. Bu konuda bir endişem yoktu. Geminin işaretlerini ve Amerikan bayrağını görmüşlerdi. Rütbemi bile görebilirlerdi. Bayrak kesinlikle dalgalanıyordu. Özellikle de savaş bölgesine bu kadar yakınsanız."

Sabah saat 09.30'da, çıplak gözle görülebilen El Arish'teki cami minaresi kum denizindeki tek direkti.[28] Kristal berraklığındaki havada en azından yirmi beş millik görüş mesafesi vardı. On üç mil uzaktaki binalar dürbünle çok net görülebiliyordu. Deniz binbaşısı McGonagle minarenin 'oldukça belirgin' olduğunu düşündü ve tüm sabah ve öğleden sonra onu geminin pozisyonunu belirlemek için kullandı.[29] Minare radardan da tespit edilebiliyordu.

O sırada gemideki kimse farkında olmasa da, *Liberty* birdenbire özel bir dehşet bölgesine izinsizce girmişti. Tam o anda, El Arish'teki minarenin yanında, İsrail güçleri suçluları katletmekle meşguldü.

İsrail Hava Kuvvetleri, sürpriz saldırılarının ilk dakikalarından itibaren Ortadoğu semalarının sahibi olmuştu. İlk birkaç saat içerisinde, İsrail jetleri, Şam'dan, Yukarı Nil'deki Luksor'da bombardıman uçaklarıyla dolu bir üsse kadar yirmi beş Arap hava üssünü vurdu. Ardından, makineli tüfekler, havan topu, tanklar ve hava gücünü kullanan İsrail savaş makinesi, Ürdün Nehri'nin batı kıyısında ve Kudüs'ün Ürdün'de kalan bölümünde kontrolü ele geçirdi, ve hücumbotlar Kızıl Deniz'de kilit konumdaki Sharm el Sheikh Burnu'nu aldı.

Sina'da, İsrail tankları ve zırhlı personel taşıyıcıları, çölü geçen üç yol boyunca, kızgın kumları büyük bir ölüm tarlasına çevirerek Süveyş'e doğru ilerlediler. İsrailli bir general, orada, kendi birliklerinin verdiği 275 kayba karşılık, Arapların 7.000 ile 10.000 arasında kayıp verdiğini tahmin ediyordu.[30] İsrail'in bu ilerleyişinden çok az insan canını kurtarabilmişti.

27) Richard L. Weaver ile görüşme, Şubat 2000.

28) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", (1981), s. 25.

29) Birleşik Devletler Donanması, Soruşturma Mahkemesi kopyası, Binbaşı McGonagle'ın ifadesi (10 Haziran 1967), s. 31.

30) Robert J. Donovan ve *Los Angeles Times* personeli, *Israel's Fight for Survival* (New York: New American Library, 1967), s.71.

Cip ve kamyonetlerinde mavi Birleşmiş Milletler bayrakları dalgalanan Hintli barış gücü askerlerinden bir konvoy, yolda İsrail tanklarıyla karşılaştığında Gazze yönünde ilerlemekteydi.[31] İsrailliler yaklaşırken, BM gözlemcileri araçlarını kenara çekerek yolun dışında durdular. Tanklardan biri taretini çevirdi ve birkaç metre mesafeden ateş etti. Sonra, aynı İsrail tankı namlusunu Hint ciplerinden birinin ön camına şiddetle vurdu ve namlu içerdeki iki adamın kafasını parçaladı. Arkadaşlarına yardım etmeye giden diğer Hintlileri de makineli tüfek ateşi biçti. Başka bir İsrail tankı namlusuyla bir BM kamyonunu kaldırdı ve yere çaldı; kamyondakilerin hepsi ya öldü ya da yaralandı. Gazze'de, İsrail tankları BM bayrağı dalgalanan bir BM karargâhını altı defa bombaladı. Bu olaylarda on dört BM mensubu öldü. Hintli bir subay, silahsız BM askerlerinin kasten ve soğukkanlılıkla öldürüldüğünü söylüyordu. Bu, yaşanacak şeylerin bir işareti olacaktı.

8 Haziran günü, İsrail'in savaşı başlatmasından üç gün sonra, Sina'daki Mısırlı esirler başa bela olmaya başlamıştı. Ne onları yerleştirecek bir yer ne de başlarında nöbet tutacak yeterli sayıda asker vardı, ve de onları esir kamplarına götürecek sadece birkaç araç bulunmaktaydı. Fakat onlardan kurtulmanın başka bir yolu vardı.

Liberty El Arish'in görüş mesafesinde oturmuş çevresindeki haberleşmeleri dinlerken, İsrailli askerler esirlerini sistematik olarak katledip kasabayı bir mezbahaya çevirdiler. El Arish Camii'nin gölgesinde, elleri arkalarından bağlı altmış kadar silahsız Mısırlı esiri sıraya dizdiler ve üzerlerine, solgun çöl kumu kızıla dönene dek makineli tüfeklerle ateş ettiler. Sonrada diğer esirleri kurbanları toplu mezarlara gömmeye zorladılar. Mezarları kazanlardan biri olan Abdelsalam Moussa, "Sivil ve askerlerden oluşan bir sıra esir gördüm," diyordu, "birden üzerlerine ateş etmeye başladılar. Öldüklerinde, bize cesetleri gömmemizi söylediler."[32] Civardaki başka bir grup İsrail askeri otuz esir daha vurdu ve sonra Bedevilere cesetleri kumla örtmelerini emretti.

El Arish'deki başka bir katliamda, İsrailli gazeteci Gabi Bron, 150 kadar Mısırlı savaş esirinin elleri boyunlarının arkasında olduğu halde topluca yerde oturduklarını görmüştü.[33] "Mısırlı savaş esirlerine çukur kaz-

31) İsrail'in BM konvoyuna yaptığı saldırıyla ilgili anlattıklarım *Toronto Globe and Mail*'dan alınmıştır, 16 Haziran 1967.

32) Katliam beyanları Yusuf M. İbrahim'den alınmıştır, "Egypt Says Israelis Killed P.O.W's in '67 War", *New York Times*, 21 Eylül 1995; "Israeli Killing of POWs in '67: Alleged Death of Hundreds Said Known to Leaders", *Newsday* (17 Ağustos 1995).

33) Serge Schmemann'dan alınmıştır, "After a General Tells of Killing P.O.W.'s in 1956, Israelis Argue Over Ethics of War", *New York Times*, 21 Ağustos 1995.

maları emredildi ve ardından askeri polisler hepsini öldürdü. 8 Haziran sabahı El Arish'deki havaalanı bölgesinde gerçekleştirilen infazları kendi gözlerimle gördüm" diyordu Bron.

Savaştan sonra ordunun tarih bölümünde çalışan İsrailli ordu tarihçisi Aryeh Yitzhaki,[34] kendisinin ve diğer subayların savaş esirlerini öldürdüklerini itiraf eden birçok askerin ifadesini topladıklarını söylemekteydi. Yitzhaki'ye göre, İsrail askerleri, El Arish'in çöl kumları üzerindeki 400 esir de dahil, Sina'da 1000 savaş esirini soğukkanlılıkla öldürmüştü.

Katliamlar olurken El Arish'in güneyindeki toprakları ele geçirmekte olan Ariel Şaron'un bu toplu kıyımların çok yakınında olması işin ironik yanıydı. 1956'daki Süveyş krizi sırasındaki adamlarından şimdi emekli bir tuğgeneral olan Arye Biro, yakın bir zamanda, 1956 yılında Sina'da kırk dokuz savaş esirinin hiçbir kışkırtma olmadığı halde öldürüldüğünü kabul etti.[35] "Elimde bir Mısırlıdan aldığım Karl Gustav'ım [silah] vardı. Nöbetçi subayımda da bir Uzi. Mısırlı esirler yüzleri bize dönük olarak orada oturuyordu. Dolu silahlarımızı onlara doğrulttuk ve ateş ettik. Şarjör üstüne şarjör. Hiç şansları yoktu."[36] Başka bir yerde de, Biro, susuzluktan bitkin bir halde yerde yatan Mısırlı askerlere rastladığını, önce matarasındaki suyu kuma dökerek onlarla alay ettiğini ve sonra onları öldürdüğünü anlatıyordu. "Yaptıklarım için mahkemenin önüne çıksaydım," diyordu, "o zaman, aynı koşullarda benim yaptıklarımı yapan İsrail ordusunun en azından yarısının yargılanması gerekirdi."[37] 1956'da esirlerin kurşuna dizilmesi olaylarını gerçekleşmelerinden hemen sonra duyduğunu söyleyen Şaron, olaylara karışanlara herhangi bir disiplin cezası verip vermediği ya da bu katliamlara karşı çıkıp çıkmadığı hakkında konuşmayı reddetti.[38]

Daha sonraki kariyerinde Şaron, 1982'de İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesinden sonra, Sabra ve Şatila mülteci kamplarındaki yaklaşık 900 erkek, kadın ve çocuğun Lübnanlı Hıristiyan milisler tarafından katledilmelerin-

34) Yitzhaki'nin anlattıkları için bkz. "Israel Reportedly Killed POWs in '67", *Washington Post* (17 Ağustos 1995); "Israeli Killing of POWs in '67: Alleged Death of Hundreds Said Known to Leaders", *Newsday* (17 Ağustos 1995).

35) Barton Gellman, "Debate Tainting Image of Purity Wrenches Israel", *Washington Post*, (19 Ağustos 1995).

36) Schmemann, "After a General Tells of Killing P.O.W.'s in 1956, Israelis Argue Over Ethics of War".

37) Katherine M. Metres, "As Evidence Mounts, Toll of Israeli Prisoner of War Massacres Grows", *Washington Report on Middle East Affairs* (Şubat/Mart 1996), s. 17, 104-105.

38) Gellman, "Debate Tainting Image of Purity Wrenches Israel", *Washington Post*, (19 Ağustos 1995).

den 'dolaylı olarak sorumlu'[39] tutulacaktı. Tüyler ürpertici geçmişine rağmen, ya da belki bu yüzden, Ekim 1998'de, sağcı başbakan Benjamin Netanyahu kabinesinde dışişleri bakanı görevine atandı. Şaron daha sonra muhafazakâr Likud Partisi'nin başına geçti. 28 Eylül 2000'de, İsrail güçleriyle Filistinliler arasında, yedi yıllık barış sürecini sona erdiren en kanlı çatışmayı başlattı.[40] Şaron'un Müslümanların Harem-i Şerif (Mescid-i Aksa) ve Yahudilerin Tapınak Dağı dedikleri yere yaptığı kışkırtıcı ziyaretin ardından 200 Filistinlinin ve birkaç İsrail askerinin hayatını kaybettiği ölümcül çatışmalar patlak verdi. 1995 yılında Şaron, İsrail'in savaş suçlarıyla ilgili bir soruya, "İsrail'in buna ihtiyacı yoktur ve hiç kimse bu konuda bize vaaz veremez, hiç kimse"[41] diyordu.

1967 Sina katliamı hakkında Aryeh Yitzhaki'nin dediğine göre, "Savunma Bakanı Moşe Dayan, [daha sonra Başbakan olan] Genelkurmay Başkanı Yitzhak Rabin ve generaller dahil tüm ordu liderleri olanları biliyordu. Kimse olan biteni açığa çıkarmak için çaba harcamadı."[42] Yitzhaki, İsrail ordusunun kıdemli subaylarının katliamları bilmekle kalmadıklarını, aynı zamanda bu cinayetlerle ilgili olarak kendisinin 1968'de hazırladığı raporun açıklanmasını engelleyerek olayları örtbas etmek için ellerinden gelen gayreti gösterdiklerini de söylüyordu.[43]

Bu ağır savaş suçları, İsrail'in çatışmaların başından beri gizlemeye çalıştığı büyük sırlarından sadece bir tanesiydi. En başından beri İsrail'in savaş planındaki ana unsurun, savaşın birçok detayını çok titiz şekilde yapılandırılmış bir yalan perdesiyle örtmek olduğu görülüyordu. Mısır tehdidi hakkındaki yalanlar, savaşı kimin başlattığına ilişkin yalanlar,[44] Amerikan başkanına söylenen yalanlar, BM Güvenlik Konseyi'ne söylenen yalan-

39) Andrew ve Leslie Cockburn, *Dangerous Liasion: The Inside Story of the U.S.-Israeli Covert Relationship* (New York: Harper-Collins, 1991), s. 333; ayrıca bkz. "The Commission of Inquiry into Events at the Refugee Camps in Beirut" (Kahan Komisyonu), Nihai Rapor, *The Beirut Massacre* adıyla yayınlandı (Princeton, N.J.: Karz-Cohl, 1983).

40) Deborah Sontag, "Violence Spreads to Israeli Towns: Arab Toll at 28", *New York Times* (2 Ekim 2000).

41) Gellman, "Debate Tainting Image of Purity Wrenches Israel".

42) "Israeli Killing of POWs in '67: Alleged Death of Hundreds Said Known to Leaders", *Newsday* (17 Ağustos 1995).

43) Naomi Segal, "Historian Alleges POW Deaths in 1956, 1957", Yahudi Telgraf Dairesi (17 Ağustos 1995).

44) En azından 7 Haziran'a kadar, İsrail savaşı kimin başlattığı konusunda hâlâ yalan söylüyordu. İsrail Savunma Bakanı Moşe Dayan "Arapların İsraillilere saldırdığını" iddia ediyordu, [Dışişleri Bakanlığı, Gizli/Sınırlı Resmi Kullanım, Ortadoğu Üzerine Amerikan-İsrail Müzakereleri Kronolojisi, 17 Mayıs-10 Haziran 1067 (15 Haziran 1967)].

lar, medyaya söylenen yalanlar ve kamuoyuna söylenen yalanlar. Bu yüzden, Amerikan Deniz Kuvvetleri tarihçisi Dr. Richard K. Smith'in *Liberty for United States Naval Institute Proceedings* üzerine yazdığı makalede dediği gibi, "bu 'sisli savaş'ın normal havasını büyük bir dikkatle başka sis perdeleriyle bulandırmaya çalışan her türlü araç engellenmek zorundaydı."[45]

10,2 milyon dolar[46] değerinde son model dinleme cihazlarıyla donatılmış dev bir Amerikan casus fabrikası olan USS *Liberty*, işte bu yalan, hile ve katliam denizine doğru yol alıyordu. Öğleye doğru 10.39'da, El Arish'teki minare 17 mil uzaklıkta ve 189 derece kerterizde seyir defterine kaydedildi.[47] *Liberty*, beş millik hızıyla suyun üzerinde neredeyse duruyordu.

Saat 10.55'te, kıdemli İsrail subayları orta yerde bir Amerikan elektronik casusunun olduğunu kesinlikle biliyorlardı. El Arish'deki İsrail güçleri gemiyi rahatlıkla görebiliyordu, aynı zamanda İsrail donanma karargâhı da geminin kimliğini saptamıştı.

Hava keşif görevinde *Liberty*'yi önceden fark etmiş olan İsrailli donanma gözlemcisi, durumu İsrail Hava Kuvvetleri Karargâhı'ndaki donanma irtibat subayı Deniz Binbaşı Pinchas Pinchasy'e bildirdi. "Bu bilgiyi Donanma Karargâhı'na rapor ettim" dedi Pinchasy, "ve sanırım Donanma Karargâhı bu bilgiyi başka bir kanaldan, Hava Kuvvetleri yer kontrolden de aldı."[48] Pinchasy eline *Jane's Fighting Ships** isimli başvuru kitabını almış ve 'GTR-5' kısaltmasının anlamına bakmıştı. Sonra da, Hayfa'daki İsrail Donanma Karargâhı'na, operasyonlardan sorumlu başkan vekiline bir rapor gönderdi. Raporda, El Arish açıklarında çok yavaş seyreden geminin, "Birleşik Devletler Donanması'na bağlı, tanıtma işareti GTR-5 olan *Liberty* adında bir elektromanyetik ses dinleme gemisi"[49] olduğu yazıyordu.

Geminin hem baş hem kıç tarafının her iki yüzüne de kocaman harflerle GTR-5 yazılmış, bir de büyük, kalın ve siyah harflerle geminin adı eklenmişti: "U.S.S. LIBERTY"

45) Dr. Richard K. Smith, "*Liberty* Vahşeti," Birleşik Devletler Donanma Enstitüsü Tutanakları (Haziran 1978), s. 63-70.

46) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", (1981), s. 64.

47) Birleşik Devletler Donanması, Soruşturma Mahkemesi kopyaları, Binbaşı McGonagle'ın ifadesi (10 Haziran 1967), s. 32.

48) "Attack on the *Liberty*", *Thames* Televizyonu.

* Tüm dünya ülkelerinin ürettiği savaş gemilerinin adlarını, boyutlarını, silahlarını, siluetlerini, fotoğraflarını vb. bilgileri içeren –internette ve CD'de de yayınlanan– yıllık başvuru kitabı. (ç.n.)

49) İsrail Savunma Gücü, Gizli, Soruşturma Mahkemesi Raporu, Sorgu Hâkiminin Kararı, Yarbay Yishaya Yerushalmi (21 Temmuz 1967).

Şimdilik *Liberty*'deki kimse bilmiyor olsa da, yakında bazı ziyaretçileri olacaktı.

"Bizler sabaha karşı Atina'dan yola çıkan 'kuyudaki tekerlekler'dik" diyordu, EC-121 ile savaş bölgesine dönmekte olan Marvin Nowicki. Arkada NSA için ayrılan kısımdaki mürettebat emniyet kemerlerini takmıştı. Rutin bir işti bu. VQ-2 hava filosu, ayda ortalama altı ile on iki kez İsrail ve Ortadoğu'daki Arap ülkelerine karşı bu görevi yerine getirirdi. Büyük önceliği olan Sovyet hedefleri söz konusu olduğunda, örneğin Sovyet filosu Akdeniz'de ve Norveç Denizi'nde tatbikat yaptığı zamanlarda istisnalar yaşanırdı. Nowicki, kariyeri boyunca bu tür casus uçaklarında 2000 saatten fazla görev yapmıştı.

Atina Havaalanı'ndaki 512J işlem merkezi, her geçen gün artarak gelen dinleme sonuçlarının analizi işinden şikâyet eder olmuştu. NSA'dan üç sivil İbranice uzmanı gelmişti ve birikmiş kayıt kasetlerine saldırıyordu. Yığınla iş birikmişti, çünkü C-130 Sigint uçaklarında Hava Kuvvetleri'nin İbranice dilbilimcisi yoktu. "Dinleme başladığında," diyordu Nowicki, "İbranice'ye benzeyen her sesi kör gibi kaydediyorlardı. Yapılan işin anlamı hakkında hiçbir fikri olmayan dinleme operatörleriyle birlikte, her sinyali kayıt cihazlarına çeken elektrikli süpürge gibiydiler."

EC-121 uçağında, radar sinyallerini araştırmak ve kriptolu sesleri analiz etmekle görevli yarım düzine Elint uzmanı, tüm verileri anlamlı hale getirmeye çalışıyordu. Başka yerdeki birkaç dinleme operatörü de, VHF ve UHF radyo-telefon sinyallerini izlemekle görevlendirilmişlerdi. Hem İbranice hem de Rusça tercüme yapabilen şef Nowicki'den başka, uçakta iki İbranice iki de Arapça uzmanı vardı.

Atina'dan havalandıktan kısa bir süre sonra, faaliyeti, görevin ne olduğunu bilmeleri gerekmeyen mürettebattan gizlemek için 'casus bölmelerinin' etrafına güvenlik perdesi çekildi. Ses dinleme operatörlerinin önünde bir çift UHF/VHF alıcı vardı, bunun başlıca nedeni, Araplar Sovyet yapımı VHF cihazlar kullanırken, İsraillilerin çoğunlukla UHF alıcı-vericiler kullanmasıydı. Tüm haberleşmeyi kaydedebilmek için, sesleri zamana ve frekansa göre kaydedebilen dört kanallı ses kayıt cihazları kullanıyorlardı. Mürettebatın idaresinden ve denetiminden sorumlu şef Nowicki'nin bir ek cihazı daha vardı: 100-150 megahertz ve 200-500 megahertz aralığında 'spike' formunda gelen radyo sinyallerini dinlemek için bir spektrum çözümleyici.

Öğleye doğru, faaliyet sahalarına yaklaştıkça görev giderek daha heyecanlı bir hal almaya başladı. Parmaklar, büyük siyah kadranlar bazen hızlıca bazen güç bela çeviriyordu. "Savaşın sürmekte olduğu dinleme bölgemize ulaştığımızda," diye anımsıyordu Nowicki, "İsrail Golan Tepeleri'ndeki Suriyelileri bombalıyordu. Çok geçmeden tüm kayıt cihazlarımız, her iki alıcının her konumdan dinlediği sinyallerle tam kapasite çalışmaya başladı."

İsrailli ve Mısırlı askerlerin ve pilotların seslerini kaydeden dilbilimciler, bir yandan da ses trafiğinin esas anlamlarını çılgına dönmüş bir şekilde kâğıda döküyor ve kaydettiklerini bağırarak değerlendirme uzmanına söylüyordu. Sonra sıra değerlendirme uzmanına geliyor ve o da bu bilgilere karşılık gelen radar faaliyetini araştırması için Elint personelini yönlendiriyordu. Diğer zamanlarda, Elint operatörleri bir hedeften bir radar sinyalini dinler ve bu bilgiye uyan ses faaliyetini araştırmaya başlamaları için dil uzmanlarına verirdi. En önemli teçhizat, Büyük Göz (*Big Look*) olarak bilinen bir cihazdı. Elint operatörleri radar sinyallerini bu cihaz sayesinde dinleyebiliyor, taklit etmeye çalışıyor ve tanımlayabiliyordu, sonra da yerlerini tam olarak belirleyebilmek için sinyalleri geriye, kaynaklarına doğru takip ediyorlardı.

İsrail Donanma Komutanlığı, Tel Aviv'in doksan altı kilometre kuzeyindeki Carmel Dağı'nın tepesinde 1920'li yıllarda inşa edilen eski ve kasvetli bir İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri üssünü işgal etti. Stella Maris olarak bilinen bu yerin yüksek tavanlı harekât odasında büyük bir İsrail haritası ile yüksekçe bir platformun üzerinde ülkenin sahil bölgelerinin bir modeli vardı. Üst düzey donanma subayları, hava keşif verileri geldikçe gemilerin değişen konumlarının güncellendiği model üzerinde bölgedeki gemilerin yerlerini görebiliyordu. *Liberty*, o sabah şafaktan beri sürekli gözetim altındaydı. *Liberty*'deki bir güverte subayı, "Sanırım," diyordu, "sabah saat beşle öğlen bir arasında tepemizde on üç kez keşif uçakları uçtu."[50]

Öğleye doğru, *Liberty* yeniden El Arish'in görüş alanına girerken ve katliamlar devam ederken, Stella Maris'e ordu komutanından, bir geminin İsraillileri denizden top ateşine tuttuğunu bildiren bir rapor ulaştı. Fakat bu imkânsızdı. El Arish civarındaki tek gemi *Liberty* idi ve o da ateş etmiyor, dinleme yapıyordu. Herhangi birinin kolaylıkla fark edeceği gibi,

50) James M. Ennes Jr.'ın hatıraları (12 Kasım 1998). (Aksi belirtilmedikçe, *Liberty* mürettebatının anlattıkları Donanma Güvenlik Grubu eski üyesi Richard G. Schmucker tarafından aktarılmıştır.)

savunma amaçlı 50 mm.'lik dört küçük makineli tüfekten açılacak ateş de, bırakın El Arish'teki binalara, on üç mil uzaktaki sahilin yakınına bile ulaşamazdı. Aslında bu tip silahların etkili olabileceği menzil en fazla 2200 yardaydı, yani bir milden biraz fazla.[51] Ve II. Dünya Savaşı'ndan kalma, antenleriyle birlikte sürünen, yorgun bir yük gemisi kimse için bir tehdit oluşturamazdı, elbette korunmak istenen, içindekilerin hayatları değil fakat geminin sırları olmadığı sürece.

O andan sonra, İsrail deniz ve hava kuvvetleri Sina açıklarındaki *Liberty*'i dört saatten fazla gözaltında tuttular ve resimlerini çektikleri geminin kesinlikle bir Amerikan elektronik casus gemisi olduğunu saptadılar. *Liberty*'nin bölgedeki tek askeri gemi olduğunu biliyorlardı. Buna rağmen geminin vurulması emri verildi. Böylece, öğlen saat 12.05'te, yaklaşık elli mil ötedeki Ashdod'dan üç hücumbot *Liberty* için yola çıktı. Onları, 30 mm.'lik topları, roketleri ve hatta napalmlarıyla, İsrail Hava Kuvvetleri'ne ait avcı uçakları takip etti. Geri döndüklerinde cephanelerinin neredeyse tümü bitmiş olacaktı.

13.41'de, Ashdod'dan ayrıldıktan yaklaşık bir buçuk saat sonra, El Arish açıklarındaki *Liberty* hücumbotların görüş alanındaydı ve hücumbotlar avcı uçaklarının hemen saldırmasını istedi.

Liberty'nin köprüsündeki Deniz Binbaşı McGonagle, radarın yeşil ekranına baktı ve geminin konumunu, El Arish minaresinden güneydoğuya doğru 25,5 deniz mili olarak belirledi. Güverte subayı Yüzbaşı Lloyd Painter da radara baktı ve karadan 17,5 mil uzakta olduklarını gördü. Saatler öğleden sonra ikiyi göstermek üzereydi.

McGonagle vapur olarak bilinirdi – geminin gövdesinin altında daima denizi hissetmek, varılan bir limandan mümkün olduğunca çabuk ayrılıp bir sonraki limana yelken açmak isteyen bir denizci. "Denizi özlerdi" diyordu subaylarından birisi, "ve limanda huzursuzluğu belli olurdu. Geminin hareketini etkileyecek hayati bir sorun olmadıkça, makinelerden kaynaklanan bir gecikmeyi asla hoş görmezdi."[52] 19 Kasım 1925'te Wichita'da (Kansas) doğan McGonagle hâlâ genizden konuşurdu. II. Dünya Sava-

51) Bkz. Birleşik Devletler Donanması, Çok Gizli/Sınırlı Dağıtım/Noforn, "Gerçekleri Bulmak, *USS Pueblo*'nun (AGER-2) Kuzey Kore Deniz Kuvvetleri Tarafından Yakalanmasıyla İlgili Olayları Araştırmak Üzere Birleşik Devletler Pasifik Filosu Komutanlığı Emriyle Toplanan Soruşturma Mahkemesinin Görüş ve Önerileri" (9 Nisan 1969), s. 12.

52) Ennes, *Assault on the Liberty*, s. 11.

şı'ndan sonra Donanma'ya ilk katılan denizcilerden biriydi ve Kore Savaşı'nda mayın tarama gemisindeyken çatışmalara girmiş, altı yıldızlı Kore Hizmet Madalyası'yla onurlandırılmıştı. Birkaç küçük gemiyi komuta ettikten sonra, nihayet bir yıl kadar önce, 1966 Nisan'ında *Liberty*'nin komutanlığını üstlenmişti.

Donanma Operasyon Şefi, bir seferinde, güçlü makineli topların olması gereken yerde her yana uzanan garip antenleri olduğu için, *Liberty*'e "Donanma'nın en çirkin gemisi" demişti. İnce, uzun telli VHF antenleri, konik biçimli elektronik karıştırma antenleri, delikli antenler, baş tarafta bir mikrodalga anteni ve on metrelik kırbaç antenleri vardı. En garip olanı da, kıç tarafında yüksek bir yere monte edilmiş beş metre çapındaki ay yansıtmalı çanak antendi.

Tehlikeye rağmen, gemidekiler olabildiğince normal davranmaya çalışıyordu. Lostromonun yardımcısı Larry Weaver, kulak ağrısına baktırmak için doktorun odasının önünde bekliyordu. 83 kilo ağırlığında adaleli bir adamdı ve geminin spor salonunda düzenli olarak egzersiz yapardı. Yakın zamanda Donanma'dan ayrılmayı düşünüyordu; Florida'daki Cypress Gardens'da su kayakçısı olarak iş başvurusu yapmıştı. Çıplak ayakla dokuz mil su kayağı yapabilen Weaver, bu işin kendisi için iyi bir fırsat olduğunu düşünüyordu.

Deniz Piyadeleri'nden kıdemli Rusça uzmanı Bryce Lockwood ise, Rota'daki (İspanya) bir konaklama yerinde uyandırılmış ve neredeyse kandırılarak ve zorla gemiye alınmıştı; karısı ve kızı Lockwood'un şu an nerede olduğunu bilmiyorlardı. Apar topar gemiye bindirilen Lockwood, birkaç tişört ve şort satın almak için geminin küçük dükkânına gitmişti. Nöbet sırasını beklerken, ranzasına oturmuş yeni iç çamaşırlarına adını işliyordu.

Kıç tarafta, Stan White, ay yansıtmalı antenin sorunlarıyla boğuşuyordu. Kıdemli bir deniz astsubayı olan White, gemideki dinleme ve şifreleme teçhizatının onarımından sorumluydu. Dev çanak anten, Fort Meade'deki NSA çalışanlarıyla süratle, doğrudan ve güvenli haberleşmek için kullanılıyordu ve bu yüzden her iki yerde de ayı aynı anda görebilmeliydi. Fakat tüm yolculuk boyunca, hatta Norfolk'ta bile, hidrolik kaçağı sistemin başına dert olmuştu. Şimdi de başka bir kritik parça, yüksek frekans jeneratörü yanmıştı ve White parçayı yenisiyle değiştirmeye çalışıyordu.

Güvertenin altında, NSA kabinleri olarak bilinen Araştırma Harekât Bölümü'nde, sıra dışı sinyalleri izleyen ve dinleyen Elint operatörleri yeşil ekranlara adeta sarılmışlardı. Deniz astsubayı kıdemli başçavuşu ve teknik istihbarat toplama uzmanı Charles L. Rowley, elektronik istihbarat bölüm-

lerinin (Elint) birinde görevliydi. "Farklı türde sinyal aramam söylendi"[53] diyordu. "Bir denizaltından geldiğini düşündüğüm bir sinyali rapor ettim. (...) Sinyali uzunluğundan, yapısındaki işaret ve boşluklardan analiz ettim ama kıramadım, ne olduğunu bilmiyordum, ne olduğu hakkında hiçbir fikrim yoktu (...) ve onu NSA'ya gönderdim." Fakat NSA alışılmadık bir tepki verdi: "Alay edip azarladılar. Beni sinyalin İngiliz çift akımlı kablo kodu olduğuna ikna etmeye çalıştılar ama öyle olmadığını adım gibi biliyordum." Aslında, Doğu Akdeniz'in dalgaları altındaki karanlık sular fazlasıyla kalabalıklaşmaya başlıyordu.

Bir güverte aşağıda, su seviyesinin hemen altında, Mors kodu uzmanları ile Rusça ve Arapça ses dinleme operatörleri kulaklıklarını takmış çalışıyordu. Kendi bölmelerinde savaş seslerini dinlemeye çalışırken daktiloları yumrukluyor, kayıt cihazlarına fiske atıyorlardı. Kilit görevlerinin arasında, İskenderiye'de konuşlandırıldığı sanılan TU-95'ler gibi, Mısır Hava Kuvvetleri'ne ait Sovyet yapımı bombardıman uçaklarının Rus pilotları ve yer kontrolörleri tarafından uçurulup uçurulmadığını belirlemek de vardı. Savaş bölgesindeki *Liberty*'ye gönderilmelerinin başlıca nedeni, Rusların savaşta katıldıklarına dair en hızlı istihbaratı sağlamaktı.

Muhabere personeliyse, başka bir odada, geminin özel, üst düzey kriptolu haberleşme teçhizatları üzerinde çalışmaktaydı.

Yakındaki koordinasyon ('Co-ord') odalarında çalışan teknisyenler, olası bir çalınmaya karşı, günü geçmiş belgeleri kırpıyordu. Başka bazı teknisyenlerse 'işlemden geçirme ve raporlandırma'[54] ya da kısaca İ&R ile meşgullerdi. İ&R danışmanlarından Bryce Lockwood, "İşlemden geçirme ve raporlandırma işi, konuşanın kim olduğunu anlama esasına dayanır" diyordu. "Nereden geliyorlar, aynı ağda başka hangi istasyonlar var gibi soruları anlamaya çalışarak sonuçları başlıca müşterilerimize, yani NSA, CIA ve JCS'ye (Genelkurmay) ulaştırırız."

Gerçek savaş tüm şiddetiyle kıyıda devam ederken, koordinasyon odalarında da sahte bir savaş yaşanıyordu. İ&R'nin Mısır'a sempati duyan Arapça uzmanlarından biri masasının üzerine küçük bir Mısır bayrağı koymuştu. "Çocuklar kalkıp Arapça uzmanının yanına gittiler, ondan bir çakmak istediler ve şöyle dediler" diye anımsıyordu Lockwood. "'Hey ahbap Mısır bayrağının orada ne işi var?' Ve bayrağı yaktılar. Uzman 'Kesin şunu!' diyerek ateşi söndürdü ama bayrağın tamamı yanmıştı."

53) Charles L. Rowley'in hatıraları (11 Şubat 1999).
54) Lockwood görüşmesi.

Lockwood'a göre, daha sonra da İsrail yanlılan intikam aldı. "Bantla birbirine yapıştırdıkları telem kâğıtlarına mavi bir keçeli kalemle kocaman bir Davut Yıldızı çizdiler. Yıldız yaklaşık iki metreye dört metre büyüklüğündeydi ve götürüp sancak tarafındaki duvara yapıştırdılar."

Binbaşı McGonagle, Yüzbaşı Painter'e dönüp, "Ön tarafa topları hazırlamalarını söylesen iyi olur"[55] diye heyecanla bağırdı. "Sanırım saldıracaklar!" Kaptan sancak tarafında dikilmiş, saldırı düzeninde hızla yaklaşan tanımlanmamış jet uçaklarına bakıyordu.

Larry Weaver, sesi ilk duyduğunda hâlâ doktorun odasının önünde bekliyordu. Birkaç dakika önce, hoparlörlerden, motorlu cankurtaran sandalının test edilmekte olduğunu haber veren bir anons duyulmuştu. "Birdenbire, bu sert *rat-tat-tat* seslerini duydum," diyordu, "ve ilk düşündüğüm şey sandalın pervanesinin koparak tam üzerimize geldiğiydi, ses tam olarak buna benziyordu. O anda gong sesini duyduk ve hemen görev yerimize* gittik."[56]

Stan White, duyduğu seslerden, birilerinin gemiye taş attığını sandı. "Ve sonra bir daha oldu," diye hatırlıyordu, "ve sonra uyarı sesi duyuldu, ve kaptanın sesiyle birlikte bunun bir tatbikat olmadığını anladık. Bu arada çanak antenin frekans yönlendiricisi isabet aldı ve parçaları kıvılcımlar saçarak üzerime düştü."[57]

"Birden ne olduğunu anladım," diyordu Deniz Piyadesi Bryce Lockwood, "ve her şeyi bırakıp koordinasyon istasyonunun alt katındaki kendi görev yerine koştum."[58]

Saldıranların İsrail jetleri –geniş kanatlı MIRAGE III C'ler– olduğundan habersiz olan Yüzbaşı Painter, uçaklarda "kesinlikle işaret olmadığını"[59] gözlemlemişti. Sonra adamlarıyla, topların başına geçmeleri için temas kurmayı denedi, ama artık çok geçti. "Bu iki çocukla temasa geçmeye çalışıyordum," diye hatırlıyordu, "sonra her ikisini de gördüm; onları daha önce kesinlikle bu şekilde görmemiştim. İkisi de parçalanmıştı; her yer yanıp

55) Birleşik Devletler Donanması, Soruşturma Mahkemesi kopyaları, Yüzbaşı Lloyd C. Painter'in ifadesi (10 Haziran 1967), s. 54.

* General Quarters (GQ): Talim zamanlarında ve acil durumlarda gemideki hareketliliğin en az seviyede ve düzenli olmasını sağlamak için kullanılan gemici terimi. GQ duyulduğunda tüm personel hemen görev yerlerine gider. (ç.n.)

56) Weaver görüşmesi.

57) Stan White'tan yazara e-posta (7 Mart 2000).

58) Bryce Lockwood ile görüşme (Şubat 2000).

59) Yüzbaşı Lloyd C. Painter'in Hatıraları (21 Kasım 1998).

kül olmuş etrafa metal parçaları saçılmıştı. Aynı anda, yalama uçuş yapan uçaklar köprü bölgesini makineli tüfekle taradılar. Levazım subayı, Deniz Astsubayı Çavuş Pollard hemen sağ yanımda duruyordu ve o da vuruldu."[60]

Güneşi arkalarına alarak doğru tarzda taarruz eden Mirage'lar, gemiyi baştan kıç tarafına doğru zırh delici mermilerle taradı. Birçok sefer gidip geldiler, toplar ve makineli tüfekler alev saçıyordu. Köprünün arka tarafındaki cankurtaran sandalının yanında bir bomba patladı ve kaptan köşkünde ve köprüde bulunanlar havaya uçtu. Binbaşı McGonagle alarm cihazını kaptı ve yan taraftakileri uyardı.[61]

İsrailli Mirage pilotlarından biri, üssüne, "gemiden denize yağ sızıyor"[62] diye rapor etti.

Geminin hem elektronik istihbarat uzmanı hem de fotoğrafçısı olan Charles L. Rowley, Nikon'unu kaptı ve uçakların resmini çekebilmek için köprüye koştu. Fakat, uçaklar onu da vurmuştu. "Elimdeki fotoğraf makinesini vurdular. Bu şekilde vurulan tek insan bendim"[63] diye hatırlıyordu.

Haberleşme odalarındaki telsiz operatörleri James Halman ve Joseph Ward, İsraillilerin yaptığı yoğun parazite rağmen, Altıncı Filo'ya bu tehlikeli durumu bildirmek için yeterli teçhizatı ve kırık antenleri işe yarayacak şekilde tamir etmişti. "Bu kanaldaki herhangi bir istasyon, burası Rockstar" diye *Liberty*'nin çağrı adını kullanarak bağırdı Halman. "Kimliği belirsiz jetlerin saldırısına uğradık, acil yardıma ihtiyacımız var."[64]

"Çok güzel, mükemmel, gemi yanıyor, gemi yanıyor"[65] diye bağırıyordu İsrailli bir pilot.

Bryce Lockwood aceleyle koordinasyon odasından içeri girdiğinde dinleme operatörlerinin çoğu hâlâ aynı şekilde çalışıyorlardı. Birden, Rusça ses danışmanlarından biri, aradıkları şeyi, Sovyetlerin Mısır'daki askeri faaliyetinin kanıtını sonunda bulmuş olmanın heyecanıyla ona doğru atıldı. "Hey, Çavuş, onları buldum, onları buldum."[66] "Kimi buldun?" diye sordu Lockwood. "Rusları," diye yanıtladı danışman.

60) Birleşik Devletler Donanması, Soruşturma Mahkemesi kopyaları, Yüzbaşı Lloyd C. Painter'in ifadesi (10 Haziran 1967), s. 55.

61) Birleşik Devletler Donanması, Soruşturma Mahkemesi kopyaları, Binbaşı McGonagle'ın ifadesi. (10 Haziran 1967), s. 35.

62) Kokpit konuşmalarının kopyası, "Attack on the *Liberty*", Thames Televizyonu (Londra), 1987.

63) Rowley'in hatıraları.

64) Ennes, *Assault on the Liberty*, s. 74.

65) "Attack on the *Liberty*", *Thames* Televizyonu.

66) Lockwood görüşmesi.

Şimdi, operatörler, çılgına dönmüş bir şekilde kendilerine kimin saldırdığını keşfetmeye çalışıyordu. Aynı anda, Lockwood ve birkaç kişi de imha prosedürünü uygulamaya başladı. Dilbilimci denizciler, beyaz branda bezinden bir buçuk metrelik torbalarını açtılar. Bunlar, suya atıldığında daha çabuk batsın diye tabanında büyük kurşun bir levha bulunan ve bağlantı parçaları pirinçten olan, özel imal edilmiş torbalardı. Torbaların ağzı iple büzülüyordu. "Ses kayıt nüshalarını sakladığımız bir odamız ve odada da bu torbalara konması gereken yüzlerce iki makaralı kaset vardı,"[67] diyordu Lockwood. "Torbaları kaptık ve kasetleri içlerine doldurmaya başladık. Bunlar çoğunlukla Birleşik Arap Cumhuriyeti hedeflerine ait konuşma kasetleriydi. Bütün kasetleri, kayıt nüshalarını, kod kullanım kılavuzlarını ve bunun gibi daha birçok şeyi torbalara doldurduk."

Saat 2.09'da, Girit yakınlarında bulunan Amerikan uçak gemisi USS *Saratoga*, *Liberty*'nin yardım çığlığını duyduğunu bildirdi. "Sonraki haberleşmeler için dinlemedeyim," diye sinyal verdi.

Geminin top yuvalarını tahrip ettikten sonra, İsrail pilotları gözlerini antenlere diktiler; *Liberty*'nin ses tellerini keserek onu sağırlaştırmak, yardım istemesini ve daha fazla dinleme yapmasını engellemek istiyorlardı. Kıdemli deniz astsubayı Stan White, "tüm antenlerin yerlerini biliyor gibiydiler,"[68] diyordu. Gemideki NSA operasyonundan sorumlu Kıdemli Yüzbaşı Dave Lewis de aynı fikirdeydi. "Yüksek frekans antenlerinin tümünün ayar düğmelerinde bir delik vardı," diyordu. "Saldırının ilk dakikasında bütün haberleşme sistemimizi ısı güdümlü füzelerle yok etmek, çok iyi bir planlamayı gerektirirdi. Eğer bu bir hataysa, insanlık tarihinin en iyi planlanmış hatasıydı."[69]

Saratoga'dan birkaç dakika boyunca herhangi bir cevap alamayan telsiz operatörü, yardım çağrısını yineledi. "Schematic, Burası Rockstar. Hâlâ kimliği belirsiz jetlerin saldırısı altındayız ve acil yardım istiyoruz." Fakat *Saratoga* kod numarasını doğrulamak istedi. Ne yazık ki, kayıtların acilen imhası sırasında kodlar da imha edilmişti ve *Saratoga*'daki operatör bu konuda taviz vermiyordu. "Allahın belası roket seslerini dinle orospu çocuğu," diye bağırdı *Liberty*'nin telsizcisi.[70]

67) A.g.e.

68) *U.S. Naval Cryptologic Veterans Association* (Paducah, Ky.: Turner Publishing Co., 1996), s. 79.

69) David E. Lewis'in hatıraları (10 Kasım 1998).

70) Ennes, *Assault on the Liberty*, s. 78.

Savaş suçlarının işlendiği El Arish'de, İsrail ordusundan bir komutan, "Gemi birçok kez isabet aldı. Siyah bir duman ve denizde de yağ tabakası var"[71] diyordu.

Sonra uçaklar gemiyi kör etmek için köprüye taarruz etti ve bu saldırıda geminin ikinci kaptanı öldü. *Liberty* artık sağır, dilsiz ve kör olmuştu, yardım çağıramıyor ve kıpırdayamıyordu. İsrail pilotları gemiyi batırmak için saldırılarını sürdürdüler. En dayanıklı tankları bile delip geçebilecek şekilde tasarlanan İsrail roketleri, *Liberty*'nin çelik duvarlarını tereyağına düşen kızgın çiviler gibi yırtıyor, etrafa saçılan şarapnel parçaları kamaralarındaki adamlara bile ulaşıyor ve onları zalimce öldürüyordu.

Karargâh pilotlardan birine heyecanla sordu: "Menahem, onu beceriyor mu?"[72]

İsrailliler katliamlarına devam ederken, ne onların ne de Liberty mürettebatının tepelerindeki tanıklarından haberi vardı. Şu ana kadar. *Sırlar Evreni* için sağlanan bilgi ve belgelere ve yapılan görüşmelere göre, NSA neredeyse otuz beş yıl, olay anında havada aşağıda olup biteni dinleyen bir istihbarat uçağı bulundurduğu gerçeğini sakladı. Bu uçaktan yapılan ve saldırı hakkındaki bazı kilit soruları yanıtlayacak dinlemeler, NSA'nın en derin sırları arasındadır.

Saldırıdan iki saat önce, Donanma'ya ait EC-121 tipi bir istihbarat uçağı Atina'dan havalanmış ve her zamanki devriye uçuşu için Doğu Akdeniz'e dönmüştü. Şimdiyse Girit ve Kıbrıs'tan El Arish'e doğru köşegen bir rotada uçuyordu. "Savaşın devam ettiği bölgede dinleme menziline girdiğimizde," diyordu Marvin Nowicki, "İsraillilerin, Golan Tepeleri'ndeki Suriyelileri bombaladığı anlaşılıyordu. Çok geçmeden kayıt cihazlarımızın tümü tam kapasiteyle çalışmaya başladı, her iki alıcıdan da [İbranice ve Arapça] dinleme sinyalleri geliyordu. Değerlendirme uzmanı Arap ve İsrail uçaklarından gelen sinyaller için herkesi devreye soktu. Bu ağır çalışma temposunun üstesinden gelebilmek deli gibi çalışıyorduk."

Birkaç saat sonra, hava saldırısı başlamak üzereyken, Nowicki, tüm dikkatini güvenli dahili telefon sistemine toplamaya çalışan bir diğer İbranice uzmanının heyecanlı sesini duydu. "Hey, şef," diye bağırdı uzman, "UHF bandında gerçekten tuhaf sesler duydum. Bir Amerikan bayrağından bahsettiler. Ne olup bittiğini bilmiyorum." Nowicki sesin hangi frekanstan

71) "Attack on the *Liberty*", *Thames* TV.
72) "Attack on the *Liberty*", *Thames* TV.

geldiğini sordu ve kadranı o frekansa ayarladı. "Şeytan kadar kesin," dedi Nowicki, "İsrail uçakları bir yere yaptıkları saldırıyı tamamlıyordu. Bazı ayrıntıları vererek değerlendirme uzmanını uyardım ve ne olduğu hakkında bir fikrimizin olmadığını ekledim." Bir süre için fırtına dinmişti.

Kafasını kaplayan kulaklığıyla NSA kabinlerinde çalışan Terry McFarland, geminin duvarlarından gelen hafif titreşimlerin belli belirsiz farkındaydı. Bunların *Liberty*'nin tenini delen zırh delici mermiler yüzünden olduğunu bilmiyordu. Bu 'titreşimlere' geminin tabanından zincirler çekiliyormuş gibi bazı tuhaf sesler eşlik etmeye başladı. Sonra, McFarland başını kaldırdığında, denizci "Kızıl" Addington'ı gördü, kanlar içindeki sağ bacağıyla koşarak merdivenlerden aşağı iniyordu. "Yukarıda birileri bize ateş ediyor," diyordu.

Larry Weaver, saldırı başladığında kendi görev bölgesine koşmuştu, fakat burası onu açıkta ve savunmasız bırakan eski bir helikopter pistiydi. Sersemlemiş bir arkadaşını kaptı ve güvenli bir köşeye itti. "Fred, burada kal, tam burada dur, çünkü geminin merkezine saldırıyorlar,"[73] dediğini hatırlıyordu Weaver. "Bunu ona bağırarak, muhtemelen çığlık atarak söyledim, sonunda orada kalacağını söyledi." Weaver'ın saklanmak için bulabildiği tek yer, halat konulan küçük bir kurtağzıydı. "Cenin pozisyonu almıştım" diyordu, "ve gözlerimi kapatmadan önce yukarı baktım, Amerikan bayrağını gördüm, vurulmadan önce gördüğüm son şeydi. Ve gözlerimi kapadım, sadece korku içinde vurulmayı bekliyordum. Roket ve top ateşiyle vuruldum, batırım yetmiş altı santimetre yarıldı ve yüzden fazla şarapnel yarası aldım. Patlamanın şiddetiyle neredeyse bir buçuk metre havaya uçtum. Her yerde sadece kan vardı. Vücuduma elektrik verilmiş gibi hissettim."

Stan White, NSA kabinlerine doğru koşarken gemi revirinin önünden geçti. "Her yer kesik ve parçalanmış vücutlarla doluydu," diyordu. "Korkunç bir manzaraydı! Yemekhane güvertesindeki elektronik teknisyenlerimden birinin yanına koştum, omzunda bir delik vardı ve görebildiğim kadarıyla bir tane de kolunda. Mermi ve roket sesleri her yerden duyuluyordu ve size şu kadarını söyleyebilirim ki, bir insanın bu kadar çok korkabileceğini ama hâlâ hareket edebileceğini bilmezdim."[74]

Lloyd Painter de yemekhane güvertesindeki kendi görev bölgesine ulaşmaya çalışıyordu. "Koşabildiğim kadar hızlı koşuyordum," diye hatır-

73) Weaver görüşmesi.
74) White'ın yazara gönderdiği e-posta.

lıyordu. "Kaptanın dinlenme odasının girişine ulaştığımda, posta memurumuz [Astsubay John C.] Spicher'ın makineli tüfek ateşiyle ikiye bölünmüş cesedini gördüm."[75]

Mirage'lar uzaklaşır uzaklaşmaz yerlerini, önce gemiyi baştan kıça kadar makineli tüfeklerle tarayan sonra da bordadan çapraz ateşe tutan Süper Mystère avcı uçakları aldı. Sonradan yapılan bir inceleme geminin 821 kez isabet aldığını gösterecekti.[76] Roket, top ve makineli tüfek ateşine ek olarak, Mystère'ler bu kez de yaklaşık 450 kg. ağırlığındaki bombalar ve napalmlarla taarruz ediyordu. Kulakları sağır eden patlama sesleri gemide yankılanıyordu ve köprü turuncu-siyah bir alev topunun içinde gözden kayboldu. Yerde bir şarapnel parçasıyla yaralanmış halde yatan Binbaşı McGonagle'ın kanı ayakkabısına doğru akıyordu. Saniyeler sonra geri geldiler. Bir kez daha makineli tüfeklerle taradılar, ardından gene roket yağdı, roketleri napalmlar izledi; insan etleri ve demir parçaları birbirinin içinde eridi.

Askerlerin katledilen tutsakları kumun altına gizlediği El Arish'deki İsrail Güney Komutanlığı'ndan biri, "Her napalmda gemi biraz daha batıyor"[77] diye bağırıyordu.

Hemen hemen her kırk beş saniyede bir gemiyi çapraz kat eden Mystère'ler daha fazla napalm bombası bıraktılar – gemiyi bir krematoryuma çeviren napalmlar, içinde pelteleşmiş benzin olan gümüş metalik silindirlerdi. Durumdan tatmin olamayan uçuş lideri telsizle karargâha şöyle diyordu: "Demir bombalarıyla uçabilseydik, o zaman *mitzvah* [sevap, hayırlı bir iş] olacaktı. "Bu durumda Donanma gemileri buraya gelecek ve gemiye ateş açacaklar."[78] Pilot, demir bombalarıyla, Donanma gelip işini bitirmeden önce gemiyi batıracak son darbeyi vurabilmeyi umuyordu. II. Dünya Savaşı'nda, Midway çatışması sırasında, Amerikan hafif bombardıman uçakları üç Japon uçak gemisini bu tip bombalarla sadece on dakika içinde batırmıştı.

Levazım subaylarından biri aceleyle yemekhane katına indi. Yüzbaşı Painter'e, "Kaptan yaralandı," diye bağırdı, "harekât subayı öldü ve ikinci kaptan da ağır yaralı."[79] Painter hemen köprüye çıktı.

75) Birleşik Devletler Donanması, Soruşturma Mahkemesi kopyaları, Yüzbaşı Lloyd C. Painter'ın ifadesi (10 Haziran 1967), s. 55.

76) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", (1981), s. 28.

77) "Attack on the *Liberty*", *Thames* TV.

78) A. Jay Cristol, "Seminar on Intelligence, Command and Control", Harvard Üniversitesi, Bilgi Kaynakları Politikası Programı.

79) Birleşik Devletler Donanması, Soruşturma Mahkemesi kopyaları, Yüzbaşı Lloyd C. Painter'ın ifadesi (10 Haziran 1967), s. 55.

Pilotlardan biri karargâhına, "Dikkat edin, geminin işaretleri Charlie Tango Romeo 5"[80] dedi, bu aslında *Liberty*'nin tanıtma işaretleri olan CTR-5 demekti. Sonra da, "Gemide herhangi bir bayrak yok" diye ekledi, çünkü Amerikan bayrağı daha önceki saldırılarda vurulmuştu.

Karargâh, "Gemiden ayrılın" diye yanıt verdi.

Son avcı uçağı üzerindeki tüm cephaneyi boşaltıp *Liberty*'yi alev alev yanan bir parça gri İsviçre peyniri gibi bırakarak ayrıldığında, denizciler yaralı arkadaşlarını boru ve kafes tellerden yaptıkları eğreti sedyelerle kaldırıyordu. Hasar kontrol ekibi, boğucu duman ve kızgın sıcağın arasında kendilerine geçiş yolları açıyordu ve deniz astsubay kıdemli başçavuşunun özel odası, kan içindeki döşekler ve parçalanmış cesetlerle bir ölüm denizine dönüşmüştü. Daha sonra yapılan bir analiz, gemiye böyle bir hasarı en az on beş uçaklık bir hava filosunun verebileceğini söylemekteydi.[81]

2.24'te, hava saldırısından dakikalar sonra tekrarlanan dehşet bu kez mürettebatı pek etkilememişe benziyordu. Geminin fotoğrafçısı Charles Rowley, subaylar için olan oyun salonunda yatmış, zırh delici mermiler gemi gövdesini delmeye başladığında aldığı şarapnel yaralarını tedavi ettiriyordu. Lombozdan, saldırı pozisyonunda hızla yaklaşan altmış iki tonluk üç hücumbot gördü. Yaklaşık kırk deniz mili süratle yaklaşan Fransız yapımı botların her biri, on beş mürettebatın yanı sıra ağır silahlara (bir 40 mm.'lik top, dört 20 mm.'lik top ve iki torpil) sahipti. Bir atış mangası gibi yan yana dizilmişler ve silahları ve torpilleriyle *Liberty*'nin sancak tarafını nişan almışlardı. İsrail avcı uçaklarının Amerikan bayrağını parçaladığını gören McGonagle, işaretçiye hemen gemiye bir yenisini, devasa 'tören bayrağı'nı çekmesini emretti.[82]

Tam o anda hücumbotlar top ateşine başladı. Zırh delici mermilerden biri geminin harita odasından geçerek kaptan köşkündeki genç bir dümen-

80) "Attack on the *Liberty*", *Thames* TV.

81) George H. Golden'in hatıraları (12 Kasım 1998). Bir raporda, *Liberty*'nin sancak tarafındaki toptan hücumbotlara birkaç kez ateş edildiğine işaret ediliyordu. Bununla birlikte, sonradan bütün top yuvaları tamamen imha edilmişti. "Sancak tarafındaki top yuvası isabet aldı ve makineli tüfek çalışmaz durumda. Bu gerçeği biliyorum çünkü gemideki arkadaşlarımdan birini parçalara ayrılmış top yuvasının yanından ben çektim ve top kullanılamaz durumdaydı. İsrailli-lere bir kere bile ateş etmedik." Phillip F. Tourney'nin hatıraları. (9 Kasım 1998).

82) Birleşik Devletler Donanması, Soruşturma Mahkemesi kopyaları, Binbaşı McGonagle'ın ifadesi (10 Haziran 1967), s. 37-38.

ciyi ensesinden vurdu, denizci ânında öldü. Diğer üç mürettebat da bu son çelik yağmurunda katledildi.

Tekrar yukarıya, EC-121 istihbarat uçağına dönelim ve İbranice uzmanı Nowicki'yi dinleyelim. "Bana yeni bir faaliyetten söz etti ve yine Amerikan bayrağından bahsedildiğini söyledi. O frekanstaydım, fakat garip bir şekilde, spektrum çözümleyicimde görmeme rağmen alıcımdan sesi duyamıyordum, bu yüzden yerimi terk ettim ve sesi onun yerinde dinlemeye gittim. Bir saldırı yapıldığı çok açıktı ve birkaç kez bayraktan bahsedildiğini duydum. Saldıranlar uçaklar değildi, kara ya da deniz birlikleri olmalıydı (daha sonra USA 512J'de öğrendik ki, *Liberty*'ye saldıranlar İsrail hücumbotlarıydı). Ne diğer İbranice uzmanı ne de ben daha önce hiç hücumbot saldırısı dinlememiştik, dolayısıyla altımızda olup bitenler hakkında hiçbir fikrimiz yoktu. Durumu değerlendirme uzmanına bildirdiğimde o da bizim kadar şaşırdı."

McGonagle, çılgına dönmüş bir şekilde, hoparlörden "torpil saldırısına hazır olun, sancak tarafında,"[83] diye bağırdı. İsrailliler öldürmeye hazırdı. 14.37'de, Hücumbot 203'teki 19 inçlik Alman yapımı torpilin emniyet pimi çekildi. Saniyeler sonra torpil kızaktan fırladı ve doğrudan *Liberty*'nin NSA kabinlerine doğru yöneldi. Dört torpil daha –en büyük uçak gemisini batırmak için gerekenden daha fazla– fırlatıldı. Hepsi ya da çoğu hedeflerini bulsaydı eğer, *Liberty*'nin kalan zamanı dakikalarla ölçülebilirdi. Büyük bir mucize eseri torpillerden sadece biri hedefi vurdu. Fakat bu atış her şeyi mahvetmişti.

Aşağıdaki NSA kabinlerinde, geminin gövdesine isabet eden mermilerin sesi giderek artarken, Deniz Astsubay Ronnie Campbell daktilosuna bir kâğıt taktı ve karısına bir mektup yazmaya başladı. "Sevgili Eileen, bize neler olduğuna inanamazsın..."[84]

Bryce Lockwood torbaların ana güverteye çıkarılıp denize atılması işine yardım etmesi için çağrılmıştı. NSA kabinlerinden adımını atıp bir koridora girdi ve birkaç saniye sonra, "Bir şey vardı," dedi, "büyük bir şeyin varlığını hissettim, ve sonra aniden muazzam bir parlama ve patlama, tam bir alev yumağı. Bu bir torpildi. Üç metreden daha yakındım. Aklımdan geçen

83) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", s. 28.
84) Lockwood görüşmesi.

ilk düşünce şu oldu: 'Öyle görünüyor ki her şey bitti. Tanrım yanına geliyorum. Hiç değilse Lois ve çocukların gelecekleri garantide.' Çevremde ölen yirmi beş adam vardı."[85] Torpil NSA kabinlerinin tam kalbine isabet etmişti, içerideki hemen herkes hayatını kaybetti, bir kısmı ilk patlamada, mektubunu asla bitiremeyen Ronnie Campbell da dahil diğerleri boğularak öldüler. "İşe bakın ki," diyordu Lockwood, "İsrail torpili sancak tarafındaki duvara yapıştırılan Davut Yıldızı'nın hemen yanına isabet etmişti."

G Grubu'ndan Frank Raven, daha sonra NSA kabinlerinden hayatta kalanların birkaçıyla konuştu. "Bana torpili gördüklerini söylediler (...) bulundukları odanın içinde. Torpil patlamadan önce geminin tam yan tarafından girmişti – torpili patlamadan önce görmüşlerdi. Bir torpille birlikte odanın içindeydiler. Tam yan taraftan gelmişti ve patlamadan önce kendilerini masaların ve benzer eşyaların arkalarına atmışlardı."[86]

Aşağıda, birçok yaralının tedavi edilmekte olduğu çalışıldığı yemekhane güvertesinde, Donald W. Pageler kan vermeyi henüz bitirmişti. Torpil saldırısı uyarısının hemen ardından birisi ona kendisini yaralıların arasına atmasını söylemişti. "Bana ne dendiyse onu yaptım"[87] diyordu.

Stan White, anonsu ambar ağzına girmek üzereyken duydu. "Diz çöktük ve duvarın karşısında birbirimize yaslanıp bekledik. Hücumbotlardan atılan mermilerin gemiye çarpma seslerini duyabiliyordunuz – uzun bir zamanmış gibi geliyordu ama değildi, eminim. Ve sonra torpil çarptı. Gemi suyun üzerinde biraz yükseldi, her yer dumanla doldu ve ışıklar söndü. Torpil çarpmadan önce dua ediyordum ve çarpmadan sonra duamı, 'Tanrım, karımı ve iki küçük çocuğumu lütfen koru' diye bitirdim. Geç çocuk sahibi olmuştuk ve onlarla ne az zaman geçirdiğimi düşündüm."[88]

Anons yapıldığı anda, Larry Weaver, batırında bir roketin neden olduğu yarıkla revirdeki bir masada yatıyordu. "Karımın sıcaklığını hissedebiliyordum"[89] diyordu. "Bana, 'torpil çarpacak, sancak tarafından, hazır bekle' dediler. Ve ben de 'Fred,' dedim, bana bir can yeleği getir, bir tanesini bana giydir' dedim. (...) Ve torpil bize çarptı, sanki biri dev gemiyi tutup savurmuştu. (...) Hemen sonra gemiyi terk etmeye hazırlanmamız için çağrı yapıldı."

Weaver, yaralarına rağmen kurtarma botlarından birine doğru ilerlemeye çalıştı. "Gidebildiğim kadar hızlı gidiyordum ve ayağımdan güver-

85) *A.g.e.*
86) Raven görüşmesi.
87) Donald W. Pageler'in hatıraları; aktaran Joyce E. Terrill (Haziran 1987).
88) White'ın yazara e-postası.
89) Weaver görüşmesi.

teye kan aktığını anımsıyorum, küçük bir nehir gibiydi, bunu asla unutamayacağım." Ama kurtarma botuna ulaştığında, botun parçalanmış gördü. "Bot ufacık parçalara ayrılmıştı, geriye hiçbir şey kalmamıştı. (...) Hemen yanımda bir adam vardı ve gelen mermilerin seslerini duyabiliyordunuz. Bir an oradaydı ve sonra yok oldu, kayıyordum, küpeşteye tutunmaya çalıştım, her yer kan içindeydi, bir de baktım ki, adamın kalçasından geriye kalanın üzerindeyim. Ayaklarımın altındaki derisini ve bacak kıllarını hatırlıyorum. Kayıyordum."

Ateş etmeye devam ediyorlardı, şimdi de hücumbotlardan. Weaver ve diğer birkaç yaralı, metal bariyerler arasındaki tekerlekli sedyelerin üzerine yatmıştı. "Orada yatıyorduk,"[90] diye anımsıyordu, "ve durumun neye benzediğini söylemem gerekirse, hepimiz dua ediyorduk. Bir gurunun şarkı söylemesi gibiydi, mum-mum-mum-mum, ses tam da böyleydi, çünkü herkes yaralıydı ve hepimiz neredeyse aynı tonda dua ediyorduk. Bu sesi anımsıyorum. Geminin gövdesine çarpan mermi seslerini duyabiliyorduk, inanılmaz bir şeydi. Bir daha açamayacağımı düşündüğümden gözlerimi kapatmaya korkuyordum."

Hâlâ aşağıdaki NSA kabinlerinin yanında duran Bryce Lockwood şoktaydı. Kendine geldiğinde hissedebildiği tek şey soğuk, buz gibi ve yağlı suydu. Çevresinde, dinleme operatörleri, analizciler ve haberleşme personelinden iki düzineden fazla ceset vardı. Torpidonun açtığı su seviyesinin altındaki kocaman delikten içeri su doluyordu, karanlıktı ve her yeri duman ve yağ kaplamıştı. Lockwood arkasında bir inilti duydu ve bir denizcinin, Astsubay Joseph C. Lentini'nin hâlâ hayatta olduğunu gördü. Denizcinin bacağı zırh delici bir mermi tarafından parçalamış, sonra da, torpil patladığında bölmelerden birinin altında ezilmişti. Bu zorluklara rağmen, Lockwood denizcinin bacağını kurtarmayı başardı, onu omzuna aldı ve merdivenden tekrar bayıldığı bir üst kata tırmandı.

Suyun içinde tekrar uyandığında su seviyesi yükselmeye devam ediyordu. Kurtulmak için her şeyi göze almış bir halde denizciyi yeniden omzuna alarak ikinci merdiveni tırmandı, ama tepedeki ambar kapağı geminin batmasını engellemek için kapatılmıştı. Bir eliyle kapağı yumruklarken diğer eliyle de el fenerini tutuyor, ciğerlerinin tüm kuvvetiyle bağırıyordu. Bu arada Lentini'yi dört kez yükselmekte olan suya düşürdü. Her seferinde Lentini'yi sırtlayıp merdiveni çıktı ve kapağı yumruklamaya devam etti. En sonunda, hasar kontrolü yapan bir denizci kapağı açtı ve Lockwood'la

90) *A.g.e.*

sırtındaki, lime lime olmuş bacağıyla hâlâ hayata tutunmaya çalışan yaralı Lentini'yi buldu. Daha sonra bu kahramanlığı nedeniyle Lockwood Gümüş Yıldız ile ödüllendirildi. Lentini hayatta kaldı. O, Lockwood'un kurtardığı iki denizciden biriydi.

Saldırıdan hemen sonra, botlardan biri el feneriyle İngilizce sinyal verdi: "Yardıma ihtiyacınız var mı?"[91] Haberleşmek için başka yolu olmayan McGonagle, bayraklarla, geminin zorlukla manevra yapabildiği ve uzakta durmaları gerektiği anlamında işaret verdi. Fakat hücumbotlar gemiye ateş etmeye devam ediyordu – itfaiyecilere, kurtarma personeline ve hatta kurtarma askıdaki botlarına bile ateş ettiler.[92] Kurtarma botu parçalanan Larry Weaver, "Kurtarma botlarının yerlerini biliyor olmalıydılar. Botları daha askıdayken patlatmaya çalıştılar"[93] diyordu.

İsrailliler, çok kötü yaralanan gemiden hiç kimse kaçamasın diye, geminin tahliye edilmesi çağrısının ardından suya indirilen birkaç kurtarma botunu bile parçaladılar. Tahliyeden sorumlu Yüzbaşı Lloyd Painter, "Sudaki kurtarma botlarında delikler açılışını dehşet içinde seyrettim. Bugün kimsenin hayatta kalmaması planlanmıştı!"[94] diyordu. Gemideki en kıdemli asker olan Stan White da kurtarma botlarına yapılan saldırıya tanık olmuştu. "'Gemiyi terk etmeye hazırlanın' anonsu yapıldığında, geride kalan tek şey olan kurtarma botları suya indirilmeye başlandı fakat hücumbotlar tarafından ânında tarandılar. Bu saldırıda kimsenin hayatta kalmamasını istedikleri çok açıktı."[95]

Batan gemiden kurtulmak için denize atlamak da bir seçenek değildi. "Gemiyle birlikte dibe gitmezseniz," diyordu deniz eri Don Pageler, "gemiden denize atlayacaktınız. Eğer denize atlarsanız, bu sefer de bize saldıran bu insanların bizi suda da vuracaklarını biliyorduk. İyice anlamıştık ki, bunların bizi ele geçirmek gibi bir niyetleri yoktu."[96]

İsrailliler aynı gün daha erken saatlerde sivilleri ve esirleri çölde katletmişti; şimdi de batmakta olan *Liberty*'de hiçbir Amerikalının hayatta kalmamasını sağlamaya hazırlanıyorlardı. Cankurtaran botlarına yapılan saldırıların bir diğer görgü tanığı da gemi tesisatçısı Phillip F. Tourney idi.

91) Birleşik Devletler Donanması, Soruşturma Mahkemesi kopyaları, Binbaşı McGonagle'ın ifadesi (10 Haziran 1967), s. 39

92) Robert Schnell'in hatıraları (21 Kasım 1998).

93) Weaver'ın hatıraları.

94) Mektup, Painter'dan Richard Schmucker'e, (8 Mayıs 2000). Ayrıca bkz. Lloyd Painter'ın hatıraları. (21 Kasım 1998).

95) *U.S. Naval Cryptologic Veterans Association*, s. 80.

96) Pageler'ın hatıraları.

"Botlar suya değer değmez batmaya başlıyordu. Bize talimde hedefe ateş eder gibi ateş ediyorlardı, öyle görünüyordu. Bizi öldürmek, sakatlamak ve yapabilirlerse katletmek istediler. (...) Hücumbotlardan biri bir kurtarma botunu kaldırdı ve beraberinde götürdü."[97] Eski astsubaylardan Larry B. Thorn, "Sanki yeniden saldıracaklarmış gibi etrafımızda daireler çiziyorlardı"[98] diye eklemekteydi, o da kurtarma botlarının batışına tanık olanlardandı. "En büyük korkumuz, İsrail komandolarının (...) geri gelmesi ve gece bizi alarak işi bitirmeleriydi"[99] diyordu Phillip Tourney.

NSA'nın ne türden istihbarat topladığını bilmeyen İsraillilerin en kötüsünden şüphelenmek için nedenleri vardı – ki NSA o sabah sadece birkaç kilometre ötede işlenen korkunç cinayetleri belgelemişti. Bunlar, İsrail komandolarının işlediği yüzlerce ciddi savaş suçunun mükemmel kanıtları olabilirdi.

Aslında birçok İsrail haberleşmesi dinlenmişti. Bölüm danışmanı Charles L. Rowley, "İsrail haberleşmelerini dinledik"[100] diyordu. Kaydedilenlerin birçoğu daha sonra hem Atina'daki gizli işlem merkezinde hem de NSA'da dinlenip analiz edilecekti.

Liberty yanmaya ve sancak tarafındaki on üç metrelik delikten su almaya devam ederken, görevli mürettebat da İsrail mermilerinden kaçmaya çalışırken hasar tespiti yapıyordu. Bu arada, Binbaşı McGonagle gemiyi sessizce kendisi batırmayı düşünüyordu. Bir an için hücumbotların birinde dalgalanan bir İsrail bayrağı gördü ve İsraillilerin bir sonraki aşamada gemiye çıkıp henüz ölmemiş herkesi öldürdükten sonra çok gizli NSA belgelerini ele geçirmeye kalkışacaklarından korktu. (Çünkü, avcı uçaklarının ve hücumbotların açtığı yaylım ateşi yüzünden mürettebat evrak dolu torbaların henüz hiçbirini denize atamamıştı.) Bunun olmasına izin veremezdi; başmühendisi Yüzbaşı George H. Golden'a İsrail bayrağından söz etti. "Bana gemiden vazgeçmek istediğini söyledi" diyordu Golden. "Ona sığ sularda olduğumuzu söyledim, ki bu derinlikte [35-40 kulaç] bu işi yapmak imkânsızdı. İş o noktaya gelirse, yapmamız gereken, yaralılarımızı ve gemideki herkesi tahliye etmek ve gemiyi daha derin sulara götürüp batırmaktı. Ve bana geminin batması ne kadar zaman alır diye sordu. Ben de ona, tapasını çektikten sonra geminin batmasının ne kadar süreceğine dair kabaca bilgi verdim. Fakat bunun için derin sularda olmalıydık –fazlasıyla

97) Phillip F. Tourney'nin hatıraları (9 Kasım 1998).
98) Larry Thorn'un hatıraları. (11 Kasım 1998).
99) Tourney'nin hatıraları.
100) Rowley'nin hatıraları.

sığ sulardaydık– burada gemiye kolayca çıkabilirler ve kendileriyle ilgili belgeleri ele geçirebilirlerdi."[101]

Çok yükseklerde, EC-121 istihbarat uçağındaki dinleme operatörleri aşağıdaki savaşın seslerini dinlemeye devam ediyordu, fakat artık Amerikan bayrağından bahsedilmiyordu. "Sonunda," diyordu şef Nowicki, "Atina'ya dönme vakti gelmişti. Eve dönüş rotasında, kesilinceye kadar sesleri kaydetmeyi sürdürdük. Yol boyunca, değerlendirme uzmanıyla birlikte kopyaladıklarımızı anlamaya çalıştık. Kasetlerin bazı yerlerini tekrar tekrar dinlememize rağmen, İsrail hava ve deniz güçleri tarafından saldırıya uğrayan Amerikan bayraklı bir gemi dışında, ortada ne olduğunu hâlâ tam olarak anlamış değiliz."

Atina Havaalanı'nın Yunan Hava Kuvvetleri'ne ayrılan bölümüne indikten sonra, Nowicki ve dinleme ekibi hemen işlem merkezine götürüldüler. "USA-512 merkezine ulaştığımızda," diyordu, "USS *Liberty* saldırısı hakkında istasyona tamamlayıcı raporlar geliyordu. Bize sorulan ilk soru, bu faaliyetten haberimiz olup olmadığıydı. Evet, oldu, demeye cesaret ettik. Sivil NSA görevlileri kasetlerimizi alıp kopyalamaya başladılar. İsrail uçaklarının ve hücumbotlarının Doğu Akdeniz'de bir gemiye saldırdığı çok açıktı. Saldırganlar adından ya da gövde numarasını hiç bahsetmemiş olsalar da, geminin Amerikan bandıralı olduğu tespit edilmişti. O bölgede olduğundan ve bir saldırıya maruz kaldığından hiç haberimiz olmasa da, bu geminin USS *Liberty* olduğu sonucuna varmak zor değildi." Nowicki, dinleme kasetlerinde o gün duyduğu kesik kesik konuşmalardan, saldırının bir hatadan kaynaklandığını sanmıştı.

Bu durumda, KRİTİK mesaj NSA'ya gönderilecek miydi – KRİTİK mesaj, dinleme istihbaratının en öncelikli mesajıydı. "Uzun uzun düşündükten sonra," diyordu Nowicki, "KRİTİK mesajı çekmemeye karar verdik, zira elimizdeki bilgiler saatler öncesine aitti. KRİTİK mesaj, olay ânından sonraki on beş dakika içinde çekilmeliydi. (...) Tam bir gün geçmişti ve önümüzde başka günler vardı. Saldırı bölgesinden uzaklaşmaya çabaladığı anda *Liberty*'nin başına gelen felaketi ve yaşanan kaosu anlayamadan, fakat keyifli bir şekilde, dinlenmek ve rahatlamak için Seville Otel'ine döndük."

Saldırıdan hemen sonra *Liberty*'nin gönderdiği acil yardım isteyen mesaj nihayet Altıncı Filo'ya ulaştığında, filo Girit'in güneyinde ve 450 mil batı-

101) George H. Golden'ın hatıraları, 12 Kasım 1998.

daydı. Üst düzey haberleşme kanalları birdenbire canlandı. 14.50'de (*Liberty* saati ile), ilk mermilerin geminin gövdesini yırtmaya başlamasından elli dakika sonra ve saldırı hâlâ devam ederken, uçak kaldırmaya karar verildi. Girit yakınlarında dolaşan USS *Amerika* uçak gemisine silahlı dört A-4 Skyhawk uçağını kaldırması emri verildi. USS *Saratoga*'ya da, gemiyi korumak üzere dört A-1 taarruz uçağını bölgeye göndermesi söylendi. 15.05'te (Washington saatiyle sabah 09.05), Altıncı Filo, *Liberty*'ye, "Sizi korumaları için uçak gönderiyoruz"[102] dedi. "Deniz/kara birlikleri de yolda."

Sabah 09.00'da (*Liberty*'de öğleden sonra 15.00) çanlar çaldı ve hem *Amerika* hem de *Saratoga*'dan çekilen ilk KRİTİK mesaj NSA'nın Sigint Komuta Merkezi'ndeki beyaz telem kâğıdına dökülmeye başladı. Kıdemli harekât subayı, mesajı doğrudan Direktör Marshall Carter'a iletti. Carter, dokuzuncu kattaki ofisinde Yardımcı Direktör Tordella'yla birlikteydi. 09.28'de (*Liberty*'de 15.28), Carter tüm dinleme karakollarına KRİTİK uyarı mesajı gönderdi. Mesajda, "USS *Liberty*'nin Doğu Akdeniz'de 32 Kuzey 33 Doğu koordinatlarında tanımlanamayan kaynaklar tarafından torpillendiği bildirilmiştir"[103] deniyordu. "Olası tepki ve yansımalar için tüm haberleşmelerin incelenmesi ve uygun şekilde raporlandırılması talep edilir."

KRİTİK mesajın NSA'ya ulaşmasından on bir dakika sonra Pentagon'un Harp Daire'sindeki telefon çaldı ve Avrupa Komutanlığı Karargâhı, nöbetçi subaya, *Liberty*'nin kimliği belirsiz jetlerin saldırısına uğradığını söyledi.[104]

Aynı sıralarda Washington'da, Başkan Johnson masasının başında telefonda sırayla kongre liderlerine bağırıyor ve karara bağlanamayan birçok kanun maddesi konusunda kendisini desteklemeleri için onları ikna etmeye çalışıyordu. Fakat dört dakika sonra, Walt Rostow'un diğer hattan gelen telefonuyla konuşması aniden kesintiye uğradı. "*Liberty* Akdeniz'de torpillenmiş"[105] dedi Johnson'a heyecanla. Bir dakika sonra, danışman elindeki kısa bir notla Oval Ofis'e daldı. "Gemi Mısır'ın 60 ila 100 mil kuzeyinde bulunuyor. Altıncı Filo'nun keşif uçakları havalandı," yazıyordu notta. "Bu eyleme herhangi bir denizaltı veya geminin katıldığına dair bir bilgi yok. Sizi bilgilendirmeye devam edeceğiz."

102) COMSIXTHFLT mesaj (1305Z, 8 Haziran 1967).

103) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları. DIRNSA'dan tek mesaj (8 Haziran 1967).

104) Daha sonraki bir çalışmada, KRITIC mesajların gönderildiği NSA'nın özel Kritik Mesaj hattı oldukça iyi çalışırken, Pentagon'un Flash mesaj gönderme hattının sadece yüzde 22 oranında çalıştığı ortaya çıktı.

105) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", s. 32.

Pentagon'da, Savunma Bakanı Robert S. McNamara, gemi, personeli ve diğer ayrıntılar hakkında daha kesin bilgiler almak için NSA'da Carter'ı çağırdı.[106] Carter ona bildiklerini anlattı, fakat en güncel bilgilere geminin sevk ve idaresinden sorumlu Donanma Güvenlik Grubu'nun sahip olabileceğini ve Güvenlik Grubu Direktörü Yüzbaşı Ralph E. Cook'a kendisini hemen arattıracağını söyledi. Carter daha sonra Cook'un ofisini aradı, öğrenebildiği tek şey Cook'un dışçide olduğuydu. Telefona Cook'un yardımcısı Yüzbaşı Thomas çıkmıştı ve Carter ona hemen McNamara'yı aramasını söyledi. Yaklaşık on dakika sonra McNamara tekrar Carter'ı aradı ve kendisini hâlâ kimsenin aramadığını söyledi. Birkaç dakikalık telefon trafiğinin ardından, McNamara ve Thomas nihayet konuşabildi.

NSA'nın en büyük korkusu gerçek olmuştu. "Personel güvenliğini göz önünde bulundurduktan sonra ve suyun derinliğini ve geminin sahile olan uzaklığını da düşününce," dedi Tordella, "General Carter ve benim en çok endişelendiğim konu gemide bulunan tasnif edilmiş malzemeyle ilgiliydi."[107] Tordella telefonla Birleşik Keşif Merkezi'ni aradı ve Donanma yüzbaşılarından yardımcı direktör Vineyard'la konuştu. "Yazılı belgelerin kesinlikle yakılması ve elektronik cihazların mümkünse kurtarılması gerekiyor" dedi.

Fakat Tordella duyduğu şeye hazırlıklı değildi. NSA'nın çok gizli/umbra olarak sınıflandırdığı ve *Sırlar Evreni* için elde edilen belgelerine göre, Washington'daki bazı üst düzey görevliler Tordella'ya, her şeyden önce İsrail'i mahcubiyetten kurtarmak istediklerini söylediler. "Gazeteciler geminin fotoğraflarını çekemesin ve böylece İsrail karşıtı bir kamuoyu oluşmasın diye *Liberty*'nin batırılması fikrinin sonradan ismi verilmeyen bazı Washingtonlu yetkililer tarafından ortaya atıldığını, Yüzbaşı Vineyard bu görüşme sırasında söylemişti. Bu düşünceye kaba bir yorum getirdim,"[108] diye yazıyordu Tordella. Tordella hemen, belgelemek adına görüşmenin içeriğini anlatan bir not yazdı ve notu kilitli bir yerde sakladı.

Gemideki sırlara yönelik kaygılar giderek arttı ve Carter belgelerin ele geçmemesi için geminin gözden çıkarılması emrini vermeye hazırlandığını söyledi. Sığ suların belgeleri ve teçhizatı tehlikeye atmasının 'başka bir olasılık'[109] olduğu kendisine bildirilince yeniden düşündü. Daha sonra ise, geminin batması durumunda belgelerin güvenliği için kaygılanmaya başladı. Vineyard'a, "Gemi batacak gibi olursa," diyordu, "bölgenin güvenliği

106) NSA, Gizli/Sözel/Sınırlı Dağıtım, "USS *Liberty*: Olaylar Kronolojisi" (tarihsiz), s. 13.
107) NSA, Çok Gizli/Umbra, Tordella'nın kayıt için tezkeresi (8 Haziran 1967).
108) *A.g.e.*
109) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", (1981), s. 57.

mutlaka sağlanmalıdır. (...) Aşağıya inip hassas malzemeyi gemiden almak gerekecek."[110]

Bir de, *Liberty*'nin yerine USS *Belmont*'un gönderilmesi tartışması vardı. *Liberty* için hemen uydurma bir hikâye yazıldı. "Liberty, güncel sorunlar devam ederken, tüm Akdeniz'deki Birleşik Devletler elçiliklerine gelişmiş haberleşme-röle hatları sağlanmasını araştırmak amacıyla bölgeye yönlendirilmiş bir haberleşme araştırma gemisiydi,"[111] deniyordu hikâyede.

Amerika ve *Saratoga*'daki pilotlara, "*Liberty*'ye açık bir şekilde saldıranların imha edilmesi ya da püskürtülmesi"[112] emri verildi. Daha sonra uçaklar, *Liberty* zamanıyla 15.45'te (Washington saatiyle 09.45) uçak gemilerinden havalandılar.

Saat 16.00'da (Washington'da 10.00), *Liberty* mürettebatı hâlâ yardım çığlıkları atıyordu. Mikrofonuna "Acil, acil, acil!" diye bağırdı telsizci Joe Ward. "Kör oldum. [Bu, sesini kimin dinlediğini bilmediği anlamına geliyordu.] Uçakların ve çok hızlı gemilerin saldırısına uğradık. Tekrar ediyorum, acil, acil, acil!"[113] O andan sonra, hava dalgalarını iki saat boyunca kriptosuz ses mesajları kapladı. İsrail, savaş boyunca hep yaptığı gibi, bu haberleşmeleri dinliyor olsaydı, gelecek olan Amerikan avcı uçakları için kaygılanmaya başlamış olurdu.

Rostow, saat 10.14'te (*Liberty*'de 16.14), geminin "sancak tarafından berbat bir şekilde yan yattığını ve *Saratoga*'dan dört A-4 ile dört A-1'in havalandığını" söylemek için Beyaz Saray'daki Kriz Odası'ndan Johnson'a telefon etti. Johnson, bu saldırının Sovyet uçakları ve denizaltıları tarafından gerçekleştirilmiş ve Birleşik Devletler'in Sovyetlerle bir savaşın eşiğine gelmiş olmasından korkuyordu.[114] Sonra, tüm danışmanlarını acil olarak Kriz Odası'nda toplantıya çağırdı.

Joe Ward'ın yardım için bir kez daha yalvardığı bir sırada, Tel Aviv'deki Birleşik Devletler donanma ataşesi Deniz Binbaşı Ernest C. Castle,[115] acilen İsrail Savunma Kuvvetleri Karargâhı'na çağrıldı. Orada ona, İsrail hava

110) NSA, Gizli/Sözel/Sınırlı Dağıtım, "USS *Liberty*: Olaylar Kronolojisi" (tarihsiz), s. 15.
111) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", (1981), s. 48.
112) *A.g.e.*, s. 31.
113) Ennes, *Assault on the Liberty*, s. 47.
114) Mektup, Christian'dan James M. Ennes Jr.'a (5 Ocak 1978).
115) Daha sonra, *Liberty*'de saatler 18.30'u gösterirken, gün batmadan önce, Castle *Liberty*'nin güvertesine bir İsrail helikopteri indirmek için zayıf bir girişimde bulundu. Üniformasız bir halde, herhangi bir megafon veya başka bir haberleşme cihazı kullanmadan, güverteye üzerinde görev kartı takılı olan bir can yeleği attı. Arkasına "Yaralıları alabilir misiniz?" diye yazmıştı. Daha sonraki bir NSA raporunda, "Mürettebattan üç adamın cesedi henüz baş kasarasından kaldı-

ve deniz güçlerinin *Liberty*'ye 'yanlışlıkla' saldırdığı söylendi. Castle süratle elçiliğe döndü ve bu gelişmeyle ilgili olarak *Liberty* saatiyle 16.14'te (Washington'da 10.14) Washington'a acil bir mesaj çekti. NSA, tuhaf bir şekilde, saldıranların İsrailliler olduğunu, Castle'ın İsrail Savunma Kuvvetleri Karargahı'na çağırılmasından on beş dakika, Castle'ın acil mesajından ise yarım saat önce öğrendiklerini iddia ediyordu.[116] NSA'nın bunu nasıl öğrendiği hiçbir zaman açıklanmadı.

Beyaz Saray'da, saldıranların Mısırlılar ya da Sovyetler olmadığını öğrenen Johnson rahatlamıştı. Bugün savaş olmayacaktı. Ama başkan, Rusların, Sigint aracılığıyla, radarlarla veya gözlem yaparak Amerikan avcı uçaklarından oluşan bir filonun hızla savaş bölgesine doğru ilerlediğini öğrenmesinden kaygılanıyordu, ve eğer SSCB Amerika'nın ani bir kararla savaşa katıldığından şüphelendiyse bir saldırı başlatabilirdi. Bu yüzden, saat 11.17'de (*Liberty* saatiyle 17.17) Moskova'daki Kosygin'e direkt hattan bir mesaj gönderdi.

Harp Dairesi'nin bitişiğindeki küçük oda son zamanlarda meşgul bir yer haline gelmişti. Beyaz Saray telefonu çaldığında, Rusça konuşabilen Donanma kriptoloji şefi danışman Harry O. Rakfeldt, kriz boyunca direkt hattan Moskova'ya gönderdiği mesajlardan birini daha yazıyordu. Başkanlık tercümanı, Kara Kuvvetleri'nden Binbaşı Pawlowski, ahizeyi kaldırdı, bir an dinledi ve sonra Rakfeldt'e, acil bir mesaj için Moskova'ya beklemede kalmalarını bildirmesini söyledi. Rakfeldt hemen yazmayı bıraktı, birkaç satır boşluk bıraktı ve "Acil bir mesaj için beklemede kalın" yazılı mesajı çekti. Sonra, Rakfeldt, Binbaşı Pawlowski'nin dikte ettirdiği aşağıdaki uyarı mesajını yazdı:[117]

> Yardımcı sınıf gemilerimizden USS Liberty'nin Said Limanı açıklarında İsrail güçleri tarafından yanlışlıkla torpillendiğini henüz öğ-

nılmamıştı ve helikopterden görünmemesi imkânsızdı" deniyordu. [NSA, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", (1981), s. 34].

Binbaşı McGonagle soruşturma mahkemesinin önünde şu ifadeyi verdi: "Geminin baş kasarasında, 01 seviyesinden, önünde hâlâ bir cesedin yattığı 51. top yuvasının bulunduğu ana güverteye kadar kan sel gibi akıyordu. Daha dün gibi hatırlıyorum. Adamın kafası neredeyse tamamen uçmuştu. Hatırlayabildiğim kadarıyla, 51. top yuvası civarında başka bir ceset daha vardı." [Birleşik Devletler Donanması, Soruşturma Mahkemesi kopyaları, Binbaşı McGonagle'ın ifadesi (10 Haziran 1967), s. 51].

116) NSA, "Bir Sigint Platformuna Saldırı", s. 57; ayrıca, NSA, Çok Gizli/Umbra, Tordella'nın kayıt için tezkeresi (8 Haziran 1967).

117) Rakfeldt ve sıcak/direkt hattın detayları: Harry O. Rakfeldt ile görüşme (Şubat 2000).

renmiş bulunmaktayız. Şu an Akdeniz'de bulunan Saratoga uçak gemimize, durumu araştırması için bölgeye uçak göndermesi talimatını verdik. Bilmenizi isteriz ki uçaklarımızın tek amacı araştırma yapmaktır ve tarafları bilgilendirecek uygun adımları atacağınızı umuyoruz. Chernyakov'a da mesaj çektik, ama bu gelişmeden sizin de acilen haberdar olmanız gerektiğini düşündük.[118]

Mesaj Kremlin'e Washington saatiyle 11.24'de ulaştı; Kosygin yaklaşık kırk beş dakika sonra verdiği yanıtta, mesajı Nasır'a ilettiğini söyledi.

Liberty'nin gövdesinde açılan 800'den fazla delikten hâlâ siyah dumanlar çıkıyordu ve olayı örtbas etme çabaları şimdiden başlamıştı. Saldırının üzerinden birkaç saat geçmişti ki, İsrail, Başkan Johnson'a olayın sessizce kapatılıp kapatılamayacağını sordu. Dışişleri Bakanlığı'na gelen çok gizli ve çok az kişinin okuyabileceği mesajda, "Geminin çatışma bölgesine çok yakın olması, Arapların, Amerikalıların İsrail'e yardım ettiğinden şüphelenmelerine neden olacağı için, Tel Aviv elçiliği olayın abartılmamasını ister"[119] denilmekteydi. Çok kısa bir süre sonra, Pentagon, bu konu hakkında toptan bir haber yasağı getirdi. Bölgedeki hiç kimsenin saldırı hakkında konuşmasına izin verilmedi. Tüm bilgileri, sadece Washington'daki birkaç üst düzey görevli verecekti.

Saat 11.29'da (*Liberty* saatiyle 17.29), *Liberty* içten içe yanıyor ve giderek batıyor bir halde, yeni bir saldırıya uğrama korkusu içinde, güvertesindeki ölüler, can çekişenler ve yaralılarla hâlâ yardım beklerken, Johnson görülmedik bir adım atarak Genelkurmay'a avcı uçaklarını geri çağırmasını emretti. Altıncı Filo'nun amiral gemisinde Akdeniz'deki uçak gemilerini komuta eden Tuğamiral Lawrence R. Geis, geri çağırma emri karşısında hem çok şaşırdı hem de sinirlendi ve Savunma Bakanı Robert S. McNamara'yı protesto etti.

Amiral Geis, daha sonra duyduklarıyla şok oldu. *Sırlar Evreni* için elde edilen bilgilere göre, "Başkan Lyndon Johnson, geminin batıp batmamasını umursamaz bir durumdaydı ve müttefiklerini mahcup etmeyecekti."[120] Amiral Geis durumu *Liberty*'deki NSA grubunun şefi Kıdemli Yüzbaşı David Lewis'e söyledi, ama ondan bunu kendisi ölünceye dek sır olarak saklamasını istedi. Lewis, Amiral'e verdiği sözü tuttu.

118) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", (1981), s. 32.

119) Dışişleri Bakanlığı, Gizli/EXDIS, Ortadoğu Üzerine Amerikan-İsrail Müzakereleri Kronolojisi, 17 Mayıs-10 Haziran 1067 (15 Haziran 1967).

120) David E. Lewis'in hatıraları (10 Kasım 1998).

Liberty'nin yirmi üç yıllık gövdesinde neredeyse bir otobüsün geçebileceği büyüklükte bir delik açılmıştı; sancak tarafına doğru feci şekilde yan yatmış, teçhizatının çoğu parçalanmış, mürettebatından otuz ikisi ölmüş (daha sonra ikisi daha ölecekti) ve kalanların üçte ikisi yaralanmıştı; geminin ikinci kaptanı ölmüş, gemi komutanı ise ağır yaralanmıştı. Tüm bunlara rağmen, *Liberty* hayata döndürüldü ve ağır ağır daha güvenli sulara doğru götürüldü. Geminin batmasını engellemek için NSA kabinlerini sular altında bırakan ambar kapakları kapatıldı ve içerdeki yirmi beş Sigint uzmanının cesetleriyle birlikte kilitlendi.

Binbaşı McGonagle, bütün bir gece, köprünün iskele tarafındaki bir sandalyeye dayanmış halde, Kuzey Yıldızı'na bakarak gemiyi kumanda etti. Şafak söktükten kısa bir süre sonra, yani saldırıdan tam on altı buçuk saat sonra, nihayet yardım geldi. Soudha Körfezi'nin (Girit) 420 mil doğu-güney doğusunda Amerikan destroyerleri *Davis* ve *Massey Liberty*'yi beklemekteydi.

Çok geçmeden helikopterler geldi ve çok ağır yaralıların olduğu sedyeler hâlâ 138 mil ötedeki *Amerika*'nın güvertesine götürülmek üzere helikopterlere alınmaya başlandı. Oradan uçakla Atina'ya, sonra da Napoli'deki donanma hastanesine sevk edildiler. Nakil işlemi tamamlandığında, sürekli köprüde geçirdiği on sekiz saatin ardından bitkin haldeki kaptan nihayet bıraktığı şeylere bakmak için odasına yöneldi. Yaralarına rağmen, Malta'da havuza çekilinceye kadar gemisini terk etmedi.

Yaralılar Atina havaalanına indiklerinde, birkaç metre ileride bulunan USA 521J'deki sivil NSA görevlileri, önceki gün EC-121 sansar görevinden gelen kasetlerin çoğunu kopyalamayı bitirmişti. Daha sonra, ellerindeki işlenmemiş bilgiyi teşkilatın özel kanalı SPINTCOMM (Special Intelligence Communications / Özel İstihbarat Haberleşmeleri) üzerinden NSA'ya gönderdiler. Ardından, sivil görevlilere, orijinal kasetleri paketlemeleri ve mümkün olan en kısa zamanda askeri kurye ile NSA'ya göndermeleri talimatı verildi.

NSA'da, mürettebatın kurtarılması kaygısı yerini, *Liberty*'nin parçalanan sinyal kabinlerinden hassas evrakların kurtarılması telaşına bıraktı. Destroyerlerden suya indirilen botlara, iki saat boyunca *Liberty*'in etrafında araştırma yapmaları ve armuda benzeyen delikten yüzeye çıkmış olabilecek gizli bilgiler içeren kâğıtları aramaları emredildi. *Liberty* yavaşça Malta'ya doğru yol alırken, başlıca endişe, Rus gemilerinin denizde yüzen belgeleri görüp toplama olasılığıydı. Altıncı Filo komutanı, "Sovyet gemilerini *Liberty*'den uzak tutmak için ne mümkünse yapın" diyordu. "*Liberty*'nin izi-

ni gözlem altında tutmaya devam edin ve mümkünse ne tür evrakların su yüzüne çıktığını öğrenmeye çalışın. (...) Hem siyasi hem de teknik açıdan ödün verme olasılığını azaltmak için uygun ve mantıklı her adımı atın."[121]

Güdümlü mermi taşıyan bir Sovyet destroyeri, kan kokusuna duyarlı bir köpekbalığı gibi, bir süre *Liberty*'nin peşinde dolaştı, fakat iki Amerikan destroyeri ve bir hızlı okyanus römorkörü, kâğıtları Ruslardan önce toplayabilmek için *Liberty*'yi takip ediyordu. Yol boyunca römorkör, çok gizli belgeleri toplamak için kanca ve ağ kullandı. Bir belgeyi sudan kurtaramadığında pervanesiyle üzerinden geçer ve kâğıdı parçalardı. Tüm bu titizliğe rağmen, beş teknisyenin delikten çıkıp sürüklenen cesetleri asla bulunamadı.

Fort Meade'dekilerin başka bir endişesi de, NSA'nın gemideki üç sivil Arapça uzmanıydı. Daha önce Rota'ya uçmuşlar ve orada gemiye binmişlerdi. Üç uzmandan Allen M. Blue öldürülmüş, Donald L. Blalock yaralanmış, üçüncü uzman Robert L. Wilson ise sağ salim kurtulmuştu. Marshall Carter, bir NSA görevlisine Malta'da gemiyi karşılamasını ve Blalock ile Wilson'ın mümkün olduğunca çabuk ve sessiz şekilde Amerika'ya getirilmeleri için elinden gelen gayreti göstermesini emretti.

Liberty 14 Haziran'da Malta'ya girerken, olayı gizleme çalışmaları tüm hızıyla devam ediyordu. Tüm haberlere karartma uygulandı. Görevli müretebata gözdağı verildi; olay hakkında aile üyeleri ve mürettebattan arkadaşları dahil kimseyle tek kelime konuşmayacaklar, aksi halde askeri mahkemede yargılanacak ve hapse atılacaklardı. "Bunu eğer bir daha birine anlatırsan, hapse atılır ve orada unutulursun"[122] diye uyarıldığını söylüyordu Larry Weaver.

Gemi şimdi çekildiği kuru havuzda güvendeydi ve altı gün önceki saldırıdan beri mühürlü durumdaki NSA kabinlerinin tüyler ürperten araştırma işine başlanıyordu. "Yanıma bir denizci alarak (...) kabinlerdeki gizli teçhizatı ve bilgileri envantere kaydetmek için aşağı indim"[123] diyordu eski şef yardımcısı Stan White. "İçerisi öyle korkunç kokuyordu ki anlatamam. Cesetleri dışarı çıkardık, sonra ceset parçalarını torbalara doldurduk ve nihayet envanter işini hallettik. Bugün bile bazen o kokuyu duyduğum olur ve gözlerimin önüne o manzara gelir." Deniz eri Don Pageler de iki buçuk gün boyunca kocaman kompartımanın araştırılması ve temizleme-

121) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", (1981), s. 44.
122) Weaver'in hatıraları.
123) White'ın yazara e-postası.

si işine yardım etmişti. Bir ara, bir cihazın bir parçasını kaldırdığında korkunç bir keşif yaptı. "Parçanın altındaki bir insan koluydu. (...) Adamın kas yapısına baktım ve kimin kolu olduğunu anladım. İyi tanımıyordum ama kim olduğunu biliyordum."[124]

1967 Temmuz'unda *Liberty* Malta'dan Norfolk'a döndü. NSA gemiye operasyonel sinyal istihbaratı statüsü kazandırmak amacıyla Pentagon'dan 10,2 milyon dolar sağlamak için uğraşadursun, *Liberty* orada gün geçtikçe çürüdü. Bu çaba başarısız olunca, *Liberty* 28 Haziran 1968 tarihinde aktif görevden alındı. 1970'te, gemi Birleşik Devletler Denizcilik İdaresi'ne devredildi ve 101.666.66 dolara satıldı. 1973'te gemiyi alçakça bir son bekliyordu; getirildiği Baltimor's Curtis Körfezi'ndeki bir tersanede, İsrail saldırısının yapamadığını kaynakçı hamlaçları yaptı. Parçalandı ve hurda olarak satıldı.[125]

Saldırıdan yaklaşık iki yıl sonra, 28 Nisan 1969'da, nihayet, İsrail Hükümeti yaralı mürettebatın her birine 20.000 dolar ödedi.[126] Fakat, tazminatlar, yaralıların tuttuğu özel avukatların Washington'da İsrail avukatlarıyla yaptıkları görüşmelerin ardından verildi. Bu yüzden ödenen paranın bir kısmı avukatlık masraflarına gitti. On ay önce de, İsrail Hükümeti, ölenlerin ailelerine yaklaşık yüzer bin dolar vermişti.[127]

Sonunda, birkaç yıl önce sinyal istihbarat gemisine dönüştürülmesi için 20 milyon dolar, teknolojik donanımı için de 10,2 milyon dolar harcanmış olmasına rağmen, Birleşik Devletler hükümeti, gemiye verdiği hasar karşılığında İsrail'den sembolik olarak 7.644.146 dolar talep etti.[128] Fakat, talep edilen bu mütevazı miktara ve silahlı kuvvetlerinin neden olduğu acıya rağmen, İsrail hükümeti tazminatı ödememek için on üç yıl boyunca çirkin bir mücadele verdi. 1980 kışına gelindiğinde, paranın sadece faizi 10 milyon dolara yükselmişti. Daha sonra, İsrail büyükelçisi Ephraim Evron, Birleşik Devletler'in 6 milyon dolar talep etmesi –ve faizi de tamamen silmesi– halinde, ülkesinin ödeme yapmayı *belki* kabul edeceğini belirtti. Başkan Jimmy Carter, ofisine giderken yolda teklifi kabul etti ve 1980 Aralık ayında 6 milyon dolarlık bu önemsiz miktar teslim alındı.

124) Pageler'ın hatıraları.

125) *Liberty*'nin sonuna dair detaylar NSA'dan alınmıştır, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", (1981), s. 64.

126) Richard K. Smith, "*Liberty* Vahşeti," Birleşik Devletler Donanma Enstitüsü Tutanakları (Haziran 1978), s.70.

127) Dışişleri Bakanlığı, Basın Açıklaması, (13 Mayıs 1969).

128) Bernard Gwertzman, "Israeli Payment to Close the Book on '67 Attack on U.S. Navy Vessel", *New York Times*, (19 Aralık 1980).

İsrail hükümeti, saldırıyı izleyen günlerde Birleşik Devletler hükümetine, saldırının yanlışlıkla yapıldığı iddiasını ispatlamak için gizli bir rapor sundu. Ve bir İsrail soruşturma mahkemesi bu raporu temel alarak hükümeti ve olaylara katılan herkesi akladı. Hiç kimse mahkeme önüne çıkarılmadı, kimsenin rütbesi düşürülmedi ve hatta kimse kınanmadı. Tersine, İsrail, *Liberty*'ye ölümcül torpili atan Hücumbot 203'ü onurlandırma yolunu seçti.[129] Geminin dümeni ve çanı, İsrail'in en çok gurur duyduğu denizcilik yapıntılarının arasına kondu ve donanma müzesinde dikkat çekici bir şekilde sergilendi.

İsrail'in gemiye bilerek saldırdığının ve Amerikan askerlerini öldürdüğünün yadsınamaz kanıtlarına rağmen, Johnson yönetimi ve Kongre olayın üstünü örttü. Johnson bir sonraki yıl yapılacak seçimlerde de başkanlık için yarışmayı planladığından, İsrail yanlısı seçmenlerin desteğine ihtiyacı vardı. Hükümetinin yaptıkları utanç vericiydi. Gemiyi kurtarmak ve güvenli bir şekilde geri getirmekte gösterdiği kahramanlık için Binbaşı McGonagle Kongre Onur Madalyası'yla ödüllendirildiyse de, Beyaz Saray'ın üst düzey görevlileri bu kutlamanın mümkün olabildiğince gizli tutulmasına karar verdi. Ülkenin en onurlu payesi olan bu madalya çok az kişiye verildiğinden, her zaman üst düzey bir Beyaz Saray töreniyle ve Başkan tarafından sahibine sunulurdu. Fakat McGonagle'a madalyası, pis kokulu Anacostia Nehri'nin kıyılarında ıskartaya çıkarılmış bir üs olan Washington Donanma Bahçesi'nde, (Navy Yard) aceleyle ayarlanmış bir törende, Donanma Sekreteri tarafından verildi.

Saldırıdan sonraki haftalarda Donanma Operasyonları Şefi olan Amiral Thomas H. Moorer, "Başkan'ın Amerikalıların özel cesaretlerini Kongre Onur Madalyası ile bizzat ödüllendirdiği törenleri izlemek üzere en az on beş kere Beyaz Saray'a gitmiş olmalıydım"[130] diyordu. "Bu yüzden, McGonagle'ın ödül töreninin Washington Donanma Bahçesi'nde yapılması ve madalyanın Donanma Sekreteri tarafından verilmesi çok canımı sıkmıştı. Elin tersiyle atılmış bir tokattı bu. Başka herkes madalyasını Beyaz Saray'da almıştı. Başkan Johnson İsrail lobisinin tepkisinden çekinmiş olmalıydı."

Daha sonra, bu ödüllerle bağlantısı olan bir donanma subayı, gemiden Yüzbaşı Jim Ennes'e bunun nedenini anlatmıştı. "Hükümet İsrail konusunda oldukça gergin. Dışişleri Bakanlığı, İsrail büyükelçisine, hükümeti-

129) Fotoğraf ve manşet A. Jay Cristol'den, "The *Liberty* Incident", Miami Üniversitesi'ne verilen bir doktora tezi, 1997, s. 331.

130) Tezkere, Moorer'dan AMEU'ya (8 Haziran 1997).

nin McGonagle'ın madalya almasına itirazı olup olmadığını bile sordu. 'Kesinlikle hayır' dedi İsrail. Fakat İsrail'i gücendirme olasılığına karşı, McGonagle'ın ödüllendirileceğinden İsrail'e hiç bahsedilmedi ve madalya töreni mümkün olan en düşük düzeyde tutuldu."[131]

Olaydan hemen sonraki dönemde, Deniz Kuvvetleri ve CIA tarafından birkaç hızlı değerlendirme yapıldı. Bununla birlikte, başlıca değerlendirme konuları Donanma Haberleşme Sistemi'nin çökmesi ve kriz esnasında gemi mürettebatının nasıl bir performans gösterdiğiydi. Hiçbir Amerikalı araştırmacı bir kez olsun bile "neden" sorusunu sormadı ve konuyu İsrail'in işlediği bir suç olarak irdelemedi. Araştırmacılar, İsrail'in saldırının 'yanlışlıkla' yapıldığını ifade ettiği tuhaf raporu itibar edilecek bir belge olarak kabullendi. Bu rapor, hücumbot mürettebatının, *Liberty*'nin –II. Dünya Savaşı'ndan kalma ve saatte 5 deniz miliyle seyreden eski bir yük gemisi– saatte 30 deniz mili gibi inanılmaz bir süratle –*Liberty* en fazla 17 deniz mili hız yapabilirdi– kendi botlarından bile daha hızlı kaçmaya çalıştığını iddia ettiği bir belgeydi. Hava gücünün çağrılma nedeni buydu deniyordu raporda.

İsrail raporu sonra da, kendi gözlemcilerinin gemiyi *Jane's Fighting Ships*'te kontrol ettiklerini ve *Liberty*'yi Mısır askerlerini ve atları taşıyan *El Quseir*'le karıştırmış olduğunu söylüyordu. Ama *Jane's El Quseir*'in maksimum hızını sadece 14 deniz mili olarak belirtiyordu. Sözüm ona 30 deniz mili hız yapan bir gemi nasıl maksimum hızı saatte 14 deniz mili olan bir tekneyle karıştırılabilirdi? *Jane's*, *Liberty* hakkında başka detaylar da veriyordu ve bunlar hava kuvvetleri karargâhında gemiyi tanımlarken Deniz Binbaşı Pinchasy'nin verdiği ayrıntıların aynısıydı. (Ve Pinchasy bu tanımlamayı İsrail donanma karargâhına bildirmişti.)

Rapor, saldırı amacının, tamamıyla, *Liberty*'nin on iki milden daha uzakta olan El Arish kasabasını kısa menzilli birkaç makineli tüfeğiyle bombalamasını engellemek olduğunu da söylüyordu. Bu çok saçmaydı.

Gene de, Birleşik Devletler'deki araştırmaların çoğu, ki bunlar Beyaz Saray tarafından yürütülmüştü, en az dirençle karşılaştı ve 'yanlışlık' teorisini kabullendi. 34 Amerika askerinin ölümü, 171'inin yaralanması ve Birleşik Devletler Donanması'na ait bir geminin neredeyse batması [II. Dünya Savaşı'ndan beri daha fazla (yüzde 69) hasar gören başka Amerikan gemisi yoktu][132] göz önüne alındığında, Kongre'nin olayı kamuoyuna duyur-

131) Ennes, *Assault on the Liberty*, s. 194.

132) Paul N. McCloskey, Jr., "The U.S.S. *Liberty* 1967-1989", *NCVA Cryptolog* (Sonbahar 1989), s. 1.

maması inanılır gibi değildi. Yaklaşan seçimler öncesinde, tabansız Beyaz Saray ve Senato İsrail yanlısı güçlü grupları gücendirmek ve dolgun kampanya katkılarını kaybetmek istememişti.

Fakat *Sırlar Evreni* için elde edilen belgelere ve yapılan görüşmelere göre, saklı tutulan kaset kayıtlarına ve çok gizli kanıtlara ulaşabilen tek makamın, yani NSA'nın üst düzey liderlerinin neredeyse tamamı, saldırının bilerek yapıldığını düşünmekteydi. Şuna kesinlikle inanıyorlardı ki, İsrail *Liberty*'nin dinlemiş olması muhtemel şeylerden korkmuş ve bu yüzden gemideki herkesin öldürülmesi, canlı kimsenin bırakılmaması emrini vermişti.

İsrail, bir noktada asla tereddüde düşmedi: Sağ kurtulanlar arasında, gemi hem havadan hem de denizden saldırıya uğradığı sırada gemide bayrağın dalgalandığı neredeyse ortak kanıyken, tek bir kişi bile bu iki saldırıda da *Liberty*'de bayrak falan görmemişti. "Temas boyunca," diyordu raporda, "hiçbir İsrail uçağı ya da hücumbotu gemide dalgalanan Amerikan ya da herhangi başka bir bayrak görmemiştir."[133]

Fakat, olay yerinin üzerinde EC-121 ile uçan olan deneyimli İbranice uzmanı eski Şef Marvin Nowicki ne duyduğunu biliyordu. "Hatırladığım kadarıyla, hepsini olmasa da saldırının çoğunu kaydettik" diyordu. "Saldırı sırasında birkaç kez bir bayraktan bahsedildiğini işittim." Daha sonra siyaset bilimi doktorası yapan ve üniversite seviyesinde kamu yönetimi dersleri veren Nowicki, aslında verdiği bilginin İsrail'i temize çıkaracağını düşünen ateşli bir İsrail yanlısıydı. Oysa bu bilgi İsrail hükümetini mahkum etti. Eğer İsrailliler bayrağı gördüyse, o zaman bu saldırı soğukkanlılıkla işlenmiş bir cinayetti – tıpkı İsraillilerin aynı gün daha erken saatlerde El Arish'de işlediği diğer yüzlerce cinayet gibi.

Olay başlar başlamaz, Marshall Carter, teşkilatın Sigint operasyonlar bölümü Üretim Organizasyonu'ndan deneyimli memur Walter Deeley başkanlığında küçük bir görev gücü oluşturdu.[134] Görev gücü *Liberty*'le ilgili her bilginin peşine düşecek ve bir rapor hazırlayacaktı. Diğerlerinden farklı olarak, bu araştırma sinyal istihbaratıyla ilgili tüm detayları içermekteydi – EC-121'in dinleme kayıtları ve *Liberty*'den sağ kurtulan sinyal istihbaratçılarıyla yapılan görüşmeler. NSA'nın Sigint operasyonlarını olağanüstü gizli tutması nedeniyle ve özellikle bu bilginin teşkilatın en gizli faaliyeti –sıkı bir müttefik ülkenin dinlenmesi– hakkında olmasından dolayı,

133) İsrail Savunma Gücü, Gizli, Soruşturma Mahkemesi Raporu, Sorgu Hâkiminin Kararı, Yarbay Yishaya Yerushalmi (21 Temmuz 1967).

134) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", (1981), s. 58.

olayın ayrıntıları hiç kimseyle paylaşılmadı. Sonunda, İsrail istihbaratının kapasitesini de düşününce, Walter Deeley'in vardığı olası tek sonuç şuydu. "*Liberty*'nin bir Amerikan gemisi olduğunu bilmemeleri mümkün değildi."[135] Bu, önceden tasarlanmış bir cinayeti akla getiriyordu.

NSA Direktörü Carter da aynı fikirdeydi. 1980 yılında yaptığı bir görüşmede, yazardan bu bilginin o zaman kayıt dışı tutulmasını istese de, "Saldırının bilerek yapıldığından başka bir yanıt olamaz"[136] demekteydi. Bu kitap yayımlandığında Carter ölmüştü.

NSA'nın direktör yardımcısı Dr. Louis Tordella da İsrail'in saldırıyı bilerek yapıldığına ve olayı örtbas etmeye çalıştığına inanıyordu. *Sırlar Evreni* için elde edilen, uzun yıllar saklanmış çok gizli NSA belgelerine göre, Tordella bu inancını sadece kayıt için tuttuğu notlara yazmamış, Meclis Ödenek Komisyonu'ndan (Demokrat-Texas) Kongre üyesi George Mahon'a da söylemişti. Tordella, olaydan yaklaşık iki hafta kadar sonra, 20 Haziran 1967'de, "Sayın Mahon İsrail saldırısının nedenini anlamak için çok düşündü"[137] diye yazdı. "Ona kısaca, açık ya da gizli istihbarat kaynaklarımızdan herhangi bir bilgi edinemediğimizi, ancak, şu an itibariyle, İsrailllilerin ulusal konumlarını korumak adına olayı inkâr etmeye ve gizlemeye çalışmış olabileceklerini söyledim. Bana saldırı hakkında kişisel görüşümü sordu ve ben de ona, eğer bir değeri varsa, saldırı emrinin, faaliyetlerinin *Liberty* tarafından izlendiğinden kuşkulanan Sina Yarımadası'ndaki bazı üst rütbeli komutanlar tarafından verilmiş olabileceğine inanıyorum dedim.

"Bu beklenen ya da sık rastlanan türde bir hata olabilir mi diye sordu," diye devam etti Tordella. "Ona, *Liberty* boyutunda bir geminin Mısır gemilerinden büyük ve farklı olduğunu ve normal olarak kargo tipi teknelerin bilgili deniz kuvvetleri ya da hava pilotları tarafından bir Mısır savaş gemisiyle karıştırılmaması gerektiğini düşündüğümü söyledim. Gemilere ve uçaklara saldırılmasını, olsa olsa, çok büyük bir ihmal ve dikkatsizlik suçu olarak görüyorum." Tordella bu saldırıdan ve saldırıyı gizleme girişiminden dolayı öylesine kızgındı ki, İsrail'in 'yanlışlık' raporu karşısında şunları karaladı: "Güzel bir örtbas etme."[138]

Nihayet, zamanın NSA operasyonlar başkan yardımcısı –sonradan başkanı– olan Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri Tümgenerali John Morrison da, İsrail'in 'yanlışlıkla' açıklamasını yutmamıştı. Yakın zamanda yazar-

135) Cristol'den alıntılanmıştır, "The *Liberty* Incident", s. 161-162, n. 49.
136) Korgeneral Marshall S. Carter'la görüşme (17-18 Temmuz 1980).
137) NSA, Çok Gizli/Umbra, Dr. Louis Tordella'nın kayıt için tezkeresi (20 Haziran 1967).
138) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", (1981), s. 41.

la yapılan bir mülakatta, "Bu açıklamaya kimse inanmaz"[139] diyordu. "Yapabileceğimiz tek anlamlı açıklama, İsraillilerin o sıralarda kendi haberleşmelerini dinlememizi istemedikleriydi." Yazardan El Arish'te meydana gelen korkunç savaş suçlarını öğrendiğinde, Morrison bağlantıyı hemen kurdu. "Bu yeterli olabilir," dedi. "On iki mil hiçbir şey. (...) Olayın üzerine gitmemizi istemeyeceklerdi." Ve ekledi: "Bir nedeniniz daha var. (...) Yapılan nasıl da korkunç bir şey!"

Çöl yakınlarında gerçekleşen cinayetler olmasa bile, *Liberty* ve EC-121'den gelen dinleme kayıtlarını analiz eden NSA G Grup'taki birçok kişi, saldırının yanlışlıkla yapılmadığına ikna olmuştu.[140] Ve *Liberty*'den sağ kurtulanlar arasında da bu hemen hemen ortak kanıydı. USS *Liberty* Gazileri Derneği'nin başkanı Phillip F. Tourney, 2000 Temmuz'unda yaptığı açıklamada, "İsrailliler, 8 Haziran 1967'de önceden tasarlanarak öldürülen Amerikalıların soğukkanlı katilleridir" diyordu. "Korkularından güçlü İsrail lobisinin üzerine gidemeyen seçilmişler için yaygın bir kinizm vardır. Bu örtbas etme araştırılmalıdır, şimdi."[141]

Otuz yılı aşkın bir süre boyunca, Kaptan William L. McGonagle, müretteb atının öldürülmesinin önceden tasarlanmış bir iş mi yoksa yanlışlıkla mı olduğu konusunda tek kelime etmeyi reddetti. Sonunda, 1998 Kasım'ında kanserden ölürken, uzun süren sessizliğini bozdu. "Bunca yıl sonra, nihayet saldırının kasıtlı olduğuna inanıyorum" dedi. "Olay hakkında yeterli araştırmanın yapıldığını düşünmüyorum. (...) Saldırıdan önce gemide bayrak dalgalanıyordu."[142] McGonagle, yaklaşık dört ay sonra, 3 Mart 1999'da, yetmiş üç yaşında öldü.[143]

NSA'nın kanıtları olmadan da, yönetimdeki birçok insan İsrail'in 'yanlışlıkla' oldu diyen raporuna inanmadı. O sıralarda Johnson'un basın sekreteri olan George Christian, "Açıkça söylemek gerekirse," diyordu, "Beyaz Saray'da saldırının kazayla olduğuna dair çok ciddi kuşkular vardı. Bu çapta bir kazanın sineye çekilmeyecek kadar büyük olduğuna ikna olmuştum. O zaman geriye, ya kasten yapılan bir saldırıysa sorusu kalıyordu; öyleyse bu iş İsrail ordusundaki bazı unsurların taktik bir kararı mıydı yoksa yüksek rütbelilerin verdiği bir emir mi?"[144]

139) Emekli Tümgeneral John Morrison'la görüşme (Temmuz 2000).

140) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", (1981), s. 63.

141) Mektup, Tourney'den Senatör John McCain'e (11 Mayıs 2000).

142) William L. McGonagle'ın hatıraları, (16 Kasım 1998).

143) Michael E. Ruane, "An Ambushed Crew Salutes Its Captain", *Washington Post* (10 Nisan 1999).

144) Mektup, Christian'dan James M. Ennes, Jr.'a (5 Ocak 1978).

On beş yıl sonra yapılan ve 'Çok Gizli/Umbra' olarak sınıflandırılan başka bir NSA araştırması, İsrail mahkemesinin 'yanlışlıkla' teorisini kabul eden ve tüm İsrail görevlilerini aklayan soruşturma kararını alaya alıyordu. "İsrail vatandaşlarının aklanması," deniyordu araştırmada, "belli ki mahkemenin en son varacağı karar değildir."[145] Sonrasında, araştırma İsrail pilotlarını açıkça yalancı tanıklıkla suçluyordu:

> Pilotlar tersini söyleseler de, resmi görüşmelerde *Liberty* mürettebatının her birinin verdiği tutarlı ifadeler, gerçekte *Liberty*'de Amerikan bayrağının *dalgalandığını*, dahası, hava şartlarının bayrağın kolaylıkla görünmesine ve tanınmasına uygun olduğunu kanıtlamaktadır. Bu şartlar –*Liberty*'nin tanımlanabilir ve Amerikan bayrağının kolay görülebilir durumda olması– Dışişleri Bakanlığı'nı, 'İsrail uçaklarının USS *Liberty*'ye gerçekleştirdikleri silahlı saldırının kelimenin tam anlamıyla akıl almaz' olduğu konusunda İsrail Hükümeti'ni bilgilendirmeye sevk etmiştir. En azından bu saldırı, insan hayatını hiçe sayan ahlaksızlığıyla, gözü kara bir askeri eylem olarak kınanmalıdır" (Vurgular, aslındaki gibidir.)[146]

Rapor, pilotların sadece yalan söylemediğini de vurguluyordu: Iska geçen ilk dört torpilin ardından gemiyi havaya uçuran hücumbot mürettebatının anlattığı hikâye de inanılmazdı. Hücumbotunun mürettebatı, *Liberty*'yi Mısır askerlerini taşıyan *El Quseir* sandıklarını iddia ediyordu. *El Quseir* ise, saldırının olduğu sıralarda İskenderiye Limanı'nın bir iskelesinde, yani *Liberty*'nin saldırıya uğradığı yerden 250 mil uzakta paslanmaktaydı ve savaş boyunca da burada kaldı. İsrail savaşı başlatmadan önce, tüm Mısır gemilerinin yeri İsrail'in en önemli istihbarat bilgileri arasındaydı. Uzun süre gizli kalan 1981 tarihli bir NSA raporuna göre:

> Her iki hücumbottaki komutanların da aynı hatalı tespiti yapmış oldukları gerçeği, sadece bu komutanların dürüstlükleriyle ilgili bir sorundur.[147] *El-Kasir* [El Quseir], *Liberty*'nin yaklaşık dörtte biri ağırlığında ve yarısı uzunluğundadır ve görüntüsü de tamamen farklıdır. *Liberty*'nin *El-Kasir*'e benzediğini iddia etmek tamamıyla mantıksızlık-

145) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Bir Sigint Platformu USS *Liberty*'ye Saldırı", (1981), s. 61.
146) A.g.e., s. 41.
147) A.g.e.

tır. Dışişleri Bakanlığı torpil saldırısı ile ilgili görüşlerini şu sözlerle ifade etmiştir:

"İsrail askeri güçleri tarafından kesin olarak tanımlanmasından ya da tanımlanmış olmasından sonra İsrail hücumbotları tarafından gerçekleştirilen bu saldırı, insan hayatını hiçe sayan aynı kayıtsızlığı göstermektedir. USS *Liberty*'nin silueti ve hareketleri, düşman gemisi olarak düşünülen herhangi bir gemininkinden kolaylıkla ayırt edilebilirdi. (...) Bu durum, torpiller ateşlenmeden önce yakın mesafeden dikkatle incelenebilirdi ya da incelenmeliydi."

Sonunda, NSA raporu, gerçeğin üzerinden on beş yıl geçtikten sonra, şunları ekliyordu:

Liberty olayıyla ilgili olarak sürüp giden soru, gemiye saldıran İsrail güçlerinin geminin Amerikan gemisi olduğunu bilip bilmedikleridir. (...) Geminin Amerikan gemisi olduğunu bildiklerine inananlar *Liberty*'nin birkaç mürettebatı [silinmiş ama muhtemelen "NSA'nın G Grubu" da] ve askeri erkan değil. İsraillilerin saldırıdan önce gemiyi uzun süre izlemeleri, bayrağın görülebilir durumda olması ve saldırının şiddeti bu fikrin kaynağını oluşturmaktadır.

İsrail'in hangi güdüyle harekete geçtiği konusunda da çeşitli spekülasyonlar yapıldı. Bazılarına göre, geminin tamamen imha edilmesi ve personelinin öldürülmesinden İsrail'in beklentisi, bu olaydan Mısır'ı sorumlu tutacak olan Birleşik Devletler'in kendi yanlarında savaşa gireceği yönündeydi. (...) Bazılarıysa, İsrail güçlerinin gemiyi ve mürettebatını yok etmek istediğini düşündü.[148]

"Saldırı emrini, Sina Yarımadası'nda, *Liberty*'nin kendi faaliyetlerini izlediğinden şüphelenen bazı üst düzey komutanların vermiş olabileceğine inanıyorum"[149] diyordu Tordella. *Liberty*'nin güvertesini dolduran anten bahçesinin kolay işitme menzili içinde, Sina'da o sıralarda işlenen savaş suçlarından muhtemelen hiç haberi olmadığından, beyanatı şaşırtıcı derecede akıllıcaydı.

8 Haziran sabahı, İsrail ordu komutanlığı büyük bir Amerikan istihbarat gemisinin El Arish'in sadece birkaç mil açığında gizlice dinleme yaptığına dair bir rapor aldı. Aynı anda İsrail askerleri, biraz uzakta yüzlerce

148) A.g.e., s. 63-64.

149) NSA, Çok Gizli/Umbra, Dr. Louis Tordella'nın kayıt için tezkeresi, 20 Haziran 1967.

sivil ve esiri katlediyordu ve İsrail ordusunun kendi tarihçilerine göre, bu gerçeği tüm İsrail ordu liderleri biliyor ama görmezden geliyordu. Bir diğer askeri tarihçi Uri Milstein da bu raporu doğruluyordu. Altı Gün Savaşları'nda, Mısırlı askerlerin teslim olduktan ve ellerini havaya kaldırdıktan sonra İsrail askerleri tarafından vurulduğu birçok olay vardı diyordu. "Bu resmi bir politika değildi," diye eklemekteydi, "fakat yapılırsa da sorun olmaz gibi bir hava vardı. Bazı komutanlar yapılmasına karar verirken bazıları karşı çıktı. Fakat herkesin durumdan haberi vardı."[150]

İsrail'in, NSA'nın İbranice uzmanlarının gemide değil de yukarıdaki bir uçakta olduğunu bilmesi mümkün değildi. Gene de, katliam kanıtları NSA kabinlerindeki insansız çalışan kayıt cihazları tarafından kaydedilmiş olabilirdi. Eğer kabinlerin olduğu tarafa hiçbir torpil çarpmamışsa, kasetler NSA'ya ulaştırıldığında kanıtlar ortaya çıkabilirdi. O sıralarda İsrail yüksek sesle –Birleşik Devletler'e, Birleşmiş Milletler'e ve dünyaya– saldırının Mısır saldırganlığının bir eseri olduğunu ve sadece kara birliklerinin moralini yüksek tutmayı amaçladığını ilan ediyordu. İsrailli komutanlar, katliam kanıtlarını içeren bant kayıtlarının Beyaz Saray, BM veya *Washington Post* masalarında bulunmasını istemezdi. Tanıtma işaretleri olmayan ve elektronik karıştırma kabiliyetli avcı uçakları ilk dakikada geminin tüm haberleşmesini keserse (yapmaya çalıştıkları gibi), hücumbotlar gemiyi kısa sürede batırırsa (niyetlendikleri gibi) ve makineli tüfekler tüm kurtarma botlarını imha eder ve hayatta kalan herkesi öldürürse, geride olayı anlatabilecek kimse kalmayacaktı.

Birleşik Devletler Donanması dergisi *Naval Law Review* için *Liberty* üzerine yapılan ve Donanma avukatı Yüzbaşı Walter L. Jacobsen'in yazdığı bir araştırmanın sonucu şöyleydi. "Tanıtma işaretleri olmayan uçaklarla yapılan ve hayatta kalan savunmasız insanların kurtarma botlarından yoksun bırakıldığı bir saldırının nedenleri hakkında tahminler yapmak, yardımın yolda olduğuna dair yanlış bir Altıncı Filo telsiz yayını yüzünden –ki hücumbotları uzaklaşmaya zorladı– *Liberty* mürettebatının saldırıdan sağ kurtulmasının istenmemesi de dahil –ki kurtulamayacaklardı– çok rahatsız edici olasılıkları ortaya çıkarır."[151]

Saldırıdan kısa süre sonra Donanma Operasyonları Şefi görevine atanan Amiral Thomas H. Moorer da, en başından beri bu saldırının kasıtlı

150) "Israel Reportedly Killed POWs in '67", *Washington Post* (17 Ağustos 1995).

151) Kıdemli Yüzbaşı Walter L. Jacobsen, JAGC, ABD D. Kuv., "A Juridical Examination of the Israeli Attack on the U.S.S. *Liberty*", *Naval Law Review* (Kış 1986), s. 1-52. Alıntı yapılan metin s. 51'de görülebilir.

olduğuna inanmıştı. 1997'de, saldırının otuzuncu yıl dönümünde şunları söylüyordu: "İsrail'in niyetinin gemiyi batırmak ve geride mümkün olduğunca az tanık bırakmak olduğu sonucuna varmıştım. İsrail geminin Amerikan gemisi olduğunu çok iyi biliyordu."[152]

Ve 27 Temmuz 1967'de CIA'nın aldığı bir raporda,[153] bir CIA görevlisi elde ettiği bilgileri aktarıyordu. Bilginin kaynağı İsrail hükümetinden bir görevli gibi görünüyordu:

> İsrail uçak ve hücumbotları tarafından USS *LIBERTY*'ye yapılan saldırıya ilişkin olarak (...) "Bilirsiniz ki bu savaşta hataya ne zaman ne de yer vardır" dedi; ve bu aptalca sözü söylerken niyeti, İsrail güçlerinin *LIBERTY*'de dalgalanan bayrağın ne bayrağı olduğunu ve geminin sahilin açığında ne yaptığını kesinlikle bildiğini anlatmaktı. Geminin saldırıdan altı saat önce teşhis edildiğini, fakat İsrail karargâhının *LIBERTY*'nin elde ettiği bilgilere kaç kişinin ulaşmış olabileceğinden emin olmadığını ima [silinmiş]. Ayrıca, elde edilen bilginin nereye gönderildiğine dair yapılan kontrollerin bir kesinliği [silinmiş] ima etti ve İsrail güçlerinin savaşlarında hata yapmadıklarını tekrarladı. USS *LIBERTY*'nin ne tür bir gemi olduğunu ve açıkta ne yaptığını bildiklerini üzerine basa basa söyledi.

CIA, belgeyi "işlenmemiş istihbarat bilgisi" olarak adlandırdı ve belge için "İsrail Hükümeti'nin saldırıdan önce USS *Liberty*'nin kimliğini bildiğini belirten birçok" belgeden biri dedi.

Aslında, 1979'da hazırlanan başka bir CIA raporu, İsrail'in 1967 savaşı sırasında yalnızca sinyal istihbaratı konusunda oldukça bilgi sahibi olduklarını değil, aynı zamanda Araplar hakkındaki esas bilgi kaynaklarının da Sigint olduğunu belirtiyordu. "İsrailliler, Araplara karşı Comint ve Elint operasyonlarında oldukça başarılıydı"[154] deniyordu raporda. "1967'deki Altı Gün Savaşları'nda İsrailliler, Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin eski başkanı Cemal Abdül Nasır ile Ürdün Kralı Hüseyin arasındaki üst düzey bir konuşma da dahil, Arap haberleşmelerinin çok büyük bir bölümünün çabuk ve hatasız dinlenmesinde, şifrelerinin kırılmasında ve yayınlanmasında başarılı oldular. İsrail yıllarca sınır geçme operasyonları düzen-

152) Tezkere, Moorer'dan AMEU'ya (8 Haziran 1997).

153) CIA, belgelerin ve televizyon kopyalarının FOIA açıklaması (28 Ocak 1985).

154) CIA, Gizli/Noforn/Anlaşmasız/Orcon, "İsrail: Yabancı İstihbarat ve Güvenlik Servisleri" (Mart 1979), s. 32.

lemiş ve bu uzun süreçte Arapların yer hatlarındaki haberleşmelerini dinlemişti."

Aynı CIA raporunda belli olan başka bir şey de, Arap dünyası hakkında istihbarat toplamasının ardından İsrail'in casusluk faaliyetindeki önceliğinin Birleşik Devletler olduğuydu: "İsrail istihbaratının ve güvenlik servislerinin başlıca hedefleri şunlardır: (...) (2) Birleşik Devletler'in, eğer varsa, İsrail'i ilgilendiren konulardaki gizli politikaları ya da kararları hakkında bilgi toplamak."[155]

Bir yanlışlık mıydı yoksa toplu katliam mı? Bu, o günlerde kamuoyunun bilgisine sunmak için Kongre'yi asla rahatsız etmeyen bir soruydu. Konunun Kongre'nin derinlemesine yapacağı bir soruşturmayla araştırılmasını uzun süre isteyenlerin arasında, sonradan Genelkurmay Başkanı olacak olan Amiral Thomas Moorer da vardı. "Kongre, bugüne kadar, *Liberty* olayı ile ilgili resmi kayıtların ağırlığını taşımayı başaramamıştır. Bu emsalsiz ve ulusal bir rezalettir"[156] diyordu. Belki hâlâ çok geç değildir, özellikle Beyaz Saray'daki bir seyahat acentesinde çalışan birkaç işçinin kovulması gibi anlık olayları kamuoyuna duyurmak için can atan bir Kongre için.

Tüm tarihi boyunca İsrail, iğrenç insan hakları sicilini dini taleplerin arkasına gizledi. Eleştirenler –kanlı saldırıdan sağ kurtulmayı başaran ve bir soruşturma isteme cesaretini gösteren birçok *Liberty* mürettebatı bile– korkunç anti-Semitizm baskılarıyla düzenli olarak susturuldu. Mayıs 2000 gibi çok yakın bir tarihte bile İsrail'in sivilleri kasten öldürmesinin kanıtları bulunabilir. BBC, aynı ay içinde bir şoförlerinin ölümünden, ortada hiçbir provokasyon yokken bile bile sivil hedeflere bir tank saldırısı düzenleyen İsrail'i sorumlu tutmuştur.

Şoför, yirmi beş yıldır BBC için Lübnan'da çalışan Abed Takkoush adında bir haber asistanıydı. Takkoush, 23 Mayıs'ta, İsrail yapımı bir Merkava tankının İsrail'den Takkoush'un Güney Lübnan sınırındaki mavi Mercedes'ine ateşlediği bir top mermisiyle öldürüldü. Takkoush'un otomobiliyle olay yerine getirdiği BBC muhabiri Jeremy Bowen, "Abed'in arabanın sürücü tarafından çıkarak sendelediğini gördüm ve sonra yere düştü"[157] diyordu. Bowen şoföre yardıma koşarken İsrailliler makineli tüfeklerle ona ateş açtılar. Yardıma gelmeye çalışan bir Lübnan Kızıl Haç kamyonuna da ateş ettiler.

155) *A.g.e.*, s. 9.

156) Tezkere, Moorer'dan AMEU'ya (8 Haziran 1997).

157) Öldürme olayının detayları William A. Orme, Jr. tarafından bildirilmiştir, "BBC Says Unprovoked Israeli Fire Killed an Employee in Lebanon" *New York Times* (22 Haziran 2000).

Diğer dört televizyon haber kanalının görüntülerinin yanı sıra kendi kamerasıyla çektiği görüntülerle hazırlanan kapsamlı video filmiyle desteklenen BBC haberine göre, öldürme olayında kesinlikle provokasyon yoktu. "Her şey sakindi," diyordu Bowen. İsrail güçlerinin yirmi yıldan fazla süredir işgal ettiği Güney Lübnan topraklarından çekildikleri gün ne ateş açılmış ne roket saldırısı yapılmış ne de karşılıklı ağır silah atışı olmuştu. Bowen, çitin karşısındaki yerel bir kibuts'un* işçilerine el sallayacak kadar sınıra yakındı. Tahmin edilebileceği gibi, İsrail hükümeti, *Liberty* saldırısında olduğu gibi bu saldırının da 'yanlışlıkla' olduğunu iddia etti. Fakat BBC bunu yemedi ve İsrail'in Cenevre Anlaşması gereği savaş suçları ihlaliyle suçlanıp suçlanamayacağını araştırmaya başladı.

Daha da ileri giden BBC, haber görüntülerine dayanarak, "İsrail Ordusu'nun sınırın Lübnan tarafından" hiçbir şekilde "misilleme atışı" olmadığı halde, 22 ve 23 Mayıs günleri erken saatlerde aynı yol üzerinde Lübnanlı siviller tarafından kullanılan "araçları zaman zaman hedef aldığının görüldüğünü" ileri sürdü.

İsrail'in *Liberty*'ye saldırdığı günden bu güne, Birleşik Devletler'deki vergi mükellefleri, ülkenin hükümetine 100 *milyar* dolar ya da daha fazla –NSA'yı bir çeyrek yüzyıl daha finanse etmeye yetecek miktarda– para yardımında bulundu. Şurası kesindir ki, ABD'li araştırmacılara, sınır ötesi de dahil, bu paranın nereye gittiğini araştırma, gerekli gördükleri herkesi sorgulama izni verilmelidir. Aynı zamanda, NSA'dan, 8 Haziran 1967'de Doğu Akdeniz'de casusluk faaliyetinde bulunan EC-121 ve diğer tüm platformlardan elde ettiği dinleme kopyaları istenmelidir. Bu dinleme kayıtları, NSA'nın G643 ofisindeki (G Grubu'nun İsrail Askeri Bölümü) bir masanın çekmecesine atılmış, on yıldan fazla süredir öylece durmaktadır.

Hem İsrail hem de Birleşik Devletler için USS *Liberty* olayının gizlilik süresi çoktan dolmuştur. Yukarıdaki kanıtlara dayanarak, gerçekte neler olduğu ve neden olduğu konusunda ciddi bir araştırma başlatmak için yeterince sebep vardır.

* *Kibbutz*: İsrail'de ortaklaşa kullanılan çiftlik, yerleşim bölgesi. (ç.n.)

OMURGA

VGWEQVSM SVWEDQSNV AUSMYD NFEDV YE BVWAVW SAWVVBVMY
UJSK HLK LKHUE OX LXNN IXXD JD PXOXL SJOE SHIJDX
EVFCMV TSEX MI JBVTRFB FCXRIO, RILWCX-TSEOWBJ VBEVMI
UMSBHWSEC HRCHWRFV KMSJ TCMURVB DMC WSFCEDEFV HMUTWFBCV
YVBXFWY YOLZ GLAYVSFBY, IOWYEGETAY ESITREFAR ZERO OSLY

Bir gemi ve birçok adam kaybetmenin sarsıntısına rağmen, ne NSA ne de Donanma bundan ders aldı; bir yıldan az bir süre içinde daha fazla kan gri güvertelerden akacak ve bir başka dinleme karakolu gemisi yitirilecekti.

Liberty saldırısından çok önce, NSA'nın okyanus programı Donanma'nın gözünü açmaya başlamıştı. Donanma personeli denize açılmayı bekleyen özel şoförler haline gelmiş ve NSA'ya kiralanmış tayfalar olmuşlardı; Donanma'nın ilgilendiği hedefleri dinlemelerine, NSA'nın okyanus programıyla çatışmadıkları ve onun esas hedeflerini dinleyebildikleri sürece izin veriliyordu. Donanma, yabancı sinyalleri dinlemek için kullandığı analiz cihazlarını destroyerlere ve refakat destroyerlerine yerleştirilmiş hantal, antenlerle dolu seyyar karavanlara koymak zorundaydı. Ama böyle yapmak, filonun gerçekleştirdiği tatbikatların ve diğer faaliyetlerin bir parçası olmaktan çok, gemileri, normal hizmetlerin dışında, uzak sahiller boyunca yavaş devriye görevlerine göndermek anlamına geliyordu. Bir sürü metal kutu yüklü bir destroyeri bu görevde kullanmanın yüksek maliyeti veri toplama kabiliyetinin azlığıyla birleşince, bunların oldukça verimsiz operasyonlar oldukları aşikârdı.

NSA'nın veri toplama örgütü K Grubu bünyesindeki eski başkan yardımcısı Gene Sheck, "Donanma, kendisine ait bir trol gemi programıyla çok ilgiliydi"[1] diyordu. Sheck, Sigint [*sinyal istihbaratı*] uçakları, gemileri ve

1) NSA, Çok Gizli/Umbra, Eugene Sheck'in hatıraları, (16 Aralık 1982), s. 2.

denizaltıları gibi seyyar platformları sevk ve idare ediyordu. "Donanma'nın talebi çok açıktı; denizcilikle ilgili her tür şeyden sorumlu, Donanma tarafından kontrol edilen bir Donanma platformu istiyorlardı." Donanma, kendi filolarına, sadece sinyal istihbaratı toplamak için değil, diğer tüm istihbarat faaliyetleri için de ihtiyaç duyduğunu ve böyle bir filonun hidrografik istihbarat gibi işlerde de kullanılabileceğini söylüyordu – okyanusun çeşitli yerlerindeki tuzluluk oranını analiz etmeyi içeren hidrografik istihbarat, Sovyet denizaltılarının daha iyi izlenebilmesini sağlayacaktı.

Fakat NSA bu bahanelere aldırmadı. "Her şey Sigint'ti" diyordu Sheck. "Tüm o diğer istihbarat türlerinden söz etmeye çalıştıklarında, bunlar, su çekmek için okyanusa atılan bir halatla bir kovadan ibaretti. (...) Dedim ki, 'Bu süprüntülerle bir yere varamazsınız. NSA direktörünün, Sigint platformlarıyla yapacağınız şeyler hakkında size söyleyecek çok şeyi olacak.'"

Gene de, NSA'nın kontrolü kaybetmek konusundaki ciddi kuşkularına rağmen, Donanma kendi Sigint filosu için yaptığı planları kararlı bir şekilde sergilemeye başlamıştı. Bu işle ilgilenen bir Donanma amirali, "Bir seferinde (...) küçük istihbarat toplama gemilerine sahip olmak hakkında konuştuk (...) iki yüz tane,"[2] demekteydi. Donanma'nın kendi casus filosu için seçtiği ilk gemi olan U.S.S. *Banner* (AGER 1: Auxiliary General Environmental Research – Yedek Çevresel Genel Araştırma Gemisi), hayatını Mariana Adaları'ndaki mercanadaları arasında geçirdikten sonra emekli olmak için Birleşik Devletler'e dönmüş, tekrar kullanılıncaya kadar muhafaza altında tutulan küçük, mütevazı bir tekneydi. 906 ton ağırlığında ve 53 metre boyunda olan yirmi bir yaşındaki gemi, 10.680 tonluk ve 138 metrelik *Liberty*'yle kıyaslandığında bir cüceydi.

Fiziğini fazlasıyla telafi eden kısa boylu bir futbolcu gibi, *Banner* da tehlikeli seferine çıkmak için hiç vakit kaybetmedi. 1965'te Uzakdoğu'ya atandı ve bu ilk seferinde görevi, Sibirya'daki Cape Povorotny Körfezi'nin dört mil açığına giderek Sovyetlerin on iki mil olan sınır ihlaline vereceği tepkiyi ölçmekti. O günlerde, Birleşik Devletler, SSCB'nin bu sınır iddiasına şüpheyle yaklaşmıştı. *Banner* kuzeye, Sibirya'ya doğru ilerlerken, geminin gövdesi çıkan bir fırtına yüzünden buz tabakasıyla kaplanmaya başladı. Hâlâ çok yakında olan Sovyet destroyerleri ve devriye botları, sallanıp duran tekneye yaklaşıp uzaklaşarak, ki bazen 23 metre yaklaştıkları oluyordu, taciz manevraları yapıyorlardı. Fakat yeni başlayan fırtına güçlendikçe kalınlaşan

2) Amiral David Lamar McDonald'ın hatıraları, ABD D. Kuv. (Emekli) (Kasım 1976) (Amerikan Donanma Enstitüsü, Annapolis, Maryland).

buz tabakasının altında alabora olmaktan korkan *Banner*'ın kaptanı Yüzbaşı Robert P. Bishop, Yokosuka'daki karargâhına telsizle haber verdi ve gemiyi 180 derece döndürerek geriye, Japonya'daki üssüne yöneldi. Birkaç saat sonra gelen yanıt, yılmaması için kaptanı uyarıyor ve ona geri dönmesini emrediyordu. Bishop emre uyarak fırtınanın içine döndü, ama yirmi dört saat boyunca sadece iki mil ilerleyebilince sonunda pes etti.

Sonraki iki yılda gerçekleştirilen on altı görev boyunca, *Banner* apartmanda her an kavga arayan sert bir kadına dönüştü. Ve Rusya açıklarındaki devriye görevlerinde, aradığı ortamla istemediği kadar sık karşılaştı. Sovyet MİG'leri ve helikopterleri tarafından çok yakın uçuşlarla taciz edildi, top ateşi tehdidi altında kaldı. Her seferinde büyük bir patlamaya neden olabilecek durumlardan sıyrılmayı başardı.

Sam Tooma, gemide bulunan ve geminin paravan hikâyesini sürdürmesine yardım eden sivil bir denizbilimciydi. Birleşik Devletler Donanma Oşinografi Dairesi tarafından istihdam edilen Tooma, bu görevler sırasında okyanustan çeşitli veriler toplayacaktı. "Şubat ayında, [Sovyet limanı] Vladivostok'un (en az) on iki mil açığında görev yapıyorduk"[3] diye anımsıyordu. "Anakaradan doğru çok sert bir rüzgâr esiyordu. Bir tür yağmur yağıyordu, sulusepken kar yağıyordu, ve başka nelerin yağdığını Tanrı bilir. (...) Gözlüklerimi taktım, yüzümün geri kalanı gibi onlar da buzla kaplandı. Bir istasyona varmamız sonsuza dek sürdü. Cehennem dünyadaki en kötü yerse o halde cehennemdeyim diye kaç kez düşündüğümü bilmiyorum. Hayatım boyunca asla, *Banner*'ın güvertesinde denizbilim verisi toplamaya çalışırkenki kadar sefil bir halde olmamıştım.

Geminin saldırıya uğraması ya da Vladivostok'a doğru yedeklenmesi durumunda ne olacağı konusunda sık sık kaptanla tartışan Tooma, "Sürekli olarak Ruslar tarafından taciz ediliyorduk" diyordu. "Bunun gibi aptalca bir gösteri yapacak olurlarsa, tam şu an havalanmaya hazır bekleyen uçaklar var" cevabını alıyordu. "Uçaklarımız bu gemi de dahil deniz üssünün tamamını yok edebilir." Bir Mart günü, bir Sovyet gemisi *Banner*'a doğru yaklaşırken, Tooma köprüde duruyordu. "Gözcülerden biri çok heyecanlanmış ve 'çılgın Ruslar' diye bağırmaya başlamıştı" diyordu. "Kaptan dümenciye rotayı korumasını emretti. Uluslararası denizcilik kurallarına göre, geçiş hakkı bizimdi. Bu arada, onlarla bizim aramızdaki mesafe hızla kapanıyordu. Rotada kalmaya devam ettik, bir süre sonra hepimizin so-

3) Sam Tooma, "USS *Banner* Anectodes", USS *Pueblo* websitesi, <http://www.usspueblo.org/v2f/incident/incidentframe.html> (15 Nisan 2000).

nunun geldiğini düşündüm. Son anda, kaptan, dümenciye sağa doğru keskin bir manevra yapmasını emretti. Daha fazla beklemediği için çok seviniyorum, çünkü gemi bizi sıyırıp geçmişti, az kalsın ağır bir darbe alacaktık. Geminin pruva tarafındaki lombarda küçük bir çentik oluşmuştu." Daha sonra Tooma, bu olaydan bahsetmeyi yasakladı.

Banner'ın *Clickbeetle Operasyonu* kod adlı sinyal istihbaratı görevleri, casusluk dünyasında neredeyse birer efsane olmuştu. Dinleme kayıtlarını içeren ve Washington'a gönderilen top top kâğıt umulanın fazlasıyla üstündeydi ve artık küçük ortak durumundaki NSA, derme çatma bu casus gemisinin şansını Çin ve Kuzey Kore'de denemesini istiyordu. Bu şansın verilmesi kararlaştırıldı, fakat tacizler de devam etti. En tehlikeli olay, Kasım 1966'da, Doğu Çin Denizi'nde, Şangay açıklarında, metal gövdeli on bir Çin trol gemisi *Banner*'a doğru yaklaşmaya başladığında meydana geldi.[4] Fakat, iki buçuk saatten fazla süren bir tacizden sonra, Yüzbaşı Bishop büyük bir beceriyle gemiye manevra yaptırarak tehlikeyi kazasız atlatmayı başardı. "Bazı hassas durumlar vardı," diyordu emekli Tümamiral Edwin B. Hooper. "Bu durumlarda, Çinlilerin tacizine uğrayan gemi bir köşeye çekilirdi. Bazen Yedinci Filo'ya bağlı destroyerler ufukta bekliyor olurdu. (...) *Banner* çok başarılıydı, o denli başarılıydı ki, Washington daha sonra ona benzer iki tane gemi daha yapılmasını istedi. Bunların ilki *Pueblo*'ydu."[5] İkincisi de USS *Palm Beach* olacaktı.

Banner'ın kardeş gemisi *Pueblo*, Birleşik Devletler Ordusu'na genel amaçla hizmet etmesi için 1944 yılında inşa edildi. Filipinler ve ardından Kore'de hizmet gördükten sonra 1954 yılında emekli oldu ve 12 Nisan 1966'da yeniden göreve çağrılıncaya kadar orada kaldı. Bir buçuk yıl içinde, unutulmuş paslı bir kovadan, Bremerton'daki (Washington) Puget Sound Donanma Tersanesi'nde gizlice bir elektronik casusa dönüştürüldü ve Mayıs 1967'de göreve başladı.

Geminin Sigint faaliyetlerini yürütmek için seçilen Harvard mezunu Yüzbaşı Stephen R. Harris, "*Liberty* büyüklüğündeki gemilerden NSA'nın elinde çok vardı ve bunlar birbirlerinin çoğunlukla NSA'ya bilgi toplamak olan operasyonlarını desteklemek amacıyla tasarlanıp işletildiler"[6] diyor-

4) Genelkurmay Başkanlığı, Birleşik Keşif Merkezi, Çok Gizli, "*Pueblo* İndeksi: Taciz Deneyimi" (24 Ocak 1968), s. 1-2.

5) Tümamiral Edwin B. Hooper'ın hatıraları, ABD D. Kuv. (Emekli) (1978) (Amerikan Donanma Enstitüsü, Annapolis, Maryland). Hooper komutandı; Hawaii'de üslenmiş, Pasifik Filosu, Servis Gücü.

6) Stephen R. Harris'le görüşme (Şubat 2000).

du. "*Pueblo* ve arkadaşının filoya daha fazla taktik destek vermesi düşünülüyordu, ama ben bunun hiç de düşünüldüğü gibi olduğunu sanmıyorum, biz daha çok Donanma'ya destek vermeye çalışıyorduk. Bununla birlikte, topladığımız bütün veriler daha detaylı analiz için NSA'ya gönderiliyordu." *Pueblo*'ya atanmadan önce, Harris NSA karargâhındaki bir donanma biriminde çalışmış ve düşman kıyılarına çok yaklaşan denizaltılarda tehlikeli Sigint görevlerine katılmıştı.

Pueblo'nun kaptanlığına, *Banner*'daki kışkırtıcı bir görev gezisi kadar sıkıntılı gençliğiyle, Donanma komutanlarından Lloyd Mark (Pete) Bucher seçildi. Hısım akraba ellerinde büyümüş, yedi yaşında sokaklara, sonra yetimhaneye düşmüş ve nihayet Father Flanagan's Boys Town'da kalmaya başlamıştı. Liseden atılmış, Donanma'ya katılmış ve en sonunda, lise diplomasını aldıktan ve Nebraska Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra, göreve başlamıştı. Bir denizaltıcı olarak, her zaman kendi denizaltısında kaptanlık yapmanın hayalini kurmuştu. Fakat bunun yerine, zamanının çoğunu denizde daireler çizerek geçiren bir casus gemisinde görevlendirildi. Bu aşağılanmaya ek olarak, kendi gemisinin büyük bir kısmının sadece kısmen kendi kontrolünde olduğunu keşfetti. Sinyal istihbaratı kabinlerinin sorumluluğunu NSA ve Donanma Güvenlik Grubu'yla paylaşmak zorundaydı. Kendi gemisinin elde ettiği gizli bilgilerin bazılarını öğrenmek istediğinde, bu kabinlerde, önce daha alt rütbede bir subay olan Harris'i görmesi gerekiyordu.

Ekim 1967'de Harris, NSA ve Donanma Güvenlik Grubu'nun gemiler konusunda vereceği brifingler için Washington'a uçtu. "İlk görevin yeri henüz kararlaştırılmamıştı," diyordu, "fakat bazı verimli şeyler yapacağımızdan emindim. Böylece, önemli olduğunu düşündüğüm bazı ülke adlarından bir liste oluşturdum ve NSA'da bazı ofisleri dolaşarak insanlarla listem hakkında konuştum. Listemde Kuzey Kore de vardı. Pekâlâ oraya gidebileceğimizi hissediyordum."[7]

Donanma ve NSA arasında yapılan bir anlaşmaya göre, *Banner* ve *Pueblo*'nun "önce Donanma için sonra da NSA için birer devriye görevi yapmalarına"[8] karar verildi diyordu K Grubu'dan Gene Sheck. "Böyle kararlaştırılmıştı çünkü *Banner* (...) Sovyet kıyılarındaki devriye görevini tamamlamıştı ki, Donanma'ya, *Pueblo*'nun ilk devriye görevini neden siz

7) Trevor Armbrister, *A Matter of Accountability: The True Story of the Pueblo Affair* (New York: Coward-McCann, 1970), s. 154; NSA, Çok Gizli/Umbra, Eugene Sheck'in hatıraları, 16 Aralık 1982.

8) Sheck'in hatıraları.

almıyor ve nereye gideceğine kendiniz karar vermiyorsunuz denilmişti. (...) Onlar, yani Donanma da, geminin 1967'de Kuzey Kore açıklarında görev yapması gerektiğine karar verdi. Ve bizim, yani NSA için bu noktada hiçbir sorun yoktu." *Pueblo*'nun görevleri, bir balığın karakterine sahip olmak anlamına gelen Ichthyic kod adıyla anılacaktı.

Birkaç hafta sonra *Pueblo*, yolculuğunun ilk ayağı olan Japonya'ya doğru Batı Sahili'nden yola çıktı, orada *Banner*'la buluşacak ve Uzakdoğu'da sinyal istihbaratı devriye görevlerine başlayacaktı.

Harris NSA'nın uzun koridorlarında yürürken, brifingler alırken, gizli belgeleri okurken ve haritaları tararken, Washington'un kuzeybatısında, On Altıncı Cadde'nin bir kaldırımında delici gözleriyle bir adam hızlı hızlı yukarı doğru yürüyordu. On iki blok arkasında Beyaz Saray'ın Kuzey Girişi vardı. Üniversite Kulübü'ne gelmeden hemen önce, gotik taş bir malikaneyi koruyan siyah dövme demirden bir çitin arasından dönüverdi. Kapının yanındaki altın rengi plakanın üzerinde "CCCP" (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği) harfleri yazıyordu.

Birkaç dakika sonra, Sovyet elçiliğinden Yakof Lukashevich adında koyu ve dağınık saçlı, ince yapılı bir güvenlik görevlisi adamı selamladı. "Size çok gizli belgeler satmak istiyorum,"[9] dedi sabırsız bir şekilde Rus'a. "Çok değerli askeri bilgiler. Yanımda bir örnek getirdim." Ve bunu söyledikten sonra elini ceketinin ön cebine soktu ve Lukashevich'e Birleşik Devletler ordusunun dünya çapında kullandığı şifre makinesi KL-47'nin NSA'ya ait çok gizli bir anahtar listesini verdi. Bununla, ve doğru teçhizatla, Ruslar Amerika'nın en gizli şifre sistemlerinden birini kırabilecekti. "Adım James," dedi adam. "James Harper." Bu, uzun ve kârlı bir ilişkinin başlangıcıydı. Birkaç hafta içinde, Harper, KL-47'den daha gelişmiş ve gizli bir şifre sistemi olan KW-7'nin listesini de Sovyetlere satacaktı. KW-7 ile ülkenin en değerli bilgilerinin bazıları Rusların eline geçti.

Öğleden sonra, gemi usulca Yokosuka Kanalı'na doğru ilerlerken, hava *Pueblo*'nun pruvası kadar griydi. Gece mavisi paltolar ve beyaz Dixie Cup bereler giymiş denizciler aralık ayının dondurucu rüzgârında koşuşturuyor, kalın kahverengi halatları düzenliyor ve bağırarak talimatlar veriyorlardı. Tokyo'nun hemen güneyindeki Yokosuka Donanma Üssü'nün Güney 8

9) Pete Early, *Family of Spies: Inside the John Walker Spy Ring* (New York: Bantam, 1988), s. 63.

İskelesi'ne yanaşan *Pueblo*, yaklaşık bir yıllık hazırlıktan sonra, ilk görevine çıkmaya hazırdı.

Hedefi, on yıllık uykunun ardından başlayan şiddetli sarsıntılarıyla Japon Denizi'nin karşısında gizemli bir volkan gibi oturan Kuzey Kore'ydi. Mayıs ayıyla birlikte, ağır silahlı ajanlardan oluşan timler, gerilla ortamını sınamak üzere Güney Kore'nin geri bölgelerine gelmeye başladı.[10] Eylül'den beri trenler iki defa sabote edilmişti. Ekim ve Kasım'da, DMZ* civarında, Birleşik Devletler ya da Güney Kore personelini yakalamak veya öldürmek için yedi girişimde bulunuldu. Sonunda, kurulan bazı pusular altı Amerikan ve yedi Güney Kore askerinin ölümüne neden oldu. 1967 yılının 1 Ocak ile 1 Eylül tarihleri arasında her türden 360 olay meydana gelirken, bir önceki yılda meydana gelen olay sayısı 42 idi.

Pueblo'nun ilk görevinin onaylanma süreci, artan fırtına bulutlarına rağmen, zincirleme bir mektup gibi ilerliyordu. Operasyon taslağı üç kalın klasör tutuyordu – Ocak 1968 için Aylık Keşif Çizelgesi. İşaretleşme ve kod kelimelerin tüm sınıflandırılması Genelkurmay'a bağlı Birleşik Keşif Merkezi tarafından yapılmıştı. Siyah defterin içinde, Çin üzerindeki U-2 uçuşlarından, USNS *Muller*'ın Küba açıklarındaki devriye görevlerine ve taarruz denizaltısı USS *Scorpion*'un Rusya'nın Beyaz Denizi'nde yapacağı derin sınır ihlallerine kadar, bir sonraki ayın tüm teknik casusluk operasyonlarının listesi vardı. Donanma, *Pueblo*'nun görev yerini, riski en aza indirmek amacıyla Kuzey Kore kıyılarının on iki mil açığı olarak saptamıştı.

27 Aralık sabahı saat 11.00'da, alfabe sırasına göre, teşkilatların orta rütbeli subayları, çeşitli platformlar ve bu platformların hedefleriyle ilgili farklılıklar üzerinde çalışmak için Pentagon'un 'tankı' Oda 2E924'te toplandılar. CIA, NSA, DIA, JCS ve diğer teşkilatlardan harekât subayları olağan tekliflerini sundular ve bu doğrultuda bir klasör –"bir Sears, Roebuck kataloğu boyutunda" diyordu eski bir görevli– yollandı. İki gün sonra, bir kurye klasörü son onay için çeşitli teşkilatlara elden dolaştırdı. Pentagon'da, Savunma Bakanı Yardımcısı Paul H. Nitze dosyayı imzaladı ve Beyaz Saray'da örtülü operasyonları inceleyen Ulusal Güvenlik Konseyi'nin 303 nolu Gizli Komisyonu, *Pueblo* görevine onay verdi. Eleştiren ve karşı çıkan olmadı.

Fakat NSA'daki bir analizcinin bazı kaygıları vardı. Donanma'dan emekli olup, Komünist Asya'dan gelen Sigint sonuçlarını inceleyen B

10) Kuzey Kore faaliyetlerindeki artışa dair bu açıklama CIA'dan alınmıştır, Gizli, "Kuzey Kore'nin Güney Kore'yle İlgili Niyetleri ve Kabiliyetleri" (21 Eylül 1967), s. 1.

* De-Militarized Zone: Askerden arındırılmış bölge. (ç.n.)

Grubu'na atanan bir deniz astsubay kıdemli başçavuşu, Kuzey Kore'nin, elektronik dinleme faaliyetlerine hoşgörüyle bakmadığını biliyordu. Üç yıl önce, Kuzey Kore'deki Wonsan Limanı'nın yaklaşık 80 mil doğusunda, uluslararası hava sahasında uçan bir RB-47 Strato-Casus uçağını vurmaya teşebbüs etmişlerdi. *Pueblo*'nun görev yapacağı yer de aynı bölgedeydi – sadece biraz daha yakın, sahilden 13 mil kadar açıkta.

Box Top kod adlı RB-47 uçuşu, Barış Zamanı Havadan Keşif Programı (PARPHO: Peacetime Airborne Reconnaissance Program) kapsamındaki rutin görevlerden biriydi. 28 Nisan 1965'te Japonya'daki Yokota Hava Üssü'nden kalkmış ve Japon Denizi üzerinden hedef bölgesine yönelmişti. "Bu rutin görevlerin birine, yaklaşık 80 deniz mili açıkta Wanson Limanı'na doğru neredeyse altı saattir uçuyorduk" diye hatırlıyordu Kuzgunlardan biri olan Üsteğmen George V. Back, "ve birden sıkıntılı saatler yerini korku dolu anlara bıraktı."[11] Kuzgun Bir, Hava Kuvvetleri'nden Yüzbaşı Robert C. Winters, uçağının kuyruk tarafında bir yerlerden geldiğini sandığı çok zayıf, tanımlayamadığı hava sinyalleri (AI: Airborne intercept) alıyordu. "Hemen hemen aynı anda," dedi Back, "bölgede 'bogy'ler* olduğu yönünde bir mesaj aldık. Ne pilot ne de yardımcı pilot herhangi bir uçak gördü ve göreve devam ettik."

Kısa bir süre sonra, aşağıdaki penceresiz ve daracık Sigint kabinlerindeki Back, bir yer kontrol radarından gelen bir sinyal aldı ve kaydetmeye başladı. Bu sırada, uçak Wonsan Limanı'nın 35-40 mil uzağındaydı. "Uçak birden burun aşağı döndü ve hızla irtifa kaybetmeye başladı" diyordu. "Altimetre o an yaklaşık sekiz bin iki yüz metreyi gösteriyordu." Dahili haberleşme sisteminden, "Bize ateş ediyorlar" diye bağırdı ikinci pilot Henry E. Dubuy. "Vurulduk, düşüyoruz." Back fırlatma işlemini başlattı ve Kuzgun kompartımanının basıncı boşaltıldı. Daha sonra, ikinci pilot ateş açma izni istedi. "İndir şu piçleri aşağı" diye bağırdı uçağın pilotu Yarbay Hobart D. Mattison, bir yandan da telsizden sürekli olarak imdat çağrısı yapıyordu. Ardından da, "bu cehennemden uzaklaşmak" için istikamet istedi.

"Tam o anda kıyamet koptu" diye anımsıyordu Back. "Pilotun ellerinde an be an daha kötüye giden bir uçak vardı; ikinci pilot alçak herifleri vurmaya, rotacı pilota istikamet vermeye çalışıyordu. Kuzgun Bir, uçak-

11) RB-47 saldırısıyla ilgili detaylar George V. Back'ten alınmıştır, "North Korean Attack on RB-47", internet adresi <http://www.55srwa.org/55_back.html> (1 Mayıs 2000).

* Bogy: Tanımlanamayan, düşmana ait olduğu sanılan uçak. (ç.n.)

tan metal parçalar* boşaltıyordu ve ikinci MİG-17 de atış menziline girmek için ilerliyordu." "Herhangi bir uyarı yapmadılar; kimlik saptama veya gözdağı vermek gibi bir niyetleri yoktu," diyordu Back, "sadece top ateşi vardı." Uçaklar RB-47'ye o denli yakınlardı ki, RB-47'nin atış kontrol radarı uçaklara kilitlenebilirdi.

O ana kadar Strato-Spy ciddi şekilde yaralanmıştı. Hidrolik sistemi bozulmuştu ve arkadaki ana tanktan alev çıkıyordu. Ayrıca iki motor da isabet almıştı ve infilak eden üç numaralı motordan fırlayan şarapneller ana gövdeye çarpıyordu. "Her şeye rağmen," diyordu Back, "motorların ikisi de çalışmaya devam etti, fakat üç numaralı motor kardan mafsalı olmayan eski bir araba gibi titriyordu."

İkinci pilot Dubuy MİG'lere ateş ediyordu, fakat izli mermiler olmasa nereye ateş ettiğini söylemek çok zordu. MİG'ler dalışa geçiyor, sonra bir anda burunlarını yukarı dikiyor ve uçağın alt tarafını top ateşiyle taramaya çalışıyordu. Aşağıdaki Kuzgun kompartımanında, Robert Winters, bu taarruzların birinde, MİG'in radarından kurtulmak umuduyla beş saniyelik metal parça attı. Dubuy, MİG ateşi kesmeden önce, uçağın metal parça bulutunun içinde kaybolmasını izledi. Sonunda MİG'ler de isabet almaya başladı. Bir tanesi aniden, tam olarak burun aşağı, denize doğru düşmeye başladı. Diğeri geri dönerek Wonsan istikametine yöneldi.

Albay Mattison 4250 metrede düz uçuşa geçtiğinde uçağın kuyruk kısmından hâlâ dumanlar çıkıyordu. Arka teker yuvası kararmış, alevlerin sıcaklığından dolayı yer yer kabarmıştı ve arka ana yakıt tankındaki kaçak yüzünden uçak burun aşağı bir pozisyonda uçuyordu. Mattison, mürettebata uçağın kontrol altında olduğunu, yine de atlamaya hazır olmalarını söyledi. Ağır hasarına rağmen, Strato-Spy Yokota'ya dönebildi ve inişte piste sert şekilde çarptı. "Neredeyse yirmi dört metre havalandık, az kalsın tepemizde uçan yangın söndürme helikopterine çarpıyorduk" diyordu Back. Uçak durduğunda şunları ekledi: "Acil teçhizatı kurtarırken kendimizi de pistin kenarına attık."

B Grubu'nun Donanma şefi K Grubu'ndaki operasyon subaylarının yanına aşağıya indiğinde, bu ve diğer olaylar hafızasında hâlâ capcanlıydı. "Bu genç adamın elinde bir mesaj taslağı var" dedi K-12'den Gene Sheck, "ve

* Chaff: Çeşitli boylarda kesilmiş ve farklı frekans değerlerine sahip metal şeritler, folyolar ya da metal içeren cam lifleri. Uçaktan atılan bu malzemeler elektromanyetik enerjiyi yansıtmak ve radarlardan, dolayısıyla mermi ve füzelerden kurtulmak için kullanılır. (ç.n.)

mesaj diyor ki, 'O gemiyi Kuzey Kore açıklarına götürmek için tam anlamıyla aptal olmalısınız, çünkü orada başınıza her türlü bela gelecek. Bu yüzden bu işi iptal edin.' Sert bir dilde kaleme alınmıştı ve bu binanın dışına çıkarabileceğiniz türde siyasi bir mesaj değildi."[12] Bu yüzden, K Grubu'ndan bir görevli mesajı yeniden yazdı, bu Sheck'in gönderdiği ilk uyarı mesajıydı:

> Aşağıdaki bilgi, CINCPAC'ın [Pasifik Başkomutanı] risk tahminini değerlendirmesine yardımcı olması için sunulmuştur:[13]
>
> 1. 1965 başlarından beri, Kuzey Kore Hava Kuvvetleri sınırları civarında yapılan keşif uçuşlarına karşı son derecede hassastır. (Bu hassasiyet, 28 Nisan 1965 tarihinde Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri'ne ait bir RB-47'ye kıyıdan 35-40 deniz mili uzaklıkta ateş açılmasıyla ve uçağın ciddi şekilde hasar görmesiyle vurgulanmıştı.)
>
> 2. 1966 sonlarından beri, Kuzey Kore Hava Kuvvetleri donanmaya destek veren bir ek bir unsur olarak değerlendirilmiştir.
>
> 3. Kuzey Kore Donanması, Kuzey Kore sahil şeridi yakınlarındaki Kore Cumhuriyeti'ne ait herhangi bir deniz aracına ya da balıkçı teknesine reaksiyon göstermektedir.
>
> 4. Kuzey Kore, hava faaliyetleriyle ilgili olarak uluslararası ölçekte tanınan sınırlara, genellikle Kuzey Kore'nin Doğu Kıyıları boyunca saygı göstermemektedir. Fakat [Sigint'in elinde] Kuzey Kore gemileri tarafından kıyının 12 deniz mili dışında gerçekleştirilmiş herhangi bir kışkırtıcı taciz eylemi için kanıt bulunmamaktadır.
>
> Yukarıda yazılanlar, gemilerin korunması için alınması gereken tedbirlerin değerlendirilmesine yardım amacıyla hazırlanmıştır ve CINCPACFLT'nin [Pasifik Filosu Başkomutanı] stratejik yapılanmasına muhalefet etme niyeti taşımamaktadır.

Marshall Carter mesajı onayladı ve o Cuma gecesi saat 22.28'de Pentagon'daki Savunma İstihbarat Teşkilatı Sinyal Ofisi'ndeki bir şifre maki-

12) Sheck'in hatıraları.

13) Birleşik Devletler Temsilciler Meclisi, Silahlı Hizmetler Komisyonu, U.S.S. *Pueblo* için kurulan Özel Alt Komite, U.S.S. *Pueblo* ve EC-121 Olaylarının Soruşturması, Oturumlar, 91. Kongre, 1. Oturum. (1989).

nesi hiç durmadan çalıştı. Sekreter mesajı Harp Dairesi'ne gönderdi ve oradaki nöbetçi subay da mesajın bir kopyasını Genelkurmay'a bağlı Birleşik Keşif Merkezi şefi Tuğgeneral Ralph Steakley'e iletti.

"Kuzey Kore karasuları yakınlarında yapıyor olduğumuz ilk uzun deniz seferiydi bu"[14] diye hatırlıyordu Carter. "Bu nedenle özel bir görev olarak görüyorduk. Geminin uluslararası sularda kalacağını biliyorduk. Elimizde Kuzey Kore'nin denizde, kendi karasularının dışında herhangi bir ABD gemisine müdahale ettiğine veya etmeye niyetlendiğine dair bir kanıt yoktu. Gene de, bizim çocuklar, bu bilgilerin tümü istihbarat raporlarında zaten bulunuyor olsa da, özetleyip Genelkurmay'a verirsek anlaşılmalarına ya da bu özel görevin değerlendirilmesine yardımcı olabileceğini düşünmüşlerdi."

NSA isteseydi eğer, görevin tümünü iptal edebilirdi. Fakat, bu ilk *Pueblo* operasyonunu Donanma tek başına gerçekleştirdiği için, görevliler işe burunlarını sokmakta isteksizdiler. "NSA'nın sesi oldukça gür çıkardı"[15] diyordu Sheck. "NSA o zaman bir mesajla ya da bu kitabı [aylık keşif takvimi] ilgilendiren bir tutumla ortaya çıksaydı, eminim ki bu görev büyük olasılıkla gerçekleşmeyecekti. (...) NSA'nın böyle davrandığı birkaç olay olmuştu. Bir hava görevi NSA direktörünün, 'Bunu yapmak istemiyoruz' demesine yol açabilirdi. (...) Fakat kimse bunu yapmadı. Bu mesaj bile, NSA'nın pozisyonundan dolayı çok zayıf kaldı. Bu, Deniz Kuvvetleri'nin görev planı kapsamında Deniz Kuvvetleri personeli tarafından önerilen bir Donanma devriye göreviydi ve biz dışarıdan konuşan insanlardık: 'Arkadaşlar, buna gerçekten bir kez daha bakmalısınız. İstediğiniz buysa, iyi düşünün.'"

Yeni yıl tatilinden sonra, 2 Ocak 1968 günü, General Steakley, ofisine döndüğünde bu uyarı mesajının bir kopyasını buldu.[16] Fakat mesajı hemen Genelkurmay, DIA [Savunma İstihbarat Dairesi] ve göreve onayını sadece birkaç gün önce vermiş olan 303 Komisyonu'nun dikkatine sunmak yerine, gizledi. İlk iş olarak NSA'nın mesaja verdiği 'eylem' sıfatını –ki, herhangi birinin o iş ile ilgili gerçekten bir şey yapabilmesi için gereken tanımlamadır bu– 'bilgi' olarak –esasında, "bunu ilginç bulabilirsiniz" an-

14) *A.g.e.*

15) Sheck'in hatıraları.

16) Aksi belirtilmedikçe, USS *Pueblo*'nun yolculuğuyla ilgili tüm detayları, onaylama süreci de dahil, Amerikan Deniz Kuvvetleri'nden alınmıştır. Çok Gizli/Sınırlı Dağıtım/Noforn, "Gerçekleri Bulmak, USS *Pueblo*'nun (AGER-2) Kuzey Kore Deniz Kuvvetleri Tarafından Yakalanmasıyla İlgili Sorunları Araştırmak Üzere Birleşik Devletler Pasifik Başkomutanı Emriyle Toplanan Soruşturma Mahkemesinin Görüş ve Önerileri" (9 Nisan 1969). General Steakley ve Albay Gladding ile ilgili detaylar: Trevor Armbrister, *A Matter of Accountability: The True Story of the Pueblo Affair* (New York: Coward-McCann, 1970), s. 192-199.

lamına gelir– değiştirdi. Sonra mesajı, görevi kısa zaman önce imzalayan kişilere geri göndermek yerine, rutin bir biçimde Hawaii'deki Pasifik Başkomutanı'nın ofisine yolladı. CINCPAC Karargâhı'nda, mesaj önce, hemen hemen aynı anda gelen *Pueblo*'nun onay mesajıyla karıştırıldı ve, sonra da, üzerindeki 'bilgi' ibaresi nedeniyle dikkate alınmadı.

Önceki 'eylem' kopyasından Donanma Operasyonları Şefi Amiral Thomas H. Moorer'a da gönderilmişti, fakat Savunma İstihbarat Dairesi Sinyal Ofisi'nin mesajın üzerine yanlış işaret koyması üzerine, mesaj unutuldu ve bir ay sonra da kaybolup gitti.

NSA'nın uyarı mesajının bir etki yapması için hâlâ son bir şans vardı. Bir kopya da destek kanalları aracılığıyla Washington'daki Donanma Güvenlik Grubu başkanına gönderilmişti. Yüzbaşı Ralph E. Cook 'eylem' öncelikli ibareyi görünce, konunun, Hawaii'deki, aralarında kendi temsilcisi Deniz Kuvvetleri Yüzbaşısı Everett B. (Pete) Gladding'in de olduğu üst rütbeli subaylar arasında tartışılacağını sandı. Gene de, yaklaşan tehlikeden haberdar etmek için mesajın bir kopyasını da Gladding'e gönderdi.

Gladding, kırmızı yanakları ve beline sardığı kalın kumaş kemerle, bir elektronik casusundan çok Santa Claus'a benziyordu. Pasifik Donanma Güvenlik Grubu'nun direktörü olarak, *Banner* ve *Pueblo*'nunkiler de dahil olmak üzere, birçok sinyal istihbaratı görevini idare etmişti. Pearl Harbor'daki eski Birleşik Devletler Pasifik Filosu Karargâhı'nın en üst katındaki şifre kilitli bir kapının arkasında bulunan ofisleri, II. Dünya Savaşı kod kırma merkezine yakındı. Ve çok yıkıcı Pearl Harbor baskınına yol açan feci ihmaller silsilesinde olduğu gibi, bir kez daha bir uyarı mesaj kaybolmuş veya ihmal edilmiş, ve bunun sonucunda insanlar tehlikeye atılmıştı. Sonradan Gladding mesajı aldığını inkâr etse de, diğer subaylar aldığını söylediler. Her halükârda, NSA'nın uyarısı değil ama, 'en az risk' tavsiyesiyle birlikte onay yazısı Hawaii'den Japonya'ya gönderildi ve *Pueblo* yola çıkma hazırlıklarına başladı.

Çok gizli operasyon emri *Pueblo*'ya şu talimatları veriyordu:

- Kuzey Kore'nin Chongjin, Songjin, Mayang Do ve Wonsan limanları civarındaki donanma faaliyetlerinin doğasının ve kapsamının belirlenmesi.[17]

17) Birleşik Devletler Temsilciler Meclisi, Silahlı Hizmetler Komisyonu, U.S.S. *Pueblo* için kurulan Özel Alt Komite, U.S.S. *Pueblo* ve EC-121 Olaylarının Soruşturması, Oturumlar, 91. Kongre, 1. Oturum. (1989), s. 762-767.

- Kuzey Kore'nin doğu kıyılarındaki elektronik ortamların sınanması, özellikle kıyı radarlarının dinlenmesi ve tespit edilmesi.

- Sovyet Deniz Kuvvetleri'ne ait birimlerin gizlice dinlenmesi ve bu işin organize edilmesi.

- Korcom [Komünist Kore] sınırları yakınlarında yapılacak açık istihbarat toplama faaliyetlerine ve SSCB Deniz Kuvvetleri birimlerinin gizlice dinlenmesi işinin faal olarak yürütülmesine, sırasıyla Korcom'un ve Sovyetlerin vereceği tepkileri tespit edilmesi.

- USS *Pueblo*'nun (AGER-2) bir donanma istihbarat toplama ve taktik gizli dinleme gemisi olarak kabiliyetlerinin değerlendirilmesi.

- Birleşik Devletler güçlerine karşı olası düşmanlıkların ya da saldırgan eylemlerin işareti olabilecek herhangi bir Korcom/Sovyet yayılmasının rapor edilmesi.

Son olarak, emre şu tümce eklenmişti: "Risk Tahmini: Asgari."

Gemideki sinyal istihbaratı operasyonundan sorumlu Deniz Yüzbaşı Stephen Harris, yola çıkmadan birkaç hafta önce *Pueblo*'nun görev emrini okuduğunda hayal kırıklığına uğradı. "Kuzey Kore'ye gideceğimizi öğrendiğimde çok sinirlendim"[18] diyordu, "çünkü hazırlıklarımızı [Sovyetler Birliği'nin] Kamchatka Yarımadası açığına gidecek şekilde yapmıştık (...) önce Vladivostok, sonra da Petropavlovsk. Gideceğimizi düşündüğümüz yer orasıydı ve adamlarımıza verdiğimiz tüm eğitim de orası içindi. Sonradan Kuzey Kore'ye gideceğimizi öğrendiğimde, bu ne israf diye düşündüm. (...) Bu bizim ilk görevimizdi ve birileri bu görevin neyin nasıl yapılacağını öğrenmeleri için bu çocuklara verilen iyi bir fırsat olacağını düşünüyordu. Pekâlâ, bizler bunu daha önce de yapmıştık.

"Güya, Kuzey Kore hakkındaki istihbarat bilgilerimiz onların düşündüğü kadar güncel değildi; tamam işte, bize her şeyi güncelleme şansı. Fakat bu sadece bizim için sorunların başlangıcı oldu; demek istediğim, yola çıkmadan önce bile gemide bir Rus dili uzmanlar grubum vardı. Kendi aralarında hemen hemen on kelimeyle Korece [Hongul] konuşabilen bu iki deniz piyadesini Kamiseya'daki bir donanma dinleme karakolundan

18) Harris görüşmesi.

almak zorunda kalmıştık. (...) İyi çocuklardı, fakat bu dile ve bu türden bir istihbarat toplama görevine alışık değillerdi."

"Tüm zillere cevap verin" diye bağırdı güverte subayı. "Yukarda bir tane çalıyor." Kaptan köşkünde, lostromo yardımcısı Ronald L. Berens, iki eliyle tuttuğu dümeni hafifçe sola doğru kırdı. 5 Ocak 1968 sabahında, *Pueblo* rıhtımdan sessizce ayrılırken alçaktaki kasvetli bulutlar denizle birleşiyor gibiydi. Hoparlörlerden gitar sesi geliyordu – Herb Albert ve Tijuana Brass'in çaldığı "The Lonely Bull". Binbaşı Bucher bu şarkıyı gemi şarkısı olarak benimsemişti. Bu, tüm yolculuğun en ileri görüşlü seçimi olacaktı. *Pueblo* ufukta gözden kaybolurken, Kuzey Kore volkanı da püskürmeye başladı.

Sigint teknisyenlerinden Earl M. Kisler, daha sonra uzun bir şiir yazmaya başladı:

Japonya'nın dışında ocak ayının beşinde
Pueblo geldi buharlar içinde.
Kyushu'nun ayak ucundan geçti Sasebo,
Kaptan çığlığını duyabilirsiniz,

"İkinci Kaptan!" diye bağırdı,
"Tam yol ileri! Daha casusluk yapacağız!
Timmy, keskin ol!" Sonra bir kaplumbağa gibi uçup gittik
Charley Law'un deniz haritalarıyla.[19]

Birkaç aydan beri, Pyongyang Uluslararası KCNA* sık sık, Kuzey Kore karasularına sızan Birleşik Devletler 'casus gemileri' hakkında İngilizce uyarı mesajları yayınlamaktaydı. Bu mesajlar, CIA'nın Yabancı Yayınlar Bilgi Servisi tarafından ele geçirilmişti. 27 Kasım günü yapılan bir yayında, "Birleşik Devletler'in çok sayıda silahlı gemisi, tehlikeli keşif faaliyetleri yapmak üzere, doğu sahilindeki Chongjin Limanı'nın doğusuna, bizim karasularımıza sızmıştır"[20] denmekteydi. Chongjin, *Pueblo*'nun da en önemli hedeflerinden biri olacaktı. 10 Kasım'daki başka bir yayında, gemilerin

19) E. M. Kisler, "Bucher'in Piçleri", 1968 Eylül'ünde Kore'de yazılmıştır.
* Kuzey Kore resmi haber ajansı. (ç.n.)
20) FBIS Kopyası, Pyongyang Uluslararası KCNA İngilizce Servisi (27 Kasım 1967).

birinden ele geçirilen bir 'casusun itiraflarından' alıntılar yapılıyordu. Casus, "Merkezi Haberalma Teşkilatı'nın [CIA] casusluk programına katıldığını ve balıkçı kılığında kuzeye sızabilmek için uzun süre eğitim aldığını"[21] söylüyordu.

Haftalar ve aylar geçtikçe uyarılar daha kavgacı bir hal almaya başladı. Çoğunlukla Kuzey Koreli Tümgeneral Pak Chung Kuk'un suçlamalarından alıntılar yayınlıyorlardı. "Uzun zamandır ve defalarca tekrarladığımız uyarılara rağmen" diyordu Kuk, 1 Aralık tarihli bir raporda, "kendimizi savunmak adına, düşmanca faaliyetlerde bulunan gemileri alıkoymaktan başka seçeneğimiz kalmamıştır."[22] Ocak ayında yayınlanan ve doğrudan *Pueblo*'yu hedef gösteren uyarıda, Japon *Sankei Shimbun* gazetesinden alıntı yapılıyordu:[23] *Pueblo* karasuları yakınlarında dolaşmaya devam ederse, Kuzey Kore güçleri gemiye müdahale edecektir. Tüm bu 'açık kaynak istihbaratları' Hawaii ve Japonya'daki NSA ve Donanma Güvenlik Grubu görevlilerine kolayca ulaşıyordu.

Bir gün, *Pueblo*, Kuzey Kore'nin on iki millik karasularının bir martı nefesi kadar uzağına demir atmışken, bir başka uyarı yayınlandı. "Emperyalist Birleşik Devletler, bu sabahın erken saatlerinden itibaren saldırgan askerlerini yeniden sevk etmeye başlamıştır. (...) Balıkçı teknesi kılığındaki casus gemileri, düşmanca faaliyetlerde bulunmak üzere doğu sahillerimizin açığından karasularımıza ilerlemektedir. Emperyalist Birleşik Devletler'in saldırgan askerleri keşif faaliyetlerinde bulunduğu sürece, deniz kuvvetlerimize ait gemilerimiz gereken tedbirleri almaya kararlılıkla devam edecektir."[24] *Pueblo* bir örümcek ağının içine doğru ilerlemekteydi.

19 Ocak akşamı geç saatlerde, Kuzey Kore ordusuna bağlı otuz bir teğmen, mayın, çalılık, dikenli tel, parmaklık ve diğer engellerin oluşturduğu bir labirentten geçerek denize açıldı. Kuzey'i Güney Kore'den büyük bir bıçak yarası gibi ayıran, askerden arındırılmış ve aşılması zor bir bölgeye sızmaya başladılar. Sırtlarında yirmi yedi kiloluk çantalarıyla, bir rotayı haritalandırarak ve güzergâhı temizleyerek haftalarca eğitim yapmışlardı. Şimdi ise, yarı otomatik silahları, yirmi üç santimlik kamaları ve Güney Kore ordusunun kalın ve dayanıklı elbiselerinden sarkan el bombalarıyla, saatte yaklaşık on kilometrelik bir hızla Seul istikametine ilerliyorlardı.

21) FBIS Kopyası, Pyongyang Uluslararası KCNA İngilizce Servisi (10 Kasım 1967).
22) FBIS Kopyası, Pyongyang Uluslararası KCNA İngilizce Servisi (1 Aralık 1967).
23) *New York Times*, 27 Ocak 1968.
24) FBIS Kopyası, Pyongyang Uluslararası KCNA İngilizce Servisi (11 Ocak 1968).

O sırada *Pueblo*, yaklaşık on iki mil kadar batıda meydana gelen sarsıntılardan habersiz, ağır ağır güneye, Wonsan'a doğru ilerliyordu. Japonya'dan ayrıldıktan sonra çok sert bir kış fırtınasına tutulmuş ve yaptığı trimolalar sırasında birkaç kez yalpalamıştı. Kuzeyde gideceği en uç noktaya, Kuzey Kore ile Rusya'nın birleştiği bölgeye vardığında, hava öylesine soğuktu ki geminin güvertesi ve gövdesi buzlarla kaplanmıştı. Bulabileceği en kalın giysileri giyen deniz eri Stu Russell, güverteye çıkıp etrafa bir göz atmayı denedi. "Deniz sakin görünse de nem oranı yükseliyordu ve bu yüzden geminin her tarafı buzla kaplanıyordu"[25] diye anımsıyordu. "Gemiyi bu halde gören biri, gri denizin üzerinde yüzen bir hayalet gemiyle karşılaştığını sanırdı."

Daha sonra Russell'ın dikkatini kasvetli sahil şeridi çekti. "Dünya gri gölgelerle siyah beyaz görünüyordu" diyordu. "Başka renk yoktu. Gökyüzü bulutlarla kaplıydı, deniz kurşun gibi parlıyordu ve uzaklarda, kuzey tarafları beyaz bir örtüyle kaplanmış dağlar kapkaraydı. (...) Aramızdan birkaçımız daha önce böyle bir soğuğu yaşamamış olsaydı, hepimiz hasta olurduk." Kalın buz tabakası Bucher'ı kaygılandırıyordu ve mürettebata balyozlarla, kazmalarla ve bulabildikleri her tür gereçle buzları kırmaya başlamalarını emretti.

Sabahtan akşama kadar,
Gri bir Nuh'un gemisi,
Sıçradık ve titredik birlikte.
Fakat her nadir hayvandan bir çift yerine,
83 güçlü casus taşıyorduk gemide.

Cıva düşüyordu kuzeye gittikçe,
Çok soğuktu, buz tutmuştu gözlüklerim,
Öyle soğuk ki, buzla kaplandı köprü ve baş kasarası,
Çok soğuktu, dondu kıçlarımız.

Pueblo pahalı bir yattan biraz daha büyüktü; sınırlı yere sahipti ve Sigint için ayrılan bölümde yer çok daha değerliydi. Bu bölüme, Birleşik Devletler hükümetinin elindeki dünyanın en modern şifre makinelerinden biri olan KW-7'nin yanı sıra, bir daktilo türü olan WLR-1 dinleme alıcısı ve tamamı yaklaşık 227 kilogram gelen çok gizli belgeler konulmuştu. Yol-

25) Stu Russell'ın sözleri Stu Russell'dan alınmıştır, "Cold and Getting Colder", U.S.S. *Pueblo* web sitesi, <http://www.usspueblo.org/v2f/incidentframe.html/> (15 Nisan 2000).

culuk sırasında da en az bir o kadar belge üretilecekti. Yaklaşık yirmi iki tane ağır ve delikli imha torbası da gemiye yüklenmişti – bu kadarı acil bir durumda belgelerin hepsini almaya yetmezdi. Belgeleri denizde rutin şekilde imha etmek için bacanın karşısına küçük bir çöp fırını yerleştirilmişti. Bir seferde sadece bir buçuk iki kilo kâğıdı alabildiğinden, acil imha işlerinde kullanışlı olduğu düşünülmüyordu. Gemide ayrıca, yirmi santimetrelik kâğıt yığınını yaklaşık on beş dakikada imha edebilen iki tane kırpma makinesi vardı. Cihazları parçalamak için de hem Sigint hem de şifre kabinlerinde balyoz ve baltalar vardı.

Yirmi sekiz Sigint uzmanı kapalı bir kapının ardında gizemli bir şekilde çalıştığı ve diğer görevli mürettebatla nadiren iletişim kurduğu için, zaman zaman sürtüşmeler oluyordu. "Mürettebatla bir toplantı yapıldı ve bize bu geminin görevinin bizi ilgilendirmediği söylendi," diyordu gemi mürettebatından biri, "ayrıca görevle ilgili hiçbir şeyi tartışmayacak ve üzerinde yorum yapmayacaktık. Operasyon kabinlerine gidersek ve kapı açık olursa, başka tarafa bakacaktık. Bu adamların hepsi ön planda olmak isteyen kişilerdi ve hemen NSA'ya rapor ediyorlardı. Çok sıkı çalışmak zorunda olan bu adamlarla Sigint mürettebatı arasında hep bir sürtüşme vardı."[26]

20 Ocak'ta, General Pak'ın uyarıları havayı bir kez daha titretti. "Yeni yılda da, saldırgan emperyalist Birleşik Devletler suç teşkil eden eylemlerini sürdürdü; Güney Kore balıkçı teknelerinin arasına karışan silahlı gemileri ve casus eşkıyaları karasularımıza sızmaya devam etti. (...) Tümgeneral Pak Chung Kuk, düşman tarafından, silahlı gemileri ve casus tekneleriyle yaptığı bu tür düşmanca eylemlere son vermesi için acil önlemler almasını ısrarla talep etmektedir."[27] İngilizce yayınlanan ve on kez Hongul dilinde (Korece) tekrarlanan bu mesajlar, Kuzey Kore halkı arasında kimliği belirsiz gemiler konusunda büyük bir kaygıya neden oldu. Fakat Bucher'ın bu uyarılardan hiçbir zaman haberi olmadı.

Bucher Kuzey Kore açıklarında telsiz sessizliğini sürdürürken, Güney Kore asker elbiseleri içindeki Kuzey Koreli teğmenlerden oluşan gizli tim Seul'un varoşlarına ulaşmıştı. Üç saat sonra, Güney Kore Başkan'ı Park Chung Hee'nin ikametgâhı Mavi Ev'in girişinden 1,6 km. uzaklıktaki kontrol noktasına vardılar. Timim lideri olan teğmen, kontrol noktasındaki nöbetçinin sorularını, adamlarının karşı istihbarat biriminden olduğunu ve dağlardaki operasyonlardan döndüklerini söyleyerek yanıtladı. Geç-

26) Gemi mürettebatıyla görüşme.
27) FBIS Kopyası, Pyongyang Uluslararası KCNA İngilizce Servisi (10 Ocak 1968).

melerine izin verildi, fakat hikâyeyi doğrulamak isteyen nöbetçi telefonla amirini aradı. Dakikalar sonra, namlu ağızlarından çıkan parıltılar karanlığı aydınlatmaya ve otomatik silah sesleri gecenin sessizliğinde patlamaya başladı. Çatışmalar sabahın erken saatlerine kadar devam etti. Gerillaların sayıca büyük bir üstünlüğü vardı; ama çoğu öldürüldü, birkaçı ise teslim oldu. Başarmış olsalardı, bu suikast Kuzey'den topyekun bir istilayı tetikleyebilirdi. Misilleme çağrıları gecikmedi.

Ertesi günün (22 Ocak) öğleninde *Pueblo* sakin sularda kımıldamadan yatıyordu. Güney ve batısında yer alan Wonsan'dan yirmi mil uzaktaydı.

Gemi, yolu üzerinde bu noktaya kadar, haritadaki kod adları Plüton, Mars ve Venüs olan üç operasyon bölgesinden sinyal toplamaya başlamıştı. Sigint kabinlerinde, Stephen Haris komutasındaki teknisyenler günün yirmi dört saati üç vardiya halinde çalıştı. Fakat üç kilit hedefin iki tanesinin (Chongjin ve Songjin limanları) yakınlarından gelen elektronik sinyaller zayıftı. Bu sorunların yanı sıra, iki Hongul dili uzmanı bu dile tam olarak hâkim değildi ve bazı cihazlar teklemeye başlamıştı. Adamlar can sıkıntısıyla mücadele ederken, Bucher bütün görevin fiyaskoyla biteceğini düşünmeye başlamıştı.

Üçüncü kilit hedefleri Wonsan'a yaklaşırken, birdenbire sinyalleri çok net almaya başladılar. Sinyaller kaydedildi ve tam olarak anlaşılabilenlerin ana fikirleri yazıldı.

"Venüs"ten "Mars"a,
Charley ateş ediyor yıldızlara,
Songjin, Chongjin, ve Wonsan,
Pueblo *sulara dalıp çıkıyor,*
Alıcılarımız titreşiyor,
Biz ajanlar sinsi ve gizli, ilerliyor sularda.

Geçen bir gemi bizi görseydi, ölürdü hepsi.
"Ha! Ne kadar zararsız, su alan eski bir gemi."
Geminiz belki su alıyor,
Allahtan sinsiyiz biz,
Son gülen biz olacağız.

Çok geçmeden *Pueblo*'ya eşlik etmeye başladılar. Bir çift Kuzey Kore balıkçı teknesi gemiye yaklaştı ve biri geminin etrafında bir daire çizdi. Ortada bir sorun olmasa da onların vardı. "Bize bakan mürettebatı görebile-

cek kadar yakındık," diye anımsıyordu Stu Russell, "ve şaşkın görünüyorlardı. Köprüde, bize dürbünlerle bakan birçok askeri personelin olduğunu seçebiliyorduk. Belki de bunlar, hata yapmadıklarından emin olmak için mürettebatı gözlemleyen siyasi komiserlerdi. Fakat bu grup hata yapmak ister gibi görünmüyordu, ciğerlerimizi yemek ister gibi bir halleri vardı."[28]

Bucher teknelerin fotoğraflarının çekilmesini emretti ve ardından telsiz sessizliğini bozmanın zamanı geldiğine karar verdi. Bir durum raporu yazdı ve hemen gönderilmek üzere telsizcisine verdi. Fakat, hem *Pueblo*'nun sinyal iletme gücünün zayıf ve antenlerinin kısa olması hem de Japon Denizi'nin zor koşulları nedeniyle, mesaj gönderilemiyordu.

O gece mürettebat, bir uçak kazasından sonra Sahra Çölü'nde zor durumda kalan bir grup insanı anlatan *The Flight of the Phoenix* filminde Jimmy Stewart'ı izledi. Diğerleri bitmek bilmeyen poker oyunları oynadı ya da ranzalarında bir şeyler okudu.

Güney Kore'de, televizyon seyircileri, başarısız Mavi Ev baskınında ele geçirilen bir tutsağın görüntülerini ulusal televizyon kanalından izliyordu – bu, Kuzey Kore için büyük bir utançtı. Kuzey Kore'deki insanların çoğunun televizyonu olmasa da, kuzeyli, güneyli ve Amerikalı delegelerin yaşadığı Panmunjom'daki görevliler televizyon imkânına sahiplerdi ve gösteriye tanık olmuşlardı. Televizyonlarının başından, bir utancın bir başka utancı hak ettiği duygusuyla kalkmış olmalıydılar.

Ertesi sabah, 23 Ocak günü, Kuzey Kore'nin 16 mil batısındaki Ung-do Adası'nı puslu bir sis örttü. Bucher, buranın durup Wonsan'ı dinlemek için en uygun yer olduğunu düşündü. Hassas Sigint cihazları burada, adanın 24 km. içlerine kadar olan bölgeden gelen zayıf sinyallerin bazılarını dinleyebilirdi. Sabah yaklaşık 10.30'da, Sigint kabinlerindeki bir Elint [Elektronik istihbarat] uzmanı yeşil ekranın önüne oturdu, kulaklığını ayarladı ve dikkatle dinlemeye başladı. Dinlemeye başlar başlamaz, menzillerini ve yönlerini saptayamasa da, takip denizaltılarına ait iki radar sinyali aldı.

Yarım saat sonra, gemi Kamiseya'daki Donanma Güvenlik Grubu dinleme karakoluyla temas kurmayı başardı. Doğru devre bulununca sinyal net ve güçlü gelmeye başladı ve sonunda durum raporu gönderildi. Daha sonra gemi yeniden telsiz sessizliğine geri döndü.

Öğlen saatlerinde, *Pueblo* Kamiseya'ya yayın yaparken, Kamiseya'daki dinleme operatörlerinden biri Kuzey Kore'ye ait SC-35 tipi bir takip denizaltısından sinyaller almaya başladı. Bu, *Pueblo*'daki Elint operatörünün

28) Russell, "Cold and Getting Colder".

izlediği sinyalle aynıydı. Takip denizaltısının kaptanı bulunduğu mevkii kendi üssüne bildirdi – kıyıdan yaklaşık on sekiz mil açıkta ve Wonsan'dan 25 mil uzaktaydılar. Burası, *Pueblo*'nun denizde kımıldamadan durduğu yere çok yakındı.

Bucher şimdi köprüdeydi ve 'koca gözler'iyle –elli altı santimlik bir dürbün– etrafa dikkatle bakmaya başladı. Hızla yaklaşan geminin SO-1 tipi bir takip denizaltısı olduğunu görebiliyordu – gövde numarası 35 idi. Tüm mürettebatın görev yerlerinde olduğunu ve güvertedeki silahları da –3 inçlik bir top ve iki adet 57 mm.'lik iki makineli yuvası– görebiliyordu. Dosyalarda yapılan hızlı bir tarama, SO-1'in iki roket fırlatıcısı taşıdığını da gösteriyordu. Bucher, *Pueblo*'nun hidrografik araştırma –geminin paravan görevi– gemisi olduğunu belirten flamaların çekilmesini emretti. Fakat takip denizaltısı 450 metreye kadar yaklaştı ve geminin etrafında daireler çizmeye başladı. *Pueblo*'nun mürettebat sayısını gizlemek için gemideki herkese aşağıda kalması emredildi.

Kuzey Kore'deki bir kıyı istasyonu bu teması üst seviyedeki komutanlığa rapor etti. "35 numaralı takip denizaltısı, radar operasyonları için kullanılan 300 tonluk bir gemiye yaklaşmıştır. (...) Bu bir Amerikan gemisi ve silahlı olmadığını sanıyoruz."[29]

Saat 12.12'de, SC-35 *Pueblo*'ya işaret verdi: "Milliyetiniz nedir?"

Bucher, bayrağın çekilmesini ve sonra da hidrografik işareti verilmesini emretti. Daha sonra bu vakayı fotoğraflaması için fotoğrafçıyı güverteye çağırdı ve motorların, eğer gerekirse, manevra yapmak için hazır durumda bekletilmelerini söyledi. Üzerlerine doğrultulmuş kaygı verici silahlara rağmen bunun basit bir taciz olduğunu düşündü ve durumu Kamiseya'ya bildirmeye karar verdi. Ne de olsa, *Banner*'ın kaptanı kendisine buna benzer birçok olaydan bahsetmişti.

"Bu adam bu tür şeylerin içinden geliyor,"[30] dedi NSA'dan Gene Sheck, *Banner*'ın kaptanını kast etmişti, "ve o, *Pueblo*'nun kaptanına diyor ki, 'Lloyd, bebeğim, endişe etmene gerek yok. Bunu her gün yapıyorlar. Gelirler. Sizi taciz ederler. Sen de el sallarsın. Onlara birkaç ışıklı işaret gösterirsin ve giderler. Bunu herkes bilir. Biz öğrendik. Bunu havadan keşif görevlerimiz sırasında da yaparlar. Kimse bundan heyecana kapılmaz.'"

Fakat, "İşte gelenler bu adamlar – sadece onlar oyun oynamıyordu" diye ekledi Sheck.

29) Gizli, "USS *Pueblo*'nun Yakalanmasıyla İlgili Olaylar Kronolojisi" (NSA, tarihsiz), s. 1-4.
30) Sheck'in hatıraları, s. 30.

Saat 12.20'de 1. Sınıf Astsubay Gene Lacy, Wonsan'dan doğru yaklaşan, ufuktaki küçük noktaları fark etti. Bucher büyük gözleriyle, gelenlerin Kuzey Kore donanmasına ait üç adet *P-4* tipi hücumbot olduğunu tespit etti.

Yedi dakika sonra, *Pueblo*'nun etrafındaki üçüncü turunu atan SC-35, işaret bayraklarıyla yeni bir sinyal verdi: "Faça edip durun, yoksa ateş açacağım." İkinci kaptan Yüzbaşı Ed Murphy radarı bir kez daha kontrol etti ve *Pueblo*'nun en yakın kara parçasından (Kuzey Kore'nin Ung-do Adası) 15,8 mil uzakta olduğunu teyit etti. Bucher, sinyalciye, "uluslararası sulardayım" işaretini vermesini söyledi. Aşağıdaki Sigint kabinlerinde, NSA'nın USNS *Valdez* gemisinden *Pueblo*'ya henüz transfer olan Deniz Astsubay Kıdemli Başçavuşu Don Bailey, Kamiseya ile sürekli irtibat halindeydi. Japonya'daki dinleme karakoluna "Uzak takipteler" diye iletti ve sonra onlardan acil bir mesaj için hazır beklemelerini istedi.

Bucher'ın bilmesi mümkün olmasa da, Kuzey Koreliler oyunun çoktan bittiğini düşünüyordu. Saat 12.35'te kıyı istasyonu, "takip denizaltısının Birleşik Devletler gemisini ele geçirdiğini" rapor etti. Aynı sıralarda, üç hücumbot olay yerine ulaşmıştı, botlar geminin etrafında pozisyon alırken, küçük ve kalkık burunlu MİG-21'ler yukarıdan gözdağı vermeye başladılar.

Bucher, dahili haberleşme sistemi üzerinden acil imha için hazırlanma emri verdi. Daha sonra mühendis subaylarından Gene Lacy'e döndü ve gemiyi batırmanın ne kadar süreceğini sordu. Lacy, *Pueblo*'nun dört su geçirmez bölmesi olduğunu açıkladı. İki tanesi denize açılmalıydı. Gemiye yangın hortumlarıyla su bastırabilirlerdi, fakat bu çok zaman alırdı, yaklaşık iki-üç saat. Daha hızlı bir yöntemse, dedi Lacy Bucher'a, ana makine dairesinde soğuk suyu içeri almak için giriş ve çıkışlar açmak ve suyu ana makine dairesinden yedek makine dairesine bir delik vasıtasıyla yönlendirmek olabilirdi. Bu yapıldığında, dedi Lacy, gemi kırk yedi dakikada batabilirdi. Fakat sorun, bir saldırı esnasında kurtarma botlarının çoğunun vurulması ihtimaliydi; yeterli kurtarma botu olmadan ve ocak ayının şiddetli soğuğunda, bu su birkaç dakika içinde insanı öldürmeye yeterdi. Bucher bu fikirden vazgeçti.

Hücumbotların birinde yeni işaret flamaları çekiliyordu: "Beni takip edin. Gemide kılavuzum var." Sonra, bir grup adam SC-35'ten hücumbotların birine geçti ve usturmaçalarıyla PT-604 *Pueblo*'nun sancak baş tarafına yanaşmaya başladı. Miğferli askerler süngü takılmış tüfekleriyle güvertede duruyordu. Ardından işaret geldi: "Faça edip durun, yoksa ateş açacağım."

Bucher, bir yolunu bulup gemiyi bu durumdan kurtarmak umuduyla, sinyal verilmesini emretti: "İlginize teşekkür ederiz. Bölgeden ayrılıyo-

rum." Bucher, teknesinin hiçbir şekilde bu kırk deniz mili hız yapan hücumbotlardan kaçamayacağını biliyordu. Aklından 50 mm.'lik makineli tüfeklerin başına adam yollamayı geçirdi, hemen sonra, bunun adamları ölüme göndermek olacağını düşünerek vazgeçti. Bir yolunu bulup 'ağırbaşlı' bir şekilde kaçmak konusunda hâlâ umutluydu. Kuzey Koreliler gemisine çıkmak üzereydi ama o hâlâ aşağıdaki Sigint kabinlerine acil imha emri vermemişti. Levazım subayına motora üçte bir oranında yol vermesini söyledi.

Pueblo hareket etmeye başlar başlamaz, hücumbotlar geminin baş tarafından çapraz geçişler yapmaya başladı ve SC-35 yeniden sinyal verdi: "Faça edip durun, yoksa ateş açacağım." Bucher, önce hızın üçte ikiye çıkarılmasını sonra da tam yol emrini verdi. SC-35 takibe başladı ve hızla *Pueblo*'nun kıç tarafına yaklaştı. Diğer tarafta, PT-601'dekiler bir torpilin kılıfını soydular ve gemiye nişan aldılar. Sigint kabinlerinde, Don Bailey'in klavyenin üzerinde parmakları adeta uçuyordu. Kamiseya'ya, "Şu an üzerimize ateş açmayı planlıyorlar" mesajını yazdı.

Daha sonra SC-35, tüm Kuzey Kore gemilerinin bölgeyi terk etmesini emretti.[31] Hemen ardından, Birleşik Devletler gemisine ateş açacağını çünkü Kuzey Kore Deniz Kuvvetleri'nin talimatlarına uymadığını söyledi.

Saniyeler sonra, SC-35 takip denizaltısının 57 mm.'lik topları on ya da yirmi kere patladı. Hemen hemen aynı anda, hücumbotlar da 30 mm.'lik makineli tüfekleriyle ateşe başladı. Sigint kabinlerindeki adamlar kendilerini yere attı. Köprüdeki personel de siper almak için kaptan köşküne daldı. Nihayet dört dakika kadar sonra, tüm mürettebatın görev bölgelerine gitmesi anons edildi. Fakat Bucher hemen emri değiştirdi ve mürettebatın yukarıya çıkmasını yasakladı. Kimsenin 50 mm'lik makineli tüfeklerin başına gitmesini istemiyordu.

SC-35 ağır makineli ateşine başlamıştı. Mermilerin çoğu geminin üst tarafını hedef alıyordu, ama bazıları işaret direğine isabet etti. Bucher, ayak bileğine ve rektumuna aldığı küçük şarapnel parçalarıyla yere yığıldı. Sonra herkes güverteye düştü. "Acil imhaya başlayın" emrini verdi Bucher. Bailey de Kamiseya'ya "Gemideyiz. Pozisyonumuz 39-25 Kuzey/127-54,3 Doğu. SOS" mesajını çekti. Mesajı birçok defa tekrar etti. Sigint kabinlerinde denizciler belgeleri imha ediyordu. Bailey yalvarmaya başlamıştı: "Acil imhaya başladık. Desteğe ihtiyacımız var. Lütfen yardım gönderin." O an saatler 13.31'i gösteriyordu.

31) Gizli, "USS *Pueblo*'nun Yakalanmasıyla İlgili Olaylar Kronolojisi" (NSA, tarihsiz), s. 1-4.

Sigint kabinlerindeki acil imha işlemi yavaş ve büyük bir kargaşa içinde başlamıştı. Emniyet biriminin dışındaki koridorlarda bulunan ve atık kâğıtlar için ayrılmış sepetlerde bir şeyler yanıyordu. Yaklaşık on adet imha çuvalı tıka basa belgeyle doldurulmuş ve koridorlara dizilmişti. Şifre ekipmanları baltalar ve balyozlarla parçalandı.

Kamiseya'daki dinleme operatörleri, takip denizaltısının Birleşik Devletler gemisinin kaçma girişimini uyarı ateşi açarak engellediğine yönelik kıyı komutanlığına ilettiği mesajı duymuştu. Sonra, hücumbotlardan biri, üssüne, Wonsan'dan gelen iki donanma gemisinin Birleşik Devletler gemisini bilinmeyen bir yere götürdüğü haberini verdi.

Pasifik'teki Birleşik Devletler güçleri şimdi durumun vahametini anlamaya başlıyordu. Durmadan karşılıklı acil mesajlar yollanıyordu. Birleşik Devletler, büyük çoğunluğu askerden arındırılmış bölge yakınında olmak üzere, Güney Kore'ye 50.000 askeri personel konuşlandırmış olsa da, Vietnam'da süren savaş Amerika'nın Güney Kore'deki hava gücünü azaltmıştı. Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri'nin ülkede sadece altı adet Republic F-105 Thunderchief tipi bombardıman-avcı uçağı vardı. O zamana dek üretilen en büyük tek motorlu ve tek pilotlu uçaklar olma özelliğine sahip bu bombardıman uçaklarının sekiz buçuk tonluk bomba taşıma kapasiteleri vardı. Fakat o sıralarda bu uçaklar, bir balon havalanması ihtimaline karşı, Çin'deki hedefleri yok etmek üzere sadece nükleer bomba taşımaktaydı. Bunların indirilerek yerine havadan yere füze tertibatlarının yüklenmesi saatler alırdı.

Ayrıca, Güney Kore'deki pistlerde Güney Kore'ye ait, savaşa hazır durumda ve karanlık basmadan *Pueblo*'ya ulaşabilecek 210 avcı ve önleme uçağı vardı. Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri'nden bir avcı uçağı pilotu, "Koreliler *Pueblo*'yu kurtarmak için Amerikalılardan izin istediler"[32] diyordu. Fakat Güney Kore'deki Amerikan ve BM güçlerinde görevli bir Birleşik Devletler subayı, Kara Kuvvetleri Generali Charles H. Bonesteel, Korelilerin uçak kaldırmalarına izin vermedi. Güney Kore Hava Kuvvetlerinin tepkisinin "ihtiyaçtan ya da keyfi tutumdan aşırı"[33] olabileceğinden ve dolayısıyla kontrol edilmesi imkânsız topyekun bir savaşa yol açabileceğinden korkuyordu.

32) Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri eski F-4 pilotu Bruce Charles ile görüşme (Şubat 2000).

33) Savunma Bakanlığı, Gizli tezkere, "Hangi Reaksiyon Güçleri Hazır ve Reaksiyon Seçeneklerimiz Nelerdir?" (24 Ocak 1968).

Bundan başka, en yakın uçaklar Japonya'daydı ve bu ülkedeki pistlerde Birleşik Devletler'e ait yetmiş sekiz avcı uçağı beklemekteydi. Fakat saldırı amaçlı görevlerin bu ülkedeki üslerden yapılmaması yönünde Japon hükümetiyle imzalanan anlaşmalardan dolayı, bu üsler de kısa zaman içinde kullanılabilir görünmüyordu.

470 mil güneyde, dünyanın en büyük uçak gemisi olan USS *Enterprise* Filipinler'deki Subic Körfezi'ne doğru 27 deniz mili hızla ilerliyordu. Nükleer güçle çalışan uçak gemisinde, yirmi dördü 2 Mach* hız kapasiteli Phantom F-4B olmak üzere, altmış saldırı uçağı bulunmaktaydı. Fakat *Pueblo* ile ilgili kafa karıştıran mesajlar uçak gemisine ulaştığında, *Pueblo* Wonsan'a varmadan önce uçakların gemiye ulaşabilmesi mümkün görünmüyordu.

Geriye Okinawa kalıyordu ki, burası da *Enterprise*'a bir o kadar uzaktı.[34] Japonya'nın bir parçası olsa da, aynı zamanda Amerika'nın denetimi ve koruması altındaydı ve düşmanca saldırılar başlatmak için kullanılabilirdi. Ada, Kuzey Vietnam'daki Hanoi ve Haiphong'daki hedeflere karşı birçok görev uçuşu yapmış, savaş deneyimine sahip avcı uçağı pilotlarından oluşan 18. Taktik Savaş Filosu'na ev sahipliği yapıyordu. Bazı pilotlar montlarına ünlü "100 Görev/Kuzey Vietnam" yaması takıyordu, Kızıl Nehir üzerinden Kuzey Vietnam'ın kalbine doğru uçanlarsa "Nehir Sıçanları" yamasını...

Muazzam J-75 turbo jet motorunun arka tarafında turuncu-kızıl renkte bir patlama oldu ve kulakları sağır eden bir gümbürtü Okinawa'nın Kadena Hava Üssü'nü titretti. Bir düzine F-105 uçağının ilki tiz bir ses çıkararak pistte ilerlemeye başladı. Pilotlar doğrudan *Pueblo*'ya uçmak, Kuzey Kore hücumbotlarına saldırmak ve sonra da Güney Kore'deki Osan Hava Üssü'nde yakıt ikmali yapmak istiyordu. Fakat önce Osan'da yakıt ikmali yapmaları emredildi.

Bucher artık hiçbir kaçış yolu olmadığının farkındaydı. Daha fazla karşı koymanın mürettebatın gereksiz yere kıyımına neden olabileceğini düşündü. Sigint kabinlerindeki imha işleminin başarısına dayanarak kararını ver-

* Mach (Mah) sayısı, hareket halindeki bir kütlenin hızının, kütlenin bulunduğu şartlardaki ses hızına oranıdır. 1 Mach deniz seviyesinde ses hızına eşittir; standart atmosfer şartlarında saniyede saatte yaklaşık 1100 km'ye karşılık gelir. Havacılıkta, uçağın ses hızına oranla hızı Mach ile ifade edilir. Uçak ses hızının kaç katı hıza sahipse birim o katsayı ile birlikte gösterilir (2 Mach, 3 Mach, vs.). (ç.n.)

34) Okinawa'daki F-105'ler için bkz. Thomas C. Utts, "After North Korea Seized USS *Pueblo* on the Eve of Tet, It Looked Like the Communists Had Opened a Two-Front War", *Vietnam* magazin (yazarın kopyasındaki tarih okunaksız).

di; daha fazla direnilmemesini emredecek ve gemiyi teslim edecekti. Saat 13.34'te 'tüm motorların susturulmasını' emretti ve işaretçiye uluslararası 'protesto' sinyalini vermesi talimatını verdi. 57 mm.'lik toplar ateşi kesti fakat 30 mm'lik makineliler tek tük atış yapmaya devam etti. Bucher'ın tahminine göre, Kuzey Kore sahilinden 25 mil kadar uzaktaydılar. "Mevcut yerimizde duruyoruz" diye yazdı Bailey mesajında. "Lütfen yardım gönderin. Gemideyiz."[35]

Bucher köprüden ayrıldı ve gizli bilgileri kontrol etmek için özel kamarasına koştu. *Pueblo*'nun gerçek görevini açığa çıkaracak bir şey bulamayınca, birkaç belgeyi ve özel silahını koridordaki birine verdi ve onları güverteden denize atmasını emretti. Sigint kabinlerinde devam etmekte olan imha işlemlerine bir göz attıktan sonra tekrar köprünün yolunu tuttu. SC-35'te, "Beni takip edin. Gemide kılavuzum var" sinyali vardı. Bucher talimata riayet etti ve dümencisine beş derecelik yavaş bir dönüş yapmasını emretti. Bailey, Kamiseya'ya, "Muhtemelen Wonsan'a götürülüyoruz" bilgisini verdi. Birkaç dakika sonra yardım için tekrar dil dökmeye başladı: "Yardım gönderiyor musunuz?" Kamiseya cevap verdi: "Durumunuz tüm yetkililere bildirildi. COMNAVFORJAPAN [Birleşik Devletler Deniz Kuvvetleri Komutanı, Japonya] yardım istiyor."

Washington yakınlarındaki NSA Karargâhı'nda, şifre makinelerine KRİTİK ve Acil mesajlar gelmeye başladığında gece yarısıydı. Bu olay hakkında oldukça gizli bir çalışma yürüten NSA görevlisi Henry Millington, "Hiç kimse on gündür nerede olduklarını bilmiyordu"[36] diyordu.

"Olay Kore saatine göre öğleden sonra iki civarında meydana geldi,"[37] diye anımsıyordu NSA'nın K Grubu'ndan Gene Sheck, "burada ise sabaha karşı iki gibiydi. İşe gelmem için arandım ve gittiğimde General Morrison çalışıyordu." O sıralarda Tümgeneral John Morrison NSA'nın operasyonlar şefiydi. "Ve General Morrison, *Pueblo*'dan sorumlu kişi olmaya karar vermişti. Bu, bizim için, onlarla aramızda bir sorundu. Her türden insanı çağırmıştı, fakat Morrison bu istisnai zamanda bir gösteri yapıyordu." Kısa bir süre sonra Marshall Carter geldi, fakat uzun kalmadı. "Biliyorsunuz," dedi Morrison'a, "kontrolümüz dışında gelişen bu olay için

35) Bkz. genel olarak, Lloyd M. Bucher, Mark Rascovich ile birlikte, *Bucher: My Story* (New York: Doubleday, 1970).

36) Henry Millington, Sheck'in hatıralarında bahsedilmiştir.

37) *A.g.e.*

ikimizin de burada kalması anlamsız. Sen kal, tüm verileri topla, ben sabah altı buçuk yedi gibi geri geleceğim."

Mürettebatın güvenliğinin yanı sıra, NSA'nın sabahın erken saatleriyle ilgili belli başlı kaygılarından biri de, Kuzey Korelilerin *Pueblo*'daki şifre dokümanlarını, özellikle de Birleşik Devletler'in daha önceden yaptığı dinlemelere ait malzemelerin kolaylıkla deşifre edilmesini sağlayacak olan NSA'nın eski anahtar listelerini ele geçirmiş olup olmayacaklarıydı. Ayda bir düzenlenen bu listeler şifre makinelerinin günlük ayarlarını açıklardı. Sekiz-on adet kâğıdın en üstünde, kalın harflerle ve kırmızı mürekkeple 'ÇOK GİZLİ – SPECAT*' yazıyordu. Bu anahtar listeler, makineler üzerinde on ikilik numaraların bulunduğu döneçlerin ayarlarıyla ilgili talimatları ve diğer teknik ayrıntıları içerirdi. Bu listelerle ve doğru ekipmanla, Kuzey Koreliler, aynı şifreleri kullanarak tüm donanma birimlerinin kodlarını kırabilirdi.

Kamiseya'dan *Pueblo*'ya şöyle bir soru gönderildi. "Hangi anahtar listeleri bıraktınız? (...) Lütfen hangi listeleri bıraktığınızı söyleyin ve haberleşme bölümünüze girildiği meydana çıkarsa bildirin."

Saat iki gibi, Bucher imha işleminin ilerleyişini kontrol etmek ve tamamlanması için zaman kazanmak amacıyla, birden "Her şeyi durdurun" talimatı verdi. Fakat SC-35 aniden 2000 yardaya kadar yaklaştı ve ateş açtı. Geminin 6-7 milimlik ince çelik derisi 2000'den fazla mermiyle delik deşik oldu. Seri atışlar sonucunda çamaşırhaneye, küçük silahlar deposuna, oyun salonu ve yemekhaneye ve koridorlara mermiler isabet etti. Kaptan kabininin yanında, itfaiye eri Duane Hodges imha etmek için bazı kâğıtları topladığı sırada yere yuvarlandı, bacağı neredeyse kopmuştu ve yarılan karnından bağırsakları sarkıyordu. Yerde son nefesini verirken, kesilen damarlarından akan kan, gemi dalgalar arasında sallandıkça koridorun bir o yanına bir bu yanına akıp durdu. Yakındaki itfaiye eri Steven Woelk, göğsünde ve kasıklarında, ustura kadar keskin şarapnel parçalarının yol açtığı ani bir yanma hissetti. Deniz piyadesi ve dil uzmanı Çavuş Robert Chicca'nın uyluk kemiğinden de oluk oluk kan akıyordu. Telsizci Charles Crandal da başka bir koridorda, bacağına saplanan kızgın metal parçalarıyla boylu boyunca yatıyordu.

Açılan ateşi durdurmak için, Bucher, üçte bir hızında tam yol ileri emri verdi. Sonra kumandayı Lacy'e bıraktı ve imha işlemini kontrol etmek için

* Special Category: Özel Kategori. (ç.n.)

aceleyle aşağıya koştu. Yolu üzerinde, kandan kıpkırmızı olmuş koridorda Duane Hodges'ın kırılmış, bükülmüş bedenini gördü. Sigint kabinlerinden içeri girdiğinde adamlarından bazıları yerde yatıyordu. "Kalkın ve yürüyün!" diye bağırdı. "Dışarıda bacağı parçalanmış bir adam var." Sonra, gizli belgelerle dolup taşan üç şilteyi fark etti. Stephen Harris'e dönerek, "Şunları buradan kaldırın" diye bağırdı.

Hızla şifre kabinlerine gelen Bucher, 14.05'te bir mesaj yazdırdı:

ANAHTAR LİSTE SAYISI 0 VE BU ELİMİZDEKİ TEK LİSTE. WONSAN'A DOĞRU ONLARI TAKİP ETMEMİZ İSTENDİ. ÜÇ YARALIMIZ VE BACAĞI PARÇALANMIŞ BİR ADAMIMIZ VAR. HERHANGİ BİR SİLAH KULLANMADIK ELLİ KALİBRELİK MAKİNELİ TÜFEKLERİN ÖRTÜLERİNİ BİLE AÇMADIK. TÜM ANAHTAR LİSTELERİ VE OLABİLDİĞİNCE ÇOK ELEKTRONİK CİHAZI İMHA EDİYORUZ. YARDIMDAN NE HABER. BU ADAMLARIN ŞAKASI YOK. REKTUMUMDAKİ KÜÇÜK BİR YARAYA DAYANMAYA ÇALIŞIYORUM. SALDIRANLARA KARŞILIK VERMEYE NİYETİMİZ YOK. DEVREYİ NE KADAR KORUYABİLİRİZ BİLMİYORUM HABERLEŞMELER BÖLMESİNE GİRİLİR Mİ BİLMİYORUM.

İki dakika sonra Kamiseya'dan yanıt geldi:

ANLAŞILDI ELİMİZDEN GELENİ YAPIYORUZ KAPTAN BURADA VE COMNAVFORJAPAN İLE DİREKT HATTAN GÖRÜŞMEKTE. SON VERECEĞİM HABER HAVA KUVVETLERİNİN BİR UÇAKLA SİZE YARDIM GÖNDERECEĞİ FAKAT KESİN BİRŞEY SÖYLEYEMİYORUM COMNAVFORJAPAN BİR KORE F-105 AYARLAMAYA ÇALIŞIYOR. BU BİLGİ RESMİ DEĞİL FAKAT BUNUN GERÇEKLEŞECEĞİNİ SANIYORUM. SİZE YENİDEN DÖNECEĞİZ.

Kaptan köşküne geri dönen Bucher bir kez daha geminin batırılma ihtimalini sordu ve bir kez daha kendisine bunun kısa sürede olmayacağı söylendi. Aşağıdaki Sigint kabinlerinde, Don Bailey nihayet cesaret verici sözler duyuyordu. Kamiseya herkesin bu olayla ilgilendiğini, ellerinden geleni yaptıklarını ve "Hava Kuvvetleri'nin gönderdiği kuşların şu an yolda olduğunu sandığını" bildiriyordu. "Umarım öyledir" diye yanıtladı Bailey. "Şu an hepimiz imha işiyle uğraşıyoruz. Duman göremiyorum. (...) Eminim birileri bir şey yapıyordur. Çaresiz bir durumdayız."

Kıyıda, NSA malzemeleri ile ilgili kaygı giderek artıyordu. Saat 2.18'de, Bailey'e bir kez daha gizli belgelerin ve şifre makinelerinin durumu soruldu. Boğucu karanlıkta, Bailey, KW-7 ile KW-37 ve KG-14'ün bazı elektronik devre panoları kaldı diye yanıtladı. Zaman hızla akıyordu ve her şeyi imha etmek mümkün görünmüyordu. Asıl sorun, Yüzbaşı Harris'in belgeleri denize atmak yerine yakmaya karar vermiş olmasıydı. Çünkü yönergeler, 180 metreden daha az derinlikte belgelerin denize atılmasına izin vermiyordu ve *Pueblo*'nun bulunduğu yerde derinlik 60 metreden biraz fazlaydı. Bucher, imha işleminin bitmeyeceğini bildiren bir mesaj çekilmesini onayladı.

Teknisyenler kalın kriptoloji kılavuzlarını yakmak için koridorlarda küçük ateşler yakmışlardı. Alt alta sıralar halinde beş rakamlı kod gruplarının kapladığı yığınla yeni dinlenmiş kayıt formu, 'Çok Gizli/Üçlü' olarak tasnif edilmiş anahtar listeler ve NSA'nın "Techins" olarak adlandırdığı sinyal istihbaratının nasıl yürütüleceğine dair teknik talimatlar alevlere atıldı. Çok gizli kullanım kılavuzları, dosya çekmeceleri ardı ardına birbirini izledi. Fakat yer çok dardı, alevler çok zayıftı ve duman çok yoğundu. Belgelerin yüzde doksanı yakılamayacaktı.

Kuzey Korelilerin aklında da imha işlemleri vardı. Yaklaşık 2.20'de, bir devriye gemisi diğerine, Birleşik Devletler personelinin suya bir şeyler atıp atmadığını gözlemesi talimatını verdi. SC-35, Birleşik Devletler müretebatının denize bazı çuvallar attığını ve bir şeyler yaktığını rapor etti. Bunun üzerine Koreliler Bucher'a gemiyi durdurmasını emretti. Bucher, diğer subaylara danışmadan, teslim olmaya ve bir grup Kore askerinin gemiye çıkabileceğine karar verdi. İkiz pervaneler dururken yüzeye büyük kabarcıklar çıktı. Birkaç dakika sonra, Bailey, şifre makinesinin üzerine abanarak Kamiseya'ya şu mesajı çekti: "Dokümanların imhası etkisiz olmuştur. Bazılarının düşmanın eline geçeceğini tahmin ediyoruz." Hemen sonra Kamiseya imha edilemeyenlerin listesini istedi.

Güvertedeyse Bucher herkese kıç tarafa gitmelerini ve gelenlere yardımcı olmalarını söyledi. Normalde köprüde tutulan karabina denize atıldı. Daha sonra Bucher, tüm görevli mürettebata, bir şey sorulması halinde sadece isim, rütbe ve sicil numaralarını vermekle yükümlü olduklarını bildirdi.

Subay şapkasını giymediğini fark eden Bucher köprüden ayrıldı ve kamarasına gitti, orada yaralı ayak bileğini bir çorapla sardı, şapkasını giydi ve tekrar köprüye geldi. Vakur bir teslimiyet olacaktı bu. Hiçbir küçük silah ateşlenmemiş, makineli tüfeklerin başına adam konmamış, gemiyi batırma ya da motorları parçalama girişiminde bulunulmamıştı. 50 mm.'lik

makineli tüfeklerin brandaları bile açılmamıştı, oysa bu yaklaşık üç dakikada yapılabilecek bir işti.

Saat 2.32'de, Kuzey Kore Halk Ordusu'ndan, saldırı botlarında görevli subaylar *Pueblo*'ya çıktı. "Durmamız emredildi," diye Kamiseya'ya bildirdi Bailey, "ve tam şu an gemimize çıkıyorlar." Bir dakika sonra, Bailey son mesajını çekti. "Dört adamımız yaralandı, bir tanesinin durumu ağır ve şimdi yayını kesiyor ve aygıtı imha ediyorum. Tamam." Kamiseya "Devam edin" yanıtını verdi ve ortam durulduğunda gemiden yeniden temas kurmasını istedi. Fakat artık *Pueblo*'dan mesaj alınamayacaktı.

Gemiye çıkan Koreliler hiçbir direniş görmeden Bucher tarafından karşılandılar. İki subay ve sekiz-on askerdiler. Hepsi silahlıydı ve hiçbiri İngilizce bilmiyordu. Bucher'in eşliğinde kaptan köşküne ve köprüye gittiler, mürettebata da geminin kıç tarafına gitmeleri emredilmişti. Bucher'ın alt güvertelerde olduğunu söylediği mürettebatın tümü merdiven boşluğunda toplanmıştı. Daha sonra, dümenci dümenin başına getirildi. "Mikrofondan, söylenen her kelimeden önce klik sesi geliyordu"[38] diye anımsıyordu Stu Russell. "Her klik sesi geldiğinde, bize ateş emri verdiklerinden emindim. Özgür dünyadaki hiç kimsenin, Birleşik Devletler ordusundaki hiç kimsenin yakalandığımızdan ve Korelilerin bizi öldürebileceğinden ve sonra her şeyi örtbas edeceğinden haberi yoktu."

1807'den beri –ki o tarihte Cape Henry (Virginia) açıklarında gemisi bombalandıktan ve HMS *Leopard* mürettebatının gemisine çıkmasından sonra Tuğamiral James Barron USS *Chesapeake*'i terk etmişti– ilk kez Amerikalı bir donanma komutanı barış zamanında gemisini teslim ediyordu.

Kamiseya'daki dinleme operatörleri, her beş dakikada bir konumlarını Kuzey Kore'deki kıyı komutanlığına telsizle bildiren SC-35'i ve *Pueblo*'ya eşlik eden diğer gemileri dinleyerek *Pueblo*'yu yakın takibe almışlardı.

Öğleden sonra 16.00 sularında, başlarında kıdemli bir Kuzey Kore albayı ve sivil bir pilot olan ikinci bir grup asker gemiye çıktı. Pilot, *Pueblo*'nun dümencisini kapatıldığı yerden, öndeki yatakhaneden çıkararak serbest bıraktı. Bucher ile birlikte, albay gemiyi kontrol etti. Çok gizli belgelerle ve ekipmanla doldurulmuş ve koridorlarda istiflenmiş beyaz brandadan yapılma imha çuvalları dikiş yerlerinden patlamıştı. Sadece bir tanesi denize atılabilmişti.

Bucher ve Kuzey Koreli albay şifre kilitli Sigint kabinlerine girdiklerinde, gizli belgelerle dolu beyaz bir çamaşır torbası odanın ortasında duruyor-

38) Russell, "Cold and Getting Colder".

du. WLR-1 alıcıları hâlâ raflarındaydı; sadece ön yüzleri tahrip edilmişti. Gemideki en gizli Sigint belgesi de imha edilmemiş olabilirdi: NSA'nın Uzak Doğu Elektronik Savaş Tertibi (EOB: Elektronic Order of Battle). EOB, Rusya, Çin ve Kore'ye ait bilinen radar bölgelerini, vericileri, bu vericilerin frekanslarını ve diğer önemli ayrıntıları gösteren kapsamlı bir haritaydı. Bu bilgiler savaş durumunda kritik önemdeydi. Radar sistemlerinin konuşlandırıldıkları yerleri ve yayın yaptıkları frekansları bilmek, Birleşik Devletler bombardıman ve avcı uçaklarına elektronik karıştırma sayesinde radarlardan kaçma, karıştırma ve aldatma olanağı sağlayacaktı. Bu bilgilerin Birleşik Devletler'in elinde olduğunu bilen çeşitli ülkeler, frekansları ve diğer teknik parametreleri değiştirebilir ve bunları NSA'ya satabilirdi. Belge birkaç gün içinde Kuzey Korelilerin masasında olacaktı. Yıllar sonra, *Pueblo*'nun kriptoloji teknisyenlerinden Ralph McClintock, "O belge adamların hayatıydı. O belge pilotların yaşamıydı"[39] diyordu.

Teftişin ardından, yaklaşık 16.30'da, Bucher'a kamarasının dışında yere oturması emredildi. Aynı anda, Kamiseya tarafından Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri subaylarına *Pueblo*'nun Kuzey Kore sularına girdiği bildirildi. Tüm yardımlar iptal edildi. Güney Kore'deki F-4'ler henüz tam olarak konvansiyonel silahlara dönüştürülmemişti ve Okinawa'dan kalkan F-105'ler de Güney Kore'de yakıt ikmali yapacakları üsse hâlâ bir saat uzaklıktaydı. Programa göre, saldırmamaları, sadece yakıt almaları emredilmişti. Birleşik Devletler Bucher ve mürettebatından vazgeçmişti.

"Bir başlarına kaldılar," diyordu, NSA'dan Gene Sheck, "gerçekten bir başlarına..."[40]

Yaklaşık 20.30'da, *Pueblo* Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'ne ulaştı ve Wonsan'ın hemen hemen on mil kuzeybatısında bir iskeleye bağlandı. Daha sonra, Kuzey Kore Halk Ordusu'ndan birkaç yüksek rütbeli subay Bucher'la kamarasında görüşmek üzere gemiye geldi. Görevli mürettebat, gözleri ve elleri bağlanmış halde gemiden indirildi. İskele civarına toplanan kalabalık bir insan topluluğu onlara bağırıyor ve tükürüyordu, içlerinden bazıları onları yakalamaya çalıştı ama askerler tarafından tüfeklerin dipçikleriyle engellendiler. Ardından otobüslere bindirildiler ve Pyongyang'a doğru uzun bir yolculuğa başladılar. "Görünen oydu ki, kalabalığa yol gösteriyorduk"[41] diyordu Stu Russell. "Yalnızca birkaç dakika önce hayretler içinde

39) "Betrayal: The Story of the USS Pueblo", History Channel (1997).

40) Sheck'in hatıraları.

41) Russell, "Arrival in Wonsan", USS *Pueblo* web sitesi, <http://www.usspueblo.org/v2f/incident/incidentframe.html> (15 Nisan 2000).

kalmış, korkabileceğim kadar korktuğumu düşünmüştüm. Korkmanın ötesindeydim. Hayır, artık o duygunun ötesindeydim ve var olduğunu bilmediğim duygusal bir arenaya giriyordum. Ayaklarım ve bacaklarım bedenime ait değildi, kontrolüm dışındaki mekanik bir sistemin parçasıydılar artık."

23 Ocağa kadar çokça özgür yol aldık gemiyle,
Ta ki gelene batıdan altı gemi,
Nereden çıktığı belli olmayan
Kore Halk Ordusu'nun en iyileri.
Altı avcı bir de Pueblo *adil oyun işte.*

Bu ülkede biz nasıl bir duyarlılık yarattık,
O gün kızıl eller bizi yakaladığında,
Hafif bir öfke, tutuşmaya hazır bir yangı,
DPRK'nın rektumunda.

Kuzey Koreliler casus gemiyi Wonsan'daki rıhtıma bağlamaya çalışırken, Korgeneral Marshall Carter NSA Karargâh Binası'nın dokuzuncu katındaki köşe başı ofisine doğru yürüyordu. 23 Ocak günü Kore'de saat akşam 20.30 iken, Washington'da sabah 6.30'du, yani aynı günün on dört saat öncesi. Carter'ın operasyonlar şefi Hava Kuvvetleri'nden Tümgeneral John Morrison odada kendisini selamladı. Olan biteni anlayabilmek için saatlerdir çalışıyordu. Diğerleriyse direktör odasındaki brifingi dinlemek üzere az önce gelmişti. Büyük bir dünya küresinin hemen yanındaki maun masasının önünde ayakta duranlar arasında, K Grubu'ndan Gene Sheck, B Grubu şefi Milton Zaslow ve Louis Tordella vardı.

Pueblo NSA ve Donanma'nın ortak operasyonu olduğundan, Carter açıklayacağı çok fazla şey olduğunu biliyordu, özellikle de neden böylesine riskli bir görevin başlatıldığı konusunda. Sonra, Komunist Asya'dan elde edilen Sigint analizlerinden sorumlu Milton Zaslow, Carter'a, NSA'nın olay hakkında göndermiş olduğu ilk uyarı mesajının bir kopyasını verdi. O ana kadar, Carter da dahil hemen herkes bunu unutmuştu. "General Carter mesajı okudu, sonra ayağa kalktı ve sergilenebilecek en muazzam politik duruşu sergiledi"[42] diye hatırlıyordu Sheck. "Dedi ki, 'Bu odadaki hiç kimsenin bu mesajın varlığından hiç kimseye tek söz etmesini istemiyorum. Kendileri öğrenecekler ve öğrendiklerinde, ne benim kaygılanmam

42) Sheck'in hatıraları.

ne de sizin kaygılanmanızın gerekmediği bu durumdan utanacaklar; sanıyorum bu mesaj kıçımızı kurtarmamıza yetecek.'"

Brifingin ardından, NSA görevlileri bir sonraki aşamada yapacaklarını planlamaya başladılar. Zaslow, koruma amacıyla bir veya iki destroyer eşliğinde *Banner*'ı hemen Japonya'dan getirerek *Pueblo*'nun yerine geçirmeleri gerektiğini ileri sürdü. Ona göre, bu operasyonun elli yedi saat içinde üstesinden gelebilirlerdi. Askerden arındırılmış bölgenin güneyine yapılan Sigint uçuşları da artırılacak ve Kuzey Kore üzerinde insansız uçaklar kullanılacaktı. Ayrıca, Başkan Johnson, geminin ve mürettebatın yerinin tam olarak belirlenebilmesi amacıyla, Kuzey Kore üzerinde SR-71 tipi süper hızlı, ultra-yüksek-irtifa keşif uçağının kullanılmasını bizzat onaylamıştı. Bir diğer acil öncelikli konu da, *Pueblo*'dan denize atılan çok gizli malzemenin kurtarılmasıydı.

Fakat, Gene Sheck, *Pueblo*'ya olanlardan sonra *Banner*'ın da tehlikeye atılmasına kesinlikle karşı çıkıyordu. "Bizim tepkimiz," dedi, "dikkatli olmanız gerektiği yönünde Bay Zaslow, çünkü, biliyorsunuz *Pueblo*'ya bunu yaparsanız... Buna biz 'Yapılacak budalaca bir iş' deriz. (...) Ve anlamı olsa da olmasa da, bu binada fazlasıyla tartışma var." En sonunda, *Banner*'ın 38'inci paralelin güneyine, donanma görev gücünün güvenliği içindeki bölgeye konuşlandırılmasına karar verildi.

NSA'nın 40 km. güneyindeki Beyaz Saray'da, Başkan Lyndon Johnson gizlice savaş planları yapıyordu. Saldırıdan sonraki saatlerde, Savunma Bakanı Robert S. McNamara ve generalleri, kıvrılmış haritaların üzerine eğilmiş Amerika'nın Kuzey Kore'ye karşı başlatacağı savaş planlarını gözden geçiriyorlardı.[43] Saldırıyı takip eden gün sabah saat 10.00'da, McNamara Kuzey Kore'yle yapılacak savaşın hazırlıklarını müzakere etmek üzere bir savaş konseyi toplanmasını istedi. Çok yüksek düzeyde gizli bir müzakere olacaktı. Herkes, "toplantıda konuşulanların tek kelimesi bile bu odanın dışına çıkmamalı" diye uyarıldı. "Öncelikli amacımız *Pueblo*'daki adamlarımızı geri getirmektir" dedi McNamara. "Gemiyi geri getirmek sonraki işimiz."

Sınırlı sayıda yedek asker için görev çağrısı yapılacaktı. Vietnam'daki savaştan bölgeye 15.000 tondan fazla bomba sevk edilecekti. "Kore'de şu an yaklaşık 4.100 ton uçak gereci var," dedi Genelkurmay Başkanı Gene-

43) McNamara'nın savaş konseyi hakkındaki detaylar Savunma Bakanlığı'ndan alınmıştır, Çok Gizli, Savunma Bakanı için tezkere (25 Ocak 1968).

ral Earle G. Wheeler, "hemen hemen 10.000 tondan fazlası da yolda. Strike, Bullpup, Walleye, Falcon, Sparrow ve Sidewinder füzelerine ihtiyacımız var."

Amiral Moorer, Vietnam'daki savaşı etkilemeden, iki uçak gemisini Kore açıklarında yaklaşık altı hafta tutabileceğini söyledi. Bir plan da Wonsan Limanı'na mayın dökmek için yapılacak ve dokuz adet istihbarat/saldırı denizaltısı bölgeye gönderilecekti. "Bu iş kesinlikle gizli bir şekilde ve bir hafta içinde yapılabilir" dedi Moorer. Denizden ilave top ateşi desteği de –kruvazör ve destroyerler– getirilebilirdi. Kuzey Kore gemilerine karşı açık denizde 'misilleme' yapabilmek için, seçilen bazı limanların ablukaya alınması da bir olasılıktı.

Genelkurmay, B-52 bombardıman uçaklarından on beşinin Okinawa'ya ve on birinin de Guam'a sevk edilmesini önerdi. "Kanatları birbirine değecek şekilde yan yana dizilmiş bekleyen F-4'lerimiz vardı," diyordu Kore'deki BM ve Birleşik Devletler gücünden sorumlu General Charles Bonesteel, "ve eğer Kuzey Koreliler riski göze alıp savaşı kendileri başlatmaya kalksaydı, gerçekten de Time-Life Incorporated'a korkunç manzaralarla malzeme olurlardı."[44]

Tilki Muharebesi Harekâtı, Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri tarihinin en büyük stratejik hava köprüsü operasyonu olmuştu. 8.000'den fazla havacı, yüzlerce savaşa hazır savaş uçağı ve milyonlarca ton bomba, roket, amonyak ve mühimmat havadan taşındı. Seçenekler arasında Kuzey Kore'ye karşı hava saldırıları da vardı. "İlk yapmamız gereken," diyordu Hava Kuvvetleri Komutanı, "olaya dahil olmak, Kuzey Kore'nin hava gücünü yok etmek olmalıydı."

Aynı zamanda, *Sırlar Evreni* için toplanan NSA belgelerine göre, Pentagon başka bir 'uydurma' savaşın bahanelerini planlıyordu ve bu kez de Kore'yle büyük çaplı bir çatışmayı ateşlemek için *Banner* kullanılıyordu. "Kuzey Korelileri bir şeyler yapmaya kışkırtmak istiyorlardı, böylece onlara karşılık verebileceklerdi"[45] diyordu NSA'dan Gene Sheck. *Banner*, sadece iki mürettebatla –kaptan ve makinist– daha önce *Pueblo*'ya ateş açılan yere gönderilmek isteniyordu. Sonra, hücumbotların gemiye saldırması

44) General Charles H. Bonesteel'in hatıraları, III, c. 1 (1973), s. 348 (Birleşik Devletler Kara Kuvvetleri Askeri Tarih Enstitüsü, Carlisle Barakaları, Pennsylvania). Bonesteel, 8. Amerikan Kara Kuvvetleri Birliği'ne komuta eden generaldi; Başkomutan, Birleşmiş Milletler Komutanlığı; ve Birleşik Devletler Kore Birlikleri Komutanı.

45) Bu ve Gene Sheck'ten daha sonra yapılan alıntılar, Gene Sheck'in hatıralarından aktarılmıştır.

beklenecekti. "Bunu, radar menzilinin dışındaki uçak gemileriyle yapacaklar ve bir hava koruması oluşturacaklardı (...) menzil dışında" diyordu Sheck. "Ve gemi hemen Kuzey Korelilerin geldiğine dair alarm verecekti. Tüm avcı uçaklarının havalanması demekti bu."

Fakat diyordu Sheck, lojistik ve Amerikan esirlerin riske edilecek olması bu planı uygulanamaz kılıyordu. "Uçak gemilerini oraya götürmek belli bir zaman alır" demekteydi. "*Banner*'ı deniz yolculuğu için hazırlamak da belli bir zaman alır ve bu yüzden Birleşik Devletler'in tepkisi 'Hadi sakin olalım' idi, çünkü seksen adamımızı orada kaybetmek istemeyiz. Bu yüzden planı uygulamaktan vazgeçtiler."

Başka bir önerinin de, Birleşik Devletler'in Pasifik'teki güçlerinden sorumlu dört yıldızlı bir generalden geldiğini söylüyordu Sheck. "CINCPAC [Pasifik Başkomutanı], oraya gitmek, gemiye bir halat bağlayıp Wonsan Limanı'na çekmek istiyordu. Tam olarak bunu yapmak istiyordu! 'Uygun bir hava koruması eşliğinde bir destroyer filosu göndereceğim ve kahrolası tekneye bir halat bağlayıp çekip getireceğim' diyen bir mesaj gönderelim demekteydi. Fakat Pentagon'daki bazı serinkanlı insanlar generale, 'Hayır, unut gitsin,' dediler."

Pueblo'nun ele geçirilmesinden üç gün sonra, 26 Ocak'ta, aysız bir gece kadar karanlık bir uçak Okinawa'daki Kadena Hava Üssü'nün çelik hangarından yavaşça ortaya çıktı. Küçük bir hançer kadar keskin hatları, tehdit edici gözlere benzeyen ön camları, titanyumdan olağanüstü gövdesi ve av tüfeği namlusuna benzeyen sivri uçlu motorlarıyla, CIA'nın gizli A-12'si, korkutucu ve bu dünyaya ait olmayan bir uçaktı. Kokpit kanopisinin altında, ay çizmeleri ve uzay kaskıyla Frank Murray, gaz kollarını yarım artçıl yanma pozisyonuna kadar iteledi. Yakıt saatte 36.000 kg.'lık bir hızla motorlara doğru aktı ve av tüfeği namlularının ucunda alev topları patladı. Uzaklarda bir kuş sürüsü güvenli bir yere doğru kanat çırptı. Kontrol paneline bakan Murray uçağın karar süratine ulaştığını gördü. On saniye sonra lövyeyi yavaşça geriye doğru çekti ve A-12'nin uzun burnu ufkun üzerinde on derece yükseldi. Murray *Pueblo*'yu bulmak için yola koyulmuştu.

Ocak 1968 itibariyle, CIA pilotu Frank Murray, Kuzey Vietnam üzerinde birçok kez uçan eski bir askerdi. Fakat *Pueblo*'nun ele geçirilmesinden sonra, Kuzey Kore üzerindeki ilk A-12 uçuşunu yapması emredildi. Bir önceki günkü girişimde, kalkıştan hemen sonra uçakta meydana gelen bir arıza nedeniyle uçuşu yarıda kesmek zorunda kalmıştı. Murray, 25 Ocak'taki

kalkışı takiben, Japon Denizi üzerinde havada yakıt ikmali yaptı ve ardından uçağın sivri titanyum burnunu Kuzey Kore kıyılarına çevirdi.

"İlk geçişim Vladivostok yakınlarından olmuştu"[46] diye hatırlıyordu. "Sonra, kamera çalışır durumda geminin bulunduğunu düşündüğümüz Kuzey Kore'nin doğu kıyılarına doğru alçaldım. Wonsan'a yaklaştığımda, *Pueblo*'yu görebiliyordum. Tam girişi hariç, limanın her yeri buzlarla kaplıydı ve tekne ana girişin sağ tarafında demirliydi. Güney Kore sınırı boyunca devam ettim, yüz seksen derece döndüm ve tekrar Kuzey Kore üzerinden uçtum. Askerden arındırılmış bölgeden Yalu sınırına kadar tüm Kuzey Kore'yi fotoğraflayarak dört geçiş gerçekleştirdim. Bildiğim kadarıyla, uçuş boyunca fark edilmedim." (Aslında, NSA Sigint raporları, Çin radarlarının A-12'yi fark ettiğini ve bu istihbaratı Kuzey Kore'ye ilettiğini gösteriyordu. Hiçbir olay olmadı, çünkü uçak 24.300 metrede 3 Mach'ın üzerinde bir süratle uçuyordu.)*

Murray'in çektiği film hemen Japonya'daki Yokota Hava Üssü'ne gönderildi ve orada yapılan analizler Kuzey Kore'nin birliklerini başka bir saldırı için yapılandırmadığını saptadı.

26 Ocak'taki A-12 görevinden kısa bir süre sonra, başka bir casus grubu Kuzey Kore suları için hazırlık yapıyordu. Farklı bir rotadan gideceklerdi: denizin altından. Profesyonel bir kriptoloji subayı olan 1. Sınıf Deniz Astsubayı Harry O. Rakfeldt ve Kamiseya'da görevli diğer üç Sigint teknisyenine, o sırada Yokosuka'da demirli olan dizel motorlu saldırı denizaltısı USS *Volador*'a rapor vermeleri emredildi. "Görevimiz, Kamiseya'dan aldığımız özel istihbarat ve kendi başımıza edinebileceğimiz istihbaratla kaptanı desteklemekti"[47] diyordu Rakfeldt. Denizaltı, saldırıyı izleyen günlerde Donanma yapılanmasının bir parçasıydı. Sovyet denizaltılarının yerlerini saptamak için denizaltıları kullanmak, Kuzey Kore ile bir savaşın başlamasına neden olabilirdi.

31 Ocak'ta, *Volador*'un sireni iki kez yüksek sesle çaldı, ambar kapağı gürültülü bir şekilde kapandı ve denizaltı dalgaların arasından kayarak periskop derinliğine indi. Kuzeye seyreden *Valodor*, Honshu ana adasıyla kuzeydeki Japon adası Hokkaido'yu ayıran, kalabalık Tsugaru Boğazı'na

46) A-12 ile ilgili bu ve sonraki detaylar Paul F. Crickmore'dan alınmıştır, *Lockheed SR-71: The Secret Missions Exposed* (Londra: Osprey Aerospace, 1993), s. 31-33.

* 8 Mayıs'da, *Pueblo* mürettebatı Pyongyang yakınlarında hapsedilirken, CIA pilotu Jack Layton Kuzey Kore üzerinde başka bir A-12 görevinde uçuyordu. (O bunu bilmese de, bu uçuş CIA'nın mükemmel A-12'sinin son operasyon uçuşu olacaktı. Casus uçak filosu, Hava Kuvvetleri için üretilmekte olan iki koltuklu daha yeni bir tip uçak olan SR-71 için iskartaya çıkanlacaktı.)

47) Rakfeldt'in yorumları ve USS *Volador*'la ilgili detaylar Harry O. Rakfeldt'in yazara gönderdiği mektuptan alınmıştır (17 Nisan 2000).

doğru sessizce ilerledi ve şafakla birlikte Japon Denizi'ne girdi. "Gizlice Japon Denizi'ne girdik," diyordu Rakfeldt, "bu ilk meydan okumaydı." Boğazda Japon Denizi'nden Pasifik Okyanusu'na doğru bir akıntı vardı ve yüzey çok kalabalıktı.

Volador'un harekât bölgesi, Japon Denizi'nin ortasında uzanan 28.000 kilometrekarelik bir alandı ve, bir süre için, görev oldukça rutin gibi görünüyordu. Geminin öncelikli görevi, kendisini belli etmeden, Sovyet denizaltılarının yerlerini saptamaktı. *Volador*, baca kapaklarına benzeyen hidrolik solunum tüplerini su üstüne çıkarmak için her akşam periskop derinliğine gelmek zorundaydı. O akşam, yakınlarda bir misafirin olduğunu keşfetti.

Yeşil yuvarlak ekranın başında oturan sonarcı, derin denizi bir uçak rotacısının gökyüzünü taraması gibi izledi. Giderek, *Volador*'un pasif sonarından kulağına çınlama sesleri gelmeye başladı. Bu, yüzeye çıkmış bir Sovyet denizaltısıydı. Karanlığa rağmen, *Volador*'un kaptanı, gövde numarasını okuyabilecek kadar denizaltıya yaklaşmaya karar verdi. Bordasından Rus gemisine doğru sessizce yaklaşmaya başladılar. Sovyet gemisi çarpışma rotasına girdiği sırada, kaptan, "Lanet olsun, bize doğru dönüyor" diye bağırdı. "Dalın!" Kumanda dairesine açılan kapak çabucak kapatıldı ve böylece Rakfeldt ve diğer subaylar geminin geri kalanından ayrıldılar. Rus denizaltısının altına dalarak çarpışmayı önlemişlerdi. "Çok yakın bir geçişti" dedi Rakfeldt. "Bunu tespit edilmeden başardık."

Daha sonra, *Volador* aynı şekilde nefes alırken, koşullar tersine dönmüştü. "Bir Sovyet denizaltısı bizi bulmuştu" diyordu Rakfeldt. Sonarcı bir kez daha bir Rus teknesinden gelen o farklı metalik çınlama sesini işitti. Kaptan *Volador*'un tespit edilip edilmediğini anlamak için manevra yapmaya başladı. "Denizaltının bizi takip ettiği teyit edildi" dedi Rakfeldt. "Yavaş yavaş gelişen olay, bir saklan-ve-ara harekâtıydı." Olabildiğince sessiz ve görünmez olabilmek için bütün faaliyetler asgari düzeyde gerçekleşiyordu ve şnorkel geri çekilmişti. "Bu durum saatlerce sürdü ama işe yaradı; Sovyet denizaltısının şnorkelini su üstüne çıkardığını fark ettik. Sonra biz avcı olduk ve bir süre, Sovyet denizaltısı operasyon bölgemizden çıkana kadar, yakın takibi gizlice sürdürdük" diyordu Rakfeldt.

Fakat şimdi de başka bir sorun vardı. Uzun süre suskun kalan dizel motorlardan biri, motor yağının çok fazla soğumasından dolayı bir türlü çalışmıyordu. Saatler süren bir çalışmadan sonra, makine dairesindeki şef, iki motorun yağ depolarını geçici bir boru sistemiyle birbirine bağladı. "Hoş değildi, çünkü borular tepemizden geçiyordu" diyordu Rakfeldt. Şefin yaptığı sistem sayesinde, çalışmayan motordaki soğuk yağ çalışan motordaki

sıcak yağ ile karışıyor ve motoru yeniden çalıştıracak kadar ısınıyordu. Böylece mürettebat başka bir olayla karşılaşmadan Yokohama'ya döndü.

Otobüs ve trenle Pyongyang'a giden Bucher ve mürettebatı, 'ahır' olarak bilinen eski bir tuğla binaya hapsedildi. Yüz ayak uzunluğundaki karanlık koridorların tekinsiz bir havası vardı, tavanlardan çıplak ampuller sarkıyordu. Oraya vardıkları ilk andan itibaren düzenli olarak dövülmüş, işkenceye maruz kalmışlardı ve casusluk faaliyetlerini itiraf etmezlerse öldürülecekleri söylenmişti.

Pyongyang'a götürüldük,
Her tür rahatlıktan yoksun,
"Ahır"a götürüldüğümüzde,
Kış için her şey hazırlanmıştı,
Bölüp parçalayacağınız ekmek somunları,
Bir sıçan yedi benim şalgamlarımı, şimdi ölü.

"Rütben nedir?! Görevin ne?!
Olabilir mi bağlantısı
casusluk yapmanın bağımsız topraklarımızda?!"
"Lanet olsun!" dedi kaptan. "Ben barışsever bir adamım,
Tıpkı sen ve senin adi yöneticilerin gibi!"

Bu arada, Kuzey Kore Halk Ordusu evrakları ve ekipmanı *Pueblo*'dan çıkardı ve çok yüksek gizlilikteki bu bilgileri Ruslarla paylaştı. Tümgeneral Oleg Kalugin, Washington'daki Sovyet elçiliği bünyesindeki KGB istasyonunun başkan yardımcısıydı. "KGB *Pueblo*'yu ele geçirmeyi planlamadı"[48] diyordu Kalugin. "Koreliler Sovyetlere bildirinceye kadar KGB *Pueblo*'nun ele geçirildiğini bilmiyordu. Fakat sonra çok ilgilendiler, çünkü *Pueblo*'nun bir casus gemisi olduğunu biliyorlardı. Ve aslında, Koreliler gemideki birçok gizli malzemeyi ele geçirmeyi başarmıştı. Kod makinelerini ve anahtar listeleri de aldılar. (...) Ve elbette, Sovyetler için bunun çok büyük operasyonel önemi vardı."

Kalugin'in dediğine göre, Kuzey Koreliler buldukları her şeyi Sovyetlerin incelemesine izin veriyordu. "Ele geçirilen malzemeler Sovyetlerin

48) Oleg Kalugin ile görüşme, CBS News haber kanalının yayınlanmamış kopyaları (tarihsiz), s. 9.

kontrol etmesine izin verilmişti, çünkü bunlarla neler yapılabileceğini sadece onlar biliyordu. Bunların nasıl kullanılacağını onlar biliyordu. *Pueblo* mürettebatının KW-7 kod makinelerini sözüm ona tahrip ettiğini biliyorum" dedi Kalugin gülerek. "Ama sanırım hepsi o kadar değildi."[49]

Kalugin'e göre hiçbir şey kripto-grafik malzemelerden daha değerli değildi. "Şifreler ve kodlar en önemli istihbarat malzemesi olarak düşünülürdü, çünkü onlar size ilgilenilen sorunlar ve olaylarla ilgili güvenilir materyal sağlardı. (...) Bir hattı dinlemeye alıp da şifresini çözdüğünüzde, kodu kırarsınız ve, söylentiyi değil, gerçek bilgiyi okursunuz."[50]

Ruslar *Pueblo*'dan KW-7 şifre makinesini almıştı; ne var ki, makine de anahtar listeler de işe yaramazdı: Geminin ele geçirildiğini duyan NSA Donanma'nın kullandığı tüm anahtar listeleri hemen değiştirmiş ve KW-7'de de bazı değişiklikler yapmıştı. Ama NSA'nın bilmediği şey, yeni anahtar listeleri ve şifre makinesinde yapılan teknik değişikliklere dair bilgileri alanlar arasında Kremlin'in de olduğuydu.

James Harper'ın Washington'daki Sovyet Elçiliği'ne yürüdüğü 1967 yılının o soğuk Ekim gününden beri, Ruslar bulmacanın kilit parçasına sahipti: "James Harper" aslında Birleşik Devletler Deniz Kuvvetleri haberleşmeler uzmanı John Walker'dı. Ruslar, NSA'nın en üst düzeyde gizli anahtar listelerini ve şifre teçhizatının teknik değişiklikleriyle ilgili bilgileri düzenli olarak ondan alacaklardı.

Walker'ı çalıştıran Sovyet ajanı, 1965'ten 1968'e kadar Washington'da KGB merkez şefliği yapan Tümgeneral Boris A. Solomatin'di; bol alkol tüketir, peş peşe sigara içerdi. Bir FBI görevlisi, Oleg Kalugin'in patronu Solomatin'i, "belki de KGB'nin şimdiye kadar yetiştirdiği en etkili ajan"[51] olarak nitelendiriyordu. "Walker bize, şifre makinelerinizden birinin aylık anahtar listelerini gösterdi" diyordu artık emekli olan Solomatin. "Olağanüstü bir şeydi. (...) Walker bize istihbarat açısından en fazla öneme sahip şifreler teklif ediyordu. (...) On yedi yılı aşkın bir süre boyunca Walker, çok hassas askeri sırlarınıza düşmanlarınızın ulaşmasını sağladı. Her şeyi biliyorduk. Casusluk tarihinde bu boyutta ve sürede gerçekleşen başka bir güvenlik açığı asla olmadı. On yedi yıl sizin tüm hatlarınızı dinleyebildik!"

1967 Ekim'inden beri anahtar listelerin ulaştırıldığı KGB'nin ihtiyacı olan tek şey gerçekten çalışan bir makineydi. *Pueblo*'nun ele geçirilmesiyle

49) A.g.e., s. 12-13.
50) A.g.e., s. 8-9.
51) Pete Early, "Interview with the Spy Master", *Washington Post Magazine*, 23 Nisan 1995.

bu istek gerçekleşti. "John Walker'ın verdiği bilgilerle birlikte *Pueblo*'dan ele geçirilen makine," diyordu Kalugin, "Sovyetlerin o sıralarda karşılaştığı teknik sorunlara kesinlikle nihai çözümler sağlamıştı. Bu ikisinin Sovyet tarafı için gerçekten de muazzam sonuçlara yol açtığını düşünüyorum. (...) Bu cihazdan *Pueblo* sayesinde yararlandık."

Kuzey Koreliler, *Pueblo*'dan, KW-7'nin yanı sıra iki değerli şifre makinesi–KW-37 ve KG-14–daha kurtarmış ve bunları Ruslara teslim etmişti. John Walker'ın casus grubunun bir üyesi olan Jerry Whitworth,[52] daha sonra, Hint Okyanusu'ndaki uzak adalardan Diego Garcia'daki Birleşik Devletler Donanma Üssü'nde görev yaptı. KW-37, KG-14 ve diğer şifre makinelerine ulaşma imkânına sahipti ve bu makinelere ait anahtar materyali Ruslara sattı.

Sovyetlerin Amerikan kodlarını kırmış olmasının gerçek değerini tahmin etmek çok zor. "John Walker'dan sağlanan anahtar listeler sayesinde," diyordu Kalugin, "Birleşik Devletler Deniz Kuvvetleri Karargâhı'nın dünyanın her yerindeki Donanma birimleriyle yaptığı tüm kripto-grafik haberleşmeleri dinledik. (...) Böylece, Birleşik Devletler nükleer denizaltılarının hareketlerini kontrol altında tutarak, Donanma ile açık denizlerdeki birimler arasındaki şifreli haberleşmeyi kontrol ederek, ülkemizin güvenliğini korumayı gerçekten başarabildik. (...) Bence bu, Sovyet istihbaratının Soğuk Savaş sırasındaki en büyük başarısıydı."[53]

Mart ayında, gözaltındaki *Pueblo* mürettebatı, Pyongyang dışındaki, kötü muameleye daha seyrek maruz kalacakları yeni bir tesise gönderildi. Üç ay sonra, Sigint teknisyenlerinden birkaçı şifre teçhizatı konusunda, uzman bazı görevlililer tarafından sorgulandı. Bu sorgularda, gizli bilgiler onaylandı ve blok diyagramlar, KW-37 ve KG-14 şifre makinelerine ait açıklamalar elde edildi.[54]

52) Early, *Family of Spies*, s. 137.

53) Oleg Kalugin ile görüşme, CBS News haber kanalının yayınlanmamış kopyaları (tarihsiz), s. 13-14.

54) Soruşturma Mahkemesi bir mürettebatın "gözaltındayken Kuzey Korelilerin ele geçirdiği gizli bilgilerin ayrıntılarını açık bir şekilde anlatarak Kuzey Korelilerle işbirliği yaptığını ve onlara aksi halde elde edilemeyecekleri ek bilgiler verdiğini" rapor etmiştir. Mahkeme, diğer görevli mürettebatın "daha az derecelerde de olsa önemli bazı gizli bilgileri ifşa etmiş olabileceğini, ancak, Kuzey Korelilerin zaten sahip olduğu bilgilerden ayrı olarak, bu tür bir açığa vurmanın gerçek derecesinin delillerden saptanamayacağını" söylemiştir. Birleşik Devletler Donanması, Çok Gizli/Sınırlı Dağıtım/Noforn, "Gerçekleri Bulmak, USS *Pueblo*'nun (AGER-2) Kuzey Kore Deniz Kuvvetleri Tarafından Yakalanmasıyla İlgili Sorunları Araştırmak Üzere Birleşik Devletler Pasifik Başkomutanı Emriyle Toplanan Soruşturma Mahkemesinin Görüş ve Önerileri" (9 Nisan 1969). s. 94.

Sonunda, Washington'un misilleme arzusuna rağmen, diplomasi, *Pueblo* mürettebatının serbest bırakılması çabalarında askeri faaliyetlere üstünlük sağladı. Fakat sıkıcı konuşmalar neredeyse bir yıl boyunca sürdü. Uluslararası Stratejik Çalışmalar Merkezi'nden William Taylor, Jr., "Amerikalılar, Başkan Lyndon Johnson'un 'çocukların serbest bırakılması' konusundaki beceriksizliği karşısında şok olmuştu"[55] diyordu. "Vietnam Savaşı'ndan üst üste felaket haberleri gelirken, Kongre'deki Johnson karşıtlığı da hızla artıyordu. Bu, başarısız bir başkanlığın sonunun başlangıcıydı." *Pueblo* mürettebatının tutsak alınmasından iki ay sonra, 30 Mart 1968 günü, Johnson ikinci dönem için seçimlerde aday olmayacağını açıklayarak ülkede şok etkisi yarattı.

1968 sonbaharına gelindiğinde, *Pueblo* güncel bir politik konu haline gelmişti. Seçimlerinde Başkan Yardımcısı Hubert Humphrey ile yarışan Richard Nixon podyuma çıktı ve intikam çağrışı yaptı. "Kuzey Kore gibi dördüncü sınıf bir askeri güç bir Amerikan Donanma gemisine el koyabiliyorsa, yeni bir liderliğin zamanı gelmiş demektir"[56] diyordu.

23 Aralık 1968'de, Amerikan'ın Panmunjom'daki Askeri Ateşkes Komisyonu'ndaki temsilcisi Tümgeneral Gilbert Woodward'un imzaladığı belge, Amerikalıların Kuzey Kore'ye gizlice girerek casusluk faaliyetlerinde bulunduklarını kabul ediyor ve özür diliyordu. Fakat daha önce Woodward, böyle bir belgeye imza atmanın yanlış olduğunu açıkladı. "Bu belgeyi," diyordu, "mürettebatın serbest kalması için imzalayacağım, sadece mürettebatın serbest kalması için."[57] Yine de, Kuzey Koreliler bu kılıfı kabul etti ve aynı gün bütün *Pueblo* mürettebatı –Duane Hodges'ın cesediyle birlikte– Kuzey ve Güney Kore'yi birbirine bağlayan köprüyü geçti. Bu belalı iş başlayalı beri tam on bir ay geçmişti.

Göz altına alındığımız şafaktan beri,
Aylarca hapis yattık,
Hantal adamlardan büyük bir koleksiyon.
Ama kızgın mıyız sandınız?
Kahretsin, hayır! Pişmandık biz!
Öyle bir pişmanlık ki, bahsetmemek daha iyi.

55) William J. Taylor, Jr., "Remembering Seizure of the Peublo", *Washington Times* (27 Aralık 1994).
56) "Betrayal", History Channel (1998).
57) *New York Times*, (23 Aralık 1968), s. 3.

Mürettebatın serbest bırakılmasını takiben toplanan Donanma soruşturma mahkemesi, Bucher'ın kriz sırasındaki performansını çok sert bir şekilde eleştirdi. Bucher, gemisine yönelen ciddi tehdidi zamanında fark edememekle suçlandı: "Olaydan önce ve olay sırasında, el koymaya karşı *Pueblo*'da kararlı bir direniş gösterilmemiştir. Binbaşı Bucher, gemisindeki silahlardan ve personelden yararlanarak mümkün olan en iyi savunma kabiliyetini ortaya koymaktan sorumluydu. Yaptığı bu değildi"[58]

Gemisinden ve geminin sırlarından vazgeçtiği için de şiddetle eleştirildi. "Karşı koymalıydı – hızını artırmalı, zigzaglar çizmeli ve sert manevralar yapmalıydı. Gemi bu şekilde hareket etseydi, gemiye çıkamayabilirlerdi. Herhangi bir yangın çıkmadığı ya da geminin su almadığı, olay sırasında sadece bazı küçük kayıplar olduğu düşünüldüğünde, komuta eden subay, tamamen çalışır ve kullanılır durumdaki gemisini durdurmak ve SO-1'i Wonsan'a kadar izlemekle ölümcül bir karar vermiştir. (...) Ülkesine yapacağı en büyük hizmetin, gemisindeki gizli malzemenin ve hassas bilgilere sahip personelin yabancı bir hükümetin eline geçmesini engellemek olduğunu kavramış olmalıydı."[59] Mahkeme son olarak şöyle diyordu: "Tamamen çalışır ve kullanılır durumdaki gemisini hiçbir direniş göstermeden teslim etmeye karar verdi. Bunu denemedi bile – en büyük hatası da buydu. (...) Gemisinin ele geçirilmesine karşı net bir çaba göstermedi. Direnme gücüne sahip olduğu halde gemisine çıkılmasına ve inceleme yapılmasına izin verdi."

Öte taraftan, aynı mahkeme, gözetim altında oldukları süre boyunca mürettebatı bir arada ve 'yüksek' moralle tutabildiği için Bucher'ın hakkını da teslim etmekten de geri kalmadı.

Mahkeme, ayrıca, gemideki Sigint operasyonundan sorumlu Yüzbaşı Stephen Harris'i de, kabinlerdeki gizli malzemelerin imhası işinde yetersiz kaldığı için sert bir şekilde eleştirdi. Sigint kabinlerindeki gizli materyalin sadece yüzde onunun imha edildiği tahmin ediliyordu. Kayıtların ışığında, mahkeme, Harris'in "gizli malzemenin acil olarak imha edilmesi işinin yerine getirilmesinde tamamen başarısız olduğuna"[60] karar verdi.

Sonunda, mahkeme, çoğu mürettebatın, özellikle de Sigint personelinin tutumunu fazlasıyla yetersiz bulmuştu. "Birkaç istisna dışında, adamların

58) Birleşik Devletler Donanması, Çok Gizli/Sınırlı Dağıtım/Noforn, "Gerçekleri Bulmak, USS *Pueblo*'nun (AGER-2) Kuzey Kore Deniz Kuvvetleri Tarafından Yakalanmasıyla İlgili Sorunları Araştırmak Üzere Birleşik Devletler Pasifik Başkomutanı Emriyle Toplanan Soruşturma Mahkemesinin Görüş ve Önerileri" (9 Nisan 1969). s. 84.

59) A.g.e., s. 88.

60) A.g.e., s. 89.

performansı etkisizdi. Sigint personelinin acil imha işlemlerindeki performansı son derece eşgüdümsüz, umut kırıcı ve beceriksizceydi. Çoğu durumda, deniz astsubay kıdemli başçavuşlarının ve diğer astsubayların acil bir durumun gerektirdiği sorumluluğu alarak işin üstesinden gelememiş olmaları, *Pueblo* mürettebatının genel bir tanımlaması olarak özetlenebilir."[61]

Mahkeme, Bucher ve Harris'in askeri mahkemede yargılanması yönünde görüş bildirdi.

Fakat mahkemenin huysuz amiralleri, *Görevimiz Tehlike* filmini seyrederken çok fazla John Paul Jones* biyografisi okumuş olmalıydı. Hiç kimsenin, özellikle de barış zamanında, intihar etmesine ya da öldürülmesine gerek yoktu. Karşınızda kımıldayan her şeye 7,62 cm.'lik mermiler ateşleyen bir hücumbot filosu varken, güvertede açık hedef halindeki bir insana, sırf yapılması gerekiyor diye saldırı emri verilecekti. Bir denizcinin topun kılıfını sıyırması, cephaneliğin kilidini açması ve topu doldurması sırasında beş ile on dakika geçerdi. Daha silaha bile ulaşamadan ölmüş olurdu. Bu durumda, bakmaya gelen yabancı gemiler için her seferinde görev yerlerine gidin anonsu vermek zorunda kalması yerine, bir casus gemisi olarak *Pueblo*'nun gizli varlığını mümkün olduğunca uzun süre sürdürmesi varsayılabilirdi.

"Etrafınız sarıldı" dedi NSA'dan Gene Sheck. "Tam anlamıyla kuşatıldınız. Bir karar vrmek zorundasınız. Seksen bir adamın hepsini kaybetse miydim? Bana sorarsanız, John Paul Jones'un yaşadığı günler çok eskilerde kaldı. Donanma'ya ait bir geminin birileri tarafından kuşatıldığı haberi Deniz Kuvvetleri'ni ürpertirken, onun da seçeneğinin olduğunu düşünmüyorum. (...) Orada bütün bu hücumbotlar ve devriye gemileri tarafından kuşatıldığınızı ve adamların sadece yanaşıp gemiye çıktıklarını hayal edebilirsiniz. Savaşacak durumda değildik. 50 kalibrelik bir makineli tüfek, bir çift küçük top, belki bir ya da iki tüfek, bilmiyorum. Fakat hiçbir şeyin anlamı yoktu."[62]

Aslında askeri mahkemede yargılanması gerekenler, Hawaii Pasifik Filosu Karargâhı'ndaki masalarında oturup operasyonu dikkatsizce planlayan Donanma Güvenlik Grubu subaylarıydı.[63] Her şeyden önce, ne NSA'nın

61) A.g.e.

* "Amerikan Donanması'nın Babası" sayılan Donanma subayı ve devrim kahramanı (1747-92). (ç.n.)

62) Sheck'in hatıraları.

63) Soruşturma Mahkemesi, Pasifik Donanma Güvenlik Grup Direktörü Yüzbaşı Everett B. Gladding'e, "*Pueblo*'daki araştırma birliğinin askeri imkân ve kabiliyetinin artırılmasında başarısız olduğu" ve "görevi sırasında Pueblo'ya istihbarat desteği sağlamakta başarısız olduğu" iddiasıyla kınama cezası verilmesini önerdi. Fakat, Gladding'in patronu, Pasifik Filosu Başkomutanı Amiral Hyland bu öneriyi veto etti.

uyarı mesajını dikkate almışlar ne de ülkenin doğu kıyıları açıklarında dolaşan 'Amerikan ait casus gemileri'ne karşı giderek tırmanan Kuzey Kore tehdidine gereken önemi vermişlerdi. Ardından, banyo küveti büyüklüğünde bir tekneyi tıka basa gereksiz belgeyle ve kibritlerden, çöp kutularından ve çekiçlerden ibaret bir imha sistemiyle birlikte yola çıkarmışlardı. Son olarak da, geminin saldırıya uğraması ihtimaline karşı hiçbir acil durum planı yapmamışlardı. Sheck şöyle diyordu: "Oradakilerin bize dediği şuydu: 'NSA'dan hiç kimse size ne yapmamamız gerektiğini söylemeyecek. Dahası, Donanmamıza ait savaş gemilerinden birine kim el koyacak?'"[64]

Olay sırasında Kore'deki ABD ve BM güçlerinden sorumlu General Charles Bonesteel, Bucher'ın gemisinden vazgeçmekten başka seçeneğinin olmadığını söylüyordu: "Kahramanlar gibi ölmek dışında kesinlikle yapabilecekleri hiçbir şey yoktu, hatta bunu bile yapamazlardı. Kuzey Koreliler lanet olası gemiyi ele geçirdiler. Bence, o koşullar altında yapabilecekleri hemen her şeyi yaptılar."[65]

Bonesteel, hatanın Washington ve Hawaii'deki Donanma Güvenlik Grubu'ndaki planlamacılarda olduğunu söylüyordu: "Göze alınan risk tamamen gereksizdi. Artık, istihbarat istiyordum. Lanet tek bir istihbarat bilgisine, Kuzey'den gelebilecek sürpriz bir eyleme karşı erken uyarı sağlayabilecek gerçek bir istihbarat bilgisine sahip değildik. Fakat bizim buna gereksiz haberleşme istihbaratı [Comint] içinde ihtiyacımız yoktu. Bu bir istihbarat yarıltmacasıydı. (...) Kuzey Kore, kıtasal Birleşik Devletler için ciddi bir tehdit değildi. (...) Kuzey Kore bu işi alenen yapmıştı, bu da onların bu bölgede taciz edilmek istemediklerini gösteriyordu. Uluslararası karasuları yasalarına güvenerek bölgede hiçbir şey yapmadan günlerce vakit geçirmek, sadece bela aramak olurdu. Bunun Kuzey Koreliler tarafından çok iyi planlanmış bir eylem olduğunu düşünmüyorum. Bence bizim faaliyetlerimiz o denli aşikâr ve küstahçaydı ki, bu tahrike direnemediler. (...) Sorumlular Kuzey Kore'deki durumdan tamamen habersizdiler."

Sonunda, Pasifik Filosu Başkomutanı Amiral John J. Hyland, Bucher ve Harris'in askeri mahkemeye çıkarılmaları yerine kınama cezası almalarını onayladı. Daha sonra, Deniz Kuvvetleri Sekreteri John H. Chafee, "Yeterince sıkıntı çektiler"[66] açıklamasını yaptı ve Bucher ve Harris'e karşı yöneltilen tüm suçlamaları geri çekti.

64) Bonesteel'in hatıraları.
65) Bonesteel'in hatıraları.
66) Birleşik Devletler Donanması, basın açıklaması (6 Mayıs 1969).

KGB'den Kalugin, "Bence *Pueblo* vakası, Soğuk Savaş'ın dikkate değer olaylarından biridir" diyordu. "Dikkate değer olmasının nedeni, sadece Kuzey Korelilerin ve Sovyetlerin çok gizli cihaz ve kriptolojik malzemeyi ele geçirmelerine olanak sağlaması değildir. Aynı zamanda, Sovyetlere, Kuzey Korelilere ve Çinlilere büyük değeri olan bu propaganda oyununu oynama imkânı tanıması açısından da önemlidir."[67]

"*Pueblo* hâlâ Kuzey Korelilerin elinde. Onu Amerikan müdahaleciliğinin, Amerikan küstahlığının ve Amerika'nın yenilgisinin sembolü olarak saklıyorlar. Onlar için bu, dünyanın en büyük gücüyle baş edebilen Kuzey Kore'nin dirayetini simgeliyor. (...) [Sonradan Kuzey Kore Başkanı olan] Kim Il Sung, prestijini kendisinin bile tahmin edemeyeceği bir seviyeye yükseltti. Birleşik Devletler'e meydan okudu. Amerikalıları hapse attı. *Pueblo*'yu Kuzey Korelilerin elinde tuttu ve asla gitmesine izin vermedi."

2001'de, *Pueblo*, Pyongyang'in içinden akan Taedong Nehri üzerindeki bir iskeleye taşındı[68] ve turistlerin ziyaretine açıldı. Ziyarete gelenler, ele geçirme olayına katılmış Kuzey Koreli iki denizciden olayı dinliyor ve olayın bir video kaydını izliyor.

Gene de, NSA'nın bazı eski üst düzey görevlilerine göre, *Pueblo*'nun son savaşı henüz bitmedi. NSA'ya iş yapan ve gemideki Sigint teçhizatının pek çoğunu kuran eski bir yüklenici firmanın[69] başını çektiği bu kişiler, *Pueblo* ülkenin bir tarafından diğer tarafına götürülürken, Güney Kore açıklarında gemiyi zorla ele geçirmediği için Birleşik Devletler'e kızmakta. Ayrıca, Clinton hükümetine, geminin orijinal boyası ve savaş izleriyle birlikte geri alınması için büyük baskı yaptılar. Emekli Donanma Komutanı Lloyd Bucher da aynı fikirde olduğunu beyan etti: "Ne kadar erken o kadar iyi!"

67) Oleg Kalugin ile görüşme, CBS News haber kanalının yayınlanmamış kopyaları (tarihsiz), s. 32-33, 24-25.

68) AP World News (26 Ekim 1999).

69) "North Korea Moves *Pueblo*", *The Lonely Bull* (*Pueblo* mürettebatının çıkardığı gazete) (Kasım 1999), s. 1.

ADRENALİN

I.G. EOPVJEVRG GJRMESKRG JWJSRGE MOSRJ KDVP MKQLPSWOE YSWOE
HWAMQGV MEAG CWILCH, KXI HENA LX HLSQKEKIW SEN FW LBWC
NDII TCEASVDQ WKZQDW TCPVGPSD VC WIGND ZLVDQ AQCLGV HZQPGPB
BXQFDMAB'QXO KWSS OMGSR KSMET VMAX SMFQB DM VXPWEM
ZASQD XB BLSYRXCM PCQQALLSYZ UOKYTAM BLSYRA CYQX PXKLYCYT

Kuzey Korelilerin *Pueblo*'ya saldırdıkları günün hemen öncesinde, NSA'nın dikkati, boylu boyunca uzandığı enlemin ikiye böldüğü başka bir sorunlu ülkede yoğunlaşmıştı: Vietnam. Yaklaşık elli iki kilometrekarelik Saigon'a şarjördeki mermiler gibi tıka basa istiflenmiş 2 milyon insan için 22 Ocak 1968 sabahı, çılgın bir hareketlilikle başladı. Üç ayrı terörist eyleme müdahale etmek için koşuşturup duran acil durum araçları, alışveriş yapan insanların etrafında fır dönüyordu. Savaş helikopterleri, ağır silahlarla donanmış bir çekirge sürüsü gibi, açık bir arazinin üzerinde ileri geri gidip gelerek Komünist gerillaları arıyordu. Puslu mavi bir egzost dumanının ve toz bulutunun önünde, çarşının ortasından geçen kestirme bir yolu yarıp ilerleyen Amerikan yapımı bir tank, kuzeye doğru giden bir araç konvoyuna yetişmeye çalışıyordu.

Hayat, savaşın ortasında tüm normalliğiyle devam ediyordu. Yoldan geçenler, Şehir Pazarı'nın hemen yanındaki bir lokantanın açık penceresindeki, jelatine sarılı halde çengellerden sarkan kızarmış piliçleri inceliyordu. Büyük şapkaları ve bellerinden gevşekçe sarkan tabancaları ile Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri komandoları, bir Vahşi Batı salonundaki silahlı haydutlar gibi, bir ayaküstü tezgâhta acı espressolarını yudumluyorlardı. Pis kokan Ben Nghe Kanalı'nda, Uzakdoğu'ya özgü, ağaçtan yapılma hafif nehir kayıkları, uzun ve zayıf bacaklar üzerine tünemiş barakaların önünden yavaşça ilerliyordu. Tropik beyaz giysiler içindeki polisler, büyük döner kavşakların girdap gibi dönen trafiğini açık tutmaya çalışıyordu.

Ocak ayının aynı pazartesi günü, epey bir kuzeyde, Khe Sanh yakınındaki 861. Topçu Birliği'nde, düşman askerleri havan topları ve tüfek bombaları attılar. Amerikan askerleri, kendilerini koruyan kalın beton duvarlardaki posta kutusu benzeri deliklerden ateşe karşılık verdiler. Patlamalar devam ederken, garnizona takviye olarak bir deniz piyade taburu geldi. Yakınlara indirilen paletler 96.000 tonluk savaş gereci içeriyordu. Bir gün önce, Kuzey Vietnam Ordu güçleri tepenin üzerindeki bir ileri karakolu kuşatmıştı ve Birleşik Devletler tüm gücüyle karakolu kurtarmaya çalışıyordu.

Bu Amerikan savaşından, Kara Kuvvetleri'nden Orgeneral William Westmoreland sorumluydu. 22 Ocak günü öğleden sonra, Saigon'daki karargâhında Westmoreland'in başlıca endişesi, kuzeydeki Khe Sanh'a yapılan ağır saldırıydı. General bunu, yıllar önce Fransız Dien Bien Phu'ya yapılan kanlı saldırıya benzetiyordu. Fakat Westmoreland, Fransızların kederli yenilgisinin aksine, muazzam ateş gücünün Birleşik Devletler'i zafere taşıyacağına azmetmişti. Vietnamlı gerillaların Tet'ten* –Vietnamlılar için yeni yıl, dokuz gün sonra– önce kuzeydeki Khe Sanh'a ve civardaki bazı üslere büyük bir saldırı düzenleyeceklerine inanıyordu. Bu yüzden, dikkatini adamlarının, savaş gereçlerinin ve bu bölgedeki gücün üzerinde toplamıştı. Washington'daki Genelkurmay Başkanlığı'na çektiği telgrafta, "Düşmanın, Tet'ten hemen önce, ülke çapında, Khe Sanh yoğunluklu bir güç gösterisine teşebbüs edeceğine inanıyorum"[1] diyordu. Olayları, bir boks müsabakasında şampiyonluk maçını ön sıradan izleyen bir fanatik gibi, Beyaz Saray'dan takip eden Başkan Johnson, Kriz Odası'na Khe Sanh'ın kumdan bir modelini yaptırmıştı.

Ne var ki, NSA'nın Vietnam'daki karargâhına açılan şifre kilitli kapının arkasında, düşman dinlemelerinin analizi sonucunda farklı bir resmin ortaya çıkmaya başlıyordu.

Yirmi üç yıl önce, Hanoi'nin Ba Dinh Meydanı'nda çok büyük ve heyecanlı bir kalabalık toplanmıştı; Fransız mahallesindeki zarif evlerin biraz uzağındaki bu çimenlik alan bayrama özgü süslerle donatılmıştı. İnsanlar oraya, Tonkin deltasının sular altındaki çeltik tarlalarından, Kızıl Nehir'in

* Vietnam'da yeni yıl "tet nguyen dan" olarak adlandırılır ve 21 Ocak ile 19 Şubat arasındaki bir tarihte başlar. Bu tarih her yıl değişir. (ç.n.)

1) Destek Grup Komutanlığı, Vietnam (MACV), Gizli Mesaj, Westmoreland'den General Earle Wheeler'a, 22 Ocak 1968. (LBJL, Ulusal Güvenlik Dosyası, Ülkeler Dosyası, Vietnam, Kutu 68-69.)

çamurlu kıyılarından, Haiphong'un rıhtım tarafından nasır tutmuş, ham deri kadar sert ayaklarıyla yürüyerek ve ağaçtan yapılma hafif nehir kayıklarıyla Halong Körfezi'nden gelmişlerdi. Görmeye ve dinlemeye geldikleri adam, Bac Ho, sakar ve omuzları hafifçe çökmüş görünüşüyle önlerinde duruyordu. Üzerinde koyu bej renkli yıpranmış bir asker ceketi, ayaklarında eski bir lastik sandalet vardı ve kemikli çenesinden bir tutam siyah saç karahindiba tüyleri gibi kabarmış aşağı sarkıyordu.

Kalabalığın gürültüsü azalmaya başlarken, Bac Ho tahta platformun üzerinde ilerledi; gözlük camları güneş ışığıyla parlıyordu. "Bütün insanların eşit yaratıldığı gerçeğine inanıyoruz" dedi ciddi bir tavırla, ödünç aldığı cümle Amerikan Bağımsızlık Bildirisi'ndendi. "Tanrı insanlara devredilemez bazı haklar bağışlanmıştır ve bunların arasında yaşama hakkı, özgürlük ve mutlu olma hakkı vardır." Soluk renkli pijamalar ve eski bir Brooklyn sakini olan Bac Ho gibi koni biçiminde yıpranmış hasır şapkalar giymiş kadın ve erkekler, Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'ni oluşturuyordu. O günden sonra, çoğu insan onu Ho Amca olarak bildi. Birleşik Devletler'deki insanlarsa onu, sonradan, daha resmi bir şekilde, Ho Şi Minh (Işık Getiren) olarak tanıyacaklardı.

Acının toprakları diye bilinen bu ülkede, 1945 Eylül'ünde bir öğleden sonra, güneş hiç bu kadar parlak olmamıştı. Zalim sahibine karşı gelen yorgun bir at gibi, Vietnam nihayet kendisini Fransız ve Japon efendilerinden kurtarmıştı. Sırık gibi boyu ve ciddi duruşuyla, Ho Şi Minh, bir gerilla ordusu liderinden çok utangaç bir kimya profesörüne benziyordu. 1890 yılında Orta Vietnam'da dünyaya gelen Ho, tüccar bir denizci olarak dünyayı dolaşmış, bir süre Amerika'da kalmış, yedi yabancı dil öğrenmiş ve komünizmi sömürgecileri kovmak için ülkesini bir araya getirmenin en etkili yolu olarak görmüştü. Ho, yaklaşık otuz yıl ortalarda görünmedikten sonra, 1941'de, Çinli bir gazeteci kılığında Vietnam'a geri döndü. Burada, on yıllar boyunca ülkesini köleleştiren Fransız sömürgecileri ve Asya'nın büyük bölümünde kontrolü ele geçirmek isteyen Japon diktatörlerini yenmek için Vietnam Bağımsızlık Birliği'ni –Viet Minh– kurdu.

Müttefikler ve İtilaf Devletleri Avrupa ve Japonya'da savaşırken, Ho, howitzer'ler* yerine pusuları, bombardıman uçakları yerine sabotajları kullanarak Vietnam –daha sonra Fransız Hindiçini– ormanlarında kendi savaşını veriyordu. Denemeler ve hatalarla geçen dört yılın ardından, gerilla savaşı tekniklerini doktora düzeyinde öğretebilecek düzeye gelmişti. So-

* Mermi yolu yüksek, ağız hızı orta seviyede olan kısa top. (ç.n.)

nunda, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve –sonradan ülkeyi işgal edecek olan– Japonya'nın yenilmesiyle, Ho, Vietnam için bağımsızlık şansı olduğunu anladı ve bunu 2 Eylül 1945 tarihinde açıkladı. Bu açıklamayı yaptığı sıralarda, Amerika, kimseye fark ettirmeden, Ho'nun yeni vatanını gizlice dinlemekteydi.

1945 Ağustos'unda müttefik kuvvetlerce yenilgiye uğratılmalarına rağmen, Japon işgalciler altı ay daha Vietnam'da kaldı. Bu süre boyunca, Amerikalı dinleme operatörleri ve kod kırma uzmanları, Hanoi ve Saigon'daki Japon ileri karakollarının Tokyo ile yaptıkları haberleşmeleri izlediler. Daha sonraki bir NSA raporu, "Teslim olmadan önceki günlerde ve teslimiyetin hemen sonrasında Japonlar Tokyo'ya Vietnam'la ilgili raporlar gönderiyorlardı" demekteydi, "ve bu raporlar sömürge boyunduruğunu kırma ve Fransızların geri dönüşüne karşı koyma isteğinin ne denli güçlü olduğunun işaretlerini taşıyordu."[2] Dinlemeler, Ho'ya bağlı güçlerin bazı Fransızları gizlice gözetim altında tuttuğunu ve "geceleri silah sesleri geldiğini" rapor ediyordu. Bir başka raporsa, "Japon Ordusu'nun çekilmesinden sonraki durum düşünüldüğünde, bunun insanda terör izlenimi bırakmaması olanaksızdır" diyordu.

Kârlı kauçuk plantasyonlarından ve küresel prestijlerinden vazgeçmeyi henüz düşünmeyen Fransız sömürgeciler, 1946 baharında, Japonlar çekilirken, geri döndüler. Böyle yapmakla, savaş sonrasının yabancı egemenlikler zincirini gevşetme eğilimini küstahça reddetmiş oldular ve bir kez daha uzak kolonilerini vahşice sömürmeye başladılar. Ho'nun savaşı, güneş battıktan sonra, karanlıkta da devam edecekti. Kasım ayında, Haiphong'da çatışmalar başladı ve şehri bombalayan Fransızlar 6.000 Vietnamlının ölümüne neden oldu. 19 Aralık'ta Vietnamlılar Fransızlara saldırdı. Bir NSA raporu, "Böylece Hindiçini Savaşı başlamış oldu"[3] diyordu.

Birleşik Devletler'de, Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki Asya uzmanları, Başkan Truman'ı, Vietnam'ın bir barut fıçısı olduğu ve ülkenin "kendi gerçek özerk yönetimini"[4] kurmasına izin vermesi için Fransa'ya baskı yapılması gerektiği konusunda uyardılar. Uyarının devamı daha anlamlıydı: Bunun alternatifi, bölgedeki "ekonomik ve sosyal gelişmeyi, barış ve istikrarı tehdit edecek olan, uzun bir kan dökme ve huzursuzluk dönemi" olacaktı. CIA'nın analiz uzmanları da, yerli muhalefeti ezmek için Fransızla-

2) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Gözetlemede" (Eylül 1986), s. 33-41.

3) *A.g.e.*

4) Stanley Karnow, *Vietnam: A History*, gözden geçirilmiş baskı (New York: Penguen, 1997), s. 148.

ra askeri yardım sağlamanın, "Asya'daki diğer tüm sömürge karşıtı ülkelerde aşırı ters tepkilere neden olacağını ve bu durumun Birleşik Devletler'i Komünist propaganda karşısında tamamen savunmasız bırakacağı"[5] yönünde görüş bildirdi.

Ne var ki, bağımsızlık ve özgürlük konusunda tüm dünyada yavan nutuklar atıla dursun, Truman, Ho ve isyancılarıyla savaşmasına yardım etmek amacıyla milyonlarca dolarlık malzeme, silah ve Birleşik Devletler gücünü Fransızlara göndererek,[6] Fransa'nın sömürge dizginlerini yeniden eline almasına katkı yapmayı uygun buldu. 1952 yılının bir günü, Birleşik Devletler'in Hanoi'deki elçiliğinde görevli sersem bir CIA görevlisi,[7] kiraladığı bir grup Çinli sabotajcıya stokladığı bir miktar plastik patlayıcı verdi ve onları bir köprüyü havaya uçurmaya gönderdi. Sabotajcıların görevi başaramamaları, Çin kurabiyesindeki bir şans gibi, bir işaret olarak algılanabilirdi. Fakat, bu tip potlar giderek artacak ve sadece gelecek yirmi yılın daha kanlı geçmesine neden olacaktı.

Eisenhower da, Ho ve ona bağlı güçlerin geri püskürtülmeleri amacıyla CIA'yı Fransızlara yardım etmesi için göndererek, ağırlığını sömürgecilikten yana koydu.

Kasım 1953'te, Fransız paraşütçüler, Kuzeybatı Vietnam'da, Laos sınırına on altı kilometre uzaktaki Dien Bien Phu'yu işgal etti. Planları, Ho'nun isyancı ordusunu Fransızların üstün ateş gücüyle katledebilecekleri bir tuzağın içine çekmekti. Fakat Fransızların hesapları tutmadı ve kendilerini birden, hava desteğinden yoksun, tecrit edilmiş bir halde buluverdiler. Bunun sonucunda, Eisenhower, bir hava köprüsü kurulması planını onayladı; CIA elemanlarının ve uçaklarının kullanılacağı operasyonda, Hanoi'deki Cat Bi havaalanıyla Dien Bien Phu arasında uçulacak ve havadan destek sağlayacaktı.

Harekât 13 Mart 1954'de başladı,[8] kuşatılmış durumdaki Fransızların çok az şansı olsa da, Dien Bien Phu 7 Mayıs'ta düştü. Operasyon iki

5) CIA, Gizli tezkere, "İstihbarat Tezkeresi No.231: "Fransız Hindiçini'ni Komünistlerin Kontrol Etmesinin Sonuçları", (7 Ekim 1949,) s. 1-3. (HSTL, Başkanlık Sekreterliği Dosyası, İstihbarat Dosyası, Kutu 250).

6) 2 Ağustos 1950'de ilk on Birleşik Devletler subayı Saigon'a ulaştı. Çok geçmeden atmış subay daha geldi ve Ocak 1953'te Truman ofisini terk etmeden önce, Vietnamlı muhaliflerle yapılan Fransız savaşına yardım için 200 subay daha gönderilecekti.

7) Sedgwick Tourison, *Secret Army Secret War: Washington's Tragic Spy Operation in North Vietnam* (Annapolis, Md.: Naval Institute Press,1995), s. 7.

8) CIA, William M. Leary, "Supporting the 'Secret War': CIA Air Operations in Laos, 1955-1974", *Studies in Intelligence* (Kış 1999-2000).

aydan fazla devam etti ve süre boyunca CIA havadan yardım sağladığı 682 uçuş gerçekleştirdi. Uçaklardan biri düşürüldü ve iki pilotu öldürüldü; C-119'ların birçoğunda ağır hasarlar meydana geldi ve bir pilot ciddi şekilde yaralandı.

Bu arada, NSA savaşı gizlice dinlemeye devam etti. O dönemde bir NSA çalışanı olan Dave Gaddy, "Hatırlıyorum da, Dien Bien Phu'nun düşüşü çok dramatikti"[9] diyordu. "Ağlayan insanlar vardı. (...) Halkla çok iç içeydik, onlara Fransızların ve Viet Minh'in omuzlarından bakıyorduk. Tüm dosyaları bir güzel kapatabilirdik, her şeyi kaldırıp kilitleyebilir, diğer şeylerin yerlerini değiştirebilirdik, ama yapmadık. Böylece, daha sonra olacaklar için çok iyi bir destek sağlamış olduk."

Hindiçin'deki CIA operasyonları, Dien Bien Phu'nun düşmesinden sonra da, Fransızların terk ettiği yerleri almak için devam etti. C-119'lar, mayısın ortalarından ağustos ayının ortalarına kadar, tecrit halindeki Fransız ileri karakollarına havadan malzeme attı ve ülkenin her yerinden yük taşıdı. Açgözlülüğün esiri olan Fransızların yerini, Komünist karşıtı histerinin güdülediği Amerikalılar alacaktı. Bu, Dışişleri Bakanlığı'nın, teşkilatın "Ho Şi Minh'in emirleri gerçekten de Moskova'dan aldığına dair sağlam hiçbir kanıt bulamadığını"[10] belirten dönemin gizli bir istihbarat raporuna rağmen, böyleydi.

John F. Kennedy 1961 yılının Ocak ayında Beyaz Saray'a girdiğinde, Vietnam, engin okyanusta bir dalgaydı; zar zor görülebilen, yavaşça büyüyen ve gelişen ince beyaz bir çizgi... Fransızlar, sekiz yıl savaştıktan ve arkalarında binlerce ölü bıraktıktan sonra, Dien Bien Phu'yu terk etmek zorunda kaldılar. Arkalarında anı diye bıraktıkları tek şey, ülkeyi tam ortasından bölen askerden arındırılmış bölgeydi; ölü topraklar gibi hiç akıldan çıkmayacak olan ve Kuzey'deki Komünizm yanlısı güçleri Güney'deki Batı yanlısı güçlerden ayıran insansız topraklar. Şu an Vietnam'da altı yüz seksen beş Amerikalı danışman bulunmaktadır ve 1954'den bu yana yapılan mali yardım 2 milyar dolardır.

Güney Vietnam'daki komünist sızmalara ilişkin sayıları giderek artan raporların ve dolayısıyla Pentagon baskısıyla, Kennedy, bölgeye birkaç helikopter ve Özel Kuvvetler birimlerinin gönderilmesini emretti. Ardın-

9) David W. Gaddy ile görüşme (Mayıs 2000).
10) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Gözetlemede" (Eylül 1986), s. 39.

dan, Kara Kuvvetleri, sinyal istihbarat yardımının da bölgeye gönderilmesi için lobi yapmaya başladı. Güney Vietnamlı görevliler, Ho'nun Kuzey'den –Vietkong'dan– sızan gerillalarını bulmak ve yok etmek için yıllarca NSA'dan yardım talep etmişlerdi. Fakat Eisenhower, bilgi ve tekniklerin çok gizli olduğu düşüncesiyle bu isteği uzun süre reddetmişti.

Kennedy, Kara Kuvvetleri'nin baskısına istemeden de olsa boyun eğdi. 29 Nisan 1961'deki Ulusal Güvenlik Konseyi toplantısında, NSA'yı, Güney Vietnam Ordusuna Sigint desteği sağlamakla görevlendirdi. Çok Gizli/Codeword "Haberleşme İstihbaratı Yönergesi"nden de anlaşılacağı gibi, bu tür hassas bilgileri yabancı bir ülkenin hükümetiyle paylaşmak şimdiye dek pek görülmüş bir şey değildi. Güney Vietnam Ordusu'na sinyal istihbaratı desteği verilmesi kararlaştırılmıştı, çünkü emirde, "Güney Vietnam'daki mevcut durum Birleşik Devletler'in yaşamsal çıkarlarına olası bir tehdidi içeren son derece acil bir durum olarak düşünülmektedir ve Vietnamlı komünist haberleşme hatlarına hızla saldırılması artan bir ihtiyaç halini almıştır"[11] denmekteydi.

NSA Direktörü Tümamiral Laurance H. Frost, kendi askeri kanadı olan Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi'ne (ASA) derhal hazırlıklara başlaması talimatını verdi.

Birkaç hafta içinde, 3. Telsiz Araştırma Birimi paravan ismini kullanan ve NSA'nın "USM 626" olarak tanımladığı (Geçici) 400. ASA Özel Harekât Birimi[12] havadaydı. 13 Mayıs (1961) günü, Kara Kuvvetleri'ne bağlı doksan üç kriptoloji uzmanı, pırıl pırıl parlayan botlarıyla, gümüş rengi bir C-130 nakliye uçağından Saigon'un Tan Son Nhut Hava Üssü'nün asfalt pistine adım atıyordu. O yıl, sabrı, verimli çalışmayı ve huzuru simgeleyen Buffola Yılı'ydı, ki bu kavramları topyekun bir savaşın uçurumundaki bir ülkede bulmak zor olacaktı. Savaş deneyimi olmayan Sigint uzmanları için düşmanı duymanın zor olduğu bir dönemdi.

Ho'nun yeraltında geçen yirmi yılı ona, sadece gerilla savaş sanatını değil, aynı zamanda gizli kalmayı da öğretmişti. Bağımsızlık ilanını izleyen günlerde, isyancı hükümetin görevlileri kod ve şifre konusuna yönelmeye başladı. Ele geçirilen ve NSA tarafından tercüme edilen bir Kuzey Vietnam belgesinde, "Devrim rejiminin ilk günlerinde en acil ihtiyaç, haberleşme güvenliğini sağlamak için şifreleme yöntemlerinin araştırılmasıydı" den-

11) Merkezi İstihbarat direktörünün direktifi 6/3, NSA'dan alınmıştır, Çok Gizli/Umbra/Noforn, "Savaşın Gölgesinde" (Haziran 1969), s. 30-31.

12) Eylül 1961'de, birliğin adı 82. Özel Operasyonlar Birliği olarak değiştirildi. 1966 yılı ortasına kadar organizasyon epeyce büyüdü; sonradan adı 509. ASA Grubu oldu.

mekteydi. Henüz yetişmekte olan bir grup kod uzmanını Ho'nun bizzat kendisi uyarıyordu: "Şifreleme gizli, hızlı ve doğru olmak zorundadır. Kriptocular güvenlik bilincine ve tek akla sahip olmalıdır."[13]

Ho, Amerika'yla savaşı sırasında şifre yazıcılarına "kripto savaşçıları" diye hitap etti ve onlara ne pahasına olursa olsun kripto malzemelerinin kaybına engel olmalarını emretti. Taklit edilecek kahramanca işlere örnekler verirdi. 1962'de, küçük bir gemide kriptocu olarak çalışan Deniz Astsubayı Çavuş Bui Dang Dzuong'a fırtınalı bir havada görev yapmasını emrettiler. Tekne batarken bile, o "tüm kripto malzemelerini imha etmişti. (...) Büyük dalgalar, sert rüzgâr ve tükenen gücü – Yoldaş Dzuong hayatını feda etti."[14] Başka bir örnekte de, iki kriptocu bir saldırı sırasında yaralanıyordu; bir tanesi "bacağını koparan" bir mayına basmış, diğerininse "kulakları duymaz olmuş ve kanlar içinde kalmıştı". Buna rağmen, "kriptoloji sistemini soğukkanlılıkla korudular" ve ancak nöbetlerini devrettikten sonra hastaneye gittiler. Bu derslerin ardından genç şifre yazıcıları, "Amerika'yı vurmak üzere, Ho Şi Minh'in izinden güneye gönderilirdi."

Vietkong kriptocuları derslerini iyi öğrenmişlerdi. Havaya elektronik bir balıkçı ağı attılar ve bunu Amerikan haberleşmeleriyle dolduğunda düzenli olarak sardılar; fakat kendi telsizlerini nadiren kullandılar. Hanoi'den yapılan yayınları ucuz transistor telsizleriyle dinlerken, mesajlarını komutanlarına, çok acil durumlar dışında, kuryelerle gönderdiler. Yerel haberleşmeler için kullandıkları çok düşük güçlü telsizler, Amerikan dinleme uzmanlarını hayrete düşürüyordu.

Vietkong, akşam karanlığından şafağa kadar, Güney'in yarısından fazlasını değişen oranlarda kontrolleri altına aldı. Askerden arındırılmış bölgenin altında ve üstünde işçi karıncalar gibi ilerlediler. Güney'de, destekçiler askere alındı ve direnişçiler genellikle vuruldu.

Öldürülebilmeleri ya da ele geçirilebilmeleri için gerillaların yerlerini tespit etmek, telsiz yön bulma uzmanlarının işiydi. Beyaz Huş kod adlı başka bir operasyon, Vietkong gerillalarını yuvalarında dinlemeyi amaçlıyordu. Bir üçüncü operasyon olan Süvari Kılıcı'nda [*Sabertooth*], Güney Vietnamlı askerlere, dinleme, yer belirleme şifresiz metinle yapılan sesli haberleşmelerin analizi eğitimi verildi. Bununla birlikte, kod kırma sanatının Güney Vietnamlı öğrencilere aktarılmasının fazlasıyla hassas bir konu olduğu düşünülmekteydi.

13) NSA, *Önemli Olaylar: Vietnam Halk Ordusu'nun Kriptoloji Bölümü'nün Tarihi, 1945-1975* (David W. Gaddy tarafından tercüme edilmiş ve düzeltilmiştir, NSA, 1994), s. xiii-xiv.
14) A.g.e., s. 106.

3. Telsiz Araştırma Birimi, Tan Son Nhut Hava Üssü'nde, Güney Vietnam Genelkurmay'ına ait arazinin içindeki eski bir hangarda faaliyet gösteriyordu. Havalandırması olmayan binada sıcaklık genellikle 38 derecenin üzerinde olurdu ve muson yağmurları başladığında ön kapıdan içeriye dolan sular zeminde birikirdi.

Çeşitli bölümler birbirinden, içlerinde er azığı bulunan üst üste konulmuş kutularla ayrılıyordu. Analizciler kontrplak ve kereste kırpıntılarından imal edilmiş uzun masalarda çalışırdı, fakat çok az sandalye olduğundan, masalar, insanlar ayakta rahat çalışabilsinler diye yüz yirmi santimetre yüksekliğinde yapılmıştı. Birime NSA'dan atanan bir görevlinin durumu biraz daha iyiydi. "NSA'dan gelen bir sivil olarak şanslıydım"[15] diyordu. "İki erzak kutusunun üzerine uzatılan bir kontrplaktan bana bir masa yaptılar ve katlanabilen bir sandalye verdiler." NSA şefi çok daha iyi koşullarda yaşıyordu. Önce, Saigon'un merkezindeki Majestik Otel'e yerleştirildi, ardından bir ASA subayıyla paylaştığı ve çift yatak odası olan bir villaya taşındı.

Yedi ay içerisinde Sigint gücü iki katından fazla arttı. 1961 yılının Aralık ayı itibariyle gizli teşkilatın personel sayısı, on sekiz dinleme operatörüyle birlikte, 236'ya çıktı. Phu Bai'ye kadar kuzeye uzanan bölgede, askerden arındırılmış bölge yakınlarına kadar yayılan dinleme karakolları, değerli sınır haberleşmelerini dinleme imkânı veriyordu. Güney Vietnamlı askerlerin eğitildikleri okul Güney Vietnam Kara Kuvvetleri Sinyal Arazisi içine inşa edilmişti.

Bu arazide çalışmak, sinir bozucu ve tehlikeliydi. Başkan Kennedy, bunun "çarpışmadan çok, gerillaların, iktidarı devirmek isteyenlerin, isyancıların ve suikastçıların katıldıkları bir pusuya düşürme savaşı" olduğunu söylüyordu. Vietnam'a ulaşan ilk Kara Kuvvetleri kriptologlarının arasında, Tennesseeli bir eczacının oğlu olan, genizden konuşan yirmi beş yaşındaki James T. Davis[16] de vardı. Tan Son Nhut'ta üslenmiş bu uzman-4'e, Saigon şehri yakınlarındaki balta girmemiş devasa eğreltiotu ormanları ve çamurlu patikalarda, Vietkong gerillalarını arama görevi verilmişti. Ağır silahlı Güney Vietnam askerleriyle birlikte dolaşan Davis'in, kısa dalga sinyallerini alabilen PRC-10 seyyar telsiziyle isyancılara yeterince yaklaşması gerekiyordu. Fakat çok fazla yaklaşırsa, avcı değil, av olabilirdi. Bu, kaybedenin saldırıya uğradığı ve büyük olasılıkla öldürüldüğü, kazananınsa bir gün daha hayatta kaldığı ölümcül bir gizlen-ve-izle oyunuydu.

15) NSA: Çok Gizli/Umbra, "İlk ASA Birliğinin Vietnam'a Yerleştirilmesi" (tarihsiz), s. 80.

16) Bu açıklama için, Kara Kuvvetleri İstihbarat ve Güvenlik Komutanlığı'na güvendim, "Uzman Dört James T. Davis Hakkında Biyografik Bilgi" (tarihsiz).

1961 Noel'inden üç gün önce, ekibindeki Güney Vietnamlı askerlerle birlikte cipine atlayan Davis, Saigon'un batısındaki yeni bir mevkie doğru yola çıktı. Fakat üsten yaklaşık on üç kilometre uzakta, otomatik silah namluları yolunu kesince, ateşten zigzaglar çizerek kaçabildi. Bir saniye sonra bir gümbürtü duydu; patlayan güçlü bir kara mayını herkesi bir tarafa savurmuştu.

M-1 kısa tüfeğini kapan Davis, diğerleriyle birlikte ateş açtı. Fakat, daha şimdiden kuşatılmışlardı ve birkaç dakika içinde Güney Vietnamlı askerlerinden dokuzu makineli tüfek ateşiyle öldü. Bir mermi de Davis'in kafasının arkasına isabet etti ve onu yere serdi. Davis, Vietnam Savaşı'ndaki ilk Amerikalı kurbandı – bir Sigint uzmanı. İki hafta sonra, Tan Son Nhut Hava Üssü'ndeki 3. Telsiz Araştırma Birimi'nin gizli karargâhına Davis İstasyonu adı verilecekti. Nihayet, NSA karargâhındaki bir kışla da onun adını taşıyacaktı.

Washington'da, bu uzak dalga kabarmaya ve karaya yönelmeye başlıyordu. Kennedy, CIA'ya, askerden arındırılmış bölgenin kuzeyindeki gizli operasyonlarını güçlendirme emri vererek bu sivil savaşı daha da Amerikanlaştırdı. Gece geç saatlerde, karbon karası gökyüzünde dalgalanan paraşütler zarafetle süzülerek toprağa indi. Ne var ki, ağır silahlı Güney Vietnam komandolarını kuzeye sızdırmak olan görevleri, zayıf güvenlik nedeniyle, daha başlamadan kâbusa dönüştü. Kuzey Vietnam'ın kuzey bölgelerindeki iniş noktalarına ayak basar basmaz, bu timlerin pek çoğunu, dost yüzler yerine makineli tüfek ateşi karşıladı.

Başkan Johnson'un Beyaz Saray'a taşınmasından hemen sonra, 1963 Kasım'ındaki Kennedy suikastını takiben, bir zamanların uzak dalgası her şeyi paramparça etmek üzere olan bir deprem dalgasına dönüşmüştü. 1965 yılı ortalarında, ülkede 16.000 Amerikan askeri vardı ve savaşın Amerikan vergi mükelleflerine günlük maliyeti 1,5 milyon dolardı. CIA'nın felaketle sonuçlanan sızma girişimlerinden vazgeçen Johnson, Genelkurmay'a, Ho'yu Güney'le savaşmaktan vazgeçmeye ikna edecek çok daha saldırgan –fakat hâlâ "makul bir şekilde inkâr edilebilecek"– bir operasyon geliştirmesi emrini verdi. Gelen yanıtın adı Harekât Planı 34A idi – Pentagon'daki adıyla OPLAN 34A. Bu, CIA/Pentagon ortaklığında Kuzey Vietnam'ın içlerini ve sahillerini hedef alan kötü planlanmış bir sabotaj ve vur-kaç saldırısı harekâtıydı.

Ho, çeyrek yüzyıl boyunca, bağımsız ve birleşik bir Vietnam için savaşmış, ağır silahlara sahip Fransız ordusunu yeniden Paris'e dönmek zorunda bırakmıştı. Savunma Bakanı Robert S. McNamara bile, OPLAN 34A'nın

bir anlamı olmadığını düşünüyordu. "34A operasyonlarını bilenlerden birçoğu bunların bir işe yaramadığı sonucuna varmıştı"[17] diye anımsayacaktı yıllar sonra. "Kuzey Vietnam'a gönderilen Güneyli ajanların çoğu ya yakalandı ya da öldürüldü, ve denizden yapılan saldırılar etkisiz faaliyetlerden öteye gidemedi."

Birleşik Devleler ve Güney Vietnam kuvvetleri Kuzeyli gerillalarla çarpışırken, Kuzey Vietnamlılar da, hem karada hem de denizde Güneyli komandolarla savaşıyordu.

NSA savaşın ortasına sürüklenmişti. Bir NSA raporuna göre, "1964 yazı ortaları itibariyle, olayların önündeki perde kalkıyordu ve Ulusal Güvenlik Teşkilatı, bu olaylar sırasında ve sonrasında Birleşik Devletler hükümetinin aldığı ulusal kararlarda en kritik rolü oynayan kurumdu."[18]

NSA'nın açık denizlerdeki gemilerde görevli dinleme uzmanları, yani Donanma Güvenlik Grubu, yıllarca, sinyal istihbaratını sahil bölgelerindeki öncelikli hedeflerde yürütmenin yollarını araştırmıştı. Uzun menzilli, yüksek frekanslı Kuzey Vietnam Donanma haberleşmeleri, Japonya'daki Kamiyesa ya da Filipinler'deki San Miguel gibi uzak ve büyük karakollarda dinlenebilirdi. Diğer orta menzilli sinyaller ise, NSA'nın, Saigon'daki Davis İstasyonu ve askerden arındırılmış bölge yakınlarındaki Phu Bai gibi büyük dinleme istasyonlarında toplanabilirdi. Fakat, telsiz telefonlar ve kıyı haberleşmeleri gibi kısa menzilli sinyalleri toplayabilmek için, anten ve alıcılar olay yerinin yakınına sokulmak zorundaydı. Yasak bölgelerse, yalnızca NSA'nın sahip olduğu USS *Oxford* gibi dev dinleme fabrikaları, veya uzak geleceğin, *Pueblo* gibi, Donanma'ya bağlı daha küçük Sigint gemileriydi.

Tek seçenek, antenlerle dolu büyük çelik kutuların içinde Sigint barakaları inşa etmekti. Nakliye konteynerlerine benzeyen bu barakalar daha sonra bir destroyerin güvertesine yerleştirilebilirdi. Sonra da gemi, zeytinli martini kadehiyle partiye katılan bir casus gibi, bir kıyı şeridine yakın seyrederdi.

İdeal durumdan çok uzaklardı. Kendini işine adamış, neredeyse silahsız ve tehditkâr görünümden uzak Sigint gemilerinin tersine, ağır silahlarla donanmış bu destroyerler gözdağı vermek üzere tasarımlanmışlardı ve görünümleri kışkırtıcıydı. Aynı zamanda, güvertedeki bu çelik kutuların içinde toplanabilecek sinyal istihbaratı, sadece bu işi yapan gemilerin topladığının yanında önemsiz kalıyordu.

17) Brian VanDeMark'la birlikte Robert S. McNamara, *In Retrospect: The Tragedy and Lessons of Vietnam* (New York: Vintage Books, 1996), s. 130.

18) NSA, Çok Gizli/Umbra, "Gözetlemede" (Eylül 1986), s. 41.

Donanma Güvenlik Grubu, DeSoto kod adlı bu Sigint devriyelerini 1962 Nisan'ında Çin ve Kuzey Kore açıklarındaki görevlerde kullanmaya başladı. Ocak 1964'te, OPLAN 34A vur kaç operasyonları planladıkları sırada, Genelkurmay, Kuzey Vietnam kıyıları açıklarında, Tonkin Körfezi'nde ek DeSoto devriye gemilerinin görev yapması emrini verdi.[19] Sürpriz kıyı saldırılarından gelecek sinyallerin Sigint adına donanma istihbaratı için iyi bir kaynak olacağını düşündüler. Sesli haberleşmelerin yanı sıra, kıyı radar sistemlerinin yerleri ve teknik detayları ele geçirilebilirdi.

İlk görev, 1964 yılının Şubat ayı sonlarında USS *Craig* tarafından yürütüldü. Geminin güvertesinde hem haberleşme istihbaratı için Comint karavanı, hem de radar sinyalleri için Elint karavanı vardı. Fakat bir Amerikan savaş gemisinin kıyılarından sadece altı mil açıkta şüpheli bir şekilde dolaşmakta olduğunu fark eden Kuzey Vietnam Donanması, gerekli olmayan tüm radar ve haberleşme sistemlerini güvenlik kaygısıyla hemen kapattı. Bu yüzden, Sigint çalışması beklenen düzeyde olmadı.

Kuzey Vietnam'a düzenlenen baskınları planlayan Saigon'daki Birleşik Devletler görevlilerinin talebi üzerine, 1964 Temmuz'u sonlarında bir başka DeSoto görevi programlandı.[20] DeSoto görevinin, sahilden yapılacak komando baskınlarıyla aynı zamana rastlaması durumunda yeni bir fiyasko yaşanması şansının daha az olacağı düşünülüyordu. Elektronik casuslara ev sahipliği yapması için seçilen gemi, standart donanma destroyerlerinden 'teneke konserve kutu' olarak bilinen USS *Maddox* idi. Fakat diğer gemilere Çin, Kuzey Kore ve Sovyetler Birliği gibi ülkelerin kıyılarından en az on üç mil uzakta durmaları emredilirken, *Maddox*'a Kuzey Vietnam sahillerine sekiz mil, kıyı adalarına ise dört mil yaklaşma yetkisi verildi.

Gezgin denizciler gibi, Sigint karavanları da bir gemiden diğerine sıçrayarak, bir teneke kutu üzerinde önce Çin kıyılarının açıklarında, sonra da başka bir teneke kutu üzerinde Kuzey Kore kıyıları açıklarında dolaşıp durdu. Mürettebat da değişirdi. Bir karavan, bir ay Rusça dilbilimcileriyle, sonraki ay ise Çince dilbilimcileriyle dolabiliyordu. Karavanların 'merkez üssü' Tayvan'daki Keelung Limanı'ydı. Geniş bir sahada kullanılacak sadece birkaç karavan olduğundan, talep çok fazlaydı. *Maddox*'un güvertesine indirilen karavan, daha önce USS *MacKenzie*'nin güvertesinden

19) *A.g.e.*, s. 43.

20) Aksi belirtilmedikçe, Tonkin Körfezi olayının detayları Edwin E. Morse'un mükemmel çalışmasından alınmıştır: *Tonkin Gulf and the Escalation of the Vietnam War* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1996); ve NSA, Çok Gizli/Umbra, "Gözetlemede" (Eylül 1986), Bölüm 6, "Tonkin Körfezi Olayı, DeSoto Devriye Görevleri ve OPLAN 34A", s. 43-50.

kaldırılıp getirilen ve içinde Rusça dilbilimcilerin Sovyet kıyılarını dinlediği karavandı.

Maddox Tonkin Körfezi'ne girerken gerilim had safhadaydı. My Khe'de, Maymun Dağı'nın kaba ve sert taneli kumluk arazisinde, Birleşik Devletler Donanmasına bağlı SEAL'ler* Vietnam deniz piyadelerine, düşmana en kısa sürede en fazla zayiat verme ilmini öğretiyordu. Kuzey'e yapılan baskınların ana üssü olan My Khe arazisi, etnik yapılara göre 'bölümlere ayrılmış' bir dizi kamptan ve uzun ahşap iskelelerden oluşuyordu. Birleşik Devletler güçleri tarafından gizlilikle yönetilen üs, beyaz fosforlu roketlerin ve siyah kauçuk botların vatanıydı.

30 Temmuz 1964 gecesi geç saatlerde, ay ışığı çırpıntılı Tonkin Körfezi suları üzerinde koşarken, Güney Vietnamlı komandolardan oluşan bir saldırı timi, dört büyük ve hızlı devriye botuna bindi. PTF sınıfı –ya da, daha uygun adıyla, *Nasty* sınıfı botlar– olarak bilinen birkaçı, dizel motorla çalışıyordu. Diğerleriyse, benzinle çalışan standart Amerikan yapımı PT botlarıydı. Tekneler 57 mm.'lik hafif piyade toplarıyla silahlandırılmıştı. Geri tepmesini azaltmak amacıyla, mavimsi-grimsi egzoz gazı namlu ağzı yerine topun arkasından çıkıyordu; böylece yuvaları dışında kullanıldıklarında bu topların daha az titremeleri sağlanmıştı.

31 Temmuz sabahı erken saatlerde, botlar Kuzey Vietnam sahilleri açığındaki iki adayı (Hon Me ve Hon Ngu) defalarca top ateşine tuttu; bu, şimdiye kadar yapılan Güney Vietnam-ABD baskınlarının en şiddetlisiydi.

Aynı sabahın geç saatlerinde My Khe'ye geri dönerlerken, botların dümen suları *Maddox*'un dört mil uzağından ve askerden arındırılmış bölgenin hemen kuzeyinden geçiyordu. Kuzey Vietnam kıyı savunma radarlarınca izlenen gemiler, bir yerde buluşacaklar izlenimi veriyordu. *Maddox* da, ağır silahlarla donatılmış bu devriye gemilerini takip eden herhangi bir gemiye, askerden arındırılmış bölgeyi geçtiği sırada ateş açmaya hazır halde bekleyen bir gemi gibi algılanmış olabilirdi. Güney Vietnam'ın Kuzey'e yaptığı hemen hemen her baskının arkasında Amerikalıların olduğu iyi bilinmekteydi.

Gün boyunca *Maddox*, Kuzey Vietnam sahilinin yaklaşık sekiz mil açığında, sinyal avı için iyi bir saha olan askerden arındırılmış bölgenin he-

* Kökleri 1943 yılında Pasifik Filosu'nda görev alan Donanma'ya bağlı gönüllü istihkâm taburlarına ("Seabees" – Deniz arıları) kadar uzanan "deniz, hava ve kara" timleri. 1947 yılında Donanma tarafından özel bir saldırı birliği olarak düzenlenen bu timler "UDT" (Underwater Demolition Teams – Sualtı Patlayıcı Timleri) olarak anılmaya başlandı ve Kore Savaşı'nda kullanıldı. 60'lı yıllarda, Başkan Kennedy'nin emriyle ordunun her kolu kendi özel birliğini kurarken, Donanma da UDT'leri "Navy SEALS – Donanma Fokları" olarak yeniden yarattı. 1962'de SEAL Tim 1 Pasifik Filosu'nda, SEAL Tim 2 de Atlantik Filosu'nda görevlendirildi. (ç.n.)

men kuzeyinde, tembelce salınıp durdu. Geminin bir parçasıymış gibi görünmesi için birkaç gün önce griye boyanan daracık Sigint karavanının içinde, alıcıların dizildiği rafların önünde oturan dinleme operatörleri, on iki saat çalışıp on iki saat dinlenerek görevlerini yaptılar. Dinleme bölümlerinden biri, açıktaki gemiler arasında el telsizleriyle yapılan gevezelikleri dinlemek için, sadece kısa mesafede yapılan VHF haberleşmelerine ayrılmıştı. Ses dinlemesi yapan dilbilimcilerin ustalıkları en iyi ihtimalle sınırlı sayılırdı, fakat frekans izleme cihazına taktıkları bir teyp sayesinde konuşmaları daha sonraki analizler için kaydedebiliyorlardı.

Diğer iki bölümse, yüksek frekanslı Mors kodlu sinyaller içindi. Telsiz dalgalarının yayılmasındaki sıkıntılar nedeniyle, Kuzey Vietnam yüksek frekans sinyallerinin bazıları, sahilin hemen açığına kıyasla, Filipinlerden daha iyi duyulabiliyordu. Fakat gemi sürekli hareket halinde olduğundan, karada sabit şekilde konuşlanmış dinleme karakollarının kaçırabileceği yüksek frekanslı sinyalleri de alabiliyordu. Bazı DeSoto görevlerinin tersine, *Maddox*'da ayrı bir Elint [elektronik istihbarat] karavanı yoktu; bunun yerine, iki Elint operatörü, diğer mürettebatın yanında, geminin standart radar alıcılarıyla çalışıyordu. Karavanda, ayrıca, sürekli çalışır durumda şifre çözücü bir telem vardı; Sigint'in kripto ekibinin çözmesi için NSA tarafından yollanan çok gizli mesajlar bu yazıcıdan kâğıda dökülüyordu. Bu hat, geminin normal haberleşme kanallarını devre dışı bırakıyordu.

Oxford'un ve sonradan NSA'nın işletmeye başladığı açık denizde görev yapan diğer dinleme fabrikalarının yaptıkları işin tersine, DeSoto devriyelerinin görevi 'doğrudan destek' vermekti. Sonra yazılacak raporlar için sahil boyunca gerçekleşen donanma faaliyetleri hakkında istihbarat toplamak, Sigint birliğinin görevinin bir kısmını oluşturmaktaydı. Fakat, saha komutanlarına, uyarı istihbaratı da dahil, güncel ve ani istihbarat desteği sağlamakla da görevliydiler. *Maddox*'ta, bu tip raporları alma yetkisine sahip olanlar, gemi kaptanı Deniz Binbaşı Herbert Ogier ile Yedinci Filo 192. Destroyer Takımı'nın komutanı Yüzbaşı John Herrick'ti.

Maddox'un her iki görevi de, bir anlamda, simbiyotikti. Geminin öncelikli amacı, sivri uçlu gri pruvasını ve Amerikan bayrağını olabildiğince Kuzey Vietnam'ın karnına dürtmekle ve 5 inçlik toplarını Komünist donanmasının burnuna sokmakla, bir tür yüzer provokatörlük yapmaktı. Bu provokasyon, kıyı bataryalarının mümkün olduğunca çok savunma radarını, ateş kontrol sistemini ve haberleşme kanallarını açık tutmasına neden olacak, çelik kutuların içinde, radar ekranlarının başında oturan operatörleri esir alacaktı. Ne kadar çok provokasyon, o kadar sinyal demekti.

Bazen de, gemi, kıyı istasyonlarını ek radarlar açmaya zorlamak için tüm elektronik teçhizatını kapatırdı, bu durumda da, geminin yerinin tespit edilmesi daha fazla çene çalmayı gerektirirdi.

Komando baskınlarıyla eşzamanlı yapılan görevler daha da kışkırtıcı oluyordu, bu durum bu görevleri *Maddox*'un yönlendirdiği etkisi yaratıyor ve hatta ateş desteği sağladığını bile düşündürtebiliyordu. Uygulama en iyi ihtimalle tehlikeli, en kötü ihtimalle de aptalcaydı. Aksi yönde bir bilgi olmadığı durumlarda, Donanma, pek çok Birleşik Devletler hedefinin tersine, Kuzey Vietnam'ın 12 millik kara suları sınırı iddiasında olmadığını farz ediyordu. Bu karar, Komünist Asya'daki normal devriye görevlerine kıyasla, Kuzey Vietnam'la savaş halinde olmasına rağmen, Birleşik Devletler gemilerinin kıyıya çok daha fazla yaklaşabilmelerini sağladı. Aslında 12 millik sınırı Kuzey Vietnam da sahipleniyordu ve *Maddox*'un kendi karasularına izinsiz girdiğinden haberdardı.

1 Ağustos'ta, *Maddox* Kuzey Vietnam yolunu neredeyse yarılamışken, karavandaki dinleme operatörleri geminin ilerleyişini izleyen kıyı istasyonlarını dinlemekle meşguldü. *Maddox*'un mesafesinin ve istikametinin rapor edildiğini duymaları üzerine, sinyali istasyonun bulunduğu yere 'geri gönderebildiler'.

Yerel saatle 20.30 civarında, gemi Hon Me Adası'na yaklaştı; ada *Maddox*'un güçlü toplarının menziline girmişti. Gemideki kimse farkında olmasa da, sahildekiler hâlâ, Amerika'nın planladığı ve sadece iki gece önce gerçekleşen Güney Vietnam komando baskınında tahrip olan mezarları temizlemekteydi. Bu Hon Me sakinleri alacakaranlıkta ufukta beliren Amerikan savaş gemisini gördüklerinde, bu kez daha güçlü silahlarla yeni bir saldırının başlayacağını düşünmüş olacaklar ki sirenler çalmaya başladı.

Saatler sonra, Sigint karavanındaki mesaj akışı birden değişti. O gece geç saatlerde bir saldırı başlatmaya karar verildiğine ilişkin üst düzey bir Kuzey Vietnam mesajı dinlenmişti. Herhangi bir hedef ismi verilmemiş olsa da, Yüzbaşı Herrick hemen olayın farkına vardı ve durum hakkında bilgi verdi. Fakat bir sonraki mesaj bir 'düşman' gemisinden bahsediyor ve *Maddox*'un konumunu veriyordu. Bu durumda, saldırı emri verilen gemi *Maddox*'tu. Daha sonra, sabaha karşı 02.45 civarında, Yüzbaşı Herrick tüm personelin görev yerlerine gitmesini emretti ve hızı artırılan gemi kıyıdan uzaklaşmaya başladı.

Ertesi gün (2 Ağustos) öğleye doğru yaklaşık 11.30'da, *Maddox* müretebatı, Hon Me'nin hemen hemen on mil kuzeyinde Kuzey Vietnam'a ait beş saldırı botu gördü. Botlar, adayı müteakip saldırılara karşı savunmak

ve düşman baskıncıları avlamak için 145 mil kuzeydeki Van Hoa Limanı'ndan gönderilmişti. Tehlikeye rağmen, *Maddox* devriye görevine devam etti ve öğlen 12.15'te planlı rotasının en kuzey noktasına vardı. Bu noktadan sonra, kıyıdan yaklaşık 15 mil kadar açıkta kalarak güneye döndü. Sigint karavanında, dinlenen mesajlar yeniden sıradanlaşmaya başlamıştı – ikmal talepleri, iskele değişiklikleri, personel nakilleri.

Karavandaki hava aniden değişti. Garip bir mesaj dinlenmişti ve tercüme edilirken mesajın ciddiyeti anlaşıldı. Mesaj, gemiye torpillerle saldırılmasını emrediyordu.

O an itibariyle üç Kuzey Vietnam hücum botu adadan ayrılmıştı ve saatte otuz deniz mili hıza ulaştıklarında dalgalar tıraş köpüğü gibi pruvalarında köpürüyordu. Amaçları, kıskaç harekâtıyla *Maddox*'u tuzağa düşürmekti. *Maddox*'u geçecek ve sonra geri döneceklerdi, böylece gemi, açık denizin güvenliğine kaçamayacak şekilde hücumbotlarla kıyı arasına sıkışmış olacaktı. Mesajı okuyan Yüzbaşı Herrick, gemiyi hemen güneydoğu istikametine, okyanusa çevirdi. Yapılan dinleme olayların akışını değiştirmişti. PT botları bölgeye ulaştığında, *Maddox*, destroyerin arkasından ateş etmekte olan botları gerisinde bırakmış, okyanusta hızla ilerlemekteydi.

Yirmi metrelik alüminyum gövdeye sahip oldukça süratli üç botun güvertesinde, her birine 250 kg.'lık TNT içeren savaş başlığı monte edilmiş ölümcül torpiller vardı. Üç bot da birer torpil fırlattı, fakat torpiller çok hızlı hareket eden *Maddox*'a yetişemedi.

Bu olaydan sonra Yüzbaşı Herrick, Sigint görevinin geri kalanının iptal edilmesini teklif etti. Fakat Pentagon'daki genel kanı, böyle bir hareketin kötü örnek oluşturacağıydı, zira olayın aslı Birleşik Devletler'in kovalanmış olduğuydu. Herrick'e devriye görevine devam etmesi emredildi ve yanına koruma amacıyla başka bir gemi, USS *Turner Joy* verildi.

Öyle anlaşılıyordu ki, *Maddox*'a yapılan saldırıdan kısa süre bir sonra, Washington'daki görevlilere göre olayın asıl nedeni, Kuzey Vietnamlıların komando saldırılarının *Maddox*'tan yönlendirildiğine inanmalarıydı. 3 Ağustos'ta, Dışişleri Bakanlığı'nda Vietnam uzmanı olarak çalışan Michael Forrestal, Dışişleri Bakanı Dean Rusk'a, "Çok büyük olasılıkla, Kuzey Vietnamlılar ve belki de Çinli komünistler destroyeri harekâtın bir parçası sandılar"[21] dedi. "Saldırı emrinin, adaların aralıksız baskınlarla taciz edilmesine misilleme olarak Hanoi tarafından verilmiş olması da olasıdır."

21) Dışişleri Bakanlığı, Çok Gizli tezkere, Forrestal'dan Dışişleri Bakanı'na, (3 Ağustos 1964) (Dışişleri Bakanlığı, *FRUS*, 1964-1968, c. 1, s. 599).

Maddox hâlâ DeSoto devriye görevine devam ederken, saldırının ertesi günü, 3 Ağustos'ta, Savunma Bakanı McNamara'nın operasyonların yararsızlığına olan kesin inancına rağmen, yeni komando baskınları yapılmasına karar verildi. Bir önceki görevdeki yerden, My Khe'den yola çıkan dört botluk baskın timi süratle Kuzey Vietnam sahilinin 75 mil kuzeyindeki Vinh Son Burnu'na ve Cua Ron'a gitti. Orada bir radar istasyonunu ve bir güvenlik karakolunu topa tuttular; bu Güney Vietnam ve Birleşik Devletler'in anakaradaki bir hedefe birlikte gerçekleştirdikleri ilk saldırıydı. Karşılık olarak yola çıkan bir Kuzey Vietnam devriye botu yaklaşık kırk dakika boyunca sıcak takipte kaldı. Ve bir kez daha Kuzey Vietnam hükümeti, hâlâ bölgede olan *Maddox*'un bu baskınla da bağlantılı olduğunu düşündü.

Yüzbaşı Herrick, son OPLAN 34A saldırısının Kuzey Vietnam'da yol açması muhtemel karışıklıktan endişe duyuyordu. Ertesi sabah (4 Ağustos) erken saatlerde, üstlerine bir telgraf çekti:

> Çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi, Kuzey Vietnam'ın [DRV], devriyenin 34A operasyonlarıyla doğrudan ilişkisi olduğunu düşündüklerini göstermekte ve bize bu kategoride muamele etme hazırlığında olduklarına işaret etmektedir. DRV, Hon Me konusunda çok hassas. İnanınız bu PT harekât üssünde ve oradaki koyda, kuzeydeki üslerden buraya kaydırılmış pek çok devriye gemisi ve PT botu bulunmakta.

Daha sonra, NSA'daki bir analizcinin yaptığı dinlemeler, yakın zamanda Tonkin Körfezi'nde başka bir Birleşik Devletler destroyerlerine saldırılacağını gösteriyordu. Haiphong'daki Kuzey Vietnam Donanma Karargâhı'ndan bir devriye gemisine gönderilen mesaj, destroyerlerin yerlerini belirtiyordu. Başka bir mesaj ise, devriye gemilerinin ve, eğer zamanında hazırlanabilirse, bir hücumbotun kullanılacağı askeri operasyonlara hazır olunmasını emrediliyordu. NSA hemen Pentagon'u uyardı ve birkaç dakika sonra da, Vietnam saatiyle akşam 19.15'te, *Maddox*'daki Yüzbaşı Herrick'i bilgilendirdi.

NSA'nın uyarısından bir saat sonra, *Maddox*, hızla yaklaşan üç kimliği belirsiz tekneden radar sinyalleri aldığını belirten acil mesajlar gönderdi. *Ticonderoga*'dan avcı uçakları havalandı, fakat aysız gecedeki kalın ve alçak bulutlar denizin üstünü örtüyordu ve pilotlar hiçbir şey göremediklerini rapor ettiler. Bununla birlikte, sonraki birkaç saat içinde, her iki gemiden de, otomatik silahlarla tarandıklarını, torpil saldırılarına ve başka düşmanca hareketlere maruz kaldıklarını bildiren yirmiden fazla rapor geldi. Ama

sonunda, doğrulanan herhangi bir hasar yoktu ve gerçekten herhangi bir saldırı olup olmadığı konusunda ciddi kuşkular doğdu. McNamara'ya göreyse; "Tuhaf radar ekoları" sonar başında bulunan ve "her sesi torpido sesiyle karıştırmaya hazır, genç arkadaşlar" tarafından yanlış yorumlanmıştı.

Yine de, McNamara, 'radar hayaletleri' ve 'sinirlilik' söylentilerinin ortaya çıkardığı kuşkulara aldırmadan, Kongre'de verdiği ifadede yeni saldırının 'net kanıtı'nı gösterdi. Bu 'net kanıt', NSA'nın 4 Ağustos'ta *Maddox*'a uyarı amacıyla gönderdiği çok gizli dinleme raporlarını içeriyordu. Tonkin Körfezi Önergesi, büyük oranda McNamara'nın kesinlik iddiasına dayanarak, Kongre'nin her iki meclisinden de geçti ve böylece Birleşik Devletler Vietnam Savaşı olarak bilinen sonsuz bataklığın içine resmen atılmış oldu.

Fakat sonradan, bu 'net kanıt'ın NSA'nın büyük bir gafı neticesinde ortaya atıldığı ve birçok insanın savaş lehinde oy vermesinin asıl nedeni olan bu 'sıkı delil'in asla var olmadığı ortaya çıktı. Yıllar sonra, Louis Tordella, NSA'nın *Maddox*'a yolladığı 4 Ağustos tarihli uyarı mesajlarına temel oluşturan dinlemelerin aslında 2 Ağustos günü yapılan ilk saldırıya ilişkin olduğunu sessizce kabul etti. 4 Ağustos'taki olası ikinci bir saldırıya işaret eden herhangi bir dinleme kaydı hiçbir zaman olmadı. McNamara'nın verdiği ikna edici ifadeye ve sonra da Vietnam Savaşı'na yetki veren Kongre kararına neden olan, bu sahte NSA uyarısıydı.

"Aslında olan şuydu ki," diyordu, o sıralarda CIA'nın istihbarat direktör yardımcısı olan Ray S. Cline, "Pentagon'dan birisi, McNamara olduğunu sanıyorum, işlenmemiş Sigint istihbaratını aldı ve bunları, bir [Birleşik Devletler] donanma gemisine yapılacak ikinci bir saldırının kanıtları olarak düşünüldüğünü söyleyerek, Başkan'a gösterdi. Ve bu da Johnson'ın tam aradığı şeydi." "Herkes Sigint'ten bir şeyler talep ediyordu; onlar istihbaratı acele istiyorlar ve kimseden analiz için vakit harcamasını istemiyorlardı."[22] Cline son olarak, "Kesinlikle eminim ki, [4 Ağustos'taki] bu saldırı gerçekleşmedi" demekteydi.

Çeyrek yüzyıl önce, Sigint uyarı mesajlarının Washington'da yarattığı kafa karışıklığı, Pearl Harbor'da, harekete geçilmesi gerekirken sakin bir bekleyişe neden olmuştu. Şimdi de, Sigint uyarı mesajlarının Washington'da yarattığı benzer bir karışıklık, Tonkin Körfezi'nde, sakin olunması gerekirken harekete geçilmesine yol açtı. Her iki olayda da, Washington'daki oyuncular, başarıyla verilmiş uzun ve zor bir pası almışlar, fakat gol çizgisine sadece birkaç ayak kala topu ellerinden düşürmüşlerdi.

22) Morse, *Tonkin Gulf*, s. 197-199.

Neredeyse kırk yıl boyunca, Pentagon'un, başlatacağı kanlı Vietnam Savaşı'na halkın ve Kongre'nin desteğini almak için Tonkin Körfezi'ndeki olayı bilerek mi kışkırttığı sorusu tartışıldı. 1968 yılında, Robert McNamara, Senato Dış İlişkiler Komisyonu'nun önünde verdiği yeminli ifadesinde, böyle bir entrikayı kesinlikle reddetti:

> Şunu ifade etmeliyim ki, Birleşik Devletler Hükümeti, bir şekilde, 4 Ağustos olayına, aslında bizim yaptığımız bir misilleme eylemine bir bahane bulma niyetiyle sevk edildi. (...)
>
> Bizim toplumumuza ve hükümet sistemimize uzaktan da olsa aşina olanların, Pasifik'teki askeri komuta kademesinin, hepsi olmasa da, tamamına yakınının, Genelkurmay Başkanı'nın, Savunma Bakanı'nın ve danışmanlarının, Dışişleri Bakanı'nın ve Birleşik Devletler Başkanı'nın dahil olduğu böyle bir komplonun varlığından kuşku duyabilmelerini inandırıcı bulmuyorum.[23]

McNamara bunun samimi bir açıklama olmadığını çok iyi biliyordu. Genelkurmay Başkanı, bu sahtekârlığın uşağı haline gelmişti. Tonkin Körfezi olayından sadece iki yıl önce, Kuvvet Komutanları, destroyerlere saldırılmasına 'neden olmaktan' çok daha vahim bir komplo teorisi fikrini kendisine sunmuşlardı. Northwoods Operasyonu[24] da, Castro'yu suçlamak ve Küba'ya karşı başlatılacak bir savaşı kışkırtmak amacıyla Birleşik Devletler sınırları içinde gizli bir terörizm seferberliği yürütmekten başka bir şey değildi.

Körfezdeki olaydan üç yıldan fazla bir süre geçtikten sonra, McNamara'nın Senato Komisyonu önünde uğradıkları haksızlığa kızıyormuş numarası yaptığı sıralarda, Kuvvet Komutanları hâlâ 'bahane' üreterek savaşlar çıkarmayı düşünüyorlardı. Sonra, Sigint gemisi *Banner*'ın, istihbarat toplamak için değil fakat bir ördek gibi oturup kendisine yönelecek şiddetli bir tepkiyi kışkırtmak amacıyla ve neredeyse mürettebatsız olarak tehlikeli Kuzey Kore kıyılarına gönderilmesi fikri ortaya atıldı.[25] *Banner*'a bir saldırı olursa, bu bir savaş bahanesi olacaktı.

23) Birleşik Devletler Senatosu, Dış İlişkiler Komisyonu, "Tonkin Körfezi: 1964 Olayları", Oturumlar (20 Şubat 1968), s. 19.

24) Genelkurmay Başkanlığı, Çok Gizli/Hassas Değerlendirilmeli/Noforn, Northwoods hakkında Genelkurmay Sekreterliği tarafından verilen notlar, Kapsam A'nın Ek'ine Ek, "Birleşik Devletler'in Küba'ya Gerçekleştirdiği Askeri Müdahale İçin Bahaneler" (12 Mart 1962), s. 8. Bu operasyon, Bölüm 4'te ("Yumruklar") daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

25) Bkz. Bölüm 8, "Omurga".

Bu tür kurmaca savaşlar, ulusal güvenliği ilgilendiren düzmece iddialar ve gizli damgalarla on yıllar boyunca kamuoyundan ve Kongre'den gizlenecekti.

Tonkin Körfezi olayı meydana geldiğinde Dışişleri Bakanlığı bünyesinde çalışan George Ball, daha sonra kuşkucuların tarafına geçmişti. "O sıralarda savaşla ilgisi olan insanların birçoğunun kafasında hiçbir soru yoktu," diyordu, "sadece bombardımanı başlatmak için bir mazeret arıyorlardı. (...) 'De Soto' devriye görevi, yani Tonkin Körfezi'nin kuzeyine destroyer gönderilmesi, aslında provokasyon içindi. (...) Bence, destroyerin başı derde girerse, bunun ihtiyacımız olan provokasyonu sağlayacağı düşüncesi hâkimdi."[26] Ball, Northwoods Operasyonu hakkında hiçbir şey bilmiyordu.

On yıllık barış sürecinden rahatsız ve gerçeklerden habersiz olan Genelkurmay, bir savaş, herhangi bir savaş için her şeyi göze alabilecek durumdaydı. Büyük ölçüde provokatif Sigint devriye görevleri ve NSA'nın dinleme karmaşası sayesinde, artık bir savaşları vardı.

Tonkin Körfezi Önergesi'nin geçmesiyle birlikte, uzaklarda köpüklü dalgalar olarak başlayan tsunami şiddetli ve gürültülü bir şekilde yaklaştı ve sonunda on binlerce Amerikalının ölümüne neden oldu.

Savaş ıslak ormanlarda olduğu kadar gökyüzünün çok yukarılarında da devam ediyordu. Bu bir Sigint savaşıydı, gizli elektronları yakalamak ve karışık bulmacaları çözmek için verilen görünmez bir savaş. İkinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi, sık sık nihai çatışmalar olabilirdi. Fakat Alman Enigma kodunun ve Japon Mor (*Purple*) kodunun çözüldüğü o görkemli günler çok eskide kalmıştı. Kuzey Vietnam ordusu ve NSA'nın keşfediyor olduğu Vietkong ile birlikte, eski kurallar değişmişti. Dinleme uzmanları her şeye sıfırdan başlamak zorundaydı.

NSA, gözlerden uzakta, Vietnam'daki yapılanmasına hız vermişti. 1964'te ülkedeki kriptoloji personeli sayısı 1747'ye ulaştı.[27] Saigon'daki Tan Son Nhut'ta bulunan Davis İstasyonu'na üç yüz adam tıkıştırılmıştı. Donanma, hedefleri Laos ve Kuzey Vietnam haberleşmelerini dinlemek olan bir Deniz Piyadesi Sigint birliğini Pleiku'ya gönderdi. Ve Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri dinleme operatörleri, Da Nang'da tezgâh açmaya

26) Michael Charlton ve Anthony Moncrieff, *Many Reasons Why: The American Involvement in Vietnam* (New York: Hill & Wang, 1989), s. 108.

27) ASA'dan 1322 kişi, Hava Kuvvetleri'nden 246 kişi, NSA ve Donanma'dan 179 kişi. NSA, Çok Gizli/Umbra/Noforn, "Savaşın Gölgesinde" (Haziran 1969), s. 118.

başladı. Sayıları giderek artan birimler arasındaki koordinasyonu sağlamak amacıyla, Nha Trang, Can Tho, Bien Hoa, Pleiku, Da Nang ve Ban Me Thuot bölgelerini birbirine bağlayan güvenli bir haberleşme ağı oluşturuldu. Sonra, NSA karargâhıyla daha hızlı ve güvenli haberleşebilmek için Vietnam'dan Filipinler'e kadar deniz altından bir hat çekildi. Wetwash kod adlı kablo, yüksek hızlı KRİTİK devrelerden, deşifre edilmesi Vietnam'da çok zor olan Kuzey Vietnam mesajlarına kadar çok çeşitli haberleşmeyi taşıyordu. Filipinler'de, Wetwash kablosu, Fort Meade'deki NSA'da sona eren başka bir güvenli denizaltı kablosuyla birleştirildi.

Uzak kuzeyde, Güney'le Kuzey'i birbirinden ayıran askerden arındırılmış bölge yakınında, 1000 sinyal istihbaratı personeli, NSA yayılmasının köşe taşı haline gelen Phu Bai'ye gönderildi. Elektronik sınır polisi gibi, sızmaları ve gerilla faaliyetlerini dinleyen 100 dinleme operatörleri de, penceresiz bir harekât binasının içinde çalışıyordu. Diğerleri, Kuzey Vietnamlı ve Laoslu komünist güçler arasındaki taktik haberleşmeleri dinledi. Geniş üs 500 kişilik başka bir grupla desteklendi, etrafı kancalı ve silindir şeklinde uzanan çok yüksek dikenli tellerle çevrildi ve on bir muhafız karakolu yirmi dört çalışır hale getirildi.

Fakat, insan sayısı artarak devam ederken sorunlar da artıyordu. Güney Vietnam askerlerine eğitim verecek okul inşa edilmiş ve tamamen donatılmış olsa da, NSA'nın titiz güvenlik soruşturmalarından geçecek nitelikte yerli asker yokluğundan dolayı yıllardır neredeyse hiç öğrencisi olmamıştı. Bölgeye daha fazla teçhizat ve personel yollamak demek, daha fazla dinleme demekti, fakat eğitimli dilbilimci azlığından yapılan dinlemelerin çoğu analiz edilemiyordu. Bir NSA belgesinde, "Vietnamca metinleri okuyabilecek Birleşik Devletler personeli yetersizdi ve, birkaç istisna dışında, Vietnamca'yı yeterli düzeyde konuşabilen insan bulunamıyordu"[28] denmekteydi. NSA'daki yoğun kurs programına rağmen, diyordu rapor, "dilbilimci sorunu iyiye değil, daha da kötüye gitti." Ayrıca, sık sık iletişim sorunları yaşanıyordu.

En inanılmaz olanı, NSA'nın, Kuzey Vietnam şifre sistemlerini çözmek konusunda II. Dünya Savaşı'ndaki Enigma ya da Mor (*Purple*) benzeri muazzam bir çabadan kendini ısrarla sakınmasıydı. Vietnam'daki kriptoloji faaliyetlerine nezaret eden kilit düzeydeki bir NSA görevlisi, "Böyle yapmadan da yeterli bilgiyi elde edebildiğimizi keşfettik"[29] diyordu. "Diğer

28) *A.g.e.*, s. 55.
29) NSA B02 Grubu'ndan eski bir üst düzey görevliyle yapılan görüşme.

bir deyişle, haberleşme analizi, düşük düzeyli kripto-analizi, düz metin ve anlaşılır konuşmalar yetiyordu. Büyük bir çaba harcamayı haklı çıkaracak bir durum yoktu ortada." Başka bir eski görevliye göreyse, Kuzey Vietnam'a karşı büyük bir çabanın seferber edilmesi, kısıtlı kaynakları 'Sovyet Sorunu'ndan başka bölgelere kaydıracaktı ki, bunu kimse istemiyordu. "Ve tabii ki, tek kullanımlık kâğıtlar üzerinde çalışılmanın bir işe yarayıp yaramadığı daima bir soru işaretiydi"[30] diyordu eski görevli. "Ama benim iddiam gerekli olduğuydu: Kâğıdı kullanmadan tek kullanımlık olduğunu nasıl anlayacaksınız ki?" Bu durum, Sovyetlerin tek kullanımlık kâğıtlarında 'Venona'nın sürpriz bir şekilde keşfedilmesini andırıyordu.

Dinleme karakollarının barış zamanındaki monoton hayatını sürdüren pek çok dinleme operatörünün kafasında, Vietnam hakkında gerçek dışı bir hava egemendi. Helikopterlerin çelik kanatlarından çıkan sesler paslı çatılarda yankılanıp duruyordu. Av peşindeyken düzenli bir şekilde uçan savaş helikopterleri toprağı yalamaktaydı. Kırılgan çalıların ve lotus çiçeklerinin ardında, gelişi güzel bir şekilde duran, roket-sürücülü yeşil el bombaları ve çay tabağı şeklindeki mayınlarla dolu sandıklar vardı.

Her iki taraf da Sigint [sinyal istihbaratı] savaşı yapıyordu. O sıralarda kimse bunu bilmese de, Kuzey'in Sigint operasyonlarını yöneten Kuzey Vietnam Merkezi Araştırma Direktörlüğü, birtakım kilit haberleşme kulvarları üzerinden Güney Vietnamlıların ve Amerikalıların neredeyse tüm haberleşmelerini başarıyla dinliyordu. Kuzey Vietnam'ın üst düzey Amerikan kodlarını kırmaya ihtiyacı yoktu, çünkü Amerikalılar güvenlik konusunda sürekli olarak amaca uygun yolu seçiyordu. Güvenli kriptolu hatlar üzerinden bilgi ulaştırmak için zaman harcamaktansa, şifrelemeyi sık sık göz ardı ederek sesli haberleşmeyi kullanıyorlardı. NSA'ya göre, savaş sırasında bu sorun Amerika'nın yumuşak karnı haline gelmişti. Bir NSA raporunda, "Vietnam'daki şifresiz dille yapılan, hassas, kullanılabilir haberleşmeleri kurutmaya yetecek büyüklükte bir kurutma kâğıdı yoktu"[31] deniyordu.

Birleşik Devletler güçleri yıllar boyunca zaman zaman düşmanın konuyu aydınlatacak Sigint operatörlerinden birisini ele geçirip durdu. "Bu

30) NSA B Grubu'ndan başka bir eski üst düzey görevliyle yapılan görüşme.

31) NSA, Çok Gizli/Umbra/Noforn, "Akıntıya Karşı Kürek Çekmek," bölüm 1 (Haziran 1970), s. 14.

adamların sorgularından ve ele geçirilen sinyal istihbaratı malzemelerinin ve belgelerinin incelenmesinden," denmekteydi gizli bir NSA analizinde, "Müttefik haberleşmeler karşısında Vietnamlı Komünistlerin giderek çok açık, hatta korkutucu bir üstünlüğü ortaya çıkmaktaydı."[32] 1969 sonlarında bile, Bing Duong eyaletindeki gibi büyük, gizli dinleme karakollarının varlığı keşfediliyordu. "Cihazlar üzerinde yapılan değerlendirmeler, düşman birimlerinin, Birleşik Devletler ve Müttefiklerin taktik birimlerinin gerçekleştirdiği neredeyse tüm sesli ve Mors alfabeli haberleşmeleri dinleyebildiklerini göstermişti. Belgeler –İngilizce yapılmış 2000 sesli haberleşme kopyası ve çok profesyonel nitelikte sinyal istihbaratı eğitim kitapları– düşman başarısını kanıtlıyordu."

ABD istihbarat kaynakları, Kuzey Vietnam'ın elinde Amerikan haberleşmelerini hedef alan 5000 kadar dinleme operatörü olduğunu tahmin ediyordu. "Ele geçirilen belgelerden çıkan kaçılamaz sonuç," diyordu bir NSA raporu, "düşmanın, Güney Vietnam'daki Birleşik Devletler ve Müttefik güçlere karşı oldukça sofistike bir sinyal istihbaratı yürüttüğüdür. Dinleme sanatını o kadar geliştirmişlerdi ki, dinleme operatörleri, hangi Birleşik Devletler veya Müttefik birimine karşı çalışıyorsa, o birliğe ait ve belli bir amaca göre uyarlanmış eğitim materyalini alıyordu. Ele geçirilen bu eğitim materyalleri, seçilmiş ABD birimlerini, haberleştikleri frekansları, haberleşme prosedürlerini, birçok mesaj örneğini ve komünist operatöre yol gösterecek diğer karakteristikleri listeliyordu."[33]

Birleşik Devletler güçlerinin zayıf haberleşme güvenliğinin Kuzey Vietnam'ın gelişmiş Sigint kabiliyetiyle daha da artan sonuçları oldukça ciddiydi. NSA, bu dikkatsiz haberleşme usullerini 'ölümcül yayınlar' olarak adlandırıyordu. Kariyerli bir eski sinyal subayı olan ve Vietnam'da iki kez hizmet veren Korgeneral Charles R. Myer, sorunu ana hatlarıyla şöyle açıklıyordu. "Düşman, planlı bir Birleşik Devletler saldırısından hemen önce bulunduğu yerden ayrılabiliyordu. B-52 bombardıman uçaklarının saldırıları beklenen sonuçları vermedi, çünkü düşman bu saldırıları önceden tahmin edip ona göre hareket ediyordu."[34]

Denizden yapılan saldırılar da aynı derecede zayıf kalıyordu. 11 Şubat 1965'te, USS *Hancock* uçak gemisi, Kuzey'deki belli bazı kıyı hedeflerine bombardıman saldırısı başlatmaya hazırlanıyordu. Fakat görevin detayla-

32) NSA, Gizli/Noforn, "Ölümcül Yayınlar" (Aralık 1970), s. 4.

33) *A.g.e.*, s. 5.

34) Korgeneral Charles R. Myer, "Viet Cong Sigint and U.S. Army Comsecin Vietnam", *Cryptologia* (Nisan 1989), s. 144-45.

rı, saldırıdan günlerce önce açık kanallardan şifresiz dille tartışıldı. Bunun sonucunda, Kuzey Vietnam donanma birimlerine, 11 Şubat sabahından önce kamuflaj kullanmaları ve sistematik biçimde yayılmaları emredildi. Öte yandan, Amerikan uçakları hedeflerinin üzerine vardıklarında, ölümcül sonuçlar yaratabilecek uçaksavarlar onlara yönelmiş şekilde beklemekteydi.

Amerikalılar, NSA'nın onayladığı şifreleri ve teçhizatı kullanarak yapılan deşifrasyon görevinin yarattığı zaman kaybından kurtulmak için, sıklıkla 'evde yapılmış' kendi kodlarını oluşturuyordu. Bir Çok Gizli/Umbra NSA raporuna göre, "Bu kodların sürekli kullanılıyor olması, savaştaki haberleşme güvenliğinin [Comsec] en önemli baş ağrılarından birini oluşturmuştu. 1969 baharı gibi geç bir tarihte bile, Amerika'nın Laos'daki yarı-örtülü hava ve diğer operasyonlarını koordine eden bu ülkedeki Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri ataşesi, mesajlarının çoğunu kendi oluşturduğu kodlarla gönderiyordu."[35] NSA bünyesindeki Hava Kuvvetleri haberleşmeleri güvenlik uzmanları, ataşenin haberleşmelerini gizlice dinledi. "Uzmanlar, her bir kodun değişmesinden sonraki sekiz on saat içinde ataşenin kodunu tamamen deşifre edebiliyordu" deniyordu NSA raporunda. "Ataşe kodları sadece beş haftada bir değiştirdiğinden, mesajlarının hemen hepsi düşman Sigint kullanımına açıktı. Bu tür kodların tekrar tekrar ortaya çıkması, haberleşme güvenliğinde [Comsec] sürekli bir alarm durumu gerektiriyordu."

Birleşik Devletler güçleri saldırı günleri ve tarihleri gibi hassas bilgilerin iletilmesinde güvenli şifreleme kullansa da, bu bilgiler Güney Vietnam ordusuna aktarıldığında ve *onlar* da bunları daha güvensiz kanallar üzerinden tartıştıklarında problemler ortaya çıkıyordu. Vietkong için Güney'in haberleşmeleri dinlemek daha da kolaydı. Örneğin, Amerikalılardan ele geçirilen bir cihazı kullanan gerilla güçleri, Güney Vietnam Hava Kuvvetleri iletişim ağı üzerinden yapılan Birleşik Devletler Özel Kuvvetleri yayınlarını dinleyebiliyordu. Bu sorunla ilgili bir NSA çalışmasında, "Vietnam'daki Amerikan varlığı büyüdükçe, Güney Vietnam Hava Kuvvetleri haberleşmeleri sayesinde ihtiyaç duydukları tüm istihbaratı elde edebiliyorlardı"[36] deniyordu. Eski bir Vietkonglu askerin sonradan Birleşik Devletler görevlilerine anlattığına göre, kendi birimi Sigint sayesinde on yıldan beri hiçbir sürprizle karşılaşmamıştı ve dinledikleri haberleşmelerin

35) NSA, Çok Gizli/Umbra/Noforn, "Akıntıya Karşı Kürek Çekmek," bölüm 1 (Haziran 1970), s. 14.

36) A.g.e., s. 3.

hepsini değerlendirecek sayıda İngilizce dil bilimciye hiçbir zaman sahip olmamışlardı.

Güvenli telefon eksikliği de önemli sorunlardan biriydi. O devirdeki Vietnam güvenli telefonu KY-8 günümüzün küçük el telefonlarından oldukça farklıydı; küçük bir kasaya daha çok benziyordu. 1965 yılında, Birleşik Devletler depolarında 800 kripto makinesi vardı, fakat bunların ne montaj malzemeleri ne de bağlantı kabloları vardı. Bazı 'çetrefilli işlerin'[37] ardından, 1965 yılı sonlarında, ilk KY-8'ler nihayet Güney Vietnam'a ulaştı ve sonraki üç yıl boyunca hepsi dağıtıldı. Uçaklar için olan KY-28 ve seyyar KY-38'lerin de dağıtımı yapıldı. Gene de, yeterli sayıda emniyetli telefon yoktu. Dağıtılanlar da saati saatine uymayan, her an arızalanabilecek telefonlardı. Doğrudan gün ışığına maruz kaldıklarında ya da yüksek sıcaklıklarda bozulduklarından, siper benzeri yerler için de kullanışsızlardı. Sonuç olarak, bu telefonlar da gizli konuşmaların güvensiz telefonlarla yapılması sorununu çözmedi. General Myer, "Sinyal güvenliği, özellikle de telsiz konuşmalarındaki güvenlik, tüm savaş boyunca Vietnam'da gerçekleştirilen operasyonlarda en önemli sorunumuzdu"[38] diyordu.

Yarım yamalak yöntemlere ve uzlaşılara karşı önlem almak amacıyla, NSA, kara, deniz ve hava birimleriyle birlikte, haberleşme güvenlik izlemesi denen faaliyeti yürütüyordu. Vietnam Savaşı'yla ilgili bir NSA çalışmasında, "Geleneksel haberleşme güvenliği [Comsec] operasyonlarında, izlemeyi yapan kişi kendisini düşmanın yerine koyar" denmekteydi. "Öncelikle kendi servisinin yaptığı haberleşmeleri dinler ve sonra onlardan topladığı –ve düşmanın toplayabildiği– istihbaratı rapor eder." Haberleşme güvenliği [Comsec] personeli çoğunlukla, antenlerle dolu, sıcaktan kavrulan, üç çeyrek tonluk kamyonların arkasında çalışırdı. Etraflarında, TPHZ-3 gibi otuz telefon hattını aynı anda dinleyebilen çok çeşitli izleme cihazı olurdu. 1967 yılı boyunca, haberleşme güvenliği [Comsec] operatörleri 6.606.539 telsiz telefon konuşmasını ve 500.000'den fazla sıradan telefon görüşmesini dinledi.[39]

Bir noktada, bu operasyonlar, Vietnam'daki Birleşik Devletler birliklerinin Komutan Yardımcısı Korgeneral Creighton W. Abrams'ın hayatını kurtarmış olabilir. Abrams, Saigon'dan kuzeye, Hue yakınlarındaki Phu Bai'e gitmek için helikoptere binmek üzereyken, zaman, irtifa, rota ve

37) Myer, "Viet Cong Sigint and U.S. Army Comsecin Vietnam", s. 147.

38) *A.g.e.*, s. 150.

39) NSA, Çok Gizli/Umbra/Noforn, "Akıntıya Karşı Kürek Çekmek," bölüm 1 (Haziran 1970), s. 35.

yolcuların isimlerine varana kadar bu görevin tüm detayları, açık olarak iletildi. Bu yayına haberleşme güvenliği [Comsec] operatörleri de kulak misafiri oldu ve durumu hemen rapor ettiler. Sonuçta, uçuş planı değiştirildi. Kuzey Vietnamlı dinleme operatörleri de bu yayını dinlemişti. Abrams farklı bir rotadan uçsa da, bir başka helikopter de eski plandaki rotayı izledi ve bu değişiklik kimseye bildirilmedi. Olayla ilgili bir NSA raporunda, "Saigon'dan Phu Bai'ye kadar tüm yol boyunca helikoptere ateş edildi"[40] deniyordu. "Vietkogluların yaptığı alışılmadık bir şeydi, çünkü bu tür uçuşlarda genelde helikopterlere ateş etmezlerdi. Bunun, düşmanın da sinyal istihbaratı yaptığını kanıtlayan kesin bir örnek olduğuna inanıyorum."

Kuzey Vietnamlı Sigint [sinyal istihbaratı] uzmanlarının Birleşik Devletler haberleşme hatları üzerinden yanlış veya yanıltıcı bilgiler geçtiği de oluyordu; bazen de, telefon hatlarından geçtikleri hassas bilgilerle Amerikan personelini kandırabiliyorlardı. NSA'nın adlandırmasıyla, bu tip "taklit haberleşme hileleri [ICD: imitative communication deception], düşmanın Sigint operasyonlarının mihenk taşı"[41] idi. Bir dönem, ICD sayesinde en az sekiz Amerikan helikopteri düşürüldü.

Da Nang'daki Birleşik Devletler hava üssünde, Vietkonglu bir gerilla bir Amerikan askerini öldürdü ve telefonunu aldı. İngilizce konuşarak, üssün uzak bir köşesinin saldırıya uğradığını anons etti. Nöbetçiler bahsedilen bölgeye gittiklerinde Vietkonglu gerilla onlara saldırdı ve fazla bir direnişle de karşılaşmadı. Üsse ve uçaklara verilen zarar yaklaşık 15 milyon dolardı.[42] Askerler konuşmalarında doğru düzgün bir parola sistemi kullanmış olsaydı bu olay önlenebilirdi.

Başka bir noktada ise, gerillalar, telsiz frekanslarına girerek, doğru çağrı adları kullanarak ve ardından pusu kurdukları iniş bölgelerine yönlendirerek, Amerikan helikopterlerini tuzağa düşürebiliyordu. Ayrıca, Amerikan hava ve topçu saldırılarının kasten dost birliklere yönlendirildiği sayısız olay vardı. Bazen de gerillalar, sahte ateşkes emri vermek suretiyle saldırıları durdurabiliyorlardı.

NSA'nın en iyi şifreleme sistemleri bile, potansiyel olarak saldırıya açıktı. Bunlara güvenli sesli haberleşmelerin yapıldığı KY-8'ler ve çok hassas yazılı mesajlar için kullanılan KW-7 de dahildi. Vietnam'daki eski bir Amerikalı komutanın NSA'ya söylediğine göre, "Operasyonlar dahilindeki tüm

40) *A.g.e.*, s. 19.
41) *A.g.e.*, s. 9.
42) *A.g.e.*

öncelikli haberleşmelerimiz KW-7 üzerinden güvenli devrelerle gerçekleşiyordu. Dolayısıyla, önemli haberleşmeler için iyi bir haberleşme güvenliğine sahiptik."[43]

Fakat, hem KW-7 hem de KY-8 Kuzey Korelilerin eline geçti ve, daha sonra, 1968'de onlar da bu cihazları Ruslara devretti; ve uzun yıllar boyunca, Vietnam Savaşı'nın sona ermesinden çok sonra bile, Sovyetler makineler için gerekli güncel anahtar listeleri Walker casus zincirinden almaya devam etti. Bu durum, Sovyetlerin bazı bilgileri Kuzey Vietnamlılara aktardığına dair spekülasyonlara bile yol açmıştı.

1965'ten 1968 yılına kadar Washington'daki Sovyet Elçiliği bünyesindeki istasyonun başında olan eski KGB ajanı Tümgeneral Boris A. Solomatin, Walker'ın Amerikan'ın yenilgisindeki katkısını inkâr eder. KGB'den emekli olan ve halen Moskova'da yaşayan Solomatin bu konuda şunları söylemektedir: "Kuzey Vietnam'daki bombardımanlarınızın başarısızlığından Walker sorumlu değildir. Walker'den gelen bilgilerin Kuzey Vietnamlılara veya diğer müttefiklerimize aktarılmadığına inanırsanız doğru bir karar vermiş olursunuz."[44]

Fakat Amerika'ya iltica eden ve şimdi Washington'da yaşayan, Solomatin'in o dönemdeki yardımcısı KGB ajanı Tümgeneral Oleg Kalugin aynı fikirde değildi. Kuzey Vietnamlılara devretmek için makinelerin ve onlara ait anahtar listelerin fazlasıyla hassas olduğu düşünülse de, Ruslar kesinlikle her fırsatta Kuzey Vietnamlılara yardım etmişlerdi. "John Walker aracılığıyla elde ettiğimiz sonuçların bazılarını ve Kuzey Korelilerin sonunda bize devrettiği *Pueblo*'dan sağladığımız malzemeleri kesinlikle Vietnamlılara verdik"[45] diyordu Kalugin. "Sovyet ordusu (...) Vietnam'a bulaşmıştı. Sadece askeri ekipman, donanım ve silah sağlama anlamında değil, aynı zamanda askeri operasyonları idare etmek ve Vietnam tarafının galip geleceğini düşündüğümüz belli bazı çalışmalar için bilgi ve talimat vermek anlamında da Vietnamlılara yardım ediyorduk. Elde ettiğimiz istihbaratı paylaşarak (...) eminim ki Vietnamlılarla yardım ettik. Bunu yaptığımızdan eminim."

Sovyetler başka yollarla da yardım sağladı. 18 Haziran 1965'te, Guam'daki bir pistte, yirmi yedi B-52 stratejik bombardıman uçağı kıyamet gününün provasını yaparcasına yan yana dizilmişti. Korkunç görünüyorlardı: on altı

43) A.g.e., s. 16.
44) Pete Early, "Interview with the Spy Master", *Washington Post Magazine* (23 Nisan 1995).
45) Oleg Kalugin'le görüşme, CBS News'in yayınlanmamış kopyası (tarihsiz), s. 15-16.

katlı bir bina büyüklüğündeki uçakların geriye doğru sarkarak uzanan yakıt dolu kanatları bir futbol sahasının yarısından daha büyük bir alanı örtüyor ve yere değmemeleri için payandalarla destekleniyordu. 100.000 poundluk (yaklaşık 444822 newtonluk) yeri sarsacak denli büyük itme kuvveti üreten sekiz adet Pratt&Whitney J-57 turbojet motor, kanatları daha da ağırlaştırıyordu. Bomba yuvaları, limuzin büyüklüğündeki nükleer bombaların sığacağı bir ambar büyüklüğündeydi.

Lider uçağın kokpitindeki pilotun eldivenli sağ eli, her biri ayrı bir motora bağlı sekiz gaz kolunu sıkıca kavradı. Yavaşça, tek bir hareketle, güçlü makineyi pistin üzerinde her an daha da hızlandırarak kolların hepsini sertçe ileri doğru itti. Saniyeler içinde, toplam on altı ton ağırlığında elli bir konvansiyonel bomba taşıyan uçak Anderson Hava Kuvvetleri Üssü'nden gökyüzüne doğru yükseldi. Onları iki düzineden fazla Stratofortress* izledi ve uçsuz bucaksız Pasifik Okyanusu'nun üzerinde KC-135 tanker filosuyla buluşacakları noktaya doğru uçtular. Orada, denizden sekiz kilometre yükseklikte, saatte 483 kilometre hızla uçarken yapılan hoş bir balet gösterisi gibi, uzun çelik kamışlarla dakikada 2720 kg. yakıt ikmali yaptılar.

Ark Işığı kod adlı harekâta katılan uçakların görevi, Güney Vietnam'ı –Birleşik Devletler'in kurtarmaya çalıştığı ülkeyi– yerle bir etmekti. Hedefleri, bombalandıktan sonra taş devri günlerine dönecek olan Vietkong gerilla üsleriydi. B-52'ler, hiç durmadan 8045 km. uçarak yerine getirdikleri görevleri sonunda, Güney Vietnam kırsalında açtıkları çukurlarla ülkeyi ay yüzeyine çevirdi. Kalkıştan on iki saat sonra yeniden Guam'a ineceklerdi. 8000 ton demir yağmuru, dokunduğu herkesi ve her şeyi yakıp yıkarak, parçalayarak ve ölüm saçarak, defalarca Güney Vietnam'a yağdı. Aylarca, her saat, her saniye, bu küçük ülkenin her yerinde ortalama 180 kiloluk TNT'ler patladı.

Her görevin öncesindeki hazırlık aşamasında, Guam üzerine bir elektron bulutu çöküyordu. Yeni bomba sigortaları ve fren balataları talep eden mesajlar çekiliyor, hedefler hakkında yazışılıyor, yetki ve göreve devam emirleri iletiliyordu. Sinyal hacmi her gün çan eğrisi gibi artıyordu.

Tonkin Körfezi Önergesi'nin geçmesinden kısa bir süre sonra, *Izmeritel* isimli Sovyet trol gemisi Guam'ın en önemli limanı Apra'nın üç mil açığında demir attı. Antenlerle dolu Sigint gemisi, balık fabrikasının üzerinde

* Tüm hava koşullarında görev yapabilen, sekiz turbojet motorlu stratejik ağır bombardıman uçağı. Nükleer veya nükleer olmayan bombalar, havadan yere füzeler ve sahte bombalar atabilir. B-52 olarak anılır. (ç.n.)

dönüp duran martı gibi, çöpleri karıştırarak sinyal arıyordu. Ark Işığı görevlerinin başlamasıyla çılgınlar gibi beslenmeye başladılar. Guam, Donanma'nın Güneydoğu Asya'daki birçok operasyonu için kilit bir haberleşme merkezi olarak hizmet verdi ve savaşın ilk zamanlarında Vietnam üzerinde bombardıman görevlerine katılan B-52'lerin sahne alabildiği tek bölgeydi. Ark Işığı'nın başlamasından hemen sonra, harekât planlamacıları, birçok olayda operasyonun sürpriz niteliğinin kaybolduğunu fark ettiler. Bunun nedenini anlamaları bir yıldan fazla sürdü.

Izmeritel, Apra açıklarında, dalgalar arasında masumca sallanırken, B-52'lerin kalkış zamanlarına ait net bir resim elde edebiliyordu. Saldırı öncesindeki kriptolu mesajlaşmaları analiz ederken, Acil damgalı mesajlardan alarm durumlarını saptayabiliyordu. Kalkıştan yaklaşık bir saat önce, kısa dalga VHF telsiz ağı, uçak ve mühimmat bakım personeli tarafından şifresiz yapılan görüşmelerle şişiyordu. Haberleşmenin bu şekilde artması, Sovyetlere, kalkmak üzere olan uçağa bayrakla işaret veren sinyalci gibi hizmet ediyordu. Ayrıca, "652, 09.00'da hazır olmalı" gibi telsiz konuşmaları sayesinde kalkan uçağın kuyruk numarasını saptayabiliyor, ve hatta mürettebatın isimlerini bile öğrenebiliyorlardı. Stratejik Hava Komutanlığı'nın [SAC: Strategic Air Command] Pasifik'in belirli bölgeleri için yayınladığı kriptosuz hava tahmin raporları da, havada yakıt ikmali yapılan yerleri deşifre ediyordu.

Güney Vietnam'da Vietkong tarafından yapılan benzer Sigint operasyonları da hedef bölgeleri açığa çıkarabiliyordu. Zira, B-52'ler nükleer izin için kullanılan Triton kod cihazı dışında başka kriptolama cihazı taşımadıklarından, tüm haberleşmelerini sesli ve şifresiz yapmaktaydılar. Düşmandan ele geçirilen belgeler arasında, planlı bir B-52 saldırısı üzerine iki buçuk saat boyunca yapılan ve saldırının tam zamanı, hedefin koordinatları da dahil birçok ayrıntıyla dolu bir konuşmanın kopyası vardı.

NSA, Hava Kuvvetleri ve Donanma'nın Guam ve diğer yerlerde yürüttüğü çok gizli bir araştırma arıcak, Kuzey Vietnamlı ve Vietkong'un Ark Işığı harekâtının sürpriz unsurunu nasıl tahmin edebildiklerini ortaya çıkardı.

NSA aynı zamanda, Sovyet trol gemisinin, keşfettiği bir 'zayıflık' sayesinde nasıl kod kırabildiğiyle de ilgileniyordu. Teknik olarak *şifre-sinyal anormalliği* olarak bilinen bu zayıflık, şifreleme sırasında meydana gelen elektrik düzensizlikleriydi ve bir NSA belgesinin dediğine göre, "düz metni veya diğer verileri bulması için düşmanı uyarıyordu". Bu, şimdi olduğu gibi, sonra da, kırılamaz şifreleri kırmanın en önemli yoluydu.

Sovyet trol gemisi, bu zayıflık olmadan da, şifreleme cihazından yayılan radyasyonu toplamak suretiyle şifre sistemlerini bozabilirdi. NSA, yıllardır, hassas haberleşme ve şifreleme cihazlarından –hatta elektrik kablolarından– yayılan radyasyonun izlenmesiyle toplanabilecek istihbarat miktarını merak ediyordu. Dikkatli analizler sayesinde, ışın halinde yayılan bu sinyaller gizli bir mesajın içeriğini, mesaj henüz şifre makinesinde yazılmaktayken –yani, şifrelenmeden önce– ortaya çıkarabilirdi. Benzer şekilde, gelmekte olan bir mesaj da, yazıcıdan kâğıda dökülürken, yani koruyucu şifreleri açıldığı sırada, fark edilebilirdi. Teşkilat, bu radyasyonu gidermek ya da, hiç değilse, azaltmak için, uzun zamandır "Fırtına Testi" adı verilen bir program yürütüyordu.

Bir NSA ekibi Guam'a uçtu ve, daha sonra *Izmeritel*'in yakınlarında konuşlanan, USS *Charles Berry* adlı destroyere yerleşti. Daracık bir Sigint karavanının içinde çalışan dinleme operatörleri, Sovyet trol gemisinin haber alma kabiliyetini saptamak için elektronik ortamı test etmeye başladılar. Sonra destroyer başka yerlere doğru hareket etti, sonunda, kıyının üç mil açığında kalarak adanın etrafında çalıştılar. Bu test rotası boyunca yapılan çalışmalarda, NSA ekibi 23.408 metrelik manyetik bant kaydı yaptı. Neyse ki, NSA ekibi, Sigint trol gemisi civarında ne "*tehlike işareti veren şifre-sinyal anormallikleri*"[46] ne de herhangi bir Fırtına problemi tespit edebildi. Bununla birlikte, adanın etrafındaki her noktada Hava Kuvvetleri bakım personelinin konuşmalarını net bir şekilde duyabiliyorlardı. "Haberleşmeler şifresiz dille yapılıyordu," deniyordu bir NSA raporunda, "ve NSA'nın analiz uzmanları B-52'lerin görev saatlerini kalkıştan en az iki saat önce tahmin edebiliyordu."[47]

Denizde yaptıkları araştırmalardan sonra, NSA ekibi yer devreleri test etti ve deşifre edilmiş çok gizli mesajların kâğıda döküldüğü telem yazıcılardan gelen sinyallerin, kriptosuz sesli kanallara sızdığını keşfettiler. Böylece, Sovyetler, sesli konuşmaları dinleyerek ve sonra dikkatlice analiz ederek gizli mesajları okuyabilirdi.

Araştırmanın sonucunda, NSA büyük ölçekteki diğer birçok haberleşme sızıntısının analizine rehberlik etti. Bunlardan biri olan Mor Ejderha kod adlı operasyon sayesinde, Kuzey Vietnamlıların birçok yolla, ki bu yollar arasında KC-135 tanker filosundan yapılan kriptosuz telsiz konuş-

46) *Izmeritel* ve Guam'la ilgili detaylar: NSA, Çok Gizli/Umbra/Noforn, "Akıntıya Karşı Kürek Çekmek", bölüm 2 (Haziran 1970), s. 202.

47) A.g.e.

malarının izlenmesi de vardı, planlı saldırıların yerlerini öğrendikleri anlaşıldı.

NSA'daki birçok kişi için sonuçlar şok ediciydi. NSA'nın eski haberleşme güvenliği direktör yardımcılarından Walter G. Deeley, "Hedef bölgelerden gizemli bir şekilde yok olan düşman güçlerine karşı Birleşik Devletler hava saldırılarının başarısı şüpheliydi" diyordu. "Kara harekâtlarında çoğu kez yaşlılar ve çocuklarla karşılaşıldı; deniz piyadelerinin amfibi birliklerinin şiddetli hücumlar gerçekleştirdiği yerlerse, neredeyse çöl kadar ıssız kıyılardı. Çok açıktı ki, düşmanın niyetlerimizi çok iyi tahmin edebiliyor olması, bizim güçlerimizden başarıyla kurtulmalarını sağlıyordu."

Deeley'e göre, daha da şok edici olan, haberleşme güvenliğindeki devasa açıklar konusunda NSA tarafından bilgilendirildikten sonra bile, ordunun düzeltici herhangi bir şey yapmayı reddetmesiydi. Vietnam'daki Birleşik Devletler ordu komutanları genellikle Comsec'i [haberleşme güvenliği] hor görür ve uyarılarına kulak asmazlardı. Ve haberleşme personeli onlardan, Amerikan birliklerini dinledikleri için, "kazıkçı arkadaşlar" diye söz ederdi. Bu gibi durumlarda NSA'nın yapacağı fazla bir şey yoktu. "Haberleşme güvenliği personeli ve analizcilerinin değişikliklere etki etme güçleri yoktu, söyledikleri sadece tavsiye niteliğindeydi"[48] deniyordu bir NSA raporunda. "Çok çeşitli nedenden dolayı, komutanlar sık sık haberleşme güvenliğinin bulgularını göz ardı eder ya da anlar görünür ama hiçbir şey yapmazlardı." Bunun sonuçları çoğu zaman ölümcül olmuştu.

Birinci Piyade Tümeni karargâhındaki bir Birleşik Devletler Kara Kuvvetleri komutanı, biri odasına girip de "yarın buranın 35 km. kuzeyinde"[49] bir yere yapılacak özel bir harekâttan bahsettiğinde, masasında oturmuş telefonla görüşüyordu. Bu konuşmayı dinlemekte olan haberleşme güvenliği çalışanlarından biri, operasyonun yerinden söz edildiğini duyarak durumu subaya bildirdi. Fakat subay planları değiştirme zahmetine bile katlanmadı. "İnişte, saldırı timi beklenmedik bir şekilde büyük bir direnişle karşılaştı" denmekteydi bir NSA raporunda. "Birleşik Devletler güçlerinin tahmini kaybı 58 ölü, 82 yaralıydı." Olay yerindeki ASA komutanı, "bu sonucu, güvenlik açığına düşmanın gösterdiği bir reaksiyon olarak değerlendirdi." Ölü sayısı, Birleşik Devletler'in zayıf haberleşme güvenliğinden ve Kuzey Vietnam Sigint'inin alarm vermedeki başarısından kaynaklanıyordu. NSA,

48) NSA, Çok Gizli/Umbra/Noforn, "Akıntıya Karşı Kürek Çekmek", bölüm 1 (Haziran 1970), s. 16.

49) *A.g.e.*, s. 35.

"Taktik uygulamalarda kullanması için düşman Sigint'ine gerçek bir istihbarat akışından, Birleşik Devletler operasyonlarının birçoğunda yenilgiye ya da kayıplara yol açan bir istihbarat akışından"[50] söz ediyordu.

Birleşik Devletler'in bu kod savaşını, II. Dünya Savaşı'nda Almanya ve Japonya'nın kaybetmesi gibi kaybediyor olması akıl almaz bir şeydi. Alman Enigma ve Japon Purple [Mor] kodlarının II. Dünya Savaşı sırasında kırılmasıyla elde edilen bilgiler gibi, şimdi de Kuzey Vietnamlılar Rusların yardımıyla NSA'nın en güvenli şifre sistemlerinden istihbarat sızdırıyordu. Hatta, muazzam miktarda sinyal istihbaratını bunu yapmaya bile gerek duymadan elde ediyorlardı, ki çoğu zaman bu istihbarat onları Amerikan güçlerinin hedefi olmaktan kurtarıyor ve yıkımdan kaçabilmelerini sağlıyordu.

En başından beri, Amerikalı komutanlar küstahça bir kibirle Birleşik Devletler Ordusu'nun üstünlüğüne inanıyordu. Onlara göre, Kuzey Vietnam Ordusu ve orman kökenli Vietkong ("çamurlar"), Birleşik Devletler'in haberleşme ağlarını anlayabilecek deneyimden yoksundu. Sonuçta, askerleri lastik sandaletler giyen bir ordu nasıl ciddiye alınabilirdi? Bir NSA çalışmasında şöyle denmekteydi: "Vietnam'daki ABD'li komutanların çoğu, düşmanın başarılı Sigint operasyonları yürütebilmesine kuşkuyla baktı. Bu komutanların Birleşik Devletler'in eğitim, ateş gücü ve hareket kabiliyetindeki üstünlüğüne olan inancı, haberleşme güvenliğinin önemini fazlasıyla azalttı."[51] II. Dünya Savaşı'ndaki Alman ve Japon meslektaşları gibi, bu komutanlar da yanılıyorlardı.

Amerikalı ordu komutanlarının II. Dünya Savaşı'ndan alınan bir diğer dersi ihmal etmeleri, yani kendi sinyal istihbaratlarından gelen uyarıları çok az dikkate almaları da bu sorunu büyütecekti.

8 Mart 1965'te, iki deniz piyade taburu Da Nang kıyılarına şiddetli bir şekilde hücum etti; bunlar savaşa gönderilen ilk resmi savaş birlikleriydi. Yıl sonuna kadar, Vietnam'daki Amerikan askerlerinin sayısı neredeyse 200.000 olacaktı. Nispeten sakin geçen bir dönemin ardından, 11 Mayıs'ta Vietkong ülkenin her tarafında püskürmeye başladı. 1000'den fazla insan, giderek zayıf bir nokta olmaya başlayan Kamboçya sınırından ülkeye girdi ve Saigon'un yaklaşık elli mil kuzeyindeki eyalet başkenti Songbe'den güneye geldi.

50) A.g.e., s. 38.
51) A.g.e., s. 50.

Kamboçya deliğini tıkamak için, NSA'nın amiral gemisi USS *Oxford*'un savaş bölgesine gönderilmesine karar verildi. *Oxford*, Vietnam bölgesinde görevlendirilen ilk yüzer Sigint fabrikası olacaktı. Bir an önce Güneydoğu Asya'ya hareket etmesi emri, gemiye 26 Mayıs günü ulaştırıldı.[52] O sırada *Oxford*, Batı Afrika açıklarında neredeyse dört ay süren görevini tamamlamak üzereydi ve bu yolculuğunda Lagos ve Durban limanlarında demir atmıştı. Şimdi de, mürettebata, evleri yerine savaşa gidecekleri ve bundan böyle geminin ana limanının Norfolk değil San Diego olacağı söyleniyordu. Bu haber, Doğu Sahili'ndeki aileler için de büyük bir darbeydi.

Gemideki Elint [elektronik istihbarat] operatörlerinden George A. Cassidy, "Afrika'da, yerel şebekelerin bazılarına bakıyorduk" diye hatırlıyordu. "Herhangi bir şey Komünistlerle ilgili olabilirdi. Komünist ya da Rus olan herhangi bir şey bulduğumuzda, bu berelerimizdeki tüy gibi bir şey oluyordu. Rusya'yla ilgili bir şey ele geçirmek en büyük amacımızdı."[53]

Sonra NSA'nın mesajı geldi. "Durban'dan ayrıldık ve başka bir nedenle Güney Afrika'nın diğer tarafına gitmeye başladık" diyordu Cassidy. "Saat, öğleden sonra üç gibiydi. Kaptan geldi ve bir anons yaptı. Çocuklar cidden endişeliydi. Demek istediğim, evlilikleri altüst olmuş birçok arkadaşınız var, onlar burada, aileleriyse dünyanın öbür ucunda. Bu adamların evleri, aileleri, akrabaları, çocukları, karıları, sevgilileri vardı, ve sahip oldukları her ne idiyse hepsi Doğu Sahili'ndeydi. Ve hepimizin söylediği tek bir şey vardı: Vietnam'a gidiyoruz. (...) Size şu kadarını söyleyebilirim ki, Kennedy vurulduğunda ne hissettiysek, şimdi de benzer bir moral bozukluğunu yaşıyorduk."

Uzun Güneydoğu Asya yolculuğunda, Cassidy, moralleri yükseltmenin bir yolunu buldu: Mürettebatın NSA Sigint yolculukları sırasında uğradıkları genelevlerde çektikleri fotoğraflardan bir fotomontaj yaptı. "Kendileri yerine başka bir askeri montajlamam için genelevlerde çektirdikleri fotoğrafları bana getirirlerdi" diyordu. "Bu resimleri gemide hiç kimseye, özellikle de subaylara göstermeyeceğime dair bana yemin ettirirlerdi ve ben de iyilerinden kendim için birer baskı alırdım. Bunları da kimsenin bulamayacağı bir yere, fotoğraf laboratuvarının havalandırma boşluğunda, büyük bir metal kutunun içine sakladım.

"Vietnam'a gitme emrini aldıktan sonra, bir gün arkadaşlarla konuşuyorduk; bana neden bütün resimlerden büyük bir poster yapmadığımı, böylece moralleri biraz olsun yükseltmeye çalışmadığımı sordular. 'Bunu yapa-

52) USS *Oxford*, "Komutanlık Tarihi" (6 Ocak 1966), Kapsam 1.
53) George A. Cassidy ile görüşme (Ocak 2000).

mam, beni öldürürler' dedim. Sonra kaptana gittim ve bu fikri ona açtım. 'Fotoğraflar gerçekten çok kötü, açık saçık değilse, bu fena bir fikir olmayabilir' dedi. Daha sonra da tek tek hepsine böyle bir şeye itiraz edip etmeyeceklerini sordum, kimsenin aldırdığı yoktu. Ve bir öğleden sonra posteri yemekhane güvertesine astık. Size bunun moralleri biraz olsun yükselttiğini söyleyebilirim. Posterde, çocukların Durban ve Kanarya Adaları'ndaki fahişelerle çektirdikleri resimler vardı; Karayipler'den bile birkaç fotoğraf vardı. Bazıları da, Şili'de, Valparaiso'daki Zürih Oteli'nde çekilmişti."

Her yerde olduğu gibi, Asya'da da, *Oxford*'a ilişkin tüm bilginin çok gizli olduğu düşünülüyordu. Ama maalesef, bu durum Birleşik Devletler'den gemiye gönderilenlerin hayatını zorlaştırıyordu. California'dan *Oxford*'a ulaşmaya çalışan John De Chene bunlardan biriydi. "*Oxford*'un manevralarının çok gizli tutmaya çalışıyorlardı" diyordu. "Önce Filipinler'deki Subic Körfezi'ne gittik, çünkü *Oxford*'u orada tutuyorlardı. Clark Hava Kuvvetleri Üssü'ne vardık ve arka yollardan dört saatlik bir yolculukla Subic'e giden bir otobüse atladık. Oraya vardığımızda, bize geminin Yokosuka'da (Japonya) olduğunu söylediler. Böylece, Clark'a gitmek üzere yeniden otobüse bindik ve oradan Yokosuka'ya uçtuk; söylenebildikleri tek şey geminin adını asla duymadıklarıydı. Fakat daha sonra, birisi geminin Saigon açıklarında olduğunu söyledi. Böylece biz de Saigon'a uçtuk, fakat orada da, hayır, burada değil, şu an Subic'de dediler. Tekrar Subic'e geldik, ama orada değildi. Nihayet bir araştırma yaptılar. Gemi iki aydır Sasebo'daki (Japonya) bir kuru havuzda yatıyordu. Böylece bizi Japonya'daki bir donanma üssüne uçurdular, aşağıdaki adalara kadar tüm yolu bir Japon treniyle gitmek zorunda kaldıktan sonra, ertesi sabah Sasebo'ya vardık. Gemi oradaydı. Neredeyse bir haftadır yollardaydık."[54]

Kuru havuzdan çıkarılan *Oxford* Tayland Körfezi'ndeki görev sahasına doğru yelken açtı; burası, Phu Quoc Adası'nın güney ucunda, An Thoi yakınlarında uzak bir bölgeydi. "Kamboçya/Vietnam sınırındaki görev yerimizde, hem dost hem düşman haberleşmelerini dinleyip kaydederek neredeyse iki ay kaldık" diyordu De Chene. "Çoğu zaman kıyının sadece iki mil açığındaydık." Burası, dinleme yapmak ve bölgedeki yüzlerce birime yönelik DF [direction-find: yön bulma] faaliyeti için çok iyi bir yerdi.

Gemi arada sırada An Thoi'ye çekilirdi, böylece geminin posta görevlisi Ray Bronco postaları alır ve bırakırdı. Bir gün, kazayla, An Thoi'de, yakalanan Vietkongluların tutulduğu bir hapishane olduğunu öğrendi.

54) John De Chene ile görüşme (5 Şubat 2000).

"Birleşik Devletler'e postalanacak çantalarca mektupla birlikte bir kamyonetin arkasındaydım" diyordu. "C-130 tipi bir nakliye uçağı geldi ve piste indi. Uçaktan kırk beş metre kadar uzaktaydım, ya da daha az. Uçak döndü ve kuyruğunun ucu neredeyse kamyonetin arkasına kadar geldi. Arka kapısı açıldı ve çığlıklar atan otuz ya da elli kadar Vietkonglu dışarı fırladı. Bana doğru hamle yaptılar. Deniz piyadeleri onların kafalarına doğru ateş etti. Masum bir seyircinin orada olduğunu bilmiyorlardı. Bu olaydan dolayı hâlâ geriye dönüşler ve travma sonrası stres yaşıyorum."[55]

Daha sonra, *Oxford*'un kardeş gemisi USS *Jamestown*'un da bölgeye gitmesi emredildi. Bilinen adıyla *Jimmy-T*, Saigon civarındaki Güney Çin Denizi'nde ve Delta bölgesinde görevlendirildi. "Kardeş gemiyle (...) aramızda hep bir rekabet vardı" diyordu Richard Kerr, Jr. "Kıç taraftaki harekât bölgesine, tahtadan kocaman bir klasik 'kuş' şekli oyulmuştu. Ardındaki hikâyeyi bilmiyorum, ama sanırım 'Bir kardeşten diğerine' gibi komik bir yazısı vardı."[56]

Aşağıda, *Oxford*'un baş tarafındaki NSA kabinlerinde, dinleme operatörleri çok hassas KG-14 çok kanallı alıcılarla çalışıyorlardı. Sigint birimi, mesajları tercüme etmek için, Lao/Tay dillerini, birkaç Çin lehçesini, Rusça'yı ve Vietnamca'yı iyi düzeyde bilen dilbilimcilere sahipti. Gemideki dinleme operatörlerinin arasında Tagalog'ta, yani Filipinlilerin konuştuğu dilde uzman en az bir kişi vardı. "Yapabildiğimiz kadar çok iş yapıyorduk" diye hatırlıyordu De Chene. "Fort Meade hem kayıtları, hem kopyalarını, hem de bizdeki ayrıntıları istiyordu. Ulaşabildiğimiz kadar çok sahada oldukça fazla sayıda izleme yaptık. (...) Yaklaşık iki hafta boyunca, gemide NSA'dan bir adam bulundu. Kendi halindeydi. Gemide ne işi olduğunu kimsenin bildiğini sanmıyorum." Kıç tarafta ise, Elint operatörleri, 32-hatlı Ampex kayıt cihazlarına bağlanmış kocaman Myler teyp makaralarına yüzlerce radar sisteminin sinyallerini kaydetti.

Oxford'un Güneydoğu Asya'da geçen yıllarında üstlendiği en önemli görevler arasında, 23-27 Ekim (1966) tarihlerinde Filipinler'in başkentinde düzenlenen Manila Yedili Zirve Konferansı da vardı. Stanley Point Donanma Hava İstasyonu'nun tam karşısına, Manila Limanı'na demirleyen gemi, görüşmeleri dinleyebiliyordu. Bu sayede, Amerikalı müzakereciler diğer oyuncuların strateji ve savlarını öğrenmekle daha ilk oyunda avantaj sağlıyordu. Bir ara, gemideki dinleme operatörleri "bir komployu ortaya çıkar-

55) Ray Bronco ile görüşme (17 Şubat 2000).
56) Richard E. Kerr, Jr.'dan yazara gelen e-posta (26 Ocak 2000).

dı," dedi De Chene. "Johnson'a [Birleşik Devletler Başkanı Lyndon B.], Marcos'a [Filipinler Başkanı Ferdinand E.] ve bir de sanırım Nguyen Cao Ky'a suikast düzenlemeyi planlıyorlar." Komplocular, Komünist Huk hareketinin üyeleriydi. Dinleme operatörlerinin uyarısı sonucunda, gemi mürettebatının her biri takdirnameyle ödüllendirildi.

Kendilerinden genel hizmet personeli olarak bahsedilen Sigint personeli ve gemi mürettebatının geri kalanı, aslında tecrit edilmiş durumdaydı. "Genel hizmet personelinin neyi nasıl yaptığımız konusunda bir fikri yoktu" diyordu De Chene. "Tüm bildikleri, işgününün başlangıcında gördükleriydi; geminin hem ön hem de arka tarafındaki güvenlik kapılarının ardına çekiliyor ve öğle yemeğine kadar orada kalıyorduk. Çoğu zaman bizden uzak dururlardı ve biz de onlardan. Sanki iki farklı *Oxford* vardı ve bence gerçekten öyleydi." Ray Bronco da aynı fikirdeydi: "Onlar [Sigint personeli] kendi dünyalarında yaşıyordu."[57]

Temmuz 1966'da, NSA, *Jamestown*'ın geçici olarak *Oxford*'un nöbetini devralmasına ve *Oxford*'u da sinyal istihbaratı operasyonları yürütmek üzere Çin anakarası kıyılarına göndermeye karar verdi. O sıralarda Çin'de, zorlu ve kapalı bir kutu olan Kültür Devrimi yaşanıyordu. "Çin sahilleri boyunca bir aşağı bir yukarı iki hafta kadar gezindikten sonra," diyordu De Chene, "aldığımız sonuçlar, dürüst olmak gerekirse, oldukça yetersizdi. Görünen oydu ki, Çinliler nereye ne zaman gideceğimizi biliyorlardı ve çoğu zaman ya hiç haberleşmiyorlar ya da yetecek kadar haberleşiyorlardı."

Dinleme görevi çok sıkıcı olmaya başladığı bir sırada, Güney Çin Denizi mürettebatın istediğinden de fazla heyecanlı olmaya başladı. Ora Tayfunu hızla *Oxford*'a doğru ilerliyordu. "Çok şiddetli savruluyorduk," diye hatırlıyordu De Chene, "ve fırtına gittikçe sertleşiyordu. Ertesi gün kıyamet koptu. Bir buhar kazanını kaybettik, işte şimdi denizin ortasında kalmıştık, neredeyse tayfunun merkezinde. Sürükleniyorduk ve rüzgâr bizi Kızıl Çin kıyılarına doğru itiyordu."

Acil yardım mesajı çekildi ve bir römorkör filosu bölgeye sevk edildi. Fakat koca bir gün herhangi bir yardım belirtisi olmadan geçti. "Herkese son durumumuzla ilgili talimatlar veriliyordu," diyordu De Chene, "ve gemiyi terk etme emri de verebilirlerdi. Ama haberleşme teknisyenleri cihaz ve belgeleri imha etmek için gemide kalacaklardı. Kaptan, kurtarma botumuzu ve kendi filikasını denize indirip gemiyi yedekte çekmeyi ya da en azından geminin sürüklenmesini yavaşlatmayı da düşündü. Bu noktada,

57) Bronco görüşmesi.

kumsaldan yirmi mil veya Çin karasularından sekiz mil kadar uzaktaydık. Nihayet, iki mil daha sürüklendikten sonra, römorkör geldi ve bize halat attı. Sonra da bizi yedeğine alarak Tayvan'a, yakalanma ve fırtına tehlikesinden uzağa çekti."

Vietnam'daki savaş düğün pastası gibi çok katlıydı ve en alttan en üste doğru yapılıyordu. Düşman sinyallerinin yerini nokta olarak tespit etmek için Saigon yakınlarındaki balta girmemiş ormanlarda etrafı kolaçan ederek dolaşan James Davis'in pusuya düşürülerek öldürülmesinden sonra, NSA yön bulma denemelerini havadan yapmaya başladı. "Güneydoğu Asya'daki radyo dalgalarının yayılımı, DF [yön bulma] cihazının vericiye çok yakın olmasını gerektirdiğinden," deniyordu bir NSA raporunda, "bunlar en iyi havadan yakalanabilecekti."

Havada gerçekleştirilen bazı Sigint ve DF görevleri çok iyi planlama gerektirse de, helikopter görevleri gibi diğer faaliyetler için önemli olan deneyim ve sezgi gücüydü. Dinleme operatörleri, askerden arındırılmış bölgenin hemen güneyinde, UH-1H "Huey" tipi helikopterlerin içinde ağaç tepelerine neredeyse teğet uçarlardı. Helikopter kızaklarına tutturulmuş antenlerle, Kuzey Vietnam Kara Kuvvetleri'ne ait haberleşme sinyallerini araştırırlardı. İçeride, bir Vietnamca uzmanı, Kuzey Vietnam Ordusu'ndan ele geçirilmiş bir sırt çantası telsizine bağlı bir kulaklıkla, sızma girişiminde bulunanları dinlerdi. "Bu telsizler, .50 kalibrelik, yeşil renkte ve eski püskü mühimmat kutularında taşınırdı," diyordu bir dinleme operatörü. "Üzerlerinde, dalga boylarını gösteren Çince yazılmış birkaç rakamdan başka bir şey olmazdı."

Helikopterlerdeki pilotların elinde, acil mesajları gizli ve çabuk bir şekilde üsse iletebilmek için sesli haberleşme sağlayan güvenli KY-38'ler vardı. "Havada kaldığımız zamanın büyük bölümünde, onların haberleşmelerini dinleyebiliyorduk" diyordu dinleme operatörü, "böylece oldukça fazla bilgi elde edebiliyordunuz. Fakat, zaman çok önemli bir kriterdi. Birimler hep hareket halindeydi, bu yüzden, bilgiyi zamanında aktaramazsanız pek bir işe yaramazdı. Kapsamlı planlamada kullanılan uzun dönemli stratejik istihbarata karşın, taktik istihbarat çok anlık bir işti." Önce Kuzey Vietnam Kara Kuvvetleri'ne ait birimler yerleştirilir, onların ardından da hava ya da kara birlikleri sevk edilirdi.

Diğer servislerin tersine, II. Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren Kara Kuvvetleri hava sinyal istihbaratına çok az önem verdi. 1950'li yıllar boyun-

ca, Kara Kuvvetleri'ne bağlı dinleme operatörleri görev uçuşlarını Donanma uçaklarıyla yaptı. 1960'ların başında, gene Donanma'nın bir Gökyüzü Savaşçısı'nda gerçekleştirdikleri bir operasyonunun kod adı, durumu yeterince anlatıyordu: Çiftlik Takımı. Tam bu noktada, Kara Kuvvetleri, kendine bağlı profesyonel bir hava dinleme ekibi oluşturmak için insana ve kaynaklarına yatırım yapmaya karar verdi. 1962 Mart'ında, Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi ilk hava DF platformuna sahip oldu: RU-6A De Haviland Beaver, tek motorlu, alçaktan ve yavaş uçan, ve dinleme kabini çok az dinleme operatörü alabilen bir uçaktı. Birkaç gün içinde, bu birimdeki dinleme operatörleri bu uçağa Mini Minnacık Havayolları [TWA: Tenny Weeny Airlines] demeye başladı.

Vietnam'da kullanılan ilk Sigint uçakları olan yüksek irtifa U-2'lerin ya da çok süratli SR-71'lerin kaba tasarımları neredeyse komikti. "Operatörler, derme çatma bir yön bulma antenine ulaşmak için uçağın arka tarafına uzun kablolarla sarkıtılırdı"[58] diyordu eski bir asker. "Mürettebat, aşırı gürültülü uçakta, sıcak ve nemli bir ortamda çalışırdı. Görevler genellikle dört saat sürerdi, fakat temas halindeki güçlerin harekât tempolarına göre bu süre artabilirdi." Uçaklar komik görünüyor olsa da hayati önemde bilgi sağlamaktaydı. Aynı eski asker, "Karadaki birliklere verilen istihbaratın üçte birinin hava görevlerinden sağlanan istihbarat olduğu söyleniyordu" demekteydi.

Daha sonra, Beaver filosuna daha gelişmiş bir uçak katıldı: RU-8D Seminole.* Bu, çift motorlu, beş kişilik bir uçaktı. Kanat uçlarından diklemesine fırlayan uzun, ince, kılıca benzeyen antenler bu küçük casus uçağına korkutucu bir görünüm kazandırıyordu.

Richard McCarthy, 3. Telsiz Araştırma Birimi'nin 224. Hava Takımı'na gönüllü katılanlardandı. Sık sık, Tan Son Nhut Hava Üssü'nden havalanır, Saigon'dan denize kadar uzanan, sivrisineklerle dolu bataklık bir bölge olan Saigon Nehri Delta Bölgesi'nde görev uçuşu yapardı. Bu bölge aynı zamanda Saigon'a giden başlıca taşıma yolu olduğundan, korsanlar ve küçük gruplar halinde dolaşan Vietkong gerillaları için de bir

58) RU-6A Beaver ve RU-8D Seminole uçaklarıyla ilgili bu ve diğer detaylar NSA'dan alınmıştır, "Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi Hava Keşfi: Görev ve Kurban" (tarihsiz), s. 2-6; NSA, "Ulusal Vigilance Parkı RU-8 Uçağı İthaf Töreni" (12 Mayıs 1998).

* Seminole: 18. yüzyılın ikinci yarısında Kuzey Florida'ya göç eden, Muskogi dili konuşan, Krik kökenli Kuzey Amerika Yerlileri. Yaklaşık 1775'te kullanılmaya başlayan Seminole adı "kaçak" ve "öncü" gibi çeşitli anlamlara gelir. Bu adın İspanyolca "vahşi" anlamına gelen *cimarrón* sözcüğünden türemiş olabileceği de düşünülmektedir. (ç.n.)

cennet haline gelmişti. McCarthy, "Bu yolu kontrol eden Saigon'u da kontrol ederdi"[59] diyordu.

Delta sahası çok kesif olduğundan, tek motorlu Beaver uçakları tercih edildi. Yardımcı pilotun arkasında sırtını uçağın gövdesine dayamış sıkışık halde oturan ve önünde iki Collins 51S1 alıcısı bulunan McCarthy, başlığındaki bir mikrofonla düşman haberleşmelerini dinliyor ve duyduklarını diğer bir mikrofondan Beaver'ın pilotuna ve yardımcı pilotuna aktarıyordu. Görev, pencereden bakarak sınır işaretlerini araştırmayı da içeriyordu ve çizimlerin yapıldığı sayfaların uçup gitmesini önlemek için kapılara metrelerce koli bandı yapıştırılmıştı.

Delta üzerinde bir görev uçuşuna çıkalı iki saat olmuştu ki, McCarthy'nin kulaklığı cızırdamaya başladı – bildik bir sesti bu; bir gerilla görüşme yapmak için vericisinin düğmesini belli bir istasyona ayarlamaya çalışıyordu. "İyi ve yüksek sesle konuşuyordu" diyordu McCarthy. "Gösteri zamanıydı." Hedeften farklı konum açıları elde edebilmek ve böylece gerillanın kullandığı vericinin yerini saptamak amacıyla, pilot uçağı eğik pozisyonda ileri geri uçurmaya başladı. Düşman kuvvetlerinin yeri saptanır saptanmaz, mürettebat hava saldırısı için yardım isteyecekti.

NSA Vietnam'a daha fazla dinleme uçağı gönderdikçe, gökyüzü, sinyalleri avlayıp yuvalarına götüren tuhaf görünümlü demir kuşla dolu bir kuşhaneye döndü.

Helikopterlerin ve deniz uçaklarının 3200 metre yukarısında "Büyük Göz" EC-121M vardı. Bu, gövdesinin altında ve üstünde dev anten kaportaları olan bir Lockheed Super Constellation* idi. Bazılarına göre uçak, kambur ve hamile bir dinozora benziyordu. Çok ağır ve kabin basıncı ayarlanmamış olduğundan, uçuş yüksekliği yaklaşık 3000-3500 metreyle sınırlandırılmıştı. İçerideki penceresiz bölmelere sıralanan dinleme operatörleri, Birleşik Devletler taarruz uçaklarını ikaz edebilmek için, her on iki saatlik görev boyunca boşluktaki her istihbarat taneciğini toplamaya çalışırdı.

Uyarıların hayati önemi vardı. 1972 ilkbaharının sonlarında, General John Vogt, Hava Kuvvetleri Komutanı General John Ryan'a, 7. Hava Gücü'nün hava savaşını kaybediyor olduğunu açıkça ifade ettiği özel bir

59) Richard McCarthy'nin bu ve diğer yorumları yazara gönderdiği e-postadan alınmıştır (25 Şubat 2000). McCarthy Aralık 1965'ten Ağustos 1967'ye kadar Vietnam'da hizmet verdi ve yirmi yedi çınar yaprağıyla süslü hava hizmet madalyasıyla ödüllendirildi.

* Lockheed Constellation: Lockheed şirketi tarafından 1943 ve 1958 yılları arasında Burbank'te (California) üretilmiş, "Connie" adıyla da bilinen, dört motorlu ve pervaneli yolcu uçağı. (ç.n.)

mesaj çekti. Vogt'a göre, sorun, Kuzey Vietnam pilotlarının giderek ustalaşmaları ve Atoll füzelerini tek seferde ve yüksek hızda atabilme becerileriydi. Onlarla savaşan Birleşik Devletler pilotlarıysa çatışma bölgesine her sene dönüşümlü olarak gelmekteydi.

NSA bu soruna, sinyal istihbaratıyla desteklenen ayrıntılı uyarıları süratle pilotlara ileten Teaball sistemiyle çare buldu. Teşkilattaki birçok insan, bu tür gizli bilgilerin açıkça yayınlanmasına karşı çıktı, ama sonunda fikir onaylandı.

Teaball, NSA'nın Kuzey Tayland'da, Nakhon Phonom'daki büyük bir dinleme karakolunda bir karavana kuruldu. Orada, dinleme operatörleri, bölgedeki yerden havaya füze mevzilerine ve MİG avcı uçaklarına ait son sinyal istihbaratını, bir röle uçak aracılığıyla kendi pilotlarına aktarıyordu. Sigint bir Amerikan savaş uçağının vurulmak üzere hedef alındığını ortaya çıkardığında, 'Günün Kraliçesi' takma adlı pilota anında haber verilirdi. "Doğal olarak, bu özel uçuşun pilotu soğuk terler dökmeye başlardı"[60] diyordu, Teaball'a katılmış emekli bir Hava Kuvvetleri tümgenerali olan Doyle Larson, "fakat saldırı gücünün diğer tüm unsurları biraz olsun rahatlar ve kendilerini Teaball'a emanet ederlerdi." Eski bir pilot ve Sigint subayı olarak Vietnam'da yetmişten fazla çatışma görevine katılmış olan Larson'un dediğine göre, "Teaball gelir gelmez başarılı olmuş," Kuzey Vietnam MİG'lerine saldıran Amerikan avcı uçaklarının vuruş yüzdesi "üç kat artmıştı".

Helikopterlerin, Beaver'lerin, Seminole'lerin ve "Büyük Göz"'ün üzerinde, uçan dinleme karakolları RC-135'ler –dinleme operatörleriyle ve süper gelişmiş dinleme cihazlarıyla donatılmış Boeing 707'ler– vardı. Okinawa'nın Kadena Hava Üssü'nden kalkan bu uçaklar, Burning Candy (*Yanan Şekerleme*) ve Combat Apple (*Savaş Elması*) kod adlı görevlerde her gün Tonkin Körfezi'ne doğru uçarlardı.

Sonunda, çatışmalar kızıştıkça daha fazla görev uçuşu yapılır oldu ve iş, bir RC-135'in Tonkin Körfezi'nin kuzeyinde sürekli bir istasyon olarak günde yirmi dört saat uçmasına kadar vardı. Yürütülen program inanılmaz yoğunlukta çaba ve dikkat gerektiriyordu.

Tonkin Körfezi üzerinde geçen on iki saat de dahil, her görev on dokuz saati buluyordu. Her gün iki görev uçuşu yapılıyordu, asıl uçaklar herhangi bir sorunla karşılaşırsa diye de, her an kalkışa hazır bir uçak

60) Tümgeneral Doyle Larson, "Direct Intelligence Combat Support in Vietnam: Project Teaball", *American Intellegence Journal* (İlkbahar/Yaz 1994), s. 55-58.

yedek bekletiliyordu. Bunlar olup biterken, çok sayıda Çin-Sovyet hedefiyle ilgilenmek için, Uzakdoğu'daki beş RC-135'e daha ihtiyaç duyuldu. Bu görevlerin bedelini sadece personel ödemedi; paslandırıcı tuz serpintisi ve aşırı nem nedeniyle uçakların alüminyum gövdeleri de zarar gördü.

Kuzey Vietnam Hava Kuvvetleri bu uçakların amaçlarını çok iyi biliyordu ve ara sıra bunları düşürmeye teşebbüs etti. "MİG-21'ler körfez üzerinde yıldırım hızıyla uçarlar ve RC-135'e pas atarlardı"[61] diyordu eski Sigint subayı Bruce Bailey. "Hem yakıt miktarları hem de korkuları onları tek geçişle sınırlıyordu. Tüm silahlarıyla ateş açarlar ve hemen geriye, AAA'nın [anti-aircraft artillery: uçaksavar bataryası] ve SAM'lerin [surface-to-air missile, karadan havaya füze] güvenli şemsiyesi altına girmek için hızla uzaklaşırlardı." RC-135'ler ödül hedef olsalar da, MİG'ler hiçbirini vuramadı.

RC-135'ler her uçuşta elektronik sondaj pompası gibi çalıştı; özellikle de, üzerindeki yanağa benzeyen antenleriyle 'Amerika sincabı' takma adıyla anılan RC-135C uçakları. Mutfak süzgeçleri gibi, uçaktaki keşif sistemleri de, Bailey'e göre "doğru akımdan ışığa kadar olan bir elektronik spektrumda" havayı otomatik olarak filtrelemeye programlanmıştı. "Çok geniş bir kapsama alanı vardı ve inanılmaz sayıda, o kadar çok sinyali işlemden geçirebiliyordu ki, sistem 'elektrikli süpürge' adıyla anılır olmuştu. Uçtuğu her yerdeki elektronik veriyi topluyor ve bilgiyi hem analog hem de dijital olarak kaydediyordu."

Aynı zamanda, Amerika Sincabı'nın üzerindeki çok sayıdaki yön bulma cihazı yüzlerce millik bir alandaki her vericinin yerini otomatik olarak belirleyebiliyordu. Gelişmiş bilgisayarları standart dışı her sinyali saptıyor ve bunları aydınlatabiliyordu. Diğer kilit ses ve veri frekansları bilgisayarda önceden programlanmıştı ve bilgisayar bunları tespit ettiği anda kaydetmeye başlıyordu. "Bu sistemin topladığı veri miktarı bütün bir birimin ve bu verileri işleyecek karmaşık cihazların ihtiyacını karşılamaya yetiyordu" diyordu Bailey. "Bu büyük ve etkileyici operasyon 'Kâşif' adıyla anılır olmuştu. Kâşif'ten gelen istihbarat herkesi hayrete düşürecek miktardaydı.

"İşlemden geçirme hızının büyüklüğü ve çatışma bölgesinde sadece özel görevler için kullanılmasıyla," diyordu Bailey, "Amerika Sincabı bu görevler sırasında savaş bölgesinde sadece birkaç saat kalıyordu. Gidiyor, bütün sinyalleri emiyor, yüksek teknoloji ürünleriyle donatılmış iki ope-

61) Bruce Bailey'nin bu ve diğer açıklamaları "The RB-47 & RC-135 in Vietnam"dan alınmıştır, 55. Stratejik Keşif Filosu'nun web sitesi <http://www.55srwa.org/55_vietnam.html> (1 Mayıs 2000).

ratörünün etrafı biraz kolaçan etmesini sağlıyor, sonra da küresel görevlerine kaldığı yerden devam ediyordu."

RC-135'in başka bir türü de, savaşın sonlarında Vietnam'a gönderilen, tavşan kulağı antenleriyle kolayca ayırt edilen RC-135U 'Combat Sent' uçağıydı. "Teknik özellikleriyle bir bilim kurgu uçağını andıran bu uçak (...) şimdiye kadar görülen en girift ve özel görev kabiliyetine sahip" uçak olarak tanımlanmıştır.

Erkek arılar [uzaktan kumanda edilebilen insansız uçaklar], Vietnam'ın ince atmosfer katmanlarının üzerinde 20.000 metreyi aşan irtifalara çıkabiliyordu. "Her türlü haberleşmeyi dinleyebilecek şekilde tasarlanmışlardı: radarlar, data linkleri vb."[62] diyordu Bruce Bailey. "Dinlenen veriler diğer uçaklara, yer birimlerine ya da uydulara aktarılıyordu." Saigon yakınlarındaki Bien Hoa Hava Üssü'ne konuşlandırılan bu küçücük erkek arıların sahip oldukları sistemlerin çokluğu üzerine bir şaka bile yapılıyordu: Kuzgun'lar, bu uçaklarda, "kötü giden bir şeyin suçunu üstlenmek için arazi tecrübesi olan bir subayın minik bir kopyasının" olduğunu iddia ediyordu.

Program çok başarılı oldu. 13 Şubat 1966'da, General Ryan komutasındaki erkek arılardan biri "büyük bir fedakârlık yaptı" diyordu Bailey, fakat alev topuna dönüşmeden saniyeler önce, tapa ve radar güdüm bilgileri de dahil olmak üzere bir SA-2 füzesine ait çok önemli bilgileri dinledi ve bir RB-47'ye iletti. Hava Kuvvetleri sekreter yardımcısı bu olayı, "son yirmi yılda elektronik keşfe yapılmış en önemli katkı" olarak değerlendirdi.

Casusluk dünyasının Dragon Lady'si U-2'ler erkek arıların bile üstünde uçuyordu. 1960'ta Francis Gary Powers'ın Sovyetler Birliği üzerinde vurularak düşürülmesi ve Eisenhower'ın Birleşik Devletler'in bir daha asla Rusya semalarında uçmayacağını açıklamasını takiben, U-2'ler nükleer testler için hava örnekleme görevleri veya ikincil görevler için kullanılır oldular; görünen oydu ki, U-2'ler için görkemli günler geride kalmıştı. Sonunda, istihbarat subayları, uçağa "Yararsız İkili" adını taktı. Küba füze krizi koldaki küçük bir kurşun yarasıydı sadece, fakat 1964'teki Tonkin Körfezi olayından sonra, U-2'ler Vietnam Savaşı için göreve çağrıldı. Uçak kendisini ünlü yapan işini –yüksek irtifada fotoğraflama– yapmaya başlasa da, çok geçmeden bu görev değişti. U-2'nin zayıf noktası olan SA-2 füze

62). Erkek arılara ait detaylar Bruce Bailey'nin "Drones in Southeast Asia" makalesinden alınmıştır, 55. Stratejik Keşif Filosu'nun web sitesi <http://www.55srwa.org/55_vietnam.html> (1 Mayıs 2000).

rampalarının Kuzey Vietnam'daki sayıları giderek artınca, uçaklar da özellikle Sigint görevlerinde kullanılmaya başladı.[63]

Önce Saigon yakınlarındaki Bien Hoa Hava Üssü'nde, daha sonraysa Tayland'da konuşlandırılan Hindiçini'ndeki U-2'ler, artık CIA'nın değil, Stratejik Hava Komutanlığı'nın sorumluluğundaydı. Bu yeni sorumluluktan dolayı mutlu olsalar da, Hava Kuvvetleri pilotları dinleme işini düşman topraklarında fotoğraf çekmekten çok daha can sıkıcı buluyordu. "Yapmam gereken, sadece, kötü adamların radar frekanslarını ve sinyallerini toplayacak kayıt cihazlarını uçağa yüklemek ve her şeyi izlemekti"[64] diyordu eski bir U-2 pilotu olan Buddy Brown. Daha sonra da Silahlı Kuvvetler'in Kurye Servisi kasetleri NSA'ya ulaştırıyordu.

Görevler, uçakların Körfez ya da Laos üzerinde on iki saatin üzerinde uçarak başlıca Çin haberleşme hedeflerini dinlemelerini gerektiriyordu. Gövdesindeki bıçak benzeri anten sayısı arttıkça, bir zamanların zarif U-2'si giderek bir oklukirpiye daha çok benzemeye başlıyordu. Uçaktaki alıcılar her gün biraz daha otomatikleşiyordu. Pilotun yapması gereken tek şey uyanık kalmaktı. Antenler, önceden programlanan sinyalleri toplar ve uçaktaki alıcılar bu sinyalleri, uydu aracılığıyla neredeyse eşzamanlı olarak NSA'ya aktaracak olan Güney Vietnam'daki Sigint analizcilerine otomatik olarak iletirdi. NSA'daysa, bilgisayarlar ve kripto-analizcileri hemen sinyallere saldırmaya başlardı.

Bruce Bailey, "Pilot," diye hatırlıyordu, "ya otomatik olarak ya da uzaktan kumandayla kontrol edildiğinden alıcıları çalıştırmazdı. Orada oturur ve yapacak veya görecek pek bir şey olmadan saatlerce gökyüzünde sıkıcı daireler çizerdi. Tek avuntusu, saldırı uçaklarından ve kurtarma çalışmalarından gelen telsiz konuşmalarını dinlemekti. Bu konuşmalar uyanık kalmasına yardım ederdi."[65]

63) CIA, 15 Ağustos 1961 tarihinde Kuzey Vietnam üzerinde bir fotoğraflama görevi yürüttü. 1962 ve 1964 yılları arasında, CIA'nın U-2'leri Kuzey ve Güney Vietnam üzerinde toplam 36 fotoğraflama görevi yerine getirdi. Fakat, Nisan 1964'te, Vietkongluların daha faal olmaya başlamalarından dolayı, fotoğraflama ihtiyacı stratejik keşiften taktik desteğe kaymaya başladı. Hindiçini'ndeki çatışmaların şiddetlenmesinin bir sonucu olarak, Birleşik Devletler İstihbarat Kurulu, çatışmaların devam ettiği bölgelerde havadan geşif yapılması sorumluluğunu Stratejik Hava Komutanlığı'na verdi. Tonkin Körfezi Önergesini takiben, Hindiçini'ndeki tüm faaliyetlerin sorumluluğu Hava Kuvvetleri'ne verildi. [CIA, "CIA ve U-2 Programı, 1954-1974" (1998), s. 222-5].

64) Ben R. Rich ve Leo Janos, *Skunk Works* (Boston: Little, Brown & Company, 1994), s. 185.

65) Bailey'in yorumları ve U-2 ile ilgili ayrıntılar Bruce Bailey'den alınmıştır. "The View from the Top", 55. Stratejik Keşif Filosu'nun web adresi <http://www.55sw.af.mil/55_bruce.html> (1 Mayıs 2000).

Sistemler daha otomatik hale geldikçe, yerdeki Sigint analizcileri de U-2'nin elektronik sistemleri sayesinde hedeften hedefe uzaktan değişiklik yapabilir hale geldiler. "Bu sistemler analizcilerin en merak edilen sinyalleri seçmelerini, şüpheli yansıtıcıları taramalarını, U-2'nin içindeymiş gibi cihazları çalıştırmalarını ve elde ettikleri istihbaratı uydu veya diğer haberleşme sistemleriyle dünya üzerindeki diğer kullanıcılara iletmelerini sağlıyordu" diyordu Bailey. Sonuçta, Bailey'e göre, pilotları uyanık tutan asıl şey, basit bir rahatsızlıktı. "On iki saat boyunca basınç elbisesi giymek, aynı pozisyonda oturmak, aşırı sıcağa veya soğuğa maruz kalmak, bağırsakları kontrol altında tutmak, solumak zorunda kaldığınız oksijenden ve aşırı kuru havadan dolayı vücudunuzun sürekli su kaybetmesi gerçekten ıstırap vericiydi." Bununla birlikte, diyordu Bailey, uçağın belirli bir bölgede uzun periyotlarda kalabilme ve binlerce konuşmayı yakalayabilme kabiliyeti onu "Comint Kralı" yapmıştı.

Hava Kuvvetleri Binbaşısı Jerry O'Malley, SR-71'inin burnunu Kadena Hava Üssü semalarına kaldırmadan hemen önce, "Gaz kollarına tam güç"[66] dedi. 21 Mart 1968 Salı günü öğleden hemen sonra, SR-71 Blackbird Okinawa'dan ilk görevine havalandı: Kuzey Vietnam hava sahasına sızmak, düşman radar sinyallerini kaydetmek, füze sahalarının fotoğraflarını çekmek ve akşam yemeği için zamanında geri dönmek.

Ses hızının üç katından daha fazla bir süratle Vietnam'daki sıcak savaşa doğru uçan Blackbird, Washington'daki bürokratik savaşı ardında bırakıyordu. Neredeyse on yıldır, CIA ile Hava Kuvvetleri arasında gizli bir savaş vardı: Kimin uçağı Amerika'nın bir numaralı casus uçağı olacaktı – CIA'nın A-12'si mi yoksa Hava Kuvvetleri'nin SR-71'i mi? Aslında, A-12'nin tek sandalyeli, biraz daha küçük ve yaşlı olması ve varlığının gizli tutulması dışında, her ikisi de aynı uçaktı. Pilot ve keşif subayı için ayrı bir kabine sahip SR-71 ise daha çok göz önünde olan bir uçaktı. Başkan Johnson yola Hava Kuvvetleri'nin uçağıyla devam etmeye karar verdi ve sonunda CIA casus uçak işini tamamen bırakmak zorunda kaldı.

U-2'den bir adım yukarıda ve Sigint uydularından bir adım aşağıda, kurşun hızında uçan SR-71 Blackbird, güvende olduğundan emin şekilde düşman sahasına sızabiliyordu. Yeryüzünden 25.740 metre yukarıda, U-2'den birkaç bin metre daha yukarıda, saatte 3200 km.'den daha hızlı uçabilirdi; hiçbir füzenin onu vurma şansı yoktu.

66) Paul F. Crickmore, *Lockheed SR-71: The Secret Missions Exposed* (Londra: Osprey Aerospace, 1993), s. 1-8.

Tonkin Körfezi'ne 23.700 metre yükseklikte ve 3,17 Mach hızla yaklaşan Binbaşı O'Malley'in Blackbird'ü dış uzaya teğet uçuyordu. Dışarıda hava sıcaklığı yaklaşık eksi 18 derece olsa da, uçağın ön kenarları 315 derece sıcaklıkta kor gibi yanıyordu ve egzoz gazının sıcaklığı 1870 dereceyi aşmıştı. 24.320 metrenin üzerinde dünyanın eğriliği koyu mor bir renk alıyordu. Yukarının tuhaf gündüz karanlığında, yıldızlar hep görünür durumdaydı.

O'Malley, saniyede 3200 kilometrelik hızıyla Kuzey Vietnam'ın 'ön kapısı'ndan girip sahil boyunca uçmaya hazırlanırken, sensörlü Comint ve Elint kayıt cihazları çoktan çalışmaya başlamıştı. Blackbird 248 derece konumda ilerlerken, uçaktaki savunma sistemleri, Kuzey Vietnamlıların SA-2 füze bataryalarında kullandıkları radarlardan Fan Song radarının kendilerini net olarak izlediğini işaret ediyordu. O'Malley'in arkasında oturan keşif sistemleri subayı Yüzbaşı Ed Payne birkaç düğmeye fiske atınca, Blackbird'ün elektronik karıştırma sistemleri radarların kilitlenmelerini engelledi; tam o sırada Hanoi yakınlarındaki Haiphong Limanı üzerinden geçiyorlardı.

Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri'nden emekli olan eski SR-71 pilotlarından Albay Richard H. Graham, "SR-71, düşmanın elektronik ortamını 'uyarmak' için mükemmel bir uçaktı"[67] diyordu. "Her seferinde hassas bölgelerde uçarlardı ve hava sahalarında bu kadar hızlı uçan şeyi bulmak için radarlarının ve elektronik sihirbazlarının hepsi çalışır durumda olurdu. Aslında, 'onlar' elektronik sinyallerle bizi aramadıkları sürece, yaptığımız iş Elint görevi sayılmazdı." SR-71, sinyalleri yakalamak için elektro-manyetik keşif [EMR: Electro-magnetic reconnaissance system] sistemi denen bir cihaz kullanırdı. İlk olarak, diyordu Graham, "EMR, durduğu yerden uçağın yüzlerce kilometre etrafındaki sinyalleri kaydederdi. Hangi sinyallerin alınacağı konusunda bir değerlendirme yapamazdı ve bu durum görev sırasında kaydedilen binlercesi içinden özel bir frekansı bulmayı çok güçleştirirdi."

Fakat EMR Geliştirme Programı (EIP) olarak bilinen bir güncellemeden sonra, SR-71'in sinyal istihbaratı kabiliyeti oldukça gelişti. "EIP, uçuş güzergâhımız olan 1200 deniz millik bir mesafede, görüş alanımız içindeki tüm sinyalleri sürekli olarak kaydediyordu" demekteydi Graham. "Sistem kısa bir süre için belirli bir frekansı kaydettiğinde, bilgisayarlar, SR-71'den üç yüz mil uzakta bir yerdeki bir vericinin koordinatlarını kesin olarak,

67) Richard H. Graham, *SR-71 Revealed: The Inside Story* (Osceola, Wisc.: Motorbooks International, 1996), s. 83-84.

sadece sekiz yüz metrelik bir hatayla verebiliyordu. (...) EIP işinde gerçekten çok verimliydi; çoğu zaman tek bir sortide beş yüzden fazla vericiyi dinler ve kaydederdi. (...) Gizli dinleme işinin Yıldız Savaşları versiyonuydu."

Kuzey Vietnam'ın 'ön kapısı'ndan girerken, Blackbird'ün iki Pratt & Whitney J-58 motorunun her biri *Queen Mary*'nin dört devasa motorunun ürettiği gücü üretiyordu. Girdikten sadece on iki dakika sonra, Blackbird ülkeyi boydan boya kat etmiş ve 'arka kapı'dan çıkmış oluyordu. Kızıl Nehir üzerinden geçerken, O'Malley, Hava Girişi Kılavuz Kanadı düğmelerini 'kilitli/meşgul' (*Lockout*) konuma getirdi ve gaz kollarını motora ekstra güç veren art-yakıcı konumdan çıkardı. Tayland üzerinde bir tankerden yakıt ikmali yaptıktan hemen sonra, Blackbird yeniden Vietnam'a yöneldi. Bu kez, Khe Sanh'a saldıran ağır silahları araştırmak üzere askerden arındırılmış bölge üzerinden geçtiler. Blackbird, analizcilerin daha sonra ortaya çıkardığı kadarıyla, Kuzey Vietnam üzerindeki birkaç dakikalık uçuşu sırasında hemen hemen tüm füze rampalarının yerini tespit etmişti.

Savaşan askerlerin hemen yanında, çamurlu bataklıklarda ve sisli ormanlarda tüm sofistike gemiler, uçaklar ve yabancı dinleme karakolları için Sigint savaşı yapan insanlar vardı.

Temiz ve ütülü üniformasının içinde orduya yeni katılan askerlerin kaydını yapan kızıl saçlı bir subay, "Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi'nin (ASA) bir üyesi olarak savaş bölgesine asla ulaşamazsınız"[68] diyerek Dave Parks'ı temin etti. "Yüksek düzeyli güvenlik izni nedeniyle, ASA'nın savaş bölgesinde hizmet vermesine izin verilmiyor." 1965 yılında Atlanta'daki askere alma istasyonundan ayrılırken bu açıklamayı yeterli bulan Parks, orduya dört yıllığına katılmak üzere henüz imza atmıştı.

İki yıl sonra, Parks, ki artık Kara Kuvvetleri'ne hizmet veren bir dinleme operatörüydü, Saigon'da bir yıl görev yapmak üzere Vietnam'a geldi. Asker toplama istasyonundaki subay sözünde durmuş, ama Parks savaş bölgesine gitmeye gönüllü olmuştu. "Bir savaş görmek istiyordum," diyordu, "ve Vietnam savaştığımız tek ülkeydi." Saigon yakınlarında bulunan Long Binh'teki 303. Telsiz Araştırma Birimi'ne atanan Parks, bu görevin tehlikesini hemen fark etti. Bir sekreter, gözlerini önündeki formdan bir an olsun

68) David L. Parks'ın bu ve diğer açıklamaları yazara gönderdiği e-postadan alınmıştır (15 Şubat 2000).

ayırmadan kayıtsızca sordu: "Ciddi şekilde yaralandığınız bir olaydan bir yakınınızın haberdar edilmesini ister misiniz? Tamam, ciddi şekilde yaralandığınız bir olayın ardından, son nefesinizi vermeden önce kutsanmak ister misiniz? Ölmeniz halinde burada bazı düzenlemeler yapmamız gerekecek." Sonunda, Parks, katıldığı birliğin ne tür bir birlik olduğunu sordu. "Piyade" olduğu söylendi. "199. Piyade Tugayı." Parks yutkundu.

"Altı ayımı Fort Devens'de İleri Bireysel Eğitim kursunda geçirdim; ASA öğretmenleri biz öğrencilere, kursta başarısız olmamız durumunda 196. Hafif Piyade Birliği'ne gönderileceğimizi söyleyerek gözdağı veriyordu" diye hatırlıyordu Parks. "Şimdi burada, kardeş birlikte on sekiz aydır çalışıyordum. Bu, pazarlığını yaptığım maceradan biraz daha fazlası olabilir. Vietnam'a gönüllü gelmek konusunu daha iyi düşünmeliydim."

Parks'ın Sigint Birliği, yaklaşık elli birlikten oluşan ve karargâhı Long Binh'de bulunan 199. Hafif Piyade Tugayı'na[69] bağlı 856. Telsiz Araştırma Müfrezesi idi. "Hafif Piyade", hafif ve seyyar demekti. Birlikler tüfek, makineli tüfek ve el bombası gibi en temel silahlarla donatılmıştı. Arazide taşınan silahların en büyüğü, elde taşınabilen geri tepmesiz 90 mm.'lik tüfeklerdi.

Askerler, etraflarına birkaç sıra kum torbası yığılmış, oluklu saçtan yapılma çatıları olan iki katlı ahşap barakalarda kalıyordu. Sigint operasyonlarının yürütüldüğü arazi, tepesinde ve her iki yanında keskin kenarlı telden silindir şeklinde kıvrılmış uzanan eklentilerin olduğu yüksek dikenli tellerle çevrilmişti. Sızan sinyalleri gizlemek için hoparlörlerden yüksek sesle paravan müzik yayını yapılıyordu, jeneratörler kulakları tırmalayan bir gürültüyle günün yirmi dört saati çalışıyordu ve tek girişin yanında, kum torbalarıyla korunan bir nöbetçi barakası vardı. Dinleme operatörleri, binanın arka tarafına park etmiş penceresiz karavanlarda çalışıyordu.

Bununla birlikte, Parks, operasyonların yürütüldüğü bu arazide fazla süre kalmayacaktı. 199. Piyade Tugayı'nın 1967 Kasım'ındaki görevi, Güney Vietnamlı komandolarla birlikte büyük bir pirinç kâsesine benzeyen Makong Nehir Deltası'nda yürütülecek bir devriye göreviydi. Labirenti andıran bataklıkların, pirinç tarlalarının ve seyre elverişli suyollarının oluşturduğu bu arazi, Saigon'un güneyine ıslak bir sünger gibi yayılmıştı. Askerler, bu arazide yürümenin, "yulaf ezmesinin üzerinde yürümek" gibi olduğunu söylüyordu. Bazı yerlerde ağaçlar gökyüzünü bir sayvan gibi örtüyor, ışık bile zor sızıyordu. Haritalarda bu gibi yerler, Parrot's Beak (*Papağan Gagası*), Iron Triangle (*Demir Üçgen*) ve Rung Sat Special Zone gibi isim-

69) Bu, bir karargâh bölüğü ve üç piyade taburundan (aşağı yukarı üç bin asker) oluşur.

lerle adlandırılmıştı. 199. Piyade Tugayı'na, çoğunlukla Kamboçya'dan sızan komünist gerillaları bulup imha etmesi, ve herhangi bir silahlı çatışmaya hemen müdahale edecek bir tür reaksiyon gücü gibi hareket etmesi emri verilmişti.

Operasyonlar, dar çayların ve çamurlu kanalların beslediği kıvrım kıvrım bir yılana benzeyen Song Nha Be Nehri'nin kıyısında küçük bir köy olan Cat Lai'den yürütülüyordu. Bir su otobanını andıran nehir, sayısız yük gemisini, ağır traktörlerden ve gıda malzemelerinden oluşan yüklerini boşaltıp tozlu pirinç çuvalları yüklendikleri Saigon rıhtımlarına taşıyordu. İyi korunmayan bu gemiler, rıhtımlarda yan yana dizilmiş halde sıralarını beklerken, gemileri batırmak isteyen Vietkong gerillalarının başlıca hedefi durumundaydı. Parks ve arkadaşlarına verilen görev, bu batırma girişimlerini engellemekti.

Sıkı bir şekilde korunan dinleme karakollarında –ki bunların çoğu savaş bölgesinin çok uzağındaydı– düzenli vardiyalar halinde çalışan pek çok Sigint askerinin tersine, Parks, çatışmaya giren birliklerle yan yana savaştı. Bir omzunda fişeklik, diğerindeyse bir M-16 asılı olurdu. Mataralar, uzun yün başlık, süngü, kamuflaj battaniyesi, uyku tulumu ve ilk yardım çantası – bazılarını sırtında taşıyor bazılarıysa palaskasından sarkıyordu. DF operatörü olarak görevi, onlar kendi birliğindeki askerleri bulmadan önce, Vietkongluları bulmaktı.

Çamurlu bir ırmağın kıyısında kurumuş Cat Lai'de, birkaç sıra saman kulübeden ve birkaç kırmızı begonvilden başka bir şey yoktu. Askerler, zemin vazifesi gören tahta platformlar üzerine kurulmuş çadırlarda yaşıyordu. Her birinde iki dinleme operatörü çalışan, haki renkli iki karavan dinleme karakolu olarak kullanılıyordu. Kontrplaktan inşa edilmiş yürüme yolları, Vietnam birası '33'ün ve diğer kokteyllerin servis edildiği bir kulübe çıkardı. Yolun biraz aşağısında, köyün kenarından geçen nehrin hemen yanında, suyolunu kullanan teknelerin tayfalarının işlettiği açık bir lokanta/bar/genelev vardı. Yakınlarda demirleyen küçük ve paslı tekneler gibi, bu tayfalar da dünyanın her yerinden gelirdi ve aralarında yaptıkları sohbetlerin müzikal bir tınısı olurdu. Yıllar sonra, Parks, *Yıldız Savaşları* filmindeki bar sahnesini gördüğünde bu klüpü hatırlayacaktı.

Tayfalara hizmet veren fahişeler de dünyanın birçok farklı yerinden gelmekteydi. Gözleri parlayan, teni kömür karası, Kamerunlu çok güzel bir kadın vardı. Eski sevgilisi, kendinden geçtiği anların birinde, kadını çöpe atıvermişti. Bu arada Parks, bir Fransızı ve küçük bir Almanı durdurmuş ve fiyat konusunda anlaşmıştı.

DF uzmanı James Davis'in savaşta öldürülen ilk Amerikan askeri olmasından bu yana geçen yedi senede, DF timlerinin yaptığı işte pek fazla bir değişiklik olmadı. Sadece, giderek daha tehlikeli olmaya başladı. "ASA'nın bir DF timinde görev yapmak, Vietnam'da olabildiğince ön saflarda olmak demekti" diyordu Dave Parks. Güney Vietnamlılar Vietkong için öncelikli hedef olmaktan çıkmış, yerlerini Amerikan askerleri almıştı. Yakındaki bir eyalette, bir Amerikan birliğindeki ölü/yaralı oranı yüzde kırka ulaşıyordu. Neredeyse kırk adamdan on sekizi arazide öldürülmüş ya da yaralanmış ve birine de duş yaptığı sırada el bombası atılmıştı.

Parks, kısa bir alışma devresinden sonra ön saflara gönderildi; burası 5A Otobanının Vietkongluların istila ettiği Delta bölgesini siyah bir kertenkele gibi boylamasına kestiği bir bölgeydi. "Piyadelerin orada olmasının tek nedeni" diyordu Parks, "Delta'dan gelip Saigon'a giden motorlu araçları denetleyen bir kontrol noktası oluşturmaktı." Parks'ın silahı, kısaca Purd denen, PRD-1 tipi bir DF cihazıydı. Onu, sekizgen bir çadırın içinde, meraklı gözlerden saklardı. "Purd'ü öğrenmek çok zor değildi" diyordu. "Hayatta kalmanın ayrıntılarını öğrenmek... Yürürken attığınız her adıma dikkat etmeyi öğrenirdiniz, çünkü Delta'da birkaç saniye içinde sizi öldürebilecek yılanlar vardı. Vietnam yılanları, ısırılan kurbanın ölmeden önce attığı adım sayısına göre adlandırılırdı; örneğin 'üç adım yılanı' yeşil Krait'ti ve zehrini içinize akıtması gerekirdi." Parks, geceleri yatağına girmeden önce süngüsünü alır ve gündüz çalıştığı sırada ranzasına bir sürüngenin girip girmediğini kontrol ederdi. "Çoğunlukla kertenkeleler," diyordu Parks, "fakat bazen yılanlar, king kobra da dahil. Ne de olsa Delta'daydık."

Parks'a göre, hayatta kalmanın daha birçok kuralı vardı. "Bubi tuzağı olup olmadığını kontrol etmeden yerden herhangi bir şeyi almayın. Yeraltı sığınaklarında patikaları kullanın, sığınakların dışındaysa patikaları takip etmeyin. Ölmek istemiyorsanız birliğinizin dışında dolaşmaya kalkmayın. Kendi askerleriniz tarafından vurulma tehlikesine karşı, geceleri birliğin içinde de gezmeyin. Öğrenilecek çok şey vardı ama öğrenmek için fazla zaman yoktu."

Tipik bir görevde PRD-1, ciple Vietkong'un Delta'dan iyi görüneceği düşünülen bir yere taşınırdı. Bölgeye ulaşıldığında taktik bir DF karakolu kurulurdu. İki veya üç sıra kum torbasından bir sığınak yapılır ve sonra sığınağın önüne düz ve silindir şeklinde 4,5 metre uzanan dikenli tel çekilirdi. Çeşitli antenler kurulur ve uyarı işaretleri yerleştirilirdi. "İşaretler buranın gizli bir bölge olduğunu ve can çekişiyor bile olsanız bazı kontrollerden geçmeden oraya giremeyeceğinizi ifade ediyordu" diyordu Parks. Tam

ortada, bir tripotun üzerinde, yaklaşık 116 santimetre karelik PRD-1 dururdu ve kendi etrafında dönebilen elmas şeklinde bir anten düzeneği tamamlardı. Tabanında, derecelere bölünmüş bir azimut vardı.

Sistem kurulunca DF operatörü kulaklıklarını takar ve düşman sinyallerini dinlemeye başlardı. "Düğmeleri açma ve anneciğim için bir komünist öldürme zamanı" diyordu Parks. Operasyon sahasını kapsayabilmesi için, üç DF cihazı yerleştirilen üç bölgeden bir 'ağ' oluşturulması gerekiyordu. Bu, operatörlere, düşman sinyallerini üçlü kestirmeyle saptama ve düşmanın yerini tam olarak belirleme olanağı sağlıyordu. "'Bul, yerlerini belirle ve topunu gebert' cümlesi, düsturumuz olmuştu" diyordu Parks. "'Elektronik Sayesinde Daha İyi Yaşa' ise bir diğeriydi."

Bir DF istasyonu düşman yayını aldığında, operatör yayının konum açısını tespit ederdi. Bilgi daha sonra şifrelenir, üstlere bildirilir ve çoğunlukla saldırı emri verilirdi. Bölge ağır topçu ateşiyle dövülür ve sonra bölgeyi piyadeler istila ederdi.

Ama Vietkonglular bu oyunda çok iyiydi; Birleşik Devletler'in kendilerini dinliyor olabileceklerini biliyor ve mümkün olduğunca yayın yapmaktan kaçınıyorlardı. Ya da, düşman ateşinden kurtulmak için verici antenlerini asıl vericiden 1,6 km. uzağa yerleştiriyorlardı. "Bu, aramızda sessizce oynadığımız muazzam karışıklıkta bir tavşan kaç tazı tut oyunuydu" diyordu Parks. "Hiç karşılaşmasak da, iki taraf da birbirinden haberdardı. Bu onlar için de bir ölüm kalım oyunuydu. Açık konuşmak gerekirse, DF timleri, şu Vietnamlı telsiz operatörlerini ve onların tüm arkadaşlarını öldürmeye çalışan 199. Piyade Tugayı'na yardım etmek için oradaydı. Onları acımadan avladık. (...) En iyi telsiz operatörleri öldürüldüğü için, diğerleri de işlerini zamanla daha kötü yapmaya başladı."

Uzman Davis'in de keşfetmiş olduğu gibi, DF görevleri çift ağızlı bir kılıç gibiydi. PRD-1'in menzili –çok iyi bir günde– sadece sekiz kilometre olduğundan, Sigint askerleri, yerini tespit etmek için düşman kampının neredeyse dibinde olmalıydılar. "Çoğu zaman, neredeyse kucağımızdaydılar" diyordu Parks. "Bir seferinde, iki yüz elli metreden daha uzakta olmayan bir saman kulübesinden yapılan bir yayın tespit ettik, kulübeden çıktığını görebilseydim eğer, adamı tüfekle vuracaktım."

Sürekli var olan bu gerilim Parks'ı çok hırpalıyordu. "Hayatta kalmanın ve çalışmanın çok zor bir yoluydu bu, bizim gibi genç ve sağlıklı pek çok kişiyi bile etkiliyordu" diye hatırlıyordu. "Görevden bahsetmiyorum, o ortamda olmaktan, bir şeyler yapmaya çalışmaktan ve canlı kalmaktan bahsediyorum. Bir yılda üç kez sırf yorgunluktan tükendiğim için soluğu

hastanede aldım. İşin aslı şu ki, kendimden geçtiğim bir günün sonunda gözlerimi 'hastanede' açtım. 'Hastane' de aslında, 856. Telsiz Araştırma Müfrezesi'nin bir blok ilerisindeki bir barakanın üst katındaki bir koğuştan başka bir şey değildi. Onlara göre, gözaltında tutulmam gerekiyordu; bilirsiniz işte, olur da gizli bir şeyleri sayıklarım diye."

1968 Ocak'ına gelindiğinde, NSA Vietnam'ı dev bir elektronik mikroskop altına yatırmıştı. Sigint uzmanları, haberleşme cihazlarının resimleri için Kuzey Vietnam'da çıkan günlük gazeteleri bile tarıyorlardı. Bir sinyalin, teşkilatın, Makong Deltası'nın çamurunda bata çıka ilerleyen bir cipe ya da Hanoi üzerinde 25.700 metre irtifada ses hızının üç katı süratle uçan bir Blackbird'ün karnına yerleştirilmiş herhangi bir anteninden kaçabilmesi çok zordu. Fakat yeterli analiz olmadıkça sinyaller bir işe yaramazdı ve komutanlar analizi ihmal ettiklerinde de analiz bir işe yaramazdı.

Birkaç yıl önce, Genelkurmay Başkanlığı, Küba'ya karşı başlatmak istedikleri savaşa destek sağlamak için, kendi vatandaşlarını kandırmaya yönelik olarak Amerikalılara karşı düzenlenecek terör eylemlerini kapsayan bir planı soğukkanlılıkla onaylamıştı. Nihayet şimdi bir savaşları vardı, üst düzey askeri yetkililer bir kez daha hile ve yalana başvuruyorlardı – bu kez sürmekte olan savaşı devam ettirebilmek için. Bir yolunu bulup, kamuoyunu kaybetmekte oldukları bir savaşı kazanıyor olduklarına inandırmak zorundaydılar.

Vietnam'daki Birleşik Devletler Komutan Yardımcısı General Creighton Abrams, 1967 Ağustos'unda Genelkurmay Başkanı'yla gizlice yaptığı telefon görüşmesinde, "Düşmanın askeri gücüne SD ve SSD [Vietkong savunma güçleri ve milisleri] birliklerini de eklersek, toplam olarak 420.000 ile 431.000 arasında bir sayıya ulaşılır" demekteydi. "Bu rakam, buradaki basına verilen 299.000 sayısıyla ciddi bir şekilde çelişmektedir. (...) Son aylarda başarı sağladığımızı tahmin ediyoruz. (...) Biz şimdi düşman güçlerinin sayısının 420.000-430.000 arasında olduğunu duyurursak, gazeteler bundan (...) sanki milis kuvvetlerinin sayısı artıyormuş gibi yanlış ve karamsar sonuçlar çıkaracaktır. (...) Bize sorarsanız, SD ve SSD'ye bağlı milis sayısı NIE'nin [CIA Ulusal İstihbarat Tahmini] vereceği toplam sayıdan düşülmelidir."[70]

70) CIA raporu, Harold P. Ford, "CIA ve Vietnam Politikasını Yapanlar: Üç Bölüm 1962-1968" (1998), s. 85.

Dinleme operatörleri düşman haberleşmeleri için olta atarken, sonuçlar, şifrelerin çözüleceği, tercüme edileceği ve muazzam miktardaki veri arasından haberleşme analizinin yapılacağı NSA'ya akıyordu. Raporlar daha sonra CIA'ya ve, General Westmoreland'in Vietnam'daki karargâhı Destek Grup Komutanlığı da [MACV: Military Assistance Command] dahil, diğer müşterilere gönderiliyordu. Westmoreland'in subayları, Haftalık İstihbarat Tahmin Haberleri ve Günlük İstihbarat Özetleri gibi, ki Westmoreland her ikisini de okurdu, NSA'nın Sigint raporlarını da komutanlığın çok gizli yayınları arasına dahil ediyordu. Gene de, MACV, çok gizli bilgiler olmalarından ötürü, hiçbir NSA verisini kendi savaş düzeni planlarına dahil etmiyordu.

Belki başka bir neden de olabilir. NSA'nın sinyal istihbaratı, düşman gücünü Vietnam'daki komutanların söylediklerinden ve Pentagon'un açık ya da gizli olarak duyurulmasına izin verdiğinden çok daha fazla gösteriyordu. CIA Direktörü Richard Helms bu tahminler arasındaki farkı görmüş ve Vietnam başdanışmanı George Carver'a, "Vietnam'daki sayı oyununun," yıl boyunca "artan bir hararetle ve siyasi imalarla" oynanacağını söylemişti. Helms, problemin çözümüne katkı sağlamak için, CIA, NSA ve Savunma İstihbarat Dairesi analizcilerinden Saigon'a gitmelerini ve General Westmoreland'in subaylarıyla görüşüp sayılardaki farklılıkları çözüme kavuşturmalarını istedi.

Toplantı, Eylül ayında Saigon'daki Birleşik Devletler Elçiliği'nde yapıldı. Washington'dan gelen analizciler, dinleme ve gizli raporlarla dolu bir konferans masasının üzerinde sorunu çözmeye çalıştılar ama bir işe yaramadı. Askeri yetkililer, NSA'nın düşman kuvvetleri hakkındaki Sigint raporlarına değil, kesinliği olmayan esir sorgulamalarına güvenmeyi tercih etti. "MACV'nin en çok kullandığı, gizli belgeler ve esir sorgulama raporlarıydı," deniyordu yakın zamanda yapılan bir NSA çalışmasında, "ve CIA'nın uygulamalarının tersine, düşmanın telsiz ya da sinyal istihbaratı dinlemelerinden elde edilen bilgileri genellikle kullanmadılar."[71]

Toplantıya katılan CIA analizcilerinin lideri George Carver, 'özel' bir hattan Helms'i arayıp öfkesini dışa vurdu: "Belli ki aldıkları emirler doğrultusunda davranan MACV subaylarının muhalefeti yüzünden görev sinir bozucu şekilde verimsizdi"[72] demekteydi. Kanıtlara rağmen, Westmoreland'in subayları düşman kuvvetlerinin sayısının 298.000'den fazla oldu-

71) *A.g.e.*, s. 93.
72) *A.g.e.*

ğunu kabul etmeyi reddediyor ve "kaçınılmaz sonuç"un Westmoreland'in konuyla ilgili olarak "kendilerine söylediği emre eşdeğer sözlerden" çıkarılması gerektiğini düşünüyorlardı: "Vietkong güçlerinin toplam sayısı 300.000'i geçemez." Carver, ertesi gün Westmoreland'i görmeyi planladığını ve "giydiği deli gömleğini çıkarmaya çalışacağını" sözlerine ekledi. "Bunu yapamazsam, vaktimizi boşa harcadık demektir."

Nihayetinde askerler adım atmayı reddetti. Westmoreland'in baş istihbarat subayı Tümgeneral Phillip Davidson, Carver'a, toz olmasını söyledi. Carver, "Davidson sık sık ve bazen de kasıtlı olarak sözümü kesti,"[73] diyordu Helms'e, "ve sinirli bir şekilde, beni kendisini yalancı çıkarmakla suçladı. MACV'nin masaya koyduğu rakamların 'tartışılacak bir mesele değil, son teklif olduğunu' ifade etti. Ya kabul ya da reddedecektik." Sonunda, diğer kızgın analiz uzmanlarıyla birlikte bu baskıya daha fazla tahammül edemeyen Carver ve CIA rakamları kabul etti.

Kasım 1967'de, NSA, Kuzey Vietnam Kara Kuvvetleri'ne ait iki tümen ile üç alayın Güney Vietnam'a doğru ilerlemekte olduğunu rapor etmeye başladı.[74] Benzer raporlar, birlikler 1967 sonları ve 1968 başlarında Güney Vietnam'a veya askerden arındırılmış bölge ile Laos'ta belirlenmiş bazı bölgelere ulaşıncaya dek birkaç ay daha devam etti.

Büyük bir saldırının yolda olduğunu belirten raporlar ise Ocak 1968'de gelmeye başladı. Saigon yakınlarındaki ASA'ya bağlı 856. Telsiz Araştırma Müfrezesi'nden William E. Rowe'un elde ettiği istihbarata göre, iki Vietnam alayı Long Binh'deki Birleşik Devletler Bien Hoa Hava Üssü'nü ve Saigon bölgesindeki başka bazı yerleri istila etmeye hazırlanıyordu. Bu bilginin NSA'ya gönderilmesine ek olarak, Sigint müfrezesi "Bien Hoa Hava Üssü ile Saigon'daki (MACV karargâh binası, Birleşik Devletler elçiliği, röle istasyonu, radyo istasyonu ve Phu Tho hipodromu gibi) birçok yere planlanan saldırıyla ilgili raporları MACV karargâhındaki personele de iletti"[75] demekteydi Rowe. "MACV karargâhındaki personel bu bilgiyi bir tarafa attı. Vietkongluların tüneller, mağaralar, siperler kazmakta olduklarına dair istihbarat raporlarına aldırmadılar bile."

73) *A.g.e.*

74) Birleşik Devletler Bölge Mahkemesi, New York Güney Bölgesi, *General William C. Westmoreland v. CBS, Inc., et al*, (82 Civ. 7913), Gerçeklerin Taahhüdü, s. 2; aşağıda, *Westmoreland v. CBS*.

75) William E. Rowe, "Defending Long Binh", *Vietnam* (Şubat 1995), s. 47-52.

17 Ocak'ta, NSA, Vietnam'dan gelen Sigint raporlarını değerlendirerek, bir dizi istihbarat bülteninden ilkini yayımladı.[76] Muhtemeldir ki, denmekteydi bültende, Kuzey Vietnam Kara Kuvvetleri'ne ait birlikler Kontum, Pleiku ve Darlac eyaletlerindeki şehirlere saldırmaya hazırlanıyorlar. Quang Nam, Quang Tin, Quang Ngai ve Bin Dihn gibi sahil şehirlerine de saldırılar planlıyorlardı. Başka bazı dinlemeler Hue'ya bile saldırılacağını gösteriyordu. NSA raporlarında, Saigon yakınlarındaki düşman varlığının artışına işaret eden Sigint bilgileri de mevcuttu.

Tüm bu raporlara rağmen, Westmoreland'in karargâhında, tıpkı *Titanik*'in köprüsündeki gibi, iyimser bir hava vardı. Westmoreland, ileride buzdağları olduğu uyarısına rağmen, muazzam gemisinin batmaz olduğunu düşünüyordu. Son CIA analizine göre, "Washington-Saigon komuta hattına 'savaşı kazanıyoruz' ortak inancı iyice nüfuz etmişti; istihbarat raporları ve analizlerinin göz ardı edilmesinin nedeni de buydu."[77]

23 Ocak günü, birdenbire dikkatler giderek büyüyen Kuzey Vietnam tehdidinden olası bir Kuzey Kore istilasına yönelmekteyken, USS *Pueblo* Kuzey Kore kıyıları açığında saldırıya uğradı. Johnson hükümetindeki birçok kişi olaylar arasında bir bağlantı olduğunu düşünüyordu. "Bize bir ilişki var gibi gelmişti"[78] diyordu Westmoreland. Johnson Ve McNamara da aynı fikirdeydi. Ne var ki, iki olayın bir şekilde birbiriyle bağlantılı olduğuna dair hiçbir işaret yoktu.

NSA sinyal istihbaratının Vietnam'la ilgili olarak her geçen gün daha fazla alarm veren uyarılarına rağmen, NSA'nın öncü casus gemisi USS *Oxford*'un bulunduğu mevkiden ayrılmasına izin verilmesi inanılmaz bir gelişmeydi. 23 Ocak'ta, Kuzey Kore *Pueblo*'yu ele geçirmiş ve Kuzey Vietnam esaslı bir saldırının eşiğindeyken, *Oxford* aldığı bir haftalık hava değişimi izni için Bangkok'a doğru ilerlemekteydi.[79] İnanılmaz bir gaftı bu.

Ertesi gün, NSA, Güney Vietnam'ın kuzeyindeki ve merkezindeki şehirlerin yakın bir zamanda saldırıya uğrayacağına ilişkin eski bir raporu yeniden onayladı. 25 Ocak'ta, başka bir uyarı yayınladı: "Vietnamlı Komünistlerin Eşgüdümlü Saldırısı Kanıtlandı."[80] Bu Sigint raporu, "belli başlı düş-

76) *Westmoreland v. CBS*, delil 518, "Treatment of Indications in Finished Intelligence: NSA".

77) CIA raporu, Harold P. Ford, "CIA ve Vietnam Politikasını Yapanlar: Üç Bölüm 1962-1968" (1998), s. 108.

78) James J. Wirtz, *The Tet Offensive: Intelligence Failure in War* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1991), s. 213.

79) *USS Oxford*, Gizli, 1968 "Komutanlık Tarihi" (19 Mart 1969), s. 2.

80) *Westmoreland v. CBS*, delil 64, s. 26.

man komutanlıkları arasında çekilmiş (...) o güne dek görülmemiş sayıda acil mesajı" örnek göstererek büyük bir saldırının başlamak üzere olduğuna dair çok açık kanıtlar sunuyordu. Analiz, çok yakında Güney Vietnam'ın her yerinde, özellikle de ülkenin kuzey yarısında eşgüdümlü saldırılar yapılacağı tahminiyle devam ediyordu. Vietnamlıların yeni yılı Tet'e sadece beş gün kalmıştı.

Richard McCarthy de, Tet öncesindeki bu alışılmadık hareketliliğin farkına varmıştı. RU-6A Beaver tipi küçük uçağıyla Kamboçya sınırının yakınında yön bulma görevindeydi. Yakınlarda büyük bir kauçuk plantasyonu olan Loc Ninh vardı. "Gece görevleri genellikle çok sakin geçerdi"[81] diyordu. "Amerikalıların hepsi de gece savunma pozisyonuna geçmekte işi ağırdan alıyordu ve Vietkonglular gece faaliyetleri için hazırlık yapıyordu. Bu gecenin istisnai bir yanı yoktu. 1. Piyade Tümeni'nin büyük bir kısmı Loc Ninh'deki golf sahasında oyalanıyordu ve çevredeki daha küçük birlikler son koruyucu silah atışlarını yapmaya hazırlanırken, beyaz fosfor dumanını görebiliyordum.

"Aniden tanıdık bir ses duymaya başladım. Hedefin, bölgeyi kontrol eden Vietkong tümeninin keşif unsuru olduğunu hemen anladım. Bu çok sıra dışıydı, çünkü bu adam genellikle saldırı planının son aşamasına kadar ortaya çıkmazdı! Tespiti tamamladığımızda, büyük bir şey yakaladığımızın farkına vardık. Hedef, Loc Ninh'deki Amerikan birliğine ait sınırın 275 metre dışına yerleştirilmişti. Loc Ninh'deki ASA birliğiyle temas kurmaya çalıştık, fakat o gece kimseyi bulamadık. Uçuş programımızda planlandığı gibi dört saat boyunca bölgede uçmaktansa, üsse dönmeyi ve tespitimi rapor etmeye karar verdim." McCarty daha sonra, yapmış olduğu bu uyarının yaklaşan saldırının provalarından birini engellediğini öğrenecekti.

30 Ocak'ta, Westmoreland nihayet önünde duran buzdağını gördü.[82] Saigon civarında bulunan Birleşik Devletler birliklerinin komutanlığından gelen Sigint kaynaklı çok sayıda uyarı mesajı almıştı. Komutan Tümgeneral Frederick C. Weyand'ı, henüz eline geçen dinlemeler, haberleşme analizleri ve DF işaretleri büyük bir saldırının başlamak üzere olduğuna ikna etmişti. Westmoreland, Tet nedeniyle daha önce yayınladığı ateşkes emrini hemen iptal etti ve "tüm birliklerin şiddetli operasyonlara kaldıkları yerden devam etmeleri ve askerlerin en üst düzeyde alarma geçmeleri" emrini

81) McCarthy'nin yazara yolladığı e-posta (25 Şubat 2000).

82) Takip eden açıklama CIA'dan alınmıştır, Harold P. Ford, "CIA ve Vietnam Politikasını Yapanlar: Üç Bölüm 1962-1968" (1998), s. 115.

verdi. Son bir CIA analizinde, "Bu önlemler, hiç kuşku yok ki, Saigon'u ve oradaki Birleşik Devletler varlığını felaketten kurtardı" deniyordu.

O gece Parks olağandışı bir şey fark etti. "Gece yarısı saat tam on ikide tüm düşman telsizleri aniden sustu"[83] diyordu Parks. "Birisi sanki tüm telsizlerin fişini çekivermişti – hiçbir frekansta hareketlilik yoktu. Bu Allahın cezası durum beni ürkütmüştü. Buna benzer bir şeyi daha önce hiç yaşamamıştım. Askeri birlikler telsiz sessizliğine, sadece bir şeyler yapmak üzereyken geçer. Bu durumda düşman birlikleri belirledikleri hedeflere doğru ilerliyor olmalıydı." Vietnam'da ikinci kez görev yapan bir meslektaşı, Parks'a, "Eğer bir şeyler olacaksa sabaha karşı üçte olur, bir parça uyumaya hazırlandığımız sırada" demişti. "Haklıydı," diyordu Parks, "saat tam üçte üzerimize roket yağmaya başladı. (...) Beklemediğimiz şeyse, saldırıların bu denli büyük ve şiddetli olmasıydı."

Hemen hemen aynı saatte, yaklaşan saldırı konusunda Westmoreland'i haftalar öncesinden uyarmaya çalışan Long Binh'deki 856. Telsiz Araştırma Müfrezesi bombalanmaya başladı. "Yaklaşık iki haftadır bölgede açtıkları tünellerde ve siperlerde saklanmışlar ve Hanoi'den gelecek emirleri beklemişler"[84] diyordu William E. Rowe. "Takip eden iki buçuk saat boyunca, Vietkonglular sığınaklarımıza ve çevremizdeki diğer pozisyonlara keşif saldırıları yaptılar. (...) Arkadaşlarımın çoğu operasyon binasındaydı ve haritaları, raporları, düşmanın eline geçmemesi gereken ne varsa her şeyi çantalara dolduruyor, dolaplara, telsiz ve alıcılara yangın bombaları yerleştiriyordu."

Vahşi bir saldırıydı. "Her saldırıda," diyordu Rowe, "birkaç kişi dikenli tellere asılıp kalıyordu. Her saldırıda çılgına dönüyor, düşmanı karşılamak için çığlık çığlığa dışarı fırlıyor ve yaklaştıklarında ardı ardına ateş etmeye başlıyorduk. Dikenli telin önünde düşman cesetlerinden bir yığın oluşmuştu – ceset üstüne ceset. Cephe saldırıları iki saat daha devam etti. Her hücumdan sonra, bir sonraki saldırının ne zaman olacağını düşünerek, gergin bir şekilde sığınaklarda volta atardık. Düşman cesetlerinin oluşturduğu yığın her saldırıdan sonra daha da büyüdü."

Çatışmalar devam ederken, Rowe'un birliğinin cephanesi tükenmeye başladı. "Yüksek sesle küfretmeyenler dua ediyor, göğüs göğse çarpışmaya hazırlanıyordu. Cephane bulamazsak adam adama dövüşeceğimizi biliyorduk." Sigint askerlerine son ana kadar ateş açmamaları emredildi, amaç

83) David L. Parks'tan yazara gelen e-posta (18 Şubat 2000).
84) Rowe, "Defending Long Binh".

cephaneyi tasarruflu kullanmaktı. "Daha fazla bekleyemediğimiz anda," diyordu Rowe, "düşmanla kafa kafaya gelmek için dikenli tellere doğru koşuyorduk." Kısa bir süre sonra, altı savaş helikopteri yardıma geldi. Gene de bu vahşi savaş günlerce sürdü. Sona erdiğinde, dinleme karakolunun çevresinde düşman cesetlerinden beş büyük yığın oluşmuştu. "Siper hatlarımızın sağına ve önüne açtığımız sığ çukurlara yaklaşık dört yüz Vietkonglu doldurduldu."

Kara Kuvvetleri'nden Gary Bright adında kısa boylu ve sapsarı saçlı bir gedikli subay, Saigon Prince Otel'de yatağının yanındaki telefonun sesiyle uyandı. Saat gece 02.30'du. "Elçiliği ve sarayı vurdular. Havaalanı saldırı altında"[85] diyordu heyecanlı bir ses. "Şalteri uçuracağım." Telefon eden, NSA'nın Tan Son Nhut Hava Üssü'ndeki MACV arazisinde yeni kurduğu Otomatik Güvenli Ses Şalteri'nin başında bulunan çavuştu. Şalter, Saigon ile Washington arasında yapılan çok gizli telefon görüşmelerinin kilit hattıydı ve çavuş tesisle birlikte bütün kripto teçhizatının düşman eline geçmesinden korkuyordu. Şalter sorumlusu Bright, askere imha emri için hazır beklemesini fakat kendisi gelmeden fişi çekmemesini söyledi.

Bright, haki renkli üniformasını çabucak giydi, gözlüklerini kaptı ve üç katı merdivenlerden koşarak inip cipine atladı. "Araca bindiğimizde üzerimde yeni yağladığım makineli tabancam –bir 45'lik– vardı ve sokağa şöyle bir baktık" diyordu. Bright ve ortağı, ana arter olan Plantasyon Yolu'ndan hızla MACV tesislerine doğru ilerledi. Fransız hipodromu yanındaki kavşakta farları açık başka bir cipe geçtiler. Saniyeler sonra Bright bir patlama sesi duydu ve dönüp baktığında diğer cipin alevler içinde olduğunu gördü. Ardından, hipodrom duvarının tepesinden ateş edilmeye başlandı; mermiler aracı hurdaya çevirmişti. Hemen geri dönen ve makineli tabancasıyla ateş etmeye başlayan Bright duvarın üzerindeki birkaç Vietkongluyu vurmayı başardı.

Bright, emniyet şalterine ulaşınca acil imha işinin hazırlıklarına başladı. Daha sonra Birleşik Devletler elçiliğinden bir telefon geldi. "Vietkonglular birinci kattaydı" diyordu Bright. Arayan şahıs, düşman güçlerinin birazdan hassas haberleşme ve kripto cihazlarını ele geçireceği endişesiyle bağırıyordu. Durumu daha da kötüleştirmek için, elçilik cihazların imha edilmemesini ve Bright'tan onları nakletmesini istiyordu. "Telefondaydım ve onlara, şehir merkezine inmek bir yana, dışarı çıkmanın bile imkânsız olduğunu söyledim" diye hatırlıyordu Bright. "Acil imha planını uygulamak

85) NSA, Gary Bright'ın açıklaması, NSA Kriptoloji Müzesi.

gerekirse, yapılacak en iyi şeyin cihazlara ateş etmek ve panoları mümkün olduğunca parçalamak olduğunu söyledim."

Saldırı sırasında, *Oxford* mürettebatı Bangkok'da hayatın tadını çıkarıyordu.[86] Gemi 1 Şubat'tan –savaştaki en büyük saldırının başlamasından sonraki gün– önce geri dönmeyecekti.

Kuzeydeki Hue'dan güneydeki Saigon'a kadar Güney Vietnam'ın her yerinde eşzamanlı çatışmalar oluyordu. Yoğun barut dumanı 13 Şubat'ta dağılmaya başladığında, 5.000 Güney Vietnam askeri ve 58.000 Kuzey Vietnam askerinin yanında, 4.000 Amerikan askeri ölmüştü. Birleşik Devletler Tet saldırısını nihayet kavramış olsa da, Amerikan kamuoyu sonu gelmeyen bir savaş için ödenecek bedeli şimdi fark ediyordu.

Tet'in görünürdeki tek kazananı NSA idi. Tüm istihbarat servisleri içinde sadece NSA doğru zamanda doğru uyarıyı verebilmişti. Fakat bu istihbaratın zamanında ve doğru şekilde değerlendirilememesinin nedeni, Westmoreland'in hatası yanında kendi iyimser savaş senaryolarına ve rakam fantezilerine gölge düşürebilecek herhangi bir şeye itibar etmeyen Saigon ve Washington'daki generallerle politikacılardı. CIA'nın 1998 tarihli bir savaş değerlendirme raporunda, "Bu tür uyarıların sağlanmasında, Ulusal Güvenlik Dairesi [NSA], istihbarat toplamak için oluşturulmuş Birleşik Devletler İstihbarat Topluluğu içinde yalnız kaldı"[87] sonucuna varılmıştı. Ve aynı rapor, CIA'nın kendi istihbaratı hakkında vasat değerlendirmelerde bulunmuştu. "Haberleşme istihbaratı, ajan raporlarının, esir sorgularının, ele geçirilen belgelerin ya da bunlardan çıkarılan analitik sonuçların değerlendirilmesinden çok, genellikle düşmanın gücünün ve niyetlerinin daha iyi yorumlanmasını [ve komuta kademesi tarafından daha ciddiye alınmasını] gerektirir. Ama görünüşe bakılırsa, Sigint uyarıları Washington'daki yüksek rütbeli istihbarat subayları ve politikacılar üzerinde çok az etki yaratabilmiştir."

Nihayet, CIA çalışması şu sonuca varıyordu: "Üst düzey istihbarat görevlileri, politika yapıcılar ve askeri liderler, politik mahcubiyet kaygısıyla düşmanın savaş düzenini nesnel bir şekilde değerlendiremeyerek ve NSA ile Saigon İstasyonu'nun uyarılarını muhtemel düşman stratejisi hakkında daha önce yaptıkları değerlendirmelerle bağdaşmayan bir biçimde göz ardı ederek iki büyük hata yapmıştır."

86) USS *Oxford*, Gizli, 1968 "Komutanlık Tarihi" (19 Mart 1969), s. 2.

87) CIA raporu, Harold P. Ford, "CIA ve Vietnam Politikasını Yapanlar: Üç Bölüm 1962-1968" (1998), s. 116-141.

Teşkilatının performansından memnun olan Direktör Marshall S. Carter, 8 Mayıs 1968'de, eski başkan Harry S. Truman'a seksen dördüncü doğum günü dolayısıyla bir telgraf çekti. "Ulusal Güvenlik Dairesi sizi yürekten tebrik eder ve en içten dileklerini sunar. 1952'de Ulusal Güvenlik Dairesi'ni kurmanız daima anımsanacaktır ve bizler o zaman önümüze koyduğunuz hedeflere ulaşmak için çalışmaya devam edeceğiz."[88]

Washington'daysa basın, Lyndon Johnson'ı, Little Big Horn Savaşı'ndaki* General George Custer'a benzetiyordu.[89] Ağır çatışmaların sona ermesinden yaklaşık bir ay sonra, yaklaşan başkanlık seçimlerinde yeniden aday olmayacağını açıkladı. Vietnam'daki Amerikan askerleriyse, birdenbire, kaybedilen bir savaşı sürdürüyor olabileceklerini anlamaya başladılar.

Bazı askerler, Tet saldırısından sağ kurtulsalar da, içten içe ölmüştü. Bir çatışmanın ardından, Stephanie adı verilen bir ağır silahlar üssünde bulunan revire, biri Amerikalı ikisi Vietnamlı üç yaralı asker getirildi. Amerikalı askeri kurtarma çabaları başarısız olan ordu doktoru, iki Vietnamlıyı –baba ve genç oğlunu– kanlar içinde ölüme terk ederek bira içmeye gitti.

Dave Parks, yakınlarda bir yerde, PRD-1 yön bulma cihazıyla çalışıyordu. "Yaralarını tedavi etmek için hiçbir şey yapılmadı"[90] diyordu. "Genç olanı, göğsünde birkaç yarası ve sol bacağının diz altında iki ayrı kurşun yarası olmasına rağmen, hâlâ kendindeydi. Yaralarına bakmaya kısa bir süre ara verdiğimde birbirimizin gözlerine baktık. Gözlerinde korku ve acı vardı. Yaşlı olanı ise çoktan kendinden geçmişti. Yarı kapalı gözleri donuklaşmıştı. (...) Yardım edilmezse yaşayamayacaklardı. Benim eğitimsiz gözlerim bile bunu görebiliyordu."

Parks, doktorun adamları tedavi edeceğini umarak yön bulma cihazının yanına döndü. Fakat kısa bir süre sonra geri gelip baktığında kimsenin onlara yardım etmediğini gördü. "Kalktım ve yanlarına gittim, onları ölü bulacağımı umuyordum" diyordu. "Yaşlı olanı ölmüştü, gözleri donuklaşmış ama hâlâ açıktı. Genç olanı yaşıyordu ama ilk geldiği zamanki gibi ayık değildi; ona doğru yaklaştım, karanlık gözleri bir an için gözlerime kilitlendi. Onun için bir şeyler yapmam gerektiğini hissettim; görünen oydu ki, doktor bu iki insanı unutmuştu."

88) NSA, telgraf, Carter'den Truman'a, (8 Mayıs 1968) (Carter Belgeleri, George C. Marshall Kütüphanesi, Kutu 40, Dosya 36).

* General Custer komutasındaki Amerikan Yedinci Süvari Birliği'nin 25-26 Haziran 1876 tarihinde Kızılderililer tarafından bozguna uğratıldığı ünlü savaş. (ç.n.)

89) Art Buchwald, *Washington Post* (6 Şubat 1968).

90) David L. Parks'tan yazara gelen e-posta (12 Şubat 2000).

Parks, DF bölgesine geri dönerken, genç Vietnamlıya biraz su vermek için bir matara kaptı, fakat su vermenin doğru olup olmadığını önce doktora danışacaktı. "Neden hiçbir şey yapılmadığını merak ediyordum..." diyordu Parks. "Doktoru sığınıkta ılık birasını yudumlarken buldum ve Vietkonglulara ne yapılacağını sordum ve, görünüşe bakılırsa, birinin zaten ölmüş olduğunu ekledim. 'Siktir et o çamurları' diye küfretti ve sesini yükselterek devam etti. 'Allahın belaları bırak yalnız kalsın, ölmek için acele edebilirler çünkü o piçlere elimi sürmeyeceğim!'" Doktorun tepkisi karşısında şaşkına dönen Parks yeniden yaralı çocuğun yanına döndü. "Hiçbir şey yapmamam konusunda çavuş beni iyi sindirmişti," diyordu, "fakat hâlâ yapabileceğim bir şeyler olduğunu hissediyordum.

"Vietkongluya bakarken, doktorun bu adamların durumunu çok iyi bildiğini anladım. Onları ölüme terk ediyordu; ölen Amerikalının bedeliydi bu. Genç Vietkongluya bakarak bir iki saniye daha geçirdim. Gözleri artık daha donuk bakıyordu ve yaralarına sinekler konmuştu. Yanına diz çöktüm ve, sanki bir şey olacakmış gibi, sinekleri kovaladım. Bir an için 'Siktir et onu' diye düşündüm, aklımda doktorun sözleri vardı. Sedyeyi gölgeye çektim. Yaşlı arkadaşının gömleğinden yırttığım bir parçayı mataramdaki suyla ıslatıp genç çocuğun alnını, göğsünün üst kısmını ve kollarını sildim."

Parks, yakındaki bir karacı yüzbaşıdan yardım almayı denedi. "'Efendim, getirilen Vietkonglulardan genç olanı hâlâ yaşıyor. Ama bir şeyler yapılmazsa ölecek gibi. Çavuş ona elini sürmeyeceğini söylüyor.' Yüzbaşı bana baktı, sonra revire doğru şöyle bir göz attı ve yeniden bana döndü. Ve dedi ki: '*Senin* yerinde olsaydım, Uzman, kahrolası burnumu bu işe sokmazdım. Sorumlu çavuş orada ve bir gün senin de ona ihtiyacın olabilir. Bırak nasıl biliyorsa öyle çalışsın!'

"Böyle bir yanıtı hiç beklemiyordum. Gene de, adamın vermek istediği mesaj çok açıktı. Bu iyi yüzbaşı da bir gün çavuşun yardımına ihtiyaç duyabilirdi ve onu bu olayla ilgili olarak fırçalamak istemiyordu. Yenilmiştim, kendi savaşıma ve bu savaştaki sorumluluk alanıma geri döndüm. Güneş battığında genç Vietkonglu ölmüştü.

"Otuz yıldır o günün olaylarıyla yaşıyorum ve biliyorum ki o gün olanlar hayatımın geri kalanında da aklımdan çıkmayacak. (...) Genç Vietkonglunun ölmesi benim suçumdu. Onun için dünyaları ayağa kaldırmalıydım, ama yapamadım."

Tet saldırısının ardından, savaş da genç Vietkonglu gibi yavaş yavaş ölmeye başladı. Ertesi yıl, NSA Sigint gemilerini Vietnam'dan çekti ve sonra bütün filoyu ıskartaya çıkardı.

"Otuz yıl sonra, 1969'daki *Oxford* olayı hakkındaki düşüncem şudur ki," diyordu Richard E. Kerr Jr., "NSG [Donanma Güvenlik Grubu] Komutanlığına ve CNO'ya [Donanma Harekât Komutanlığı] bu tip deniz operasyonlarının (...) modasının geçmiş olduğunu kanıtladık. Kafası karışık bu kadar çok subay ve mürettebatın NSG bünyesinde bulunması olacak iş değildi. Gemilerin hepsi (...) çok yavaştı, çok da eski ve daha önce gerilimli ortamlarda görev yapmamışlardı. (...) 1967 ve 1968'deki *Liberty* ve *Pueblo* olayları bize, bu tip platformların ne denli tehlikeli koşullarda çalıştıklarını göstermişti. Vietnam Savaşı 1968'de bitti ve 1969'da da Sigint filosu lağvedildi."[91]

Daha sonra, büyük oranda Vietnam'daki savaşın bir sonucu olarak, NSA'nın kriptoloji topluluğu en büyük sayısal değerine, 95.000'e yükseldi,[92] bu CIA'nın neredeyse beş katı bir büyüklük demekti. NSA'nın, sadece Güneydoğu Asya'da 10.000'en fazla analizcisi ve dinleme operatörü vardı.[93] Dahası, teşkilatın bütçesi öylesine büyüdü ki, Carter bile "devasa boyutlara"[94] ulaştı demekteydi. Bu noktayı vurgulamak için, bir gün direktör, NSA'nın matbaa bölümünde çalışan, aynı zamanda da ikinci iş olarak yakınlardaki Laurel hipodromunda jokeylik yapan bir işçiyi odasına çağırdı. Adamın boyu yaklaşık 130 cm. idi. Carter, jokeyi, üzerinde bütçe evraklarının çok yüksek bir yığın oluşturduğu bir el arabasının arkasında ayakta bekletiyordu, ve NSA fotoğrafçısını çağırtarak fotoğraf çekmesini istedi. Carter'a göre fotoğraf bin tane açıklamaya bedeldi, çünkü "Kimse jokeyin boyunun 130 mu yoksa 190 cm. mi olduğunu söyleyemezdi."[95]

1969 Temmuz'unun son gününde, teşkilat tarihinin en kanlı dört yılına başkanlık yapan Carter emekliye ayrıldı. Bir arkadaşına yazdığı mektupta, bütçesinin denetimi yoluyla NSA'yı yönlendirmeye çalışan bazı Pentagon orta düzey sivil çalışanları için kaba kelimeler kullanıyordu. Onlara "karınca kafalı bürokratlar"[96] diyordu. Carter, Vietkonglu milislerin sayısı konusunda olduğu gibi, dik başlılığı nedeniyle Genelkurmay Başkanlığı'ndaki pek çok kişinin de lanetlediği biri haline gelmişti.

91) Keer'in yazara gönderdiği e-posta (26 Ocak 2000).

92) Savunma Bakanı James Schlesinger'in ifadesi, Birleşik Devletler Temsilciler Meclisi, Ödenekler Komisyonu, Savunma Bakanlığı Alt Komitesi, 1975 yılı Savunma Bakanlığı Ödenekleri, Bölüm 1, 93. kongre, 2. oturum, s. 598.

93) NSA, teşkilatın Kriptoloji Müzesi'ndeki ses kaseti.

94) Korgeneral Marshall S. Carter'le görüşme (17-18 Temmuz 1980).

95) *A.g.e.*

96) Mektup, Carter'dan William D. Pawley'e (19 Mayıs 1997), Carter Belgeleri, George C. Marshall Kütüphanesi, Lexington, Ky., Kutu 39, Dosya 3.

Sorunlarından bazılarını, CIA'daki eski patronu (eski direktörlerden) John McCone'a yazdığı bir mektupta anlatıyordu. "Ben kazanmıyorum," diyordu, "ne de, askeri kurumlarla ve bana verilen kaynakları idare etme yetkisine sahip Pentagon'un sivil görevlileriyle olan popülarite yarışmasını kazanmaya çalışıyorum. Hizmet ettiğim yıllar boyunca, bu teşkilatı kesinlikle bildiğim gibi yönettim. Yeni iktidarın [Nixon hühümeti] bunların en azından bir kısmının üstesinden geleceğini ve yetkiyi sorumlu olana bırakacağını umuyorum. Daha alt seviyedeki personelin yetkiyi, ona eşlik eden sorumluluğu kabul etmeden gasp etmesi, yeni yönetim tarafından bir şekilde çözülmesi gereken esas sorundur. Size bunları, bu işi hemen hemen dört yıl yaptıktan sonra, tam bir gizlilik içinde anlatıyorum. Herhangi bir ortamda tekrarlanmasını ya da alıntı yapılmasını arzu etmem."[97]

NSA'nın altıncı direktörlüğüne[98] getirilen Tümamiral Noel Gayler, kır düşmüş saçlarıyla yakışıklı bir donanma pilotuydu. Noel günü (1914) Birmingham'da (Alabama) dünyaya gelen Gayler, Deniz Harp Akademisi'nden mezun oldu ve meslek hayatının en iyi dönemini avcı uçağı pilotu olarak geçirdi.

Gayler'ın geçmişi, birçok açıdan Carter'ın geçmişinin tam tersiydi ve bu göreve seçilmesinin nedeni belki de buydu. Dışişleri Bakanlığı ve CIA'da görev yaptığı dönemlerde sivil tutum ve davranışlar Carter'ı oldukça etkilemişti, oysa Gayler'ın geçmişinde sivil etkiden söz etmek neredeyse olanaklı değildi. Ayrıca, istihbarat konusundaki deneyimsizliği, Carter'ın NSA'yı ikinci bir CIA'ya dönüştürmeye çalıştığını düşünenler tarafından bir avantaj olarak görülmüş de olabilirdi. Ve nihayet, son döneminde olduğunu bilen ve bu nedenle kolay kolay sindirilemeyen Carter'ın tersine, Gayler, en azından bir dönem daha görev yapabilecek kadar gençti ve bu yıllar kendisine dördüncü bir yıldız kazandırabilirdi. Böylece, askerle sivil arasında karar vermesi gerektiğinde, kendisinden bekleneni yapması umut edilebilirdi.

Gayler'ın seçilmesinin ardındaki nedenler bunlar idiyse, planlamacılar, hiç değilse başlangıçta hayal kırıklığına uğramış olmalıydı. İki yıl içinde, Silahlı Kuvvetler, Carter gibi Gayler'ın da askere hainice sırt çevirmesinden ve NSA'yı hiç olmadığı kadar sivilleştirmesinden şikâyet etmeye başladı. Ekim 1971'de, Kara Kuvvetleri komutan yardımcısı için verilen

97) Mektup, Carter'dan McCone'a (13 Ocak 1969), Carter Belgeleri, George C. Marshall Kütüphanesi, Lexington, Ky., Kutu 37, Dosya 8.

98) NSA, "Tümamiral Noel Gayler, ABD D. Kuv., Teşkilat'ın Yeni Direktörü Oluyor", *NSAN* (Ağustos 1969), s. 2; Donanma Biyografisi.

gizli bir brifingde, Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi Komutanı Tümgeneral Charles J. Denholm sıkıntısını dile getirdi.

"II. Dünya Savaşı'nın sonunda, NSA'nın yaklaşık yüzde 99'u askerdi"[99] diyordu Denholm, General Bruce Palmer Jr.'a. "Şimdi ise NSA'daki iki bin üst düzey pozisyon içinde, belki yüzde beş oranında asker bulursunuz. (...) Üç servisin, işi yürüten yaklaşık 275 üst düzey yöneticisinden [üst düzey sivil yönetici orduda generalin eşdeğeridir] yaklaşık on üç tanesi askerdir. Yani, NSA'daki yüksek kademelerde askerlerin ağırlığı giderek ortadan kaldırılmıştır." NSA kulaklarının duyamayacağı brifingde, Denholm sözlerini şöyle tamamladı: "Korkarım ki, yaklaşık beş yıl içinde NSA'da hiç asker kalmayabilir. NSA'daki kilit yerlerin hepsi kaybediliyor."

1970'lerin başlarında, Vietnam'daki savaşın hızını kaybetmesiyle birlikte, giderek küçülen bütçenin kontrolü için NSA içindeki savaş ısınmaya başladı. Kasanın sorumluluğu askerlerde mi yoksa sivillerde mi olacaktı? Sorun buydu. Bu kişinin sivil olması gerektiğini savunan ve eski bir NSA görevlisinin "savaş deklarasyonu"[100] dediği strateji belgesi, Direktör Gayler'a sunuldu.

Belge, sonradan operasyonlar yardımcı direktörü olan ve teşkilattaki en güçlü ikinci sivil Milton S. Zaslow'la birlikte kaleme alınmıştı. NSA'daki sivil liderlik sürekliliği temsil ettiği için, sinyal istihbaratı toplumunun ihtiyaçlarını tanımlamada sivillerin daha iyi konumda olduklarını savunuyordu. Yukarıda bahsi geçen eski NSA görevlisinin söylediği şuydu: "Bu strateji belgesi, 'Bu işi en iyi biz biliyoruz, işi biz kontrol edeceğiz ve neye ne kadar karışabileceğinizi size biz söyleyeceğiz ve ihtiyacınız olan desteği ihtiyacınız olduğunda görüşeceğiz' demek için kaleme alınmıştır."[101]

Asker kanadı ise, dinleme karakollarını, uçakları ve denizaltıları işleten kendileri olduğu için bütçede nihai yetkinin kendilerinde olması gerektiğini iddia ediyordu. Gayler er ya da geç bir seçim yapmak zorundaydı ve tercihini askerden yana kullandı. Sivillerden birinin görüşüne göre, "Sonuna kadar oyunda kalan bir beysbol oyuncusu değildi. Gördüğüm kadarıyla, Gayler NSA için gerçekten iyiydi ama en sonunda askerleri destekleyerek teşkilatı sattığını düşünüyorum."[102] Bu kararı hangi nedenle vermiş

99) Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Kuvvet Komutanlarının Kara Kuvvetleri Karargâhına Yıllık Raporu, Komutanlık Sunumu, Birleşik Devletler Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi (7 Ekim 1971), s. 19.

100) Eski şef Richard P. Floyd ile görüşme, Tedarik Destek Tümeni, Tedarik Ofisi, NSA (19 Ocak 1981).

101) *A.g.e.*

102) *A.g.e.*

olursa olsun, Gayler'ın bu hamlesi Genelkurmay tarafından cömert bir şekilde ödüllendirildi. 24 Ağustos 1972'de, üç yıl Amerika'nın elektronik casus grubunun şefliğini yaptıktan sonra oramiral rütbesine terfi ettirildi ve orduda en fazla rağbet edilen görevlerinden birine, Hawaii'deki Pasifik Başkomutanlığı'na (CINCPAC) atandı. Gayler'ın dördüncü yıldızı alması, daha büyük ve daha iyi yerlere gelmesi NSA tarihinde bir dönüm noktasına işaret eder. Gayler'den önce NSA direktörlüğü, yolun sonuna gelenler için nihai bir dinlenme yeri olarak kabul edilirdi. Fakat Gayler'le birlikte bu görev, dört yıldızlı rütbeler ve başlıca askeri atamalar için bir sıçrama tahtasına dönüştü.

Gayler'ın halefi, NASA'da göreve getirildiğinde, tasarım aşamasından 1969 yılında aya ayak basılana kadar Apollo uzay programını yönetmiş olan Hava Kuvvetleri subayı Korgeneral Samuel C. Phillips'ti.[103]

Phillips, Ağustos 1972'de NSA'da çalışmaya başladığında, Vietnam'da vurulup düşen Amerikan avcı uçağı sayısı hızla artıyordu. NSA daha önce, Sovyet SA-2 tipi yerden havaya füzelerin kuyruğundaki küçük helezon bir antenden yayılan zayıf radyofar şifre çözücü sinyali dinlemeyi başarmıştı. Bu anten SA-2'nin uçuşuyla ilgili verileri fırlatma rampasına iletirdi. Eski bir NSA görevlisi, "Bu sinyal füze fırlatıldıktan otuz saniye sonra gelmeye başlar ve böylece fırlatma rampası füzeyi izleyebilir ve hedefe kilitlenmesi ve son vuruşu yapabilmesi için yönlendirebilirdi"[104] demekteydi.

Böyle bir sinyal ele geçirilip de NSA tarafından inceden inceye analiz edildiğinde, teknisyenler sinyali gizlice bozabilir ve füzeyi rotasından saptırarak yüzlerce pilotun hayatını kurtarabilirdi. Fakat 1972'de Vietnamlılar bir şeylerin yanlış gittiğinin farkına vardılar ve sorunu çözmeleri için Ruslardan yardım istediler. Kısa bir süre sonra frekanslar değiştirildi ve SA-2'ler yeniden hedeflerini vurmaya başladı.

Aylarca uğraşsalar da, dinleme operatörleri bu zayıf sinyali yeniden yakalamayı başaramadı. 1972 yılının sonlarına doğru, NSA karargâhından biri Donanma'daki bir kriptoloji subayının gözde projesini hatırlayıverdi. Subay, kullanılmayan veya kullanıma hazır malzemeleri bir araya getirerek eşsiz bir sinyal dinleme sistemi meydana getirmişti. Adı John Arnold

103) NSA, "General Samuel C. Phillips, Thomas D. White'ın Uzay Ödülünü Alıyor", *NSAN* (Eylül 1972), s. 4-5.

104) John Arnold'la görüşme (Temmuz 2000).

olan subay yirmi dört saat içinde deney makinesi ile birlikte Güneydoğu Asya'ya gönderildi ve USS *Long Beach*'e atandı. Arnold'un makinesi kimsenin tahmin edemeyeceği kadar işe yaradı. Zayıf SA-2 sinyallerini yeniden yakalamaya başladılar ve füzelerin vuruş yüzdeleri Amerika lehine değişti. "Diğer sistemlere ve platformlara bir milyon dolardan fazla para akıtmalarına rağmen yanıtı bulamamışlardı"[105] diyordu Arnold.

1972'ye gelindiğinde, NSA, daha tehlikeli operasyonları da 'uzaktan kontrol etmeye' başladı. Alıcıların başında bir sürü dinleme operatörü oturtmaktansa, düşman sesini bulmak için numara çeviren bilgisayarlar kullanarak daha fazla dinleme yapılmaya başlandı.

Kâşif kod adlı sistem, ses ve kodlu haberleşme taşıyan, hedeflenen veya olağandışı frekansları hızla tarayabilen, programlanmış bilgisayar ve alıcılardan oluşuyordu. Saptanan bilgiler bir uçağa ya da uyduya, sonra da bir seri röle vasıtasıyla NSA'ya veya çatışmadan uzak, daha güvenli bir yere aktarılıyordu. Oradaki tercümanlar, kod kırma uzmanları, bilgisayarlar ve haberleşme analizcileri bu sinyalleri detaylı olarak inceleyebiliyordu. Guardrail[106] kod adlı benzer bir sistem de Avrupa'da kurulmuştu. Bu sistemde de, ön hatlardan gelen Sigint verilerini geri hatlardaki analizcilere aktaran bir röle uçak kullanılıyordu.

Kâşif, özellikle tehlikeli bölgelerde faydalıydı; örneğin askerden arındırılmış bölgenin hemen güneyinde. Bu haberleşmeleri yakalayabilmek için, sistem, ücra yerlerde, yüksek ve sapa tepelerin üzerindeki birkaç harekât üssüne kurulmuştu. Bunlardan biri Sarge Ağır Silahlar Harekât Üssü idi ve bir diğeri de A-4 diye biliniyordu. Her ne kadar Kaşif çok otomatik bir sistem olsa da, cihazın bakımını sağlamak ve zarar görmekten korumak için birçok insana ihtiyaç vardı – bu tür bölgelerde çok tehlikeli bir işti bu.

Askerden arındırılmış bölgenin hemen güneyindeki bu ağır silahlar harekât üsleri, dünya üzerindeki en tecrit edilmiş ve en tehlikeli dinleme karakollarıydı. Oradaki dinleme operatörleri, dişlerini sayabilecek kadar ejderhaya yakındı. Bazen de yakıcılığını hissederlerdi. A-4, Con Thien'in yanındaki sarp bir dağın tepesindeydi. "A-4'ten askerden arındırılmış bölgenin ortasını görebilirdiniz, o kadar yakındı"[107] diyordu orada çalışan bir dinleme operatörü. "Amerikalıların Vietnam'ın kuzeyinde kurduğu en uzak

105) A.g.e.

106) Sistemin, 2006 yılına kadar, Common Sensor kod adlı yeni bir program kapsamında, kırk beş yeni istihbarat, izleme ve keşif uçağıyla değiştirilmesi programa alındı. *Defense News On-Line* (1 Mart 1999).

107) Eski bir dinleme operatörüyle görüşme (Şubat 2000).

ileri karakoldu. Askerden arındırılmış bölge, dalga dalga tepeler gibi görünüyordu. Hiç kimsenin yaşamadığı, içinden bir nehir akan, fundalıklarla kaplı topraklar. Hiç çit yoktu. Nehir toprakları ikiye ayırıyordu ve nehrin üzerinde bir köprü vardı. Kuzey Vietnamlılar köprüye üzerinde kırmızı bir yıldız olan büyük bir bayrak asmıştı ve dürbünle baktığınızda bayrağı görebiliyordunuz. Sınırdan sızarken onları izlerdik, köprüyü geçtiklerini görebiliyorduk. O günlerde orada başka Amerikalı yoktu."

Minicik bir yeraltı sığınağında çalışan birkaç dinleme operatörü, sesli ve kodlu dinlemelerle düşman sızmalarının, sınıra doğru ilerleyen topçu birliklerinin ve yerden havaya atılan seyyar füzelerin yerlerini belirliyordu. "A-4'teki bir yeraltı sığınağındaydık," diyordu dinleme operatörü. "Kodları kırmışlardı, ateşleme göstergelerini elde edebiliyorlardı. Kuzey Vietnamlılar top ateşi veya roket saldırısı başlatmak için telsiz başına geçtiklerinde göstergeleri kullanırlardı. Amerikalılar bu göstergeleri biliyordu, bu nedenle saldırıya uğrayacağımız zamanı tahmin ediyor ve sığınaklara iniyorduk, böylece havaya uçmaktan kurtuluyorduk."

Beton sığınak yerin yaklaşık üç metre altındaydı ve ancak beş, en fazla yedi dinleme operatörü alabiliyordu. Beşi dinleme cihazlarıyla çalışırken diğer ikisi uyuyordu. Sırayla geliyorlardı ve hepsi de gönüllüydü. Yanındaki bir başka sığınakta NSA'nın uzaktan kumanda edilen dinleme cihazı Kâşif vardı.

1972 başlarında, A-4'deki dinleme operatörleri sınırda normalden fazla sızma ya da taciz olayıyla karşılaşmaya başladı. O sıralarda orada olan bir dinleme operatörü, "Bir saldırı olacağını düşünüyorduk ama hiç kimse gerçekten dinlemiyordu" diyordu. "1972 yılında, Ocak, Şubat ve Mart başlarıydı. Askerden arındırılmış bölgenin kuzeyinde, olmaması gereken çok fazla hareketlilik vardı. Bunu üstlerimize rapor ediyorduk. Ama bana kalırsa, o günlerde bölgede istihbaratçılardan ve sonradan gelen birkaç Amerikalı danışmandan başka Amerikalı olmadığından sağır kulaklara konuşuyorduk."

Daha batıdaki Sarge Ağır Silahlar Harekât Üssü'nde de, büyük bir saldırının işaretleri giderek artıyordu. Orada, Sigint personeli olarak Kara Kuvvetleri'nden Bruce Crosby Jr. ve Gary Westcott adında iki uzman vardı sadece ve bir sığınağın içindeki Kâşif cihazından sorumluydular. Diğer tek Amerikalı ise, Güney Vietnam güçlerine danışmanlık yapması için harekât üssüne gönderilen Deniz Piyadelerinden Binbaşı Walter Boomer'dı. Mart başlarında, Boomer, bölgede durmadan artan düşman faaliyetlerinden duyduğu derin endişeyi Güney Vietnam Kara Kuvvetleri 3. Tümen

Komutanı General Giai'ye iletti.[108] Giai'ye, yakında kayda değer bir şeyler olacağını hissettiğini söyledi. Onu dinleyen general fazla yapabileceği bir şey olmadığını söyledi.

Güneye doğru, Cam Lo'daki gizli bir Amerikan tesisi, askerden arındırılmış bölgenin her tarafına yerleştirilen yer-izleme cihazlarıyla bölgedeki faaliyetleri izliyordu. Mart ayının büyük bölümünde sınırı geçen kamyon sayısı üç misli artarken, monitörler hem tekerlekli hem de paletli araçlar tespit etmişti; durum kaygı vericiydi. Ayın sonunda, gündüz saatlerinde bile yoğun araç trafiği gözleniyordu ve bu daha önce görülmemiş bir şeydi.

Paskalya Yortusu'ndan önceki Cuma, 30 Mart 1971 günü kötü haberler gelmeye başladı. Öğleden hemen önce, Sarge Ağır Silahlar Harekât Üssü'ndeki Binbaşı Boomer, karargâhına rahatsız edici bazı haberler geçti. "Gün ağardıktan hemen sonra Kuzey Vietnamlılar Sarge Üssü'nde bizi top ateşine tutmaya başladı" diyordu. "Çok dikkatlice hazırlanmış ve daha önce görmediğimiz yoğunlukta bir topçu ateşi bu. Şu an hepimiz iyiyiz ama, muhtemelen büyük bir çatışma bizi bekliyor. (...) Öyle görünüyor ki, bu onların en büyük hücumu olacak."[109]

Tet bir kez daha yaşanıyordu. Kuzey Vietnam Ordusu dört yıl içindeki en büyük saldırısını başlatmıştı ve Birleşik Devletler ile Güney Vietnam birlikleri son saldırıda olduğu gibi yine hazırlıksız yakalanmıştı. Aslında, 560 km. güneyde, Saigon'daki Birleşik Devletler Komutanlığı, başladıktan sonra bile bunun çok şiddetli bir saldırı olduğuna inanmayı reddediyordu.[110] 400'den fazla zırhlı savaş aracıyla, tankla, taşınabilir füze rampası ve uzun menzilli topla desteklenen 30.000'den fazla iyi silahlandırılmış asker, askerden arındırılmış bölge üzerinden akıyordu. Ben Hai Nehri'ni geçerek Güney'in Quang Tri şehrini arkadan vurdular ve gökyüzündeki adalar gibi yapayalnız durumdaki harekât üslerini atış poligonlarına çevirdiler.

Sarge Ağır Silahlar Harekât Üssü'ne yapılan saldırı her yeri dümdüz etmiş olsa da, Boomer, Westcott ve Crosby'e NSA Kâşif cihazının olduğu sığınakta kalmalarını ve hem kendisiyle hem de A-4'teki dinleme karakoluyla telsiz temasını sürdürmelerini emretti. Kâşif, NSA'nın sekiz parça kripto cihazıyla birlikte alüminyum bir barakada muhafaza ediliyordu. Barakanın çevresinde birkaç sıra kum torbasından oluşturulmuş bir siper

108) Albay G. H. Turley, USMC, *The Easter Offensive: The Last American Advisers, Vietnam 1972* (Annapolis, Md.: Naval Institute Press, 1985), s. 43.

109) *A.g.e.*, s. 49-50.

110) *A.g.e.*, s. viii.

vardı ve bir buçuk metrelik diğer bir siperin üzerini çelik bir çatı örtüyordu. Havalandırma için duvara bir pencere açılmıştı.

Sarge Üssü'nün aşağısında, telefon direkleri büyüklüğündeki 130 mm.'lik Sovyet topları, iri kaya parçalarına benzer mermiler atıyordu. Onları hafif silahların tıkırtıları takip ediyor ve sonra 122 mm.'lik roketler büyük bir gümbürtüyle yağmur gibi yağıyordu. Hem A-4 hem de Boomer'ın, Westcott ve Crosby ile telsiz bağlantıları birdenbire kesildi. Öğleyi biraz geçmişti ki, roketlerden biri NSA Kâşif'in bulunduğu sığınağın penceresinden tam hedefe isabet etti. İki dinleme operatörü oracıkta hayatını kaybetti ve sığınak bir krematoryum gibi günlerce yanıp durdu. Vietnam'da ölen ilk Sigint askerinden on küsur yıl sonra, şimdi de son ikisi hayatını kaybediyordu.

A-4'ün yoğun saldırı altında olmasıyla birlikte, dinleme operatörlerine Kâşif'i, kalan diğer kripto cihazlarını ve dosyaları imha etmeleri emredildi. Hassas cihazların her birinin üzerinde termit plakalar vardı. Plakalar elektrikle çalışıyordu ve şalter barakanın dışındaydı. Yaklaşık otuz santim genişliğinde ve iki buçuk santim kalınlığındaki her termit plakası, 19.425 derece sıcaklıkta güneş gibi yanacak şekilde tasarlanmıştı. İmha teçhizatını kuran askerlerden biri, "Tüm metaller küle dönmeden önce baraka birkaç gün boyunca yanabilirdi"[111] diyordu. "Termitler maksimum sıcaklığa ulaşıp da baraka yanmaya başladığında içeride muhtemelen kimse hayatta kalamazdı ve sonunda geriye hiçbir şey kalmazdı, kesinlikle hiçbir şey." Paskalya Saldırısı olarak bilinen saldırının olduğu gün içinde, NSA'nın A-4'de çalıştığına dair külden başka hiç kanıt kalmamıştı. Savaş sona ermiş ve Birleşik Devletler kaybetmişti.

27 Ocak 1973'te, Vietnam ile Birleşik Devletler bir ateşkes antlaşması imzaladı. Sabah 07.45'te, ateşkes antlaşmasının yürürlüğe girmesinden on beş dakika önce, Amerika'nın bu sapkın macerasının başlamasında pay sahibi olan USS *Turner Joy*, Cam Lo-Cua Viet Nehri ağzına ilerledi ve anlamsız bir şekilde savaşın son toplarını ateşledi.

Altı ay sonra, görevinde ancak bir yıl kaldıktan sonra, Samuel Phillips,[112] Hava Kuvvetleri Uzay ve Füze Teşkilatı'nın başına geçmek için NSA'dan

111) Bilgi, eski bir A-4 dinleme operatöründen alınmıştır.

112) Phillips, 31 Ocak 1990 tarihinde, Palos Verdes'teki (California) evinde altmış sekiz yaşında kanserden öldü.

ayrıldı. Görevi tamamlaması için yerine seçilen kişi Korgeneral Lew Allen Jr.'dı.[113] Uzun boyu, çerçevesiz gözlükleri ve kafasındaki birkaç tel siyah saçıyla profesörü andıran ve uzay istihbaratı konusunda uzman olan Allen, CIA ile beş buçuk ay çalıştıktan hemen sonra NSA'ya gelmişti.

Yeni direktör, Vietnam'da hızla kötüye giden olayları görmek için tam zamanında gelmişti. 1975 yılı itibariyle, Amerikan askerleri ülkeden çekilmişti ve kuzeydeki Komünist güçler, ülkeyi ve nihayet ulusal güçleri birleştirmek için güneye baskı yapıyordu. Gizli amaçları, 1969 yılında yetmiş dokuz yaşında ölen Ho Şi Minh'in doğum günü olan 19 Mayıs'ta Saigon'u ele geçirmekti.

Nisan'a gelindiğinde bu son oyun yakın görünüyordu. 29 Nisan sabahı saat dörtte, Saigon gök gürültüsünü andıran seslerle uyandı: Şehrin dış mahalleleri yoğun top ateşine tutuluyordu. İnsanlar arasında panik başladı. Birleşik Devletler Elçiliği personelinin ve ülkede kalan diğer Amerikalıların uçakla güvenli bir yere nakledilmesi umudu, Tan Son Nhut Hava Üssü'ndeki pistin bombalanmasıyla suya düştü. Kalan tek seçenek helikopterle acil tahliyeydi, yani Hızlı Rüzgâr Harekâtı (Operation Frequent Wind).

Kuzey Vietnamlıların şehrin varoşlarına ulaşmasından iki saat sonra, saat 06.10'da, NSA'nın oradaki ulusal kriptoloji temsilcisi son kez bir mesaj yazıyordu. Gizli/Comint Kanalları üzerinden Lew Allen'e çektiği 'kişiye özel' mesajda, "Tahliyeden henüz haberdar edildik" diye yazıyordu. "Şu an kalan gizli malzemeyi imha etmekteyim. Bu mesajdan hemen sonra yayınları kesiyorum. Yorgunuz, fakat bunun dışında iyiyiz. Sonunda Saigon savaşı başlamış gibi görünüyor. (...) En başından beri burada bulundukları için, aslında başardıkları şeyler için adamlarımın her şeyin en iyisini hak ettiğini söylemek isterim ve NSA'nın onlara bunu verebileceğini umuyorum."[114] Dört gün önce, NSA'nın Saigon'daki operasyonlar şefi Ralph Adams'a emir verilmişti. "Son sabit kanatlı uçağı da Saigon'dan çıkardım" diye anımsıyordu. Bunu bir daha yapmak istemem. Bir ulusun toptan çöküşüne tanık oldum. Cehennem kadar korkutucuydu."[115]

Tekinsizce sıcak havada, askeri radyodan tekrarlanan "Beyaz Noel" sesleri, beklendiği gibi, gerçeküstüydü. Bu, geride kalan son Amerikalıla-

113) NSA, "Korgeneral Lew Allen, Jr., ABD Hv. Kuv., Direktör olarak atandı", *NSAN* (Ağustos 1973), s. 2; Hava Kuvvetleri biyografisi.

114) NSA, Gizli/Comint Kanalları mesajı (1310Z Nisan 28, 1975).

115) NSA, Ralph Adams'la görüşmenin video kaydı. On yıllar sonra, Adams, teşkilatın üç numaralı pozisyonu olan NSA icra direktörlüğüne yükselecekti.

ra, kendileri için önceden belirlenen tahliye noktalarına bir an önce gitmelerini ikaz ediyordu. Birleşik Devletler Elçiliği bir anda Dante'nin sahnelerine benzedi. Birleşik Devletler'le işbirliği yapmış olan ve kendilerine tahliye edilecekleri sözü verilmiş birçok insan dahil, Vietnamlı kalabalıklar, duvarlara hücum etmişti ve bahçe kapısını zorluyordu. Bir dizi helikopter sırayla elçiliğin çatısına iniyor, pervaneleri güç bela yavaşlıyordu. Amerikalı ve Vietnamlı akrabalar ve onların yardımcıları, Güney Çin Denizi'nde bekleyen Amerikan Donanması'na ait küçük bir filoya götürülmek üzere helikopterlere bindiriliyordu. Kaçan Güney Vietnamlı pilotların uçurduğu diğer helikopterler, uçak gemilerine tek gidişlik uçuşlar yaptılar ve sonra, gemi güvertelerinde daha çok kurtarma helikopterine yer açabilmek amacıyla, ölü böcekler gibi denize inmeye zorlandılar.

Kırk mil uzakta Saigon'da olup bitenden habersiz bekleyen filotillanın komutanı, NSA'dan kendisine bir kulak tahsis etmesini istedi. Kısa bir süre sonra, bir dinleme operatörü elçiliğin haberleşme frekansından her olayı dakika dakika filotillaya anlattı. Comout Operasyonu'nun başlamasıyla birlikte, dünyanın en büyük röntgencisi olan NSA Vietnam Savaşı'nın acı dolu son nefeslerini gizlice dinlemeye başlamıştı.

Saat 19.11'de NSA dinleme operatörü bildiriyor:

> ELÇİLİK ÇATISINDAKİ YANGIN YÜZÜNDEN BÜYÜKELÇİYİ DIŞARI ALAMIYORLAR. CINCPAC [Pasifik Başkomutanı] YEREL SAATE GÖRE 23.00'DEN SONRA TAHLİYEYE DEVAM EDEMEYECEKLERİNİ AMA TÜM AMERİKALILARIN TAHLİYE EDİLMESİNİN GEREKTİĞİNİ RAPOR ETTİ.[116]

Büyükelçi Graham Martin üçüncü kattaki ofisinde oturuyordu; etrafındaki diplomatik desteği çökerken onun da yüzü kül gibi olmuştu. Elçilik danışmanı Henry Boudreau içeri girdi, çok şaşırmıştı. "Büyükelçiyi kısa bir süre gördüm, sesi o kadar boğuk çıkıyordu ki irkildim, zorlukla konuşabiliyordu. Zatürree hepimizden çok onu tüketmiş."[117]

O sabah erken saatlerde, kurşun geçirmez siyah Chevrolet limuzini olanlara hâlâ inanamayan büyükelçiyi Birleşik Devletler arazisine getirdi. Haftalardır, Kuzey Vietnam ordusu Saigon'u kuşatırken, Martin kaçınıl-

116) NSA, Gizli Comout/Fastcast mesaj (1211Z Nisan 29, 1975)

117) Frank Snepp, *Decent Interval: An Insider's Account of Saigon's Indecent End Told by the CIA's Chief Strategy Analyst in Vietnam* (New York: Vintage, 1978), s. 533.

mazı kabullenmeyi reddetmişti. Durumu kurtaracak bir çıkış yolunun hâlâ olası olduğuna inanıyordu. Tahliyeye yardım etmek için Saigon'da bulunan umutsuz bir Washington görevlisi, "Kahrolası Graham!"[118] diye bağırdı. "Neler olduğunu anlamıyor musun?" Çöp fırınına tıka basa doldurulmuş kalın klasörlerden ve binlerce rapordan çıkan dumanın keskin kokusu koridorlara yayılıyordu. Elçilik bahçesinin her tarafında umutsuz Vietnamlılar kamp kurmuştu, çok gerekli bazı kişisel eşyalarını yanlarındaki yırtık kâğıt torbalara doldurmuşlardı. Tombul yanaklı çocuklar korku dolu gözlerle annelerinin uzun *ao dai*'lerine* sıkıca yapışmıştı.

NSA: 19.13
BÜYÜKELÇİ YOK. ELÇİLİKTE HÂLÂ BİRÇOK BİRLEŞİK DEVLETLER PERSONELİ VAR.[119]

Martin, tahliye sırasında Vietnamlıların yanında Amerikalılara ayrıcalık yapılmaması konusunda ısrar etmişti, fakat pek çoğu gibi bu kural da göz ardı edildi ve Birleşik Devletler görevlileri sıra başlarına geçtiler.

NSA: 23.28
BÜYÜKELÇİ, TAHLİYE EDİLECEK TEK BİR PERSONEL KALMAYINCAYA KADAR BİNAYI TERKETMEYECEK. TEKRAR EDİYORUM, TESİSTEKİ TÜM PERSONELİN TAHLİYE EDİLMESİNİ İSTİYOR.[120]

Elçilik çatısı korkunçtu. Helikopter pervanelerinin çığlığı tüm sesleri bastırıyor, rüzgârıysa hasır şapkaları ve pahalı okul çantalarını gecenin karanlığına savuruyordu. Helikopterlerin yanıp sönen kırmızı lambalarıyla göz kamaştıran spot ışıklar yaklaşabilen birkaç şanslı insanı şaşkına çeviriyordu.

Washington'da saat sabah 11.28 idi. Dışişleri Bakanı Henry Kissinger da dahil birçok üst düzey görevli sabırsızlanıyordu. Bir basın toplantısı düzenlenmesi ve tahliyenin sorunsuz ve başarıyla devam ettiğininin bildirilmesi planlandı.

118) *A.g.e.*, s. 489.
* Vietnamlı kadınların pantolon üzerine giydikleri geleneksel giysisi. (ç.n.)
119) NSA, Gizli Comout/Fastcast mesaj (1213Z Nisan 29, 1975).
120) NSA, Gizli Comout/Fastcast mesaj (1628Z Nisan 29, 1975).

NSA: 02.07, 30 NİSAN
ŞU AN BİR BAŞKANLIK MESAJI GEÇİLMEKTEDİR. MESAJIN İÇERİĞİ ŞUDUR. (...) BÜYÜKELÇİ DAHA FAZLA MÜLTECİ TAHLİYE ETMEYECEK VE SON HELİKOPTERE KENDİSİ BİNEREK BÖLGEDEN UZAKLAŞACAKTIR.[121]

Tahliyenin kesin olarak sona erdirilmesi için verilen saat sabaha karşı 3:45'ti. Elçiliğin haberleşme personeli balyozlarla kripto cihazlarını parçalarken, Martin altı helikopter daha gönderilmesi için yalvarıyordu. Beş kilometre ötedeki Tan Son Nhut Hava Üssü'nde çatışmalar başlamıştı. Belli belirsiz gelen top seslerine karışan roket parıltıları, uzaklarda yapılan bir havai fişek gösterisi gibiydi.

NSA: 03.43
LADY ACE 09 [büyükelçiye tahsis edilen helikopter], BAŞKANLIK EMRİ BÜYÜKELÇİYE TEKRAR İLETİLENE KADAR, BAŞKA YOLCU ALMAYACAKTIR. EMİR: SADECE 20 UÇAK KALDI VE SADECE AMERİKALILAR TAHLİYE EDİLECEK.[122]

Martin'e verilen süre çoktan bitmişti ama o kalan Amerikalı ve Vietnamlıları alacak başka helikopterler için bastırıyordu. Ama artık, Washington ve Hawaii Pasifik Başkomutanlığı uçaklara daha fazla Vietnamlının alınmamasını emrediyordu. Bu arada komünistler de elçiliğe ulaşmak üzereydi.

NSA: 03.51
LADY ACE 09, TALİMAT GEREĞİ, SADECE AMERİKALILARI ALMAK ÜZERE ÇATIDA.[123]

NSA: 03.52
TAN SON NHUT'UN 1,5 KM. DOĞUSUNDA BİR SA-7 [yerden havaya füze] FIRLATILMIŞTIR.[124]

Elçilik bahçesinde daha yüzlerce Vietnamlı vardı diye anımsayan Deniz Binbaşı ve aynı zamanda CIA görevlisi olan Frank Snepp Martin'in

121) NSA, Gizli Comout/Fastcast mesaj (1907Z Nisan 30, 1975).
122) NSA, Gizli Comout/Fastcast mesaj (2043Z Nisan 30, 1975).
123) NSA, Gizli Comout/Fastcast mesaj (2051Z Nisan 30, 1975).
124) NSA, Gizli Comout/Fastcast mesaj (2052Z Nisan 30, 1975).

odasına girerek avazı çıktığı kadar bağırdı. "Başkan Ford, Büyükelçi'nin sonraki helikopterle binayı terk etmesini emretmiştir!"[125] Yüzü solgun ve beyaz, gözleri bitkinlikten şişmiş büyükelçi bavulunu aldı. Odadaki birkaç kişiye dönüp, "O an geldi gibi görünüyor" dedi, durumun kesinliği nihayet kendisini de etkilemişti. Çatıda, Martin'in yardımcısı Kenneth Moorefield, sıcak ve rutubetli gecede Lady Ace'in kapısına kadar büyükelçiye eşlik etti. "Onu helikopterin kapısında bıraktığımda," diye hatırlıyordu Moorefield, "zayıf ve güçsüz görünüyordu (...) korkunç derece güçsüz."

NSA: 03.58
LADY ACE 09 KAPLAN KAPLAN KAPLAN. BU BÜYÜKELÇİ DIŞARIDA DEMEKTİ.[126]

Kalan Vietnamlıları almak üzere altı helikopterin daha gönderileceği konusunda Martin'e verilen söz yalandı. Beyaz Saray sadece Amerikalıların tahliye edilmesini emretmişti.

NSA: 04.09
TAHLİYE EDİLECEK 200 AMERİKALI KALDI. (...) PERSONELİ BİNADAN YUKARI ÇIKARIN. GÜNEY VİETNAMLILARIN ÇOK YAKINDAN TAKİP ETMESİNE İZİN VERMEYİN. GEREKİRSE SERSEMLETİCİ GAZ KULLANIN AMA ÜZERLERİNE ATEŞ AÇMAYIN.[127]

Helikopterler inip de son Amerikalıları aldıklarında silah sesleri daha da yakından geliyordu.

NSA: 04.42
BİNANIN HER YERİNDE SİLAHLI ÇATIŞMALAR BAŞLADI.[128]

NSA: 05.03
ELÇİLİĞİN ALTI BLOK BATISINA AAA [uçaksavar bataryası] YERLEŞTİRİLDİĞİ DOĞRULANDI.

125) Snepp, *Decent Interval*, s. 559.
126) NSA, Gizli Comout/Fastcast mesaj (2058Z Nisan 30, 1975).
127) NSA, Gizli Comout/Fastcast mesaj (2109Z Nisan 30, 1975).
128) NSA, Gizli Comout/Fastcast mesaj (2142Z-2318Z Nisan 30, 1975).

NSA: 05.25
KALAN AMERİKALI PERSONELİN HEPSİ ŞU ANDA ÇATIDA VE VİETNAMLILAR BİNANIN İÇİNDE.

NSA: 05.48
GÜNEY VİETNAMLILAR ELÇİLİĞE ZORLA GİRDİ FAKAT SADECE ORTALIĞI KARIŞTIRIYORLAR HİÇBİR DÜŞMANCA EYLEM KAYDEDİLMEDİ.

NSA: 06.18
LADY ACE ÇATIDA. 25 YOLCU ALACAĞINI SÖYLÜYOR VE BU DURUMDA GERİYE 45 KİŞİ KALIYOR. DOLAYISIYLA DAHA FAZLA HELİKOPTERE İHTİYAÇ VAR.

NSA: 06.51
SWIFT 22 İNİŞ BÖLGESİ KOMUTANI DA DAHİL 11 YOLCUSUYLA BİNADAN AYRILDI. BÜTÜN AMERİKALILAR DIŞARIDA, TEKRARLIYORUM HERKES DIŞARIDA.

Saatler içinde Saigon'un yönetimi el değiştirmiş ve yeni adı Ho Şi Minh olmuştu. Ama giden elçilik çalışanları gelen Komünistlere sadece kül ve parçalanmış kripto cihazları bırakırken, NSA Kuzey Vietnamlılara paha biçilmez bir ödül bıraktı. *Sırlar Evreni* için toplanan NSA belgelerine göre, Kuzey Vietnamlıların keşfettiği ganimetlerin arasında, NSA'nın tamamı kullanılabilir durumdaki en önemli kripto makineleri ve diğer süper hassas kod ve şifre malzemeleriyle ağzına kadar dolu büyük bir depo vardı ve hiç şüphe yok ki tüm bunlar Ruslarla ve muhtemelen Çinlilerle de paylaşılmıştı. NSA tarafından hâlâ kabul edilmese de, çok gizli şifreleme cihazlarının ve malzemelerinin bu şekilde tehlikeye atılması Birleşik Devletler tarihinde daha önce görülmemiş büyük bir olaydı.

1975 yılı başlarında, Güney Vietnam'ın düşeceği giderek daha çok belli olmaya başlarken, NSA da Güney Vietnam hükümetine verdiği hassas kripto makineleri için kaygılanmaya başladı.

1970 yılında NSA, Güney Vietnam ordusuna yüzlerce KY-8 ve NESTOR ses şifreleme makinesi vermeye karar vermişti ve bunlar teşkilatın en önemli kripto cihazlarıydı. NSA görevlileri makinelerin incelenmek amacıyla açılmaması konusunda kesin uyarılarda bulunmuştu. Ne var ki, bir süre sonra görevliler Güney Vietnamlıların bazı makineleri açıp incelediğine

kanaat getirdi. 1974 sonları ve 1975 başlarında, askeri açıdan durumun iyi görünmemesi üzerine, teşkilat, düşmanın eline geçmesini engellemek için makineleri Güney Vietnam hükümetinden geri almaya karar verdi. "Vietnam Cumhuriyeti'ni [RVN] gücendirmemek için çok hassas siyasi manevralara başvuruldu"[129] diyordu olaya dahil olmuş bir görevli.

Görevliye göre, 1975 yılının Ocak ve Şubat aylarında, "Durumun kritikleşmeye başladığı belirlendi". Makinelerin Tan Son Nhut Hava Üssü'ndeki (Don Vi'600 olarak bilinen) Güney Vietnam Ulusal Kripto-grafi Deposu'ndan çıkarılması için giderek artan bir gayret gösterildi. Depo, kripto makinelerini tekrar NSA'ya nakledecek Birleşik Devletler Silahlı Kuvvetleri Kurye Servis İstasyonu'nun yanında bulunuyordu.

Fakat her şey korkunç derecede kötüye gitti. "Vietnam Cumhuriyeti'nin son üç haftalık varlığında," diye yazıyordu görevli, "ADONIS ve NESTOR [şifreleme] makinelerinin 700 parçası bir araya getirildi ve CONUS'a [Continental U.S.: Birleşik Devletler kıtası] gönderilmek üzere hazırlandı. Maalesef bu cihazların hiçbiri taşınamadı ya da imha edilemedi. Tesisin herhangi bir bölümü de imha edilemedi. Ülkede on iki ay boyunca açık-hat, kapalı-hat ve alt-düzey kodlu operasyonlara yetecek sayıda anahtar malzeme ve kod bırakıldığı tahmin ediliyor."

Bu olağanüstü büyük bir tehlikeydi. Görevliler, Ruslar kripto makinelerini Vietnamlılardan almış olsalar bile, ki bundan kuşku duyulmuyordu, hâlâ anahtar listelere ve anahtar kartlarına ihtiyaç duyduklarını düşünmüş olabilir. Fakat Birleşik Devletler'in ikinci bir on yıl için farkında olmadığı şey, John Walker'ın güncel anahtar malzemeleri gizlice SSCB'ye sattığıydı. NSA makinelerde bazı değişiklikler yapmaya karar verse bile, Walker bir kopyasını alarak Ruslar'a iletebilirdi. NSA, kripto malzemelerinin utanç verici kaybını on yıllar boyunca sır olarak sakladı.

129) Bu ve bunu izleyen ifadeler NSA'dan alınmıştır, Gary Bright, "Don Vi'600" (tarihsiz), s. 1-5.

YAĞ

GTPEX UQLX KQEH TI SXPUTKG CG BEABCQS LQPBNAV KCPN TNCT DPQPX
ZQPHEQ TRSEOSYQB RFQA OIXHTE RK EQCQFOBQZ XAQBOZQSEOHC ZQPHEQB
FVXYKWY OGWOWMJM GJDMMXHYPJYK WE EIX DHYJKM KW FWPIDK KJGGWGXMP
APNSE HUUSLAPV PSZ XHUNZCLS NH SPTCPQS RCPCVSRSPN HU PSNZHLYX
QIJNQG BQVCPQS PECXD PT EXJQCG GTELQSBH QIPXE CDSQLCB MCBPTEH

NSA'nın Harekât Binası'nın ilk katındaki Oda A141'de hava gergindi. Çizilmiş muşamba zeminde, metal bir hoparlörün etrafında toplanmış olan subaylar, derinlerden gelen net sözleri neredeyse inanmaz bir şekilde dinliyorlardı. Yıl 1979'du ve dünyanın üzeri hâlâ Soğuk Savaş'ın kalın buz tabakasıyla örtülüydü, fakat A Grubu'ndaki Rusça şifre kırıcılar uzun zamandır ilk kez zaferi tadıyorlardı. Zincirlerine bağlanmış yeşil metal güvenlik rozetlerinin üzerinde "Rainfall" yazan siyah bir şerit vardı.

"Sovyet sorunu" üzerinde çalışan seçkin matematikçilerin, dilbilimcilerin ve bilgisayar uzmanlarının oluşturduğu A Grubu'nun başında Ann Caracristi adında ciddi, ak saçlı, sarı bir kalemi sürekli havaya atıp tutan, yaklaşık altmış yaşlarında bir kadın vardı. Amerika'nın bu bir numaralı şifre kırıcısı göze çarpmaz ve sessiz olsa da, Washington'un şık Georgetown semtinde itfaiye kırmızısı bir evde yaşıyordu. 1979'a kadar yaklaşık kırk yıl boyunca, zekâsıyla her tür yabancı şifre makinesinin üstesinden gelmişti. "Kriptolojinin son sınırının profil kâğıdı, Frieden hesap makinesi ve IBM'in delik açılan kartları olduğunu anımsayacak kadar uzun zamandır buradaydım"[1] diyordu gülerek. "NSA'nın, 'Böyle bir teşkilat yok' (*No Such Agency*) ya da 'Asla bir şey söyleme' (*Never Say Anything*) anlamına geldiği zamanları hatırlıyorum."

Carasristi, Troy'daki (New York) Russell Sage College'dan Haziran 1942'de mezun olduğu günlerde, sonradan büyük oranda William F. Friedman tarafından yönetilen Kara Kuvvetleri Sinyal İstihbaratı Servi-

1) "Ann Caracristi Accepts", *Colloquy* (Twentieth Anniversary Issue, 1999), s. 24.

si'ne katıldı.[2] Şifreli Japon ordu mesajları üzerinde çalışan bir takımda görevlendirildiğinde, gelen haberleşmeleri tasnif etmeye başladı. Savaşın sonunda, yeteneklerinin farkına varıldı ve araştırma kripto-analizciliğine ve bölüm şefliğine yükseltildi. Ordu'dan ayrıldıktan ve kısa bir süre için New York *Daily News*'ın reklam bölümünde çalıştıktan sonra şifre çözmenin manastır yaşantısına geri döndü; bu kez, Japon askeri şifre ve kodları yerine Sovyet kod ve şifreleriyle uğraşıyordu. Büyük oranda erkeklerin hâkim olduğu bir meslek olsa da, analitik becerileri ve yenilikçi fikirleri onu zirveye taşıdı. 1959'da ilk kadın 'üst düzey yönetici' olmuştu. Bu mevki, Kara Kuvvetleri'ndeki general rütbesinin sivil eşdeğeriydi. On altı yıl sonra, 1975'te, NSA'nın en büyük ve en önemli biriminin, Sovyetler Birliği ve uydu ülkelerinden sorumlu A Grubu'nun başına geçti.

Amerikalı ve İngiliz şifre kırıcılar üst düzey Alman ve Japon şifrelerini kırmayı başardığında, II. Dünya Savaşı'nın bu inanılmaz başarısı NSA'yı şımartmıştı; Soğuk Savaş ise, başarı açısından onlar için yetersizdi. Kayda değer birkaç çıkış olduysa da, inişler daha fazla ve daha derindi. Verona önemli bir hamleydi, fakat II Dünya Savaşı'ndaki atom casuslarını izlemede FBI'a katkısı sınırlıydı. Rus Fish makinesinin çözülmesi de büyük bir başarıydı. Ama 1940'ların sonlarına gelindiğinde, NSA'nın uzun süre kendi içinde bir hain olduğuna inanmış olmasının sonucunda, Sovyetler daha güvenli şifreleme sistemleri kullanmaya başladı. 1950'lerde Sovyet hükümetinin ve ordusunun en önemli haberleşmeleri, kaçak bağlantı kurmanın zor olduğu toprak hatları, gömülü kablolar ve karıştırılmış ses akımları üzerinden sağlanıyordu. Soğuk Savaş'ın tam ortasında NSA birden zor işitir hale geldi.

Teşkilatın eski tarihçisi Tom Johnson, "NSA kapılarını 1952'de, kuşatma koşullarında açtı" diyordu. "Savunma Bakanlığı dışındaki başlıca müşterileri CIA ve Dışişleri Bakanlığı NSA'nın başarı şansı olduğundan şüpheliydi ve CIA kendi Sigint sistemini kurarak önlemini aldı. Bu durum, NSA'nın en başındakilerden biri olan Frank Rowlett'i onların tarafına çekti. Bu, onların, NSA için yapmaya yetkili oldukları bir şeyi kendileri için yapma amaçlarının yazılı olmayan göstergesiydi. NSA için bu, 'yapamazsan başkası yapar' ortamıydı. Eğer NSA'nın prestiji onarılamazsa teşkilatın bu işten elini çekmesi çok ciddi bir olasılıktı ki bu durumda kriptoloji işi yeniden parçalanacak ve etkisiz bir hale gelecekti."[3]

2) Caracristi'nin geçmişine dair bilgiler NSA'dan alınmıştır, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Ann Caracristi'nin hatıraları (16 Temmuz 1982); "Ann Caracristi", 1999 Annual Awards Testimonial Dinner Program, Security Affairs Support Association (27 Mayıs 1999), s. 5.

3) NSA, Tom Johnson, "NSA'yı Kurtarma Planı" (tarihsiz), s. 6.

Sihir, görünmez mürekkep gibi kaybolup gitmişti. NSA on yıl boyunca tek bir üst düzey Rus şifre sistemini kıramadı. Kriptosuz sesli haberleşmeler bile damla damla akmaya başladı. Bir CIA görevlisi 1950'leri sinyal istihbaratının Karanlık Çağı olarak tanımlıyordu.[4] "II. Dünya Savaşı'ndan zaferle çıkan kriptoloji kuruluşları, 'işin iç yüzünü bilenlerce' kendi eski hallerinin paramparça olmuş hurdaları olarak görülmekteydi" diyordu NSA'dan Johnson. "II. Dünya Savaşı'ndaki düşmanlarının neredeyse tüm üst düzey şifrelerini kıran ve okuyan Kara Kuvvetleri ve Donanma kriptogları bunu artık yapamıyorlardı."

1950 yılının ortalarında, Eisenhower'ın çevresindeki birkaç kilit isim NSA'daki potansiyelin farkına varmaya başladı. Aynı zamanda kapasitelerinin bu denli azalmış olmasından da dehşete düştüler. Federal hükümetin, istihbarat faaliyetleri de dahil tüm faaliyetlerini soruşturmak için kurulan bir Beyaz Saray komisyonu şaşkınlık içindeydi. Komisyon, Eisenhower'a "mali konularda feragat edilmeli"[5] tavsiyesinde bulundu; üst düzey sinyal istihbaratı elde edilebilmesi için "en azından Manhattan Projesine [II. Dünya Savaşı'nda atom bombası üretilmesi] denk bir çaba bir seferde gösterilmeli" denmekteydi. Pentagon, NSA'ya, "NSA dışından bu sorunla ilgilenen en iyi analitik beyinlerin bulunup getirilmesi için yetki verdi (tabii eğer bulunabilirse)."[6] Başkan'ın Dış İstihbarat Faaliyetleri Danışman Kurulu NSA'yı, "potansiyel olarak en iyi istihbarat kaynağımız"[7] olarak tanımlamaktaydı. Son olarak, Beyaz Saray Savunma Seferberlik Dairesi, "Ulusal Güvenlik Dairesi (NSA) direktörünün, İstihbarat Danışma Komisyonu'na üye ya da en azından gözlemci yapılmasını" önerdi.[8]

Kısa zamanda NSA kilo almaya başladı. Bütçesi, tüm ulusal istihbarat bütçesinin yarısından fazla bir rakam olan[9] 500 milyon doların üzerine çıktı.[10]

4) *A.g.e.*

5) Hükümetin İcra Bölümü Organizasyonu İçin Komisyon, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları/Sadece Amerikalı Yetkililerin Görebileceği rapor, İstihbarat Faaliyetleri Görev Gücü (Hoover Komisyonu) (Mayıs 1955), Ek, s. 3.

6) *A.g.e.*

7) Başkan'ın Dış İstihbarat Faaliyetleri Danışman Kurulu, Çok Gizli mektup, Killian'dan Başkan'a (20 Aralık 1956), s. 7 (DDEL, Ann Whitman Dosyası, İdari Seri, Kutu 13).

8) Savunma Seferberlik Dairesi, tezkere (6 Temmuz 1955), "Hoover Komisyonu Raporu" (DDEL, Sekreterlik Ofisi, Kutu 13.)

9) "İstihbarat için düzenlenen operasyonların maliyeti yıllık bir milyar dolara yaklaşıyor": Beyaz Saray, Çok Gizli tezkere, "Başkan'la Konferans tezkeresi, 17 Ocak 1957", s. 1 (DDEL, Ann Whitman Dosyası, İdari Seri, Kutu 21).

10) Başkan'ın Dış İstihbarat Faaliyetleri Danışman Kurulu, Killian'dan Başkan'a (20 Aralık 1956), s. 7 (DDEL, Ann Whitman Dosyası, İdari Seri, Kutu 13).

Birdenbire artan harcamalar Eisenhower'ı bile endişelendirdi. "II. Dünya Savaşı'na hazırlıksız yakalanmış olmamızdan belki, istihbarat işinde fazla aşırıya kaçtık"[11] diyordu. Özel Haberleşme İstihbaratı Komisyonu'nun Oval Ofis'teki bir toplantısı sırasında, Eisenhower'ın bıldırcın avından eski bir arkadaşı olan Hazine Bakanı George Humphrey şaşkınlığını, "[NSA'nın] harcamalarının yüksekliği karşısında şok oldum"[12] sözleriyle ifade etmişti. Fakat NSA'yla ilgili olarak Eisenhower Humphrey'nin mali kaygılarına itiraz ediyor, "Eğer Sovyet kodlarını kırabileceksek, bu her şeyden önemli"[13] diyordu.

Toplantıda elli dört yaşındaki James R. Killian, Jr. da vardı. Başkan'ın Dış İstihbarat Faaliyetleri Danışman Kurulu'nun ve Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nün başkanı olarak, iyi istihbaratın gerekliliğinin farkındaydı. Birkaç yıl önce, Eisenhower için, ulusa yönelik beklenmedik bir saldırının tehlikeleriyle ilgili çok gizli bir çalışmayı yürütmüştü. Şimdi, başkana sunulan resmi raporda, danışman kurulu, Rus şifre sistemlerine karşı çok daha fazla çaba sarf edilmesini istiyordu. Raporda, "Kanımızca bize büyük üstünlük sağlayacak olan bu istihbarat 'hamlesi' Sovyet üst düzey şifrelerini kırabilme başarısı olacaktır"[14] deniyordu.

Killian bir öneri sundu. "Bu soruna bir çözüm ararken atılacak en önemli adım," diye vurguladı, "araştırma ve geliştirmenin en umut vaat eden taraflarının araştırılıp öğrenilmesi için ülkenin sahip olduğu yeteneklerin başarılı bir şekilde seferber edilmesi olacaktır."[15] Eisenhower öneriyi onayladı ve Bell Laboratuvarları'ndaki araştırmanın ikinci başkanı Dr. William O. Baker, NSA'nın Sovyet üst düzey şifrelerine saldırma yollarının geliştirilmesiyle ilgili bilimsel çalışmanın başına getirildi.[16] 10 Şubat 1958'de, son Baker Raporu Eisenhower'a elden ulaştırıldı. Baker raporunda, komisyonunun "NSA'yı istihbarat topluluğu içinde en iyi istihbaratı sağlayan teşkilat olarak" olarak gördüğünü bildiriyordu. NSA'nın dinleme kabiliyeti, elektronik ve telemetri istihbaratı analizleri komisyonu çok etkilemişti

11) *A.g.e.*

12) Beyaz Saray, Çok Gizli/Sadece Yetkililerin Görebileceği tezkere, "Başkanlık Ofisindeki Özel Buluşma Görüşmeleri, 17 Ocak 1957", s. 4 (DDEL, Beyaz Saray Ofisi, Kutu 7).

13) *A.g.e.*

14) "Başkan'ın Dış İstihbarat Faaliyetleri Danışman Kurulu, Çok Gizli mektup, Killian'dan Başkan'a (20 Aralık 1956), s. 8. (DDEL, Ann Whitman Dosyası, İdari Seri, Kutu 13).

15) *A.g.e.*

16) CIA, Çok gizli tezkere, Dulles'dan Ulusal Güvenlik Konseyi'ne, (25 Nisan 1957) (DDEL, Sekreterlik Ofisi, Kutu 7). Baker Komisyonu resmi olarak, Ulusal Güvenlik ve Uluslararası Güvenlik amacıyla yapılan Haberleşme Analizleri Uygulamaları için Başkanlık Ad Hoc Görev Gücü olarak biliniyordu.

ve Baker NSA'ya elektronik istihbarat (Elint) konusunda çok daha baskın olmasını salık verdi.[17] Böylece, rapor, hızla genişleyen bu alanın kontrolü için NSA ile Hava Kuvvetleri arasında uzun bir mücadeleyi de başlatmış oldu. Fakat aynı zamanda, Baker Komisyonu yabancı şifre yazıcıların NSA'nın şifre kırıcılarından daha ileride olduğuna inanıyor ve NSA'nın kripto-analiz becerisi konusunda şüphelerini dile getiriyordu.

Killian ayrıca, "Haberleşme İstihbaratı kaynaklarınca günlük olarak toplanan büyük bilgi yığınından önemli olanları tasnif edip yönlendirme işini hızlandıracak tekniklerin ve cihazların" NSA tarafından geliştirilmesi konusuna gereken önemi vermesi için Eisenhower'ı sıkıştırıyordu. Eisenhower da gerekeni yaptı.

Baker Komisyonu'nun odaklanılmasını önerdiği kilit sahaların arasında Sovyet şifreli telefon konuşması ya da sinyali değiştirilen sesli haberleşmeler de vardı. Yirmi yıl önce, 1939'da, D. Franklin Roosevelt ve Winston Churchill, sinyal değiştiren bir telefon üzerinden, büyüyen Avrupa savaşı hakkında bir dizi çok hassas görüşme yapmıştı. Beyaz Saray'daki telefon hattı bodrum katındaydı, Churchill'in Londra'daki hattı ise savaş kabinesinin yeraltındaki odalarındaydı.

Sistem, Bell Telefonculuk tarafından geliştirilmişti. A-3 olarak bilinen sistem, frekans bantlarını ayırarak ve, tıpkı bir yap bozun resimli parçaları gibi, bir uçta dağıttığı sesli uyarıları diğer uçta yeniden birleştirerek çalışıyordu. Roosevelt'in sesi önce New York'taki bir AT&T güvenlik odasına gidiyordu. Orada sinyal, denizaltına döşenmiş bir kablo üzerinden İngiltere'ye iletilmeden önce, konuşmaya benzer anlamsız seslere bölünüyordu. Londra'da ise elektronik olarak yeniden birleştiriliyordu.

Denizaltı kablosunun İngiltere'den Birleşik Devletler'e çekilişini izleyen Almanya'nın bu işle görevli bakanı sisteme gizlice girmenin yollarını ararken, Roosevelt makine üzerinden ilk çağrısını ancak alabilmişti. Sistemin gerçekte neye benzediğine dair bir proje ya da herhangi bir fikir olmadan çalışan mühendisler, buna rağmen sadece birkaç ay içinde şifre sistemini 'kırmayı' başardı. Böylece, savaşla ilgili en gizli bazı konuşmaların kopyaları Hitler'in masasına bırakılmaya başlandı. Sonuçların arasında, İtalya'da sürmekte olan feci savaş da vardı.

17) Bu tavsiyeler NSA için Çok Gizli yeni bir düzenleme olarak tercüme edildi, Ulusal Güvenlik Konseyi İstihbarat Yönergesi (NSCID) No. 6, 15 Eylül 1958. Bu, NSA'nın orijinal düzenlemesinin yerini aldı, NSCID No. 9, 1 Temmuz 1948: NSC, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Özel Sınırlı Dağıtım, "Ulusal Güvenlik Konseyi İstihbarat Yönergesi No. 6: Haberleşme İstihbaratı ve Elektronik İstihbarat" (15 Eylül 1958), s. 1-11 (DDEL, Başkanlık Belgeleri, Kutu 2).

1960'lı yıllarda, üst düzey Sovyet şifrelerini kıramaması NSA'nın en gizli sırrıydı. 1964'te CIA direktörü John McCone o denli kaygılanmaya başlamıştı ki, Richard Bissell'den bu sorunla ilgilenmesini istedi. Bissell, CIA'nın en keskin zekâya sahip bilimsel beyinlerindendi ve U-2 ve SR-71 uçakları ile erken keşif uydularının arkasındaki kilit insanlardan biriydi. Ne var ki, Domuzlar Körfezi yenilgisinde payı olanlardan biri olduğu için, Başkan Kennedy tarafından kovulmuştu. Daha sonra Bissell, uzun süre NSA'nın gizli beyin takımını işleten Savunma Analizi Enstitüsü IDA'nın [Institude for Defense Analysis] Haberleşmeler Araştırma Bölümü'ne geçti. Bissell 1964 yılında IDA'dan ayrıldıktan sonra, McCone ondan, NSA'nın üst düzey Sovyet şifre sistemlerini kırmayı amaçlayan en hassas özel çalışmasının başına geçmesini istedi. CIA tarafından dışlanan birisinin NSA'nın en derin sırlarından haberdar olacak olması fikri, kod kırma teşkilatındaki birçok insanı ürküttü.

"Sonunda, DCI'ya [CIA direktörü] ve NSA'ya giden bir rapor hazırladım," diyordu Bissell, "çok gizli olduğundan hiçbir koşulda bir kopyasını bile alamadım ve yeniden okumama izin verip vermediklerini de hatırlamıyorum. Ama onlar [NSA], görevlendirmeyi yapan ve raporun gönderildiği kişi olan DCI'ya gidip, *kendi* kopyasını NSA'ya vermek zorunda olduğunu söylediler, o da bunu reddetti."[18] Daha sonraki CIA direktörlerinden biri NSA'nın üst düzey görevlilerine herhangi bir buluş yapıp yapmadıklarını ne zaman sorsa, yanıt genellikle belirsiz oluyordu. "Ruslarla baş etmeye ne kadar yakın olduklarını asla söyleyemem" diyorlardı. "Çok yakın olduklarını söyleseler de, bildiğim kadarıyla asla başaramadılar."[19]

Etkili bir kripto-analizi olmadığından dolayı, A Takımı analizcilerinin büyük bölümü raporlarını geleneksel haberleşme analizlerine, elektronik istihbarata (Elint) ve şifresiz haberleşmelere dayandırıyordu. Sovyet istihbaratı için diğer bir kaynak da, Üçüncü Dünya ülkelerinin kırılan şifre sistemleriydi. Üçüncü Dünya ülkelerinin diplomatları, çoğunlukla Sovyet görevlilerle yapılan toplantılardan sonra yazdıkları raporları daha az güvenli bu sistemler üzerinden kendi ülkelerine gönderirdi.

1970 sonlarına gelindiğinde telefon konuşmalarını şifreleme ve kırma bilimi epeyce gelişmişti, fakat şifreli yazılmış haberleşmelerle karşılaştırıldığında hâlâ oldukça zayıf olduğu düşünülüyordu. NSA'nın A4 bölümünde, Rusça şifreli telefon konuşması sorununa Rainfall kod adı verildi. Rainfall'da görevlendirilen şifre kırıcılar günlerce ve hiç bıkmadan sistemde bir 'açık',

18) Richard M. Bissell, Jr. ile görüşme, (30 Eylül 1984).
19) Merkezi İstihbarat eski direktörüyle görüşme.

kripto-analitik dağa tırmanmalarını sağlayacak bir basamak aradılar. Nihayet, 1970'lerin sonlarında aradıklarını buldular. "Sıfırı tükettiklerinde," diyordu projeye katılanlardan biri, "Sovyet şifreleme sistemi şifreleme yapamaz olmuştu. Şifreli hattı yeniden kurmaya kalktıklarında, şifresiz metinle başlamak zorunda kalmışlardı. Bu büyük bir şeydi. İnsanlar çalıştığımız yere akın etmeye başladı, bir alıcının etrafında dokuz on insanın dolandığı oluyordu. Normalde şifrelenmiş olan metinleri, şifresiz olarak dinlemek büyük olaydı. Gerçekten öyleydi."[20]

Sinyali değiştirilmiş bir konuşmanın herhangi bir ucunda veya her iki ucunda herhangi eşleme hatası meydana geldiğinde şifreleme bozuluyordu. Bu durumda, Ruslar, konuşmaya devam etmeden önce sorunu çözmek zorundaydı. Fakat bazen, şifrelemenin işlemediğini anlamadıklarından ya da sadece tembelliklerinden, yayın şifresiz olarak devam ediyordu. Diğer zamanlarda taraflar problemi tartışmaya başlar ve bu arada da anahtar bilgiler gibi sistemle ilgili önemli sırları ele verirlerdi. Zaman geçtikçe Rainfall kriptologları Sovyetlerin sinyal değiştiren telefonlarıyla ilgili yeterli bilgiye sahip oldular ve böylece hemen her durumda sistemi kırabilmeye başladılar.

Başka bir problem ise, sinyal değiştirici telefonun ve diğer Sovyet haberleşmelerinin Ruslara fark ettirmeden nasıl dinleneceğiydi. Bu sorunu çözebilmek amacıyla, NSA yirmi yıldır uzay dinlemelerine gittikçe daha fazla yönelmişti. Süreç, kar fırtınalı bir günde Howard Johnson'ın lokantasındaki bir masada başlamıştı.

NSA'nın Araştırma Geliştirme Grubu'ndan [RADE] Robert O. Alde, 1950'li yılların sonlarında meslektaşı Nate Gerson'a, "iyi bir dinleme 5 milyon dolar değerindedir"[21] diyordu. Kırk yıldan fazla bir süre sonra, Gerson, NSA'daki kıdemli kriptoloji bilim adamlarından biri olarak, Rusların 1957'de *Sputnik 1*'i başarıyla uzaya fırlatmalarından sonra büyük oranda artan Sovyet uzay faaliyetleri hakkında sinyal istihbaratı toplamanın önemini hatırlatıyordu. Füzeden fırlatma merkezine gönderilen sinyallerin toplanması, yani telemetri, en önemli ilgi alanlarından biriydi. "Alde, telemetri faaliyetinin NSA için önemi konusunda beni gayrete getiren kişiydi" diyordu Gerson.

Başkaları aynı problemi sıra dışı yollardan araştırıyordu. 1959'da Eisenhower'la yapılan bir toplantıda, Killian, dünyanın çevresinde altı noktaya,

20) Eski bir NSA görevlisiyle görüşme.

21) Bu alıntı ve Gerson'un sözleri N. C. Gerson'dan alınmıştır, "Sigint in Space", *La Physique au Canada* (Kasım-Aralık 1998), s. 353-58.

yaklaşık 22,5 km. yüksekliğe, dinleme balonları yerleştirmeyi önerdi. "Sovyet füzelerini izlemede bu yöntemin geleceği çok parlak"[22] diyordu. Bunun nedeni, o yükseklikte 'ses kanalları' oluşmasıydı. Bu yükseklikte," diyordu Killian, "ses, hava katmanında kalma eğilimi gösterir." Eisenhower bunun 'muhteşem' bir fikir olduğunu düşünüyordu. Bununla birlikte, bu sırrın sızdırılmasından endişe ediyor, "güvenliği ilgilendiren bilginin sorumsuz görevliler ve demagoglarca dışarı sızdırıyor olduğunu" düşünüyordu.

Gerson'a göre sorun füzenin sinyalini yakalamaktı. Füze görüş alanında olduğundan ve fırlatma rampası oldukça içeride kaldığından, bu sinyalleri çevresel arama uçuşlarıyla yakalamak çok zordu. Gerson, sinyalleri bir ayna gibi uzak mesafelere yansıtacak atmosfer koşulları yaratmanın yolunu bulmuştu. Sovyet sınırlarından dışarı yansıdığında, kara ya da hava kolektörleri sinyali yakalayabilirdi. Gerson'un 1959'da sunduğu "Gelişmiş Dinleme İçin Altı Nokta Programı' başlıklı raporunun araştırma faaliyetleri için başlangıç olarak 1 milyon dolar tahsis edildi ve denemeler başladı.

Bahamalar'da bir dinleme istasyonu kuruldu. İstasyonun hedefi, yaklaşık 2413 km. uzaktaki Shreveport'ta (Lousiana) şüphe çekmeyen bir televizyon istasyonuydu. (Televizyon yayınının sinyalleri görüş alanı içindeydi.) Birleşik Devletler'in güneybatısında belirli bir nokta üzerinde, Florida'daki Eglin Hava Kuvvetleri Üssü'nden fırlatılan bir roket –alüminyum oksit ve sezyum nitrat içeren bir bomba– atmosferde patlatıldı. Sezyum nitrat çok tehlikeliydi. Kullanıcılar uyarıldı: "Tozu, buharı, dumanı ya da gazı solumayın, soluduğunuz taktirde doktora başvurun; gözlerinize, cildinize ya da elbiselerinize teması ettirmeyin."[23] Fakat hiç kimsenin aklına bombanın altında yaşayanları uyarmak gelmemişti.

Toksik bulut Shreveport üzerinde sürüklenirken, ağır parçacıklardan yansıyan sinyaller Bahamalar'daki NSA dinleme karakolundan dinleniyordu. "Denemeler başarılıydı ve sinyaller eninde sonunda görüş sahasının çok uzağından yakalanabiliyordu" demekteydi Gerson. "TV sinyalleri, kimyasal karışımın iyonizasyonunun ürettiği elektron bulutundan yansımıştı. Sinyallerin yakalanması yaklaşık altmış dakika devam etti."

Gerson, deneylerine devam ederken, bir yandan da, Sovyet telemetri sinyallerini dinleme karakoluna yansıtacak büyük bir reflektörü uzaya yerleştirme fikrini yarı ciddi bir şekilde düşünüyordu. Böylece, Gerson ve

22) Beyaz Saray, Çok Gizli, Başkan'la Konferans için tezkere (10 Şubat 1959) (DDEL, Beyaz Saray Ofisi, Sekreterlik Ofisi, İstihbarat, Kutu 15).

23) *Malzeme Güvenliği Veri Listesi* (Ekim 1990).

NSA'dan bir meslektaşı, "hesaplamaları aydan yansıyan sinyalleri kapsayacak şekilde genişlettiler ve sonra da akıllarına Mars ve Venüs geldi. Sonuçlar ikimiz için de sürpriz olmuştu; yeterince gelişmiş bir anten sağlanabilirse, fikir uygulanabilirdi."

Daha sonra, 1960'ların başlarında, Pentagon Gelişmiş Araştırma Projeleri Birimi (ARPA) Puerto Rico'da devasa boyuttaki Arecibo İyonosfer Gözlemevi inşasını finanse etmeye başladı. Dünyanın iyonosferini ve etrafındaki uzayı keşfetmekte kullanılan bilimsel anten, antenin 275 metrelik devasa çanağına mükemmel bir temel oluşturan büyük bir çukurun içine kuruldu. Çanak antenin boyutları sinyal alma kabiliyetini muazzam ölçüde artırıyordu. Bununla birlikte, yer olarak doğal bir çukur kullanıldığından, anten yerinde sabitlenmişti; sadece tas şeklindeki yansıtıcının üzerine sarkıtılmış 900 tonluk besleme platformu hareket edebiliyordu.

Gerson, Arecibo çanağının uzaya sürüklenen ve aydan yansıyarak tekrar dünyaya dönen Sovyet sinyallerini yakalamak için mükemmel bir anten olduğunu düşünüyordu. NSA'nın antenle deneme yapmasının olası olup olmadığını anlamak amacıyla, Gerson, konuyu ARPA direktörü Charles Herzfeld'e açtı. "Herzfeld, şüpheye yer bırakmayan sözcüklerle bize, AIO'nun [Arecibo İyonosfer Gözlemevi] tamamen bilimsel ve özel hizmet için desteklenen bir tesis olduğunu ve gizli çalışmalar için kullanılmasına izin verilemeyeceğini söyledi," diyordu Gerson, "ve bunu sormak bile haddini bilmezlikti." Fakat Herzfeld daha sonra talebi kabul etti ve NSA ay sıcaklıklarını ölçen bir çalışma yürütüyor görünerek anteni gizlice kullanmaya başladı.

(Aslında, ARPA birdenbire NSA'ya aşırı derecede yardım eder olmuştu; öyle ki, onlar için Seyşel Adaları'na atom bombası atmayı bile önerdi. NSA dinleme operasyonunu Arecibo'da yapmayı planlarken, Gerson antenin ideal olduğunu ama yerinin kötü seçildiğini, en iyi yerin Hint Okyanusu'ndaki Seyşeller olacağını söylüyordu. "ARPA'dan [William H.] Godel sonradan bana geldi," diye hatırlıyordu Gerson, "ve Seyşeller'de ya da başka bir yerde NSA için kepçe şeklinde bir anten yapmayı teklif etti. [Çanak anten için devasa bir çukur oluşturmak amacıyla] nükleer bir patlamadan yararlanılacaktı ve ARPA kalıntı radyoaktivitenin minimum düzeyde ve antenin yerleştirileceği kraterin de uygun şekilde olacağını garanti ediyordu. Bu olasılıkla hiç ilgilenmedik. Bir süre sonra ABD ile SSCB arasında nükleer moratoryum imzalandı ve bu fikir unutuldu.)

Arecibo'daki sonuçlar NSA görevlilerini şaşkına çevirdi. Tam tahmin edildiği gibi, hassas Rus sinyalleri uzayda sürüklendi, aydan sekerek sıçra-

dı ve bilardo masasının cebine düşen bir top gibi gezegenin diğer tarafındaki Arecibo çanağında yere indi. "Operasyondan tam bir hafta sonra," diyordu Gerson, "Arktik kıyılarında faaliyet gösteren Sovyet radarlarını dinlemeye başladık. Artık, sanki bu operasyonun bir yan ürünü gibi, yaptığımız bu deneyi düşünmeden aya bakamaz oldum."

Hemen hemen aynı zamanlarda, NSA'daki biri de Sovyet uydularını elektronik olarak kandıran bir cihaz geliştirdi. Uydulara gizlice gönderilen sinyaller uyduları aldatıyor ve uydular da bilgileri NSA dinleme operatörlerinin kaydedebileceği yerlere gönderiyordu. Uydularla dalga geçen bu cihaz bir saha istasyonuna yerleştirildi, fakat Gerson ve Harvard Üniversitesi Gözlemevi Başkanı Donald H. Menzel buna karşı çıktı. Menzel, NSA'ya danışmanlık yapıyordu. "Bu durum ikimizin de canını sıktı" diyordu Gerson. "Cihaz hata yapabilir, uyduları karıştırabilir ve bunun sonucunda başkalarının uydularında kalıcı elektronik arızalara neden olabilirdi. 1960 yazının sonlarına doğru, cihaz, yanlışlıkla bile olsa diğer uyduları bozmasını önlemek için, devre dışı bırakıldı."

Nate Gerson yakalanması zor Rus sinyallerini aydan elde etmenin yollarını ararken, Donanma Araştırma Laboratuvarı da [NRL] aynı şeyi yapmaya çalışıyordu. Fakat NRL, sınırlı Arecibo çanağını kullanmak veya Seyşeller'de atom bombası patlatmak yerine, Batı Virginia'nın sisle kaplı çukurlarında etrafı kolaçan ediyordu. Sonunda, yeşil tepelerle çevrili uzak Alleghenny yarığında, aradıkları mükemmel yeri buldular: Kırk iki kişinin yaşadığı Sugar Grove. Pendleton County'nin ormanlık ve dağlık Güney Fork Vadisi'ne gömülmüş Sugar Grove çok sessiz bir yerdi. Sessizlik yasayla da korunuyordu. Bölgeye yerleştirilmesi planlanan derin-mesafe telsiz teleskoplarına telsiz sessizliği sağlamak amacıyla, Batı Virginia Eyaleti yasama meclisi[24] 1956 yılında, 160 km. çaplı bölgede radyo yayını yapılmasını yasaklayan bir yasa çıkardı; böylece, normal elektromanyetik parazitlerden arındırılan bölge bir tapınak kadar sessiz hale geldi.

İnsanlardan tecrit edilmiş, dağlarla korunan, elektronik parazitlerden uzaktaki bölgede, NRL bugüne kadar yaratılan en büyük böceği inşa etmeye başladı. İnsanı hayrete düşüren boyutlarda bir projeydi bu. Şimdiye dek inşa edilen en büyük seyyar yapı olacaktı: 66 katlı bir bina yüksekliğinde ve çapı 182 metre –tribünleri de dahil yan yana iki futbol sahasının sığabileceği genişlikte– olacak kâse şeklindeki yapının inşasında 30.000 ton

24) Batı Virginia Eyaleti, Radyo Astronomi Bölgelere Ayırma Yasası, Meclis Kanun Tasarısı No. 2 (9 Ağustos 1956).

çelik kullanıldı.[25] Arecibo çanağından farklı olarak, kulak zarını aya doğrultulmuş halde tutmak için, Sugar Grove'un büyük kulağı robot bir balet gibi dans etmek zorundaydı. Sistemin esası, 456 metrelik bir hat üzerinde yukarı, aşağı ve her iki yana sarkabilen ve 360 derece dönebilen devasa bir mekanizmaya dayanıyordu, böylece cihaz ufkun üzerindeki herhangi bir noktaya tam hassasiyetle yöneltilebiliyordu. Ay, görülebildiği sürece, Sugar Grove'u, Sovyet sınırlarının derinlerinden gelen radar sinyallerinden test bölgesindeki hedefine doğru hızlanan balistik füze rampalarındaki öksürük sesleri ve fısıltılara kadar, Rusya'nın gizli sırlarıyla besleyecekti.

Ama o günlerde bilgisayarlar tank boyutundaydı ve hesaplama güçleri de modern dijital bir saatinki kadardı; bir mühendisin sözleriyle söylersek, proje için gereken matematik hesaplamaları "kavrayabilmek neredeyse imkânsızdı".[26] On üç parçanın bir noktada birleştirilmesi ve bunun için de doksan iki farklı formülün aynı anda çalıştırılması gerekiyordu – daha sonra üretilecek en büyük ticari bilgisayarları bile zorlayacak bir başarı. IBM 704 bilgisayarı tasarımla ilgili ayrıntılarda altı aydan fazla bir süredir kullanılıyor olsa da, 1961'e kadar bu konudaki gelişimi döner raylar ve mil yatağı tasarlama düzeyindeydi. Yeni ve daha vaatkâr fikirler ortaya çıkarken, para da suyunu çekmeye başlamıştı.

Hem NSA hem de NRL'da görevliler, uzun dönemde işe yarayacak tek çözümün dış uzayın sonsuz ve neredeyse el değmemiş boşluğunda yattığını yavaş yavaş kabul etmeye başlıyorlardı. Sonunda Nate Gerson, "NSA'nın gereksindiği geniş kapsamlı istihbarat bilgilerine sadece uydulardaki alıcılar ulaşabilir" diyordu. NSA direktörünü etkilemiş olsa da, NSA'nın diğer üst düzey çalışanlarına göre bu fikir çok aptalcaydı. "Fikir," diyordu Gerson, açıkça sözcük oyunu yapıyordu, "öncü bir balon gibi karşılandı. Bu tepkiyi hiç beklemiyordum." Nihayet, daha fazla sayıda fikir ortaya atıldıkça, Gerson'un teorisi kabul görmeye başladı.

Gerson'un teorisini denemek için, uzaya fırlatılacak bir roketin tepesine bir alıcı yerleştirildi. Deney, alıcının, denemeden habersiz bir Amerikan televizyon istasyonunun sinyallerini tatmin edici seviyede alıp alamayacağını saptayacaktı. Ne var ki, fırlatma uzun süre gecikti ve tam ger-

25) ABD Temsilciler Meclisi, Ödenekler Komisyonu, Askeri İnşaat Ödenekleri, 1962 Oturumları, Bölüm 1, 87. Kongre, 1. Celse, s. 242-45. Gözden geçirilen oturum kayıtlarının Sugar Grove istihbarat görevine dair herhangi bir atıf içermediği belirtilmelidir.

26) Hesaplamaların karmaşıklığı tanımı ABD Temsilciler Meclisi'nde yapılmıştır, Ödenekler Komisyonu, Askeri İnşaat Ödenekleri, 1961 Oturumları, Bölüm I, 86. Kongre, 1. Celse, s. 568-71.

çekleşeceği sırada da televizyon kanalı yayınına son vermek üzereydi. Gene de, roket fırlatıldıktan hemen sonra, alıcı, televizyon kanalının "The Star-Spangled Banner" adlı programının kapanış sinyallerini birkaç saniye başarıyla kaydetti. Dinleme çok kısa sürse de, teorinin doğruluğu kanıtlanmıştı.

Pennsylvania'daki Howard Johnson Lokantasında, dışarıda tipi varken, Reid D. Mayo da aynı sonuca varıyordu.[27] 1958 başlarında, bir kar fırtınasında ailesiyle birlikte anayoldaki bir park alanında beklemek zorunda kalan NRL bilim adamı, teorinin ayrıntılarını lekeli bir yemek altlığının arkasına kurşunkalemle çiziktirmeye başladı. "Karım ve iki çocuğum yandaki masada uyuyordu ve ben de konu hakkında düşünüyordum"[28] diye hatırlıyordu Mayo. "Böylece, sinyali yörüngesel irtifadan doğru olarak dinleyip dinleyemeyeceğimizi görmek için bazı menzil hesaplamaları yaptım ve hesaplamalar sinyallerin dokuz yüz atmış beş kilometreden biraz daha uzak bir mesafeye kadar dinlenebileceğini gösterdi." Ve ekledi: "Bize inanmalarını, yemek altlığında yaptığımız en iyi çalışmalarımızdan biri sayesinde sağlamıştık."

Mayo daha önce de bir başka eşsiz dinleme projesini tamamlamıştı: "Denizaltı servisi için periskop camının içine yerleştirdiği küçük bir spiral antenin üzerine ufak bir diyot detektör monte etmişti. Bu, denizaltı kaptanının, yüzeydeki bir göz küresi kadar iyi bir elektromanyetik kulağa sahip olmasını sağlıyordu. Ve o denli iyi çalışıyordu ki, periskopu çok az yukarıya –belki de yörüngesel irtifaya kadar– kaldırmanın yetebileceğini düşünmüştük."

Altı ay sonra, Sovyetlerin tüm hava savunma radar sistemlerinin teknik parametrelerini ve koordinatlarını ayrıntılı bir şekilde saptayabilecek bir uydu yerleştirilmesi fikri ortaya atıldı ve projeye Gammaz kod adı verildi. Bu, araştırma uçuşu yapan yüzlerce pilotun tamamlamaya çalışırken hayatını kaybettiği bir görevdi.

Bu gelişmeler olurken en önemli şey gizlilikti. Elint uydusu, halkın gözü önünde bilimsel bir deney yapıyor görünen başka bir paravan uydunun içine gizlenecekti. Projede çalışan mühendislerin Elint uydusunu gün ışığında dışarı çıkarmaları yasaktı. "Oraya gece gitmek ve, üzerindeki örtüyü kaldırmak, binamızın çatısına getirmek, antenin ayarlarını yapmak gibi işlerin tümünü karanlıkta yapmak zorundaydık" diyordu Mayo.

27) Philip J. Klass ve Joseph C. Anselmo, "NRO Lifts Veil on First Sigint Mission", *Aviation Week & Space Technology* (22 Haziran 1998).

28) Mayo'nun açıklamaları, NSA'nın Reid Mayo ile yaptığı sesli görüşmeden alınmıştır, NSA Kriptoloji Müzesi.

Yer istasyonları ağı karar verirken ve diğer sorunlar giderilirken, ilk uçuş başkanlık onayını bekliyordu. Sonunda, 5 Mayıs 1960'ta, Francis Gary Powers'ın kullandığı U-2'nin bir Sovyet füzesi tarafından düşürülmesinden sadece beş gün sonra Eisenhower uçuşa onay verdi.

Altı hafta sonra Cape Canaveral'da, gece yarısından hemen sonra, Thor Able Star 283, fırlatma rampasının üzerinde esas duruşta duruyordu. Karanlık gökyüzünde, ark ışınları mermer bir şövalyeye benzeyen beyaz roketi aydınlatıyordu. Gece 01.54'te hareketli servis kulesi bir yana doğru sallandı, yer şiddetle sarsıldı ve platformun alçakta kalan bölümleri sıcak buharın kar beyaz dumanının altında kayboldu. Roket, yörüngeye ulaşmak için gerekli olan saatte 27.350 km.'lik sürate çıkabilmek için yerçekimine karşı savaşırken, yavaşça platformdan havalandı. Fiberglas gövdesine sıkıca tutturulan cihaz, dünyanın ilk operasyonel casus uydusuydu.

Dünyaya, Thor'un iki bilimsel uydu taşıdığı söylendi; SolarRad adındaki uydu güneşin etkisiyle oluşan radyasyonu ölçecek, diğeri ise bu yolculukta ona yardım edecekti. 23 Haziran sabahı, *Washington Post*, "Uçak Sırtında Uzaya Gönderilen Uydular Birleşik Devletler'in Büyük Uzay Kazancına Dolu Halinde Yağıyor"[29] manşetiyle çıkmıştı. Fakat SolarRad uydusunun içine, "Galaktik Radyasyon ve Geçmişi" için GRAB kod adlı bir NRL Elint kuşu gizlenmişti. Altı wattlık ve on dokuz kiloluk minik GRAB, bir gümüş futbol topuna benziyordu.

GRAB, Rusya'nın yaklaşık 800 kilometre üzerinde yörüngeye girdiğinde, yasak ülkenin her tarafındaki yüzlerce radar sisteminden gelen bip seslerini toplayacaktı. Daha sonra, sinyaller dar VHF frekansları üzerinden Türkiye, İran ve diğer yerlerdeki yer istasyonlarının küçük toplama barakalarına manyetik kasetlere kaydedilmek üzere iletilecekti. Kurye uçaklarıyla Washington'a yollanan kasetler, NRL'nin, verileri sayısal formata çevirecek ve analiz için NSA'ya iletecek olan bilim adamlarına gidecekti.[30]

"Ufku net olarak görebildiği yükseklikte," diyordu Mayo, "yüksekliğe bağlı olarak yaklaşık 4.800-5.150 km. çapında bir alanı aynı anda dinleyebiliyorduk." Öte yandan, araştırma uçakları sınırın sadece üç yüz kilometre üzerinde görev yapabiliyordu. "NSA, verilerimizi büyük bir dikkatle inceledi," diye devam ediyordu Mayo, "ve ilk ABM –anti balistik füze– radarına ait dinlemeleri buldu."

29) Charles Corddry, "Piggy-back Satellites Hailed as Big Space Gain for U.S." *Washington Post* (23 Haziran 1960).

30) GRAB uydusuyla ilgili detaylar Donanma Araştırma Laboratuvarı'ndan alınmıştır, "GRAB: Galaktik Rasyasyon ve Geçmişi" (1998), s. 1-10.

Normalden çok küçük boyuttaki casusun yörünge yüksekliğine rağmen, Eisenhower, Sovyetler uydunun gerçek görevini anlayacak diye aşırı derecede kaygılanıyordu. Bu yüzden, Sovyet hava sahası üzerinden her geçişte, alıcıyı çalıştırmak için bizzat Eisenhower'ın onayı gerekiyordu. Mayo, "Eisenhower'ın bilgisi dahilinde," diyordu, "geçiş sırasında alıcıyı açıyor, sonra kapatıyor ve bir sonraki geçişe kadar da kapalı tutuyorduk. Cihazı Sovyetler Birliği üzerinde kullanırken kuralları çok sıkı biçimde uyguluyorduk."[31]

Bir seferinde Sovyet yer kontrolün geriye dönmekte olan bir kozmonotla teması geçici bir süre kaybetmesi, NSA –ve GRAB– için beklenmedik bir kazanç olmuştu; Rus radar sistemleri Noel ağaçları gibi ışıl ışıl parlıyordu. "Onunla bağlantıyı kaybettiler," diyordu Mayo, "ve ellerindeki her cihazı onunla tekrar temas kurabilmek için açtılar."

İlk görev hava savunma füzeleriyle bağlantılı radarlara, daha sonraki fırlatmalar ise uzun menzilli Sovyet hava izleme radarlarından ve diğer sistemlerden alınan sinyalleri aktarmaya yoğunlaştı. İkinci GRAB 29 Haziran 1961'de fırlatıldı ve Ağustos 1962'de Poppy kod adlı daha gelişmiş bir sistemle yer değiştirinceye kadar görevde kaldı. Aynı zamanda, NSA ve tüm casus uyduların yapım ve yönetim işini üstlenen Ulusal Keşif Dairesi (NRO) yeni nesil bir Sigint uydusu üzerinde çalışmalara başladı. Gökteki futbol topları Sovyet radar mimarisini başarıyla kaydetmekle birlikte, mikrodalgaları –hassas ses ve veri haberleşmelerini taşıyan az sayıdaki zayıf enerji ışınları– dinlemekte yetersiz kalıyordu. Alçak yörüngelerindeki küçük uydular bu ışınların içinden o kadar hızlı geçiyordu ki, bu sürede ancak bir hece kaydedilebiliyordu.

Sovyetler, yüksek frekanslı sinyallerin ve yeraltı kablolarının yerine, giderek daha fazla mikrodalga ve uydu haberleşmesi kullanmaya başlamıştı. Yüksek frekanslı sinyaller, dünyanın etrafında pinpon topları gibi sektiği ve atmosferdeki ani değişikliklerden kolaylıkla etkilenebildiği için güvenilir değildi. Bir ucundan diğer ucuna ülke toprakları muazzam genişlikte ve Sibirya bölgesinde toprak yılın çoğunda ya da tamamında donmuş olduğundan, yeraltı kablosu döşemek hem zor hem de fazlasıyla pahalıydı. Diğer taraftan, mikrodalgaların ihtiyacı olan, hemen hemen her otuz kilometrede bir kurulacak ucuz tekrarlayıcı kulelerdi sadece; uydu sinyalleriyse hava şartlarından etkilenmiyordu.

Bunun sonucunda Ruslar, Moskova'daki görevlilerle Uzakdoğu ve başka yerlerdeki komutanlıklar arasındaki bağlantıyı sağlamak için büyük şe-

31) Ivan Amato, *All Things Considered*, National Public Radio (18 Haziran 1998).

hirlerin çevresindeki binalara konik şeklinde mikrodalga antenler yerleştirmeye ve uzun çelik nöbetçilere benzeyen tekrarlayıcı kule dizileri kurmaya başladı. Mikrodalga sinyaller, Birleşik Devletler'i boydan boya kat eden bir tren gibi yeryüzünün eğriliğini takip etmek yerine, bir ışın gibi düz bir hatta ilerlediğinden, çok sayıda tekrarlayıcı kule gerekiyordu. NSA'daki alıcılar için düz bir hat anahtar önemdeydi. Mikrodalga sinyaller, onları hiçbir şey durduramadığından, açık bir telefon hattı gibi uzayın derinliklerine doğru ilerlemeye devam ediyordu. Ve bu tekrarlayıcı kuleler sabit oldukları için, sinyaller, devasa bir haberleşme arkı yaratarak sonunda uzayın hep aynı noktasına varıyordu. Bu yüzden, NSA uzaya kendi alıcısını yerleştirebilirse, bu mikrodalgaların geçtiği noktada on binlerce telefon konuşmasını, veri transferini ve telemetri sinyalini dinleyebilecek ve yakalayabilecekti.

Sorun yerçekimiydi. Alçak yörünge uydularından biri mikrodalga sinyalleri toplamak için durduğunda, yeryüzüne doğru düşmeye başlayabilirdi. Bunu engellemenin tek yolu, iki arabanın otoyolda yan yana gitmesi gibi, uyduyu, tam olarak dünyanın hızına eşdeğer olan 'yirmi dört saatlik sabit bir yörüngede' tutmaktı. Fakat bu yirmi dört saatlik sabit yörünge, uzayın derinliklerinde, ekvatorun 36.000 km. üzerindeydi. Bu yüzden, ağır uyduyu oraya taşıyacak daha güçlü roketlere ihtiyaç vardı; uyduya, zayıf sinyalleri toplayabilecek devasa antenler monte edilmeli ve bilgi akışını kaydedecek yeni yer istasyonları inşa edilmeliydi.

1960'lı yılların büyük bir bölümünde, NSA, NRO ve uzay havacılığı firması TRW'de çalışan mühendisler ve bilim adamları, hafif ekranları, küçük parçaları ve hassas ayarlı alıcıları test ettiler. Sonuçta Rhyolite ortaya çıktı. NSA'nın uzaydaki ilk gerçek dinleme istasyonu olan Rhyolite, uzayın derinliklerinde ilerleyen bir el feneri ışığı gibi, görüş hattındaki sinyalleri yakalamak üzere tasarlanmıştı. TRW kendi uzay aracını Rodendo Beach'teki (California) M-4 tesisinde, çatısında bir tahıl silosunun tepesine benzer büyük beyaz bir kubbe olan penceresiz bir binada üretti. Uydu, High Bay Sahası olarak bilinen yerde monte edildi ve denendi. Beyaz önlükler ve naylon boneler giyen teknisyenler, tıpkı ameliyathanedeki doktorlar gibi, hastalarının damarlarını oluşturan kilometrelerce elektrik kablosunu çekip, kulak zarlarını hassas aletlerle ayarladılar.

Dünyaya yöneltilmiş çanak anteni ve bir minibüs büyüklüğündeki karmaşık mikrodalga alıcısıyla Rhyolite, gümüş futbol toplarından oldukça farklıydı. Bu uzay böceğinin silikon hücrelerden yapılma iki uzun kanadı güneş ışığından elektrik enerjisi üretiyordu.

İlk fırlatma, 1970 yılında Cape Canaveral'dan gerçekleştirildi. Uzay aracı, Atlas-Agena D tipi güçlü bir fırlatma cihazının üzerinden uzaya fırlatıldı ve sonunda Endonezya yakınlarında, ekvator üzerindeki yirmi dört saatlik sabit yörüngesine oturdu. Bulunduğu yerde hem Sovyetler Birliği'nden hem de Çin'den gelen sinyalleri toplayabileceği iyi bir konumdaydı.

Rhyolite'a yer istasyonu olarak Avustralya'nın merkezinde çok tenha bir toprak parçası seçildi. Mars kızılı korkunç bir renkteki güneşten kavrulmuş bir çölün ortasında, kışkırtıcı çalılık arazisi, susuz nehirleri ile Alice Springs, tam da NSA'nın istediği türden bir tecrit ortamıydı. Uydunun ağırlığını, boyutlarını ve güç gereksinimini en aza indirmek için hiçbir şifreleme sistemi kurulmadı. Bu yüzden, esas olan, Sovyetleri Rhyolite ile dünya arasındaki uydu bağlantısından mümkün olduğunca uzak tutmaktı. Guam veya Cape Canaveral açıklarındaki gibi bir Sigint trol gemisi ya da Küba'daki bir dinleme karakolu ya da bir elçiliğin içindeki dinleme merkezi, radyo dalgalarını alabilseydi, SSCB NSA'nın bu işi nasıl yaptığını keşfedebilir ve önlemini alabilirdi.

"Uydular sinyalleri toplar ve, şifrelemeden, doğrudan yer istasyonuna iletirdi"[32] diyordu projede çalışan eski bir NSA görevlisi. "Uydunun üzerinde yaklaşık yirmi dört alıcı vardı. Uydunun aşağıya ne gönderdiğini Ruslar bilsin istemiyorlardı, bu yüzden yer istasyonunu Alice Springs'e kurdular. Böyle yapmakla, sinyalin bıraktığı 'ayak izleri' Avustralya dışından dinlenemeyecek kadar küçültülmüş oluyordu. Rus trol gemilerinden sinyallerin dinlenmesini istemiyorlardı. Alice Springs'deki NSA teknisyenleri sinyali şifreliyor ve sonra da başka bir uydu üzerinden analiz için NSA'ya gönderiyordu. Alice Springs sadece şifresiz sinyali alıyor, şifreliyor ve Ford Meade'ye iletiyordu. Orada şifre kırma işlemi yapmıyorlardı. Sinyali almak, kilitlemek ve alıcılarımızda sorun meydana geldiğinde sorunu gidermeye çalışmak dışında başka bir iş yapmıyorlardı." Tesis tamamlandığında, Alice Springs'deki NSA üssüne Pine Gap adı verildi.

Rhyolite uydularının daha önceki sorunlarından biri, demekteydi görevli, istenenden çok fazla olan sinyalleri sınıflandırmadaki yetersizliğiydi. "Nereden geliyor olduğunu bilmedikleri sinyalleri de alırlardı" diyordu. "Sinyalin hangi dilden olduğunu saptayan bir dil tanımlama subayları vardı; dili saptanan veri daha sonra o dilin uzmanına iletilir ve o da dinlemeye değer olup olmadığına karar verirdi. Bazen [Sovyet lideri Leonid] Brejnev'i dinledikleri de olurdu."

32) Eski bir NSA görevlisi ile görüşme.

1970'li yıllar boyunca NSA'nın Sigint uyduları hem boyut hem de teknolojik açıdan büyüdü ve gelişti. Kuzey bölgelerin en uç noktaları hariç, dünyanın her yerini dinleyebilen daha büyük ve daha gelişmiş uzay araçları sabit yörüngelere doğru fırlatıldı. Jumpseat uzay aracıysa sabit yörünge yerine eliptik şablonda uçuyordu ve bu da aracın Rusya'nın kuzey bölgeleri üzerinde uzun süre 'gezinmesini' sağlıyordu.

Eski bir NSA görevlisi, "Onlar kırk metrelik dev şemsiyelerdi" demekteydi. "Uzayda zayıf sinyal yoktu. Sinyal, atmosferden geçerken –dağlara, ağaçlara ve benzeri şeylere çarparak– zayıflardı. Ama uzaya girdiğinde çarpacağı bir şey olmadığından, sinyal net olarak duyulurdu. Yerdeki dinleme karakollarından uydulara giden sinyalleri dinlemek, sekiz yüz kilometre uzaktan kısa dalga radyo yayınını yayın odasından dinlemek gibiydi. Yörüngeyi hareket ettiremezdik ama açısını değiştirebilirdik. Moskova'yı hedef alabilirdik veya Uzakdoğu'da herhangi bir yeri kontrol edebilirdik. Daima izlerle ilgilenirdik – şu an ayak izlerimiz neredeyse orayı dinleyebilirdik."[33]

Hem Rhyolite tipi uydulardan hem de Rusya'nın kendi askeri ve sivil haberleşme uydularından sinyal alabilmek için yeni yer istasyonları kuruldu veya var olanlar güncellendi. NSA, Pine Gap'e ek olarak, Almanya'daki Bad Aibling'te, Yorkshire'daki (İngiltere) Menwith Hill'de ve Japonya'daki Misawa'da büyük deniz aşırı uydu dinleme karakolları kurdu. Eski nesil uydular yenileriyle yer değiştirirken ve çeşitleri çoğalırken, kod adlar da çoğaldı: Canon, Chalet, Vortex, Magnum, Orion, Mercury.

NSA veri toplama işinde hızla yükselirken, şifre kırma konusunda da birden uzun adımlar atmaya başladı. Eski bir NSA görevlisi, "1979 yılında Rusların şifreli sesli haberleşmelerini kırabiliyorduk" diyordu. "Bir sinyal alırdık ve ne olduğunu anlayabilmek için, sinyali bire bir kopyalayan bir makine yapmak zorunda kalırdık. 'Rainfall' güvenli, şifreli sesli haberleşmelerdi. Bence en önemlisi, güvenli ve şifreli sesli haberleşmeleri onların birbirini duymalarından daha iyi duyabiliyor olmamızdı."

Bu, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana yapılan en önemli hamlelerden biriydi. Bu yüzden, Nisan 1980'de A Grubu Şefi Ann Caracristi'nin teşkilatın direktör yardımcılığına atanması çok fazla kişiyi şaşırtmadı. Direktör yardımcılığı, NSA mensubu bir sivilin erişebileceği en yüksek makamdı.

NSA bir yandan elektronik kulağıyla uzayın derinliklerini dinlerken, diğer yandan da okyanusların tabanlarına ulaşıyordu. 1974 yazında, NSA'dan

33) *A.g.e.*

John Arnold, teşkilatın en gizli operasyonlarından biri hakkındaki özel bir brifinge çağrıldı: Ivy Bells. Arnold, yirmi yılda, oldukça sıra dışı bir başarıyla, deniz erliğinden kıdemli yüzbaşılığa yükselmişti. Sovyet kıyılarına yakın bölgelerdeki birçok denizaltı casusluk görevinde ekiplere liderlik yapan Arnold, bu süre boyunca denizaltı dinlemesinde uzmanlaşmıştı. Bu görevlerden biri de, Sovyetler Birliği'nin 1962 yılında Novaya Zembya'da gerçekleştirdiği son yer üstü nükleer denemesinin fotoğraflanması ve kaydedilmesiydi. Daha sonra, SA-2 füzelerinin sinyallerini alabilen cihazı geliştirerek Vietnam'daki yüzlerce pilotun hayatını kurtaran da oydu.

Brifingde, Arnold'a, Donanma Sigint uzmanlarından küçük bir timin birkaç yıldır Rusya'nın doğu ucundaki Okhotsk Denizi'nin tabanındaki çok önemli bir haberleşme kablosuna girmeye çalıştığı anlatıldı. Rusya topraklarıyla neredeyse tamamen çevrelenmiş durumdaki Okhotsk, denizden çok devasa bir Rus gölüne benziyordu. Kablo, Sovyetler'in en hassas denizaltı ve füze test tesislerinin üssü konumundaki Kamchatka Körfezi'nden çıkıyor ve Sovyet Pasifik Filosu'nun karargâhı Vladivostok'taki yer kablolarıyla birleşiyordu. Daha önceki görevde bir denizaltı, periskopuyla küçük bir kumsala yerleştirilmiş olan ve zarar görmemeleri için insanları toprağa gömülü kablo için uyaran levhayı görmek isterken kablonun yerini tespit etmişti. USS *Halibut* adlı bu denizaltı kısa bir süre kabloyu dinlemeyi başardıysa da, sonuçlar hayal kırıklığı yaratmıştı.

"Son derece kalitesiz malzemeyle geri döndüler ve bu durum NSA ile Donanma'nın moralini çok bozdu"[34] diyordu Arnold. "NSA, 'Bizimle bu şekilde dalga geçmeyin. Temiz bir kayıt yapabilseydiniz oradan iyi malzeme çıkardı' dedi." Arnold'a göre, "Sinyal istihbaratında uzman elemanlara sahiplerdi ama bu insanlar kablo dinleme konusunda eğitilmemişlerdi, ne geniş bant kaydı yapabilecek durumları ne de doğru düzgün cihazları vardı." Sonuç olarak, Arnold'a, bulabileceği en iyi kablo dinleme uzmanlarından bir ekip kurması söylendi. "Aslında bana, ekibini kurmak için dünyada istediğin yere gidebilirsin dediler, çünkü morarmış bir göz daha istemiyorlardı." Arnold, Donanma'nın Puerto Rico'daki Sabana Seca dinleme karakoluna uçtu ve bu görev için en deneyimli dört şef seçti. Bu dördü, altı kişilik Donanma Sigint uzmanından oluşan bir guruba katılacaktı; bunlardan dördü dalgıç, ikisi de yaklaşık bir yıldır NSA'da ve başka yerlerde gizlice eğitilen *Halibut* mürettebatından iki uzmandı.

34) Arnold'un yorumlan ile Ivy Bells Operasyonu ve USS *Halibut*'a ilişkin detaylar John Arnold ile görüşmeden alınmıştır (Temmuz 2000).

Görev, Haziran 1975'te, San Francisco yakınlarındaki Mare Island'dan başladı. Yaklaşık bir ay sonra, *Halibut* sessizce ayının –Okhotsk Denizi– ağzına ulaştı ve birkaç günlük araştırmadan sonra kablonun yerini tespit etti. Aya ayak basan bir astronot gibi çamurlu zemine yavaşça otururken, zifiri karanlıkta yoğun bir kum bulutu yükseldi. *Halibut*, deniz tabanında haftalarca oturabilecek şekilde tasarlanmış, yuvarlak tabanı üzerinde yuvarlanmadan durabilmesi için benzersiz kızaklarla donatılmıştı.

Denizaltıyı, dinlemeye başlamak için yapılan hazırlıkların heyecanı sarmıştı. O ana dek, operasyonun gizliliğine rağmen, aşçısından kıdemli subayına kadar gemideki herkese brifing verilmişti. "Gerçeği bilirseniz ona saygı duyar ve onu gerektiği gibi kullanırsınız" diyordu Arnold. "Fakat onlara serseri kurşun muamelesi yapar ve onları kızdıracak şekilde hiçbir şey bilmediklerini düşünürseniz, bu spekülasyon hakikatten daha kötüdür."

Arnold ve ekibi, geminin ortasında, reaktör bölümünün tam önündeki depodan bozma küçük odada çalışıyordu. Diğer tarafta, ek Sigint uzmanlarının, özellikle de Rusça dilbilimcilerin tıkıştırıldığı telsiz barakası vardı. Dört dalgıç ise, dalgıç hücresine benzer bir zımbırtının içine kapatılmıştı. Cihaz derin deniz kurtarma aracına benziyordu, ama bir yere gittiği yoktu – üst güverteye kaynaklanmıştı. Dalgıçlar basınç azaltıcı bu dar ve oldukça rahatsız hücrede yaklaşık bir hafta yaşadı. Tüp şeklindeki odanın basıncı özel gazlarla denizaltının bulunduğu 120 metredeki derinlik basıncına eşitlendi. Odada, üzerine bez gerili dört portatif yatak ve bir 'çiş kovası' vardı.

İçerdeki basıncın deniz basıncına eşitlenmesiyle birlikte, dalgıçlardan ikisi odanın kilitli kapağını açarak buz gibi karanlığa doğru süzüldü. Donmalarını önlemek için dalgıç giysilerinin içine göbek kordonuyla sıcak su pompalanıyordu. Diğer iki kordondan biri dalgıçların nefes olmasını, diğeriyse haberleşmeyi sağlıyordu. Üçüncü dalgıç kapakta durmuş kabloları salıyor, dördüncüsü kıyafetleriyle hazır halde arkada bekliyordu.

İki dalgıç kapaktan çıkınca denizaltının yan tarafındaki mühürlü bir bölmeye gittiler ve oradan uzun, kalın bir elektrik kablosunu çekip çıkardılar. Aslında bu, geminin yan tarafında prize takılmış bir dinleme kablosuydu. Biraz araştırmadan sonra, dalgıçlar aradıkları şeyi buldu: tekrarlayıcı olarak bilinen büyük yuvarlak bir metal silindir. Aslında denizaltı kablonun tam üstündeydi – kar-motosikletine benzer kızaklarıyla kablonun üzerinde oturuyordu. Yumruk kalınlığındaki kablo boyunca yirmi-otuz milde bir yerleştirilen tekrarlayıcılar, sinyalleri amplifikatör gibi yükseltiyordu. "Sinyali alabileceğiniz en iyi yerdi," diyordu Arnold, "çünkü tekrarlayıcının

bir tarafında bir yönde giden güçlü sinyalleri, diğer tarafında ise ters yönde giden güçlü sinyalleri alıyordunuz. Yani en iyi durumdaydınız – her iki yönde de güçlü sinyaller."

Dinleme cihazını tekrarlayıcının içindeki bir kablonun etrafına yerleştirirlerken, dalgıçlardan biri aniden saldırıya uğradı: "Büyük bir balık dalgıçlardan birinin kolunu ısırmaya çalıştı" diyordu Arnold. "Adam kurtulamayınca bıçağını çekip hayvanı öldürmek zorunda kaldı. Gerçekten büyük bir balıktı." Denizaltıya dönerken, dalgıçlar akşam yemeği için birkaç yengeç yakaladı.

Bu sırada, özel operasyon kabininde panik yaşanıyordu. Arnold ve ekibindekiler tuşları çeviriyor, düğmelerle fiske atıyor, fakat kesinlikle hiçbir şey duymuyorlardı. Bazıları Rusların operasyonu öğrenmiş ve kablo üzerindeki haberleşmeyi durdurmuş olabileceğinden korkuyordu. Dalgıçlar, 'domuz kuyruğu'nu –sinyal kaçağı olmasın diye her iki yönde çift sarımlı kısa spiral kablo– bağladıkları yere geri döndüler. Bu sefer teli, aktif durumdaki çıplak kabloların birine taktılar ve yeniden denizaltıya döndüler. "İndükleme yapılmıştı" diyordu Arnold. "Kabloda fiziksel bir hasar yoktu. Kablonun indüksiyon sızıntısı işe yaradı." Bir anlamda, bu tür bir tel bağlama, birçok kişinin konuşmalarını kaydetmek için ev ve iş telefonlarında kullandıkları alıcı vantuzlarının karmaşık biçimiydi.

Bu kez, özel operasyon odasındakiler hep birlikte iç geçirerek rahatladı: sesler yüksek ve netti. "Buraya bunun için geldik beyler" dedi Arnold. Sovyet kablolarında çok sayıda 'çoklu frekans bölücü' kullanan kanal vardı. "Frekansları analiz amaçlarına göre ayırabiliyor ve her şeyi geniş bantlı bir kayıt cihazına kaydediyorduk. Bol miktarda kanal vardı." Kayıt, 25 santimlik makaralar ve beş santimlik kalın bant kullanan teyplerle yapılıyordu. "Herhangi bir kanalı ayarlayabiliyor ve onları dinleyebilirdik. Bu kanallarda ne ararsanız vardı" diyordu Arnold.

Sovyet komutanların kara ve deniz harekâtları hakkındaki konuşmaları ve komutanlıklar arasındaki veri alışverişleri, kablolar üzerinden NSA'ya akıyordu. Bazı yayınlar şifresiz, bazılarıysa şifreliydi.

Deniz tabanında hassas Sovyet haberleşmelerini dinleyerek ve makaralarca kayıt yaparak geçirilen yaklaşık on dört günden sonra, denizaltında alarm zilleri çalmaya başladı. Dizel motora bağlı –acil çalıştırmayı sağlayan– bir boruda çok yoğun bir sızıntı meydana gelmişti. Dalgıçların dışarıda, tekrarlayıcının başında olması durumu daha da kötüleştiriyordu ve geri dönmeleri için yeterince zamanları olmayabilirdi. "Kaptan için çok zor bir karardı" diyordu Arnold. "Deniz tabanından ayrılırsa gemiyi kurtarabilir

ama dalgıçları kaybedebilirdi, orada kalmaksa geminin su almasını kontrol edememek ve gemiyi kaybetmek demekti. Suyun sıcaklığı eksi iki dereceydi ve taşkını durdurmaya çalışan adamlar çok kısa sürede uyuşmaya başlıyordu." Şükür ki, bu kararı vermeye gerek kalmadan sızıntı durduruldu.

Felaketin kıyısından dönen kaptan göreve kısa bir süre ara verdi ve onarım için Guam'a doğru yola çıktı. Ama bu kısa bir mola olacaktı; onarım işi tamamlandıktan sonra geri dönecek olan *Halibut* için yaklaşık üç haftalık ikinci bir görev planlanmıştı. Arnold, tüm bantları birkaç palet halinde paketletmiş ve, Washington'a gönderilmek üzere, Hava Kuvvetleri'ne ait bir C-141'e yükletmişti. "Yaklaşık yedi yüz kayıt teslim ettik, geniş bant kayıtlardı" diyordu Arnold. "NSA çok sevindi. Daha önce bu kadar iyi kayıtlar ve bu denli önemli malzeme görmemişlerdi. Bu onlar için bir altın madeniydi. (...) Malzeme o kadar iyiydi ki, en kısa zamanda yenilerini istediler."

Yaklaşık bir ay sonra, Arnold ve gemi, sonunda NSA'ya yüzlerce yeni bant kazandıracakları Okhotsk Denizi'nin tabanına üç haftalığına geri döndü. Sonraki yıllarda altı metrelik devasa bölmeler inşa ettiler ve bunları, Barents Denizi'nde yaptıkları gibi, Okhotsk kablosuna yerleştirdiler. Bu bölmeler denizaltılara, kabloya kurdukları bağlantı cihazlarını orada bir yıl bırakma imkânı sağladı. Fakat, paraya susamış eski bir NSA çalışanının projenin ayrıntılarını 1980 yılı civarında Sovyet istihbaratına satmasıyla, proje de tehlikeye düşmüş oldu. Gene de, kabloya bağlanan cihazların ömrü dolana kadar, NSA kimsenin rüyasında bile göremeyeceği yerlere erişebilmişti.

Kablo dinleme işinin zirvede olduğu günlerde, Karargâh Binasındaki Oda 9A197'ye, Fort Meade'ye gelmezden çok önce projeyi yakından tanıyan yeni bir direktör taşındı. 1977 yılının Bağımsızlık Günü'nden bir gün sonra, Tümamiral Bobby Ray Inman NSA tarihinin en genç direktörü oldu.

Inman'ın yolculuğu, uzun zaman önce, büyüdüğü Doğu Teksas'taki Rhonesboro köyünde başladı.[35] Dallas ile Louisiana sınırının ortasındaki Rhonesboro, yolu izi olmayan, çoğu haritada gösterilmeyen unutulmuş bir yerdi. Uzun boylu, aralık dişli Inman, babasının Sinclair benzin istasyonunu işlettiği 200 nüfuslu, gelecek vaat etmeyen bu kasabaya uygun değilmiş gibi görünüyordu. Çok geçmeden, Mineola High'ın tuvaletinde bir kum torbası olmamanın en iyi yolunun, düşmanlarını koruculari yapmak-

35) Inman'ın daha önceki hayatı için bkz. Robert Sam Anson, "Requiem for the Smartest Spy" *Esquire*, Nisan 1994, s. 84-86.

tan geçtiğini keşfetti. Bunu, kabadayı çocukların gözüne girmeye çalışarak başardı; onlara ev ödevlerinde yardım ediyor, böylece onlar da zor da olsa derslerden geçebiliyorlardı. Ayrıca, okulun sosyal ve politik işlerle ilgilenen seçkin kesimine de yaltaklanıyor, sınıf başkanlığı için yürüttükleri kampanyalara destek veriyordu. Hayatının bu döneminden çıkardığı dersleri uzun süre unutmayacaktı.

1970'lerin ortalarında, hızla yükselen amiral, Donanma İstihbarat Direktörlüğü'ne getirildi. Orada, kablo dinleme operasyonlarını NSA'yla çok yakın işbirliği içinde yürüttü. Aynı zamanda, Rus donanmasının Güney Afrika'nın güneyindeki faaliyetlerinin izlenmesiyle ilgili çok gizli bir operasyonda da çalıştı. Bu iş, küçük bir şirket işletmeye Pennsylvania'daki evinin arkasındaki bir tavus kümesiyle başlayan üçkâğıtçı bir Amerikan işadamıyla uzun sürecek bir ilişki kurmasına vesile oldu.

Uluslararası Sinyal ve Kontrol [ISC] isimli şirketi, ne yapıp edip Güney Afrika'ya elektronik malzeme satmak isteyen James Guerin işletiyordu. Bu konudaki temel sorun, Güney Afrika hükümetinin uyguladığı ırk ayrımı politikaları nedeniyle Birleşik Devletler'in bu ülkeyle tüm ekonomik ticareti yasaklamış olmasıydı. Guerin bunun çözümünü, X Projesi için gizli ajan olmayı kabul etmekte buldu. Kod adı hiç de özgün olmayan ve NSA ve Donanma İstihbaratı'nın ortak yürüttüğü şüpheli olan bu operasyonun amacı, ırkçı Pretoria hükümetine Cape Good Hope açıklarındaki Simontown donanma istasyonunda kurulu gizli dinleme karakolunun güncellenmesinde yardım etmekti. NSA, Güney Afrika istihbaratına, Afrika'nın güney ucundan transit geçen Rus gemi ve denizaltılarını gizlice dinlemesi için süper gelişmiş optik ve dinleme cihazları verecek ve karşılığında ham bilgiye erişim olanağı elde edecekti.

Gizli teçhizatın ambargo uygulanan bir ülkeye gönderilmesini gizlemek için sivil bir aracı gerekiyordu. Guerrin ve şirketi ISC ilk akla gelenlerdi. Fakat –görünüşte Inman'dan habersiz olan– Guerin'in kendi gündemi vardı. Guerin, sadece dinleme cihazlarını başka gemiye aktarmak için aracı olmayacak, aynı zamanda bu kanalı Güney Afrika'nın ısrarla istediği ve kendisine hatırı sayılır bir kazanç sağlayacak elektronik cihazları gizli kanaldan ülkeye ulaştırmak için kullanacaktı. Guerin, 1978 yılına kadar gizlice Inman için çalışacaktı.[36]

36) Bkz. Alan Friedman, *Spider's Web: The Secret History of How the White House Illegally Armed Iraq* (New York: Bantam Books, 1993), s. 56-57; Elaine Sciolino, "Change at the Pentagon: Man in the News–Bobby Ray Inman, An Operator for the Pentagon", *New York Times* (17 Aralık 1993).

1977'de Inman NSA'daki ofisine taşınıp 'Maun Masası'na oturduğunda, bu onun teşkilattaki ilk görevi değildi. 1961'de, teşkilatın Donanma Saha Harekâtları İstihbarat Ofisi'nde operasyon istihbarat analizcisi olarak çalışmıştı. "Otuz üç ay boyunca öncelikli işim, Rus Donanması'na ilişkin tüm kaynaklardan gelen verileri analiz etmekti" diyordu Inman. "Hiçbir sınırlama olmadan, akan tüm istihbaratı Sovyet Donanması genel başlığı altında toplayıp önüme getiriyorlardı. Gemileri, karasularının iki yüz mil dışına nadiren gönderildikleri ve sık sık arızalandıkları ve bir mavnanın yedeğinde geri dönmek zorunda kaldıkları zaman izliyordum. Geride bıraktığım üç yıl boyunca, Akdeniz'de ve Batı Afrika açıklarında kalıcı bir varlık geliştirdiklerini ve Hint Okyanusu'ndaki varlıkları için bir iskelet oluşturmaya çalıştıklarına şahit olmuştum."[37]

Küçük analizci çocuk, hayatı ciddiye almayan biri gibi, direktör olarak geri dönmüştü. "Teşkilata direktör olarak geri dönme fikri, gerçekleşmeyeceğini düşündüğüm hayallerimden biri olmuştu hep" diye hatırlıyordu Inman. "İlk yıldızımı takıp Donanma İstihbaratı direktörü olduğumda, birden, üç yıldız alabileceğim bir göreve getirilmemin çok uzun sürebileceğini düşünmüştüm. NSA listenin en başındaydı. (...) NSA işini çok istemiştim. (...) Hiç kuşku yoktu ki, NSA istihbarat teşkilatları içinde en iyisiydi."[38]

Inman'ı NSA'nın güncel meseleleriyle tanıştırmak amacıyla, ayrılan direktör Lew Allen, Inman'a çok gizli bir metin verdi. Dört yıldız alarak terfi eden Hava Kuvvetleri generali Allen, yakın bir zamanda da Hava Kuvvetleri Komutanlığı görevini üstlenecekti. Bu ona, 1970'li yılların ortalarında meydana gelen çeşitli istihbarat sorunları arasında teşkilatı başarıyla yönettiği için verilmiş büyük ödüldü.

Inman'a incelemesi için verilen belgelerden biri, Sovyet şifreleme sistemlerinin kırılmasında karşılaşılan sorunlarla ilgiliydi. O sıralarda, A Grubu henüz büyük hamlesini yapmamıştı. "Doküman," diyordu Inman, "VRK [Very Restricted Knowledge: Çok Sınırlı Bilgi – süper gizli bir NSA sınıflandırması] yasaklarının her türlüsünü içeriyordu. Fakat belge, A5 [A5, A Grubu'nun bir bölümüydü] sorununu olağanüstü bir biçimde sorguluyordu ve eğer görev başarıya ulaşacaksa, belgenin kesinlikle başarı beklenen alanlarda ileriye dönük kritik bir rolü olacaktı."

37) Harvard Üniversitesi, Bilgi Politikası Araştırmaları Merkezi, Bilgi Kaynakları Politikası Programı, "Komuta, Kontrol, Haberleşme ve İstihbarat Semineri" (1980), s. 141.

38) Inman'ın Yorumları: NSA, Çok Gizli/Talent/Keyhole/Umbra, Amiral Bobby Ray Inman'ın hatıraları (18 Haziran 1997), s. 1.

Yeni imparatorluğunun dokuzuncu kat penceresinden dışarıya bakarken, Inman sadık kadrosunu kafasında oluşturmaya başlamıştı bile. Kendi deyişiyle, "suda yürüyebilenleri" arıyordu. Bunlar, diyordu, "oyunun sahnelenme aşamasında teşkilatın potansiyel liderleri olacak insanlardı." Aynı zamanda yeni bir direktör yardımcısı aramaya da başladı. O sıralarda işi, operasyonlar eski yardımcı şefi Benson K. (Buff) Buffham yürütmekteydi, fakat görev süresi dolmak üzereydi. Sıradaki en yakın aday olarak, operasyonlar direktör yardımcısı Robert E. Drake'in ismi geçiyordu. Inman, çok istekli olmasa da, göreve onu atadı. "Başından beri aklımda Bob vardı," diye hatırlıyordu, "sonraki atama dönemine kadar iki yıl için göreve onu getiririm diye düşünüyordum. [Fakat] hiçbirisinin tam anlamıyla hazır olduğunu tahmin etmiyordum (...) böylece, görev için Ann Caracristi'yi seçmem bir anlamda şok bir karardı. A Grubu'nu gayet güzel yönetmesini izledim."

Inman şöyle devam ediyordu sözlerine: "II. Dünya Savaşı kuşağından biriyle devam etmeye karar verdim. Ann, benim, Lou Tordella ikinci başkanken [ve yetkisiz olduğu alanlarda bile büyük etkiye sahipken] uzun yıllardır süregelen rolden farklı bir rolle direktör olmak istediğimi biliyordu. Hiç sorun yaşamadı." Inman, direktör yardımcılarının görev sürelerinin uzatılmasına da karşıydı. "Direktör yardımcılarının iki ya da dört yıl süreyle görevde kalmalarına yönelik düzenlemeler yapmaya çalıştım" diyordu. "Bence [Tordella] çok fazla görevde kaldı."

Inman'ın istediği NSA'yı sadece istihbarat toplulukları içinde temsil etmek değildi, o aynı zamanda, bazı eski direktörlerin kriptoloji konusunda profesyonel olan yardımcılarına bıraktığı günlük operasyonları da kendisi yürütmek istiyordu. "İlk birkaç ayımda, teşkilat içinde başkanla ilgili şuna benzer bir görüş olduğunu hissettim: Ona firavunmuş gibi davran. Çevresinden ayrılma. Onu onurlandır. Dış dünyayla ilgilenmesini ve içeride olup bitene çok fazla karışmamasını sağla. Ama ben bir organizasyon her şeyiyle ilgilenmek isteyen pratik bir insandım." Inman ortalıkta dolanmaya ve kafasını ofislerden içeri sokmaya başladı – bir direktör için fazlasıyla sıra dışı bir davranış daha. Bir gün, dünyanın komünist olmayan kısmından sorumlu G Grubu'na gitti. "Bu ziyaretlerin sanırım dördüncüsüydü ve ben G7 ofislerine gitmiştim" diyordu. "Ben gelirim diye duvara bir pankart asılmıştı. Üzerinde, 'Hoşgeldiniz Amiral Inman. General Canine'den beri G7'yi ziyaret eden ilk direktör sizsiniz' yazıyordu."

Inman göreve başladığında, teşkilat, istihbarat topluluklarına yönelik Senato ve Beyaz Saray soruşturmalarının şokunu henüz atlatamamıştı. Kongre'nin NSA'ya olan güvenini yeniden kazanmaya kararlı olan Inman,

lisede yaptığı gibi, muhaliflerini müttefiki yapmak için çalıştı. Bu kez, okuldaki zorba çocuklar yerine, Senato ve Beyaz Saray İstihbarat Komisyonları'nın başkanlarıyla güçlü üyelerine özel ders verecekti. Komisyon üyeleri uzun zamandır mutlak gizliliğe ve "Endişelenme, neyi bilmen gerektiğini sana biz söyleriz" tavrına alışıktı. Inman, komisyon üyelerinin övgülerini, sergilediği şaşırtıcı ölçüdeki açık sözlülük ve aşırı bir pohpohlamayla kazanacaktı. Üyelerle yaptığı özel görüşmelerde, "Sizden başka çok az kişi bunu anlayabilir,"[39] diyor ve bunu derken yüzü bir oğlan çocuğu gibi sevinçle parlıyordu. Bu tür sözler, diyordu istihbarat komisyonunun eski çalışanlarından Angelo Codevilla, "ister liberal isterse muhafazakâr olsun, Inman'ın temas kurduğu yetenekli üyeleri ikna etmeye yetiyordu."

Inman'ın planı, Mineola Lisesi'ndeki gibi işe yaradı. Kongre'ye göre o bir harika çocuk, yanlış yapması mümkün olmayan bir casustu; duyumlar bir övgü yarışına dönüştü. "Daha yemin ettiğini duymadan benim oyumu almıştın bile"[40] diyordu Senato İstihbarat Komisyonu Başkanı Barry M. Goldwater, ve ekliyordu. "Bu işte senden daha saygın bir adam tanımadım." Delaware senatörü Joseph Biden de onun için "hükümetteki yetenekli tek adam" demekteydi.

Inman, aynı zamanda, dışarıya haber sızdıran bir numaralı adam olarak Washington'un seçkin basın kuruluşlarını da etkisiz duruma getiriyor ve gözlerine girmeye çalışıyordu. Ona göre, basındaki hiç kimse onu ve teşkilatını eleştirerek en önemli –ya da tek– 'istihbarat kaynaklarını' kaybetmeyi göze alamazdı. Ayrıca, en önemli gazetelerin ve yayın organlarının editör ve yöneticilerini kulübünün şerefli üyeleri ilan ederek kendine bağlamış ve böylece kalesinde gedik açmayı düşünen yaramaz muhabirlerin üzerinde denetim kurmuştu.

Herhangi birinin ticari iflaslarla bir kahramandan Hitler'e dönüşebileceği bir şehirde, Inman neredeyse bir ilah olmuştu. *Omni* dergisinde "En Zeki Casus" başlığıyla yayımlanan bir makale onu "Washington'a veya herhangi başka bir yere şimdiye dek gelmiş en akıllı insan"[41] olarak tanıtırken, *Newsweek* de ondan "istihbarat dünyasında bir süper yıldız"[42] diye söz ediyordu. *Washington Post*'tan bir editör bir keresinde, "Inman'ın değer-

39) Thomas E. Ricks ve Michael K. Frisby, "Herd Instinct: How Inman Could Go from Superstar to 'Bizarre' in Such a Short Time", *Wall Street Journal*, 21 Ocak 1994.

40) Barton Gellman, "Critical Spotlight Strings Behind-the-Scenes Man", *Washington Post*, 19 Ocak 1994.

41) *A.g.e.*

42) *A.g.e.*

lendirmeleri olağanüstü, neredeyse abartılıdır"[43] demişti. Inman'ın felsefesi birkaç hafif söze indirgenmişti: "Yıllardır, düşmanların himaye edilmesi genel kuramı üzerinde pratik yapıyorum."[44]

Newsweek, *Wall Street Journal* ve *Time* için muhabirlik yaptığı sıralarda sık sık Inman'dan bahsetmiş olan John Walcott, onun için "Oyunu nasıl oynayacağını kesinlikle çok iyi biliyordu"[45] demekteydi. Başka bir muhabir de daha sonra onu, "son 10-15 yılın en büyük istihbarat sızdıran kişisi"[46] olarak tanımlayacaktı. Yıllar sonra, *New York Times*, Inman'ın aslında "gazetelerin Washington büroları için değerli bir haber kaynağı" olduğunu kabul ediyordu.

Bazıları Inman'ın hem Kongre'ye hem de basına yaklaşımlarında küçümseyicilikten çok kötü niyet olduğunu düşünüyordu. NSA'nın başı olarak, diyordu American Enterprise Institute'ten Suzanne Garment, "Inman, her türlü alışverişte kendisine kesin üstünlük sağlayan eşsiz enformasyonu –ve dezenformasyonu diyordu eleştirilerinde– denetleyen adamdı."[47] NSA'nın "deniz aşırı tüm telefon konuşmalarını dinleyebilmesi" sayesinde, "Inman insanları koruyabiliyor ve onlara gücün yanında oldukları izlenimini veriyordu. Bazıları, bu ayrıcalıkların karşılığını olumlu yazılarla ya da yasalarla ödemekten mutluluk duyuyordu. Bazılarıysa bedel ödediğinin farkında bile değildi."

Diğer bir yazar durumu daha açık ortaya koyuyordu: "Elbette, kesin kurallar vardı: Adını asla kullanamazdınız; size verdiği ilgi çekici haberleri asla yorumlayamazdınız; aslında, sizden yapmanızı istemediği hiçbir şeyi yapamazdınız yoksa bir daha kahvaltılara davet edilmezdiniz. (...) Onun zamanında, teşkilatın tüm kusurları hasıraltı edildi."[48]

Inman medyaya kendi haberlerini sızdırmadığında, başkalarını kullanmaya çalışırdı. NSA'nın başına geçtikten birkaç ay sonra, masasına bırakılan bir *New York Times* makalesi onu çok öfkelendirdi. Makalede, Illinois'den Cumhuriyetçi Kongre üyesi Edward J. Derwinski'nin,[49] Güney

43) Howard Kurtz, "Inman Statements Surprise Some Former Confidants in Media", *Washington Post*, 21 Ocak 1994.

44) Gellman, "Critical Spotlight".

45) Kurtz, "Inman Statements".

46) *A.g.e.*

47) Suzanne Garment, "Of Secrecy and Paranoia: What is Inman's Real Story?" *Los Angeles Times*, 23 Ocak 1994.

48) Robert Sam Anson, "*The Smartest Spy*", *Omni* (tarihsiz), s. 248, 250.

49) Linda Greenhouse, "A Nominee's Withdrawal; Inman and The New York Times: An Examination of the Accusations of Bias", *New York Times*, 19 Ocak 1994. Ayrıca bkz. Robert

Koreli üst düzey görevlilere, ülkelerinin New York istihbarat şefinin iltica etmek üzere olduğu bilgisini sızdırdığı için soruşturma geçirdiği iddia ediliyordu. Inman'ı kızdıran, FBI'ın iddia edilen bu bilgiyi, herhangi bir suçla asla itham edilmemiş olan Derwinski ile Güney Koreli görevliler arasındaki telefon görüşmelerinin NSA dinlemelerinden elde ettiğine dair yapılan bir atıftı.

Inman, şikâyetini yayıncı A. O. (Punch) Sulzberger'e şahsen iletmek üzere New York'a uçtu. *Times*'ın Manhattan'daki binasında yenilen öğle yemeği sırasında, Inman, bundan sonra NSA'yla ilgili öyküler yayımlamadan önce kendisini aramalarını istedi. Dönüş yolunda uçakta, Inman gizli bir anlaşma yapmış olduğuna inanıyordu,[50] ama Sulzberger belli ki farklı düşünüyordu.[51] Editörlerine bu konuyla ilgili asla resmi talimatlar vermedi. Bununla birlikte, editörler, gazeteciliği ilgilendiren normal raporlar sırasında, NSA'yı ilgilendiren haberleri sık sık Inman'a iletir oldular. O günlerde *Times* araştırma bölümünün başında olan Nicholas Horrock, "Gerçek şuydu ki, ortada [Inman'ın sözlerinde] hemen hemen hiçbir resmi öneri yoktu," diyordu, "fakat hem *Times*'dan hem de başka yerlerden birçok muhabir, hikâyelerini kontrol etmesi için Inman'ı aradı."[52]

Inman'ın telefon numarasını elinde bulunduranlar arasında, *Washington Post*'dan Bob Woodward da vardı. Fakat Woodward zaman zaman Inman'ın hoşlanmadığı öneriler yapıyordu ve bu durumda amiral durumu tekrar anlatmak üzere önce Bob'un patronları Ben Bradlee ya da Howard Simons'ı, sonra da, yazının incitici bölümlerinin çıkarılması için *Post*'un yayın yönetmenini arıyordu.[53]

Harika çocuk diye ünlenmiş olsa da, Inman derin bir güvensizlik duygusunun sıkıntısını yaşıyordu. Kendi imgesi, asla ayna gibi parlayan bir donanma ayakkabısından daha parlak olmadı. Rhonesboro onu Fort Meade'ye kadar izlemiş ve bir daha yakasını bırakmamıştı. Aralıklı dişlerinden utanan Inman, dudakları açıkken neredeyse hiç fotoğraf çektirmedi. Ayrıca, resmi yazışmalarında ismini "Bobby Ray"* diye değil, kısaca "B. R. Inman"

Boettcher ile Gordon L. Friedman, *Gifts of Deceit: Sun Myung Moon, Tongsun Park, and the Korean Scandal* (New York: Holt, Rinehart&Winston, 1980), s. 263-66. *New York Times*'ın Derwinski üzerine makalesi 27 Ekim 1977 tarihli sayıda bulunabilir.

50) Anson, "Requiem for the Smartest Spy".

51) Greenhouse, "A Nominee's Withdrawal".

52) *A.g.e.*

53) Kurtz, "Inman Statements".

* *Booby*, konuşma dilinde, 'rütbesiz polis memuru' ve 'kısa çorap' anlamlarına gelir. (ç.n.)

olarak yazmayı tercih ederdi. "Adım gerçekten Bobby Ray," diyordu bir keresinde, "ne kadar nefret etsem de bu benim gerçek adım."[54]

İşinde, kendini, daima çabalayan ama grubun içine gerçek anlamda asla girmeyen tam bir yabancı olarak gördü. Bol bol övgü aldığı bir günün sonrasında, gecenin bir yarısında uyanır ve tek bir eleştiren söz yüzünden bir daha uyuyamazdı.[55] Bir keresinde, eşcinsel bir NSA çalışanını kovmadığı için kendisinin de gizli homoseksüel olduğu kulaktan kulağa fısıldanınca, kamuoyunun önünde eşcinsel olmadığını açıklamak gerektiğini düşündü. 'Kanıt' olarak, eşcinselliği reddetmiş olduğu bir yalan makinesi sınav sonucunu gösterdi. Yalan makinesinin sorgucusu, diyordu Inman, yanıtlarımı 'aldatıcı'[56] bulmamıştı. Meseleyi neredeyse takıntı haline getiren Inman, diğerlerine, eşcinsel arkadaşlarıyla "onları anlamaya [kazanmaya] çalışmak için bilerek"[57] görüştüğünü söylemek için özel bir çaba sarf etmişti.

Birçok insan onu sadece güvenilir, süper zeki bir amiral olarak görürken, zar kalınlığındaki kabuğunun altında öfke ve kibirle kaynayan bir kazan vardı; bir gözlemciye göre, "streç filmle sarılmış bir sinekkuşundan bile gergin, nefessiz kalmış"[58] bir adamdı. Bir başkası, *The Caine Mutiny*'nin* Kaptan Queeg'ini[59] anımsatıyordu. Onu hâlâ, casusların gizli dünyasında çok uzun süre yaşayan ve bu yüzden her yerde entrika arayan bir adam olarak görenler vardı.[60]

Öteki Inman'ı merak edip de gözetlemeye ilk çalışanlardan biri, *New York Times*'dan köşe yazarı William L. Safire'di. Gazetesinin yayıncısıyla Inman'ın sözüm ona yaptığı gizli 'anlaşma'dan habersiz olan Safire, birkaç hafta sonra, köşe yazısı için bilgi sağlamak amacıyla Inman'a telefon etti. Inman, eskiden Nixon'ın konuşma metinlerini yazan ve herhangi birisi kadar bilgi sızdırılmayı hak ettiğini düşünen Safire'e yardım etmeyi ya da bilgi

54) NSA, Çok Gizli/Talent/Keyhole/Umbra, Amiral Bobby Ray Inman'ın hatıraları (18 Haziran 1997).

55) Gellman, "Critical Spotlight".

56) *A.g.e.*

57) "Bowing Out with a Bang", *Time*, 31 Ocak 1994.

58) Tony Kornheiser, "You Got Thin Skin, Inman", *Washington Post*, 23 Ocak 1994.

* Herman Wouk'ın 1951'de Pulitzer Ödülü kazanmış romanı. Roman, II. Dünya Savaşı sırasında Pasifik'teki bir mayın tarama gemisinde bulunan yazarın kişisel deneyimlerine dayanır ve, başka şeylerin yanı sıra, denizde alınan ve Birleşik Devletler Donanması tarafından yorumlanan etik kararlarla ilgilenir. Roman 1954 yılında filme de çekilmiş (Türkçe'ye "Gemide İsyan" adıyla çevrildi) ve Kaptan Queeg rolünde Humphrey Bogart oynamıştır. (ç.n.)

59) "Bowing Out with a Bang."

60) *A.g.e.*

vermeyi reddetti. Sonuç olarak, Inman'a göre, köşe yazarı doğrudan doğruya, "eğer bilgi vermezse, daha sonra gazetede kendilerine ayrılan yer anlamında pişman olabileceğini"[61] söylemişti. Safire bu tür bir tehdidi reddetti.

Birkaç yıl sonra, 1980'de, Safire köşesinde başka bir yazı kaleme aldı;[62] bu kez yazı "Billygate" adıyla bilinen skandaldan bahsediyordu ve iddialara göre, Başkan Jimmy Carter'in kardeşi Billy Libya hükümeti adına iş casusluğu yapıyordu. Bu gizli bilgi, Libya ile yapılan tüm telefon görüşmelerini NSA'nın gizlice dinlemesi sonucunda ortaya çıkmıştı. Safire köşesinde, Başkan'ın kardeşini Başsavcıya bildirmekle gösterdiği "dikkate değer cesaretten" dolayı Inman'ı kutluyordu.

Inman, NSA operasyonlarından bahseden herhangi bir yazının, 'rehberliğinden' yararlanılması için önce kendisine gönderilmesi konusundaki gizli emrini hiçe sayan Safire'e çok öfkelendi. Safire'in makalesinin, "teröristlerle ilgili pek çok bilgi sağlayan kritik bir olanağın" kaybına neden olduğuna inanıyordu. Kocaman ahşap masasında otururken, dışarıyla yaptığı normal görüşmelerde kullandığı 'kırmızı' telefonu kaptı ve Safire'in numarasını çevirdi. Köşe yazarına göre, amiral, "kaynaklarını ve yöntemlerini açığa vurmakla (...) onarılamaz zararlara (...) yol açtığım için beni suçluyordu". Ama Safire bu suçlamaların hiçbirini kabul etmedi; onun yerine Inman'a, "yetişkin birinin Bobby diye çağrılmasının" nasıl bir şey olduğunu sordu. Tam o an, diyor Safire, "Inman telefonu yüzüme kapattı".

Gene de, son sözü söyleyen kişi Safire olacaktı. Bu görüşmeden kısa bir süre sonra yayınlanan köşe yazısında, ABC'nin *Nightline* programına konuk olan Inman'ı, ülkenin en gizli casus teşkilatının direktörünü, verdiği bu tuhaf karardan ötürü fena halde azarladı. "Memleketin ajan şefi," diyordu yazısında, "gece yarısı yayımlanan bir TV programında kaynaklar ve usuller hakkında gevezelik ediyordu:"

Inman'ın memuriyet süresinin büyük bölümü, NSA'nın kripto-grafi alanındaki tekelini sağlamlaştırmak için uğraşmak ve, Senato ve Meclis İstihbarat Komisyonları'yla birlikte oturup NSA'nın Sigint operasyonları için koruyucu yasalar hazırlamakla geçti. Kripto-grafi alanındaki rakiplerini saf dışı bırakabilmek için, Inman, o güne dek benzeri görülmemiş bir adım atarak, bir dizi konferans ve mülakatla kamuoyuna açıklamalar yaptı. Gene de bunların hemen hepsi, az dikkat çekmeyi amaçlayan ve meselelerin özüne değinmeyen açıklamalardı.

61) Anson, "Requiem for the Smartest Spy".
62) Bu bölüm *a.g.e.*'de açıklanmıştır.

Inman, kamuoyunun önüne çıkmayı göze alan bu sıra dışı kararıyla ilgili olarak bir gruba şunları söyledi: "İstihbarat teşkilatlarının başında olan kişilerin kamusal figürler olmaması gerektiğine olan inancımdan dolayı, bu kararı kamuoyunun beklentisi dışında almama çalıştım. (...) Teşkilat çalışanları her gün gazetelerin birinci sayfalarında, televizyonlarda, haftalık dergilerin kapaklarında başkanlarını yapıyor oldukları iş için güven sağlamaya çalışırken görse, onlar için gizliliği ve disiplini sağlamak biraz zor olurdu."[63]

Inman, 1981 yılında Ronald Reagan'ın başkan seçilmesiyle birlikte, NSA'dan ayrıldı ve direktörlüğünü William J. Casey'in yaptığı CIA'ya direktör yardımcısı oldu. Fakat bu ikili asla anlaşamadı. Casey, Inman'ı, "imajından kaygılı, kırılgan altın çocuk"[64] olarak gördü. Ertesi yıl istifa etti ve eski arkadaşı James Guerin'in, hassas savunma bilgilerinin yabancı hükümetlere transferini önlemeye çalışan 'yönetim kurulu'nda maaşlı bir işi kabul etti.[65] Fakat birkaç yıl içinde, Inman hâlâ kuruldayken, Guerin Güney Afrika'yla kurduğu yasadışı hattı yeniden açtı ve bu kez foto imaj sistemleri ve radar kontrollü gelişmiş uçaksavar parçaları gibi çok önemli askeri malzemeyi ırkçı hükümete gönderdi. Operasyondan haberdar olan Casey'in CIA'sı sadece seyretti.

Hemen hemen aynı zamanda, parça tesirli bombalar konusunda uzmanlaşan Guerin de büyük bir silah tüccarı oldu. 1984'de anlaşıldı ki, bomba yapımıyla ilgili çok hassas bilgiler, Irak silahlı kuvvetleri için parça tesirli bomba üreten bir Şili şirketine kanunsuz yollardan transfer edilmişti. Uzun süren federal soruşturmalara rağmen, Adalet Bakanlığı tek bir kişiyi bile tutuklayamadı. Inman'ın bu işlerden haberdar olduğuna dair de hiçbir kanıt bulunamadı.

Fakat on yılın sonunda, Guerin'in açgözlülüğü nihayet yapacağını yaptı. Bir federal hâkimin, "Kuzey Amerika'da şimdiye dek işlenmiş (...) en büyük suç"[66] diye tanımladığı 1,4 milyar dolarlık bir dolandırıcılık suçunun beyni olmaktan hüküm giydi. Ayrıca, para aklamak ve 50 milyon dolarlık silahı Güney Afrika'ya kaçırmaktan da suçlu bulundu. Guerin'in, Irak'a uygunsuz yollardan füze teknolojisi sattığı da iddia ediliyordu. On beş yıla mahkûm

63) Harvard Üniversitesi, Bilgi Politikası Araştırmaları Merkezi, Bilgi Kaynakları Politikası Programı, "Komuta, Kontrol, Haberleşme ve İstihbarat Semineri" (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1980), Inman'ın konuşması, s. 152.

64) Anson, "Requiem for the Smartest Spy".

65) Bkz. Alan Friedman, *Spider's Web: The Secret History of How the White House Illegally Armed Iraq* (New York: Bantam Books, 1993), s. 56-67.

66) Elaine Sciolino, "Change at the Pentagon: Man in the News–Bobby Ray Inman, An Operator for the Pentagon", *New York Times*, 17 Aralık 1993.

olan Guerin'in arkasında hâlâ Inman'ın desteği vardı. Inman, Guerin'in mahkûmiyeti sırasında onun 'yurtseverliğini' öven bir mektup yazdı.[67]

Bir zamanlar NSA, İstihbarat Danışmanlık Komisyonu'nda kendisine bir koltuk öneren teşkilat direktörünün teklifini geri çeviren Allen Dulles gibi güçlü casusların istenmeyen üvey çocuğuydu. Fakat 1970'lerin sonlarına doğru teşkilatın gücü ve gizliliği o denli artmıştı ki, CIA başkanı teşkilatın kontrolden çıkmak üzere olduğundan yakınıyordu. Daha sonra NSA, kendi kara ordusu, donanması ve hava gücüyle, dünyanın her yerine yayılmış yüzlerce gizli dinleme karakoluyla, uzayın derinliklerindeki dev böcekleriyle, iyi yağlanmış bir casus makinesi haline geldi. NSA'nın kendi raporları, analizleri, yüksek düzeyli kopyaları ve projeksiyonları, teşkilatın günde yirmi dört saat çalışan matbaasında basılıyordu. Kongre'nin güçlü üyeleri, Bobby Inman'a, her şeyi bilen, asla hata yapmayan bir büyücü, istihbaratın karanlık prensi gibi davranıyordu. CIA'nın gözlerindeki kumu temizleyen 44,5 kiloluk cılız NSA, birdenbire bir süper star oluverdi.

Milyarlarca dolarlık büyük uydu programları için –NSA'da Inman ile CIA'da Stansfield Turner arasında– bir amiraller savaşı çıktı. Inman gökyüzünü daha fazla ve daha büyük kulaklarla doldurmak için bastırırken, Turner gökyüzüne elektronik gözler yerleştirmeyi savundu. Her yerde boy gösteren saray entrikaları pek fazla merak uyandırmıyordu. Sadece daha fazla pay almak isteyen Inman için bu savaş Mineola Lisesi'ndekinden farksızdı. Şimdi yaptığıysa, sınıf başkanının gözüne girmeye çalışmak değil, projelerine destek sağlamak için çok gizli raporları güçlü bir Kongre üyesine el altından vermekti.

İstihbarat Komisyonu'ndan Hawaii Senatörü (Demokrat) Daniel Inouye NSA'nın bazı gizli dosyalarına ihtiyaç duyduğunu söylediğinde, Inman Beyaz Saray'ın veya CIA'nın onayını almayı beklemedi. "'Elbette' dedim," diye hatırlıyordu Inman, "ve hemen dosyaları Inouye'ye iletmesi için bir adam gönderdim."[68] Kısa bir süre sonra, Inman, başkanın ulusal güvenlik danışmanı Zbigniew Brzezinski'den öfkeli sözler işitecekti: "Amiral, hassas belgeleri Inouye'ye gönderdiğinizi duydum. Buna kim izin verdi?" Inman hemen cevabını yapıştırdı: "Ben izin verdim!" "Stan Turner'a ya da savunma bakanına danışmadınız mı?" "Dedim ki, 'Bu benim yetkim dahilinde-

67) *A.g.e.*

68) Inman'ın yorumları: NSA, Çok Gizli/Talent/Keyhole/Umbra, Amiral Bobby Ray Inman'ın hatıraları.

dir ve kendi yetkimi kendim verdim. Ve telefonu kapattı.'" Her zaman olduğu gibi, bu da Inman'ın yanına kâr kaldı ve güvenilir, her şeye gücü yeten bir adam olarak efsanesi Kongre'de daha da büyüdü.

İdari görevliler Inman'a çok seyrek olarak hayır diyordu. Bütçeyi zorlayan bir projeye niyetlendiğinde, ona ayak uydurmak için her çaba gösterildi. Son derece pahalı Sovyet koleksiyonu projesi hakkında, "Yapmak istediğimiz öylesine büyük bir şeydi ki, onu eldeki bütçeyle yapabilmenin hiçbir yolu yoktu" demişti. Pentagon'da, Savunma Bakanı Harold Brown, NSA bütçesine ek para aktarmak yerine, kesinti yapmayı önerdi. "Ona bunu yapamayacağını söyledim" diyordu Inman. "Bütçe artırılmalıydı. Projenin potansiyeli, eğer ki başarıya ulaşabilseydi, paha biçilmez değerdeydi, özellikle de ülke savunması için." Inman parayı aldı. "Turner, daha sonra, meseleyi onun aracılığıyla halletmediğim için bana çok zorluk çıkardı" diyordu Inman ve küstahça ekliyordu. "O zamanlar naziktim, sayıp sövmesine izin verdim."

Kongre sorun değildi. Inman, Meclis ve Senato İstihbarat Komisyonları başkanlarına ve Meclis Ödenek Komisyonu'ndan (Demokrat-Texas) Kongre üyesi George Mahon'a bir brifing verdi. "Söylediklerimin tek kelimesini bile anlamadı" diyordu Inman alaycı bir şekilde. "Sonra basitçe, 'Evlat, yapılmalı diye düşündüğün şeyin hepsi buysa, sorun değil. İlgileneceğiz.'" dedi.

NSA'nın gizlilik ve güç takıntısı, CIA'da Turner'ı hızla endişelendirmeye başlamıştı. Turner'a göre, mesele artık, bazı çok önemli bilgileri paylaşmak konusunda NSA'nın CIA'ya ve istihbarat topluluğunun diğer üyelerine güvenmeme noktasına varmıştı. "Hiçbir şekilde NSA dışına çıkarılmayan bazı bilgiler konusunda kaygılanıyordum" diyecekti CIA'dan ayrıldıktan sonra. "Üzerinde oturuyorlar, bir vurgun bekliyorlar, ya da 'Dışarı vermek için çok hassas bir bilgi' diyorlardı."

Turner'a göre, casusluk alanında CIA'dan çok fazla bahsedilmesinden Inman hiç hoşnut değildi ve analiz alanında da CIA'yı geride bırakmak istiyordu. "NSA'ya istihbarat toplaması emredilmişti, istihbaratı analiz etmesi değil" diyordu Turner. "Topladıkları malzemeyi, daha sonra ne toplayacaklarına karar verebilmek için sınırlı bir analize tabi tutmaları gerekiyordu. İstihbarat jargonunda bu düzeydeki analiz işlemden geçirme olarak adlandırılır. NSA, işlemden geçirmeyi, tam analiz seviyesine doğru düzenli olarak esnetiyordu."

NSA'nın diğer Amerikan casusluk teşkilatlarına verdiği istihbaratın bir kısmı, Turner'a göre, öylesine sterilize edilmiş, hassas bilgilerden arındırılmıştı ki, neredeyse işe yaramazdı. Bu, "ham istihbarat bilgisinin analiz işiyle

gerçekten uğraşan kurumlardan kasten saklanması demekti. NSA, yapacağı vurgunlar için saygınlık kazanmak istiyordu."[69] NSA çok gizli 'kaynak ve yöntemlerini' koruduğu iddiasını savunurken, Turner'ın düşündüğü farklıydı. Ona göre, NSA, hiç kuşku yok ki, "sırları korumaktan ziyade kendisini güzel göstermek için" düzenli ve kasıtlı olarak perdeyi kapatıyordu.

NSA ile CIA arasındaki casus savaşında, Inman, Turner'ın gizlilik takıntısıyla ilgili benzer yakınmaları dile getirmeye başladı. 1980 yılında, Tahran'da İranlı radikal güçler tarafından rehin alınan Amerikan elçiliği çalışanlarını kurtarma planı yapılırken, NSA bu karmaşık planın dışında bırakıldı. "Destek vermek ya da herhangi bir şey yapmak üzere, olaya misafir olarak bile dahil olamıyorduk" diyordu Inman. "Anlaşıldı ki, rehine kurtarma planı için gereken istihbarat desteğinin tümünü Turner sağlıyordu." Aslında, Inman bu planlamayı, NSA'nın kendi sinyal istihbaratı sayesinde tesadüfen öğrenmişti. Bir gün biri ona, şüpheli bazı dinleme mesajları getirdi. "Birden, bu tür bir planlamanın, bir Birleşik Devletler operasyonunun tüm göstergelerine sahip olduğunu anlayıverdim" diye hatırlıyordu. "Uzun zaman önceydi."

Kurtarma girişimi başladığında, en önemli rolü NSA oynadı ve ardından Turner CIA'nın gölgede kaldığından yakınmaya başladı. "Zamanı geldiğinde, olan biteni, hem de dakika dakika, Pentagon'daki kurmaylara ve doğrudan Beyaz Saray'daki [Savunma Bakanı] Harold Brown'a aktarabiliyorduk" diyordu Inman. "Ve Turner'ın sonradan iddia ettiğine göre, olaydan bilerek uzak tutulmasının nedeni kendi rolünün azaltılmak istenmesiydi – ya da basitçe, hiçbir kazancı olmamıştı!"

Inman'a göre, NSA, görevin nihai başarısızlığında farkında olmadan bir rol oynadı. Planlama aşamasında teşkilatının gölgede bırakılmasına sinirlenen Inman, Genelkurmay Başkanı, Hava Kuvvetleri'nden General David C. Jones'u, zayıf haberleşme güvenliği prosedürleri yüzünden NSA'nın keşfettiği konu hakkında uyardı. Şok olan Jones, katı telsiz sessizliği prosedürlerinin uygulanmasını emretti; hatta, serseri sinyallerin ele geçmemesi için, helikopterler bile havalanmak için son anı bekleyecekti.

"Jones, daha en başta, güvenliğin darbe yeme ihtimalinden öylesine sersemledi ki," diyordu Inman, "hemen çok sert haberleşme kısıtlamaları getirdi ve muhtemelen bu durum birliklerin hazır hale gelmelerini doğrudan etkiledi. Gerçek şuydu ki, helikopterler uçak gemilerine yüklenmiş,

69) George Lardner, Jr., "Agency Is Reluctant to Share Information", *Washington Post* (19 Mart 1990), s. A4.

bölgeye ulaşmaları beş hafta sürmüş ve gemilerden havalanana kadar da hiç uçmamışlardı – tüm bunlar bu süre içinde tespit edilebilirler endişesiyle böyle yapılmıştı. Onu böyle davranmaya zorlayan NSA'nın üzerinde yarattığı baskıydı ve NSA'yı sürece dahil etmeyerek kediyi çantadan uzak tutmuştu." Telsiz sessizliği, helikopterlerin görev öncesi deneme uçuşu eksikliği ve uçak gemilerinin güvertelerinde kullanılmadan çok uzun süre bekletildikten sonraki durumları gibi nedenlerin tümü felakette rol oynadı.

Yıllar sonra, Başkan Clinton, Inman'ı, Les Aspin'in yerine savunma bakanı olarak aday gösterdi. Inman, Beyaz Saray'ın Gül Bahçesi'nde yaptığı adaylığı kabul konuşmasında, şu an kendisini aday göstermiş olan adamla "memnun edici bir düzey" yakalama ihtiyacına dair yaptığı küstahça göndermeyle birçok insanı şaşırttı.

Fakat, olağan sicil soruşturması sırasında Inman'ın eşcinsel olduğuna dair eski söylentiler yeniden gündeme geldi. Inman, sicil soruşturmasını denetlemekle görevlendirilen Beyaz Saray avukatı Joel Klein'e bu dedikoduların yalan olduğunu söyledi – benzer bir araştırma NSA'ya girerken de yapılmıştı. Fakat, Clinton'un yardımcısı George Stephanopoulos kaygılıydı.[70] "Inman'ın eşcinsel olduğu söylentileri doğrulanırsa, savunma bakanı olarak onaylanması mümkün olmaz" diyordu. "Her iki taraftan da darbe alır: hem homoseksüelliğin kamu görevi yapmaya uygun bir durum olmadığına inanan muhafazakârlardan, hem de eşcinsellerin ve lezbiyenlerin orduda görev almaları açıkça yasaklanmışken savunma bakanının eşcinsel olmasının ikiyüzlülük olduğunu haklı olarak savunan eşcinsel hakları savunucularından."

Inman aniden bir itirafta bulundu. "Başkan benim atanmamı ilk düşündüğünde," diyordu Klein'e, Vail'deki tatil kamarasındaki telefondan, "sana gerçeğin sadece yüzde doksanını söyledim. İşte kalan yüzde on." Eşcinsel olduğunu hâlâ inkar etse de, özel hayatının başlangıç soruşturmasında gizlediği bazı ayrıntılarını açığa vurdu. "Bir ay önce hikâyenin tamamını biliyor olsaydık, başkan adaylık için Inman'ı seçmezdi" diyordu Stephanopoulos. "Senato araştırmacıları Inman'ın hayatını didiklemeyi bitirdiklerinde, halk her şeyi bilecek ve Inman onaylanmayacaktı."

Inman'ın en ateşli destekçilerinden biri olan Strobe Talbott, amiralin durumunu konuşmak için Beyaz Saray'ı aradı. Inman'ın, durumunu "ilgi çekmesin diye" gizlediğini söyledi. "Hepimizin gözleri yuvalarından fırla-

70) Bu açıklama için bkz. George Stephanopoulos, *All Too Human: A Political Education* (Boston: Little, Brown, 1999), s. 233-37.

dı," diyordu Stephanopoulos. "Ardından Joel, Talbott'a, Inman'la yaptığı son konuşmadan bahsetti. Onay sürecinde Inman'ın özel hayatının gizli kalacağını kuşkulu da olsa varsaysak bile, gene de bir sorunumuz vardı: Inman'ın Beyaz Saray'ı yanıltmış olduğu gerçeği."

Karar, adaylığını hızla düşürmekti. Clinton'ı mahcup eden kendisi olduğuna göre, zarifçe çekilme sorumluluğu da ona aitti. "Tek seçeneği sessizce çekilmekti, fakat acımasız ve kaprisli amiral buna hazır değildi," diyordu Stephanopoulos. Bunun yerine, Inman, sorunları için kendi dışında herkesi suçlama yolunu seçti. Ve bunu canlı bir televizyon haber programında, daha önce benzeri görülmemiş bir şekilde yaptı. Suçlamalar üzerine konudan konuya atlayarak bir saatten fazla konuşan Inman, 'yeni McCarticilik'in kurbanı olduğunu, Senatör Bob Dole ve köşe yazarı William Safire'in kendisine komplo kurduğunu ve yaptıkları 'düşmanca' yayınlarla basın ve medya tarafından hedef alındığını söyledi. Stephanopoulos'a göre, Inman, "dişlerindeki dolgular arasından talimatlar yayınlayan bir adama benziyordu."

Inman sonra da, adaylıktan çekilmek yerine, bu görevi hiçbir zaman gerçekten önce kendisinin istemediğini söylemeye başladı. "Kibirliyim," diyordu "ve bir mizacım var. Kalın bir derimin olduğunu söyleyenler sanırım haksız değiller. Fakat sinirlenmiştim. (...) Kahretsin, bu görevi önce ben istemedim. Çekilme kararı kabul ediliyordu."

10 Mart 1981'de, Inman'ın NSA'daki koltuğuna eski arkadaşı Lincoln D. Faurer atandı; Faurer, gri saçları kısacık kesilmiş, elli üç yaşında bir Hava Kuvvetleri korgeneraliydi. Medfordlu (Massachusetts) olan Faurer, West Point'ten mezun oldu ve meslek hayatının büyük bölümünü istihbarat ve stratejik keşif görevlerinde geçirdi: 1950'lerde RB-47'lere komuta etmiş ve 1960'ların sonlarında Shemya'nın dondurucu Aleutian Adası'ndaki izleme filosunun yönetimini üstlenmişti. 1970'li yıllarda ise, Birleşik Devletler Güney Komutanlığı İstihbarat Direktörlüğü, Hava Kuvvetleri Komutanlığı İstihbarat Dairesi Başkan Yardımcılığı, Savunma İstihbarat Dairesi Üretim Bölümü'nde ikinci başkanlık, Birleşik Devletler Avrupa Komutanlığı İstihbarat Direktörlüğü ve NATO Askeri Komitesi Başkan Yardımcılığı gibi çeşitli hizmetlerde bulundu.

Faurer göreve başladığında, Kripto Şehri tarihinin en büyük inşa sürecini yaşıyordu. Devasa yapılaşma programı, karargâh ve operasyonlar kompleksine (130 milyon dolar tutarında) 92.900 metrekarelik, Teknoloji ve Sistemler Organizasyonu ve diğer tesisler için de gene aynı büyüklükte

yeni binalar ekliyordu. Başkan Reagan döneminde casus dünyasına su gibi para akıyordu. NSA şişmanlamaya başlıyordu.

Inman'ın tersine, Faurer spot ışıklardan uzak kalmaya kararlıydı; teşkilatın gerçek isimleri saklayan duvarlarını yeniden inşa etmeye başladı. NSA'dan emekli olmuş bir grupla konuşarak, ağızlarını sonsuza dek kapalı tutmaları konusunda onları hiç de kibar olmayan bir dille uyardı. "Sızıntı cevap değildir"[71] diyordu, azarlar bir şekilde. "Sızıntılar tehlikeli, yıkıcı ve affedilmezdir. Gizli bilgileri hem sızdıranlar hem de kullananlar kamuoyunun kınamasıyla karşılaşmalı ve istihbarat başarılarını ifşa eden medya eleştirilmelidir. Konuşma ve haber alma özgürlüğü toplumumuzun köşe taşları olarak kalacaksa, 'özgürlük', düşmanlarımızın gücünü artıracak şekilde, 'sorumsuzluk' ile aynı anlama gelmemelidir." Ardından, George Washington'dan bir alıntı yaptı: "İyi istihbarat elde etme zorunluluğu aşikârdır ve bunu daha fazla vurgulamanın gereği yoktur – buna ekleyeceğim tek şey, her şeyi olabildiğince gizli tutmanızı söylemektir."

Sözünü sakınmasa da, Inman'ın taktiklerinden ve karizmasından, yanı sıra Kongre'deki birçok dostundan da yoksun olan Faurer, iddialara göre, kapının dışına itilmişti.[72] Görevde kaldığı dört yılın ardından, Ağustos 1985'te emekli oldu. Fakat bir önceki kış, büyük bir bütçe savaşına zorla karıştırıldı. Para akışını NSA, Pentagon, ve diğer istihbarat topluluklarına yönlendirmek için, Reagan birçok sosyal programın işleyişini frenledi. Federal bütçe açıklarındaki artışa kızan ve bunların 1986 Kongre seçimlerindeki etkilerinden endişelenen Demokratlar ve birçok Cumhuriyetçi, iktidarı savunma harcamalarını kısmaya zorladı. Bunun üzerine, Savunma Bakanı Caspar W. Weinberger, kesinti yapılacak programları belirlemeye başladı. Gündeminin ilk sırasında, bir program çerçevesinde aşırı kilolarından kurtulacak olan NSA bulunuyordu.

Ama Faurer bu programı hiçbir şekilde uygulamayacaktı. NSA'nın Kripto Şehri'nin yavaş değil hızla büyümesi gerektiğine inanıyordu. Aynı zamanda Faurer, NSA şehrinin içine yeni bir bina daha inşa edilmesini ve birkaç kilometre uzaktaki ek binada faaliyet gösteren Ulusal Kriptoloji Okulu'nun buraya taşınmasını da istiyordu. 1982 yılında, eski NSA çalışanlarına hitaben yaptığı konuşmada, NSA'nın ne denli iyi işler yaptığıyla övündü. "Teşkilatımız gayet sağlıklıdır. Buna hiç şüphe yok (...) ve daha

71) Korgeneral Lincoln D. Faurer'in Phoenix Society önünde 22 Mayıs 1982 tarihinde yaptığı konuşma; *Phoenician*'dan alıntılanmıştır (Sonbahar 1982), s. 2-7.

72) "Pentagon, Bütçe Kesintileri Üzerine NSA'nın Başının Emekliliğe Zorlanacağını Söyledi", Associated Press (1 Şubat 1985).

da sağlıklı olacaktır."[73] Sonra da, daha fazla yere ve daha fazla insana olan gereksinimden yakınmaya devam etti. 1960 yılında, NSA'nın ofis olarak kullandığı alanların sadece yüzde 35'i bilgisayar ve diğer cihazlar için ayrılmışken, şimdi bu rakamın neredeyse ikiye katlanarak yüzde 65'e çıktığına işaret ediyordu. "Çalışanlarımızın bu ofislere nasıl tıkıştırıldığını hayal edebilirsiniz" diyerek durumu protesto ediyordu. "Bu durum bize ciddi bir çalışma alanı sıkıntısı yaşatmaktadır." İnşası devam eden ve gelecek için planlanan bütün yeni binalara rağmen, Faurer'in Kongre'ye tek söylediği, 'birazcık' sorumlu davranmasıydı.

Faurer, ayrıca, gizli şehrinin büyümesini yavaşlatmaya çalışan Kongre ve Pentagon çalışanlarını da şiddetle eleştiriyordu. Özellikle, "bütçe kısıtlamalarının olumsuz etkisine", en çok da analiz uzmanı sayısındaki azalmaya işaret ediyordu. "Analizci sayısı çok fazla azaltıldı," diyordu, "analizcilerin faaliyet alanları akılsızca daraltıldı, cahilce yapılan eleştirilerle özgüvenleri aşındırıldı ve sesleri çaresizce atılan 'istihbarat başarısızlığı' çığlıklarıyla çok sık bastırılır oldu."

Bütçe kesintisi talimatlarıyla karşılaşan Faurer, gelecekte bu kısıtlamaların istihbarat gücünde erozyona yol açabileceğini savunarak mücadeleye yeniden başladı. Gösterdiği inatçı direnç, "istihbarat topluluklarında gereksiz bir telaş yarattı"[74] diyordu görevlilerden biri. Sonuç olarak, "bu ıstıraba bir son vermek amacıyla," Cap Weinberger Faurer'in emekliliğinin hızlandırılmasını resmi olarak önerdi. Ardından, 19 Mart'da aniden emeklilik evraklarını sunmasıyla birlikte, Faurer "en parlak döneminde ayrılmaya" karar verdi, dendi bir raporda. Bir hafta sonra gitmişti. Pentagon, Faurer'e ayrılması için baskı yapıldığını reddetti.

Faurer'in bu zamansız ayrılışı, Pentagon'u, yerine kimin geleceği sorunuyla baş başa bıraktı.[75] Genelkurmay Başkanlığı, Weinberger'e, Deniz

73) Korgeneral Lincoln D. Faurer'in yaptığı konuşma; *Phoenician*'dan alıntılanmıştır (Sonbahar 1982), s. 2-7.

74) Faurer'in ayrılışı Robert C. Toth'un "Head of NSA Is Dismissed for Opposing Bugget Cuts" adlı eserinde yeniden anlatılmıştır, *Los Angeles Times*, 19 Nisan 1985, s. 1; ayrıca bkz. CBS *Evening News* (31 Ocak 1985).

75) Faurer, NSA'dan ayrıldıktan sonra Corporation for Open Systems'ın başkanı ve CEO'su oldu. Bilgisayar ve iletişim endüstrisinde lider altmıştan fazla şirketten oluşan bir konsorsiyum tarafından mali olarak desteklenen bu araştırma ve geliştirme şirketi, dünya çapında bir 'açık sistemler' ortamı yaratmayı hedefliyordu. Faurer, 1991 yılında, komuta, kontrol, haberleşme, bilgisayar ve istihbarat konularında danışmanlık hizmeti veren LDF, Inc. (Lincoln D. Faurer'in baş harfleri) şirketini kurdu. 1998 yılında, uzaktan kumandalı uydu yer istasyonu pazarı için yüksek performanslı protokol işlem sistemleri tasarlayan ve üreten TSI TelSys Inc.'ın yönetim kuruluna seçildi. (Haberlerden alınmıştır, TSI TelSys Corp., 2 Kasım 1998).

Kuvvetleri'nden bir amirali önerdi,[76] fakat CIA Başkanı Casey, bu ismi, istihbarat alanında sadece bir yıllık tecrübesi olduğundan kabul edilemez bulduğunu resmi olarak açıkladı. Sıradaki adam, Kara Kuvvetleri İstihbarat Şefi Korgeneral William Odom'du. Reagan yönetimi içindeki, Odom'un daha önce Carter'ın Beyaz Saray'ına hizmet etmiş olmasından hoşnut almayan bazı kişilerin ve Odom'u Savunma İstihbarat Dairesi'nin başında görmek istemeyen başkalarının itirazlarına rağmen, Odom, Faurer'in fırtınalı ayrılışından altı hafta sonra, 8 Mayıs 1985'te resmen göreve getirildi.

Bir zamanlar West Point'te Rus tarihi okutan, kel kafalı, kocaman yuvarlak gözlükleriyle baykuşa benzeyen Odom, Zbigniew Brzezinski'nin desteğini de arkasına alarak, hem rütbe hem de makam olarak hızla yükseldi. İkili, Brzezinski'nin profesör olarak çalıştığı Odom'unsa Kara Kuvvetleri'ndeyken yüksek lisans yaptığı Kolombiya'da tanışmıştı. Sonuç olarak, aşırı muhafazakâr çizgide bir asker olan Odom, Brzezinski'nin asistanı oldu ve "Zbig'in Süper Şahini" adıyla anılmaya başlandı. Carter iktidarı sırasında, Odom, Sovyetlerin Afganistan'ı işgali ve İranlı güçlerin Birleşik Devletler'in Tahran'daki elçiliğini ele geçirmesi gibi meseleler üzerinde çalışmıştı. Hızla tuğgeneralliğe yükseldi. Başkan Reagan'ın Beyaz Saray'a taşınmasından kısa bir süre sonra, Odom, Kara Kuvvetleri istihbaratının başına geçti.

Sert, rahatsız edici ve mizah anlayışından yoksun bir adam olan Odom NSA'da pek sevilmedi ve birçok kişi onu teşkilat tarihinin en etkisiz direktörü olarak gördü. Ayrıca, haber basınına sızdırılan istihbaratın Birleşik Devletler'in dış ve askeri siyasetinde 'felce' ve 'yanlış kararlara' neden olduğunu ve bunun da savaşa yol açabileceğini iddia etmesi, sırların Kaptan Queeg'i olarak ünlenmesini sağladı.[77] Birleşik Devletler'in terörist faaliyetleri izleme ve etkisizleştirmedeki azalan becerisi ve 1960'lı ve 1970'li yıllarda gelişen Sovyet stratejik gücünü doğru düzgün ölçmedeki başarısızlığı, sürekli verdiği örneklerdi. "Çok basitçe," diyordu bir grup eski ajana, "Anayasanın Değiştirilmiş Birinci Maddesi'ne dahil olup da, açıkça ya da dolaylı olarak, 'bilinecek' kapsamlı bir 'hak' yoktur. Belki kamuoyu meydana gelen hasardan haberdar edilmiş olsaydı, medya daha iyi hareket etmeye zorlanabilirdi." Fakat Odom, gazetecileri casuslarla bir tutacak, NSA hakkında yazma cesaretini göstereni 'mahkûm edilmemiş suçlu' olarak adlandıracak kadar aşırı bir gizlilik yanlısıydı.

76) Toth, "Head of NSA Is Dismissed for Opposing Bugget Cuts."

77) Bill Gertz, "NSA Director Stresses Harm of Intelligence Leaks in Press", *Washington Post*, 12 Ekim 1988.

Odom, ayrıca, hem Kongre üyelerini hem de Reagan yönetimindeki bazı görevlileri eleştiriyor, onları bilgi sızmaları konusunda suçluyordu. Grubu bilgilendirirken, "Kongre'den bazı sızmalar oluyor," diyordu, "daha fazlası yönetim içinde meydana geliyor, çünkü onlar daha kalabalık."[78] Bilgi sızdıranların en kötüsü olarak da Başkan Reagan'ı görüyordu. Bir önceki yıl, Reagan, Batı Berlin'deki –Amerikalı görevlilerin mesai dışında takıldığı bir klüp olarak bilinen– La Belle diskoteğine yapılan ve iki Amerikan askeri ile bir Türk kadınının öldüğü ve 230 kişinin yaralandığı bombalı terörist saldırı için açıkça Libya'yı suçlamıştı. Trablus'a bir misillime yapılmasını emretti ve ulusal televizyona çıktı. Reagan, Amerikan uçaklarıyla yapılan saldırıyı haklı göstermek için, Libya'nın bombalamaya karıştığının 'çürütülemez'[79] kanıtı olarak NSA'nın ele geçirdiği üç Libya mesajını herkesin önünde özetledi. Böyle yapmakla, hiç şüphesiz, ülkenin lideri Muammer Kaddafi'yi haberleşme şifrelerini değiştirmeye ya da yeni kripto cihazları almaya yöneltmiş oldu. Odom, bu sızmalara duyduğu öfkeyle, "Bu sızmalar son üç-dört yılda sisteme eskiye göre çok daha fazla zarar verdi" demekteydi. Daha sonra, Başkan Reagan tarafından kamuoyuna açıklanan Libya dinlemelerinin ifşa edilmesiyle ilgili soruya, Odom, "Libya, kesinlikle ölümcül kayıplar verdi"[80] diyor, ama ayrıntıya girmeyi reddediyordu.

Odom, İran devrim karşıtları (*Iran-contra*) skandalının kötü sonuçlarının idaresinde de fırtınalar estirdi. Aralık 1985'te, William Casey'in de dahil olduğu bazı üst düzey görevlilerin planladıkları bir entrika (Lübnan'da tutulan rehinelerin serbest bırakılmasına karşılık İran'a füze gönderilmesi planı), Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC) personelinden Yarbay Oliver L. North'u yardım için NSA'ya yöneltti. North, güvenli şifreleme çipleri içeren, özel olarak tasarımlanmış birkaç "KY-40" diz üstü bilgisayarı istedi, böylece kendisi ve komplocu arkadaşları seyahat esnasında elektronik posta ile gizlice iletişim kurabileceklerdi.

78) "Electonic Spy Chief Says Leaks Increasingly Hurt U.S. Intelligence", *Boston Globe*, 3 Eylül 1987.

79) Başkan Ronald Reagan'ın 14 Nisan 1986 tarihli konuşması: "25 Mart günü, saldırıdan bir hafta önce, Trablus'dan Doğu Berlin'deki Libya Halk Bürosu'na, Amerikalılara karşı hedef gözetmeksizin maksimum zarar verecek terörist bir saldırı düzenlenmesi emri iletildi. Ardından Libya ajanları bombayı yerleştirdi. 4 Nisan'da, Libya Halk Bürosu saldırının ertesi sabah gerçekleşeceğini söyleyerek Trablus'u uyardı. Ertesi gün, görevin büyük bir başarıyla sonuçlandığını rapor ettiler. Kesin ve çürütülemez kanıtlara sahibiz. Kaddafi'nin Birleşik Devletler kuruluşlarına, diplomatlarına ve hatta Amerikalı turistlere karşı planladığı saldırılara ilişkin çok sağlam kanıtlarımız var."

80) Norman Back, "Gen. Odom Blames Leaks for 'Deadly' Intelligence Loss", *Washington Times*, 3 Eylül 1987.

NSC'den bir arkadaşının önerisi üzerine, North, NSA'nın Bilgi Sistemleri Güvenlik Direktörlüğü'nde kod üretme cihazlarının geliştirilmesi, dağıtılması ve izlenmesinden sorumlu üst düzey görevlilerden biri olan John C. Wobensmith'e başvurdu. North, Wobensmith'e, cihazlara Lübnan'daki Amerikalı rehineler işinde ihtiyacı olduğunu söyledi. Operasyonunun gizli olmasından dolayı NSA ile kendisinin ilgilenmesi gerektiğine karar verdiğini söylüyordu.

North'un kendisiyle konuşmaya gelmesinden kısa bir süre sonra, Wobensmith, Odom'la koridorda karşılaştıklarını ve ayaküstü sohbet ettiklerini iddia ediyordu. Wobensmith, Odom'un kendisine, "Yarbay North'u desteklediğinizi biliyorum. Sizden desteğinizi sürdürmenizi istiyorum, ona istediklerini ver, eğer ihtiyacı varsa birkaç KY-40'ı da kendisine ver" dediğini söylüyordu. Odom, daha sonra bu konuşmayı hatırlamadığını söyledi. Wobensmith bilgisayarları North'a verdi ama teslim alındığına dair ondan imza almayı başaramadı – daha sonra sık sık gelip kendisini hatırlatacak bir hataydı bu.

İki yıl sonra, İran devrim karşıtları işinin sonucunda patlak veren büyük skandalın ardından, NSA'daki üst düzey görevlilerden biri, alındı makbuzu imzalatmamış ve KY-40'lerin kullanımı konusunda North'a yetersiz talimat vermiş olması nedeniyle, Wobensmith'e on beş gün görevden ücretsiz olarak uzaklaştırma cezası verilmesini önerdi. Fakat dört kişilik temyiz kurulu, beş gün boyunca süren oturumlardan sonra, disiplin cezası verilmemesini kararlaştırdı ve yaptığı yasal harcamalar karşılığında Wobensmith'i 50.000 dolarla ödüllendirdi.[81]

Odom sinirlenmişti. Kamuoyunun dikkatini teşkilata yöneltmesinin sorumlusunun, ki NSA'nın gizli şehrinde nadir işlenen ama affedilmez bir günahtı bu, Wobensmith olduğuna inanıyordu. Dahası, İran devrim karşıtları davasının bağımsız savcısı Lawrence E. Walsh'un bundan böyle dikkatini NSA'ya yöneltmek için bir nedeninin olması da onu kaygılandırıyordu. "Oturumlarda bu teşkilatın adını hiç duymadınız" diyerek övünmüştü bir seferinde Odom. "Bunun nedeni Oliver North'un nasıl biri olduğunu diğerlerinden daha önce anlamış olmamdı. Bu yeri doğru dürüst bir hale ben getirdim." Olayları bilen başka bir görevliye göre, Odom aynı zamanda, Wobensmith'in Washington'daki 'politik sahne' ile kurduğu bağlantılardan hoşlanıyor görünmesine de sinirlenmişti. Başka birine ise, doğru

81) Wobensmith olayı hakkında verilen ayrıntılar ve yapılan alıntılar: Stephen Engelberg, "A Career in Ruins in Wake of Iran-Contra Affair", *New York Times*, 3 Haziran 1988.

bir kuralın ihlal edilmiş olması affedilemez bir hatadır ve Wobensmith bir asker olsaydı, askeri mahkemede kendi kendisini yargılattırırdı dedi.

Sonuç olarak, Odom jüri üyelerinin kararını tersine çevirdi; Wobensmith'in kınanmasına, yasal harcamalarına karşılık olarak kendisine sadece 1229 dolar ödenmesine ve mümkün olan en kısa zamanda "yeşil kapı"nın* ardında gizlenmesine –halka açık yerlerden uzak durmasına– hükmedildi.

Birçok NSA çalışanı öfkeliydi, bazıları direktörün günah keçisi olarak Wobensmith'i seçtiğine inanıyordu. Bilgi güvenliği direktör yardımcısı ve teşkilatın en kıdemli görevlilerinden biri olan Wobensmith'in patronu Edwin R. Lindauer Jr, Odom'un davranışını temyiz heyetine karşı protesto etti. "Şahsım adına çok üzgünüm," diyordu, "kendisini görevine adamış bir insanın kendi direktörüne karşı savunma yapmak zorunda kalmış olması ve bunun için de önemli miktarda para ödemesi beni çok üzdü." Lindauer, bu olayın kendisini emekliliğe sevk eden "önemli faktörlerden" biri olduğunu söyleyerek konuşmasını sürdürdü. "John gibi bir insanı kınayan bu teşkilatın yönetim ve siyaset anlayışından tamamen tiksiniyorum."

Wobensmith kendisine çarpan şeyin farkında değildi. North'tan bilgisayarlar karşılığında imza alamadığı ortaya çıkmadan önce, amirleri onu ödüllendirmeye hazırlanıyordu. Birkaç yıl önce, kamuya büyük bir şevkle hizmet etmesinden dolayı –haftada otuz-kırk saatini topluma gönüllü hizmet ederek geçirmişti– teşkilat tarafından Federal Mesleki Hizmet Ödülü'ne aday gösterilen dört kişiden biriydi.[82]

İndirilmesinden sonra insanlar Wobensmith'ten uzaklaşmaya başladı. "Tam olarak tecrit edilmiş bir durumdaydım" diyordu. "Yoluma birçok engel konulduğunu, kapıların yüzüme kapatıldığını gördüm." NSA'nın gizli şehrinde görülmemiş sıkıntılara göğüs gererek çalıştığı düşünüldüğünde, uzaklaştırılmış olmaya katlanması özellikle zordu. "Burada çalıştığımız zamanlarda, ailelerimizle çok özel biçimde ilgileniyorduk" demekteydi. "Yani, onlara yaptığımız işi söyleyemezdik. Gelişmeleri anlarlar diye düşünüyordum, ama

* "(The) Green Door" 1956'da yazılmış, pek çok insanın bir genelevi anlattığını düşündüğü popüler bir şarkıdır. Ne var ki, şarkının sözlerinin ("İçerde ne yapıldıklarını bilmiyorum / Ama yeşil kapının ardında gülüyorlar / Keşke beni de içeri alsalar / Öğrenebilirdim böylece yeşil kapının ardında ne var) Dallas'ta bulunan ve sarı kapısının önünde çocukların başıboş gezerek beklemelerinin yasaklandığı ünlü bir müzik kulübünden esinlendiği de söylenir. Her ne kadar tartışmalı da olsa, şarkı, *The Killing of Sister George* filminde anlatılan, lezbiyenlerin gittiği (ilk kez 1930'da açılan) yeşil kapılı Gateways Club'a da atfedilir. Şarkı'nın H. G. Wells'in *The Door in the Wall* isimli kısa öyküsüne bir gönderme olması da mümkündür. Şarkının başlığı, sonradan "Behind the Green Door" adlı pornografik bir filme dönüştürülen bir öykünün başlığını da esinlemiştir. (ç.n.)

82) "Claxton, Wobensmith Are Federal Career Award Finalists", *NSAN* (Haziran 1981), s. 7.

çok sıkı çalıştığınızı fark ettikleri ve bunun ne tür bir şey olduğunu anladıkları bir an geldiğinde, şöyle derlerdi: "Neler oluyor? Kendini bu denli çalışmaya adadığın bir yer burası. Birdenbire yalnız bırakılmanın nedeni ne?"

Nihayet, Odom'a da kapıyı gösterdiler.[83] Reagan'ın savunma bakanı Frank Carlucci ile görüş farklılıklarından ötürü, dört yıldızlı rütbeye terfi ettirilmedi. Aynı zamanda, Genelkurmay da oy birliğiyle, NSA'daki üç yıllık normal görev süresinin uzatılmaması yönünde görüş bildirdi.[84] *Washington Times*'dan Bill Gertz'e, "Orada daha fazla hoş karşılanmayacağını kendisi de anlamıştı"[85] diyordu bir kaynak. Odom'un tepkisi farklıydı. "Bu teşkilat üstünde kahrolası bir etkim vardı" diyordu. "Hizaya getirmek için aslında bu teşkilatı ben tekmeledim."[86]

Odom'un gidişi, Donanma'nın yeniden NSA'ya yönelmesinin yolunu açtı. Bobby Inman'dan beri NSA direktörü [DIRNSA] olacak ilk donanma subayı olan Tümamiral William O. Studeman, –Wallece [My *Dinner with Andre* / Andre ile Akşam Yemeğim] Shawn'a benzerliği dışında– neredeyse Inman'ın kopyasıydı. Studeman da, Inman gibi Texas'ta doğmuş ve gene Inman gibi yakın zamana dek Donanma İstihbaratı'nın direktörlüğünü yapmıştı. "Bence, tüm yıldızların cennetteki doğru yerlerinde olmaları sadece tesadüftür"[87] diyordu görevi alırken. "Burası istihbarat topluluklarının kesinlikle ana silahıdır."

1 Ağustos 1988'de, NSA'nın on ikinci direktörü olarak yemin etti; Operasyonlar Binası 2B'nin en üst katındaki odasına taşındığında, Odom'un berbat saltanat döneminden kendisine bir dolu sorun kalmış olduğunu gördü. "Buraya geldiğimde bazı moral sorunlar vardı," diye hatırlıyordu Studeman. "NSA'nın oldukça dar görüşlü bir hale gelmiş olduğu izlenimini edindim." Odom, aynı zamanda, kendi gözde projelerinden bazıları için Studeman'ı sıkıştırmaya çalışıyordu. "İğneleyici sözlerine açıkça devam ediyordu ve bunu kazanılmış bir hak olarak görüyordu" demekteydi Studeman.

Odom'un gündemindeki işlerin başında, muazzam miktarlarda para harcayarak dinleme uydularını bir Sovyet saldırısında 'hayatta kalabilir' hale getirme planı vardı. NSA'daki üst düzey görevlilerin hemen hepsine göre,

83) Bill Gertz, "Superseded General Expected to Resign", *Washington Times*, 21 Şubat 1988.

84) Stephen Engelberg, "Head of National Security Agency Plans to Retire", *New York Times*, 23 Şubat 1988. Ayrıca bkz. *Aviation Week & Space Technology* (29 Şubat 1988), s. 34.

85) "Superseded General Expected to Resign", *Washington Times*, 21 Şubat 1988.

86) Engelberg, *New York Times*, 23 Şubat 1988; *Aviation Week & Space Technology* (29 Şubat 1988).

87) Bu alıntılar NSA'dan yapılmıştır, Çok Gizli/Umbra/Talent/Keyhole/Plus, Amiral William O. Studeman'ın hatıraları. (18 Ekim 1991), s. 1-12.

bu delilikti. "Bu teşkilatın, ayakta kalabilmek adına o kadar para harcamak istemediği çok açıktı"[88] diyordu Studeman. "Parayı Sigint için harcamak istiyorlardı (...) ve aşağıda, General Odom'u işlerin dışında tutmak ya da işlere müdahalesini yavaşlatmak için yoğun bir çaba vardı." Studeman Odom'un argümanlarını da reddediyordu. "İlk önce," diyordu, "tüm bu ayakta kalabilirlik girişimlerini baltaladım. (...) Sanırım, General Odom'un karar verme becerisiyle, ya da meseleler hakkında konuşmak, belki de tepki alacağı bir işleyişle ilgili bazı endişeleri vardı" sonucuna varıyordu Studeman.

Studeman, kültürel açıdan teşkilatı cephelere ayrılmış olarak da görüyordu. "Bu yerde haftanın yedi günü yedi farklı kültür yaşanıyordu" diyordu. "NSA'nın kendi usulünce örgütlenebilirdiniz, ya da dilbilimcilerin ya da mühendislerin ya da matematikçilerin ya da kriptologların ya da destek birimlerinin. (...) Ya da bu, Kara Kuvvetleri, Donanma, Hava Kuvvetleri veya NSA'dır; ya da araştırma yapanlar ve operatörler; ya da her ne ise o."

Studeman teşkilatın başına geçtiğinde Soğuk Savaş hâlâ sıcaktı ve Reagan cömertçe davranmayı sürdürüyordu. NSA, dünya üzerindeki kendi dinleme karakolları ağını genişletmenin ötesinde, İngiltere, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda'daki Sigint teşkilatlarını güçlendirmek için bu ortaklarına yardım etmeye başlamıştı. UKUSA Haberleşmeler İstihbarat Anlaşması'nın[89] 5 Mart 1946'da imzalanmasından beri, ortaklık sürekli gelişti. 1980'li yılların sonlarına gelindiğinde, yeryüzünde, bu ortaklardan herhangi birisine ait bir dinleme karakolunun ya da bir Amerikan uydusunun kapsama alanı dışında kalmış tek bir toprak parçası bulabilmek hemen hemen imkânsızdı.

Kanada'nın, II. Dünya Savaşı Sorgu Birimi'nin gelişmesiyle ortaya çıkan küçük ama becerikli Haberleşme Güvenlik Kurumu (CSE),[90] UKUSA

88) A.g.e.

89) 1948 yılında, Birleşik Devletler ve Kanada, CANUSA Anlaşması denilen benzer bir iki taraflı anlaşmaya imza attılar.

90) Bkz. Kanada Hükümeti, "50 Years of Service: Agenda for CSE's 50th Anniversary Year Celebration" (1996).

Kanada Sigint'inin kontrolü, Güvenlik ve İstihbarat Kabine Komisyonu'nun genel idaresi altındaki Güvenlik ve İstihbarat Departmanlar Komisyonu'na (ICSI) verildi. ICSI, istihbarat toplama, işleme ve sinyal istihbaratının dağıtılmasını ilgilendiren genel politikanın kontrolünden sorumludur; bu kontrolü, ulusal Sigint için İstihbarat Danışma Komisyonu, taktik Elint ve Comint içinse Kanada Güçleri aracılığıyla yapar (Kanada Hükümeti, İstihbarat Danışma Komisyonu, Sigint tezkeresi, No.1).

CBNRC ve CSE'nin direktörleri: Ed Drake (1946-1971), Kevin O'Neill (1971-1980), Peter Hunt (1980-1989), ve A. Stewart Woolner (1989-günümüze). Woolner daha önce CSE'nin haberleşme güvenliği şefiydi.

kulübünün kilit üyelerinden biriydi. 1946'da, Kanada Dış İlişkiler Departmanı, yeni bir ulusal sinyal istihbaratı organizasyonu kurulmasını teklif etti. Böylece, 179 çalışanıyla, Ulusal Araştırma Konseyi'nin Haberleşmeler Bölümü (CBNRC) yaratıldı. İngiltere'nin çok sayıda dinleme operatörü ihtiyacını karşıladığı deneyimsiz teşkilat, 1962 yılına gelindiğinde 600 personel çalıştıran büyüklüğe ulaşmıştı.

1975'te, CBNRC hâlâ aynı sayıda adam çalıştırırken, teşkilat peş peşe gelen bir dizi emirle şu anki adını aldı: Ulusal Savunma Departmanı. CSE'nin karargâhı, Rideau Nehri yakınlarında, Ottowa'nın Konfederasyon Tepeleri olarak bilinen bir banliyösünde, Heron Road 719 numaradaki ne olduğu belirsiz Sir Leonard Tilley Binası'ndaydı. L şeklindeki, beş katlı kahverengi tuğla binanın etrafı yüksek çitle ve dikenli tellerle çevriliydi. Bir yeraltı tüneli, ana binayı, sinyal sızmalarını önlemek üzere tasarımlanmış olan 35 milyon dolarlık penceresiz, beton bir ek binaya bağlıyordu. Çatıda, gümüş antenlerden bir orman vardı. 1996 yılı itibariyle 900'den fazla insanın çalıştığı CSE'nin bütçesi yaklaşık 116,8 milyon Kanada dolarıydı. Kanada'nın çeşitli yerlerindeki dinleme karakolları 1100'den fazla askeri dinleme operatörünü istihdam ediyordu. İçeride, masalar dünyanın bölgelerine göre gruplanmıştı ve kulaklarında plastik kulaklıklarla çok sayıda personel bilgisayar ekranlarının karşısında çalışıyordu.

1970'lerin sonlarında, NSA uyduyla dinlemedeki büyük başarısını kutlarken, CSE bir dinozora dönüşüyordu. Dünya çevresinde, dinlenen verileri bir nehrin suları gibi ileten uyduların sayısı arttıkça, NSA'nın da, Sovyet sinyallerini kutup üzerinden tarayıp dinleyen CSE yer istasyonlarına olan bağımlılığı azalıyordu. Aynı zamanda, CSE'nin şifre kırma organizasyonu (O1 Bölümü), destek vermeye devam ediyordu. Verilerin bir çoğu hâlâ elle işlemden geçiriliyordu. Bir kripto-analizcisi olarak gerçekten uzmanlaşmış tek bir kişi vardı: Ed Cheramy. O bile eski zamanlardan kalma elle çalıştırılan sistemleri kullanıyordu. 1981 yılı başlarında öldüğünde, CSE bir süre şifre kırma etkinliğinden mahrum kaldı. Teşkilatın bilgisayar donanımı ilkeldi. Kanada belgelerine göre, CSE hedeflerinin "analizi çok karmaşık ve zor bir hale gelmişti" ve "verimsiz çalışan" kripto-analizi bölümünün "çıkmaz sokak gibi kötü bir ünü vardı." İçeriden birisinin sözleriyle, O1 "modası geçmiş ve güvenilmezdi."

Bu yüzden, 1980 başlarında, organizasyonun yeniden hayata döndürülmesine karar verildi. Taze kan pompalandı. 1979'da, CSE'nin eski NSA irtibat subayı Peter Hunt, çok uzun zamandır, 1950'lilerin sonlarından beri işi götüren Jack Dornan'ın yerine üretim genel direktörlüğü görevini

üstlendi. Bir yıl içinde CSE şefliğine atandı. İlk iş olarak NSA'ya yardım elini uzattı; fizik doktorası yapmış ve ileri matematikte bir dinamo olan, teşkilatının en yetenekli bilim adamlarından Thomas Johnston'u NSA'ya gönderdi. Johnston pahalı bir reçeteyle geri döndü. Stokastik ve Markov metotları, ötelemeli kaydedici ve polinom teorisi gibi ezoterik alanlarda uzman matematikçilerin acilen kiralanması gerekiyordu. Kripto-analitik bölümün tümü yeniden yapılandırılmalı ve güçlü bir süper bilgisayar alınmalıydı. O sıralarda, CSE'nin Sigint veri bankası IBM 370 ana bilgisayarına yüklenmişti ve dilbilimsel analizlerde modası geçmiş PDP-8 ve PDP-11 bilgisayarları kullanılmaktaydı.

Bütçe dairesi etiket fiyatı birkaç milyon dolar olan süper bilgisayar alımına direniyordu. Gene de, Johnston kendi durumunu savunmaya devam etti. (O sıralarda, IBM bilgisayardan birini, saldırdığı yabancı bir şifre sistemine ait günlük anahtar bilgileri sağlayabilen bir şifre kırma makinesine dönüştürmeyi başarmıştı.) Johnston, önce, fiyatı 3 ile 5 milyon dolar olan Control Data Corporation Cyber 740'ın alınması için bastırdı, çünkü bundan NSA da bir tane satın almayı düşünüyordu. Sonunda NSA daha yeni ve daha pahalı Cray X-MP'yi alsa da, Johnston daha fazla para için dil dökmek zorunda kaldı.

Bilgisayarlı kripto-analizinde NSA'nın '40 yıllık birikimiyle' yüzleşen Kanada hükümeti, sonunda bütçeyi deldi ve Cray'in ince bir görünüm verilmiş yeni modeli olan X-MP/11'in satın alınmasını onayladı. Zorunlu olan Cray bakım anlaşmasıyla birlikte 12.082.000 Kanada dolarına mal olan cihaz birdenbire ülkenin en pahalı bilgisayarı oluverdi.

Büyük makine, geniş ve havalandırma sistemi olan bir bilgisayar merkezine yerleştirildi. Bej renkli terminallerdeki on altı kripto-analizci karmaşık soruları çözerken, mekanik büyücüler de rakamları çıtır çıtır yiyip sonuçları saniyenin milyonda birinde tükürüyordu. Makinenin vınlayan beynine komutları, NSA'nın Sigint yazılım paketi Folklore işletim sistemi veriyordu. Cray'in kullanımı için NSA, Kanadalı kripto-analizciler ve bilgisayar operatörleri de yetiştirdi.

Kriptolojiyi öğrenmek pahalı işti. 1994'e kadar CSE, sadece X-MP için 34 milyon Kanada doları gibi çok büyük paralar harcamıştı. 1980'lerde gelindiğinde, CSE'nin modernizasyonuna 100 milyon doların üzerinde para harcandığı tahmin ediliyordu. 2001 yılında, teşkilatın çalışan sayısı yaklaşık 900'e, yıllık bütçesi 98 milyon dolara ulaştı. Bu masraflara, haftanın yedi günü günde yirmi dört saat çalışan yeni bir kuruluş eklendi: Kanada Sigint Operasyonlar Merkezi (CANSOC).

Dinlemelerin birçoğu, karargâhı Tunney Merası'nda (Ottawa) olan Ek Telsiz Sistemi'ne bağlı dinleme operatörleri tarafından gerçekleştiriliyordu. CSE'nin dinleme karakollarının biri de, Ottawa'nın biraz güneyindeki Ontario'da bulunan Kanada Güçleri İstasyonu (CFS) Leitrim'de konuşlandırılmıştı.[91] Karakolun anten çiftliğindeki dört büyük uydu çanağı Ottawa'nın içinde ve dışında gerçekleşen diplomatik haberleşmeleri dinliyordu. Gander'deki (Newfoundland) karakolda, daha çok donanma dinlemelerine yoğunlaşan dev bir fil kafesi anten vardı. Gander dinleme karakolu, NSA'nın dünya üzerine yayılmış yüksek frekanslı, yön bulma ağı Bullseye'a bağlanmıştı. Başka birkaçı da büyük oranda uzaktan işletiliyordu. Bunlardan iki tanesi, Kuzeybatı Bölgesindeki Ellesmere Adası'nda on yıllardır Sovyetlerin kutup üzerinden yaptığı haberleşmeleri izleyen Alert ile İngiliz Kolumbiyası'nda dev bir fil kafesi antenine sahip olan CFS Masset idi.

CSE'nin hedefleri arasında Japonya, Güney Kore ve Meksika gibi müttefikler vardı. NSA'da olduğu gibi, ticari istihbarat büyük önceliğe sahipti. 1992 Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'na zemin hazırlayan müzakereler sırasında, CSE'nin dinleme operatörleri oldukça meşguldü. "NAFTA görüşmeleri sırasında, Meksika ticaret temsilcilerine karşı casusluk faaliyetlerinde bulundular"[92] diyordu CSE'nin eski dilbilimcilerinden Jane Shorten. "Bu dinlemelerin sadece özetlerini gördüğümü hatırlıyorum. İş arkadaşlarımızdan İspanyolca uzmanlarının çok sıkı çalıştıklarını, fazla mesai yaptıklarını biliyorum." Shorten, Aquarian Projesi kapsamında, CANDU nükleer reaktörü hakkında Kanadalı ticaret görevlileriyle yapılan görüşmelere Güney Kore'nin diplomatik tepkisini gizlice izledi. Aynı zamanda, Güney Kore'nin Ottawa'daki elçiliğinden yapılan tüm haberleşmeleri de dinledi. "Bilgi güçtür," diyordu parlamentonun liberal üyesi Derek Lee. "Biz Kanadalılar, başka bir ülkeyle bir anlaşma yapmak üzere müzakerelere oturduğumuzda, müzakerecilerimiz olabildiğince fazla bilgiye sahip olmalıdır. Dünyada bunu yapmayacak bir ülke yoktur."[93]

Kanadalılar sinyal istihbaratının yeni çocukları olsalar da, İngilizler sinyal olgusu ortaya çıkmadan yüzlerce yıl önce Sigint'i keşfetmişti. Ta Elizabeth

91) Bill Robinson, "Intelligence, Eavesdropping and Privacy: Who Watches Listeners?", *The System: Crime and Punishment in Canadian Society: A Reader*, (yay. haz.) Craig McKie (Toronto: Thompson Educational Publishers).

92) UPI dağıtımı, 14 Kasım 1995.

93) Nomi Morris, "Inside Canada's Most Secret Agency", *Maclean's*, 2 Eylül 1996, s. 32-34.

zamanında, İngiltere'de en azından birkaç kişi hükümdarlığın herkesin mektubunu gizlice okuduğunu biliyordu. Yeşil tepeciklerin ve sazdan yapılma küçük evlerin Avon boyunca uzandığı Stratford'ta, William Shakespeare, *Henry V*'te bu uygulamadan söz ediyordu:

Herkesin niyeti gider Kralın kulağına,
Hayal bile edemeyecekleri bir yolla.

II. Dünya Savaşı'nda, hem Britanya'nın hem de Birleşik Devletler'in kripto-analitik faaliyetleri Enigma, Fish ve Purple makinelerinin şifrelerinin kırılmasıyla birlikte zirveye ulaştı. Savaşı takiben, gelişmekte olan şifre kırma organizasyonunun amacının maskelenmesi amacıyla, kriptolojiyi anımsatan her şey teşkilatın adından çıkarıldı. Böylece, Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun adı, Devlet Haberleşmeler Karargâhı (GCHQ) oldu. Hemen hemen aynı zamanda, Bletchley Park bir eğitim merkezine dönüştürüldü ve GCHQ Cotswolds'a taşındı. Orada, Cheltendam'da, taş evlerle dolu Ortaçağ'a özgü köylerin ve sonsuz tarlaların arasında, 1953 yılında çok geniş bir alana yayılan karargâhını inşa etti.

Sendikalaşma, yıllar boyunca NSA ile GCHQ arasındaki farklardan biri oldu. GCHQ'daki kod kırma uzmanlarına, dinleme operatörlerine ve diğerlerine sendikalara üye olma ve hatta kısa süreli iş bırakma eylemlerine katılma hakkı verildi. Fakat bu uygulama, Başbakan Margaret Thatcher'in demir yumruğunu kullanıp sendikaları yasakladığı 1984'te sona erdi. GCHQ'yu sendikasızlaştırmak için yapılan baskının çoğu Birleşik Devletler'den geldi.

23 Şubat 1979'da dikkatleri pek çekmeyen bir olay oldu; iki kamu sendikasına bağlı yüzlerce işçinin ücret artışlarına destek vermek için yürüyüş yaptıkları gün, dinlenen mesajların uzun dönemli analizleri kısa bir süre için kesintiye uğradı. Daha sonra, Aralık 1979'da, Rusların Afganistan'ı işgal etmelerinin ardından, dinleme operatörleri "katı çalışma kuralları"nı protesto eylemine başladılar. Bu eylem, alıcılarını istenen hedefin frekanslarına ayarlayan dinleme operatörlerinin, frekans birazcık bile kaydığında yeniden ayarlama yapmamaları anlamına geliyordu ki, sonuçta bu durum GCHQ'nun Sovyet tanklarını ve askeri manevralarını dinleyebilme kapasitesini bir dereceye kadar kısıtladı.

NSA'nın GCHQ'nun bünyesinde her zaman çok sayıda kendi çalışanı olduğundan, teşkilat eylemden hemen haberdar olmuştu. GCHQ Direktörü Sir Brian Tovey'e göre olay çok utanç vericiydi. Sonunda, teşkilatının

zayıf performansından ötürü o zamanki NSA direktörü Bobby Ray Inman'dan özür diledi. "Olay bizi komik duruma düşürmüştü" diye hatırlıyordu. "Benim için bir dönüm noktasıydı. O günden sonra, ofisin bazı bölümlerinde daima gizli bir endişe duyulur oldu. Bir hafta telsiz [dinleme] operatörleri, diğer hafta haberleşme subayları, ertesi hafta bilgisayar operatörleri; ama hep işleri kontrol altında tutmaya çalışan birileri vardı."[94]

"GCHQ'nun telsiz [dinleme] operatörlerinin yüzde altmışı katı çalışma kurallarını ihlal etme çağrısına itaat etti" diyordu GCHQ şeflerinden biri. "Haberleşme istihbaratı bilgi akışına büyük zarar veren bu durum, GCHQ ile NSA arasında, nihayet NSA'nın UKUSA Anlaşması'nı iptal ederek tüm mali yardımı geri çekme ve istihbarat alışverişine son verme tehlikesini gündeme getiren başlıca çatışmalardan birine yol açtı. NSA'nın GCHQ'nun yeterliliğine olan güveni azalmaktaydı."[95]

Tovey ilerideki sorunu görmüştü. 1981 ilkbaharında, sendikaların GCHQ'yu çekici bir hedef, "vurulacak lanet olası bir yer" olarak gördükleri artık "çok aşikârdı" diyordu. "GCHQ'ya vurmak halka vurmak demek değildi, fakat Majestelerinin Hükümeti'ni [HMG] sıkıntıya sokar ve mahcup ederdi."

1980 yılında, Sovyetler Birliği Afganistan'ı tam işgal ettiği sırada, GCHQ'nun bir dinleme karakolundaki dinleme operatörleri, katı çalışma kurallarını protesto etmek için, NSA'nın dişlerini gıcırdatmasına yol açan iş yavaşlatma eylemine gittiler. Bunun sonucunda Tovey, bu aksamaya neden olan personele gizli bir mektup yazdı. "Eylemlerinin sonuçlarını, müşterilerimiz ve başlıca müttefiklerimiz üzerinde yarattığı çok ciddi endişeyi üzerine basa basa anlatmaya çalıştım"[96] diyordu.

En ciddi eylem, 8 Mart 1981'de, çok sayıda büyük uluslararası olayın meydana geldiği kritik bir dönemde yapıldı. Washington'da Başkan Reagan'a suikast girişimi ve Polonya'daki Dayanışma Sendikası'nın ulusal grev çağrısı bu döneme rastladı. GCHQ'da, sendikalar bir günlük grev çağrısı yaptı ve sonrasında bu eylem büyüyerek teşkilatın dünya üzerindeki birçok dinleme karakolunda 'isteğe bağlı iş aksatma eylemine' dönüştü. "Din-

94) Tovey'in bu ve sonraki yorumları Barrie Penrose, Simon Freeman, Donald Macintyre'dan alıntılanmıştır: "Secret War", *Sunday Times* (Londra), 5 Şubat 1984.

95) Jock Kane, "GCHQ: The Negative Asset" (yayınlanmamış elyazması), s. 61. Bu metin, Devlet Sırları Yasası kapsamında İngiliz Hükümeti tarafından 1984 yılında ele geçirildi ve kitap olarak hiçbir zaman yayımlanmadı. Yazar, hükümetin ele geçirmesinden önce metnin bir kopyasını elde etti.

96) Donald Macintyre, Barrie Penrose, Simon Freeman, "Peace Moves in Spy Centre Union Row", *Sunday Times*, (Londra), tarihsiz.

leme personeli tarafından yapılan grev çağrısına çok büyük boyutta katılım olması, istihbarat toplayan istasyonları bir hafta boyunca tamamen iş yapamaz hale getirdi,"[97] demekteydi GCHQ şeflerinden biri. "Bu durum, sadece dinlemelerle elde edilen istihbarat akışını kesmekle kalmadı, aynı zamanda teşkilatı, takip eden aylar boyunca, değerli bilgi kabulü için gereken bilgiden de yoksun bıraktı."

Tovey'e göre, izleme istasyonlarının birindeki bu eylemlerin "en yaşamsal güvenlik nedenlerinden ötürü" hemen durdurulması temel bir gereksinime dönüşmüştü. Fakat GCHQ'dan üst düzey bir görevli bu istasyondaki sendika görevlisini arayıp iş durdurma eylemine son verilmesini –tehdidin doğası gereği müphem sözlerle– rica ettiğinde, sendika görevlisi sözünü sakınmadan, "Benimle Bayan Thatcher'in canını sıktığım zaman konuşuyorsunuz" yanıtını veriyordu.

Böylece, Tovey bu olaydan kısa bir süre sonra NSA direktörüne sendikaları yasaklayacağını söylediğinde, Inman gülümsedi ve "Bu harika" diye bağırdı. "Birbirimizi engellemeyiz" dedi Tovey. "Fakat böyle söylesek de, büyük ortaklardan birinin işte başarısız olmasına Amerikalılar kayıtsız kalamazdı. Ortak bir işe girerken isteksiz tavırları dikkatimizi çekti ve bunu bir mesaj olarak yorumladık. Bu, 'Aman efendim, İngilizlere güvenip güvenemeyeceğimizi bilmiyoruz' gibi bir tereddüdü yansıtıyordu. (...) Sendikaların varlığı onları daima şaşırtmıştır. NSA'nın çok güçlü bir teşkilat yapılanması var. Greve giden herhangi birini hemen sepetlerler. Gerektiğinde onlara şöyle söylerdik: 'Sanayideki sıkıntılardan dolayı işi bırakmak zorunda kaldık; bizim için siz devam edebilir misiniz?' Bu durum Amerikalılara tuhaf gelirdi."

Britanya'nın Birleşik İstihbarat Komitesi'nde, GCHQ'daki sendikaların yasaklanması gerektiğini savunan Tovey, sendikaların geçmişte yaptıkları eylemlerin "Amerikalılar üzerinde gereksiz sıkıntı" yarattığını ve sendikalardan kaynaklanan aksaklıkların artmakta olduğunu ileri sürüyordu. Thatcher bu öneriyi onayladığında, çalışanların masalarında emri açıklayan sarı zarflar görülmeye başladı. "Bazılarının yüzü bembeyaz oldu" diyordu GCHQ'daki işçilerden biri, "bazılarıysa kıkır kıkır gülmeye başladı. Bunların klinik şokun hafif safhasına özgü tepkiler olduğunu söyleyebilirdiniz." Ticaret Sendikası Kongresi, olayı protesto etmek için Londra'daki sansasyonel bir gazeteye bir ilan verdi. İlanda, "Hükümet GCHQ'da çalışanlarından başka herkesi dinliyor"[98] denmekteydi.

97) Kane, "GCHQ", s. 114.
98) Colin Hughes, "Solidarity Criticizes GCHQ Union Ban", *The Independent*, 12 Ekim 1988.

NSA'nın birgün GCHQ'dan uzaklaşacak olmasından duyulan kaygı, 1982 senesinde Falkland Adaları için Arjantin'le yaptıkları savaştakinden büyük olmasa da, İngiliz teşkilatı üzerinde büyük bir etki yaratmıştı. Bu noktada, İngiliz hükümeti Sigint yardımında NSA'ya ne denli bağımlı olduklarının farkına vardı. "Tamamen bağımlıydık"[99] diyordu bir görevli. Bir raporda, NSA'nın Arjantin kodlarını kırdığı ve Arjantin'in deniz ve kara manevralarına ait istihbaratın yüzde 98'inin NSA'dan geldiği belirtiliyordu.[100] "Amerikalılardan bir şeyler yapmalarını isteyebiliriz," diyordu eski görevli, "ama onları buna zorlayamayız. İlgilenmek istemedikleri hedefler olabilir."[101]

Bu endişeyle, 1983'te İngiliz hükümeti Zircon[102] kod adlı kendi Sigint uydusunu geliştirmek amacıyla büyük bir projeyi gizlice onayladı. Aslında, GCHQ bu projeyi Savunma Bakanlığı'na, NSA'nın Rhyolite programının başarısının ardından, ta 1970'lerin başında teklif etmişti. Fakat, (Falkland Savaşı'nın bitmesine) 1983'e dek bu işle ciddi anlamda ilgilenemediler.

İlk olarak 1988'de fırlatılması planlanan Zircon'a askeri bir haberleşme uydusu görüntüsü verilecek ve uydu daha çok Avrupa, Rusya ve Ortadoğu'ya odaklanacaktı. Fakat bu karar herkesi mutlu etmedi. Bazıları bu projeyi 'maço politikalar'[103] olarak, Birleşik Devletler'den geri kalmamak adına sonu olmayan bir Sigint uzay yarışına girme teşebbüsü olarak değerlendiriyor ve onaylamıyordu. Daha kötüsü, Savunma Bakanlığı toplam maliyeti 700 milyon dolar olan projeyi parlamentodan sakladı.

Fakat, bu maliyet çok geçmeden Zircon'un sonu oldu. Uydunun muazzam bir fiyat etiketi vardı ve yıllık bakım masraflarının projeye yaklaşık 150 milyon dolarlık ek maliyet getireceği tahmin ediliyordu. "Açıkçası, Birleşik Krallık bu maliyeti karşılayabilecek güçte değil"[104] diyordu Savunma İstihbarat Şefi Korgeneral Derek Boorman. Bunun yerine, İngiltere, NSA'nın Magnum kod adlı yeni nesil Sigint uydularından –bir tür devre mülk kullanımı gibi– yararlanmak karşılığında Birleşik Devletler'e ödeme yapmayı uygun buldu. Yeni anlaşmaya göre, Londra'nın bu uyduları Birleşik Krallık'ın ilgilendiği hedefler için yılın üçte birlik diliminde 'görevlendirmesine' izin verilecekti.

99) Duncan Campbell, "The Parliamentary Bypass Operation", *New Statesman* (23 Ocak 1987), s. 8-12.

100) "America's Falkland War", *The Economist*, 3 Mart 1984, s. 25.

101) Mark Urban, "The Magnum Force", *Elektronic Telegraph*, 1 Eylül 1996.

102) Campbell, "Bypass Operation", bu projeyi tanımlıyor.

103) Campbell, "Bypass Operation."

104) Mark Urban, "American Satellite Spied on Britain", *Elektronic Telegraph*, 1 Eylül 1996.

İlk Magnum, 48 metrelik dinleme çanağıyla birlikte, 1994'te fırlatıldı. Bu Sigint uydusunun sahiplerinden biri olan İngilizler, bundan böyle Cheltenham'la daha yakından ilgilenmeye başladı. Aynı yıl Başbakan John Major GCHQ'ya ilk ziyaretini gerçekleştirdi[105] ve ertesi yılın başlarında bizzat Kraliçe'nin kendisi ve Edinburg Dükü için bir gezi düzenlendi.[106] Bu sırada, 900 milyon dolarlık bütçesiyle teşkilat, 3.000 kadarı denizaşırı dinleme karakollarında olmak üzere, karargâhlarında 6.228 kişi istihdam ediyordu.[107]

2001 yılına gelindiğinde, GCHQ, karargâh binaları yerine 500 milyon dolarlık yeni bir uzay çağı kompleksi inşa etmekle meşguldü.[108] "Şekerli Çörek" (*the doughnut*) takma adlı dairesel yapı, 176 dönümlük bir alan üzerine, Benhall'un, Oakley'deki eski karargâhtan yaklaşık altı buçuk kilometre uzaktaki Cheltenham bölgesine inşa ediliyordu. Dört katlı ve bombaya dayanıklı olarak planlanan sinyal istihbaratı binası, 21 metre yüksekliğinde ve 182 metre çapında –Londra'daki Royal Albert Hall'u kolaylıkla içine alabilecek genişlikte– olacaktı. Alıcılarla ve bilgisayarlarla dolu odalara ek olarak, Şekerli Çörek, bankaları, dükkânları, sağlık merkezi, spor salonu ve, tam ortadaki, çevresi çanak antenlerle dolu küçük havuzla küçük bir şehre benziyordu. Devrim niteliğindeki bu binanın çevresinde 1750 araç ve 200 bisikletlik park alanları olacaktı.

Denetçiler son zamanlarda, binanın maliyetinin kontrolden çıkmak üzere olduğu konusunda uyarılar yapmıştı. Buna rağmen, bölgede, ileri teknoloji ürünü yapılardan oluşacak bir bilim parkı da dahil, başka GCHQ tesislerinin yapılması planlandı. Projenin 2003 yılına kadar bitmesi bekleniyordu. O zaman eski karargâh, süpermarketi, video dükkanı ve lokantasıyla 500 konutluk bir siteye dönüşecekti.

Soğuk Savaş'ın sona ermesine, yeni bir yüzyılın başlamasına ve GCHQ ile NSA'da meydana gelen birçok iç ve dış değişikliklere rağmen, iki ortak arasındaki gizli ilişki, II. Dünya Savaşı'nın en karanlık günlerinin yaşandığı altmış yıl öncesindeki gibi, aynı yakınlıkla devam edeceğe benziyordu. 1999 sonbaharında, NSA'nın Friedman Toplantı Salonu'nu dolduran bir gruba

105) Allan Smith, "Major Visits GCHQ", (Birleşik Krallık) Press Association Newfile (25 Kasım 1994).

106) Peter Archer, "Prince Meets Spycatchers", (Birleşik Krallık) Press Association Newfile (7 Mart 1995).

107) Stephen Bates, "HMSO Reveals Britain Employs 10,766 Spies at Home and Abroad", *The Guardian*, 25 Mart 1994, s. 11.

108) "GCHQ Opts for Benhall", *Gloucestershire Echo*, 7 Mayıs 1999, s. 1-2; Maurice Chittenden ve Simon Trump, "GCHQ Ties Up Millions in 'Doughnut'", *Sunday Times* (Londra), 13 Ağustos 2000.

seslenen direktör Hayden, İngiltere'deki meslektaşlarına yaptığı ziyaretten yeni döndüğünü söylüyor coşkuyla ekliyordu: "GCHQ ile yeniden köklü ilişkiler kurmalıyız."[109]

GCHQ gibi, savaş sırasında Japonları dinleme ve kodlarına saldırma faaliyetinde merkez bürosunun çok büyük bir rol oynadığı Avustralya Savunma Sinyal Direktörlüğü de (DSD) II. Dünya Savaşı'nın küllerinden doğdu. Savaşın ardından birkaç dinleme karakolu inşa edildi ve Avustralyalı dinleme operatörleri, GCHQ personeliyle birlikte Hong Kong ve Singapur'daki dinleme karakollarında çalıştı.

Bugün DSD karargâhı, Melbourne'deki St. Kilda Road üzerinde modern cam bir tesis olan, hükümete ait Victoria Kışlası'dır. NSA ve GCHQ'yla karşılaştırılınca, çoğu karargâhta çalışan yaklaşık 500 sivil ve 500 kadar da askeri dinleme operatörüyle, DSD küçük bir teşkilattır. Bu küçük yapısına rağmen, teşkilat, Avustralya'nın stratejik konumundan dolayı, NSA ve diğer UKUSA ortaklarına komşuları hakkında çok önemli sinyal istihbaratı katkısı yapabilmektedir. Avustralya belgelerine göre, bu katkı, Japonya, Güney Kore ve Pakistan'a ait diplomatik haberleşmeleri, Güney Afrika'daki ayaklanmalara dair haberleşmeleri ve Irak ile İran arasındaki sınır çatışmaları gibi istihbarat bilgilerini içeriyordu.[110] DSD, yıllarca, Fransa'nın Güney Pasifik'te gerçekleştirdiği nükleer denemeler hakkında da erken uyarılar sağladı. Bu uyarılar, Birleşik Devletler'e, patlamaları izlemek, bombaların sonuçlarını ve diğer teknik ayrıntıları belirlemek için uçak ve gemilerini bölgede konuşlandırma fırsatı verdi.

Victoria Kışlası'nın yanında, kuru gıda deposuna benzeyen, kutu şeklinde penceresiz bir bina vardı. Aslında burası, yıllardır Çin ve Batı Rusya'yı dinlemek için kullanılan önemli bir dinleme karakoluydu. 1980'li yılların başlarında, İngiliz ve Avustralyalı çok sayıda dinleme operatörü Hong Kong'dan geri çekildi ve antenler büyük oranda uzaktan kumanda edilir hale getirildi. Dev çanak antenler otomatik olarak sinyalleri topluyor ve uydu üzerinden yaklaşık 80.000 km. uzaktaki Melbourne'e iletiyordu. Dinleme karakolunun paravan adı, Melbourne Birleşik Telekomünikasyon Birimi'ydi.

109) James Bamford, "Loud and Clear: The Most Secret of Secret Agencies Operates Under Outdated Laws", *Washington Post* (14 Kasım 1999).

110) Birleşik İstihbarat Teşkilatı, Dördüncü Yıllık Rapor, 1974, Canberra (Kasım 1974), Bölüm 2, s. 4-5. (Alıntılanan kaynak: T. Richelson ve Desmond Ball, *The Ties That Bind: Intelligence Cooperation Between the UKUSA Countries* (Sydney: Allen&Unwin, 1985), s. 42.

Nihayet, Yeni Zelanda Devlet Haberleşmeleri Güvenlik Bürosu (GCSB), UKUSA kulübünün en yeni ve en küçük üyesi olarak 1977 yılında resmen kuruldu.[111] II. Dünya Savaşı sırasında, Japon savaş makinesi önüne çıkan adaları yutarak Pasifik'te hızla ilerlerken, Yeni Zelanda da, İngilizlerin ve Amerikalıların Sigint çabalarına katkıda bulunan çok sayıda sinyal istihbarat istasyonu inşa etti. İstasyonlar, Wellington'da, Stout Caddesi'ndeki yedi katlı bir binada bulunan Savunma Meclisi'nden kontrol ediliyordu.

Savaştan sonra dinleme servisi boşaltıldı ve Yeni Zelanda bazı elemanlarını, katkı amacıyla, Avustralya'nın savaş sonrası kod kırma ve dinleme teşkilatı Sinyal Güvenlik Bürosu'na verdi. Gene de, Kuzey Adası'nın orta bölgesindeki Waiouru'da, rüzgâra açık volkanik bir platonun üzerinde küçük bir dinleme karakolu inşa edildi. Sonunda Yeni Zelanda Birleşik Sinyal Organizasyonu adını alan karakol, Vietnam savaşındaki Sigint faaliyetlerine katkı sağladı.

Bugün, Wellington'da, parlamentonun karşısında bulunan Freyberg Binası'nın üst katları GCSB karargâhı olarak kullanılmaktadır. Çoğunlukla Pasifik'i çevreleyen ülkelere ve küçük ada ülkelerine odaklanan teşkilatın, Wellington'un yaklaşık 360 km. kuzeyindeki Tangimoana Plajı'nda yüksek frekanslı bir dinleme karakolu bulunmaktadır. Waihopai'de bir uydu dinleme tesisi açıldı; tesisin asıl hedefi, Pasifik çevresindeki Japon elçiliklerinin diplomatik haberleşmeleriydi. GCSB, 2001 yılında yaklaşık 200 personel çalıştırıyordu ve bütçesi yaklaşık 20 milyon Avustralya dolarıydı. Direktörü, daha önce NSA'da irtibat görevlisi olarak çalışan ve teşkilata 1982'de katılan Warren Tucker'dı.

1977'de Yeni Zelanda GCSB'sinin kulübe katılımıyla birlikte, İngilizce konuşan başlıca ülkeler, dünyanın geri kalan (dost veya düşman) ülkelerini dinlemek için gizli bir anlaşma yaptılar. Yıllar boyunca, UKUSA ortaklığı benzersiz bir ulus-ötesi yapıya doğru gelişecek, kendi yasalarını, antlarını, dilini belirleyecek ve bunların hepsini kamuoyundan gizleyecekti. Egemen bir devletin kendi kanunlarının olması gibi, UKUSA'nın kendi sırları vardı. Uluslararası Sigint [Sinyal İstihbaratı] Düzenlemeleri, doktrinlerini dile getiren yeminlerin yazımından, dinleme şekillerinin biçi-

111) Nicky Hager, *Secret Power: New Zealand's Role in the International Spy Network* (Nelson, Yeni Zelanda: Craig Potton, 1996), s. 93-94.

mine, kod kelimelerin ve paravan isimlerin şifreli konuşmaya çevrilmesine kadar, çok uluslu siber casusların tüm faaliyetlerini yönetmektedir.

1970'lerde bu kurallar sağlam bir şekilde yerleşir yerleşmez, NSA, her bir üyeyi başkenti Kripto Şehir olan gayrı resmi bir ülkede birleştirmeye girişti. Bunu, dünyanın her yerindeki üye ülkelere ait elli iki ayrı bilgisayar sistemini, Platform[112] kod adlı dev bir bilgisayar ağıyla birbirine bağlayarak yaptı. Bu devasa ağın odak noktası ya da 'ev sahibi', Fort Meade'deki NSA karargâhıydı. Son olarak, resmi sınırları ortadan kaldırmak için, ortakların dünya çapındaki Sigint operasyonlarını bütünleştiren bir paket yazılım geliştirildi. Teşkilatlar birbirlerinin dinleme karakoluna hedef verebilecek ve, benzer şekilde, herkes elektronik kepçesini geniş dinleme tenceresine daldırarak istediğini seçebilecek, kâra ortak olacaktı. Bunu sağlayan paket yazılımın kod adı Echelon'du.

1980'lerde, faks makinesi ve bilgisayar üretimi hızla artmaya başladı. Zarfların aldığından çok daha fazla veri, havada sıkıştırılır oldu. Özel mektuplardan vergi beyannamelerine, kontratlara, iş görüşmelerine, tasnif dışı yabancı askeri ve diplomatik mesajlara kadar her şey şeffaflaştı. Bütün casusların, uluslararası haberleşme uydularından (INTELSAT) çıkan sinyalleri yakalayabilmek için çelik ağlara ihtiyacı vardı. Gevezelik eden saksağanlar gibi yeryüzünün çevresindeki sabit yörüngelerinde oturan on yedi INTELSAT uydusu, dünya üzerindeki 200'den fazla ülkeye ve bölgeye telefon, faks, elektronik posta ve benzeri uluslararası iletişim hizmeti sağlamaktadır. Sistem, Washington D.C. merkezli bir ortaklık olan Uluslararası Telekomünikasyon Uydu Kuruluşu tarafından işletilmektedir. Şirket, "Dünyanın telekomünikasyon ağlarını birbirine bağlıyoruz"[113] demektedir.

Milyonlarca kişisel mesajlaşmayı ve telefon konuşmasını INTELSAT'lar üzerinden yapmak için dünyanın her yerinde ticari yer istasyonlar inşa edildikçe, NSA ve ortakları da bu istasyonların yakınlarına sessizce gizli yansıtma siteleri kurmaya başladı. Büyük beton kaideler üzerine monte edilen 27 metre çapındaki dev çanak antenler, tanrılara içlerinde adaklar sunulan büyük gümüş ayin kadehlerine benziyordu. İlk yansıtma siteleri, (başarısız Moonbounce projesinden kalan parçalar kullanılarak) Batı Virginia'da ıssız bir vadi olan Sugar Grove'da, Yakima'da (Washington) Silahlı Kuvvetler'e özel çok geniş bir atış sahasında ve Bude (İngiltere) yakınlarındaki

112) James Bamford, *The Puzzle Palace: A Report on NSA, America's Most Secret Agency* (Boston: Houghton Mifflin, 1982), s. 102.

113) "What is INTELSAT?" INTELSAT web sayfası, <http://www.intelsat.com/> (18 Mayıs 2000).

Cornish kayalıklarının kenarına inşa edildi. Uzaydaki INTELSAT sayısı arttıkça, UKUSA ortaklığı da bu uyduları dinlemek için daha çok yer istasyonu inşa etmeye başladı.

Bu devrim, 1980'lerin sonlarına kadar tüm hızıyla devam etti. Uydu üzerinden dinleme, sinyal istihbaratının doğasını sonsuza dek değiştirecekti. 1990'da direktör yardımcılığı görevini üstlenen Robert L. Prestel, "Gizlendiğimiz yıllar olan 80'lerde çok hızlı büyüdük"[114] diyordu.

114) NSA, Çok Gizli/Umbra, Robert L. Prestel'in hatıraları (21 Aralık 1993), s. 14.

KAS

CNAMIIN TQSWGIMY'C CMOK GWNOK ASKMO QY BKVMB TQVEC
ZMNZJK NTO EKMAJO SRB JUEJABJX BR XJBRQK YTATBMRS EDTSO
MWCUPQI QXC OQWC HQUU KXZ QWHIKXZQ OKDSR ZSUKMMCKWU
KDXGWX QDV QWOWXLDF FSGWE FWV WFADT OD AYWOFSG
PUILSC RUXXWD UXZR UIKIED GL SILRUOE OPUGSOL UIWZKEGS

Güney Fransa'nın Toulouse kentinde, tuğla ve kırmızı kiremidin yüzyıllardan beri harmanlanması sonucu, pembemsi bir renk hâkimdir. Atlantik Okyanusu'nu Akdeniz'e bağlayan Canal du Midi boyunca yüzer evler sıralanır ve dar sokakların oluşturduğu labirent Garonne Nehri'nin toprak setlerine kadar ulaşır. Şehrin kuzey varoşlarında, rüzgârlı Chemin du Pont de Rupé'de, küçük bir fabrika vardır. Orada, Aralık 1997'de, T. Dècle* adındaki bir satış elemanı, UKUSA'nın dünyayı kuşatan elektronik ağına düşen bir sinek gibiydi. Bir zamanlar Vizigotların ve Charlemagne'ın hükmettiği Pireneler'in gölgesinde, dinleme uyduları, gizli antenler ve güçlü süper bilgisayarlardan oluşan karmaşık bir sistem, hiçbir şeyden kuşkulanmayan satıcının masasındaki bej telefonu dinlemeye aldı.

Fransız Guyana'sının ekvatoral ormanlarında, şiddetli sağanakların kesildiği kısa dönemlerde, hava nemden kurşun gibi ağır olurdu. Başkent Cayenne'in atmış dört kilometre kuzeyindeki Kourou Nehri, göz alabildiğine uzanan sakızağaçlarını ve tropik bataklıkları besler. Orada, 14 Mart 1996'da, Avrupa Uzay Dairesi'nden fırlatılan beyaz bir Ariane 44P roketi, papağanların acı çığlıkları arasında palmiyelerin yeşil gök kubbesine yükseldi. Üç ay süren test ve kalibrasyon işlemlerinin ardından, INTELSAT

* Satıcının kimliğini gizlemek için takma isim kullanılmıştır.

707, Batı Afrika'nın iki küçük ada ülkesinin (São Tomé ve Principe) tam üzerindeki sabit yörüngesine oturtuldu. Yörüngesel bir telefon santrali gibi çalışan uydu, Avrupa, Asya ve Afrika'nın her yerinden yapılan 90.000 telefon konuşmasını ve veri iletişimini aynı anda aktarabiliyordu.[1]

35.400 km. aşağıda ve kuzeye doğru, Cornwall'ın (İngiltere) puslu kayalıklarında, GCHQ'nun Bude yakınlarındaki Morwenstow dinleme karakolundaki operatörler gece gündüz demeden çalışıyordu. Çok yukarıdan düşen beyzbol topunu yakalamaya çalışan bir dış saha oyuncusu gibi, Morwenstow istasyonu da, yeni uydunun aynı anda binlerce mesajı ve konuşmayı taşıyan radyo dalgalarını gizlice yakalamak için en ideal yere kurulmuştu. Uydunun faaliyete geçmesini izleyen günlerde, istasyondaki teknisyenler, Echelon yazılımını bilgisayarlarına yüklemek ve kanal ayarlarını en yüksek istihbarat kalitesine getirmek için fazla mesai yaparak çalıştılar.

Celtic Denizi'nin oldukça kuzeyinde, Sharpnose Point'in kıyısına kurulan üste bir düzine kadar çanak anten vardı. Üs, 1960'ların sonlarında, ilk INTELSAT uydularından Avrupa'ya akan verileri dinlemek amacıyla, büyük oranda NSA'dan gelen parayla inşa edilmişti. Doksan altı kilometre uzakta, gene Cornwall bölgesindeki Goonhilly Downs'ta, İngiltere'nin uydular için kullandığı ticari bir yer istasyonu vardı.

Morwenstow tamamlandığında, dönemin GCHQ direktörü Sir Leonard Hooper, Marshall Carter'a teşekkürlerini kişisel olarak iletmişti. "Utanç verici bir şekilde sırtımızı size yasladığımızın ve, bir şeylere onay vermem gerektiğinde, zaman zaman adınızı kullandığımızın farkındayım" diye yazıyordu Hooper. "Bude'daki antenlere, 'Pat' [Carter'ın takma adı] ve 'Louis' [Tordella] adları verilmeli! İçinde iki toplumun insanlarının yattığı yatağın çarşaf ve battaniyelerinin daha sıkı örtülmesini aramızda garanti etmiş olmak, sizin gibi beni de çok sevindiriyor."[2]

Daha sonra Carter, Hooper'in bütçe sorunlarını ve para konusuna yaklaşımındaki titizliğini açıklarken, mektupta yazılanları şöyle yorumladı. "Diyor ki, 'İngilizlerin bakış açısıyla baktığınızda, evet, beni reddedebilirsiniz, ama bu şeyde Pat Carter ile aynı yataktayım. Bu ortak bir gereksinim – benim duyduğum kadar, buna o da ihtiyaç duyuyor. Onun bizim için geliştiriyor olduğu sonuç doğrudan bize gelecektir, o yüzden buna başka bir

1) INTELSAT 707 ile ilgili ayrıntılar: Jet İtici Kuvvet Laboratuvarı, Görev ve Uzay Aracı Kütüphanesi, INTELSAT 7, 7A.

2) Mektup, Hooper'dan Carter'a (27 Temmuz 1969) (Korgeneral Marshall S. Carter'ın belgeleri, George C. Marshall Araştırma Kütüphanesi, Lexington, Virginia).

gözle bakmalısınız, çünkü bunu istiyor ve bu kendi işinde ona yardımcı olacaktır. Bunun sonuçlarını birlikte alacağız.'"[3]

Bugün İran, Çin ve Kuzey Kore, UKUSA'nın ana hedefleri arasında yer almaktadır. Morwenstow'un Avrupa haberleşmelerini INTELSAT üzerinden dinlemesi gibi, Japonya'daki büyük bir Amerikan dinleme karakolu da INTELSAT'ın Uzakdoğu sinyallerini izlemektedir. Honshu Adası'nın kuzey ucundaki Misawa Hava Üssü'ndeki anten sahası, devlerin top oynadığı bir futbol sahasına benzer. Dev futbol toplarını andıran kubbe şeklindeki on dört radar tertibatı bir çimenliğin üzerine yayılmıştır. Hemen yakında da, 30 metre uzunluğunda ve hemen hemen 400 metre genişliğinde bir fil kafesi anten vardır.

Antenler aracılığıyla toplanan sinyaller, Misawa Kriptolojik Operasyonlar Merkezi olarak bilinen penceresiz modern bir binaya aktarılır. İçeride, NSA'nın sivil personeli ve Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri'nden 1800 askeri Sigint uzmanı vardiyalar halinde çalışır. Onların arasında, Donanma Güvenlik Grubu ile "uydu haberleşmelerini işleyen ve raporlandıran"[4] Hava Kuvvetleri 301. İstihbarat Filosu da vardır. Bu uydulardan, 27 Haziran 1997'de Pasifik üzerine fırlatılan ve sağladığı verileri Misawa'nın "işlediği ve raporlandırdığı" INTELSAT 8 uydusu, 112.500 eşzamanlı telefon görüşmesi kapasitesine sahiptir.

Kara Kuvvetleri'nin 750. Askeri İstihbarat Bölüğü de oradadır. Kara Kuvvetleri bünyesindeki dinleme operatörlerinin ve analizcilerinin birçoğu, 98K'lar, yani sinyal toplama/tanımlama analizcileri diye bilinirler. Bunlar, "sesli haberleşme, tele-konferans, video-konferans, görüntü kopyalama ve gönderme, bilgisayardan bilgisayara haberleşme ve telemetrinin oluşturduğu tüm sayısal ve analog haberleşmeyi toplama, tanımlama, kullanma ve analiz etme"[5] işini yürütürler. Diğer bir deyişle, bir INTELSAT üzerinden iletilebilen her şeyi...

Mors koduyla yazılmış mesajların dinlendiği günler çoktan geçti. Bugün artık, çok daha karmaşık dijital uydu haberleşmeleri dinlenmekte ve analiz edilmekte. Bir Kara Kuvvetleri istihbarat yayına göre, "98K'lar dijital sinyalleri tanımlanabilir formlara 'kıracak', böylece 98C (sinyal istihbarat analizcileri), 98G (sesli dinleme operatörleri), 98H (haberleşme yer saptayıcıları/

3) Korgeneral Marshall S. Carter'la görüşme (17-18 Temmuz 1980).

4) Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri, *Air Intelligence Agency Almanac* (1997).

5) Birinci Sınıf Astsubay 3 Katherine I. O'Neal ve Gedikli Subay 1 Keith J. Merryman, "Signals Collection/Identification Analyst (98K) Training", *Military Intelligence* (Temmuz-Eylül 1998), s. 20-22.

dinleyicileri) ve 98J (elektronik istihbarat dinleyicileri/analizcileri) askerleri 'dijital pencere' içindeki istihbarattan daha fazla yararlanabileceklerdir".[6]

İleri seviye eğitimlerin bazıları, Pensacola'da (Florida) bulunan Corry İstasyonu'ndaki Donanma Teknik Eğitim Merkezi'nde verilmektedir. Diğer kurslarsa, uzaktan, NSA'nın Ulusal Kriptoloji Okulu'ndan verilir. Bunlar arasında, FORNSAT (Yabancı Uydu Toplaması), COMSAT (Haberleşme Uydu Toplaması), Hücresel Haberleşme Toplaması, Genel Toplama Yönetimi, Bilgisayar/Sinyal Analizi, Bit Akım Analizi, Modemler, Çoklama (Multiplexing), Coğrafi Yer Saptama (Geolocation), Anten Seçimi ve Hedef Geliştirme gibi kurslar bulunmaktadır. FORNSAT'lar arasındaki Misawa analizcilerinin, DHF-3'ler olarak da bilinen, yörünge üzerindeki bazı Çin uydularına odaklandıkları görülmektedir.

Diğer bir kurs VSAT'tır (Çok Küçük Aralık Uydu [Terminal] Toplaması). Bu tip toplama, DirecTV'lerde kullanılanlar gibi, küçük çanak antenler kullanılarak yapılan haberleşmeleri dinlemeyi hedefler. Örneğin, Hindistan'ın nükleer silahlar kurumu, şifreli dijital mesajlarını uydu aracılığıyla göndermek ve almak için bu yöntemi kullanır.[7]

Yeni Zelanda'nın Waihopai'deki dinleme karakolu ile Avustralya'nın Perth'in 370 km. kuzeyindeki Geraldton'da bulunan istasyonu da[8] Pasifik üzerindeki INTELSAT'ları dinlemekteydiler. Ülkenin en batı kısmında, Hint Okyanusu'nda bir liman olan Geraldton, aslında Hint Okyanusu üzerindeki iki INTELSAT uydusunu dinlemek üzere tasarlanmıştı. Aynı zaman da, Pasifik Okyanusu uydularını da izleyebilmektedir. İstasyon, 1994'te, hemen hemen GCHQ'nun Hong Kong istasyonunun kapatılmasına rastlayan bir tarihte, DSD tarafından açılmıştır.

Soğuk Savaş sonrası yıllarda, nükleer ve konvansiyonel silahların hızla artması Birleşik Devletler hükümetinin başlıca kaygıları arasındaydı. Çin'in Pakistan ve İran'a nükleer unsurlar ve füze parçaları satma ihtimaliyse özel bir endişe kaynağıydı. Bu yüzden, NSA'ya, bu tür transferlerle ilgili istihbarat için CIA, Dışişleri Bakanlığı ve diğer 'müşterilerden' birçok talep gelmektedir. Bu teşkilatlarda çalışan analizciler, NSA'ya, anahtar kelimeler ve isimler içeren uzun ve ayrıntılı izleme listeleri gönderirler.

NSA, anahtar kelimeler, ibareler, telefon ve faks numaralarından oluşan izleme listelerini aldıktan sonra, analizciler bunlara dört basamaklı sa-

6) A.g.e.

7) Seymour M. Hersh, "The Intelligence Gap", *The New Yorker*, 6 Aralık 1999, s. 58.

8) Frank Cranston, "Australia's Plans for New Listening Post", *Jane's Defence Weekly* (4 Nisan 1987), s. 582.

yılar –arama kodları– atarlar ve ardından Echelon bilgisayar sistemi üzerinden UKUSA'nın çeşitli dinleme karakollarına iletirler. Orada, Sözlük kod adlı bir bilgisayar, dinleme antenleri aracılığıyla gelen milyonlarca mesaj arasında bu sözcükleri ve numaraları araştırır. Bilgisayar bu işlemi, internetteki Alta Vista benzeri arama motorlarını kullanan bilgisayarlar gibi, anahtar kelime ve telefon numarası girerek yapar.

Hiç kuşkusuz, NSA'ya verilen anahtar kelime listesinin başlarında, Çin Ulusal Hassas Makineler İthalat ve İhracat Anonim Şirketi başkanı Jin Xuekuan'ın adı yer almaktadır. Sahibi Çin hükümeti olan bu şirket Pekin'de Fu Cheng Yolu üzerindedir ve füze ve diğer silahların yabancılara satımından sorumludur. Bir dinleme karakolu Jin'le ilgili bir söz duyduğunda, dinleme otomatik olarak NSA'ya iletilir. Oradaki analizcinin ihtiyacı olan tek şey Jin için arama numarasını bilgisayara girmektir, böylece Jin'e gelen ve giden ya da ondan bahseden tüm dinlemeler ekranda görünür.

Silah anlaşmalarının doğası çok gizli olsa da, bu anlaşmalarla ilgili haberleşmeler nadiren şifreli yapılır, çünkü her ülkenin birbiriyle uyuşmayan ayrı bir sistemi vardır. Bu yüzden taraflar, ticari fakslar çekmek, telefon görüşmeleri yapmak ve elektronik postalar göndermek zorunda kalır. Ayrıca, herhangi bir karışık satışta olduğu gibi, her zaman büyük miktarda elektronik 'kırtasiye' işi ortaya çıkar – kontratlar, garantiler, ücret pazarlıkları, servis anlaşmaları: Burger King Hollanda'daki bir şirkete bayilik satarsa da aynı kırtasiye işi vardır. UKUSA ortakları bu muazzam 'kâğıt' izleri, dünya çapındaki elektronik tarama operasyonları aracılığıyla açık hava dalgalarından toplanabilirler.

Teröristler de sık sık şifresiz haberleşirler, çünkü şifreleme için arayan ile arananın uyumlu sistemlere sahip olması gerekir. En azından bir taraf genellikle hareket halinde olduğundan, şifreleme cihazlarını taşımak elverişsiz olabilir.

Sırlar Evreni için elde edilen bilgilere göre, NSA, Afganistan'da saklanan şüpheli terörist Usame Bin Ladin'in[9] şifresiz telefon konuşmalarını düzenli olarak dinlemektedir. Bin Ladin, Uluslararası Denizcilik Uydu Organizasyonu'na ait bir uzay gemisi üzerinden, arama yapan ve çağrı kabul eden seyyar bir INMARSAT telefonu kullanıyor. Bu, pek çok geminin ve petrol arayıcıları gibi uzak yerlere seyahat eden bazı insanların kullandığı sistemin aynısıdır. İstihbarat görevlilerine göre, Bin Ladin uluslararası konuşmalarının Birleşik Devletler tarafından dinlenebildiğinin farkında, ama bunu

9) Bir istihbarat subayıyla görüşme.

önemsiyormuş gibi görünmüyor. NSA'nın analiz uzmanları, masum ziyaretçileri etkilemek için, zaman zaman onlara Bin Ladin'in bir INMARSAT bağlantısı üzerinden annesiyle yaptığı konuşmaların kasetlerini dinletir.

Hedefler şifreleme kullandığında ya da bilgi diplomatik torbayla gönderildiğinde, siber casuslar yaratıcı olmak zorundadır. "Şifrelemeye gelince," diyordu eski bir görevli, "bölge dışındaki yerlere bakarsınız. Bazen, bir soru sormak için Danimarkalı bir şilebe ya da Danimarkalı nakliye şirketinin çalışanına gitmek gerekir: 'Şu ebatta bir ambar ağzı olan ve güvertesi ekstra güçlendirilmiş bir gemiye ihtiyacım var.' Yani, başka yerlere bakmamız gerekir. Eh, bu daha da zor bir iştir. Kesilen akreditiflere bakmak için, hemen her zaman kurallara uygun bir bankaya gitmek zorundadırlar."[10]

INTELSAT'lardan muazzam sayıda mesaj ve telefon dinlemesi yapılır, fakat bu veri denizini inceleyerek okuyan NSA bilgisayarlarının gücü ve hızı da muazzamdır. William Studeman'a göre, "Birleşik Devletler istihbaratı muhtemelen dünyanın en büyük bilgi işlem ortamını yönetir. Şunu düşünün: Sadece tek bir istihbarat toplama sistemi, her yarım saatte bir, bir milyon çıktı üretebillir. Filtreler, 6.500 girdinin dışındaki her şeyi değerlendirme dışı bırakır; sadece 1000 girdi istenen kriterleri karşılar. Normalde on girdi analizciler tarafından seçilir ve sadece bir rapor üretilir. Bunlar, teknik istihbarat toplayan belirli sayıdaki istihbarat toplama ve analiz sisteminin rutin istatistikleridir."[11]

Çok gelişmiş yazılım programına, izleme listelerine ve güçlü bilgisayarlara rağmen, sinyal istihbaratı analizi, sürekli değişen ve minik parçalarını görmenin çok zor olduğu bir bulmacayı çözme çabasından başka bir şey değildir. Bazen bulmacanın parçaları çıkmaz sokaklara çıkar, bazen de büyük keşiflere yol açar. Zaman zaman, dost ülkelerin masum ve hiçbir şeyden kuşkulanmayan yurttaşları için ciddi sonuçlar doğurur. Kimi zaman yanıtlar sadece gri ve belirsizdir. Bulmacanın parçası uysa da sözcükler birbirine uymaz.

Sırlar Evreni için yeniden gözden geçirilen çok gizli belgeler, NSA ve onun UKUSA ortaklarının zor bir izi nasıl yıllarca takip ettiklerini –Çin'in C-802 füzesini[12] ve İran'ın kendi füzesini yapma girişimini– tüm detaylarıyla anlatmaktadır. Bu belgeler, sistemi en iyi ve aynı zamanda en kuşkulu

10) Eski bir hükümet yetkilisiyle görüşme.

11) Amiral William O. Studeman, Sempozyumda Söylenenler, "Ulusal Güvenlik ve Ulusal Rekabet: Açık Kaynak Çözümleri" (1 Aralık 1992).

12) Aksi belirtilmedikçe, C-802 füzesi ile ilgili bütün alıntılar ve bilgiler Ulusal Güvenlik Haberleri Servisi'ndeki belgelerden alınmıştır.

haliyle gösterirken, tartışmalı ve yanlış anlaşılmış Echelon programının iç yüzünün eşsiz bir şekilde kavranmasını sağladı. Belgeler, Washington'daki, C-802'yi araştıran ve kâr amacı gütmeyen bir grup olan Ulusal Güvenlik Haberleri Servisi'nde yeniden incelendi.

Toulouse'un dört bin mil batısındaki Washington'da, Çin'in İran füze programına verdiği yardıma yönelik kaygı giderek artmaktaydı. İnce, köpekbalığına benzeyen, kimyasal ve biyolojik madde de taşıyabilen bir gemi-savar füzesi olan ölümcül C-802 ise, özel bir endişe kaynağıydı. Füzenin üreticisi Çin Ulusal Hassas Makineler İthalat & İhracat Şirketi'nin satış broşüründe, C-802'nin "güçlü saldırı kabiliyeti" ve "büyük ateş gücü"nden gurur duyuluyordu.[13] 120 kilometre menzile sahip olan füze, 1987 yılında USS *Stark*'taki otuz yedi Amerikan denizcisini öldüren uzun menzilli Exocet füzesine benziyordu. Birleşik Devletler'in eski Çin Büyükelçisi James Lilly, "C-802'ler, Birleşik Devletler filosu için açık ve mevcut bir tehlikedir"[14] diyordu. O sıralarda, İran Körfezi'nde 15.000'den fazla Amerikan askeri vardı.

İran, yıllarca Çin'den C-802 satın almayı sürdürdü, fakat Tahran'daki görevlilerin füze satışlarının geleceği konusundaki endişesi giderek artıyordu. Çin'in Amerika'yla yakınlaşmaya başladığını hissettiklerinden, bu ülkenin, daha önce Pakistan'a yaptığı gibi, İran'a yaptığı silah satışını da yavaşlatması veya durdurması olasıydı.

1997 yazına gelindiğinde, NSA'nın Tahran, Pekin ve Hong Kong'a ait telefon ve faks dinlemeleri, İran'ın kendi füzelerini üretmeye girişebileceğinin işaretlerini vermeye başlamıştı. Bu olasılık Washington'daki birçok görevliyi sinirlendiriyordu, çünkü İran kendi füzelerini üretirse, İran'ın silah envanterini izlemek ve denetlemek Birleşik Devletler için zorlaşacaktı. Neredeyse sesten hızlı uçabilen bu silahlar, İran Körfezi'ndeki Amerikan gemilerine çok zarar verebilirdi. Fakat füze için kilit parça, karışık ve yüksek hassasiyetli turbojet motoruydu. Motorları, Toulouse merkezli Microturbo SA, şirketi üretiyordu. İran'ın kendi başına böyle bir makine üretebileceğine inanan insan sayısı çok azdı.

13) Temsilciler Meclisi, Uluslararası İlişkiler Komisyonu, Rapor, Yöneticilerin İran'ın C-802 Füzeleri Edinmesiyle İlgili Tedbir Almaya Zorlanması, 105. Kongre, 1. Oturum (6 Ekim 1997), s. 4.

14) ABD Senatosu, Hükümet İşleri Komisyonu, Uluslararası Güvenlik Alt Komisyonu, Silahlanma ve Federal Servisler, Oturumlar (10 Nisan 1997), s. 24.

1997 Temmuz'unda, NSA Beyaz Saray'a bazı kötü haberler ulaştırdı. Teşkilatın elektronik süpürgeleri, Tahran'dan Hong Kong'a yapılan bir telefon görüşmesi dinlemişlerdi[15] ve görüşmeden İran'ın bir Fransız Microturbo motoru elde edip nasıl yapıldığını anlayıncaya kadar parça parça sökmeyi deneyeceği anlaşılıyordu. Sonra İran, kargonun nihai varış yerini gizleyerek, Microturbo şirketinden 100 füzeye yetecek füze parçası satın almaya çalışacaktı. Dinlenen konuşmaya göre, İran, parçaları Tahran'a taşıyacak bir Microturbo gemisi kiralamak yerine, malzemeyi Jetpower adlı bir Hong Kong şirketine göndertecekti. Daha sonra Jetpower, dinlemelerden Hong Kong şirketinin bu aldatmacadan haberi olup olmadığı tam olarak anlaşılamasa da, parçaları İran'a nakledecekti. Kargonun gerçek içeriğini daha da gizlemek için, teçhizat "Jeneratör 4203 mini-jet motoru" olarak etiketlenecekti.

İran'ın bu işte hiçbir fedakârlıktan kaçınmayacağı anlaşılıyordu. Paris'teki bir İran görevlisinin Tahran'la yaptığı ve GCHQ'nun Morwenstow antenleriyle dinlediği bir telefon görüşmesine göre, İran, Microturbo motorun alınmasına yardımcı olması için ünlü bir silah tüccarını kiralamayı düşünüyordu. 29 Temmuz 1997'de, Paris'in bulutlu fakat sıcak bir Cumartesi günü, Bay Mehrdad adındaki İranlı görevli, Suriyeli silah kaçakçısı Monzer al-Kassar'la buluştu.

Cansız ve kır saçlı bir adam olan kırk dokuz yaşındaki al-Kassar, Conastra Ticaret isimli bir şirket işlettiği Marbella'dan (İspanya) Paris'e gelmişti. 1992 yılında, Kassar, lüks bir İtalyan yolcu gemisi olan *Achille Lauro*'nun 1985 yılındaki kaçırılması olayında silah tedarik etmek ve maddi destek sağlamak suçlarından tutuklanmış, fakat daha sonra beraat etmişti. Birçok pasaportu ve kimliği olan Kassar, İran devrim karşıtları (*Iran-contra*) skandalının patlak verdiği günlerde Yarbay Oliver North'un yönettiği gizli şebekenin bir parçasıydı. Al-Kassar'ın silah satışından 1,5 milyon dolar aldığı ortaya çıktı. Birleşik Devletler eski güvenlik danışmanı John Poindexter, al-Kassar hakkında sorgulandığında, "Silah satın aldığınızda, genellikle, yemek dahi yemek istemeyeceğiniz insanlarla ilgilenmek zorunda kalırsınız"[16] diyordu.

Mehrdad, Tahran'daki adamına "toplantının çok iyi gittiğini"[17] ve Microturbo motora sahip olma konusunda daha fazla müzakere yapabilmek için, al-Kassar'la birlikte başka bir uluslararası silah tüccarı olan Fransız

15) NSA, Çok Gizli/Sözlü Mesaj (11 Temmuz 1997) (Ulusal Güvenlik Haberler Servisi belgeleri).

16) Monzer al-Kassar ile ilgili bu ve diğer detaylar Roy Rowan'dan alınmıştır, "Pan Am 103: Why Did They Die?" *Time*, 27 Nisan 1992, s. 24.

17) NSA, Gizli/Sözlü Mesaj (12 Ağustos 1997) (Ulusal Güvenlik Haberler Servisi belgeleri).

asıllı Bernard Stroiazzo-Mougin'i de Tahran'da davet etmelerinin iyi olacağını söyledi. GCHQ raporuna göre, "Stroiazzo-Mougin, Kuzey Atlantik Hava Yolları'nın müdürüdür. Ağustos 1996'da, [GCHQ'nun önceki dinlemelerinde] bir İran şirketine, elektron tüpler ve Boeing 707 ve 747 uçaklarına ait yedek parçalar sağladığı belirtilmiştir."

Mehrdad, 29 Temmuz 1997'de al-Kassar'la yaptığı konuşmasının sonunda, "çok büyük işler yapabileceklerinden" emin olduğunu söylüyordu. Birkaç hafta sonra al-Kassar Tahran'a ayrıntılı bir faks çekerek, Stroiazzo-Mougin'in yanı sıra, füze projesini konuşmak üzere İran seyahatine kendisiyle birlikte katılacak olan ve çoğu Güney Afrikalı mühendislerden oluşan altı kişi hakkında bilgi verdi. GCHQ, üzerine düşen sorumlulukla, doğum tarihleri ve pasaport numaraları gibi önemli bilgiler içeren listeyi ele geçirdi.[18]

Eylül ayına gelindiğinde, İran'ın Çin bağlantısına ilişkin korkuları gerçekleşiyor gibiydi. Çinli görevliler İranlı meslektaşlarına, son C-802 füze teslimatının 'teknik sorunlar' nedeniyle geçici olarak durdurulduğunu söylediler. Aslında 'teknik sorunlar' yoktu. Birleşik Devletler istihbarat raporlarına göre, Çin hükümeti sessizce, en azından Ocak ayının sonlarında Washington'da yapılacak olan Çin Devlet Başkanı Jiang Zemin ile Bill Clinton zirve toplantısı sonrasına kadar, füzelerin teslimatını durdurma kararı almıştı.[19] Yine istihbarat raporlarına göre, İran Savunma Bakanı Yardımcısı General Muhammet Vahid-Destjerdi, 'teknik sorunlar' bahanesini yememiş ve Çin'i Batı'nın baskıları karşısında hazırlıksız olmakla ve kararsız davranmakla suçlamıştı.

29 Ekim günü Washington'da, Beyaz Saray'ın karşısındaki mavi-beyaz renkli bariyerlerin arkasında duran protestocular şarkı söylüyor ve bağırıyordu. Fakat Başkan Jiang Zemin'i taşıyan zırhlı uzun siyah limuzin nihayet geldiğinde, Çin ve Birleşik Devletler ulusal marşlarını çalan askeri bandonun sesi göstericilerin sesini bastırdı.

Zirve görüşmelerinin ardından, Gül Bahçesi'nde bir basın toplantısı düzenlendi. Kuru ve soğuk sonbahar havasında, parlak güneşin altında, Clinton nükleer silahlanmadaki artıştan söz etti. "Başkan Jiang ve ben, kitle imha silahlarının ve diğer gelişmiş silahların istikrarsız bölgelerde ve özellikle İran gibi düzenbaz ülkelerde yayılmasına son verilmesi konusunda

18) NSA, Gizli/Sözlü Mesaj (23 Eylül 1997) (Ulusal Güvenlik Haberler Servisi belgeleri).
19) DIA, Gizli/Sözlü/Noforn/Orcon/Özel Kategori raporu (13 Kasım 1997) (Ulusal Güvenlik Haberler Servisi belgeleri).

Birleşik Devletler ile Çin'in büyük ve ortak çıkarları olduğunu düşünüyoruz" diyordu. Başkan Jiang'ın, Çin'in İran'a füze satışını durdurduğuna dair kısmi garanti vermesi üzerine, Clinton da Amerikan şirketlerine Çin'e nükleer tesis ekipmanı satma izni verilmesini kabul etti. Fakat Clinton, sahne arkasında, basından ve kamuoyundan uzakta, Çin'in anlaşmaya sadık kalıp kalmadığına dair NSA'nın vereceği raporlara Jiang'ın sözlerinden çok daha fazla güveniyordu.

Kasım ayında, NSA önceki raporları onaylayan dinlemeler yaptı: İran yola tek başına devam etmeye ve kendi füzesini üretmeye karar vermişti. Bir INTELSAT uydusu üzerinden elde edilen fakslar, altı ay önce, Mayıs'ta, İran ile Microturbo arasında bir anlaşma yapılmış olduğunu gösteriyordu. Dinlemelerden, İran Savunma Bakanlığı'nın 1,1 milyon dolar değerinde bir teminat mektubunu Microturbo'ya verdiği anlaşılıyordu.[20] Anlaşmanın şartlarından bakılırsa, çok az zaman kalmıştı: 'Mallar' İran'a, 3 Aralık'a kadar (bir aydan kısa bir süre içinde) deniz yoluyla nakledilecekti. Kargo, Anvers'de (Belçika), Bandar Abbas'a (İran) götürülmek üzere bir İran gemisine yüklenecekti.

Tahranlı generallerle Microturbo arasında yasadışı anlaşma yapıldığını bildiren NSA raporu Beyaz Saray'ı çok öfkelendirdi. Haziran'da, Birleşik Devletler Fransa'ya, Microturbo motorlarının Çin'e daha önceki satışından duyduğu kaygıyı dile getiren diplomatik bir protesto gönderdi. Karşılığında, Fransız Dışişleri Bakanlığı, bundan böyle şirketin Çin'e olduğu kadar "İran gibi ilkesiz davranan parya ülkelere" de satış yapmasının yasaklanmasını uygun bulduğunu söyledi.

NSA dinlemeleri sonucunda, Fransa'ya, Microturbo ile İran arasında yapılan anlaşmanın soruşturulmasını talep eden ikinci bir protesto gönderildi. Bunu birçok Birleşik Devletler protestosu izledi. Paris'teki Amerikan elçiliğinden görevliler Fransız Dışişleri Bakanlığı'yla görüşürken, hemen hemen aynı saatlerde Pentagon görevlileri de Fransa'nın Washington'daki askeri ataşesini çağırıyordu. Fakat Fransızların gayri resmi olarak söyledikleri tek şey, Microturbo anlaşmasının füze motorlarını değil, 'jeneratörleri' kapsadığıydı.

Sonunda, resmi bir yanıt gelmeyince, Fransız Dışişleri'ne olağandışı sertlikte, üst düzey bir protesto daha gönderildi. "Anladığımız kadarıyla," deniyordu protestoda, "Microturbo jeneratörleri ve jet motorları birbiri-

20) NSA, Gizli/Sözlü/Sadece US/UK/CAN/AUS Yetkililerinin Görebileceği mesaj (7 Kasım 1997) (Ulusal Güvenlik Haberler Servisi belgeleri).

ne çok benzemektedir ve 'jeneratör'ün 'jet motoru'na dönüştürülebilmesi için sadece çok küçük değişiklikler yapılması yeterlidir."[21]

Aralık ayı olmasına rağmen, müşterileri ve sevkıyatları hakkında Birleşik Devletler'in gönderdiği diplomatik protestolar sonrası, Microturbo şirketinde kesin bir gerilim hâkimdi. Microturbo'nun Grand Prairie'de (Texas), turbojet motorlarının satışı konusunda büyük oranda Amerikan hükümeti sözleşmelerine bağlı olan bir yan kuruluşu olması, sorunu özellikle zor ve hassas bir hale getiriyordu.

Microturbo çalışanları, UKUSA'nın elektronik ağına takılmış olduklarını bilmiyorlardı. T. Dècle adındaki bir şirket görevlisinin İran Savunma Bakanlığı çalışanı Bay R. Heidari'ye çektiği faks, GCHQ'nun yüzlerce kilometre uzaktaki Morwenstow antenleriyle dinlenmişti. Teşkilatın Cheltenham'daki karargâhına iletilen mesaj, C-802'leri yakından takip eden, silah sistemleri uzmanı bir analizcinin masasına ulaştı. Analiz uzmanı, Microturbo'nun "gemi-savar [C-802] füzesi parçalarıyla ilgili olarak İran'la yaptığı anlaşmayı gizlemeye"[22] çalıştığı sonucuna vardı.

GCHQ analizcisi raporunda, Dècle'nin İranlı askeri yetkililere, "önümüzdeki birkaç gün içinde Microturbo'nun durumunu bildireceğini" yazıyordu. "Faksların yanlışlıkla Microturbo'nun Amerikan yan kuruluşuna çekilmemesi için, Dècle, bundan böyle gönderilecek faksların üst tarafına Birleşik Devletler'deki şirketin adının yazılmamasını tavsiye etmiş ve ayrıca yetkililerden özel bir Fransız faks numarasını kullanmalarını istemiştir."

Gizli dinlemeler, Jiang-Clinton zirvesinin olumlu etkisine dair açık ve kesin kanıtlar sunuyordu. Tahran'da, yoğun bir kavşağın yakınlarındaki soluk renkli hükümet binasında, C-802 füzelerinin Pekin'den satın alınmasından sorumlu Hossein Jafari, verdikleri sözden dönen Çinlilere, özellikle de Çin Ulusal Hassas Makineler İthalat & İhracat Şirketi'ne giderek daha fazla kızıyordu.

Aralık başlarında Çin şirketinin Tahran'daki bürosuna giden Jafari, bölge temsilcisi Wen Bo'dan bazı sorulara cevap vermesini istedi.[23] Kandırılmış bir adam gibi, Wen'i suçladı. Çin şirketinin tüm aramalarına neden cevap vermediğini, sözleşmelerin neden tam doldurulmadığını ve neden kimsenin bir açıklama yapmadığını bilmek istiyordu. Jafari, mali işler bölümü-

21) Dışişleri Bakanlığı, Gizli/Yayınlanan Fransız tezkeresi (tarihsiz) (Ulusal Güvenlik Haberler Servisi belgeleri).

22) NSA, Gizli/Sözlü/Sadece AUS/CAN/UK/US Yetkilerinin Görebileceği mesaj (12 Kasım 1997) (Ulusal Güvenlik Haberler Servisi belgeleri).

23) NSA, Gizli/Sözlü Mesaj (12 Kasım 1997) (Ulusal Güvenlik Haberler Servisi belgeleri).

ne tüm ödemelerin durdurulması talimatı verdiğini söyledikten sonra, Wen Bo'dan, bir açıklama yapmaları için derhal şirketin başkanı Jin Xuekuan'ı ya da ikinci başkan Ji Yanshu'yu aramasını istedi.

Wen Bo, Jafari'nin istediğini yaparak Pekin'i aradı. Jafari konuşmanın sadece Wen Bo tarafını duyarken, NSA *her iki* tarafı da dinliyordu.[24] Wen Bo, Çin şirketinden bir görevliye, füze anlaşmasıyla ilgili kendisine hiçbir talimat verilmediği için çok utanç verici bir durumda kaldığını söylüyordu. Sonra Jafari'nin şikâyetlerini sıraladı ve üst düzey yöneticilerle görüşüp görüşemeyeceğini sordu. Bunun üzerine, görevli memur Wen Bo'ya, (hem Jin Xuekuan hem de Ji Yanshu binada olmasına rağmen) Jafari'ye üst düzey yöneticilerin şu an dışarıda olduklarını ve kendilerine ulaşamadıklarını söylemesini tavsiye etti. Wen kendisine söyleneni yaptığında, Jafari hâlâ çok sinirliydi. Bununla birlikte, Wen Bo'yu değil ama Pekin'deki 'politikacıları'[25] suçladığını söyledi.

Jiang-Clinton zirvesi, NSA raporlarına göre, Çin şirketinin mühendislerden oluşan temsilcilerinin uzun zamandır planlanan Tahran gezisini de etkiledi. Teslimatı yapılan füzelerin tamir ve bakımı için Tahran'a yapılacak gezi, zirveden hemen önce, ekim ayında planlanmıştı. Gezi birkaç ay sonraya ertelendi. Nihayet Aralık ayında, ekibin yeniden programlanan gezisinin hemen öncesinde, Pekin Wen Bo'ya bazı kötü haberler iletti. NSA raporunda, Çinli görevlilerin söylediği, "gelecek iç açıcı görünmüyor"[26] tümcesi aktarılıyordu. Üç kişiye indirilen delegasyon Tahran'a "gerçekten bir şeyler yapmak amacıyla değil", sadece anlaşmayla ilgili sorunlar hakkında bazı önemsiz görüşmelerde bulunmak için gidecekti. Delegasyon nihayet 4 Aralık günü Tahran'ın Mehrabad Havaalanı'na indiğinde, Jafari, iki üst düzey yöneticinin kendisini neden hâlâ aramadığını soruyordu, kızgınlıkla. Ona kısaca, "mevcut durumun CPMIEC'nin [Çin Ulusal Hassas Makineler İthalat & İhracat Şirketi] kontrolü dışında olduğu, dolayısıyla Jin ve Ji'nin yanıt verebilecek durumda olmadıkları"[27] söylendi.

Jafari için işler iyiye gitmiyordu. 1998 Şubat'ında, asla doğrudan söylenmeyen şeyi basın açıklamalarından öğrendi:[28] Çin, bundan sonra İran'a güdümlü nükleer füze satmayacağını vaat etmişti. Çin şirketinin temsilcileriyle yapılan daha sonraki bir toplantıda, İranlı görevliler iki hafta içinde

24) *A.g.e.*
25) *A.g.e.*
26) *A.g.e.*
27) *A.g.e.*
28) NSA, Gizli/Sözlü Mesaj (20 Şubat 1998) (Ulusal Güvenlik Haberler Servisi belgeleri).

yenilenmiş bir taahhütname talep ettiler; aksi halde Çin-İran işbirliği askıya alınabilirdi.

Bu dinlemeler, Beyaz Saray ve Dışişleri Bakanlığı'nın asık suratlı görevlilerinin yüzünü güldürdü. Dışişleri Bakanlığı'nın istihbarat raporunda, "Tahran, dile getirdiği şikâyetlerle, Pekin'e verdiği ilk sözde durmasını öneriyor"[29] yazmaktaydı. "Sözleşme yapıldığından beri, Birleşik Devletler, C-802 füzesinin yerden havaya versiyonuna ait bazı küçük parçalarının İran'a, sadece bir kez sevk edilmiş olabileceğini belirlemiştir." Çin'den ümidini kesen İran, motoru sökerek tanımak için mühendislik çalışmalarına ve elindeki parçalarla kendi füzesini yapmaya başladı. Dışişleri Bakanlığı'nın raporunda, "İran, henüz anlaşma yapılmadan, C-801 ve C-802 füzelerini üretmek için gereken parçaların bir kısmını ya da tamamını almış olabilir" denmekteydi.

Mart ayında, Birleşik Devletler'in Tel Aviv'deki askeri ataşesi, İsrailli bir askeri istihbarat görevlisinin kendisine bazı sıcak bilgiler aktardığını rapor etti. "IDF DMI'ye [Israeli Defense Force, Directorate of Military Intelligence: İsrail Savunma Gücü, Askeri İstihbarat Başkanlığı] göre, 1993 yılında İran, donanma birimleri ve karadan denize füze bataryaları için C-801 ve C-802 füzeleri alımı konusunda Çin CPMIEC şirketiyle bir anlaşma imzaladı."[30] Birleşik Devletler askeri ataşesi, "Birleşik Devletler istihbarat değişim programı kapsamında rapor edildiği" bildirilen bu rapora gülmemek için kendini zor tuttu. Ateşe, İsrail'in bu bilgiyi Birleşik Devletler istihbaratından aldığını ve, 'güven' kazanmak amacıyla, tekrar Birleşik Devletler istihbaratına yolladığını düşünüyordu. "Bu bilgiyi doğrudan rapor ederken dikkatli olunmalıdır. (...) İlginç olan şu ki, İsrailliler, ya eski bilgiyi İranlılara ait yeni istihbarat talebinin bir aracı olarak kullanıyor, ya da altı yıllık bir anlaşmaya ait bir bilgiyi henüz ele geçiriyorlar."

(Nükleer silahların üretiminin sınırlandırılması işinde çalışmış olan eski bir istihbarat görevlisine göre, "Yaptıklarımızın yüzde doksanında Sigint'e güvenirdik – nükleer silahların üretiminin sınırlandırılmasıyla ilgili verinin yüzde doksanı NSA'dan gelir. Bazıları ataşelerden, bazıları İsraillilerden olmak üzere insan kaynaklı istihbarat [Humint] aldığımız da olurdu – bu kişilerin bize rapor vermeleri gerekiyordu; her yıl 5 milyon doları hak etmek için, her hafta ataşeler aracılığıyla bize bir şeyler göndermek zorundaydılar."[31])

29) Dışişleri Bakanlığı, Gizli/Sözlü/Noforn Raporu (10 Şubat 1998) (Ulusal Güvenlik Haberler Servisi belgeleri).

30) DIA, Gizli/Noforn mesajı (17 Mart 1998) (Ulusal Güvenlik Haberler Servisi belgeleri).

31) Eski bir hükümet yetkilisiyle görüşme.

Zirveden altı ay sonra, yapılan dinlemeler, Çin'in İran'a güdümlü nükleer füze satışından kaçınmak konusunda verdiği sözü tuttuğunu gösteriyordu. Nisan 1998 tarihli bir istihbarat raporunda, "Son istihbarat raporları, İran'ın, Çin'in mevcut ASCM [antiship cruise missile: gemilere karşı güdümlü nükleer füze] sözleşmelerini yerine getirememesinden duyduğu memnuniyetsizliğe işaret ediyor"[32] deniyordu. Yine de, Tahran son bir çaba göstermeye karar verdi. İranlı görevliler, uğradıkları hayal kırıklığını hafifletmek ve işbirliğinin geleceğini görüşmek üzere, 15 Nisan'da Pekin'e uçma planları yaptılar. Gezi yapılacak bile olsa, faydalı olma ihtimali pek yoktu.

Çin'in sözünden dönmesi üzerine, İran kendi kaynaklarına yöneldi. Aralık 1998'de, daha sonra İran Cumhurbaşkanı olan Ali Ekber Haşimi Rafsancani, İran'ın füze üretiminde "teknolojik açıdan kendi kendine yeterli"[33] bir ülke haline geldiğini iddia etti.

NSA'daki analizciler, Tahran ve Microturbo arasındakiler gibi dinlemeleri tekrar gözden geçirdikten sonra, bunları raporlandırır ve müşterilere gönderir. Birçok rapor egzotik kod isimlerle damgalanır; örneğin "Gamma", en hassas sinyal istihbaratını (Sigint) belirtir. "Gamma'nın içindeki çift G'ler ise daha yüksek hassasiyet demektir" diyordu eski bir görevli. "Çift G'li belgeler, ilgili insanlara –[Merkezi İstihbarat Direktörü George] Tenet, [Dışişleri Bakanı Madeleine] Albright vb.– elden teslim edilirdi. Bu belgeler, dost ülkelerden yapılan gizli dinlemeleri içerirdi. 'EG', Yönetici Gamma demekti ve mavi kapaklı dosya içine konurdu."[34]

Analiz uzmanları ayrıca, raporları, dinlemenin elde edildiği yeri belirten üç harfli kodlarla işaretlerlerdi. Örneğin 'FRD',[35] rapordaki bilginin Fransız diplomatik haberleşmelerinden elde edildiğini belirtir. 'ILC',[36] dinlemenin, bir ticari telekomünikasyon kanalı gibi, uluslararası lisansı olan bir nakliye şirketinden yapıldığı anlamına gelir. Bir de konu etiketleri olur; örneğin Arms Investigation of Tracked Vehicles için olan 'ABIG', dinlemenin paletli araçları içerdiğini gösterir. Böylece, bilgisayarına sadece

32) DIA, Gizli/Sözlü mesaj (29 Nisan 1998) (Ulusal Güvenlik Haberler Servisi belgeleri).

33) John Mintz, "Tracking Arms: A Study in Smoke", *Washington Post*, 3 Nisan 1999.

34) Eski bir hükümet yetkilisiyle görüşme.

35) NSA; Çok Gizli/Dinar dinlemesi, "Birleşik Devletler Hakkında Castro'yla Görüşme", (3 Ocak 1964) (ARRB).

36) Adalet Bakanlığı, Çok Gizli/Umbra/Sadece Comint Kanalları, "CIA Bağlantılı Elektronik İzleme Faaliyetlerinin Soruşturulması Üzerine Rapor", (30 Haziran 1976), s. 28.

'ABIG' yazan analizci, konuyla ilgili son birkaç günde dinlenen tüm mesajları anında görebilir.

Her gün dünyanın özel fısıltılarını araştıran analiz uzmanları için bu iş bir süre sonra çok sıradan bir hale gelir. "Karaborsadaki silah satışlarına bakıyordum"[37] diyordu, bir federal teşkilatta analizci olarak çalışan eski bir müşteri. "Sabah gider, NSA'daki web siteme girer –bir arama motorları vardı– ve ne bulursam indirirdim. Anahtar kelimeler şunlardı: 'teminat mektubu', 'kontrat', 'konşimento', 'aracı', 'satıcı', 'komisyoncu'. Sekiz-on tane kategorim vardı. Yaklaşık bir saat içinde, bütün mesajlarımı [dinlemeleri] incelerdim. Bilgisayar, 'Araştırdık ve kriterlerinize uyan yirmi yedi konu başlığı bulduk' derdi. Ve artık konu başlıklarınız olurdu. Konu başlığına tıklardınız ve mesaj gelirdi. Bunlar raporlardır, işlenmemiş mesajları asla görmezsiniz. Şuna benzer şeyler söylenirdi: 'Mart'ın on dördünde İran Dışişleri Bakanlığı'ndan bir kişi elçilikteki birtakım insanlarla temasa geçti. Şu konularda görüştüler.' Görüşmenin bir tanımını verirdi ve aynı konudaki diğer dinlemelerden bahsederdi. Sonra, teminat mektupları veya kontratlar gibi bir şeyler faksladılarsa, onlar da orada olurdu.

NSA'daki analizciler çoğunlukla standart kabinlerde çalışırlar. Masalarında çeşitli bilgisayar ekranları vardır. Güvenlik önlemi olarak, dinlemeleri okudukları bilgisayarın dış dünyayla bağlantısı olmaz. İkinci bir bilgisayar internete bağlıdır, bilgisayar korsanları yüzünden analiz uzmanlarının bu bilgisayara gizli bilgi girmeleri yasaktır. Birçok analizci, dinlediği konuşmaları kaydetmek için iki makaralı kayıt cihazı kullanır. "Masalarının üzerinde dinledikleri adamların resimleri olur"[38] diyordu bu sahada çalışanlardan biri. Bu fotoğrafların genellikle, vize başvurusunda bulunan şahıs pasaport kopyasını faksladığında elde edildiğini söylüyordu. Hiçbir şeyden kuşkulanmayan bu şahısları saat saat, gün gün dinleyen birçok analizci, sonradan onları tanıdıklarını düşünmeye başlar. "Bana, 'Bu adamları hiç görmemiş olsam bile, bir asansörde rastlayıp da seslerini duysam, hemen çatıdan atlardım. Bu sesleri karının sesi kadar iyi bilmek zorundasın' derlerdi."

Yabancı bir ülkeye diplomatik bir girişimde bulunup bulunulmayacağı konusu daima zor bir meseledir, özellikle de ihlali tespit eden NSA'nın Sigint'iyse. Dışişleri Bakanlığı genellikle protesto gönderilmesinden yanadır, fakat yabancı ülke haberleşmelerinin dinlenmekte olduğunu açığa çıkabilecek olan bu duruma NSA bazen karşı çıkar. "Yabancı bir ülkeye

37) Eski bir hükümet yetkilisiyle görüşme.
38) *A.g.e.*

protesto göndermek için," diyordu eski bir görevli, "öncelikle NSA'dan bilginin gizliliğinin kaldırılması ya da gizlilik derecesinin azaltılması için izin almamız gerekirdi. Bu işte genellikle çok iyiydiler."[39]

Bununla birlikte, CIA'nin farklı bir hikâyesi vardı. "Teşkilatın [CIA] adamları yaptıklarını anlatmaktan hiç sıkılmazlardı, özellikle de toplantılarda gösteriş yapmak istediklerinde"[40] diyordu bir görevli. "NSA bunu hiç değilse işe yarar bir şekilde yapardı. Teşkilat [CIA], 'Bu ülkeyi protesto etmeyeceksiniz, çünkü bu ülkeyle ilgili bir operasyon yürütüyoruz' derdi. 'Ne operasyonu?' derdik. Ve onlar da, 'Size söyleyemeyiz' derdi. Onlarla birlikte hareket etmezseniz eğer, ne zaman biteceğini asla size söylemezlerdi. Umursamıyor görünürlerdi, sanki hep tavaya atacakları başka bir balıkları vardı. Nükleer silahların üretiminin sınırlandırılmasının hiç de önemli olmadığını bilirsiniz."

Öncelikli bilginin kaynağını gizlemek için, protesto çekilmeden önce normalde bir süre beklenirdi. "Asla hemen tepki vermezdik, çünkü fark ederlerdi" diyordu eski bir görevli. "Bazen haftalarca hiçbir şey yapmazdık. Ve sonra, adamlardan birinin kız arkadaşına söylediğini ya da berberde boşboğazlık ettiğini düşünürlerdi. Araya zaman ve mesafe koyardınız."[41]

NSA ve ortakları, UKUSA'nın dünyanın her yerine yayılmış dinleme ağı ile olayların perde arkasını gözetleyebilir ve Birleşik Devletler ile Çin arasındaki anlaşmaya ne denli uyulduğunu belirleyebilirdi. Soğuk Savaş günlerinde, 'doğrulama', sadece uydulardan çekilen resimlerle ve analizcilerin füze silolarını ve rampalarını saymalarıyla yapılırdı. Fakat günümüzde, toprağın altına ne gizlendiğini değil, insanların kafalarına hangi fikirlerin sokulduğunu bilmek önem kazandı. Bunun için uydu fotoğrafları işe yaramaz ve yanıtları sadece sinyal istihbaratı verebilir. Sigint olmasaydı Washington karanlıkta kalırdı. Başka hiçbir istihbarat kaynağı –insan, askeri, diplomatik, fotoğraf, İsrail– Echelon sisteminin sağladığı cevapları veremedi. (Echelon, ticari haberleşmeleri dinlemek için genel bir terim haline gelmiş olan bir yazılım programının adıdır.)

Fakat, C-802 probleminin geçmişi Echelon'la ilgili tehlikeleri de göstermektedir. GCHQ, Microturbo'dan T. Dècle'nin İranlı Heidari'ye gön-

39) A.g.e.
40) A.g.e.
41) A.g.e.

derdiği faksı ele geçirdiğinde, faksı NSA'ya, Kanada CSE'sine, Avustralya DSD'sine, İngiliz Gizli İstihbarat Servisi'ne (MI-6) ve gümrük bürolarına geçti.[42] Nükleer güdümlü füze anlaşmasıyla ilgili diğer dinlemelerin pek çoğu gibi, bu mesaj da Yeni Zelanda GCSB'sine gönderilmedi, bunun muhtemel nedeni, bu ülkenin kendisini serbest nükleer bölge ilan etmesinin yarattığı tatsızlığın devam etmesiydi.

NSA'da, Dècle ile ilgili bilgi, Küresel Sorunlar ve Silahlar Grubu olan W Grubu'nun Füze Üretiminin Sınırlandırılması bölümüne (W9P3) gitti. NSA, Dècle ile ilgili raporu, sırasıyla, Paris ve Bonn'dakiler dahil dünya üzerindeki birkaç CIA istasyonuna, Birleşik Devletler Ticaret Bakanlığı'na ve gümrüklere gönderdi. Böylece, Dècle'yle ilgili faksın çekilmesinden sonraki birkaç gün içerisinde, dünyanın en azından dört ülkesinde bu faksı okuyan ve Dècle ismini sanki bir devlet düşmanıymış gibi kara listeye alan muhtemelen yüzlerce insan vardı. Fakat asıl sorun, analizcilerin yanılıp yanılmadıklarıydı. Microturbo, kuşkulandıkları gibi, Tahran'a füze motoru göndermiş miydi, yoksa Fransa'nın iddia ettiği gibi, bu basit bir jeneratör müydü? Echelon'un gri ve gölgeli dünyasındaki birçok şeye rağmen, bu küçük şey ya tamamen siyahtı ya da beyaz.

Sorunu çözmek amacıyla, 'özel parçalar' taşıyan gemi İran'a doğru yola çıkmaya hazırlanırken, Fransız ihracat müfettişleri Anvers'e uçtu.[43] Sandıkların açılması üzerine, Birleşik Devletler yetkililerine, 'özel parçaların' jeneratör olduğunu onayladıklarını söylediler. Bu olay, Birleşik Devletler yetkilerinin NSA ve GCHQ kopyalarını yeniden değerlendirmesine neden oldu. Fransızların verdiği bilgi ışığında, NSA, dinlenen bazı konuşmaların, daha önce düşünülenden daha muğlak ifadeler içerdiği sonucuna vardı. Microturbo tarafından gönderilen teçhizatın gerçekten bir jeneratör olabileceğini kabul ettiler, fakat jeneratörün askeri amaçlarla kullanılması da olasıydı. İlk raporlarda, "Bu bizim ille de hatalı olduğumuz anlamına gelmez"[44] diyordu eski bir Birleşik Devletler yetkilisi. "Fakat, bu şüphelerden daha önceden haberdar olsaydık, raporları o şekilde yazmazdık."

Microturbo başkanı Jean-Bernard Cocheteux de jeneratörün füze motoru olarak kullanılabileceği iddialarını kesinlikle reddediyordu. Jeneratörler, "füzelere itme kuvveti sağlayan motorlardan çok farklıdırlar"[45] diyordu

42) *A.g.e.*
43) Minter, "Tracking Arms."
44) *A.g.e.*
45) *A.g.e.*

ve füze motoru yapmakta kullanılamazlar. Füze konusunda "Microturbo SA, İran'a hiçbir zaman ve hiçbir şekilde yardımcı olmamıştır."

Dècle'yle ilgili sorunlar, UKUSA'nın tüm dünyaya yayılmış dinleme sisteminin potansiyel zararı üzerine yapılan tartışmaların merkezinde yer alır. Dinlenen kişi UKUSA ülkelerinden birinin vatandaşı olsaydı, rapor gönderilmeden önce adı rapordan silinirdi. Fakat böyle olmadığı için, adı bilgisayarlara, muhtemelen istihbarat teşkilatlarının izleme listelerine, gümrük bürolarına ve dünyanın her tarafındaki diğer gizli örgütlere ve polis teşkilatlarına bildirilirdi. Bu kuruluşların daha sonra bu bilgiyi kimlerle paylaştığı ise meçhuldür.

Eğer bu olduysa, bu işten hiçbir sonuç çıkmama ihtimali var, ama belki de Dècle daha sonra Amerika'ya ya da İngiltere'ye girmeye çalıştığında hiçbir açıklama yapılmadan reddedilecektir. Hatta, tutuklanabilir bile. Ayrıca, NSA'nın 'yeniden değerlendirmesinden' sonra, herkese gönderilen önceki raporlar da şüpheli durumlara işaret eden yeni sonuçlar mı ortaya çıkmıştı? Ya da, bu alıcılara sadece, Dècle ve Microturbo'nun İran'a gizlice nükleer güdümlü bir füze motoru sattığını belirten raporlar mı gönderilmişti? UKUSA ülkelerinde her hafta yüzlerce kez, tıpkı Microturbo dinlemelerinde ortaya çıkan kişiler gibi, UKUSA ülkelerinden olmayan masum insanların dahil edildiği karışık sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Hükümetin izleme teknolojileri daha çok hissedilir şekilde gelişirken, insan haklarına yönelik tehlikeler de aynı oranda artmaktadır.

2001 yılına gelindiğinde, UKUSA ortakları, gizli dinleme konusunda kendi kanunları, dili ve gelenekleri olan bir süper güç haline gelmişti. Gezegenin hemen her köşesinde ve dış uzayın derinliklerindeki gizli antenlerle her şeyi dinlediler. Bir zamanlar güçlü denizcilerin engin denizlere hükmetmesi gibi, UKUSA'nın amacı da siber dünyaya egemen olmaktır. NSA'nın duvarlarında, Kenneth A. Minihan'ın 1996 yılında direktörlüğe gelmesinden kısa bir süre sonra, GCHQ tarafından hediye edilen bir plaket asılıdır. Üzerinde, "Başarılı ortaklığımızın ellinci yılı anısına"[46] diye yazar ve "İngilizce konuşan halkların özel dostluğuna" işaret eder.

1990'ların sonlarında, NSA, çeyrek yüzyıl önceki esaslı kongre oturumlarından beri ilk kez, gizli dinleme faaliyetlerini soruşturan sorularla karşılaşıyordu. Şimdi bu sorular, Avrupalı parlamenterlerden, şüpheci muhabirlerden ve Birleşik Devletler'deki solcularla aşırı sağcıların daha önce görülmedik şekilde oluşturduğu bir ittifaktan geliyordu. Avrupa'nın başlıca

46) NSA, BRUSA-UKUSA 1946-1996 Plaketi.

kaygısı NSA ile ilgiliydi ve teşkilatın iş dünyasındaki haberleşmeleri dinleyerek Avrupa şirketlerinin ticari sırlarını Amerikan rakiplerine verdiğinden şüpheleniliyordu – Airbus'ın sırlarını çalıp Boeing'e vermesi örneğinde olduğu gibi.

NSA'nın eski ve yeni onlarca personeliyle yapılan görüşmeler, günümüzde teşkilatın bir şirket bilgilerini çalarak rakibine vermek suretiyle sanayi casusluğu yapmadığını gösteriyor. Fakat teşkilatın bunu yapmasını engelleyecek kanuni bir düzenleme yok ve NSA'nın hedeflerini Beyaz Saray ve CIA'nın da dahil olduğu müşterileri belirlediği için, teşkilatın gelecekte bu tür bir casusluk faaliyetine de karışacağı düşünülebilir. Bunun tek önkoşulu, sanayi casusluğunun ulusal güvenlik için artık gerekli olduğuna yönelik başkanın ya da Merkezi İstihbarat teşkilatı direktörünün gizlice vereceği sözlü bir emirden ibarettir. *Sırlar Evreni* için elde edilen bilgilere göre, 1990 yılında, Başkan George Bush iktidarı döneminde buna benzer bir şey neredeyse olacaktı.

O sırada NSA direktörü Tümamiral William O. Studeman'dı. 1990'da Studeman, "Birleşik Devletler'de iş dünyasına doğrudan istihbarat bilgisi sağlamaya çalışmanın önünde çok sayıda yasal ve etik sorunlar vardır" diyordu. "Ve bu yüzden, bu kararın henüz verilmemiş olduğuna inanıyorum. Bu konuyu ele alırken büyük bir dikkatle hareket edeceğimize inanıyorum. (...) Bunun yıllarca sürecek çok yavaş bir süreç olacağına ve ne tür kararlar alınacağı konusunda çok temkinli davranılacağına inanıyorum."[47]

Studeman'a göre talimat yukarıdan gelecekti. "Bu kararı verenler biz olmayacaktık" diyordu. "Merkezi İstihbarat direktörüne boyun eğmek ve bu özel konuda onun rehberliğini kabul etmek zorunda kalabilirdim." 1990'lar diyordu Studeman, "iktisadın Amerikan vatandaşları için temel ilgi alanı olmaya başladığı yıllardı. Bu durum anketlere de yansıyordu. Günümüzde daha fazla insan, askeri sorunlar ya da diğer dünya meselelerinden çok, ekonomik rekabetle ilgileniyor."

Kısacası, Amerika'nın büyük kulağını sessizce Airbus'a ve diğer yabancı sıkı rakiplere çevirmesinin zamanı gelmişti, ve eğer bu karar verilmiş olsaydı, NSA bu kararın gereğini yapmaya başlayacaktı. Studeman'a göre, teşkilat için bu, ahlaki değil mekanik bir meseleydi.

"İktisadi istihbarat ve iktisadi rekabet ulusal güvenlik çıkarı olarak tanımlanırsa, istihbarat topluluğu esas itibariyle kendi kaynaklarını sorunun

47) Studeman'ın Baltimore/Washington Ticaret Odası'nda yaptığı konuşmasının, yazardaki bant kaydından (29 Haziran 1990).

daha büyük bölümü üzerine yaymak zorunda kalacaktır ve sorun hâlâ çok büyüktür" diyordu. "Bütün coğrafik dağılım olasılıklarını göz önünde tuttuğunuzda ve bunun üzerine askeri, politik/diplomatik, ekonomik, sosyolojik, ekolojik ve şu an bizden bakmamız istenen diğer tüm alanları eklediğinizde (...) bu yeni bir dünyadır ve bu yeni dünyaya hazırlıksız yakalanmamız ve kötü başlangıçlar yapmamız mümkündür.". Ve devamında şunları söylüyordu: "Bizim için asıl sorun, emir verilmesi durumunda, birincisi, kendi içinde önemsiz sayılmayacak bu istihbaratı başarıyla toplamanın bir yolunu bulup bulamayacağımızdır. Ve ikincisi, bu istihbaratı nasıl kullanacağımızdır? (...) Kullanılamayacaksa toplamanın da bir anlamı yoktur."[48]

NSA yıllarca ekonomik istihbarat toplamış ama belirli şirketleri sanayi casusluğu amacıyla özel olarak dinlememişti. "Tam da şimdi, NSA'nın tüm dünyada topladığı ticari ve buna benzer bilgiyi, Ticaret Bakanlığı, Hazine ve Dışişleri gibi federal kuruluşlara iletiyoruz." demekteydi Studeman. "Bu bilgileri doğrudan sağlıyoruz ve onlar federal müşterilerdir."

NSA'ya, Amerikan iş dünyasına doğrudan rekabete yönelik istihbarat sağlaması yerine, iş dünyasına –ve Amerikan ekonomisine– verdiği desteği daha dolaylı yollardan artırması emredilmişti. Bu yollardan biri, yabancı rakiplerin Amerikan şirketlerinin de katıldığı ihaleleri kazanmak için kullandığı rüşvet gibi yasadışı ve aldatıcı taktikleri ortaya çıkarma gayretlerini kuvvetlendirmekti. Diğeriyse, önemli ticaret görüşmelerinde Birleşik Devletler hükümetinin müzakerecilerine istihbarat sağlamak için daha fazla kaynak ayırmaktı.

Yabancı ülkelerin Amerikan şirketleri hakkında casusluk yapmasının engellenmesine yardım ederken, NSA uzun yıllar boyunca 'savunmaya' dönük bir rol oynadı. "Kullandığımız istihbarat aracı, sanayi casusluğu amacıyla bize karşı bilgi toplayan diğer kişilere karşı, ya da bu sahada oyunu kabul edilmiş uluslararası kurallarla ya da iş dünyasının etik kurallarıyla oynamayan kişilere karşı istihbarat toplamaktır"[49] diyordu Studeman. Fakat 1990'da, Bush'un Beyaz Saray'ında ve CIA'da tartışılan soru, NSA'nın bundan sonra 'saldırıya' geçmeye başlayıp başlamayacağıydı. "Biz kesinlikle savunmacı tarafın yardımında olacağız"[50] diyordu Studeman. "Fakat okul saldırgan taraftadır."

48) *A.g.e.*

49) Tony Capaccio, "Spy Agency Is Against Industrial Espionage for U.S. Firms", *Defence Week* (20 Mart 1995), s. 1.

50) Studeman'ın Baltimore/Washington Ticaret Odası'nda yaptığı konuşmasının, yazardaki bant kaydından (29 Haziran 1990).

CIA, 'savunma'yı ilgilendiren meselelerin birinde, 1,4 milyar dolarlık bir sözleşmeyi Raytheon Şirketi'nden Thomson-CSF'ye kaydırması karşılığında, Fransız iş adamlarının Brezilyalı yetkililere yaptığı iddia edilen rüşvet teklifinin ayrıntılarını ele geçirdi. Sonra, işi alan Raytheon oldu. 1995'te Kongre'ye sunulan bir raporda, "Birleşik Devletler şirketlerinin de katıldığı ve toplamı yaklaşık 45 milyar dolar olan uluslararası ihalelerde, yabancı şirketlerin fiyat kırmak için rüşvete başvurduğu hemen hemen yüz olay saptanmıştır" diye yazıyordu. "Rüşvet teklif eden bu yabancı firmalar bu işlerin yüzde seksenini almıştır."

"Birilerinin bir Amerikan şirketini hedef aldığına ilişkin kesin kanıtlarımız olduğunda, diyordu Studeman, "istihbarat topluluğu bu şirketle irtibata geçer ve onları hedef alındıkları konusunda fiilen bilgilendirir ve ayrıca onlara, güvenlik sistemlerini geliştirmeleri ya da en azından sistemlerinin tehlikeye açık taraflarını teknik olarak en aza indirmeleri için bazı önerilerde bulunabileceğimizi söylerdi."[51]

Eski CIA Direktörü R. James Woolsey, Avrupalı şirketlerin hileli taktiklerini ortaya çıkarması için NSA'nın onları gizlice dinlemesi konusunda sözünü hiç sakınmayan birisiydi. "Evet, benim kıta Avrupalı dostlarım, sizin hakkınızda casusluk yaptık"[52] demekteydi.

> Anahtar kelimeler yardımıyla verileri bilgisayar kullanarak tasnif ettiğiniz doğrudur. (...) Doğru, benim Avrupalı dostlarım, rüşvet verdiğiniz için hakkınızda casusluk yaptık. Şirketlerinizin malları, Amerikan rakiplerinizin mallarından genellikle daha pahalı veya teknik açıdan daha az gelişmiş, ya da hem pahalı hem de eski teknolojiye sahip. Çok rüşvet vermenizin bir sonucu olarak. Bazı Avrupa ülkelerinde rüşvet hâlâ vergiden düşüldüğüne göre, bu suçun ortakları sizin hükümetlerinizdir.
>
> Sizi rüşvet verirken yakaladığımızda, bilmek istersiniz diye söylüyorum, rakip Amerikan şirketlerine konuyla ilgili tek bir kelime söylemedik. Bunun yerine biz, rüşvet verdiğiniz hükümetin yetkililerine gider ve bu tür bir şeyi iyi niyetli bulmadığımızı söyleriz. Çoğunlukla, en saygıya değer şekilde, (bazen Amerikalı bazen değil) ihalenin tamamı ya da bir kısmı için fiyat artırarak karşılık verirler. Bu durum sizi üzer, ve bazen sizin rüşvetçilerinizle diğer ülkenin rüşvetçileri arasın-

51) Capaccio, "Spy Agency Is Against Industrial Espionage for U.S. Firms".
52) R. James Woolsey, "Why We Spy on Our Allies", *Wall Street Journal*, 17 Mart 2000.

da karşılıklı şikâyetlere yol açar ve bu da zaman zaman açık bir skandala dönüşür. Biz skandalı severiz.

Daha önce de bahsedildiği gibi, 1990'larda NSA, uluslararası önemli ticaret konferanslarında daha saldırgan bir politika izler olmuştu. NSA'nın Sinyal Güvenlik Dairesi'ndeki atalarının Birleşmiş Milletler'i yönlendiren San Francisco konferansını gizlice dinlediği günden elli yıl sonra, Amerikalı sinyal istihbarat uzmanları başka bir konferansa gizli dinleme aygıtı yerleştirmeye hazırlanıyordu. Bu kez tarih Haziran 1995; katılımcılar Birleşik Devletler ve Japonya; konuysa lüks Japon arabalarının Birleşik Devletler'e ithalatıydı. Daha önce olduğu gibi, Amerikalı görüşmeciler konferansın dinlemenin daha kolay yapılabileceği Birleşik Devletler topraklarında yapılması için uğraşmışlardı. Japonlarsa buluşmanın kendi evlerinde gerçekleştirilmesini istiyordu. Sonunda bir uzlaşmaya varıldı: Görüşmelerin bir kısmı Cenevre'de (İsviçre), bir kısmıysa Washington'da yapılacaktı.

Tartışma, 28 Haziran'da yürürlüğe girmesi planlanan ve on dört lüks araç için ödenecek 5,9 milyon dolarlık ceza vergisi üzerinedir. 25 Haziran Pazar gecesi, Birleşik Devletler Ticaret Temsilcisi Mickey Kantor, hızla sona yaklaşan görüşmelerin son raundu başlarken konuşmaların yönünü başka tarafa çevirmek için Cenevre'ye geldi. Ertesi sabah, Kantor, İsviçre Alpleri'nin gölgesindeki Cenevre Gölü yakınlarında bulunan Intercontinental Hotel'de bir basın toplantısı düzenledi. Başkan Clinton, diyordu, "buraya gelmem ve, epeydir uğraşıyor olduğumuz gibi, Japon pazarını açmanın ve ticareti artırmanın bir yolu olup olmadığını görmem için her türlü çabayı göstermemi emretti."[53]

Kantor ve ekibinin müzakerelerde göstereceği 'her türlü çabaya' destek olmak amacıyla, bir grup NSA çalışanı[54] haftalar öncesinden Cenevre'ye uçtu ve yakınlarda bir yere yerleşti. Anlaşmazlığı çözmeleri için kendi hükümetlerine baskı yapan Toyoto ve Nissan yetkilileri arasındaki görüşmeleri gizlice dinlemek ve Kantor ve ekibini bu konuda bilgilendirmek için oradaydılar. Şanslıydılar çünkü Japon müzakereciler konuşmaları genellikle güvenli, şifreli telefonlarla değil, kullanması daha kolay olan ellerinin altındaki otel telefonlarıyla yaptılar.[55]

53) Carol Vinzant, "Kantor Arrives in Geneva for Japan Car Talks", Reuters (25 Haziran 1995).

54) Cenevre görüşmelerindeki NSA müdahalesi için, bkz. David E. Sanger ve Tim Weiner, "Emerging Role for the CIA: Economic Spy", *New York Times*, 15 Ekim 1995.

55) *A.g.e.*

NSA rüşvetçiliği araştırmak amacıyla ticari görevleri gizlice dinlerken, Amerika'nın bu dinlemelerden faydalandığına dair hiçbir delil yoktur. Ne de, görünüşe göre, GCHQ sanayi casusluğuna karışmıştır. 1984 yılında, GCHQ'da otuz senelik bir deneyime sahip eski bir dinleme operatörü şefi olan Jock Kane, teşkilatın yanlış idare edilmesinden ve zayıf güvenliğinden yakınan sert bir yazı yazdı. Ne var ki, yayınlanmadan önce Devlet Sırları Yasası kapsamında İngiliz hükümeti tarafından el konulan yazı asla gün ışığına çıkarılmadı. Yayımlanması denmekteydi talimatta, "Krallığa ait sırların ifşası ve Devlet Sırları Yasası'nın ihlali olacaktır".[56]

El konulmasından önce yazarın elde ettiği bir kopyada, Kane, kod adını kullanmadan Echelon sisteminin ne olduğunu tartışıyor ve sanayi casusluğuna işaret ediyordu:

> Başlıca hedef ILC [Uluslararası Lisansa Sahip Nakliye Şirketleri] idi. (...) Bu hatlar üzerinden her hafta, diplomasiden iş dünyasına, pazardaki petrol miktarına, dünyanın herhangi bir yerindeki mahsul kıtlığına ve sıradan yurtiçi telgraflara kadar olası her konuda binlerce mesaj işlemden geçiriliyordu.
>
> Bu dinlemelerden GCHQ'nun devasa bilgisayar kompleksine çok büyük miktarda sanayiyle ilgili istihbarat akar; bu istihbarat İngiliz sanayiciler için paha biçilmez değerde olabilirdi, fakat GCHQ şeflerinin –Kabine'nin değil– bu devasa bürokrasiyi büyük oranda finanse eden İngiliz sanayisinin tek 'müşterileri' olmaması gerektiğine dair aldıkları karardan dolayı, İngiliz sanayisi bu bilgilere asla erişme imkânı bulamamıştır.[57]

Avrupa'nın meselesi, UKUSA Echelon sisteminin yabancı şirketlerden ticari sırları çalıp bunları rakiplerine aktarıp aktarmaması mıdır? Hayır, değildir. Asıl mesele çok daha önemlidir: Echelon'un bir insan hakkı olan bireysel mahremiyeti ortadan kaldırıp kaldırmadığıdır. Konuşmaların parça parça ve muhtemelen bağlamdan kopuk bölümlerini duyan ve doğal olarak onları yanlış yorumlayan bir analiz uzmanı, sonra bu bilgiyi tüm dünyadaki casus örgütlerine veya polis teşkilatlarına aktarır.

Bu yanıltıcı bilgi, daha sonra, NSA'nın bilgisayar sisteminin neredeyse sonsuz belleğinde –5 *trilyon* sayfalık metni (241 km. yüksekliğinde bir kâğıt

56) Majestelerinin Başsavcısı ile Jock Kane arasındaki yazışma, Adalet Yüksek Mahkemesi, Kraliçe'nin Hâkimler Kurulu, #1984 A, No. 1116 (28 Mart 1984), s. 5.

57) Jock Kane, "GCHQ: The Negative Asset" (yayınlanmamış müsvedde), s. 79.

yığınını) depolayabilen bir sistem– depolanır.[58] Sistemde bir yıldan fazla saklanamayan Birleşik Devletler vatandaşlarına ait bilgilerin tersine, yabancı ülke vatandaşlarına ait bilgiler sonsuza dek saklanabilir. Hint mürekkebi kadar kalıcı olan işaret, sonsuza dek ilgili kişinin üzerinde kalır. Gümrükteki kara listeye neden alındığı, onu oraya kimin koyduğu, bir ihaleyi neden alamadığı –ya da daha kötü şeyler– asla kendisine söylenmeyecektir.

Birleşik Devletler'de sığınacak bir yer arayan Mısırlı göçmen Nasır Ahmet,[59] NSA ya da CIA'nın hakkında yalan yanlış bilgiye sahip olduğu kişilerden biriydi. Bu gizli bilgi Nasır'ın tutuklanmasına neden oldu; kefaletle serbest kalmasına izin verilmedi ve sınır dışı edilene kadar üç yıl fazla bir süre bir hücreye kapatıldı. Avukatı Abdeen Jabara'nın yıllar süren çabalarına rağmen, NSA'nın kanunsuz bir şekilde izlediği Nasır'la ilgili 'gizli kanıtın' ne olduğu, nereden geldiği ya da Birleşik Devletler'in bu bilgiyi nasıl elde ettiği asla açıklanmadı. Bu Kafkavari dünyada suçlamalarla savaşamazdı çünkü suçlamaların ne olduğu kendisine söylenmiyordu: Bunlar gizliydi. Ancak Arap-Amerikan topluluğundan gelen büyük baskılardan sonra, Adalet Bakanlığı nihayet bilginin bir kısmının açıklanmasını emretti. O zaman Ahmet başarıyla mücadele edebilmeye başladı ve sonunda özgür kalabildi. "Bu idari davanın daha iyi anlaşılmasıyla birlikte," deniyordu Ağustos 1999'da verilen yargı kararında, gizli kanıtın "şahsın [Mr. Ahmet] tehlikeli olduğunu desteklemek için yeterince güvenilir bir delil olamayacağı görülmüştür." O sıralarda, ülke çapında iki düzineden fazla insan bu türden 'gizli kanıtlarla' gözaltında tutuluyordu. Birkaç ay sonra, başka bir federal yargıç, Birleşik Devletler vatandaşı olsun veya olmasın, herhangi bir insanın 'gizli kanıtlara' dayanılarak göz altında tutulmasının anayasaya aykırı olduğuna hükmetti.[60]

UKUSA'nın dünya çapındaki dinleme ağı kontrolden çıkmış, mahkemesi, jürisi ya da savunma hakkı olmayan bir çeşit gizli siber polise dönüşmüştü.

NSA'nın Amerikan vatandaşları hakkında casusluk faaliyetinde bulunup bulunmadığı, uzun zamandır sıkıntı verici bir sorundur. Bu sorunun sicili, sadece teşkilatın yaptıklarından dolayı değil, aynı zamanda sorunun üze-

58) John Mintz, "The Secrets Out: Covert E-Systems Inc. Covets Commercial Sales", *Washington Post*, 24 Ekim 1994.

59) Bkz. "A Blow for Secret Evidence", *Washington Post* editörü, 6 Ağustos 1999.

60) Lorraine Adams ve David A. Vise, "Classified Evidence Ruled Out in Deportation", *Washington Post*, 21 Ekim 1999.

rine gidiş tarzından dolayı da utanç vericidir. 1960'ların sonlarında, NSA, yasalarla ya da anayasal sözleşmelerle sınırlanmayan, gizlilik ve güç takıntılı bir adam tarafından yönetilen bir teşkilattı. On yıllık başkan yardımcılığı süresince Louis Tordella, teşkilatı, durgun bir su birikintisinden Amerikan tarihinin en büyük ve en gizli istihbarat örgütü haline getirdi. Ne bundan önce ne de bugüne dek Amerikan casus dünyasındaki hiçbir kişi, böylesi bir gücü bu kadar uzun süre elinde tutmuştu. Fakat, sokak lambalarına toplaşan pervaneler gibi, bütün üst düzey yetkililer kamunun önüne çıkarken, Tordella karanlığa çekildi. Tordella'nın dünyası o kadar karanlıktı ki, kendisi de içinde kayboldu; Birleşik Devletler vatandaşlarıyla yabancı düşmanlar ve kanunlarla yönetilen ülkelerle gizli diktatörlükler arasındaki ayrımı yapamaz oldu. Her yer kulaklarla doluydu ve hiç göz yoktu; Tordella teşkilatını ve ülkesini bir uçuruma doğru sürüklüyordu.

Bu yüzden, 1967 sonbaharında, Birleşik Devletler Ordusu Amerikan vatandaşlarının ve gruplarının gizlice dinlenmesini talep etmeye başladığında, teşkilat bu isteğe körü körüne riayet ediyordu. O sırada askerler, Vietnam'daki savaşı protesto etmek için büyük bir kalabalığın planlı bir şekilde 'Pentagon'a yürümesinden' kaygılanıyordu. Ordu yetkilileri protestocuların isimlerinden oluşan bir liste hazırladılar ve NSA'dan bu isimleri izleme listesine almasını istediler.[61] Sonraki aylarda, CIA, FBI ve DIA da dahil diğer teşkilatlar da aynı yöntemi izledi. Şarkıcı Joan Baez tehdit olarak algılandı ve ismi, ünlü çocuk doktoru Benjamin Spock, oyuncu Jane Fonda ve Doktor Martin Luther King, Jr. gibi, listeye eklendi. Başıboş arsalarda büyüyen yabani otlar gibi, bu listeler de, daha fazla insanın adı eklendikçe ve hedeflerle ilişkisi olanların kendileri de hedef oldukça uzadı gitti.

1 Temmuz 1969'da, verilen bir kod isimle (Minare) birlikte kendine ait bir tüzük de kazanan bu yurtiçi izleme listesinin önemi daha da arttı. "MİNARE istihbaratı, özellikle, bireyleri ve iç kargaşalara, savaş karşıtı hareketlere/gösterilere karışan kurumları ve bu savaş karşıtı hareketlerin içinde yer alan asker kaçaklarını ilgilendiren haberleşmeleri içerir"[62] demekteydi tüzükte. Minare'nin NSA'nın parmak izlerini bu kanun dışı operasyondan uzak tutması da aynı derecede önemliydi. "Her ne kadar MİNARE Sigint (sinyal istihbaratı) olarak kullanılacak ve Sigint alıcı-

61) Bob Woodward, "Messages of Activists Intercepted", *Washington Post*, 13 Ekim 1975.

62) Amerikan Senatosu, İstihbarat Faaliyetleriyle İlgili Hükümet Operasyonlarını Araştırmak İçin Seçme Komisyon, Ulusal Güvenlik Dairesi, Dördüncü Yasa Değişikliği Hakları, Oturumlar, c. 5, 94. Kongre, 1. Celse (1976), s. 150.

larına dağıtılacaksa da," deniyordu tüzükte, "Ulusal Güvenlik Dairesi'yle (NSA) bir ilgili olmayacaktı."

Komünist olmayan dünyaya odaklanan G Grubu'ndan sorumlu Frank Raven, ani bir değişiklikle yurtiçi dinlemeye alınınca alt üst oldu, fakat yapabileceği pek bir şey yoktu. Bir noktada, hedefteki bir Amerikan vatandaşının ismi kendisine verildiğinde bu durumu protesto etti. "Bunun anayasal zeminde yasal olup olmadığı –yapmamız gerekip gerekmediği– konusunda karşı çıkmaya çalıştım," diyordu, "ve o zaman bana bu konuyu tartışamayacağım söylendi – emir en tepeden gelmişti."[63] Bazı hedefler, diyordu, düpedüz "saçmaydı." "Richard M. Nixon bir Quaker ve Amerika Birleşik Devletleri başkanı olduğu halde, J. Edgar Hoover size Birleşik Devletler'deki tüm Quakerlar'ın kapsamlı olarak izlenmesine dair bir talepte bulunduğunda, bu çok komik bir durumdu" diye hatırlıyordu Raven. Görünüşe bakılırsa, Hoover, bu dini grubun Güneydoğu Asya'ya yiyecek ve malzeme gönderdiğine inanmaktaydı.

Richard Milhous Nixon, Ocak 1969'da göreve başlayalı beri iki cephede birden savaşıyordu; biri Güneydoğu Asya'da Kuzey Vietnam'a karşı, diğeri ise ülkede sayıları giderek artan savaş karşıtı eylemcilere karşı. Savaş karşıtı hareketin yabancı devletler tarafından finanse edildiğine inanan Nixon, 5 Haziran 1970'te, Oval Ofis'te, sonradan NSA direktörü olan Tümamiral Noel Gayler ve CIA, DIA ve FBI şefleriyle bir araya geldi. Pat Buchanan'ın konuşma metinlerini yazan ekipten otuz yaşındaki Tom Charles Huston da toplantıda hazır bulunanlar arasındaydı. Bir avukat olan ve yakın zamanda Kara Kuvvetleri istihbarat subaylığı görevinden çıkarılan bu genç, meselenin kilit adamı olarak Beyaz Saray avukatlığına atanmıştı.

Nixon, o cuma öğleden sonra casus şeflerine, "Beyaz Saray'da aldığımız bilgiler üzerinde yaptığım değerlendirmeye dayanarak, bu devrimci grupların eylemleri hakkında istihbarat toplamak amacıyla, istihbarat topluluğu içinde yeterli kaynak ayırmıyor olduğumuza ikna oldum"[64] diyordu. DIA'dan Korgeneral Donald V. Bennett'a göre, "Başkan kıçlarımızı tekmelemişti."[65]

Fort Meade'de, Tordella, bu politika değişikliğine "NSA için cennetten gönderilmiş bir fırsat"[66] gözüyle bakıyordu. Sonunda, dev parabolik anten-

63) Frank Raven'le görüşme.

64) Amerikan Senatosu, İstihbarat Seçme Komisyonu, Kitap III, İstihbarat ve Amerikan Vatandaşlarının Haklarına Dair Detaylı Personel Raporlarına Ek, Son Rapor (23 Nisan 1976), s. 937, n. 45.

65) *A.g.e.*

66) *A.g.e.*, s. 965.

lerini içeriye, her şeyden habersiz Amerikan halkının üzerine çevirebilecekti. Gayler imzalı "NSA'nın Yurtiçi İstihbarata Katkısı"[67] başlıklı 'resmi gizlilikteki' bir tezkeresinin sunulmasını takiben, Huston, Nixon'ın imzalaması için bir öneri metni hazırladı. Öneri NSA'ya, "uluslararası hizmetleri kullanan Amerikan vatandaşlarının haberleşmelerini kapsayacak bir program yapma" yetkisi veriyordu. Hiçbir gerekçe ya da olası bir neden aranmayacaktı; herhangi birinin yaptığı uluslararası telefon konuşmaları ya da çektiği telgraflar dinlenebilir ve dağıtılabilirdi. Huston Planı olarak bilinen belgede, "FBI uluslararası haberleşmeleri izleyebilecek kabiliyetten yoksundur" deniyordu. "NSA, sınırlı bir zeminde bu işi halihazırda yapıyor ve sağladığı istihbarat çok yararlı olmuştur. Bu bilginin çoğu, özellikle Beyaz Saray'ın çok işine yaramıştır." Aynı zamanda, diğer casus teşkilatları üzerindeki kısıtlamalar da kaldırıldı.

Fakat Tordella'nın ofisindeki sevince karşılık, FBI'da öfke vardı. Raporu okuduktan sonra, J. Edgar Hoover 'öfkeden köpürdü'.[68] Tordella, daha önce Gayler'i uyarmıştı: Yurtiçi istihbaratı ilgilendiren konularda, kimse Hoover'a meydan okumamıştı.[69] Yaşlı kanun adamı, NSA ve diğer istihbarat örgütlerinin bu hamlesini kendi yetki alanına doğrudan bir tehdit olarak algıladı.

Hoover, kişisel özgürlükleri savunan birinin karakterine uygun olmayan bir şekilde, Başsavcı John Mitchell'ın odasına hışımla daldı ve emrin geri çekilmesini istedi. Mitchell da aynı fikirdeydi. Tezkerede dile getirilen kanunsuzluklar, diyordu, başkanlık politikası olamaz. Sonunda, Mitchell, Nixon'u programı geri çekmesi konusunda ikna etti; onaylandıktan beş gün sonra, başkan onayını geri çekti.

NSA'da, Tordella ve Gayler, Hoover'ın protestosuna ve Huston Planının iptal edilmesine çok sinirlenmişti. Ne var ki, onaya ihtiyaç duymadan yıllardır yurtiçi istihbarat yapmışlardı ve başkanın onayını resmen geri çekmiş olması bu işe son vermeleri için yeterli bir neden değildi. Aslında, Amerikalı isimlerden oluşan izleme listesi hiç olmadığı kadar hızlı şekilde NSA'ya akıyordu.

67) Amerikan Senatosu, İstihbarat Faaliyetleriyle İlgili Hükümet Operasyonlarını Araştırmak İçin Seçme Komisyon, Ulusal Güvenlik Dairesi, Dördüncü Yasa Değişikliği Hakları, Oturumlar, c. 5, 94. Kongre, 1. Celse (1976), s. 156-57.

68) Amerikan Senatosu, İstihbarat Seçme Komisyonu, Kitap III, İstihbarat ve Amerikan Vatandaşlarının Haklarına Dair Detaylı Personel Raporlarına Ek, Son Rapor (23 Nisan 1976), s. 956.

69) A.g.e., s. 933.

Huston'a, iç güvenlik konularındaki sorumluluğun yeni bir Beyaz Saray görevlisine verileceği ve bundan böyle kendisinin bu yeni görevlinin emrindeki personelle ilgileneceği bildirildi. Daha sonra yeni patronuyla tanıştırıldı: Adalet Bakanlığı'nda Mitchell'ın altında çalışan ve sadece birkaç gün önce Beyaz Saray'a transfer edilen genç avukat John Wesley Dean III. Dean, Huston Planını ofis kasasına kaldırdı ve kasanın şifresini çevirdi.

Üç yıl sonra, çalılıkların arasında bulunan bir ceset gibi, Huston Planı Nixon'ın aklından hiç çıkmayacak şekilde yeniden ortaya çıktı. Daha sonra patlayan Watergate skandalı başkanlığı için felaket oldu ve Oval Ofis mermilerle delik deşik olmuş bir sığınağa benzedi. Her gün ortaya çıkan olaylar krem renkli duvarlara yeni çatlaklar açtı. John Dean'le ilgili kusur en ciddi sorunlardan biriydi. Dokunulmazlık için savcılığa verdiği ifadesinde, Huston Planını pazarlık konusu yapmıştı. Planın içeriğini Beyaz Saray'daki çok az insan hatırladığından, belgenin önemini kavramak için bir koşuşturmadır başladı.

Oldukça kaygılı olan Richard Nixon, bu yeni gelişmeyi tartışmak üzere 16 Mayıs 1963'te avukatı J. Fred Buzhardt ile Oval Ofis'te buluştu. "Bu lanet olası şey de nedir?"[70] diye sordu Nixon.

"Bir istihbarat toplama planı var, Sayın Başkan, özellikle yurtiçinde" diye açıkladı Buzhardt.

Nixon şantaj kokusu almıştı. "Demek yurtiçinde, öyleyse bunun bizi korkutacağını düşünüyor" dedi. "Tanrı aşkına, nedir bu? Neden bu oyunu oynadığını düşünüyorsun?"

"Hiçbir fikrim yok, Sayın Başkan," diye yanıtladı Buzhardt. "Fakat sözlerinden ne olduğunu saptamayı başardık; bu şeyin bir kopyasını buldum, NSA'da – Lou Tordella'yla henüz konuştum."

Buzhardt, aynı çarşamba günü öğleden sonra geç saatlerde, özellikle çok endişeliydi, çünkü belge Nixon'un NSA'ya Amerikan vatandaşlarının yasadışı yollardan izlenmeye başlanması emrini verdiğini açıkça ortaya koyuyordu. Fakat Nixon'ın, Beyaz Saray'da geçirdiği dört yılı aşkın süreden sonra bile, NSA'nın ne olduğu konusunda –emri bizzat imzalamış olduğu halde– hiçbir fikri yoktu.

Buzhardt, "Şimdi, oldukça eminim ki, NSA..." diye söze başladığı sırada Nixon sözünü kesti. "Nedir bu NSA?" diye sordu. "Ne tür faaliyetler yürütüyorlar?"

70) Bu konuşma, *Transcripts of Newly Released White House Tapes* içinde bulunabilir (25 Şubat 1999), Richard Nixon Kütüphanesi.

"Ayrıntılarını bilmiyorum" diye yanıtladı Buzhardt. "Haberleşmeyle ilgili şeyler topluyorlar, aslında kullanmıyorlar."

"NSA'nın yaptıkları tamamen savunulabilir" diyerek içgüdüsel olarak karşılık verdi Nixon.

"Bence de savunulabilir" dedi Buzhardt, "ama sanırım, yurtiçiyle ilgili işleri daha geniş bir alanda ele alıyorlar."

Nixon'un yeniden kafası karıştı. "Tamam, bunun anlamı, nasıl topluyorlar – ne demek istiyorsun, elektronik izleme mi yapıyorlar?"

"Hedefleri –evet efendim– hedefleri Amerikan vatandaşlarının uluslararası haberleşmeleri" diye açıkladı Buzhardt.

"Şiddete karıştıklarından kuşkulandıkları için mi yapıyorlar bunu" diye sordu Nixon.

"Evet efendim," diyerek aynı fikirde olduğunu belirtti Buzhardt.

Nixon sadece imzaladığını değil, beş gün sonra belgeyi iptal ettiğini de unutmuştu. Fakat Savunma İstihbarat Dairesi Buzhardt'a gerçeği daha önce hatırlatmıştı.

"DIA sona erdirildiğini mi söylüyor, düşündükleri bunu mu?" diye sordu Nixon.

"Sona erdirildiğini düşünüyorlar" dedi Buzhardt. "Ve bana, Huston'dan bağımsız olarak, onayın anımsatıldığını düşündüklerini ve bunu Huston'ın dediğini söylediler. Şimdi bunu NSA tarafında esaslı bir şekilde kontrol edeceğiz ve bunun önemli olmasının nedeni, siz de hatırlarsanız, onların [NSA] ileri gitme konusunda en saldırgan grup olmasıdır."

"NSA" dedi Nixon.

"NSA" diye onayladı Buzhardt.

"Galiba NSA bir şeyler yaptı" diye ekledi Nixon, sonunda anlamıştı. "Elektronik işi."

Washington'da elçiliğe zorla girme konusunda NSA ile FBI arasında uzun süredir devam eden mücadeleden de konuşmaya başladılar. Tordella, kodları ve şifre makinelerini çalmaları için siyah çantalı uzmanlarını Washington'daki çeşitli elçiliklere göndermesi konusunda Hoover'a uzun zamandır baskı yapıyordu. Kaba kuvvet olarak bilinen bu yöntemle, NSA'nın şifreleri bilgisayar kullanarak kırmaya çalışmasından çok daha az zaman harcanacaktı. Hoover yıllarca bu tür operasyonları desteklemişti, fakat 1967'de, ekiplerinden birinin açığa çıkması halinde olası bir skandal çıkmasından korkarak bu uygulamaya son verdi.

29 Mart 1971'de Gayler, Hoover'ı yeniden işbirliği yapmaya zorlamak için, o ve Başsavcı John Mitchell'la buluştu. NSA'nın "en çok istediği"

diyordu, siyah çanta faaliyetlerinin kaldığı yerden devam etmesiydi. Hoover dayanamayıp araya girdi ve FBI için olası zararlarını göz önünde tutunca, bu tür bir operasyona destek vermede "hiç de çok hevesli" olmadığını söyledi. Toplantıya rağmen bu kan davası devam etti ve ancak Hoover'ın 2 Mayıs 1972'deki ölümünü takiben, L. Patrick Gray'in FBI direktörlüğü görevini devralmasından sonra, teşkilat NSA yararına elçiliklere zorla girme faaliyetlerine yeniden başladı.

Buzhardt'la Mayıs 1973'te yapılan Oval Ofis toplantısı sırasında, Nixon, elçiliklere yönelik siyah çanta işlerini gündeme getirdi ve Dean'in hatası sonucunda ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili uzayıp giden listeyi hatırlattı.

"Pat Gray atanıncaya kadar bu konuyu asla doğru dürüst ele almadılar" dedi Buzhardt.

"Kahretsin" diye ünledi Nixon.

"Pat NSA'yı ziyarete gitti, yanına da dört yardımcısını aldı ve Lou Tordella'ya, 'Sizinle daha önce çok faydalı şeyler yaptığımızı biliyorum' dedi. Pat değerleri tekrar bir araya getiriyordu."

"Bunu sana kim söyledi?" diye sordu Nixon.

"Bunu bana Tordella anlattı" dedi Buzhardt.

Daha sonra Nixon, başyaveri H. R. Haldeman'a şifreli bir şeyler söyledi; bu sözler, Hindistan ve Pakistan elçiliklerinde gerçekleştirilen siyah çanta işlerinin bu ülke şifrelerinin kırılmasını sağlayabileceğini belirtir gibiydi.

"Aslında, Hindistan-Pakistan meselesi," dedi Nixon "(...) bunu sonsuza dek gizlemek zorunda olsak da, bu sayede çözüldü."

Nixon'ın Buzhardt'la buluşması gece geç saatlere kadar sürdü ve ertesi sabah devam etti. İkili, sadece belgeler konusunda değil, aynı zamanda Amerikan vatandaşlarının hedef alınması ve siyah çanta faaliyetleri konusunda Beyaz Saray görevlileriyle NSA yetkilileri arasında yapılan görüşmelerin NSA tarafından gizlice kaydedilmiş olması ihtimalinden de endişeleniyordu.

"Bilmiyorum" dedi Buzhardt. "Teşkilatın tüm konuşmalarını kayıt ediyorlarsa [NSA] eğer, bu benim için sürpriz olmaz. Bunu itiraf edeceklerini sanmıyorum."

NSA'nın teşkilatın tüm konuşmalarını gizlice kaydetmesine görünürde destek verirken, "Hayır, yapmamalılar" dedi Nixon.

"Bana bile" diye yanıtladı Buzhardt. "Fakat kesin bir izlenim edindim."

"Onlar, (hiç olmayacak bir şeyin peşinde koşan?) bir ekip" dedi Nixon. (Parantez içindeki vurgu aslının aynısıdır.)

"Orada insanlar (75.000?) var" diye ekledi Buzhardt." (Parantez içindeki vurgu aslının aynısıdır.)

"Hoover'ın tüm konuşmalarını kaydettiğini sanıyorum" dedi Nixon.

16 ve 17 Mayıs 1973 günlerinde Nixon'la yaptığı görüşmede, Buzhardt NSA'nın çok gizli ve yasadışı başka operasyonlarını da gündeme getirdi. Bunlardan birinin kod adı Shamrock'tu ve Birleşik Devletler'in Western Union gibi başlıca telgraf şirketlerinin gizlice NSA'ya devredilmesine ilişkin bir anlaşmayı içeriyordu. Anlaşmaya göre, her gün Birleşik Devletler'e gelen ve Birleşik Devletler'den giden bütün mesajların kopyaları NSA'ya gönderilecekti. (Aslında, 1970 sonlarında NSA, 600 binden fazla Amerikan vatandaşının isminden oluşan bir izleme listesi hazırlamıştı. Bu isimler NSA'nın bilgisayarlarına girildi ve bu isimlerden herhangi birisinin yaptığı herhangi bir görüşme –örneğin, Shamrock sayesinde elde edilen telgraflar– yakalanacak, analiz edilecek ve böylece elde edilen bilgi federal hükümetten isteyen herhangi birine gönderilecekti.) "Evet, Sayın Başkan," dedi Buzhardt, "bazıları iç ve, bu yabancı istihbarat işi gibi, bazıları dış hat üzerinden yapılan istihbarat toplama operasyonlarında başvurulan yöntemlerden biri, yabancı bir ülkeye gönderilen ve oradan gelen haberleşmelerin buradaki haberleşme şirketlerinden biri kullanılarak toplanmasıdır."

Watergate sorunlarıyla doğrudan ilgisi olmadığından, Nixon bu konuyla pek ilgilenmedi. "Fakat hiç değilse bu bir Watergate hikâyesidir, bu..."

Tümceyi Buzhardt tamamladı: "Bu bir fiyasko olacak. NSA, yurtiçinde karıştığı herhangi bir şeyi dış politika olarak tanımlar."

NSA'nın şansına, Nixon ve Buzhardt, Shamrock hakkında daha fazla konuşmadı. Ama 1975'te, Nixon emekli olduktan iki yıl sonra, açılan başka bir soruşturma bu operasyonla ilgili ipucu toplamaya başladı. Birleşik Devletler istihbarat topluluğunun olası yasadışı faaliyetlerini, bu kez Idaho Senatörü Frank Church araştırıyordu.

Soruşturma komisyonuna atananlardan L. Britt Snider,[71] otuz yaşında bir avukattı. "Ulusal Güvenlik Dairesi'nin (NSA) neden Birleşik Devletler'in en gizli istihbarat teşkilatı olarak algılandığını çözmeye çalışacağım bu göreve getirildim" diyordu. Patronu onu şöyle uyarıyordu: "Bu teşkilata 'Böyle Bir Teşkilat Yok' (*No Such Agency*) derler."

Snider, kamu kayıtlarına giren ve NSA'dan bahseden her şeyi Kongre Araştırma Servisi'den [CRS] talep ederek işe başladı. "Çok geçmeden,

71) Onun açıklamaları CIA'dan alınmıştır, L. Britt Snider, "Unlucky Shamrock: Recollections of the Church Committee's Investigation of NSA", *Studies in Intelligence* (Kış 1999-2000).

CRS bize, *Government Organization Manual*'dan (Hükümet Organizasyon Kılavuzu) alınma bir paragraflık bir tanımlamayla, *Rolling Stones* dergisinden yanlış olduğu aşikâr bir alıntı gönderdi. (...) 1975'te NSA, daha önce Kongre ile yanlış bir ilişkiye asla girmemiş bir teşkilattı."

NSA'nın en karanlık sırlarının ilk ipuçları, istihbarat topluluğu hakkında, sonradan Başkan Yardımcısı olan Nelson Rockefeller tarafından yürütülen önceki bir soruşturmanın son raporundaki yorumlardan geldi. "İlk ipucu, telgrafların kopyalanması amacıyla CIA'nın NSA'ya sağladığı New York'taki bir ofisten söz ediyordu" demekteydi Snider. "Diğeri ise, CIA'nın NSA'dan savaş karşıtı hareketin aktif olarak içinde yer alan bazı Birleşik Devletler vatandaşlarının konuşmalarının dinlenmesini talep ettiğini ortaya çıkarıyordu. Sonunda dişe dokunur bir şeyler elde etmiştik."

NSA, iki alanla ilgili belgelere yönelik tüm soruları ve talepleri haftalarca engelledi. Sonunda, Church Komisyonu NSA'ya resmi sorgulama memurlarını gönderdi, fakat teşkilat konunun çok hassas olduğunu iddia ederek konu hakkında sadece Church ve en yüksek makamdaki azınlık üyesi John Tower'a bilgi verilebileceğini söyledi. Fakat daha sonra, *New York Times*'da, NSA'nın Birleşik Devletler vatandaşlarının uluslararası haberleşmelerini gizlice dinlediğini iddia eden bir makale yayınlandı.[72] "Bu iddialarla birlikte sorun artık kamuoyuna mal olmuştu," diyordu Snider, "NSA konunun kendisini ilgilendiren tarafını açıklamak istedi." Snider'a NSA'da Shamrock Operasyonu'yla ilgili bir brifing verildi, operasyon o denli gizliydi ki, teşkilatın içinde bile sadece birkaç kişinin operasyonun varlığından haberi vardı.

Brifingi veren kişi Snider'a, "Bir kurye her gün trenle New York'a gidiyor ve büyük manyetik bantlarla birlikte Fort Meade'ye dönüyordu; bu bantlarda, üç telgraf şirketi aracılığıyla bir önceki gün New York'tan gönderilen uluslararası mesajların kopyaları vardı" diyordu. "Daha sonra bu bantlar, dış istihbarat elde etmek amacıyla elektronik işlemden geçirilirdi, ki bu işlem Birleşik Devletler'deki yabancı kuruluşlardan gönderilen mesajlara ya da şifreli görünen tüm mesajlara uygulanırdı." Birleşik Devletler vatandaşları tarafından yabancı ülkelere gönderilen bu mesajlar bantlarda yer alıyor olsa da, brifingi veren kişi, onlara bakalım derken "asıl işlerimizi takip etmekte zorlanıyorduk" diye ekliyordu. Daha sonra aynı kişi, programın bir önceki mayıs ayında, Church Komisyonu NSA'da in-

72) Nicholas Horrock, "National Security Agency Reported Eavesdropping on Most Private Cables", *New York Times*, 8 Ağustos 1975.

celeme yapmaya başladığında, savunma bakanı tarafından sona erdirildiğini söyledi. "Komisyonun konuyla ilgilendiğini bildiği için mi bakanın programı durdurduğunu sordum" diyordu Snider. "Tam olarak değil," dedi brifingi veren kişi, "programın çok fazla bir getirisi yoktu."

Fakat Snider programın geçmişini ne zaman araştırmaya girişse, sorularına –nasıl başladı, kim onay verdi, ne kadar zamandır devam ediyordu– karşılık kendisine hep "bilmiyorum" dendi. Operasyonun sır olarak kalmasını sağlayan, diyordu brifingi veren kişi, Nisan 1974'te direktör yardımcılığından emekli olan Dr. Louis Tordella'ydı.

Eylül ayının bir pazar günü öğleden sonra, Snider Tordella'nın Kensington'daki (Maryland) evinin kapısını çaldı. "Benim gibi birine sırlarını söyleme fikrinin Tordella'yı rahatsız ettiği çok açıktı" diyordu Snider. "Ne benden, ne komisyondan ve ne de 'gerçeklerin' ortaya çıkma ihtimalinden endişe ettiğini söyledi. Shamrock hakkında ne bildiğimi sordu. Ona anlattım. Uzun uzun içini çektikten sonra, Shamrock hakkında akşamın erken saatlerine kadar süren ciddi ve ayrıntılı konuşmasına başladı."

Tordella, Snider'a, Shamrock'ın II. Dünya Savaşı'nı izleyen günlerdeki kökenlerini anlattı. "Bütün büyük uluslararası kurye şirketleri işin içindeydi," diyordu Tordella, "fakat hiçbiri yaptıkları iş için asla beş kuruş para almadı." Şirketlere, Başkan Harry S. Truman ve Başsavcı Tom Clark'ın programdan haberdar oldukları ve devam etmesine onay verdikleri konusunda teminat verilmişti. Fakat, Tordella, nihayet 1973'te Savunma Bakanı James R. Schlesinger'e bizzat kendisi söyleyinceye kadar, bundan başka üst düzey bir onayın olmadığını biliyordu. "Bildiğiniz gibi," diyordu Snider, Savunma Bakanlığı'na giden NSA raporlarına rağmen, "Schlesinger böyle bir brifing alan tek savunma bakanıydı".

Tordella, cezaevinde itirafta bulunan bir tutuklu gibi, bu yasadışı düzenin ana hatlarını çizdi. Daha sonra, Snider konuyu özetledi:

> 1950'ler boyunca kâğıt bantlar kullanılırdı.[73] Kâğıt bantlar zımbayla delinir ve sonra elektronik yayın için taranırdı. Her gün bir NSA kuryesi gelir ve gönderilmeden bekletilen makaralarca delinmiş kâğıt bandı alıp Fort Meade'ye götürürdü. 1960'lı yılların başlarında, şirketler manyetik bant kullanımına geçti. Programı sürdürmeye razı olsalar da, şirketler manyetik bant makaralarını korumak istiyordu. Bu durumda, NSA, şirketlerin kullanmakta olduğu manyetik bantları kop-

73) CIA, Snider, "Unlucky Shamrock."

yalamak için bir yer bulmak zorunda kaldı. 1966'da, Tordella'nın bizzat kendisi, NSA'nın manyetik bantları kopyalayabilmesi için New York City'de bir yer kiralanması konusunda CIA'dan yardım istedi. Bu böyle 1973 yılına kadar devam etti, diyordu Tordella, avukatlarının artan kaygıları nedeniyle CIA anlaşmadan çekilince de sona erdi. Daha sonra NSA, kendi ofisi için Manhattan'da yeni bir yer buldu.

Tordella, birçok NSA çalışanının Shamrock'tan haberdar olduğunu, ama yıllarca devam eden programın sorumluluğunu sadece –doğrudan kendisine rapor veren– alt düzeyde bir idarecinin taşıdığını hatırlıyordu. (...) Tordella'nın anımsadığına göre, kimi zaman Shamrock hakkında herhangi bir şey duymadan yıllar geçtiği olurdu. Kimsenin fazla dikkatini çekmeden, diyordu, operasyon sadece yürütüldü.

Amerikan vatandaşlarının uluslararası haberleşmeleri üzerinden casusluk faaliyeti yürütmek için, NSA'nın Shamrock'tan aldığı bilgileri kullanıp kullanmadığını sordum. 'Aslında değil' diye yanıtladı Tordella. Dediğine göre, NSA kural olarak bu tür haberleşmelerle ilgilenmiyordu, fakat yurtdışından kimlerle görüştüklerini belirlemek amacıyla bazı Amerikan vatandaşlarının adlarının NSA tarafından kullanıldığı birkaç olay olmuştu; yapılan bu kadardı ve Shamrock'tan alınan bilgi bu kriterlerle göre tasnif edilirdi. Nixon yönetiminin Shamrock'u FBI'ya devretmeyi düşündüğünü, fakat FBI'ın istemediğini de belirtti.

NSA'nın Amerikan vatandaşlarının telgraflarını okuması yasal mı diye sorduğumda, "Bunu hukukçulara sormak zorunda kalacaksınız" diye yanıtladı.

İlgilenilmesi gerekenin şirketler olduğunu düşünmüştüm dediğimde, Tordella, "bu konuda beni de şirketler endişelendiriyor" diye yanıtladı. Ne yaptılarsa yurtsever oldukları için yaptıklarını söyledi. NSA'nın bantları, dış istihbarat aramak için istediğini sanıyorlardı. Bu, NSA'nın göreviydi. Amerikan vatandaşlarının telgraflarına bakıldıysa bile, şirketlerin bu konudan haberi yoktu.

Hükümete bu bantları sağlayan şirketlerin, böylelikle hükümetin kendilerini istediği gibi kullanmasına da izin verdiklerini bilmeleri gerekirdi görüşüyle karşılık verdim. Bir sorumluluk taşımak zorundaydılar.

Bu yorum, görüşmemiz boyunca ilk kez, Tordella'nın tepesinin atmasına neden oldu. Şirketler sorumlu değildi diye tekrarladı, onlar sadece hükümetin istediği şeyi yapıyorlardı, çünkü onlara bunun ulusal güvenlik için önemli olduğu güvencesi verilmişti. Rolleri komisyon tarafından teşhir edilmiş olsaydı, dava açılmasa bile, bu durum onları

utandıracak ve diğer şirketlerin Birleşik Devletler istihbaratıyla işbirliği yapma cesaretini uzun yıllar kıracaktı. Ona, komisyonun, şirketlerin katılımı da dahil meselenin bütününü nasıl ele alınacağına henüz karar vermekte olduğunu söyledim. Arkadaşça ayrıldık, fakat olayın nasıl sonuçlanacağı konusunda endişeleri olduğu belliydi. Siyasetçilere güvenmediği çok açıktı.

Tordella'nın hatasını kabul etmesinin ardından, Snider şirketlerin neyi bildiğini ve ne zamandan beri bildiğini araştırmaya başladı. Sadece RCA Global'ın eski bir çalışanı, program başladığında bu işteydi. "Kara Kuvvetleri'nden yetkililerin kendisine geldiğini ve şirketten işbirliği yapmasını istediklerini söylediler," diyordu Snider, "ve yazık ki bu onun için yeterliydi." Öte yandan, ITT'den bir yönetici, "adını ve konumunu aldığım adamla ilgili her soruya, sözbirliği etmişçesine itiraz etmeye başlayan bir grup avukatla beraber ifade vermeye geldi. Onlara, burasının mahkeme salonu olmadığını, Birleşik Devletler Senatosu'nda olduklarını ve sorduğum sorulara itiraz etmeye devam ederlerse, itirazlarını geçersiz kılacak bir senatör çağıracağımı söyledim. Bundan sonra sesleri kısıldı."

Komisyonun rapor taslağı hazırlanırken, Snider şirket isimlerinin kamuoyuna açıklanmasına karşıydı. Fakat komisyon başkanı Frederick A. O. Schwartz aynı fikirde değildi. "Müşterilerinin mahremiyetlerini korumak şirketlerin görevidir;" diyordu, "ifşa edilmeyi hak ettiler. Komisyon bunu yapmazsa, kendisi eleştiri konusu olur."[74] Church'un baskısıyla komisyon, –NSA'nın şiddetli itirazlarına ve Cumhuriyetçi üyelerinin büyük memnuniyetsizliğine rağmen– oylama sonucunda raporu kamuoyuna açıklama kararı aldı.

Church ve diğer senatörleri telefonla arayan Başkan Gerald Ford, onlardan konuyu yeniden düşünmelerini rica etti. Fakat Church ileri gitmekte kararlıydı ve ertesi gün, NSA direktörü Korgeneral Lew Allen'in, komisyonun halka açık bir oturumunda ifade vermesi planlandı – NSA için benzeri görülmemiş bir durumdu bu. (Raporda yer alan ifade, elbette kapalı bir celsede alınmıştı.) Allen, tüm televizyon kameralarının doluştuğu duruşma odasında, komisyonun tamamıyla yüzleşti. Church, şirketlerin adını vermeden, Shamrock meselesini gündeme getirdi. "Ona göre," diyordu Snider, "program yasadışıydı ve açıklanması ulusal güvenliğe zarar vermezdi." Fakat komisyonun, Senatör Bary Goldwater ve Senatör Howard Baker da dahil,

74) *A.g.e.*

Cumhuriyetçi üyelerinden gelen yoğun itirazlar üzerine, Church, Shamrock konusunu tartışmayı daha sonraki kapalı oturumlara bırakmaya razı oldu.

Sonraki birkaç günde, Beyaz Saray, Shamrock meselesiyle ilgili her şeyin nihai rapordan çıkarılması için komisyondan ricacı olmayı sürdürdü. "Komisyon'un çalışmaya başlamasından beri ilk kez," diyordu Snider, "açıkça başkanın ağzından konuşan Başsavcı Edward Levi, kişisel olarak Komisyona başvurarak ulusal güvenliğin zarar göreceği gerekçesiyle Shamrock konusunun raporda yayınlanmamasını istedi." Fakat komisyon üyeleri arasındaki ağırlıklı görüş konunun açık edilmesi yönündeydi. "Amerikalılara ait telgrafların yıllardır bir istihbarat servisine teslim ediliyor olması senatörlerin canını sıkmıştı" diyordu Snider. "Her ne meşruluk zemininde olursa olsun, bu asla olmamalıydı. (...) Bu şirketlerin kimlikleri neden ulusal güvenliği ilgilendiriyordu? Evet, rapor onları mahcup duruma düşürebilir ve belki de haklarında dava açılmasına neden olabilir, fakat bunun gizlenmesini gerektiren şey nedir?"

Böylece, Komisyon, Beyaz Saray'ın itirazlarına aldırmadı ve bunları suçluluğu açığa vuran kanıtlar olarak bir kenarda bırakmaya karar verdi. "Bildiğim kadarıyla bu olay, bu güne dek bir Kongre Komisyonunun başkanlık makamının itirazını ve gizli bilgi nitelemesini geçersiz kılmak için oylama yaptığı tek olaydır" demekteydi Snider.

Aylar sonra, Mart 1976'da komisyona, NSA'nın 'alt kademedeki bir çalışanının' Shamrock'la ilgili bir dosya keşfettiği bildirildi – ilk kez böyle bir dosya keşfediliyordu. (Komisyon raporunu, dinlediği ifadelere dayandırmıştı.) "Dosyanın tam bir bilgi deposu olduğu ortaya çıktı" diyordu Snider. "Belgeler, Shamrock'la ilgili herhangi bir doküman bulamadıklarını iddia eden şirketlerin dürüstlüğüne de gölge düşürüyordu. Nihayet dosya, şirketlerin en azından dört yıldır ortak yönetildiklerini belgeliyordu."

2000 yılına gelindiğinde, Snider istihbarat topluluğu içinde yükselmiş ve CIA'nın başmüfettişliğine yükselmişti. "İstihbarat örgütleriyle özel şirketler arasındaki devam eden ilişkiyi görmek için geldim" diyordu geçmişe bakarak. Avukatlar eskisinden daha fazla işin içinde olmaya başladılar, ama artık yasallıkla ilgili sorunlar ihmal edilmiyor ya da çözümlenmemiş olarak kalmıyor. Anlaşmalar yazıya döküldü ve sorumlu görevliler tarafından imzalandı.

"Bu soruşturmanın NSA için uzun vadede faydalı olduğunu da düşünüyorum. Bu türden başka bir deneyim yaşamak istemeyen NSA, Church Komisyonu'nun ardından, operasyonlarının uygulanabilir yasalara göre yürütülmesinin sağlanabilmesi amacıyla çok katı kurallar benimsedi. Birleşik Devletler vatandaşlarının haberleşmeleri söz konusu olduğunda, NSA'nın

özellikle titiz çalıştığını kendi kişisel deneyimlerime dayanarak söyleyebilirim. Kuşkusuz ki morallerini çok bozmuş olsa da, Church Komisyonu'nun soruşturması aynı zamanda NSA'nın Birleşik Devletler yasalarının sınırları içinde kalan bir sistem tesis etmesine ve esas görevine odaklanmasına neden oldu. Yirmi üç yıl sonra, bundan hâlâ memnuniyet duyarım."

Church Komisyonu'nun soruşturması sonucunda yapılan reformlardan biri, ilk kez NSA'nın neyi yapabileceğinin ve neyi yapamayacağının ana hatlarını çizen Dış İstihbarat İzleme Yasası'nın (Foreign Intelligence Surveillance Act: FISA) çıkarılmasıydı. Bu yeni düzenleme, Shamrock operasyonu kapsamında yapıldığı gibi, işlemden geçmemiş telgraf mesajlarının toptan bir şekilde ve gerekçe gösterilmeden edinilmesini yasaklıyordu. Ayrıca, Amerikalıların isimlerinden oluşan keyfi izleme listeleri düzenlemek de yasaklanıyordu. FISA kapsamında, gizli bir federal mahkeme kuruldu: Dış İstihbarat İzleme Mahkemesi (Foreign Intelligence Surveillance Court: FISC). NSA'nın bir Amerikan vatandaşını veya Birleşik Devletler sınırları içinde sürekli oturma hakkı olan –'yeşil kart' sahibi– bir yabancıyı hedefine alabilmesi için bu mahkemeden gizli bir yetki alması gerekir. Bu yetkiyi alabilmek için de, NSA görevlilerinin, hedeflerine almak istedikleri kişinin ya yabancı bir gücün ajanı olduğunu ya da casusluk veya terörizm faaliyetlerine karıştığını göstermek zorundadır.

Fakat, Birleşik Devletler'de bu konular FBI'ın yetki alanına girdiğinden, NSA bu işlere çok nadir dahil olur. Bu yüzden, Sigint'le uğraşan üst düzey bir Birleşik Devletler istihbarat görevlisine göre, NSA yurtiçindeki Amerikalıları hedef almıyordu. "Açıklığa kavuşturmak istiyorum ki," diyordu görevli, "Birleşik Devletler'deki tanınmış Amerikan vatandaşlarını bile bile hedef almayız – nokta. Ve bu yüzden, böyle bir insanı hedef almak amacıyla mahkemeden yetki almaya gitmeyiz, çünkü o tür insanlardan hiçbirini hedef almayız. (...) Birleşik Devletler'deki casuslar FBI'ı kaygılandırır."[75] Aynı şeyin terörist faaliyetlere karıştığından şüphelenilen yabancılar için de geçerli olduğunu söylüyordu. "Usame Bin Ladin (...) Birleşik Devletler'e gelir, sınırı geçerse" diyordu aynı görevli, "bu adamla biz ilgilenmeyiz. Bunu yapacak olan FBI'dır, çünkü o Birleşik Devletler sınırları içerisindeki bir teröristtir." Bu yüzden, 1999 yılında Dış İstihbarat İzleme Mahkemesi'nin onayladığı 886 –o güne dek görülen en yüksek rakam– dinleme yetkisinin[76] çok büyük bir çoğunluğunu FBI talep etmiştir.

75) Üst düzey istihbarat görevlisiyle görüşme (Temmuz 2000).
76) Başsavcı Janet Reno'dan Meclis Sözcüsü J. Dennis Hastert'a mektup (27 Nisan 2000).

Bununla beraber, adli önlemler sınırda sona eriyordu. "Birleşik Devletler dışındaki Amerikan vatandaşları FISA kapsamına girmez" diye ekledi görevli. Ülke dışındaki Amerikalıları hedef alabilmek için gereken tek şey, Birleşik Devletler başsavcısının onayıdır. Buna rağmen, deniz aşırı ülkelerde NSA tarafından hedef alınan Amerikalıların sayısı çok azdır. "Herhangi bir zamanda," diyordu üst düzey görevli, "beş kişi hedef alınmış olabilir. (...) Bu kişiler de, hemen hemen hiç şüphe yok ki, dış güçlerin ajanıdırlar. Ya teröristlerdir ya da yabancı bir hükümetin görevlileri veya çalışanlarıdır. Jane Fonda'dan söz etmiyoruz."

Aynı görevli sözlerini şöyle sürdürüyordu: "Yabancı bir ülkedeki X kişisinin terörist olduğunu ortaya çıkaracağız. Belki bu adamın yeşil kartı var ve daha önce Birleşik Devletler'de yaşıyordu. Yeşil kartı var ve biz de ona Amerikan vatandaşı muamelesi yaparız. Yani, bizim uğraştığımız insanların çoğu, vatandaşlar değil, başka bir ülkeye geri dönmüş olan yabancı yerleşimcilerdir."

Öte yandan, Birleşik Devletler'deki yabancı elçilikler ve diplomatlar hakkında casusluk faaliyeti yürütmek için NSA'nın FISA mahkemesinin emrine ihtiyacı yoktur; başsavcıdan alınacak tek bir 'onay' bütün bir yıl için yeterli olur.

Amerikalıların kasten hedeflenmesi, sorunun sadece bir kısmıdır. Diğeri ise, bir Amerikalı –ya da UKUSA'ya üye başka bir ülkenin bir vatandaşı– bu haberleşme alanına kazara girdiğinde ne yapılacağıdır. Bu durum, teknolojik gelişmelerle birlikte giderek daha da olası hale geliyor. "Şebekeler çöktü, iç içe geçti," diyordu kıdemli bir NSA görevlisi, "ve hedeflerimizin birçoğu kullandığımız aynı şebekenin içindedir. Bu şu an için tam bir 'şebeke'dir – küresel telekomünikasyon altyapısı."[77]

UKUSA ülkelerine bağlı yerleşimcilerin isimlerinin açıklanmasına ağır sınırlamalar getirildi. Bu durum, Dècle gibi Avrupalı isimlerin serbestçe kullanılması ve dağıtılmasıyla taban tabana zıttı. "Kimi hedef alabiliriz; nasıl istihbarat toplayabilir, seçebilir ve bu tür bilgiyi nasıl saklayabiliriz; Birleşik Devletler vatandaşlarına ait bilgiyi nasıl yayınlayabiliriz?"[78] gibi soruları yanıtlayan NSA'nın kutsal kitabı, Birleşik Devletler Sinyal İstihbarat Yönergesi 18'dir (USSID 18): "Birleşik Devletler Sigint Sistemi'nin Sinyal İstihbaratı Operasyonlarındaki Sınırlamalar ve Yöntemler."[79] İlk

77) Kıdemli bir NSA görevlisi ile görüşme.

78) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, USSID 18 Yönergesi (15 Nisan 1998), s. 2.

79) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, USSID 18 (26 Mayıs1976), s. 1-15 ayrıca Ek'ler. Yönerge, 27 Temmuz 1993 de dahil olmak üzere, yıllarca düzenli olarak elden geçirildi.

kez Mayıs 1976'da, Church Komisyonu soruşturmasından kısa bir süre sonra hazırlandı ve ara sıra güncellendi.

1999 yılına gelinceye dek, günümüz modern sinyal istihbarat çalışmalarını daha iyi yansıtması için USSID 18'in bütünüyle yeniden yazılmasının gerekip gerekmediği bir grup insan tarafından sorgulandı. NSA'nın düzenlediği bir panelde, "Bu endişeler meşrudur"[80] deniyordu. "USSID 18'i okumak ve anlamak kolay değildir. Karmaşık bir konuyla ilgili bir belgedir ve bu yüzden dikkatle okunması gerekir. Bu bir gerekçe değildir ama, gene de yeniden yazılacaktır."

Yönergedeki kilit tanım, 'Birleşik Devletler vatandaşları' tanımıdır, çünkü verilen bir dinlemenin taranıp taranmayacağını, analiz edilip edilmeyeceğini ve yayınlanıp yayınlanmayacağını belirler. "Halen Birleşik Devletler'de olduğu bilinen bir insana," deniyordu, "sürekli ikâmet izni kabul edilmemiş bir yabancı olduğu gerçekten tespit edilmedikçe, Birleşik Devletler vatandaşı muamelesi yapılacaktır; ya da, bir kişiye ait haberleşmelerin durumu veya doğası inandırıcı değilse, bu kişi Birleşik Devletler vatandaşı değildir."

Öte yandan, "Halen Birleşik Devletler sınırları dışında olduğu bilinen ya da nerde olduğu bilinmeyen bir insana, bu durumu gerçekten saptanamadıkça, Birleşik Devletler vatandaşı muamelesi yapılmayacaktır; ya da bir kişiye ait haberleşmelerin durumu veya doğası inandırıcıysa, bu kişi Birleşik Devletler vatandaşıdır.

1994'te, Birleşik Devletler vatandaşlarının isimlerinin hangi koşullar altında silinmesi ya da Sigint raporlarında yer alması gerektiğini kapsamlı bir şekilde açıklayan kırk yedi sayfalık, "Sigint'teki Birleşik Devletler Kimlikleri" başlıklı bir belge yayınlandı. Çoğu olayda Birleşik Devletler vatandaşlarına ait isimler silinirken, denmekteydi belgede, bu kural bazı koşullarda –örneğin, "uçak kaçırma ya da terörist saldırı gibi"[81] acil durumlarda– uygulanamaz. "Birleşik Devletler vatandaşlarına ait, dava konusu olabilecek özel bir bilgi elde edildiğinde," deniyordu bir açıklamada, "bildirilen unsurlar, Birleşik Devletler vatandaşlarının korunması adına, Birleşik Devletler vatandaşlarına ait isimler de dahil mümkün olduğunca fazla bilgiyle birlikte, rapor halinde yayınlanacaktır."[82] "Birleşik Devletler vatandaşlarının yabancı bir güç ya da uluslararası bir terörist grubu tarafından tutsak

80) NSA, Gizli/ Sadece Comint Kanalları, "USSID 18 ve Dış İstihbarat Üretimine Olan İlgisi" (1 Haziran 1999), s. 6.

81) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, "Sigint'te Amerikan Kimlikleri" (Mart 1994), s. 4. Ayrıca bkz. NSA, Çok Gizli/Genel Danışmanlık Ofisinden gelen Sadece Comint Kanalları tezkeresi (Operasyonlar) (25 Temmuz 1997), s. 7.

82) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, USSID 18 Yönergesi (15 Nisan 1998), s. 3-4.

alındığı ve NSA'nın istihbarat toplamasına dolaylı olarak izin verildiği" adam ya da uçak kaçırma gibi olaylarda, NSA, "Örtülü Onay Usulleri"ni (Implied Consent Procedures) kullanır."

Amerikan vatandaşlarına ait haberleşmelerin rapor edilmesine olanak tanıyan bir diğer istisna da, 'suç kanıtı' olduğu durumlardır. Bu olaylar, diyordu mevcut NSA direktörü Michael Hayden, "ihlallere ya da fiziksel güvenliğinin tehdidi, muhtemel casusluk, gizli bilgilerin ifşa edilmesi ihtimali gibi potansiyel yasa ihlallerine tosladığımız" durumlardır. (...) Son on altı ayda, bu türden toplam on sekiz olay oldu. Bu on sekiz olayın arasında, Birleşik Devletler vatandaşlarıyla ilgili bilgilerin yer aldığı on olay vardı. Bilgilerin Birleşik Devletler vatandaşlarına ait olduğu altı olay ise, kesinlikten çok çok uzaktı. Geriye kalan iki olaydaki bilgilerse bilinmeyen ülke vatandaşlarına aitti. Basitçe, bilmiyorduk."[83]

1980 yılında, Libya'dan gelen ve giden her şeyi dinlerken, NSA analizcileri, Başkan Jimmy Carter'ın kardeşi Billy'in, Libya hükümetinin kayıt dışı bir ajanı gibi davranan biriyle iş yaptığını keşfetti. Sonradan NSA direktörü olan Bobby Ray Inman dinlemeleri Birleşik Devletler başsavcısına gösterdi ve Billygate olarak bilinen skandalın patlak vermesine yol açan soruşturma başlatıldı.

Analizcilerin raporlarında, sadece Birleşik Devletler vatandaşlarının ve yeşil kart sahiplerinin gerçek isimlerinden bahsetmeleri değil, aynı zamanda Amerikan şirketlerinin isimlerini kullanılmaları da yasaklandı. "Genel kural olarak," deniyor, bir kurum içi belgesinde, "analizciler, Birleşik Devletler vatandaşlarının kimliklerinin yerine genel ifadeler seçmek ve raporlarını, müşterilerin kimlikleri belirleyemeyeceği şekilde sunmak zorundadır."[84]

Herhangi bir zamanda bir Birleşik Devletler vatandaşından bir Sigint raporunda söz edilmesi halinde, Operasyonlar Direktörlüğü raporun bir kopyasını, teşkilatın başmüfettişine üç ayda bir gönderilen rapor için saklamak zorundaydı. "Lütfen hatırlayın," denmekteydi, kurum içi bir tezkerede, "bir Birleşik Devletler vatandaşının kimliği herhangi bir şekilde –ürün, analitik takas vb.– yayınlanırsa, NSA'nın, bu kimliğin –kasıtlı olsun ya da olmasın– açığa çıkmasının Sigint Sisteminin dışında gerçekleştiğini defalarca açıklaması gerekir."[85]

83) Amerikan Temsilciler Meclisi, Meclis İstihbarat Daimi Seçim Komisyonu, Oturumlar, Korgeneral Michael Hayden'in Tanıklık İfadesi (12 Nisan 2000).

84) NSA, Gizli/W9R3'ten W Grubu Rapor Verme Birimlerine Sadece Comint Kanalları tezkeresi (30 Eylül 1997), s. 1-2.

85) *A.g.e.*

Uygunsuz dinlemeleri ve yayınlamaları önlemek amacıyla, operatör ve analizciler için sık sık seminerler düzenlendi (örneğin, 1998'in Kasım ayında bu tür on yedi seminer düzenlendi). Operatörlere karşılaşabilecekleri zor durumlara benzer farazi senaryolar dağıtıldı ve vermeleri gereken doğru tepkiler öğretildi. "Cep telefonu kullanıcısının, uluslararası uyuşturucu alışverişiyle bağlantısı olduğuna inanmak için nedenleriniz var" deniyordu bir senaryoda, "fakat elinizde bu kişinin Birleşik Devletler vatandaşı olup olmadığına dair hiçbir bilgi yok: İstihbarat toplayabilir misiniz?"[86]

Tüm bu farazi senaryolara rağmen, gerçek dünyada gerçekleştirilen operasyonlar, hangi isimlerin ve unvanların tamamlanmış Sigint raporlarında yer alacağıyla ilgili karmaşık sorunlara yol açıyordu. Aşağıdaki sorunlar son birkaç yıl içinde yaşanmıştır.

- Ocak 1993'te, Clinton'un başkan olarak yemin etmesinden birkaç hafta önce, isimlerinin dinlemelerde geçmesi halinde bu durumun onu ve seçtiği kabine üyelerini nasıl etkileyeceğiyle ilgili bir soru gündeme geldi. Birleşik Devletler vatandaşlarını isimleriyle anmak USSID 18'e aykırıyken, üst düzey Amerikan yöneticilerinden *unvanlarıyla*[87] söz etmek özel izni gerektirmiyordu. Sorun, henüz yemin etmemiş olmalarıydı.

"NSA Genel Danışmanlık Bürosu," denmekteydi bir NSA belgesinde, "bu adayların unvanlarının raporlarda kullanılabileceğini tavsiye etmiştir (...) şöyle ki: Adayın aday gösterildiği makamın ardına 'aday' (*designee*) kelimesi yazılacaktır (örneğin, Savunma Bakanı Adayı gibi). Bu sıfatlar adaylar onaylanıncaya ve Clinton Hükümeti sorumluluğu devralıncaya dek kullanılmalıdır. Adayların isimleri onaydan önce kullanılmamalıdır. (...) Hep olduğu gibi, unvanlar, sadece yabancı istihbaratı anlamak ve değerlendirmek gerekirse kullanılmalıdır."[88]

Aynı zamanda, NSA analizcilerinin Birleşmiş Milletler görevlilerinin isimlerini[89] raporlardan silmek ve üst düzey yetkililer söz konusu olduğun-

86) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, "USSID 18 Sorular ve Cevaplar" (11 Kasım 1996), s. 4.

87) İlginç biçimde, yargı ve yürütmedeki üst düzey görevlilerin unvanlarını kullanmaları özel bir izni gerektirmemektedir. Ve sadece CIA direktörü Kongre üyelerinin isimlerinin Sigint raporlarında yer alabilmesine onay verebilir. Bkz. NSA, Gizli/P052'den Sadece Comint Kanalları tezkeresi (5 Şubat 1993).

88) NSA, Gizli/P052'den Sadece Comint Kanalları tezkeresi (4 Ocak 1993).

89) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, USSID 18 Yönergesi (15 Nisan 1998), s. 6.

da ise sadece unvanlarını kullanmak zorunda olmaları da çok ilginçtir. Örneğin, alt kademelerdeki görevlilerin isimleri yerine –"belki, BM görevlisi" gibi– genel terimler kullanmaları gerekmektedir.

- Göreve başlama töreninden altı ay sonra, NSA analizcileri Hillary Rodham Clinton adının dinleme raporlarında geçtiğini keşfetti. Onun statüsü neydi?[90]

Federal bir mahkeme, sağlık hizmetleri politikasının onu sürekli hükümet görevlisi kategorisine soktuğuna karar verdi. Bunun sonucunda, NSA'nın kurum içi bir tezkeresinde şöyle denmekteydi: "Bayan Clinton raporlarda, önceden onay alınmadan ve sadece unvanıyla (o dönemdeki unvanı: Ulusal Sağlık Hizmetlerinin İyileştirilmesi Başkanlık Görev Gücü Başkanı), ve bu unvan yabancı istihbaratın anlaşılması ve değerlendirilmesi için gerekliyse ve tartışılan bilgi onun resmi görevleriyle ilgiliyse, geçebilir. Bayan Clinton'ın başka görev güçlerine ya da Yönetici Branş'ta başka resmi görevlere atanması durumunda, bu unvanlar da, gerekli görülürse kullanılabilir. Bayan Clinton hakkında bilgi içeren ve açıkça yabancı istihbarat olmayan raporlar, en azından Ofis veya Grup seviye 05 [siyaset] birimleri tarafından kontrol edilmelidir. Yönetici Branş'taki diğer üst düzey görevliler gibi, Bayan Clinton'ın da özel hayatı ve suç olduğu ispatlanmamış faaliyetleriyle ilgili hiçbir rapor, NSA'nın üst düzey yöneticileri ve OGC [Genel Danışmanlık Bürosu] tarafından incelendikten sonra bile yayınlanmayacaktır."[91]

- 1994 yılında, eski başkan Jimmy Carter, Bosnak Sırp Başkan Radovan Karadzic tarafından, bölgede şiddetle devam etmekte olan savaşın sona erdirilmesi çabalarına katkıda bulunması için Bosna-Hersek'e davet edildi. Aralık 1994'te, Carter daveti muvakkaten kabul etti ve Bosna'yı Carter Barış Merkezi temsilcisi olarak ziyaret edeceğini bildirdi.

Balkanlar NSA için kritik bir hedef bölgeydi, bu yüzden Operasyonlar Direktörlüğü bazı dinlemelerin Carter'dan bahsedilebileceğini, hatta ona

90) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, "First Lady'nin Hükümet Görevlisi Olarak Statüsü" (29 Haziran 1993).

91) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, "First Lady'le İlgili Referansları Raporlandırma Rehberi" (8 Temmuz 1993).

ya da ondan gelen dinlemeler olabileceğini tahmin ediyordu. Bu nedenle başkanlık, 'müşterilere' gönderdiği NSA raporlarında Carter'ın adının geçip geçmeyeceğiyle ilgili olarak bir yönerge yayınladı:

> Birleşik Devletler'in mevcut yönetimi [Başkan Clinton iktidarı] bu gelişmeyi memnuniyetle ve ihtiyatla karşılamaktadır, fakat Eski Başkan Carter'ın Bosna'ya, Birleşik Devletler Hükümeti'nin bir temsilcisi olarak değil, özel bir Birleşik Devletler vatandaşı olarak gideceğini açıklığa kavuşturmak isteriz.
>
> Eski Başkan Carter Birleşik Devletler Hükümeti'ni resmen temsil etmediğinden, Bosna ziyaretini ya da savaşı sona erdirme gayretlerine katkısını yansıtan herhangi bir rapor, ondan sadece 'Birleşik Devletler vatandaşı' olarak söz edecektir. Eski Başkan Carter, bu faaliyet çerçevesinde Birleşik Devletler Hükümeti'nin resmi temsilcisi olarak görevlendirilirse, ancak o zaman ondan 'eski Birleşik Devletler başkanı' sıfatıyla söz edilebilir.[92]

- 1995 yılında Washington'da, Guatemala yağmur ormanlarında bir otel işleten Amerikalı Michael DeVine ile Amerikalı bir avukatla evlenen gerilla lideri Efraín Bamaca Velásquez'in kaderlerine yönelik büyük bir ilgi vardı. Kanıtlar, her ikisinin de CIA'dan para alan Guatemalalı bir ordu görevlisi tarafından öldürüldüğünü ve örgütün cinayetlerden haberdar olabileceğini gösteriyordu. Çok öfkelenen New Jersey Senatörü Robert Torricelli, Başkan Clinton'a bir mektup yazdı: "Merkezi İstihbarat Teşkilatı'nın bu kişilerin öldürülmesine doğrudan müdahalesi, teşkilatla ilgili olağanüstü bir sonuca varmama, kontrolden çıkarak ancak suç öğesi olarak adlandırılabilecek unsurlar içerdiğini düşünmeme yol açıyor"[93] demekteydi.

CIA'dan ve Kongre'den gelen birçok soruşturma talebinin sonucunda, NSA'dan, "Ocak 1987'den bugüne dek Guatemala'da meydana gelmiş olaylarla ilgili tüm bilgilerin"[94] yer aldığı –yıllardır değerli ham bilgilerin saklandığı– dev veri bankasında, DeVine ve Velásquez hakkındaki bilgi-

92) NSA, Gizli/P052'den Sadece Comint Kanalları tezkeresi (15 Aralık 1994).

93) "Legislator: CIA Operative Ordered Guatemala Killings", *Minneapolis Star Tribune*, 23 Mart 1995.

94) NSA, Gizli/Şeften Sadece Comint Kanalları tezkeresi, Özel Ürün Kontrol Bölümü (31 Mart 1995).

leri kontrol etmesi istendi. Bu talebin NSA'yı batağa sürükleyebileceğini gören NSA genel danışmanı, Operasyonlar Direktörlüğü'ne, federal yasaların, "NSA Direktörünün ve Başsavcının, ya da duruma bağlı olarak FISA Mahkemesi'nin onayı olmadan Birleşik Devletler vatandaşlarına gelen-giden haberleşmeleri toplamayı yasakladığını" hatırlattı. "NSA, polis teşkilatı için ya da soruşturmaya yönelik sinyal istihbaratı toplamaya yetkili değildir" diye de ekledi. Hiç kuşku yok ki, sivil davalarda ya da suçlarla ilgili işlemlerde ortaya çıkan dinlemelere ilişkin olarak avukatların endişeleri devam ediyordu.

- Haziran 1996'da, eski senatör Bob Dole ve Başkan Clinton sonbahar seçimleri için kozlarını paylaşırken, analizcilere, herhangi bir aday veya siyasi parti isminin dinleme raporlarında geçmemesi konusunda dikkatli olmaları özellikle hatırlatıldı. "Birleşik Devletler'deki siyasi partiler," deniyordu tezkerede, "kendileri için aday olan Birleşik Devletler vatandaşlar sayılır. Raporu okuyan biri özel bir Amerikan vatandaşını tanıyabiliyorsa bir Birleşik Devletler kimliği ifşa edilmiş sayılacağından, siyasi partileri ya da adayları isimleriyle, unvanlarıyla, kişisel künyeleriyle, veya metinsel bağlamda tanımlamaktan kaçının."[95]

Tezkere, "1996 seçim kampanyaları devam ederken, dış istihbaratı anlamak veya önemini değerlendirmek için siyasi partilere ve adaylara atıf yapmanın gerekeceği bazı durumların olabileceğini tahmin ediyoruz" diye devam ediyordu. "Bu gibi durumlarda (...) Birleşik Devletler kimliğine sadece genel ifadelerle atıf yapın: bir Birleşik Devletler siyasi partisi, bir Birleşik Devletler başkan adayı, bir Birleşik Devletler Senato adayı, vb. Bu tür ifadeler kullanıldığında bile, raporun bağlamının bir kimlik içerebileceğini unutmayın."

- Başkan Clinton ile Çin Devlet Başkanı Jiang Zemin arasında Washington'da gerçekleşen 1997 Ekim zirvesi sırasında dinleme faaliyetlerinin yoğunlaştırılması planlandı. Planlama, potansiyel istihbarat değeri taşıyan kilit devreler için uydu ve mikrodalga kanalları üzerinden kapsamlı araştırmayı –'araştırma ve geliştirme'– gerektiriyordu.

95) NSA, Gizli/Şeften Sadece Comint Kanalları tezkeresi, P0521 (6 Haziran 1996).

Dört ay önce, olayın hazırlıkları sürerken, NSA Operasyonlar Direktörlüğü'ne atanan avukat, bu karışık operasyon için hazırlık yapanlara sadece Comint [haberleşme istihbaratı] kanallarından çok gizli bir tezkere gönderdi. "USSID 18'de Araştırma ve Geliştirme için belirlenen usuller, USSID'in ana metninde tanımlananlardan daha geniştir"[96] deniyordu tezkerede. Bu, yurtiçi haberleşme kanallarının araştırılacağı anlamına gelebilirdi. "Gelen-giden haberleşmelerle ya da bir Birleşik Devletler vatandaşı hakkındaki herhangi bir sinyalin araştırılması ve geliştirmesi sırasında izlenecek yol, USSID'in işlemden geçirme usullerine uygun olarak ele alınmalıdır."

Tezkere, daha sonra, dinleme operatörleri ve analiz uzmanlarına, kendilerine sormaları gereken –ve birkaçı aşağıda verilen– bir dizi soru yöneltiyordu: "Bilgiyi bir veri tabanı sayesinde mi alacaksınız?" "Hedef kim?" "Bir Birleşik Devletler vatandaşı olarak hedefin statüsü nedir?" "Dış istihbaratın amacı nedir?" "Önerilen elektronik izlemeden makul düzeyde beklentileriniz nelerdir ve bu inancınızın dayanağı nedir?"

Tezkere ayrıca konuyla ilgili birtakım ilkeler de belirlemekteydi. "Odaklandığınız hedef yabancıysa ve görüşmenin diğer tarafında tesadüfen bir Birleşik Devletler vatandaşı varsa," deniyordu, "bu dış istihbarat, yabancı tarafa odaklanmanız ve Birleşik Devletler tarafını mümkün olduğunca asgariye indirmeniz şartıyla, rapor edilebilir. Birleşik Devletler tarafıyla ilgili bilgi, [diğer belirli] kriterlere uymuyorsa, genel ifadelerle yer değiştirilmelidir. (...) Eğer birisi Birleşik Devletler vatandaşı hakkında bilgi talep ederse, P022'yle [NSA'nın Özel Ürün Kontrol Şubesi] temasa geçmesini sağlamalısınız."[97]

Yetkililer, analizcilerin NSA'nın "Birleşik Devletler vatandaşlarının kimliklerini içeren ham haberleşme bilgisi depolama sistemlerine"[98] atıf yapan belgeyi yoğun olarak kullanacaklarını tahmin ediyordu ve bu yüzden analizcileri uyardılar: "Sisteme girmeden önce araştırmanızı yapın ve sorunuzu girdiğinizde size ne tür bir bilginin döneceğini tahmin etmeye çalışın."[99]

Çok sıkı olmakla birlikte, NSA'yı yöneten kurum içi ilkelerin, yönergelerin ve yasaların bazı boşlukları da vardı. NSA, gönderdiği raporlardaki Birleşik Devletler vatandaşlarının isimlerini silmek konusunda çok özenli

96) NSA, Çok Gizli/Genel Danışmanlık Bürosu'nun (Operasyonlar) Sadece Comint Kanalları tezkeresi (25 Temmuz 1997), s. 1-9.

97) A.g.e.

98) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, USSID 18 Yönergesi (15 Nisan 1998), s. 6.

99) NSA, Çok Gizli/Genel Danışmanlık Bürosu'nun (Operasyonlar) Sadece Comint Kanalları tezkeresi (25 Temmuz 1997), s. 1-9.

davranıyor olsa da, herhangi bir müşteri (örneğin, CIA ya da DIA) NSA'ya faks çekerek talep ettiği isimleri kolayca öğrenebilir. Bu talep bir neden belirtmeli ve şunu dile getirmelidir: İsim "dış istihbaratı anlamak ya da önemini değerlendirmek için gereklidir". Böyle bir talep aldığında, NSA isimleri veri tabanında bir yıl süreyle saklar. Ve teşkilat, bu yasadışı yöntemle isimlerin hangi sıklıkla dışarıya duyurulduğunu açıklamaz.

NSA müşterilerinden birine, raporlarda "Amerikalılar asla listelenmedi" denmekteydi. "'Birleşik Devletler Vatandaşı' deniyordu. Ayrıca İngilizler. Eğer siz [müşteri] bir isme ihtiyaç duyuyorsanız, talepte bulunabilirsiniz – Birleşik Devletler Kimlikleri denen bir büro vardır ve siz [müşteri] onları [Birleşik Devletler Kimlikleri Bürosu] arayabilir, bir mektup gönderebilir ve bu adamın kim olduğunu bilmek istiyorum diyebilirsiniz. Eğer siz (...) talebinizin nedenini açıklayan bir mektup yollarsanız, onlar da size istediğiniz bilgiyi verebilir. Onlara yayın numarasını, seri numarasını söylersiniz. Birleşik Devletler vatandaşının yurtiçinde ya da yurtdışında olması fark etmez. Neden istediğinize dair onlara makul bir açıklama yaptığınız sürece. Daha sonra onlar [NSA] sizi arar ve, 'Selam, mektubunuz için arıyoruz, seri numarası şu, şu da isim, şu da kontrol numarası' derler, yani onların [NSA] bir izleme numarası vardır."[100]

Sinyal istihbaratında çalışan üst düzey bir görevli, "Eğer Sigint raporları yirmi kişiye gidiyorsa, hepsi kimlikle ilgilenmez" diyordu. "Belki beş kişi gelir ve ilgili şahsın kimliğini sorar. Gelip şahsın kimliğini soran bu beş kişi taleplerini yazılı iletmek ve kimliğe resmi görevleri nedeniyle gereksindiklerini ve bu gereksinimin de dış istihbaratı anlamak ve önemini değerlendirmekle ilgili olduğunu ispatlamak zorundadır. İspatlayamazlarsa onlara bilgi vermeyiz. İspatlarlarsa, Birleşik Devletler vatandaşının kimliğini elde ederler, fakat bunların kaydı tutulur."[101]

USSID 18 "yurtiçi haberleşme olarak tespit edilen haberleşmelerin hemen imha edilmesini"[102] emretse de, bir istisna vardır: "Dış istihbarat bilgisi içerdiğine inanılan yurtiçi haberleşmeler (Birleşik Devletler vatandaşlarına ait kimlikler de dahil) Federal Soruşturma Bürosu'na (FBI) gönderilir,

100) Konuyu iyi bilen bir kaynakla yapılan görüşme.

101) Sigint'te çalışmış çalışmış bir üst düzey istihbarat görevlisiyle görüşme.

102) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, USSID 18, Ek 1, "NSA İzlemesi İçin Standart Küçültme Usulleri", Bölüm 5 (a) (Yurtiçi Haberleşmeler/Dağıtım). Ayrıca bkz. NSA, Gizli/Genel Danışmanlık Bürosu'nun (Operasyonlar) Sadece Comint Kanalları tezkeresi (referans: "Yabancı İstihbarat İzleme Yasası Kapsamında 'Yurtiçi' Haberleşmelerinin Toplanması, İşlemden Geçirilmesi, Depolanması ve Dağıtılması") (25 Şubat 1998), s. 1-4.

FBI'da bunları, bilgileri mümkün olduğunca sınırlama usulleri çerçevesinde inceler ve gerekli gördüğü yerlere gönderebilir."

Aynı zamanda, iki Amerikalı arasında yapılan uluslararası ve dış haberleşmeler, NSA direktörünün "önemli dış istihbarat ya da olası suç kanıtı"[103] içerdiğini belirtmesi şartıyla, muhafaza edilip dağıtılabilir. Birleşik Devletler Başsavcısı Janet Reno, gözden geçirilerek değiştirilmiş bu kuralları 1 Temmuz 1997'de onayladı.

Federal hükümet sıradan Amerikalılar söz konusu olduğunda mahremiyet kısıtlamalarında birtakım istisnalara izin verirken, hükümetin kendi haberleşmelerinde hiçbir istisnaya izin vermemişti. Bir dinleme operatörü bir tarafında bir Birleşik Devletler görevlisinin olduğu bir görüşmeyi elinde olmadan dinlerse,[104] kaset hemen imha edilmelidir – görevli, NSA'nın kilit hedeflerinden biriyle konuşuyor olsa bile.

Amerikalılar için, NSA'nın en büyük tehlikesi, kanun uygulayıcılığa soyunmasıdır. Nixon döneminde, NSA savaş karşıtı protestocuları ve Beyaz Saray'ın hoşlanmadığı başka insanları gizlice hedef alıyordu. NSA'nın bugünkü kilit hedefleri arasında 'uluslar üstü' tehditler bulunmaktadır: uyuşturucu ticareti, terörizm, uluslararası suç örgütleri, silahlanmadaki hızlı artış ve yasadışı ticaret uygulamaları. Bir NSA belgesinde, "İstihbarat toplama faaliyetinin başlıca amacı, uluslararası uyuşturucu ticaretinin dış bağlantıları hakkında dış istihbarat bilgisi üretmek olacaktır" denmektedir. Kanun uygulama amacıyla ya da kanunları uygulayan operasyonlara destek olmak için istihbarat toplamaya hiçbir şekilde izin verilemez. Tüm istihbarat toplama faaliyetleri, ulusal Sigint ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla düzenlenmek zorundadır. Uluslararası uyuşturucu trafiği faaliyetlerine ilişkin olarak toplanması hedeflenen istihbarat bilgisi, analiz ve raporlandırma için NSA'ya gönderilecektir."[105]

Sinyal istihbaratında çalışmış üst düzey bir görevli, "Eğer Sigint işi başkana, 'Bu adamla uğraştığınızda XYZ karteliyle de uğraşmış olursunuz' diyebiliyorsa, işte bu başkan için iyi bir istihbarattır"[106] diyordu.

NSA'nın kanun uygulayıcılığa soyunmasına en çok karşı çıkanlardan biri de, teşkilatın eski bir numaralı avukatı Stewart A. Baker'dır. "Ulusal Güvenlik Teşkilatı'ndayken, büyük soruşturmalarla bağlantısı olan istih-

103) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, USSID 18 Yönergesi (15 Nisan 1998), s. 5.
104) *A.g.e.*
105) NSA, Gizli/Sözlü, "Narkotik Bağlantılı Sigint Toplanması İçin Yönerge", (tarihsiz), s. 1-3.
106) Üst düzey bir istihbarat görevlisiyle görüşme.

barat raporlarını elde etmeye çalışan savcıların olası itirazları hakkında şakalar yapardık" diyordu. "İlk tepki, istihbarat örgütlerinin toplayabileceği istihbaratın niteliğine yönelik büyük şaşkınlık olurdu. Bunu, dosyalarımızda çok büyük miktarda işe yarar verinin olması gerektiğine dair hararetli bir varsayım takip ederdi. Sonra sıra, bireysel dosyaların öğütülerek gözden geçirilmesine ve raporların başka amaçlar için hazırlandığına, bu yüzden de soruşturmayı yürütenin özel kaygılarına dönük ilgisini içermesinin pek de mümkün olmadığının giderek farkına varılmasına gelirdi. Son olarak, canları sıkılır, ve soruşturmanın tamamlanmamış olduğuna dair sonradan yapılacak bir suçlamadan kurtulabilmek için raporlar arasında dişlerini sıkarak gezinirlerdi."[107]

NSA'nın kanun uygulayıcılığa asıl itilişi, Berlin Duvarı'nın yıkılışı ve komünizmin çöküşü ile gerçekleşti. "Sovyetler Birliği artık bir tehdit olmadığı için," diyordu Baker, "bu ülkenin sırlarını açığa çıkarmaya ayrılmış kaynakların bir kısmı başka görevlere, başka yabancı hedeflere kaydırılabilirdi. Fakat bu yabancı hedeflerin bir kısmının az da olsa yurtiçi bir yanı da vardı. Uluslararası uyuşturucu ticareti, terörizm, insan kaçakçılığı ve Rus organize suç örgütleri gibi konular istihbarat topluluğunu için öncelikli hedefler olarak belirirken, kanun uygulayıcılığının hedefleri ile ulusal güvenliğin hedeflerini birbirinden ayırt etmek giderek zorlaşmaya başladı."

Çok geçmeden, uyuşturucuya, terörizme, nükleer silah üretimine ve uluslararası organize suç örgütlerine karşı faaliyetler için merkezler kuruldu. Bu merkezlere hem polis hem de istihbarat teşkilatı personeli yerleştirildi – bir kez daha, iki farklı sahadan tehlikeli bir karışım oluşturuldu. "İstihbaratçılarla kanun uygulayıcıların farklı görevler üstlenmesi gerektiği prensibinin usul usul kemirilmeye başlanmasındaki tehlikeyi çok az kişi önceden sezebildi" diyordu Baker. "Günümüzde, bireysel özgürlüklere yönelik tehlike büyük oranda kuramsaldır. Bununla birlikte, bu tehlikeler (...) kuramsal olabilir ama görmezden gelinemez. (...) Teşkilattaki görevlerimden biri, uyuşturucu ticaretiyle mücadele eden kurumlardan gelen istihbarat taleplerini değerlendirmektir. Anayasal ve yasal sınırları kısa yoldan aşmaya çalıştıklarından kuşkulandığımız durumlarda talepleri reddedilir. Fakat teşkilat liderlerinden veya hükümetten farklı bir mesaj geldiğinde, bizim itirazlarımızın dikkate alındığını söylemek hayal kurmak olur."

Sonunda, NSA'nın elindeki büyük gücü kötüye kullanıp kullanmadığı sorusu bir güven sorununa dönüşüyor. "'Bize güvenin' NSA'nın örtülü

107) Stewart A. Baker, "Should Spies Be Cops?" *Foreign Policy* (Kış 1994).

mesajıdır" demekteydi, *Washington Post*'tan David Ignatius. "İyi adamlarla kötü adamları birbirinden ayırmak ve güçlü izleme imkânlarımızı insanlığın iyiliği için kullanmak konusunda bize güvenin. Bir Amerikalı ve içtenliğe inanan biri olarak, General Hayden ve etrafındaki meslektaşlarına duyulan güveni sürdürmek istiyorum. Birleşik Devletler'in, üzerindeki yıpranmış giysileri değiştirebilecek ve gerektiğinde şifreleri kırabilecek, hepimizin hayatına kastetmiş kişilerin konuşmalarını dinleyebilecek bir NSA'ya ihtiyacı var. Fakat dünyanın geri kalanının istekli olmasını beklemek de gerçekçi değildir. NSA, biyolojik teröristleri, şarbon hastalığı taşıyan bombalarını patlatmaya hazırlandıkları sırada yakaladığında, buna herkes, hatta Avrupa'nın hazımsız parlamenterleri bile sevinecektir. Fakat onlardan bu yolda küresel güvenlik gücü yardımında bulunmalarını ya da Amerikalıların sahip olduğu aynı kişisel hakları talep etmekten vazgeçmelerini beklemeyin."[108]

Ocak ayının bir pazar akşamı, her şey birdenbire sessizliğe gömüldü. NSA'nın aşırı çalışan beyni aniden durdu. Kulakları, her saat milyonlarca mesaj indirerek duymaya devam etti, fakat beyni artık düşünemiyordu.

Yaklaşık beş kilometre uzaktaki Butler Avenue'da, tuğladan yapılma malikânesindeki STU-III güvenli telefonu çaldığında, bir Hava Kuvvetleri Korgenerali olan NSA Direktörü Michael Hayden akşam yemeğini henüz bitirmiş televizyon seyrediyordu. Kendisine bütün sistemin çöktüğü söylendi. Tarih, 24 Ocak 2000'di.

NSA'da saatler akşam 19.00'ı gösterirken, milletlerarası saate göre çalışan bilgisayarlar gece yarısı kadar karanlıktı. Yazılımda meydana gelen anlık bir arıza tüm sistemin durmasına neden olmuştu. "Kullandığımız, işlettiğimiz, işlemden geçirdiğimiz tüm bir şebeke –burada, Fort Meade'de kullandığımız bilginin hepsi– gitti" diyordu Hayden. "Fort Meade kampusundaki her şey gitti. Her şey."[109]

Direktör acil bir yanıt bulunmasını emretti. Bilgisayar ve elektrik mühendislerinden, matematikçilerden, sorunu aydınlatabilecek herkesten rapor istendi. "Çalışanlara ne derim?"[110] diye düşündüğünü söylüyordu Hayden. "[Birleşik Haberleşmeler Direktörü] Bill'i [Marshall] aradım ve ona 'Bill, fikrine ihtiyacım var; bunu çalışanlara iletmek zorundayız. Ne yapmalıyız?' dedim." Marshall şehirde bir toplantı önerdi. "Ve tam olarak öyle yaptık."

108) David Ignatius, "Where We Can't Snoop?" *Washington Post*, 17 Nisan 2000.
109) Korgeneral Michael Hayden'la görüşme (2 Şubat 2000).
110) *A.g.e.*

Hayden, Friedman Toplantı Salonu'nda kürsüye çıktı ve herkesi arıza hakkında konuşmaması konusunda uyardı. "Üzgün olduğumuz gerçeği operasyonel bir sırdır dedim" diye anımsıyordu Hayden. "Düşmanlarımız, istihbarat kabiliyetimizin sakatlandığını bilemez."

Masaların ve yerlerin ağır ve hantal şemalarla ve elektrik diyagramlarıyla kaplandığı Tordella Süper-Bilgisayar Tesisi'nin ikinci katında, spagettiye benzeyen metrelerce renkli kabloyu çekip ayıran bilim adamları bilgisayarın sinir sistemini santim santim inceliyordu.

Arıza, Hayden'da şok etkisi yarattı – zira, sadece üç hafta önce, 2000 yılının Noel günü, Y2K* mermisinden başarıyla kurtulmuşlardı. Fakat NSA'nın kafası, neredeyse on yıldır, görülmedik derecede artan talepler ve aşırı kullanım nedeniyle haddinden fazla yüklenmiş ve nihayet felç olmuştu. Fakat ilk işaretler 1990'ların başında, teşkilatın –kod adı Universe (Evren) olan– muazzam büyüklükteki işlemden geçirme, depolama ve sinyal istihbaratı dağıtma sistemi teknolojik olarak eskidiğinde ortaya çıkmıştı. 1858 metrekarelik bir yer kaplayan Universe'ü işletmek için 130 insanın çalışması gerekiyordu ve sistemin işletim ve bakım masrafları çok büyük miktarlara ulaşmıştı.

Anzalanmadan önce Universe'ü değiştirme çalışmaları sırasında, 1993'te, standart iş istasyonları, hizmet sunucular ve süper-bilgisayarlar kullanan yeni bir sistem geliştirildi. 1393 metrekare daha az bir alan kaplayan Normalizer (Normalleştirici) kod adlı bu yeni sistem, yılda 300.000 dolar tasarruf sağlıyor ve işletilmesi için de sadece on kişi gerekiyordu. Fakat sistem küçülürken ondan beklentiler de misli şekilde artıyordu. Örneğin, işlemden geçirilen sinyal istihbaratının dağıtım süresi bir saatten on dakikaya düştü. Bu tür baskıların elektronik bir anevrizmaya neden olması kaçınılmazdı ve en tehlikeli zaman da milenyum gecesiydi. Sistemin ağır iş yüküyle çalışmasına ek olarak, teşkilatın bilgisayar sisteminin kendisini 99'dan 00'a ayarlaması, yani 1900'e değil 2000 yılına gitmesi gerekiyordu.[111]

Yeni yüzyılın ilk haftalarında Hayden, çok büyük bir arıza durumunda "kritik istihbarat görevimize dahil operasyonların sürdürülebilmesi için" acil durum planları geliştirilmesini emretti. Selefi Korgeneral Kenneth A.

* 2000 yılı sorunu ya da "Binyıl Böceği": Eski bilgisayar donanımlarının ve yazılımların yüzyıl değişimini yanlış algılaması sorunu. Bunun nedeni, donanım ve yazılımların tarihleri, senenin sadece son iki rakamıyla hafızada tutmasıdır (örneğin, 28.12.1966 yerine, 28.12.66). Bu yüzden, 1999'dan 2000 yılına geçildiğinde, tarih 01.01.00 olur ve sistem bu tarihi 1 Ocak 1900 olarak algılar. (ç.n.)

111) Universe ve Normalizer hakkında ayrıntılar: Tümamiral John M. McConnell, Direktör, NSA, "Intelligence Processing", *Government Executive* (Aralık 1994), s. 24.

Minihan, Y2K sorununa "dijital çağın El Niño'su" adını takmıştı. Ağustos 1998'de, "Her geçen günle birlikte, çalışanlarımızın şimdiye kadar karşılaşmadığı en büyük teknolojik ve idari sorunun yaşanacağı bir güne doğru yaklaşıyoruz"[112] demişti.

Teşkilat, adı sonradan 2000 Yılı Gözetim Ofisi olan Milenyum Programı İdari ofisi'ni Ekim 1996 gibi erken bir tarihte kurdu. NSA da, teşkilatla iş yapmanın bir önkoşulu olarak, satıcıların ürünlerinde Y2K sorunu olmadığını yazılı olarak ifade etmelerini talep etmeye başladı. NSA'nın istihbarat baş subayı Ronald Kemper, soruna çözüm bulmak üzere görevlendirildi. Milenyum arızasının onarılmasına yardımcı olabilecek personelden umudunu kesen teşkilat, eski ve pek bilinmeyen bilgisayar programlama dilleri hakkında kritik bilgilere sahip insanları arayıp bulmak amacıyla hemen bir 'Acil 911' eylem planını yürürlüğe koydu. Bazı özendirici şeyler teklif edildi. General Minihan ek para ve dinlenme zamanı sözü verdi.

Ne var ki, 1998 yılına gelindiğinde, teşkilat görevlileri, daha önceden Y2K'nın çözüleceğini iddia eden birçok şirketin aniden sözlerinin tersini yaptığını keşfediyordu. "Bazı durumlarda," deniyordu bir NSA raporunda, "Teşkilat, bir şeyler tamamen durma noktasına gelinceye kadar bir sorun olduğunu bilemeyebilir."[113] Minihan ise, "Y2K problemini çözmek can sıkıcı bir iştir ve süre bitimi hiçbir koşulda değişmeyecek bir zamana karşı savaş veriyoruz"[114] diyordu.

Tarih yaklaşırken, teşkilatın binlerce bilgisayarını yöneten sistemler değerlendirildi ve terminallerin üzerine etiketler yapıştırıldı.[115] Yeşil renkteki "Y2K SORUNSUZ" etiketi, sistemin eşiği sorunsuzca geçtiğini gösteriyordu; hâlâ bazı sorunları olan sistemlere sarı etiket yapıştırılıyordu ve kırmızı renkteki "Y2K SORUNLU" etiketi de sistemin sorunlu olduğuna işaret ediyordu.

Kritik tarihe bir yıldan az bir zaman kala, NSA hâlâ programın gerisindeydi. Teşkilat bilgisayarlarının sadece yüzde 19 hazırdı ve onarım işi neredeyse yüzde 60 oranında gecikmişti. Fakat bir arıza programı sayesinde, programlamacılar bilgisayarların yüzde 94'ünü 1999 Temmuz'una kadar uygun hale getirdi. Geri kalan yüzde 6'nın da Eylül sonuna hazır olacağı umuluyordu. Nihayet, dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi, milenyumun

112) NSA, DIRNSA Masası, *NSAN* (Ağustos 1998), s. 3.

113) NSA, Kathy Baskerville, "Y2K Yönetim Ofisi Milenyum Sorununu Çözmeye Çalışıyor", *NSAN* (Ağustos 1998), s. 8-9.

114) NSA, DIRNSA Masası, *NSAN* (Ağustos 1998), s. 3.

115) NSA, Eylem Hattı, *NSAN* (Kasım 1998), s.11.

gelişi NSA'nın güçlü bilgisayarlarına ve yazılımına ya hiç zarar vermedi ya da çok küçük aksaklıklara yol açtı; teşkilat dinleme faaliyetlerine sanki hiçbir şey olmamış gibi devam etti. 24 Ocak'a kadar.

Sonunda, teşkilat binlerce saat mesai yaptıktan ve onarım için 3 milyon dolardan fazla para harcadıktan sonra, sistem eğreti bir şekilde tamir edildi. Üç gün sonra, NSA elektronik komadan çıktı, hafızası hâlâ sağlamdı. "Bu üç buçuk günlük sürede topladığımız istihbaratı saklayabilme kabiliyetine kavuştuk" diyordu Hayden. "Geriye dönük bilgileri işlemden geçirebilme kabiliyetine sahip olduğumuzda, topladığımız bilgileri işlemden geçirmemiz ve analiz etmemiz sekiz ile on iki saatimizi aldı." Hizmet dışı kalma süresi boyunca, normalde NSA'ya gitmesi gereken dinlemelerin birçoğu GCHQ'ya yönlendirildi. "Bu durumdan büyük bir utanç duysalar da," diyordu bir GCHQ görevlisi, "her şeyi onlar adına biz yaptık."[116]

Arızadan bir yıl sonra, NSA'nın beyni, daha merkezileştirmiş bir bilgisayar sistemiyle yeniden normale döndü ve yaklaşık yüzde 12-15 oranında bir kapasiteyle çalışmaya başladı.[117] Gene de, Hayden'ın sonuçtaki değerlendirmesi şöyleydi: "Şebekenin hizmet dışı kalması, yeni bir altyapı için para harcamaktan daha fazla kaçamayacağımızı bize ve ortaklarımıza gösteren bir uyarı olmuştu. Ve çözülmesi gereken sorunlar burada bitmiyor."[118]

Tombul yüzü, çerçevesiz gözlükleri ve saçsız kafasıyla Hayden, bir Ian Fleming gizli ajanından çok, bir John Le Carré casus şefine daha çok benziyordu. Ayrıca, yüksek teknolojiden çok iyi anlayan bilindik tipte bir casus şefinin geçmişine de sahip değildi. OPS 2B'nin sekizinci katına çıkmasından kısa bir süre sonra, personeline aritmetiğin hiçbir zaman en iyi bildiği konu olmadığını söyledi. "Her şeyi dosdoğru anlatacağım," diyordu, "bir matematikçi ya da bilgisayar uzmanı değilim ve öyleymiş gibi davranmayacağım. Kim olursanız olun, en çok size güveniyor olacağım." Anlatmak istediğini vurgulamak için sözlerine şöyle devam etti: "Çalışmak için her gün buraya gelen entelektüellerin ve matematikçilerin beyin gücünü düşündüğümde, daha ikinci sınıfta küçük bir çocukken Bayan Murphy'nin beni çarpım tablosuyla tanıştırdığında yaşadığım ürkütücü duyguyu hatırlarım."[119]

116) Maurice Chittenden ve Simon Trump, "GCHQ Ties Up Millions in 'Doughnut'", *Sunday Times* (Londra), 13 Ağustos 2000.

117) Üst düzey bir NSA görevlisiyle görüşme.

118) Korgeneral Michael Hayden, Amerikan Üniversitesi Kennedy Politik Birliği'ne hitaben yaptığı konuşma (17 Şubat 2000).

119) NSA, DIRNSA Masası, *NSAN* (Mayıs 1999), s. 3.

17 Mart 1945'te doğan Hayden, Pittsburgh'da büyüdü.[120] Duquesne Üniversitesi'ndeki lisans ve yüksek lisans eğitimi sırasında, ileri matematik ve bilim derslerinden uzak durdu ve tarih okudu. Savaş karşıtı dönemin doruk noktasına ulaştığı 1960'ların sonlarında, ROTC'de* sivrildi ve Programın Seçkin Mezunları'ndan biri oldu. Tarih mastırını tamamladıktan kısa bir süre sonra, 1969'da Hava Kuvvetleri'ne katıldı ve Omaha'da (Nebraska) bulunan Offutt Hava Üssü'ndeki Stratejik Hava Komutanlığı Karargâhı'na brifing subayı olarak atandı. İki yıl sonra, 8. Hava Gücü Karargâhı için güncel istihbarat şefi olarak çalışmak üzere Guam'da görevlendirildi. 1970'lerin son yarısını çeşitli okullarda, çoğunlukla da Vermont kırsalında bulunan St. Michael College'da ROTC öğreterek geçirdi.

Haziran 1980'de, binbaşılığa henüz terfi eden Hayden, bir taktik savaş filosunda istihbarat şefi olarak çalışmak üzere Güney Kore'deki Osan Hava Üssü'ne gönderildi. İki yıl sonra, önce öğrenci ardından da Sofya'da (Bulgaristan) hava ataşesi olarak yeniden iyi bir hayata kavuştu. Oradan Pentagon'daki siyasi bir göreve ve daha sonra da, Bush Beyaz Saray'ı aracılığıyla, 1991 yılına dek görev yapacağı Ulusal Güvenlik Konseyi'ne geçti. Almanya'daki Birleşik Devletler Avrupa Komutanlığı'nda istihbarat görevlisi olarak çalıştıktan sonra, Hava İstihbarat Teşkilatı'nın yönetimini üstlendi ve Texas'taki Kelly Hava Üssü'nde Birleşik Komuta ve Kontrol Savaş Merkezi Direktörü oldu. Orada, savaş istihbaratı alanında yoğun şekilde çalıştı. Nihayet, Güney Kore Birleşmiş Milletler Komutanlığı'nda kurmay yardımcısı olarak görev yaptı ve Kore Savaşı'nda kaybolan askerler sorunuyla ilgilendi.

Hayden, NSA'ya atandığını belirten gizli emri aldığında Kore'deydi. Kısa bir süre sonra, bir cuma gecesi, karısıyla birlikte üssün sinemasına gitti. Daha önce adını duymadığı *Enemy of the State* filminde, Will Smith NSA tarafından dinlenen sıradan bir Amerikan vatandaşını, Gene Hackman da teşkilatın muazzam gücünden kaygı duyan emekli bir NSA görevlisini oynuyordu.

"Açık sözlülüğü aşağılaması bir yana," diyordu Hayden, "eğlenceli bir filmdi. Ve şunu söyleyeyim ki, oradan yürüyüp çıkarken dedim ki, bilirsiniz, bir teşkilatı bu kadar kusurlu bir şekilde yansıtmak iyi bir şey değildir. Fakat, adamlarını gizliliğe ve güce sahip birer canavar gibi gösteren bir

120) Hayden'in geçmişine dair bilgiler Hava Kuvvetleri Departmanı'nda verilmiştir, Tümgeneral Michael V. Hayden'in Özgeçmişi (Eylül 1998), s. 1-2.

* Reserve Officers Training Corps (Yedek Subay Eğitim Kurulu): Amerikan üniversitelerinde ve akademilerinde, Birleşik Devletler silahlı kuvvetlerinde subay olarak görev yapacak öğrenciler için yürütülen eğitim programı. (y.n.)

topluluktan çok da rahatsız olmam. Film gerçekten de bu konu, yani gizliliğin ve gücün kötülüğü hakkındaydı. Sonra, NSA'yı sallandırdılar, itici bir bölümdü. Fakat siyasi kültürün içindeki kişiyi gizli ve güçlü göstermek toplumun kötü olduğu anlamına gelmez."[121]

Hayden Kripto Şehre ulaştığında, şehir kuşatma altındaydı. Kongre havan toplarını ateşliyordu. Moraller bozulmuş, yanmış bir fiber optik kablodan daha kötü bir duruma gelmişti. Üst düzey yöneticiler, her iki tarafı da yok eden bitimsiz savaşlara kilitlenip kalmış 'diktatörlere' dönmüştü. "'Diktatörlük' terimi yıllardır ortalıkta dolaşır" diyordu eski bir NSA görevlisi. "Bu, her direktör yardımcısının kendi mülkünde feodal bir diktatör gibi hareket etmesi demektir. NSA'nın misyonuna daha büyük şerefler kazandırmak için hiçbir şeyden vazgeçmeyecektir. Eğer içinde bulunduğumuz durum benden bir şeyler alınıp başka bir direktörlüğe verilmesini gerektirirse, bunu yapmam. Bu, *Titanik*'teki masa sandalyelerinin yeniden düzenlenmesi gibidir. Direktörler genellikle yardımcılarına git demekten korkarlar. Belki de kendilerinden emin değillerdir. Kendilerine ait bölgeleri işaretleyen köpekler gibi, yardımcılar da kendi faaliyet alanlarını kontrol altında tutma eğilimindedirler."[122]

Diğer bir sorun da, NSA'yı etkileyen başlıca meseleler hakkında direktöre tavsiyelerde bulunan, herhangi bir konuda görüş birliğine varmaları imkânsız, birbiriyle kavgalı birçok 'diktatör' ile uzlaşan Üst Siyaset Konseyi idi. "Bir şeyler nasıl hallolur, bilmiyorum," diyordu konsey üyelerinden biri. "Şu odada otuz beş kişiyiz ve hiçbir şeyi hallettiğimiz yok. Lanet liderlik ekibinde yer alan herhangi biri, herhangi biridir. Direktörün herhangi bir konuda konsensüs sağlaması mümkün değildir."[123]

Hayden ayrıca, mali sistemi darmadağın olmuş bir teşkilat devraldı. Ocak 2000'de görevlilerden biri, "En büyük sorunlarından biri bütçeydi" diyordu. "Bütçenin nerede olduğunu bilmiyor, anlatamıyor, ve bu da onu çıldırtıyordu."[124] İdari problemlerin yanı sıra, yeni bir yüzyılın şafağında, teşkilatı bekleyen çok büyük teknolojik sorunlar vardı.

Hayden, riske atılmanın NSA'nın yaşamasından daha önemsiz olmadığını açık yüreklilikle kabul ediyordu. "Teşkilat olarak, en büyük tekno-

121) Korgeneral Michael Hayden'la görüşme (2 Şubat 2000).
122) Bir NSA görevlisiyle görüşme (Ocak 2000).
123) *A.g.e.*
124) *A.g.e.*

lojik ve analitik sorunlarla yüz yüze geliyoruz – farklı ve dinamik hedefler, geleneksel olmayan düşmanlar ve müttefikler, küresel bilgi teknolojisindeki patlama, dijital şifreleme ve diğerleri. Hata yapmayın, geleceğimiz için dünya çapında bir rekabetin içindeyiz."[125]

Bilgisayar arızası ortaya çıktığında, Hayden bir yıldan daha az bir süredir NSA'daydı. Teşkilatının bozulan sağlığıyla ilgili, muhtemelen en kötü tahminleri duyuyordu. "NSA dünyadaki en iyi bilgisayarları kullanırdı, hiç istisnasız"[126] diyordu arıza hakkında brifing verilen görevlilerden biri. "Şimdi onları çalışır durumda bile tutamıyorlar. Bu size ne anlatır? Dört gün boyunca kapalı kalan modern bir işletme biliyor musunuz? Çabalıyorlar."

Bir zamanlar özel sektörün korktuğu ya da mali gücünün yetmediği için giremediği yerlere giderek bilgisayar biliminde çığır açan teşkilat, şimdi hayatta kalabilmek için teknolojinin kuyruğuna tutunuyordu. "Uzman oldukları konuların pek çoğu artık güncelliğini yitirmişti"[127] diyordu eski bir direktör. "Onları yeni dünyayla kucaklaştırmak sarsıcı oldu. (...) Yaptıkları tek şey dayanmak ve hayatta kalmaktı." Bilgisayar arızasının gelmekte olduğunu görenlerden, Florida'dan Kongre üyesi Porter J. Goss, daha açık sözlüydü: "İnanın bana," diyordu, "yama üstüne yapılmış. Eskiden yapabildiğimiz şeyleri yapabilecek kabiliyette değiliz artık."[128] Ve sözlerine şöyle devam etmekteydi: "Bunun kimse için sürpriz olmaması gerekirdi. Aslında, Komisyon [Meclis İstihbarat], en azından üç yıldan beri, bu alanlardaki kaygılarını NSA'ya ve istihbarat topluluklarına iletiyordu."[129]

Meclis İstihbarat Komisyonu personel direktörü John Millis, NSA'da kopan bu büyük gürültüden bir yıldan fazla bir süre önce, "sinyal istihbaratı kriz içindedir"[130] diyordu. Gemiyi sığ sulara götüren kaptanın elinden dümeni kapan kaygılı bir ikinci kaptan gibi, komisyon da NSA'yı değişime zorlamaya başladı. Millis ve Gross yaklaşık on iki yıl boyunca CIA'nın Operasyonlar Direktörlüğü'nde görev yapmıştı. Millis, ayrıca, bir süre için NSA'da yönetici görevlerde de bulundu. Şimdi bu ikili, NSA'nın hassas Sigint operasyonlarını yeniden canlandırmak için birlik oluşturuyordu.

125) NSA, DIRNSA Masası, *NSAN* (Şubat 2000), s. 3.

126) Bob Drogin, "NSA Blackout Reveals Downside of Secrecy", *Los Angeles Times*, 13 Mart 2000.

127) A.g.e.

128) A.g.e.

129) Amerikan Temsilciler Meclisi, Meclis İstihbarat Daimi Seçim Komisyonu, Rapor, 2001 Mali Yılı İstihbarat Yetki Yasası, 106. Kongre, 2. Oturum (16 Mayıs 2000).

130) John I. Millis, Merkezi İstihbarat Emeklileri Derneği'nde konuşma, (CIRA) (5 Ekim 1998), CIRA *Newsletter*'da basılmıştır (Kış 1998/1999).

"II. Dünya Savaşı'ndan beri, son elli yıldır, Sigint'in görkemli günlerini yaşıyoruz" diyordu Millis. "Sigint, siyasetçilerin ve askerlerin tercih ettiği 'istihbarat' olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Onlar, istihbaratı el altından toplayıncaya dek dört beş kez uğraşırlar, ve asıl mesele, ne zaman ihtiyaç duyulsa hazırdır. Daima oradadır. Ya da hep ordaydı. Teknoloji eskiden NSA'nın dostuydu, fakat son ya da dört beş yıldır, teknoloji Sigint'in dostu olmaktan uzaklaşmış ve düşmanı olmaya başlamıştır."

Eskiden, haberleşme alanında büyük bir devrim –telefon, radyo, televizyon, uydu, kablolu yayın– en fazla her on yılda bir yaşanırdı. Tahmin edilebilen her yeni gelişme, NSA'ya, özellikle de bu devrimlerin arkasındaki birçok bilim adamı NSA'nın gizli Bilimsel Danışman Kurulu'nda çalıştığı için, her bir ortamda gizlice dinleme yapabilmenin yeni yollarını bulması için zaman kazandırırdı. Ne var ki, günümüzde, teknolojik devrimler –PC'ler, cep telefonları, internet, e-posta– hemen her sene meydana geliyor ve artık teknolojiler konusunda tekel olmak NSA'nın gizli danışmanlarının elinde değil. 1992'den 1996 başlarına kadar NSA direktörlüğü yapan Mike McConnell, "Giderek artan bir şekilde, çok farklı elektronik ortamlarla ilgilenmek zorunda kaldık," demekteydi, "ve bu dağınıklık sadece insanların birbirleriyle yaptığı haberleşmeleri ve algılayıcı sinyalleri değil, aynı zamanda başka makinelerle *konuşan* makineleri de kapsıyordu".[131]

NSA'nın uğraştığı bir başka önemli sorun da, teknoloji kullanımında meydana gelen dünya çapındaki değişikliktir. NSA'nın hedeflerinden bazıları hâlâ geleneksel haberleşme yöntemlerini –mikrodalgalar ve uydular üzerinden iletilen şifrelenmemiş fakslar ve telefon konuşmaları– kullanır. İran'ın C-802 füzesi edinme çabaları sırasında yapılan dinlemelerden de görülebileceği gibi, NSA bu tür teknolojiler konusunda hâlâ çok yetenekliydi. Fakat diğer hedefler, çok daha karışık haberleşme sistemlerine –devre kriptolama, fiber optik, dijital cep telefonları ve internet– geçtiler. Sorunun çözümü, eski sistemleri göz ardı etmeden yeni sistemlere sızmanın yollarını bulmak için çok büyük miktarlarda para, zaman ve uzmanlık gerektiriyordu.

"Her ikisini de yapmıştık"[132] diyordu Hayden, bürosunda otururken. Teşkilata katıldığında, meselenin üzerine gitmişti. "Önceden yaptıklarınızı bir kenara bırakmaksızın daha fazlasını yapın. (...) Dünyanın bir bölümü şimdi buna benziyor ve bu istikamette cehenneme doğru ilerliyor, fakat dünyanın bu diğer bölümü hâlâ on beş yıl önceki gibi davranıyor. Ve bu

131) Tümamiral J. M. McConnell, ABD D. Kuv., "New World, New Challenges: NSA into the 21st Century", *American Intelligence Journal* (İlkbahar-Yaz 1994), s. 8.

132) Korgeneral Michael Hayden'le görüşme (2 Şubat 2000).

iki dünyada da Birleşik Devletler'i ilgilendiren şeyler oluyor. (...) Eski sizin için hâlâ önemliyken nasıl yeni bir şey yaparsınız – hem de, biri eski diğeri yeni olmak üzere iki Sigint sistemi oluşturmanıza izin verilmeyen bir bütçeyle? Bu teşkilatın kesin ikilemini ele geçirmişsiniz."

Direktör yardımcısı Barbara McNamara, NSA'nın günümüzdeki bir başka büyük sorununu –haberleşme hacminin çok fazla olmasını– rakamlarla anlatıyordu. "Kırk yıl önce, ağdan bağımsız olarak kendi başına çalışan sadece beş bin bilgisayar vardı, hiç faks makinesi yoktu, cep telefonları da yoktu. (...) 1999'da, bilgisayar adedi 420 milyondan fazlaydı ve tamamına yakını ağa bağlıydı. Kaba bir rakamla, 14 milyon faks makinesi ve 468 milyon cep telefonu vardı ve bu rakamlar artmaya devam ediyor. Telekomünikasyon sanayi tüm dünyayı kapsamak için milyonlarca kilometre geniş bantlı fiber optik kablo döşeyerek trilyon dolarlık yatırımlar yapıyor."[133] McNamara, ayrıca, 2000 yılında internet erişimi olan insan sayısının bir önceki yıla göre yüzde 80 artarak 304 milyon[134] kişiye ulaşmış olabileceğini söylüyordu. Ve ilk kez olarak, bu insanların yarısına yakını Kuzey Amerika'da yaşıyor.

NSA, sadece görülmedik ölçüde çeşitlenen haberleşme yöntemleri üzerinden dinleme faaliyeti gerçekleştirerek büyümüyor, aynı zamanda Beyaz Saray, CIA, Pentagon ve diğer müşterilerden NSA'ya verilen görevlerde de patlama yaşanıyordu. 1995'te, teşkilat, *özel amaca matuf talepler* adıyla bilinen yaklaşık 1,500 'acil' istihbarat talebi aldı.[135] 2000 yılı sonbaharına kadar, bu tür taleplerin sayısı yüzde 170 artarak 3,500'e ulaşmıştı. Analizciler, demekteydi üst düzey bir NSA görevlisi, muazzam miktarlara ulaşan bilgilerin arasından yollarını 'kaba kuvvetle' buluyordu.

Sorun, sadece, miktarı görülmedik oranda artan haberleşmeleri dinlemek değildi, bilginin NSA'ya nakledilmesi de problemdi. "Öyleyse, işlemden geçirmek için bu binaya getireceğiniz tüm bu haberleşmeler nedir?"[136] diye soruyordu Sigint'te çalışmış üst düzey bir istihbarat görevlisi. "Bunları getirmek için bir iletişim hattına sahip olmalısınız. Bir bant genişliğiniz olmalı, ki bu da çok pahalı ve sınırlıdır. Sonludur. Dünyadaki tüm bant genişliğini kullanıp her şeyi buradan gönderemezsiniz. Yani, fiziksel bir sorununuz var. (...) Gerçekten büyük bir iletim hattına sahip olmanız gerek ve böyle bir hat yok."

133) Barbara McNamara, Amerikan Barosu'nda yaptığı konuşma, Ulusal Güvenlik Yasası Daimi Komisyonu, Washington, D.C. (18 Mayıs 2000).

134) Vernon Loeb, "This Just In", *Washington Post* (Haziran 2000).

135) Kıdemli bir NSA görevlisinden alınan bilgi.

136) Sigint'te çalışmış üst düzey bir istihbarat görevlisiyle görüşme (Temmuz 2000).

Sinyal çığı Fort Meade'ye başarıyla yönlendirilebilseydi bile, orada bu bilgileri işlemden geçirmek için yeterli sayıda insan hiçbir zaman olmayacaktı. "Çin'e giden her haberleşmeyi geri Birleşik Devletler'e ileteceğinizi farz edersek," diyordu aynı üst düzey Sigint görevlisi, "o zaman elinizde bunları işlemden geçirecek birileri var demektir. Bunları dinleyecek dilbilimciniz var demektir. Bu bilgi yığınını arayıp taramak için hiç olmadığı kadar çabalayacak ve sonuçta işe yarar nitelikte çok çok az şey bulacaksınız. (...) Bu tür bir sorunla baş edebilmek için yeteri kadar dilbilimsel kaynağa sahip değilsiniz."

Sorun, NSA'nın Orta İngiltere'deki dev uydu dinleme karakolu Menwith Hill İstasyonu gibi bir ön cephe –dinlemenin ilk yapıldığı nokta– istasyonunun imkânlarıyla, olabildiğince fazla sayıda dinlenen bilgiyi filtre edecek güçlü bilgisayarlar kullanılarak çözülebilir. "Diyelim, bir anteniniz var," diyordu aynı üst düzey Sigint görevlisi, "ve şimdi, onun bitişiğindeki bir binada, bir de filtreniz var. (...) Bir kişinin ya da bir varlığın tanıtıcı bilgisini öğrenmek için bilgiyi filtre edersiniz, bu durumda bilgisayar sadece o kişinin haberleşmelerini ayıklayacak ve onun dışındaki her şeyi atacaktır. (...) Programı, mesajda yer alan ve herhangi bir sözlükte [bilgisayarda] bulabileceğiniz bir tanıtıcı bilgi kategorisine aykırı bir kimlik için çalıştıracaksınız."

Bu tanıtıcı bilgilerden biri, demekteydi, hedefin telefon numarasıdır. "Ve araştırdığınız şey, bu telefon numarasına gelen bir aramadır. Bu yüzden, hedef dışındaki bir telefon arandığında filtre onu dikkate almıyor ve doğru olanı bulana dek devam ediyor. (...) Yaptığınız tek şey, hedef listesine karşı oradaki haberleşmeleri karşılaştırmaktır, ve eğer isabet ettiremezlerse reddedilen numaralara artık hiçbir şey olmaz. Onları göremezsiniz, hafızada tutmazlar. (...) Çakışan numaralar analizcilere –belki de bakılması için yeniden burada [NSA karargâhı] bir yere– gönderilir. (...) Gerçek olan şu ki, temizlenmiş bir yer bile olsa, oradaki her şeyin küçük bir yüzdesi hakkında konuşuyorsunuz. (...) Yani demek istediğim, bir ilk pay vardır. Size düşen, nereyi temizleyeceğinize karar vermektir."

Dünya çapında giderek artan ve NSA'nın karşı karşıya kaldığı bu telekomünikasyon sistemleriyle şimdi Kongre de daha fazla ilgilenmeye başlıyor. Bazıları, NSA'nın, yıllardır yanlış yönetildiği için, bugünlerde teşkilatı iflasın eşiğine getiren yeni teknolojilerin deprem dalgasına hazırlanmakta başarısız olurken, ağırlıklı olarak eski ve güvenilir sistemlere bağımlı kaldığına inanıyor. Barbara McNamara da bu düşünceyi içtenlikle onaylıyor ve "Ulusal Güvenlik Dairesi şimdiye kadar teknolojinin gerisinde kaldı"[137] diyordu.

137) Barbara McNamara, Amerikan Barosu'nda yaptığı konuşma.

NSA'nın sorun listesinin en başında, mikrodalga ve uydu haberleşme sistemlerinden –ki NSA, dinleme uyduları ve yer istasyonlarıyla bu tür haberleşme sistemlerinin sinyallerini yakalamada ustaydı– gömülü fiber optik kablolara geçiş geliyordu. "Teknoloji artık çift taraflı bir kılıç haline geldi"[138] diyordu Hayden. "Bu kılıç karanlık günlerde düşmanınız oldu."

Üst düzey bir NSA görevlisine göre, 2000 yılı sonbaharına kadar, AT&T'nin ses ve veri haberleşmelerinin sadece yüzde 2'si Birleşik Devletler'deki mikrodalga kulelerinden yapıldı.[139] Ve AT&T, Alaska dışında yurtiçi uydu haberleşmelerinin neredeyse tamamını bırakmıştı. Bunun yerine uydu seslerini ve veri devrelerini hızla gelişen TV sanayisine satmaya başladı. "AT&T, 1970'lerde, büyük hacimli bilgi taşıyabilmek için uydulara çok büyük yatırımlar yaptı" demekteydi aynı görevli. "AT&T şimdi de, yurtiçi uydu kapsamının tümünü satıyor. (...) Burada çok şey değişiyor, ve bir Sigint girişimi hedeflerine benzemek zorunda."

"Fiber optik kablo döşemekten vazgeçmekle," diyordu aynı üst düzey NSA görevlisi, "AT&T sadece doksan günde kapasitesini iki katına çıkarabilirdi." Saç kalınlığındaki cam tel demetlerinden oluşan fiber kablolar, daha çok hacim, daha fazla güvenlik ve daha yüksek güvenirlik sunuyordu. Bu yüzden, uydu sinyalleri yağmur damlaları kadar kolay toplanırken, fiber optik sinyalleri toplamak bir köstebeğin yeteneklerini gerektiriyordu.

NSA, fiber optik kablo üzerinden dinleme faaliyetinin zorluğundan o denli korkuyordu ki, 1990'ların başlarında Rusya'ya teknoloji ihracına karşı savaştı.[140] Örneğin, Birleşik Devletler, planlanan bir Trans-Sibirya kablo projesi için, US West şirketine ihracat ruhsatı vermedi. Günümüzde NSA, çok daha karmaşık ikinci nesil fiber optik teknolojisiyle başa çıkmak zorundadır.

400 sayfalık kitaplardan, bir megabaytlık animasyon grafiklerine ve tam uzunluklu filmlere kadar, oylumu çok büyük materyaller, iletişim ağlarını oluşturan incecik teller sayesinde görünür oluyor. MIT'den David Clark'ın dediği gibi, "Fiberi daha da küçültme becerisi," bilgisayar gücünün her on sekiz ayda ikiye katlanacağı tahmininde bulunan "Moore Yasası'ndan daha hızlı gelişiyor."[141] Fiberin taşıma kapasitesi, diyordu Clark, her on iki ayda iki misli artıyor.

138) Bob Brewin, Daniel Verton ve William Matthews, "NSA Playing IT Catch-Up", *Federal Computer Week* (6 Aralık 1999).

139) Kıdemli bir NSA görevlisinin verdiği bilgi (Eylül 2000).

140) Michael S. Lelyveld, "Fiber-Optic Curbs on Ex-USSR Tied to Misilse Fear", *Journal of Commerce* (24 Mart 1992); Michael S. Lelyveld, "Spy Concerns Help Shape U.S. Export Policy, Experts Say", *Journal of Commerce* (24 Mart 1992).

141) J. Hecht, "Wavelength Division Multiplexing", Technology Review (MIT) (1 Mart 1999).

Bilim adamları şimdilerde, var olan kablolardaki fiber optik kanal sayısını artırmak için yeni yöntemler geliştirirken, bir yandan kilometrelerce yeni kablo döşeniyor. Tek kanaldan aynı anda birden fazla sinyal gönderme (WDM: *Wavelength Division Multiplexing*) olarak bilinen bu yeni teknoloji, aynı tel üzerinden farklı dalga boylarında çoklu sinyal göndermeye olanak tanıyordu. Bu teknik, paralel işlemden geçirmenin fiber optik eşdeğeri olarak adlandırılmıştı. 2001 yılı itibariyle, WDM, 4 milyar dolarlık bir iş haline gelmişti ve fiber optik kablolar, sanki bir zıpkın gibi fırlayıp fabrikalardan dışarı çıkıyordu.[142] Fiber optiğin Bell Laboratuvarları'ndaki öncüsü John MacChesney'e göre, fabrikalar, "saatte doksan altı kilometreye yaklaşan bir hızla, hassas boyutlarda yüzlerce kilometre uzunluğunda fiber üretiyordu."[143] Aynı zamanda, 1980'de metresi 1 dolar olan üretim maliyeti, 2001'de yaklaşık 0,5 dolara düşmüştü.

Böyle bir sistem, güya eski bir teknolojiye yeni bir soluk verme girişimi olduğu için, Oksijen Projesi olarak adlandırılmıştı. Eğer sinyaller her biri dört çift optik fiber üzerinden on altı farklı dalga boyunda gönderilirse, bu durumda tek bir transatlantik kablodan saniyede 640 gigabitlik bilgi iletilebilir ki, bu da aynı anda yapılan 10 milyon telefon görüşmesine eşittir.

1998'de, Lucent Teknolojileri, tek bir fiber ipliği üzerinden internetteki tüm bilgiyi taşıyabildiğini iddia ettiği WaveStar OLS 4006 sistemini ortaya çıkardı.[144] Öyle hızlıydı ki, 90,000 cilt ansiklopediye eşit bilgiyi bir saniyede iletebilirdi. Şirket bu kapasiteye ultra-yoğun WDM denilen teknolojiyi kullanarak ulaştı. "Rekabete dayalı güncel sunumlarda sıçrama kaydeden Lucent'in yeni optik ağ sistemi," diyordu şirket, "komünikasyon sağlayıcılarına, her biri saniyede 400 gigabitlik bilgi ileten sekiz fiber üzerinden saniyede 3,2 terabitlik (ya da 3,2 trilyon bitlik) maksimum kapasiteyle ses, video ve veri taşıma olanağı sağlayacak şekilde düzenlenebilir."

AT&T, Lucent'in yeni sisteminin ilk müşterisi olacaktı ve 2001 yılına kadar şirket Avrupa ve Asya'daki firmalarla anlaşmalar imzaladı. Bu firmalar arasında, Hollanda'dan KPN Telecom B.V,[145] İspanya'dan Telefónica de España, Kore Telecom ve hatta Çin Posta ve Telekomünikasyon İdaresi bulunmaktaydı.

142) WDM ve Oksijen Projesi üzerine detaylar: A.g.e

143) Chappell Brown, "System Design: Non-linear Material, Low Cost Build Fiber Infrastructure", *Electronic Engineering Times* (11 Ocak 1999), s. 59.

144) "Lucent Technologies Delivers Record-Breaking Optical Networking Capacity", M2 Press Wire (27 Ocak 1998).

145) Brown, "System Design".

Sistem, NSA'yla yıllardır çok yakın ve çok gizli ilişkiler içinde olmuş bir Lucent yan kuruluşu olan Bell Labarutuvarları tarafından tasarımlandı. William O. Baker, yirmi yıldır NSA'nın Bilimsel Danışman Kurulu için çalışıyordu.[146] Aynı zamanda, çeşitli noktalarda, Bell Laboratuvarları'na araştırma şefi, başkan ve kurul başkanı olarak hizmet etti. İlk operasyonel fiber optik sistem, Baker'ın yönetiminde Bell Laboratuvarları'nda geliştirildi. NSA Danışman Kurulu'nun günümüzdeki üyeleri arasında, Dışişleri Bakanlığı eski görevlisi Arnold Kanter, eski DIA Direktörü Korgeneral James Clapper ve iDefense Inc. Başkanı James Adams vardır. Yönetim kurulu sekreteri ise, NSA'dan David P. Kokalis'tir.[147]

NSA aynı zamanda, adına Çoklu-Dalga-Boyu Optik Ağı (MONET) denen bir konsorsiyum oluşturmak amacıyla, Lucent ve, Verizon'un da dahil olduğu birçok yurtiçi telekomünikasyon şirketiyle işbirliği yapmıştır.[148] MONET, gönderme/anahtarlama ve optik izleme dahil, gelişmiş fiber optik tekniklerini araştıracaktır.

1998 yılında, çoklu-dalga-boyu operasyon için tasarlanan ilk büyük denizaltı kablosu kullanıma açıldı. Kablo, Birleşik Devletler'i İngiltere, Hollanda ve Almanya'ya bağlayan kapalı bir devre oluşturmaktadır. Bu daha yeni WDM teknolojisi uygun şekilde çalışmaya başladığında, kapasitesi, sadece on yıl önce hizmete başlayan ilk fiber optik kablodan 1000 kat daha fazla olacaktır. Mühendisler, dünyanın etrafını dört kez çevirmeye yetecek uzunlukta, 168,000 km. kablo döşemeyi planlıyor. Bundan daha fazlası da başka şirketler tarafından döşenecek. MIT'den David Clark'ın dediği gibi, "Fiber kabloların içinde boğulacağız."[149]

NSA'nın karşı karşıya kaldığı bir diğer sorun da, internette –karmakarışık bir dikiş ipliği makarası gibi yeryüzünü tamamen sarmalayan bir dizi karmaşık, birbirine bağlı haberleşme hattı– dinleme yapmanın zorluğuydu. İnternetin hacmi her yüz günde bir ikiye katlamaktadır. Ayrıca, sesli haberleşme trafiği de her yıl yüzde 20 artmaktadır.[150]

Bu, büyük oranda, NSA için analiz etmesi eski analog sinyallerden çok daha zor olan dijital yeni cep telefonu haberleşmelerinin bir sonucudur.

146) Güvenlik İşleri Destek Derneği, Yıllık Şükran Ödülleri Akşam Yemeği (27 Mayıs 1999), s. 7.

147) Federal Danışma Komisyonları GAO Değerlendirmesi, *1997 Yıllık Raporu*.

148) "Breakthrough Technology Added to Goverment Research Network", *Business Wire* (19 Temmuz 1999).

149) Hecht, "Wavelength Division Multiplexing".

150) Paul Korzeniowski, "Telepath: Record Growth Spurs Demand for Dense WDM – Infrastructure Bandwidth Gears Up for Next Wave", *Communications Week* (2 Haziran 1997).

Dijital sinyaller, sesten ziyade, kırılabilen ve sayısız farklı şekilde gönderilebilen veri paketlerinden oluşur. "Bugün artık bu tür bilginin nereye gönderildiği konusunda hiçbir fikriniz olamaz"[151] diyordu bir istihbarat görevlisi. "Bir yer hattından telefonla konuşan birinin karşısındaki kişi, onunla cep telefonuyla uydu üzerinden konuşuyor olabilir. Görüşmenin nasıl yönlendirildiğini bilemezsiniz; her türden anahtarlar vasıtasıyla ilerler; bilgi, olduğunu düşündüğünüz yerde değildir, ve karışıklığı yaratan da, bizim nasıl başa çıkacağımızı çözmek zorunda olduğumuz şey de budur."

"Sinyalleri sadece dijitalleştirmek, belirli oranda bir koruma sağlar" diyordu eski bir NSA görevlisi. "Fakat ona gerçekten zorlu bir şifreleme sistemiyle vurursanız, ki bu dijital şifrelemedir, o zaman bu çabanın da boş olduğunu anlarsınız."[152]

Şifreleme, bir zamanlar NSA'nın tekelinde olan bir alandı. Fakat, teşkilatın güçlü şifreleme yazılımlarının ihracını yasaklamaya giriştiği 1990'lar boyunca yaşanan feci bir dönemin ardından, şimdilerde bu işten neredeyse vazgeçildi. "Kripto politikası geçmişin bir dalgasıydı"[153] diyordu NSA'nın eski avukatı Stewart Baker. Şifreleme yazılımlarının satılmasından korkmak, duvarları olmayan bir evin kapısını kilitlemeye benzer. Amerikan satışlarını sınırlandırmak, yabancı ülkelerin benzer güçteki şifreleme yazılımlarını satmasını engellemez. "Ne yaparsak yapalım, şifreleme diye bir şey vardır ve hızla büyümektedir"[154] diyordu John Millis. "Bu Sigint'in zararınadır, zira, sinyal istihbaratından elde etmek için hâlâ ihtiyaç duyduğumuz bilgiye erişmek ve bu bilgiyi kırabilmek için yeni teknolojilere çok büyük paralar yatırılacaktır." Üst düzey bir NSA görevlisine göre, 2000 yılının sonbaharında haberleşmelerin sadece yüzde 10'u şifrelenmişti.[155] Fakat NSA için bu öngörüler korkutucuydu. Yedi yıl içinde, tüm haberleşmelerin yüzde 85'inin karmaşık şifreler içine gizleneceğini tahmin ediyordu.

Meclis İstihbarat Komisyonu'nun NSA'nın sorunlarına odaklanmaya zorlanmasının sonucunda, haber raporları teşkilatı işitme yeteneğini kaybeden bir teşkilat olarak betimlemeye başladı. "Yeni teknolojilerin dayat-

151) Tabassum Zakaria, "Top Secret U.S. Spy Agency Shapes Up for a New World", Reuters (13 Aralık 1999).

152) Eski bir NSA görevlisiyle görüşme.

153) Richard Lardner, "New National Security Agency Director Sure to Face Major Challenges", *Inside the Pentagon* (5 Kasım 1998).

154) John I. Millis'in Merkezi İstihbarat Emeklileri Derneği'nde yaptığı konuşma (5 Ekim 1998).

155) Üst düzey bir NSA görevlisinden gelen bilgi (Eylül 2000).

tığı zorlukların bir tehlikesi de, NSA'nın 'büyük kulaklarının' giderek sağırlaşmasıdır"[156] deniyordu CNN'de yayınlanan bir raporda. *Newsweek*'deki bir manşet, "Duyma Güçlüğü"[157] diyor ve ekliyordu: "Ulusal Güvenlik Dairesi, yüksek teknoloji savaşında teröristlerin, bilgisayar korsanlarının ve diğer tehditlerin gerisinde kalmıştır" deniyordu.

Hayat NSA için belki biraz daha karmaşık ve dinleme yapmak daha zor hale gelmişse de, bu eleştirilerin çoğu abartılmıştı. Michael Hayden'ın dediğine göre, teşkilat bugün kesinlikle 'sağırlaşmıyor': "Bir eleştiride, her şeyi bildiğimiz ve herkesin e-postalarını okuduğumuz, ama öte yandan körleşip sağırlaştığımız söyleniyor. İkisi birden olamaz."[158]

Sırlar Evreni için elde edilen bilgilere göre, NSA, –fiber optik kablolar dahil– tüm bu yeni teknolojilerle yapılan haberleşmeleri dinlemenin yollarını bulmuştur ve önceye oranla çok daha fazla haberleşmeyi dinlemektedir. Bu gerçek, 30 Eylül 1999'da, NSA'nın Servisler Yardımcı Direktörü Terry Thompson ile teşkilatın teknik elemanları arasında kapalı kapılar ardında yapılan çok gizli bir toplantıda açığa vurulmuştur.

"İstihbarat toplama hacmimizin artacağı ve bu durumun analizcilerimiz için ne anlama geleceğiyle ilgili olarak beş, altı, sekiz yıl önce yaptığımız tahminlerin hepsi gerçekleşmiştir; bu işin büyük bölümündeki katkılarınız için hepinize ve diğerlerine teşekkürler" diyordu Thompson. "Ağlardan, fiber optiklerden, cep telefonlarından ve hedef aldığımız tüm diğer haberleşme yöntemlerinden bilgiye ulaşabilme ve bilgiyi toplayabilme konusunda çok ilerdeyiz, ve bu durum analizcilerimizin verimli çalışmasını sağlıyor. Araçlarımız veri işlemeye gün geçtikçe daha uygun hale geliyor ve birikmiş iş eriyor, fakat insanların günün sonunda neyin önemli olduğunu anlaması, meselenin özünü dil ve IA [istihbarat analizi] işine indirgemesi konusunda hâlâ büyük bir eksiğimiz var."[159]

Thompson, ağ için kritik parçalar üreten kilit Amerikan şirketleri hakkında çok özel bilgilere sahip insanları kiralayan NSA'nın internete nasıl zorla girdiğini açıkladı. Onların yardımlarıyla, teşkilat, sistemleri dinleyebilmek için parçalar üzerinde ters mühendislik uyguladı. İnternetle ilgili

156) David Ensor, "Biggest U.S. Spy Agency Choking on Too Much Information", CNN'nin internet sayfası (25 Kasım 1999).

157) Gregory Vistica ve Evan Thomas, "Hard of Hearing", *Newsweek*, 13 Aralık 1999, s. 78.

158) Bryan Bender, "U.S. National Security Agency Faces Data Deluge, Says Chief", *Jane's Defence Weekly* (22 Mart 2000).

159) NSA, Video kaseti, "Servisler Direktör Yardımcısıyla NSA Teknik İş Gücü Arasında Geçen Konuşma", (30 Eylül 1999).

en kritik parçalardan biri, California'daki Cisco Sistemleri şirketinin ürettiği yönlendiricilerdir (router). Bunlar, birbirine uymayan iki veya daha fazla bilgisayar ağını birbirine bağlayan mikro bilgisayarlar için özel olarak üretilen parçalardır. Bir posta servisi gibi çalışarak ağ üzerinden taşınan çeşitli mesajların nereye yönlendirileceğine karar verirler. Cisco televizyonunun bir reklamında, "Neredeyse internetteki tüm haberleşme tek bir şirketin sistemi üzerinden geçer: Cisco Sistemleri" deniyordu. NSA, bu 'posta hizmetindeki'[160] zayıf noktaları ve saldırıya açık yerleri keşfederek, daha fazla elektronik postayı hedefleyebilir ve dinleyebilir.

Teknik ekibin kısa bir süreliğine NSA tarafından kiralanması için yapılan görüşmelerde, Thompson, "Yolun iki, üç ya da beş yıl ötesini görebilir ve tamam bu adama sadece Cisco yönlendiricilere ters mühendislik uygulamak için ihtiyacım var diyebilirseniz, bu, yaklaşık üç ya da beş yıl için iyi bir örnektir, çünkü Cisco'nun yönlendiricilerde en önemli üretici olarak kaybolup gideceğini görüyorum ve dolayısıyla bu uzmanlığa ihtiyacım yok. Fakat bugün ve önümüzdeki birkaç yıl için, Cisco yönlendiriciler hakkında içeride ve dışarıda bilgi sahibi olan ve bunların hedef bilgisayar ağlarında nasıl kullanılacağını anlamamda bana yardım edebilecek birilerine ihtiyacım var."[161] Aslında NSA, Cisco mühendislerinden birini, yeni yüzyılda örgütü ileri taşımakla görevli yeni transformasyon ofisinin başdanışmanı yapmak için yakın tarihte işe almıştı.

Haberleşme uydulardan fiber optik kablolara kaydıkça, NSA da deniz altındaki kabloları dinlemeye geri dönmek zorunda kalabilir – tabii çoktan yapmamışsa. Fakat şu anda, Rus bölgelerini birbirine bağlayan bakır kablolar yerine, esas olarak kıtaları birbirine bağlayan ticari WDM fiber optik kablolar hedefleniyor olabilir. Ve USS *Halibut*'un yerine, 2004 yılında yapımı tamamlandığında şimdiye dek üretilen en gelişmiş casus denizaltısı olacak olan USS *Jimmy Carter* yeni kablo dinleme denizaltısı olabilir. Aralık 1999'da, Donanma, 'izleme, mayınlama, özel savaş, kurtarma ve ileri haberleşme'[162] alanlarında *Jimmy Carter*'i kapsamlı bir şekilde modifiye etmesi için Electric Boat ile 887 milyon dolarlık bir anlaşma imzaladı. *Los Angeles Times*'dan alıntılanan bir kaynakta, bu Denizkurdu sınıfı denizaltı tamamlandığında, "fiber optik kabloları dinleyen modülleri deniz altına yerleştirecek ve geri alacak ilk araç olacak" deniyordu.

160) "Computing's Next Superpower", *Fortune*, 12 Mayıs 1997.

161) NSA, Video kaseti, "Servisler Direktör Yardımcısıyla NSA Teknik İş Gücü Arasında Geçen Konuşma", (30 Eylül 1999).

162) Drogin, "NSA Blackout Reveals Downside of Secrecy".

Her gün NSA'ya akan ve Michael Hayden'ın "muazzam hacimli malzeme" dediği veriyle başa çıkabilmek için, teşkilat, "ham verilerin işlemden geçirilmesi sürecini daha da hızlandırmayı"[163] planlamaktadır.

Bu, NSA'nın üç büyük Bölgesel Sigint Operasyonlar Merkezi'ne (RSOC) daha fazla sorumluluk verilmesi anlamına gelebilir. Lackland'deki (Texas) Medina Ek Binası'nda yer alan Medina RSCO'si, Karayipler ile Orta ve Güney Amerika'ya odaklanır. Kunia'daki (Hawaii) bir yeraltı sığınağında bulunan ikinci merkez, Asya'ya odaklanır. Ve Fort Gordon'daki (Georgia) üçüncüsü, Avrupa ve Ortadoğu'dan yapılan dinlemeleri işlemden geçirir ve analiz eder. NSA ve onun üç askeri Sigint örgütü tarafından istihdam edilen RSOC'ler, daha önceden dünya üzerine dağılmış çok sayıdaki dinleme karakolunun yaptığı dinleme faaliyetinin çoğunu Birleşik Devletler topraklarında birleştirmek için kuruldu. Bu merkezlere akan sinyal istihbaratının birçoğu, uydulardan ve uzaktan çalıştırılan istasyonlardan gelir.

Dünya haberleşme teknolojisindeki hızlı değişimlerin yarattığı bir diğer sorun, bu sistemleri hedefleyen en yeni Sigint uydularının nasıl tasarlanacağıydı. Bu olağanüstü pahalı dinleme kuşları, 2003 yılında demode olacak bir sistem ya da teknoloj için 2001 yılında planlanacaktı. "Bir uydu için bir yılda harcadığımız para, her tür analitik kabiliyetlerimize harcadığımızdan daha fazladır"[164] diyordu John Millis. "Oradan sinyal istihbaratı (Sigint) yapmanın çok bir anlamı kalmaz. Elektronik istihbarat (Elint) dışında, uzaydan yapılan haberleşmeleri –düzenli ses ve veri tipi haberleşmeleri– dinlemek için harcadığımızdan bir dolar fazlasını harcamamalısınız. Fakat bu yatırımı yaparız. Bunu uzaklaşmak zorunda olduğumuz bir şey gibi düşünürüz." Bu, 1950'lerin sonlarından beri hiç durmadan uzaya yönelmiş olan bir teşkilatın felsefesindeki devrimci bir değişikliği yansıtır.

Uzmanlar hangi toplama sistemlerinin en iyi olduğuna karar veredursun, bu değişiklik nedeniyle Birleştirilmiş Uydu Sinyal İstihbaratı Yapısı-2 (IOSA-2)[165] adı verilen sonraki nesil NSA uydularının tamamlanması sürekli ertelendi. İşin başında, NSA uydularını yapan Ulusal Keşif Bürosu, yeni Sigint takımyıldızının –birkaç uydunun birlikte çalışacağı bir takımyıldızı– 1999 sonuna kadar belirleneceğini ve 2002 gibi de veri toplanmasına

163) Korgeneral Michael V. Hayden'la görüşme (2 Şubat 2000).

164) John I. Millis'in Merkezi İstihbarat Emeklileri Derneği'nde yaptığı konuşma (5 Ekim 1998).

165) Amerikan Senatosu, Silahlı Hizmetler Komisyonu, Birleşik Devletler Ulusal Güvenlik Uzay Programları ve Konuları, NRO Direktörü Keith R. Hall'ın Tanıklık İfadesi (11 Mart 1998).

başlanacağını söylüyordu. Ama şimdi, "işin boyutundan"[166] ötürü, ilk sistemlerin 2010'dan önce çalıştırılamayacağı anlaşılıyor.

Bunlar, Meclis İstihbarat Komisyonu'nun NSA'ya mali can simidi atmaya çalıştığı alanların tamamıdır. 2000 yılında, teşkilatın başkanı Porter Goss, "NSA artık, teknolojide ve telekomünikasyon sanayinde meydana gelen patlamadan dolayı yeni ve daha zorlu sorunlarla yüz yüze geliyor"[167] diyordu. "İletişimin her türü –telsiz, uydu, mikrodalga, cep telefonu, kablo– birbiriyle bağlantılı hale geliyor. Her yeni haberleşme türü, tüm haberleşme biçimlerinin üzerinde ortaya çıkıyor. Ne yazık ki, küresel ağ iç içe geçtikçe, NSA kültürünün bu entegre biçime tepki vermekte başarısız olduğu görülüyor."

Millis'in Haziran 2000'deki ölümü üzerine personel müdürü olan Tim Sample, NSA'daki bir gruba yaptığı konuşmada sözünü sakınmadı. NSA liderlerinin teşkilatın birçok problemini yıllardır görmezden geldiğini kesin bir dille ortaya koydu. Meclis İstihbarat Komisyonu'ndan bazıları, özellikle, teşkilatın eski ekolünün bir üyesi olan, 2000 Haziran'ına kadar direktör yardımcılığı yapan, şimdiyse NSA'nın İngiltere irtibat subayı olan Barbara McNamara'yı eleştirmekteydiler. "Çok teşekkür ederiz ama kendi başımıza hallederiz, gibisinden bir yaklaşım vardı"[168] diyordu Sample. "Bazı değişiklikler olduğunu anlıyoruz, fakat yaptığımız şeyi gayet güzel yapıyoruz, teşekkür ederiz. Aynı şekilde devam edeceğiz." Sample, NSA'nın yönetim sorunlarını sert bir şekilde değerlendiriyordu:

> Sigint'e gelince, yüzümüzü NSA'ya çevirdik ve büyük bir dirençle karşılaştık. Bir mali sorumluluk meselesi vardı ve en iyi koşulda bile tarifi zordu. Herkes kendi yetki alanını koruma derdindeydi – bir kez daha anlıyoruz ki, burayı sadece biz tehlikeden korumaya çalışıyoruz, Tanrı aşkına, Kongre geliyor, yeniden kesinti yapmalarına izin vermeyin. Teşkilat bünyesinde çok başlı çabalar olduğunu ve bazı durumlarda aynı işin iki kere yapıldığını ve bürokrasinin bizim lehimize işlememesi anlamında, işlerin zorlaştığına gördük; ben de kendi organizasyonum için işleri içerden halledeceğim, bu yolla belki bir şeyler elde edilebilir. Ya da her organizasyon içinde bir sahiplenme duygusu vardı.

166) Jeremy Singer, "Sophisticated Fiber Optics Also Problematic for NSA", *Defense News* (12 Haziran 2000), s. 1.

167) Amerikan Temsilciler Meclisi, Meclis İstihbarat Daimi Seçim Komisyonu, Rapor, 2001 Mali Yılı İstihbarat Yetki Yasası, 106. Kongre, 2. Oturum (16 Mayıs 2000).

168) NSA, Video kaseti, "Timothy Sample'ın Kriptoloji Tarih Sempozyumu'nda Yaptığı Konuşma" (27 Ekim 1999).

Teşkilatın fazlasıyla tecrit edildiğini gördük ve buna inanıyoruz. Bu, her şeyi kendi bünyemizde yapabiliriz duygusuydu. İnsanları koruma duygusuydu– ki bu, gelecekte ne tip insanlara ihtiyacınız olduğuyla kaynaştığı sürece kötü bir şey değildir. Hangi yeteneklere sahip olmanız gerektiğiyle... Ve o zaman çalışanlarınıza katkınız olur.

İdari açıdan, büyük bir bürokrasi koruması gördük. Birçok yönetici, özellikle üst düzey yöneticiler, yazılı eleştirileri kabul etmedi. Sadece kongreyle ilgili olanları değil, aynı zamanda istihbaratla, hedeflerle ilgili yazılanları da. Bize göre, yönetimin bir kısmı çalışanlarıyla bağını koparmıştı. Ve sanırım son dört ya da beş yıl içerisinde tanık olduğum en tatmin edici şeylerden biri, aralarına karışırsanız tabii, bu oyunu sahiplenmiş genç insanlardı. İstihbarat kariyerimize başladığımızda hemen hemen hepimizde olan bulaşıcı virüsü taşıyorlardı. Bu vatanseverlik duygusuydu, başarma duygusuydu, ulusal güvenliği koruma duygusuydu. Ve birçoğunun –sadece NSA'da değil, diğer teşkilatlarda da– nereye doğru gittiğimizi anlamak için üstlerini sıkıştırdığını hissediyorduk. Ve bu, bizim için önemliydi. Bu yüzden saldırgan bir tutumu değil, savunmaya dönük bir duruşu benimsedik.

Bu konuda birçok kişiyi üzebileceğimi biliyorum ama, teşkilatta gerçekten de, daha iyi hisset felsefesi vardı. Hadi nerede olduğumuz konusunda kendimizi daha iyi hissetmek için bir şeyler yapalım. Ve bu alanlardan bir tanesi, ama vurgulanan alanlardan biri –saldırmak için değil, önemli olduğu için söylüyorum– yönetim ödülleriydi. Ve ben insanların ödüllendirilmesini, insanları nasıl yönettiklerine, kuruluşları nasıl idare ettiklerine ve işleri nasıl yürüttüklerine göre, tüm bu çabalarından dolayı teşkilatlara ödül verilmesini kesinlikle destekliyorum. Bu, hayatın önemli bir parçasıdır. Bu, insani gereklerin önemli bir parçasıdır. İstihbaratın en önemli parçası değildir. Fakat hissettiğimiz bu değildi. Bunun büyük bir öncelik olduğunu duyumsuyorduk.

Eğer bunu uydurduğumu düşünüyorsanız, size hiç unutmadığım, asla unutamayacağım bir telefon konuşmasından bahsetmeme izin verin. Beni kimin aradığını size söylemeyeceğim. Size sadece, bu kişinin NSA'nın üst düzey çalışanlarından biri olduğunu söyleyeceğim. Bir kanun tasarısı üzerinde çalışıyorduk ve bitmek üzereydi; bir sabah telefon çaldı ve bu kişi bana dedi ki, "Tim, ne yazıyorsan, benim için bir iyilik yapacak ve onu kamuya açıklanacak kanun tasarısının içine koymayacaksın". Ben de, "Neden ki? Bu gizli bir şey değil" dedim. Gelen yanıt şu oldu. "Çünkü yönetim ödüllerini alacaklar sırasında

biz de varız, basın bu tasarıyı görürse, şansımızı yok edebilir." Bizim için bu konuşma çok anlamlıdır. Bizim için, diyordu, üst düzey yöneticiler de dahil olmak üzere, birçok yönetici büsbütün bu resmin içinde değil, yani bize göre.

Ve aslında söylemek istediğimiz, birçok yönetici olsa da çok az lider vardı. Ve asıl farkı yaratan da bu. Ve biz, çok iyi işler yapmaya çalışan birçok insan olduğunu ama Sigint'in geleceğini tehlikede gördüğümüzü söyledik. Ve oldukça sert sözler söylediler ve birçok insanı üzdüler, çünkü bu adamlar işgücüne dahildi, aşağı yukarı sallanan birçok kafa vardı ve, Evet, bunu nasıl düzeltiriz diyordu. Ve bunu şimdi söyleyeceğim, tekrar tekrar söyleyeceğim ki, bu sorun burada değişmeye başlıyor.

2000 yılında, Kongre'nin NSA'yı mikro ölçekte yönetmeye –gemisinin idaresini elinden almaya– teşebbüs ettiğine inanıp inanmadığı sorulan Hayden, bu soruyu diplomatça yanıtladı: "Kongre değil. Zaman zaman bazı özel kadrolarla çarpışıyoruz ve fikir ayrılıkları konusunda dürüst davranıyorlar. Detaylarla gereğinden fazla ilgilendiklerini düşünmem de doğaldı. Kongre'nin çok fazla dikkatini çektik. (...) Bu iyi bir şey. Çalışanlarıma, yaptığımız iş önemli olunca, dikkatlerini çekmemizin doğal olduğunu söylüyorum."[169]

"Şimdi, olayın karanlık tarafı şu ki, yapıyor olduğumuz bazı şeyler konusunda onlarla tam olarak hemfikir olmadığımızı düşünüyor olabilirler. Bunun üstesinden geleceğiz. Önemli olan bizi önemsemeleridir ve çalışanlarıma gerçekten bunu yansıttım. Üstlerimizden zaman zaman sert sözler işittiğimizi söylüyorum. Bunlar çok sert sözler olsa da, size kullandığım mecazı anlatayım. Bir caddenin aşağısında bazı çocukların oynadığını görüyorsunuz ve çocuklar birinin araba camlarını sabunluyorlar. Yüzünüzde hafif bir gülümseme var; aniden çocuklardan birinin sizin oğlunuz olduğunu fark ediyorsunuz? Sonra ne olur? Yanına koşar ve oğlunuzu kulağından tuttuğunuz gibi eve götürürsünüz. Bizimle Kongre arasındaki ilişki de biraz buna benziyor. Bizi umursamıyor olsalardı, bizi bazen rahatsız eden, bazen utandıran ya da haksız olduğuna inandığımız eleştirileri yapmazlardı. Fakat bunun altında yatan neden (...) Kongre'nin teşkilatın ne denli önemli olduğunu düşünmesidir."

169) Korgeneral Michael V. Hayden'la görüşme (2 Şubat 2000).

"Bence teşkilat tarihinde, şehirdeki büyük oyuncu hiçbir zaman biz değildik"[170] diyordu bir NSA yetkilisi. "Bobby Ray Inman'a kadar. Bobby Ray insanları kullanmayı biliyordu, düğmelere nasıl basılacağını biliyordu, kendini sevdirmeyi biliyordu, ve bir şöhreti vardı, sözünü sakınmayan biri olarak iyi kazandığı düşünülüyordu. Fakat sorun, teşkilatta hiç kimsenin bunları yapmayı bilmemesiydi. Ve herkes yaptıklarını izlerdi, fakat nasıl ya da neden yaptığını anlamazdı. Bu yüzden, eğer şehirdekilerin gözüne girebilirsek, kongre soruşturmalarına nasıl yanıt verecekleri konusunda insanlarımızı eğitirsek, işlerin düzgün yürüyeceğini düşündüler. Bunun nasıl yapıldığını anlayacağız. Fakat Kongre'yle nasıl baş edileceğini bilmiyorlardı. Başa getirdikleri direktörlerin, siyasetçilerle başa çıkmayı bilmeyen politik birer soytarı, birer dangalak olmasının bu işin bir parçası olduğunu düşünüyorum. Teşkilat ortamının herkesi şarlatan yapacağını düşünüyorlar. Fakat sorun bu şarkının artık şehirde çalınmıyor olmasıdır. Altınızda çalışanlara, 'Bize güvenin, çünkü bundan böyle sırlarla ilgili bir sorun yok, sorun sadece para' diyemezsiniz."

NSA'nın varlığının bir yeniden yapılanmaya bağlı olduğunu anlayan Hayden bir emir yayınladı: "Gelecekte varlığımızı bağımsız olarak sürdürmek istiyorsak, teşkilatımız değişim geçirmek zorundadır."[171] Gene de Hayden, NSA gibi bir buzdağını kımıldatmaya çalışmanın kaçınılmaz olarak bazı çatlaklara ve kırılmalara neden olacağını biliyordu. Kripto Şehrin sakinlerine, "Bu değişim hakkında birçok tartışma yaşanmıştır," diyordu "gereken şey uzlaşmanın sağlanmasıdır, fakat bu uzlaşmayla ilgili olarak yaptıklarında isteksiz davrananlar da olacaktır."[172]

Hayden, sanki eski bir arabanın mirasçısı gibi, tamircileri çağırmaya ve onlara hangi parçaların arızalı olduğunu açıklamaya ve onarımı hakkında tavsiyelerde bulunmaya karar verdi. NSA'yı neyin sevimsiz yaptığını yakından incelemeleri ve bulgularını raporlandırmaları için iki ekip oluşturdu. Ekiplerden biri teşkilat bünyesindeki on dokuz orta rütbeli çalışandan, diğeri ise, dışarıdan getirilen beş yönetim uzmanından oluşturuldu.

İçeriden oluşturulan ve başında teknoloji ve sistemler eski yardımcı direktörü Jack Devine'ın olduğu Yeni Girişim Ekibi eleştirilerinde acımasızdı.

170) Bir NSA görevlisi ile görüşme.
171) NSA, DIRNSA Masası, *NSAN* (Ocak 2000), s. 3.
172) *A.g.e.*

Hayden, onlardan, şakayla karışık olarak, "sorumlu anarşistler"[173] diye söz ediyordu. Hayden'a, "NSA'da büyük bir değişim yok," diyorlardı, "ulusumuz cephaneliğindeki güçlü bir silahı kaybedecek. (...) NSA tasfiye zamanı gelmiş bir teşkilattır: Bireysel yeteneklerinin değeri, bir bütün olarak teşkilatın yeteneklerinin değerinden daha fazladır. Ulusuna olağanüstü hizmet etmiş NSA'nın mirası büyük bir tehlike içindedir. Vaktimiz kalmadı."[174]

Ekip sorunların kaynağını da hiç tartışma konusu yapmadı: mevcut ve geçmiş liderler. İsim vermeseler de, açıkça, sonradan direktör yardımcısı olan Barbara McNamara'dan, eski direktör Kenneth Minihan'dan ve onların seleflerinden söz ediyorlardı. "NSA son on yılın büyük bölümünde liderlik krizi yaşamıştır" dendi Hayden'a. "NSA'nın, hem uygulanacak tek ortak bir stratejinin yaratılmasındaki başarısızlığının ve hem de yönetim sürecinin tam anlamıyla parçalanmasının sorumlusu, NSA'daki bu liderlik yoksunluğudur. (...) Bu eksiklikler bizi dar boğazlara sokmuştur. (...) Liderlik birçok cephede başarısızlığa uğramıştır. Ortak bir vizyon ya da strateji geliştirilememiştir. Zor kararlar alınamamış ya da almakta isteksiz davranılmıştır. Geleceğin liderlerinin yetiştirilmesinde etkisiz kalınmıştır. En az on yıldır Kongre denetçilerinden gelen eleştirilere rağmen, gerçek bir değişim sağlanamamıştır. (...) Aslında, son on yılın büyük bölümünde NSA kurumunu çalışanları sırtlarında taşımıştır."

Ekip, ayrıca, kalın duvarların ve yüksek tellerin ardındaki havayı, "dar görüşlü, kimi zaman da kibirli kültürümüz" gibi sert sözlerle tanımlamaktaydı.

Beyaz Saray, Pentagon, CIA ve diğer Sigint kullanıcıları gibi NSA müşterilerinin ihtiyaçlarına pek önem edilmezken, daha büyük ve daha iyi dinleme aygıtları yapmaya yoğunlaşılması diğer eleştirilerin konusunu oluşturuyordu. Bir eleştirmen, ekibe, "Müşterilerinizden çok teknolojinizle ilgileniyorsunuz" demekteydi. Kopyalamaysa başka bir problemdi.

Tatsız şeyler söylemek konusunda teşkilat dışından oluşturulan ekip de daha az açık sözlü değildi. Eleştiriler arasında, NSA'nın mikrodalga dinlemesi gibi eski ve rahat hedeflerden, internet gibi daha yeni ve daha zorlu hedeflere geçişindeki 'yavaşlık'[175] bulunuyordu. "Bilinen hedeflerin ve teknolojilerin cazibesi her ne olursa olsun," dendi Hayden'a, "liderler daha

173) Bob Brewin, Daniel Verton ve William Matthews, "NSA Playing IT Catch-Up", *Federal Computer Week* (6 Aralık 1999), s. 1.

174) Detaylar Yeni Girişim Ekibi'nden alınmıştır: NSA, "Yeni Girişim Ekibi [NETeam] Önerileri: Direktörün Değişim İçin Çalışma Planı" (1 Ekim 1999).

175) Detaylar dışarıdan oluşturulan ekipten gelmiştir: NSA, "Dış Ekip Raporu: NSA Direktörü İçin İdari Bir Gözden Geçirme" (22 Ekim 1999).

zor fakat potansiyel olarak daha kârlı hedeflere geçilirken akıllıca kararlar vermek zorundadır."

Teşkilat içinden olan meslektaşları gibi, teşkilatın gizliliğe şartlanmış kültürünü onlar da eleştiriyordu. "Bunun büyük kısmı, teşkilatın tarihsel soyutlanmışlığına atfedilebilir, ki bu tecrit duygusu 'NSA yoktur ve NSA'da çalışmayan insanlarla konuşmaz' kültürünün ürünüdür" demekteydiler. Bir başka noktadaysa, ekip, "'Süper Gizli NSA' imajının bundan böyle teşkilat ihtiyaçlarına yararlı olmayacağına" işaret ediyordu.

Bir kez daha, suçlamanın çoğu, sadece aşırı gizlilik kültürü değil, aynı zamanda bir korku kültürü de yaratmış olan mevcut ve geçmiş üst düzey yöneticilere yöneltildi. Dışarıdan gelen ekip, Hayden'a, "Kendi düşüncelerini açıklamaktan korkan insanların oluşturduğu bir topluluğu besleyen bu zihniyetten duydukları kaygıyı" dile getiriyordu. "İnsanlar bizimle açık yüreklilikle konuşsalar da, verdikleri bilginin kendilerine karşı kullanılabileceği korkusuyla atıf yapılmamasını istiyorlardı." Gene de, çalışanlar, NSA'nın kayalıklara doğru ilerlediğini açık şekilde ortaya koyuyordu. "Personel NSA'nın geride kaldığını ve küresel ağda ortaya çıkan sorunlara uygun çözümler bulamadığını biliyor" diyordu aynı ekip, "ve mevcut idari altyapı gereken değişimleri desteklemekten uzak görünüyor."

"Geniş anlamda," diyordu Hayden, her iki grup da, "kendi içerisinde ya da başkalarıyla iletişim kuramayan bir teşkilat"[176] resmi çizmiştir. "Ki bu durum –bence, başkalarına göre değil– neredeyse yarım yüzyıldan beri teşkilatı bölümlere ayırma politikasının ve tecrit edilmişliğin bir yan ürünüdür. Teşkilata sert kararlar almayı zor bulan bir yönetim kültürünün egemen olduğu söylenebilir ve bunun başlıca nedeni de kararların gerçekten çok zorlu olmasıdır." Hayden sözlerine şöyle devam ediyordu: "Tüm teşkilatta sorumluluk duygusunu fazlasıyla dağınık buldular. Şu cümleyi kullandım. 'Yakınınızda, bir toplantıda insanlara eylemin bir parçası olduklarını hissettirmek için kiralayacak kahrolası Camden Yards var.' Daha küçük bir ekip bize biraz daha fazla kıvraklık sağlar."

Hayden, grupların tavsiyelerinin birçoğunu vakit geçirmeden uygulamaya başladı. 15 Kasım 1999 tarihinde "Değişimin 100 Günü" adlı büyük planı yürürlüğe koyduğunda, reformların bir çoğu üç aydan biraz fazla bir sürede gerçekleştirildi. Aynı zamanda, muhafazakârlardan gelen muhalefeti etkisizleştirmek amacıyla kendi gücünü sağlamlaştırmaya çalıştı. Alabama Üniversitesi'nin (Ayı) lakaplı efsanevi futbol koçu Paul Bryant'tan alıntı

176) Korgeneral Michael Hayden'la görüşme (2 Şubat 2000).

yaparken uyarıyordu: "Oyuncular uygulamadığı sürece en iyi oyun planı bile hiçbir şeyi değiştirmez."[177] Böylece, Hayden, gücün çoğunu elinde tutan, hantal üst düzey idari grupları tasfiye etti.[178] Kıdemli Teşkilat Liderlik Ekibi (SALT), Kritik İşler Grubu ve Ortak İdari Teftiş Grubu, bir gecede lağvedildi. Görevde bıraktığı tek idari grup olan Yönetici Liderlik Ekibi'nde de ayıklamalar yaptı ve ekipten sadece direktörü, direktör yardımcısını, operasyonlardan sorumlu direktör yardımcısını ve veri güvenliğinden sorumlu direktör yardımcısını yerinde bıraktı.

Selefi için büyük üzüntü kaynağı olan bütçe sorunlarının çözümüne yardımcı olması için NSA'da bir ilki gerçekleştirerek bir mali danışman tuttu. Teşkilatın dışarıya açılması amacıyla bu iş için seçtiği kişi, Harvard'da İş İdaresi mastırı yapmış, yatırım bankacılığında kariyer sahibi Beverly Wright'tı.[179] Wright, bu göreve seçildiği sırada, Baltimore'daki Legg Mason Wood Walker'da mali müfettişlik yapıyordu. Hayden'a göre, Bayan Wright'ın görevi, teşkilat için bir yönetim stratejisi geliştirmek ve "bütçe için alınan kararlara" diğer unsurların değil "görevlerimizin yön vermesini sağlamaktı".

Hayden, ayrıca, personelin terfi işlemlerinin düzenlenmesini emretti ve teşkilatın dış dünyaya açacağı kapı için ilk minik adımları atmaya başladı. Hayden bu emirleri, DIR bültenleri adı verilen tezkerelerle tüm teşkilata duyuracaktı.

Nihayet, Haziran 2000'de, Barbara McNamara uzun zamandır beklediği Londra'ya transfer haberini aldı ve böylece yardımcılığına kendi seçtiği kişiyi atamak için Hayden'a fırsat doğdu. İronik bir biçimde, yeni yüzyılda belirlenecek rotaya yardım etmesi için genç bir aslan seçmektense, yanına, McNamara'dan bile önce NSA'da çalışmaya başlamış emekli bir teşkilat görevlisini aldı. Bu kişi, teşkilatta otuz sekiz yıllık deneyimi olan eski kurt William B. Black, Jr. idi. Fakat Black'in son on yılı, bu seçimin nedenini açık şekilde ortaya koyuyordu; yıllar içinde NSA için en umut vaat eden sahalar haline gelen birimlerde çalışmıştı: 1990-1993 yılları arasında NSA Avrupa şefliği; 1994'den 1996'ya kadar Rus kod kırma birimi olan A Takımı şefliği; ve ardından da, 1996'dan 1997 yılında emekli oluncaya kadar, savaş istihbaratı direktörünün özel asistanlığı. Ayrıca, bir dönem de, yabancı haberleşme servislerine sızabilmek amacıyla, tüm dünyada böcekle gizli dinleme, siyah çanta ve rüşvet verme işlerinde uzmanlaşmış gizli bir

177) NSA, DIRNSA Masası, *NSAN* (Ocak 2000), s. 3.

178) *A.g.e.*

179) NSA, "Ulusal Güvenlik Dairesi Direktörü, Mali Müfettiş Bayan Beverly Wright'ı Memnuniyetle Karşılıyor", *NSAN*, (Şubat 2000), s. 2.

NSA/CIA organizasyonu olan Özel İstihbarat Toplama Servisi'nde şef olarak görev yaptı. Nihayet, NSA'dan emekli olduktan sonra, savunma sanayinin başlıca yüklenici firmalarından Uluslararası Bilimsel Uygulamalar Ortaklığı'nda (SAIC) üst düzey yöneticilik yaptığından, şirketler dünyası hakkında da deneyim kazanmıştı.[180]

2001 yılına gelindiğinde, Hayden'in gemisini büyük balık sürülerinden uzağa sürmesi Kongre'yi öyle hoşnut etmişti ki, görev süresini beş yıla –üç yıllık normal görev süresinin üzerine iki yıl daha– çıkarmanın yollarını arıyorlardı.

Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra NSA'nın yükselen yıldızının bedelini doğrudan doğruya CIA ve CIA'nın önemlerini giderek yitiren gizli subayları ödedi. İnsan casusların, NSA'nın güvenilir ve hızlı sonuç alınabilen dinleme cihazlarıyla boy ölçüşemeyeceği ortaya çıkmıştı. İki teşkilat arasında sevgisizlik oluşmadı; NSA'nın eski direktörü, Kara Kuvvetleri emekli Korgenerali William Odom, kendi teşkilatının Potomac'ın* karşısındaki rakibi için iğneleyici sözler söylüyordu: "CIA, başbakanların masalarından evrak çalma işinde iyidir, fakat başka işlerde bu kadar iyi değildir."[181]

Eski CIA direktörlerinden Robert Gates, Körfez Savaşı'nın gizli servis için bir tür Waterloo** olduğunu söylüyordu. "Teknik ve insan kabiliyetlerimiz arasındaki uçurumun belki de son zorlayıcı örneği, İran Körfez Savaşıdır. Birleşik Devletler'in askeri komutanlarının muhteşem betimlemeleri ve sinyal istihbaratları vardı, oysa biz, Irak'ın Kuveyt'i işgal etmeden önceki niyetleri, yaptırımlara direnme gücü ve silah programlarının durumu hakkında, sadece yarım yamalak ve insan kaynaklı istihbarata sahiptik."[182]

CIA'nın 1998 yılına kadar herhangi bir dönemde aktif olarak katıldığı gizli casusluk operasyonu sayısı on ya da on beşten fazla değildi,[183] ve casusların evi olan Operasyonlar Direktörlüğü'nün (DO) personel sayısı iyice azalmış, 1000'in altına düşmüştü.

180) Black'in geçmişi: Bir NSA görevlisi ile görüşme. Black, SAIC'te, asistan başkan yardımcısı ve Columbia'da (Maryland) bilgi operasyonları direktörü olarak görev yaptı.

* Amerika'nın doğusunda bir nehir. Burada Washington D.C.'ye gönderme yapılıyor. (ç.n.)

181) Jeff Stein, "Spy Business Leaves Little Room for Intelligence", *Newsday* (7 Aralık 1995), s. 48.

** Waterloo Savaşı: Kesin yenilgiyi, acı tecrübeyi simgeler. (ç.n.)

182) CIA, Gates'in alıntıladığı kaynak: John H. Hedley, "The Intellegence Community: Is It Broken? How To Fix It?" *Studies in Intelligence* (1996), s. 18.

183) Walter Pincus, "CIA Chief Cited Loss of Agency's Capabilities", *Washington Post*, 25 Mayıs 1998.

CIA'nın gizli servisinde 1985'ten 1994'e kadar çalışan Reuel Marc Gerecht isimli bir subay, dünyanın hassas bölgelerindeki DO subaylarından gelen raporların hem kalitesini hem de doğruluğunu denetlemesi için çağrıldı. 1998 Şubat'ında Edward G. Shirley takma adıyla *Atlantic Monthly*'ye yazan Gerecht, DO'yu "Monty Python ve Big Brother'ın berbat bir karışımı"[184] olarak niteliyordu. "CIA hakkındaki acınası gerçek şudur ki," diyordu Gerecht "DO, acemi ajanlarının ve elde edilen istihbaratın değeri hakkında kendini ve başkalarını aldatarak, pek çok ülkede bir casusluk zırvalığının yıllarca peşinden koşmuştur. 1980'lerin ortalarına kadar, CIA'nın dış ajanlarının çok büyük bir çoğunluğu, en iyi ihtimalle alelade, ücret bordrosuna eklenen insanlardı, çünkü faal ajanların* terfi edebilmeleri için yüksek sicil puanları gerekiyordu. Sovyetler Birliği'nin çökmesinden uzun zaman önce, sicillerde ve istihbaratta yapılan hileler –ki kendi içine kapanmış bir casusluk dünyasının doğal sonucudur– DO'nun bütünlüğünü ve yeterliliğini yok etmiştir."

Gerecht, teşkilatın, kritik yerlerdeki görevlerde bile, ülkeye göre adam seçiminde titiz davranmadığından şikâyet ediyordu. "İran'da çalıştığım sekiz yıl boyunca, İran masası şefliğinde Farsça konuşabilen ya da okuyabilen tek kişiye bile rastlamadım"[185] diyordu. "Yakındoğu Bölümü şefliğinde, Arapça, Farsça ya da Türkçe bilen bir kişi bile yoktu ve hatta iyi kötü Fransızca bilen sadece bir kişi vardı." Eski teşkilat subaylarından bir diğeri, siyasi muhalefete destek olmak üzere 1990'ların ortalarında Kuzey Irak'a gönderilen CIA ekiplerinin arasında "sadece birkaç subayın iyi Arapça konuşabildiğine"[186] işaret ediyordu.

Hem CIA'da hem Dışişleri Bakanlığı'nda Sovyet analizcisi olarak yirmi dört yıl çalışan eski askerlerden Melvin A. Goodman'ın iddiasına göre, "CIA'nın casusluk servisi çağın gerisinde kalmıştı".[187] Bugün Ulusal Harp Okulu'nda profesörlük yapan Melvin, gizli istihbarat operasyonları yürüten casusların nasıl nesli tükenmiş bir tür haline geldiğini göstermek için bazı örnekler veriyordu. "CIA kaynakları, 1968'de Leonid Brejnev'in Çekoslovakya'ya yönelik, 1973'te Enver Sedat'ın İsrail'e yönelik ve 1990'da Sad-

184 Edward G. Shirley, "Can't Anybody Here Play This Game?" *The Atlantic Monthly*, Şubat 1998.

* "Case officer" yerine. (ç.n.)

185) *A.g.e.*

186) Letters to the Editor, *The Atlantic Monthly*, Mayıs 1998.

187) Melvin A. Goodman, "Starting Over at the CIA", *IntellectualCapital.com* (İnternet dergisi), 17 Haziran 1998).

dam Hüseyin'in Kuveyt'e yönelik niyetlerini deşifre etmeyi başaramadı." Melvin şu sonuca varıyordu: "Zaman, yabancı liderlerin niyetlerinin sadece gizli istihbarat toplamayla belirlenebileceği söylencesini çöpe atma zamanıdır."

CIA'nın insan kaynaklarının 1998'e gelene dek önemini yitirmesi üzerine,–kendisi de CIA'nın eski bir faal ajanı olan– Meclis Araştırma Komisyonu Başkanı Porter Goss, "Dürüst olmak gerekirse, insan istihbaratı konusunda bardağın neredeyse tamamı boştur"[188] açıklamasını yapmıştır.

1990'lar boyunca, CIA'nın personel sayısındaki indirim yüzde 23'e ulaşırken, teşkilatın istihbarat bütçe payı da iyice azaltıldı. Çalışanlardan birine göre, Kongre, 1999 federal bütçesinde istihbarat topluluklarına ayrılan 27 milyar dolarlık kaynaktan NSA için "muazzam bir artış"[189] öngörürken, CIA'ya her zamanki parayı ayırmıştı. Birkaç hafta sonra, Kongre, acil katma fonlardan 1,5 milyar dolarlık ek bir kaynak ayırdı. Bir gözlemcinin "talih kuşu"[190] dediği bu paranın yaklaşık 1 milyar dolarını teknik işlerde görevli casuslar alırken, bu beklenmedik paranın CIA'nın insan ajanlarına giden kısmı yüzde 20'den azdı.

Robert Gates, teşkilatının gizliliğini ve paramiliter kabiliyetini tamamen çöpe atması ve analizci sayısını "daha da azaltması"[191] gerektiğini düşünüyordu. Ve 1996'da, teşkilatın İstihbarat Direktörlüğü'nü uzun yıllar yöneten kişi olarak, "Seksenlerin büyük bölümünü yeniden yapılandırmaya harcadık" gibi ironik bir açıklama yapıyordu.

Yüzyılın sonlarına doğru, istihbarat toplayan ve örtülü operasyonlar yapan bir teşkilat olarak CIA'nın statüsüyle birlikte, CIA başkanlarının istihbarat toplulukları arasındaki lider konumu da dibe vurmuştu. CIA direktörü, teoride, Birleşik Devletler'deki tüm casus teşkilatlarından sorumlu olsa da, Gates, pratikte artık bunun böyle olmadığını söylüyordu. CIA'nın bir yayınında, "Gerçekten bir Merkezi İstihbarat Direktörü'ne [DCI] sahip değiliz"[192] diyordu. "Böyle bir şey yok. CIA'daki DCI, İstihbarat Topluluğu'ndaki unsurların sadece çok küçük bir bölümünü kontrol eder ve direktörü olmayan birçok birim vardır."

188) Walter Pincus, "CIA's Espionage Capability Found Lacking", *Washington Post*, 10 Mayıs 1998.

189) John Diamond, "Bill Pumps Money into Intelligence", Associated Press (8 Ekim 1998).

190) Walter Pincus, "Much of Intelligence Funding Will Go to Satellites", *Washington Post*, 23 Ekim 1998.

191) CIA, Gates'in alıntıladığı kaynak: Hedley, "The Intelligence Community", s. 16.

192) *A.g.e.*, s. 17.

Ne de DCI topluluk üzerinde gerçek anlamda bir güce sahipti. Eski savunma bakanı Harold Brown ve eski New Hampshire senatörü Warren B. Rudman'ın başkanlığındaki istihbarat reform komisyonu, 1996 yılında, merkezi istihbarat direktörlüğünün toplam istihbarat bütçesinin sadece yüzde 15'ini[193] denetleyebildiğine işaret ediyordu. İki yıl sonra bu oran bile düşmüştü. 1998 sonlarında, DCI'nın yetkileri hakkında konuşan John Millis, "Ulusal Dış İstihbarat Programı ve onun tüm teşkilatları üzerinde otorite kullanmak çok zordur, çünkü bunların yüzde 90'ını Savunma Bakanlığı finanse etmekte, sahiplenmekte ve işletmektedir"[194] diyordu. Millis'e göre, bu durum başka bir soruna yol açmıştı: "yakın dönem taktik istihbaratında mutlak ve aşırı bir düşkünlük." Ve bu stratejik –siyasi ve diplomatik– istihbarat kadar maliyetli olmuştu. "Çöl Kalkanı/Çöl Fırtınası'ndan beri," diyordu Millis, "ordunun acil taktik istihbarat ihtiyacını karşılayabilmek için, stratejik görevi büyük oranda terk ettik."

Gizli Servisi yeniden yapılandırmak isteyen CIA, 1990'ların sonlarında, tarihindeki en büyük ölçekli faal ajan alımına başladı. 1998'den 1999'a kadar başvurularda yüzde 52 oranında artış oldu. Direktör George Tenet, CIA'nın denizaşırı varlığının yeniden yapılandırılmasını ve teşkilatın Williamsburg (Virginia) yakınlarında bulunan Camp Perry'deki[195] –"Çiftlik"– gizli eğitim tesisinin de elden geçirilmesini emretmişti. Tesislerde bir yılda eğitilen gizli ve örtülü eylem uzmanlarının sayısı birkaç düzineden daha aza düşmüştü. Fakat 1999 senesi itibariyle, yaşları çoğunlukla yirmi yedi ile otuz iki arasında değişen öğrencilerin sayısı 120'ye fırladı ve sonraki birkaç yıl içinde de bu sayının 180'e çıkması bekleniyordu. Bir faal ajanın eğitim maliyetinin ortalama 450.000 dolar olduğu düşünüldüğünde, Gizli Servis'i yeniden yapılandırmanın ne büyük bir yatırım olduğu anlaşılır. Tenet, insan casusluğu kabiliyetini daha da güçlendirmek amacıyla, Pentagon'un insan kaynaklı istihbarat teşkilatı Savunma İnsan İstihbaratı Servisi'ne, öğrencilerini eğitim için Camp Perry'ye gönderme izni verdi.

CIA'yı önemli bir istihbarat teşkilatına dönüştürmek, Tenet'in birinci önceliğiydi. 1999 güzünde Georgetown Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmada, insan kaynaklı istihbaratı makinelere tercih ettiğinin çok açık işaretlerini vermişti. "Günün sonunda," diyordu, "bizim en değerli varlıklarımız,

193) Vernon Loeb, "Inside Information", Washingtonpost.com (27 Aralık 1999).

194) John I. Millis'in Merkezi İstihbarat Emeklileri Derneği'nde yaptığı konuşma (5 Ekim 1998).

195) Üst düzey bir CIA görevlisiyle görüşme (22 Ekim 1999).

Birleşik Devletler istihbaratının erkek ve kadınlarıdır – uydular, algılayıcılar ya da yüksek hızlı bilgisayarlar değil."[196]

Aslına bakılırsa, sonuçta kazananın, insan ve makine casuslardan oluşan bir birleşim olduğu söylenebilir. Üst düzey istihbarat subaylarına göre, 1978'de, NSA'nın teknik kapasitesiyle CIA'nın insan kabiliyetlerini birleştiren gizli bir istihbarat teşkilatı oluşturuldu. Bu Özel İstihbarat Toplama Servisi'nin (SCS)[197] amacı, böceklerden parabolik antenlere kadar her türlü sofistike dinleme cihazını ulaşılması zor yerlere yerleştirmek ve yabancı istihbaratların kilit konumdaki personelini teşkilat bünyesine kazandırmaktı.

Liderliğin NSA ile CIA yetkilileri arasında sırayla el değiştirdiği SCS, 1950'lerin başlarında William F. Friedman'ın ilk çalışanı Frank Rowlett tarafından kurulan CIA'nın eski D Bölümü'nün gelişmiş haliydi. Sonradan türeyen NSA ile rekabetten çekinen Allen Dulles, CIA'nın içinde bir mini-NSA kurması için Frank Rowlett'ı transfer etti. O sıralarda Rowlett tedirgindi, çünkü AFSA/NSA Direktörü Ralph Canine ondan işini değiştirmesini, Sigint şefliğinden işin kodlama kısmını yapan Comsec [haberleşme güvenliği] şefliğine geçmesini istiyordu. "Bu öneri Rowlett'ı oldukça mutsuz etmişti," diye anımsıyordu işe öncülük eden arkadaşı Abraham Sinkov, "Comsec'e geçmeye pek istekli değildi ve CIA'ya transfer oldu."[198] (Yaklaşık beş yıl sonra Rowlett yeniden NSA'ya geçti.)

Uzun yıllar boyunca D Bölümü, yabancı şifre materyallerini çalma ve yabancı kripto sekreterleriyle komünikasyon çalışanlarını teşkilata kazandırmak için NSA'ya yardım etti. Rowlett'ın 1950'lerin sonlarında ayrılmasının ardından, D Bölümü, kel, aşırı kilolu ve patlak gözlü eski ajan William Harvey'in idaresine verildi. Harvey, uzun yıllar CIA'nın NSA bağlantısı olmuştu. 1950'lerde, CIA'nın, önemli bir Doğu Alman telefon şebekesini gizlice dinlemeyi başardığı, Berlin tünel operasyonunu yürütmüştü.

D Bölümünün şefi olarak görevine, ZR/RIFLE olarak bilinen bir projeyle başladı; proje, yabancı şifre sırlarını çalmada ve şifre memurlarını rüşvetle satın almada kendisine yardım edebilecek ajanları saptayıp işe almakla

196) Vernon Loeb, "Drug Plant Attack on Target, Says CIA Chief", *Washington Post*, 21 Ekim 1999, s. A27.

197) Aksi belirtilmedikçe, bu bilgi eski üst düzey CIA görevlileriyle yapılan görüşmelerden alınmıştır.

198) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Dr. Abraham Sinkov'un hatıraları (Mayıs 1979), s. 119.

ilgiliydi. Sarı kâğıtlara el yazısıyla, birleşik NSA/CIA operasyonunu ana hatlarıyla anlattı:

1. *TANIMLAMA:*[199] ZR/RIFLE PROJESİNİN AMACI, D BÖLÜMÜ OPERASYONLARI İÇİN AJANLARI SEÇMEK, GELİŞTİRMEK VE KULLANMAKTIR. AJANLAR, BİRLEŞİK DEVLETLER DE DAHİL, BİRÇOK YERDEN SEÇİLECEKTİR, FAKAT OPERASYONEL GÜVENLİK NEDENİYLE, MUHTEMELEN İKÂMET ETTİKLERİ ÜLKELERDE KULLANILMAYACAKLARDIR. MEVCUT GELİŞTİRME FAALİYETİ BATI VE DOĞU AVRUPA BÖLGELERİNDE YÜRÜTÜLMEKTEDİR, FAKAT BUNUN DİĞER BÖLÜMLER İÇİN DE GENİŞLETİLMESİ ÖNGÖRÜLMEKTEDİR. PROJE, ÜÇÜNCÜ ÜLKELERİN TESİS VE PERSONELİNE KARŞI İŞLETİLECEKTİR.

2. *HEDEF:* PROJENİN HEDEFİ, KOD VE ŞİFRE MATERYALLERİNİN VE BU MATERYALLERE İLİŞKİN İSTİHBARATIN, BAŞTA ULUSAL GÜVENLİK DAİRESİ OLMAK ÜZERE, GİZLİ SERVİSLERİN GEREKSİNİMLERİNE UYGUN OLARAK TEDARİK EDİLMESİDİR. BU GEREKSİNİMLER ANLIK REVİZYONLARA DEĞİŞEBİLECEĞİNDEN, PROJE SÜRESİNCE HİÇBİR HEDEF LİSTESİNİN GEÇERLİLİĞİ YOKTUR. GEREKLİ OLMASI DURUMUNDA VE FIRSAT OLDUĞUNDA, ÖZEL OPERASYONLAR TALEP EDİLECEKTİR. PROJE, D BÖLÜMÜ TARAFINDAN, GEREK DUYULURSA BÖLGELERDEKİ BÖLÜMLERİN VE İSTASYONLARIN YARDIMLARIYLA, YÜRÜTÜLECEKTİR.

3. ÖZGEÇMİŞ: YABANCI KOD VE ŞİFRE MATERYALLERİNE OPERASYONEL AMAÇLARLA DUYULAN GEREKSİNİMİN ARTMASIYLA BİRLİKTE, D BÖLÜMÜ, 1960 YILINDA, BİR GELİŞİM FAALİYETİ OLARAK AJAN UNSURLARI SEÇMEYE BAŞLAMIŞTIR. AYNI DÖNEMDE NSA'DANN GELEN TALEPLER DAHA RAFİNE VE BİRÇOK BAKIMDAN DAHA HASSAS HALE GELMİŞTİR. İSTASYONLARIN BÜYÜK BÖLÜMÜ BU TİP OPERASYONLARI YAPACAK ŞEKİLDE DONATILMADIĞINDAN VE BU ÇABANIN BÜTÜNÜ ÜZERİNDE TEK BİR MERKEZİ KONTROL ESAS OLDUĞUNDAN, GEREKSİNİMLER KO-

199) (ARRB).

NUSUNDA NSA İLE EN YAKIN TEMASI OLAN D BÖLÜMÜ'NÜN BU FAALİYETİ EN İYİ ŞEKİLDE YÜRÜTEBİLECEĞİNE KARAR VERİLMİŞTİR.

ZR/RIFLE projesi böcek yerleştirmek ve kripto-grafik belgeleri fotoğraflamak için diplomatik tesislere zorla girecek 'siyah çanta' uzmanlarını teşkilata kazandırmak için planlandıysa da, 1960 sonlarında projeye yeni bir görev daha eklendi. Hırsızlık işine ek olarak, Harvey'e şimdi de, ZR/RIFLE projesinin 'özel harekât' operasyonlarının maskelenmesinde rol alacağı söyleniyordu. Birim, CIA'nın suikast biriminin yuvasına dönüşecekti. Gittiği her yere 45 kalibrelik tabancasını da götüren ve sert görevlerden hoşlanan Harvey, bu iş için doğru adama benziyordu. D Bölümü'nün içinde derinlere gömülen birleşik NSA/CIA ZR/RIFLE projesi için burası, yeni kabiliyetini gizlemek için mükemmel bir yerdi. Sonunda, CIA'nın suikast girişimleri kongre oturumlarında her nasılsa ortaya çıkınca, bu tür eylemler yasaklandı.

Günümüzde, SCS, D Bölümü'nün vârisidir. NSA'nın dinleme operatörleri ve şifre kırıcıları için şifreleme, fiber optik, internet ve diğer yeni teknolojileri hayata geçirmek giderek zorlaşırken, çok genişleyen SCS'nin önemi gün geçtikçe artmıştır. Hedefi, televizyonun eski İmkânsız Görevler Kuvveti'nde (Impossible Missions Force) olduğu gibi, sorunların çözümünde benzersiz yollar bulmaktır. "Dünün kod memurları bugünün sistem yöneticileridir"[200] diyordu çok kıdemli bir CIA görevlisi. Birçok sırrı elde etmenin en kolay yolu, yabancı veritabanlarına girmektir, bunu yapmanın en iyi yolu da, bu sistemleri yöneten insanları –rüşvetle veya başka bir şekilde– teşkilat bünyesine kazandırmaktır. NSA, ayrıca, bilgisayar klavyelerine ya da bir bilgisayar ağının zayıf noktalarına böcek yerleştirmesi için birilerine rüşvet vererek, kripto-grafik yazılımlar mesajları karıştırmadan önce onları dinleyebilir.

SCS karargâhı, NSA'nın birkaç kilometre güneyinde, Beltsville'deki (Maryland) Springfield Road[201] üzerinde çok sıkı korunan modern tesislerdedir. Orada, oturma odası[202] olarak bilinen yerde, en iyi gizli dinlemenin sağlanabilmesi için hangi alıcıların ve antenlerin kullanılması gerektiğini test etmek amacıyla hedef şehirlerin elektronik ortamları yeniden yaratılmıştır. Başka bir yerde de, böcekler, alıcılar ve antenler gündelik

200) Üst düzey bir CIA görevlisiyle yapılan görüşme.

201) Amerikan Bilim adamları Derneği, İstihbarat Kaynak Programı, FAS'daki internet adresi, http://www.fas.org/irp/facility/cssg.htm (21 Haziran 2000).

202) Tom Bowman ve Scott Shane, "Esplonage from the Frot Lines", *Baltimore Sun* (özel seriler, 3-5 Aralık 1995).

objeler şeklinde imal edilir, böylece yabancı ülkelere kaçak yollardan sokulabilir. "Bu bazen küçük bir antendir ve onu gizlice sokmaya çalışırsınız"[203] diyordu CIA eski direktörü Stansfield Turner. "Bazen dinlemekte olduğunuz sinyal çok küçük, dar, ve sınırlı bir mesafededir ve anteninizi oraya ulaştırmak çok zor olacaktır. Demek istediğim, örneğin Bay Gorbaçov'un yatağının altına ulaşmak çok zordur."

NSA ya da SCS bir mühendis ya da telekomünikasyon görevlisine rüşvet vererek bir ülkenin tüm haberleşme sistemini tehlikeye attığında, gerekli dinlemelerin birçoğu genellikle Birleşik Devletler elçiliklerindeki özel odalardan yapılır. Fakat zor ülkelerde, gizli SCS ajanları bazen işadamı kılığında o ülkelere uçmak zorundadır. Bir ajan, parabolik bir anteni hedef ülkeye şemsiyeye benzeterek sokabilir. Bir alıcı ve uydu vericisi, basit bir radyo ve diz üstü bilgisayar gibi görünebilir. SCS görevlisi, cihazı kamufle edecek ve mikrodalganın dar ışını boyunca uzak bir yere yerleştirecektir – belki ormanlık bir arazide bir ağaca ya da kiraladığı bir çiftlik evinin çatı katına. Cihazın yakaladığı sinyaller sabit yörüngedeki bir Sigint uydusuna iletilir, uydudan da NSA'ya aktarılır. Başka zamanlardaysa, bir telefon direğine tırmanmaktan ve tellere dinleme cihazı bağlamaktan başka çare kalmaz.

SCS, sinyal istihbaratı tarihindeki en büyük değişimde de anahtar rol oynayacaktır – eninde sonunda, 'hareketli' bilgiye odaklanmaktan 'durağan' bilgiye odaklanmaya geçiş.[204] I. Dünya Savaşı'nın hemen ardından, Houlton'daki (Maine) Gillin Çiftliği'ne ilk transatlantik dinleme istasyonunun[205] dikilmesinden bu yana, sinyal istihbaratı birimleri, sürekli olarak havada ya da uzayda hareket eden sinyalleri yakalamaya odaklanmıştır. Fakat teknolojiyle birlikte bu iş giderek daha da zorlaşmaya ve olağanüstü pahalı olmaya başlayınca, kıdemli istihbarat subaylarının dediğine göre, büyük miktardaki bilgiyi durağan şekilde –bilgisayarların veritabanlarında, disketlerde ve sabit sürücülerde– depolamaya geçilecektir. Bu iş, ya siber uzay aracılığıyla uzaktan, ya da SCS görevlileri tarafından fiziksel olarak yapılabilecektir.

Geniş anlamda, değişen felsefe göstermektedir ki, Amerikan casus dünyası tam bir daire çizerek, sırlara ulaşmanın en iyi yolunun onları saklandığı yerden çalmak olduğu noktasına geri dönmüştür. Bugün artık dünyadaki tüm bilgiler tek bir sabit sürücüye sığabilmektedir.

203) "Spy Machines", *Nova* (PBS, 1987).

204) Üst düzey istihbarat görevlileriyle görüşmeler.

205) Bkz. James Bamford, *The Puzzle Palace: A Report on NSA, America's Most Secret Agency* (Boston: Houghton Mifflin, 1982), s. 155-56.

KALP

WZEEFCIE OCRT ASKFAI KA RAKT LAW "IAIT AL KOT CDART"
UHVQ HKBJMMT GVKMLFQ BCFBKHFT CWKH GUJ JEEHCWJM EHCBKTT
XIXAL, DXJMDDH ZXGDA GUU JG DXJ UXDMZ UGTI
CTWF LNJHB WFVW NH'W THWRICWJMDH BIT UJWWJIC BFJDPTHW
RXIBB DWNEDCI FCHZ CR VYHHCAD WAHCEW FNXXYACHZ NABCAW

Jiletli telleri, bomba arayan eğitimli köpekleri, yüzlerce silahlı polisi, SWAT* timleri, bariyerleri ve korkunç uyarı levhalarının ötesinde, Kripto Şehri de bazı yönlerden diğer şehirlere benzer.

Hiçbir haritada bulunmayan Kripto Şehri, eğer dahil edilmiş olsaydı, Maryland eyaletindeki en büyük belediyelerden biri olurdu. Her çalışma gününde, tamamen temiz ve masum 32.000'den fazla insan –sivil, asker ve yüklenici firmaların adamları– NSA'nın geçmişindeki unutulmaz kişilerin isimlerini taşıyan 51 kilometrelik yollarda dolaşır. Otomobillerini 17.000 araç kapasiteli 325 dönümlük park alanlarının birine park eder ve toplamı 650.300 metrekarelik bir alanı kaplayan elli binadan[1] birine girerler. Büyüklük açısından, Kripto Şehir, ülkedeki en hareketli metropollerden biridir. 1982 ve 1996 yılları arasında yapılan yeni binaların değeri yarım milyar dolardan fazladır. 500 milyon dolar[2] civarında bir para da 139.350 metrekarelik[3] ofis alanı için harcanmıştır. Yeni bin yıla birkaç yıl kala, yeni inşaatlar için 152,8 milyon dolardan[4] fazla para yatırılmıştır.

* Special Weapons and Tactics: Özel Silahlar ve Taktikler. (ç.n.)

1) NSA, Dana Roscoe, "NSA Özel Ortaklık Kahvaltısına Ev Sahipliği Yapıyor", *NSAN* (Ocak 2000), s. 4.

2) *Baltimore/Washington Corridor Chambergram* (Mart 1989), s. 1.

3) Tümamiral William Studeman, Baltimore/Washington Ticaret Odası'nda yaptığı konuşma (29 Haziran 1990).

4) NSA, "NSA Hakkında Bilmek İstediğiniz Fakat Sormanıza İzin Verilmeyen Her şey", *NSAN* (Temmuz 1994) s. 9.

Kripto Şehri'nin uzun süre sır gibi saklanan bütçesi, şehrin Mühendislik ve Teknoloji binasındaki gizli bir toplantıda açıklanmıştır. Servisler Direktör Yardımcısı Terry Thompson, Eylül 1999'da bir grup teknoloji çalışanına hitaben yaptığı konuşmada, "Biz dört milyar dolarlık bütçesine ve çalışanlarına dayalı kolektif bir şirketsek eğer, aynı zamanda da Hewlett-Packard karşısındaki yargıçlar gibiyiz"[5] diyordu.

Aslında, NSA'nın 1995-1999 yılları arasındaki toplam bütçesi 17.570.600.000 dolardı.[6] 2000-2001 arasında ise 7.304.000.000 dolar bulmaya çalışıldı. Yaklaşık 38.000 çalışanıyla NSA'nın personel sayısı, CIA ve FBI'ın toplam personel sayısından fazladır.[7] 25,000 kişi de teşkilatın çok sayıdaki dinleme karakolunu işleten Merkezi Güvenlik Servisleri'nde istihdam edilmektedir, ki bunlar NSA çalışanı sayılmazlar.

Kripto Şehir'deki kayıtlı araç sayısı 37.000'dir; postanesi günde 70.000 posta dağıtır. Koruma ve devriye görevleri, gizli şehrin, iki eyalette kanun uygulama yetkisi olan kendi polislerince yerine getirilir.[8] Şehir, ülkenin 17.358 polis karakolundaki en rütbeli polislerin yüzde 4,8'ini bünyesinde barındırır ve hatta özel SWAT timleri vardır. Şehirde devriye gezen NSA polis arabaları, ayda ortalama 6.200 km. yol[9] kat ederken, yılda yaklaşık 700 acil çağrıya yanıt verir.

1990'lara kadar, Kripto Şehri'nin polis gücü 700 üniformalı polis memurunun üzerinde bir rakama ulaşmıştı. Özel tasarımlanmış teçhizatlarıyla, acil bir olaya hem müdahale edebiliyor hem de bunu tam bir gizlilik içinde yapabiliyorlardı. Acil Müdahale Haberleşme Komuta Karakolu'ndaki[10] bu memurlar, STU-III tipi güvenli cep telefonları ve kriptolu kapalı devre televizyon sistemleriyle donatılmışlardı. Bu teknoloji, komuta karakolunun, şehrin Acil Yönetim Merkezi ve bu merkeze bağlı olarak yirmi dört

5) NSA, videokaset, "Servisler Direktör Yardımcısı Terry Thompson ve Teknik İşgücü Arasında Geçen Konuşmalar", (30 Eylül 1999).

6) Bu rakamlar, Senato savunma tahsisleri alt komisyonunun 1994 mali yılı oturumlarının Üçüncü Bölüm'ünün yer aldığı cilde kazara iliştirilen bir kâğıttan alınmıştır.

7) Bu rakam "Başlıca İstihbarat Örgütlerinin Göreli Personel Sayıları ve Bütçeleri" başlıklı bir grafikten ekstrapolasyon ile elde edilmiştir ve şu raporda yer almaktadır: "21. Yüzyıla Hazırlanmak: Amerikan İstihbaratı Üzerine Bir Değerlendirme" (1 Mart 1996), s. 132. Rapor, Birleşik Devletler İstihbarat Topluluğu'nun Rolleri ve Kabiliyetleri Hakkında Komisyon tarafından hazırlanmıştır.

8) 1986 yılına kadar, şehir, Genel Hizmetler İdaresi'nin (GSA) Federal Koruma Servisi tarafından korundu. GSA koruma yetkisini aynı yıl NSA direktörüne devretti.

9) NSA, T. C. Carrington ve Debra L. Z. Potts, "Koruma Hizmetleri – Gözün Gördüğünden Daha Fazlası", *NSAN* (Eylül 1999), s. 8-10.

10) NSA, Andrew Plitt, "Acil Durum! Acil Durum!" *NSAN* (Eylül 1991), s. 8-9.

saat komuta, kontrol ve haberleşme hizmeti veren Destek Hizmetleri Operasyon Merkezi ile gizlice iletişim kurmasına olanak sağlar.

Algılanan herhangi bir tehdide karşı, Kripto Şehri'nin bir Özel Harekât Birimi/Acil Müdahale Timi[11] de vardır. Siyah paramiliter üniformalar giyen ve özel başlıklar takan tim elemanları, 9 mm.'lik Colt makineli tabancalar da dahil çeşitli silahlar taşırlar. Bu time, NSA Sağlık Merkezi'nin görevlendirdiği iki doktor eşlik eder. Alarm durumu artırıldığında ya da diğer zamanlarda, Siyah Giyen Adamlar olarak bilinen tim, caydırıcı bir unsur olarak çevre kapılarda görevlendirilir. Diğer bir özel birim olan Yönetici Koruma Birimi[12], NSA direktörüne ve direktör yardımcısına şoför ve koruma sağlar ve bu iki en üst düzey yöneticinin gitmesi planlanan yerlerde alınan sıkı güvenlik tedbirlerini yürütür.

NSA'nın terörizme karşı artırılan çevre güvenliği programının bir parçası olarak, bütün metropolün etrafına yeni parmaklıklar ve bariyerler inşa edilmektedir. Tamamlandığında, Kripto Şehre girmesine izin verilmeden önce, her kayıt dışı araç öncelikle 4 milyon dolarlık yeni tarama merkezinde bomba ve diğer tehditler için kontrolden geçirilecektir.[13] Oradaki bir hayvan terbiyecisi timiyle birlikte, bomba arama konusunda özel eğitilmiş yedi tane Hollanda çoban köpeği ve Belçika Malinois cinsi köpek, her otomobili ve kamyonu sıkı bir bir şekilde arayacaktır. Ayrıca, Hollanda'dan getirtilen köpekler, acil müdahale durumlarında operasyonel destek için kullanılacaktır. Köpekler şehirde, bir köpek kulübesi, sıcak havalarda hayvanları korumak için ısıyı otomatik olarak ayarlayabilen bir cihaz ve uzaktan kumandalı bir kapı açma sistemiyle donatılmış özel tasarımlı Cherokee ciplerle dolaştırılır. Bugünlerdeki sınırlı operasyonlarda, Bomba Tespit Köpek Birimi[14] haftada ortalama 750'den fazla aracı kontrolden geçirmektedir.

Kripto Şehri'nin yıllık elektrik tüketimi –1065 km. uzunluğundaki teller üzerinden 409.005.840 kilowatt-saat– Maryland'in başkenti Annapolis'inkine eşittir. Altı dönümden fazla yer tutan bilgisayarları, yılda 169.920.000 metreküp soğuk hava pompalayan 25 tonluk havalandırma cihazları ve yarım milyondan fazla ampulüyle, şehir, günde 54 milyon watt elektrik harcar. Bu tüketim, tüm eyaletteki ikinci en büyük elektrik kullanıcısı olan gizli şehre, ayda yaklaşık 2 milyon dolarlık şok bir elektrik faturasına mal

11) NSA, "Siyah Giyen Adamlar Geliyor", *NSAN* (Haziran 1999), s. 4.

12) Carrington ve Potts, "Koruma Hizmetleri – Gözün Gördüğünden Daha Fazlası."

13) Tanya Jones, "NSA, Ford Meade Await Federal Building Funds", *Baltimore Sun*, 24 Temmuz 1997.

14) NSA, "NSA'nın Terörizm Karşıtı Güvenlik Tedbirleri", *NSAN* (Şubat 1999), s. 4.

olur.[15] 1992 yılında, Kripto Şehir 3,5 trilyon BTU'luk* petrol, elektrik ve gaz tüketmiştir – 33 milyon galonluk akaryakıta eşit.

Eldeki bu devasa enerjiye rağmen, Kripto Şehir hâlâ elektrik kesintilerinin sıkıntısını çeker ve, bir NSA raporlarına göre, bu durum zaman zaman "kritik bilgi kaybı"na yol açar. Kesintilerden zarar görmemek için şehrin, çok kısa zamanda yirmi altı megawatt'lık, yani 3500 hanelik bir yerleşim yerine yetecek miktarda elektrik enerjisi üretme kapasiteli kendi tesisi vardır.

Kış aylarında şehri ısıtabilmek için, 60 kilometrelik izole borulardan her saat yaklaşık 110 ton su buharı pompalanır.[16] İhtiyacını karşılamak için yüz elli üç kilometrelik su borusu döşenmiştir; atmış sekiz kilometrelik pis su ve drenaj hattıyla birlikte tüm bu tesisat şehrin çok gizli su tesisatçılarını sürekli meşgul eder. 23 ayrı alarm sistemi ve 210.000 su serpme cihazını besleyen 647 km.'lik yağmurlama tesisatının yanı sıra, şehrin kendi itfaiyesi,[17] ve tüm bunlara ek olarak, yaklaşık 5000 küçük yangın söndürücüsü vardır. 1998 yılında, itfaiye teşkilatı, 168 alarma, 41 tıbbi olaya, 44 otomobil kazasına, 8 doğalgaz araştırmasına ve 5 arazi yangınına müdahale etmiştir.

NSA çalışanlarından kan almak sırlarını almaktan çok daha kolaydır. NSA, yılda ortalama 3075 litrelik kan bağışıyla, Maryland'in kan bağışı programının en büyük destekçisidir.[18] Bunun sonucu olarak, NSA çalışanları ve aileleri, ihtiyaç duydukları her zaman kan alabilirler. Aslında, bağışlanan kanın yüzlerce litresi, terörist saldırılardaki kurbanlara yardım etmek amacıyla her gün Kripto Şehir'den dışarı gönderilir. 1995'te Alfred P. Murrah Federal Binası'nın bombalanmasını takiben Oklahama, 1998'de Kenya ve Tanzanya elçilik bombalamaları sonrasında Afrika gibi çok farklı yerlere, NSA şifre kırıcılarının bağışladığı kanlar yollanmıştır.

Kripto Şehir kendi sakinlerine eğlence için filmler sunar, ama bunların hiçbiri, bariyerlerin ardındaki dünyanın hiçbir sinemasında izlenmesi asla mümkün olmayan filmlerdir. Son gösterilen filmlerin bazıları şunlardır:

15) NSA, "Ulusal Güvenlik Dairesi: Gerçekler & Rakamlar" (1999). NSA, Baltimore Gaz ve Elektrik Şirketine her yıl 21 milyon dolardan daha fazla ödüyor.

* İngiliz Isı Birimi: Bir atmosfer sabit basınç altında, 1 pound'luk (453,6 gr.) suyun sıcaklığını 60 °F'den (15,55 °C) 61 °F'a (16,11 °C) yükseltmek için gereken ısı miktarı. (ç.n.)

16) Bu paragraftaki istatistiklerin bazıları Tümamiral William O. Studeman'in Baltimore/Washington Ticaret Odası'nda yaptığı konuşmasından alınmıştır (29 Haziran 1990).

17) NSA, "Yangınları Önleme Haftası, *NSAN* (Ocak 2000), s. 11.

18) NSA, "İş/Yaşam Hizmetleri" (1999). Ayrıca, NSA, Dana Roscoe, "NSA Özel Ortaklık Kahvaltısına Ev Sahipliği Yapıyor". Laura Sullivan, "Secret Spy Agency Puts on Human Face", *Baltimore Sun* (21 Mart 2000).

Laponca *Pathfinder*,[19] Kimerce *My Village at Sunset*,[20] Batı Afrika'da Moritanya halkının kullandığı dillerden biri olan Wolof[21] dilinde çekilmiş *Touki Bouki* ve Burkina Faso'da kullanılan Mõõre dilinde *Wend Kuuni*.[22]

Şehirde, her yıl düzenlenen ve sponsorluğunu Kripto-Dilbilimi Derneği'nin yaptığı bir film festivali bile yapılır. Festivale çok çeşitli filmler katılmıştır: Hausa dilinde çekilen bir Nijerya filmi olan *This Land Is Ours*, topraklarının altında değerli madenler olduğunu bilmeyen köylülerden tüm köyü satın almaya çalışan üçkâğıtçı bir işadamının hikâyesini anlatır. Farsça bir kara komedi olan *The Suitors*, Manhattan'daki apartman dairelerinde kurban kesmeye çalışırken bir SWAT timiyle karşılaşan bir grup İranlıyı hikâye eder. Etiyopya'nın resmi Amhara dilinde çekilen *Harvest: 3000 Years*,[23] Senegal dilinde çekilen *Letters From Alou*, İzlandaca *Children of Nature* ve Galce *Hedd Wyn*, diğer filmlerden bazılarıdır. 2000 yılında düzenlenen festivalde, Moğolca *A Mongolian Tale*[24] ön plana çıkmıştır. Pek alışılmamış bir video dükkânına benzeyen Kripto-Dilbilimi Derneği'nin elinde, şehir sakinlerine ödünç verilmek üzere 48 yabancı dilde 105'ten fazla film bulunmaktadır.[25]

Daha geleneksel eğlence biçimlerine ilgi duyanlar için, şehrin kendi bilet acentesi[26] geçen yıl, yerel spor karşılaşmaları, tiyatro ve diğer etkinlikler için, toplam değeri yaklaşık 1,8 milyon dolar olan 217.000'den fazla bilet satmıştır. Cebinizde opera bileti alacak paranız mı yok? Şehrin kendi özel bankası vardır; 75.000'nin üzerinde mudisi ve 412 milyon dolarlık sermayesiyle Tower Federal Credit Union, eyaletin ikinci, ülkenin yirminci en büyük bankasıdır.[27]

Çocuklarınız için o gün bakıcıya mı ihtiyacınız var? Kripto Şehri'nin, altı haftalık bebeklerden beş yaşına kadar çocukları kabul eden anaokuluyla Maryland Eyaleti'nden onaylı Çocuk Dünyası[28] hizmetinizdedir. Bu ana-

19) NSA, *NSAN* (Haziran 1997), s. 12.

20) NSA, "CLA Film Festivali", *NSAN* (Mayıs 1999), s. 5.

21) NSA'nın Wolof diline olan yoğun ilgisi muhtemelen Çöl Fırtınası Harekâtı'nda Saddam Hüseyin'e gelen Moritanya desteğinden kaynaklanmıştır. Saddam karısını ve diğer yakınlarını güvenlik amacıyla Moritanya'ya göndermiştir.

22) NSA, "Eylül Film Festivali", *NSAN* (Eylül 1999), s. 12.

23) NSA, "1998 Mart Ayı ('Afrika-Asya Ayı) CLA Film Serileri" *NSAN* (Mart 1998), s. 12.

24) NSA, "Mayıs CLA Film Festivali 2000", *NSAN* (2000), s. 11.

25) NSA, "CLA Film Kütüphanesi Filmleri", *NSAN* (Ağustos 1999), s. 12

26) *Baltimore/Washington Corridor Chambergram* (Mart 1989), s. 1.

27) Tümamiral William O. Studeman'ın Baltimore/Washington Ticaret Odası'nda yaptığı konuşma (29 Haziran 1990).

28) NSA, "Çocuk Bakımı: NSA, Yeni Ulusal Öncelikler", *NSAN* (Temmuz 1998), s. 8-10.

okulu, 305 çocuk kapasitesiyle, eyaletteki anaokullarının en büyüğüdür. Kulak temizleme çubukları, NSA'nın, en rağbet edilen ürünü şekerlemeler olan kendi süpermarketinden satın alınabilir. Kasanın arkasında duran Maryellen Smith'e göre, "NSA'da çok fazla abur cubur meraklısı vardır. Aşırı yerler!"[29] Baş ağrısı ilacının en fazla satılan ikinci ürün olması hiç şaşırtıcı değildir.

Her ne kadar görünmez şehrin rıhtım hizmeti veren tesisleri, hatta bir rıhtımı bile olmasa da, şehre ait çok özel bir yat kulübü ve bir de kulübün başkanı vardır. Kulübe üyelik, şehrin güvenlik giriş kartı sahibi hemşerileriyle sınırlıdır. 1967'de kurulan Arundel Yat Kulübü,[30] OPS 1 Binası'nın 2S160 numaralı odasını kulüp binası olarak kullanır. Orada, düşman dinlemelerine karşı güvenli yerlerde toplanan 120 üye, "Merdiven Yerleştirme-Monte Etme ve Depolama Yöntemleri" gibi konular üzerine seminerlere katılır. Mayıs 2000'de, üyeler, Maryland'in Chester Nehri açıklarındaki Lovely Koyu'nda buluşmak üzere ay ışığında tekne gezisi yapmışlardı.

Kripto Şehrin başka bir yerinde NSA'nın Büyük Körfez Bandosu çalarken, Parkway Korosu da *Cats*'i ya da *Phantom of the Opera*'yı, hatta Mozart'ın *Requiem*'ini seslendiriyor olabilir. Softball sahasında, Hot Flash belki de Huge Batting Egos'u tezahürat yapan kalabalığa doğru fırlatıyor olabilir. 3.200'den fazla çalışan bu tip kurum içi spor programlarına katılır.[31] Berber dükkânının karşısındaki ilan tahtasında, Aile Tarihçileri Soyağacı Kulübü'nün[32] bir sonraki toplantı konusu yazılıdır: "Meksika Savaşı Kayıtları: Baltimore ve Washington D.C. Taburlarının maceraları." WIN [Women in NSA (NSA'daki Kadınlar) – erkekler katılabilir] üyeleri, biraz daha uyarıcı şeylerden hoşlananlar için geçenlerde cüretkâr video filmi *Sex Hormones vs. GS Ratings*'i[33] gösterime soktular.

Piyanistler için Klavier Kulübü, savaş oyunu sevenler için Savaş Oyunları Kulübü, hedonistler içinse Avusturya ve İsviçre'ye geziler düzenleyen Güneş, Kar ve Kayak Kulübü vardır. Amatör telsiz operatörleri için, düzenli telsiz 'tilki avları'na sponsorluk yapan Serbest Amatör Radyo Kulübü (çağrı harfleri K3IVO) bulunmaktadır; kulüpte, radyo yön bulma cihazı kullanan üyeler kırlık alanlardan el telsizleriyle kısa mesajlar gönderen diğer kulüp üyelerinin yerlerini bulmaya çalışır. Ve iyonyuvarının ötesine

29) NSA, Sherry Copeland, "Bir 'İçe' Bakış, NSA Eczanesi", *NSAN* (Aralık 1999), s. 4-5.
30) NSA, Klüp Notları, *NSAN* (Mayıs 2000), s. 16.
31) NSA, "NSA'nın Sivil Refah Fonu", *NSAN* (Aralık 1998), s. 10.
32) NSA, "Aile Tarihçileri Soyağacı Kulübü", *NSAN*, (Şubat 1999), s. 7.
33) NSA, *NSAN* (Ağustos 1996), s. 12.

sinyal göndermek isteyenler için, şehir, İyi Haberler Kitabı Mukaddes Kulübü'nü sunar.

Nihayet, NSA'nın gizli şehrinde, birkaç yıl önce düşünülemeyecek bir şey gerçekleşmiş, kendi internet siteleri olan (GLOBE@nsa) Gay, Lesbiyen ve Biseksüel Çalışanlar (GLOBE)[34] Kulübü bile kurulmuştur. II. Dünya Savaşı'nda Almanların olağanüstü zor Enigma şifre makinesinin çözülmesinde kilit rol oynayan dâhi İngiliz matematikçisi Alan Turing'in onuruna, topluluğa onun adı verildi. Savaştan sonra, eşcinsel olması nedeniyle güvenlik açısından riskli olarak ilan edilen Turing, eşcinsel ilişkiye girmekten Manchester'da suçlu bulundu ve, şüpheli bir intihar sonucunda, siyanürle zehirlenerek öldü.

Her Haziran ayında, şehirde bir hafta süren "Tüm Amerikalılar Festivali"[35] düzenlenir. "Giriş kartı olan personele" açık olan festivalde, galanın amacı, NSA topluluğu içindeki kültürel çeşitlilikleri vurgulamaktır. Festival Yürütme Komitesi, "Amerikalılar arasındaki muazzam benzerlikleri ve farklılıkları görmenin bundan daha iyi bir yolu yoktur" demektedir. 2000 yılında, Kripto Şehir sakinleri Friedman Toplantı Salonu'nda "Kim Milyoner Olmak İster?" oynayabilir, Polinezyalı dansçıları izleyebilir, salsa dansı dersleri alabilir, eskrim yapmayı deneyebilir, ya da İskoç gayda müziğini, kilise korosunu, berber dükkânı kuartetini veya DJ Wite Noyze'ı dinleyebilir.

Toplantıyı açan konuşmacı, meselenin politik doğruluğuna aldırış etmeden, "Amerika'daki Beyaz Erkekler (...) Tarihsel Bir Bakış" konusunda söylev veriyordu. Erkek psikolojisi alanında uzman bir klinik psikolog olan Dr. Anthony J. Ipsaro'nun konuşması hakkında *NSA Newsletter*'da yayınlanan bir yazıda, "Yıllar boyunca dikkatler Amerika'daki kadınların ve azınlıkların değişen rollerine çok fazla odaklanmıştır"[36] denilmekteydi. "Ipsaro, Amerikan beyaz erkeklerinin farklı ve demokratik bir toplumdaki gücü ve statüsü hakkında yapılan ilk tanımlamalardan birini sunacaktır – katkıları, başarısızlıkları ve 21. yüzyıldaki durumları."

On bir kafeteryası ve bir VIP yemek salonuyla görünmez şehirde aç kalmak çok zordur.[37] Sadece OPS 1 Binası'nın içinde, 4180 metrekarelik alanı ve 75 çalışanıyla devasa bir kafeterya vardır. 6000'den fazla insana

34) NSA, Kulüp Notları, *NSAN* (Şubat 2000), s. 12.

35) NSA, "'Teşkilatın Tüm Amerikalılar Festivali' Programı", *NSAN*, (Haziran 2000), s. 10-11.

36) *A.g.e.*

37) NSA, *NSAN* (Haziran 1998), s. 11.

öğle yemeği servisi yapabilen bu kafeteryada her gün 200 galon çorba pişer. Şehir dışındaki alışveriş merkezlerinde bulunan yemek salonları tarzında tasarımlanan Firehouse Grill, hamburger, patates kızartması, soğan halkaları ve çeşit çeşit hazır yiyecek servisi yaparken, New York Deli kafeteryasının müşterileri çok ucuza sandviç siparişi verebilirler. Şehirde ayrıca bir Taco Bell ve bir de Pizza Hut vardır.

Her ne kadar iddiayı doğrulayacak bir araştırma olmasa da, şifre kırma işi ile iştah arasında doğrudan bir ilişki var gibi görünüyor. 13 Aralık 1993'te açıldığında, yeni OPS 1 Kafeteryası'na toplam 9743 kişi geldi.[38] Bu insanlar buradan ayrılmadan önce, Taco Bell tezgâhından 2127 adet taco ve enchilada,* 80 kg. salata ve 20.000 adet kadar da diğer ürünlerden tüketti. 1993'te yiyeceğe 7 milyon dolardan fazla para harcandı[39] – ve çalışanlar ayrıca, şehirde yer alan ve bozuk parayla çalışan 380 otomatik yiyecek makinesine 2 milyon dolar daha bıraktı.

Görünmez şehirde –1486 metrekare alana kurulu– altı adet SHAPE Fitness Center[40] bulunur ve burada, yerken kan ter içinde kalınan Nacho'lar** ve büyük pizzalar şehir sakinlerinin formda kalmalarına yardım eder. Bu merkezlerde, şehir sakinleri kardiyovasküler zevkleri için, koşu ve yürüme bantlarında, sabit veya yatay bisikletlerde, kürek aletlerinde, vücudun üst bölümündeki kasları çalıştıran ergometrelerde, gravitronlarla, Cybex dayanıklılık cihazlarında, Nordic Track'larda, LifeCycle'larda ve Stair-Master'larda egzersiz yapabilirler. OPS 2B Binası'nda her salı ve perşembe günü, tekno-ajanlara kaplanı dağa taşımayı, kuşların kuyruğunu yakalamayı, bulutlar gibi el sallamayı, geriye doğru çekilip maymunu geri püskürtmeyi ve Tai Chi'nin elliden fazla zor hareketini yapmayı öğretirler. Diğer kurslar arasında, Shorinji Kempo Dövüş Sanatları, belirli kas bölgelerini çalıştırarak yapılan egzersiz eğitimi ve bir tür yoga olan Esnek Dayanıklılık kursları vardır. SHAPE, ayrıca, şehir sakinleri için her yıl düzenlenen 5K koşusuna da sponsorluk yapar. Kod kırmakla geçen zor ve stresli bir günün ardından, SHAPE, lisanslı masaj terapistlerinden dakikası

38) NSA, *NSAN* (Şubat 1994), s. 3.

* Taco: Bir tür Meksika böreği. Enchilada: Meksika mutfağına özgü böreğe benzeyen acılı bir yemek. (ç.n.)

39) NSA, *NSAN* (Kasım 1994), s. 4.

40) NSA, *NSAN* (Ağustos 1993), s. 10; NSA, "SHAPE – Yeni Yılınızda Çözüm Önerisi", *NSAN* (Ocak 1998), s. 12; NSA, *NSAN* (Aralık 1998), s. 5; NSA, "İş/Yaşam Hizmetleri" (1999).

** Üzerine erimiş peynir ve kırmızıbiber sürülen Meksika usulü pizza dilimi. (ç.n.)

1 dolara "oturarak masaj terapisi" ya da ücretsiz olarak meditasyon rehberliği hizmeti verir.

Kripto Şehir aynı zamanda, Öğrenme Organizasyonları olarak bilinen birçok profesyonel ve benzersiz derneğe de sahiptir. Bu derneklerden ilk kurulanı, kendi içinde alt grupları da olan Kripto-Dilbilim Derneği'dir. Örneğin, Sözlükçülük Özel İlgi Grubu'nun (SIGLEX) üyeleri, yazılı olmayan diller için bile, sözlük sanatının ve terimler sözlüğü yapmanın bugünkü durumunu daha ileriye taşımaya çabalarlar. Diğer iki özel ilgi grubundan biri, aksanlardan, ses ya da heceleri konuşurken yanlışlıkla yapılan yer değiştirmelerin incelemesine kadar birçok konuya odaklanan SIGVOICE, diğeri ise, kendisini çeviri sanatına adayan insanlara yönelik SIGTRAN grubudur.

Kripto-Matematik Enstitüsü, Bilgisayar Veri Bilimleri Enstitüsü ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, diğer Öğrenme Organizasyonları'ndan bazılarıdır.[41] Trafik ve sinyal analizcilerinin Haberleşme Analizleri Derneği, kripto-analizcilerin Kripto Derneği ve dinleme operatörlerinin, her yıl en iyi dinleme operatörüne ödül veren İstihbarat Toplama Derneği vardır.

Kripto Şehir birçok bakımdan eşsiz ve birçok insan için anlaşılamaz olsa da, çok sıradan bir şehir de olabilir. Diğer büyük topluluklar gibi, burası da kirlilikten, suç korkusundan ve başka sorunlardan payını alır. Özel şifre kırma odasını korumakla görevli aynı NSA polisi de, 1993 yılında binlerce kez hatalı park cezası yemiş, 236 trafik kazasında ve 742 acil durumda ifade vermiştir. NSA'lılar kötü çalışma koşullarından şikâyet ediyordu. Görevli olduğu bölüm eski OPS 1 Binası'nın zemin katına taşınan çalışanlardan biri, "Şu merdivenlere açılan koridorlar boydan boya çerçöp yığınları, kırık dökük raflar ve atılmış eski cihazlarla dolu"[42] diyordu. Yakınılan bir başka şeyse, şehirdeki bir park yerinde yanan bir arabanın günlerce orada kaldıktan sonra arabadan arta kalanların OPS 2A Binası'nın önüne yığılmasıydı.[43]

Şehrin bazı sakinleri, gece geç saatlerde uzak tüneller ve koridorlar boyunca yürümeye korkuyordu. "Güney tünelini kullanmam gerektiğinde, gerçekten bela aradığımı düşünürüm" diyordu gece işçilerinden biri. "Tünelde tepe aydınlatma sistemi olsa da, lambalardan sadece bir tanesi yanıyor ve o da çok loş bir ışık veriyor (...) orada birisi bekleyebilir (...)

41) NSA Kripto-Dilbilimsel Derneği broşürü (Şubat 1973).
42) NSA, Eylem Hattı, "Altında Sıkışıp Kaldı", *NSAN* (Nisan 1995), s. 12.
43) NSA, Eylem Hattı, "Haydi Boş Konuşalım", *NSAN* (Ağustos 1999), s. 12.

tünele doğru beni izleyebilir ve kimsenin olmadığı bir anda beni gasp edebilir."[44]

Görünmez şehrin kalbinde, NSA'nın devasa Karargâhı (Operasyonlar Binası) bulunur. Kapladığı atmış sekiz dönümlük zemin alanının içine, dört tane Birleşik Devletler Capitol Binası kolaylıkla sığabilir. Pencerelerindeki koyu renkli ve içeriyi göstermeyen camlarıyla modern ve kutu şeklindeki bina, dışarıdan bakıldığında herhangi bir şirket binasına benzer. Ama bu görüntü, NSA'daki pek çok şey gibi, yanıltıcıdır.

Bu yansıtıcı camların ardında gerçek bina gizlidir.[45] Bina, turuncu renkli bakırdan bir tabaka ve eşsiz bir pencereyle korunur – kalın, kurşun geçirmez pencere camı, beş parmak kalınlığında ses sönümleme boşluğu, ince bir bakır perde ve iç pencere camı. Bu karmaşık kalkan tüm sesleri ve sinyalleri –aslında her tür elektromanyetik radyasyonu– binanın dışında tutmak üzere tasarımlanmıştır. Fırtına kod adıyla bilinen bu koruyucu bakır kaplama tekniği,[46] elektronik casusların herhangi bir muhbir yayını yakalamasına engel olmak için tasarımlanmış ve şehrin birçok yerinde kullanılmıştır. NSA, kara bir delik gibi, tek bir elektronun bile kaçmasına izin vermeden, yakınlarından geçen her sinyali kendine çeker. En azından, NSA böyle olduğunu düşünmekten hoşlanır.

Dev Karargâh (Operasyonlar Binası), her yönde uzanan ve birbirine bağlanan 278.700 metrekarelik bir labirenttir. Binaya ilk giriş, gizli şehir içindeki silahlı NSA polislerinin görev yaptığı 100'den fazla sabit gözetleme noktasından biri olan iki katlı Ziyaretçi Kontrol Merkezi'nden yapılır. Burada, geçiş izinleri kontrol edilir ve ziyaretçi kimlik kartları dağıtılır.

NSA'nın kimlik kartları basit bir parça plastik değildir; ön yüzünde çalışanın fotoğrafının yer aldığı iskambil kartı boyutundaki bu kartlar, tek başına, Kripto Şehrin on binlerce gündüz sakini için bir yaşam biçimini simgeler. Kartın geri alınması, bu yaşam biçimini kaybetmek demektir; renginin değişmesi, kart sahibinin statüsünün ya yükseldiğini ya da azaldığını ifade eder. Kart unutulursa, günün tamamı tam bir keşmekeşe dö-

44) NSA, Eylem Hattı, "Karanlık Tüneller ve Issız Merdivenler", *NSAN* (Nisan 1994), s. 11.

45) NSA, "Açık Bir Günde Washington Anıtı'nı Görebilir misiniz?" *NSAN*, (Nisan 1984), s. 4-5.

46) Barton Reppert, Associated Pres, "'Electromanyetic Envelope' for NSA" *Washington Post*, 30 Mart 1984.

ner; kaybedilirse, kart sahibi şüpheli konuma düşer. Bir etiket, kart sahibinin dünyasını sadece bir parça daha genişletir.

Mavi kartlar, uzun bir sicil soruşturmasından geçen, sinir bozucu bir yalan makinesi testine katlanan, çok gizli bir kod kelimesi alan ve nihayet Sigint'in ve şifreleme işinin çok gizli dünyasına egemen 'öğretinin tüm esaslarıyla beyinleri yıkanan' insanlar tarafından takılır. Bu 'beyin yıkama'nın NSA'daki karşılığı, kulübün tam güvenini kazanmak ve nihayet kalın siyah perdenin arkasındakileri görme iznini elde etmektir. Mafyaya kan dökmeden kabul edilmek gibi bir şeydir. Şimdi bu yeni üyelere ülkelerinin diğer ülkeleri nasıl gizlice dinlediği, kodlarını nasıl kırdığı ve en gizli haberleşmeleri nasıl okuduğu anlatılabilir.

İkinci olarak, bu yeni mavi kartları taşıyanlara bazı gizli kod kelimelerin anlamları, örneğin bir belgenin üzerine basılan Umbra damgasının en üst düzey sinyal istihbarat kaynaklarını ve yöntemlerini ifşa ettiği, çok ciddi bir tarzda anlatılır. Bazılarına, Gamma gibi, NSA'nın yenilgiye uğrattığı yabancı haberleşme veya şifre sistemleri gibi özellikle hassas kaynaklardan gelen bilgi anlamına gelen, bazı ek kod kelimeler de öğretilir. Zarf gibi diğerleriyse, bilginin elektronik istihbarat yoluyla dinleme uyduları tarafından ele geçirildiğini gösterir. Gizli sınıflandırma sistemlerinin içindeki gizli sınıflandırma sistemleri, sonsuz bir spirale benzer. 1974 yılında, NSA'nın en gizli sırları için yeni bir kategori daha onaylandı: VRK, yani Çok Sınırlı Bilgi.

NSA'nın gizli şehrinde en yaygını olsa da, mavi kart, güvenlik şemsiyesini oluşturan yirmi altı farklı sitil ve renkteki karttan sadece bir tanesidir. En yetkili yüklenici şirketlerin adamları yeşil kart takar; tek gizli izne sahip bu kartların üzerine LIC (Geçici Sınırlı Giriş İzni) harfleri basılmıştır. Ulusal Kriptoloji Okulu'ndaki öğrencilerin kartlarının dört kenarında turkuvaz renkte çizgiler, eski direktör ve direktör yardımcılarının kartlarındaysa kırmızı ve mavi şeritler vardır. Önemli ziyaretçilere PV ('ayrıcalıklı misafir') kartlar verilirken, giriş izni verilmeyen ziyaretçiler üzerinde büyük bir *V* harfi olan kartlardan takmak zorundadırlar ve içeriye ancak *E* (Escort) harfli kart taşıyan bir muhafız nezaretinde girebilirler.

Bazen ayrıca, süper güvenli yerlere girerken, boyna kolye gibi takılan fotoğraflı kartın zincirine küçük bir plastik plaka takılması da gerekir. Örneğin, Ulusal Güvenlik Operasyonları Merkezi'nde çalışanlar, üzerinde 'NSOC'[47] yazan plaka takarlar. Ve Teşkilatın Orta İngiltere'de bulunan

47) Kişisel gözlem.

Menwith Tepesi İstasyonu'ndaki dev dinleme karakolunda çalışanlardan, sadece mavi çapraz çizgili plaka taşıyan NSA'lılar Silkworth Operasyonu'na[48] ev sahipliği yapan binaya girebilir. Bu, Rus mikrodalga haberleşmelerini hedefleyen bir uydu dinleme görevidir.

Bir de kırmızı kimlik kartları[49] vardır ki, bunlar giriş izinleri geri alınanlara verilen Kırmızı Mektup'un NSA eşdeğeridir. Normalde 'Kırmızı Koridor'da –eczane ve diğer ayrıcalıklı bölgeler– çalışanlar tarafından takılan bu kart resmi olarak "giriş izin statüsü belirtmez"[50] ise de, eskiden mavi kart kullanmış olanlar için bu kartı taşımak son derece küçük düşürücü bir durumdur. Boyunlarında kırmızı kartla dolaşanların gizli bilginin olduğu yerlere yaklaşmaları bile yasaktır ve yalnızca birkaç koridorla –banka, berber, kafeterya, kredi birliği, uçak ve sosyal etkinlik bileti satan yerler gibi– bazı idari bölümlere girmelerine izin verilir. Giriş izinleri, aşırı borçlanma, yabancı bir yetkiliyle yapılan izinsiz bir görüşme ya da asılsız bir dedikodunun ikinci kez tekrar etmesi gibi birçok nedenle hızla geri alınabilir.

Kartlarının rengi ne olursa olsun, tüm çalışanlar için geçerli bir uyarı vardır: "Bir NSA tesisinden dışarı çıktığınızda, NSA ile ilişkinizin belli olmaması için kimlik kartlarınızla dolaşmayınız."[51]

Ziyaretçi Kontrol Merkezi'nin[52] beş köşeli beyaz binasına giren çalışanları, iki metrelik bir NSA amblemi karşılaşır. Amblemdeki, gümüş bir anahtarı pençeleriyle sıkıca kavrayan kartal figürü, teşkilatı 'uğursuz pençeler'[53] olarak simgeler. Amblemin önünde, toplam on tane olan ve güvenlik komuta merkezi tarafından gözetlenen Giriş Kontrol Terminalleri bulunur. Çalışanlar güvenlik kartlarını terminallere sokar, klavyeyi kullanarak kişisel kimlik numaralarını yazar ve turnikenin açıldığını gösteren yeşil ışığın yanmasını bekler. Beklenmedik zamanlarda, NSA polislerinden özel bir grubun oluşturduğu Aperiyodik Denetleme Ekibi,[54] herhangi birinin gizli belgeleri dışarı çıkarıp çıkarmadığını, kameraları, kayıt cihazlarını, bilgisayar disketlerini –ya da Furby'leri– aşırıp aşırmadığını kontrol etmek için sürpriz kontroller yapmak üzere görevlendirilir.

48) "Silkworth Güvenlik Rehberi", *ABD'de Margaret A. Newsham ve Martin Overbeek Bloem, Lockheed Missiles and Space, Inc.'e Karşı*, Birleşik Devletler Bölge Mahkemesi, California Kuzey Bölgesi, Sivil Yasa. No. C88-20009.

49) Eski bir NSA görevlisiyle görüşme.

50) *A.g.e.*

51) NSA, Sadece Resmi Kullanım İçin, "NSA Çalışanları El Kitabı."

52) Kişisel gözlemler.

53) NSA, "Ulusal Güvenlik Dairesi İşaretleri."

54) NSA, "Koruma Servisleri 10. Yılını Kutluyor", *NSAN* (Ekim 1996), s. 8-9.

Aralık 1998'de, evhamlı güvenlik görevlileri, teşkilatın dahili internet ağında, tüyleri kabarık küçük oyuncakları yasaklayan bir 'Furby Alarmı'[55] yayınladı. Çünkü bu gösterişsiz, patlak gözlü oyuncakların içinde, kelimeleri taklit etmelerini sağlayan küçük bir cihaz bulunuyordu ve Furby'lerin mikro beyinlerinde gizli konuşmaları kaydedebilmeleri yetkilileri korkutuyordu. Uyarıda, NSA çalışanlarının "bu malzemeleri NSA'ya sokmaları yasaklanmıştır" denmekteydi. Uyarı mesajı, masasında bu oyuncaklardan bulunduran olası birkaç kişiye sert bir dille yol gösteriyordu: "Rehberlik için Personel Güvenlik Memuru'na başvurunuz." Son bir yılda, Ziyaretçi Kontrol Merkezi'nde ve diğer giriş noktalarında 30.000'den fazla arama yapıldı. Fakat, yasadışı Furby bulundurmaktan kaç kişinin tutuklandığına dair bir istatistik yoktur.

Ziyaretçi Kontrol Merkezi'nden, şehirdeki en yüksek bina olan 41 milyon dolarlık on bir katlı OPS 2A Binası'na girilir. Sayısız dinleme mesajını işlemden geçiren ve karmaşık şifre sistemlerini çözen NSA Operasyonlar Direktörlüğü'nün birçok bölümü, şekli siyah camlı bir Rubik Küpü'ne* benzeyen bu binadadır.

Ziyaretçi Kontrol Merkezi'nin dışında, gizlilik ve güvenlik havaya nüfuz etmiştir. Yürüyen merdivenlerin yukarısındaki 'Sihirli Mesaj' panolarından geçen kelimeler, çalışanları gizli şehrin dışında iş hakkında konuşmamaları konusunda uyarır. Koridorlar boyunca ve kafeterya içinde de tavandan sarkan uyarı levhaları vardır: "Ağzındaki Baklayı Çıkarma, Arkadaş. Gizli Bilgiler İçeren Sohbetler Yapma!"[56] Diğer uyarılar şehrin her yerindeki panolarda ilan edilir. Kimlik kartı olmayan birinin bulunması ihtimaline karşı, Ziyaretçi Kontrol Merkezi'nde hiçbir türden buluşma yapılamaz. NSA Güvenlik El Kitabı'na göre, "koridorlarda, tuvaletlerde, kafeteryalarda (...) berberde ve eczanede" gizli bilgi içeren konuları konuşmak yasaktır.

NSA Güvenlik Ofisi her ay, 'güvenlik açığı arayan görevliler' tarafından hazırlanan 14.000 uyarı posteri bastırır.[57] Bunların bir kısmı Kripto Şehir'deki dinlenme odalarına, lokantalara, koridorlara ve merdiven boş-

55) Vernon Loeb, "A Toy Story of Hairy Espionage", *Washington Post*, 13 Ocak 1999.

* Türkiye'de piyasaya sunulduğu adıyla Sabır Küpü, Zekâ Küpü ya da özgün adıyla Rubik Küpü, 1974 yılında Macar heykeltıraş ve mimar Ernö Rubik tarafından icat edilen mekanik bir bulmacadır. (ç.n.)

56) Kişisel gözlemler.

57) NSA, Eylem Hattı, *NSAN*, (Ocak 1991), s. 11.

luklarına asılır. Diğerleri, denizaşırı karakollara ve yüklenici firmaların tesislerine gönderilir. Bu posterlerin birinde, bir ağacın dalından sarkan bir ilmik resmedilmiş ve üzerine, "Defalarca Güvenlik İhlali Yaptığı İçin" diye yazılmıştır. Bazı posterler, yaşanan zamanın karıştırıldığını gösteriyordu. Güvenlik görevlileri, tam da Doğu ve Batı Almanya'nın Federal Cumhuriyet çatısı altında birleştiği günlerde, Doğu Alman askerlerini Berlin Duvarı üzerinde gösteren bir poster çıkardı.[58] Posterin başlığı, 1931'de bir Sovyet görevlisi tarafından yapılan tehditkâr bir öngörüydü: SSCB, kapitalistlere karşı, onları sahte barış önerileriyle kandırarak askeri bir zafer kazanacaktır. Başka bir posterse, korkak bir Sovyet devi üstünlük sağlamaya hazırlanırken, Sam Amca'yı bir ağacın altında uyurken göstermektedir.

Posterler, bir NSA çalışanını, bu kampanyanın "geleneksel Soğuk Savaş propagandasını anımsatan bir formatta, çok da zekice olmayan politik bir aşılama şeklini" mi temsil ettiği sorusunu sormaya sevk etti.[59] Bir başkası ise, NSA'yı ziyaret edenlerin "posterleri gerçeküstü bulacağından" yakınıyordu.[60]

Son zamanlarda posterler pop kültürünü yansıtmaya başlamıştı. "*Kim 500 Milyar İster?*" adlı çok izlenen televizyon yarışma programının formatına benzer şekilde tasarımlanan bir tanesi, "Yabancı bir istihbarat görevlisi size yaklaşırsa ne yapmalısınız?" sorusunu soruyor ve şu seçenekleri sıralıyordu: "A: Soruları yanıtla; B: Hediyeleri kabul et; C: Ücreti görüş. D: Teması rapor et." Yanıt D seçeneğiydi ve yuvarlak içine alınmıştı. Sonunda da, "BİZİM Son Cevabımız Budur" diye yazıyordu. Başka bir posterde, "Başkalarının İşine Burnunu Sokanlar Sepeti" başlığının altında, içinde *Newsweek*, *New York Times* ve başka haber dergileri olan bir çöp sepeti resmedilmekteydi.

1996 yılında, teşkilat sanatçıları, korkunç suratlı Cal Ripken Jr.'ı bir postere koydular. Dizleri bükük ve eldiveniyle hazır durumdaki Baltimore Orioles oyuncusu, "Güvenlik. En İyi Savunmamız." yazılı ıhlamur yeşili bir bayrağın altında duruyordu. Ne yazık ki hiç kimse Ripken'den izin istememişti ve bağlı olduğu menajerlik firması bu durumu protesto etti. Tufton Grubu'nun hukuk danışmanı Ira Rainess, "Eğer Cal posterde tanınacak şekilde kullanılmışsa, bizim iznimizi almaları gerekirdi"[61] diye yakınıyordu. "Cal'ın kişiliğine ait herhangi bir öğeyi izinsiz kullanırlarsa, onun rek-

58) *A.g.e.*
59) *A.g.e.*
60) NSA, Eylem Hattı, *NSAN*, (Haziran 1991), s. 11.
61) Tony Capaccio, "Ripken in a Matter of National Security", *USA Today*, 6 Haziran 1996.

lam hakkını ihlal etmiş olurlar. Bunu sadece bir şeyleri teşvik etmek amacıyla kullanıyor bile olsalar, yine de Cal'ın imajından çıkar sağlıyorlar."

Kripto Şehri'nin güvenlik komuta karakolu, OPS 2A Binası'nın zemin katındaki Oda 2A0114'ün kapısının ardındadır. Operasyonlar Destek Servisleri Merkezi'nde (SSOC), bilgisayar ekranları, güvenli televizyon ve telefon cihazlarıyla dolu, uzun ve eğimli bir konsol göze çarpar. Merkez, yirmi dört saat boyunca tüm şehirdeki güvenliği denetler. Bünyesindeki Acil Yönetim Merkezi aracılığıyla, şehrin kriz merkezi görevini de yürütür. Görevliler günde 1500'den fazla çağrıyı ele alır – telefon sistemindeki sinyal ve diğer arızalar, yardım talepleri, arazi ihlalleri için yapılan alarmlar ve telsiz yayını talimatları gibi. Direktörün evini sürekli gözetim altında tutan kameralar gibi, şehrin çatılarından aşağıyı gözetleyen ve koridorları denetleyen yüzlerce kapalı devre televizyon kamerası da buradan takip edilir.

Kripto Şehir'deki herhangi biri 911'i aradığında, telefona SSOC'den yanıt verilir. Güvenlik görevlileri, telefonun tam yerini anında saptayabilir. Merkez, her ay ortalama kırk acil telefonla ilgilenir. NSA kuryelerini izlemek ve kayıp çalışanları bulmaktan da sorumludur. Şehir için bir tehlike –örneğin, bir bomba tehdidi ya da terörist bir saldırı ihtimali– belirdiğinde, SSOC'nun 'acil eylem planlarını' yürürlüğe koyma yetkisi vardır.

Teşkilata, spot ışıklara yakalanmadan yapılan çok az dış saldırı olmuştur; bunlardan biri tespit edildiğinde, NSA olayın küçüklüğüne bakmaksızın hemen çatışma yerlerine gider. Örneğin, 3 Temmuz 1996'da, hem SSOC, hem de NSA'nın dünya çapındaki dinleme ağının odak noktası olan Ulusal Güvenlik Operasyonlar Merkezi, teşkilatı planlı bir gösteri hakkında uyardı. Gösteriyi düzenleyen Baltimore Acil Tepki Şebekesi (BERN), anlaşmazlıkların çözümünde silahlı eylemler yerine barışçıl çabaları destekleyen küçük ve şiddet karşıtı bir gruptu. Liderleri, uzun zamandır barışçıl gösterilerde deneyim kazanmış Philip Berrigan'dı.

Bu protesto bir sonraki gün için –Dört Temmuz bayramı– planlanmıştı. NSA'da direktör ve üst düzey yardımcıları durumdan hemen haberdar edildiler. FBI ve diğer devlet kuruluşlarından BERN'in geçmişi hakkında bilgi istendi. Kurum içi bir belgede, "SSOC, Güvenlik Hizmetleri, Medya ve Halkla İlişkiler, Koruyucu Hizmetler üyeleri, tehdide karşı yürürlüğe koyulacak bir NSA Acil Durum Planını görüşmek üzere toplandı"[62] deniyordu. "Koruyucu Hizmetler, Özel Operasyonlar Birimi'ni harekete geçir-

62) NSA, "Protesters at NSA on the 4th of July", *The Communicator* (27 Ağustos 1996).

di." Onlar da, Fort Meade'deki, "Koruyucu Hizmetler Görev gücünü takviye etmek üzere seferber olan" askeri polisi uyardı.

Kapsamlı bir nükleer savaş dışında her şeye hazırlıklı olan teşkilat hayal kırıklığına uğramış olmalıydı. Sabah 10.30 civarında, yaklaşık otuz eylemciden oluşan renkli bir grup, NSA'nın yasadışı operasyonlarını protesto eden dövizleriyle dış parmaklıklara ulaştı. Sonra, Kitabı Mukaddes'i okumaya başladılar. Ardından, aralarından biri, Direktör Korgeneral Kenneth A. Minihan'a sunulmak üzere, büyük bir dövize yazılmış olan "Ulusal Güvenlik Teşkilatı'nın Bağımsızlık Deklarasyonu'nu" okudu. Kavurucu güneşin altında geçen birkaç saatin ardından, grup yeniden Baltimore'un yolunu tuttu.

Kurum içi gizli bir belgenin yazarı, teşkilatın bir kez daha olası bir tehlikeden kurtulmuş olmasına seviniyor ve operasyonu "net bir başarı"[63] olarak değerlendiriyordu. "NSA'dan ve NSA dışından gelen acil yardım kaynaklarının uyumlu işbirliği son derece etkili olmuştur." Philip Berrigan bile çok etkilendi ve "Çok etkileyici, çok temiz işti"[64] demekteydi.

SSOC'den ayrılan ziyaretçiler geçitten aşağı doğru yürüyerek 56,3 milyon dolarlık OPS 2B Binası'na girerler; siyah camdan dikdörtgen bir yapı olan bina, parlak ve siyah büyük granit duvarıyla göreni hemen etkiler. Granit duvara, NSA mührünü içeren, üç buçuk metre genişliğinde ve iki buçuk metre yüksekliğinde bir üçgen oyulmuştur. Onun da üzerine, altın harflerle, "Onlar Sessizce Hizmet Ettiler" yazısı işlenmiştir. Ve altında da, sekiz sütun halinde, görev sırasında hayatını kaybeden 152 asker ve sivil kriptoloji uzmanı, dinleme operatörü ve analizcinin isimleri yazılıdır. 1996 yılında yapılan bu Ulusal Kriptoloji Anıt Duvarı'nda[65] listelenen isimlerin arasında, Vietnam'da öldürülen ilk Amerikan askeri, Kara Kuvvetleri'nden Uzman James T. Davis'in adı da vardır. Duvarda ayrıca, 1958 yılında Sovyet Ermenistan'ı üzerinde düşürülen C-130 uçağında hayatını kaybeden on yedi havacı ve USS *Liberty*'in İsrail saldırısında ölen otuz dört mürettebatının isimleri de yer almaktadır.

Siyah granit anıt duvar öyle parlaktır ki, anıta bakan çalışanlar duvarda kendi yansımalarını görürler ve bu da onlara, şerefli askerlerin uğruna hayatlarını verdikleri davaya kendilerinin de sessizce hizmet ediyor olduklarını anımsatır.

63) A.g.e.

64) A.g.e.

65) NSA, Bunu Resimle, NSAN (Temmuz 1996), s. 7; NSA, "NSA/CSS Anma Günü Kutlaması", *NSAN* (Temmuz 1997), s. 12.

Anıtın hemen yakında, adını ilk direktörden alan Canine Dairesi vardır. Genellikle, çok önemli konuklar burada ağırlanır.

OPS 2B Binası'nın sekizinci katı, Kripto Şehrin Belediye Başkanı, Hava Kuvvetleri'nden Korgeneral Michael V. Hayden'ın ofislerine ayrılmıştır. Sıradan bir günde, saatinin alarmı Hayden'ı sabah 05.45 gibi uyandırır, fakat Hayden yataktan çıkmaz, gözleri kapalı, Ulusal Halk Radyosu'nun saat altıdaki haber özetlerini dinler. Hızla duş aldıktan sonra Volvo'suna atlar ve beş kilometre mesafedeki NSA'ya gitmek üzere yola koyulur. "Arabayı kendim kullanırım" demektedir Hayden. "Araba o gün oğluma veya karıma lazımsa onlar beni bırakır, ya da bırakmazlar, ki bu daha sık olur."[66]

06.50 civarında binaya ulaşan Hayden lobiye girer, kimlik kartını elektronik okuyucuya sokar ve turnikeden geçer. Acelesi varsa, yukarıya, sağ taraftaki küçük özel asansörüyle çıkar. Ama genelde, kendisiyle beraber gelen erkencilerle birlikte, büyük asansörlerden birini kullanır.

Sekizinci katta, koridorun sonuna kadar yürür ve direktör, yardımcı direktör ve personel şefinin odasının bulunduğu özel daireye girer. Daire bir zamanlar Mahogany Row olarak anılırdı, fakat bugün maundan eser yoktur. Onun yerine, resepsiyon memurunu geçtikten sonra, duvarlara, anten kaportalarının altında gizlenmiş düzinelerce anteniyle Menwith Tepesi Karakolu'nunki de dahil, NSA'nın en büyük dinleme karakollarının çerçevelenmiş büyük boy resimleri asılmıştır. Hayden, işaretsiz ahşap bir kapıdan geçerek sola döner ve köşedeki ofisine girer.[67]

Dinlenmesi imkânsız pencerelerin önünde dikilerek hızla genişleyen imparatorluğunu izleyebilir. Bej duvarın karşısındaki büyük kitaplıkta, memleketinin futbol ve beysbol takımları olan Pittsburgh Steelers ve Pirates'tan hatıralar vardır. Başka bir duvarda, babası Harry V. Hayden Jr.'ın er olarak servise alınmasını ve Kuzey İrlanda'ya ulaşmasını anlatan, 1941 Ekim'inden kalma sararmış bir gazete yazısı çerçevelenmiş şekilde asılıdır. Geniş ofisin tam ortasında, etrafında sekiz yeşil sandalyenin dizili olduğu koyu renkli bir toplantı masası vardır. Odanın bir tarafında altın işlemeli bir kanepe, başka bir yerde de, direktörün ayakta çalışabilmesi için bir kürsü bulunur.

Hayden, arkalığı yüksek yeşil bir sandalyede oturur. Hemen yanında, kış soğuğunu uzak tutmak için küçük bir ısıtıcı bulunur. Ceviz masasının üzerinde, Kore'deki komutanlık günlerinden kalma bir dolmakalemlik,

66) Korgeneral Michael V. Hayden'le görüş (2 Şubat 2000).
67) 2000 yılındaki birçok geziden kişisel gözlemlerden.

DİREKTÖR yazılı bir not defteri ve Brookstone marka bir dünya saati durur. Arkasında, NSA bayrağının yanındaki başka bir masada üç bilgisayar bulunur – biri gizli çalışmalar, bir diğeri gizli olmayan çalışmalar içindir, üçüncüsü güvenli bir diz üstü bilgisayardır ve onunla kendisine dışarıdan danışmanlık yapan NSA Danışma Kurulu üyelerine bağlanır. Masada birkaç tane de telefon vardır. Biri güvenli dahili konuşmalar, STU-III tipi güvenli telefonsa gizli dış görüşmeler içindir; sonuncusu ise, bir tuşla Savunma Bakanına, Genelkurmay Başkanına ve diğer üst düzey görevlilere bağlanabildiği 'kırmızı hat' telefonudur.

Ne var ki, direktörü Beyaz Saray'a bağlayan bir telefon yoktur; aslında Hayden, görevdeki ilk yılı boyunca Başkan Clinton'la doğrudan hiç konuşmamıştır. "Daha önce bu koltukta oturanlarla yaptığım konuşmalarda," diyordu Hayden, "NSA direktörünün başkanla rutin bir şekilde temas kurması bana çok uzakmış gibi gelirdi. Benim rutin temasım da olmuştu –ulusal güvenlik danışmanı yardımcısı Jim Steinberg'le buluşmuştum– ama buna 'rutin' diyemem; gerçek şu ki, istediğim zaman Jim'le görüşebilirdim. Savunma Bakanının Yardımcısı John Hamry ve onun sekreter yardımcısı Art Money'le de düzenli olarak görüşürdüm. CIA'dan hem [Direktör George] Tenet ile hem de [Direktör Yardımcısı Korgeneral John A.] Gordon'la da her zaman, aklımıza gelen herhangi bir şey hakkında konuşurduk."[68]

Masasının yan tarafında iki Sony televizyon vardır; bunlardan biri sesi kısılmış Meteoroloji Kanalı'yla birlikte dış dünyaya, diğeri ise Kripto Şehri'nin kendi gizli televizyon ağına bağlanmıştır. Bu televizyondan, her pazartesi, çarşamba ve cuma sabah saat 07.15'te, Hayden NSCO görevlisinden özel bir istihbarat brifingi alır.

Aynı günlerde, istihbarat brifingini takiben, kendi personeliyle sabah brifingini yapar. "Burada kendi personelimle ayaküstü bir toplantı yaparım – halkla ilişkiler, teftiş subayı, avukatlar ve tüm kilit birimler" diyordu Hayden. "Gerçekten hızlı bir toplantıdır. Ben de dahil herkes ayakta durur. Odanın yaklaşık üçte biri doludur. Günün en sıcak haberlerini çabucak konuşuruz."

Salı ve perşembe günleri, Hayden tüm üst düzey çalışanlarıyla yapacağı sabah toplantısı için saat 08.00'de NSOC'ye iner. "Bu toplantıda, üst düzey çalışanlardan askeri harekât temposu hakkında fikir sahibi olmalarını isterim. Bunun için, NSOC'deki askeri harekât subayından bir brifing alırız, yaklaşık beş-yedi dakika sürer ve ben daha kısa tutmaları konusunda

68) Hayden'le görüşme (2 Şubat 2000).

uyarırım. Ve sonra, yan kapıdan küçük, özel bir odaya çekiliriz ve çabucak bir personel toplantısı yaparız. (...) Bir tür iletişim bombardımanından sonra, saat sekiz, sekiz buçuk gibi, günlük işlerimize başlama zamanı gelmiş olur."

Sırada, bir dizi toplantı ve telefonla yapılan görüşmeler vardır. Örneğin, 31 Ocak 2000 Pazartesi, tüm gün, bir hafta önce meydana gelen büyük bir bilgisayar arızasını düzeltmekle geçti. Hayden'in sabah toplantıları, NSA'nın Bilgi Teknolojisi Destek Programı'na odaklandı; telefonda, Komuta, Kontrol, Haberleşme ve İstihbarat savunma sekreteri yardımcısı Arthur L. Money ve CIA'nın istihbarat toplamadan sorumlu direktör yardımcısı Charles E. Allen'le konuştu. Ayrıca, yasama işleri memurluğuna aday olan biri hakkında halkla ilişkiler şefi Judith A. Emmel'le görüştü.

Öğle yemeği de günlük olaylara bağlıdır. "Bugün [2 Şubat 2000] öğle yemeğini [NSA] Danışma Kurulu'yla birlikte yedim" diyordu Hayden. "Dünse burada, rasgele seçilen dört çalışanla beraber yemiştim. Evvelsi gün, öğle yemeği için kafeteryadaydım. Bazen ziyaretçimiz olur. Yarın, Chris Mellon [istihbarat savunma sekreteri başyardımcısı] burada olacak ve resmi bir öğle yemeği yiyeceğiz. Burada, sekiz kişinin rahatça yemek yiyebileceği küçük bir yemek odam var."

Öğle yemeğinden sonraki toplantılar genellikle binanın dışında yapılır. Hayden'in zamanının çoğu, siyah renkteki Ford Grand Marquis marka resmi otomobilinde Washington'a gidip gelmekle geçer. "Pentagon üzerinden [CIA karargâhına] Langley'e [Virginia] geçerim. Ve açık söylemek gerekirse, sadece arabadayken düşünebiliyor, birkaç özel telefon görüşmesi yapabiliyor ya da bir şeyler okuyabiliyorum. Toplantıdan toplantıya koşuşturmakla geçen tıka basa bir gün."

Hayden, akşam 05.30 gibi iş yerinden çıkmaya çalışır, fakat sık sık, gizli belgelerle dolu çantasını gece geç saatlere kadar çalışmak üzere eve götürür. "Evde, güvenli haberleşme yapabilme imkânım var" diyordu Hayden. Eve iş getiririm. Evde, belgeleri saklayabileceğim bir kasam da var. Bir gece önce yaptığım önemli bir şey vardır: Günün yapılacak işlerini listelerim – aramak istediğim insanlar, acil şeyler, uzun vadede yapılacaklar." Hayden, çalışmadığı zamanlarda sinemaya gitmekten ve İç Savaş'la ilgili kitaplar okumaktan hoşlanır. "İç Savaş'ın gerçek bir fanatiğiyim" diyordu. "Kitap kurdu denmesinden nefret ederim, fakat okumaya daldığım anlarda çocuklarım bana böyle hitap eder. Savaş meydanlarını severim. Karım ve ben filmlerden hoşlanırız, çok film izleriz. Her tür film – bilseniz şaşarsınız."

Ofisindeki, üzerinde WC yazan bir kapı, çerçeveli bir Pittsburgh Steelers resminin asılı olduğu özel banyosunu geçtikten sonra, Hayden'ın odasını direktör yardımcısının odasıyla birleştirir. Direktör odasının yarısı kadar olan bu ofis, Barbara McNamara döneminde Fransız taşrası havasındayken, halefi William Black'in gelmesiyle güneybatı havasına bürünmüştür. Birkaç adım ilerideki Oda 2B8020'nin kapısı, Direktörün Büyük Konferans Odası'na açılır; burası, üst düzey brifinglerin yapıldığı yuvarlak biçimli modern bir odadır. Odanın tam ortasında, gül rengindeki yirmi dört koltuğuyla yuvarlak, ahşap bir masa vardır. Masanın gerisine, minik bir tiyatro salonu gibi, altmış altı koltuk dizilmiş, ve tam karşıdaki duvara da, gümüş renkli, üç büyük çoklu ortam ekranı yerleştirilmiştir. Oda, Çöl Fırtınası Harekâtı sırasında kriz merkezine dönüştürülmüş, Birleşik Devletler'in Kosova'ya yaptığı hava saldırıları sırasında da birçok kriz toplantısı bu odada yapılmıştır.

Yakın bir yerde de, az bilinen bir birim olan Merkezi Güvenlik Servisi'nin (CSS) şef yardımcısı Kara Kuvvetleri Tuğgenerali Barbara G. Fast'in odası bulunur. NSA direktörü olarak Hayden, NSA'nın kara, deniz ve hava gücü olan CSS'yi de yönetir. Bu ikinci dünyada, güvenlik servislerinin (Donanma Güvenlik Grup Komutanlığı, Kara Kuvvetleri İstihbarat ve Güvenlik Komutanlığı ve Hava Kuvvetleri İstihbarat Dairesi) komutanlarıyla "uyum içinde"[69] tüm sinyal istihbaratı toplama işinin operasyonel kontrolünden sorumludur. Fast, CSS'nin şef yardımcısı olarak, NSA'nın dünyanın her yerine yayılmış dinleme karakolları ağının yönetilmesine yardım eder.

Elindeki silahlı gücün yanı sıra, Hayden'in kendi "büyükelçileri"[70] vardır – dünyanın çeşitli yerlerinde NSA'yı temsil eden Özel Birleşik Devletler İrtibat Subayları (SUSLO). SUSLO Londra işi, genellikle, NSA'nın direktör yardımcılarının, emeklilik öncesi görev yaptıkları son yerdir. Bu yüzden, Hayden'ın ilk yardımcısı Barbara McNamara'nın NSA'daki son günlerini çayını yudumlayarak ve Harrods'da alışveriş yaparak geçirmeye karar vermesi şaşırtıcı değildir. Diğer SUSLO'lar Ottowa (Kanada), Canberra (Avustralya) ve Wellington'da (Yeni Zelanda) bulunur. Hayden'ın başlıca askeri komutanlıklarda da üst düzey temsilcileri vardır. Hawaii'deki NSA/CSS Pasifik şefi, Pasifik'teki Amerikan güçleri komutanıyla en üst

69) NSA, Sadece Resmi Kullanım İçin, NSA/CSS Düzenlemesi No. 10-11, "Gizli Olmayan NAS/CSS Bilgilerinin Açıklanması", Ek B (16 Haziran 1987), s. B-2.

70) *A.g.e.*, s. B-3.

düzey kriptolojik irtibat subayı gibi görev yapar ve NSA/CSS Avrupa şefinin, o bölgedeki en rütbeli Birleşik Devletler komutanıyla benzer sorumlulukları vardır. Son olarak, NSA/CSS temsilcileri olarak bilinen diğer görevliler, çeşitli ülkelerde ve Pentagon ve Dışişleri Bakanlığı gibi diğer kuruluşlarda görevlendirilmişlerdir.

Teşkilatın bilimsel çalışmalar şefi matematikçi George R. Cotter, sekizinci kat sakinlerinin bir diğeridir. NSA'nın, dünyada hızla değişen teknolojiyi izleyebilmesinden o sorumludur. Teşkilatın kırk beş avukatını yöneten Genel Danışman Robert L. Deitz de aynı kattadır. NSA, yirmi yıldır, alanlarında en başarılı avukatları –yaklaşık üç yıllık hizmet süresiyle– kendi bünyesinde toplamaktadır. Deitz, eskiden, iş hukuku avukatıydı.

Koridorda, Robert Deitz'in odasını geçtikten sonra, kurmay başkanı Tuğamiral Joseph D. Burns'ün odası vardır. Diğer işlerin yanı sıra, Burns'ün ofisi, NSA'nın dünya çapındaki dinleme operasyonlarını yöneten en üst düzey Birleşik Devletler Sinyal İstihbaratı Yönergeleri'nin[71] (USSIDs) formüle edilmesine yardımcı olur. USSID'ler, dinleme operatörlerine *neler* yapacaklarını anlatır; sonra da işin *nasıl* yapılacağını açıklayan Teknik Talimatlar (Techins) yayımlanır. Ofis ayrıca, teşkilatın yasalarla, sözleşmelerle ve bütçeyle ilgili meseleleriyle de ilgilenir.

Rusça Teknik Kitaplar Kütüphanesi'ni ve NSA personelinin fotoğraflarıyla desteklenmiş bir Amerikan bayrağının süslediği üstü kapalı bir geçitten geçerseniz, 1950'lerde A harfi şeklinde inşa edilmiş OPS 1 Binası'na ulaşırsınız. Burası günümüzde, Operasyonlar Direktörlüğü'nün (DO) merkez binasıdır. DO, eşit önemdeki birimler içinde, teşkilatın en büyük bölümünü oluşturur. Dinleme operatörlerinden, şifre kırıcılardan, dilbilimcilerden, haberleşme ve sinyal analizcilerinden oluşan kalabalık kadrosuyla, dinlemeden kripto-analize, üst düzey diplomatik görüşmelerden alt düzey telsiz telefon konuşmalarına, şifresiz metin analizlerinden meta-data (bilgi hakkında bilgi) analizlerine kadar, tüm sinyal istihbarat spektrumunu kuşatır. DO'nun işi, düşman ülkeler kadar dost ülkelerin, diktatörlüklerin yanı sıra demokrasilerin, dev ülkelerin yanında küçük ülkelerin şifre sistemlerinin analizini kapsar. Burası, Karanlık Oda'nın Karanlık Oda'sıdır.

OPS 2B Binası inşa edilmeden önce direktör ofisi olarak kullanılan Oda 2W106, operasyonlar direktör yardımcısı James R. (Rich) Taylor'un odasıdır. Daha önce teşkilatın icra direktörü olan Taylor, NSA'daki sivil

71) 1957 yılına kadar Birleşik Devletler Sigint Operasyonları El Kitabı (MUSSO) olarak biliniyordu. NSA, Çok Gizli/Kod kelimeli, Herbert L. Conley'in hatıraları (5 Mart 1984), s. 87.

kariyerine 1974'de başladı; Hava Kuvvetleri Akademisi'nden mezun olduktan sonra, NSA'nın hava kolu olan Hava Kuvvetleri Güvenlik Dairesi'nde subay olarak beş yıl görev yaptı. 1990'lı yıllarda, teşkilatın en iyi silah uzmanlarından biriydi. Aynı zamanda, "Birleşik Devletler'in gelecekteki istihbarat operasyonları için başlıca yatırım sahası arayan"[72] birleşik istihbarat topluluğunun, büyük bütçeli ve çok gizli faaliyeti RAMPART Ulusal Program Ofisi'nin direktörü olarak da görev yaptı.

Taylor'ın söylediğine göre, "Operasyonlar, analizcilere müşteri ihtiyaçlarını karşılayacak istihbarat sağlama imkânı veren her türlü istihbarat faaliyetini kapsar. Teşkilatın farklı işler yapan birçok çalışanının, Sigint'in Amerika'nın en değerli istihbarat kaynağı olmasında payı vardır."[73] Esas olan, demektedir Taylor, bilgiyi toplayanla, bilginin toplanabilmesini sağlayan ultra-gelişmiş sistemleri yapanın yakın ilişkide olmasıdır. "Başarımızın anahtarı, DO ile DT [Teknoloji ve Sistemler Direktörlüğü] arasındaki güçlü ve dinamik işbirliğidir."

Taylor'ın yardımcısı, kısa boylu ve kızıl saçlı bir kadın olan, Hava Kuvvetleri'nden Tümgeneral Tiiu Kera'dır.[74] Alman yerlisi olan Kera, II. Dünya Savaşı sonunda Balingen/Württemberg'de doğdu. 1969'da, savaş karşıtlığının yükseldiği dönemde, Indiana Üniversitesi'nden Siyaset Bilimi yüksek lisans derecesi aldı. Dört yıl sonra, teğmen olarak Hava Kuvvetleri'nde görevlendirildi. Meslek hayatının büyük bölümünde, genellikle Birleşik Devletler içerisinde, personel subayı olarak rutin görevler üstlendi. Fakat, 1987 yılında, dokuz aylığına Ulusal Harp Akademisi'ne gönderilince, mesleğinde yükselmeye başladı. Kera, Körfez Savaşı yıllarını, Pentagon'da siyaset yaparak ya da Bağdat üzerindeki hava saldırılarını yöneterek değil, Harvard Square'de, bu kez Uluslararası İlişkiler okuyan bir öğrenci olarak geçirdi. Cambridge'de geçen bir dönemden sonra, Birleşik Devletler'in Litvanya'daki ilk savunma ataşesi oldu, ardından da Omaha'daki (Nebraska) Birleşik Devletler Stratejik Komutanlığı'na istihbarat direktörü olarak atandı.

NSA ve CIA arasında –özellikle, NSA'ya yardım etmek amacıyla gizli personel ve teknikler kullanan birleşik Özel İstihbarat Toplama Servisi aracılığıyla– gelişen yakın ilişkilerin sonucunda, Taylor'un en üst düzey yardımcılarından biri daima CIA'dan gelir.

72) Taylor'un geçmişi hakkında bu ve diğer bilgiler NSA'dan alınmıştır, "The Newest SALT Members", *The Communicator* (9 Nisan 1996).

73) NSA, Linda Lewis, "DO ve DT Odaklanma Günleri", *NSAN* (Ocak 2000), s. 2.

74) ABD Hava Kuvvetleri, Tümgeneral Tiiu Kera'nın Özgeçmişi (Mart 1999).

Yaklaşık kırk yıldır, DO coğrafik hatlar boyunca örgütlendi. A Grubu'nun şifre kırıcıları Sovyetler Birliği üzerine yoğunlaşırken, B Grubu Komünist Asya'nın haberleşmelerini analiz ediyor ve G Grubu da diğer bölgelerin şifre sistemlerini çözmeye çalışıyordu. Fakat, Soğuk Savaş sona erince, sınırlarla meşgul olunmaya başlandı. Geleneksel olmayan yeni tehditler –terörizm, nükleer silahların yayılması ve uyuşturucular– sınır tanımıyordu.

Böylece, 1997 yılında, coğrafyaya göre konumlandırılmış eski grupların yerini iki yeni organizasyon aldı. Teşkilatın güçlü dinleme platformlarının, coğrafyaya bakmaksızın bu yeni uluslararası rakiplere odaklanmasını sağlayabilmek için, Küresel Sorunlar ve Silah Sistemleri Ofisi (W Grubu) kuruldu. Jeopolitik ve Askeri Üretim Ofisi (M Grubu) adı altında oluşturulan diğer organizasyon ise, potansiyel düşmanların, örneğin telekomünikasyon sistemlerindeki zayıf noktaları bulmak üzere, siber altyapılarına yoğunlaşacaktı.

M Grubu'nun 2000 yılındaki şefi Jeanne Y. Zimmer, "yeni kurulan ve dünya çapındaki sorumlulukları Birleşik Devletler için kalıcı bir etki yaratan bir organizasyonu başarıyla yönettiği"[75] için Pentagon'un Seçkin Sivil Hizmet Ödülü'ne layık görülmüştü. Eski NSA direktörü Minihan'a göre, NSA'nın organizasyonel değişiklikleri, "daha çevik ve dinamik düşünmenize izin veriyor. Artık uçaklara, gemilere, tanklara ve askerlere bakmıyorsunuz. İlgilendiğiniz şey, rakiplerinizin operasyon kabiliyetine sahip altyapılarıdır."

OPS 1 Binası'ndaki Oda 3E099, NSA'nın dünya çapındaki dinleme faaliyetlerinin kalbi olan Ulusal Güvenlik Operasyonları Merkezi'dir (NSOC). Binanın üçüncü katındaki NSOC'ye[76] ["N-sock" (N-yumruğu) diye telaffuz edilir] birkaç otomatik cam kapıdan geçilerek girilir. Tavana, NSA'nın kendi ordusunu, yani Merkezi Güvenlik Servisi'ni oluşturan üç organizasyonun mühürleri, zemine de Merkez'in baş harfleri işlenmiştir.

İçerideki, harekât odasına benzeyen sessiz ve penceresiz komuta merkezinde, sivil ve askerlerden oluşan beş tim saat başı değişerek çalışmaktadır. Yükseklikleri bel hizasına gelen kabinler, terörizm ve uluslararası tehditler gibi hedef alanlarını birbirinden ayırır; duvarları büyük video ekranları kaplar; ve bilgisayar ekranları, soluk ışıkta elektronik mumlar gibi parlar. Duvardaki saatler, Bosna, Moskova, Irak gibi çeşitli yerlerdeki yerel saati gösterir. İçeriye izni olmayan biri girdiğinde kırmızı uyarı lamba-

75) "DOD Distinguished Civillian Servise Awards Presented", *Regulatory Intelligence Data* (4 Kasım 1999).

76) Nisan 2000'deki geziden kişisel gözlemler.

ları dönmeye başlar. NSOC, kritik ve zaman açısından hassas sinyal istihbaratı ve bilgi güvenliği operasyonlarını yürütür. 1972'de kurulduğunda, NSOC, Ulusal Sigint Operasyonları Merkezi olarak bilinirdi. Bu isim 1996'da, NSOC aynı zamanda teşkilatın şifre makineleri geliştirmekten ve ülkenin siber saldırılardan korunmasına yardımcı olmaktan sorumlu veri güvenliği merkezine de dönüşünce, değiştirildi. 2000'de, teşkilatın direktörü Albay Joe Brand'di. Ona rapor veren kıdemli harekât subayı (SOO), NSA'nın nöbetçi subayıdır. Bir dinleme karakolu, çok uzaklarda bir yerde yapılacak bir suikasta ya da Rusya'nın komşu cumhuriyetlerden birine ani bir saldırı düzenleyeceğine dair bir işaret alırsa, bu bilgiyi içeren KRİTİC bir mesaj hemen NSOC'ye bildirilir. Ekim 2000'de USS *Cole*'un[77] Aden Limanı'nda uğradığı terörist saldırıdan hemen sonra, NSOC'ye KRİTİC bir mesaj çekildi. Direktör Michael Hayden, sabahın erken saatlerinde gelen bu mesajdan, birkaç dakika sonra haberdar edildi.

NSOC'deki başka bir yerde, bilgi güvenliği uzmanları, olası tehditlere ve sınır ihlallerine dair işaretleri saptayabilmek için kritik veri ağlarını izler. Bir kriz esnasında, kıdemli subaylar, yakındaki bir konferans salonunda, ortasında güvenli bir konferans mikrofonu bulunan kama şeklindeki çok parlak bir masasının etrafında toplanırlar.

Koridorun hemen aşağısındaki Oda 3E132'de, dünyanın her yerindeki askeri komutanlara ve federal yöneticilere hassas destek sağlayan Özel Destek Faaliyeti birimi bulunur. Kriptolojik Servis Grupları (CSGs) olarak bilinen birimler, küçük bir evren içindeki NSA'yı, bu alanda ulusal güvenlik topluluğu ve güçlerine bağlar. Otuzdan fazla CSG'den biri, Tampa'daki MacDill Hava Kuvvetleri Üssü'nde kurulan Birleşik Devletler Operasyonlar Komutanlığı'nda görevlidir. Bir diğeri ise, Washington'daki Dışişleri Bakanlığı'ndadır. Bu iki CSG, önemli müzakereler sırasında diplomatlara, rakiplerinin konumlarını da içeren ayrıntılı bilgiler sağladıklarında çok yararlı olurlar.

OPS 1'deki koridorun daha aşağısında, karargâh çalışanlarının, dünyanın çeşitli yerlerindeki dinleme karakolunda görevli meslektaşlarıyla ya da NSA'nın İngiliz GCHQ'su gibi yabancı ortaklarından görevlilerle çok gizli toplantılar yapabilmelerini sağlayan, NSA'nın Küresel Video Telekonferans Merkezi bulunur.[78] Merkez, ayda ortalama 200 konferansa ev sahip-

77) Kıdemli bir NSA görevlisiyle görüşme.

78) NSA, "Video Telekonferans İle Dünyanın Bir Ucundan Diğer Ucuna", *NSAN* (Eylül 1998), s. 4-5.

liği yapar. Yirmi beş katılımcının sığabileceği büyük salonun bir duvarı televizyon ekranıyla doludur. Bu sayede, çok uzaklardan katılanlar aynı anda hem görülebilir hem de duyulabilir. Faks ve bilgisayarla bilgi alışverişi de yapılabilir. Telekonferans merkezinde gerçekleşen haberleşmeler çok iyi şifrelenmiştir ve çok güvenlidir.

OPS 1'deki en gizli organizasyonlardan biri, Savunma Özel Füze ve Uzay Merkezi'dir (DEFSMAC). Oda 1E069'un girişinde, organizasyon mührü bulunur:[79] yörüngede dolaşan bir uydu ve dünya üzerinde bir yıldız kümesi. NSA ile DIA'nın ortak projesi olan DEFSMAC ["deaf-smack" (sağır tokat) diye telaffuz edilir] istihbarat topluluğu içinde bile çok az bilinir.

Robert McNamara, bu organizasyonu, büyük ölçüde Küba füze krizinin bir sonucu olarak, yabancı ülkelerin füze faaliyetlerini ve tehditlerini değerlendirebilmek amacıyla, 27 Nisan 1964'de kurdu. "Anlamadıkları teknolojilerle boşa vakit harcayan ya da bir avuç ham veriyi değerlendirmeye çalışan NORAD'ı [Kuzey Amerika Hava Savunma Komutanlığı] istemediniz,[80] bu yüzden DEFSMAC kuruldu" diyordu, Savunma İstihbarat Dairesi'nin eski direktörlerinden Korgeneral Daniel O. Graham. Kuruluşundan beri, organizasyonun direktörü daima NSA'dan bir sivil, yardımcısı da DIA'dan bir albay olmuştur.

Bugün, bu organizasyon, ister Çin ya da Kuzey Kore'nin balistik füze denemelerinde ve isterse Rusya'daki bir rampadan başlatılacak bir saldırıda olsun, yabancı ülkelerin fırlatacağı roketler için ülkenin başlıca uyarı çanı görevini üstlenmiştir. "İlk analizler ve yabancı hava sahalarıyla birlikte füze olaylarıyla ilgili raporlar,"[81] füze fırlatma olaylarındaki 'bütün kaynak' istihbarat –dinleme karakolları, erken uyarı uyduları, insan ajanlar, sismik detektörler– için odak noktasındaki DEFSMAC tarafından sağlanır.

Soğuk Savaş'ın bitimiyle birlikte diğer organizasyonlar küçülürken DEFSMAC iki katından fazla büyümüş,[82] yeni bir operasyonlar merkezinin 85 çalışanıyla birlikte, 230 kişinin görev yaptığı bir kuruluş haline gelmiştir. Bir zamanlar sadece Rusya ve Çin'i izleyen DEFSMAC, bugün artık Hindistan, Kuzey Kore, İran, İsrail ve Pakistan'ın da dahil olduğu geniş bir hedef listesine sahiptir.

79) NSA, "Çeyrek Yüzyıl Kutlaması", *NSAN* (Temmuz 1989), s. 7.

80) Korgeneral Daniel O. Graham'la görüşme (Aralık 1984).

81) NSA, "DEFSMAC'a İthafen", "Direktör'ün Konuşmasındaki Önemli Noktalar", (7 Nisan 1998).

82) "DEFSMAC: A Quiet Hero in Anti-Proliferation Fight", *Intelegence Newsletter* (26 Kasım 1998).

İlk düzensiz atış belirtilerini duyabilmek umuduyla hastasının kalbini dinleyen bir doktor gibi, DEFSMAC da, fırlatılmak üzere olan bir füzeyi saptayabilmek için dünyayı dinler. Eski bir NSA görevlisine göre, "Teşkilat tüm unsurlardan gelen verileri toplar ve bu bir uyarı faaliyetidir. Teşkilat çalışanları, dünyanın herhangi bir yerindeki füzelerden, uçaklardan ya da açıkça yapılan askeri faaliyetlerden bu ülkeye gelebilecek tehditler konusunda, Birleşik Devletler içindeki diğer gruplardan daha sağlam ve daha anlık duyumlara sahiptir."[83] Diğer bir eski NSA görevlisine göreyse, "DEFSMAC bu tehditleri sadece sezmekle kalmaz (...) aynı zamanda fırlatılan füzenin tipini, uçuş yolunu göreli olarak anında saptama kapasitesine ve olayın gerçekten tehdit olup olmadığına söyleyebilecek tüm parametrelere sahiptir."[84] DEFSMAC'ın son direktörü Chary Izquierdo, organizasyonunu, "ülkenin ilk füze ve uzay istihbaratı üreticisi"[85] olarak tanımlamaktadır.

DEFSMAC, dünyanın herhangi bir yerinde çok yakında bir füze fırlatılacağına dair bir istihbarat aldığında, karmaşık bir olaylar zinciri çalışmaya başlar. Örneğin, Ekim 1998'de, NSA'nın Almanya'dakiler gibi uyduları ve dinleme karakolları, Rusya'nın, ülkenin uzak kuzeybatısında bulunan Plesetsk'deki bir fırlatma rampasında yeni bir füzenin denemelerini yapmaya hazırlandığına dair işaretler aldı. Roketin telemetri ölçümleri için hazırlanan Rus cihazlarından elde edilen elektronik imzalar, tek savaş başlıklı Topol-M tipi kıtalararası balistik bir füzenin[86] ilk ipuçlarını veriyordu. Sinyal istihbarat uyduları da, muhtemelen, fırlatma rampasıyla Moskova arasındaki telefon görüşmelerini dinlemeyi başarmıştı.

DEFSMAC görevlileri, bu tip işaretleri alır almaz kaynak istihbaratın tamamını, neredeyse gerçek zamanlı olarak ve tüm derinliğiyle, yaklaşık 200 müşterisine gönderir;[87] bunların arasında Beyaz Saray Kriz Odası, Pentagon'daki Ulusal Askeri Komuta Merkezi, DIA Alarm Merkezi[88] ve fır-

83) Harvard Üniversitesi, Bilgi Politikası Araştırma Merkezi, Bilgi Kaynakları Politikası Programı, Komuta, Kontrol, Haberleşmeler ve İstihbarat Semineri (Cambridge, Mass.: Harvard Üniversitesi Press, 1980), Raymond T. Tate'in dersi, s. 30.

84) Eski bir NSA görevlisi ile görüşme.

85) NSA, Chary Izquierdo, DEFSMAC'a ithafen düzenlenen törende karşılama konuşmasından (7 Nisan 1998).

86) David Hoffman, "Russion Rocket Explodes in Test", *Washington Post*, 24 Ekim 1998. Ayrıca bkz. Sid Balman, Jr., "U.S. SeesMore Iranian Tests", UPI, (23 Temmuz 1998).

87) NSA, Chary Izquierdo, DEFSMAC'a ithafen düzenlenen törende karşılama konuşmasından (7 Nisan 1998).

88) Belirtileri günün yirmi dört saati izleyen bu alarm merkezi, Savunma Bakanlığı'na, Genelkurmay Başkanlığı'na ve diğerlerine hassas zamanlı istihbarat bilgisi sağlamaktan sorumludur.

latma rampası civarındaki tüm dinleme karakolları bulunur. Aynı zamanda, DEFSMAC'ın başka bir yerinde çalışan analizciler, bölgeden akan tüm dinlemeleri yakından izleyecek, son hava fotoğraflarını inceleyecek ve ekvatorun 35.880 km. yukarısındaki bir erken uyarı uydusundan gelen verileri analiz edecekti. Bu uydunun öncelikli görevi, bir fırlatma gerçekleştiğinde füzenin roket dumanını tespit etmek ve yeryüzüne sinyal göndermekti.

DEFSMAC, daha sonra bu istihbaratı, özel olarak tasarımlanan ve bu tür görevlerde Cobra Ball kod adı verilen Boeing 707'lerden birine aktaracaktı. Çeşit çeşit alıcıyla donatılmış bir RC-135 uçağı, füze Kamchatka Yarımadası'ndaki hedef bölgesinin yakınından yeniden atmosfere girerken, telemetreyle onun hakkında bilgi toplamaya başlayacaktı. Cobra Ball, süper-geniş pencerelerinden, yüksek hızlı ve geniş spektrumlu fotoğraflama tekniği kullanarak, havadaki füzenin fotoğraflarını da çekecekti. Aynı zamanda, DEFSMAC istihbaratını alan USNS *Gözlem Adası*, yeterli ikaz zamanı aldığında, füzenin son evresini ve denize inmesini anten ve uydu çanaklarıyla izleyip fotoğraflayacaktı. Fakat, bu tür hazırlıklar, Ekim 1998 denemesi sırasında pek bir işe yaramadı. Rusya'nın giderek küçülen nükleer kalkanının en merkezi parçası olan füze, fırlatıldıktan kısa süre sonra infilak etti.

DEFSMAC'la yakın işbirliği içinde çalışan NSA Ulusal Telemetri İşlem Merkezi,[89] füze denemelerinden elde edilen dinleme kasetlerinin son vardığı yerdir. Buradaki analizciler manyetik kasetler üzerinde çeşitli ölçümler yapar, güç çeviricileri saptar ve füze ve uzay araçları için performans tahminleri geliştirir. 1969'da merkez, ilk büyük ölçekli telemetri işlemcisinin dağıtımını aldı. Tellman kod adlı vınlayıp duran bu cihazın yirmi iki mikroişlemcisi vardı. Tellman, 1980'lerin başlarında, sadece on beş mikroişlemcisi olan ve, aynı zamanda, çok daha farklı sinyalleri de işlemden geçirebilen Rissman'le değiştirildi. Rissman, dağıtılmasından Soğuk Savaş'ın bitimine kadar, hiç durmadan çalışan bir makineydi. 1990'larda emekli oldu ve yerine, Outcurve kod adlı, dört mikroişlemcisi ve on altı megabayt hafızası olan, nispeten daha küçük bir telemetri işleme sistemi geldi.

OPS 1 Binası'ndaki C koridorunun aşağısında, eczaneyi ve Bank of America'yı geçtikten sonra, Kripto Şehrin sağlık merkezi vardır; burada acil bir tıbbi müdahale ekibi görev yapar. Hemen yanında, ara sıra ambulans-

89) Bu paragraftaki bilgileri NSA'nın Kriptoloji Müzesi'ndeki telemetri görüntülerinden sağladım.

ların gelip gittiği acil bakım ünitesi bulunur. NSA'nın, şehrin uzak yerlerindeki insanlara hizmet götüren seyyar bir sağlık merkezi[90] bile vardır, böylece hastalar kliniğe gelmek zorunda kalmazlar. Otobüs büyüklüğündeki geniş ve modern araçta, tekerlekli sandalyeler ve hatta masalı bir muayene odası bulunur. EKG dahil birçok testi yapabilecek şekilde donatılmıştır. Tahmin edilebileceği gibi, bu seyyar sağlık merkezi, çeşitli binalarla haberleşmeyi sağlayan cep telefonlarına ve güvenli telefonlara da sahiptir.

Yakındaki Oda 1E145, dünyanın her yerine ait haritalardan oluşan (ve birçoğu dijital ortamda saklanan) eşsiz bir koleksiyona sahip Coğrafya Kütüphanesi'dir. Analizciler, kütüphanenin Otomatik Haritalama Sistemi sayesinde, kendi odalarından bu dijital haritalara ulaşabilirler. NSA tarafından geliştirilen ürünlerden biri de, Oilstock[91] kod adlı, yüksek çözünürlüklü, interaktif bir coğrafya yazılım sistemidir. Sistem, sinyal istihbaratıyla ilgili verilerin, neredeyse gerçek zamanlı olarak harita üzerinde yüklenmesi, izlenmesi ve gösterilmesi için kullanılır.

Güney Koridor'un biraz ilerisinde, eczane ve berber dükkânının yanında, NSA'nın Ana Kütüphanesi[92] vardır. Muhtemelen, dünyanın, kriptoloji malzemesinden oluşan en geniş koleksiyonuna sahiptir. Kütüphanede, ayrıca, hedeflenen önemli telefon numaralarının kolayca bulunmasını sağlayan, esaslı bir yabancı telefon rehberi koleksiyonu da bulunmaktadır.

Uzun ve geniş koridordan yürümeye devam edilirse, sırasıyla, Kriz Eylem Merkezi, İleri Keşif Programları Ofisi ve, şef Coy R. Morris'in geleneksel yöntemlerle erişilemeyen hedeflere sızmaya çalıştığı, Sıradışı Programlar Ofisi geçilir. 1999 yılında, Morris, "başarılı operasyonlarla ilgili şok edici kayıtları"[93] bir araya getirdiği için Savunma Bakanlığı'nın Seçkin Sivil Hizmet Ödülü'ne layık görüldü.

Ulusal Sinyal Analiz Merkezi de (NSAC) OPS 1 Binası'ndadır. Çözmeden önce, öncelikle şifreli bir mesaj bulmanız gerekir ki, bu da NSAC'de çalışan mühendis, matematikçi ve bilgisayar uzmanlarının işidir. Önemli haberleşme akışlarının yerini, açık havada ya da statik gürültülü atmosferde saptarlar. Bir NSA belgesinde, "Günümüzün hızla gelişen küresel haberleşme ortamında, NSA'nın sinyal analizcileri, her türden yabancı

90) NSA, "OHESS Seyyar Oluyor... Yine!" *NSAN* (Ağustos 1999), s. 4-5.

91) NSA, "Okuman Kitabı" (Ocak 1996), s. 26.

92) NSA, Ann Bubeck, "NSA/CSS Kütüphaneleri – 'Bilgiyi İşler Hale Getirmek'", *NSAN* (Nisan 1997), s. 4-5.

93) "DOD Distinguished Civillian Servise Awards Presented", *Regulatory Intelligence Data* (4 Kasım 1999).

sinyalleri ele geçirmek, anlamak ve bunlardan istihbarat verisi çıkarabilmek için çalışıyor"[94] denmektedir. Bir başka belgede ise şöyle deniyordu: "Yüzlerce ya da binlerce karışık veri tipi kanalının tek bir kanalda çoklandırılabildiğini ve tek bir sinyal oluşturmak için bir uydu veya karasal bir linkten dijital olarak iletilebildiğini düşünün"[95] deniyordu.

Dünya üzerindeki istasyonlarla uzak haberleşme uyduları arasında, milyonlarca telefon görüşmesi, faks haberleşmesi, televizyon, bilgisayar ve multimedya için sinyal ve veri transferi yapılır. Hepsi, binlerce kanalın içine sıkıştırılır. NSA bu kanalları dinlemeye başladığında, onları ayırmak ve anlaşılabilir hale getirmek sinyal analizcilerin işidir. NSA'ya göre, "bilgi içeriğini ve gerekli veriyi elde etmek için böylesi karmaşık sinyallerin içyapılarını açıklığa kavuşturmak ve kip çözmek, sinyal analizcilerinin görevidir."[96] Diğer sinyaller, örneğin gizli haberleşmelere ait olanlar, televizyon yayınları gibi sinyallerin derinlerine ya da binlerce yap-boz parçasının arasına bilerek gizlenebilir ve yüzlerce farklı kanaldan gönderilebilir. Ve, neredeyse görülemeyecek kadar seyrek dağıtılabilirler. Merkezdeki sinyal analizcilerinin çoğu, denizaşırı dinleme karakollarında birçok kere görev yapmıştır. Yılda bir kere, yakalanması zor sinyalleri keşfetmenin ve dinlemenin yeni yollarını tartışmak için, NSA karargâhında bir hafta süreli konferans düzenlenir.

Bu koridorlardaki ofisler, üzerinde asma kilitler, kadranlı ve şifreli kilitler bulunan ağır çelik kapılarla korunur. Ayrıca bazı kapılarda, yuvarlak renk kodlu mühürler vardır. Kırmızı mühür "Tecrit Alanı" anlamına gelir – bir NSA belgesinde yazana göre, "*aşırı hassas*[97] (örneğin, bölümlere ayrılmış) gizli malzeme ve faaliyetlerin bulunduğu ofis" [vurgu aslındaki gibidir]. Kullanılmadığı sürece tüm gizli belgeler, güvenli bir yerde kilit altında tutulmak zorundadır. Mavi mühürlü yerlerdeki hassas belgelerin gizlilik derecesi o kadar yüksektir ki, bunlar "üzerleri siyah bir örtüyle tamamen örtülmek"[98] koşuluyla masanın üzerinde bırakılabilir.

Noel tatili boyunca, çalışanlar, en orijinal kapı süslerini bulabilmek için yarışır. 1999'da, OPS 1'deki Oda 1W070'in kapısına, bir sinyal istihbaratı uydusunun, altında "Arızalanmış Santallite"[99] yazan resmi asılmıştı.

94) NSA telemetri görüntüleri, NSA Kriptoloji Müzesi.
95) NSA, "Sinyal Analizlerinde Kariyer Fırsatları" (2000).
96) *A.g.e.*
97) NSA, güvenlik bildirisi, "NSA'nın Güvenlik Onay 'Mührü'" (Temmuz 1997).
98) *A.g.e.*
99) NSA, "CWF Tatil Günü Kapı Süsleme Yarışması", *NSAN* (Şubat 2000), s. 16.

Bir kişinin NSA'nın Özel İşlem Laboratuvarı gibi ofislerine girebilmesi için, öncelikle Yüksek Güvenlikli Ana Kapı denilen karmaşık, insansız bir istasyondan geçmesi gerekir. Sonra cam kaplı bir bölmeye girer ve, ilerlemesi için, kredi kartı okuyucusuna benzer bir cihazda güvenlik kartını okutur. Daha sonra bilgisayar, kişinin adını CONFIRM denen bir bilgi erişim listesindeki isimlerle karşılaştırır.

Sonraki aşamada, kimliğin doğruluğunu kontrol etmek için göz taraması yapılır; gözün arka kısmında, retinadaki kan damarları şablonu çıkarılır ve CONFIRM veri tabanında kişiye ait olarak saklanan şablonla karşılaştırılır. Her insanın retinası farklıdır ve hayatı boyunca değişmeden kalır. Son olarak, bölmede tek bir insan olup olmadığını belirlemek için ağırlık üniteleri kişinin ağırlığını ölçer ve bir kez daha ölçüm CONFIRM sistemindekiyle karşılaştırılır. Ancak tüm eşleştirmeler birbirine uyduktan sonra kapı açılır.

NSA, sürekli olarak biometrik tanımlama sistemleri geliştirmektedir. NSA'nın biometri ve koruma sistemleri şefi Jeff Dunn'a göre, "İnsanların kimliğinin saptanması ve doğruluğunun kanıtlanması için biometrik sistemleri kullanmanın benzersiz avantajları vardır. Sadece biometrik kanıtlama insanın kendisine özgü bir parçasını temel alarak çalışır. Akıllı kartlar, manyetik çizgili kartlar gibi simgeler veya kişisel anahtarlar kaybolabilir, çalınabilir, kopyalanabilir ya da evde unutulabilir. Parolalar unutulabilir, paylaşılabilir ya da başkaları tarafından görülebilir."[100]

1999'da NSA, pilot uygulama olarak birkaç çoklu-biometrik güvenlik istasyonu kurdu.[101] Bu istasyonlarda kullanılan tek bir sistem, parmak izi, ses ve yüz tanımlamaları yapan teknolojileri içeriyordu. Yüz tanımlaması işlemi için bilgisayara, "insan yüzlerinin istatistiksel bilgilerini" içeren ve böylece yüz şekillerini bozabilen ve yeniden yapılandırabilen bir program yüklenmişti.

Bazı çalışanlar, Yüksek Güvenlikli Ana Kapı'yı[102] geçtikten sonra, çalışmaya başlamadan önce başka bir süper güvenlik bölgesinden geçmek zorundadır. Adından da anlaşılacağı gibi, ağır, kalın çelik kapısı ve kadranlı kilidiyle bu Kasa Tipi Oda (VTR), yürüyerek girilen büyük bir banka kasasını andırır.

100) Gerald Lazar, "Agencies Scan Biometrics for Potential Applications", *Federal Computer Week* (20 Ocak 1997).

101) Charlotte Adams, "Software Bundles Biometric Solutions", *Federal Computer Week* (10 Mayıs 1999).

102) NSA, "Göz Tarama ve Anahtar Erişimli Makineler", *NSAN* (Haziran 1993), s. 5.

Fakat Kripto Şehir'de, binalardan birinin, kırmızı mühürlü odanın ve nihayet Kasa Tipi Oda'nın içinde bile olsanız, bazen Çin bulmacası benzeri başka bir kilitli kapıyı daha açmanız gerekebilir. Bunu başarmak için, öncelikle, gardırop benzeri uzun, çelik bir alet olan Otomatik Anahtarlı Erişim Makinesi'ne[103] (AKAM) girmek zorundasınız. Kimlik kartını ve PIN numarasını girdikten sonra, bilgisayar, anahtar erişim listesini tarar, uygunluğunu saptar, anahtarı çıkarır ve bir robot kolla anahtarı uzatır. Her birinde 406 anahtar olan makineler otuz saniyeden daha kısa sürede yanıt verir ve anahtar hareketlerini tam izlemeden geçirir.

AKAM'ı, güvenlik takıntılı bir bilim adamının NSA'nın kuytu bir köşesinde tasarladığı akla gelebilirse de, cihaz aslında otomobil satıcılığında kullanılmak üzere tasarımlanmıştır. NSA'nın güvenlik görevlilerinden biri, yeni bir otomobil satın almak için gezinirken cihazı görmüş ve potansiyelinin farkına varmıştır. Teşkilat, daha sonra, cihazı Kripto Şehri'nde kullanılabilir hale getirmek için üreticisi firmayla (Key Systems) birlikte çalışmıştır.

Sonunda, başka bir geçit sizi Karargâh Binası'na götürür. Bu binanın personeli de, OPS 1 Binası'ndakiler gibi, esasen Operasyonlar Direktörlüğü'nün çalışanlarıdır.

Ofislerde, bazıları yeşil yazı tahtalarına bir şeyler karalarken, bazıları da fikir alışverişini artırmak için düzenlenmiş resmi toplantı yerleri olan "ekip sahaları" içinde konuşurlar. Birçoğu, omuz yüksekliğinde, dört tarafı kapalı, kişiliksiz bölmelerde çalışır ve genellikle Sun Microsystems ya da Dell tarafından yazılmış UNIX sistemlerde bir şeyler yazıyor olur. Birçok çalışanın masasında iki ayrı bilgisayar terminali ve bazılarında da, özellikle ses analizcilerinde, sesli kayıt edilmiş dinlemeleri inceleyebilmek için iki makaralı kayıt cihazı vardır. Bazen, her iki tarafın konuşmasını da dinleyebilmek için iki kayıt cihazı gerektiği de olur.

Her masada iki tip telefon bulunur: 'Siyah' telefon gizli olmayan konuşmalar içindir, STU-III [Secure Telephone Unit 3] olarak bilinen güvenli telefonlarsa 'gri' renktedir[104] ve gizli konuşmalarda kullanılır. STU-III, 1980'lerin ortalarında, NSA'nın yaptığı bir anlaşma dahilinde geliştirildi.

103) A.g.e.

104) STU-I, STU-II ve STU-III ile ilgili detaylar için bkz. NSA, "Okutman Kitabı", (Ocak 1996), s. 24.

Ondan önce, NSA, 1970'lerde geliştirilen ve çok daha kullanışsız olan STU-I ve STU-II telefonlarını kullanılırdı. Bu ilk güvenli telefonların en önemli dezavantajı, her konuşma öncesi "Anahtar Dağıtım Merkezi"ni aramak zorunda kalmasıydı, ki bu da iki üç dakikalık bir gecikmeye neden oluyordu.

STU-III, Çok Gizli/Kod Kelimeli gizlilik derecesindeki konuşmalarda güvenli telefon olarak kullanıldığı gibi, gizli olmayan normal konuşmalarda POTS ("basit eski telefon sistemi") olarak da kullanılabilir. 'Güvenli moda' geçmek için, hattın her iki tarafı da, "Kripto Başlatma Anahtarı" denen ince siyah plastikten güvenlik kartlarını STU-III'lerine yerleştirir. Çalışanların çoğu, bu anahtarı, boyunlarına astıkları güvenlik kartlarının zincirine tutturur. Anahtar yerleştirildiğinde, telefonun üzerindeki küçük bir ekrandan karşı tarafın güvenlik seviyesi okunur – Gizli, Çok Gizli veya Çok Gizli/Kod Kelimeli. STU-III, güvenli moda geçiş süresini yaklaşık on beş saniye azaltmıştır; bu telefonlarla güvenli faks, veri ve video göndermek de mümkündür. Anahtar çıkarıldığında, telefon yeniden normal konuşmalar için kullanılabilir.

STU-III, yavaş yavaş, STE (Güvenli Terminal Cihazı) olarak bilinen yeni ve daha karmaşık bir sistemle değiştirilmektedir. L3 Ortaklığı tarafından üretilen STE dijital bir cihazdır ve bu yüzden güvenli veri almak ve göndermek için de kullanılabilir. Kullanılan 'anahtar' ince ve plastik değildir, bilgisayarlarda kullanılan küçük metal kartlara benzer. Ses kalitesini normal bir telefonun sesi ölçüsünde artırmasının yanı sıra, yeni STE'nin bir avantajı da, 'güvenli moda' geçmek için bekleme sürecini neredeyse ortadan kaldırmış olmasıdır. Ahize kulağa dayandığında, sistem şifrelenir.[105] Bilgi Sistemleri Güvenliği direktör yardımcısı olarak NSA'nın şifreleme organizasyonunun başında bulunan Michael J. Jacobs'a göre, STE içindeki şifreleme o kadar güçlüdür ki, planlanan yabancı kod kırma kabiliyetiyle sistem en azından elli yıl tamamen güvenli olarak kalacaktır.[106]

Bir NSA çalışanı teşkilat içindeki herhangi bir yerden Kripto Başlatma Anahtarı'nı sisteme soktuğunda, gizli veri ağına otomatik olarak bağlanır. "SIGINT Operasyonları ve İstihbarat Bilgisi"ne mi ihtiyacınız var? Güvenli telefondan 9-555-1212'yi çevirin, NSA'nın ERİŞİM menüsüne bağlanın[107] ve sonra "1" tuşuna basın.

105) STE ile ilgili detaylar: Michael J. Jacobs ile görüşme (23 Eylül 2000).
106) *A.g.e.*
107) NSA, "NSA/CSS Bağlantısına ERİŞİM", *NSAN* (Nisan 1997), s. 12.

Kripto Şehrin operatörleri, yılda ortalama 250.000 çağrıya yardımcı olur[108] – bu aramaların yüzde 60'ı 'gizli olmayan" telefonlardan ve yüzde 40'ı da güvenli telefonlardan yapılır. Projektör [*Searchlight*] olarak bilinen bir bilgisayar programı, güvenli aramalar için yönlendirme hizmeti verir.

Çok yüksek gizlilik derecesindeki belgeler, şehrin bir tarafından diğer tarafına, 153 kilometre uzunluğundaki pnömatik tüplerden doksan saniyeden daha az bir sürede taşınabilir. Sistemde, güvenliği sağlamak amacıyla belgelerin ilerleyişini izleyen 10.000 algılayıcı bulunur. Fakat, sonunda tamir masrafları çok arttı ve sistemden vazgeçildi. Bugün, şehirde, dışarıyla bağlantısı olmayan fiber optik bir kablo ağı bulunmaktadır. Kablo ihalesi, bu alanda yeni, küçük bir fiber şirketi olan Qwest'e ihale edildi, demekteydi bir kişi, "çünkü bu fiber güzergâhının ticari kullanıcılarla paylaşımı olmaması gerekiyordu ve teşkilata sunulanlar arasında bu koşulu sağlayan tek öneri buydu."[109]

Gizli şehir sakinleri, kripto sistemlerine saldırmadıklarında, televizyonlarını Kanal 50'ye[110] ayarlayarak NSA Yayın Ağı'na bağlanabilir. Program yayınları, Kripto Şehrin FANX II binasındaki, son teknoloji ürünü olan kendi Televizyon Merkezi'nden yapılır.[111] ("FANX", "Arkadaşlık Bağlantısı" anlamına gelir – Arkadaşlık, yakınlardaki Baltimore-Washington Uluslararası Havaalanı'nın eski adıydı.) İki video yayın odası, bir ses odası, bir ses montaj odası ve bir stüdyosu bulunan tesis tamamen ses geçirmez şekilde inşa edilmiştir ve üç boyutlu bilgisayar grafikleri hazırlama olanağına sahiptir.

Televizyon Merkezi'nde üretilen ve tüm şehirde yayınlanan programlar arasında, çeşitli canlı sunumlara ağırlık veren *Newsmagazine* programı da vardır. NSA'dakiler, izleyenlerin canlı telefon bağlantısıyla katılabildikleri *Talk NSA*'yı da izleyebilir. Duygularını coşkuyla açığa vuran bir NSA'lı, "*Larry King Live, Imus in the Morning*'ten ya da diğer pek çok interaktif talk-show programlarının herhangi birinden hoşlanıyorsanız, *Talk NSA*'ya da katılmak isteyebilirsiniz"[112] diyordu. 25 Mart 1998'de yayınlanan kırk beş dakikalık şovun konuğu Kenneth Minihan'dı.[113] NSA'nın bir

108) NSA, Kathy Gleason, "Telefon Değiştirme Servisi (J532)", *NSAN* (Haziran 2000), s. 6.

109) Bob Berwin, "Intercepts", *Federal Computer Week* (11 Mayıs 1998).

110) NSA, "Multimedia Expo'93", *NSAN* (Mart 1993), s. 4.

111) NSA, "Havada 5-4-3-2-1..." *NSAN* (Haziran 1999), s. 6.

112) NSA, "Talk Şov Müptelalarına Dikkat!" *NSAN* (Ağustos 1994), s. 10.

113) NSA, "NSA ile 'Yerinde' Konuş", *NSAN* (Mart 1998), s. 12.

deposundan yapılan yayında, bir saat boyunca oturduğu yerden 968-TALK'u tuşlayan izleyicilerin sorularını yanıtladı.

Korgeneral Minihan, ayrıca, NSA'nın bilgisayar sohbet odalarından birini kullanarak, dünyanın her yanındaki NSA çalışanları için Dünya Çapında Elektronik Şehir Buluşması düzenleyen ilk direktördü. Çalışanları, "kısa ve açık sözlü sorular sorun"[114] diye uyarıyordu. Birçoğu gizli dinleme karakollarından olmak üzere dünyanın her yerinden 6.000'den fazla insan, toplam 36.711 satırlık bir metin yazarak bu sanal olayın bir parçası oldu.[115]

Daha heyecanlı bir şeyler arayan bir NSA çalışanı, televizyonunu, istihbarat topluluğunun kendi kriptolu ve çok gizli (CNN benzeri) kanallarına ayarlayabilir. Savunma İstihbaratı Şebekesi'nin (DIN) logosu ekranda kaybolurken, bir sunucu, dünya olaylarının yer aldığı çok gizli "Global Update" programını sunar. Programın esas içeriği Ted Turner'ın yirmi dört saat haber yayını kanalındaki gibi olsa da, DIN benzersiz avantajlara sahiptir: casus uydulardan gelen son saniye fotoğrafları, NSA dinlemelerinden alınan gizli konuşmalar ve DIA'nın tüm dünyadaki savunma ataşelerinden derlenen son diplomatik dedikodular.

CNN'den bir farkı da, istihbaratın ya da yorumun gizliliğine ilişkin olarak ekranın köşesinde beliren ve bazen her yirmi saniyede bir değişen Gizli, Çok Gizli/Umbra türünden açıklamalardır. Haberi duyurmak bazen CNN'den biraz daha yavaş gerçekleşse de, Venezüella'daki darbe girişimine ilişkin haberi, bir DIN yetkilisinin deyişiyle "CNN'in dünyayı haberdar etmesinden çok önce"[116] duyurmasında olduğu gibi, DIN sık sık bu durumu aşar.

Televizyon izlemekten bıkan bir NSA çalışanı, bilgisayarını açıp Kripto Şehri'nin kendisine ait çok gizli dahili internet ağına girebilir. NSA'nın, hiç olmadığı ölçüde sıkışmış bir interaktif elektron ağında günümüzdeki dünyayı sarsan fikir ve teknolojilere dayanan "Intelink'inin" tek gerçek farkı, dış dünyadan bütünüyle gizli olmadır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde istihbarata olan ihtiyacın azalması sonucunda NSA'nın bütçesi ve personel sayısı azaltılırken, teşkilatın, şehrin kuzey sınırındaki ağaçlık, küçük bir tepenin üzerinde kurulu bir yer istasyo-

114) NSA, "How to..., for Future Day's Worldwide Virtual Event", *The Communicator* (8 Ekim 1996).

115) NSA, *The Communicator* (6 Kasım 1996).

116) George Lardner, Jr., "On This Network, All the News Is Top Secret", *Washington Post*, 3 Mart 1992.

nuna gittikçe daha fazla bilgi akıyordu. Tüm istihbarat topluluğunun yaşadığı sorun aydıydı. Çözümse, binlerce istihbarat raporuna erişmek ve bunları dağıtmak için siber uzayı kullanırken, çevrimiçi olmaktı.

Oldukça güvenli ve şifreli bir kablo şebeke sistemine bağlı olan Intelink, NSA'nın teknoloji casuslarına ve analizcilerine gizli sitelerde ve veritabanlarında dolaşma imkânı sağlar. Saniyeler içinde, Paracel ve Spratly Adaları açıklarındaki Çin denizaltı etkinliğine ilişkin en son dinlemelerden, Pakistan tanklarının Kaşmir yakınlarında yaptıkları manevralara ait uydu fotoğraflarına ve video kayıtlarına kadar her şeyi bilgisayarlarına indirebilirler. "Warren Christopher Kore hakkında bir şeyler öğrenmek isterse," diyordu eski bir CIA görevlisi olan Ross Stapleton-Gray, "Kore sayfasına giderek, Kore hakkındaki DIA analizlerini, CIA analizlerini, NSA dinlemelerini ve FBI raporlarını görebilir".[117]

Pentagon'un üst düzey bir istihbarat görevlisine göre, "NSA, CIA, Ulusal Keşif Ofisi ve istihbarat ve savunma topluluğunun diğer üyelerini birbirine bağlayan bu sistem "çok büyük bir hamledir. Intelink, ilk kez olarak, kullanılması kolay bir ortamda, istihbarat topluluğunun ve Savunma Bakanlığı'nın her bir unsurunun diğer tüm birimlere ulaşmasına olanak veriyor."[118] Bir CIA görevlisi ise şunları söylemekteydi: "Aslında, büyük oranda teknolojiyi internetten kendi haberleşme sistemimize kopyaladık."[119]

Günümüzde NSA, müşterileri için, bir analizcinin bakış açısının temelini anlayabilsinler diye, sonuçların dayandığı orijinal, ham sinyal istihbarat verisini içeren ayrıntıları anında elde edebilecekleri çok hacimli yardımlı metin (*hypertext*) linklerini Intelink üzerinden yayınlamaktadır.

Bu sistemden en çok fayda sağlayan, eskiden CIA'nın en gizli raporlarının gelmesi için 'pizza kamyonunu'[120] beklemek zorunda kalan Beyaz Saray'dır. Intelink bu belgeleri neredeyse anında sağlayabilmektedir. Eski Başkan Yardımcısı Al Gore, "istihbarat topluluğunu hiç olmadığı kadar birbirine yakınlaştıran" bu sistemi, "siber uzayın harika bir kazancı" olarak tanımlamıştır.

Bu fikrin temeli, Birleşik Devletler istihbarat topluluğunun tozlu, az bilinen 'arka odası'nda, 1994 yılında kurulan İstihbarat Sistemleri Sekre-

117) William F. Powers, "Cloak and Dagger Internet Lets Spies Whisper in Binary Code", *Washington Post*, 8 Aralık 1994.

118) *A.g.e.*

119) *A.g.e.*

120) Basın açıklaması, Bilgisayar Bilimleri Şirketi, 1998.

terliği'nde (ISS) atılmıştır. Bilgisayar korsanlarından korumak için sistemi halka açık internetten tamamen ve güvenli bir şekilde ayırmak, bu işin en önemli sorunuydu. Bu yüzden, genel ağ (internet) yerine, casus topluluğunun çok gizli tüm internet ağlarını ve veritabanlarını birbirine bağlayan, aynı zamanda kalın bir güvenlik duvarıyla sistemi kalabalık ve açık internetten koruyan özel bir sistem, bir dış/harici ağ (extranet) kurulacaktı. Bu veritabanlarının arasında, NSA'nın kendi dahili intraneti Webworld de bulunacaktı.

Geçmişte, istihbaratı toplayıcıdan alarak alandaki son kullanıcıya zamanında ulaştırmak, sistemin yumuşak karnıydı. Küba füze krizi sırasında Ortadoğu'daki uzak bir ileri karakola atanan NSA dilbilimcilerinden Frederick T. Martin, bu zorluğu şöyle anımsıyordu: "Başka yerlerdeki meslektaşlarımızla ya da NSA Karargâhıyla işbirliği yapmak demek, soracağınız soruyu özel bir telem devresi üzerinden onlara ulaştırmak ve yanıtı için ertesi günkü mesainize kadar (tabii şanslıysanız) beklemek demekti. Otuz yıl boyunca bu temel yaklaşımı geliştirmek için birçok gelişme kaydedildiyse de, en temel dağıtım ve işbirliği sorunları değişmeden kaldı."[121]

En son şikâyetler, geciken istihbarat raporlarının Körfez Savaşı'ndaki idaresine ciddi bir darbe vurduğu uyarısını yapan Orgeneral H. Norman Schwarzkopf'tan geldi. Bir başka örnek ise, Hava Kuvvetleri'nden Yüzbaşı Scott O'Grady'nin Haziran 1995'te Bosna üzerinde düşürülmesi olayıdır. Uçaksavar füze bataryalarının bulunduğu yerlerin önceden saptandığı fakat ilgili istihbaratın O'Grady'e zamanında ulaştırılmadığı, sonradan anlaşıldı. Intelink sayesinde, ön cephedeki birlikler gerekli istihbarata Beyaz Saray'la aynı anda ulaşabilmektedir.

Üzerine tıklanınca, Netscape, Intelink Merkezi'ni açar ve uyarır: "Bu sistemi kullananlar izlenmeyi açıkça kabul etmiş sayılır." Kullanıcı, sayfada aşağı doğru ilerlerken, yaklaşık doksan istihbarat örgütünün gizli sayfasının bulunduğu uzun bir bağlantı listesinden istediği sayfayı seçebilir. Bu listede, Silahlanma Kontrolü İstihbarat Personeli'nden, CIA Gelişmiş Projeler Ofisi'ne, DIA Merkez MASINT [ölçüm ve imza istihbaratı] Ofisi'ne ve İstihbarat Topluluğu Kütüphaneciler Komitesi'ne kadar birçok organizasyon yer almaktadır. Sinyal istihbarat bilgisi için, NSA, Georgia'daki Fort Gordon Bölgesel Sigint Operasyonlar Merkezi ve Ulusal Sigint Komitesi gibi sitelere linkler eklenmiştir.

121) Frederick Thomas Martin, *Top Secret Intranet* (Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall, 1999), s. 34.

Intelink'in, Wer'zit!?[122] adında, Yahoo! benzeri bir arama motoru vardır. Kullanıcılar, Alta Vista gibi beş ayrı ticari arama motorunu da kullanabilir.

Intelink, WebChat[123] programı sayesinde kullanıcılarına, istihbarat topluluğu için esaslı bir yenilik olan 24 saat gizli sohbet etme olanağı bile sunar. "Elinizin altındaki klavye aracılığıyla dünyanın herhangi bir yerindeki bir meslektaşınıza bir şey sormak isterseniz" diyordu Intelink direktörü James P. Peak, "WebChat size bu imkânı sunar." Bu sohbet odalarının arasında, istihbarat analizcilerini etkileyen konuların tartışıldığı Analizci Odaları da vardır. Daha genel tartışmalar, Ofis Odaları'nda yapılabilir. Ve dünyanın Ortadoğu gibi belirli bölgeleri hakkında sohbet etmek isteyen biri, Coğrafik Bölgeler Odaları'na girebilir. Güncel Odalar, özel konularda bilgi alışverişi yapmak isteyenler içindir. Uluslararası Organize Suçlar sohbet odası buna bir örnektir.

Hassas işlerine ve yüksek güvenirliklerine rağmen, WebChat'in seçkin kullanıcıları "açık saçık sözleri ve kaba davranışlarıyla" istihbarat topluluğu içinde kaygıya neden olmuşlardır.[124] Bu durum, Intelink yöneticileri tarafından yakın takibe alınmıştır. "Fantezi 'kişiliklere' bürünmeye ve hayali etkinlikler düzenlemeye" getirilmiş olan yasak, Intelink'in ilan ettiği kurallardan biridir.

Intranet diğer istihbarat teşkilatları tarafından kullanılsa da, Intelink'e NSA ev sahipliği yapar. Intelink Servis Yönetim Merkezi, Intelink Merkezi olarak bilinen komuta merkezini yirmi dört saat boyunca çalıştırır. Burası, bilgisayar ekranları ve teleforlarla dolu bir konsolun bulunduğu geniş bir odadır. Intelink geniş bir müşteri tabanına hizmet verdiği için, farklı güvenlik seviyelerinde dört ayrı ağdan oluşur.[125] İlk oluşturulan ağ, "Top Secret–SCI"dır ("hassas bölümlenmiş bilgi"). Yüz farklı yerden 50.000'den fazla insanın, kod kelime güvenliğiyle bu ağa erişim hakkı vardır. Sadece Gizli gizlilik düzeyindeki bilgileri görme hakkına sahip yaklaşık 265.000 kullanıcı için olan "Intelink-S"ye 160 yerden bağlanılabilir.

En gizli ve sınırlı ağ "Intelink-P'dir"[126] ve "Intelink PolicyNet" diye de bilinir. Bu ağa erişim yetkisi, başkan, başkan yardımcısı, ulusal güvenlik danışmanı, CIA ve NSA direktörleri ve az sayıdaki başka görevliyle sınırlıdır. Bu ağ özel, güvenli ve yüksek genişlikli bir bant üzerinden çalışır ve

122) A.g.e., s. 164.
123) A.g.e., s. 186.
124) A.g.e., s. 189.
125) A.g.e., s. 53-55.
126) Basın açıklaması, Bilgisayar Bilimleri Şirketi, 1998.

en çok, başka düzeylerde elde edilemeyen süper-hassas raporların dağıtımı için kullanılır.

Spektrumun diğer ucunda, en yeni ağ olan ve gizli olmayan ve kaynağı belli malzemelerin özel kullanıcılara sunulması için tasarımlanmış "Intelink-U" bulunur. Dünyadaki en büyük bilgi deposu olduğu söylenir.[127]

Intelink bugün, İngiltere, Kanada, Avustralya ve Birleşik Devletler'in istihbarat teşkilatlarını, "Intelink-C" (Intelink-Commonwealth/Intelink-Cumhuriyeti) olarak bilinen, eşsiz, özel ve Çok Gizli-SCI bir ağ ile birbirine bağlarken dünya çapında genişlemektedir.[128] Yetkililer daha da genişlemeyi düşünürken, benzersiz, oldukça tedirgin edici ve görünmez bir uluslararası casusluk ağı yaratmaktadırlar.

NSA'daki –daha sınırlı fakat daha hızlı– başka bir haberleşme ağı olan İleri Teknoloji Tanıtım Ağı,[129] teşkilatı Pentagon'un Savunma İleri Araştırma Projeleri Dairesi, DIA, NASA, Savunma Bilgi Sistemleri Dairesi ve Deniz Kuvvetleri Araştırma Laboratuvarı'na bağlar. ATM ("eşzamansız transfer modu") olarak bilinen bir çeşit süper hızlı teknoloji kullanılarak gönderilen bilgi, saniyede 2,5 milyar bitlik şaşırtıcı bir hızla –500 *Moby Dick* kopyası hacmindeki bir metni bir saniyede gönderebilecek bir hız– transfer edilebilmektedir. Bu denli hızlı bir sistem, casus uydulardan ve keşif uçaklarından gelen gerçek zamanlı resimlerin ve videoların transferinde giderek daha çok önem kazanmaktadır. NSA, son zamanlarda, ATM için şifreleme teknikleri geliştirilmek amacıyla Fastlane[130] adlı bir program üretmiştir.

Eğer Intelink istihbarat topluluğunun internetiyse, *National SIGINT File* da (Ulusal SIGINT Dosyası) topluluğun *New York Times*'ıdır. NSA'nın Intelink kurucularından biri olan Frederick T. Martin'e göre, dosyada yer alan ve "dünyanın o günkü en önemli olaylarından oluşan *ziyafet*, NSA misyonunun kod kırma kısmından elde edilir."[131] *SIGINT Summary* ya da *SIGSUM*[132] (SIGINT Özeti), yıllarca NSA'nın asıl yayınıydı. Bu yayın organı, dünyanın en gelişmiş istihbarat teşkilatının en son ürünlerini içeriyor olsa da, *Top Secret Intranet* adlı kitabında Martin, "SIGSUM, ancak bir kulüp bülteni için uygulanabilecek tekniklerle basılıyor ve dağıtılıyor-

127) Martin, *Top Secret Intranet*, s. 55.

128) A.g.e., s. 56.

129) Don Clark, "What's Ahead: New Technologies Promise a Quantum Leap in Performance", *Wall Street Journal*, 14 Kasım 1994.

130) Charlotte Adams, "Reorg Stresses Schedules, Customers", *Federal Computer Week* (4 Temmuz 1994), s. 24.

131) Martin, *Top Secret Intranet*, s. 270.

132) A.g.e.

du" demekteydi. 1990'lara kadar, *SIGSUM*, eski moda usullerle kâğıda basıldı ve kurye aracılığıyla elden dağıtıldı.

Nihayet, Beamrider[133] gibi kurum içi öncü projelere rağmen, NSA, çok gizli Sigint raporlarını Washington'daki üst düzey yetkililere NSA'nın güvenli haberleşme hatları üzerinden dağıtmaya başladı. Bu durumda, SIGSUM'un yerini, onun, *NSA SIGINT Digest* (NSA SIGINT Derlemesi) olarak bilinen elektronik versiyonu aldı. Sonunda, Ekim 1997'de, NSA ilk 'sanal' gazetesini, *SIGINT Digest*'in hem düzenli hem de kişiye özel versiyonlarının yerini alan *National SIGINT File*'ı[134] çıkarmaya başladı.

Daha önce casus dünyasında olan hiçbir şeye benzemeyen *National SIGINT File*, NSA'nın dinlenen haberleşmelerden oluşan engin okyanusuna 'sanal bir pencere' açmıştır. Özel kullanıcılar, ilgilendikleri konulara –İran'a nükleer silah transferi ya da Afrika'daki terörist hareketler– göre özel olarak hazırlanan ve sürekli güncellenen bilgilere kolaylıkla ulaşabilir. Başka bir seçenek ise, kullanıcıya, menüye benzer şekilde hazırlanmış genel konular listesinden en yeni sinyal istihbarat bilgilerine ulaşma olanağı verir. Bir diğeri, *TV rehberini* andıran bir listede, "tamamlanmış Sigint istihbarat" bilgilerini erişilebilir kılar.

"Müşteriler," dünyadaki sıcak gelişmeler arasından özel olarak ilgilendikleri konuları da araştırabilir. Örneğin, Ortadoğu'daki çatışmalarla ilgilenen birisi, ilgili tüm tamamlanmış Sigint bilgisini her yarım saatte bir alabilir. Konuyla ilgili daha önce yayınlanmış raporlar için de Sigint araştırması yapılabilir. Tamamlanmış istihbaratı video formatında bilgisayar ekranından izlemek de, sayfa kullanıcılarına yeni bir seçenek olarak ileride sunulacaktır.

KRİTİK mesajların anında ekranda görülebilir olmasının özel bir önemi vardır. Kritik istihbarat raporları en üst düzeyde öneme sahiptir ve KRİTİK mesajlaşma sistemi, bu raporların, olay gerçekleştikten en geç on dakika sonra başkana ulaştırılabilmesi için tasarlanmıştır. Örneğin, Saddam Hüseyin 1990'da Kuveyt'e girdiğinde, ilk uyarı KRİTİK mesaj formunda geldi ve mesajın alındığı, *National SIGINT File* sayfasında, ekranın sol üst köşesinde flaş yapan KRİTİK yazısıyla anında duyuruldu.

Görünmez şehirdeki onlarca binanın arasında, karargâh kompleksinin tam karşısında, çatısındaki büyük ve yuvarlak bacasıyla dikkat çeken tuhaf

133) A.g.e., s. 272-74.
134) A.g.e., s. 276-79.

sarı bir bina vardır. İç tarafta, kocaman bir teknenin içindeki kısa boylu, asık suratlı ve bıyıklı bir adam, elindeki küreği gri ve sulu çamur yığınına daldırdı. Birkaç saniye sonra, kürekle aldığını, yıpranmış yeşil botlarının birkaç ayak ötesindeki kanala attı. Amerika'nın en sıkı biçimde saklanan sırları –Kuzey Kore diplomatlarına ait konuşmaların kopyaları, sonraki nesil dinleme uydularının planları, yüksek seviyeli bir kripto sistemi için algoritmalar– hamur haline geliyordu. Burası, ülkenin sırlarının pizza kutularına dönüşebilmesi için sondan bir önceki duraktı.

Meraklı bir senatör bir seferinde, "Ulusal Güvenlik Dairesi gerçekten kendini gizli belgelerin içine mi saklıyor?"[135] diye sormuştu. Tam karşısında oturan NSA asistan direktörünün bu soruyu "öyle görünüyor" diye yanıtlayacağını herhalde hiç tahmin etmemişti. Kongre denetçilerinin hazırladığı bir rapora göre, NSA her yıl 50 ile 100 milyon arasında belgeyi tasnif ediyor. Genel Muhasebe Ofisi'nin raporunda şu sonuca varılıyordu: "Bu, teşkilatın sınıflandırma faaliyetinin, hükümete bağlı tüm birim ve teşkilatların toplam faaliyetinden daha büyük olduğu anlamına gelir."[136] Tek başına sırlar dünyasının en büyük parçası durumundaki NSA, muhtemelen, CIA, Pentagon, Dışişleri Bakanlığı ve hükümete bağlı tüm diğer kurumların hepsinin sahip olduğundan fazla sırrı elinde tutuyor.

Her hafta, Savunma Bakanlığı Kurye Servisi (DCS) elemanları, şehre gelen ve giden yaklaşık 450 tonluk "Çok Gizli" mühürlü malzemeyi taşımaktadır. Eskiden Silahlı Kuvvetler Kurye Servisi olarak bilinen DCS, çok gizli belgelerin tüm servislere ve Pentagon'a taşınmasından sorumludur. Ne var ki, servisin iyi korunan kamyonlarını ve kalın çadır bezinden çuvallarını en çok NSA doldurur. Kurye servisinin bir yılda elinden geçen 27.200 tonluk malzemenin yaklaşık yüzde 80'i NSA'nındır.

NSA'daki çoğu insan için sorun nasıl gizli bilgi elde edilebileceği iken, birkaç kişi için de, gizli bilgilerin nasıl yok edileceği sorundur. Bir ara, teşkilat, gizli belgeleri bir kâğıt fabrikasına göndermeyi denedi. Plastik torbalar içinde mühürlenmiş malzeme, kamyonlarla yüzlerce kilometre uzaktaki, görünüşe göre bu gizli işle ilgilenecek tek şirket olan Halltown Karton Fabrikası'na (Batı Virginia) gönderildi ve daha sonra NSA fabrikanın işletmesini yirmi dört saat için devraldı. Islatarak hamur haline ge-

135) ABD Temsilciler Meclisi, Tahsisler Komisyonu, "Askeri Yapılanma Tahsisleri", 1974 Oturumları, 93. Kongre, 1. Celse, s. 466.

136) Genel Muhasebe Bürosu, Birleşik Devletler Genel Denetçisinden Kongre'ye Sunulan Rapor, "Hükümetin Güvenlik Sınıflandırma Programına Bakışı – Hâlâ Bazı Düzeltmeler Gerekir", LCD-81-13, 6 Aralık 1980, s. 14.

tiren bir makineye boşaltılan NSA'nın sırları, düşük kaliteli kartonlara dönüştü. Bu sistemdeki sorun, bazı kâğıtların kabul edilememesiydi, ve teşkilat, sonradan yakılacak bu kartonları depolamak için 1860 metrekarelik bir alan ayırdı.

Zor durumda kalan teşkilat, en sonunda, sonradan Beyaz Fil No. 1. olarak tanınacak olan sistemin inşası için Massachusetts'teki Whitman Amerikan Termojen Ortaklığı'na başvurdu. NSA yetkilileri, 'gizli atık imha makinesi'nin pilot modelini görmek için Massachusetts eyaletine gittiler ve etkilenmiş olarak geri döndüler. Şirket, üç katlı makinenin teşkilatın gizli evrak dağlarını saatte altı tonluk bir hızla yutacağını ve 1870 santigrat dereceye varan sıcaklıklarda krema haline getireceğini söylemişti.

Bu modern yakma tekniği harikası makine nihayet tamamlandığında, tek bir sorunu vardı: Çalışmıyordu. Çok gizli çöp yığınları gaz ve sıvı forma dönüştürülüp borularla atılacağı yerde, kaya gibi sert kütleler halinde donarak Fil'in karnında birikti ve balyozlarla kırılmaları gerekti. Bir seferinde, dehşete düşen güvenlik personeli, imhadan kurtulmayı başaran dinleme kopyalarını, bilgisayar çıktılarını ve manyetik kaset parçalarını toplayabilmek için etrafta koşturup durmak zorunda kalmıştı. Bunun üzerine, silahlı korumalarıyla birlikte Kara Kuvvetleri'nin yirmi tonluk kamyonları devreye sokuldu ve imha edilemeyen sırları Kara Kuvvetleri'nin Baltimore dışındaki Fort Holabird İstihbarat Karargâhı'ndaki güvenli depolara taşıdılar.

İmha makinesi ilk on yedi ayında toplam elli bir gün çalıştırılabildi. Teşkilat, Amerikan Termojen'le yaptığı anlaşmayı fes ettiğinde, 1,2 milyon dolarlık inşa masrafının 70.000 dolarlık kısmı hariç, borcunun tamamını ödemişti. Yüzü kızaran bir NSA yetkilisi, "Araştırmalarımız sürecek" diyordu.

Yasak kâğıtlardan oluşan Everest Dağı'nı eritmeye dönük araştırmalar, NSA'yı, ateşten su seçeneğine yöneltti. "Bütün gün boyunca," deniyordu bir NSA raporunda, "her on dakikada bir, genişliği altı ayak, yüksekliği altı-sekiz ayak olan on sekiz metrelik kâğıt balyalarının taşıyıcı bantların üzerinden size doğru geliyor olduğunu hayal etmeye çalışın."[137] 1990'lı yılların ortalarına gelindiğinde, Kripto Şehir, yılda 10.000 tondan fazla gizli belgeyi ucuz, çözünebilir bulamaca dönüştürüyordu. Ve yeni sistem,

137) NSA, "Otomatik Çöp Toplama Sistemindeki Son Buluşlar", *NSAN*, (Nisan 1983), s. 4-5.

akan kâğıt miktarının artması durumunda, bu miktarın üç katını imha edebilecek kapasitedeydi.

NSA, ıskartaya ayrılan sırlarla tıka basa dolu büyük 'yakma torbalarını' nakletmek için, uygun bir şekilde, Florida'daki Disney World'e yöneldi. Fantasyland ve Magic Kingdom'ın geri kalanında biriken çöpler, yeraltındaki bir taşıyıcı bantla otomatik olarak merkezi çöp imha tesisine taşınır. Benzer şekilde, istihbarat topluluğunun Fantasyland'i olan NSA'dan gelen yakma torbaları da, Otomatik Malzeme Toplama Sistemi denen bir Rube Goldberg –baca ve taşıyıcı banttan oluşan bir makine– yardımıyla aşağı gönderilir. Sonra, iki metre genişliğindeki bu taşıyıcı bant, torbaları, içinde kâğıdı hamura dönüştürecek su, buhar ve kimyasallar olan devasa bir karıştırıcı teknenin içine boşaltır. Bu kâğıt hamuru işlenir, kurutulur, huniden geçirilir ve, nihayet, on beş dakika sonra balyalanır. Birkaç hafta içinde, bir zamanlar ülkenin en değerli sırlarını içeren belgeler, dumanı tüten bol baharatlı pizzaları taşıyor olur. 1998'de, teşkilat, bu zararsız pizza kutularının satışından 58.953 dolar kazanç sağlamıştır.[138]

Fakat, yakma torbalarına kalın manyetik bantlar, bilgisayar disketleri ve suyla çözülemeyen başka malzemeler atıldığında sorunlar çıkar. Kripto Şehri'nin Gizli Malzemeleri Dönüştürme Tesisi'ndeki imha görevlileri, haftada bir kez, tırmıklar, kürekler ve demir testereler kullanarak, atık bölmesinin oda büyüklüğündeki 'kuyruğunu' tıkayan birbirine dolanmış sert enkaz yığınlarını parçalamak zorunda kalır. Yolunu şaşırmış bu nesneler arasında çamaşır makinesi motoru, kadın iç çamaşırı ve 22 kalibrelik mermiler vardır. Yılda toplam miktarı elli tondan fazla olan bu atığın gene de NSA sırlarını içermesi ihtimaline karşı, atık, yaklaşık beş gün boyunca suyu süzüldükten sonra özel bir çöp fırınında yakılmak üzere kutulara doldurulur.

NSA, 1999 yılında, "Kâğıt Takibi"[139] adı verilmiş olan bir bahar temizliği programı kapsamında, eski gazete, dergi ve bilgisayar kitapçıklarından oluşan 30 tonluk bir kâğıt yığınını da pizza kutularına çevirmiştir. Fakat, NSA'nın geri dönüştürdüğü tek şey kâğıt değildir. Ayrıca, teşkilatın kullanılmayan bilgisayarlarından sökülen minik çipler ve devre kartları da yeniden değerlendirilmek üzere hurdaya ayrılır. O kadar çok bilgisayar çöpe atılır ki, teşkilat her yıl küçük parçalardan oluşan 438 tondan fazla metali geri kazanır.[140]

138) NSA, Karen Gray, "Dönüştür, Yeniden Kullan, Çevrime Sok = İyi İş", *NSAN* (Aralık 1998), s. 4-5.

139) NSA, "Kâğıt Takibi", *NSAN* (Eylül 1999), s. 5.

140) NSA, "NSA Does It All and Does It Well!" *The Communicator* (8 Ekim 1996).

NSA her yıl akıl almaz miktarda bilgiyi imha etse de, çoğunlukla manyetik kaset formunda depoladıklarıyla karşılaştırıldığında, bu miktar neredeyse sözü bile edilmez derecede önemsizdir. Kripto Şehir'de, Destek Faaliyetleri Binası 3'ün içindeki penceresiz bir dairede hizmet veren NSA Manyetik Medya Bölümü'nde, yaklaşık 1,6 milyon veri kasetinin saklandığı 8825 metrekarelik bir kaset kütüphanesi vardır. NSA, çift aralıklı yazılmış yarım milyondan fazla sayfaya eşit veriyi (on gigabayta kadar) 6,5 santimetrekarelik kasete yükleyebilecek bir noktaya doğru ilerliyor – tabii çoktan ulaşmadıysa. Bu yüzden, teşkilatın bu dev kütüphanesi, yakında gezegenin tüm bilgilerinin sığabileceği ve hâlâ boş yerin kalacağı bir yer durumuna gelebilir.

NSA, yeni kaset alım masrafını azaltmak amacıyla, kullanılmış makaraların mıknatıslık özelliklerini silen büyük bobinler kullanır. Fakat kasetlerin muazzam miktarda olması, bu bobinleri kullanan operatörlerin elektromanyetik ortama maruz kalma kaygılarını da beraberinde getirmiştir.[141] 1998 yılında, teşkilatın Meslek Sağlığı Ofisi, Çevre ve Güvenlik Hizmetleri, halen bu işi yapan ve eskiden yapmış binden fazla operatör üzerinde bir anket yapmıştır. Yan etkileriyle ilgili soru hâlâ yanıtlanmamış olsa da, cihazlara bir koruyucu kalkan takıldı ve operatörlere güçlü manyetik bobinlerden belirli bir uzaklıkta durmaları söylendi.

Sırların kopyaları düzenli olarak imha edilirken, bilginin orijinalinden nadiren vazgeçilir. Kaset kütüphanesinin olduğu caddenin aşağısındaki Destek Faaliyetleri Binası 2'nin içinde, NSA Arşivler ve Kayıtlar Merkezi bulunur. Burada, hemen hepsi çeyrek yüzyıldan daha yaşlı 129 milyondan fazla belge, hâlâ tarihçilerden saklanmakta ve tozlanmaktadır, bu durumunsa vergi mükelleflerine maliyeti muazzamdır.[142] Bu malzemenin miktarını kavramak NSA bile çok zordur. Bir kurum içi raporda, "Kayıtların sadece sayısı bile şok edicidir"[143] denmektedir. Bu belgeler bir yere yığılacak olsa 14,5 km. yüksekliğinde bir dağ oluşurdu ki, bu, bir Boeing 747'nin seyir yüksekliğinden fazladır.

Gizli şehrin tarihiyle ilgili 11 milyon 'kalıcı kayıt' dahil,[144] on milyonlarca yeni belge de saklanır. Nisan 1996'da, NSA nihayet, Fransa'daki Amerikan Gücü komutanı olan Birleşik Devletler Kara Kuvvetleri Albayı A. W.

141) NSA, "Elektromanyetik Alana Maruz Kalmaya Dair Yeni Veriler", *NSAN* (Şubat 1999), s. 5.

142) GPO, "Komisyonun Devlet Sırlarını Koruma ve İptal Etme Konusunda Raporu", (1997), s. 74.

143) NSA, "E.O.12958 – A Classification Update", *The Communicator*, c. 6, no. 1. (1996).

144) NSA, "Arşivler ve Kayıtlar Merkezine Yenileniyor", *NSAN* (Mart 1991), s. 5.

Bloor'un Ocak 1919 tarihli tezkeresini gizli doküman sınıfından çıkardı. "Almanlar, 'Gizli Dinleme' sanatının eski efendileridir"[145] deniyordu tezkerede. "Bu yüzden her önemli mesajı kodlamak gerekirdi." Bununla birlikte, aynı döneme, hatta daha öncesine ait başka birçok belge, hâlâ gizli doküman sınıfındadır.

Başkan Clinton tarafından 1995'te yayınlanan sert bir idari emrin sonucunda, NSA bugün sararmaya yüz tutmuş 10 milyon sayfadan fazla belgeyi sır kapsamından çıkarmak zorundadır. Yukarıda sözü edilen kurum içi rapora göre, "Teşkilat ya bu kayıtları tekrar gözden geçirmelidir, ya da kayıtlar 17 Nisan 2000 tarihinde otomatik olarak tasnif dışı belge olarak kabul edilecektir. (Tarih daha sonra 2001'e ertelendi.)

Bu Herkül işini başarabilmek için, NSA, uygun bir şekilde Plethora ismi verilen bir proje geliştirdi. Projenin bir parçası olarak eşsiz bir tesis inşa edildi: Gizli Tasnifi Otomatik Kaldırma Sistemi.[146] Soğan zarı kalınlığındaki kâğıtlar ve lekeli karbon kopyalar da dahil, kutular dolusu eski doküman çeşitli çalışma istasyonlarından gelişmiş kopyalama teknolojisi ile taranarak sisteme aktarıldı. Ardından, uzmanlar, gizli tasnifi kaldırma rehberini de içeren veritabanına başvurduktan sonra, elektronik belgelerden hâlâ hassas bilgileri büyülü bir şekilde sildiler. Böylece zararsız hale getirilen sayfalar, daha sonra, 17 milyon sayfa kapasiteli bir bellekte optik olarak depolandı. Fakat sonunda, Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası'nda NSA'ya tanınan çeşitli ayrıcalıklar, sıradan insanların bu belgelerin küçük bir kısmını bile görebilme ihtimalini ortadan kaldırdı.

NSA'nın gezenin büyük bölümünü duvar kâğıdıyla kaplayacak yeterli bilgiyi ele geçirme ve depolama kabiliyetine sahip olduğuna kuşku yok. Fakat, teşkilatın bu bilginin büyük bölümünden yararlanabilme kabiliyeti kuşkuludur. "Bazen, sadece istihbarat toplamanın heyecanı için, bu işte ne kadar iyi olduğumuzu göstermek için bu işi yaptığımızı düşünüyorum" diyordu eski CIA Direktörü Robert Gates. "Devasa miktarlarda veri toplama yeteneğimiz var ama asla bunların tümünü analiz etme kabiliyetine sahip değiliz. Sadece depoluyoruz. Elektronik istihbarat toplama sistemlerimizin, analizcilerimizin işleyebileceğinden ve siyasetçilerimizin kullanabileceğinden çok daha fazla ham veri ürettiği ortada."[147]

145) Tim Weiner, "Pentagon Spy AgencyBares Some Dusty Sercet Papers", *New York Times*, 5 Nisan 1996.

146) NSA, *The Communicator* (Yaz 1998).

147) CIA, John H. Hedley, "The Intelligence Community: Is It Broken? How to Fix It?" *Studies in Intelligence* (1996), s. 17-18.

Şehrin kutu şeklindeki kahverengi OPS 3 Binası, NSA Bilgi Sistemleri Güvenlik Organizasyonu'na ve teşkilatın donanma servisi olan Donanma Güvenlik Grubu'na ev sahipliği yapar. Teşkilatın, Birleşik Devletler hükümetinin hassas haberleşmeleri için kod ve şifre malzemesi pompalayan 6131 metrekarelik dev basım tesisi de bu binadadır. NSA Basım Tesisi'nde üretilen kripto-grafik malzemeler arasında, nükleer savaşa onay vermek için kullanılan "vurun kodları,"* bir kere kullandıktan sonra imha edilmek üzere tasarımlanmış kare şeklinde küçük kâğıtlar –ki rakam ve harf dizileriyle karmakarışık edilmiş halde olurlar– ve delikli, şifre 'anahtar bantları' vardır. Kasete benzer mühürlü kutularda paketlenmiş şifre şeritler çekip çıkarılır, koparılır ve kripto-grafik makinelere takılır. Bu anahtar bant, güvenliği sağlamak için her gün değiştirilir.

Caddenin karşısında, NSA'nın, son teknoloji ürünü mikro elektronik imalat ve devre kartı basım fabrikası olan ultra-modern Özel İşlem Laboratuvarı bulunur. Burada, tepeden tırnağa beyaz temiz oda giysileri içinde çalışan teşkilat bünyesindeki bilim adamları, ülkenin en hassas şifreleme cihazında kullanılan çip ve diğer parçaları geliştirir ve üretir. Bu özel çiplerden biri de, 40 megahertzde çalışmak üzere tasarımlanan ve yaklaşık 35 MIPS'i (saniyede bir milyon komutu) yerine getirebilen CYPRIS[148] mikroişlemcisidir. Bir zamanlar, NSA, dünyadaki entegre devre pazarının yüzde 50'sinden sorumluydu.[149] Diğer bilim adamları, –elektron ışını maske yapımından[150] silikon devre levhasına 'doğrudan yazım' tekniğine kadar– bir dizi anahtar teknolojinin sınırlarını düzenli olarak yeniden tanımlamaya çalışmaktadır.

Birkaç blok ötedeki bir başka penceresiz bina, içinde bir dizi tuhaf yankısız oda olan Sistem İşlem Merkezi'dir. Bebek mavisi bu geniş odaların her santimetrekaresi, sanki bir kâbus gibi, hançer şeklinde dev konilerle kaplanmıştır – çeşitli boylardaki bu konilerin bazıları 2,5 metre boyundadır. Bu odalar, Şehir'de tasarımlanan ve üretilen dinleme antenlerini test etmek için kullanılır. En genişleri olan Oda A, 12,8 metre eninde, 12,8 metre yüksekliğinde ve 27,4 metre boyundadır. 26,5 gigahertze kadar olan anten frekanslarını test etmek amacıyla tasarlanmıştır. Odanın sonunda,

* Go codes: Askeri terminolojide vurun kodu, özellikle, Soğuk Savaş Rusya'sının hava sahasının hemen dışında bekleyen B-52 mürettebatına gönderilen ve onlara yerleri önceden saptanmış nükleer silahları vurma emri veren şifreli mesajlara denir. (ç.n.)

148) NSA, "CYPRIS Microprocessor", *NSA Tecnical Fact Sheet* (1999).

149) NSA, *İstihbaratımıza Odaklanın* (2000).

150) *A.g.e.*

yükseltilmiş bir platformun üzerine verici bir anten ve tam karşısına da alıcı bir anten yerleştirilmiştir. Çeşitli kimyasallar emdirilmiş özel köpüklerden oluşan bu konilerin her biri, farklı frekansları soğuracak şekilde boyutlandırılmıştır.

Biraz ileride, gelişmiş dinleme çalışmaları için ayrılmış olan koyu gri renkli büyük ve heybetli mozole, Araştırma ve Mühendislik Binası'dır. Bina, teşkilatın, NSA karargâhlarında ve tüm dünyadaki sinyal istihbarat sistemlerinin tasarlanması, geliştirilmesi ve kurulmasından sorumlu Teknoloji ve Sistemler Organizasyonu'na ev sahipliği yapar. Burada üzerinde çalışılan projelerden biri, yabancı ülke topraklarına gizlenen dinleme cihazlarında kullanılan bataryaların ömürlerini büyük oranda artırmaktır. NSA'nın bir teknik raporunda, "Sert iklimlerde çalışan elektronik cihazlara yıllarca ya da on yıllarca enerji sağlama sorunu, çözülemeyen bir ikilem olarak kalmıştır"[151] deniyordu. Bir nükleer güç kaynağı olan mikro kapsüllü betacell ya da 'beta batarya', olasılıklardan biriydi. Beta bataryaları, beta ışınımından yayılan elektronları ışığa çevirir ve daha sonra bu ışığı fotovoltaik hücrelerle kullanılabilir elektrik enerjisine dönüştürür. Bu tür bataryalar günümüzde kullanılmaktadır.

Teknoloji ve Sistemler Organizasyonu'nun birkaç bin çalışanının çoğu bilgisayar uzmanı ve mühendistir. 2000 yılında, organizasyonun yardımcı direktörü Robert Stevens'tı.[152] Sinyal istihbaratı teknolojisini yirmi birinci yüzyıla en iyi şekilde taşımak, Stevens'ın öncelikler listesinin en başındaki konulardan biriydi. Birleşik Kriptoloji Mimarlığı olarak bilinen tasarı, NSA'nın teknolojisini 2010 yılına kadar tamamlamayı hedefliyordu.

Araştırma ve Mühendislik Binası'ndaki NSA Mikroelektronik Araştırma Laboratuvarı'nda yürütülen çalışmalardan biri de, bilgisayar devre kartlarının kalınlığını –devreleri neredeyse ortadan kaldıracak şekilde– yarım mikrona düşürecek bir projedir.[153]

Baltimore-Washington Bulvarı'nın karşısında, Teknoloji ve Sistemler Organizasyonu'na bağlı başka bir uzun, cam cepheli ofis binası daha vardır. Ulusal Ticaret Parkı arazisinde olduğu için NBP-1 olarak bilinen bu bina, NSA'nın çok gizli kripto sanayi kompleksinin esas parçasıdır. Etrafı yüksek ağaçlarla çevrili, otobandan görülmeyen Ulusal Ticaret Parkı,

151) NSA, "Microencapsulated Betacell", *NSA Technical Fact Sheet* (1999).
152) SASA, SASA 1997 İlkbahar Programı, "21. Yüzyıl İçin Ulusal Kriptoloji Stratejisi."
153) NSA, "Wafer and Die Thinning Technology", *NSA Technical Fact Sheet* (1999).

NBP-1'den aşağıya doğru uzanır ve içinde bir binalar topluluğu barındırır; bu binalar, NSA'nın gelişmiş uydu dinleme cihazlarının çoğunu yapan Applied Signal Technology şirketi gibi, NSA için yüksek teknolojiyle üretim yapan birçok yüklenici firmaya aittir. Bu kripto sanayi kompleksi, Soğuk Savaş zamanının askeri sanayi tesisleri gibi, iş dünyasının seçkinlerini gizli ve pahalı sözleşmelerle NSA'ya bağlayan samimi bir ortaklıktır. Bir araştırmaya göre, sinyal istihbaratı 2 milyar dolarlık bir pazardır.[154] NSA, sadece bir yılda (1998) ve sadece Maryland'de, toplam değeri 700 milyon doları aşan 13.000'den fazla iş anlaşması yapmıştır.[155]

Teşkilat ile sanayi arasında sık sık personel alışverişine izin veren bir döner kapı vardır. 1995'te, Applied Signal Technology şirketi, NSA'dan daha fazla ihale alabilmek amacıyla, NSA'nın teknoloji ve sistemler direktör yardımcılığından yeni emekli olan John P. Devine'ı şirketin direktörler kuruluna atamıştır. Benzer şekilde, TRW da, emekli donanma amirali olan eski NSA Direktörü William Studeman'ı, istihbarat programları genel direktör yardımcısı ve ikinci başkan olarak işe aldı. NSA sözleşmeleri için sık sık devreye giren ve bu sözleşmeleri yönlendiren büyük danışmanlık şirketi Booz-Allen & Hamilton, Studeman'ın halefi emekli Tümamiral J. Michael McConnell'ı[156] direktör olarak görevlendirdi. Ve McConnell'ın eski direktör yardımcısı William P. Crowell,[157] şifreleme cihazlarında başlıca şirketlerden biri olan Cylink'in ikinci başkanı olmak için NSA'dan ayrıldı. Crowell, daha önce de döner kapıdan geçmiş, NSA'daki üst düzey bir yöneticilik görevinden, önce, teşkilatın iş yaptığı şirketlerden Atlantic Aerospace Electronics Corporation'ın ikinci başkanlığına, daha sonra da kıdemli yönetici olarak yeniden NSA'ya transfer olmuştu. Teşkilatın diğer direktör yardımcısı Charles R. Lord,[158] 1987 yılında NSA'dan ayrıldı ve, hemen, NSA'nın en büyük yüklenicilerinden biri olan E-Systems'a başkan yardımcısı oldu.

Kripto sanayi kompleksinin karargâhı, Ulusal Ticaret Parkı 141 numaradaki iki katlı beyaz bir ofis binasıdır, bu bina, NSA'nın NBP-1 içindeki Teknoloji ve Sistemler Organizasyonu'ndan sonra, caddenin hemen aşağısındadır. Süit 112'ye açılan çift kapının arkasında, istihbarat ve sanayi

154) "Sigint Is Hot Market", *NCVA Cryptolog* (Kış 2000), s. 16.

155) Roscoe, "NSA Özel Ortaklık Kahvaltısına Ev Sahipliği Yapıyor."

156) "Roster", *Federal Computer Week* (15 Nisan 1996).

157) SASA, SASA 1997 İlkbahar Programı, "21. Yüzyıl İçin Ulusal Kriptoloji Stratejisi."

158) "In Memoriam", *NCVA Cryptolog* (İlkbahar 1993), s. 16. Lord, 8 Şubat 1993'te beyin kanamasından öldü.

toplulukları arasında köprü işlevi gören ama pek fazla tanınmayan bir organizasyon bulunur: Güvenlik İşleri Destek Birliği (SASA).[159] SASA'nın başkanı, 1999'da NSA direktörlüğünden emekli olan Korgeneral Kenneth A. Minihan'dır. Yıllar boyunca kurumun ikinci başkanlığını, NSA operasyonlarının eski şeflerinden ve istihbarat topluluğunda en saygın insanlardan biri olan emekli Hava Tümgeneral John E. Morrison yapmıştı.

SASA yıl boyunca sempozyumlar ve konferanslar düzenler ve her mayıs ayında SASA ödülleri galasında istihbarat topluluğunun *Kim Kimdir*'leri ve özel sektörün karanlık bölümleri seçilir. SASA, Nisan 1997'de, teşkilatın gelecek yüzyıldaki kriptoloji stratejisini tartışmak için NSA'da iki günlük bir sempozyum düzenledi. SASA'nın, eski NSA Direktör Yardımcısı Ann Caracristi'nin onurlandırdığı 1999 Ödülleri Yemeği'ne, teknik istihbaratla ilgili seksenin üzerinde şirketten üst düzey yöneticilerle, NSA, Ulusal Sigint Komitesi ve diğer istihbarat dairelerinden çok sayıda görevli katıldı.

Yeni yüzyıl, NSA'nın yüklenici firmaları için iyi bir gelecek vaat etmektedir. 2001 yılı bütçe onayında,[160] Meclis İstihbarat Komisyonu, NSA'nın kendi yüksek engellerini aşmaya başlamasını tavsiye etti. Teşkilatın fiber optik haberleşme, internet vb. birçok yeni sorununu listeleyen komisyon, NSA'ya, pratik olarak, dış dünyadan daha fazla uzmanlık getirmeye başlamasını emretti. "Bütçe 1980'ler boyunca artarken," diyordu komisyon, "NSA, kendi bünyesinde bilim adamları ve mühendisler yetiştirmeye karar verdi ve günümüzde teşkilat içerideki teknik kabiliyetin hızla gelişen sinyal teknolojilerine dışarıdakilerden daha iyi hitap edebileceğine inanır görünüyor. (...) Bu kültür bölümlere ayırmayı gerektiriyor, teknik işlerde pratikliğe değer veriyor ve prototip üretmeyi teşvik ediyordu. Program yönetimine, sanayi için çalışmayı geliştiren sözleşmelere ve mühendislik becerileriyle ilgili sistemlere pek değer vermiyordu."

Meclis Komisyonu değişim zamanının geldiğine inanıyordu. "Bugün tam anlamıyla yeni bir yönlendirme gereklidir" denmekteydi 2001 bütçe raporunda. "Teşkilat, program yönetimi ve sistem mühendisliği yeteneklerini hızla artırmalı ve, bu yetenekleriyle ilgili işleri resmi sözleşmelerle başka şirketlere yaptırma seçenekleri de dahil, bu disiplinlerin gereksinimlerine önem vermelidir." Michael Hayden'a göre, "Küresel ağ ve yeni tekno-

159) "SASA, "hükümet, sanayi ve akademi arasındaki anlayışı ve ilişkiyi geliştirmek amacıyla" Nisan 1979'da kuruldu (SASA, SASA Sonbahar 1998 Programı, "Ortaya Çıkan Sorun.")

160) Sonraki alıntılar ABD Temsilciler Meclisi'nden yapılmıştır, İstihbarat Kalıcı Seçme Komisyonu, Rapor, 2001 Mali Yılı İçin İstihbarat Onay Yasası, 106. Kongre, 2. Oturum (16 Mayıs 2000).

lojilerdeki olağanüstü hızlı büyüme, NSA'nın başarısı için, endüstriyle olan ortaklığımızı hiç olmadığı kadar yaşamsal hale getirmiştir."[161]

Birçok büyük toplulukta olduğu gibi, NSA'nın gizli şehrinin de kendi üniversitesi vardı: Ulusal Kriptoloji Okulu. Üniversite, yerleşkenin kuzeyindeki FANX adlı NSA binasına kurulmuştu.

Eski direktör Marshall Carter, NSA'ya geçmek için CIA'dan ayrıldıktan sonra, etrafını saran insanları, "Eğitim düzeyleri ve zihinsel kapasitelerinin büyüklüğü beni şaşkına çevirmişti" diye anımsıyordu. "Oraya gittiğimde (...) küçük bir araştırma yaptım, gördüklerim tek kelimeyle inanılmazdı. İşletim düzeyinde çalışan çok sayıda doktoralı elemanımız vardı ve başkaları gibi boş boş oturup yaptıklarıyla övünmüyorlardı."[162]

Bütün bu zihinsel gücü doğru yönlendirmek için, NSA, ülkenin yüksek öğrenim veren en seçkin okulunu kurdu: Ulusal Kriptoloji Okulu (NSC). NSC, Washington'un güneybatısında, üçüncü ve dördüncü caddeler arasındaki Jefferson Drive üzerinde, Temp "R" adıyla bilinen derme çatma ahşap bir binanın ikinci katında eğitim vermeye başlayan Eğitim Okulu'nun geçirdiği dönüşümlerin sonucunda ulaştığı son aşamaydı. Orada, 1950'lerin başlarında, öğrenciler Kat 3 ile Kat 4 arasındaki gıcırdayan merdivenlere güçlükle tırmanır, koruma noktasını geçer ve okulun beş katına dağılırlardı.

NCS, yüzden fazla sınıfı olan iki katlı bir binada 1 Kasım 1965'te açıldı. Temel Sigint Teknolojisi'nden Askeri Elint Sinyal Analizi Programı'ndaki[163] üç yıllık yoğun teknik eğitime kadar, 900'den fazla ders verildi. Üst düzey sinyal istihbaratı yöneticileri için de yedi haftalık bir kurs verildi: İleri Düzeyde Ulusal Kriptoloji Kursu (Kurs No. CY-600).

Kripto Şehrin NSA Lisansüstü Çalışmalar Merkezi'nde,[164] mezun öğrenciler "gizlice dinleme" üzerine mastır yapabilir – bu aslında, Sigint yoğunluklu bir stratejik istihbarat bilim mastırıdır.[165] Yarım gün olarak düzenlenen iki yıllık program, tezin yanı sıra, zorunlu on temel istihbarat dersi ve dört Sigint bağlantılı seçmeli dersten oluşur. NSC, ülkenin en büyük

161) NSA, DIRNSA Masası, *NSAN* (Temmuz 2000), s. 3.

162) Korgeneral Marshall S. Carter'le görüşme (17 Temmuz 1980).

163) NSA, Bunu Resimle, *NSAN* (Eylül 1992), s. 5.

164) NSA, "JMIC Lisansüstü Çalışmalar Merkezi Amaca Odaklandı", *NSAN* (Nisan 1997), s. 11; NSA, Michael L. Barksdale, "Part-Time Stratejik İstihbarat Programı Bilim Mastırı", *NSAN* (Aralık 1999), s. 2.

165) NSA, Mary C. Parker, "Alabileceğiniz Bir Mastır Derecesi" *NSAN*, (Kasım 1996), s. 8-9.

bilgisayarlı eğitim okuluna[166] sahip olmaktan da gurur duyar. Teknoloji harikası bilgisayarlarda, 154 dilde testler bulunur.

En ileri kriptoloji öğrencileri için Üst Düzey Teknik Gelişim Programı[167] açılmıştır; program, seçilmiş bir grup öğrenciyi ileri şifre analizi ve diğer uzmanlık alanlarına yönlendirir. Programın tamamlanması üç yıl sürebilir. 1998 senesinin on yedi mezununun OPS 1 Binası'ndaki Friedman Toplantı Salonu'nda yapılan diploma töreninde, Direktör Minihan mezun öğrencilere "en iyilerin en iyileri"[168] diye hitap etmiştir.

Yüksek sıcaklık süper iletkenliği için en son Sigint uygulamaları dersinin beyin çatlatan sınavından ya da yerel Lingula lehçeleri quizinden çıkan öğrenciler, Roadhouse Café'nin[169] olduğu salona inebilir ve İtalyan ekmeğinin içine hazırlanmış sandviçin yanında iyisinden bir kahve içebilir.

NCS, 1993 yılında 38.000'den fazla NSA öğrencisine sertifika verdi. Aynı zamanda da, NSA'nın etrafındaki yüksekokul ve üniversitelere, NSA çalışanlarının aldıkları ek dersler için 5 milyon dolar ödeme yaptı.[170] Ülkenin başka yerlerinde ek sözleşmeler yapıldı. Örneğin, 1980'ler boyunca, modern Hintçe'de yeterlilik sınavları geliştirmesi için Madison'daki Wisconsin Üniversitesi'ne 92.000 dolardan fazla para verildi. Üniversite görevlileri, "ulusal güvenliği kötü etkileme potansiyeline sahip"[171] olabilecek her şeye ve herkese (örneğin, ajanlara) karşı uyanık olmaları konusunda uyarıldılar.

Ulusal Kriptoloji Okulu'nun ilk 'dekanı', Friedman'ın, 1930 yılında yeni kurulan Sinyal İstihbarat Servisi'ndeki (SIS) ilk çalışanı olan Frank B. Rowlett'tı. CIA ile geçirdiği beş yıldan sonra, 1958'de, direktörün özel asistanı olarak, emekli olan Friedman'ın yerine geçti ve bu görevde yedi yıl boyunca dört farklı direktörle çalıştı. Oradayken, Ulusal Kriptoloji Okulu'nun kuruluşu için hazırlıklar yapan çalışma grubunu bir kumandan gibi yönetti. İki ay sonra, 30 Aralık 1965'te emekli oldu.

2 Mart 1966'da, Rowlett, istihbarat topluluğunun en büyük ödülünü almaya hak kazanan üçüncü NSA çalışanı oldu ve Ulusal Güvenlik Madalyası'nı Beyaz Saray'da düzenlenen törenle Başkan Johnson'ın elinden aldı. Çevresindeki insanların ona tanıdık gelmesinin nedeni, federal hükümetteki bir sivile verilen en büyük ödül olan Seçkin Federal Sivil Hiz-

166) NSA, "NSA Test Merkezi", *NSAN* (Mayıs 1993), s. 7.
167) NSA, "1998 Mezunları STDP Sınıfı", *NSAN* (Eylül 1998), s. 5.
168) *A.g.e.*
169) NSA, "'Roadhouse' Rhonda", *NSAN* (Ekim 1996), s. 10.
170) Roscoe, "NSA Özel Ortaklık Kahvaltısına Ev Sahipliği Yapıyor."
171) NSA, NSA/CSS Anlaşma Bürosu, Araştırma Ödeneği, 7/30/84.

met Başkanlık Ödülü'nü almak için dokuz ay önce de orada bulunmuş olmasıydı. Başkanlık bildirisinde adından övgüyle bahsediliyordu: "Düşman kodlarının analizinden kriptolojideki teknolojik gelişmelere kadar birçok alandaki parlak başarıları, ulusal güvenlik tarihimizin kilometre taşlarıdır."[172]

İlk şifre kırıcılar takımının son üyesi olarak 1930'da SIS'de Friedman'la çalışmaya başlayan Rowlett, 29 Haziran 1998'de öldü. 27 Ocak 1999 günü, Kenneth Minihan, sabah güneşinin altında, Kripto Şehri'ndeki büyük bir tentenin yanında duruyordu. Arkasında, teşkilatın şifreleme uzmanlarının mekânı olan, NSA Bilgi Sistemleri Güvenlik Organizasyonu karargâhının kutu şeklindeki kahverengi binası vardı. Kendisini izlerken soğuktan titreyen küçük bir grubun önünde, yeryüzüne düşen bir göktaşına benzeyen büyük bir granit kayanın örtüsünü kaldırdı. Kayanın düz yüzeyindeki pirinç plakanın üzerinde şunlar yazıyordu: "Bu bina, Amerikan Kriptoloji Öncüsü, 1940'da Japon 'PURPLE' şifre cihazını kıran ekibin şefi, II. Dünya Savaşı'nda her ülke tarafından kullanılan en güvenli şifre cihazı SIGABA'nın asıl yaratıcısı Frank B. Rowlett'ın anısına ithaf edilmiştir."[173]

Bu, Dr. Louis Tordella'nın adını taşıyan Süper Bilgisayar Tesisi'nden sonra, bir kişiye ithaf edilen şehirdeki ikinci binaydı. Binalara isim verme çabası, Kripto Şehrin sakinlerine tarih bilinci kazandırmak için başlatılan yeni bir eğilimin bir parçasıdır. Teşkilatın geçmişiyle ilgili bilgilerden yoksun olmak, NSA'nın sırlarla ilgilenmesinin bir yan ürünüdür. Bu geçmişe dair eldeki pek az bilgi, neredeyse hiç kimsenin erişemeyeceği şifreli kelimelerle korunan çok gizli sınıfındadır. Çok Gizli/Umbra *Cryptologic Quarterly*'de yayımlanan bir makalenin yazarı, yazısında şu noktayı vurguluyordu: "Büyüklüğüne ve başarılarına rağmen, NSA'nın kendi geçmişiyle olan bağları (ki herhangi bir örgütsel ve profesyonel kültürün en önemli parçasıdır) şaşırtıcı derecede zayıftır. (...) Teşkilatın geçmişine dair izler tamamen silinmediğinde, bu izler bazı durumlarda ciddi anlamda yanıltıcı olabilir."[174] Aynı yazarın bir de önerisi vardı: "Binalarımıza kahramanlarımızın isimlerini vermeliyiz; onların fotoğraflarını ve çabalarını anan plaketleri, koridorlarımızda ya da binalarımızda sergilemeliyiz. (...) Kısacası, insanları-

172) NSA, "Frank Rowlett Emekli Oluyor", *NSAN* (Özel Basım) (Ocak 1966), s. 1.

173) NSA, Tom Johnson, "OPS 3 Binası Kriptolojinin Öncüsüne İthaf Edildi", *NSAN* (Mart 1999), s. 10.

174) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, "Beyond Codes and Chippers: The Expanded Meaning of Cryptology in the Lte Twentieth Century", *Cryptologic Quarterly* (Kış 1990), s. 27, 34.

mıza kriptoloji servisinin tarihini ve geleneklerini aşılamak için daha çok çalışmalıyız."

Fakat, 2001 yılında, dış dünyanın ışığı çok daha uzaklara itildi ve tüm şehrin çevresine kilometrelerce uzanan daha yüksek duvarlar örüldü. Bundan sonra, Kripto Şehri, Jorge Luis Borges'in, dünyanın bütün bilgilerinin saklandığı, fakat her bir sözcüğün delirtici bir şekilde kırılamaz bir şifreyle korunduğu, hem sonsuz hem de korkunç bilgiyle dolu "Babil Kitaplığı"nı yeniden yaşatmaya başladı. Bu "harfler labirentinde," diye yazıyordu Borges, "anlamsız kakofoniler, sözel karışıklıklar ve tutarsızlıklar ittifakı vardır."[175]

175) Jorge Luis Borges, "Babil Kitaplığı", Emir Rodriguez Monegal'in *Jorge Luis Borges: A Literary Biography* adlı eserinden alınmıştır (New York: E. P. Dutton, 1978), s. 26.

RUH

TRZAV DUZR QYKZYVTQXY DQUVT SZYBQYGVT BZ SFZGK VSZYZRRQVT
ODPUW RDAAZGGWW ROZWI UPUBZRZDPU DI YOZGW ODPUW GSBWU
NMMNDWKWNS MOIKWRD PROVWSC WS OICRSKWSR FNSCRDD RPRFKWNSD
SEYEAKO RHAZ ACR OZHNEDI, YEUU LCZFBNBLC FCABSHZEBA
JBYYF TAFHOUR: HOAKR HOPJU HFA MCYOHFAEOC TJFEB MFEUACMU

NSA'nın gizli şehrinde yaşayan on binlerce isimsiz ve yüzsüz insan, teşkilatın kendisi kadar gizemlidir. Teşkilatın çeşitli istatistiklerine göre, çalışanların yaş ortalaması kırk üçtür ve iş deneyimleri de on dört ile on sekiz yıl arasında değişir.[1] İşçilerin yaklaşık yüzde 59'u erkektir ve yüzde 10'u ırksal ve etnik azınlıklara mensuptur.[2] İş gücünün yüzde 63'ünün on yıldan daha az deneyimi vardır;[3] yüzde 13'ü silahlı kuvvetler mensubudur (dört general ve amiral dahil[4]), yüzde 27'si eski asker, yüzde 3,3'ü emekli asker[5] ve yüzde 5'i de maluldür. Sivil ve asker çalışanların yanı sıra, teşkilatta 2300 yüklenici firma tam gün çalışmaktadır.

NSA bir şirket olarak düşünülseydi, harcadığı dolarlar, kapladığı yer ve çalıştırdığı personel sayısı bakımından *Fortune*'un 500 şirketinin ilk yüzde 10'unun içinde olurdu. 1993'te NSA, uçakla yapılan seyahatler için 9,4 milyon dolardan fazla para harcadı; uçuşların yüzde 90'dan fazlası yakınlardaki Baltimore-Washington Uluslararası Havaalanı'ndan yapıldı. 1993 yılında teşkilat, Maryland'de ikamet eden NSA çalışanları adına, yaklaşık 930 milyon dolar olan brüt maaşların 65 milyon dolarlık eyalet gelir vergisini ödedi.[6]

1) Richard Lardner, "The Secret's Out", *Government Executive* (Ağustos 1998), s. 26.
2) NSA, DIRNSA Masası, *NSAN* (Mart 1998), s. 3.
3) NSA, "Destek Hizmetleri Yardımcı Direktörü", *NSAN* (Nisan 1993), s. 7.
4) NSA, "Hızlı Bir Doğru-Yanlış Sınavı", *NSAN* (Mayıs 1993), s. 3.
5) Genel Muhasebe Bürosu raporu (16 Haziran 1997), Ek III.
6) NSA, "NSA Hakkında Bilmek İstediğiniz Fakat Sormanıza İzin Verilmeyen Her Şey", *NSAN* (Temmuz 1994) s. 9.

Fakat, duygusuz istatistiklerin ötesinde, çift çelik duvarların arkasında her gün hem sıra dışı hem de sıradan kadın ve erkekler çalışır. Bunlar, ülkedeki ve belki de dünyadaki en geniş matematikçi ve dilbilimci topluluğunu oluşturur,[7] ve bu devlet memurları da arabalarını binalarından çok uzağa park etmek zorunda kaldıklarında sinirlenir. Bazıları, günlerini, Singalaca (Sri Lanka'da konuşulan dil) mesajları tercüme ederek ya da matematik kombinasyonlarının ve Galois teorisinin üst sınırlarını araştırarak geçirir. Dünyadaki bütün tekerlekler hakkında her şeyi bilen bir kadın var. "O kadın 'bayan tekerlek' diye bilinir"[8] demektedir, NSA'nın istihbarat topluluğundaki bir müşterisi. "Kadın tekerlek uzmanıdır. Ambargo uygulanan uçakların tekerleğe ihtiyacı olduğunda ve siz birinin yaptığı ticarete sınırlama getirmeye çalıştığınızda, küçük şeyler büyük önem kazanır. Birileri İran'a jet avcı uçağı tekerleği sevk ediyorsa, bunların ne tür avcı uçağı olduğunu bilmek istersiniz."

NSA personelinin çoğu birilerinin komşusu olabilir. Bazıları her gün işte takım elbise giyer, ama çoğunun kıyafeti daha az resmidir. NSA'yı "garabetler ve dangalaklar için bir cennet" olarak gören moda takıntılı eski bir Rusça dilbilimcisi, "kıyafet yönetmeliği olmamasından"[9] yakınıyordu. "Sarı pantolon, sarı tişört ve sarı kazak giyen bir adam görmüştüm," diyordu, "ve birçok adam bu kadar bile iyi giyinmiyordu."

Brent Morris,[10] zaman bulduğunda çocuklarının Columbia'daki (Maryland) okulunda sihirbazlık gösterisi yapar. NSA'da üst düzey bir kriptoloji matematikçisi olarak çalışır. Morris, beş yaşındayken Buffalo Bob'un *Howdy Doody* adlı bir televizyon programında bir numarasını izlediğinde sihirbazlığa kafayı takmıştı. Lisede matematikle sihir arasındaki ilişki üzerine çalışırken, mükemmel şekilde iskambil kâğıdı karmayı öğrendi. Morris, NSA'da bilgisayar hafızalarına rast gele ve sıralı erişim için bir yöntem geliştirirken bu yeteneğinden yararlandı. Bu kâğıt karma becerisi daha sonra, bilgisayar verilerinin tasnif edilmesi için bir metot üzerinde çalışırken de işine yaradı. Morris, NSA Bilimsel Danışma Kurulu'nun yönetici sekreteri olarak da çalıştı.

Eileen Buckholtz,[11] gündüzleri NSA'nın Telekomünikasyon ve Bilgisayar Hizmetleri Organizasyonu'nda çalışır. Ama geceleri, Harlequin tarafından

7) NSA, *Focus Your Intelligence* (2000).

8) Eski bir istihbarat görevlisiyle görüşme.

9) Cort Kirkwood, "Our Friendly Neighborhood Colony of Spies", *Baltimore Magazine*, *NCVA Cryptolog*'da yeniden basıldı (Kış 1994), s. 1, 9.

10) NSA, "Büyüden Matematiğe ve Yeniden Büyüye", *NSAN* (Temmuz 1993), s. 7.

11) NSA, Hakkındaki-Her-Şeyi-Oku, *NSAN* (Ocak 1991), s. 16.

yayımlanan romantik romanlar serisinin yazarı "Rebecca York" olur. Onun yazar ortağı da başka bir NSA'lıyla evlidir. Ve teşkilatın Programlar ve Kaynaklar Organizasyonu'ndan Frederick Bulinski,[12] Polka Music Hall of Fame'in resmi üyesidir; sekiz albüm çıkarmıştır ve Maryland, Ocean City'de her yıl düzenlenen "Polkamotion by the Ocean" festivalini organize eder.

NSA yönetiminin karakteri, tarzları, özellikleri ve önemli kişilikleri üzerine tek çalışmayı, uzun zamandan beri NSA'da çalışan Gary L. Grantham yaptı ve "Sonuçlar, NSA liderlerinin Birleşik Devletler'deki genel nüfustan farklı kişilik özelliklerine sahip olduğunu göstermektedir"[13] sonucuna vardı. "NSA yönetimi olaylarla ilgilenirken daha içe dönük, karar verirken kişilik yansıtmayan ve genel nüfustan çok kendi çevreleri hakkında sonuçlara varmaya meyilli insanlardır." Grantham'a göre, NSA yöneticilerinin daha utangaç ve kişilik dışı olmalarının nedeni, büyük oranda "organizasyonun çok önemli teknik göreviyle ilgileniyor ve çok sayıda üniversite mezunu çalışanla ve benzer kişilik özelliklerine sahip asker kökenli personelle" çalışıyor olmalarıydı.

"NSA Kimdir" çalışması, Ulusal Harp Akademisi'nde bir programın parçası olarak yürütüldü. NSA, Grantham'a, NSA'nın üst düzey yönetici ve danışmanlarına verilen Myers-Briggs Tipi Gösterge testinin sonuçlarına erişim izni verdi. Testin sonuçları, görevlilerin hemen hemen üçte ikisinin 'dış dünyayla' ilişkilerinde içe dönük insanlar olduklarını gösteriyordu. "Bu durum, yaklaşık yüzde 75'i dışa dönük kişilik özellikleri sergileyen Birleşik Devletler nüfusunun geneliyle belirgin bir tezat oluşturmaktadır"[14] deniyordu çalışmada. Ayrıca, dış dünyadaki insanlara kıyasla, NSA yetkililerinin 'düşünceleri' çok daha fazla yönlendiriliyordu, ki bu da profesyonel ilişkilerinde daha 'duygusal' olmaları anlamına geliyordu. "Ortalama bir NSA yöneticisi, halktan birinden daha içe dönüktür, daha fazla sezgiseldir, daha düşüncelidir ve daha fazla yargılayıcıdır." "Dışa dönük bir NSA çalışanına her zaman her şeyi anlatabilirsin"[15] sözü, teşkilatta yapılan eski bir şakadır. "Kendininki yerine senin ayakkabılarının ucuna bakar."

"İçe dönüklerin çok büyük oranda baskın olması (% 64), NSA yöneticilerinin çoğunun daha büyük yoğunlaşma gücüne sahip oldukları ve konuyu gerçekten anlamak amacıyla temeldeki kavram ve düşüncelere yo-

12) NSA, Hakkındaki- Her-Şeyi-Oku, *NSAN* (Kasım 1992), s. 24.

13) NSA, Gary L. Grantham, *NSA Kimdir?* (Nisan 1985), s. 1. (Ulusal Harp Okulu).

14) *A.g.e.*, s. 8.

15) Warren P. Strobel, "Incredible 3-Day NSA Computer Failure – Sound of Silence", U.S. *News&World Report*, 6 Şubat 2000.

ğunlaşırken işlerini derinlemesine yaptıkları anlamına gelir"[16] sonucuna varıyordu çalışma. "Üzerinde çalıştıkları işlerin bitmiş olduğunu ve bir an önce ondan kurtulmayı düşünmekte istekli olmayabilirler. İç dünyalarına odaklandıklarından, övgü ya da teşvik görmemeleri onları muhtemelen etkilemeyecektir. Diğer insanların da dünya karşısında kendilerininki gibi bir tutum sergilediklerini sanıyorlarsa, çevrelerindeki dışa dönük karakterli kişilerin (övgü gibi) ihtiyaçlarını belirlerken hata yapabilirler. Aynı şekilde, içe dönük karakterlilerin içten yönlendirilen dünya görüşleri, diğer içe dönükler de dahil etraftaki herkesin kafasını karıştırır."

Çalışma, son olarak, gizli şehrin soğuk, mesafeli ve tarafsız yönetimler tarafından yönetildiğini ileri sürüyordu. "NSA'da yöneticiler arasında hâkim olan düşünce biçimleri, tercih ettikleri hüküm verme şeklinin kişisellikten uzak, mantıksal ve analitik olmasında kayda değer bir durumdur. Bu yaklaşım, görevle ilgili sorunların çözümünde kesinlikle daha faydalıyken, idareciliğin insanlarla ilgili tarafı düzey kaybedecektir. Düşünce biçimlerinin yeterliliklerini onaylayacağı umulur. Onların ödülleri sorumluluklar, unvanlar ve terfilerdir. Altlarında çalışanların dörtte birinin iş yaparken arada bir övgü ve takdir görmeye ihtiyaç duyan insanlar olduğunu unutabilirler ya da bu durumun farkında olmayabilirler. Bir gözlemciye göre, 'bir *T* [düşünce biçimi], eğer kovulmamışsanız, bilmelisiniz ki işinizi iyi yapıyorsunuz' demektir."[17]

"Hüküm verme konusunda NSA idarecileri arasındaki bu karşı konulamaz tercih, sistem ve düzen için bir seçimi yansıtır. Onlar karar vermekten, zaman çizelgesi ve program hazırlamaktan hoşlanan organizatörlerdir ve aksaklıklardan, plansız oluşumlardan rahatsız olurlar. Yeterli bilgiye sahip olduklarından emin olmadıkları için alacakları kararları sıklıkla erteleyen sezgileri kuvvetli iş arkadaşlarından daha az toleranslı, daha az açık fikirli ve daha az esnektirler. Anlaşmazlığa düşme potansiyelleri yüksektir."[18]

Herkes için değilse bile, birçokları için ülkenin en büyük ve en gizli casus teşkilatında çalışıyor olmanın ilk heyecanı gün geçtikçe sıradan bir duruma dönüşür. *NSA Newsletter*'ın editörlerinden Tami McCaslin, "*Newsletter* ofisinin derinliklerinde tecrit edilmiş durumdayken, (benim zihnimdeki) bu tipik hükümet bürokrasisinin dünyanın geri kalanına nasıl ilgi çekici gelebildiğini anlamakta bazen zorlanıyorum"[19] demekteydi.

16) NSA, Grantham, *NSA Kimdir?*, s. 9.
17) *A.g.e.*, s. 11.
18) *A.g.e.*
19) NSA, "NSA Hakkında Bilmek İstediğiniz Fakat Sormanıza İzin Verilmeyen Her Şey."

Çalışanların çok çeşitli farklılıkları olsa da, herkesin ortak bir yanı var: Bitişikteki ofisten birileriyle kafeteryada yemek yerken bile, çalışanları işleri hakkında konuşurken göremezsiniz. Geçerli bir kural vardır: İş hakkında "Konuşma, soru sorma". Gizli şehrin yeni sakinlerinin tümüne dağıtılan *NSA El Kitabı*'nda belirtilen ilk konu, "gerçek ismini saklama uygulaması"dır. "Belki de, yeni NSA personelinin hakkında bilgi edinmesi gereken güvenlik uygulamalarının ilki, gerçek ismini saklama uygulamasıdır"[20] diyordu raporda. "Gerçek ismini saklama, NSA personelinin dikkat çekmemesi ve teşkilatla bağlantısını belli etmemesi konusunda teşvik edilmesi demektir. NSA personeli, aynı zamanda, teşkilatla ilişkisi olmayan kişiler tarafından NSA'nın faaliyetleri hakkında kendisine yöneltilecek soruları ne onaylaması ne de inkâr etmesi konusunda uyarılır." El kitabı son olarak şu uyarıyı yapar: "Gerçek ismini saklama uygulamasının sonuca ulaşması oldukça zordur."

NSA'yla çalışmak isteyen adaylara, örgütün gerçek işi hakkında çok az şey anlatılır. NSA'nın çok gizli dergisi *NSA Technical Journal*'daki bir editör, "Son yıllarda NSA'yı süper gizli bir teşkilat olarak tanımlamak yaygın hale geldi" diyordu. "Ulusal güvenlik fabrikasında birlikte dokunan görevleriyle NSA, halka verdiği alışıldık demeçlerden mutlaka vazgeçmeli ve gelecek yıllarda kamunun gözünde çekici bir imaj yaratmak ve bu imajın değerinin Amerikan halkı tarafından bilinmesini sağlamak için basın açıklamalarından sakınmalıdır. Güvenliğe ilişkin dikkat çeken emirlere rağmen, güvenliğin teşkilata yeni işçilerin alınmasında –herhangi bir kurumun cankurtaran halatı– ters etki yapabileceğinin NSA da farkındadır. Aslında, NSA'ya kabul edilmenin tam anlamıyla bir güven işi olduğu çalışanların çok azına söylenmiş olabilir."

Gizlilik takıntısı nedeniyle kritik önemdeki yüksek teknoloji becerisine sahip elemanlara ulaşmada teşkilatın başarısız olduğunu düşünen başmakale yazarı, bilimsel akademik çevreye şu mesajın verilmesini önerdi: "NSA'da bizler, Birleşik Devletler'de, Batı dünyasında ve belki de dünyada eşi benzeri olmayan bir bilim ve teknoloji toplumu oluşturuyoruz. Başka hiçbir teşkilatın üzerinde çalışmadığı problemler üzerinde çalışıyoruz. Tüm Birleşik Devletler'deki hiçbir teşkilat ya da organizasyon tarafından geliştirilmeyen ve kullanılmayan cihazları biz geliştirip kullanıyoruz. Bilim ve teknolojinin hızla gelişen sınırlarındaki başka değişim ve sorunlardan daha karmaşık, daha kapsamlı ve buna uygun şekilde daha derinlikli ve daha zor bir meydan okumayla karşı karşıyayız. İşinizde ehilseniz, NSA'yı çalış-

20) NSA, *NSA El Kitabı* (tarihsiz), s. 1-2.

mayı teşvik edici ve ödüllendirici bir yer olarak bulursunuz. İlgileniyorsanız size biraz daha fazla bilgi verebiliriz ama daha fazlasını değil. Aranan niteliklerden biri de güvendir."[21] Bu yumuşak başlı tanımdan bile endişe duyan yazar, "Göndermeden önce Güvenlik birimine kontrol ettirseniz iyi olur" diye ekliyordu.

Daha geçenlerde, teşkilat, kriptoloji ve sinyal istihbaratı konusunda kamuoyuna bazı isteksiz açıklamalar yaptı. Matematikçileri hedefleyen bir broşürde, "Sizin sorununuz, cebiri, sayı teorisini, kombinasyonları, istatistiği ve hatta kriptolojiyi ve diğer becerileri, kırılması neredeyse imkânsız kod ve şifreler üretmek ya da var olanları kırmak için kullanmaktır"[22] denmekteydi. Bir diğerinde ise, "Sorun, olasılığı, istatistiği, Fourier analizini, Galois teorisini olasılıklı yöntemleri ve diğer teknikleri, dünyadaki kod ve şifre üreten ya da kıran uzmanları yenmek için kullanmaktır"[23] deniyordu. Fakat bunun dışında başka hiçbir şey söylenmedi.

NSA'nın işe alma formlarının birinde, "Bu en zor sınavı geçen birkaç özel insanı arıyoruz"[24] deniyordu. Bazıları, Lisans Eğitim Programı[25] adıyla bilinen bir azınlık burs programı sayesinde, daha üniversiteyken teşkilatta alınır. Bu öğrenciler yaz ayları boyunca NSA'da çalışır ve mezun olduktan sonra da tam gün çalışma teklifini kabul eder. Program zorlu bir rekabete dayanır. Her yıl başvuran 600-800 öğrenciden çok azı seçilir. 1999'da, Harvard, MIT, Princeton ve Cornell dahil çeşitli okullardan yetmiş dokuz katılımcı vardı. Bununla birlikte, herkes programdan memnun kalmaz. Çalışanlardan biri, "Sponsorluğunu teşkilatın yaptığı bir olayda bu tür bir negatif ayrımcılık yapıldığını görmek berbat bir şey"[26] diye yakınıyordu.

Teşkilatın Ortak Eğitim Programı[27] üniversite öğrencilerine başka olanaklar da sunar; bunlardan biri de, programın yaklaşık dört düzine öğrenciye takip eden sömestrler boyunca dönüşümlü olarak tam gün çalışma ve

21) NSA, "Editorial Comment: Why Work for NSA?" NSA *Technical Journal* (tarihsiz), s. i-ii.

22) NSA, işe alma broşürü, "Matematik Uzman Olduğunuz Alansa, Sizi Bizim Uzmanlık Alanlarımızla Tanıştırmak İsteriz", (tarihsiz; tahminen 1998).

23) Bob Drogin, "Help Wanted: U.S. Intelligence Agencies Make No Secret of Need for Workers", *Minneapolis Star Tribune*, 16 Kasım 1999.

24) *A.g.e.*

25) NSA, "NSA, 'Lisans Eğitimi Programının (UTP) Babası'nı Selamlıyor", *NSAN* (Şubat 1999), s. 2.

26) NSA, Eylem Hattı, *NSAN* (Eylül 1997).

27) NSA, "1997 Ortak Mezuniyeti", *NSAN* (Eylül 1997), s. 12.

tam gün eğitim görme arasında seçim yapma imkânı vermesidir. 1997 mezunlarının yaklaşık yüzde 80'i teşkilatta kalmayı seçti. 1999'da, Hizmetler Direktör Yardımcısı Terry Thompson, "İşe alma stratejimiz geçmişten beri görev heyecanı üzerine inşa edilmiştir"[28] diyordu. "Ve bu yüzden Ortak programlarımız bizim için çok önemlidir, çünkü öğrenciler mezun olduklarında kariyer yapma kararı vermeden önce görevin heyecanını öğrenmiş olurlar."

Geleneksel olarak, geleceğin olası çalışanları, birçok mülakata, sınava ve yalan makinesi testlerine girerken, askerler gibi gruplara ayrılır ve düzenli sıralar oluşturur. Ancak bu sürecin –normalde yaklaşık yedi haftadır– tamamlanmasından sonra, bazı adaylar belirli meslekler için seçilir ve onlara iş teklifi yapılır. Fakat, o ana kadar, birçoğu özel sektörden daha fazla maaşlı işleri kabul etmiş olur, ve teşkilat havuzun daha derinlerini kazmak zorunda kalır.

Sert rekabet sonucunda bilgi teknolojisi personeline çok yüksek paralar ödemekten canı yanan teşkilat, 1999 yılında, yerel seçici bir komite yerine, daha çok özel sektöre dayalı ve daha elverişli olan kiralama sürecini başlattı.[29] Sadece birkaç okul hedeflendi, böylece onlarla güçlü ilişkiler kurulabilecekti. Teşkilat öğrencilere, iş tanımıyla ilgili geçmişte verdiğinden daha detaylı bilgi verdi, teknolojinin keskin sınırında çalışmanın faydalarını daha iyi açıkladı. Sadece NSA'ya özel bir internet sitesi için özgeçmişleri tarayacak özel bir şirket kiralandı. Şirket, daha sonra, bu özgeçmişlerle spesifik işleri eşleştirdi. Ve özgeçmişlerin gönderilebileceği bir elektronik posta adresi (njobs@fggm.osis.gov) yaratıldı.[30] Son olarak, süreci hızlandırmak için ilk elemeler telefonla yapıldı.

Seçilenler daha sonra bazı mülakatlar için karargâha getirilir; burada birtakım standart testlere tabi tutulurlar ve sonra teşkilatı ve çevresindeki ortamı onlara anlatacak olan NSA 'dostlarına' teslim edilirler. Sınavlar kişinin hem genel bilgi düzeyini hem de usandırıcı ve bazen de beyin uyuşturan kripto-analizi ya da başka kriptolojik işler için gereken özel yeteneklerle donanmış 'şifre beynini' ölçmek üzere hazırlanmıştır. Pek çok insan NSA'nın sadece kod kırma ve kodlama işiyle uğraştığını düşünse de, bir kurum içi belgede, "Bunlar, hiç şüphesiz, teşkilatın iş gücünün az bir bö-

28) NSA, videokaset, "Servisler Direktör Yardımcısı Terry Thompson ve Teknik İşgücü Arasında Geçen Konuşmalar", (30 Eylül 1999).

29) NSA, Cyntia Scourtis, "Gelecek İçin İşe Alma", *NSAN* (Kasım 1997), s. 2.

30) Özgeçmişler NSA'ya postayla (Posta Kutusu 8787, Gaithersburg, MD 20898), ya da (301) 947-2086 numaralı telefona faksla da gönderilebilir.

lümünü temsil eder"[31] deniyordu. Bu durum, personel ve çalışan hizmetleri gibi diğer alanlardaki büyümenin sonucudur.

Teşkilatın 600 matematikçisinden biri olmak umuduyla geçenlerde bu süreçten geçen bir matematikçi, bu süreci "çok insanca hazırlanmış" bulduğunu söyledi.[32] Parmak izleri alındı ve son on yılda yaptığı seyahatler, faaliyetler ve adresleri hakkında detaylı soruların yer aldığı kalın bir "Kişisel Özgeçmiş Dosyası"nı doldurması istendi. "Bu zor sürecin sonunda gerçekten bu işi isteyip istemediğimi sorgulamam gerekti" diyordu.

Daha sonra Fort Meade'ye davet edildi, yanına bir mihmandar verildi, ve bir dizi mülakata alındı. Kendisine eşlik eden de bir matematikçiydi ve sorulara bir arkadaş gibi, samimi bir şekilde, aralarında kalacakmışçasına yanıtlar veriyor, arada sırada da teşkilatın tarafında olduğunu belli ediyordu. Kendisiyle mülakat yapan her yetkilinin, not dökümündeki ders notlarına kadar özgeçmişini çok iyi biliyor olması adayı çok şaşırtmıştı. "Daha önce hiç böyle bir şey görmemiştim" diyordu.

İlk mülakatında, matematikçilerin eğitim birimi başkanı, adayların tamamlamak zorunda olduğu ve Ulusal Kriptoloji Okulu'ndaki uzun bir kursla başlayan üç yıllık program hakkında bilgi verdi. O ve –bazıları üniversiteden henüz mezun olmuş bazılarıysa doktorasını vermiş– kırk kadar işe yeni başlayan öğrenci, yüksek matematiği hızlıca tekrar ettikten sonra, matematiğin kriptolojik yönlerinin derinlikleriyle ilgilenecekti. Normalde kurs, her gün iki saatlik bir dersten ve ardından altı saatlik bir çalışmadan ibarettir. Üç ayrı sınıftaki matematikçi stajyerlerin fotoğrafları ofis duvarlarının birinde yan yana asılmıştır.

Bir aday mülakatlara girdikten ve referans mektupları gibi bazı kırtasiye işlerini hallettikten sonra, adı, Matematikçileri İşe Alma Komitesi'nin yirmi dört üyesine gönderilir. Komitenin aylık toplantılarından birinde, aday hakkında konuşulur ve oylama yapılır. Mihmandarlardan aday hakkındaki görüşleri istenmez ne de onlara aralarında geçen konuşmalar hakkında bir şey sorulur. Oylamanın sonucu, kabul ya da ret, elektronik postayla hemen gönderilir.

Son aşamayı da geçenlere –son yıllarda, her yıl başvuru yapan 2000 kişiden yaklaşık 100'ü– şartlı olarak iş teklifi yapılır. Daha sonra, bu insanlar teşkilatın FANX tesislerinden birkaç kilometre uzaktaki dört katlı Havali-

31) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, "Beyond Codes and Ciphers: The Expanding Meaning of Cryptology in the Late Twentieth Century", *Cryptologic Quarterly* (Kış 1990), s. 31, n. 5.

32) İnternet adresi <proff@iq.org>, "An Interview with the NSA" (11 Şubat 1999).

manı Meydan Binası'nda çalışmaya başlarlar. Yeni başlayanlar burada ilk günlerini bazı formları doldurarak ve sağlık kontrollerinden geçerek geçirir.

Bir sonraki engel, Savunma Güvenlik Servisi'nin (DSS) tüm muhtemel çalışanlar için yaptığı yoğun sicil soruşturmasıdır. SSBI[33] olarak bilinen soruşturma (Tek Kişilik Kapsamlı Sicil Soruşturması; NSA bünyesinde Özel Sicil Soruşturması diye de bilinir), "Ulusal Teşkilat Kontrolü"nü –şahsın yüz kızartıcı bir suçu olup olmadığına dair tüm federal soruşturma kurumlarından istenen bilgiler– içerir. Doğum ve vatandaşlık kayıtlarının doğruluğu araştırılır. Son olarak, son on yılın eğitim, iş, kredi dosyaları ve yerel mahkeme kayıtları kontrol edilir. Ayrıca, geçen on yıl için verdiği adreslere ulaşılır ve şahıs komşularından da soruşturulur.

Odenton'da (Maryland) NSA civarında yaşayan Rob Fuggetta,[34] 1980'lerin ortalarında hükümete bağlı bir müfettişin kapısını çaldığını ve yaz tatilinde NSA'da çalışmak isteyen lise öğrencisi komşusu hakkında sorular sorduğunu hatırlıyordu. Önce çok sıradan sorulardı, diyordu, fakat müfettiş çok geçmeden oldukça kişisel sorular sormaya başlamıştı. "Eşcinsel olup olmadığını biliyor musunuz? Uyuşturucu ya da alkol kullanır mı? Kiliseye sık gider mi? Ev hayatı hakkında bana ne anlatabilirsiniz? Anne babasıyla iyi geçinir mi?"

O sıralarda NSA'nın üniversite öğrencilerini işe alma programının sorumlusu olan Bill Shores'e göre, NSA'nın aradığı 'Uygun kişilik' şuydu: Eşcinsel olan veya uyuşturucu kullanan birisinin bu durumu, aslında onun "NSA'da çalışamayacağı anlamına gelmiyordu," diyordu, ama "saklayacak bir şeyi olan birisi, kötü bir güvenlik riski demekti".

NSA yetkilileri, Savunma Güvenlik Servisi'nin yaptığı, komşularla yüz yüze görüşmekten vazgeçilmesi ve soruşturmanın basit telefon görüşmeleriyle yapılması önerisiyle mücadele ediyor.[35] DSS, bu tür masraflı ve çok zaman alan uygulamaların sürdürülebilir olmadığını iddia ediyor. NSA'nın müşterilerinden sadece bir tanesi olduğunu vurgulayan DSS yetkilileri,

33) Genel Muhasebe Bürosu, "Sicil Soruşturmaları: Soruşturmaların İlerletilmesi ve Kararların Verilmesi Önündeki Engeller" (1995).

NSA, 1992 yılında, SSBI'lar için yaklaşık 154.000 dolar harcadı. Ama bu, NSA'ya atanan ve ödemeleri kendi birlikleri tarafından yapılan askeri personel için yürütülen SSBI'ları kapsamadı. Genel Muhasebe Bürosu, *Gizli Bilgi: Korona Giderleri Diğer Güvenlik Harcamalarıyla Birleştirildi* (Ekim 1993), s. 11-12.

34) Bu ifade için bkz. Paul Mandelbaum, "Your Boss Is Spying on You", *Baltimore Magazine* (Mayıs 1985), s. 79, 127.

35) "Background Investigations Procedures Change", *Los Angeles Times*, 6 Nisan 1998; "Pentagon Security Investigation Backlog", *AFIO Weekly Intelligence Notes* (11 Haziran 1999).

her yıl devlet görevlileri ve yüklenici firma personeline ait 250.000'den fazla sicil soruşturması yürütmek zorunda olduklarını ve bunun da işlerin birikmesine neden olduğunu söylüyor. Teşkilat, 3 milyon federal çalışanın ve yüklenici firma personelinin aktif güvenlik giriş kartlarının beş yıllık güncellemesi işinde de çok gecikmiş durumda – on binlerce kart. Bu yüzden, 2000 yılı itibarıyla DSS'nin elinde toplam 900.000 soruşturma dosyası birikmişti.[36] Son yıllarda DSS'nin personel sayısındaki yüzde 40'lık azalma (1980'lilerin ortalarında 4300 olan çalışan sayısı, 1998'de 2500'e düştü) bu sorunların en tepesinde yer alıyordu.

1999'da yapılan bir araştırma, DSS'nin NSA için yürüttüğü sicil soruşturmalarının yüzde 94'ünün[37] federal standartlarda olmadığını ve tamamlanmadığını ortaya koydu. Aynı yıl, rutin bir yeniden soruşturma kapsamında yapılan yalan makinesi testi, NSA için çalışan Deniz Astsubayı Daniel King'in tutuklanmasına yol açtı. On sekiz yıllık eski bir asker olan King 28 Ekim'de tutuklandı ve beş yıl önce Rus elçiliğine bir bilgisayar disketi postaladığını itiraf ettiği iddiasıyla casuslukla suçlandı.[38] İddiaya göre, diskette, NSA'nın Ruslara karşı deniz tabanında yürüttüğü kablo dinleme faaliyetlerine ilişkin süper hassas ayrıntılar vardı.[39]

SSBI tamamlandıktan sonra, sonuçlar değerlendirme için tekrar NSA'ya gönderilir.

Bir sonraki aşamada, dar bir geçitten geçilerek gelinen küçük ofislerin olduğu alan, pek çok adayın tüylerini diken diken eder: Burası Poligraf Servisleridir. Küçük, bej renkli ofislerde, ahşap masaların üzerinde duran yeni bilgisayarlı yalan makinelerine (*polygraph*), adayların fizyolojik tepkilerini belirli formatlarda gösteren ekranlar bağlanmıştır. Bir NSA belgesine göre, kişinin "pnömograf, galvanograf, kardiyosfigmomanometre, pletizmograf ve kardiyo ekranları tarafından kaydedilen terlemesi, elektrodermal tepkileri, nabız hızı, nabız genişliği, vasküler hacmi, kılcal damar hacmi, vasküler basıncı, kılcal damar basıncı ve bedensel hareketleri, yalan makinelerinin bir kısmından alınan"[40] veriler arasında yer alır. NSA'nın birkaç düzine uzman teknisyeninden biri, grafiklerdeki keskin zirveleri ve

36) Walter Pincus, "900,000 People Awaiting Pentagon Security Clearances", *Washington Post*, 22 Nisan 2000.

37) GAO, Ulusal ve Uluslararası İşler Bölümü, Rapor B-283901, "DOD Personeli – Personel Güvenlik Soruşturmalarındaki Yetersizlik Ulusal Güvenliği Riske Atıyor", (27 Ekim 1999), s. 8.

38) Savunma Bakanlığı, Tuğamiral Craig Quigley'nin basın toplantısı (30 Kasım 1999).

39) CBS *Evening News* (29 Kasım 1999),

40) NSA, NSA/CSS Yönergesi No.122-3, "Yalan Makinesi Sınavı ve Sorgucular", Ek D (6 Nisan 1984), s. 2.

derin vadileri inceler. Sorulan soruların birçoğunun yanıtı bu SSBI sonuçlarından alınır.

Adaysa, masanın diğer tarafında, yöneticilerin oturduğuna benzer geniş ve yumuşak bir döner koltuğa oturur. Parmaklarına elektrotlar takılır, göğsünün etrafına kauçuk tüpler bağlanır ve kolunun üst kısmına kabarık bir kan basıncı kolluğu sarılır. Uzmanların aradığı şey, kişiye ait grafiğin taban çizgisinde görülecek büyük oynamalardır. Bu değişimler, solunumun durması ya da kan basıncının aşırı yükselmesi kadar önemli, veya deri direncindeki hafif bir düşüş kadar anlaşılması zor olabilir.

Silahlı Kuvvetler Güvenlik Dairesi, yalan makinesi programını, 6400 dolar yıllık maaşla işe aldığı altı uzmanla birlikte Mayıs 1951'de uygulamaya başladı. Yalan makinesi programına, teşkilat çok hızlı büyüdüğü ve sicil soruşturmaları işe alma programının gerektirdiği süratte bitirilemediği için geçildi. 1000'den fazla insan işe alınmış, fakat dokuz-on sekiz ay süren Kore Savaşı nedeniyle sicil soruşturmaları tamamlanamadığından, güvenlik kartları verilememişti. 1953 yılında, NSA tüm iş başvurularında yalan makinesi testlerini uyguluyordu. Sorgulamalar, ofis önce Operasyonlar Binası'na ardından FANX'e taşınmadan önce, Washington, NW, 1436 U Caddesi'ndeki iyi korunan, görünümü keyif kaçırıcı bir binada yapılırdı.

Yalan makinesi testleri, NSA'ya kabul ritüelinin hâlâ en korkutucu kısmıdır. NSA'nın kurum içi yayınlarının birinde yayımlanan bir makale, "Yalan makinesi! Bu kelime tek başına bile sinirlerinizi germeye yeter"[41] diye başlıyordu. Fakat, ritüelin en önemli kısmı gene yalan makinesidir. NSA'da yapılan bir çalışmaya göre, adayın güvenlik riskini değerlendirmek amacıyla kullanılan tüm bilginin yüzde 78'i yalan makinesi raporlarından gelir. Bilginin sadece yüzde 22'si sicil soruşturmalarına dayanır.[42]

Teşkilat, 1983 Temmuz'undan 1984 Haziran'ına kadar toplam 11.442 sınav yürüttü.[43] Sınava katılan adayların 4476'sının iş başvurusu kabul edildi. Bu gruptan 1875 kişi, bazı nedenlerden ötürü, kendi isteğiyle ayrıldı. Geriye kalan 2602 kişiden 793'ünü, personel, güvenlik ve sağlık idarecilerinden oluşan Aday Değerlendirme Heyeti reddetti. Reddedilen bu kişi-

41) NSA, "Gerçekleri Söylemek", *NSAN* (Ekim 1994), s. 8-9.

42) ABD Temsilciler Meclisi, Eğitim ve Çalışma Komisyonu, İstihdam Fırsatları Alt Komisyonu, İş Sahasında Yalan Makinesi Sınavları: "Yalan Makineleri"nin İşe Alma ve İşten Çıkarmada Kullanımı, 95. Kongre, 1. Oturum (1986), s. 147-70.

43) ABD Temsilciler Meclisi, Silahlı Hizmetler Komisyonu, Soruşturmalar Alt Komisyonu, Federal Teşkilatlar Tarafından Yürütülen Yalan Makinesi Sınavları ve Değerlendirme Şartlarının Yayınlanmasıyla İlgili H.R. 4681 Celsesi, 98. Kongre, 2. Oturum (1984), s. 111.

lerin yüzde 90 gibi çok büyük bir bölümünün (793 kişiden 714'ü) yalan makinesi test sonuçları kötü olduğu için sepetlenmesi, bu sınavların etkisini göstermek açısından önemlidir. 1984'ün ilk yarısında, 1202 sözleşmeli personel yalan makinesine bağlandı ve test odasından çıktıktan sonra 167'sine kapı gösterildi.

Teşkilatın EPQ'lara (mahcup edici kişisel sorular) çok fazla bel bağlaması, 1950 ile 1960 yılları arasında yalan makinesi seanslarına kötü bir ün kazandırdı. EPQ'lar, kaçınılmaz şekilde, kişinin seks yaşamının ayrıntılarına yönelikti ve insanın dürüstlüğü ya da yurtseverliğiyle pek bir ilgisi yoktu. Bir Kongre soruşturmasının ve kurum içinde alınan bazı önlemlerin ardından kişisel sorular biraz edepli hale geldi, fakat ara sıra da olsa suiistimaller devam etti.

"Hayatımın en kötü deneyimi, yalan makinesi testiydi"[44] diyordu, NSA'lı eski bir Rusça uzmanı. Dükkânlardan mal aşırmakla ilgili sorularla başlayan grafik uzmanı, hayvanlarla cinsel ilişkide bulunup bulunmadığını sorarak konuyu birden sekse çevirmişti. "Seks yapıyorsan, ne kadar yaptığını bilmek isterler. Çok fazla yapıyorsan ürkerler. Seks yapmıyorsan eşcinsel olduğunu düşünürler. O dönemde kimseyle beraber değildim ve 'Neden bir erkek arkadaşın yok?' dediler." Bu test 1993 yılında uygulandı. NSA, son zamanlarda bu soruların daha az gerekli olduğunu iddia ediyor.

Sözleşmeli çalışanların yalan makinesi testine sokulmasına ilk kez 1957'de başlandı. Ve 1982'de, İngiliz GCHQ'sunda patlak veren bir casusluk skandalının ardından, NSA'da görevlendirilen askeri personelin de makineye bağlanması istendi. Fakat, NSA'da görevlendirilecek askeri personelin testlerini askeri birimlerdeki asker uzmanlar yaparlar ve karşı istihbaratla ilgili sorular yöneltirler.

Aynı zamanda, tüm çalışanlara beş yılda bir, karşı istihbaratla ilgili sorulara da yoğunlaşan yeniden-soruşturma yalan makinesi testi uygulanır. Özel bir giriş sınavı niteliğindeki diğer bir poligraf programı, NSA bünyesinde yürütülen özellikle hassas programlarda görevlendirilecek çalışanlar içindir. Bu programda sınavdan geçenlere hem karşı istihbaratla ilgili, hem de –bazı durumlarda– 'uygun' kişisel sorular sorulur.

Son olarak, NSA, 1982'de bir kez daha ürkütücü politikasını yürürlüğe koyarak, karşı istihbaratla ilgili 'periyodik olmayan' yalan makinesi testlerini programsız bir şekilde uygulamaya başladı. Bu testlerin bir amacı casusları aramak, diğer bir amacıysa bilgi sızdıranları tespit etmektir. Di-

44) Kirkwood, "Our Friendly Neighborhood Colony of Spies."

rektörün gönderdiği nota bakılırsa, teste girmeyi kabul etmeyen sivil çalışanlar 'işlerini kaybetmeyi'[45] göze almak zorunda kalacaktı. Üst düzey bir NSA görevlisi, 1980'lerin ilk yarısında, her yıl teşkilatın dört bilgi sızdırma olayı için Adalet Bakanlığı'ndan soruşturma talebinde bulunduğunu söylemektedir.[46]

NSA'nın karşı istihbarat yalan makinesi sınavındaki konulardan bazıları şunlardır:[47]

- Birleşik Devletler'e karşı casusluk ya da sabotaj eylemlerine katılmak ya da bunlardan haberdar olmak.
- Yetkisiz kişilere gizli bilgi ve malzeme vermek, satmak ya da bu tür olaylardan haberdar olmak.
- Yetkisiz ya da rapor edilmemiş yabancılarla temas kurmak.

Aniden ofisinizden alınmak, bir makineye bağlanmak ve Ruslara gizli bilgi satıp satmadığınızın ya da basına bilgi sızdırıp sızdırmadığınızın sorulması fikri, NSA'daki çalışanları (...) şok edebilir"[48] diyordu, NSA Güvenlik Ofisi Şefi Philip T. Pease. Sonuç olarak, çalışanlar yeni prosedürlerin tartışıldığı bir dizi şehir toplantısı için Friedman Toplantı Salonu'na çağrılıyordu.

1983'te, teşkilat, periyodik olmayan sınav programı kapsamında 1770 kişiyi önceden uyarmadan yalan makinesi odalarına soktu.[49] Bunların 1669'una teşekkür edildi ve teşkilatla yolları ayrıldı. 71 kişiden yeni bir mülakat için yeniden gelmeleri istendi ve dördü dışında hepsi temize çıktı. Kalanlar üçüncü raunda çağrıldı, fakat sonunda, muhtemelen birkaç kilo kaybetmiş olarak, işlerinin başına dönmelerine izin verildi. Poligraf Birimi şefi Norman Ansley'e göre, sorunların kapsamı çok genişlemişti.[50] Şahıslardan biri, gizli bir rehberi birkaç yıl boyunca evinde tutmuştu. Bir başkası, kripto şifreleme malzemesinin uygunsuz şekilde imha edildiğini

45) NSA tezkeresi, "Personel Güvenlik Usulleri" (27 Eylül 1982).

46) NSA Operasyonlar Direktörlüğü İstihbarat Personel Şefi'nin [isim silinmiştir] İfadesi, ABD Temsilciler Meclisi, Yasama Komisyonu, Bireysel ve Anayasal Haklar Alt Komisyonu, Yalan Makinesi Sınavları ve Değerlendirme Şartlarının Yayınlanma Usulleriyle İlgili Başkanlık Talimatı, Celseler, 98. Kongre, 1. ve 2. Oturum (1983-1984), s. 150.

47) NSA, Sadece Resmi Kullanım İçin, NSA/CSS Yönergesi No.122-06, Sürekli Erişim İçin Personel Güvenlik Programları (29 Temmuz 1991), s. 4.

48) ABD Temsilciler Meclisi, Silahlı Hizmetler Komisyonu, Soruşturmalar Alt Komisyonu, Federal Teşkilatlar Tarafından Yürütülen Yalan Makinesi Sınavları ve Değerlendirme Şartlarının Yayınlanmasıyla İlgili H.R. 4681 Celsesi, 98. Kongre, 2. Oturum (1984), s. 46-47.

49) *A.g.e.*

50) *A.g.e.*

biliyordu. Bir diğeri de, yabancı bir personelin şüpheli bir şekilde yanaştığını anlatmış, fakat olayı meydana geldiği anda rapor etmemişti.

Testlerden sonra sınav uzmanı kişinin grafiklerini değerlendirir ve sonuçlara göre son kararı verir. 'NSR', yani kayda değer tepki yok (*no significant response*), çözümlenmemiş konu olmadığı anlamına gelir. 'SPR', yani özel psikolojik tepki (*specific physiological response*), kişinin özel bir soruya sürekli olarak tepki verdiğini belirtir. 'INC', yani sonuçsuz (*inconclusive*), test sonuçlarının yorumlanamadığını ifade eder. Ve 'incomplete', testin sona ermediğini belirtir. Çözümlenemeyen konular olduğunda, kişinin yeni bir test için makineye dönmesi istenir.

Sınav uzmanının raporu, biter bitmez, doğruluk ve analiz değerlendirmesi ve tüm konuların kapsanıp kapsanmadığının bağımsızca denetlenmesi için kalite kontrole yollanır. Oradan da, karar verilmesi için Güvenlik Onay Birimi'ne sevk edilir. Yalan makinesi test uzmanının güvenlik onayı verme yetkileri yoktur. Uzmanın tek amacı, mülakatlardan elde edilen bilgilerin geçerliliğini teyit etmek ve test sırasında kişiye zorluk çıkaran sorunları çözmektir.

NSA'nın poligraf programına dair tek keskin kavrayış, 1974 ile 1979 arasındaki 20.511 adayın analizinden elde edilmiştir.[51] Bunların 695'i (yüzde 3,4'ü) ağır suçlara karıştıklarını itiraf etmiştir. Olayların hemen hepsinde, suçu işleyen kişi fark edilmemiştir. İtirafların arasında, adam öldürme, silahlı soygun, tecavüz, ev/bina hırsızlığı, kundakçılık, zimmete para geçirme, yaralamalı araba kazası yapıp kaçma, değerli eşya ya da büyük miktarda para çalma, kaçakçılık ve büyük çapta uyuşturucu madde satıcılığı suçları vardır.

Yalan makinesi sorgulaması sırasında, NSA'ya başvuran adamlardan birinin kanun kaçağı olduğu anlaşıldı ve adam ayrı yaşadığı karısının evine onu öldürmek amacıyla tüfekle ateş ettiğini kabul etti. Başka biri, çifteyle altı insana ateş ettiğini ve hepsini vurduğunu itiraf etti. Cinayete teşebbüsle suçlanmış fakat delil yetersizliğinden yargılanamamıştı. Bir başkası, eski karısının ve çocuklarının yaşadığı karavana silahla ateş ettiğini söyledi. Eski bir asker, yalan makinesi operatörüne, Vietnam'dayken genç bir kızı öldürdüğünü itiraf etti. Daha sonraki bir olayda da, bira yüzünden çıkan bir tartışmada bir yabancıyı bıçakla yüzünden yaralamıştı. Ve mühendis-

51) ABD Temsilciler Meclisi, Eğitim ve Çalışma Komisyonu, İstihdam Fırsatları Alt Komisyonu, İş Sahasında Yalan Makinesi Sınavları: "Yalan Makineleri"nin İşe Alma ve İşten Çıkarmada Kullanımı, 95. Kongre, 1. Oturum (1986), s. 147-70.

lik pozisyonu için başvuran bir aday –başka bir devlet kuruluşunda mühendis olarak çalışan biri– ikinci karısına ateş ederek yaraladığını ve şimdiki karısının da açıklayamayacağı garip bir şekilde ortadan kaybolduğunu ağzından kaçırdı. Sonra birden, mühendislik diplomasının da sahte olduğunu söyleyiverdi.

Yalan makinesi testleri sırasında casusluk itirafında bulunanlar bile oldu. Ordudan emekli olmak üzere olan ve Çok Gizli/Kod Kelime istihbarat erişimine sahip bir aday, Sovyetler Birliği'ne iltica etmek amacıyla bazı düzenlemeler yapmak için birkaç kez Sovyet elçiliğine gittiğini söyledi. Ruslar bu kişinin elindeki gizli belgelerin kopyalarını aldılar ve iş için NSA'ya başvurduğunu öğrendiklerinde de devam etmesi için onu cesaretlendirdiler.

Ordudayken gizli bilgilere erişim yetkisi olan başka bir aday, yeterli miktarda para verselerdi bazı gizli bilgileri yabancı bir istihbarat servisine satacaktım diyordu. NSA'da iş arayan biri de, geçmişine ait bilgilerin birçoğunda tahrifat yaptığını ve yabancı bir askeri istihbarat teşkilatında bilim danışmanı olarak çalıştığını sonunda itiraf etti.

Çok daha önemlisi, bu NSA çalışması, NSA'nın Merkezi Güvenlik Servisi'nde görevli çok yüksek güvenlik izni onayına sahip askeri personel hakkında ciddi sorunların olduğunu gösteriyordu. O zamanlar servis üyeleri yalan makinesi testine sokulmuyordu. Araştırmanın yapıldığı beş yıl boyunca, SCI'ya (hassas bölümlenmiş bilgi) erişim izni olan bu askeri personelden 2426'sı, sivil olarak çalışmak için NSA'ya başvurdu. Bu kişilerden on üçü, ya kendilerinin ya da tanıdıkları birilerinin casusluk faaliyetinde bulunduğunu kabul etti. Yirmi beşi de komünistlere ya da teröristlere gizli bilgi aktardığını söyledi.

1990'ların başlarında, NSA poligraf programını tamamen bilgisayarla uygulayabilen ilk istihbarat veya savunma teşkilatı oldu. Bu, 1940'lardan beri poligraf sanatındaki en büyük değişimdi. NSA görevlilerine göre, bilgisayarlı yalan makinesi, sinyalleri maksimum hassasiyette kaydedebildiğinden geleneksel yöntemlerden daha doğru sonuç veriyordu. Bilgisayar, sınavı yapan teknisyene, veri tabanını değiştirmeden ekrandaki verileri değiştirme imkânı da veriyor ve böylece testin geçerliliği korunabiliyordu.

Teşkilat, günümüzde, yalan makinesi test sürecindeki insan müdahalesini tamamen ortadan kaldırmanın yolları üzerinde çalışıyor. Yakın bir gelecekte, kişinin geçmişine ait tüm bilgilerin yüklendiği Orwell tarzı* bir

* George Orwell'in geleceğin totaliter devletini betimlediği romanı *1984*'e ve bireyin bu devletteki konumuna anıştırma. (ç.n.)

bilgisayar, soruları soracak, yanıtları analiz edecek ve kişinin doğru mu yoksa yalan mı söylediğine karar verecek.

1991'de, Araştırma ve Sigint Teknoloji Bölümü Matematik Birimi'yle birlikte çalışan Güvenlik Servisleri Ofisi, bilgisayarı pasif bir görüntüleyiciden aktif bir analizciye yükseltmeyi hedefleyen bir sözleşme yaptı. Projenin ana yüklenicisi olan Johns Hopkins Üniversitesi Uygulamalı Fizik laboratuvarı, evrak çantası büyüklüğünde bir AXCITON bilgisayarlı yalan makinesi kullanarak, Poligraf Destekli Değerlendirme Sistemi[52] (PASS) adını verdiği bir sistem geliştirdi. İnsan eliyle yapılan değerlendirmelerin tersine –ki son kararı verebilmek bazen günler hatta haftalar alır–, bilgisayarlı yöntem, sınavdan sonraki 2-3 dakika içinde sonucu verebiliyordu. Bilgisayar, kişinin hem önceki testlerini hem de psikolojik karakterini kullanarak, test sonuçlarının anlamına dair istatistiksel olasılıklar üretiyordu.

Son tespiti hâlâ PASS sisteminin sınav operatörleri yapıyorsa da, bu uzmanların geleceği parlak görünmüyor. İlk testler, bilgisayarla yapılan analizin insan eliyle yapılan analizden daha doğru olduğunu ve çok daha az inandırıcı olmayan sonuç ortaya çıkardığını göstermiştir. Bir NSA belgesine göre, "Yakın gelecekte sınav sorularını bilgisayarların sorması bile mümkün olabilecek ve sınav operatörlerinin test sonuçlarını etkileme olasılığı tümüyle ortadan kalkacaktır."[53]

Fakat, 1980'lerde NSA'nın Poligraf Bölüm şefi olan Norman Ansley'nin bir seferinde kabul ettiği gibi, artan poligraf bağımlılığına rağmen makinenin hata yapma olasılığı vardı. Kişiye uyuşturucu ya da alkol bağımlısı olup olmadığı sorulduğunda, eğer kişinin o sırada "başka bir şeyi düşünüp kendisini sorudan ayrı tutabilme pratiği varsa", verdiği "Olabilir" yanıtı makineyi alt edebilirdi.[54] Hükümet içinden ve dışından birçok insanın bu makinelere tam anlamıyla güvenememesinin nedeni buydu. 1999'da, Senato İstihbarat Seçim Komisyonu,[55] "Poligrafi yöntemi 'güvenilmediğinde yararlı' bir sorgulama aracı olarak tanımlanmıştır" diyordu. Bu tür şüpheli verilerle karşılaşan komisyon, CIA direktörü George J. Tenet ve FBI direk-

52) NSA, "Computerized Soft Desicion Making From Multible Sensor Inputs", *NSA Technology Fact Sheet* (1999).

53) NSA, "Gerçekleri Söylemek."

54) ABD Temsilciler Meclisi, Yasama Komisyonu, Bireysel ve Anayasal Haklar Alt Komisyonu, Yalan Makinesi Sınavları ve Değerlendirme Şartlarının Yayınlanma Usulleriyle İlgili Başkanlık Talimatı, Celseler, 98. Kongre, 1. ve 2. Oturum (1983-1984), s. 59.

55) Walter Pincus, "Senators Question Polygraph Use", *Washington Post*, 24 Temmuz 1999.

törü Louis J. Freeh'ten "poligrafiye alternatif teknolojilerin" değerlendirilmesi talebinde bulundular. Enerji Bakanlığı (DoE), nükleer silah laboratuvarlarında yalan makinesi kullanan en yeni teşkilattır. Bir bilim adamı, DoE'de yayınlanan bir işçi dergisinde, umulan hata oranının yaklaşık yüzde 2 olduğuna dikkat çekiyordu. "Bizim durumumuzda," demekteydi, "adı ve kariyeri lekelenecek 5000 kişiden 100'ünün masum olduğu anlamına gelir."[56]

Yalan makinesinden sonra, NSA adayları, hem işe hem de teşkilatın çok gizli materyallerine erişime uygunluklarını saptayacak bir dizi psikoloji testine tabi tutulur. Bir klinik psikologu başvuranların yüzde 90'ıyla görüşme yapar.

Aday hakkında yalan makinesi, psikoloji testleri ve tam saha araştırmalarından elde edilen tüm bilgiler daha sonra bir araya getirilir ve personel, sağlık ve güvenlik dairelerinden temsilcilerin oluşturduğu NSA Aday Değerlendirme Heyeti'ne sunulur. Heyet her adayı teşkilatın 'eksiksiz kişi' diye adlandırdığı ilkeye göre inceler ve adayın başvurusunu ya onaylar ya da "Üzüntüyle bildiririz ki..." mektubu yollaması için personel direktörlüğüne havale eder.

İş başvurusu yapanlar için hazırlanan iki günlük programın ikinci günü, daha çok güvenlik ve gizli olmayan operasyonel brifinglerle geçer. Muhtemel adaylardan en çok istekli birkaçına operasyonel saha hakkında bilgi verilebilir. Fakat bu, gizli olan her şeyin çıkarılmasını, sterilize edilip yumuşatılmasını gerektirir, dolayısıyla çok sık yapılmaz.

FANX'de geçen kırk sekiz saatin ardından adaylar son dönemlerini tamamlamak üzere yeniden okula dönerler ve, bu arada, endişe içinde sicil soruşturmalarının sonuçlarını beklerler.

Yıllarca NSA güvenlik görevlileri için eşcinsellik dikkat edilmesi gereken güvenlik sorunları listesinin üstlerinde yer aldı.

1960'ta, Eisenhower iktidarı döneminde, saçma sapan bir eşcinsellik korkusu Oval Ofis'e kadar yayıldı. Çok Gizli Ulusal Güvenlik Konseyi toplantılarının birinde, Başsavcı* William P. Rogers çok sinirli bir şekilde

56) *A.g.e.*

* "Attorney General" yerine kullanılmıştır. (ç.n.)

Eisenhower'a, "Sovyetlerin elinde eşcinsellerin bir listesi var gibi görünüyor"[57] diyordu. Gerçekte endişelendiği şey, "bu tür insanların organize bir grup olma olasılığı" idi. Sonradan Başkan Nixon'ın dışişleri bakanı olan Rogers, açıkça eşcinsellerin dünya çapında bir komplosundan korkuyordu. Başkana, "Ruslar uluslararası bir eşcinsel grubun varlığını itiraf eden birini yakaladı" diyordu.

Bir ay önce, Moskova'da kameraların önüne çıkan iki NSA kriptoloji uzmanının siyasi sığınma hakkı talep ettiği ve teşkilatın en derin sırlarını, kilisede günah çıkaran iki günahkârlar gibi itiraf ettikleri görülmüştü. NSA tarihinin en büyük skandalıydı. Tüm kanıtlar, William Martin ve Bernon Mitchell'in ideolojik nedenlerle bu denli şiddetli bir tepki verdiğini gösteriyordu. Fakat, adamlardan birinin gençken bir çiftlik avlusu deneyimi yaşadığı keşfedilince, bu ihanetin gerçek nedeninin cinsellik olduğu anlaşıldı. *Sırlar Evreni* için toplanan bilgilere göre, bu adamların ihanetinin yol açtığı eşcinsellik korkusu, Beyaz Saray içinde patolojik bir hal aldı. FBI, ülkede gey olabileceklerin gizlice bir listesini çıkardı ve, McCarticiliğe özgü bir anlayışla, Eisenhower bu adamların kara listeye alınmasını emretti.

Yukarıda sözü edilen Ulusal Güvenlik Konseyi toplantısında, Hazine Bakanı Robert Anderson da kaygılıydı.[58] "Elimizdeki eşcinsel listesi ne kadar yeterli" diye sordu. J. Edgar Hoover bu soruyu, sizin daire "bir liste hazırladı ve bu tip bilgi elde ettiklerinde yerel yetkililer federal yetkililere bildirdi" diye yanıtladı. Daha sonra Eisenhower, bu tür kişilerin federal hükümetin her biriminde sistematik olarak ve gizlice kara listeye alınması için emir verdi. "Böyle listeler," diyordu, "bu tip kişilerin diğer devlet dairelerince istihdam edilmemelerini garantiye almak için, sorumlu görevlilerin denetimine verilecektir. İş başvurusu yapan herkesin parmak izi alınacaktır. Elinizde parmak izi ve şahsın bu tür nedenlerle [eşcinsellik gibi] bir kurum tarafından kabul edilmediğine dair bir işaret varsa, esas göreviniz onun gelecekteki istihdamını engellemek olmalıdır." Hoover da aynı fikirdeydi: "Bu çok iyi bir fikir." Eisenhower toplantıyı şu yorumu yaparak bitirdi: "Bir kez işe alındılar mı bu tür kişilerden kurtulmak zordur ve iş için devlete başvurduklarında onları yakalamak gerekir."

Beyaz Saray'ın bu sert tavrı NSA'da çok büyük çapta bir tasfiyeye neden oldu. Biraz gey eğilimi gösterenler bile, aktif eşcinsel olsun ya da olma-

57) Beyaz Saray, Çok Gizli tezkere, "Ulusal Güvenlik Konseyi'nin 463. Toplantı Görüşmeleri, 13 Ekim 1960" (DDEL, Ann Whitman Dosyası, NSC Serileri, Kutu 13).

58) A.g.e.

sın, kovuldu. Onlarca insan ya atıldı ya da istifaya zorlandı. Bu korku on yıllar boyunca sürdü. Fakat 2001 yılına gelindiğinde, bu tavır dikkate değer bir şekilde değişmişti. En çarpıcı örnek, NSA ofislerinde her ay düzenli toplantılar yapan, *NSA Newsletter*'a ilanlar veren gey, lezbiyen ve biseksüel işçilerin oluşturduğu yasal bir örgüt olan NSA GLOBE'tu.[59]

Berlin Duvarı yıkılalı daha bir yıl bile olmadan, ilk Soğuk Savaş sonrası anlaşmazlığı patlak verdi. Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesinin ardından, Birleşik Devletler ve koalisyon güçleri Saddam Hüseyin'e karşı Çöl Fırtınası Harekâtı'nı başlattı. Toz duman dağılmaya başladığında, NSA Direktörü Studeman, teşkilat casuslarının bu anlaşmazlık sırasındaki performanslarını –uluslararası kanunları çiğneyenlere karşı alınan tedbirlere uymayanların mükemmel bir şekilde izlenmesi konusu dışında– 'karışık' olarak değerlendirdi. Asıl sorun, diyordu, eski bir dostu neredeyse bir gecede düşmana dönüştürmekti. "İran-Irak savaşında," diyordu Studeman, "Irak'ı açıkça müttefik olarak gördük. Irak çok fazla istihbarat topladığımız bir yer değildi, dolayısıyla Irak'ın kabiliyetlerinin derinlik ve genişliği hakkında fazla bilgimiz yoktu. İzleme kaynaklı bilgilere sahiptik, ama bunların çok azı, savaşa girerken sahip olmayı istediğiniz türden, hedef hakkında derinlikli bilgilerdi. Kısacası bu tür istihbarata sahip değildik."[60]

Studeman, ayrıca, Saddam Hüseyin artık bir istihbarat ortağı olduğundan, bu durumun NSA'nın zararına olduğunu söylüyordu. "İran'ın savaş yöntemleriyle ilgili olarak en az dört yıldır Birleşik Devletler'den istihbarat alan Irak, bizim bu bölgedeki görüntüleme kabiliyetlerimiz ve sinyal istihbaratı gibi diğer istihbarat toplama yöntemlerimiz hakkında da önemli ve hassas bilgilere sahipti. İstihbaratın temel ilkelerine geri dönecek olursanız, daha en başta kaybetmiştik. İlgilendiğimiz hedef güvenlik açıklarımızı biliyordu, çünkü yıllarca hangi istihbarat becerilerine sahip olduğumuzu onlara göstermiştik. Buna bir de Irak'ın güvenliğe çok önem veren kapalı bir kutu olduğunu eklerseniz, bu hedefin Birleşik Devletler'in şimdiye kadar karşılaştığı belki de en aldatıcı hedef olduğunu anlarsınız. Bu ülke, herhangi Batılı bir müdahalenin niyet ve kabiliyetlerine izin verecek çok sayıda engel yaratmak için özel bir çaba sarf eden bir ülkedir."

59) NSA, Klüp Notları, *NSAN* (Ekim 1999), s. 12; NSA, Klüp Notları, NSA (Aralık 1999), s. 12.

60) Studeman'ın Eski İstihbarat Subayları Derneği'ndeki konuşması, (4 Şubat 1991), *NCVA Cryptolog*'ta yeniden yayımlandı (Sonbahar, Ek baskı), s. 2, 11.

Savaş sırasında, özellikle istihbarat 'kaynaşması' –tüm Birleşik Devletler istihbarat örgütlerinin bir araya getirilmesi– ve veri yönetimi gibi alanlarda sıkıntı yaşandı. NSA için en önemli sorun, çöl çadırlarındaki şifre kırıcıların, analizcilerin ve komutanların işine yarayabilmesi için dinleme operatörlerinden zamanında istihbarat alınmasıydı. "Aslında, Kuveyt'in işgal edilmesi tehdidinin belirdiği temmuz ayının sonlarından silahlı çatışmaların patlak verdiği 15 Ocak'a kadar," diyordu Studeman, "istihbarat toplama, işlemden geçirme ve analiz için ortam yaratmaya ve savaşın ulusal tarafıyla tiyatro tarafı arasında bağlantıyı sağlamaya zaman harcandı."

Askerler eve dönmek için uçaklara binerken, Studeman ileriye, yeni yüzyıla kılavuzluk edecek uzun on yıla bakmaktaydı. "Geleceğin dünyası tamamen farklı bir istihbarat dünyası olacak" diyordu. 1990'lara gelindiğinde, NSA ve ortakları için kazançlı yıllar sona ermişti. Soğuk Savaş kazanılmıştı ve askerler için eve dönme zamanı gelmişti. Sadece büyümeyi bilen bir teşkilat, birdenbire kesintiler, bütçe indirimleri ve geçici işten çıkarmalarla yüz yüze kaldı.

Marietta'daki (Washington) bir dinleme istasyonu olan gri renkteki operasyonlar binası, terk edilmiş bir hayalet bina görünümündedir. Ziyaret amacıyla gelen eski bir teknisyen, "Yabani otların, çöplerin ve hurda otomobillerin arasında dururken, kulağıma operasyonlar binasının kalıntılarından gelen zayıf bir ses çalındı"[61] diyordu. Sonra duyduğunun ne sesi olduğunu anladı: "Çöp yığınlarının altını üstüne getiren yüzlerce fare."

On yıllarca önce, dinleme karakollarını uzak dağ tepelerine, Arktik çöllere ve derin vadilere sürükleyen Soğuk Savaş korkusunun güçlü dalgası, şimdi bir gelgit gibi hızla geri çekiliyordu.

Edzell'deki (İskoçya) faaliyetleri sona erdirme törenleri sırasında, bir zamanlar sayısız Sovyet sinyalini yakalayan fil kafesi antenlerin yanı başında, duyulan tek ses, unutulmaz veda şarkısı "We're No' Awa' Tae Bide Awa'"i çalan gaydanın dokunaklı çığlığıydı.[62]

Küba füze krizi esnasında Beyaz Saray'a acil raporlar gönderen Key West'te (Florida) bir asker boru çalıyor ve bir NSA yetkilisi indirilen bayrağı son kez izliyordu.

61) Rodney R. Ingram, "Marietta, Washington, Forty Years Later", *NCVA Cryptolog* (Mart 1994), s. 2.

62) "Final Flag Lowered at RAF Edzell Scotland", *Dundee* (İskoçya) *Courier & Advertiser* (1 Ekim 1997), s. 1.

Kamiyesa'da (Japonya), bir zamanların en büyük Donanma dinleme karakolunun Komuta Toplantı Odası'nda, bir komuta subayı, gizli bir mesajdan istasyonun kapatılma emrini sessizce okuyordu.[63]

Skaggs Adası (California), Karamürsel (Türkiye) ve dünyanın her yerindeki onlarca dinleme karakolu, dev antenler kuruldukları gibi sessizce söküldü.

Bir zamanlar sadece dinleme operatörlerinin yaşadığı yasak ve donmuş Adak'ın Alaskan Adası için internette satış ilanı verildi. Uydu antenleri, elektrik santralı, Adak Müzesi, okullar ve hatta kilise, en yüksek fiyatı verene satılacaktı.

San Diego yakınlarında Imperial Beach'teki (California) Donanma dinleme karakolu, yetmiş dokuz yıl faaliyet gösterdikten sonra ayakta kalan son gözetleme istasyonuydu.

Kapatılmayan birçok dinleme karakolu da terk edildi ve uzaktan kontrol edilmeye devam etti. Almanya'nın bir zamanlar Çekoslovakya'ya bakan yüksek tepelerinden Eckstein'a[64] kurulan küçük izleme karakolundaki dinleme operatörlerinin yerini, arabayla beş saat uzaklıktaki Augsburg'dan kontrol edilen otomatik antenler aldı. Orada sadece birkaç koruma görevlisi ve bakım personeli bırakıldı.

Küçülme, sadece NSA'yla sınırlı değildi. Uzak kuzeyde, Kuzey Kutbu'nun eşiklerindeki Alert'te, ülkenin en önemli istasyonu olan Kanada dinleme karakolundan birkaç yüz insan geri çekildi. Eckstein'da ve dünyadaki diğer birçok dinleme karakollarında olduğu gibi, bu dinleme karakolu da teknoloji sayesinde binlerce kilometre uzaktan işletilebilir hale getirildi.

Atlantik'in karşısında, İngiliz GCHQ'su da aynı Soğuk Savaş sonrası travmasını yaşıyordu. 1995'te, Cheltenham'daki karargâhta görevli 6000 çalışandan 900'ünün dört yıl içinde işten çıkarılması emredildi. Devon'daki Culmhead izleme istasyonu da dahil, dinleme karakolları kapatıldı ve 250 işçisinin işine son verildi.

NSA'da olduğu gibi, GCHQ'nun bazı denizaşırı karakolları da uzaktan kumandalı hale getirildi. Hong Kong'daki sarp bir kayalığın üzerine kurulmuş birleşik İngiliz-Avustralya Chung Hom Kok dinleme karakolu, uzun süre Uzakdoğu'daki en önemli karakoldu. Fakat iskelet kadro dışındaki herkes işten çıkarıldı ve binlerce kilometre uzaktaki Melbourne'e

63) Jay R. Browne, "Kami Seya – The Last Years", *NCVA Cryptolog* (Sonbahar 1997), s. 43.

64) F. Harrison Wallace, Jr., "The History of Eckstein Border Site 1958-1993", web adresi, http://asa.npoint.net/eckstein.htm (2 Ekim 2000).

gönderildi. Orada, iki katlı, penceresiz, gri bir taş binanın içinde çalışan Yeni Zelandalı ve Avustralyalı dinleme operatörleri, Hong Kong'daki İngiliz antenlerinin yakaladığı Çin ve Rus haberleşmelerini dinliyordu. Personelden birinin dediğine göre, "Dinlenen bilgilerin çoğu geri NSA'ya gönderiliyordu."[65] Kilit hedeflerin arasında, Çin'in nükleer ve diğer gelişmiş silah denemeleriyle Güney Çin Denizi'ndeki sorunlu Paracel Adaları'ndaki askeri faaliyetleri ve uzay uçuşu denemeleri bulunmaktaydı. Melbourne, ayrıca, Rusların Vladivostok'tan Vietnam'daki Cam Ranh Körfezi'ndeki Rus üssüyle yaptığı haberleşmelerini de dinliyordu.

Fakat 1990'ların ortasında, İngiltere Hong Kong'u Çin'e geri vermeye hazırlanırken her şeyin sonu geldi. GCHQ görevlilerine, sırların ele geçme şansını tamamen yok etmek amacıyla Hong Kong'daki tüm teşkilat binalarını yıkmaları emredildi.[66] 1997 Temmuz'unda devir teslim gerçekleştiğinde, operasyon binaları moloz yığınlarına dönüşmüştü ve nöbetçi karakolu yağmurdan korunmak isteyen bir evsizin barınağı oldu. Ne var ki, GCHQ ardında bazı cihazlar bıraktı. İngiliz ordusunun eski Prince of Wales kışlalarının duvarlarına yerleştirilmiş dinleme cihazları Çinlilere teslim edildi.[67]

GCHQ'dan bazıları, personel sayısı 4500'ün altına düşerse, teşkilatın NSA'nın gözünde önemini yitirebileceğini düşünüyordu. "Personel sayısını 4500'de tutabilirsek enerjik ve etkili bir organizasyon olabiliriz"[68] diyordu, GCHQ'daki kurmay subaylardan Brian Moore. "4500 kişide sabitleyemezsek, GCHQ'nun esas işi konusunda bir soru işareti oluşacaktır." Fakat ilk kez, dışarıdan –bütçe kesintileriyle tanınan– biri, direktör olarak atandı. Savunma Bakanlığı'nın politika sekreterliğinde müsteşar yardımcısı olarak çalışan David Omand, Birleşik Krallık silahlı kuvvetlerinin harcamalarında kesinti yapılmasına ve verimliliğinin yükseltilmesine yönelik bir dizi girişimi planlamakla isim yapmış birisiydi.

Birçok kriptoloji uzmanı için gizli dünyalarının ince hava tabakasında kaybolup gidişini izlemek zor ve sancılı bir deneyimdir. Austin'in kuzeyindeki Texas kırlarında, Robert Payne, yıldız şemsiyesi gibi bir gökyüzünün altında, sundurmasında oturuyordu. Serin bir gecede, ateşböcekleri dans

65) Nicky Hager, *Secret Power: New Zealand's Role in the International Spy Network* (Nelson, Yeni Zelanda: Craig Potton, 1996), s. 85-88. Birlik, St. Kilda Road (Melbourne) üzerindeki Avustralya Savunma Bakanlığı Victoria Kışlası arazisinde inşa edilen DSD karargâhının yan tarafına yerleştirildi.

66) Glenn Schloss, "U.K. Spy Site Razed to Keep Its Secrets", *South China Morning Post*, 30 Kasım 1997, s. 4.

67) "British 'Bugs' Listen In on Generals", *Intelligence Newsletter* (23 Nisan 1998).

68) Bill Goodwin, "Overmanned and Expensive to Run?" *Electronic Times* (30 Kasım 1995).

ederken, uzun purosunu tüttürüyor ve soluk yeşil renkli fincanından kahvesini yudumluyordu. Defterine, "Ne yaptığımızı, nasıl yaptığımızı ve neden yaptığımızı kim hatırlar?"[69] diye yazdı.

> Bizler, kulağında kulaklıkları, elektronik daktiloların başında oturup bir şeyler kopyalayan, şifre yazan ve şifre kıran, mesaj yollayan ve alan genç deniz piyadeleri ve gemicilerdik. Her zaman tetikte, hiç olmadığımız kadar dikkatli. (...) Gerçek bir Soğuk Savaş'ın bitimsiz günleri ve geceleri boyunca dinleme ve izleme yaptığımız uzak karakollardaki katkılarımızı kim anlayabilir? Kim, kesin olarak neyi başardığımızı bilebilir? Şeylerin bu gizli düzeninde yarattığımız farkı merak ediyorum.
>
> Şimdi burada ılık bir yaz gecesinde oturuyor ve görev yaptığımız tüm o yerlerin, gemilerin ve istasyonların isimlerini hatırlamaya çalışıyorum. Ve ülkesine çok iyi hizmet etmiş bu özel gemiler ve gizli yerler için, tarihin uzun ve soğuk koridorlarında bir yerde bir anıt veya benzer bir şeyler olacak mı merak ediyorum. (...) Etrafı çitlerle, nizamiye kapılarıyla, silahlı deniz piyadeleriyle ve üzerlerinde "Sadece Yetkililer Girebilir" yazan uyarı levhalarıyla çevrili, isimleri kulağa tuhaf gelen yerler. 'Zürafa' ya da 'dinozor kafesi' denen konik görünüşlü antenlerle dolu gizli yerler. İnsanların adlarını hiç duymadığı yerler.

Başka bir eski dinleme operatörü de o günler için sızlanıyordu: "Teknoloji çok gelişti, dünün iş yapma yöntemleri bugün artık geçerli değil. (...) Çember gittikçe daralıyor ve sıkılaşıyor; Filipinler'deki üslerimiz gitti. Keflavik (İzlanda) gitti. San Vito (İtalya) gitti. Galeta Adası (Panama) gitti. Pyong Taek (Kore) gitti. Adak (Alaska) gitti."[70]

Emekli bir Donanma kriptoloji uzmanı, prestijli *Naval Institute Press*'in sayfalarında, Donanma Güvenlik Grubu'nun gereğinden fazla yaşadığını, faydasını yitirdiğini ve onu işletmeye harcanan değerli para Donanma'nın başka yerlerinde kullanılmış olsaydı daha iyi olacağını yazdı.[71] Gelecek o kadar belirsiz görünüyordu ki, Güvenlik Grubu Direktörü Tuğamiral Isaiah Cole, endişeli eski kriptoloji uzmanlarını teşkilatlarının temelli kapatıl-

69) Robert R. Payne, "I Was Never There, But I Remember Skaggs Island...", *NCVA Cryptolog* (Özel Baskı 1996), s. 3-4.

70) Jay. R. Browne, "Introduction", *NCVA Cryptolog* (Sonbahar 1997), s. 2.

71) Deniz Binbaşı Mike Loescher, *Birleşik Devletler Donanma Enstitüsü Tutanakları* (Şubat 2000).

mayacağına inandırmaya çalıştı. "Bir Donanma Güvenlik Grubu olmaya devam edecektir"[72] diyordu cesaretle. Fakat bütçe kesintileri nedeniyle "zor günlerin geldiğini" kendisi de kabul etmek zorundaydı.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle NSA'nın parlak günleri de sona erdi. 1980'lerin başlarında, kongrede görevli yaverlerden biri, "insanlar neredeyse üst üste çalışıyordu"[73] diyordu. 1983'te NSA'nın yapı projeleri için ayrılan para (toplam 76 milyon dolardı ve ertesi yıl için de 212 milyon dolar planlanıyordu) Pentagon'un tüm dünya çapındaki inşaat faaliyetlerine ayırdığı bütçenin yaklaşık yüzde 20'siydi.[74] İki yeni operasyon kulesine yapılan ekleme, teşkilatın karargâh kompleksine, on bir New York Dünya Ticaret Merkezi'nin sığabileceği alandan fazla yer kazandırdı.

Fakat, 1997'ye gelindiğinde, Carter iktidarının son yıllarında ve Reagan yönetiminin Fort Knox'un anahtarını ajanlara vermesinden hemen önce, istihbarat topluluğunun bütçesi 1980'deki seviyesine gerilemişti.[75] Aynı zamanda, NSA'nın en değerli dinleme uydularının çoğu çağın gerisinde kalıyor ve yerlerine yenileri yapılmıyordu. 1991 ile 1994 yılları arasında, casus uyduların sayısı hemen hemen yarıya düştü.[76] Amiral William O. Studeman, 8 Nisan 1992'de çalışanları için yayınladığı samimi veda tezkeresinde, "NSA'nın istihbarat pastasından aldığı pay azalacak gibi görünüyor"[77] diyordu. "İmkânlar azalacak ve daha azıyla daha fazlasını yapmaya dönük talepler sürecek."

72) 1999'a kadar Donanma Güvenlik Grubu şu istasyonları işletti. Donanma Güvenlik Grubu Birlikleri: Barbers Burnu, Hawaii; Brunswick, Maine; Digby, İngiltere; Londra, İngiltere; Monterey, California; Pensacola, Florida; Güney Kore; Yakima, Washington. Donanma Güvenlik Grubu Faaliyetleri: Bad Aibling, Almanya; Bahreyn; Denver, Colorado; Fort Meade, Maryland; Fort Gordon, Georgia; Groton, Connecticut; Guantánamo Körfezi, Küba; Kunai, Hawaii; Medina, Texas; Menwith Hill, İngiltere; Misawa, Japonya; Napoli, İtalya; Norfolk, Virginia; Kuzeybatı, Virginia; Pearl Harbor, Hawaii; Rota, İspanya; Sabana Seca, Porto Riko; San Diego, California; SugarGrove, Batı Virginia; Whidbey Adası, Washington; Yokosuka, Japonya. Donanma Güvenlik Grubu Haberleşme Birlikleri: Washington D.C., Donanma Güvenlik Grubu Haberleşme Birlikleri Dört, Edzell, İngiltere. Donanma Güvenlik Grubu Bölümleri: NAVCOMTELSTA Guam; NAVCOMTELSTA Diego Garcia; NAVCOMTEL Bölge Merkez İstasyonu, Pasifik, Wahiawa, Hawaii. Bkz. "Security Group Listing", *NCVA Cryptolog* (İlkbahar 1999), s. 10.

73) Thomas Hasler, "Security Agency Expanding Facilities", [Baltimore] *Evening Sun*, 18 Haziran 1982.

74) Thomas Hasler, "The Secret's Out: Hush-hush NSA Is Expanding", [Baltimore] *Evening Sun*, 23 Nisan 1983.

75) CIA, Robert Gates, John H. Hedley'in "The Intelligence Community: Is It Broken? How to Fix It?" adlı çalışmasından alıntılıyor, *Studies in Intelligence* (1996), s. 14.

76) *A.g.e.*

77) Studeman'ın yorumları NSA'dan alınmıştır, tezkere, Amiral W. O. Studeman'dan Tüm Çalışanlara (8 Nisan 1992), s. 1-2.

Studeman endişelerinde haklıydı. Teşkilat, 1990-1997 arasında personel sayısını yüzde 17,5 oranında azaltmak zorunda kaldı[78] ve 2001 yılına kadar bu oranın yüzde 24'e çıkması planlandı.[79] Başkanlığını eski savunma bakanı Harold Brown'ın yaptığı bir komisyon, tüm istihbarat topluluğu bünyesinde en az yüzde 10 daha personel indirimine gidilmesi gerektiğini söylüyordu.[80] En önemlisi, 1991'de yapılan bir teftiş sonrası –ki NSA tarihinde daha önce görülmemiş bir şeydi– bir Pentagon müfettişi, NSA'nın en tepede çok ağır olduğunu ve yönetimin bazı çok önemli sahaların idaresinde direksiyon başında uyuduğunu iddia etti. Müfettiş raporunda, "Teşkilatın büyümesinin merkezi ve planlı bir şekilde gerçekleşmediğini ve NSA'nın görevini etkin bir şekilde yerine getirecek yeterli iç idari mekanizmalara sahip olmadığını keşfettik"[81] sonucuna varıyordu. Bu karar ciddi bir bürokratik sarsıntı yarattı. 1 Ekim 1992'de, Studeman'ın halefi Mike McConnell, yardımcı direktörlerin sayısını yüzde 40, orta düzey yöneticilerin sayısını yüzde 29 azaltarak büyük bir yeniden yapılanmayı başlattı. Alt düzey yöneticilerse ortalama yüzde 50 oranında azaltıldı. Aynı zamanda, doğrudan direktöre rapor veren kişilerin sayısı doksandan on beşe düşürüldü.*

NSA Newsletter'da, "Bu değişiklikler NSA personelini derinden etkileyecektir"[82] diye yazıyordu. McConnell, üst düzey personelinden oluşan bir gruba, "Kaynaklar azalırken biz de teşkilatımızın genel giderlerini azaltmak ve bizi daha etkin kılacak bir yapıyı oluşturmak zorundayız" demekteydi. Ne var ki, personel sayısını azaltmanın teşkilat bütçesinde ters bir etki yarattığı görüldü. Azaltılan işgücünün maliyeti, enflasyon, terfiler, işsizlik ve yüksek maliyetli yanödemeler nedeniyle daha da arttı. Bu faktörler, NSA'nın sivil ücretler toplamının teşkilat bütçesindeki payını yükseltti: Sivil çalışanlara ödenen maaşların toplamı 1990 yılında bütçenin yaklaşık yüzde

78) NSA, "Savunma Bakanlığı İçin NSA Geçiş Kitabı", (Bush yönetiminden Clinton yönetimine geçiş) (9 Aralık 1992), s. 13.

79) "U.S. Spy Agencies Bloated, Panel Finds", *Los Angeles Times*, 2 Mart 1996.

80) *A.g.e.*

81) Savunma Bakanlığı, Başmüfettişlik Ofisi, İstihbarat Değerlendirme Direktörlüğü, Politika ve Gözetim Raporu, "Ulusal Güvenlik Dairesi'nin Onay İncelemesi Hakkında Nihai Rapor" (13 Şubat 1996), s. 11.

* Pentagon raporu, NSA'yı eski manyetik bantları depolayarak milyonlarca doları heba ettiği, özel erişimli çok gizli programları yönetemediği ve toplanan istihbaratla talep edilen istihbaratı doğru düzgün eşleştiremediği için de eleştiriyordu. Dört yıl sonra, 1996'da, teşkilat birçok sorunu hâlâ çözememişti.

82) NSA, "NSA'nın Gelecek Planları", *NSAN* (Ocak 1993), s. 4.

30'unu ve 1996 yılında yaklaşık yüzde 40'ını oluşturuyordu. Beyaz Saray'da yapılan bir çalışmada, bu sorun 'akut' bir sorun olarak değerlendiriliyor ve "maaşları ödemeye ayrılan bu büyük miktarda paranın yeni teknolojilere yapılması gereken yatırımları engellediği ve teşkilatın harekât esnekliğini sınırladığı" ifade ediliyordu.[83] Görünen oydu ki, NSA insanları işten çıkardıkça, uydulara ve bilgisayarlara harcayacak daha az para bulabiliyordu.

McConnell Mayıs 1992'de Studeman'ın yerine geçtiğinde, bu sorun masasının üzerinde onu bekliyordu. Yeni direktörle ilgili olarak *Newsletter*'da çıkan bir yazıda, "Çalışanlar, yeniden uzmanlık alanlarına dönebilmek için bu fırsatı iyi kullanmalıdır"[84] deniyordu. "Çapraz eğitim, teknik anlamda izlenen yol ve görev kapsamı geleceğin en çok kullanılan kelimeleridir." Bütçe baltasının uzun sapı, teşkilatın en uzak dinleme karakollarının bazılarına bile uzandı. Maliyetleri daha da azaltma çabası kapsamında, tamamen kapatılmayan bazı uzak karakollardaki sivil işçilerin yerine aşamalı olarak askeri personel yerleştirilmeye başlandı. Kesintiler yeni yüzyılda da devam ederken, çalışanlar "Değişimle Başa Çıkmak" adlı bir atölye çalışmasına katılmaya teşvik edildiler ve Friedman Toplantı Salonu'na "Zor Zamanlarda Gelişmek" üzerine bir ders vermek için ünlü bir konuşmacı getirildi.

Çoğu insan çalışmak için NSA'dan daha güvenli pek az yer olduğuna ve asla personel indirimine gidilmeyeceğine inanıyordu. 1992'de, "Komşularımızın ve aile üyelerimizin özel sektördeki işlerinin bir garantisi yokken biz hep emniyetteydik"[85] diye sızlanıyordu endişeli bir işçi. "Şimdi ise belirsiz geleceğimizle gıpta edilecek bir yanımız yok. Burada çalışmak artık hiç de kolay değil." İşten çıkarılanlarla yapılan görüşmeler de aynı kaygıları yansılıyordu. Birçoğu bir bağın koparılmış olduğunu hissediyordu.[86]

Fakat, NSA'da uzun zamandır çok fazla personel çalıştığına inananlar da vardı. 1950 ve 1960'larda, kod kırma işinde bilgisayara geçilmesini teşvik eden Dr. Howard Campaigne'e göre, makineler personel maliyetini düşürecekti. "Bunların işgücü tasarrufu sağlayabileceğini öngörmüştüm"[87] diye hatırlıyordu eski araştırma şefi, "ve böylece etraftaki pek çok insana ihti-

83) Birleşik Devletler İstihbarat Topluluğu'nun Rolleri ve Kabiliyetleri Hakkında Komisyon, "21. Yüzyıla Hazırlanmak: Amerikan İstihbaratı Üzerine Bir Değerlendirme" (1 Mart 1996), s. 96.

84) NSA, "NSA'nın Gelecek Planları."

85) NSA, Eylem Hattı, *NSAN* (Aralık 1992), s. 11.

86) NSA, "Rep. Steny Hoyer Visits NSA", *The Communicator* (3 Eylül 1996).

87) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, Dr. Howard Campaigne'nin hatıraları (29 Haziran 1983), s. 130-31.

yacımız kalmayacaktı. Ve çevremizde bu kadar çok insanın olması sürekli bir hayal kırıklığı yaratıyordu. Elbette, bizim amacımız, önceden daha ekonomik olarak yaptığımızın aksine, bu cihazları daha çok iş üretebilmek için kullanmaktı. Fakat hâlâ bunun daha az insanla da başarılabileceğini düşünüyorum. Daha fazla makine ve daha az insan." Eski direktör yardımcısının bu değişim için bir önerisi vardı: "'Fayton kırbacı' imalatçılarına katılın. Emekli olun."

Böylesine yoğun bir personel kıyımının yol açtığı travmayı hafifletebilmek amacıyla, 1999 yılında 4000'den fazla işçiye tazminatları (*buyouts*) ödendi. Aynı zamanda, NSA, kapıyı gösterdiği işçilerin birçoğuna Yumuşak İniş[88] adını verdiği bir paraşüt önerdi. Bu öneriyle, bu işçilerin kripto sanayi kompleksi içindeki işlere –savunma sektöründe yer alan ve NSA ile önemli iş anlaşmaları olan firmalardaki işlere– transfer edilmeleri düşünülmüştü. İlk yıl, işçi, NSA sözleşmesine göre ücret alacak, daha sonraysa yüklenici firma tarafından tam gün kiralanabilecekti.

Bu türden sözleşmelerin birçoğu, farklı bir meslekle farklı bir ofiste de olsa, işçilerin NSA'da kalmasını sağladı. Örneğin, Barbara Prettyman, NSA'nın Sağlık, Çevre ve Güvenlik Hizmetleri şefliğinden emekli oldu.[89] Yumuşak İniş programı kapsamında Allied Signal tarafından işe alınınca, teşkilatın Bilgi Sistemleri Güvenlik ofislerine taşındı ve burada ulusal veri güvenliği eğitimi hazırlamakla görevlendirildi.

Programa katılan şirketler arasında TRW, SAIC ve Lockheed Martin de vardı. Yumuşak İniş sözleşmelerini finanse edecek para, NSA'nın daha önce emekli olan kıdemli işçilerden yaptığı kesintilerle oluşturduğu fonlardan karşılandı. 1998'de, programın ikinci yılı sonunda 300'den fazla emekliye sekiz yüklenici firmada iş bulunmuş ve bu sayede NSA 25 milyon dolar tasarruf etmişti.

II. Dünya Savaşı sırasında, Greenville'deki (Güney Carolina) Blue Ridge Mountains'ın eteklerinde doğan Mike McConnell, 1966'da, Furman Üniversitesi'nin iktisat bölümünden dereceyle mezun oldu. Kısa bir süre sonra Donanma'ya katıldı ve Mekong Deltası'ndaki Seyyar Nehir Gücü'ne bağlı bir gemi olan USS *Colleton*'da hasar kontrol subayı olarak Vietnam'a

88) NSA, Karen Anderson Cianci, "NSA'nın Yumuşak İniş Programı", *NSAN* (Nisan 1997), s. 7. Ayrıca bkz. "Soft Landing for Ex-Spies", *Intelligence Newsletter* (3 Eylül 1998); *Defence Information and Electronics Report* (21 Ağustos 1998).

89) NSA, "Yumuşak İnişte Güncelleme", *NSAN* (Kasım 1998), s. 4.

gitti. Çatışmadan sağ kurtulduktan sonra Yokosuka'daki (Japonya) Donanma Araştırma Servisi'nde karşı istihbarat konusunda çalıştı. Casus dünyasına merak salan McConnell, Savunma İstihbarat Akademisi'ne devam etti ve istihbarat uzmanı oldu.

McConnell, 1976'da Rota'daki (İspanya) Okyanus Gözetleme Bilgi İstasyonu Filosu'na harekât subayı olarak atanınca, sinyal istihbaratı dünyasına da kabul edilmiş oldu. "Dört Donanma şefi ve bir sivil NSA görevlisi, Sigint'i öğretmek için beni kanatlarının altına aldı"[90] diye hatırlıyordu. "Genç bir Donanma yüzbaşısı olarak Sigint'in ne denli zor olduğunu öğrendim; karmakarışık, ezoterik, derinliği ve genişliğiyle anlaşılması çok güç. (...) Bu benim kavrayışımı ve profesyonel hayatımın kalan kısmında Sigint'e bakışımı ve onu kullanım şeklimi değiştirdi."

İran Körfezi ve Hint Okyanusu'nda yüzen USS *La Salle*'deki istihbarat subaylığı da dahil daha sonra üstlendiği bazı görevlerin ardından, McConnell NSA'ya atandı ve Donanma Kuvvetleri Bölümü'nün başına geçti. Daha sonra, kendisine ilk yıldızını kazandıran işe, Pasifik Filosu'nun en kıdemli istihbarat subayı olarak Pearl Harbor'a gitti. Sovyetler Birliği dağılırken ve İran Körfezi'ndeki savaş sırasında Genelkurmay Başkanlığı'nda en önemli istihbarat subayı olarak benzer işlerin üstesinden gelerek ikinci yıldızını aldı.

Çok geçmeden McConnell, NSA'da, dinleme yapmanın dinlemeleri kullanılabilir istihbarata dönüştürmekten çok daha kolay olduğunu keşfetti. Hep olduğu gibi, şifre kırma –'işleme'– işin en zoru kısmıydı. Sık sık "Üç büyük sorunum var," dediği duyulurdu McConnell'ın, "işleme, işleme, işleme."[91]

Çeviri de temel sorunlardan biriydi. "Şimdi tam olarak 'Navajo Koduyla Konuşanlar'la dolu bir dünya mevcut"[92] diyordu McConnell. Dilleri yazılmadığı, kendi toplumları dışında hemen hemen bilinmediği ve dolayısıyla düşman tarafından tercüme edilmesi neredeyse imkânsız olduğundan, II. Dünya Savaşı'nda hassas mesajların iletilmesinde güvenle kullanılan Amerikan Yerlilerinden bahsediyordu. "Pek şiddetli olmayan ama Birleşik Devletler'in karışması olası çatışmalar ve Birleşik Devletler çıkarlarının tehdit altında olduğu bölgesel kriz durumlarında potansiyel istihbarat he-

90) NSA, "The Magic of CSG's", *The Communicator* (4 Mart 1996).

91) Loch K. Johnson, *Secret Agencies: U.S. Intelligence in a Hostile World* (New Haven, Conn.: Yale University Press), s. 21.

92) Tümamiral J. M. McConnell, ABD D. Kuv., "New World, New Challenges: NSA Into the 21st Century", *American Intelligence Journal* (İlkbahar/Yaz 1994), s. 8.

deflerinin zengin çeşitliliği yüzünden," diye devam ediyordu McConnell, "şaşırtıcı oranda dil sorunuyla karşılaşıyorduk."

İşten çıkarmalar, kesintiler ve değişimler nedeniyle birçok yönetici eski kulaklıklarını gömdükleri yerden çıkarmak ve yeniden operatörlük yapmak zorunda kaldı. Benzer şekilde, dil becerisi olan kişiler –örneğin Rusça uzmanları– yeni eğitimler alarak bir başka dil öğrenmek ya da tümüyle farklı beceriler geliştirmek zorunda kaldılar.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ülkenin pek çok yerine huzur getirirken, NSA'da depremlere yol açtı. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa gibi eski geleneksel hedefler gitti. Onların yerini, her an her yerde ortaya çıkabilecek yeni ve sorunlu hedefler aldı. 1980'de, istihbarat topluluğu bütçesinin yüzde 58'i Sovyetler Birliği için ayrılmıştı.[93] Üç yıl sonra, Rusça uzmanı sıkıntısı çeken NSA, Penn State ve Georgetown Üniversitesi de dahil olmak üzere on beş üniversiteye, Rus dili uzmanlığı için teşkilatla birlikte gizli bir Rusça uzmanlığı stajyer programı ortaklığı önerdi.[94]

Fakat 1993 yılına gelindiğinde, Rusya için hedeflenen para sadece yüzde 13'tü[93] ve Rus dilbilimciler uzmanlaşacakları yeni diller araştırıyordu. 'Egzotik diller' birdenbire en çok telaffuz edilen deyim haline geldi.

Egzotik diller öteden beri NSA'nın yumuşak karnı olmuştu. Örneğin, 1985'te Libya'ya ait diplomatik mesajlar dinlendi; mesajlarda Batı Berlin'deki La Belle diskoteğine gerçekleştirilen terörist saldırının planları tartışılıyordu. Ne var ki, istihbarat uzmanlarına göre, Berberi dili çevirmeninin çok az olması, mesajların birkaç gün gibi çok kritik bir gecikmeyle okunmasına yol açtı.[95] Bu arada ölümcül bombalama olayı çoktan gerçekleşmişti.

1986'da Bobby Inman, bir Kongre komisyonunu, "dil eğitiminin sürekli olarak kötüye gitmesi ulusal güvenliğimiz için çok önemli bir tehlike"[96] oluşturmaktadır diyerek uyarmıştı. Pentagon'un istihbarat personeli ve eğitim direktörü Craig L. Wilson, üçüncü dünya ülkelerinin dillerine karşı Savunma Bakanlığı ve istihbarat topluluklarındaki "iç karartıcı cehalet"ten söz ederek Inman'ın uyarısının altı çizdi.

93) CIA, eski CIA direktörü Robert Gates, Hedley'in "İstihbarat Topluluğu" adlı çalışmasından alıntılıyor, s. 11.

94) Mark Mayfield, "Feds Recruit Students to StudyRussian", *USA Today*, 13 Eylül 1983, s. 3A.

95) Frank Greve, "Linguist Might Have Averted Fatal Disco Terrorist Bombing", Knight-Ridder News Servise (28 Kasım 1986).

96) *A.g.e.*

McConnell geldikten bir yıl sonra, Başkan Clinton eski Yugoslavya'ya askeri bir müdahalede bulunmayı düşünürken, NSA da Sırpça-Hırvatça tercüme yapabilecek yeterli sayıda eleman bulma telaşına düştü. Bu amaçla, 23 Nisan 1993'te *Commerce Business Daily*'e tuhaf bir ilan verildi. NSA'nın askeri kuruluşu olan Silahlı Kuvvetler İstihbarat ve Güvenlik Komutanlığı'nın verdiği ilanda, "Yugoslavya'daki Birleşik Devletler güçlerine tercüme ve çeviri desteği sağlamak amacıyla yaklaşık 125 dilbilimciden oluşan bir grup"[97] aranıyordu. İlanda işin "düşmanca bir ortamda olacağı" söyleniyordu. Ve hükümet "hayat, sakat kalma ve tedavi sigortası" maliyetlerini karşılayacaktı.

Ertesi yıl, Başkan Clinton Amerikan askerlerine düzeni sağlamak için Haiti'ye gitme emri verince, NSA'da yine benzer bir kriz çıktı. "Birkaç yıl önce Haiti olayı patlak verdiğinde," diyordu Servisler Direktör Yardımcısı Terry Thompson, "etrafımıza bakındık; tüm kriptoloji sistemimizde toplam üç tane Haiti Kreyol dilbilimcisi vardı. Biri NSA'da, biri Donanma'da ve diğeri de Kara Kuvvetleri'nde, hepsi bu kadar. Bu nedenle dış kaynaklara yönelmek zorundaydık – Haiti Kreyol dili bilen bir sürü kişiyi işe aldık, birçoğu Washington'un merkezinde yaşıyor ve önemsiz işlerde çalışıyordu, onları Columbia'daki [Maryland] bir binada topladık ve yazıya dökmeleri için onlara materyal gönderdik."[98]

Dilbilimci azlığının bir nedeni de bu mesleğin sıkıcılığıdır.[99] "Bir çift kulaklıkla oturur, ayaklarınız bir pedalın üzerinde ileri geri sallanırken insanların söylediklerini anlamaya çalışırsınız" diye hatırlıyordu NSA'nın eski Rusça uzmanlarından biri. "Sürekli aynı şeyleri yaparsınız, inanılmaz sıkıcı ve çok talepkâr bir iştir. Sizi delirtebilir." Gene de çok öğretici olabilir diyordu, bildiği bütün Rusça küfürleri Sovyet askerlerinin Sibirya'da yaptığı tatbikatlar sırasında dinlediği telsiz konuşmalarından öğrenen başka bir Rusça uzmanı da.

Direktör McConnell, dil sorunlarına yardımcı olmak amacıyla sessizce akademiye yöneldi. Hem egzotik dillerde ders kitapları ve öğretici materyaller hazırlaması hem de üniversitenin ve NSA'nın yabancı dil öğretmenlerini eğitmesi için birçok üniversiteye para ödendi. Seçilen okulların arasında bulunan ve çoğunlukla siyahların okuduğu Florida A&M Üniversitesi'ne, Güney Afrika'da yaygın olarak konuşulan Zulu ve Xhosa gibi zor

97) Al Kamen, "Join the Army and See Sarajevo", *Washington Post*, 4 Mayıs 1993, s. 19.

98) NSA, videokaset, "Servisler Direktör Yardımcısı Terry Thompson ve Teknik İşgücü Arasında Geçen Konuşmalar", (30 Eylül 1999).

99) Kirkwood, "Our Friendly Neighborhood Colony of Spies."

Afrika dillerinde, İran'da konuşulan Farsça ve Hindistan Yarımadası'ndan Punjabi ve Bengali dillerinde kurslar düzenlemesi için 1,74 milyon dolar ödendi.[100]

Teşkilat yetkilileri, bu bursun faydası olarak, kursu başarıyla bitiren siyah öğrencilerin teşkilata katılacaklarını umuyordu; bu katılım sadece teşkilatın dil altyapısını oluşturmayacak, aynı zamanda teşkilattaki azınlıkların sayısını da artıracaktı. Fakat kurslara kaydolan öğrencilerin birçoğu için uluslararası ticaret, haberleşme ağlarında dinleme yapmaktan çok daha ilginçti, bu yüzden çalışmak için asla NSA'yı tercih etmediler.

NSA'nın on yıllardır mükemmelleştirmeye çalıştığı makine çevirisi de bir diğer çözümdü. 1980'lerin başlarında ve ortalarında, NSA birçok krize odaklanmıştı: Rusya'nın Afganistan işgali, İran'daki kökten dinci İslam devrimi ve El Salvador'daki iç savaş. "Neredeyse her dilde ve alfabede yazılmış belge, NSA için giderek büyüyen bir sorundur"[101] deniyordu bir teşkilat raporunda. NSA, teşkilata akan ve pek bilinmeyen dillerde ve tuhaf alfabelerle yazılmış dünya kadar belgenin hızlıca tercüme edilmesi sorununa çare bulmak amacıyla, Pennsylvania Üniversitesi'ne başvurdu.

NSA adına Pentagon tarafından finanse edilen deneysel programda, birçok egzotik dili optik tarayıcı teknolojisiyle önce tanımlayıp sonra okuyan bir cihaz üzerinde çalışıldı. Makine, Kril alfabesinin standart dışı bir şekliyle basılmış Azerice gazeteleri sonunda çevirebilmeyi başardı.[102] Türkçe'nin bir lehçesi olan Azerice, eski Sovyet cumhuriyetlerinden Azerbaycan'daki birkaç milyon insanın yanı sıra, İran'la Afganistan'ın bazı bölgelerinde konuşulur. Projede yoğunlaşılan diğer diller arasında, Somali dili, Slovence ve, bir Maya Yerli dili olan ve Guatemala, Honduras ve El Salvador'ın bazı bölgelerinde konuşulan Chorti de vardır.

Günümüzde, NSA, kullanımı daha yaygın diller için, yarım milyondan fazla kelime içeren Rusça sözlükler kullanarak, 750 sayfaya kadar olan metinleri bir saat içinde otomatik olarak çevirebilen *SYSTRAN*[103] gibi programlar kullanmaktadır. Program, teknik metinleri yüzde 90'ı aşan bir doğrulukla çevirir. Bir insanın bir sayfayı çevirmesi ortalama kırk beş dakika sürer. NSA, ayrıca, herhangi bir dil hakkında önbilgisi olmayan analizcilerin, anahtar kelime ve konu başlıkları kullanarak, makine tarafından oku-

100) "Language Program with Spy Ties", *Intelligence Newsletter* (12 Aralık 1992).

101) NSA, "Multi-Lingual Document Image Analysis", *NSA Technical Fact Sheet* (1995).

102) Colin Campbell, "'Intellegent' Computer Reads Many Typefaces", *New York Times*, 19 Ağustos 1984, s. 22.

103) SYSTRAN Yazılım Şirketi, bilgi notu (tarihsiz), s. 2, 9.

nabilir yabancı dil veritabanlarını hızlıca araştırabilmesine olanak sağlayan bir teknik geliştirmiştir.[104]

Anahtar metni –Çince ya da Devanagari (Sanskritçe) gibi– yabancı dillerle yazılmış belgelerden oluşan çok büyük bir koleksiyondan hızlıca bulabilmek için, NSA, Oleada XConcord adlı bir program kullanır.

Semantic Forests adlı yazılımın geliştirilmesiyle, NSA'nın muazzam büyüklükteki sözcük ormanından doğru ağacı seçebilme kabiliyetinde daha büyük bir başarı elde edildi.[105] Semantic Forests sayesinde NSA, konuşmalar, fakslar, bilgisayar iletileri ve diğer yazılı dinlemeleri dikkatle gözden geçirebilmeye ve teşkilatın en fazla ilgilendiği hedeflerle ilgili sorunları zekice çözebilmeye başladı. Programın adı, yazılımın, bir belgedeki her bir kelimenin anlamları için avantaj sağlayan bir 'ağaç' yaratabilme kabiliyetinden türetilmiştir. Laboratuvar testleri sırasında, yazılım, konuşma kopyaları ve internetteki tartışma gruplarından verilerin de dahil olduğu çok büyük miktardaki basılı materyali elektronik bir filtreyle tarayıp çabucak gözden geçirebildi. Testteki örnek sorulardan biri şuydu: "BM'in Irak'a uyguladığı yaptırımların Irak halkı, Irak ekonomisi ve dünya petrol fiyatları üzerindeki etkileri neler olmuştur?" İlk testler çok başarılı oldu; hedeflenen bilginin yerini saptama becerisi sadece bir yıl içinde yüzde 19'dan yüzde 27'ye çıktı.

Çeşitli dil ve lehçelerdeki telefon görüşmeleri gibi sesli haberleşmelerin otomatik tercümesi ve kopyalanması, basılı metinlerin makine çevirisinden çok daha zordur. Uzun zamandır NSA'nın amacı, tüm dünyada yapılan milyonlarca telefon konuşmasındaki hedef kelimeleri otomatik olarak belirleme kabiliyetine sahip olmaktı. En son icatlardan biri, konuşulan sözcükleri insanlardan daha iyi tanımlayabilen ilk makine sistemini geliştirdiklerini iddia eden, Güney California Üniversitesi'ndeki (USC) biyomedikal mühendisleri tarafından yapıldı. Araştırma büyük oranda, uzun süredir NSA sözleşmelerinde paravan olarak kullanılan Pentagon tarafından finanse edildi.

Üniversiteye göre, sistem "konuşmaların temiz kopyalarını anında çıkarabiliyor ve her konuşmacının kimliğini saptayabiliyor." NSA'da 'Konuşmacı Kimliği' olarak bilinen, USC'nin Berger-Liaw Sinirsel Ağ Konuşmacıdan Bağımsız Konuşma Tanımlama Sistemi (Berger-Liaw Neural Network Speaker Independent Speech Recognition System),[106] beynin işlem bilgisini

104) NSA, "Information Sorting and Retrieval by Language or Topic", *Technologic Fact Sheet* (1999).

105) Suelette Dreyfus, "Spies in the 'Forests'", *The Independent* (22 Kasım 1999).

106) Güney California Üniversitesi Basın Açıklaması, #0999025 (30 Eylül 1999).

taklit edebilmektedir. Bu sayede bilgisayar, hedef konuşmalarda kimin neyi telaffuz ettiğine bakmaksızın, 'kelime ayırt etme' işlemi yapabilmektedir.

Bu yeni sistem, aşırı parazitli ortamdan gelen kelimeleri seçmekte insan kulağından çok daha iyidir. Hedef kelimeleri, konferans, toplantı ve kokteyl partileri gibi gürültülü ortamlarda arkadan gelen bir yığın düzensiz sesin arasından bile seçebilir. "Sistem, aynı kelimeyi söyleyen farklı konuşmacıları insanüstü bir duyarlılıkla saptayabilir" diyordu üniversite yetkilileri.

Bu tür gelişmelere rağmen, 2001 yılına gelindiğinde haberleşme trafiği insanların ya da makinelerin başa çıkabileceğinden hâlâ çok daha fazlaydı. "Bu bir boyut sorunu"[107] diyordu Hayden. "Bu bizim de dikkatimizi çeken bir konu, fakat bunlar hemen çözülebilecek sorunlar değil. Burada bir felsefe taşımız yok ki, dokunalım ve 'Ah evet, nihayet dil sorununu çözdük' diyebilelim. Sanırım sorunun büyüklüğünü azaltmaya başlamak için bir dizi farklı kararı bir bütün olarak alabilmek gerekli. Dilbilimcilere olan talebin yüksek olmasının işimizin doğası gereği olması da bu sorunun bir başka yönü."

Kendisi de Bulgarca uzmanlığı eğitimi almış olan Hayden, NSA'nın bazı dil eğitimlerinin çok uzun zaman aldığını söylemekteydi. "Üçüncü Grup Diller,[108] ki ben bunların Arapça ve İbranice olduğunu düşünüyorum, on sekiz ay sürer" diyordu. "Ve Dördüncü Grup dilleri iki yıl sürer. Bunlar da Çince ve Japonca'dır. (...) Ve sonra, popüler dil bilgisine sahip birisini söz dağarcığında uzmanlaşmış bir kripto dil uzmanına dönüştürmek için başka bir süreç başlar. (...) Bunlar uzun süren ve uzun vadeli yatırımlardır. Ve işte o zaman, sık sık tayin edilen asker dilbilimcilerimizle neden çok sorun yaşadığımızı anlayabilirsiniz; oysa bir sivili otuz beş yıllığına işe alabilirsiniz, beş yıllık bir eğitimden sonra geriye hâlâ sizinle çalışacağı otuz yılı kalır. Bir Birleşik Devletler askeriniyse (GI) on sekiz ay süreyle burada çalıştırabilirsiniz."

NSA'nın personel sorununu fark eden Meclis İstihbarat Komisyonu, 1990'ların sonlarında kaynakların çeşitli alanlarda yeniden yönlendirilmesi, analizcilere ve dilbilimcilere kadar tüm personeli desteklemek için kullanılması için büyük bir kampanya başlattı.

Terry Thompson 1999 sonlarında bir grup çalışana, "Gücümüzün izin verdiğinden çok daha fazla insanı işe almak zorundayız"[109] diyordu. "DO

107) Korgeneral Michael V. Hayden'le görüşme (2 Şubat 2000).

108) *A.g.e.*

109) NSA, videokaset, "Servisler Direktör Yardımcısı Terry Thompson ve Teknik İşgücü Arasında Geçen Konuşmalar", (30 Eylül 1999).

(Operasyonlar Direktörlüğü), son günlerde İnsan Kaynakları Değerlendirme Grubu'na, dil ve IA (İstihbarat Analizi) işlerinde istihdam edeceği 2600 kişiyi daha işe almak istediğini söylemiştir. Ve bunun nedeni, yıpranma tahminlerine baktıklarında, birkaç yıl içinde bine yakın kişiyi kaybedeceklerini öngörüyor olmalarıdır, ve bu yüzden bu insanların yerlerini doldurmak istiyorlar. Sonra da, günümüzdeki iş yoğunluğunun üstesinden gelebilmek için, bu sayının üzerine yaklaşık bir 1600 kişi daha alma düşüncesindeler." Üst düzey bir NSA yetkilisine göre, NSA 2000 yılında 698 insanı işe aldı. Kongre, 2001 için, işçi alımlarında kullanılmak üzere NSA'ya 3 milyon dolar ek ödenek tahsis etti, ve buna ilaveten, özellikle istediği adaylara imza attırabilmesi için 3,5 milyon dolar daha verdi.

Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle ortaya çıkan egzotik diller uzmanı ihtiyacında olduğu gibi, düşük maliyetli, karmaşık şifreleme sistemlerinin ve hızlı bilgisayarların büyük bir süratle yayılması, NSA'yı, şifre kırıcılara dönüştürebileceği daha fazla matematikçi aramaya yöneltti. 1950'lerin sonlarında NSA'da verilen bir dizi derste, modern kriptolojinin babası William F. Friedman, kriptolojinin matematiğin ayrı bir branşı olarak düşünülmesi gerektiğini iddia ediyordu.[110] Dolayısıyla, NSA'nın ülkenin ve belki de dünyanın herhangi başka bir yerinden daha çok matematikçi istihdam ediyor olmasının şaşılacak bir yanı yoktur.

Bu yüzden, matematik sınavlarındaki notların ülke genelinde düşmesi, sınıflarda matematiğe olan ilginin azalması ve bu konu üzerinde doktora yapmak isteyen üniversite mezunu sayısının çok az olması, NSA'nın ilgilendiği başlıca konular haline geldi. NSA'nın Matematikçiler Araştırma Bölümü başkanı James R. Schatz, bölümünün felsefesini şu sözlerle dile getiriyordu: "Birleşik Devletler'in matematikçiler topluluğu güçlü, sağlıklı ve enerjik olmadıkça, teşkilatımız ihtiyaç duyduğu elemanlara sahip olamayacaktır."[111]

NSA'dan bazıları, giderek artan matematikçi kıtlığının 1980 başlarındaki seviyeye ulaştığını görüyordu. O halde, bir teşkilat yetkilisine göre, "Amerikan toplumunun kalanında olduğu gibi, teşkilat da genel nüfus ile teknik uzman nüfusu arasındaki giderek derinleşen uçuruma direnememişti."[112] 1980'de basımına son verilen NSA *Technical Journal*'ın son editörü gibi, bu yetkili de matematik ve bilimsel eğitimdeki düşüşe ilk elden şahit

110) NSA, Ulusal Kriptoloji Okulu, *Friedman'ın Kriptoloji Üzerine Dersleri* (1965).

111) Neal Thompson, "Call for Mathematicians No Secret", *Baltimore Sun*, 10 Ocak 1998.

112) NSA, Gizli/Sadece Comint Kanalları, "Beyond Codes and Ciphers: The Expanding Meaning of Cryptology in the Late Twentieth Century", *Cryptologic Quarterly* (Kış 1990), s. 27-29.

olanlardandı. Ona göre, *Journal*'ın yayınının durdurulmasının nedenlerinden biri, dergiye yapılan katkıların birçoğunun "küçük bir grup dışında [giderek] kimseye hitap etmez ve anlaşılmaz olmaya başlamasıydı".[113] Ayrıca, Friedman'ın düşündüğü gibi, kriptolojinin matematiğin bir dalı olduğu doğruysa, diye ekliyordu, "o zaman, NSA çalışanlarının büyük çoğunluğu, hatta (aralarında profesörlerin ve üst düzey yöneticilerin de olduğu) profesyonel düzeydekiler bile, mesleklerinde yanlış bilgilerle donatılmış demektir".

Bu eğilimi tersine çevirmek isteyen NSA, akademinin toprağına matematikçi kaynağını koruyacak tohumlar ekmek amacıyla yeni bir program başlattı. Program kapsamında, araştırma bursları üzerinden hem matematikçilere hem de üniversite öğrencileri için yaz kurslarına yıllık 3 milyon dolar tahsis edildi. Gelecek vadeden rakam sevdalılarına bir yılık ücretli izin bile önerildi. Daha sonra direktör olan Minihan, gizli olmayan dünyaya yaptığı seyrek baskınlardan birinde, 1998'deki matematikçiler kongresinde endişelerini şöyle dile getiriyordu: "Soğuk Savaş, savaşılmayan, can verilmeyen çarpışmalarla nitelendirilir. Bu dönemde, matematikçiler ve kriptologlar savaştı."[114]

1998'de, "Üç yıllık bir dönemin ardından," diyordu Schatz iyimser bir şekilde, "yüzün üzerinde doktoralı matematikçiyi işe alıyor olacağız. Bunun dünyada bir örneği yok, gerçekten. Bir üniversitede yılda bir ya da iki kadro açılır, o da olursa."[115] NSA matematikçi ihtiyacını kontrollü bir şekilde karşılıyor gibi görünse de, yeterli miktarda bilgisayar mühendisini işe almak daha da yıldırıcı bir sorun olarak görünüyor. NSA'daki şifreleme uzmanlarının şefi Michael J. Jacobs'a göre, 1986 yılına oranla bilgisayar bölümü mezunlarının yüzde 42 azalmış olması, şimdiki sorunların arasında yer almaktadır.[116]

Soğuk Savaş sonrası dönemde NSA'nın karşılaştığı en hassas konulardan biri, azınlıkların ve kadınların çalıştırılması ve terfi ettirilmesi olmuştur. NSA, bu tip istihdam istatistikleri konusunda hükümetin –ve istihbarat topluluğunun– geri kalanıyla yıllarca çekişme içinde ciddi problemler yaşamıştır. Bir çalışanın 1990'lı yılların ortalarında yazdıkları yaşadığı hayal kırıklığını yansıtmaktadır: "Yirmi yıldan fazladır burada, NSA'dayım, ve bir azınlık olarak daha önce hiç görmediğim kadar ırkçı ayrımcılıkla karşı-

113) *A.g.e.*
114) Thompson, "Call for Mathematicians No Secret."
115) *A.g.e.*
116) Michael J. Jacobs ile görüşme (23 Eylül 2000).

laştırın. EEO [Eşit İstihdam Bürosu] ve IG [Baş Müfettişlik], NSA'daki azınlıkları 'hiçbir şey yapma, güçsüz ol' sözüyle damgalamıştır. (...) Burada, NSA'da, azınlıkların sıkıntılarını çözmeye yönelik hiçbir yeterli ve etkili uygulama yoktur. NSA'nın EEO ve IG'sine birçok ırkçı ayrımcılık ve dolandırıcılık olayı rapor edilmiş ya da sunulmuştur ama hiçbir şey, kesinlikle hiçbir şey yapılmamıştır."[117]

Bir başkası, "EEO bir şakadır" diye yakınmaktadır. "(...) Hiçbir şey isimsiz ya da sır olarak kalmaz. Misilleme, teşkilat çevresinde iyi bilinen ve yaygın bir eylemdir. Afrika kökenli Amerikalıların çoğu şikâyet etmeyi bıraktı ve daha genç ve deneyimsiz Afrika kökenli Amerikalıları misilleme ve cezalandırma korkusuyla yakınmaya karşı uyardı." Bir diğerinin uyarısıysa şöyleydi: "Şu bir gerçektir ki, haklarınızı savunmak için ayakta kalmaya direnirseniz sakatlanabilirsiniz, suiistimalleri ve haksızlıkları yetkililere bildirirseniz kariyeriniz sona erer."

Kongre'nin talebiyle 1988'de istihbarat topluluğu tarafından yapılan bir araştırmada, Ulusal Kamu İdaresi Akademisi, kadın ve azınlıkların NSA'da çok düşük düzeyde temsil edildiğini saptadı. İki yıl sonra, bir grup siyah ve kıdemli NSA çalışanından oluşan Üst Danışma Grubu, Afrika kökenli Amerikalı adayların ve işçilerin işe alınma, terfi ve kariyer geliştirme süreçlerinde karşılaştığı engelleri araştırdı. Örnek olarak kurumsal ve davranışsal engellemeleri göstererek teşkilata düşük notlar verdiler. Ve 1993'te, Eşit İstihdam Fırsat Komisyonu, beş yıl önce saptanan bu sorunların çözümü için pek bir şey yapıldığı sonucuna vardı. Son olarak 1994'te, hem Kongre hem de Pentagon başmüfettişi, azınlıkların ve kadınların işe alınmaları ve terfi ettirilmelerindeki gelişmelerin sorgulanması gerektiğini direktöre bildirdi.

Savunma Bakanlığı başmüfettişinin vurguladığı en önemli sorun, NSA'nın 'en iyi ve en parlak' adayları işe alma eğiliminde olmasıydı. Üst düzey personel müdürlerinden biri, "Felsefe şudur"[118] demekteydi: "Adını hiç duymadığınız bir okuldan 4,0 dereceyle mezun olmuş bir adaydan çok, Stanford'dan 3,2 dereceyle mezun olmuş bir adayı işe almak daha iyidir." Çalışanlar anlamında teşkilatın zekâ düzeyini yüksekte tutan eski strateji, ırk ve cinsiyet dengesizliğinin düzeltilmesinde örgüte yardımcı olmuyordu – tartışılan buydu.

117) Bu ve takip eden alıntılar için bkz. Birleşik Devletler Savunma Bakanlığı Başmüfettişlik Ofisi, "Ulusal Güvenlik Dairesi'ndeki İşe Alma ve Terfi Uygulamalarının İncelenmesi" (1994), s. 56-57.

118) A.g.e., s. 20.

Azınlıkları işe almak konusunda NSA'nın bazı çabaları oldu, fakat bunlar çoğunlukla gönülsüz girişimlerdi. Teşkilat 1989'da, Amerika'da yaşayan İspanyol ve Latin Amerikalı öğrencileri işe almak için Phoenix'de Güneybatı İşe Alma Ofisi'ni açtı.[119] Fakat teşkilat oraya, Latin Amerikalı ya da İspanyol biri yerine, işe alma görevlisi olarak atmış yaşında siyah bir erkeği gönderdi. Sonuç olarak, üç yılda hepi topu on bir kişi işe alındı ve bunların hiçbiri Latin Amerikalı ya da İspanyol kökenli değildi. Ofis 1992'de kapatıldı.

Direktör McConnell'a göre sorunun temelinde sayılar yatıyordu. 1993 yılında federal işgücünün yüzde 43,4'ünü kadınlar oluştursa da, kadınların NSA'daki temsil yüzdesi sadece yüzde 36 idi.[120] Ve federal hükümet çalışanlarının yüzde 27,7'sini azınlık gruplarının üyeleri oluştururken, azınlıklar NSA'da yüzde 11 gibi kasvetli bir oranda temsil ediliyordu. Teşkilatının savunmasında, McConnell, teşkilatın işinin teknik doğasının yüksekliğini vurguluyordu – matematik, mühendislik, bilgisayar ve dil: "Uzmanlık alanları," diyordu, "azınlıkların geleneksel olarak daha az temsil edildiği alanlardır."

Şu örneği vermekteydi McConnell: "Ülkede matematikçilerle en yakından ilgilenen kuruluş muhtemelen biziz."[121] Fakat, "1992 yılında Birleşik Devletler vatandaşlarına matematik alanında verilen 430 doktora derecesinin sadece 11 tanesi, yani yüzde 2,5'u azınlıklara gitmiştir" diyordu. "Bu yüzde 2,5 için IBM, GM, diğer şirketler ya da NSA arasındaki olası rekabeti düşünebiliyor musunuz? Çok, çok zorlu bir rekabet bu."

McConnell, bu dengesizliği biraz olsun düzeltmek için, yeni işe alınacakların üçte birinin azınlıklar arasından seçilmesi konusunda personel alım memurlarını cesaretlendirecek bir politika oluşturdu.[122] Aslında, personel alım memurları, yeni işçilerin yüzde 38,3'ünü azınlıklardan seçmekle verilen kotayı aşmışlardı. Fakat, 1992-1996 arasında 200'den daha az tam zamanlı personeli işe alan bir NSA için bu kota sistemi, son anda verilen göstermelik bir ödünden öte bir şey değildi.[123] Bu arada, McConnell, teşkilattaki iş gücünün yüzde 57,5'ini oluşturan beyaz adamlardan gelen

119) A.g.e., s. 17.

120) Amerikan Temsilciler Meclisi, İstihbarat, İşe Alma, Merkezi İstihbarat Teşkilatı, Savunma İstihbarat Dairesi ve Ulusal Güvenlik Dairesi İçin Daimi Seçim Komisyonu: Azınlıkları İşe Alma, İşte Tutma ve Terfiler, 103. Kongre, 1. Oturum (1994), s. 2.

121) A.g.e., s. 27-33.

122) Amerikan Temsilciler Meclisi, İstihbarat, İşe Alma, Terfi, İşte Tutma ve İstihbarat Topluluğundaki Azınlıkların, Kadınların ve Özürlü Kişilerin Toptan Temsili İçin Kurulan Daimi Seçim Komisyonu, 103. Kongre, 2. Oturum (1995), s. 61-63.

123) NSA, "Director Appears on TALK NSA", *The Communicator* (19 Haziran 1996). 1996 yılı için 500 işçinin alınması öngörülüyordu.

şikâyetlerle ilgilenmeyi bıraktı. Açılmış hiçbir 'negatif ayrımcılık' davası olmasa da, McConnell nefesini tutuyordu. "Şimdiye dek hiç mahkemeye gitmedim"[124] diyordu. "Bunu zaman gösterecek."

Gerilimi düşürme çabaları kapsamında, azınlıkların teşkilat bünyesindeki programlarda adil olarak temsil edilmelerini sağlamak için Farklılık Programları Bürosu kuruldu. Büronun birimleri arasında Alaska/Amerikan Yerlileri İstihdam Programı da bulunmaktaydı. 1999'da, Chappaquiddick/Wampanoag Kızılderili kabilesinin şefi olan ve anlattığı masallar nesilden nesile aktarılan hikâye anlatıcısı Penny Gamble Williams'ın bir oyunu bu program kapsamında finanse edildi.[125] Oyunun ardından, Canine Suit'te bufalo etli bir öğle yemeği verildi.

McConnell, dört yıldan fazla direktör koltuğunda oturduktan sonra, 22 Şubat 1996'ta emekli oldu. Yerine, uzun boylu, geniş omuzlu bir adam olan, Hava Kuvvetleri'nden Korgeneral Kenneth A. Minihan geçti. McConnell'ın tersine, meslek hayatının büyük bölümünü (komutanlığın aksine) açık personel kadrolarında geçiren General Minihan, NSA'ya, iki istihbarat örgütünde çalıştıktan sonra geldi: Hava İstihbarat Teşkilatı ve Savunma İstihbarat Dairesi. McConnell'la aynı yıl, 1943'te, Texas'taki eski Santa Fe tren yolunun ortadan ikiye böldüğü tozlu ve petrole bulanmış bir kasabada, Pampa'da doğdu. 1966'da Florida Devlet Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra istihbarat subayı olarak Hava Kuvvetleri'ne girdi ve Vietnam, Panama ve İtalya'da görev yaptı, ardından Pentagon'da ve Hava Kuvvetleri Karargâhı'nda çeşitli pozisyonlarda çalıştı.

Minihan, 1981'de, Askeri Operasyonlar ve Planlar Destek Ofisi şefi olarak NSA'ya gitti. Aynı zamanda, Hava Kuvvetleri 6917 Elektronik Güvenlik Grubu komutanı olarak teşkilatın Operasyonlar Direktörlüğü'nde görev yaptı.[126] Temmuz 1995'te DIA direktörlüğüne atandı; oradaki başlıca görevlerinden biri, CIA tarafından Pentagon'a aktarılan Rus silah sistemleriyle ilgili kusurlu bilgileri yeniden gözden geçirmekti.[127] Pentagon, Rus-

124) Amerikan Temsilciler Meclisi, İstihbarat, İşe Alma, Terfi, İşte Tutma ve İstihbarat Topluluğundaki Azınlıkların, Kadınların ve Özürlü Kişilerin Toptan Temsili İçin Kurulan Daimi Seçim Komisyonu, 103. Kongre, 2. Oturum (1995), s. 124.

125) NSA, Jennifer Pelletier, "Amerikan/Alaska Yerlisi İstihdam Programı", *NSAN* (Kasım 1999), s. 8-9.

126) NSA, Direktörün Masa'sından, *The Communicator* (12 Mart 1996).

127) R. Jeffrey Smith, "Military Men Named to Top Intelligence Posts", *Washington Post*, 25 Ocak 1996, s. 9.

ya'daki Amerikan casuslarını büyük tehlikeye atan CIA'lı dönek Aldrich Ames yüzünden bu kötü istihbaratı almıştı.

Minihan'a göre, NSA'nın sorunları hem Savunma Bakanı William J. Perry hem de CIA Direktörü John Deutsch için büyük endişe kaynağı olmaya başlamıştı. "'NSA bununla başa çıkamaz' ifadesini kullanırlardı"[128] diyordu. "Ve benim DIA'nın dizginlerini ele almaya başlamam onları çok etkiledi, bir anlamda DIA'yı adam etmiştik." Böylece, Minihan'ın NSA'ya geçmesi kararlaştırıldı. Yeni işine geçişi sırasında, Minihan, hem hükümet içinden hem de dışarıdan pek çok insanla teşkilat hakkında konuştu ve neredeyse herkesin aynı tepkiyi vermesi onu çok şaşırttı. "Bir ay ya da daha fazla bir süreyi pek çok insanla konuşarak geçirdim diyebilirim" demekteydi. "Sanki sözleşmiş gibi herkesin bizim [NSA] bu işi başaramayacağımızı söylemesi çok ilginçti."

Fort Meade'ye gidince, Minihan'ın bunun nedenini anlaması uzun sürmedi. "Dr. Perry ve Dr. Deutsch'un ne kadar haklı olduğunu görünce (...) gerçekten çok şaşırdım"[129] diyordu. "Bana kalırsa, –bu tanımlamayı daha önce hiç kullanmadım– kaybeden insanın bakış açısıyla, kafa yapısıyla düşünüyorduk." Bunun bir nedeni, diyordu Minihan, örgütün sürekli küçülmesiydi: "İşgücümüzün yaklaşık üçte birini kaybetmiştik. Yaptığımız şey, program ve insan kaynaklarımızın kayboluşunu bir kuralmışçasına kabullenmekti. Yüzde üçlük ek kesintiniz var. Böylelikle bir yılda peş peşe on kez yüzde üçlük kesintiye maruz kalıyoruz. Ve bunu öylece kabullendik."

Minihan'ın ilk ilgilendiği konulardan bir diğeriyse, yeni bir yardımcı bulmaktı. Geldiğinde bu makamda Amiral McConnell tarafından iki yıl önce atanan William P. Crowell oturuyordu. Louisiana yerlisi olan, suratında hınzırca bir kırıtışla gezen ve Cajun* karidesini çok seven Crowell, teşkilata 1962'de katıldı, ve hızla yükselerek on yıl sonra Sovyet şifre sistemlerine saldırmaktan sorumlu A Grubu'nun şefi oldu. Crowell, kişisel bilgisayarların hem toplumda hem de NSA'da yaratacağı muazzam etkiyi önceden sezmiş ve teşkilatı ticari, üretime hazır teknolojinin avantajlarından yararlanmaya teşvik etmişti. Bunun, NSA'nın hem şifre problemlerine saldırma hem de sonuçları dağıtma şeklinin geliştirilmesinde kilit önemde

128) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Korgeneral Kenneth A. Minihan'ın hatıraları (8 Mart 1999), s. 1-26.

129) *A.g.e.*

* Kanada'nın eski eyaleti Acadia'dan göç ederek Louisiana'ya yerleşen Fransızların soyundan gelen kişi. Cajun sözcüğü bu insanların kültürünü tanımlamak için de kullanılır. Cajun dili, Cajun müziği, Cajun mutfağı, vs. (ç.n.)

olduğuna inanıyordu. Nihayet operasyonlar direktör yardımcılığına yükseldiğinde, Crowell, İnternetin istihbarat topluluğundaki çok gizli türü olan Intelinki savundu. Onun için, "Olumlu anlamda, tam bir 'garabet'ti"[130] diyordu eski NSA görevlisi Frederick Thomas Martin. "Teknolojiden anlardı. İstihbarat işini iyi bilirdi."

Fakat Minihan, yardımcı direktörlük makamının gereğinden fazla güçlenmesinden çekiniyordu, bu onu kendisine törenden törene iş düşen bir başkan konumuna indirgerdi. "DDIR [direktör yardımcısı] kışkırtıcıdır"[131] demekteydi, "direktörü, akşam ve öğle yemeklerinde ev sahibine, büyük bağlantılarda, ödül törenlerinde ve bunun gibi şeylerde konuşmacıya dönüştüren bir kışkırtıcı. (...) Ve bence, DDIR'nin bu tür çabalarının bazıları direktörü uyuşturur. Direktörü uyuşturmak da sağlıklı bir şey değildir." Minihan, yardımcı direktörleri bürokratik diktatörler olmakla da suçluyordu: "Kendi ekiplerinden olmayan astları tasfiye eder ve kendi ekiplerindekileri yükseltirler. Bazıları sürgüne gönderilir, bazıları da emekli olur."

Böylece, Minihan'la Crowell neredeyse hemen birbirleriyle inatlaşmaya başladılar. "Bir yardımcı direktörün ne olması gerektiğine dair yaptığı tanımlamaya bozulmuştum. Onun tabağındaki birçok şeyi aldım ve kendi tabağıma koydum, çünkü onların direktörün yetkisinde olmasını istiyordum."[132] Minihan diktatörce kayırmacılığa da karşıydı: "Bill bana, 'Ekibinde kimler var?' diye sordu. Bense, 'Ekibimde kimler var' gibi bir duruma düşmek istemiyordum. (...) Ona yanıtım, 'Herkes' oldu. Benim için Bill'in kim olduğunun hiç önemi yoktu. Yapmak istediğim tam da buydu."

Minihan, teşkilattaki çeşitli üst düzey yöneticilerle de –operasyonlar, bilgi güvenliği ve benzeri birimlerin direktör yardımcıları– geçinemedi. "Direktörlüğümün ilk iki ya da üç haftasında, belki de ilk bir ayında, mevcut direktör yardımcılarıyla iyi anlaşamayacağım çok açıktı. (...) Aramızda doğal bir gerilim vardı."[133] Daha da önemlisi, Minihan'a göre, üst düzey yöneticilerin birbiriyle geçinememesiydi. "Yardımcı direktörler sadece bana direnmiyordu," diyordu Minihan, "ki ben bunu idare edebilirdim, ama birbirleriyle sürekli zıtlaşıyorlardı. Ve bu sağlıklı bir şey değildi! Onları şu

130) Frederick Thomas Martin, *Top Secret Intranet* (Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall, 1999), s. 271-72.

131) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Korgeneral Kenneth A. Minihan'ın hatıraları (8 Mart 1999), s. 1-26.

132) *A.g.e.*

133) *A.g.e.*

tür sözlerle sıkıştırıyordum: 'Siz beyler, birbirinizden bile hoşlanmıyorsunuz. Birbirinizle geçinemezseniz bu teşkilat nasıl işleyecek?'"

Çalışanların gözünde, ağız kavgası yaparken birbirlerine tabak fırlatan ana babalar gibiydik. "Alt seviyelerde çalışıyor olsanız da iniltileri duyabilirdiniz"[134] diyordu, teşkilat tarihçisi Dr. David Hatch. "Çalışanlar da bana aynı şeyleri anlatıyordu" diye ekliyordu Minihan: "Bu adamlar bu işi yürütemez. Sürekli kavga ediyorlar."

Ortama öylesine bir gerilim hâkimdi ki, Crowell 1997 Eylül'ünde teşkilattan ayrıldığında buna şaşıran pek kimse olmadı.

Bobby Inman, yaklaşık yirmi yıl önce NSA'ya geldiğinde, Minihan'ın güçlü direktörün yanına zayıf yardımcı görüşüne katılıyordu. Inman bu makam için bir kadını seçti: Ann Caracristi. ("Ann benim direktör olmak istediğimi biliyordu"[135] diyordu.) Minihan da aynı şeyi yaptı ve direktör yardımcılığına Barbara A. McNamara'yı getirdi. McNamara, teşkilat tarihinde bu görevi üstlenen ikinci kadındı. "Bill'den Barbara McNamara'ya bu geçişte, Barbara'nın iki evrak çantamı nasıl taşıması gerektiğini anladığından emin olmam önemliydi" diyordu Minihan. "Yaptığımız işte herhangi bir 'uyuşukluğun' olmayacağına güvenim tamdı. Ve görüşmemizin kıssadan hissesi şuydu: Bunun, bu anlamda (...) açık bir mesaj olduğundan emin olmak."

Kısacık kesilmiş sarı saçlarıyla Barbara A. McNamara –NSA'da birçok kişinin bildiği adıyla "BAM"– Clinton'da (Massachusetts) doğdu ve 1963 yılında Regis College'ın Fransızca bölümünden mezun olduktan sonra dilbilimci olarak teşkilata katıldı. Direktör yardımcılığına atandığı sırada Operasyonlar Direktörlüğü'nün başında bulunuyor ve aynı zamanda da NSA büyükelçisi olarak Pentagon'da (Ulusal Kriptoloji Temsilciliği, Savunma) görev yapıyordu.

McNamara, törenden sonra NSA kafeteryasındaki dinleyicilere, "Bugün burada sizlerin huzurunda yemin etmekten onur duyuyorum"[136] diyordu. "İsterim ki yıllar sonra bu teşkilatın mensupları 'Kutlama Günü' vesilesiyle gene bir araya gelir ve henüz bilmediğimiz başarılarımız hakkında konuşur."

Giden ekipten bu yeni ikiliye, sadece yan yana seksen katlı ofisler değil, aynı zamanda ırk ve cinsiyet sorunlarıyla dolu bir bataklık miras kaldı.[137]

134) A.g.e.

135) NSA, Çok Gizli/Talent/Keyhole/Umbra, Amiral Bobby Ray Inman'ın hatıraları (18 Haziran 1997).

136) NSA, "Kutlama Günü", *NSAN* (Ocak 1998), s. 4.

137) 1998'de, Asya Pasifik Amerikalılarının (APAs) federal işgücüne oranı 3,9 iken, NSA işgücünün sadece 1,3'ünü oluşturuyorlardı. 1990 ve 1996 arasında, NSA, 89 APA'yı işe aldı. Bkz. NSA, "Asya Pasifik Amerikalıları Miras Ayını Kutlayın", *NSAN* (Mayıs 1998), s. 8.

McConnell'ın politikaları çok az kişiyi –o da varsa– memnun etmiş görünüyordu. Eşit İstihdam Fırsat Komisyonu'na şikâyet dilekçesi veren NSA çalışanlarının sayısı iki katından fazla artmış, sayı 1990'da on yedi iken, 1995'te kırk beşe çıkmıştı. Hatta bazıları, istihdam kotasını doldurmak adına deneyimsiz işçilerin hassas işlere terfi ettirilmesinin ulusal güvenliği tehlikeye atıp atmadığını bile sorgulamaya başladı. 1997 yılı itibariyle, Minihan'ın gelişini takiben, ırk ya da cinsiyet ayrımcılığıyla ilgili en az bir düzine dava açılmış ve eski çalışanlar teşkilat liderlerini 'İrlanda Mafyası' olmakla itham etmeye başlamıştı, bu arada da Ayrımcılıkla İlgili Şikâyetler ve Danışma Ofisi' 'siyahlar için bir eğlence organizasyonu' gibi görülüyordu.[138]

Yeni bir terfi politikasıyla kadın ve azınlıklara mensup adayların terfilerine daha fazla önem verilmeye başlandı; böylece, beyaz erkek bir adayın yükselme şansı birken, azınlığa mensup bir kadının yükselme şansı üç oldu. Bu tür politikalar kurumun eski çalışanları arasında hayal kırıklığına ve kızgınlığa yol açtı. William J. Sonntag'ın 1993'te bölüm şefi yardımcılığına terfi etmesi düşünülüyordu ama işi alamadı; üç boş kadronun tümüne kadınlar atandı. "Yönetici kadrosuna kabul edilmememin tek nedeni, ofisimdeki bu üç mevki için de beyaz erkeklerin düşünülmemesidir" iddiasıyla kuruma dava açtı. Sonntag davayı kaybetti, fakat kararı temyiz edince hükümet onunla uzlaşmaya vardı.[139]

Sonntag ve diğer çalışanlar esas olarak, NSA'nın, personele terfi vermemek, hatta bazı durumlarda personeli işten çıkarmak için olumlu eylemler karşısında saldırganca bir tutum takındığını, bunları karaladığını iddia ettiler. Yirmi yedi yıldır teşkilatta çalışan avukat Emile J. Henault, Jr. da aynı fikirdeydi. 1997 ilkbaharında, yirmiden fazla işçi dava açılması talebiyle kendisine başvurdu: "Durum birdenbire karşı konulamaz bir hal aldı." 'Paramiliter' nitelikli personel ofisini arayarak, teşkilatın, güvenlik izinlerini iptal etmek için gizli kalması gereken çalışan-avukat görüşmelerinden bilgiler kullandığını söyledi. Ve NSA'da güvenlik iznini kaybetmek işten atıldığınız anlamına gelir. "'Ulusal güvenlik' dediğinizde herkes boynunu büker" diyordu Henault. "Herkes bunun ardına gizlenir."

NSA'nın, kurum içi sorunları çözmek için, avukat ve müfettişlerden oluşan bir Genel Teftiş Ofisi vardır, fakat bazı işçiler bu ofisin asıl işlevi-

138) Buradaki ve takip eden paragraflardaki ifadeler Scott Wilson'dan alınmıştır, "NSA's Quest for Diversity Called Threat", *Baltimore Sun*, 6 Temmuz 1997.

139) James C. Ho, "A Year of Lan Lee", *Washington Times*, 24 Aralık 1998.

nin adaletsizlikleri düzeltmek değil, sadece teşkilatı korumak olduğuna inanır. Buna inanmak için, çok az kişinin, 1988'de FBI'dan NSA'ya transfer edilen ve Kuzey Virginia'daki son derece hassas ve gizli bir Pentagon biriminde görevlendirilen Mary Ann Sheehy'den[140] daha fazla nedeni olabilir.

1994'te, Toyota Tercel'iyle kırmızı ışıkta beklerken hızla gelen bir aracın arkadan arabasına çarpması, Mary Ann Sheehy'yi yüzde 15 oranında kalıcı biçimde sakat bıraktı. Kaza sonrası, diğer aracın sürücüsüne dava açtı. Yaralarından kaynaklanan maaş kayıplarını belgelemek için, teşkilattan, iş kayıtlarının kopyalarını diğer sürücünün avukatına göndermesini istedi. İçeriğini NSA'nın belirlediği 'iş bilgisi' formunda sadece, çalışanın pozisyonu, derecesi, maaşı ve çalışma süresiyle ilgili bilgiler vardı. Sheehy, ayrıca, diğer sürücünün avukatıyla temasa geçmemesi konusunda teşkilatı uyarmayı da ihmal etmedi.

Sonra korktuğu başına geldi, ve Sheehy öğrendi ki, NSA'nın Personel Ofisi, savunma avukatına telefon etmekle kalmamış, aynı zamanda (yalan makinesi sınavı öncesi psikolojik kayıtlarının, işe girmeden önceki psikolojik ve psikiyatrik değerlendirmelerinin, karakter portrelerinin ve teşkilattaki tüm sağlık kayıtlarının kopyaları da dahil) dosyasındaki neredeyse tüm evrakı avukata göndermişti. Bu, hem federal Gizlilik Yasası'nın hem de NSA'nın kurum içi kendi yönergelerinin çok açık ihlali demekti. Aynı zamanda, avukattan belgeleri geri almaya çalışan NSA psikologu Dr. Michael J. Wigglesworth de şok olmuştu. "Bu konuda çok endişeliyim"[141] diye yazıyordu avukata. "Bu ofisin [Psikolojik Hizmetler Bölümü] politikası, bu tür bilgilerin sadece çalışanlara, onların terapistlerine ya da vekillerine verilmesini gerektirir. (...) Bu materyaller hâlâ Gizlilik Yasası'nın koruması altında olduğundan, psikolojik bilgilerimi bana iade ederseniz memnun olurum." Fakat avukat belgeleri asla geri göndermedi.

140) NSA, Başmüfettişlik Ofisi, Rapor CO-94-0317 (18 Nisan 1996); Mary Ann Sheedy ile görüşme.

NSA'da, "Personel İstihdam Bilgisi", NSA/CSS PMM 30-2, bölüm 303, paragraf 1-4 ve 2-2(b)'de "bir işçinin Resmi Personel Dosyası'nda yer alan bilgi olarak" tanımlanmış ve "şunlarla sınırlandırılmıştır:

1. Adı ve şu andaki ya da irtibat kurulabilecek adresi
2. Şimdiki ve geçmişteki unvan, rütbe, memuriyet süresi ve maaşları
3. Sivil hizmet statüsü, eğer varsa
4. Tarih ve işten ayrılma nedeni, eğer varsa, ve
5. İdarenin yorumlarını içeren bir referans mektubu."

141) NSA, Dr. Michael J. Wigglesworth'dan, klinik psikologu Mary McGowan'a mektup (5 Ekim 1994).

7 Kasım 1994'te, Sheehy, personel ofisinin eylemlerini resmi bir iç soruşturma talebiyle NSA'nın Genel Teftiş Ofisi'ne bildirdi. Üç hafta sonra, karşı tarafın avukatı, içinde yalan makinesiyle ilgili belgelerin de olduğu çok özel evrakları açık mahkemede kullandı. "NSA'nın verdiği dosyaların savunma avukatı tarafından kullanılması adli işlemler sırasında beni utandırdı, küçük düşürdü ve yıldırdı," diyordu Sheehy, "aynı zamanda da, gelecekte gizli istihbarat subayı olarak çalışma şansımı da tehlikeye soktu."

Sheehy, gizli bürokrasinin içindeki savaşına yılmadan devam etti. "Başmüfettiş (IG) Frank Newton'dan bir randevu talep ettim ama kabul edilmedi" diyordu. "Telefonla tüm aramalarım sonuçsuz kaldı. Emir komuta zincirini izleyerek NSA'nın idari direktörü Ralph Adams'a kadar gittim. [Ekim1995'te] bana teşkilatı dava etmemi söyledi. Direktörle [Korgeneral Mike McConnell] konuşmak istedim, ama bunun imkânsız olduğu söylendi. Altı ay sonra, Nisan 1996'da, Genel Teftiş Ofisi nihayet raporunu yayınladı. Ortada çok büyük bir gizlilik ihlali olmasına rağmen, IG, "Gizlilik Yasası korumasındaki kişisel kayıtlarınızın başkalarına verilmesiyle ilgili olarak Teşkilat görevlileri tarafından uygunsuz veya kanunsuz bir iş yapıldığını gösteren hiçbir kanıt bulunamamıştır"[142] sonucuna vararak, açıkça teşkilatın yanında yer aldı.

Hayal kırıklığıyla ve terfisiz geçen yılların ardından, Sheehy, 1999 yılında Başsavcı* Janet Reno'ya sert bir mektup yazdı. "NSA bu işin kanunların üstünde olduğuna, bu işi kendisinin kontrol edebileceğine ve bundan kimsenin sorumlu tutulamayacağına inanıyor"[143] diye yazıyordu mektubunda. "Bana yardımcı olmak yerine, kendi kanunsuz eylemlerinin üstünü örtmeyi yasallaştırdılar." Fakat, aldığı basmakalıp ama beklenen yanıtla bir kez daha utandı: "Durumunuzu anlayışla karşılamakla birlikte, bize göre bu olayda Gizlilik Yasası'nı ihlal eden ve daha fazla ilerlememizi gerektirecek bir suça dair yeterli kanıt yoktur."[144]

En sonunda, 2000 yılının ilkbaharında, Sheehy, Baltimore'daki Birleşik Devletler Savcısı'ndan NSA'nın kendisine yönelik tutumunu incelemesini istedi. Birleşik Devletler Savcılar Ofisi,** mektubu aldığını belirterek

142) NSA, Başmüfettiş Soruşturmalar Başyardımcısı Reginald J. Bowman'dan Mary Ann Sheehy'e mektup (18 Nisan 1996).

* "Attorney General" yerine kullanılmıştır. (ç.n.)

143) Mektup, Marry Ann Sheehy'den Başsavcı Janet Reno'ya (17 Mayıs 1999).

144) Adalet Bakanlığı Suçlar Bölümü'nden Mary Ann Sheehy'e mektup (26 Kasım 1999).

** "Attorney's Office" yerine kullanılmıştır. (ç.n.)

13 Nisan'da yanıt verdi.[145] Tam da, Sheehy'nin misilleme olduğunu düşündüğü aynı gün, NSA, Sheehy'nin özel ajan rozetini ve kimlik kartını geri almak için Güvenlik Ofisi'nden iki görevliyi Virginia'ya gönderdi. Ancak iki ay sonra, Pentagon'dan üst düzey bir istihbarat görevlisinin araya girmesi NSA'yı yumuşattı ve Sheehy'ye kimlik belgeleri iade edildi. Sonunda, Birleşik Devletler Savcılar Ofisi federal yasaların çiğnenmediğine hükmederek Sheehy'nin şikâyetini reddetti.[146] Bir seferinde, avukatlardan biri, "Başka bir iş arasanız iyi edersiniz," diye onu uyardı, "çünkü intikam alacaklardır – sizi daracık bir odaya koyacaklar, başınıza berbat bir şef dikecekler ve gitmeye zorlayacaklardır."[147]

2000 yılında, birçok çalışana göre, daha önce federal savcı olarak görev yapmış Ethan L. Bauman'ın direktörlüğündeki Başmüfettişlik Ofisi daha sorumlu davranmaya başladı.

General Minihan, Organizasyon Adamı William H. Whyte, Jr. için kolaylıkla model görevi görebilirdi. Hemen her hafta yeni bir program ya da fikir açıkladı. "Teşkilatın tüm parçalarını fikirler, kaygılar ve çözümlerle bir araya getirmek"[148] için "Gelecek Gün" ve *The Futuregram*'ı icat etti. ("Muhteşem olduğunu düşünüyorum"[149] diyordu daha sonra. "Ve bunu ben düşündüm!") Dahili bir web sayfası yaptı ve bu sayfada 30, 100, 365 ve 1000 günlük amaçlarını ve önceliklerini ana hatlarıyla anlattı. "Tek Ekip Tek Görev" gibi sloganlar ortaya atar ve çalışanlardan ant içmelerini isterdi: "Kimse bizden daha sıkı çalışamaz..." "Kimse bizden kaçamaz..."[150]

Minihan, aynı zamanda, NSA'nın keşiş gibi yaşayan üst düzey yöneticilerini, deneyimlerini artırmak için diğer istihbarat teşkilatlarıyla ortak bir-iki görev yapmaya zorladı. Ve teşkilata özel katkısı olan herhangi birini takdir etmek için, gerekli gördüğü yerde ve anda küçük madalyonlar ("Direktörün Sikkesi") dağıtırdı. Farklı kültürel geçmişlerden gelen teşkilat

145) Birleşik Devletler Savcısı'ndan (Maryland Bölgesi, Kuzey Bölüm) Mary Ann Sheehy'e mektup (13 Nisan 2000).

146) Birleşik Devletler Savcısı'ndan (Maryland Bölgesi, Kuzey Bölüm) Mary Ann Sheehy'e mektup (26 Nisan 2000).

147) Mary Ann Sheehy ile görüşme (22 Eylül 2000).

148) NSA, Korgeneral Kenneth A. Minihan, Direktörün Masası'ndan, *NSAN* (Ocak 1998), s. 3.

149) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Korgeneral Kenneth A. Minihan'ın hatıraları (8 Mart 1999), s. 8.

150) NSA, Korgeneral Kenneth A. Minihan, Direktörün Masası'ndan, *NSAN* (Nisan 1996), s. 3.

çalışanlarını birbiriyle kaynaştırmak için, bir hafta süreli yıllık festivaller düzenlemeye bile başladı.

Minihan, bürokratik kafa yapısının değişmesine yardımcı olmak için şu açıklamayı yaptı: "Çok yönlü ve yaratıcı düşünmeyi sadece onaylamıyorum, aynı zamanda sizi böyle düşünmeye teşvik ediyorum."[151] Daha sonra, bürokrasi karşıtı bir çeşit komando gücü olarak düşündüğü ve emirlerini örgütsel birliğe aldırmadan en hızlı şekilde yerine getirecek kendi kişisel 'gizli ekibini' oluşturdu.

İsimlerini, mükemmel U-2 ve SR-71 casus uçaklarının yapımını zamanından önce, ayrılan bütçeden daha az parayla ve tam bir gizlilik iç tamamlayan ünlü Lockheed ekibi Skunk Works'ten alan beş kişilik ekip doğrudan Minihan için çalışıyordu. Bir projede teşkilat bürokrasisini aşabilmek için hızlı hareket etmesi gerektiğinde onlardan yardım isterdi. Skunk Works'ün[152] düsturu şuydu: "Her zaman, her yerde, doğru zamanda ve ilk seferde tam isabet."

Sanki, Minihan, yenilmekte olan bir futbol takımının başına geçmiş ve büyük bir şevkle takımı yeniden şekillendirmeye çalışıyordu. "Şimdi, NSA takımını bir adım ileriye götürme ve yirmi birinci yüzyıla girerken onu Amerika'nın rehberi yapma zamanıdır"[153] diyordu, çalışanlarına hitaben yaptığı ilk konuşmasında. "Biz sadece üstün nitelikli bir örgüt değiliz; NSA artık bir dünya takımıdır."

Ne var ki, bazıları Minihan'ın çabalarını, bayağı sloganlarla ve beceriksiz propagandalarla çalışanları iş yapmaya zorlayan kaba bir girişim olarak görüyordu. Eli darda olan üzgün bir çalışan, Minihan'ın kendi "Gelecek Gün"ü adına sergilediği bu abartılı coşkusu üzerine, "Nerede benim uzun balıkçı çizmelerim?"[154] diye soruyordu.

> Gelecek Gün hakkındaki propaganda bitmeyecektir!... Gerçek şu ki, Gelecek Gün'e katılmak zorunludur ve, daha kötüsü, bu *sözcük*, Gelecek Gün'e yöneltilecek her tepkinin *sadece* olumlu olmasını isteyen bir idare tarafından iletilmiştir. Teşkilatta bulunduğum uzun yıllar boyunca, çalışanlar üzerinde, Gelecek Gün olayındaki kadar yaygın ve alenen zorlayıcı bir baskının yaratıldığına hiç şahit olmadım. Çok

151) NSA, Direktörün Masası'ndan, *The Communicator* (12 Mart 1996).

152) NSA, "Skunk Works", *The Communicator* (16 Nisan 1996).

153) NSA, Korgeneral Kenneth A. Minihan, Direktörün Masası'ndan, *NSAN* (Ocak 1997), s. 3.

154) NSA, Eylem Hattı, *NSAN* (Mart 1997), s. 11.

az insanın, kariyerlerini tehlikeye atma pahasına ENLIGHTEN'da [NSA'nın dahili internet e-posta sistemi] belirttiği düşünceler dışında, tüm olumsuz ve aykırı fikirler bastırıldı.

NSA yönetiminin bu derecede bir baskı ve propaganda yoluna başvuruyor olması sadece utanç verici ve sinir bozucu değil, bu aynı zamanda teşkilatın ortak bütünlüğünü kaybettiğinin ve nitelikli liderlikten içler acısı bir şekilde yoksun kaldığının da kesin bir göstergesidir. Bu düşüşü tersine çevirmek için NSA yöneticilerinin atması gereken ilk adım, Gelecek Gün'e sadece olumlu tepki vermeleri için çalışanlara baskı yapıldığını ve Gelecek Gün'ün iddia edilen faydalarının çok fazla abartıldığını resmi ve aleni bir şekilde açıklamak olacaktır.

Minihan, 'ekibini' birleştirmek için NSA'nın Sigint (sinyal istihbaratı) ve Infosec (bilgi güvenliği) bölümlerini birbirinden ayıran kalın duvarları yıkmaya, askeri ve sivil işçiler arasındaki kültürel engelleri ortadan kaldırmaya çalıştı. Minihan, kod kırma ve dinleme uzmanlarının özel kulübü Ulusal Sigint Operasyonları Merkezi'ne Infosec çalışanlarının da girebilmesini sağladı ve kulübün adını Ulusal Güvenlik Operasyonları Merkezi olarak değiştirdi. Ayrıca, NSA'nın dünya çapındaki ilk gayrı resmi şehir toplantılarını başlattı. "Uzun, çok uzun zamandır görüşmeden görevin iki tarafı hakkında da koşuşan insanlarımız var," diyordu kıdemli bir memur, "ve bu çok heyecanlı."[155]

NSA'daki birçok kişi Minihan'ın saldırgan, hepimiz birimiz birimiz hepimiz için tarzı yönetim anlayışından ve bütçe yeniliklerinden memnunken, teşkilat kasasının anahtarını elinde tutan Capitol Hill'deki politikacılar bu duruma ateş püskürüyordu. 1998'de Meclis İstihbarat Komisyonu bile örgütü tehdit ediyor, "kültüründe ve çalışma yöntemlerinde çok büyük değişiklikler"[156] yapmadığı takdirde teşkilat için ayırdığı fonları keseceğini söylüyordu. Aslında Minihan'ın "strateji ve iş planlaması"ndaki yetersizliği kadar örgütün düzenli bütçe kesintilerine itiraz etmesi ve daha önceden teşkilat için ayrılmış fonların 'amaç dışı' kullanılması da endişe edilen konulardı.

Minihan'ın muhasebe sistemi de karmakarışıktı. Pentagon başmüfettişinin 1998'de yayınlanan gizli raporunda, denetçilerin, NSA'nın gereken

155) Terry L. Thompson, "Terry L. Thompson, Destek Hizmetleri Yardımcı Direktörü" *NSAN* (Eylül 1997), s. 4.

156) Walter Pincus, "Panel Ties NSA Funds to Changes at Agency", *Washington Post*, 7 Mayıs 1998.

kurum içi kontrolleri yapmadığı ve, Mali İşler Kanunu gibi, doğru mali hesaplamalar için gerekli yasa ve yönergeleri göz ardı ettiği belirtilmekteydi. "NSA FY 1997 mali hesaplarında eksiklikler ve maddi hatalar bulunmaktaydı"[157] deniyordu raporda. "Mali hesaplara, ödenebilir değerlerin ve işletim masraflarının bir parçasını oluşturan bir alandaki bir mülk kaydedilmemiştir." Başmüfettişlik Ofisi, NSA'nın kitabın dışına çıktığını ilk kez tespit etmiyordu: 1996 Ağustos'unda da benzer hatalar bulmuştu.

Kötü yönetim Minihan ve NSA'yı Meclis komisyonu üyelerinin sert eleştirileriyle karşı karşıya bıraktı. Komisyonun 1999 mali yılı İstihbarat Yetkilendirme Toplantısı sonrası yayınladığı raporda, teşkilat memurları "önemli fonksiyonlar için ayrılan tahsisleri izleyememiştir"[158] denmekteydi. Bunun sonucunda, "NSA'nın strateji ve iş planlamasını geliştirememesi ihtimali göz önünde tutularak, ciddi miktarda paranın diğer istihbarat topluluklarına aktarılabilmesi için NSA bütçesinin etrafına dikenli teller çekilmiştir."

Daha da küçük düşürücü olan ve Meclis raporunun yayınlanmasıyla hemen hemen aynı zamana rastlayan olaysa, Pentagon'un, Minihan'ın Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı'yla olan direk telefon hattını kesmesiydi. 1998'in Nisan ayı sonunda onaylanan bir düzenlemeye göre, Minihan ve diğer üst düzey NSA yöneticileri, önce, merdivenin birkaç basamak aşağısında yer alan ve komuta, kontrol, haberleşme ve istihbarattan (ya da, istihbarat terminolojisiyle "C3I'den") sorumlu savunma sekreter yardımcısına rapor vermek zorundaydı.[159]

NSA'nın yıllardır mega-milyon-dolarlık yüksek teknoloji bilgisayarları ve bilgi teknolojisi sistemlerini ciddi anlamda kötü yönettiğinin ortaya çıkması, Minihan'ın acılarına bir yenisini daha ekledi.[160] NSA'daki bir birim, sırf NSA'daki diğer sistemlerle uyuşmaz olduğunu görmek için piyasadaki en yeni ve pahalı sistemi satın alabilirdi; satın alınan milyonlarca dolar değerindeki yeni bir cihaz, teşkilatın zaten sahip olduğu bir cihazın benzeri –ya da daha kalitesizi– olabilirdi.

Bu durumu düzeltmek isteyen Savunma Bakanı, NSA'ya, tüm satın alma işlerini ve bilgi teknolojilerinin kullanımını denetleyecek bir tür bütçe çarlığı tesis etmesini emretti. 1997'de Minihan, Ronald Kemper'i, NSA

157) "Black Money Hole", *Federal Computer Week* (31 Ağustos 1998).

158) Pincus "Panel Ties NSA Funds to Changes at Agency."

159) ABD Savunma Bakanlığı Basın Açıklaması, "DOD, C3I Ofisi'nin Yeniden Yapılandırılacağını Bildirdi" (13 Mayıs 1998). Ayrıca bkz. Richard Lardner, "The Secret's Out", s. 27.

160) NSA, "Teşkilatın CIO'su", *NSAN* (Temmuz 1998), s. 2.

için yeni bir memuriyet olan bilgi subayı şefi olarak atadı. Kemper, teşkilatın yeni Yatırım Bilgi Teknolojisi Ofisi'nin de başındaydı.

OPS2B Binası'nın en üst katındaki geniş ofisine on dördüncü DIRNSA (NSA direktörü) olarak girdiği andan itibaren Minihan gözlerini yeni milenyuma dikmişti. Savaşların çamurlu savaş alanlarında değil fakat görünmez boşlukta, yani siber uzayda yapıldığı ve NSA'nın kralı olduğu bir gelecek görüyordu. "Geçen iki yüzyıl boyunca sanayi teknolojisini kontrol etmek nasıl askeri ve ekonomik gücün anahtarı idiyse,"[161] diyordu gizli şehrin vatandaşlarına, "önümüzdeki on yıllar boyunca da, bilgi teknolojisini kontrol etmek yaşamsal önemde olacaktır. (...) Gelecekte, tehditler artacak ve savaşlar bilgi alanında yapılıp kazanılacaktır. Bu, hep olduğu gibi, Ulusal Güvenlik Dairesi'nin çalıştığı doğal çevredir. (...) Bütün kilitleri açacak gücü bize bilgi verecektir."[162]

Hoş ve kolay akılda kalacak bir deyim arayan Minihan, bu işin üstesinden "Bilgide Üstün Bir Amerika"[163] sloganını bularak geldi. "Ama böyle dersem İngilizler ve diğerleri beni sert bir şekilde uyarır, sanırım 'Amerika'nın müttefikleri' diye de eklemeliyim" diyordu.

Minihan'ın gelecek için yaptığı benzetme süper bir teknoloji otobanı değil, iki tarafıyla da kesebilen bir teknoloji kılıcıydı. "Yeni teknolojiler bilgi paylaşımında ve yeni ilişkiler kurmakta muazzam fırsatlar sunsa da, aynı teknolojiler geleceğin elektronik yol savaşçılarının başlıca silahıdır" diye uyarıyordu. Yaramaz gençlerden gelişmiş ulus ve düşman devletlere kadar tüm 'tekno-teröristlerin' alıştığımızdan çok daha kapsamlı gündemleri ve yıkıcı güç potansiyelleri vardır. Hedefleri, veri tabanlarımız, acil servislerimiz, güç şebekelerimiz, haberleşme ve ulaşım sistemlerimiz olacaktır. (...) Bu savaşı sürdürmek zorundayız."[164]

"21.Yüzyıl İçin Ulusal Kriptoloji Stratejisi", Minihan'ın NSA için düşündüğü 2000 yılı savaş planının en önemli özelliğiydi; bu stratejiye göre, NSA (hem ülkeyi siber saldırılardan koruyarak hem de bilgi savaşında saldıran konumunda olarak) geleceğin çatışmalarında liderlik yapacaktı. Minihan bu işi nükleer saldırılardan korunmak kadar önemli görüyordu.

161) NSA, Korgeneral Kenneth A. Minihan, Direktörün Masası'ndan, *NSAN* (Kasım 1997), s. 3.

162) Tümgeneral Kenneth A. Minihan, ABD Hv.Kuv., "The Challenge for Intelligence", *American Intelligence Journal* (İlkbahar/Yaz 1995), s. 38.

163) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Korgeneral Kenneth A. Minihan'ın hatıraları (8 Mart 1999), s. 6-7.

164) NSA, DIRNSA Masası, *NSAN* (Temmuz 1998), s. 3.

"Bilgi savaşları askeri başarısızlığa yol açan stratejik riskleri artırır ve telafisi çok zor ekonomik kayıplar yaratır, ve bu yüzyılın sonunda bu ülkenin karşılaşacağı en büyük tehditlerden biridir"[165] diyordu. "Saldırıya mı uğradığımızı, saldırıyı kimin yönetiyor olduğunu ve eğer saldırıya uğradıysak ne yapacağımızı bilmek zorundayız. (...) Bilgi savaşları için de, ayrıntı ve zamanlılık açısından konvansiyonel ve nükleer savaş durumunda elde edilen istihbaratla kıyaslanabilir düzeylerde istihbarat hedeflemeyi de sürdüreceğiz."

Fakat görev süresinin sonuna geldiğinde, Minihan NSA'nın en ağır sorunlarını hâlâ çözememişti ve Meclis İstihbarat Komisyonu ona merhamet göstermedi. Yapılan sert açıklamada, "Komisyon NSA'nın başının ciddi biçimde dertte olduğuna inanmaktadır"[166] denmekteydi. Teşkilatın dünya çapındaki dinleme ağına, uydularına ve şifre kırma kabiliyetlerine hâlâ çok büyük miktarda paralar harcanmasına rağmen, "ne tek başına para ve öncelikler ne de baştan sona bir sistem [sinyal istihbarat] NSA'yı yeniden canlandıramayacak." Sorun, diyordu komisyon, parasızlık değil, yönetimsizliktir. "Komisyon, NSA yönetiminin henüz istenen çizgiye gelemediğine inanıyor."

Minihan, çalışanları için veda notunda, kendi döneminin başarı ve başarısızlıklarından söz ediyordu. "Geriye dönüp baktığımda," diye yazıyordu, "beraber çok şey başardığımızı görüyorum. Geleneğimiz uyarınca, bu başarıları sadece birkaç kişi bilecektir. Tarihimizdeki en büyük tükenmenin sürdüğüne de tanık olduk. Aynı zamanda, bazılarının mutlak varlığımızı tehdit ettiğine inandığı yeni teknolojilerin deprem dalgasıyla ve çokuluslu tehditlerle uğraştık."[167] Minihan kendi özel ofisinde daha samimi konuşurdu. "Bu hayatımda yaptığım en zor işti"[168] diyordu. "Bu iş hayatınızı elinizden alır. Bilirsiniz, uyanıksanız her an bu işi düşünürsünüz."

Minihan, son günlerinde, halefinin, teşkilat için çizdiği yoldan sapmasından korkuyordu. "Birinin kurduğumuz düzeni değiştirmesine izin verirsek, bunun sonuçlarının felaket olacağını düşünüyorum"[169] diyordu ofisindeki birkaç çalışanına. Sonra, yeni direktörü bu yolda tutma işinin

165) NSA, Korgeneral Kenneth A. Minihan, Direktörün Masası'ndan, *NSAN* (Mayıs 1996), s. 3.

166) Vernon Loeb, "A Key Panel Asks: Why Only One Spy Probe?" *Washington Post*, 7 Temmuz 1999.

167) Richard Lardner, "New National Security Agency Director Sure to Face Major Challenges", *Inside the Pentagon* (5 Kasım 1998).

168) NSA, Çok Gizli/ Sadece Comint Kanalları, Korgeneral Kenneth A. Minihan'ın hatıraları (8 Mart 1999), s. 24.

169) A.g.e., s. 17.

onlara düştüğünü söyledi. "Ve aslında bunun, gelen adamdan çok sizlerin, benim ve buradaki insanların sorunu olduğunu düşünüyorum. Ben bu adamla ilgili olarak üzerime düşeni yaptım. Fakat baktığınızda, onun geçmişinin benimkinden tamamen farklı olduğunu görürsünüz. Ben uzun zamandır bu işin içindeyim. O değil. Ben buraya 'Yapabilirler mi yapamazlar mı?' sorusuyla gönderildim. Şimdi onun sorusu şu: 'Bu yolda kalacak mısın kalmayacak mısın?'"

Bir hafta sonra, 15 Mart 1999'da, Minihan, yolu boyunca çift sıra halinde dizilerek kendisini uğurlayan iyi niyetli çalışanlarının arasından yürüdü,[170] OPS2A Binası'nın parlak turnikelerinden geçti ve dışarıya, emekliliğin ürperten havasına[171] çıktı. Artık hükümet ödemelerinde oynama yapmak, araba ve berber yok. Lojman yok. Sabah kahvesiyle birlikte gizli bilgiler yok. Çok Gizli/Umbra *National SIGINT File* aboneliği sona erdi, süper-gizli Intelink'e yüksek hızlı bağlantısı da yok. Kendisine verilen günlük istihbarat özeti, bundan böyle, plastik bir ambalajın içinde Annapolis'teki (Maryland) yeni evinin yolunda bulunacak. Çin şifre sistemlerinde karşı geliştirilen en son ilerlemeler hakkında verilen brifingi yerine, kafasına takılan şey, günlük çapraz bulmacalardaki sorular olacak.

Minihan'ın çok yer dolaşmış kişisel eşyalarının yüklendiği yük kamyonları, boyacılar ve temizlikçiler yeni sahibi için çeki düzen vermeye geldiklerinde, Butler Caddesi'ndeki kırmızı tuğladan büyük evin önünden henüz hareket ediyordu. Bu ev, kırk yıldan fazladır NSA direktörlerinin resmi konutuydu. Fort Meade'de, ağaçların gölgelediği, yasaklanmış bir köşede bulunan ev, Konut İçin Güvenli Bilgi Sistemi (SCIF) ile donatılmıştır. İçerideki mahzen tipi odada, ki burası gece okumak için eve getirilen çok gizli belgeleri saklamak için çok güvenli bir yerdir, yaklaşık beş kilometre uzaktaki NSA'ya bağlı şifreli bir STU-III tipi telefon bulunur.

Mutfağın yanındaki duvarda, ilk direktör Korgeneral Ralph Canine'inki hariç, burada yaşamış tüm NSA direktörlerinin isimlerinin yazılı olduğu bir plaket asılıdır.[172] Mihihan ayrıldıktan sonra plakete pirinç bir plaka

170) NSA, "Teşkilat Korgeneral Minihan'ın Seçkin Kariyerini Kutluyor", *NSAN* (Mayıs 1999), s. 2.

171) Minihan, dünya çapındaki ATM şebekelerine ses, video ve veri tedarik eden TeleHub İletişim Şirketi'nin başkanı ve işletme şefi oldu. "TeleHub Communications, Inc., Secures 'Million Dollar' Men", *Canadian Corporate News* (7 Temmuz 1999).

172) Kişisel gözlem.

daha eklendi: NSA'nın on beşinci direktörü Hava Kuvvetleri'nden Korgeneral Michael V. Hayden.

Evin yanı sıra, Hayden'a bir de bir balta miras kalmıştı. Hayden, NSA'nın personel derecelerini kesmek için kullanılan bu baltayı diğer direktörlerden daha fazla kullandı. NSA, personel masraflarını azaltmak amacıyla, tarihinde ilk kez, geçmişte NSA'nın kendi memurlarının yaptığı çok hassas işleri dışarıdan yüklenici firmalara devretmeye başladı.[173] Zemin Kırıcı (*Ground-breaker*)[174] adlı bu proje, ilk kez 2000 yılında ortaya atıldığında teşkilattaki birçok insanı perişan etti. "3000'den fazla çalışanı etkileyen"[175] yansımaları oldu. Proje kapsamında 1500 memur ve 800 yüklenici firma personeli işini kaybetti. Bununla birlikte, ihaleyi hangi firma kazanırsa kazansın, projeden etkilenen bu inanlara sözleşme gereği iş garantisi verilecekti. Yeni yüklenici firmayla çalışmayı reddedenler gidebilirdi.

Hayden projeyi 'eşsiz' diye niteledi, çünkü projeyle teşkilatın gizli olmayan bilgi teknolojisi programlarının neredeyse tümünün idaresi ve geliştirilmesi özel sektöre devrediliyordu. On yıl içindeki sözleşmelerin toplam bedeli 5 milyar dolardan fazlaydı. Kurum içinde yıllardır süren kötü yönetim yüzünden sert önlemler alındı. "Bilgi teknolojimizin altyapısı görevimizin kritik bir parçasıdır ve onarılması gerekmektedir"[176] diyordu, NSA Stratejik Talimatlar Ekibi'nin şefi Stephen E. Tate. "Ortada yanan bir platform vardı ve bizim söndürmemiz gerekiyordu."

Fakat eski çalışanlar, teşkilatın, daha az deneyimli kişilerin analiz edebileceği daha fazla istihbaratı toplayacak daha pahalı uydular satın almak uğruna, tecrübeli analizcilerini feda ettiğini düşünüyordu. "Bu yeni oyuncakları satın alıyorlar," diyordu yirmi altı yıllık eski bir çalışan, "fakat bunları kullanacak adamları yok. Durum hep böyleydi, ama geçen yedi sekiz yıl içinde daha da kötüleşti. İstihbaratı sağlayanlar artık orada yok. Bu yüzden, bir şeyler çatlakların arasından kayıp gitmeye başladı."[177]

O çatlakların arasında, NSA, Hindistan'ın 1998'deki nükleer denemesini haber verememişti ve Amerikan Bilim Adamları Federasyonu'ndan John Pike bu ihmalin "son on yılın en büyük istihbarat fiyaskosu"[178] oldu-

173) NSA, Dana Roscoe, "NSA Özel Ortaklık Kahvaltısına Ev Sahipliği Yapıyor", *NSAN* (Ocak 2000), s. 4.

174) Vernon Loeb, "NSA to Turn Over Non-Spy Technology to Private Industry", *Washington Post*, 7 Haziran 2000.

175) NSA, Dana Roscoe, NSA Özel Ortaklık Kahvaltısına Ev Sahipliği Yapıyor."

176) Loeb, "NSA to Turn Over Non-Spy Technology."

177) Neal Thompson, "Putting NSA Under Scrutiny", *Baltimore Sun*, 18 Ekim 1998.

178) A.g.e.

ğu görüşündeydi. Pike, ayrıca, "NSA bütçesindeki 'oyuncaklara karşı çocuklar' sorusu hep tartışmalı olarak kalacaktır" diyordu. "Minihan'ın bakış açısını anladığım kadarıyla, çalışan sayısı çok fazla ve daha çok oyuncağa ihtiyaçları var. Açıkça, pasta bulmaya ve onu yemeye çalışıyorlar."

Mümkün olan en az sayıda dilbilimci ve analizci çıkarmak amacıyla, teşkilatı soğuk ve insansız bir ortam haline getiren en büyük kıyım NSA'nın destek birimlerinde yapıldı. Terry Thompson bir grup teknik çalışa, "Kongre ve denetçilerimiz, NSA'daki insan kaynaklı faaliyetlere ne kadar para ve kaynak ayırdığımızla çok fazla ilgileniyor"[179] diyordu. Ve şakayla karışık ekliyordu: "NSA'daki kaynakları yöneten binlerce insanız; bunların yarısı zamanını diğer yarıya iş yaratarak geçiriyor. İyi bir iş idaresi ve iyi bir bütçe kullanma yöntemimiz olsaydı (...) bu insanların birçoğunu başka şeyler yaparak kurtarabilirdik."

Böylece, NSA'nın gizli olmayan bilgi teknolojisi işlemleri gibi, ki çok büyük bir yekun oluşturmaktaydı, teşkilatın insan kaynakları faaliyetlerinin birçoğu da dış yüklenicilere devredildi. İhale, insan kaynakları faaliyetlerini otomatikleştirmekte uzmanlaşmış bir California şirketi olan Peoplesoft'a gitti. "İnsan kaynaklarını ilgilendiren işlerinizin çoğunu yaparken, binadaki insanlarla çalışmaktan masanızın üzerindeki bir bilgisayarla çalışmaya geçmek, herkes için sert bir geçiş oldu" diyordu Thompson.

Teşkilatın, tüm bu değişikliklerin bunalttığı çalışanları için kendisine ait bir psikolojik sağlık kliniği vardır. Hanover'daki (Maryland) Parkway Corporate Center'ın uzak bir köşesine gizlenmiş olan merkezde, 'gerçek isimlerin saklanabilmesi ve gizliliğin' sağlanabilmesi amacıyla, tam güvenlik onayına sahip on üç klinik psikologu ve sosyal görevli çalışır. Stresten korunma ve kurumsal değişimin etkileriyle başa çıkma kurslarına ek olarak, NSA'nın İşçi Destek Hizmeti[180] (EAS), kendine güven eğitimi, ölüm yüzünden yitirme, geçinmesi zor insanları idare etme, kilo kontrolü, düzensiz beslenme ve sosyal beceri geliştirme gibi çok çeşitli konularda programlar yürütür. Bir rapora göre, EAS müşterilerinin 'hatırı sayılır bir bölümü' depresyon tedavisi görmektedir. NSA'nın İngiltere ve Almanya'daki başlıca dinleme karakollarında da EAS'ın ofisleri vardır.

EAS'ı ziyaret eden NSA çalışanlarının yüzde 72'si merkeze 'kendiliğinden başvurur'; diğerlerini şefleri gönderir. Bir çalışanın patronu işçisinin

179) NSA, videokaset, "Servisler Direktör Yardımcısı Terry Thompson ve Teknik İşgücü Arasında Geçen Konuşmalar", (30 Eylül 1999).

180) NSA, "NSA'nın Yardım Eli", *NSAN* (Ocak 1999), s. 5.

randevuya gidip gitmediğini öğrenmek için psikiyatri kliniğini arayabilir, fakat görüşmelerin içeriği hakkında soru soramaz. Gizliliği sağlamak için, tüm EAS dosyaları güvenlik ve normal NSA personeli dosyalarından farklı yerlerde saklanır. Gene de, Güvenlik Ofisi, çalışanın EAS ofisini ne zaman ziyaret ettiğini bilir. Ve "ulusal güvenliğin tehlikede olduğu" saptanırsa, seansların gizliliği kuralı göz ardı edilebilir.

İronik bir şekilde, NSA'daki bir grup üst düzey yönetici çalışanların maaşlarını azaltmanın yollarını ararken, Bilgi Güvenliği Direktörlüğü'ndeki bir diğer grup da özel sektörden gelen çok cazip tekliflerin yol açtığı beyin göçünü durdurmaya çalışıyordu. Her geçen gün bilgisayarlar topluluğun daha çok bölümünde işleri devraldıkça, verileri koruyabilecek deneyimli bilgisayar ve bilgi güvenliği uzmanlarına olan ihtiyaç da artıyordu. Teknik eleman avcılarının gözlerini diktiği yerlerin en başında şimdi NSA vardı. "Tam bir kaygı" diyordu üst düzey yöneticilerden biri. "Konu maaşlarsa, rekabet edecek durumda değiliz."[181]

"Yıldan yıla havuzdaki kaymak tabakasını işe alma programımızla biz alırız"[182] diyordu Terry Thompson. "Ve bu yüzden çok, çok yüksek kalitede bir işgücüne sahibiz. Teşkilattan ayrılıp da yeni bir iş peşinde koştuklarında, özgeçmişlerindeki NSA referansının ya da TS/SI [Çok gizli/Özel İstihbarat] onayına sahip olmanın en az on bin dolar değerinde olduğunu bilirler. NSA'da çalışan insanlar için kabul gören bir markaya sahip olmak her şeyin üzerindedir."

Birleşik Devletler Ticaret Bakanlığı'nın yaptığı bir araştırmaya göre, "Bilgisayar mühendisliğinden mezun bir öğrencinin [özel sektörde] ortalama işe başlama maaşı 1995'te 34.000 doların üzerindeyken, aynı yıl federal hükümet kuruluşlarında işe başlayan lisans diplomalı bilgisayar uzmanlarının maaşları 18.700 dolarla 23.000 dolar arasındaydı."[183] Bu eşitsizliği düzeltmek amacıyla, NSA 1996 yılında çalıştırdığı matematikçilerin, bilgisayar uzmanlarının ve mühendislerin ücretlerini artırdı.

Bununla birlikte, teşkilat yetkilileri, birçok NSA çalışanını teşkilata çeken şeyin para olmadığını, bunun nedeninin "işimizin eşsiz doğası"[184] olduğunu söyler. Teşkilat, yeni yetenekler bulmak amacıyla, başvuruların yak-

181) Richard Lardner, "The Secret's Out", s. 24.

182) NSA, videokaset, "Servisler Direktör Yardımcısı Terry Thompson ve Teknik İşgücü Arasında Geçen Konuşmalar", (30 Eylül 1999).

183) ABD Ticaret Bakanlığı, "Amerika'nın Yeni Bütçe Açığı: Bilgi Teknolojisi İşçisi Kıtlığı" (1997).

184) Arik Hesseldahl, "Uncle Sam Wants Spooks", *Wired News* (26 Ekim 1998).

laşık yüzde 20'sinin yapıldığı özel bir işe alma web sayfası hazırladı. Ayrıca, Job Web ve Career Mosaic gibi iş arama amaçlı web sayfalarına boş iş kadrolarının ilanlarını vermeye başladı.

1990'ların ortalarına gelindiğinde, NSA yılda sadece 100 yeni çalışanı işe alacak kadar küçülmüştü. İstihbarat topluluğunu araştırmak için oluşturulan bir komisyon, işe almalardaki bu tür şiddetli azalmalar sonucunda problemlerin sürüp gideceğini görmüştü. "Basitçe söylemek gerekirse, bu, işgücünün sağlığını ve devamlılığını korumak için yeterli değildir"[185] deniyordu raporda. Rapor, bu şekilde devam edildiği takdirde, NSA'nın, çalışanlarının büyük bir bölümünün "işi götüren becerikli personellerin oluşturduğu çekirdek kadroyla hemen hemen aynı zamanda" teşkilattan ayrılacağı bir gelecekle yüzleşeceği uyarısında bulunuyordu.

NSA'nın on yıldan fazla süren bu diyeti, yeni yüzyılın başında teşkilatı üçte bir oranında zayıflattı. "Bütçemiz son on yıl boyunca neredeyse yüzde otuz azaldı"[186] diyordu Thompson 1999'un sonlarında. "Ve işgücümüz de aynı oranda düştü. Fakat gereksinimlerimiz [NSA'ya verilen iş] arttı ve hayır diyemeyeceğimiz bir dönemden geçiyoruz, bu yüzden de işimizi yapmayı bırakmak bizim için fazlasıyla zor."

Thompson, savunma sektöründen NSA'nın iş verdiği yüksek maliyetli yüklenici firma sayısının diğer bazı teşkilatların verdiğinden çok az olması ve bunun sonucunda NSA'ya daha çok para ayırması için Kongre'ye daha da az baskı yapılması nedeniyle, Kongre'nin NSA'yı yıllarca ihmal ettiğine inanıyor. "Hill'de bütçeler belirlenirken daha fazla destek görmememizin nedenlerinden biri de," demekteydi, "savunma sanayisinde güçlü bir lobimizin olmamasıdır. Bilirsiniz ki NRO'nun* bütçesi yedi milyar dolardır. Ve ne zaman birisi nikel satın alınması hakkını onların elinden almak konusunda konuşacak olsa, Lockheed ve Boeing'den –özellikle de Boeing'den– ve diğer büyük savunma sanayi şirketlerinden insanlar hemen odada bitiverir ve şöyle derler: 'Senatör ya da Kongre üyesi (...) bunu yapamazsınız, çünkü bu sizin seçim bölgenizdeki bir iştir.'"

185) Birleşik Devletler İstihbarat Topluluğu'nun Rolleri ve Kabiliyetleri Hakkında Komisyon, "21. Yüzyıla Hazırlanmak: Amerikan İstihbaratı Üzerine Bir Değerlendirme" (1 Mart 1996), s. 96-97.

186) NSA, videokaset, "Servisler Direktör Yardımcısı Terry Thompson ve Teknik İşgücü Arasında Geçen Konuşmalar", (30 Eylül 1999).

* National Reconnaissance Office (Ulusal Keşif Ofisi): Birleşik Devletler Savunma Bakanlığı bünyesinde, dünya üzerindeki sorunlu bölgeleri belirlemek amacıyla uzay keşif sistemlerini tasarımlayan, yapan ve yürüten istihbarat kuruluşu. (ç.n.)

"Demek istediğim," diye devam etti Thompson, "onların [diğer teşkilatlar] savunma sanayisinde çok etkili lobileri var, çünkü bu piyasada çok para harcarlar. Biz bunu yapmıyoruz. On-on beş yıl önce yapardık. Artık yapmıyoruz, çünkü biz paramızı dört yüz ya da dört bin farklı yüklenici firma için harcıyoruz ve bu insan kalabalığı içinde bütçe görüşmeleri sırasında oraya giderek NSA bayrağını sallamak isteyecek insan bulmak çok zor."

Minihan, bir seferinde, askeri haberleşmeler görevlilerinden oluşan bir grubun önünde konuşurken, NSA'nın bütçe sorunlarını eski bir pilot deyişiyle özetliyordu: "Burun yere doğru yöneldi ve evler giderek büyüyor."[187]

187) "Federal Bytes", *Federal Computer Week* (3 Şubat 1997).

BEYİN

WDLDXTDKS'B AFSWDX GSADB GSKKYYQ YG CDKSZDC WYQD
RJEPBZYPZA QWXPK QWZLK QXLZ QJB KOXWAAWZR YWNBJKJQA
IBRUITRUL TEF HTHWEF BRTINRXX NTHXKF RU MRLM BRUIF
OHSQSHYJB LGADM-DYJBSL ŻDPSW MV DYQS DGK ZPLASLW
UABCHPC QTMQ EJHBC QJDDBH UPJAW MBVAW EPGXGVQQ

Bu, şimdiye dek gerçekleştirilen en hassas operasyonlardan biri olacaktı. Doktorlar ve teknisyenler erkenden toplanacak ve gece geç saatlere dek çalışacaktı. En küçük bir hata, son derece ciddi sonuçlar doğurabilirdi. Hasta hafızasını sonsuza dek yitirebilir ya da fonksiyonları ciddi şekilde zarar görebilirdi. Kripto Şehri ilk beyin nakli ameliyatına girmek üzereydi. Direktöre göre, "teşkilatın Sigint başarısının devam etmesi büyük oranda buna bağlıydı". Planlanması yıllarca sürmüştü. NSA, dünyadaki en büyük, en güçlü ve en gizli elektronik beyni yaratacaktı.

Fakat yeni merkezin istihdam edilebilmesi için öncelikle çok özel bir tesis inşa etmek gerekecekti. Daha sonra da, büyük ve hassas tonlarca –yaklaşık 150 tondan fazla– süper bilgisayarı OPS 1 Binası'nın ambar gibi kocaman bodrumundan, gizli şehrin, yaklaşık bir buçuk kilometre uzaktaki, gözlerden uzak, bol ağaçlı bir köşesindeki yeni evlerine taşımak gerekecekti. Birçok devlet kuruluşunda ve büyük şirketlerde bilgisayarların kapladığı alan metrekareyle ölçülürken, NSA'da dönümlerle ölçülür. "Oradayken, bilgisayarlar için ayrılan alan beş buçuk dönümdü"[1] diyordu, 1960'ların sonlarında direktörlük yapan Marshall Carter. "Bilgisayarları saymazdık; beş buçuk dönüm derdik." Daha fazla kapasiteli modern bilgisayarlar daha az yer kaplasa da, on yıl sonra bir NSA çalışanı şu yorumu yapıyordu: "Bu gün bu alan iki kat daha fazla."[2]

1) Korgeneral Marshall S. Carter'la görüşme (17 Temmuz 1980).
2) Bir NSA görevlisiyle görüşme.

Bilgisayarlar yerlerine yerleştirilir yerleştirilmez güvenli fiber optik bir omurilikle Karargâh/Operasyonlar Binası Kompleksi'ne bağlanacak ve –NSA'nın hiçbir kritik faaliyetini etkilemeden– yeniden hayata döneceklerdi. 1996'da nihayet tamamlandığında, NSA'nın Süper Bilgisayar Tesisi gezegendeki en güçlü düşünen makineler koleksiyonuna sahipti.

29 Ekim 1996 günü öğleden sonra, yeni binanın önünde duran Kenneth Minihan, kırmızı, beyaz ve mavi kurdeleleri kesmek için elinde bir makas tutuyordu. Hiçbir basın açıklaması yapılmamıştı; törenin nerede yapılacağı hakkında davetiyelerde tek bir ipucu bile yoktu. Fakat sonra, tam da tesisin adanacağı kişinin istediği gibi, tesisin adı Tordella Süper Bilgisayar Tesisleri olacaktı. Bu, bir insan adı verilen ilk NSA binası olacaktı. Makas renkli kurdeleleri keserken, küçük ama zarif yalınlıktaki bu alet, sonsuz bir karmaşanın hüküm sürdüğü binaya giden yolu açıyordu.

Modern şifre kırıcılığın tarihi ile bilgisayarların tarihi büyük oranda birbirini izler. 'İsim gizleme politikası' yüzünden NSA'nın bu işteki rolü tam anlamıyla gizli kalmıştır. Kuruluşunun yirmi beşinci yılında Bilgisayarlı Makineler Derneği'nin (*Association for Computing Machinery*) düzenlediği töreni, NSA sadece uzaktan seyretti. Benzer şekilde, Elektrik ve Elektronik Mühendisleri Bilgisayar Topluluğu Enstitüsü'nün çeyrek yüzyıl kutlama toplantısında bilgisayar öncüleri bir araya geldiğinde, NSA yine gelişmiş bir utangaçlık türü sergiledi.

Fakat, NSA'nın bilgisayarların gelişmesinde çok büyük katkısı olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Etrafı hâlâ kalın sır tabakalarıyla çevrili bu işlerin çoğundan sorumlu olan kişi Dr. Louis W. Tordella'dır – NSA'nın sır küpü.

İkinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde, bilgisayarların şifre kırma işindeki faydası biliniyordu ama kullanımı sınırlıydı. O sıralarda Sinyal Güvenlik Dairesi'nin (SSA) sadece on beş makinesi ve yirmi bir operatörü vardı. Fakat, 1945 ilkbaharına gelindiğinde, SSA, 407 makinede kart delen 1275 operatör ve şef istihdam ediyordu.

Teşkilatın, kullanımdaki çizelgeleme makinelerinden başka, şifre kırma işi için kullandığı özel makineleri de vardı. Hızlı Analitik Makineler (RAM) olarak bilinen cihazlar, vakum tüpler, röleler, yüksek hızlı elektronik devreler ve fotoelektrik prensiplerle çalışıyordu. Bunlar modern bilgisayarların habercileriydi, fakat çok pahalı ve çok fazla özel amaca yöneliklerdi. Çok özel şifre ve kodlara saldırmak amacıyla bu makinelerden belirli sayıda üretildi, çünkü bir şifre sistemi değişir ya da terk edilirse makinenin değeri kalmıyordu.

Deniz Kuvvetleri'nin Op-20-G'si, RAM'lerin tasarlanması ve üretilmesi için, Ulusal Para Kasası Eastman Kodak ve diğer birkaç firmayla sözleşme imzaladı. Öte yandan, Kara Kuvvetleri Sinyal Güvenlik Dairesi de Bell Laboratuvarları'yla daha sıkı işbirliğine gitti. Savaş sırasındaki büyük yüklenici firmalardan biri de IBM'di; şirket, ürettiği IBM tabülatörüne (çizelgeleme makinesi), standart delikli-kart sistemlerinin gücünü birkaç kat artıran çok özel bir ek parça yapmıştı.

SSA'nın kripto-analitik makinelerinden ikisi kocamandı.[3] Her biri milyonlarca dolar değerindeki makineler, ki bu rakam o zaman için olağanüstü bir meblağdı, eski Karanlık Oda'larda 200.000 insanın el ile yapabileceği işi yapabilecek kapasiteye sahipti. 1945 yılına gelindiğinde, başka bir devasa makine daha tamamlanmak üzereydi, bunun da gücü 5 milyon kripto-analizcisinin gücüne eşitti.

Tordella, dışarıdaki yüklenici firmaların yeni ve sofistike kriptoloji cihazı geliştirmeye devam edeceğini umuyordu. Fakat ortada savaş yokken, şirketler yeni araştırmalar yapmaya pek istekli değildi. Titiz güvenlik onayları, bunaltıcı fiziksel güvenlik ve cihazın piyasadaki sınırlı kullanımı, birçok firmanın bu sahadan çekilmesine yol açtı. Bu yüzden, kripto-grafiye ve sinyal istihbaratına aşina bir grup eski Donanma subayı, Donanma Güvenlik Grubu'nun en karmaşık görevlerinin bazılarını da üstlenen Mühendislik Araştırma Derneği'ni kurmak içim bir araya geldi.

Hemen hemen aynı zamanda, Pennsylvania Üniversitesi Elektrik Mühendisliği Moore Okulu'ndan bir grup mühendis ve matematikçi, ENIAC ("elektronik sayısal bütünleme bilgisayarı") adı verilen bir elektronik mucizesini tamamladı ve bu olay bilgisayar çağının doğumu sayıldı. ENIAC, vücudu beyninden çok daha büyük hantal bir devdi. Dokuz metreye on beş metrelik bir odayı neredeyse kaplayan 18.000 elektron tüpüne rağmen, depolama kapasitesi sadece yirmi rakamdı. Gene de, bu makine, çalışma hızında muazzam bir artış sağladı.

ENIAC'ın geliştirilmesi, bilgisayar teorisi üzerine bir dizi dersin verilmesine yol açtı. Moore Fakültesi'nde verilen derslerin iki sponsoru, Donanma Araştırma Ofisi'yle Ordu Donatım'dı. 8 Temmuz-31 Ağustos 1946 tarihleri arasında verilen bu derslere katılanlar arasında, bilgisayarların kripto-grafi ve sinyal istihbaratındaki potansiyel kullanımını değerlendirmekle görevli olan ve Tordella'nın Donanma Güvenlik Grubu'ndan arkadaşı Kıdemli Yüzbaşı James T. Pendergrass da vardı.

3) Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi, Çok Gizli/Ultra Rapor, "II. Dünya Savaşı'nda Sinyal Güvenlik Dairesi'nin Başarıları" (20 Şubat 1945), s. 16.

Pendergrass, konferanslardan çıktığında çok heyecanlıydı. Bilgisayarlar RAM'lerde olmayan esnekliği sağlayabilir gibi görünüyordu. RAM'lerin çoğu, yabancı bir şifre sistemini kırmak gibi tek bir soruna yönelik olarak tasarlanırken, bilgisayarlar çok çeşitli problemlerin çözümünde kullanılabilirdi. "İnanıyorum ki, şu an tasarım aşamasında olan matematiksel bilgisayarlardaki genel amaç, *genel amaçlı kripto-analitik makinelerdir*"[4] diye yazıyordu Pendergrass. "Bina 4'teki herhangi bir analitik makinenin yapabileceği her şeyi bir bilgisayar yapabilir ve bu sorunların önemli bir kısmına daha kısa sürede çözüm bulabilir."

Pendergrass olumlu raporunu sunduktan kısa bir süre sonra, sinyal istihbarat topluluğunun ilk bilgisayarının tasarımı ve üretimi konusunda Güvenlik Grubu ile Mühendislik Araştırma Derneği arasında görüşmeler başladı. Fakat adı ne olacaktı? Tordella ve meslektaşlarının tartışmalarına kulak misafiri olan bir astsubay, "Barnaby" çizgi romanının kafadan çatlak devi "Atlas"ın ismini önerdi. Ve Atlas ismi uygun bulundu. Aralık 1950'de Güvenlik Grubu'na teslim edildiğinde, Atlas'ın 16.384 kelimelik etkileyici bir kapasitesi vardı; Birleşik Devletler'in silindir bellekli (*drum memory*)* ilk paralel elektronik bilgisayarıydı. İlkiyle aynı ikinci bir bilgisayar, Mart 1953'te NSA'ya teslim edildi.

Makinenin en önemli parçası vakum tüpüydü. "O sıralar dünyadaki en büyük vakum tüpü devre parçaları koleksiyonuna sahiptik"[5] diyordu NSA'nın eski araştırma şefi Howard Campaigne. "Vakum tüplerinin ömrü, kullandığımız vakum tüplerinin türleri ve bunları nasıl korumamız gerektiği hakkında herkesten çok daha fazla şey biliyorduk." Vakum tüpleri, diyordu, elektrik ampulü büyüklüğündedir. "Ve siz bir sürü ampulü bir araya getirdiğinizde, onları soğutmak için havalandırmanız gerekir. Bu yüzden, her makine için on beş tonluk havalandırma tertibatımız olurdu."

Pendergrass'ın raporundan etkilenen tek kişi Tordella değildi. Raporun bir kopyası da, hemen hemen aynı saatlerde Arlington Hall'daki Kara Kuvvetleri Güvenlik Dairesi'nden (ASA) Sam Snyder'in masasına bırakıldı. "Kasım 1946'da bu raporun bir kopyasını masamda gördüğümde çok heye-

4) NSA, J. T. Pendergrass, "Yüksek Hızlı Sayısal Hesaplama Makinelerinin Kripto-analitik Kullanımı", (1946), s. 1-2.

* Genellikle programlanamaz rasgele erişimli bellek (RAM) olarak kullanılan, dış yüzeyinde mıknatıslanabilen bir kaplama bulunan döner silindir şeklinde bellek. (ç.n.)

5) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Dr. Howard Campaigne'nin hatıraları (29 Haziran 1983), s. 75-89.

canlanmıştım"[6] diye hatırlıyordu Snyder. "Hemen patronum Dr. Solomon Kullback'in ofisine koştum ve şuna benzer şeyler söyledim: 'Bunun gibi bir makinemiz olmalı. Bununla neler yapabileceğimizi bir düşünsenize!'" Kullback, Snyder'i olasılıkları araştırmamakla görevlendirdi; Snyder ertesi seneyi, Princeton Üniversitesi İleri Araştırmalar Enstitüsü'nden John von Neumann gibi uzmanlarla buluşarak ve bilgisayar üzerine araştırmalar yapan enstitü ve özel şirketleri ziyaret ederek geçirdi. "O zamanlar," diyordu Snyder, "teşkilatta para bir amaç değildi, istediğimiz kadar alabilirdik."

Nihayet ASA, Abner adını verdikleri kendi şifre kırma bilgisayarını üretti. "Bu adı bir çizgi roman karakterinden aldık"[7] diyordu, uzun süredir NSA'da bilgisayar uzmanı olarak çalışan Snyder. "Pek zeki olmayan büyük ve kaba Li'l Abner Yokum. Çünkü, büyük ve kaba işler yapabilen bilgisayarların akıllı olmadıklarına inanırdık; sadece basit komutları yerine getirebilir, fakat kendi başlarına düşünemezlerdi." Başlangıçta Abner'a on beş basit program ya da 'komut' yüklendi (daha sonra iki katına çıkarıldı). Gene de, 1952 Nisan'ında gizlice tamamlandığında, zamanının en sofistike bilgisayarıydı. Sadece standart delikli bilgisayar kartıyla değil, aynı zamanda delikli kâğıt bant, manyetik bant, paralel yazıcı, daktilo veya konsolla da bilgi girebiliyor ya da alınabiliyordu.

NSA'da, Tordella, yüksek düzeyli kripto-analizlerinden sorumlu NSA-70'in şefi oldu. 1954'te, daima daha gelişmiş bir bilgisayar için baskı yapan ona ve diğerlerine destek geliyordu. Harvard'dan bir profesör, sürpriz bir saldırı karşısında Birleşik Devletler'in zayıf yanlarını araştıran James Killian, bir savaşın ilk sinyallerinin yüzde 90 oranında sinyal istihbaratından gelmesi kaçınılmazdır demekteydi. Fakat nükleer saldırıların birkaç dakika içinde başlatılabileceğine işaret ediyor ve bu nedenle dinleme ve kod kırma işlemlerinde geçen süreninde kısalması gerektiğini söylüyordu. "O günden sonra," diyordu eski bir NSA'lı, "Sigint'e daha fazla yoğunlaşıldı."[8]

Birkaç yıl sonra, Temmuz 1956'da, NSA'nın şimdiye dek üstlendiği en pahalı ve aynı zamanda pek çok kişiyi/şeyi etkileyen araştırma programlarından biri doğdu. Ama doğum yeri, Araştırma ve Mühendislik'teki tebeşir tozlu yazı tahtaları değil, bir kokteyl partiydi. İçkilerin ardından, NSA'nın birkaç üst düzey donatım planlamacısı ile Direktör Canine teşkilatın bazı

6) Sam Snyder, "Sam and Ray and Abner", *The Phoenician* (NSA'dan emekli olanların kurduğu Phoenix Topluluğu'nun bir yayını) (Kış 1995-1996), s. 13-14.

7) *A.g.e.*

8) NSA, Tom Johnson, "NSA'yı Kurtarma Planı", (Dr. Louis Tordella'nın ölümü üzerine yayınlanan tarihsiz NSA broşürü), s. 7-8.

daimi sorunlarını tartışmaya başladılar. Listenin en tepesinde, tek işleri sürekli artan veri miktarına saldırmak olan şifre kırıcılarla, bu ihtiyaçları karşılamak için hep daha büyük ve daha hızlı bilgisayarlar tasarlayıp üreten mühendislerin mücadelesi vardı. Yeni cihazlar ne kadar güçlü olursa olsun, mühendisler bu teknolojiyi yakalayabileceklermiş gibi görünmüyordu. Tordella, ikinci nesil bilgisayar teknolojisinin araştırılması için baskı yapmaya başladı.

O sıralarda, NSA, teşkilatta kullanılan ilk örneksel masaüstü bilgisayarı, PACE-10'u[9] kullanıyordu. Çalışması için başka cihazlara gereksinimi yoktu, mantığı bile kendindendi. Kâğıt çıktılar bir yazıcıdan alınıyordu. Uyumlu ek ünitelerin kendi kabloları vardı ve her bir panel farklı matematiksel bir fonksiyonu yerine getirmek üzere yerleştirilmişti. Çok karışık bir matematik problemi çözmek için, uygun panellerle kabloların tümünün birbirine bağlanması gerekiyordu. Komutlar girildikten sonra, bir problemi çözmek on beş ile altmış saniye arasında sürebilirdi.

Çizim masasındaki ikinci nesil bilgisayarın adı Hasat (*Harvest*) idi. Zamanın en gelişmiş bilgisayarlarından yüz kat daha hızlı çalışması tasarlanmıştı, fakat tamamlanmasına daha birkaç yıl vardı. Bu duruma çok kızan Canine en sonunda patladı: "Lanet olsun! Sizlerden beyler, o adamların [bilgisayar şirketleri] önüne geçmenizi istiyorum! Bana bin megahertzlik bir makine yapın! Parayı ben bulurum!"[10]

O sıralarda, NSA'nın REMP (Araştırma, Mühendislik, Matematik ve Fizik) Bölümü'nün başında, TICOM'un bir parçası olarak yüksek seviyeli Rus 'Fish' şifre sisteminin ortaya çıkarılmasına yardımcı olan Howard Campaigne vardı. "Hasat fikri gündeme geldikten sonra," diyordu Campaigne, "araştırma yapan bizler başka şeyler düşünmeye başladık. Önerilerden biri de, daha büyük bir programımızın olması gerektiğiydi. Manhattan Projesi gibi saldırmalıydık. Gerçekten peşinden gitmeliydik. Ve böylece, hayalimizde bu 'Şimşek Proje'sini (Project Lightning) yarattık."[11]

Campaigne'e göre, her şeyin mümkün olduğu zamanlardı. "Daima şaşkınlığa uğrardık"[12] diyordu Campaigne. "Pahalı görünen bir fikrimiz olurdu ve

9) NSA, "Okutman Kitabı" (Ocak 1996), s. 25.

10) NSA, Birleşik Devletler Kriptoloji Kuruluşlarının Dijital Bilgisayar Endüstrisi Üzerindeki Etkisi" (Mayıs 1977), s. 1-28.

11) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Dr. Howard Campaigne'nin hatıraları (29 Haziran 1983), s. 62.

12) *A.g.e.*, s. 73-74, 76.

her seferinde bizi destekler, devam edin derlerdi – 'Yapın'. Meslek hayatımın çok büyük bölümünde yukarıdakiler tarafından hep teşvik edildik. Yapabileceğiniz bir şey gördüğünüzde, yapın. Bazı hatalar yaptık, ama genellikle, uğraştığımız işlerin büyük kısmında hiç değilse kısmen başarılı olduk." Bu başarıların arasında, vakum tüplerinin transistorlarla değiştirdiği ilk katı yapılı (*solid-state*) bilgisayarın geliştirilmesi de vardı. Ardından, "Bogart" adı verilen bir bilgisayarda, bu transistorlar da manyetik çekirdeklerle değiştirildi.

Fakat, 1960'ların sonlarında, diyordu Campaigne, işler değişmeye başladı. "Atmışların sonlarına doğru bize verilen teşvik giderek kesildi. Bütçede kesinti yapmak zorunda olduklarını söylüyorlardı. Onsuz da yapmalıydık. (...) [Araştırma-geliştirmeye ayrılan payın toplam NSA bütçesinin] yüzde beşinden fazla olması gerektiğini savunurdum hep. Yüzde yedi, yüzde sekiz [civarında] olmalıydı. (...) Şimşek Projesi sırasında yıllık bütçem dokuz milyon dolardı. Ve 1969'da ayrıldığımda, ki benim son mali senemdi bu, bütçemiz 3 milyon dolardı. Üçte bir oranında azalmıştı. (...) Ve sözleşmeyle yaptırdığımız işler de oldukça azalmıştı. Yapılan tüm sözleşmelerin mali değerleri eskiye oranla çok küçülmüştü. Böylece, emekliliğe hak kazandığımda, dedim ki, 'Haydi, deh, bunca kesintiyle buralarda kalmanın bir anlamı yok.' Ve ayrıldım."[13] 1990'ların sonlarında, NSA bütçesinden araştırma-geliştirmeye ayrılan pay (Campaigne zamanındakinin de altına düşerek) teşkilat bütçesinin yüzde 4'ünden daha azdı.[14]

NSA'nın ilk başarılarının bir kısmının altında yatan neden, diyordu Campaigne, risk almaktaki istekliliğiydi. "Araştırma-geliştirmede çalışan insanların yapması gereken tek şey bir şeyleri denemektir"[15] diyordu. "Deneyler yapıyorlar. Ve bu yüzden çok başarısızlığa karşılık az başarı elde etmeleri beklenir. Aslında, geçmişe bakarsak, kazanmaları gerekenden çok daha fazla başarı kazanmışlardır." Daha sonra, NSA'nın büyümesiyle birlikte, cesur deneyler daha az yapılır oldu. "Bunun nedeni, aldıkları şu lanet tedbirlerdir. Bakın, bizim zamanımızdan daha ihtiyatlıdırlar. En azından bizim olmamız gerekenden daha ihtiyatlı. (...) Bence bunun nedeni araştırmacıların iyi görünmek istemeleridir. Orada sadece deney yapmak için bulunsalar da, başarısız olmak istemiyorlar. Başarılı olmayı seviyorlar. Ama,

13) A.g.e., s. 74, 88, 95.

14) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Korgeneral Kenneth A. Minihan'ın hatıraları (8 Mart 1999), s. 3.

15) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Dr. Howard Campaigne'nin hatıraları (29 Haziran 1983), s. 83-84.

aslında, araştırma-geliştirme faaliyetlerini yöneten birinin, 'Beyler, farkında mısınız, gerekenden fazla tedbirlisiniz. Kalkın ve deneyler yapın,' demesi gerekir."

Campaigne'nin iyimser, 'maliyeti ne olursa olsun ileri' felsefesi, ne kadar zor olursa olsun her şifre makinesinin eninde sonunda çözülebileceğine olan inancından kaynaklanıyordu. "Kırılamaz şifre diye bir şey yoktur," diyordu, "ve saçma olduğunun farkında olmaksızın bu tür şeyler hakkında konuşan insanlar beni sinirlendiriyor. (...) Fakat insanlar, kırılamaz şifre diye bir şeyin olabileceğini düşünmekten kendilerini alamıyor."[16]

Gizlilik, Kongre'den para almaya çalışırken NSA'nın daima en büyük güvencesiydi. "O günlerde tüm komisyon üyeleriyle çok yakın ilişkilerimiz vardı ve gizlilikten etkileniyorlardı"[17] diyordu, NSA'da Rusça şifrelerin kırılması işinden sorumlu olan ve aynı zamanda TICOM'un eski çalışanlarından Arthur Levenson. "İstediklerimizin çoğunu alıyorduk ve aldıklarımızı nasıl kullanacağımız konusunda da tam yetkiliydik." Eski çalışanlardan bir diğeri, kongrenin gözetimi hakkında şöyle demekteydi: "O günlerde hiçbir şeyimiz yoktu."[18] Komisyonun bütçe tahsislerini görüştüğü kapalı oturumlarında General Canine'e bir soru sorulduğunda, en favori cevabı şu olurdu: "Kongre üyesi, gerçekten bunun cevabını bilmek istemezsiniz. Öğrenirseniz gece uyuyamazsınız." Eski çalışanlardan biri, "Ve tüm üyeler birbirine bakar ve konuyla ilgili onay verilirdi" diyordu.

NSA'nın beş yıllık 'bin-megahertzlik elektronik' geliştirme yarışına Kongre'nin 25 milyon dolarlık tahsisi Eisenhower tarafından da onaylandı.

Şimşek Projesi için araştırmalar Haziran 1957'de başladı. Tarihin hükümet destekli bu en büyük bilgisayar araştırma projesinin yüklenicileri arasında Sperry Rand, RCA, IBM, Philco, General Electric, MIT, Kansas Üniversitesi ve Ohio Devlet Üniversitesi bulunmaktaydı. Projenin başlıca hedefi devre sistemlerinin kapasitesini 1000 kat artırmak olsa da, bilgisayar bilimindeki gelişmeler beklentilerin çok ötesinde sonuçlar verdi. Araştırmada, parçaların az ısı yaymaları, parça boyutlarının minimize edilmesi ve tünel diyotları denen süper hızlı değiştirme cihazlarının geliştirilmesi üzerine çalışmalar yürütüldü.

16) A.g.e., s. 104.

17) NSA, Arthur Levenson, "Louis Tordella: As Colleagues Remember Him", *Cryptolog* (İlkbahar 1996), s. 13.

18) Cecil Corry, *a.g.e.*

Şimşek Projesi'nin en değerli getirilerinden biri de, NSA'nın en genel amaçlı bilgisayarı olarak tasarlanan devasa Hasat kompleksinin geliştirilmesinde bir patlamaya neden olmasıdır. Yıllarca bilgisayarlar, dünyanın birçok ülkesi tarafından kullanılan İsviçre yapımı Hagelin kompleksi gibi özel şifre kırma makinelerine saldırmak için tasarlandı. "Eskiden her problem için özel bir cihaz yapardık"[19] diyordu Howard Campaigne. "Ve çok etkili bazı cihazlar yaptık. Fakat bunları yapmak daima çok zamanımızı alırdı. Problemi formüle etmek, cihazı tasarlamak, üretmek, kusurlarını gidermek zorundaydık, ve tüm bunları yaparken bazı operasyonları da yürütmek zorundaydık."

Ancak Hasat gibi süper güçlü bir bilgisayarın, hem Hagelin makinesine hem de diğer ülkelerin çeşitli şifre makinelerine ve sistemlerine saldırabileceği umuluyordu. "Bilgisayarlar karmaşıklaştıkça," diyordu William F. Friedman'in ilk öncülerinden Solomon Kullback, "genel amaçla kullanılan bu yüksek hızlı bilgisayarların bir tanesini Hagelin'in hareketlerini simüle etmeye programlamak ve onları Hagelin sorununu çözmek için kullanmak mümkün hale geldi."[20] Bununla birlikte, bilgisayar sadece Hagelin makinesiyle sınırlı olmayacaktı.

Bilgisayar için başlangıçta düşünülen isim "Plantasyon"du, fakat Beyaz Saray'ın bu ismi acil bir yer değiştirme operasyonu için kod kelime olarak seçtiği anlaşıldı. "İçerisinde ağıl veya ahır benzeri şeylerin olduğu modüler bir bilgisayar düzeneğine sahip olmak (...) düşünülüyordu ve plantasyon bu düzeneğin merkezi ya da merkeze benzer bir şeyi olacaktı"[21] diye hatırlıyordu Howard Campaigne. "Böylece, plantasyonla ilgili şeylerin bir parçası olarak ona Hasat ismini verdiler."

On yıldır NSA'nın araştırma-geliştirme bölümünün başında bulunan Solomon Kullback'ın, ne denli değerli oldukları ortaya çıkıncaya kadar bu bilgisayarlar konusundaki ilgisizliği çok ironikti. "Bizim işimize hiç burnunu sokmadı" diyordu Campaigne. "Bizi durdurmaya ya da benzer bir şey yapmaya da kalkışmadı, sadece bu işte hiç hevesli değildi. Ama sonradan, bilgisayarlara bir sürü para harcamaya başladı. Ve bu şekilde davranan birçok insan vardı."[22]

19) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Dr. Howard Campaigne'nin hatıraları (29 Haziran 1983), s. 73.

20) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Dr. Solomon Kullback'in hatıraları (26 Ağustos 1982), s. 136.

21) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Dr. Howard Campaigne'nin hatıraları (29 Haziran 1983), s. 62.

22) *A.g.e.*, s. 85.

1955'te, IBM en büyük bilgisayarını tasarlamaya başladı: Stretch. Stretch o kadar büyüktü ki, IBM tasarımcıları onun sadece iki müşterisi olabileceğine inanıyordu: NSA ve Atom Enerjisi Kurumu (AEC). Yüksek çoğaltım hızının sağladığı üstünlüklerden dolayı, bilgisayar için ilk sipariş AEC'den geldi. Fakat daha esnek ve çok büyük miktarda bilgiyi kullanabilen bir sistemin arayışında olan NSA, bilgisayarı bu ihtiyaca daha uygun hale getirmeleri için mühendisleri yeniden çizim masalarının başına yolladı. Nisan 1958'de tasarımın son şekli onaylandı ve Şubat 1962'de teşkilata uzun zamandır beklediği Stretch'i –modifiye edilmiş ve hızı ciddi oranda artırılmış olarak– teslim edildi. "IBM bunun kendileri için kötü bir deneyim olduğunu düşünüyordu, çünkü işin tamamı düşünüldüğünde, Strecth'ten para kaybetmişlerdi"[23] diyordu Howard Campaigne. "Ve o günden sonra büyük bilgisayar işlerine girerken çok dikkatli davranmaya başladılar. Aslında bu işi Seymour Cray'e bıraktılar."

NSA'nın devasa Hasat kompleksinin kalbi –ya da daha uygunu beyni– olarak yerine yerleştirildiğinde, Strecth bile minicik görünmeye başladı. Bilgisayara iliştirilen bir dolu tuhaf ve karmaşık aksesuar, makineyi aslından iki kat büyük gösteriyordu. Bunların biri, bazı can sıkıcı ve uzun zaman alan kripto-analitik fonksiyonları yapabilen Akım İşlem Ünitesi'ydi. Bu ünitenin şifre kırma işindeki en önemli üstünlüğü, kriptolu bir metni alfabenin harflerinden oluşturulan akla gelebilecek her türlü kombinasyona karşı hızla test edebilme kabiliyetine sahip olmasıydı. Şifreyi kıracak doğru harf kombinasyonunu bulmak için milyonlarca deneme yapılması gerekebileceğinden hız çok önemlidir. "Yüksek kapasite elde etmenin bir yolunun da hızı artırmak olduğunu çok iyi biliyorduk"[24] diyordu Campaigne. Bir NSA ekibinin yaptığı değerlendirme, bazı uygulamalarda Hasat'ın piyasadaki en iyi bilgisayarlardan 50 ile 200 kat daha güçlü olduğunu ortaya koydu.

II. Dünya Savaşı'nda, Birleşik Devletler Donanması'nın *bombe* diye bilinen şifre kırma makineleri saniyede 1300 karakteri test edebiliyordu. Diğer bir deyişle, Alman kilidini açacak doğru anahtarı bulabilmek için saniyede 1300 farklı anahtar deniyordu. Hızı saniyede 3 *milyon* karakter artırılan Yeni bir Akım İşlem Ünitesi'yle 230.000 katlık bir artış sağlandı. Böylece NSA, doğru olanı bulabilmek için saniyede 3 milyon yeni anahtar deneyebiliyordu – gerçekten şimşek hızıyla.

23) A.g.e., s. 62.
24) A.g.e., s. 64.

Hasat, bir izleme listesindeki 7000 farklı hedef kelime ya da cümleyi içerip içermediğini araştırmak için, tek bir yabancı şifre sisteminden her biri yaklaşık 500 karakterlik 7.075.315 dinlenmiş mesajı işlemden geçirebilirdi. İzleme listesi 'denizaltı' ya da 'tabur' gibi sözcüklerden ya da çok önemli liderlerin isimlerinden oluşabilirdi. Her şey sadece üç saat on beş dakikada tamamlanırdı: dakikada ortalama 30.000'in üzerinde dinlenmiş mesaj.

Paslı bir hazine sandığında her kuruşu biriktiren cimri insanlar gibi, NSA'nın bilgisayar bilimcileri de mikro-saniyeleri biriktirir. "Yeterince mikro-saniye biriktirdiğinizde, bir de bakmışsınız inanılmaz hızlı bir makineniz olmuş"[25] diye hatırlatıyordu Solomon Kullback.

Hasat NSA'nın sadece hızını artırmadı, aynı zamanda, saniyede yaklaşık 10 milyon karakterlik veriyi depolamaya ve yeniden okumaya olanak sağlayan özel tasarımlanmış bir sistemle hafızasını da genişletti.[26]

Hasat'la birlikte gelişen alanlardan bir diğeri de, Traktör adı verilen bir ünite sayesinde bellekteki bilginin yeniden okunabilmesiydi. Traktör, her biri 90 milyon karakter depolama kapasitesindeki 480 makaralık bir manyetik bant kütüphanesinden istenen bilgiyi otomatik olarak bulabiliyordu. Makineler doğru bandın yerini saptar, takar ve bilgiyi saniyede 1.128.000 karakterlik akıl almaz bir hızla transfer etmeye başlardı – zamanın gizli bir NSA belgesine göre bu, "mevcut bilgisayar bant teknolojisinin çok ötesinde bir hızdır". Manyetik bantların çoğu her bir inçe 100 bit depolayabilirken, NSA aynı yere 3000 bit depolamayı –ve sonra bu bilgiyi saniyede 235 inçlik bir hızla okuyucu kafalara iletmeyi– başarmıştı.

Özel ve çok güvenli bir Sigint Haberleşme Sistemi, NSA'daki analizcileri, dünyanın her yerindeki dinleme karakollarından gelen bilgilerle besler. İlk kez Pearl Harbor baskınının arifesinde açılan sistem, 1960'ların ortalarına kadar günde 25 milyon sözcük taşıdı. Hasat'ı kullanan analizciler, daha sonra bu şifreli haberleşmeleri işlemden geçirirdi.

Başka bir sistem, herhangi bir dinleme operatörünün dünyanın uzak bir yerindeki bir dinleme karakolunda yakaladığı kritik önemdeki bir istihbaratı, büyük bir hızla ve doğrudan Birleşik Devletler başkanına ulaştırır. 1957'de Sovyetler Birliği'nin *Sputnik*'i sürpriz bir şekilde uzaya fırlatması, istihbarat topluluğu içinde büyük bir depreme neden oldu. O sıralarda, kritik istihbarat içeren bir mesajın Beyaz Saray'a ulaşması ortalama 8 saat

25) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Dr. Solomon Kullback'in hatıraları (26 Ağustos 1982), s. 129.

26) Hasat'la ilgili ayrıntılar NSA'dan alınmıştır, "HARVEST: NSA's Ultra High Speed Computer", *Cryptologic Milestones* (Kasım 1968), s. 1-4.

35 dakika sürüyordu. Başkan Eisenhower bu sürenin dakikalar düzeyine düşürülmesini istedi. 27 Ağustos 1958'de yapılan ve Eisenhower'ın da hazır bulunduğu bir Ulusal Güvenlik Konseyi toplantısında, CIA direktörü Allen Dulles da Eisenhower'la hemfikirdi: "Bilgiyi zamanında Washington'a iletecek iletişim araçlarına sahip olamadıktan sonra denizaşırı yerlerde kritik istihbarat toplamanın hiçbir anlamı yoktur."[27]

Bir ay sonra, Tordella, Eisenhower'la Oval Ofis'te yapılan bir toplantıda CRITICOMM[28] olarak bilinen bir sistem önerdi. Tordella sistemin maliyetini ve yararlarını kısaca anlattıktan sonra, Eisenhower savunma bakanı yardımcısına döndü ve "Bu işi halledin" dedi. Altı ay içinde, NSA, istihbaratın iletilme süresini 8 saatten 52 dakikaya düşürmeyi başardı. Sonraki altı içindeyse, teşkilat, nerede dinlenmiş olursa olsun, KRİTİK istihbarat içeren bir mesajı 13 dakika içinde Eisenhower'ın masasına koyabiliyordu. Ve nihayet bu süre üç ya da beş dakikaya düştü.

Son olarak, Hasat, RYE[29] kod adlı bir sistemle uzaktan erişilebilir hale geldi, böylece NSA'ın her yerinden analizciler ana bilgisayara onlarca uzak terminalden girebilmeye başladı. O sıralarda yayınlanan gizli bir raporda, "RYE, teşkilatın çok daha fazla sayıda işletilebilir kripto-grafik sisteminin yerini saptayabilmesine ve 'kriz' durumunu izleyebilmesine olanak sağladı." deniyordu. "O günlerde çeşitli yöntemlerle okunması saatler ya da günler alan birçok mesaj (ki aslında bu sürecin hiçbir şekilde uygulanabilir bir tarafı yoktu), artık makinelere yüklenebiliyor ve dakikalar içinde deşifre edilebiliyor. (...) Çözülmüş bir sistemdeki büyük bir mesaj grubunun deşifre edilmesi, yine bu sistem sayesinde sıradan bir iş haline geldi."

İlk yapıldığında, Hasat'ın parlak geleceğini çok az kişi önceden görebilirdi. En iyi analizcilerin birçoğunu bile şaşırtan karmaşıklığı yüzünden, sisteme başlangıçta beyaz bir fil olarak bakıldı. Çalışanlar için düzenlenen geziler sırasında, bu kocaman kutu biçimindeki makine parmakla gösterildi ve alay konusu oldu. Görevliler onu, "güzel ama çalışmıyor"[30] diyerek küçüm-

27) Beyaz Saray, Çok Gizli/Sadece Yetkililerin Görebileceği tezkere, "Ulusal Güvenlik Konseyi'nin 378. Toplantısındaki Tartışmalar, 27 Ağustos 1958" (28 Ağustos 1958), s. 2. (DDEL, Ann Whitman Dosyaları, NSC, Kutu 10). Ayrıca bkz. CIA, Çok Gizli/Eider tezkeresi, Huntington D. Sheldon'dan Andrew J. Goodpaster'a (19 Ocak 1959) (DDEL, Genel Sekreterlik Ofisi, İstihbarat, Kutu 15).

28) NSA, "The SIGINT Communications System", *Cryptologic Milestones* (Eylül 1965), s. 1-4; Tom Johnson, "NSA'yı Kurtarma Planı."

29) NSA, "Remote-Access Computer System", *Cryptologic Milestones* (Ağustos 1965), s. 1-4.

30) NSA, Çok Gizli/Sadece Comint Kanalları, Dr. Solomon Kullback'in hatıraları (26 Ağustos 1982) (Robert D. Farley'in yorumu, s. 133-34.)

sedi. Fakat tüm fonksiyonlarıyla anlaşıldığında makine o kadar başarılı oldu ki, on dört yıl boyunca aralıksız kullanıldı. Teşkilat, Hasat'ı, daha gelişmiş bir sistemle ancak 1976'da değiştirdi.

Bilgisayarlar şifreleme ve şifre kırma işinde giderek daha gerekli oldukça, Sovyetler Birliği'nin bu alanda yapıyor oldukları, özellikle de uzay araştırmalarında kaydettiği gelişmeler konusunda kaygılar duyulmaya başlandı. 1959'da, Rusya ile yaptığı bilgisayar savaşında Birleşik Devletler'in nerede olduğunu araştırmak için çok gizli bir panel yapıldı. Sonuçlar cesaret vericiydi. O zamana kadar, Birleşik Devletler hükümetinin elinde, 300'ü yüksek performanslı ve her biri 1 milyon dolardan fazla değerde olmak üzere, yaklaşık 3000 bilgisayarı vardı. Bununla birlikte, Rusya 400'den az bilgisayara sahipti ve bunların sadece 50 tanesi büyük makinelerdi.

Bir süre için her iki ülke de karşılaştırılabilir hızlara ulaşsa da –Sovyet M-20'si neredeyse IBM 709 kadar hızlıydı– transistorların geliştirilmesiyle Amerikan bilgisayar bilimciler bu yarışta Rus meslektaşlarını geride bıraktı. Gene de, gizli panel raporlarında aşırı güvene karşı bir tavsiye yer alıyordu. "Bu konuyu önceliklerinin en başına koyduğu takdirde, Sovyetler Birliği 2-3 yıl içinde bilgisayar üretimi kapasitesini ABD'ninkine eşit hale getirebilir."[31] Fakat, raporda ayrıca, "Bu tür bir önceliğe niyetlendiklerine dair bir kanıt yoktur" deniyordu. Ne de, diye ekliyordu rapor, Sovyetler Birliği Şimşek Projesi'ne eşdeğer bir programla uğraşmaktadır.

Hasat'tın ardından, NSA'nın beyni Carillon (*çan takımı*) ve Lodestone (*mıknatıs taşı*) kodlarıyla, bir insan beyni gibi sağ ve sol loblara bölündü. Carillon, o dönemin IBM 360'larından üretildi, daha sonra dört devasa IBM 3033'le birleştirildi ve dakikada 22.000 satır yazabilen üç IBM yazıcısına bağlandı.

Fakat Lodestone daha da güçlüydü. Duvarları sarı, halıları altın renkli bilgisayar salonunun ortasında, dev depolama üniteleri ve ön-uç ara yüzeyleriyle göze çarpan Lodestone'u, 4,5 ayak genişliğinde ve 6,5 ayak yüksekliğinde, yarım daire şeklinde açık sarı ve koyu yeşil renkli dekoratif paneller çevrelemekteydi ve onların da etrafını döşemeleri siyah vinilden laboratuvar tipi bir oturak çepeçevre dolanıyordu. Salon, öğle yemeği ya da öğleye doğru verilecek bir kahve molası için ideal bir dinlenme mekânı izlenimi veriyordu. Ne var ki, burası, zamanının en hızlı, en güçlü ve en pahalı bilgisayarının çalıştığı bir merkezdi.

31) Beyaz Saray, Çok Gizli/Noforn, "Başkanlık Bilimsel Danışman Komitesinin Bilgisayar Paneli Raporu" (11 Eylül 1959), s. 3.

Wisconsin'de, Leinenkugel biraları ve Chippewa kaynak sularıyla da tanınan bir kasaba olan Chippewa Falls'daki tesislerinde Cray Araştırmalar tarafından üretilen 15 milyon dolarlık CRAY-1, güzel bir kadın kadar cezp ediciydi. Şakacı birinin bir zamanlar dediği gibi, içinde "dünyanın en pahalı aşk koltuğunun"[32] olduğu bilgisayar, her biri baş parmak tırnağı büyüklüğünde 200.000'den fazla entegre devre, 3.400 baskılı devre levhası ve 96 kilometrelik kablodan oluşuyordu. Beş tonluk ve 6,5 metrekarelik ünite o kadar sıkıştırılmıştı ki, bilgisayar gövdesinin duvarlarının çevresinde alüminyum-paslanmaz çelik dikey soğutma çubukları kullanan eşsiz Freon soğutma sistemi olmasa, ürettiği sıcaklık makineyi birkaç saniye içinde erimiş bir metal yığınına dönüştürebilirdi.

Bu süper bilgisayar fikri, çok nadir röportaj ya da fotoğraf veren ama bilgisayar bilimindeki en etkili simalardan biri olan utangaç ve esrarengiz mühendis Seymour Cray'e aitti. *Time* dergisi 1988'de, "elektrik ampulü için Edison ya da telefon için Bell neyse, süper bilgisayarlar için Cray Araştırmalar Şirketi'nin kurucusu Cray de odur"[33] diye yazıyordu. Laboratuvarında olmadığı zamanlarda, Cray muhtemelen, Wisconsin'deki evinin altından yakınlardaki ormana doğru yavaşça tünel kazıyordur. Sekiz ayak yüksekliğinde ve dört ayak genişliğindeki tünelin dört yanı da sedir tahtalarla kaplıdır. Yukarıda bir ağaç devrilip tünelin çatısına düşse, Cray açılan deliği, yerleştirdiği bir periskopla gözetleme yerine dönüştürürdü.

Cray için tünel, hem ilham hem de eğlence demekti. "Evde olduğumda çalışırım"[34] diyordu, ziyaretine gelen bir bilim adamına. "Üç saat boyunca çalışırım, derken cevap bulamamaya başlar, ilerleyemez olurum. O zaman işi bırakır ve tünele çalışmaya giderim. Dört parmak kazmak ve etrafını sedirle kaplamak en az bir saatimi alır." Cray, şakayla karışık devam ediyordu: "Şimdi, sizin de gördüğünüz gibi, Wisconsin ormanındayım ve ağaçların içinde cinler var. Gittiğimi gördüklerinde ofisime gelir ve tüm problemlerimi çözerler. Sonra yeniden yukarı çıkar ve biraz daha çalışırım." Sonradan Cray Araştırmalar'ın başkanı olan John Rollwagen'a göre, "Gerçek iş, Seymour tüneldeyken ortaya çıkıyordu."

Cray meslek hayatına, 1950'lerde Mühendislik Araştırmaları Derneği'yle[35] birlikte şifre kırma makineleri yaparak başladı ve sonra geleceğin

32) Bir NSA görevlisiyle görüşme.

33) Phillip Emler-DeWitt, "Fast and Smart", *Time*, 28 Mart 1988, s. 54-57.

34) *A.g.e.*, s. 57.

35) Bkz. Erwin Tomash ve Arnold A. Cohen, "The Birth of an ERA: Engineering Research Associates, Inc., 1946-1955", *Annals of The History of Computing*, c. 1, no. 2 (Ekim 1979), s. 83-96.

NSA araştırma şefi ve direktör yardımcısı Howard Engstrom tarafından yönlendirildi. Cray'in hayali, saniyede 150-200 milyon hesaplama yapabilen bir sayı parçalayıcısı yapmaktı. Bu, zamanın genel amaçlı bilgisayarlarının sahip olduğu kapasitenin 20-100 katı arasında bir kapasite demekti – yarım düzine IBM 370/195'in kapasitesine eşit.

İlk CRAY-1, 1976 ilkbaharında şirketin Chippewa Falls'daki üretim tesisinden doğruca NSA'nın bodrum katına nakledildi. Bir ikincisi, NSA'nın gizli beyin takımına, Princeton Üniversitesi Savunma Analizleri Enstitüsü Haberleşmeler Araştırma Bölümü'ne sessizce teslim edildi.

CRAY'in saniyede 320 milyon sözcük (ya da 300 sayfalık 2500 adet kitap) transfer edebilen bir rasgele erişimli yarıiletken belleği vardı. Bu durumda NSA hayal kırıklığına uğrayamazdı. Bilgisayarın çok özel girdi-çıktı alt sistemiyle birleştirildiğinde, makine, toplamda 30 milyar kelime saklayabilen ve her biri saniyenin 80 milyonda birinden daha yavaş olmayan kırk sekiz disk depolama ünitesi barındırabiliyordu.

Zamanın nano-saniyelerle –saniyenin milyarda biri– ölçüldüğü bir sahada, yedi yıl sonsuzluk demektir. Bu yüzden, Haziran 1983'te, Chippewa Falls'dan gelecek yeni makine için (CRAY X-MP) teşkilatın bodrum katında büyük bir heyecanla yer ayarlanıyordu. 102 seri numarasıyla damgalanmış kutuda müşteriye teslim edilecek ilk X-MP vardı; NSA böylece o dönemin dünyadaki en güçlü bilgisayarına sahip oluyordu. Yetmiş iki kilometre kablo içeren ve on beş tonluk soğutma ünitesine ihtiyaç duyan bu altı tonluk beyin, bir devrimdi. Daha hızlı tek bir işlemci yerine, X-MP paralel çalışan iki işlemci kullanıyordu. İki ayrı iş aynı anda yürütülebiliyordu ya da aynı iş iki işlemciyle yapılabiliyordu. Bu üstünlüğü, X-MP'yi, en gelişmiş CRAY-1 olan CRAY-1S/1000'den bile beş kat daha hızlı yapıyordu.

NSA için paralel işlemci geleceğe el sallamaktı. Teşkilatın yakından ilgilendiği projeler arasında, 148 mikroişlemciyi birleştirebilen Kelebek işlemcisi de vardı. İleri Savunma Araştırma Projeleri Dairesi'nin (DARPA) Stratejik Hesaplamalar Programı tarafından geliştirilen Kelebek, 256 ya da 512 ya da 1000 işlemciyi birbirine bağlıyabiliyordu.[36] Yapılan testlerde, gelecekte 1 milyon işlemcinin birbirine bağlanması planlanıyordu.

X-MP tam zamanında gelmişti. NSA aynı yıl, Platform kod adlı dünya çapındaki çok büyük bir bilgisayar ağını gizlice işletmeye başladı. Sistem, NSA'ya, GCHQ'ya ve dünya üzerindeki diğer Sigint teşkilatlarına ait dinleme karakollarını beyni NSA olan tek bir siber-ağ üzerinde bir araya getiriyordu.

36) "New Computer", *Aviation Week* (15 Nisan 1985), s. 13.

İki yıl sonra, 1985'te, NSA'nın bodrum katı kompleksi uzun zamandır beklenen CRAY-2'nin gelmesiyle daha da kalabalık oldu. Parlak kırmızı Naugahyde* tabanı ve saydam, hafif mavi renkte, kabarcıklar çıkaran eden sıvı soğutucu kuleleriyle Seymour Cray'in son şaheseri, şifre kırma fabrikasındaki bir sayı parçalayıcısından çok bir genelev mobilyasına benziyordu. Kabarcıklar (*Bubbles*) kod adlı 17,6 milyon dolarlık bilgisayar, sistemin içinde kabarcıklar çıkararak dolaşan ve aynı zamanda suni kan plazması olarak da kullanılan Fluorinert soğutma sıvısıyla, neredeyse bir insana benziyordu. Sıvı, çok sıkı yerleştirilmiş devre kartlarının arasından akan elektronların yarattığı muazzam ısının kartları eritmemesi için gerekliydi.[37]

Süper bilgisayarların hızı, "saniyede yapılan işlem sayısı"yla ('flop') ölçülür. Ortalama bir insanın 0,0572 x 8762639,8765 gibi bir çarpma işlemini kalem ve kâğıtla yapması dakikalar sürerken, süper bilgisayarların hızı saniyede kaç tane buna benzer problemi çözebildikleriyle değerlendirilir. Yanıtı bulması bir saniye sürüyorsa (ondalık virgülü yerine koyması da dahil), bilgisayarın saniyede bir flop işlem yaptığı söylenir. Öte yandan, Kabarcıklar, şaşırtıcı bir hızla, saniyede 1,2 gigaflop veya 1,2 milyon matematiksel işlem yapabilir. Bu özelliği onu öncellerinden on iki kat ve o dönemin kişisel bilgisayarlarından 40.000-50.000 kat daha hızlı yapar.

1988 yılında, işçiler Wisconsin'in ormanlık bölgesinden gelen bir diğer yeni ürün –CRAY Y-MP– için kablo döşüyordu. Yeni makinenin içindeki çipler o kadar sıkışıktı ki, aslında tek bir işlemci için tasarımlanan boşluğa mühendisler şimdi sekiz işlemci yerleştirebiliyordu. İdeal koşullarda birlikte çalışan işlemciler, saniyede 2 ile 4 milyar işlemi yapabilme kapasitesine sahipti.

1980'lerin sonlarına doğru süper bilgisayar teknolojisi o kadar hızlı gelişmeye başlamıştı ki, NSA henüz yeni mega makineyi çalıştırmadan bodrum katındaki 'flop evine' daha gelişmişi geliyordu.

En hızlı süper bilgisayarı üretme yarışı, bir Grand Prix yarışına benziyordu. Zarif, parlak ve hep daha güçlü yeni bilgisayarlar başlama çizgisine doğru hiç durmadan büyük bir hızla ilerlerken, mühendisler de çok daha güçlü ve hızlı tasarımlar üzerinde çalışıyordu. Kimse bu yarışta geride kalmak istemiyordu. Eylül 1987'de, X-MP ve Y-MP projelerinde Cray Araştırmalar'ın tasarım ekibinin başındaki Çin asıllı bilgisayar süperstarı Steve

* Kaplama işlerinde kullanılan bir suni deri markası. (ç.n.)

37) CRAY-2'nin detayları: Philip Elmer-DeWitt, "A Sleek, Superpowered Machine", *Time*, 17 Haziran 1985, s. 53.

Chen, makineler aşırı pahalı ve riskli olmaya başlayınca Cray'den ayrıldı. Cray'i hemen IBM kaptı. "Şu andan itibaren beş yıl içinde," diye övünüyordu bir IBM yöneticisi, "100 milyar gigafloplara ulaşmış olmalıyız. Şu an çözmesi üç ay süren bir problemi bir günde çözmek istiyoruz."[38]

Gölgelerden uzakta, Albuquerque'deki Sandia Ulusal Laboratuvarı küçük mavi bir kutuyu büküyordu. Bir metre yanında, Ncube[39] veya hiperküp olarak bilinen bir bilgisayar, her biri geleneksel bir mini bilgisayar kadar güçlü 1024 işlemciyle paralel şekilde bağlıydı. Bir test sırasında, Sandia, bilgisayara, sadece bir ucundan desteklenmiş bir bina kirişinin içindeki gerilimleri sordu. Yirmi dört saat çalışan güçlü bir mini bilgisayarın bu soruya yanıt vermesi yirmi yıl sürer, fakat ışık hızıyla çalışan Ncube'nin soruyu yanıtlaması bir haftasını aldı.

Bilgi Kontrolü Şirketi'nin bir yan kuruluşu olan ETA'da, siyah ve üst kısmı kabarcıklı bir kutu olan ETA 10'un[40] örtüsü kaldırıldı. Makinede, Cray Araştırmalar tarafından kullanılanlardan daha küçük ve daha yoğun, sekiz işlemci gücündeki bilgisayar çipleri kullanılmıştı. Sıvı nitrojen fazla ısıyı dışarı atıyordu. Ve mühendisler, tek bir devre kartı kullanarak, hesaplamalar esnasında elektronların kat edecekleri yolu kısaltmışlardı. Sonuçta ortaya çıkan, saniyede maksimum 10 milyar hesaplama yapabilen ve bu haliyle önceki süper bilgisayarlardan 30 kat daha hızlı olan 30 milyon dolarlık bir kara kutuydu.

Çok daha iyi bir performans göstermese de, Los Alamos Ulusal Laboratuvarları bir dizi süper bilgisayarı ve ortak ağı bir araya getirerek, 1962'den önce dünyada yaşayan tüm insanların yapmış olduğu hesaplama işinden daha fazlasını yirmi dört saat içinde yapmayı başardı.[41] Bu tahmin bazı araştırmacılar tarafından muhafazakâr bulundu ve 1970'lerin sonlarındaki bir tarihin daha doğru olabileceği ileri sürüldü.

Bununla birlikte, elektronların hızı NSA'nın en acil problemi değildi; teşkilatın Japonların hızı konusunda da kaygıları vardı. Diğer ülkeler arasında süper bilgisayar geliştirmekle inatla ilgilenen tek ülke Japonya'ydı. 1988 yazında düzenlenen ve bilgisayar biliminin öncülerini bir araya geti-

38) IBM ikinci başkanı Irving Wladawsky-Berger, Emler-DeWitt, "Fast and Smart", s. 58'den alıntı yapıyor.

39) "Faster Than A Speeding Chip", *Newsweek*, 28 Mart 1988, s. 58.

40) "Fitler Center", *Aviation Week* (13 Temmuz 1987), s. 147; "Fast Computer in a Small Package", *Insight* (18 Temmuz 1998), s. 54.

41) William B. Scott, "Los Alamos Carries Research Beyond All Physical Boundaries", *Aviation Week* (25 Temmuz 1988), s. 36.

ren toplantıda, ki aralarında NSA'nın süper bilgisayar araştırma direktörü de vardı, Japonya'nın süper bilgisayar teknolojisindeki gelişimi değerlendirildi. Toplantıya gelirken hissettikleri güven, çıkarken yerini can sıkıntısına bırakmıştı. Çalışmalarına sadece altı yıl önce başlayan Japonya, Birleşik Devletler'in öncülüğünü yaptığı ve yirmi yıldır geliştiriyor olduğu bir alanda Amerika'ya yetişmiş ve hatta onu geride bırakmıştı.

Amerikan süper bilgisayar sanayisinin başlıca problemi, bilgisayar çipleri gibi kritik parçalarda Japon bilgisayar şirketlerine –kıyasıya rekabet edilen bir alandaki en büyük rakiplerine– bağımlı olmasıydı. Bu, 1980'lerin ortalarıyla sonları arasında, Birleşik Devletler'de yarı iletken üretiminin yavaş yavaş terk edilmesinin bir sonucuydu. Örneğin, 1986'da, Savunma Bakanlığı'na bağlı bir çalışma grubunun tutanaklarına göre, NSA, kritik parçalarda (196 farklı bilgisayar parçasının 171'inde) Kyocera adlı bir Japon şirketine neredeyse tümüyle bağımlı hale gelmişti.[42] Kyocera'nın, önceden haber vermeden, kritik önemdeki bir çipte kullanılan ve seramik paket diye bilinen bir parçanın üretimini durdurması, NSA'yı ürpertmeye yetmişti.

En kötü senaryoda, Japon bilgisayar üreticileri, süper bilgisayar üreten Amerikan rakipleri –ve NSA için– gerekli temel parçaların üretimini yavaşlatabilir ya da bu parçaları sağlamaktan tamamen vazgeçebilirlerdi. Bu korkuyla çalışma grubu şu sonuca varıyordu: Birkaç yıl içinde "kendilerini teknolojinin bir nesil veya biraz daha fazla gerisinde bulurlarsa Amerikan firmaları kendilerini şanslı hissedebilirler."[43]

NSA, bu tür kaygıların sonucunda, Ulusal Yarıiletkenler'in[44] de yardımıyla, Özel İşlem Laboratuvarı adıyla bilinen 85 milyon dolarlık, kendine ait bir mikro-elektronik üretim ve laboratuvar tesisi kurdu. Kripto Şehir'de iskân edilen 5574 metrekarelik, penceresiz ve ultra-modern bina, 1991'de çip üretmeye başladı. Bugün yüzlerce insanı istihdam etmektedir. Binada toplam 1858 metrekarelik 'sınıf 10' tipi temiz oda vardır – havası normal havadan 10.000 kat daha temiz odalar.[45] Suyun da ultra saf olması gerekir, çünkü sudaki partiküller transistora zarar verebilir.

NSA, kendi fabrikasını kurarak diğer bir sorununu da çözmüş oldu: teşkilatın benzersiz şifre kırma makinelerinde kullanılmak üzere ihtiyaca göre imal edilen parçaların üretiminde sağlanan gizlilik. Bu parçalar [özel

42) Keith Bradsher, "Industries Seek Protection as Vital to U.S. Security", *New York Times*, 19 Ocak 1993.

43) David E. Sanger, "A High Tech Lead in Danger", *New York Times*, 18 Aralık 1988.

44) "Electronic Intelligence", *Aviation Week* (19 Nisan 1989), s. 86.

45) NSA, "Mikroelektronik Devreyi Tamamlıyor", *NSAN* (Kasım 1989), s. 8.

entegre devre uygulamaları (ASICs)] çoğunlukla bir şifre kırma sisteminin 'beyni'dir, bu yüzden bunları dışarıdan tedarik etmek 'bir kâbus'tur diyordu bir NSA'lı. Bir milyon ya da daha fazla transistoru tek bir silikon parçasının üzerine sığdırabilen tasarım uzmanları, şimdi tüm bir algoritmayı bir çipin üzerine yerleştirebilmektedir – bir çipin üzerindeki bütün bir kripto sistemi çoğu zaman on sentten daha küçüktür. Böyle bir çipin yanlış ellere geçmesi felaket olabilir.

Bu yüzden, NSA bu çiplere yeni bir özellik daha ekledi: gizli bir otomatik imha düzeneği. Lawrence Livermore ve Sandia Ulusal Laboratuvarları tarafından geliştirilen NSA çipleri özel bir kendi kendini imha tabakasıyla kaplanır. "Eğer bir düşman ajanı kapağı açmaya kalkarsa," diyordu yetkili bir kaynak, "kaplama en üst tabakayı [devreyi] yırtacaktı."[46]

1988 yılı bilgisayar bilimi heyet toplantısından altı ay sonra, Japonların süper bilgisayar teknolojisinde gerçekleştirdikleri hızlı ilerlemeden duyulan korku bir kez daha su yüzüne çıktı. 6 Aralık 1988'de Japon Fujitsu –Cray'e kilit önemdeki çipleri sağlayan şirket– yeni ve çok önemli bir gelişmeyi duyurdu: teorik maksimum hızı saniyede 4 milyar işlem olan bir süper bilgisayar. Bu bilgisayar, hemen hemen bir yıldır piyasada olan CRAY'in en üstün makinesi Y-MP eşdeğerinde, belki de ondan üstün bir bilgisayardı. Teşkilatın korkusu, Japonların bu süper hızlı bilgisayarı diğer ülkelere kolaylıkla satabilecek olmasıydı, ki o zaman bu ülkeler NSA'nın kod kırma bilgisayarlarının üstesinden gelebilecek çok hızlı şifreleme sistemleri geliştirebilirlerdi.

Ne var ki, Japon şirketleri hız konusunda Amerikan rakiplerini yakalayıp hatta onları geçerken, Amerikan süper bilgisayar teknolojisi hem yazılım geliştirme hem de paralel işlemci kullanma konusunda Japonlardan çok ilerideydi. Fujitsu bilgisayarı ne denli hızlı olsa da, sadece iki işlemciye sahipti. CRAY ve ETA, bir problemin farklı bölümlerine aynı anda saldırabilen sekiz işlemcili –bir anlamda, sekiz beyinli– makineler geliştirmişlerdi.

Seymour Cray için on altı beyin sekiz beyinden daha iyiydi ve bunu ispatlamak için birkaç yıldır on altı işlemcili CRAY-3'ü[47] yapmaya çalışıyordu. Ama bu pahalı ve zaman alan bir projeydi; öyle ki, temellerini attığı projeyi şirket artık sahiplenmiyordu. Mayıs 1989'da şirket ikiye ayrıldı. Seymour Cray 200 işçisini ve 100 milyon dolarını alarak, Cray Araştırmalar'ın tamamı kendisine ait alt kuruluşu olan Cray Bilgisayar Şirketi'ni

46) William D. Marbach, "Developments to Watch", *Business Week* (3 Nisan 1989), s. 110.
47) John Markoff, "A Computer Star's New Advance", *New York Times*, 17 Şubat 1994.

kurmak üzere Colorado Springs'e taşındı. Sonunda, Cray Bilgisayar, planlandığı gibi bağımsızlığına kavuşacaktı.

Ayağı sanki gaz pedalına yapışmış bir araba yarışçısı gibi, Cray de sürekli hızlanıyor, saniyede on altı milyarlık işlem rekorunu kırmak istiyordu. İşin sırrı, yeni bilgisayarın ruhunu oluşturacak olan yüz binlerce çipin silikona değil de yepyeni bir maddenin üzerine yerleştirilecek olmasıydı: galyum arsenür. Bu bileşimde çalışmak daha zor ve pahalı olsa da, bu sayede elektronlar silikonda olduğundan on kat daha hızlı hareket edebilecekti.

Fakat Cray, insanların sevgiyle andığı "Chippewa Falls'un Münzevisi", Colorado Springs'deki yeni laboratuvarında işine sessizce devam ederken, etrafındaki dünya değişmeye ve dönmeye başlamıştı. Soğuk Savaş bitmişti ve silah tasarımcıları artık süper bilgisayar alışverişi yapmak istemiyordu. Reagan'ın zengin Yıldız Savaşları yılları sona eriyor ve Clinton'un bütçe kesintileri ve bütçe açığını kapatmayla geçecek devri başlıyordu. Sanayi, az sayıda süper güçlü işlemcilerden yapılma elmas kaplamalı CRAY'lerden, binlerce kez daha ucuz mikroişlemcilerden yapılma ve daha az pahalı çoklu paralel bilgisayarlara yöneliyordu. Her mağazada bulunabilen aküleri ve on altı valfli karbüratörleriyle ucuz depo malı arabalar anormal pahalı el yapımı Formula Bir yarış arabalarını pistten çıkmaya zorluyordu.

1989 ilkbaharının bir pazartesi günü, ETA 10'uyla süper bilgisayar hızını zorlayan ETA Sistemleri'nin[48] 10.800 çalışanı, şirketin kapısına kilit vurulmaması için eylem yaptı. Şirket, 400 milyon dolar gibi muazzam bir borcun altındaydı.

Dört yıl sonra, IBM SS-1'e verdiği mali desteği kesince, Steve Chen'in yeni şirketi Süper Bilgisayar Sistemleri iflas etti. Kısmen NSA tarafından finanse edilen Chen, beş yılını yeryüzündeki herhangi bir şeyden yüz kat daha hızlı bir bilgisayar yapmaya harcadı. Ama sonunda, bu yeniliklerin karşısına aşırı maliyetler ve sürekli ertelenen son teslim tarihleri çıktı. Kapanmasından birkaç ay sonra şirketin eski mühendislerinden biri bir çiftliğin yanından otomobiliyle geçerken, tuhaf fakat tanıdık bir metal sütun gördü. Yakından bakınca bunun olabilecek en kötü şey olduğunu anladı: Bu, SS-1'in dış iskeletiydi ve hurda olarak satılmıştı.[49]

1991'de, Düşünen Makineler Şirketi, NSA'ya, Frostberg adını verdiği ilk çoklu paralel bilgisayarını –Connection Machine CM-5– teslim etti. 1997'ye kadar kullanılan fütüristik siyah küp, göz kırpan kırmızı ışıklı uzun panel-

48) Charles J. Murray, "The Supermen" (New York: John Wiley&Sons, 1997), s. 196.
49) *A.g.e.*, s. 211.

leriyle *Yıldız Savaşları* setinden kalma bir şeye benziyordu. 25 milyon dolarlık makinenin kurulmasından sadece 2 yıl sonra, NSA, 256 ilave işlemci ünitesi ekleyerek hacmini iki katına çıkardı. Bu, Frostberg'in aldığı bir işi 512 parçaya bölmesine ve her bir parça üzerinde aynı anda ve saniyede 65,5 milyar işlemlik bir hızla çalışabilmesine olanak sağladı. Frostberg'in 500 milyar kelimelik belleği de aynı ölçüde etkileyiciydi.[50]

Nihayet 1993'te CRAY-3 –kabaca saniyede 4 milyar işlemlik hızıyla– piyasaya çıktığında, makineye hiç talep gelmedi. Neredeyse hiç parası kalmayan şirket bir yılı müşteri arayarak geçirdi ve sonunda eski ortağı NSA'yla bir anlaşma yaptı. Ağustos 1994'te teşkilat, sinyal işleme ve model tanımlama –diğer bir deyişle dinleme ve şifre kırma– işi için CRAY-3'ün çok özel bir sürümünü yapması için Cray'e 4,2 milyon dolar verdi.[51] CRAY-3/Süper Ölçeklenebilir adı verilen makine, "dünyanın en mükemmel casus makinesi"[52] olarak tanıtılan bilgisayarın beyni olacaktı. İki süper bilgisayar işlemcisiyle, NSA'nın Süper Bilgisayar Araştırma Merkezi tarafından tasarımlanan ve yarım milyondan fazla ucuz işlemciden oluşan bir dizi çoklu paralel çipi birleştiriyordu.

NSA'nın bilim adamları Cray'in başarılı olmasını umarken, bir yandan da kurum içinde yeni fikirler üzerinde çalışıyordu. Bunların biri, genel amaçlı bir hesaplama platformuna bağlandığında, Cray'in maliyetinin küçük bir bölümü karşılığında makinenin performansını süper Cray seviyesine yükseltebilen Splash 2[53] adlı işlemciydi.

Seymour Cray CRAY-3'ünü tamamlamaya çalışırken, aynı zamanda da Y-MP'si için C-90 adını verdiği işlemciyi üretmekte olan eski ortağı Cray Araştırmalar'la da yarışıyordu. Şirket, ayrıca, saniyede 60 milyar işleme ulaşabilen T-90 adlı güç kaynağını tamamlamak üzereydi. Bu arada, Seymour Cray, 1996 yılında piyasaya çıkaracağı CRAY-4 ile bir kez daha rakiplerinin önüne sıçramayı umuyordu.

1994 sonbaharında, CRAY-4 çalışmaları şaşırtıcı derecede iyi gidiyordu. Colorado Springs'deki Cray Bilgisayar, CRAY-3'ten iki kat daha güçlü bir makineyi beşte biri maliyetine 1995 başlarında tamamlayabileceğini

50) Frostberg ile ilgili ayrıntılar: NSA, NSA Müzesi.

51) William M. Bulkeley, "Technology: Cray Computer Gets U.S. Pact", *Wall Street Journal*, 18 Ağustos 1994.

52) John Markoff, "A Spy Agency Gives Contract to Cray Computer", *New York Times*, 18 Ağustos 1994.

53) NSA, "A New Direction in High Performance Computing", *NSA Technical Fact Sheet* (1993).

tahmin ediyordu. Hatta, Seymour Cray'in planlanan emeklilik tarihinden önce CRAY-5 ve CRAY-6 konuşulmaya başlanmıştı bile. Sarı bantların şok etkisi yaratmasının nedeni budur. 24 Mart 1995 sabahı şirket çalışanları işe geldiklerinde kapıların mühürlendiği sarı polis bantlarını görünce önce şaşırdılar. Ama bayrak direğine çekilmiş beyaz bayrağı fark ettiklerinde, nihayet sona geldiklerini, bir süper bilgisayar ihtiyaç kalmadığını anladılar. Yıldızlara ulaşan sonsuz fikirleri olan adam, sonlu banka hesabının dibinin göründüğünü kavramıştı.

Seymour Cray, görülmemiş bir iyimserlikle, en sadık taraftarlarından birkaçını yanına topladı, adamların banka hesaplarındaki tüm parayı birleştirdi ve SRC (Seymour Roger Cray) Bilgisayarları'nı kurdu. Cray, bu şansla "beyaz bir sayfa açtığını"[54] ve böylece özgürlüğüne kavuştuğunu hissediyordu. Aynı zamanda bunun, CRAY-1'den 12.000 kat daha hızlı, saniyede bir trilyon matematiksel işlem yapabilen ilk teraflopluk süper bilgisayarı üretmek ve nihayet hız sınırını aşmak için bir şans olduğuna da inanıyordu.

Fakat düşman karaya çıkmıştı. 1996 ilkbaharında, Birleşik Devletler hükümeti bile tüm Cray şirketlerine sırtını dönmüş ve 128-işlemcili SX-4 süper bilgisayarı için Japon bilgisayar devi NEC'le 35 milyon dolarlık sözleşme imzalamıştı. SX-4, Ulusal Atmosferik Araştırmalar Merkezi'ne gidecekti. Teşkilat endişeliydi, çünkü Avustralya, Kanada, İngiltere ve diğer yerlerdeki meteoroloji merkezleri Ocak 1998'e kadar saniyede 20 ile 80 milyar işlem kapasiteli sistemler kurmuş olacaktı.[55] Ve teşkilat, Cray Araştırmalar'ın bu bilgisayarları yeterince hızlı üretemediğine karar verdi. "Kısaca söylemek gerekirse," diyordu meteoroloji merkezinin başkanı William Buzbee, "önerileri kabul edilemez teknik riskler içerdiğinden Cray Araştırmalar bu teçhizat temin işini kaybetmiştir".[56]

Diğerleri de, sonu gelmez gevezeliklere ve boş vaatlere rağmen, Cray'in yıldızının sönmeye başladığının farkındaydı. "Cray Bilgisayar Şirketi'nin işi yapamayacağı anlaşılınca kurallar değişti"[57] diyordu, Silikon Grafikle-

54) Murray, *The Supermen*, s. 219.

55) John Markoff, "Cray Said to Have Lost Sale Because Offer Was Inferior", *New York Times*, 28 Ağustos 1997.

56) *A.g.e.*
İhale NEC'e verildikten sonra, Cray Araştırmalar Japon şirketini Birleşik Devletler'de kendi bilgisayarlarının fiyatını düşürmekle suçladı. Cray lehine politik baskı da yapıldı ve 1997 yılında, Birleşik Devletler Uluslararası Ticaret Komisyonu, Japonların bir makine fiyatına dört makine sattığını söyleyerek oybirliğiyle NEC'in aleyhine karar aldı.

57) Alexander Wolfe ve Loring Wirbel, "Quirky Cray Hailed for Vision, Tenacity", *Electronic Engineering Times* (14 Ekim 1996), s. 1.

ri'nin sistem teknolojileri direktörü. "Bu, birçok kez Süper Kupa kazanan en sevdiğiniz futbol oyuncusunu seyretmeye benziyor. Ama 1976 yılında değiliz; dizleri ağrıyor artık ve yüz otuz kiloluk savunma oyuncuları daha sert. Onu hâlâ oynarken seyretmek acı veriyor ve keşke zirvedeyken bırakmış olsaydı diyorsunuz."

Birkaç ay sonra, bir yazılım mağazasına yaptığı kısa ziyaretten dönerken siyah Grand Cherokee'sine çarpan başka bir araç yüzünden aracı üç takla atan Cray ciddi şekilde yaralandı. İki hafta sonra, 5 Ekim 1996'da, dünyanın en hızlı makinelerini İsviçreli bir saat ustasının titiz ve ince işçiliğiyle yapan bu utangaç ve başına buyruk adam, kazadan sonra bir daha kendine gelemedi ve öldü. Külleri, Colorado Dağları'nın sarp zirvelerine ve kasvetli vadilerine savruldu. Son yıllarında teselliyi bu dağların sessizliğinde bulmuş, ilhamını da bu dağlardan almıştı. "Kişisel bilgisayarların megaflopları kitlelere ulaştırmasından önceki günlerde," diyordu bir bilgisayar uzmanı, "Cray, bilgisayar endüstrisinde bir rock yıldızına eşdeğer tek adamdı."[58]

Ne yazık ki, Cray'in ölümünden sadece aylar önce, Chippewa Falls'da (Wisconsin) on yıllar önce hayat verdiği sevgili şirketi de hayata gözlerini yumdu. Çalışanlarının neredeyse dörtte birini işten çıkarmak zorunda kaldığı ve belirsiz bir gelecekle yüz yüze geldiği en kötü mali yılının ardından, Cray Araştırmalar'ın faaliyetine son verildi. Şirketi, Mountain View'den (California) yüksek performanslı iş istasyonları (Cray'in en büyük rakibi olan makineler) üreticisi Silikon Grafikleri Şirketi (SGI) aldı. "Cray, 1980'lerin süper bilgisayar pazarındaki has oyuncuların sonuncusunu temsil eder" demekteydi bir piyasa analizcisi özlem dolu bir şekilde. "1980'lerin ve 1990'ların süper bilgisayar savaşlarından ayakta kalan başka büyük oyuncu yoktur."[59]

Aslında bir tane vardı. Piyasadaki durgunlukla beraber Seymour Cray'in ölümünden sonra, bütçe kurutan yüksek performanslı süper bilgisayarları nesli tükenen bir türe dönüştüren çoklu paralel mikroişlemcilerle, yani 'katil mikro' ordusuyla savaşacak bağımsız tek bir güç kalmıştı. Bu iri, kırışık ve Don Kişot düşü gören adam, 1997'de tamsayıları sınıflandırmada dünya hız rekoru kıran bir makine yaparak bu alandaki birçok kişiyi şaşkına çeviren, Tera Bilgisayar'ın sahibi Burton Smith'ti. Burton'un düşündüğü, işlenecek yeni verinin işlemciye gidiş süresini kısaltarak hızı artırmaktı. Burton, bir bilgisayarın kısa süreli teorik 'zirve' hızıyla uzun süreli 'sürdü-

58) A.g.e.

59) Steve Alexander, "SGI Will Buy Cray Research: Spercomputer Firm Has Price Tag of $736 Million", *Minneapolis Star Tribune*, 27 Şubat 1996.

rülebilir' hızı arasındaki gediğin –ki bu güçlü bir hesaplamanın yumuşak karnıydı– ancak bu şekilde kapatılabileceğine inanıyordu.

Smith, hiç şüphesiz, 40 milyon doları bulan makinelerinin gelecekteki en iyi müşterisi olarak gözüne NSA'yı kestirmişti. 1988'de Tera'yı kurmak için ayrılmadan önce, üç yılını NSA'nın Süper Bilgisayar Araştırma Merkezi'nde çalışarak geçirdi. Aslında, işin başında kazandığı paraların çoğu NSA'nın ortağı DARPA'dan gelmişti.

Smith'in araştırmalarından cesaret alan bir 'üst düzey istihbarat görevlisi', San Diego Süper Bilgisayar Merkezi'nin direktörü Sid Karin'e gelerek Tera'ya destek vermesini istedi. "Burton Smith ve Seymour Cray gibi çok fazla yenilik yanlısı yaratıcımız yok," diyordu Karin'e, "ve olanların da eğitilmeye ve desteğe ihtiyacı var."[60] Böylece, Smith ilk sistemini 1998'de San Diego Merkezi'nde kurdu.

Gene de, Smith'e hâlâ şüpheyle bakanlar vardı. Tanınmış bir bilgisayar tasarımcısı, Tera sistemlerinden "Burton'un budalalığı"[61] diye söz ediyordu. Ve Smith bile uzun zamandır süren tuhaflıkları kabul ediyordu: "Pek çok insan aklımızı kaçırdığımızı düşünüyor"[62] diyordu. Bununla birlikte, bir gözlemci, "Burton Smith ayakta kalan son adamdır"[63] demekteydi.

Süper bilgisayar işinin çökmeye başlamasıyla birlikte NSA'daki kaygılar da artmaya başladı. On yıllar boyunca bu endüstrinin büyük bölümünün önemini sessizce vurgulayan NSA olmuştu – devasa sayı parçalayıcılar, şifre kırma makinelerini çalıştıran motorlardı. Teşkilat yetkilileri şimdi de, Cray'i devralmasının ardından, bir otomobil kazasını ağır çekim seyreder gibi SGI'yı izliyordu. Bu devir teslimden bir buçuk yıl sonra SGI kargaşaya sürüklendi. Elli milyon dolar kaybettiğini ve işçilerinin büyük bölümünü işten çıkardığını ilan etti; şirketin tecrübeli bir yöneticisi istifa etti. Sadece üç yıl önce şirketin sinema filmi *Jurassic Park*'ın grafiklerini ürettiğine dikkat çeken bir muhabir, şakayla karışık, "Şirketin sorunu, dinozorların yolundan gidip tehlikeye düşüp düşmeyeceğiydi"[64] diyordu.

60) John Markoff, "A Maverick Builds a New Supercomputer in a PC World", *New York Times*, 9 Şubat 1998.

61) *A.g.e.*

62) *A.g.e.*

63) *A.g.e.*

64) Jaikumar Vijayan, "SGI Results Worse Than Expected; McCracken Out, Layoffs Planned", *Computerworld* (3 Kasım 1997), s. 3.

1999 yılına gelindiğinde, SGI, nakavt olmamak için son sayıdan önce ayağa kalkmaya çalışan bir boksöre benziyordu. Stokları yüzde 20'den fazla düşmüş, bir diğer üst düzey yöneticisi daha görevinden ayrılmıştı; ve şirket 3000 dolayında işçinin işine son vereceğini ve Cray Süper Bilgisayar Bölümü'nü firmadan ayırarak ayrı bir şirket haline getireceğini açıkladı.[65] Bu durum NSA'yı kaygılandırıyordu: Şirketle en yeni süper bilgisayarları (CRAY SV2*) için bir sözleşme yapmışlardı. Para musluğunun açılmasına karar verildi. NSA bilim adamlarının başkanı George Cotter, "Birleşik Devletler, süper bilgisayar piyasasında dünya lideri olmaya ve bu konumunu sürdürmeye kararlıdır. Bu güçlü bilgisayarlar Birleşik Devletler'in ulusal güvenlik çıkarları için kesinlikle gereklidir. Bu amaçla, Birleşik Devletler hükümeti SGI'nın CRAY SV2 programına çok büyük destek vermektedir."[66]

Cotter, ayrıca, NSA'nın buna benzer ortak süper bilgisayar projelerine devam etmesinin önemine de değindi. "Bu hükümet desteği, bu tür kritik önemdeki teknolojilerde hükümet sanayi işbirliğinin sürekli geliştirilmesine duyulan ihtiyacı yansıtmaktadır" diyordu. "SV2, Birleşik Devletler hükümetiyle birlikte geliştirilen teknolojiyi içerecektir. Bu proje, Cray süper bilgisayarlarının şu an sunuyor olduğu yüksek hızlı bellek erişimiyle, klasik tasarımlı, üst düzey işlemcilerin kombinasyonunu çok büyük ölçüde artıracaktır." Yeni sistemin, NSA süper bilgisayarlarının olağanüstü bellek bant genişliği, dahili bağlantılar ve vektör-işleme kapasitelerini çarpıcı bir biçimde artırması bekleniyordu. Zirve hızının, var olan herhangi bir süper bilgisayardan daha hızlı, onlarca terafloplar düzeyinde olacağı tahmin ediliyordu.

2000 yılında, süper bilgisayar işi dönüp dolaşıp bağladığı noktaya geldi. Bir hipodromda şanslarını son bir bahis için birleştiren iki meteliksiz kumarbaz gibi, Burton Smith'in Tera Bilgisayar'ı, Seymour Cray'in eski Cray Araştırmalar'ını SGI'dan aldı.[67] Böylece Cray, bağımsız bir şirket olarak bir kez daha doğdu. Bu, NSA için iyi bir haberdi. Bir rapora göre, teşkilatın bu işte parmağı vardı, "çünkü teşkilat, hiç değilse bir Amerikan şirketinin, pek çok ticari müşterinin ihtiyaçlarının da ötesinde kapasiteye

65) "Silicon Graphics Will Spin Off Cray, Cut Up to 3,000 Jobs in Restructuring", *Minneapolis Star Tribune*, 11 Ağustos 1999.

* Çoklu paralel bilgisayarların yüksek kapasitelerine rağmen, özel şifre kırma problemlerine saldırmada süper bilgisayarlar hâlâ kullanışlıdır.

66) "The U.S. Government to Support SGI Vector Supercomputer", *Mainframe Computing* (1 Kasım 1999).

67) "Tera Computer Company to Acquire Super omputer Pioneer Cray from SGI", *Business Wire* (2 Mart 2000).

sahip, son teknoloji ürünü süper bilgisayarlar yapabilmesini istiyordu".[68] NSA'nın SV2'si için çalışmalar, teslim tarihi 2002 yılı olacak şekilde, devam edecekti.

Cray, aynı zamanda, Savunma Bakanlığı ihalesiyle yeni bir işe daha başladı: yüksek performanslı CRAY T3E-1200 süper bilgisayarı.[69] Var olan 272 işlemcisine 816 işlemci daha eklenen yeni makine, 1088 işlemcisi ve 1,3 teraflopluk kayıt hızıyla –saniyede 1,3 trilyon hesaplama– bu güne dek üretilen en büyük Cray sistemi olacaktı. Seymour Cray öldükten dört yıl sonra, onun adını taşıyan bir makine nihayet tera duvarını aşıyordu.

Ne var ki, cesaret verici işaretlere rağmen, süper bilgisayar sektöründeki durgunluk, NSA'daki birçok insanı, dış dünyanın güvensizliğinden uzaklaşarak Kripto Şehrin karanlık bilgisayar laboratuvarlarına geri dönmenin gerekliliğine ikna etti.

Büyük beyin nakli Şubat 1997'de başlarken, ilk süper bilgisayar da OPS 1 Binası'nın bodrum katından yavaş yolculuğuna başlıyordu. Varış yeri, Kripto Şehrin uzak ormanlık bir köşesindeki Tordella Süper Bilgisayar Tesisi'nin en üst katıydı.[70] Bir yıldan fazla bir süre sonra son süper bilgisayar yerine yerleştirildi ve teşkilatın bir buçuk kilometre ötedeki ana gövdesine güvenli fiber optik sinirlerle bağlandı. Operasyon tamamlandığında, NSA yeryüzündeki en güçlü elektronik beynin sahibiydi.

Kalın ağaçlarla çevrili, muhafızlar, çift sıra dikenli teller ve beton bariyerle korunan Tordella Süper Bilgisayar Tesisi, NSA'nın dördüncü direktör yardımcısının adı verilen Ream Road üzerindedir. Dış duvarlarında neredeyse hiç pencere olmayan 17.000 metrekarelik tesis, hafif renkli ve alımlı emaye metal panellerle dekore edilmiştir. Yaşam destek malzemeleri ilk kata yerleştirilmiştir – 8000 tonluk soğuk su havuzu, mekanik ve elektrik destek birimleri ve Annapolis'in yarısını aydınlatmaya yeterli 29 megavolt-amperlik elektrik gücü.

En üst kattaki beş odada, Bilgisayar Operasyonları Komuta Merkezi'nde, diğer şeylerin yanı sıra, Kripto Şehrin ana bölümünün arkasındaki

68) Steve Alexander, "Struggling Firm Buys Struggling Cray Research", *Minneapolis Star Tribune*, 3 Mart 2000.

69) "Cray Inc. Lands $18.5 Million U.S. Army Contract for One of World's Most Powerful Supercomputers", *Business Wire* (10 Mayıs 2000).

70) NSA, İthaf Broşürü (29 Ekim 1996), s. 4; NSA, Tom Johnson ve Jerome Taylor, "Tordella Süper Bilgisayar Tesislerinin Değişimi Başlıyor", *NSAN* (Ocak 1997), s. 4.

'silo-çiftliklerdeki' depolardan taşınan yaklaşık 150.000 manyetik bant vardır. Bu katın kalan kısmında, CRAY Y-MP EL gibi süper bilgisayarlar ve Silikon Grafikleri Şirketi'nin Power Challenge sistemleri de bulunmaktadır. 1999'da kurulan yeni IBM RS/6000 SP de buradadır.[71] Bu bilgisayar, şirketin, 1997'de satranç virtüözü Garry Kasparov'a karşı altı maçlık çok zorlu seriyi kazanan süper bilgisayarı 'Derin Mavi'nin daha hızlı bir sürümüdür. Bu ekstra güç ve hız, IBM'in saniyede 2 milyar komutu çıtır çıtır yiyen yeni Power3 mikro işlemcisinden –Power2 Süper Çipi'nin gücünün iki katından fazla– gelmektedir. Bu bilgisayar, IBM'in Derin Hesaplama adını verdiği bir sistemin en önemli parçasını oluşturur. Başlıca kullanım alanlarından biri, dinlenen haberleşmeler veya karışık şifre sistemleri gibi muazzam miktardaki veriyi araştırarak bunlara cevaplar bulmak olan 'veri madenciliği'dir. IBM yöneticisi David Turek, "RS/6000 SP, parmaklarınızın ucundaki süper hesaplama işidir" demekteydi.

Parayla çalışan otomatik bir pikap gibi, çok büyük miktardaki veriyi süper bilgisayarların içine ve dışına taşıyan sistem, onikigen şekilli devasa bir Otomatik Kartuş Sistemi'dir.[72] Küçük bir oda büyüklüğünde ve dört tondan daha ağır olan bu yüksek hızlı depolama cihazının 6000 kartuşunda toplam 300 tera-bitlik bilgi –150 milyar sayfalık metne eşdeğer– saklanabilir. NSA'ya göre bu miktar *Wall Street Journal*'ın bir buçuk milyon yıllık baskısına, ya da dünyanın etrafını 3000 kere sarmaya yetecek kâğıt parçasına, ya da New York City'den Los Angeles'a kadar uzanan on bir tuğlalı bir kitap duvarı yapmaya yetecek sayıda kitaba eşittir.

Robotik kolun[73] iki kamerası ve bir 'eli' vardır; kameralar istenen kartuşun barkodunu bulur ve el kartuşu takıp çıkarma yuvasına taşır. Bu kol saatte 450 kartuşu bilgisayara takabilir ya da bilgisayardan çıkarabilir.

NSA'nın bilgi depolama kapasitesini dikkate aldığınızda, bu tür bir sistem gereklidir. Dünyanın her tarafındaki dinleme karakollarından teşkilata akan muazzam miktardaki veriyi depolamak için, NSA birkaç yıl önce, teşkilatın gizli projelerinde çok önemli bir ortak olan E-Sistemleri'ne yöneldi. Çözüm, telefon kulübesi boyutundaki birkaç bilgisayarı birbirine bağlamaktı. Sistem tamamlandığında 5 trilyon sayfalık metni –242 kilometre yüksekliğinde bir kâğıt yığını– depolama kapasitesine sahipti.[74]

71) Daniel Verton, "IBM Upgrades SP Server", *Federal Computer Week* (8 Şubat 1999).
72) NSA, "Okutman Kitabı", s. 26.
73) *A.g.e.*
74) John Mintz, "The Secret's Out: Covert E-Systems Inc. Covets Commercial Sales", *Washington Post*, 24 Ekim 1994.

Sisteme eklenen yeni bir erişim sistemi, herhangi bir bilgiye anında ulaşılmasını sağlıyordu.

Süper bilgisayar endüstrisi ufalanırken, NSA da kendi gizli bilgisayarlarını geliştirecek çok gizli bir tesis inşa ederek kendi kaynaklarına yöneldi. Süper Bilgisayar Araştırma Merkezi[75] (SRC) olarak bilinen tesisin 1984 yılındaki kurulma amacı, otuz yıl önce Şimşek Projesi'nde olduğu gibi, dünyanın geri kalanındaki bilgisayar gücünün önüne sıçramaktı. Bu seferkinin farklı, çalışmaların tam bir gizlilik içinde yürütülecek olmasıydı. Zamanın NSA direktörü Korgeneral Lincoln D. Faurer'e[76] göre, SRC'nin başlıca amacı, mevcut bilgisayarlardan 10.000 kat daha hızlı[77] yeni nesil bilgisayarlar üretmekti.

Yıllarca, gün geçtikçe güçlenen yabancı şifreleme sistemlerini kırmak için gereken süper hızı bilgisayarlara sağlayacak özel paralel işleme algoritmaları gibi konuların araştırılmasına milyonlarca dolar gidecekti. SRC, aynı zamanda, düşman şifre kırıcıların Amerikan kripto-grafi sistemlerine ulaşmalarını engellemenin yollarını da geliştirecekti. SRC tarafından yapılan araştırmaların küçük bir kısmı bile Kripto Şehrin dışında gün ışığında görülebilseydi, dünyanın en hızlı ve en güçlü bilgisayarını yapma yarışında NSA'nın ne kadar önde olduğu ortaya çıkardı.

Maryland Üniversitesi'nin Bowie'deki Bilim ve Teknoloji Merkezi'nde yirmi dönümlük bir arazi üzerine 12 milyon dolar harcanarak kurulan SRC,[78] aslında, Savunma Analizleri Enstitüsü'nün bir parçası olan Haberleşmeler Araştırma Bölümü[79] (CRD) tarafından işletilmektedir. Kırk yıldan fazla bir süredir, NSA'nın çok gizli beyin takımını CRD çalıştırmıştır. 1958'de Başkan Eisenhower'ın onayıyla kurulan teşkilatın başlangıçtaki adı NSA Araştırma Enstitüsü'ydü. Amacı, NSA'nın şifre kırma ve dinleme görevleriyle ilgili matematiksel ve istatistiksel problemlerin uzun vadeli, teorik ve ileri araştırmalarını yapmaktı. Enstitü ayrıca, akademik ve kriptoloji topluluklarının üyelerini bir araya getiren ve onları birbirleriyle tanıştıran özel bir yaz programı düzenledi.

75) NSA, "Süper Bilgisayar Merkezi'yle İlgili Sorular ve Yanıtlar", s. 1-5.

76) Rudolph A. Pyatt, Jr., "R&D Center Set for P.G.", *Washington Post*, 28 Kasım 1984.

77) *A.g.e.*

78) "Cray Şirketi Birleşik Devletler Ordusu'nun 18,5 Milyon Dolarlık İhalesini Alıyor."

79) Daha fazla detay için bkz. James Bamford, *The Puzzle Palace: A Report on America's Most Secret Agency* (Boston: Houghton Mifflin, 1982), s. 342-43.

1965 yılında Enstitü, olağanüstü başarısını kanıtlayan eşsiz bir şifre kırma makinesi geliştirdi. "Sadece bu cihaz bile," deniyordu 1965 tarihli gizli bir NSA raporunda, "enstitü için bu zamana dek harcanan paraların boşuna olmadığını kanıtlamıştır."[80]

Wisconsin Üniversitesi'nde simgesel mantık ve sayı teorisi üzerine yaptığı çalışmalarıyla dikkat çeken matematik profesörü Dr. J. Barkley Rosser enstitünün ilk direktörlerindendi. Onu, 1961'de, Chicago Üniversitesi Fizik Bilimleri Fakültesi Dekanı olan ve aynı zamanda lineer cebir ve sayı teorisi uzmanı Dr. A. Adrian Albert izledi.

İlk başta, NSA Araştırma Enstitüsü, Princeton Üniversitesi yerleşkesindeki yüksek bir duvarın arkasına bulunuyordu. Fakat NSA, 1960'ların savaş karşıtı protestoları enstitünün gizliliğinin ve güvenliğinin sürdürülebilmesini tehlikeye atınca, kuruluşu yerleşkenin uzağında, ormanlık, tecrit edilmiş bir bölgedeki üç katlı, kutu şeklinde tuğla bir binaya taşıdı. Üçüncü katı dışında penceresiz olan bu gizemli bina, içerdekilerin adına ya da doğasına dair hiçbir işaret taşımıyordu. Sonunda, NSA'yla bağlantısını daha da gizlemek için, Araştırma Enstitüsü'nün adı, Haberleşmeler ve Hesaplamalar Merkezi olarak değiştirildi. Kripto-matematiği, kripto-hesaplama, sözcük araştırma ve özel sinyal işleme teknikleri gibi ezoterik şifre kırma ve dinleme disiplinlerinde uzmanlaşan IDA-C3I'ya[81] –ki zaman zaman bu isimle anılırdı–, 1994 yılında 34 milyon dolar kaynak ayrıldı ve 149 teknik personel tahsis edildi.

NSA bünyesinde, Süper Bilgisayar Araştırma Merkezi'ne ek olarak, bir de Teknoloji Direktörlüğü'nün bir parçası olan Fizik Bilimleri Laboratuvarı[82] (LPS) bulunmaktadır. NSA Araştırma Enstitüsü gibi, LPS de, NSA Bilimsel Danışma Kurulu'nun teşkilata "fizik bilimleri alanında akademiye ve akademik araştırma dünyasına bir pencere" açma önerisinin ardından 1950'lerde doğdu. Bunun sonucunda, teşkilat, Maryland Üniversitesi'yle işbirliği yaparak okulun College Park yerleşkesinin yakınında inşa edilen geçici binalarda LPS'yi yarattı.

LPS 1992'de, College Park Greenmead Drive üzerindeki 5900 metrekarelik ne idüğü belirsiz yeni bir binaya taşındı. Üniversite'den yıllık 480.000 dolara kiralanan ve bir mesire yerinin (*Moose lodge*) yakınındaki tesis çok az dikkat çeker ve numaraları yerleşkenin telefon rehberinde görünmez.

80) NSA, "NSA Research Institute", *Cryptologic Milestones* (Mart 1995), s. 2.

81) Genel Muhasebe Bürosu, "Federal Hükümetin Para Sağladığı R&D Merkezleri: DOD'un Finanse Ettiği Merkezlerin Büyüklükleri ve Faaliyetleri Hakkında Bilgi", (Nisan 1996), s. 24.

82) NSA, Lois G. Brown, "Fizik Bilimleri Laboratuvarı", *NSAN* (Kasım 1996), s. 6.

Hemen bitişikte bulunan bir veterinerlik merkezinin yöneticisi, "orada ne yaptıklarını bilmiyoruz"[83] demektedir.

10,9 milyon dolara kurulan laboratuvarın ultra-gelişmiş teknolojisi, NSA'nın dinleme kabiliyetini hızla ilerletmek üzere tasarlandı. Manyetik mikroskop[84] kullanan bilim adamları manyetik bantlardaki izler üzerinde çok hassas çalışabiliyor ve veri yoğunluğunu büyük oranda artırabiliyordu; bu da dinleme operatörlerinin kayıt cihazlarına çok daha fazla haberleşme kaydedebilmelerini sağladı. Bilgisayarın hızını artırmak da önemlidir. Bunun için de, Fizik Bilimleri Laboratuvarı'nda (LPS) minyatür lazerler, optik yükselteçler ve galyum arsenürden yapılan diğer bileşenleri geliştirecek son teknolojiyle donatılmış bir moleküler ışın epoksid tesisi bulunur.

Ama hız, ısı demektir. Bu yüzden, LPS, (gerçek elmasdan çok daha ucuz ve ısı iletiminde bakırdan birkaç kat daha verimli olan) sentetik elmas geliştirmek gibi bazı teknolojilerin sınırları zorlar.[85] Örneğin, sıradan bir seramiğe monte edilen bir entegre devre, ortam oda sıcaklığında kalırken, seramik parçanın sıcaklığını 87 santigrat dereceye kadar çıkarır. Fakat entegre devreyi sentetik elmasa monte ederseniz, sıcaklığı sadece 54 santigrat dereceye çıkar, bu da NSA'nın şifre kırma makinelerinin nispeten daha soğuk olmasını ve daha hızlı çalışmasını sağlar.

Hız sadece ısı değil, aynı zamanda da muazzam bir veri depolama talebi demektir. Çok fazla yer kaplayan çoklu-ortam dosyalarının kullanımının artması, çok daha geniş müşteri grupları için bilgi sağlama ihtiyacı doğurdu. Çözüm olarak, NSA'nın çoklu-ortam dosyaları halindeki yığınlarca Sigint raporunu ilk kez otomatik olarak depolayan Oceanarium Projesi[86] düşünüldü.

Aynı zamanda, Oceanarium, raporları bulup dağıtabilecek şekilde modernize edildi. Bir zamanlar her casus örgütü kendi istihbarat dosyalarını büyük kalelerin ardına kıskançlıkla saklarken, günümüzde 'paylaşılabilen veritabanları' moda terim haline geldi. Oceanarium sayesinde NSA'nın karanlık sırlarına sadece kendi dahili Intraneti (Webworld) üzerinden değil, Intelink gibi çok gizli programlarla tüm istihbarat topluluğu üzerinden de ulaşmak mümkündür.

83) Jayson T. Blair, "Spy Agency Toils Quietly on Campus", *Washington Post*, 10 Temmuz 1997.

84) NSA, "Applications of Magnetic Microscopy to Magnetic Recording", *NSA Technical Fact Sheet* (1999).

85) NSA, "NSA Elmasa-Bazlı Yeni Teknolojiye Öncülük Ediyor", NSAN (Kasım 1999), s. 4.

86) Frederick Thomas Martin, *Top Secret Intranet* (Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall, 1999), s. 275.

NSA'nın veri depolama denizinin sınırlı bir genişliği ve derinliği olduğundan, bilim adamları bu denize bilgi boşaltan nehirleri daraltmanın yeni yollarını bulmaya çalışıyor. Bunlar arasında geleceği en parlak olanı, sadece bir molekül büyüklüğündeki mikroskobik mıknatıslardır.[87] Xerox'taki bilim adamları, özel bir manganez, oksijen, karbon ve hidrojen bileşiminden yapılan böyle bir mıknatısın, günümüzde kullanılan belleklerden binlerce hatta milyonlarca kat daha fazla veri sıkıştırabileceğine inanıyor. Uzmanlar, molekül boyutundaki bu mıknatısları kullanarak, bir gün topluiğne başı büyüklüğündeki bir alana yüzlerce gigabitlik –milyonlarca yazılı sayfa– veri depolamanın mümkün olabileceğine inanıyor.

2001'e gelindiğinde, NSA'nın kaset ve disk depolama kapasitesi inçkareye on gigabitlik –çift aralıkla yazılmış yarım milyondan fazla veriye eşdeğer– bir yoğunluğa yaklaştı. Fakat veriler ne kadar sıkıştırılırsa silmek de o kadar zor oluyor ve yeniden kullanılan medya üzerinde sırların kalması olasılığı artıyordu. Bu nedenle, NSA bünyesindeki LPS'nin üzerinde çalıştığı diğer önemli bir araştırma sahası, eski sırlarla dolu kullanılmış kasetlerin ve disk sürücülerin silinmesinin daha etkili yollarını bulmak amacıyla, belleklerdeki silinmiş yerlerin ve veri depolamanın mikroskobik özelliklerini keşfetmekti. Bilgisayar uzmanı Simson Garfinkel'e göre, silinmiş bir disk sürücünün minik bir parçasında hâlâ önemli miktarda bilgi kalabilir. Örneğin, altı gigabitlik bir disk sürücünün 1/16 inçkarelik bir alanı 750.000 bitlik veri –300 sayfalık bir kitabı dolduracak kadar– depolayabilir. "Bir casus bir disk sürücüyü çıkarabilir, üzerinde çalışabilir ve içindeki verileri, tıpkı kumaş lifleri gibi minik parçalar halinde kaçırabilir"[88] diyordu Garfinkel. NSA, bu sorunu çözmek için, disk kafasının üzerine monte edilen ve kullanılmış disklerdeki ve sürücülerdeki hassas bilgiyi tamamen yok eden bir cihazı geliştirdi: sürücü kontrollü disk temizleme cihazı.[89]

NSA'nın Süper Bilgisayar Araştırma Merkezi'ndeki en hızlı bilgisayarı geliştirmek için süren gizli yarış, neredeyse dünyevi olmayan bir şeymiş gibi görünüyordu. 1994'te ve 1995'te, NSA'lı bilim adamları, bilgisayar teknolojisinde ileri doğru büyük bir sıçrama olasılığını araştırmaya yönelik bir dizi toplantıya katıldılar. Hedef, yirmi yıl içerisinde, saniyede bir milyar işlem hızından önce trilyonlara ardından katrilyonlara –pentaflop hızı– ulaşmaktı.

87) John Markoff, "Tiny Magnets May Bring Computing Breakthrough", *New York Times*, 27 Ocak 1997.

88) Charles C. Mann, "The Mole in the Machine", *New York Times Magazine* (25 Temmuz 1999).

89) NSA, "Drive Controlled Disk Sanitization", NSA *Technology Fact Sheet* (1999).

NSA'nın saniyede bir katrilyon (10^{15}) matematiksel işlem hızına ulaşmak için geliştirdiği fikirlerden biri de, işlemcileri bellek çiplerinin ortasına yerleştirmekti. Bellek çiplerindeki işlemcilerin (ya da PIM'lerin) üstünlüğü, elektronik sinyallerin işlemcilerden ayrı bellek çiplerine giderken geçen süreyi azaltmalarıdır. Günümüzde bu PIM çipleri, teşkilatın Özel İşlem Laboratuvarı'nda üretilen ürünler arasındadır.

2001 yılına gelindiğinde, SRC teraflop sınırını aşalı uzun zaman olmuştu ve petaflop hızlara –zamanın bilimde bilinen en kısa süre olan femtosaniyelerle[90] ölçüldüğü noktasal zaman– yaklaşıyordu. Böylesi olağanüstü bir hıza sahip bir makine, dinlenmiş, kriptolu bir metin yığınını, bir katrilyon –bir milyon milyar– olası çözümle birlikte bir göz kırpması süresinde un ufak edebilirdi. Bilim adamlarının yaptığı ilk tahminler dış dünyanın bu noktaya 2010 civarında ulaşabileceği yönündeydi, fakat IBM Mavi Gen (*Blue Gene*)[91] adını verdiği bir mega süper bilgisayarla bu süreyi yarıya indirmek niyetindeydi.

Şirket beş yıl içinde, 2000 ile 2005 arasında, dünyanın en hızlı bilgisayarını –mevcut bilgisayarlardan 500 kat daha hızlı– üretmeyi planlamaktadır. Bir raporda, "[Bu makine] o denli çok elektrik emecek ve o kadar çok ısı yayacak ki, soğutmak için bir gaz türbini büyüklüğünde jet motoru gerekecek"[92] deniyordu. Şirkete göre, bu bilgisayar, bugün dünyadaki en hızlı 40 bilgisayarın toplamından hemen hemen 40 kat daha güçlü –ya da var olan en hızlı masaüstü bilgisayarından 2 milyon kez daha güçlü– olacaktı.

Mavi Gen'in en büyük amacı, –NSA gizli bir müşterisi de olsa– NSA'dakilerden farklı türde bir bulmacayı çözmek, insana ait bir protein katını belirli bir şekle sokmanın yolunu bulmak ve bunu modellemektir. Çünkü proteinler insan vücudunun moleküler ırgatlarıdır ve esas olan proteinlerin moleküler özelliklerini keşfetmektir. Mavi Gen, bir anlamda, NSA'nın tek bir özel şifreleme sistemine saldırmak için tasarımlanan eski RAM'lerine benzer.

Tamamlandığında, Mavi Gen'in yaklaşık iki metre yüksekliğinde ve on iki metreye on iki metrelik bir alanı kaplayan atmış dört hesaplama kulesi olacaktır. İçine –akıl almaz sayıda– bir *milyon* işlemci yerleştirilecektir. Ve bir petaflopluk bir hız hedeflenmektedir.

90) Bir femto-saniye bir nano-saniyenin bir milyonda biridir. [Saniyenin bir katrilyonda biri, yani 10^{-15} saniye. (ç.n.)]

91) Justin Gillis, "IBM to Put Genetics on Fast Track", *Washington Post*, 3 Haziran 2000; Steve Lohr, "IBM Plans Supercomputer That Works at Speed of Life", *New York Times*, 6 Aralık 1999.

92) Gillis, "IBM to Put Genetics on Fast Track."

NSA petaflop eşiğini geçtiğinde, elbette henüz geçmediyse, dünyanın geri kalanının bunu bilmesi pek olası değildir. 2005 yılı itibariyle, çok gizli ve çok özel çalışmalar sonucunda, SRC'deki bilim adamlarının exaflop –saniyede bir kentilyon işlem– hızda çalışan bilgisayarları kullanıyor ve bir septilyon (10^{24}) işlem kapasitesindeki, yani saniyede zettaflop, hatta yottaflop hızdaki makineleri zorluyor olmaları olasıdır. Yottaflop'un ötesindeki rakamlar henüz tanımlanmış değildir. Teşkilatın eski bir çalışanı, NSA'nın teknoloji kapasitesini övüyor ve gelinen noktayı "dünyanın en değerli oyun kutusu"[93] diye nitelendiriyordu. "İçinde her şey olan bir şeye sahipler."

Exaflop ve daha ötesi hızlarda çalışacak bir dünya, neredeyse hayal bile edilemez. NSA'nın teorik düzeyde zorladığı bir sahada, bu işin çözümü minyatürleştirme olacaktır. 1990'ların ortalarında, NSA'nın Özel İşlem Laboratuvarı, transistorların boyutunu bir insanın saç teli kesitine yetmiş tanesini sığdıracak kadar küçültmeyi başardı.[94] NSA, ayrıca, ışığa duyarlı malzemeyi iyon bombardımanına tabi tutarak elde etmeyi düşündüğü mikroskobik düzeyde elektronik devre tasarımlarıyla, yeni nesil bilgisayar çipi geliştirmeye çalışıyor. Bu işlemde geleneksel ışığın yerine iyon ışınları kullanmak, çok daha küçük, daha karmaşık ve daha verimli çiplerin üretilmesini olanaklı kılıyor.

1990'lı yılların sonlarında, NSA, buzluklu bir buzdolabı boyutunda bir süper bilgisayar üretmeyi başararak büyük bir atılım gerçekleştirdi. Nihayet makinenin boyutu küçük bir bavul büyüklüğüne getirilebildi,[95] ama hızı sadece yüzde 10 artırılabildi. 1999'da, ortak bir NSA-DARPA programı, süper bilgisayar parçalarının kenarları altı parmak uzunluğundaki bir küpün içine –bir ceket cebine sığabilecek kadar küçük– monte edilebileceğini gösterdi.[96] Devre sistemi, elmas-bazlı çoklu-çip modüllerden yapıldı ve çıkan 2500 watt'lık ısıyı sistemden atmak için aerosol spreyle soğutuldu.

Fakat exaflop hıza ulaşabilmek için, bilgisayar parçalarının –hatta bilgisayarın kendisinin– atom boyutunda hatta atomdan da küçük olmaları gerekebilir. SRC'de, şifreleme sistemlerini kırmanın yeni ve daha hızlı yollarını araştıran bilim adamları, kuantum hesaplamaları yapmaya başladı. Bu hesaplamalar, atomik yapıların mikroskobik dünyasındaki etkileşimler

93) Richard Lardner, "The Secret's Out", *Government Executive* (Ağustos 1998), s. 24.

94) SPL bir ASIC'nin boyutunu 0,5 mikrona düşürdü (herhangi bir ASIC'nin en küçük boyutu, tipik olarak bir transistorun anahtar uzunluğu).

95) NSA, "NSA Elmasa-Bazlı Yeni Teknolojiye Öncülük Ediyor."

96) A.g.e.

üzerine çalışmalar yapmayı ve bir dizi farklı iş için farklı atomları kullanılabilir duruma getirmenin yollarını bulmayı gerektirir, ve ancak bu sayede bilgisayarlar işlemleri hayal edilemeyecek hızlara ulaştırılabilir.

NSA'nın kuantum hesaplamalarıyla yakından ilgilenmeye başlaması, Bell Laboratuvarları'nda çalışan ve teşkilatla uzun süredir yakın ve gizli bir ilişki içinde olan matematikçi Peter Shor'un bu yeni bilimin şifre kırmadaki avantajlarını keşfettiği 1994 yılına kadar uzanır. O zamandan beri, NSA, çeşitli üniversitelerdeki araştırmaları desteklemek için yılda yaklaşık 4 milyon dolar harcamış[97] ve devlet laboratuvarlarındaki çalışmalara da ek kaynak ayırmıştır.

Maksimum hızda çalışan bir kuantum bilgisayarı, birçok şifreleme sistemi için 'parola' niteliğinde olan muazzam büyüklükteki asal sayıları ortaya çıkarmak için kullanılabilir. Sıradan süper bilgisayarların çarpanlarına ayırabildiği en büyük sayı 140 basamaklıdır. Fakat kuantum hesaplamasını kullanan başka bir Bell Laboratuvarları bilimcisi Lov K. Grover'a göre, 140 basamaklı sayılar şu an mümkün olandan bir milyar kere daha hızlı bir şekilde çarpanlarına ayrılabilir. "En azından," demektedir Glover, "kâğıt üstündeki olasılıklar sersemleticidir: (...) internet ortamındaki her köşe bucağı yarım saat içinde tarayabilecek bir arama motoru; beş dakikada bir DES [Data Encryption Standart (Veri Şifreleme Standardı) – bankalarda ve pek çok iş sahasında kullanılan bir şifreleme standardı] sinyalini çözebilen 'çok güçlü' (*brute-force*) bir şifre çözücü cihaz."[98]

Bir kuantum bilgisayarı, kavranması mümkün olmayan sayıdaki dinlenmiş haberleşmedeki tek bir anahtar kelimenin, cümlenin, hatta şansı varsa bir 'gediğin' (*bust*)[99] aranmasını –NSA tabiriyle 'taranmasını'– hızlandırmak için de kullanılabilir. NSA'nın geçmişteki şifre kırma başarılarına uzun süre rehberlik eden bir sır, bir hedefin kripto-grafik sistemindeki –bazen hiç göze çarpmayacak kadar küçük– bir anormallik demektir. Örneğin, bu, Rusça şifreleme programındaki bir hata ya da donanımdaki hatalı bir parça ya da baştan savma bir yayın prosedürü olabilir. NSA kod kırma uzmanları, böylesi incecik bir çatlağı keşfettiklerinde, gizli haberleşmenin altın damarını teşhir edebilmek amacıyla, kaba kuvvet saldırısı olarak bilinen devasa büyüklükte bir bilgisayar gücü kullanarak sistemin gerekli kısmını görünür hale getirebilir.

97) Tom Siegfried, "Computers Poised for a Quantum Leap", *Dallas Morning News*, 16 Mart 1998.

98) Lov K. Grover, "Quantum Computing", *The Sciences* (Temmuz/Ağustos 1999).

99) NSA Çok Gizli/Umbra, *Cryptolog* (Mart 1982).

Nisan 1998'de, MIT, IBM, Berkeley'deki California Üniversitesi ve İngiltere'deki Oxford Üniversitesi'ndeki araştırmacılar çalışan ilk kuantum bilgisayarını yapmayı başardıklarını açıkladıklarında, bu kuantum hesaplamalarında bir dönüm noktasıydı.[100] İşlemci, kloroformdaki hidrojen ve klor atomlarının büyülü bir karışımından oluşur. Dijital düğmeler, kuantum bit ya da bir kubit olarak bilinen en küçük bilgi birimine sıkıştırılmıştır. Geleneksek bir bilgisayarda [sayısal bilginin en küçük hali olan] bit, örneğin 0 ya da 1'den bir tanesi olmak zorundayken, bir kubit aynı anda her ikisi birden olabiliyordu. Kubit, sadece siyah ya da beyaz yerine, gökkuşağının tüm renkleri olabilirdi.

Bu konuyu *New York Times* adına uzun süredir izleyen John Markoff'a göre, diğer bir kilometre taşı da Temmuz 1999'da gerçekleşti: Hewlett-Packard ve California Üniversitesi (Los Angeles) araştırmacıları, –hesaplamanın ana bileşenlerinden biri olan– temel elektronik mantık geçitlerini[101] sadece tek bir molekül kalınlığında üretmeyi başardıklarını duyurdular. Dört ay sonra, Hewlett-Packard'daki bilim adamları, bir düzineden daha az atom boyunca ultra-mikroskobik iletken kablo dizileri üreterek, diğer bir kilit eşiği aştıklarını bildirdiler.[102]

Pratik terimlerle ifade etmek gerekirse, bir kuantum bilgisayarı birçok hesaplamayı aynı anda yaparak hiper hız artışları sağlar. Artık, bir katrilyon farklı anahtarı sırayla deneyerek karışık bir şifre sistemini açmaya –ya da kilitlemeye– çalışan bir süper bilgisayarın yerine, bir kuantum bilgisayarı, bir katrilyon anahtarın tamamını aynı anda deneyebilecektir. Fizikçiler, bir gün bu tür makinelerin bugün piyasadaki en güçlü süper bilgisayarlardan binlerce hatta milyonlarca kat daha hızlı olabileceğini tahmin ediyordu.

Bu keşif Kripto Şehirdeki şifre kırma uzmanlarınca heyecanla karşılandı. "Bunun gibi sorunsuz bir çözüm uzun zamandır bekleniyordu"[103] diyordu NSA'dan Keith Miller. NSA'nın bu yeni bilim için yapılan araştırmaları gizlice finanse ettiği Los Alamos'daki kuantum ekibinin lideri Richard J. Hughes da şunları ekliyordu: "Bu önemli bir adımdır. Şaşırtıcı olan, bilim adamlarının bir kuantum bilgisayarı için olası en basit algoritmayı göstermiş olmalarıdır."[104]

100) John Markoff, "Quantum Computing Is Becoming More Than Just a Good Idea", *New York Times*, 28 Nisan 1998.

101) John Markoff, "Computer Scientists Are Poised for Revolution on a Tiny Scale", *New York Times*, 1 Kasım 1999.

102) A.g.e.

103) Siegfried, "Computers Poised for a Quantum Leap".

104) "Markoff, "Quantum Computing Is Becoming More Than Just a Good Idea."

Hesaplama alanında eşiği zorlayan NSA'nın uzun süredir ortağı olan DARPA, moletronik[105] olarak bilinen moleküler ölçekli elektronikle de yoğun biçimde ilgilenmekteydi. DARPA'nın bir programında çalışan bilim adamları, son olarak, minik devre anahtarlarını ve transistorları, sadece tek bir tabaka derinliğindeki minik molekül kümelerinden yapmanın çok yakında mümkün olabileceği konusunda tahminlerde bulunuyorlardı. Böyle bir gelişmenin, günümüzün en hızlı kişisel bilgisayarlarından 100 milyar kat daha hızlı bilgisayarlar geliştirilmesini olanaklı kılacağına inanıyorlar. Moleküler ölçekli araştırmalar yapan Rice Üniversitesi kimya profesörlerinden James Tour'a göre, "Tek bir moleküler bilgisayarın, şu an dünyada var olan tüm bilgisayarlardaki tüm transistorlardan daha fazla transistora sahip olacağı düşünülebilir."[106]

Bununla birlikte, şehrin diğer tarafındaki *şifreleme* uzmanları bu haberleri ciddi endişelerle karşıladı. Bu uzmanlar, yabancı bir ülke kuantum hesaplamanın gücünden ve hızından yararlanmanın yolunu, Birleşik Devletler buna karşı savunma geliştiremeden keşfederse, bu durumun NSA'nın güçlü şifre sistemlerine tehdit oluşturmasından korkuyordu. Örneğin Japon NEC firması, 1999 yılı itibariyle, kubit gibi çalışabilen bir katı yapılı (*solid-state*) cihaz geliştirmede dikkate değer bir ilerleme kaydetmişti. NEC'den Jun'ichi Sone, "Katı yapılı cihazlar kullanmak suretiyle kuantum geçitlerini bütünlemenin olası olduğunu göstererek çok büyük bir adım attık"[107] diyordu. "Şimdiki süper bilgisayarlarla iki yüz basamaklı bir sayıyı çarpanlarına ayırmak bir trilyon yıl alır. Fakat bir kuantum bilgisayarıyla bu işlem sadece bir saat ya da daha az sürecektir."

1990'ların ortalarında NSA'nın da katıldığı 'ileri doğru büyük sıçrama' toplantılarında ortaya atılan exa-hızına ve daha ötesine ulaşma fikri, kuantum hesaplama kadar merak uyandırıcı ve belki de en ilginç fikirdi.[108] Geleceğin bilgisayarı, belki de, kısmen mekanik parçalardan kısmen de –soğutma sisteminde kullanılmakta olan yapay kan plazması Fluorinert gibi– canlı parçalardan inşa edilecektir.

O toplantıların birinde Seymour Cray, "Gerçekten odadan odaya dolan bir makine yapabileceğimizi ve bunun aynı paraya mal olacağını düşün-

105) C. P. Collier, E. W. Wong, M. Belohradsk, "Electronically Configurable Molecular-Based Logic Gates", *Science* (16 Temmuz 1999), s. 391-94; John Markoff, "Chip Designers Search for Life After Silicon", *New York Times*, 19 Temmuz 1999.

106) John Markoff, "Tiniest Circuits Hold Prospect of Explosive Computer Speeds", *New York Times*, 16 Temmuz 1999.

107) Yoshiko Hara, "Computers Make a Quantum Leap", *EE Times* (6 Temmuz 1999).

108) Ivars Peterson, "Pentacrunchers", *Science News* (15 Nisan 1995), s. 23.

müyorum"[109] diyordu. "Hemen hemen mevcut makinelerimizin boyutunda bir şey yapmalı fakat içine binlerce kat daha fazla parça yerleştirmeliyiz." Cray'e göre, hesaplama cihazlarını biyolojik varlıklardan imal etmek, nanometre [bir metrenin milyarda biri] boyutuna küçültmenin yollarından biriydi. Aynı zamanda, biyolojik olmayan cihazların üretiminde de diğer biyolojik yöntemler kullanılabilirdi – örneğin, transistor yapımında bakteriler kullanılabilirdi.

2001 yılına gelindiğinde, MIT'deki araştırmacılar, yaygın *E. coli*[110] bakterisini değiştirip elektronik bir devre gibi çalışmasını sağlamak amacıyla, dijital bilim ile biyolojiyi evlendirmeye çalışıyorlardı. Böyle bir kaynaşmayla, kendisini sürekli olarak yenileyebilecek eşsiz bir bilgisayar parçası üretmek mümkün olabilirdi. Bu tür bir yöntemle de, birbirinin neredeyse aynısı olan muazzam miktarda işlemci 'yetiştirmek' olasıydı. MIT bilgisayar bilimcilerden Harold Abelson, "El arabası dolusu işlemci üretmek istiyorduk"[111] diyordu. Abelson ve meslektaşları, günün birinde, amorf hesaplama adını verdikleri bir yöntemle, devre haritasını biyolojik malzemelerin üzerine yerleştirmeyi ve böylece canlı hücreleri dijital mantık devrelerine dönüştürebilmeyi umuyorlar. Fakat hücreler sadece canlıyken hesaplama yapabildiğinden, milyonlarca ya da milyarlarca minik bio-bileşeni mümkün olan en küçük alana sıkıştırılmak gerekecekti.

Lucent Teknolojileri'nin bir parçası olan Bell Laboratuvarları, DNA'dan molekül boyutunda 'motorlar'[112] –o kadar küçük motorlar ki, tek bir su damlacığına 30 trilyon tanesi sığabilir– üreterek 'canlı' bir bilgisayar yapma fikrini de dikkatle incelemektedir. Bell Laboratuvarları fizikçisi Bernard Yurke'ye göre, günün birinde elektronik bileşenleri DNA'ya bağlamak mümkün olacak.[113] Daha sonra, DNA iplikçiklerini birbirine bağlayarak inanılmaz hızda ve depolama kapasitesinde bilgisayarlar üretilebilir.

NSA, eninde sonunda, çabukluk, uyumluluk ve verimlilik açısından varılabilecek son yere gizlice ulaşmayı başarabilir: petaflop ve daha büyük hızlarda çalışan, bir litrelik bir kaba sığdırılmış ve sadece on wattla çalışan bir bilgisayar – insan beyni.

109) *A.g.e.*

110) *A.g.e.*

111) John Markoff, "Chip Designers Search for Life After Silicon."

112) Andrew Pollack, "Researchers Harness DNA for Tiny Motors That Could Widen Use of Genetic Code", *New York Times*, 10 Ağustos 2000.

113) *A.g.e.*

SONSÖZ

"NPR [*Ulusal Halk Radyosu*] Haberleri, *Sabah Bülteni*'ndesiniz. Ben, Bob Edwards. Kuzey Afganistan'daki evinde saldırıya uğrayan Afgan muhalif lideri Ahmet Şah Mesut'un akıbeti iki gündür belirsizliğini koruyor. Mesut taraftarları suikast girişiminin başarısız olduğu ve liderlerinin yaşadığı konusunda ısrar etmekteler. Fakat ortalıkta dolaşan haberler Mesut'un ağır yaralandığı ve öldüğü yönünde. NPR'dan Michael Sullivan bildirdi."[1]

Fort Meade'deki Buttler Avenue üzerindeki güzel bir tuğla evin ikinci katında, Ulusal Güvenlik Dairesi Direktörü Korgeneral Michael V. Hayden, Ulusal Halk Radyosu'na ayarlı radyo hep olduğu gibi saat 05.45'te otomatik olarak yayına başladığında, sabahın ilk ışıklarıyla gözlerini ovuşturuyordu. Sonbaharın ilk günleriydi ve takvimler 11 Eylül 2001 Salı'yı gösteriyordu. Sıcak ve nemli yaz havası yerini kuru ve soğuk bir havaya bırakmış, ve yaşlı kaplanlara benzeyen sarı okul otobüsleri banliyönün sokaklarında yeniden sinsi sinsi dolaşmaya başlamıştı.

Haberler devam ederken, İslamabad'dan (Pakistan) Michael Sullivan, "Bu, düşmanlarının Ahmet Şah Mesut'u öldürmek için ilk girişimleri değil"[2] diyordu. "Bir sözcü, son birkaç yıldır bu karizmatik komutana Taliban tarafından sayısız suikast girişiminde bulunulduğunu söylemekte. (...) Direniş sözcüleri, pazar günü Mesut'la röportaj yapan gazeteci kılığındaki iki intihar bombacısının televizyon kamerasına gizledikleri bombayı patlattıklarını ve bunun sonucunda Mesut'un çok ciddi biçimde yaralandığını söyledi. (...) Direniş sözcüleri, Taliban'ı bu bombalama eyleminin ardında olmakla suçlarken, Suudi kaçak Usame Bin Ladin'in de bu işe karışmış olabileceğini ima ediyorlardı. Suikastçıların, Taliban kontrolündeki başkent Kabil'den gelen Araplar olduğunu söylediler."

İntihar bombası, Usame Bin Ladin, Taliban. Michael Hayden bunları dinlemiş idiyse, güne hiç de iyi başlamamıştır. Uzun zamandır NSA'nın

1) Bob Edwards, *Morning Edition*, National Public Radio (11 Eylül 2001).

2) Michael Sullivan, "Death in Afghanistan", *Morning Edition*, National Public Radio (11 Eylül 2001).

başlıca hedeflerinden biri olan ve 1998'den beri NSA'nın dinleme servislerinden kaçmayı başaran Usame Bin Ladin'in Afganistan'daki kampına Amerikalılarca düzenlenen füze saldırısı, onun uydu haberleşmesi kullanma fikri üzerinde ikinci kez düşünmesine neden oldu. O zamana kadar sesi teşkilatın kalın, bakır kaplı duvarlarında sık sık duyuldu. Görevliler, diğer istihbarat teşkilatlarından gelen çok gizli konuklara, Bin Ladin'in Suriye'deki annesi ile yaptığı sohbetlerin kayıtlarını bile dinlettiler.[3]

1996'da, Bin Ladin, karargâhını Sudan'dan haberleşmenin gerçekten sorun olabileceği Afganistan'ın ücra bir yerine taşımayı düşünüyordu. Fakat, Londra'daki adamı Halid Al-Favaz'ın bu soruna bir çözüm bulmuştu. Al-Favaz aynı yıl içinde Ladin'e, "Haberleşme problemini çözmek için bir uydu telefonu almak kaçınılmazdır" diye yazıyordu. Bin Ladin de aynı fikirdeydi ve, daha sonra, dünyanın çeşitli bölgelerindeki Amerikan vatandaşlarına düzenlenen suikastlarda Bin Ladin ile birlikte olmakla suçlanan Al-Favaz (ki bu yazı yazılırken İngiltere'den iade edilmesi bekleniyordu), Missouri Üniversitesi'ndeki (Columbia) bir öğrenciden, Ziyad Halil'den yardım istedi. Üniversitedeki Müslüman öğrencilerin hakları için sözcülük yapan Halil,[4] her ne kadar telefonun Bin Ladin yararına kullanılacağını bildiğini gösteren bir kanıt yoksa da, 7500 dolarlık uydu telefonun alımında Al-Favaz'a yardım etmeyi kabul etti. Halil biraz araştırma yaptıktan sonra, telefonu New York Long Island'daki bir şirketten satın aldı.

Bin Ladin için diğer bir kırılma anı da, 3 Nisan 1996 akşamı Cape Canaveral'ın 36A Rampasından gökyüzüne doğru zarif bir biçimde süzülen güçlü bir Atlas roketinin fırlatıldığı andır. Uzay aracının en tepesinde, koruyucu kabuk kılıfın altında duran, Hint Okyanusu üzerinde 35.400 km. yüksekte sabit yörüngesine oturacak olan yeni nesil Inmarsat haberleşme uydularının ilkiydi. Uluslararası Denizcilik Uydu Örgütü'nün sahibi olduğu bu uydu genellikle denizdeki gemiler tarafından kullanılsa da, dünyanın izole bölgelerindeki insanlar, örneğin petrol arayıcıları tarafından da kullanılmaktaydı.

Gelecek iki yılı aşkın bir süre, bu telefon Londra, Suudi Arabistan, Pakistan ve Sudan'la yüzlerce konuşma yapmak için kullanılacaktı. Bin

3) Bir istihbarat görevlisiyle görüşme.

4) Ziyad Halil ile ilgili detaylar Mark Morris'den alınmıştır, "Jihad phone linked to former Missouri student", *Kansas City Star* (19 Eylül 2001).

Ladin'in telefon numarası (00873682505331) aynı zamanda Mısır ve Kenya'daki teröristlerin özel telefon defterlerini ve günlük planlarını da ortaya çıkarttı. Hatta, araştırmacılara göre, Bin Ladin'in 1998 Şubat'ında Amerikan sivillerinin öldürülmesi gerektiği ile ilgili *fetva*'nın da bu telefon ile verildiği söylendi. 1996 yılından 1998 yılına kadar Halil, Bin Ladin'in telefonunu 2000 dakikadan fazla aradı.

En sonunda, bu telefon, Bin Ladin ve üst düzey komutanları tarafından 1998'de Doğu Afrika'daki iki Amerikan elçiliğine düzenlenen bombalı saldırıları yönetmek için de kullanıldı. 1997'nin Ekim ayında, elçiliğe yapılan bombalı suikastın bir parçası olması nedeniyle İngiltere'den iadesi beklenen İbrahim Eidarous,[5] Londra'dan Afganistan'a, Bin Ladin'in sağ kolu olan Ayman al-Zevahiri'ye 956375892 nolu telefonu araması için şifre gönderdi. Londra'daki bir cep telefonuna ait olan bu numara da, bombalı elçilik suikastına karıştığı iddiasından dolayı iadesi bekleyen Abdel Bary'e aitti.[6] Ertesi gün, Bin Ladin'in uydu telefonu Londra'daki bu telefonla görüşmeler yapmak için birçok kere kullanıldı.

NSA, Bin Ladin ve El Kaide'in –Doğu Afrika'daki Amerikan elçiliklerinin bombalanması eylemlerine katıldıkları iddia edilenler de dahil olmak üzere– diğer üyeleri arasında yapılan birçok görüşmeyi dinleyebilme kapasitesine sahip olsa da, bu, saldırıları engellemek için yeterli olmuyordu.

Konuşmaların çoğu, İngilizlerin GCHQ'su tarafından, Cornwall'da, Bude yakınlarındaki Morwenstow dinleme karakolundan dinlendi. Burada, Kelt Denizi'nin köpüklü dalgalarının hemen yanındaki yaklaşık bir düzine çanak anten, Inmarsat ve INTELSAT gibi ticari uydulardan sinyal toplar. Dinlenen telefon konuşmaları, fakslar, internet ve veri transferleri, daha sonra GCHQ'nun Cheltenham'daki çok geniş bir alana yayılmış olan karargâhına yönlendirilir. Filtre ve analiz edildikten sonra, güvenli ve şifreli haberleşme hatları üzerinden NSA'ya iletilirler.

Bin Ladin'e gelen ve onun yaptığı diğer aramalar, Afganistan'ın binlerce kilometre güneyinde bulunan Perth'in yaklaşık 338 kilometre kuzeyinde, Hint Okyanusu'nda köhne bir liman olan Geraldton'daki Avustralya Savunma Sinyalleri Tümeni'ne bağlı bir dinleme karakolu tarafından gerçekleştirildi.[7]

5) Londra ve Afganistan arasında yapılan telefon görüşmelerine ait detaylar Vernon Loeb'den alınmıştır, "NSA Intercepts Are Foundation ofBombing Case", *Washington Post* (8 Ocak 2001).

6) Elçiliğin bombalanması eyleminin şüphelilerinin yasal durumlarıyla ilgili detaylar Birleşik Devletler Savcılığı'ndan alınmıştır (New York Güney Bölgesi), Basın Açıklaması, 29 Mayıs 2001.

7) Frank Cranston, "Australia's Plans for New Listening Post", *Jane's Defense Weekly* (4 Nisan 1987), s. 582.

Ülkenin en batı ucundaki Geraldton, Hint Okyanusu üzerindeki ticari uyduları dinlemek amacıyla 1994 yılında kurulmuştu.

Nihayet, Başkan Clinton'un 1998 yılında Amerikan cruise füzeleriyle Bin Ladin'in Afganistan'daki kamplarına yaptığı saldırının ardından, uydu telefonunun yaydığı sinyallerin ihanetine uğradığını fark eden Bin Ladin, bu aleti kullanmaktan vazgeçti. Şimdilerde ne zaman birisi onun telefonunu arasa, duyduğu tek şey, "bağlantı kurulamadı" ya da "aranan numara okyanus bölgesinde değildir" diyen ses kaydıdır.

1998 yılından beri, Bin Ladin, sadece, kendisi adına uzak yerlerden aramalar yapan mesaj kuryeleri aracılığıyla haberleşiyor. Buna rağmen bunlar da ara sıra dinlenebiliyor. 2001 yılının Eylül ayı başında NSA tarafından dinlenen bu tür bir aramada,[8] Bin Ladin'in adamlarından birisi Bin Ladin'in Suriye'deki karısına Afganistan'a dönmesini salık veriyordu. O zaman, bu dinleme de, 11 Eylül sabahı direktör Hayden'in bir şeylerden şüphelenmesi için bir başka ipucu, bir başka neden olması gerekirken, dosyalanarak kaldırılmıştı.

Sabah 6.50 civarında, General Hayden Volvo'sunu OPS 2B binasının yanındaki park yerine çekerken, pek çok diğer NSA çalışanı da Kripto Şehri'ne varmak üzereydi. Binlercesi, birkaç kilometre uzakta bulunan ve uzun zamandır şirket kasabası olan Laurel'da (Maryland) yaşıyordu. 11 Eylül günü, pek çok sabah olduğu gibi, çörek ve pizza satılan alışveriş merkezlerini ve parkları eski araçlarla dolu ucuz motelleri geçerek, US Route 1 üzerinden ağır ağır, yılan gibi kıvrılarak ilerliyorlardı. Bunlardan biri de, yorgun, dış yüzeyindeki kaplamalar güneşten kararmış tuğla bir bina olan Valencia Motel'di. Önündeki gösterişli, hardal renkli işaret panosu burayı bitkin yolculara duyuruyordu.

NSA çalışanlarının, pek çok sabah olduğu gibi o sabah da motelin önünden geçmesi, ki bazıları teröristlerin avı olacaktı, ve yollarının Amerikan tarihinin en feci saldırısına hazırlanan Bin Ladin'in adamları ile kesişmesi, trajik olduğu kadar ironik bir olaydı. O sabah bir NSA çalışanı doğru zamanda şöyle bir bakıverseydi, Oda 343'ten çıkıp California plakalı dört kapılı mavi bir Toyota Corolla'ya binen beş adamı görebilirdi.[9] Bu

8) Neil A. Lewis ve David Johnston, "Jubilant Calls on Sept. 11 Led to F.B.I. Arrests", *New York Times*, (28 Ekim 2001).

9) "Many Recall Terror Suspects", *Atlanta Journal-Constitution* (20 Eylül 2001).

adamlar, Washington'daki Dulles Uluslararası Havaalanı'na doğru giden Hani Hanjour, Majed Moqed, Khalid Almihdhar, Nawaf Alhazmi ve Salem Alhazmi'ydi.

Gelişmelerin 11 Eylül saldırısına zemin hazırladığı günlerde, saldırı planlarının büyük bir kısmı, NSA'nın dev kulaklarının hemen dibinde, teşkilatın yatak odası olan Laurel'da yapıldı.

21 yaşındaki işsiz Toris Proctor, Valencia Motel'de bitişik odada kalan komşularının eşcinsel ve soğuk insanlar olduğunu düşünüyordu. Beş adam, içinde iki tane çift kişilik yatak ve bir mutfak olan bir odayı paylaşıyorlardı. "Züppe ibneler" diyordu onlara. "Adamlara 'Merhaba' deseniz duvara konuşmuş gibi olurdunuz." Odayı eylülün başında tutmuşlar ve kalacakları bir haftanın 308 dolarlık ücretini kredi kartıyla ödemişlerdi. Başka bir motel sakini olan Charmain Mungo, "Onları her sabah görürdük"[9] diyordu "Ya hep içerde ya da hep dışarıdaydılar. Birisi çıksa ardından hepsi çıkardı."

Otelin bir diğer sakini ve aynı zamanda oda servisi görevlisi olan Gail North, adamların, havluları değiştirmek için odalarına girmesini kendisine yasakladıklarını anlatıyordu. Kapıyı birazcık aralayarak kirlileri veriyor ve temiz malzemeleri alıyorlardı. "Onları her gün görüyorduk," diyordu kadın, "ama hiç kimseyle konuşmazlardı. Biz burada büyük bir aile gibiyizdir. Burası bir motel olmasına rağmen, bazılarımız bir yılı aşkın süredir burada yaşıyordu. Bir mahalle gibidir burası."[10] Adamlar pizza almaya ya da kirli çamaşırlarını Sunshine Çamaşırhane'sine bırakmaya da kendileri giderdi. "Arkadaki kurutucuyu kullanırlardı"[11] diyordu gece idarecisi Robert Currence. "Bir acayiplerdi. Hiçbir şey söylemeden size bakarlardı."

Laurel'de hava korsanlarını ziyaretlerinin birisi sırasında, Muhammet Atta, kasabadaki bir süpermarketi[12] ve bir Mail Boxes Etc. mağazasını 10.000 dolar kadar bir parayı –terörist operasyonlarda kullanılmayan fazla para– Birleşik Arap Emirlikleri'ne transfer etmek için kullandı. Hani Hanjour, ağustos ayında eğitmenleriyle birlikte üç kere gittiği yakınlardaki (Bowie'de) Freeway Havaalanı'nda uçuş dersleri aldı.[13] Pilot ehliyeti olmasına rağmen, uçak kiralayabilmesi için lisansının yenilenmesi gere-

10) Brooke A. Masters, Leef Smith ve Michael D. Shear, "Dulles Hijackers Made Maryland Their Base", *Washington Post* (19 Eylül 2001).

11) Hamil R. Harris, "Possible Ties to Attacks Cast Shadow on Laurel", *Washington Post*, (27 Eylül 2001).

12) "Hijackers' Money Trail Again Points to Laurel", WBAL (Baltimore) News Report (3 Ekim 2001), s. 6.

13) Brooke A. Masters, Leef Smith ve Michael D. Shear, "Dulles Hijackers Made Maryland Their Base", *Washington Post* (19 Eylül 2001).

kiyordu. Fakat havaalanı ve Chesapeake Koyu üzerindeki bir dizi uçuştan sonra, Hanjour, yeterli beceriye sahip olmadığından, kendisine nezaret eden eğitmenlerden lisans onayı için gereken geçerli notu alamadı.

Formda kalmak isteyen beş adam, yolun 8 kilometre aşağısındaki Greenbelt'te bulunan Gold'un Spor Salonu'na 2 Eylül'den başlamak üzere üye oldu. NSA çalışanları gibi onlar da, her gün idman yapan 600 ile 1000 civarındaki insanın arasına katıldılar. Uluslararası spor salonu zincirinin başkanı ve genel müdürü Gene LaMott, "İnsanların arasına gayet güzel bir şekilde karıştılar"[14] diyordu. LaMott'a göre, adamlar genellikle ağırlık kaldırıyor ve dayanıklılık kazandıran makinelerde sessizce ve grupların içinde çalışıyordu.

US Route 1 üzerinde, Valencia'nın yaklaşık 1,5 kilometre kuzeyinde, hava korsanlarının kullandığı başka bir eski püskü motel daha vardı: Pin-Del. 27 Ağustos günü Ziyad Jarrah[15] motelin ofisine girdi. Masanın yanındaki bir sehpanın üzerinde, Yehova Şahitleri'ne ait bazı dergiler saçılmış halde duruyor ve üzerlerinde, "Gerçekten şeytan var mıdır?"[15] ve "Sevdiğiniz Birisi Öldüğünde" türünden başlıklar okunuyordu. Jarrah, bir visa kartıyla 3 gece için 132 dolar ödedi ama ertesi akşam saat 6.20'de ayrıldığı için ödediği paranın 44 dolarını geri aldı. Bir haftadan daha az bir süre sonra, 1 Eylül günü, şüpheli hava korsanlarından bir diğeri olan Nawaf Alhazmi, Pin-Del'de[15] bir gece kalmak için nakit olarak 42,90 dolar ödedi.

Planlama tamamlanmış, kalan para Ortadoğu'daki işbirlikçilere gönderilmiş ve onların kasları kuvvetlenmişti; Hani Hanjour ve dört ortağı başlamak için hazırdı artık. General Hayden'in sabah brifinglerini almaya başladığı saatlerde, hava korsanları da Washington'daki Dulles Uluslararası Havaalanı'na ulaştılar. Ceplerinde Amerikan Havayolları'nın 77 nolu Los Angeles uçuşu için tek gidiş biletleri vardı. Bilet gişesindeki ajan, iki adamın, Nawaf ve Salem Alhazmi kardeşlerin biraz tuhaf olduklarını düşündü, çünkü ellerinde 2400 dolarlık birinci sınıf biletleri vardı ama onlar ucuz tarife sırasında bekliyorlardı. Görevli, "Petrol parasıdır" diye düşündü.

Newark Havaalanı'nda Ziyad Jarrah, United Airlines'ın San Francisco'ya gidecek olan 93 nolu uçağı için biniş kapısında arkadaşlarına katıldı. Muhammet Atta da dahil ekibin diğer elemanları, uçuşlar için Boston'a ulaşmak üzereydi.

14) A.g.e.

15) Laura Vozzella, "Terror Brings FBI to County Men Who Stayed at Motels", *Baltimore Sun* (20 Eylül 2001).

"Günaydın"[16] dedi kaptan, aşağıda hızla gözden kaybolan hava kontrolörlerine. "Amerikan 11 iki binden üç bine geçerken sizlerle." 11 Eylül günü saat 07.59'da, Boston Uluslararası Logan Havaalanı'ndan kalkan Amerikan Havayolları'nın Uçuş 11'i, bir yarış arabası hızında sabahın pırıldayan berrak gökyüzünde 600 metreden 900 metreye tırmanıyordu. Pencere kenarındaki koltuklarda seyahat eden yolcular, Beacon Hill'in tepesindeki Meclis Binası'nın altın renkli kubbesinden yansıyan ışıkları çok net olarak görebiliyorlardı. "Günaydın" diye yanıtladı Boston kalkış radarındaki kontrolör. "Trafik saat 10 yönünde, 3 kilometre, manevra halinde."

Eylül ayının başlarıydı ve seyahat etmek için güzel bir zamandı. Hava kırılmıştı ve kuzeydoğuya doğru berrak ve daha serindi. Tıpkı telaşlı işçi bayramı tatilinin bitmesi gibi, yaz mevsiminin gök gürültülü sağanakları da sona ermişti. Ve ayın on biri salı gününe denk geliyordu; istatistiklere göre hafta içi uçuşlarının en az yoğun olduğu günlerden biriydi. Seksen bir yolcuyla uçan Uçuş 11'in yarıdan fazlası boştu, bu da Los Angeles'a yapılan bu uzun yolculukta ortadaki boş koltuklara uzanabilmek demekti. Normalde 269 yolcu taşıyabilme kapasitesi olan çift motorlu Boing 767 –3,1 milyon parçadan[17] yapılma bu modern harika– Amerikan Havayolları'nın uzun soluklu koşu atlarından biriydi. Kanatlarında ve diğer boşluklarında çalkalanan 23.980 galon (90,794 litre) yüksek oktanlı patlayıcı yakıt,[17] 1200 karavanın benzin depolarını doldurmak için yeterliydi.[17]

"Görüş alanımızda" diye yanıtladı pilot. Elli iki yaşındaki John Ogonowski hayatının yarısını uçarak geçirmişti; ilk olarak Vietnam Savaşı'nın sonunda Hava Kuvvetleri'nde ve 1979 yılından başlayarak da Amerikan Havayolları'nda. O sabahın daha erken saatlerinde, Kuzey Massachusetts'in Dracut kasabasındaki 150 dönümlük çiftliğinin sükûnetinden ayrılmıştı. Göz alabildiğince uzanan tarlaları, meyve ağaçları, tarım makineleri ve taş duvarlarıyla bu çiftlik, dört nesildir çiftçi olan ailesinindi ve yuvarlak suratlı Ogonowski'nin huzur bulduğu bir yerdi. Bulutlardan aşağıda, zamanını toprağı durmaksızın sürerek ve tırmıklayarak geçiriyordu. "Elleri kirliyken ve pantolonu toz toprak içindeyken çok mutlu görünürdü"[18] diyordu ağabeyi James.

Uçak Boston'un yaklaşık 72 km. batısındaki Massachusetts'in küçük bir kasabası olan Gardner'ın üzerinden geçerken, kabinin içine tatlı bir kahve

16) Uçuş 11'deki uçuş mürettebatı ve hava trafik kontrolörleriyle ilgili bu ve diğer alıntılar için bkz. "Transcripts of Flights 11 and 175", *New York Times* (16 Ekim 2001).

17) Boeing 767 Bilgi Notu, Boeing Şirketi.

18) Dave Weber ve Ed Hayward, "Pilot's Greatest Love Was His Family", Boston Herald (12 Eylül 2001).

kokusu yayılmaya başladı. Kabin görevlileri omlet, sosis ve meyveden oluşan kahvaltıyı hazırlamaya henüz başlamışlardı. Business sınıfında 8D nolu koltukta oturan temiz tıraşlı, otuz üç yaşında ve günlük giysileri içindeki Mısırlı Muhammet Atta, yemek tepsisini açma zahmetine katlanmadı. Son yemeğini zaten yemişti. Bunun yerine, önündeki koltuğun altında duran küçük siyah omuz çantasını çekti, içinden bir plastik bıçak ve bir maket bıçağı çıkarttı ve koridora çıktı. Aynı anda, sanki önceden planlanmış gibi, Sıra 8'deki diğer dört adam da ayağa kalktı ve uçağın ön kısmına doğru yöneldi.

"John Ogonowski kulaklıklarında yine bir trafik kontrolörünün cızırtısını duydu. Yirmi yedi inçlik, yüksek çözünürlüklü bir Sony TV konsolunun önünde oturan kontrolör, Uçuş 11'in anahtar bilgilerini –irtifasını, yönünü ve kimlik numarasını– görebiliyordu. "AAL 11, ilgili trafik size göre iki istikameti otuz iki kilometre güneybatı bacağında, MD seksen," dedi ve Ogonowski'yi yakınlardaki bir McDonald Douglas MD-80 için uyardı.

"AAL 11 anlaşıldı" dedi kaptan. "Otuz iki tamam, AAL 11."

"Zarar görmeyeceksiniz." Tam olarak o anda, 08.13'te hareket başladı. Atta ve adamları hızla hareket edip bir uçuş görevlisini yakaladılar, maket bıçağının soğuk gri kenarını gırtlağına dayadılar ve onu kendilerini kokpite sokmaya zorladılar. "Aptalca bir şey yapma"[19] diye İngilizce olarak bağırdı adamlardan birisi. "Size zarar verilmeyecek." Fakat bir iki dakika içerisinde iki pilot öldürüldü ve sol taraftaki koltuğa Atta yerleşti.

Kan gölüne dönen kokpitteki vahşetten habersiz olan Boston kontrolörü, on altı saniye sonra yeniden Uçuş 11'i aradı: "AAL 11, şimdi üç beş sıfır uçuş seviyesine tırmanın ve sabit kalın." Bu komut pilota 29.000 feet'ten 35.000 feet'e (8.839 metreden 10.668 metreye) tırmanış izni veriyordu. Hiçbir şey duymayınca, on saniye sonra talimatı tekrarladı, on birinci saniyede bir kez daha ve on beş saniye sonra, tam olarak 08.14.23'te bir kez daha... Fakat hâlâ yanıt yoktu. Sonra, birden, Uçuş 11'in kritik verileri elektronik bir göz kırpma şeklinde ekrandan kayboldu, belliydi ki uçağın telsiz vericisi kapatılmıştı.

Üç yüz yirmi kilometre güneyde, Washington Dulles Uluslararası Havaalanı'ndan, Amerikan Havayolları'nın Uçuş 77'si Los Angeles'a doğru havalanmaya hazırlanıyordu. Sabah saat 8.16'da, "Amerikan 77, Dulles kule"[20]

19) Mark Clayton, "Controller's Tale of Flight 11", *Christian Science Monitor* (13 Eylül 2001).

20) Uçuş 77'deki uçuş mürettebatı ve hava trafik kontrol memurları ile ilgili bu ve diğer alıntılar için bkz. "Transcript of Flights 77", *New York Times* (16 Ekim 2001).

dedi kontrolör. "Pist üç sıfır konumu için hazır olun ve bekleyin. İnen son trafik ve DC-10'un inişi sonrasında oluşan türbülans aralığı için bekletileceksiniz." Uçaktaki altmış dört yolcu arasında, Clintonların aleyhindeki kampanyaları bir kan sporuna dönüştürmüş olan, kablolu televizyondaki bir talk-show sunucusu Barbara Olson da vardı. Kocası Theodore Olson, Bush yönetiminin başsavcısıydı. Hani Hanjour ve dört arkadaşı da Barbara Olson'un olduğu uçaktaydı.

Amerikan Havayolları Uçuş 77 burnunu kristal berraklığındaki gökyüzüne doğru dikmiş yükselirken, Dulles kuledeki hava kontrolörlerinden birisi olan Danielle O'Brien, onları başka bir frekanstaki başka bir kontrolöre aktardı. "Amerikan 77 bir iki sıfır nokta altı beşten Washington merkezle temas kurun," dedi ve hemen sonra "iyi şanslar" diye ekledi. Sonra da ne kadar tuhaf bir şey söylediğini düşündü. "Bir uçağı başka bir frekansa aktarırken genelde 'iyi günler' derim. Ya da 'iyi uçuşlar'. Ama asla 'iyi şanslar' demem."[21]

Saat 08.15'e doğru, Boston'daki hava kontrolörü son derece kaygılanmıştı. Defalarca aramasına rağmen Amerikan Havayolları Uçuş 11'den hiç yanıt alamamıştı. "AAL 11, Boston merkezi duyuyorsanız, lütfen bizi duyduğunuzu bildirin" diye tekrar etti kontrolör, sesi giderek yükseliyordu. Daha sonra, 08.24'te kulaklıklarından korkutucu sözler dökülmeye başladı. "Bazı uçakları ele geçirdik" diyordu yabancı bir ses. "Sadece sessiz kalın, sizin için sorun olmayacak. Havaalanına geri dönüyoruz." Bu bir mesajdı, muhtemelen Muhabbet Atta'dan, yolculara seslenmeye niyetlenmiş fakat sesi yanlışlıkla Boston merkeze iletilmişti.

"Ve, ah, buradan benimle konuşmak isteyen kim?" dedi kontrolör. "AAL 11, temas kurmaya mı çalışıyorsunuz?"

Sonra sıkıntılı bir mesaj daha geldi. "Tamam. Herhangi bir hareket yapmaya kalkarsanız, kendinizi ve uçağı tehlikeye atarsınız. Sadece sessiz kalın." Ve en sonunda, 08.34'den bir saniye önce, bir konuşma daha duyuldu. "Kimse kımıldamasın lütfen," diyordu ses, "havaalanına geri dönüyoruz. Aptalca bir hareket yapmaya kalkmayın." Altı dakika sonra, 08.40'ta, kaygılanan kontrolör, Kuzey Amerika Hava Savunma Komutanlığı'nı (NORAD) durumdan haberdar etti.

Ülkeyi hava saldırılarına karşı korumakla görevli olan NORAD, Soğuk Savaş'tan kalan bir hatıraydı. Köhne, esnek düşünmekten aciz kuruluş,

21) "Get These Planes on the Ground", 20/20, ABC News (24 Ekim 2001).

uyuşturucuyla mücadele için kenevir arayan bir kurumdan daha becerikli değildi. Ülkeyi düşmanca saldırılara karşı koruyan yedi üstteki 14 eski avcı uçağının hiç birisi de teröristlerin iki ana hedefine, Washington D.C. ve New York City'e yakın değildi.

Uçak kaçırma uyarısı NORAD'ın Rome'da (New York) bulunan Kuzey Doğu Hava Savunma Bölgesi tarafından alındı. Orada, Görevli Müretebat Kontrol Masası'ndaki mavi üniformalı kadınlar ve erkekler, parlayan yeşil ekranların başına toplanmışlardı. Uçuş 11'in vericilerinin çalışmadığı söylenmişti onlara. Ayrıca, Los Angeles bağlantılı uçak umulmadık şekilde aniden New York City'e yönelmişti. Ve daha sonra dehşet verici konuşmalar duyulmaya başladı.

İlk uyarıdan sadece üç dakika sonra, FAA'dan [Federal Havacılık İdaresi] yeni bir olası uçak kaçırma haberi geldiğinde kaygı daha da derinleşti; bu seferki United Airlines Uçuş 175 idi. Amerikan Havayolları Uçuş 11 gibi, United Airlines 175 de Boston'dan Los Angeles'a uçan bir Boeing 767'ydi. Pilot koltuğunda oturan Victor Saracini, uçuşları sırasında gitarını da yanına alan elli bir yaşında, Pennsylvanialı eski bir Donanma subayıydı. Saracini de Uçuş 11'den gelen bu sıkıntılı mesajı duymuş ve Rokonkoma'daki (New York) kontrol kulesini uyarmıştı. "Boston'dan kalkan uçağımızla ilgili şüpheli bir telsiz mesajı aldık" diyordu Saracini. Sanki birisi mikrofonu açmış ve herkese yerinde kalmasını söylüyordu. Saracini artık biliyordu ki, kendi uçağı da kaçırılmıştı.

Bu iki uyarının sonucunda, NORAD'ın Silah Masası, Falmouth'daki (Massachusetts) Otis Ulusal Hava Savunma Üssüne uçakların yolunun kesilme için acil bir emir yolladı. Orada, sevimsiz binaların köşelerindeki alarmların kırmızı ışıkları yanıp sönmeye ve klaksonların kulakları sağır eden sesi duyulmaya başladığında, sessiz Cape Cod bataklığından bir deniz martısı sürüsü aniden gökyüzüne kanatlandı. Birkaç dakika içinde, biri geçici görevle uçan ticari bir pilot ve diğeri de savunma filosunun tam kadrolu görevlisi olan iki ulusal savunma pilotu asfalt pist üzerinde 'kızgın ve dinelmiş' durumda bekleyen jetlerine doğru yarışırcasına koşuyordu. Mürettebat şefleri, 1977 yılı yapımı iki seçkin F-15 Eagle'ın koruyucu örtülerini çabucak kaldırdılar. Tekerleklerin önündeki takozları çekip aldılar; jetleri ısı ve radar güdümlü füzelerle donattılar. Saat 08.52'de, F-15'ler asfalt pist üzerinde çığlıklar atarak koşmaya başladı.

Ne var ki, Uçuş 11 için çok geç kalınmıştı. Ama avcı uçaklarının United Airlines Uçuş 175'e yetişmek için hâlâ bir şansları vardı. Fakat mesafe ve zaman kritik unsurlardı. Cape Cod, Manhattan'ın merkezine yaklaşık 320

km. uzaklıktaydı. Atlantic City'de (New Jersey), F-16'ların olduğu diğer bir Ulusal Hava Savunma Üssü bulunmaktaydı – ve Uçuş 175 kuzeye, New York City'e dönmeden önce, tam dört dakika sonra bu üssün üzerinden geçecekti. Fakat üste alarm halinde bekleyen avcı uçağı yoktu. Zaman da ayrı bir sorundu. Pilotlar, gaz kollarını, uçaklarını maksimum hız olan Mach 2'ye çıkartacak şekilde tam ileri pozisyona atmak yerine (ki bu saatte 2000 kilometrenin üzerinde bir hız demekti), New York'a ses hızının hemen altında, saatte yaklaşık 1120 km. süratle uçtular.[22] Belli ki, bir ses patlamasıyla kimseyi rahatsız etmek istemiyorlardı.

Saat 08.41'de, hemen hemen NORAD'ın Boston'dan kalkan Amerikan ve United Airlines şirketlerine ait uçuşlarla ilgili uçak kaçırma uyarılarını aldığı zamanda, hava korsanlarının da içinde bulunduğu başka bir uçak New Jersey'deki Newark Uluslararası Havaalanı pistinden kükreyerek kalkıyordu. Kırk dakikalık bir gecikmeden sonra, United Airlines Uçuş 93 az sayıda yolcusuyla San Francisco'ya doğru yola çıkmıştı.

Uçağın kokpitinde Littleton'dan (Colorado) NASCAR hayranı pilot Jason Dahl, jeti 10.668 metreye yükseltebilmek için gaz kolunu yavaşça geriye çekti. Yüksek teknolojiden hoşlanan müşterileriyle yaptığı bir toplantıdan dönen reklamcı Mark Bingham, uçak tırmanırken, birinci sınıf koltuğunda kendisini geriye iten basıncı rahatlıkla hissedebiliyordu. Yan koltukta, sağlık sektöründe yöneticilik yapan başka bir Bay Bölgesi sakini Tom Burnett oturuyordu.[23] Bir internet şirketinin satış müdürlüğünü yapan Jeremy Glick, Business sınıfının perdesinin arkasında, 11 numaralı sırada oturuyordu ve hiç şüphesiz sonunda havalanmış olmaktan dolayı çok mutluydu. Daha arkadaki ana kabinde oturan Oracle yazılım müdürü Todd Beamer, şirketinin Silikon Vadisi'ndeki karargâhına gidiyordu.

Saat 08.41'de Washington'da, Amerikan tarihindeki en yıkıcı sürpriz saldırıdan hemen önceki anlarda, ülkenin en akıllı makinesi otomatik pilota bağlanmış olarak çalışıyordu. Merkezi İstihbarat direktörü George Tenet, İtalyan Rönesans sarayı tarzında inşa edilmiş bir otel olan St. Regis'in kraliyet ihti-

22) Glen Johnson, "Time Line Shows Fighters Were Closing on Jets", *Boston Globe* (19 Eylül 2001).

23) Mark Bingham, Tom Burnett ve Jeremy Glick ile ilgili bilgiler için bkz. Karen Breslau, "The Final Moments of United Flight 93", *Newsweek* (22 Eylül 2001).

şamı içinde, eski bir arkadaşı ile birlikte telaşsız bir kahvaltının tadını çıkarıyordu. Avrupa'dan gelmiş antikalar ve Şam perdelerle çevrelenmiş olarak, David Boren ile omletlerini yiyorlar ve aileleri hakkında sohbet ediyorlardı. Senato İstihbarat Komisyonu eski başkanı ve şimdilerde Oklahoma Üniversitesi rektörü olan Boren, eski İstihbarat Komisyonu'nun personel müdürü olarak casusluk dünyasının zirvesine çıkmış ve Tenet'nin patronu olmuştu.[24]

Üç yüz yirmi kilometre kuzeyde, Amerikan Havayolları'nın 11 nolu uçağı gökyüzünü yırtarak New York City'e doğru ilerliyordu. Sarsılmış bir uçuş görevlisi, gözlerden uzak bir köşede, cep telefonuyla Amerikan Havayolları'na bağlı olarak Logan Havaalanı'nda çalışan bir arkadaşını aramayı başarmıştı.[25] Fısıltıyla, 9. ve 10. sıraların yanında Ortadoğuluya benzeyen birkaç adam olduğunu, ellerinde bıçak taşıdıklarını, birkaç yolcuyu yaraladıklarını ve uçağın kontrolünü ele geçirdiklerini söyledi.

Manhattan'da, Upper West Side'daki evinden her zamankinden yarım saat erken ayrılan kırk sekiz yaşındaki Steve McIntyre, Dünya Ticaret Merkezi'ne varmak üzereydi. Amerikan Denizcilik Bürosu'nun (ABS) kamu kurumlarıyla ilişkileri düzenleyen biriminin müdürü olan Steve'in ofisi birinci kulenin doksan birinci katındaydı. Michigan Üniversitesi'nin Denizcilik Mimarisi Okulu'ndan mezun olduğundan beri, yaklaşık çeyrek yüzyıldır, deniz taşımacılığı güvenliğinde standartlar belirleyen bu şirket için çalışıyordu.

Kuzeye bakan ofisinden, tüm şehir ayaklarının altına serilmiş gibi görünüyordu. Gümüş kuleler ve cam duvarlar güneşin altında ışıldıyordu ve düz ve katran sıvalı damlar küt bacalarıyla ufka doğru uzanıyordu. Parıltı öylesine fazlaydı ki, bilgisayarının başına oturmadan önce jaluzileri kapatmak zorunda kaldı. 1999'da ABS karargâhı Houston'a taşınana kadar, şirketin Birinci Kule'de 130'dan fazla çalışanı vardı. Şimdiyse, New York'taki yerel işleri halletmek üzere 22 personeli çalışıyordu. Bunların hemen hemen yarısı o sırada işyerinin başındaydı.[26]

Yaklaşık yüz kat aşağıda, Fransız film yapımcıları Jules ve Gedeon Naudet, acemi bir New York İtfaiye erinin tipik bir gününü anlatan bir

24) George Tenet'nin kahvaltısıyla ilgili detaylar için bkz. Barbara Slavin ve Susan Page, "CIA Recovering After Failure to Prevent Attacks", *USA Today* (2 Ekim 2001).

25) Peter Finn ve Charles Lane, "Will Gives a Window into Suspect's Mind", *Washington Post* (6 Ekim 2001).

26) Steve McIntyre ve Amerikan Denizcilik Bürosu çalışanlarına dair detaylar için bkz. John McLaughlin ve Alison Bate, "Cheating Death", *Lloyds List* (17 Eylül 2001).

belgeselin çekimlerini yapıyordu.[27] Saat 08.43'te, kameralarının objektifini kanalizasyon ızgarasını kapatan adamlara odakladıkları sırada, alçaktan uçan bir uçağın sesini duydular. Merakla kameralarını neredeyse dimdik konumda yukarıya çevirdiklerinde, Amerikan Havayolları'na ait 11 nolu uçak objektiflerinin önünden yıldırım hızıyla geçti. Uçak, dosdoğru Dünya Ticaret Merkezi'nin Birinci Kulesi'ne yönelmişti.

Steve McIntyre, jet sesi olduğunu düşündüğü gürlemenin ardından jaluzilere düşen gölgeyi fark ettiğinde e-postalarına bakıyordu. Yakınlardaki başka bir ofiste çalışan Claire McIntyre de (aralarında akrabalık bağı yok) aynı sesi –bir jet motorundan gelen patlama sesi– işittiğinde e-postalarını kontrol ediyordu. İmkânsız diye düşündü. Daha sonra, dehşet içinde yukarıya baktığında, dosdoğru üzerine gelen uçağın dev kanatlarını ve kuyruğunu gördü. "Aman Tanrım, arkadaşlarım"[28] diye geçti aklından. Çığlık çığlığa ofisinden fırladı ve personelin geri kalanını uyarmak için kendini koridora attı. "Herkes, dışarıya, hemen şimdi" diye avazı çıktığı kadar bağırıyordu. Tam bu sırada, Steve McIntyre de bunun bir uçak olduğunu fark etmişti, ama boyutları hakkında hiçbir fikri yoktu. "Allah kahretsin"[28] diye düşündü kendi kendisine. "Birisi özel Lear jetinin kontrolünü kaybetmiş."

Çok aşağılarda, caddede, Naudet'in kamerasının objektifi, uçan bir bombaya dönüşen ve binaya doğru kayan dev Boing 767'nin gövdesini yakalamıştı. Bir sekans için olay neredeyse göze hoş geliyordu. Bina uçağı, sanki uçmakta olan bir çekirgeyi yakalayan bir kurbağa gibi yutuvermişti. Fakat, göz açıp kapayıncaya kadar, neredeyse tam dolu yakıt depoları ezilen soda kutuları gibi sıkıştırılınca, uçak dev bir ateş topu gibi patladı ve ortalık mahşer yerine döndü.

Uçak doksan üçüncü kata, Steve ve Claire McIntyre'nin bulundukları katın sadece iki kat üzerine girdiğinde tüm bina sanki deprem olmuş gibi sallandı. Amerikan Denizcilik Bürosu ofislerinde bir iç duvar ve tavan çökmüştü ve sıkışan bir çalışanın kurtarılması gerekiyordu. Birisi kalın kâğıt havlu rulolarını ıslatmayı akıl ederken, diğer insanlar da yangın söndürücüleri kaptılar. Steve McIntyre yangın çıkışlarını kontrol etmek için ayrıldı.

Patlamadan sanıyeler sonra, 8.43.57'de, Birleşik Devletler Havayolları Uçuş 583'ün kokpitindeki uçuş mürettebatı, Uçuş 11'in son nefesini duydu. Pilot, New York hava kontrolörlüğüne, "Az önce bir yirmi nokta beşten bir ELT aldım" diye bildirdi; bununla acil durum yer belirleme sinyalini ve fre-

27) ABC Halts Replay of WTC Attacks", *Daily News* (19 Eylül 2001).
28) John McLaughlin ve Alison Bate, "Cheating Death", *Lloyds List* (17 Eylül 2001).

kansını kastediyordu. "Çok kısa bir süre geldi ve hemen kesildi." Ses, muhtemelen, ölüme mahkûm edilmiş Amerikan Havayolları uçağı buharlaşmadan bir saniye önce, uçağın kara kutusundan gelmişti. Delta Havayolları Uçuş 2433'ün pilotu, "Aynı ELT'yi biz de aldık," diye rapor etti, "fakat çok zayıftı."

New York Kontrol yavaş yavaş neler olup bittiğini anlamaya başlıyordu. Bölgenin üzerinde uçan başka bir pilot, "Manhattan'dan yükselen dumanın ne olduğunu bilen var mı?" diye sordu. "Manhattan'ın aşağılarından Dünya Ticaret Merkezi'nin tepesine doğru çok yoğun şekilde dumanlar yükseliyor – büyük bir yangın."

New York Kontrol, United Airlines (UAL) Uçuş 175'le en son on bir dakika önce temas kurmuştu ve kontrolör tekrar bağlantı kurmaya çalışıyordu: "UAL bir yedi beş, New York'u duyuyor musunuz?" Fakat, tıpkı Uçuş 11 gibi, sadece sessizlik vardı. Kontrolör, gittikçe daha fazla derinleşen bir kaygıyla, cihazlarının doğru çalışıp çalışmadığını kontrol etti ve diğer kontrol kulelerine kendisini duyup duymadıklarını sordu. "Bana bir iyilik yap, eğer UAL bir yedi beşi görürsen, frekansına geri dön" diyerek, güney trafik kontrol merkezine rica etti. "Burada değil," diye yanıt geldi.

Bir dakika süren kahredici sessizliğin ardından, şüphelendiği şeyi dile getirdi. "Bir uçak kaçırma vakası ile karşı karşıya olabiliriz" dedi iş arkadaşlarından birine. "Şu an, UAL bir yedi beşe ulaşamıyorum ve nereye gittiğini de bilmiyorum." UAL bir yedi beş, New York," diye seslendi tekrar. Ama o sırada, hava korsanları kontrolü tamamıyla ele geçirmişlerdi. Albany yakınlarında bir U-dönüşü yaparak tekrar doğu istikametine yöneldiler ve o andan sonra Hudson Vadisi'nin üzerinden saatte 805 kilometreyle –yasal uçuş hızından iki kat daha fazla bir hızla– güneye, Manhattan'a doğru büyük bir gürültüyle ilerlediler. Hava korsanı pilot muhtemelen –haritada kalın bir çizgi gibi görünen– Hudson Nehri'ni takip etti, dosdoğru hedefine ilerliyordu: Dünya Ticaret Merkezi İkinci Kule.

Amerikan Havayolları Uçuş 11 Birinci Kule'ye çarptığı sırada, CNN'deki *Live at Daybreak* programı, New York'ta bir hamile kıyafetleri defilesinden haber yayını yapıyordu. Daha sonra, 08.49'da, sunucu Carol Lin bir reklam arası verdi. "Bu şimdi girdi"[29] dedi Lin. "Şu anda Dünya Ticaret

29) *Live at Daybreak*, Cable News Network (11 Eylül 2001).

Merkezi'ni izliyorsunuz ve kesinlikle çok rahatsız edici bir manzara bu. Henüz doğrulanmamış haberlere göre, bu sabah Dünya Ticaret Merkezi'nin kulelerinden birine bir uçak çarpmıştır."

CNN daha sonra, felaketi 5 Penn Plaza'nın yirmi birinci katından izleyen, yayın dünyasının finans başkan yardımcısı Sean Murton'a bağlandı. "Sadece bir uçağın New York City üzerinde normalden biraz daha düşük bir irtifada uçtuğuna şahit oldum"[30] diye anlatıyordu canlı telefon bağlantısında. "Ve çarpacak gibiydi –hangi kule olduğunu bilmiyorum– ama dosdoğru Dünya Ticaret Merkezi kulelerinin birisinin tam ortasına çarptı. (...) Bir jetti, belki de iki motorlu bir jet, belki bir yedi yüz otuz yedi, büyük bir ticari yolcu uçağıydı. Öne ve arkaya sallanıyordu, bir kanadın ucundan diğer kanadın ucuna ve sanki Dünya Ticaret Merkezi'nin üstten yirminci katına çarptı."

Steve McIntyre, baca kurumu kadar siyah ve kör edici benzin dumanlarıyla savaşarak, neredeyse geçilmesi imkânsız koridor çıkışına doğru ilerlemeye ve acil çıkış merdivenlerini bulmaya çabalıyordu. Denediği ilk merdiven suyla ve yıkıntılarla dolmuştu. İkinci acil çıkışın yerini bulduğunda, bunun ilkinden daha karanlık ve daha rezil bir halde olduğunu gördü. "Üçüncü yangın merdiveni hangi cehennemde?" diyerek lanet okudu. Birkaç saniye sonra onu da buldu, ama enkazların arasından kayarak bir alçı parçasının üzerine düştü, ardından bir diğerine ve sonra zıplayarak bir diğerine kaydı.

Binanın her yerinde panik halindeki insanlar cep telefonlarından, depolarındaki tüm acil durum malzemeleriyle Dünya Ticaret Merkezi'ne gelmekte olan 911'i arıyor ve yangından kurtarılmak için yalvarıyorlardı. 08.56'da, seksen yedinci kattaki bir adam, ofisim yanıyor ve içeride dört kişi daha var diye bağırıyordu.

Uzun düşüşünün ardından toparlanan Steve McIntyre, tek çıkış yolunun bu olduğunu ve geri dönüp diğer çalışanlara ulaşması gerektiğini biliyordu. Bu arada çok az kişinin yanından gerçek aşağıya indiğini fark etti. McIntyre'nin bulunduğu doksan birinci katın üzeri, 93. kattan 100. kata kadar, dev bir sigorta, danışmalık ve finans şirketi olan Marsh & McLennan şirketine aitti. Ve onların üzerinde de, 100. kattan 105. kata kadar, büyük bir gümrük şirketi olan Cantor Fitzgerald vardı. Ticaret merkezinin en eski kiracılarından olan şirket zaman içinde büyümüş ve beş kata yayılmıştı. Son olarak da, 106. katta, nefes kesici manzarasıyla ünlü bir restoran olan Windows on the World bulunuyordu. Bu katlardaki –uçağın çarptığı kat

30) *A.g.e.*

ve bu katın üzerindeki katlar– insanların birçoğu kapana sıkışmıştı ve asla dışarı çıkamayacaktı.

Reuters'ın Altmışıncı Cadde'deki bir kuruluşu için çalışan Christopher Hanley,[31] Windows on the World'deki kahvaltılı özel bir toplantıya katılan 150 kişinin arasındaydı. 08.57'de itfaiyeye telefon ederek odanın dumanla dolmakta olduğunu ve insanların alt katlara inemediklerini söyledi.[32] Hemen hemen aynı zamanda, 103. katta bulunan Cantor Fitzgerald çalışanlardan birisi de itfaiyeyi arıyordu.[33] Geri planda çığlıklar atan insanların sesleri duyulurken, telefon operatörüne kapana sıkıştığını, nefes alamadığını ve dumanın kapıdan sızarak içeriye dolmaya başladığını anlattı.

Çıkış yolunu bulamayanlardan biri de, Cantor Fitzgerald çalışanlarından kırk beş yaşındaki Ian Schneider'dı.[34] Bir kamyon şoförünün oğlu olan, kel kafalı, siyah pala bıyıklı Ian Schneider, firmanın kıdemli idari müdürü olarak çalışmaktaydı. Diğer birçok insan gibi, Schneider de çok yüksek bir binada çalışmanın risklerini göze almıştı. 1993 yılında, daha önceki bombalama olayı sırasında da buradaydı ve olayın ertesi günü de işine gitmişti. Ve sallanışlarını görmek için tavana kurşunkalemler asmıştı. Uçağın çarpışından hemen sonra, Short Hills'deki (New Jersey) evini aradı ve karısı Cherly'e binadan ayrılıyor olduğunu söyledi.[34] Ama bu kez durum farklı olabilirdi: Merdivenler tıkanmış ya da yıkılmıştı. Schneider cep telefonunu çıkardı ve kendisi ile beraber birçok kişinin 105. katta mahsur kaldığını ve bulundukları yere duman dolduğunu söylemek için itfaiyeyi aradı.[35]

İkinci Kule'deki birçok insan çarpışmanın ardından acil çıkış merdivenlerine yönelmişti, ama birkaç dakika sonra İkinci Kule'ye bir şey olmadığı anlaşılmış ve ofislerine geri dönebilecekleri söylenmişti, pek çoğu da geri döndü. Ofisine dönenlerden birisi de, İkiz Kuleler'i popüler hale getiren sayısız sigorta ve yatırım şirketinden birisi olan Aon'un elli yaşındaki başkan yardımcısı Sean Rooney'di. Birinci Kule'ye yapılan saldırı sırasında, General Cologne Re'nin başkan yardımcılarından birisi olan karısı Beverly Eckert,

31) Sukhdev Sandhu, "Aliens and Others", *London Review of Books* (4 Ekim 2001).

32) "Second-by-Second Terror Revealed in Calls to 911", *New York Daily News* (30 Eylül 2001).

33) "Second-by-Second Terror Revealed in Calls to 911", *New York Daily News* (30 Eylül 2001).

34) "Lives Remembered, Ian Schneider, Kept Everyone Laughing", [New Jersey] *Star-Ledger* (5 Ekim 2001); Janny Scott, "In Neckties or Fire Helmets, Victims Shared a Work Ethic", *New York Times* (4 Ekim 2001).

35) "Second-by-Second Terror Revealed in Calls to 911", *New York Daily News* (30 Eylül 2001).

Stamford'daki (Connecticut) ofislerinde toplantı halindeydi. Dünya Ticaret Merkezi'ndeki patlamayı duyar duymaz hızla telefonuna koştu; Rooney'den bir mesaj gelmişti. "Öteki bina"[36] diyordu. "Ben iyiyim. Fakat gördüğüm manzara bir felaket." Eckert ferahlamıştı ve toplantısına geri döndü.

Steve McIntyre açık bir acil çıkış merdiveni bulduktan sonra ofisine döndüğünde, diğer çalışanların resepsiyon bölgesinde toplandıklarını gördü. Hızla aşağıya doğru inmeye başladılar. Tüm karışıklığa rağmen, Claire McIntyre not defterini ve el fenerini yanına almayı başarmıştı. "İlk iki kat karanlıktı," diye hatırlıyordu, "acil lambaları yanmıyor ve merdivenlerden aşağıya su akıyordu. Zar zor görebiliyorduk ve fenerimi yaktım. Daha sonra acil durum lambaları yandı ama su akmaya devam ediyordu." Fakat benzine bulanmış kaygan molozlar tehlikeliydi ve iş arkadaşı Emma "Georgia" Barnett kayarak merdivenlerden düştü. Buna rağmen tekrar ayağa kalktı ama bu kez de bir hortuma takılarak düştü ve dizinden yaralandı. Fakat hayatta kalmaya kararlıydı ve diğerleriyle birlikte aşağı doğru ilerlemeye devam etti.

Gökyüzü ölümcül bir hal almıştı. Saatler 08.56'yı gösterirken, Indianapolis'teki bir hava kontrolörü giderek daha fazla kaygılanıyordu. Amerikan Hava Yolları'nın Washington'dan Los Angeles'a giden ve Barbara Olson ve Laurel'dan (Maryland) hava korsanlarının da içinde bulunduğu 77 nolu uçağı cevap vermiyordu. "Amerikan yetmiş yedi, Indy" diye tekrarlamayı sürdürdü. Kontrolör daha sonra, uçuş mürettebatıyla temasları olup olmadığını öğrenmek için Amerikan Hava Yolları operasyon merkezini aradı. Onların da hiç şansı yoktu, bu yüzden kontrolör başka bir operatörden tekrar denemesini rica etti. "Biz, şey, biz adamların rota kontrolünü kaybettik" dedi Indianapolis'teki kontrolör. "Kıyı izini takip ediyor, fakat hedefinin neresi olduğunu bilmiyoruz ve bağlantı da kuramıyoruz. Siz çocuklar, siz de denediniz ama hiçbir cevap yok. Radar temasımız yok, ve, şey, temas kuramadık, bu yüzden siz tekrar deneyin çocuklar." "Deniyoruz," dedi Amerikan Havayolları operatörü. Ama yanıt, sadece sessizlik olacaktı.

Televizyonda, olayı izleyenler arasında, Ulusal Hava Trafik Kontrolörleri Birliği Başkanı John Carr de vardı. Saat dokuzdan kısa bir süre önce cep

36) Beverly Eckert ve Sean Rooney'le ilgili bu ve diğer alıntılar için bkz. Michael Howerton, "Bittersweet Goodbye: Stamford Widow Finds Solace in Final Phone Call", *Stamford Advocate* (tarihi belli değil).

telefonu çalmaya başladı.[37] "Hey, John, olayı televizyondan izliyor musun?" diye sordu bir arkadaşı. "Evet, izliyorum" diye yanıtladı Carr. "Bu Amerikan on bir" dedi arkadaşı. Carr az kalsın kahvesini döküyordu. "Aman Tanrım, sen neden bahsediyorsun?" "Dünya Ticaret Merkezi'ndeki o deliği açan uçak Amerikan on bir." Carr buna hâlâ inanamıyordu. "Benimle dalga geçiyorsun" dedi. "Hayır" diye yanıtladı arkadaşı. "Ve bir diğeri de, tam şu anda New York'a doğru güneye yöneldi." Daha sonra, United Airlines 175'i kastederek uğursuzca ekledi. "Onu da kaybettik."[38]

"Saat 09.02'de ABC Haberler'in *Günaydın Amerika* programında, kamera ikiz kulelere odaklanırken, New York muhabiri Don Dahler, sunucular Diane Sawyer ve Charles Gibson'a Ticaret Merkezi'ndeki patlamayla ilgili son bilgileri aktarıyordu. "Öyle görünüyor ki, binanın tepesini gittikçe daha çok ateş ve duman sarıyor ve itfaiye erleri bu bölgeye sökün ederken üst katlara yönelik herhangi bir çaba görünmüyor. Şimdi hatırlayın – Oh, aman Tanrım!"[39]

Tam o anda, yan yatmış büyük bir ticari yolcu uçağının görüntüsü televizyon ekranını kapladı; devasa uçak Kule İki'ye çarparken masaları, insanları ve dosya dolaplarını pencerelerden dışarı fırlattı. Güneşte konfeti gibi parlayan kâğıtlar yağmur gibi yağmaya başladı. Saliseler sonra, United Airlines 175, her yana inanılmaz alevler ve yoğun bir duman saçarak, benzin dolu bir hava bombası gibi infilak etti.

"Aman Tanrım"[40] dedi Sawyer, fısıltıyla. Son derece yavan, hiçbir ifade taşımayan bir sesle, "Bu ikinci bir uçak gibi görünüyor"[40] dedi Gibson, sanki yoldan geçen bir otobüsten bahseder gibiydi. "Sadece yandan başka bir uçağın geldiğini gördüm. Bu ikinci patlamaydı – ekranın hemen sağ tarafından, uçağın girdiğini görebiliyordunuz. Bu, muhtemelen, New York şehir merkezindeki Dünya Ticaret Merkezi'ne saldırmak için önceden ve birlikte tasarlanmış bir girişimdi."

İkinci patlamayı duyan Beverly Eckert, kocası Sean Rooney'i aramak için bir kez daha telefonuna sarıldı. Onu yine bir mesaj bekliyordu – fakat bu son patlamadan önce gelmişti: "Haberin olsun, bir süre daha burada olacağım. Binayı güvenlik altına aldılar." Kocasına ulaşma denemeleri başarısız olunca, aceleyle Glenbrook'taki evlerine koştu. Yirmi bir yıldır evliydiler ve yerlisi oldukları Buffalo'da 1967 yılında tanışmalarından bu

37) "Get These Planes on the Ground", *20/20*, ABC News (24 Ekim 2001).
38) *20/20*, ABC News (24 Ekim 2001).
39) *Good Morning America*, ABC News (11 Eylül 2001).
40) *A.g.e.*

yana birbirlerini tanıyorlardı. Rooney her gün eviyle Dünya Ticaret Merkezi arasında gidip geliyordu; boş zamanlarındaysa, Connecticut'taki evinde marangozculuk, su tesisatı, elektrik ve duvar işleri yapmayı seviyordu. On dört yıl önce almış olduğu bu evde o günden beri tadilatlar yaptı – giriş merdivenine beton basamaklar ekledi, oturma odasına şömine inşa etti ve büyük banyonun zeminini mermerle kapladı. Şifalı bitkiler yetiştirdiği bir bahçesi bile vardı. Eckert, kocasının omuzlarını sallayarak gülmesini çok severdi. Ama şimdi çok kaygılıydı.

Sadece bir buçuk kilometre ötedeki evlerine vardıktan hemen sonra telefon çaldı. Arayan Rooney'di ve yanan İkinci Kule'nin 105. katında sıkışıp kaldığını söylüyordu. Acil çıkış merdivenlerinden aşağıya inmeyi denemiş fakat yetmiş altıncı kat civarında yoğunlaşan ısı ve duman onu geri dönmek zorunda bırakmıştı. Daha sonra ofisinin hemen üzerindeki gözlem güvertesine kaçmaya çalıştı fakat buradaki kalın çelik kapı kilitliydi. Şimdi ise binanın kuzey tarafında olduğunu söylüyordu. Eckert aldığı bilgileri kurtarmama ekiplerine aktaracağını söyledi. Etrafında olup bitenlerden şaşkına dönmüş olan Rooney, karısına televizyonda ne görebildiğini sordu. Eckert, binanın onun bulunduğu tarafında, fakat çok aşağıdaki katlarda alevler olduğunu söyledi. "Duman çok yoğun" diyordu Rooney. "Yangın söndürücülerin neden çalışmadığını anlamıyorum."

"Belki seni bir helikopterle alabilirler" dedi Eckert umutsuzca, bir kurtuluş olasılığı için kocasına çatıya çıkmasını söylüyordu. "Lütfen, kapıyı tekrar dene. Yumrukla. Belki öteki tarafında birisi vardır, seni duyar. Yanında kim var?" diye sordu. "Yalnızım" dedi Rooney. "Yandaki konferans salonunda birileri var." Ve sonra, kapıyı tekrar denemek üzere gözlem güvertesine gitti.

Birleşik Devletler'i sürpriz bir saldırıdan korumakla görevli olan kişi, NORAD komutanı Tümgeneral Larry K. Arnold'du. Fakat o da bu saldırının en fazla şaşkına çevirdiği kişiler arasındaydı. Engellenemeyen bu ölümcül girişimi ofisindeki televizyondan izliyordu. Arnold, United Airlines 175 İkinci Kule'ye çarpınca uyanabildi ancak. "Bunun gerçekten olduğuna inanamıyorum"[41] diyordu. United Airlines 767 çarptığı sırada, NORAD'ın halkla ilişkiler memuru İkinci Kule'deki erkek kardeşiyle telefonda konuşuyordu. "Neyse, buradan çıksam iyi olacak"[41] dedi erkek kardeş ve telefonu hemen kapattı. Ama asla dışarı çıkamadı.

41) *Weekend Magazine*, MSNBC (tarih belli değil).

Çarpma esnasında, NORAD'ın Otis Ulusal Hava Savunma Üssü'nden kalkan iki avcı uçağı hâlâ 114 kilometre uzaklıktaydı ve bu da yedi dakikalık uçuş süresi demekti.

Birinci Kule'nin tepesinde, Steve McIntyre ve çalışma arkadaşları moloz yığınlarıla dolu kalabalık merdivenlerden aşağıya inmeye çalışıyordu hâlâ. "Seksen beşinci kat civarında durumu değerlendirmek ve birbirimizi sakinleştirmek için durduk" diye hatırlıyordu McIntyre. "İyi oldu. Alevlerin üst katlarda olduğunu fark ettik, aşağılar açıktı. Hemen aşağıya inmeliydik." Ruhsal durumunun "yo-yo gibi olduğunu, bir inip bir çıktığını" söylüyordu. "Tünellerde sıkışıp kalmıştık. Yere bir kapı açabilirdik ve orada alevlerle savaşan arkadaşlar olabilirdi ve daha sonra başka bir kapı daha açabilirdik ve orada da sadece dolanıp duran insanlar olabilirdi." İnsanlar ya da yıkıntılar yollarını tıkadığından, diğer acil çıkış merdivenlerine katlar arasında zikzaklar çizerek ulaşmaya çalışıyorlardı. Altmışlı katlara ulaştıklarında, Claire McIntyre tükenmişti. "Daha ne kadar gidecektik diye düşünüyordum" diyordu.

Şu an itibariyle, saat yaklaşık dokuzu üç dakika geçiyordu. Dünya Ticaret Merkezi'nin her iki kulesine de büyük ticari uçaklar çarpmıştı ve binlerce kişinin ölmüş olmasından korkuluyordu. Saldırıların biri canlı olarak televizyona yansıdı. Los Angeles bacağını uçan ikinci sivil jet –Amerikan Hava Yolları Uçuş 77– hâlâ kayıptı ve belki de başka bir hedefe doğru ilerliyordu. Havada başka uçan bombalar da olabilirdi. NORAD, avcı uçaklarını, uçaklardan bir tanesini durdurmak ve muhtemelen vurmak üzere kaldırmıştı ve başkanın iznini bekliyordu. Endişeli Amerikan vatandaşları ülkenin yer yerinde televizyon ekranlarına kilitlenmişti. Yorumcular, Birleşik Devletler'in büyük bir hava saldırısına maruz kaldığını bildiriyordu. Amerika tarihinin en korkunç saldırısının acısını yaşarken, Birleşik Devletler'in Diane Sawyer'ı izleyen televizyon müptelası ortalama bir vatandaştan çok daha az şey bilen başkanı hâlâ ortalarda görünmüyordu.

Bu sırada, Sarasota'daki (Florida) küçük bir sınıfta bir taburede oturan George W. Bush, kendisine bir kızın evcil keçisi hakkında hikâye okuyan ikinci sınıf öğrencilerini dinliyordu. Basının fotoğraf çekimleri de yaptığı bu rutin iş, başkanın eğitime olan ilgisinin kamuoyuna yansıtılması için önceden düzenlenmiş, programlı propagandalardan biriydi. Sınıfa girmeden

hemen önce, ulusal güvenlik danışmanı Condoleezza Rice, Birinci Kule'ye çarpan uçaktan ve yaşanan felaketten başkanı haberdar etmişti. Gene de, Bush, kamuoyuna bu şekilde mesaj vermeyi sürdürdü. Ne de olsa, Florida son seçimlerin en kritik savaş alanı olmuştu ve bir sonraki seçimde de aynı şey tekrarlanabilirdi.

İkinci Kule'ye yapılan saldırıdan 4 dakika sonra, 09.06 civarında, Beyaz Saray Personel Şefi Andy Card, eğilip başkanın sağ kulağına kısa bir mesaj fısıldadı: "Dünya Ticaret Merkezi'ne ikinci bir uçak çarpmış. Amerika saldırı altında."[42] Bir anda başkanın yüzünde bir şaşkınlık ifadesi oluştu.

Ülkenin saldırı altında olduğunu öğrenen başkomutan, diğer ayrıntılarla ilgilenmedi bile. Başka bir tehdit olup olmadığını, saldırıların nereden geldiğini, ülkeyi başka saldırılardan korumak için ne yapılması gerektiğini ya da NORAD'ın ve Federal Acil Durum İdare Merkezi'nin şu andaki durumunu asla sormadı. Ne de, acilen Washington'a dönmek istedi. Bunun yerine, bu modern Pearl Harbour gününde, yapmakta olduğu işe, günlük fotoğraf çekimlerine döndü. Dakikalar boşu boşuna geçiyordu ve hâlâ birçok insanın hayatı tehlikedeydi. Flaşlar patlarken ve video kameraları çekim yaparken, "Vay canına, gerçekten de iyi okuyucular!"[43] dedi sınıfa. "Bu çocuklar altıncı sınıfta olmalı!"

Başkan Bush okuma dersine devam ederken, Dünya Ticaret Merkezi'nin yanan kulelerinde hayat daha da umutsuz bir hale dönüşüyordu. 09.06'da polis helikopterinden "çatıya inmek imkânsız"[44] mesajı alındı. Helikopter Birinci Kule'den uzaklaşırken, üst katlarda mahsur kalan yüzlerce ya da binlerce insan son umutlarının da tükendiğini anlıyordu. Çatıya çıkan kapıları kırmaya çalışan ya da kurbanları bunu yapmaya yönlendiren kimse olmadığından, insanların yapabildiği tek şey temiz hava alabilmek için pencerelerden sarkmaktı. Bazıları dikkat çekebilmek için perdeleri sallıyordu. Kuleler artık gökyüzüne uzanan bacalara dönüşmüşlerdi.

Dakikalar ilerledikçe, insanlar diri diri yanmak ya da boğulmak yerine, daha hızlı bir ölümü tercih ederek pencerelerden atlamaya başladılar. "İnsanlar binadan düşüyor"[45] diyordu helikopterin pilotu. "Atlayanlar var"

42) Howard Fineman ve Martha Brant, "This Is Our Life Now", *Newsweek* (3 Aralık 2001).
43) Nancy Gibbs, "Special Report: Day of the Attack", *Time* (12 Eylül 2001).
44) "Second-by-Second Terror Revealed in Calls to 911", *New York Daily News* (30 Eylül 2001).
45) *A.g.e.*

diye ekledi. Ve atlamaya devam ettiler. "Dünya Ticaret Merkezi Bir'in pencerelerinden [Windows on the World] atlayan birkaç kişi." Saat 09.09'a geldiğinde, İkinci Kule'deki insanlar da kendilerini aşağı atmaya başladılar. İtfaiyeyi telefonla arayanlardan birisi, "İnsanlar büyük bir deliğin kenarından kendilerini aşağı atıyorlar" diyordu. "Muhtemelen onları aşağıda tutacak kimse yok."

Batan bir geminin suyun üstünde kalan en yüksek noktasını arayan çaresiz insanlar gibi, ikiz kulelerdeki insanlar da, aşağıya inişler kapalı olduğu için, tırmanabildikleri kadar yukarıya tırmanıyordu. Ama bu, hiçliğe yapılan bir tırmanıştı. 09.19 da Windows on the World'den telefon eden biri, "106. katta mahsur kalan 120 kişi var"[46] diye bağırıyordu. "Çok fazla duman. (...) Aşağıya inemiyoruz!" Birkaç saniye sonra arayan bir başkası, "Dünya Ticaret Merkezi'nin en üst katını tahliye edin" dedi. İkinci Kule'de de sorun aynıydı. "150. kat" diye bağırıyordu telefon açanlardan birisi. "İnsanlar sıkışıp kaldı! Çatıya girişleri açın!" Fakat, ne acı ki, bazıları açık kapılardan çatıya ulaşabilseler de, diğer kapılar olası atlayıcıları ve izleyicileri uzak tutabilmek için kilitlenmişti.

Yarım saatten fazla bir süredir, hem Washington hem de İndianapolis'teki hava kontrolörleri, çılgına dönmüş bir şekilde, Dulles Uluslararası Havaalanı'ndan yaklaşık 08.10'da kalkış yapan Amerikan Havayolları Uçuş 77'yi arıyordu. Saat 08.56'da uçakla bağlantı tamamen kesilmişti. Indianapolis Kontrol'den bir radar operatörü, "Çocuklar, uçağı hiç yeniden tespit edebildiniz mi?"[47] diye sordu. "Hayır" dedi hava trafik kontrolörü. "Şirketi aradık. Onlar bile bağlantıya geçememişler; hayır hayır, ne telsizle ne de radarla temas kurabilmiş değiliz." En sonunda, FAA, saat 09.24'te NORAD'daki görevlileri, Hampton'daki (Virginia) Langley Hava Kuvvetleri Üssü Hava Savunma Filosu'ndan savaş uçaklarının derhal havalanması için uyardı.

Dört dakika sonra, Dulles kule hava trafik kontrol operatörü Danielle O'Brien radar ekranında tanımlanamayan bir ışık sinyali tespit etti. O sırada bilmiyor olsa da, bu sinyal 77 nolu kayıp uçağa aitti. Yetmiş dakika önce, mürettebatına kendi tarzı olmadığı halde 'iyi şanslar' dilediği uçak. Acil duruma geçen kontrolörler, hemen uyarmak için Washington şehir merkezinin yakınlarındaki Reagan Ulusal Havaalanı'ndaki meslektaşlarını

46) A.g.e.
47) "Transcript of Flight 77", *New York Times* (16 Ekim 2001).

aradılar. Vericisi olmadan ilerleyen bir uçağı kastederek, "hızlı hareket eden öncelikli bir hedef"[48] dediler.

O sırada uçak Dulles'in yaklaşık 20 kilometre güneybatısındaydı ve ışık hızıyla uçuyordu. O'Brien'ın yanındaki kontrolör Tom Howell, O'Brian'ın ekranına bir göz attı ve gözleri fal taşı gibi açıldı. "Aman Tanrım!"[49] diye çığlığı bastı. "Beyaz Saray'a gidiyor gibi! Dosdoğru Beyaz Saray'a yönelmiş bir hedefimiz var!" Amerikan Havayolları Uçuş 77, saatte yaklaşık 805 kilometrelik bir hızla, yani son sürat P-56'ya (Beyaz Saray'ı ve Capitol'ü çevreleyen yasak hava sahası) doğru ilerliyordu. Hızı ve yaptığı manevralar yüzünden Dulles Havaalanı kulesindeki radar odasında bulunan herkes onun askeri bir jet olduğunu sandı.

Uçuş 77'nin yolcuları arasında Valencia Motel'den gelen hava korsanlarıyla birlikte Barbara Olson'da bulunuyordu. Aslında, Barbara Olson, Los Angeles'a 10 Eylül Pazartesi günü uçmayı planlamıştı. Fakat 11 Eylül kocasının doğum günü olduğundan ertesi sabah ayrılmaya karar verdi, böylece onunla o gün biraz vakit geçirebilecekti. Sabah erkenden hoşçakal dedikten sonra, saat 7.40 civarında, uçağa binmeden hemen önce onu Adalet Bakanlığı'ndan aradı.

Olson, yaklaşık bir buçuk saat sonra uçak kaçırma olayını duydu ve hemen ofisindeki televizyonu açtı, kaçırılan uçaklardan birinin Barbara'nın uçağı olmasından kaygılanıyordu. Ama şöyle bir düşününce, Barbara'nın uçağının New York'a kadar bu hızla ulaşamayacağını hesapladı.

Aniden bir sekreter hızla içeriye girdi. "Barbara telefonda"[50] dedi. Olson fırlayıp ahizeyi kaptı. "Uçağımız kaçırıldı!" dedi Barbara bir çırpıda, ama sonra telefon ölüm sessizliğine büründü. Olson derhal Adalet Bakanlığı'nın komuta merkezini aradı ve onları ikinci bir uçak kaçırma vakası –ve karısının da bu uçakta olduğu– konusunda uyardı. İlk araması kesilmiş olsa da, eşinin telefon edebildiğini de söyledi.

Dakikalar sonra Barbara tekrar aradı. Kısık sesle konuşarak, hava korsanlarının telefon ettiğinden haberi olmadığını söyledi. Bıçaklar ve maket bıçakları kullanan adamların tüm yolcuları uçağın arka tarafında toplandıklarını söyledi. Pilot kalkıştan kısa bir süre sonra uçağın kaçırıldığını anons etmişti.

Daha sonra Ted Olson karısına başka iki uçağın Dünya Ticaret Merkezi'ne doğru uçmakta olduğunu söyledi. "Bence eşim kaçırılan bir uçakta

48) "Get These Planes on the Ground", *20/20*, ABC News (24 Ekim 2001).

49) *A.g.e.*

50) Ted ve Barbara Olson ile ilgili bu ve diğer detaylar Ted Olson görüşmesinden alınmıştır, *Larry King Live*, CNN (14 Eylül 2001).

bulunmaktan yarattığı bir şokta olmalıydı" diye anımsıyordu Olson. "Gerçeği kabullenmişti."

"Pilota ne söyleyeyim? Pilota ne yapmasını söyleyebilirim?" dedi Barbara, sakin kalmaya çalışıyordu. Olson, uçağın nerede olduğunu söyleyip söyleyemeyeceğini sordu. Evler gördüğünü söyledi ve, birisine sorduktan sonra, uçağın kuzeydoğuya doğru gittiğini sandığını söyledi.

Daha sonra, en azından uçağın hâlâ havada olduğunu ve uçtuğunu söyleyerek birbirlerini teselli ettiler. "Her şey düzelecek" dedi Olson, karısı da aynı fikirdeydi. Fakat Ted Olson hiçbir şeyin yolunda olmadığının farkındaydı. "İşlerin iyiye gitmeyeceğinden neredeyse emindim" diye anımsıyordu. "O ana kadar, kafamda, bu adamların Amerika'ya verebilecekleri kadar zarar vermeye kararlı intihar eylemcileri olduklarının hesabını yapmıştım." "Seni seviyorum" dedi Barbara, birbirlerine olan duygularını ifade ederlerken. Sonra telefon yine aniden kapandı. Barbara'nın tekrar aramasını beklerken, Olson televizyon ekranına yapışıp kaldı. Saat yaklaşık 9.30'du.

Aynı anda, NORAD'ın her biri altı füze yüklü üç F-16'sı Langley Hava Kuvvetleri Üssü'nden havalandı. Burası Washington'a –sadece 209 km. uzaklıktaki– en yakın alarm üssüydü. Pilotların görevi 77 nolu uçağı hedefine varmadan önce bir şekilde bulmak ve muhtemelen de vurmaktı. Fakat bunun için başkanlık onayı gerekiyordu.

Saat 09.30'da, ülkenin saldırı altında olduğunun söylenmesinden yaklaşık yarım saat sonra, Başkan Bush, New York'taki çılgınlıktan çok uzakta, Emma E. Booker İlkokulu'ndaydı. İkinci sınıf öğrencileriyle fotoğraf çekimleri bittikten ve krizle ilgili son bilgilerin kendisine iletilmesinden sonra, okulun kütüphanesine geçti. Aslında, kendi eğitim politikasını destekleyen bir konuşma yapmayı planlamıştı. Bunun yerine, olan bitenin büyüklüğünün hâlâ farkında değilmiş gibi görünerek, çocuklara ve öğretmenlere gitmesi gerektiğini söyledi. "Maalesef Washington'a geri dönmek zorundayım"[51] dedi, çünkü ülke "çok açık bir terörist saldırıya" maruz kalmıştı.

Küçük bir istisna dışında, başkanı ya da başkan yardımcısını kriz sona erene kadar kimse göremeyecekti. *Hava Kuvvetleri Bir* Washington'a gitmiyordu. Başkomutan Nebraska'daki güvenli bir yeraltı sığınağına götürülüyordu. Bir hükümet sözcüsü, önce, *Hava Kuvvetleri Bir* ile ilgili Beyaz Saray'a

51) "Dünya Ticaret Merkezi'ne İki Uçak Çarptıktan Sonra Başkan'ın İfadeleri", Beyaz Saray kopyaları (11 Eylül 2001).

gelen bir ihbar üzerine, başkanın Omaha'ya uçtuğunu açıkladı. Fakat daha sonra, hükümet, böyle bir şeyin asla olmadığını kabul etmek zorunda kaldı.

Dulles Havaalanı kuledeki gerilim neredeyse gözle görülür bir hal almıştı. Radar odasındaki şef, tanımlanamayan uçak Beyaz Saray'a gittikçe yaklaşırken geri sayıma başladı. "Yirmi kilometre batıda"[52] dedi. "Doğu bacağında hızla ilerliyor. Tamam, çocuklar, şimdi nerede? (...) On sekiz kilometre batı, on altı kilometre batı, on dört kilometre batı." Yaklaşık bu noktada şef Beyaz Saray'daki Gizli Servis'e telefon açtı. "Çok hızlı hareket eden tanımlayamadığımız bir uçak görüş alanınıza girmek üzere" dedi. "On iki kilometre batı. On kilometre batı."

Beyaz Saray'da Gizli Servis çalışanları aceleyle Başkan Yardımcısı Dick Cheney'nin ofisine koştular. "Gitmeliyiz" dedi bir ajan. "Şimdi gidiyoruz efendim, şimdi gidiyoruz."[53] Derhal çıktılar, başkan yardımcısını apar topar aşağıdaki Başkanlık Acil Operasyonlar Merkezi'ne götürdüler, burası binanın Doğu Kanadı'nda bombalamaya karşı özel olarak inşa edilmiş bir sığınaktı. Geri kalan Beyaz Saray personeline binadan mümkün olduğunca hızla çıkıp uzaklaşmaları söylendi. "H Caddesi boyunca, lütfen" diye bağırdı üniformalı bir Gizli Servis görevlisi.

"Dokuz kilometre"[54] dedi şef. "Sekiz kilometre, altı kilometre." Tam beş kilometre demek üzereydi ki uçak aniden yön değiştirdi. "Bu durum odada bir ferahlama yarattı" diye anımsıyordu trafik kontrolörü Danielle O'Brien. "Bu bir avcı uçağı olmalıydı. Bu başkentimiz üzerindeki düşman uçaklarının yolunu kesmek ve başkanımızı korumak için havalanan bizim çocuklardan birisi olmalı; arkamıza yaslanıp derin bir nefes aldık. Aynı esnada, geri kalan uçakların hepsi hâlâ uçuyordu ve biz başka her şeye dikkat ediyorduk."

Ama sonra, uçak 360 derecelik bir çemberi tamamlayarak bir anda geri döndü. "Geri dönüyor!" diye bağırdı O'Brien. "Yeniden doğu bacağına oturuyor!" O'Brian'ın hava kontrolörü arkadaşı Tom Howell, şefe doğru bağırmaya başladı: "Aman Tanrım, John, geri geliyor!"

"O uçakla radar bağlantımız kesildi" diye hatırlıyordu O'Brien. "Ve bekledik. Ve bekledik. Olup bitecekleri beklerken, kalbimiz neredeyse göğüs kafesimizden fırlayacak gibiydi."[54]

52) "Get These Planes on the Ground", *20/20*, ABC News (24 Ekim 2001).
53) Nancy Gibbs, "Special Report: Day of the Attacck", *Time* (12 Eylül 2001).
54) "Get These Planes on the Ground", *20/20*, ABC News (24 Ekim 2001).

Aynı anda, Katolik papaz Peder Stephen McGraw, neredeyse durma noktasına gelmiş trafikte sıkışıp kalmıştı. Arlington Ulusal Mezarlığı'ndaki bir cenaze törenine gitmek üzere yola çıkmıştı, fakat yanlışlıkla Washington Bulvarı üzerinden Pentagon çıkışına sapmıştı. Aniden, yaklaşık altı metre üstünden geçen büyük uçağın dişlerini zangırdatan kükremesini işitti. Uçağın yukarıdaki bir yol işaret levhasına çarpışını ve ardından birkaç adım ötedeki bir taksi şoförünün uçağın devirdiği elektrik direğiyle yaralanışını izledi. "Yere inmek üzere gelen bir uçağa benziyordu"[55] diyordu. "Bana sanki kontrollü bir şekilde sabit bir hat üzerindeymiş gibi geldi." Bir saniye sonra, 09.37'de, Amerikan Havayolları Uçuş 77 Pentagon'un gri beton duvarından içeri daldı; uçak öyle büyük şiddetle çarptı ki, sonradan Ground Zero [Sıfır Noktası] diye adlandırılacak orta avluyu çevreleyen ve ofislerin ve koridorların bulunduğu beş beton çemberin dördünü yerle bir etti.

"Binaya çarpışını gördüm"[56] diyordu McGraw. "Bir patlama oldu ve büyük bir gürültü koptu; çarpmanın şiddetini hissettim. [Pentagon'un] iki penceresinden bir alev topunun çıktığını gördüğümü hatırlıyorum. Bu iki pencereden çıkan bir ateş patlaması gördüm. Yanımdaki arabaların birinden gelen bir çığlığı duyduğumu anımsıyorum. Sanki ortak bir çığlıktı."

Yakınlardaki başka bir arabanın içinde, Türkiye'den İngilizce öğrenmek için gelmiş bir öğrenci, Aydan Kızıldağlı vardı. "Gördün mü?"[57] diye bağırdı yanındaki arabaya. İnsanlar arabalarından inip cep telefonlarına sarılınca otoban boyunca trafik birden durma noktasına geldi. Şok olan Kızıldağlı arabasını yolda bıraktı ve yarım saat boyunca amaçsızca yürüdü.

Dakikalar sonra, Dulles Havaalanı kulesindeki hoparlörden, Reagan Ulusal Havaalanı trafik kontrolörlerinden birisinin sesi duyuldu. "Dulles, limana gelen tüm trafiği bekletin"[58] diyordu ses. "Pentagon vuruldu." "Bazı arkadaşların nefeslerinin kesildiğini hissettim" diye hatırlıyordu O'Brien. "Sanırım birkaç da küfür duydum." "Sanki midenizde büyük bir çukur açılmıştı, çünkü olanları durdurmak için elinizden gelen hiçbir şey yoktu" diyordu Tom Howell. "Çoğumuzu yaralayan da buydu sanırım."

Çarpışmadan on iki dakika sonra, Langley Hava Savunma Filosu'ndan kalkan üç F-16 nihayet varmıştı. Pentagon'u kurtarmak için artık çok geçti; onlara Beyaz Saray'ın üzerinde devriye uçuşu yapmaları emredildi. "Telsize

55) Paul Haring, "Pentagon Crash Eyewitness Comforted Victims", *Military District of Washington News Service* (28 Eylül 2001)

56) *A.g.e.*

57) "USA Under Terrorist Attack", Associated Press (12 Eylül 2001).

58) "Get These Planes on the Ground", *20/20*, ABC News (24 Ekim 2001).

birisi geldi," diyordu Ulusal Savunma'dan Tümgeneral Mike J. Haugen, "kendisini Gizli Servis görevlisi olarak tanıttı ve 'Ne pahasına olursa olsun Beyaz Saray'ı korumanızı istiyorum'[59] dedi."

Adalet Bakanlığı'ndaki Ted Olson, Pentagon'da bir patlama olduğunu televizyondan öğrendi. Olaya karışan uçaktan bahsedilmemiş olsa da, o bunun karısını taşıyan Uçuş 77 olduğunu biliyordu. "Biliyordum ama inanmak istemiyordum,"[60] diye hatırlıyordu, "ama biliyordum." O gece geç saatlerde, nihayet gece yarısından sonra 01'de yatmaya gittiğinde, yastığının altında Barbara'nın doğum günü için kendisine bıraktığı bir not buldu. "Seni seviyorum" diye yazmıştı. "Sen bunu okuduğun sırada, ben seni düşünüyor olacağım ve cuma günü oradayım."

* * *

Kurtarma ekipleri hızla Pentagon'a ilerlerken, Cleveland'daki hava trafik kontrolörleri için başka bir jet yolcu uçağının –bir dördüncüsünün– kaçırılmak üzere olduğu hızla netlik kazanıyordu. Bu seferki, o sabah saat 08.42'de Newark Uluslararası Havaalanı'ndan San Francisco'ya gitmek üzere havalanan United Airlines Uçuş 93'tü. Saat 09'dan kısa bir süre sonra, Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırıları takiben, Pilot Jason Dahl şirketinin bilgisayarında kısa bir vızıltı duydu. Bu, Chicago yakınlarındaki United Airlines Operasyon Merkezi'nden ona gelen elektronik uyarı mesajıydı. Siyah zemin üzerine yeşil harflerle yazılmış mesaj, uçuş kabinine zorla girmeye çalışacak kişilere karşı dikkatli olması gerektiğini bildiriyordu. *Kokpite zorla girmek isteyenler olabilir, dikkatli olun!*[61] *Anlaşıldı*, diye yazdı pilotlardan birisi, mesajı aldığını bildirmek için.

09.28 gibi, uçak, Cleveland şehir merkezine yaklaşırken, Kaptan Dahl telsizden Cleveland kontrolü neşeyle selamladı. "Günaydın Cleveland. United Airlines doksan üç, üç beş sıfır seviyede [35.000 feet] sizinle birlikte."[62]

Ama arkada, ana kabinde curcuna yaşanıyordu. Kafalarına kırmızı bandanalar takmış üç adam kontrolü ele geçirmiş, yolcuları uçağın arkasında, mutfağın yan tarafında toplamıştı. Yolcular arasındaki Tom Burnett, fark

59) Matthew L. Wald ile Kevin Sack, "'We Have Some Planes', Hijacker Told Controller", *New York Times*, (16 Ekim 2001).

60) Ted Olson görüşmesi, *Larry King Live*, CNN (14 Eylül 2001).

61) "Transcripts from Sept. 11 Reveal Voice from Cockpit", Associated Press (16 Ekim 2001).

62) Karen Breslau, Eleanor Clift ve Evan Thomas, "The Real Story of Flight 93", *Newsweek* (3 Aralık 2001).

ettirmeden bir telefon almayı başarmıştı. Hemen, o sırada San Ramon'daki (California) evinde üç küçük kızı için kahvaltı hazırlamakta olan karısı Deena'yı aradı. "Uçağımız kaçırıldı!"[63] dedi. "Bir adamı bıçakladılar ve uçakta bir bomba var! Yetkilileri ara, Deena!"

Saniyeler sonra, Cleveland kontrolörü kokpitteki korkutucu çığlık sesini duydu. "Cleveland'ı arayan biri mi var?"[64] diye sordu. Yanıt yoktu, sadece bir kavganın boğuk sesleri geliyordu, bunu yaklaşık kırk saniyelik bir sessizlik izledi. Daha sonra, Cleveland kontrolörü, "Çıkın buradan! Çıkın buradan!" diye çılgınca bağıran bir sesin ardından daha yoğun bir boğuşmaya ait sesler duydu. Sonunda, mikrofon bir kez daha ölüm sessizliğine büründü.

Ne duyduğundan emin olamayan kontrolör, bu yayını yakalayıp yakalamadıklarını sormak için, yakındaki başka bir United Airlines uçağını aradı. "United Airlines 1523," dedi, "arkadaşınızı duydunuz mu, birkaç dakika önce frekansınızda herhangi bir çatışma sesi –bir çığlık– duydunuz mu?" United Airlines uçağının mürettebatından birisi "Evet, duydum," dedi. "Fakat ne olduğunu biz de anlayamadık." Küçük bir özel jet uçağının pilotu da kargaşayı duymuştu. "Bu bağırtıyı biz de duyduk" dedi Cleveland kontrolörüne.

"Herhangi bir havayolunun bir koltuğa bağlanmış olarak oturan biraz deneyimli bir pilotu, ki ben de bir parça deneyimliyim, burada ne yaşandığını bilir" demekteydi eski bir sivil pilot olan John Nance. "Benim bu iki kardeşim bıçaklanarak öldürüldüler. Sanırım kokpitteki pilotlar zor kullanılarak etkisiz hale getirildi. Bence boğazları kesilerek öldürüldüler. Kemerleri bağlıdır ve kendilerini savunma gibi bir şansları yoktur. Geri dönüp savaşamazsınız. Sadece ördek gibi otururlar."

United Airlines 93'ün mikrofonu aniden hayat belirtileri göstermeye başladı, ama bu sefer yabancı bir ses konuşuyordu. "Bayanlar ve baylar, kaptanınız konuşuyor. Lütfen oturun ve yerlerinizden kalkmayın. Uçakta bir bomba var."[65] Ürken Cleveland kontrol tekrar aradı: "Yavaş yavaş tekrar edin." Fakat Uçuş 93 yeniden sessizliğe gömüldü.

New York'da, İkiz Kuleler ikiz cehennemlere dönüşmüşlerdi. Yaklaşık 929.000 metrekarelik dikey alan iki meşale gibi yanıyordu.

1974 yılında tamamlanan, yaklaşık 396 metre yüksekliğindeki kuleler, modern zamanın zenginlik ve ticaret tapınakları haline gelmişlerdi. Kolon-

63) A.g.e.
64) A.g.e.
65) A.g.e.

lar ve duvarlar yerine metal ve cam tüplerin yük taşıdığı kulelerde 200.000 ton çelik, 324.955 metreküp beton ve, 43.000 adet pencerede, 55.740 metrekare cam kullanılmıştır. Uçak benzini havuzlarının üzerinde yandığı, dosya dolapları ve masalarla kaplanmış geniş betonarme zeminler, inanılmaz ağırlıkları taşımak üzere tasarlanmıştı. Çapraz kirişlerle desteklenmiş olan metal güvertelerin üzerine oturtulmuş her bir kat yaklaşık 4000 metrekareydi ve neredeyse 2,18 milyon kilogram ağırlık taşıyordu. Bu ağırlığın çoğu, karmaşık bir kiriş ve levhanın bağlandığı ve sütunların arasındaki mesafeyi dolduran bir seri dış kolona aktarılmıştı.[66]

Ama aynı zamanda et ve tenden yapılmışlardı. 55.000 kişinin çalıştığı kuleler yukarıya doğru uzayan bir şehir gibiydi. Sıradan bir günde, binaları yaklaşık 90.000 kişi ziyaret ederdi. Kompleksin kendi metro istasyonu vardı ve (taksiler yerine) 100 kadar asansör insanları yedi katlı girişten alıp 107 katın ofislerine taşırdı. Bazı insanlar orada kalpleri titreten sonsuz manzarayı izlerken milyonlar kazanır, bazılarıysa boş duvarlardan başka hiçbir şey görmeden hummalı bir şekilde çalışırdı.

Hayatta olduğu gibi, ekonomik tabakalaşma, sıklıkla ölümde de görülür. Daha yüksekteki katlarda ve daha pahalı ofislerde çalışanların kurtulmak için daha az şansları vardı. Dört köşesinde de merdiven boşlukları olan kuleler, bir saat içinde tahliye edilebilecek şekilde tasarlanmıştı. Teorik olarak, bir Boing 707 çarpmasına dayanabilecek şekilde tasarlanmış olsalar da, belli ki mimarlar kulelerin geniş gövdeli ve yakıt dolu jetler tarafından saldırıya uğrayacağını asla tahmin etmemişlerdi. Gövdenin ve yakıt dolu kanatların infilak etmesiyle zarar gören merdiven boşlukları aşağıya inişi engellediğinden, uçakların çarptığı katlarda olanlar ve daha yukarıdakiler mahsur kalmışlardı. Sadece yukarı çıkabildiler, ama yukarısı çok sıcaktı ve duman birikiyordu. İlk patlama anında tamamı yanmayan yakıt, aşağı katlara doğru alev almış çağlayanlar gibi akıyordu.

Devasa çelik kolonların sıvıya ve betonarme blokların aniden toza dönüştüğü Dünya Ticaret Merkezi, insanın yaptığı yasaların değil fakat fizik kanunlarının hayata ve ölüme karar verdiği bir yer haline gelmişti.

Saat 09.24'te, yangın kurtarmayı telefonla arayan korkmuş bir adam, İkinci Kule'nin 105. katındaki merdivenlerin çöktüğünü söyledi.[67] Bu, felaketin habercisiydi.

66) Dünya Ticaret Merkezi'yle ilgili detaylar: Catherine Pepinster, "The World Trade Center, New York", [Londra] *Independent* (12 Eylül 2001); Warren E. Leary, "Years to Build and Moments to Destroy: How the Twin Towers Fell", *New York Times* (25 Eylül 2001).

67) "Second-by-Second Terror Revealed in Calls to 911", *NY Daily News* (30 Eylül 2001).

09.30'da, United Airlines'ın 93 nolu uçağında bulunan Tom Burnett, bir kez daha telefonuna sarıldı ve karısını aradı. Aynı anda Deena da FBI'ya kocasının mesajını aktarıyordu, ama bekleyen çağrı sesini duyduğunda hemen diğer hatta geçti. "Şimdi kokpitteler"[68] dedi Burnett. Sonra, hava korsanları uçağın yönünü Washington'a doğru çevirmeye başlayınca, uçağın rotasının değiştiğini fark etti. "New York'a geri dönüyoruz" dedi. "Hayır, güneye doğru gidiyoruz." Sonra Deena onu diğer hattan FBI'ya bağladı.

Diğer insanlar da sevdiklerini aramaya başladı. Arkadaki mutfak bölümünde, uçuş görevlisi Sandy Bradshaw, Greensboro'daki (Kuzey Carolina) kocası Phil'i aradı. "Duydun mu?" dedi. "Kaçırıldık." Yolculardan Jeremy Glick karısı Lzy'i aradı ve karısı ona kaçırılan uçakların Dünya Ticaret Merkezi'ne çarptığını söyledi. "Yoksa biz de mi oraya gidiyoruz?" diye bağırdı Glick merakla. Ama Lzy bundan şüpheliydi. Orada yok edilecek bir şey kalmamıştı. Sonra hava korsanlarının otomatik silahları olup olmadığını sordu "Otomatik silahları yok, sadece bıçakları var" dedi Glick.

Todd Beamer, Oakbrook'daki (Illionis) GTE Müşteri Merkezi'ne bağlanabilmeyi başardı ve gerilimli durumu anlattı. Uçağın kaçırıldığını duyan operatör onu amiri Lisa Jefferson'a aktardı. "Bana uçağın kontrolünü üç kişinin ele geçirdiğini söyledi" diyordu Lisa. "İkisinin bıçağı varmış ve kendilerini kokpite kilitlemişler. Bir tanesi belinde kırmızı bir kemerle başlanmış bir bomba taşıyormuş. O [Beamer] uçağın arkasında oturuyormuş ve uçağın ön tarafında yerde yatan iki adam görüyormuş. Ama yaşayıp yaşamadıklarını söyleyemedi." Bu iki kişi muhtemelen kaptan ve yardımcı pilottu.

Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırı haberi uçağın içinde yayıldıkça, bir grup yolcu kontrolü ele geçirmeye çalışmayı tartışmaya başladı. Bu kişilerden biri de, 1,85 metre boyu 100 kiloluk cüssesiyle, eski NCAA* Judo şampiyonu Jeremy Glick'ti. Karısına, diğer birkaç kişiyle birlikte "hava korsanlarına saldırmayı" düşündüklerini söyledi. Yolcuların arasında hava indirme birliğinden eski bir paraşütçü asker, kahverengi kuşak sahibi bir karateci, bir kaya tırmanıcısı ve eski bir Scotland Yard savcısı vardı. Paraşütle gösteri sporu yapan bir kadın evindeki buzdolabının üzerine bir not yapıştırmıştı. Notta, "Ya yaşamak için uğraş ya da ölmek için" yazıyordu.

09.45 sularında, Tom Burnett tekrar karısı Deena'yı yokladı. Deena'nın şimdi daha kötü haberleri vardı. Hıçkırarak uçaklardan birinin Pentagon'u

68) Karen Breslau, Eleanor Clift ve Evan Thomas, "The Real Story of Flight 93", *Newsweek* (3 Aralık 2001).

* National Collegiate Athletic Association: Üniversitelerarası Ulusal Atletizm Birliği. (ç.n.)

vurduğunu söyledi. "Aman Tanrım!" dedi Tom. Deena, "Öyle görünüyor ki kaçırdıkları uçakları Doğu Kıyısı'nda önceden belirledikleri hedeflere götürüyorlar" diye ekledi. "Sanki cehennemin kapıları açılmış gibi." Hava korsanları uçakta bomba olduğunu iddia ediyorlardı. Fakat Tom Burnett bundan şüphelenmeye başlamıştı. "Sanırım blöf yapıyorlar. Bir şeyler yapacağız" dedi. "Şimdi gitmek zorundayım."

Bir grup yolcu, silah olarak kullanabilecekleri her şeyi –plastik bıçaklar, kırık tabaklar, kaynar su– toplayarak hava korsanlarının kendilerini kilitledikleri söylenilen kokpite doğru koşmaya başladı. Kapının diğer tarafındaki kızgın kalabalık, uçağın kontrolünü ele geçirmek için gereğinden fazla beklediklerini fark ettiler. Uçuş 93, Cleveland'dan yavaşça Doğu Sahili'ne doğru dönmeye başladığında, yolcuların organize olmak için yeterli zamanı vardı.

Kokpitte, kendilerini nasıl savunacaklarına dair çılgınca bir tartışma sürüyordu. Hava korsanlarından birisi oksijeni kesmeyi önerdi – kendileri yüzlerindeki maskeler sayesinde nefes alabilecekti. Karmaşa arttıkça uçak sallanmaya ve irtifa kaybetmeye başladı.

Çok geçmeden, kilometrelerce uzaktaki insanlar, ağaçların ve Sharksville'in (Pennsylvania) alçak binaları arasından yükselen gri duman bulutunu görebiliyordu. Bu duman, United Airlines 93'ten geriye kalan tek şey olan 15 metrelik bir kraterden çıkıyordu. Amerikan Havayolları Uçuş 11'in kaçırılmasından yüz on dakika sonra, 11 Eylül terörist saldırıları, nihayet, Somerset Country'nin kırmızı ahırlarının, beyaz kiliselerin ve bakır rengi otlaklarının ortasında sona ermişti.

Saat 9.30'a geldiğinde, İkinci Kule'deki durum çok daha da kritik bir hal almıştı ve yangın kurtarma ekiplerini arayan insanlar daha da ümitsizdi. 09.36'da, bir asansörün içinden arayan bir kadın, kendisinin ve yanındakilerin asansörde mahsur kaldığını söylüyordu. Arayanlardan biri de, Melisa adında bir kadındı ve zeminin çok sıcak olduğunu söylüyordu. Çıkabileceği hiçbir kapı yoktu. Öleceğini, ama ölmeden önce annesiyle telefonda konuşmak istediğini söyledi. Bir diğer aramadaysa, sadece ağlayan insanların sesleri duyuluyordu.

Jet yakıtı yanmaya başlayalı yarım saatten fazla olmuştu ve sıcaklık binada kullanılan çeliğin ergimesi için gerekli 760 santigrat dereceyi geçiyordu.

Daha fazla sayıda insan pencerelerden aşağı atlıyordu – acılarını azaltmak adına yürek burkan girişimlerdi bunlar. "İnsanlar hâlâ kuleden atlı-

yor"[69] diyordu, 09.42'deki bir itfaiye raporu. Bir başka raporda da, "ceketini sallayan bir adam"ın, birkaç saniye sonra "aşağı atladığı" söyleniyordu.

İkinci Kule'ye koşanlar arasında New York Şehir İtfaiye Bölümü emektarlarından Yüzbaşı James Grilllo'da vardı. "Bu terördü, en alasından hem de"[70] diyordu. "Gökyüzünden insan vücutları yağıyordu. 105. kattan atlıyorlardı ve caddeye ve kaldırımlara düşüyorlardı. Yukarıya bakmamaya, olup biteni izlememeye çalışıyordum. (...) Korkunçtu. Onlarca insanın atladığını gördüm."

105. kattan atlayan insanların çoğu, dünya çapında bir sigorta ve risk yönetimi şirketi olan Aon çalışanıydı. Gal dilinde 'aon', 'birlik' anlamına gelir ve o sırada şirketin 170'ten fazla çalışanı hep birlikte –aşağıdaki yangınla yukarıya çıkışı olmayan noktada– mahsur kalmıştı. 09.38'de, şirketin kırk altı yaşındaki başkan yardımcısı Kevin Cosgrove, yardım istemek için yangın kurtarma ekiplerini bir kez daha aradı. "Dışarıya çıkacak merdiven bulamıyoruz!" diyordu. "105. kattaki insanların yardıma ihtiyacı var!"

Yakındaki bir ofiste, Aon çalışanlarından Sean Rooney, yukarı kata kaçmak için yaptığı başarısız girişimlerin sonuncusundan henüz geri dönmüştü. Daha önce de olduğu gibi kapı gene kilitliydi ve dışarı çıkacak hiçbir yol görünmüyordu. Duman yoğunlaşmaya başlamıştı ve hemen arkadaki bölüme geçti. Ofisin penceresine dokunduğunda camın sıcaklığını hissetti.

Yeniden ofise dönen Rooney, karısı Beverly Eckert'ı aradı. Kadın kocasının güçlükle nefes aldığını duyabiliyordu. "Duman çok mu kötü?"[71] diye sordu. "Oldukça kötü" dedi Rooney. Beverley artık çok az umut kaldığını biliyordu. "Sean," dedi büyük bir üzüntüyle, "sana zamanında ulaşabilecekler gibi gelmiyor bana. Sanırım birbirimize hoşçakal demeliyiz." Sonraki birkaç dakika aşklarından ve beraber geçirdikleri mutlu yıllardan konuştular. Eckert, orada kendisiyle birlikte olabilmeyi dilediğini söyledi kocasına. Rooney herkese sevgilerini söylemesini istedi karısından. "Seni seviyorum," dedi karısına.

Zaman hızla azalıyordu. 09.47'de yakındaki bir ofisten yangın kurtarma ekiplerini arayan bir kadın uğursuz haberi verdi. Ayağının altındaki zemin, diyordu, çökmeye başladı.

69) "Second-by-Second Terror Revealed in Calls to 911", *New York Daily News* (30 Eylül 2001).

70) James Grillo ile görüşme, *Larry King Live*, CNN (12 Eylül 2001).

71) Beverly Eckert ve Sean Rooney ile ilgili detaylar için bkz. Michael Howerton, "Bittersweet Goodbye: Stamford Widow Finds Solace in Final Phone Call", *Stamford Advocate* (tarihi belli değil).

Eckert, telefonda, kopan gümbürtünün ardından korkunç bir patlama sesi duydu. "Niagara Şelalesi'nin sesi gibiydi" diye anımsıyordu. "Görmesem de onun gittiğini biliyordum." Telefonun ahizesini göğsüne bastırdı, başka bir odaya geçti ve televizyonda İkinci Kule'nin çöktüğünü gördü – kulelerden biri çökmüştü.

"Son anlarında kocamla olabildiğim ve birbirimize hoşçakal deme şansımız olduğu için daima şükran duyacağım" diyordu Eckert. "Rooney çok sakindi. Bu durum bana son anlarımızda çok yardımcı oldu. Pek çoğunun son bir telefon şansı olamadı. Birçok insan, 'keşke hoşçakal demek için son bir şansım olsaydı' diye üzülüyor."[71]

* * *

Amerikan Gemicilik İdaresi'nin tükenmiş, kararmış fakat hâlâ yaşayan on bir çalışanı nihayet Birinci Kule'nin zemin katına ulaştıklarında saat neredeyse on olmuştu; doksan birinci kattan aşağıya inmeleri yaklaşık bir saatlerini almıştı. "Tamam, harika, kurtulduk diye düşünüyordum"[72] diye hatırlıyordu Steve McIntyre. "Ama dışarıda, aşağı düşen enkaz parçalarının sağa sola uçuştuğunu görebiliyordum. Düşündüm de, bir saattir aşağıya inmeye çalışıyoruz. Bu nasıl bir cehennemdir böyle?"

McIntyre, ayak bileğini burkan Ruth adlı iş arkadaşına yardım ediyordu. Lobiden sonra, doğu tarafında bulunan ve onları plazadan Church Caddesi'ne çıkaracak yürüyen merdivene ulaşmayı başarmışlardı. McIntyre, Ruth'a, "İyiyiz" dedi. "Bu merdivenden çıkacağız ve kurtulacağız."

"Ve hemen sonra büyük bir uğultu duyuldu ve inanılmaz bir gümbürtü koptu" diye anımsıyordu McIntyre. "Herkes 'koşun' diye bağırıyordu ve sonra o taraftan çok şiddetli bir rüzgâr geldi. Ayaklarımın yerden kesildiğini ve koridora doğru sürüklendiğimi net olarak hatırlıyorum, ne kadar sürüklendiğimi bilmiyordum. Ruth bana tutunuyordu ama birbirimizden koptuk. Ne olduğu hakkında hiçbir fikrim yoktu. Aklıma metroda bomba patlamış olabileceği geldi. Sonra ortalığı toz duman kapladı ve hiçbir şeyin görünmediği mat bir karanlık çöktü. Işık yok değildi ama ışık geçirmez bir karanlık vardı. Gözlüğümü düşürmüştüm. Elimi yüzüme götürdüm ve gözlüğümü bulamadım. Bir bomba patladı ve burada havasızlıktan öleceğim diye düşündüm. Sonra bunun duman olmadığını anladım, bu sadece çok

72) Steve McIntyre ve Amerikan Denizcilik Bürosu çalışanlarına dair detaylar için bkz. John McLaughlin ve Alison Bate, "Cheating Death", *Lloyds List* (17 Eylül 2001).

ağır bir havaydı. Her şey yerdeydi ama hafifti. Ve bu şeye bulanmıştım, sanki bir tereyağı fıçısının içine batmış gibiydim. Kolumun açıkta kalan kısımlarına belki yüzlerce cam kırığı saplanmıştı. İkinci Kule yerle bir olduğunda, patlama alanının en ucunda bir yerde olmalıydık." Karanlıkta, McIntyre bir dükkânın vitrininden içeriye girmişti, ama sonunda bir fener ışığı gördü ve birisinin kendisine "Bana doğru gel" diye bağırdığını duydu. Az sonra McIntyre yeniden gün ışığını ve özgürlüğü gördü. Yarım saatten daha kısa bir süre sonra Birinci Kule de çöktü.

09.55'te, neredeyse İkinci Kule'nin çöküşüyle aynı anda, Başkan Bush fotoğraf çekimlerini bitirmiş ve sonunda Sarasota'dan (Florida) Nebraska'daki sığınağa gitmek üzere *Hava Kuvvetleri Bir*'e binmişti.

* * *

Saldırıları takip eden saatlerde ve günlerde, bundan sonra olabilecek her tür terörist faaliyeti ve Usame Bin Ladin ile örgütünün diğer adamlarını bulmak için, NSA neredeyse tüm kadın, erkek çalışanlarını ve makinelerini seferber etti. Olayların başlamasından kısa bir süre sonra, Acil Reaksiyon Ekibi'nin, 9 mm. Colt marka yarı otomatik silahlarla donatılmış, siyah ninja-kıyafetli elemanları, Kripto Şehrin etrafında görev yerlerini aldı. Bomba köpeklerinin sayısı da artırıldı; NSA müzesi kapatıldı ve direktörü koruyan Özel Koruma Birimi elemanlarının sayısı artırıldı.

Teşkilatın dünyanın dört bir yanındaki dinleme faaliyetlerini yürüten Ulusal Güvenlik Operasyonlar Merkezi (NSOC), bir harekât odasına dönüştürüldü. Hava korsanlarının yolcu listelerinden belirlenen isimleri gibi, ne zaman bulmacanın çözülmesine katkıda bulunacak yeni bir parça keşfedilse, süper hızlı KRİTİK mesajlar –çok büyük öneme sahip 'kritik istihbarat' raporları– saha istasyonlarından gönderiliyordu. Bu KRİTİK mesajlar, teşkilatın Ulusal SIGINT Dosyası üzerinden diğer istihbarat topluluklarıyla da anında paylaşıldı. Yeni bir KRİTİK mesaj geldiğinde, görevlilerin bilgisayar ekranlarının sol üst köşesinde yanıp sönen bir mesaj işareti görünüyordu.

Kriz yönetim ekibi, General Hayden'ın ofisinin bulunduğu koridorun hemen aşağısında, özenle hazırlanmış küçük bir mini-tiyatroya, direktörün büyük konferans salonu olan Oda 8020'ye taşındı. Diğer bir grup da sürekli olarak NSOC konferans odasında toplantılar yapmaya başladı. Eski dinleme bantlarının hepsi depolardan çıkartıldı ve gözden kaçmış olabilecek ipuçları araştırılmaya başlandı. Her yeni bilgi parçası, bir sonuç çıkıp çıkmayacağını görmek için, organizasyonun dev bilgisayar veritabanına akıtıldı.

Oda 3E132 (Özel Destek Etkinlik), bir etkinlik merkezine dönüştürüldü. Grup, dünyanın her yerindeki askeri komutanlıklara kriptoloji yardımı sağlamakla görevlidir. Kriptolojik Servis Grupları (CSG) adıyla bilinen birimler, mikro-kozmostaki NSA'yı, ulusal güvenlik topluluğuna ve sahadaki güçlere bağlamaktadır. Saldırılardan kısa bir süre sonra, küçük bir Kriptolojik Servis Grubu'nu (CSG) destekleyen yüzlerce NSA kriptologu, Tampa'da (Florida) bulunan Macdill Hava Üssü'ndeki Birleşik Devletler Operasyonlar Merkezi'nde görevlendirildi. Diğer CSG'ler etkin hale getirildi ve sonunda Yakın ve Ortadoğu'daki birimlerle bağlantı kurmak üzere gönderildi.[73]

Üst viteste faaliyete geçirilen diğer bir grup da, gizli bir NSA-CIA ortak organizasyonu olan ve dünyanın her yerinde gizlice seyahat ederek dinlenmesi zor haberleşme kanallarını gizlice dinlemeye çalışan Özel İstihbarat Toplama Servisi idi.

Dünyanın her tarafındaki dinleme karakolları ve uzaydaki uydular hızla diğer hedeflere kaydırıldılar ve Afganistan ve Ortadoğu'ya odaklanmaya başladılar.

Ne var ki, saldırılardan en az iki yıl öncesine ve üç ay sonrasına (bu yazının yazıldığı tarihe) kadar, kahramanca çabalara, çok hızlı donanıma ve süper karmaşık yazılımlara harcanan milyonlarca dolara rağmen, NSA, Usame Bin Ladin ve onun kilit adamlarının nerede olduğu hakkında en ufak bir bilgiye sahip değildi – hatta, hâlâ Afganistan'da olup olmadıklarını bile bilmiyordu.

On milyonlarca haberleşme mesajı NSA tarafından her saat emilmeye devam edilirken, çok az sayıda analizci olması nedeniyle sistem tıkandı. "Birleşik Devletler istihbaratı belki de dünyadaki en geniş bilgi işlem ortamıdır" [74] diye hatırlıyordu eski NSA Direktörü William O. Studeman. "Şunu göz önünde bulundurun: Tek başına bir istihbarat toplama sistemi, yarım saatte milyonlarca girdi üretebilir." Meclis Seçim İstihbarat Komisyonu eski personel direktörü ve eski CIA görevlisi John Millis'e göre, asıl sorun bu devasa miktarın kendisiydi. "Topladığımız istihbaratı işlemden geçirmenin, analiz etmenin ve diğer birimlere yaymanın yanına yaklaşamıyoruz"[75] diyordu. "Tam olarak dengesiz bir durumdayız."

73) NSA'nın krize verdiği tepkilerin ayrıntıları üst düzey bir istihbarat görevlisiyle yapılan görüşmeden alınmıştır.

74) Amiral William O. Studeman, Sempozyumda "Ulusal Güvenlik ve Ulusal Rekabet Gücü: Açık Kaynak Çözümleri" hakkında Konuşmalar (1 Aralık 1992).

75) Vernon Loeb, "Portrait of a Pessimist", *Washington Post* (6 Mart 2000).

NSA Direktörü Korgeneral Hayden'a göre, sorun rakamlardı. "Kırk yıl önce beş bin bilgisayar vardı, faks makineleri ve cep telefonu yoktu. Bugünse yüz seksen milyonun üzerinde –pek çoğu ağa bağlı– bilgisayar var. Kabaca 14 milyon faks makinesi ve 40 milyon cep telefonu var ve bu sayılar artmaya devam ediyor. Telekomünikasyon endüstrisi, yüksek ağ genişliğine sahip fiber optik kablolarla dünyayı milyonlarca kilometre kapsayacak bir trilyon dolarlık yatırım yapıyor. Geleceğe saldırganca yatırım yapıyorlar."[76] Böylece, "Usame Bin Ladin'in emrine amade, yıllık geliri üç trilyon dolarlık bir telekomünikasyon endüstrisi var" diye ekledi Hayden. Aynı zamanda, "Ulusal Güvenlik Dairesi bunun gerisinde kalıyor" diyordu.

Rakamlar sadece kötüye gitmekte. NSA hakkındaki 2001 Kongre raporlarına göre, "1992 yılından bu yana yılda yaklaşık yüzde 18 büyüyen telefon hizmetleri" ve 1997 itibariyle dünyadaki telefon hizmetlerinde yaklaşık seksen iki milyar dakikalık bir patlama meydana gelmiş olmasının sonucunda, teşkilat, "samanlıkta iğne arar hale geldi."[77]

2000 Şubat'ında, NSA'nın tüm bilgisayar sisteminin yaklaşık dört dün boyunca çökmesiyle, sistemdeki aşırı yüklenme sorunu kötü seviyesinden kritik seviyeye yükseldi. "NSA karargâhının beyin ölümü gerçekleşti"[78] diyen Hayden durumu içtenlikle kabul ediyordu. "Bu gerçekten kötüydü." Sonra, sözünü esirgemeden devam etti: "NSA büyük bir risk altında. Küresel telekomünikasyon devrimini takip eden çizgiyi yakalamanın çok gerisindeyiz. Daha önceki dünya düzeninde, başlıca rakibimiz Sovyetler Birliği'ydi. Teknolojik olarak oligarşik, kaynakları fakir, teknolojik imkânları zayıf, bürokrasiye gömülmüş, hantal bir ulus devletine ayak uydurmak zorundaydık. Şimdiki rakibimiz olan iletişim ise, kelimenin tam anlamıyla ışık hızıyla hareket eden, gelişimsel döngü üzerine kurulu küresel bir endüstridir (...) cep telefonları, şifreleme sistemleri, fiber-optik haberleşme sistemleri, dijital haberleşmeler."

Hayden, elektronik posta yollamanın bile büyük bir problem olduğunu keşfetmişti. NSA'nın atmış sekiz ayrı e-posta sistemi sayesinde, teşkilatın 38.000 çalışanının hepsine birden elektronik posta göndermek bile

76) Korgeneral Michael V. Hayden, ABD Hv. Kuv., Direktör,Ulusal Güvenlik Dairesi, Amerikan Üniversitesi Kennedy Politik Birliği'ne hitaben konuşma, 17 Şubat 2000.

77) ABD Kongre Kütüphanesi, Kongre Araştırmalar Servisi, Richard A. Best, Jr., "The National Security Agency: Issues for Congress", Rapor RL 30740 (16 Ocak 2001'de güncellendi), s. 3.

78) David Martin, "National Security Nightmare", CBS *Evening News* (13 Şubat 2001).

"bir doğal afet"[79] diyordu. Ne de masasında duran üç ayrı bilgisayarın birbirleriyle bağlantısı vardı.

Sistem bütün kritik haberleşmeleri yakalayıp işlese bile, Afganistan'da kullanılanlar da dahil olmak üzere, birçok kilit önemdeki dilde uzman eksikliği yaşandığından, bu haberleşmelerin pek çoğu okunamadan günlerce ya da haftalarca duracaktı. 10 Eylül itibariyle, NSA'da Afgan dillerinde –Peştun ve Dari– uzman kimse yok gibiydi. Üst düzey bir istihbarat subayına göre, uzman sayısı bir elin parmaklarını geçmiyordu. "Burası için gereğinden çok az sayıda, bunu anlamak çok zor"[80] diyordu Hayden. Kongre incelemeleri de aynı fikirdeydi. 2001'de yayınlanan bir raporda, "NSA, terörist gruplar arasındaki tasnifin gelişim analizini yapabilecek kadar iyi konumlandırılmamıştır"[81] denmekteydi.

Giderek artan dil sorunlarıyla başa çıkabilmek için, Hayden, teşkilatın eski çalışanlarından Renee Meyer'ı teşkilatın ilk üst düzey dil yetkilisi olarak atadı.

Meyer'a göre, dünya nüfusunun neredeyse yarısı (yüzde 47) İngilizce konuşuyor olsa da, insanlarda yerel dillerine dönme eğilimi giderek artıyordu. "Kültürel övünç yeniden gün ışığına çıktı"[82] diyordu Meyer. "İnsanlar 'kendi' dillerini kullanıyor ve her türde konuşan var." Dünyada konuşulmakta olan dillerin inanılmaz sayıda –6500'ün üzerinde– olduğunu ve bazılarının da giderek daha yaygın hale geldiğini söylemekteydi. Ve Afganistan'da kullanılanlar gibi 'düşük düzeyli' birçok dilde uzman yetiştirmek de çok büyük zaman almaktadır. En düşük profesyonel seviyeye –seviye 3– ulaşmaları, üç ila sekiz yıllık eğitim gerektirir.

2001 yazında, teşkilat, en sonunda bünyesinde kaç elemanın hangi dilleri konuştuğunu ve bunların dünyanın hangi noktalarında bulunduklarını gösteren bir veritabanı oluşturabildi. Sonbahara kadar, Günlük Dil Hazırlık Endeksi'ni tamamlayacaklarını umduğunu ve bu listede yer alacak olan değişikliklerin basılmış bir kopyasının her sabah direktörün masasında olacağını söylüyordu Meyer. Böylece, 11 Eylül saldırısı gibi bir

79) Neil King, Jr., "Big Technology Players Vie to Upgrade NSA Computers", *Wall Street Journal* (13 Mart 2001).

80) Neil King, Jr., "In Digital Age, U.S. Spy Agency Fights to Keep from Going Deaf", *Wall Street Journal* (23 Mayıs 2001).

81) ABD Kongre Kütüphanesi, Kongre Araştırmalar Servisi, Richard A. Best, Jr., "The National Security Agency: Issues for Congress", Rapor RL 30740 (16 Ocak 2001'de güncellendi), numaralandırılmamış sayfa.

82) Renee Meyer'in sözleri, 11 Haziran 2001 tarihinde NSA'da verdiği ve yazarında izlediği dersten alınmıştır.

kriz durumunda, teşkilat, o bölgenin kritik dillerini bilenleri ve bu kişilerin yerlerini hemen tespit edebilecekti. Yeni görevine atandığında, Direktör Hayden, Meyer'a 15 Ekim 2001 tarihine kadar sistemi son haline getirmesini söylemişti. Ama 11 Eylül teröristleri bu tarihi beklemedi. "Kötü insanlar her yerde var. Kötü insanlar her zaman İngilizce konuşmuyor" diyordu Meyer. "Kötü insanlara karşı her zaman hazırlıklı değiliz."

Bu sorunların yanı sıra, teşkilat fazlasıyla seyrek şekilde yayılmıştı. NSA, büyük ölçüde siyasi tercihlerin sonucunda, kritik kaynaklarını Ladin ve El Kaide gibi gerçek ve acil hedeflerden çekerken, ulusal güvenlik için nispeten daha düşük riskli binlerce hedefle ilgilenmek zorunda kaldı. Çok fazla kaynak ayrılan hedeflerden biri de Çin'dir. Soğuk Savaş sona ereli beri, ateş soluyan bazı muhafazakârlar ve Çin şahinleri, Çin'i yeni bir Sovyetler Birliği'ne dönüştürmenin yollarını aradılar. Bunların arasında, Dışişleri Bakanlığı görevlisi Eliot Abrams'ın eski yaveri Robert Kagan da vardı. Dış İlişkiler Komisyonu'nda yaptığı konuşmada, Kagan, "Çin liderleri bugün dünyaya, yüz yıl önce Kaiser II. Wilhelm'in gözüyle bakıyor"[83] diyordu. Bir diğeriyse, Reagan yönetimi zamanında İran'la yapılan rehinelere karşılık silahlar anlaşmasının baş aktörlerinden Michael Ledeen'dir. "Çin acımasız bir komünist diktatörlük olarak kaldığı sürece,"[83] diye yazıyordu *Weekly Standard*'ta, "bizim tüm düşüncelerimizi ve planlarımızı yönlendirecek olan, çatışmanın kaçınılmazlığıdır."

Bush iktidarı tarafından da bütünüyle onaylanan bu yeni politikanın (başka bir ülkenin güçlenmesini engelleme politikası) sonucunda, her gün milyonlarca dolar ve binlerce insan, bölgenin tümü üzerinde Soğuk Savaş tarzında dinleme uçuşları yapmak gibi şeyler için kullanıldı. Ve 2001 ilkbaharında yapılan devriye uçuşlarının birinde, uçak Çin'in Hainan Adası'na mecburi iniş yapmak zorunda kaldı.

Değerli dolarların, teçhizatın ve personelin kritik operasyonlardan çekilmesine neden olan diğer bir görevse, uyuşturucuyla yapılan sonu gelmeyen savaşta NSA'nın kullanılmasıydı. NSA yetkililerine göre, Uyuşturucuyla Mücadele İdaresi, teşkilatı sürekli olarak baskı altında tutuyor, her geçen gün daha fazla yardım ve kaynak vermeye zorluyordu.

1990'lar boyunca, uyuşturucuyla savaştan teröristlerle mücadeleye kadar hedef ve görevlerdeki sürekli artışa rağmen, teşkilatın bütçesi ve personel sayısı üçte bir oranında azaltıldı.

83) John B. Judis, "The China Hawks", *The American Prospect Online* (1 Eylül 1997-1 Ekim 1997).

2000 yazında, trajik bir şekilde kendisini öldürmesinden kısa bir süre önce, Meclis İstihbarat Komisyonu Personel Direktörü John Millis'e, NSA'nın ve diğer casus örgütlerinin hazır olma durumları ve kapasiteleri sorulduğunda, "Derdimizin çok büyük olduğunu düşünüyorum"[84] diyordu Milis.

Yarım yüzyıl boyunca, NSA, sabit askeri üslere, sofistike bir haberleşme ağına, sağlam bir komuta zincirine ve gelecekteki niyetlerinin tahmin edilebildiği uzun bir tarihe sahip olan dev bir ulusla savaştı. Şimdi her şey değişti. Teröristlerin devleti yok ve sürekli hareket halindeler, örgüt yapıları daima akış halinde ve onlar hakkında tahmin edilebilir tek şey, tahmin edilemez olmaları. Ve haberleştiklerinde de, seyrek olarak gönderdikleri mesajlar, dünya çevresinde ışık hızıyla yayılan ve bitlerden, baytlardan ve fotonlardan oluşan karmaşık bir dijital ağ içindeki milyarlarca diğer bilgi parçacığının –e-posta, cep telefonları, veri transferleri– arasına katılıyor.

Teşkilat eğer yirmi birinci yüzyılın hedeflerine karşı başarılı olmak istiyorsa, hem kültüründe hem de teknolojisinde esaslı bir başkalaşım geçirmek zorundadır.

Seksen yıldan fazla bir süre önce, bir başka dönüşüm yaşanmıştı. William F. Friedman, eski Mühimmat Depoları'ndaki yedi buçuk metrelik kasaya doğru yürüyüp de tavandan sarkan lambanın kordonunu çektiğinde, Amerika'nın Karanlık Oda'sından geriye kalan ne varsa oradaydı. Gene de, sadece birkaç yardımcısıyla birlikte, gelecek on yıl boyunca, ölü Karanlık Oda'yı Japon Purple kodunun kırılmasında yaşanan tüm garipliklerin üstesinden gelmeyi başaran Sinyal İstihbaratı Servisi'ne dönüştürebilmişti. Bu olay İkinci Dünya Savaşı'nın sonunu hazırladı ve binlerce insanın hayatını kurtardı. Bu kahramanca buluş NSA için bir meydan okumadır. Ama on yıldır benzer bir gelişme yaşanmıyor.

84) Vernon Loeb, "Portrait of a Pessimist", *Washington Post* (6 Mart 2000).

EK A

AFSA VE NSA'NIN DİREKTÖR VE DİREKTÖR YARDIMCILARI

Silahlı Kuvvetler Güvenlik Dairesi

Direktör

Tuğamiral Earl E. Stone, ABD Dnz. Kuv.
15 Temmuz 1949-25 Temmuz 1951

Tümgeneral Ralph J. Canine, ABD K. Kuv.
15 Temmuz 1951-4 Kasım 1952

Yardımcı Direktör

Aşağıdaki isimler, kendi servislerini temsil etmenin yanı sıra, özel sorumluluk alanlarında da hizmet vermişlerdir.

Albay S. P. Collins, ABD K. Kuv.

Albay Joseph N. Wenger, ABD Dnz. Kuv.

Albay Roy H. Lynn, ABD Hv. Kuv.

Ulusal Güvenlik Dairesi

Direktör

Tümgeneral Ralph Canine, ABD K. Kuv.
(Vekâleten)
4 Kasım 1952-21 Kasım 1952

Korgeneral Ralph Canine, ABD K. Kuv.
21 Kasım 1952-23 Kasım 1956

Korgeneral John A. Samford, ABD Hv. Kuv.
24 Kasım 1956-23 Kasım 1960

Tümamiral Laurence H. Frost, ABD Dnz. Kuv.
24 Kasım 1960-30 Haziran 1962

Korgeneral Gordon A. Blake, ABD Hv. Kuv.
1 Temmuz 1962-31 Mayıs 1965

Korgeneral Marshall S. Carter, ABD K. Kuv.
1 Haziran 1965-31 Temmuz 1969

Tümamiral Noel Gayler, ABD Dnz. Kuv.
1 Ağustos 1969-31 Temmuz 1972

Korgeneral Samuel C. Phillips, ABD Hv. Kuv.
1 Ağustos 1972-14 Ağustos 1973

Korgeneral Lew Allen, Jr., ABD Hv. Kuv.
15 Ağustos 1973-4 Temmuz 1977

Tümamiral Bobby R. Inman, ABD Dnz. Kuv.
5 Temmuz 1977-31 Mart 1981

Tümgeneral Lincoln D. Faurer, ABD Hv. Kuv.
1 Nisan 1981-27 Mart 1985

Korgeneral Lincoln D. Faurer, ABD Hv. Kuv.
5 Nisan 1981-27 Mart 1985

Korgeneral William E. Odom, ABD K. Kuv.
5 Mayıs 1985-31 Temmuz 1988

Tümamiral William O. Studeman, ABD Dnz. Kuv.
1 Ağustos 1988-8 Nisan 1992

Tümamiral J. M. McConnell, ABD Dnz. Kuv.
22 Mayıs 1992-22 Şubat 1996

Korgeneral Kenneth A. Minihan, ABD Hv. Kuv.
23 Şubat 1996-15 Mart 1999

Korgeneral Michael V. Hayden, ABD Hv. Kuv.
25 Mart 1999-

Direktör Vekili
Tuğamiral Joseph N. Wenger, ABD Dnz. Kuv.*
2 Aralık 1952-28 Temmuz 1953

Tuğgeneral John B. Ackerman, ABD Hv. Kuv.*
26 Ekim 1953-4 Haziran 1956

Tümgeneral John A. Samford, ABD Hv. Kuv.*
4 Haziran 1956-24 Kasım 1956

Joseph H. Ream
2 Şubat 1957-18 Eylül 1957

Dr. Howard T. Engstrom
18 Ekim 1957-1 Ağustos 1958

Dr. Louis W. Tordella
1 Ağustos 1958-21 Nisan 1974

Benson K. Buffham
22 Nisan 1974-30 Nisan 1978

Robert E. Drake
1 Mayıs 1978-30 Mart 1980

Ann Z. Caracristi
1 Nisan 1980-30 Temmuz 1982

Robert E. Rich
31 Temmuz 1982-3 Temmuz 1986

Charles R. Lord
9 Temmuz 1986-13 Mart 1988

Gerald R. Young
14 Mart 1988-28 Temmuz 1990

Robert L. Prestel
29 Temmuz 1990-1 Şubat 1994

William P. Crowell
2 Şubat 1994-12 Eylül 1997

Barbara A. McNamara
8 Kasım 1997-30 Haziran 2000

William B. Black, Jr.
22 Eylül 2000

EK B

NSA'NIN DİLBİLİMSEL KAPASİTESİ

NSA, uzmanlarına, aşağıdaki dilleri de içeren en az 95 dilde eğitim vermiştir:

Afrikaanca (Hollanda lehçesi)
Almanca
Arapça
Arnavutça
Azerice
Bask dili
Belarus dili
Bengal dili
Berberice
Birmanya dili
Bulgarca
Cezayir dili
Çekçe
Çince, tüm lehçeler
Danca
Dari dili [Afganistan'da konuşulan Farsça]
Endonezya dili
Ermenice
Estçe
Etiyopya dili
Farsça
Fas dili
Filipinler dili
Fince
Fransızca
Gürcüce
Haiti dili [Fransızca'ya ve çeşitli Afrika dillerine dayanan bir dil]
Hinduca
Hollandaca
Irak dili
İbranice
İspanyolca
İsveçce
İtalyanca
İzlandaca
Japonca
Kamboçya dili
Kazakça
Kechuan [İnkalar tarafından konuşulan dil]
Kırgız Türkçesi
Kırgızca
Korece
Kuveyt dili
Kürtçe
Laos dili
Lehçe
Letonca
Levanten
Libya dili
Lingala [Kongo Cumhuriyeti'nde konuşulan Bantu dili]
Lituanya dili
Macarca
Makedonca
Malezya dili
Mısır dili
Moğolca
Moldova dili
Nepal dili
Norveççe
Özbekçe
Papiamento [İspanyol Kreyol dili]
Pencapça
Peştuca
Portekizce, tüm lehçeler
Romence
Rusça
Sırp-Hırvat dili
Singalaca
Slovakça
Slovence
Somali dili
Sotho [Güney Afrika'da konuşulan Bantu dili]

Sudanca
Suriye dili
Suudi Arapçası
Swahili [Kenya, Tanzanya ve Orta Afrika'da yaygın olarak konuşulan Bantu dili]
Tacikçe
Tagalog [Filipinler'de konuşulan yerel bir dil]
Tamilce
Tayca
Tibetçe
Tigrinya [Kuzey Etiyopya'da konuşulan Sami dili]
Tunus dili
Türkçe
Türkmence
Ukraynaca
Urduca
Ürdün dili
Vietnamca, tüm lehçeler
Xhosa [Zulu diline çok benzeyen ve Güney Afrika'da konuşulan bir Bantu dili]
Yemence
Yoruba [Özellikle Güneybatı Nijerya'da konuşulan bir dil]
Yunanca
Zulu dili

Ayrıca, Libya, Cezayir, Fas, Tunus, Mısır, Yakındoğu (Levanten), Suriye, Ürdün, Sudan, Suudi Arabistan, Kuveyt, Irak ve Yemen'de konuşulan Arapça'nın tüm lehçeleri.

EK C

NSA'DA KRİPTOLOJİK MESLEKLER/İŞLER

UZMAN SIGINT DİLBİLİMCİSİ
KIDEMLİ DİL ANALİZCİSİ
DİL ANALİZCİSİ
DİL STAJYERİ
Bu işlerle uğraşanlar, teknik içerikli belgeleri ve özel öneme ya da önceliğe sahip analiz içerikli malzemeleri İngilizce'ye çevirir.

SESLİ DİLBİLİMCİ UZMAN
KIDEMLİ SESLİ DİL ANALİZCİSİ
SESLİ DİL ANALİZCİSİ
Yabancı dillerle yapılan sesli dinlemeleri İngilizce olarak yazıya döker. Sesli dinlemelerin analiz içeriğini kontrol ederek (bir konuşmanın özünün kopyasını çıkararak) önem ve öncelik derecesini belirler.

UZMAN KRİPTOLOJİK DİLBİLİMCİ
KIDEMLİ KRİPTOLOJİK DİL ANALİZCİSİ
KRİPTOLOJİK DİL ANALİZCİSİ
Yabancı dillerdeki yazılı ve sesli haberleşmelerle ilgili çok çeşitli kriptolojik problemlerin analizi ve çözümü için dilbilimsel ilkelere, teorilere ve uygulamalara başvurur. Analizciler dilin yapısı, grameri, söz dizimi ve söz dağarcığının geliştirilmesi konularında tavsiyelerde bulunur.

UZMAN ARAŞTIRMA DİLBİLİMCİSİ
KIDEMLİ DİL ARAŞTIRMA ANALİZCİSİ
DİL ARAŞTIRMA ANALİZCİSİ
Özel terimler sözlüklerini, kurs gereçlerini, sözlükleri ve referans çalışmalarını planlar ve geliştirir. Ayrıca, hedef dillerin karakteristiğiyle ilgili bilgisayar çalışmaları yapar.

UZMAN KRİTOANALİZCİ
KIDEMLİ KRİPTOANALİZCİ
KRİPTOANALİZCİ-GENEL
KRİPTOANALİZCİ-MAKİNE
KRİPTOANALİZCİ-KILAVUZ
KRİPTOANALİZCİ DESTEK TEKNİSYENİ
STAJYER KRİPTOANALİZCİ
Karışık şifre problemlerinin analiz edilmesi ve çözülmesi için analitik teknikleri, yöntemleri ve prosedürleri uygular.

HABERLEŞME UZMAN ANALİZCİSİ
KIDEMLİ HABERLEŞME ANALİZCİSİ
HABERLEŞME ANALİZCİSİ
STAJYER HABERLEŞME ANALİZCİSİ
İstihbarat ve kripto-analitik amaçlarla telekomünikasyon örneklerini analiz eder.

SİNYAL ANALİZİ UZMANI
KIDEMLİ SİNYAL ANALİZCİSİ
SİNYAL ANALİZCİSİ
STAJYER SİNYAL ANALİZCİSİ
Stratejik, teknik ve bilimsel istihbarat sağlamak ve derlemek amacıyla yabancı ülke sinyallerini analiz eder ve değerlendirir. Ayrıca, sinyal ve yayın yayan cihazların kimliği, işlevi, karakteristiği ve kabiliyeti hakkında değerli istihbarat toplamak için, ham elektronik sinyalleri ve işlenmiş sinyal bileşenlerini kullanır.

İSTİHBARAT TOPLAMA UZMANI
İSTİHBARAT TOPLAMA KIDEMLİ YÖNETİCİSİ
İSTİHBARAT TOPLAMA YÖNETİCİSİ
Sinyal istihbaratı toplamayla ilgili programları, politikaları, ihtiyaçları ve talimatları değerlendirir ve geliştirir.

İSTİHBARAT TOPLAMA OPERASYONLARI KIDEMLİ KONTROLÖRÜ
İSTİHBARAT TOPLAMA OPERASYONLARI KONTROLÖRÜ
Sinyal istihbaratı üretim işini yönetir, yönlendirir, tavsiyelerde bulunur ya da bu işi kendisi yerine getirir.

MORS TOPLAYICISI
Uluslararası Morse ya da benzer kodlarda yapılan radyo yayınlarının dinlenmesiyle ilgili tüm görevleri yerine getirir. Dinleme operatörü sinyalleri saptayabilir, toplayabilir, kaydedebilir ve/veya yazıya geçirebilir.

ÇOK-MODLU TOPLAYICI
Yabancı elektromanyetik yayınların tanımlanması, işlenmesi ve raporlandırılmasıyla ilgili görevleri yerine getirir.

SİNYAL DÖNÜŞTÜRME EKSPERİ
SİNYAL DÖNÜŞTÜRME KIDEMLİ UZMANI
SİNYAL DÖNÜŞTÜRME UZMANI
Sonraki analizlerde tanımlanabilmesi için sinyallerin kullanılabilir formata veya yazılıma dönüştürülmesi işini denetler ve tavsiyelerde bulunur, ya da bu işi kendisi yerine getirir.

KRİPTOLOJİ MÜHENDİSİ
STAJYER MÜHENDİS
NSA'nın çok önemli kriptoloji görevlerinin yürütülmesi amacıyla, en yüksek düzeyde teknik bilgi ve beceri gerektiren mühendislik programlarını planlar, geliştirir, yönlendirir, tavsiyelerde bulunur ve uygular.

KRİPTOLOJİ BİLGİSAYAR MÜHENDİSİ
BİLGİSAYAR MÜHENDİSİ
BİLGİSAYAR ANALİZCİSİ
Kripto-analitik problemlerin bilgisayar teknolojisi kullanarak çözülüp çözülemeyeceği ya da nasıl çözülebileceği konusunda çalışmalar ve değerlendirmeler yapar.

FREKANS İDARESİ KIDEMLİ UZMANI
FREKANS İDARESİ UZMANI
Radyo frekans mühendisliği ve yönetimi, radyo dalgası yayını ve elektromanyetik uygunluk ile ilgili çok çeşitli işleri yürütür. Bu işler, NSA projelerini desteklemeye yönelik telekomünikasyon sistemlerinin teknik ve genel operasyonel görünümleri üzerine çalışma ve tavsiyede bulunabilme becerisi gerektirir.

UZMAN KRİPTOLOJİ MATEMATİKÇİSİ
KRİPTOLOJİ KIDEMLİ MATEMATİKÇİSİ
KRİPTOLOJİ MATEMATİKÇİSİ
STAJYER KRİPTOLOJİ MATEMATİKÇİSİ
İlişkilerin kesinliğini, matematiksel işlemlerin katılığını ve tutumluluğunu ve sonuçların mantıksal tutarlılığını önemseyen çeşitli alanlardaki kriptolojik problemlerin sayısal ve analitik çözümlerini araştıracak matematiksel yöntemlerin geliştirilmesi ve uygulanmasıyla ilgili çalışmalar yapar.

OPERASYONLAR ARAŞTIRMA KIDEMLİ ANALİZCİSİ
OPERASYONLAR ARAŞTIRMA ANALİZCİSİ
STAJYER ARAŞTIRMA ANALİZCİSİ
Kriptolojik problemlerin çözülebilmesi için, diğer bilimsel yöntemler ve tekniklerin yanı sıra, matematiksel, istatistiksel ve ekonometrik yöntemler tasarlar, geliştirir ve uyarlar. Bu sorumluluğun yerine getirilmesi, problemlerin alternatif çözümlerinin olası etkilerini önceden görebilmek için nicel modellemeler yapmayı gerektirir. Operasyonlar araştırma çalışmalarının ve değerlendirmelerinin başlıca amacı, karar vericiye, inanış ve yargılarını kesinleştirecek sesli, bilimsel ve nicel temeller sağlamaktır.

KRİPTOLOJİ BİLİM ADAMI
NSA'nın kriptoloji görevlerinin başarıyla yerine getirilmesi amacıyla, en yüksek düzeyde teknik bilgi ve beceri gerektiren bir ya da daha fazla karmaşık ve önemli fizik bilimi (fizik ya da kimya) programını planlar, geliştirir, yönlendirir, tavsiyelerde bulunur ve uygular.

KRİPTOLOJİ EĞİTİMİ UZMANI
Ulusal Kriptoloji Okulu'nda ve başka yerlerde kullanmak üzere kapsamlı eğitim programlarının araştırılması, tasarlanması ve planlanmasıyla ilgili profesyonel çalışmaları yönlendirir, tavsiyelerde bulunur ve yerine getirir.

KIDEMLİ MÜFETTİŞ / MÜFETTİŞ
Adayların sicil soruşturmalarını yapar; karşı istihbarat faaliyetleri ve, NSA direktörünün yetkisiyle, diğer konularda, çalışanlarla ve diğer bağlı personelle ilgili soruşturmalar yürütür.

YALAN MAKİNESİ SINAVI KIDEMLİ OPERATÖRÜ
YALAN MAKİNESİ SINAVI OPERATÖRÜ
Karşı istihbarat ve personel güvenlik soruşturmalarının bir parçası olarak, yalan makinesi sınavlarını yürütür ve gözetir.

TEKNİK GÜVENLİK SUBAYI
TEKNİK GÜVENLİK UZMANI
Teknik güvenlikle ilgili araştırmalar ve incelemeler yapar.

KRİPTOLOJİK MALZEME KIDEMLİ KONTROLÖRÜ
KRİPTOLOJİK MALZEME KONTROLÖRÜ
Kriptolojik teçhizatın ve manyetik kasetler gibi diğer malzemelerin sorumluluğunu garanti eden sistemleri planlar ve geliştirir. Bu görev, kriptolojik malzemelerin gereksinimlerini ve eğilimlerini tahmin edebilmeyi de kapsar.

KRİPTO-MALZEMELERİ KONTROL MEMURU
Kripto-grafik malzemelerin yayın öncesi düzeltmelerini yapmak, prova baskılarını okumak ve düzeltmek için kalite kontrol sistemlerini çalıştırır ve teftiş eder.

BİLGİ GÜVENLİĞİ UZMANI
Birleşik Devletler haberleşme sistemlerini ve belirtilen başka telekomünikasyon sistemlerini yetkisiz sızmalardan ve kullanımlardan korumak için programlar tasarlar.

BİLGİ GÜVENLİĞİ OPERASYONLAR SUBAYI
BİLGİ GÜVENLİĞİ OPERASYONLAR ANALİZCİSİ
Birleşik Devletler ve belirtilen başka telekomünikasyon sistemleri için Bilgi Güvenliği sistemleri geliştirir. Haberleşmelerdeki güvensizlikleri belirlemek için mevcut bilgi güvenliği programlarını gözden geçirir. Yabancı ülkelerin kriptolojik başarılarını ve potansiyellerini yorumlayabilmek amacıyla, yabancı istihbarat sistemlerini, uygulamalarını, teknolojik gelişimlerini, eğilimlerini ve ilerlemelerini analiz eder.

BİLGİ GÜVENLİĞİ SİSTEMLERİ SUBAYI
BİLGİ GÜVENLİĞİ SİSTEMLERİ ANALİZCİSİ
BİLGİ GÜVENLİĞİ STAJYERİ
Haberleşme sistemlerinin zayıf yönlerini tespit eder ve bunların en aza indirilmesi için gereken metodolojiyi tasarlar ve geliştirir.

İSİM DİZİNİ

Abel, Rudolf, 77.
Abelson, Harold, 663.
Abrams, Creighton W., 333-334, 359.
Acheson, Dean G., 43-44.
Adams, Ralph, 377, 614.
Adolphsen, Arthur, 182-183.
Ahmet, Nasır, 462.
Albert, A. Adrian, 655.
Albright, Madeleine, 452.
Alde, Robert O., 390, 398.
al-Favaz, Halid, 665.
Alhazmi, Nawaf, 668-670.
Alhazmi, Salem, 668-669.
Allen, Charles E., 537.
Allen, Lew, Jr., 377, 406, 473, 481.
Almihdhar, Khalid, 668.
al-Zevahiri, Ayman, 666.
Ames, Aldrich, 609.
Anderson, Robert, 73, 588.
Anderson, Rudolf, 137.
Ansley, Norman, 583, 586.
Arnold, John, 123-124, 372-373, 401-404, 508.
Arnold, Larry K., 682.
Aspin, Les, 417.
Atta, Muhammet, 668-669, 671-672.
Attwood, William, 148-150, 157-159.
Austin, Harold, 51-52.
Azzole, Pete, 133, 140.

Back, George V., 272-273.
Baer, Bill, 146.
Bailey, Bruce, 46-47, 138, 349-352.
Bailey, Charles Waldo, II., 82.
Bailey, Don, 285-286, 289, 291-293.
Baker, Howard, 473.
Baker, Stewart A., 485-486, 500.
Baker, William O., 387-388, 499.
Ball, Dave, 152.
Ball, George, 135, 328.
Barbour, Walworth, 214.
Bary, Abdel, 666.
Bates, Edward Bryant, 169.
Batista, Fulgencio, 89.
Bauman, Ethan L., 615.
Beeman, Karl, 169.
Begin, Menahem, 208, 234.
Ben-Gurion, David, 53.
Bennett, Donald V., 464.
Berens, Ronald L., 278.
Berigan, Philip, 533-534.
Bicher, George A., 18, 22.
Biden, Joseph, 408.
bin Ladin, Usame, 443, 449, 481, 670-673, 702.
Biro, Arye, 225.
Biryuzov, S. S., 60.
Bishop, Robert P., 267-268.
Bissell, Richard M., 57, 95, 389.
Black, William B., Jr., 510, 538.
Blake, Gordon Aylesworth, 114, 119, 121, 130, 132, 134-137, 154, 167, 168, 172.
Blalock, Donald L., 252, 264.
Bloor, A. W., 562.
Blue, Allen M., 252.
Bonesteel, Charles H., III., 287, 297, 307.
Bonney, Walter, 67.
Boomer, Walter, 374-376.
Boorman, Derek, 433.
Borges, Jorge Luis, 570.
Boudreau, Henry, 378.
Bowen, Jeremy, 263, 264.
Bradlee, Ben, 410.
Brand, Joe, 542.
Brejnev, Leonid, 399, 512.
Bright, Gary, 365, 383.
Bron, Gabi, 224-225.
Bronco, Ray, 342-344.

Brown, Aubrey, 9, 112, 128-130, 132, 172, 197, 199-200.
Brown, Buddy, 351.
Brown, Harold, 415-416, 514, 595.
Brownell, George Abbott, 44.
Bruce, David K., 44.
Brzezinski, Zbigniew, 414, 421.
Bucher, Lloyd Mark, 269, 278, 280-286, 288-294, 301, 305-308.
Buckholtz, Eileen, 572.
Bucklew, Phil H., 200.
Buffham, Benson K., 407.
Bui Dang Dzuong, 316.
Bulinski, Frederick, 573.
Bullock, William C., 82.
Bundy, McGeorge, 107, 135, 145-150, 157-158.
Burke, Arleigh A., 84-85.
Burns, Joseph D., 539.
Bush, George, 457-458.
Bush, George W., 672, 683-684, 687, 697, 701.
Buzbee, William, 648.
Buzhardt, J. Fred, Jr., 466-469.

Campaigne, Howard, 24, 26-28, 56, 114, 181, 596, 630, 632-636.
Campbell, Ronnie, 240-241.
Canine, Ralph J., 43, 52, 54-56, 407, 515, 621, 631-632, 634.
Caracristi, Ann, 384-385, 400, 407, 566, 611.
Carlucci, Frank, 425.
Carter, Billy 412, 478.
Carter, Jimmy, 253, 412, 478, 480-481.
Carter, Marshall S., 120, 126, 147, 151-152, 202, 246-247, 252, 256-257, 274, 275, 289, 295, 367, 369-370, 440, 567, 627.
Carver, George, 360-361.
Casale, Robert, 204, 206.
Casey, William J., 413, 421-422.
Cassidy, George A., 9, 189-194, 198-200, 341.
Castle, Ernest C., 248-249.
Castro, Fidel, 78, 85-90, 92, 95, 99-100, 104-107, 137, 139, 142, 144, 146-150, 153, 155, 157-158, 203, 327, 452.
Césaire, Aimé, 200.
Chafee, John H., 307.
Chase, Gordon, 149-150, 157-158.
Chen, Steve, 643, 646.
Cheney, Dick, 688.
Cheramy, Ed, 427.
Chiang Kai-shek, 40.
Chicca, Robert, 290.
Christian, George, 258.
Church, Frank, 469-470, 473-474.
Churchill, Winston, 159, 162, 388.
Clark, David, 497, 499.
Clark, Tom, 471.
Cline, Ray S., 326.
Clinton, Bill, 308, 417-418, 447-450, 460, 479-482, 536, 562, 600, 611, 646, 667.
Cocheteux, Jean-Bernard, 455.
Codevilla, Angelo, 408.
Cole, Isaiah, 593.
Conley, Herbert L., 37, 539.
Connell, John, 210, 219-220.
Conrad, Joseph, 205.
Cook, Ralph E, 247, 276.
Corderman, W. Preston, 30.
Cosgrove, Thomas Avery, 112.
Cotter, George R., 539, 651.
Craig, William H., 104, 105.
Crandal, Charles, 290.
Cray, Seymour, 636, 640-642, 645, 647-652, 662-663.
Crowell, William P., 565, 609-611.

Darrigo, Joseph, 37.
Davidson, Philip, 361.
Davis, James T., 317-318, 345, 357, 534.
Davis, John, 118.
Dayan, Moşe, 53, 226.
De Chene, John, 342-344.
de Gaulle, Charles, 34.
Dean, John Wesley, III., 466.
Decker, George H., 85.
Dècle, T., 439, 449, 454-456, 476.
Deeley, Walter G., 256-257, 339.
Deitz, Robert L., 539.
Denholm, Charles J., 371.
Dennison, Robert Lee, 113.
Derwinski, Edward J., 409-410.
Deutsch, John, 609.
Devine, John P., 565.
DeVine, Michael, 481.
Dillon, C. Douglas, 66, 76.
Dobrynin, Anatoly, 139-140.
Dole, Bob, 418, 482.

Donovan, William O., 17.
Dorman, Jack, 427.
Drake, Robert E., 407.
Dulles, Allen, 55, 64, 66, 68-69, 71, 73, 76-77, 88-89, 414-515, 638.
Dulles, John Foster, 53, 55.
Dunn, Jeff, 548.

Eban, Abba, 214, 217, 218.
Eden, Anthony, 53.
Eisenbeiss, Harry, 134.
Eisenhower, Dwight D., 9, 19, 44, 48, 54-55, 57, 64-78, 83-88, 99-,100, 111, 135, 167, 313, 315, 350, 386-388, 391, 396-397, 587-588, 634, 638, 654.
Eismann, Bernard, 81, 96-99.
Emmel, Judith A., 9, 537.
Englander, Owen, 122.
Engstrom, Howard, 641.
Ennes, Jim, 210, 222, 229-230, 234-235, 248, 254-255, 258.
Evron, Ephraim, 253.

Farley, Robert D., 114, 143, 638.
Fast, Barbara G., 538.
Faurer, Lincoln D., 418-421, 654.
Ford, Gerald, 104-105, 121, 381, 473.
Forrestal, Michael, 324.
Forsberg, Steven J., 188.
Freeh, Louis J., 587.
Friedman, William Frederick, 11-14, 24, 34, 384, 515, 568-569, 604-605, 635, 702.
Frost, Laurence Hugh, 110, 114-115, 315.
Fuggetta, Rob, 579.
Fulbright, J. William, 75-77.
Fulton, Robert Edison, Jr., 164.

Gaddy, Dave, 314, 316.
Gagarin, Yuri, 176.
Gailey, C. K., 79.
Gardiner, Don, 151.
Gardner, Meredith K., 155-156, 670.
Garfinkel, Simson, 657.
Garment, Suzanne, 409.
Gates, Robert, 511, 513, 562, 594, 599.
Gates, Thomas, 64, 68-69, 72.
Gavin, James M., 83-84.
Gayler, Noel, 370-372, 464-465, 467.
Geis, Lawrence R., 250.
Gerecht, Reuel Marc, 512.
Gerson, Nate, 159, 161-162, 390-394.
Gertz, Bill, 421, 425.
Gladding, Everett B., 276, 306.
Gleason, Everett, 44.
Glenn, John, 101.
Golden, George H., 239, 244-245.
Goldwater, Barry M., 75, 408, 473.
Goodman, Melvin A., 512.
Goodpaster, Andrew, 67-69, 88, 638.
Gordon, John A., 536.
Gore, Al, Jr., 97, 553.
Gore, Albert, Sr., 97, 106.
Goss, Porter J., 493, 504, 513.
Graham, Daniel O., 543.
Graham, Richard H., 353.
Grantham, Garry L., 573-574.
Gray, David W., 86, 105-106.
Gray, Gordon, 70-71.
Gray, L. Patrick, 468.
Grover, Lov K., 660.
Guerin, James, 405, 413-414.
Guevara, Che, 149, 203-204, 207.

Haldeman, H. R., 468.
Halil, Ziyad, 665-666.
Halman, James, 234.
Hamry, John, 536.
Hanjour, Hani, 668-669, 672.
Hanyok, Robert J., 21.
Harriman, Averell, 135-136.
Harris, Stephen R., 268-270, 277, 291-292, 305-307.
Harvey, William, 515, 517.
Hatch, David, 9, 35, 37, 611.
Hayden, Michael V., 9, 435, 478, 487-488, 490-494, 497, 501, 503, 506-511, 535-538, 542, 566, 603, 622, 664, 667, 669, 697, 699-701.
Helms, Richard, 76-77, 116, 144-145, 360-361.
Henault, Emile J., Jr., 612.
Henry, Harold, 38.
Herrelko, Frank L., 52.
Herrick, John, 322-325.
Herter, Christian, 66, 68-69, 76-77.
Herzfeld, Charles, 392.
Hitler, Adolf, 17-20, 23, 25, 32, 388.
Ho Şi Minh, 311, 314, 316, 377, 382.

Hodges, Duane, 290-291, 304.
Holt, Carl, 51.
Hooper, Edwin B., 268.
Hooper, Leonard, 440.
Hoover, J., Edgar, 44, 464-465, 467-469, 588.
Horrock, Nicholas, 410, 470.
Horton, Russell H., 31.
Howard, Lisa, 147-150, 157.
Hughes, Richard J., 661.
Humphrey, George, 387.
Humphrey, Huberty, 304.
Hunt, Peter, 426-427.
Huston, Tom Charles, 464-467.
Hüseyin, Kral, 262.
Hüseyin, Saddam, 513, 523, 557, 589.
Hyland, John J., 307.

Ignatius, David, 487.
Inman, Bobby Ray, 404-419, 425, 431-432, 478, 507, 599, 611-612.
Inouye, Daniel, 414.
Ipsaro, Anthony J., 525, 528.
Izquierdo, Chary, 544.

Jabara, Abdeen, 462.
Jacobs, Michael J., 550, 605.
Jacobsen, Walter L., 261.
Jafari, Hossein, 449-450.
Janson, Donald, 81, 97.
Jarrah, Ziyad, 669.
Ji Yanshu, 450.
Jiang Zemin, 447, 482.
Jin Xuekuan, 443, 450.
Johnson, Lyndon B., 72, 152, 154, 158, 213-214, 216, 246, 248-250, 254, 258, 296, 304, 310, 318, 326, 344, 353, 363, 368, 569.
Johnson, Tom, 385-386.
Johnston, Thomas, 428.
Jones, David C., 416.

Kaddafi, Muammer, 422.
Kalugin, Oleg, 111, 301-303, 308, 335.
Kane, Jock, 184, 431-432, 461.
Kantor, Mickey, 460.
Karadzic, Radovan, 480.
Karin, Sid, 650.
Karpov, Yevgeny, 176.
Kassar, Monzer al-, 446-447.
Kemper, Ronald, 489, 618-619.
Kennedy, John Fitzgerald, 78, 80-81, 83-85, 87-88, 90-92, 95-99, 104, 109, 120, 128, 131-135, 137, 139, 141, 143, 148-152, 154-155, 158, 314-315, 317, 341, 389.
Kennedy, Robert F., 95-96, 99-100, 126, 139, 140-142, 144, 149.
Kera, Tiiu, 540.
Kerr, Richard E., Jr., 9, 173, 343, 369.
Killian, James R., Jr., 386-388, 390-391, 631.
Kim Il Sung, 308.
King, Daniel, 580.
King, Martin Luther, Jr., 463.
Kisler, Earl M., 278.
Kissinger, Henry, 379.
Klein, Joel, 417.
Knebel, Fletcher, 82.
Kokalis, David P., 499.
Korgie, Leonard, 39.
Kosygin, Alexei, 215-216, 249, 250.
Kruşçev, Nikita S., 59-60, 65-67, 69-70, 75, 135-136, 139-141, 143-144.
Kullback, Solomon, 12, 631, 635, 637-638.

Lacy, Gene, 285, 290.
Lansdale, Edward G., 95-96, 100-101.
Larson, Doyle, 348.
Lechuga, Carlos, 148, 150, 157, 158.
Lee, Derek, 429.
Lemnitzer, Lyman L., 78-80, 82-91, 95-106, 108, 131, 136, 141.
Lentini, Joseph C., 242-243.
LeSchack, Leonard A., 163-167.
Levenson Arthur, 24, 26, 634.
Lewis, David E., 235, 250.
Lighthizer, James, 15.
Lilly, James, 445.
Lindauer, Edwin R., 424.
Littleton, Clay, 182, 674.
Lockwood, Bryce, 9, 211-212, 231-235, 240-243.
Lord, Charles R., 565.
Lovett, Robert A., 44.
Lukashevich, Yakof, 270.
Lumumba, Patrice, 203.
Lund, Howard R., 111.

MacArthur, Douglas, 31, 39, 41-42.
Mahon, George, 257, 415.

Major, John, 434.
Mann, Thomas C., 91, 657.
Mansfield, Mike, 75.
Mao Zedong, 40-41, 179.
Marcos, Ferdinand E., 344.
Marshall, Bill, 487.
Marshall, George C., 19, 40.
Martin, Frederick T., 554, 556, 610, 656.
Martin, Graham, 378-381.
Martin, William H., 110, 114-115, 588.
Mattison, Hobart D., 272-273.
Mayo, Reid D., 395-397.
McAdam, Gregor, 187.
McCarthy, Richard, 9, 346-347, 363.
McCaslin, Tami, 574.
McClintock, Ralph, 294.
McCone, John, 118, 128, 131-132, 134-135, 145-147, 151, 158, 370, 389.
McConnell, J. Michael, 488, 494, 565, 595-600, 607-609, 612, 614.
McFarland, Terry, 237.
McGonagle, William L., 208, 212, 219, 222-223, 227, 230, 233-234, 238-240, 243-244, 249, 251, 254-255, 258.
McGowan, Bill, 171.
McNamara, Barbara, 495-496, 504, 508, 510, 538, 611.
McNamara, Robert S., 78, 83, 90, 96, 104-106, 117-118, 137, 141, 143, 151, 216, 247, 250, 296, 318-319, 325-327, 362, 543.
Mellon, Chris, 537.
Menzel, Donald H., 393.
Meredith, James, 96.
Mesut, Ahmet Şah, 664.
Mielziner, Jo, 33.
Millington, Henry, 289.
Millis, John, 493-494, 500, 503-504, 514, 698, 702.
Minihan, Kenneth A., 456, 489, 508, 534, 541, 551-552, 566, 568-569, 605, 608-612, 615-621, 623, 626, 628, 633.
Mitchell, Bernon F., 110, 114-115, 588.
Mitchell, John, 465-467.
Mobutu, Joseph-Désiré 203, 205.
Money, Arthur L., 536-537.
Moore, Brian, 592.
Moore, Jim, 98.
Moorefield, Kenneth, 381.
Moorer, Thomas H., 127, 254, 261-263, 276, 297.
Moqed, Majed, 668.
Morris, Brent, 572.
Morris, Coy R., 546.
Morrison, John E., Jr., 9, 138, 257-258, 289, 295, 566.
Morton, George, 152.
Moussa, Abdelsalam, 224.
Murphy, Ed, 285.
Murray, Frank, 298-299.
Murrow, Edward R., 81.
Myer, Charles R., 331, 333.

Nasır, Cemal Abdül, 52, 208, 214, 250, 262.
Neff, Paul E., 22.
Netanyahu, Benjamin, 226.
Newton, Frank, 614.
Nguyen Cao Ky, 344.
Nitze, Paul, 107-108, 271.
Nixon, Richard M., 71, 75, 304, 370, 411, 464-469, 472, 485, 588.
Norland, Semler S., 23-24, 28.
Norstad, Lauris, 98.
North, Oliver L., 422-424, 446.
Nowicki, Marvin E., 9, 217-219, 228-229, 236-237, 240, 245, 256.

Odom, William, 421-426, 511.
Odonovich, Paul, 39, 43.
Ogier, Herbert, 322.
O'Grady, Scott, 554.
O'Malley, Jerry, 352-354.
Omand, David, 592.
Orlov, Alexander, 59-61.
Oswald, Lee Harvey, 96, 152-153, 155-157.

Pageler, Donald W., 241, 243, 252-253.
Paige, Mitchell, 81.
Painter, Llyd, 230, 233-234, 237-238, 243.
Pak Chung Kuk, 279, 281.
Palmer, Bruce, Jr., 371.
Palmer, Charlie, 98.
Parish, Harold L., 93, 94, 117-119, 128-129, 131-132, 137-138, 141-142, 145.
Park Chung Hee, 281.
Parker, Barrington D., 76-77.
Parks, David, 9, 178-180, 354-358, 364, 367-368.

Payne, Robert, 592-593.
Peak, James P., 555.
Pease, Philip T., 583.
Pendergrass, James T., 629-630.
Peres, Şimon, 53.
Perry, William J., 609.
Phillips, Cecil, 32.
Phillips, Samuel C., 372, 376.
Pike, John, 622-623.
Pinchasy, Pinchas, 227, 255.
Poindexter, John, 446.
Poteat, Gene, 125-126, 170.
Prestel, Robert L., 15, 438.
Prettyman, Barbara, 597.

Rabin, Yitzhak, 226.
Rafsancani, Ali Ekber Haşimi, 452.
Rainess, Ira, 532.
Rakfeldt, Harry O., 9, 249, 299-300.
Raven, Frank, 114, 201-202, 207, 209-212, 220, 241, 464.
Ray, Bill, 114.
Reagan, Ronald, 31, 144, 413, 419, 421-422, 425-426, 431, 594, 646, 685, 689, 701.
Reno, Janet, 475, 485, 614.
Rich, Monty, 187.
Richardson, Earl, 196.
Ringe, Boby, 204-205.
Ripken, Cal, Jr., 532.
Rockefeller, Nelson, 470.
Rogers, William P., 587-588.
Rollwagen, John, 640.
Roosevelt, Eleanor, 81.
Roosevelt, Franklin D., 33, 388.
Rosser, J. Barkley, 655.
Rostow, Walt, 213-214, 246, 248.
Rowe, William E., 361, 364-365.
Rowlett, Frank B., 12-13, 16, 34, 156-157, 385, 515, 568-569.
Rowley, Charles L., 231-232, 234, 239, 244.
Rudman, Warren B., 514.
Rusk, Dean, 118, 126, 139, 214, 324.
Russell, Richard, 121.
Russell, Stu, 9, 280, 283, 293-294.
Ryan, John, 347.

Safire, William L., 411-412, 418.
Samford, John, 109-110.
Sample, Tim,504.
San Roman, Pepe, 93-94.
Sannes, Mike, 146, 147.
Schatz, James R., 604-605.
Schlesinger, Arthur, Jr., 135.
Schlesinger, James R., 471.
Schwartz, Frederick A. O., 473.
Schwarzkopf, H. Norman, 554.
Sedat, Enver, 512.
Seigrist, Connie M., 164-166.
Senghor, Léopold, 200.
Sheck, Gene, 219, 265-266, 269, 273-275, 284, 289, 294-298, 306-307.
Sheehy, Mary Ann, 613-615.
Shelton, William, 59.
Simons, Howard, 410.
Sinkov, Abraham, 12, 515.
Smith, Burton, 649-651.
Smith, James F., 160-161, 164-167.
Smith, Melvin, 221.
Smith, Walter Bedel, 43.
Snepp, Frank, 378, 380-381.
Snider, L., Britt, 469-471, 473-474.
Snyder, Sam, 630-631.
Solomatin, Boris A., 302, 335.
Sone, Jun'ichi, 662.
Sonntag, William J., 612.
Stahr, Elvis J., Jr., 84.
Stapleton-Gray, Ross, 553.
Stassen, Harold, 55.
Steakley, Ralph, 275.
Stephanopoulos, George, 417-418.
Stevens, Robert E., 564.
Stevenson, Adlai E., 75, 135, 148.
Stimson, Henry, 13.
Stockmeier, Mike, 168.
Stroiazzo-Mougin, Bernard, 447.
Strott, Robert R., 16.
Studeman, William O., 16, 425-426, 444, 457-459, 519, 522-523, 565, 589-590, 594-596, 698.
Sulzberger, A. O., 410.

Şaron, Ariel, 225, 226.

Takkoush, Abed, 263.
Talbott, Strobe, 59, 69, 417-418.
Taylor, James R. (Rich), 539-540.
Taylor, Keith, 132.
Taylor, Maxwell, 104, 137, 151.

Taylor, William, Jr., 304.
Tenet, George J., 452, 514, 536, 586, 674-675.
Tester, Ralph, 26.
Thatcher, Margaret, 430, 432.
Thompson, Terry, 501-502, 520, 577, 600, 603, 617, 623-626.
Thorn, Larry B., 244.
Tooma, Sam, 267-268.
Tordella, Louis, 44, 115-116, 121, 156-157, 246-247, 249, 257, 260, 295, 326, 407, 440, 463-468, 471-473, 488, 569, 628-632, 634, 638, 652.
Torricelli, Robert, 481.
Tour, James, 662.
Tourney, Phillip F., 239, 243-244, 258.
Tovey, Brian, 430-432.
Tower, John, 470.
Truman, Harry S., 17, 41, 43-44, 81, 312-313, 367, 471.
Turing, Alan, 525.
Turner, Stansfield, 414-416, 518.
Twining, Nathan, 69, 72.

Vallejo, Rene, 149-150.
Van Fleet, James,43.
Velásquez, Efraín Bamaca, 481.
Vogt, John, 347-348.
von Neumann, John, 631.

Walcott, John, 409.
Walker, Edwin A., 81, 96.
Walker, John (James Harper), 302-303, 335, 383.
Walker, Walton H., 38-39.
Wallace, F. Harrison, 173-174, 591.
Walsh, Lawrence E., 423.
Ward, Joseph, 234, 248.
Warren, Earl, 81, 84.
Weaver, Larry, 223, 231, 233, 237, 241-243, 252.
Weinberger, Caspar W., 419-420.
Weisband, William, 36, 42-43.
Westcott, Gary, 374-376.
Westmoreland, William, 310, 360-364, 366.
Weyand, Frederick C., 363.
Wheatley, Robert, 180-181.
Wheeler, Earle G., 297.
Whitaker, Paul K., 23-27.
White, Lincoln, 67-68.
White, Stan, 231, 233, 235, 237, 241, 243, 252.
Whitman, Ann, 68.
Whitworth, Jerry, 303.
Wieland, Daniel T., 205.
Wigglesworth, Michael J., 613.
Williams, Penny Gamble, 608.
Wilson, Craig L., 599.
Wilson, Ralph, 82.
Wilson, Robert L., 252.
Winchester, Simon, 186, 188.
Winters, Robert C., 272-273.
Wobensmith, John C., 423-424.
Woelk, Steven, 290.
Wood, Jack, 176.
Woodward, Bob, 410, 463.
Woodward, Gilbert, 304.
Woolsey, R., James, 459.
Wright, Beverly, 510.
Wright, Wesley, 176-177.

Yardley, Herbert O., 13.
Yasson, Phillip, 184-185.
Yitzhaki, Aryeh, 225-226.
Yurke, Bernard, 663.

Zaslow, Milton S., 41, 295-296, 371.
Zimmer, Jeanne Y., 541.

SIRLAR EVRENİ

James Bamford

Türkçesi: Sıtat Kemal Angı

Ulusal Güvenlik Dairesi (NSA) dünyanın en güçlü, en yaygın haber alma teşkilatıdır. 11 Eylül 2001'deki saldırıları önceleyen güvenlik boşluklarına dair yazılmış bir sonsözle birlikte, **Sırlar Evreni**, bizi Amerikan casus dünyasının odağına götürüyor. James Bamford, bu çalışmasında, geçmişin en değişken olaylarından bugünün ve geleceğin en ürküntü verici meydan okumalarını öngörmeye dönük umutsuz bir keşmekeşe dek, Ulusal Güvenlik Dairesi'nin her yerdeki gizli rolünü gözler önüne seriyor. Bamford'un, teşkilatın düşmanları kadar müttefikleri hakkında da girişiği bu amansız istihbarat avının çoğu, şimdiye kadar açıklanmamış belgelere dayanan titiz bir arşivleme. **Sırlar Evreni**, bu yönüyle, tarihe ve soruşturmacı gazeteciliğe dair büyük bir yapıt.

"Olağanüstü... Şimdiye dek açıklanmamış ayrıntı
tıcı bir anlatı."
The New York Times Book Review

"Korkusuz biçimde kaleme alınan ve dâhiyane bir
yanan *Sırlar Evreni*, dünyanın en büyük istihbarat
tının şimdiye kadarki en ayrıntılı resmi."
The Washington Post Book World

"Kısmen tarih, kısmen bir açınlama olan bu çalışm
lik Dairesi'nin etrafını saran miti aralayarak onun
ler önüne seriyor. Yetkin ve büyüleyici bir kitap."
The Wall Street Journal

jeopolitik

strateji, tarih

9 789752 983786